

Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Σχολή Οικονομικών, Επιχειρηματικών & Διεθνών Σπουδών
Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών
Διδακτορική Διατριβή:
«ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ & ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ»

Συγγραφέας
ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Σ. Δημήτριος
Επιβλέπων

Επικ. Καθηγητής ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ιωάννης

Λοιπά μέλη της επιβλέπουσας επιτροπής:
Καθηγητής ΠΛΑΤΙΑΣ Αθανάσιος
Επικ. Καθηγητής ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Ανδρέας

Πειραιάς
Ιανουάριος 2022

Αφιερώνεται στη σύζυγό μου Βικτώρια

«Τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται»

Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.)

Ευχαριστίες

Η εκπόνηση μίας διδακτορικής διατριβής αποτελεί έργο δύσκολο, χρονοβόρο και ιδιαίτερα απαιτητικό. Η όλη διαδικασία ξεκινά με την αμοιβαία επιλογή μεταξύ του φοιτητή και του επιβλέποντος καθηγητή, τη διαμόρφωση μίας αξιόλογης πρότασης και την αποδοχή της από το πανεπιστήμιο. Συνεχίζεται με την καταβολή σημαντικής ερευνητικής προσπάθειας, συστηματικής μελέτης και προσεκτικής συγγραφής. Τερματίζεται δε, με την παρουσίαση ενός πονήματος, το οποίο οφείλει να είναι πρωτότυπο και να παράγει προστιθέμενη αξία για την ακαδημαϊκή κοινότητα, κυρίως όμως για την επιστήμη που ο καθένας έχει επιλέξει να υπηρετεί.

Ο υποψήφιος διδάκτορας έχοντας φθάσει στον τελικό του προορισμό και ασχολούμενος με το κομμάτι της απόδοσης ευχαριστιών, ανακαλεί στη μνήμη του ένα προς ένα τα παραπάνω βήματα και θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή είναι ίσως και η πιο ευχάριστη φάση ενός συναρπαστικού ταξιδιού, από όπου αντλούνται μοναδικές εμπειρίες.

Πραγματικά, είναι μικρός ο αριθμός των ανθρώπων στους οποίους δίνεται η δυνατότητα να δοκιμάσουν τα πνευματικά τους όρια επιχειρώντας να προσθέσουν κάτι επίκαιρο και πολύτιμο στο αντικείμενο των σπουδών τους. Πρόκειται άλλωστε, για μία φαινομενικά ατελείωτη διαδρομή, η οποία περνά από ποικίλα στάδια, περιλαμβάνει εναλλασσόμενα συναισθήματα και τελικά διαμορφώνει χαρακτήρες, ακόμη και αν έχει να κάνει με ενήλικα και ιδεολογικά συγκροτημένα άτομα.

Πιο συγκεκριμένα, οξύνει την κριτική ικανότητα, οδηγεί στην απόκτηση ολοκληρωμένης γνώσης, διδάσκει τη μεθοδικότητα και την οργάνωση, μα πρωτίστως έχει ως αποτέλεσμα την καλύτερη γνώση του εαυτού μας και των ανεξάντλητων δυνατοτήτων μας, μέσα από μια περίοδο σκληρής προσήλωσης και δοκιμασίας. Είναι εξάλλου χαρακτηριστική η φράση του ομότιμου καθηγητή Παναγιώτη Ήφαιστου ότι: *«η προετοιμασία μιας διδακτορικής διατριβής, οδηγεί στην ανακάλυψη και*

χρησιμοποίηση νοητικών ικανοτήτων, οι οποίες μέχρι τότε δεν έχουν βγει στην επιφάνεια».

Όλα αυτά προσδίδουν με εμφατικό τρόπο ένα στοιχείο μοναδικότητας, γεγονός το οποίο θα πρέπει να καλλιεργεί από τη μια, υψηλή αίσθηση επιστημονικής ευθύνης και από την άλλη, ευγνωμοσύνης για τον περίγυρο και όσους υπήρξαν αρωγοί με οποιονδήποτε τρόπο, στην ολοκλήρωση της προσπάθειας.

Με βάση τα παραπάνω, θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω πρώτα από όλους, τον Επίκουρο Καθηγητή Κο Ιωάννη Κωνσταντόπουλο, ο οποίος με εμπιστεύθηκε απόλυτα από την πρώτη στιγμή, μέχρι την περάτωση της διατριβής και άσκησε υποδειγματικά το καθήκον της επίβλεψής της. Οφείλω να επισημάνω ότι η παρουσία του ήταν καταλυτική και πολυεπίπεδη, καθώς στάθηκε δίπλα μου, τόσο ως εκπαιδευτικός, όσο και ως πραγματικός φίλος, πράγμα που οδήγησε στη διαμόρφωση μίας αυθεντικής διαπροσωπικής σχέσης, προοριζόμενης να διαρκέσει πέραν του στενού ακαδημαϊκού χρόνου.

Ιδιαίτερη τιμή για εμένα αποτέλεσε η σύνθεση της Τριμελούς Επιβλέπουσας Επιτροπής. Η συμμετοχή του Κου Αθανασίου Πλατιά, Καθηγητή Στρατηγικής του Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, υπήρξε καταλυτική λόγω της εμπιστοσύνης με την οποία με περιέβαλλε στο πλαίσιο εκπόνησης της παρούσας διατριβής. Πέραν όμως τούτου, η διδασκαλία του περί των Διεθνών Σχέσεων και της Στρατηγικής, καθώς και η γενικότερη παρουσία του στο σύνολο των σπουδών μου, αποτέλεσαν πηγή διαρκούς έμπνευσης. Ο Επίκουρος Καθηγητής Κος Ανδρέας Λιαρόπουλος με τις εξειδικευμένες γνώσεις του στο αντικείμενο της πληροφόρησης, την κριτική σκέψη και τις λιτές αλλά καίριες επισημάνσεις του, επίσης συνέβαλλε τα μέγιστα ώστε να επέλθει η επιτυχής ολοκλήρωση της προσπάθειάς μου.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να αφιερώσω και λίγες γραμμές για τη Γραμματεία του Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών. Θα πρέπει να επισημάνω ότι όλα τα στελέχη που την απαρτίζουν διακρίνονται από υψηλό επαγγελματισμό και αίσθηση του καθήκοντός τους. Ιδιαίτερες είναι οι ευχαριστίες μου προς την Κα Κωνσταντίνα Μανιάτη, η οποία με οργάνωση και μεθοδικότητα εξασφαλίζει την καλύτερη δυνατή υποστήριξη προς όλους τους φοιτητές του πανεπιστημίου και κυρίως τους διδακτορικούς.

Επιπλέον, δεν θα μπορούσα να παραλείψω τη συμβολή του Ομότιμου Καθηγητή του Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του πανεπιστημίου μας, του Κου Παναγιώτη Ήφαιστου. Η πρώτη μας επαφή πραγματοποιήθηκε κατά τα έτη 2011-2013, οπότε υπήρξα μεταπτυχιακός του φοιτητής και είχα την ευκαιρία να διδαχθώ τα βασικά των διεθνών σχέσεων, αλλά και να εκπονήσω μαζί του τη διπλωματική μου εργασία. Δίχως αμφιβολία, η εν λόγω αλληλεπίδραση, συνεχιζόμενη μέχρι και τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, συνετέλεσε στην περαιτέρω ακαδημαϊκή μου εξέλιξη.

Η πορεία ωστόσο κάθε ανθρώπου στη ζωή, καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις πρώτες παραστάσεις του εντός της οικογένειας. Για τον λόγο αυτό, είναι εκ των ων ουκ άνευ, η αναφορά στους γονείς μου Σπύρο και Μαίρη, οι οποίοι έδωσαν και εξακολουθούν να δίνουν τα πάντα, για να στηρίξουν τις επιλογές μου επαγγελματικά, ακαδημαϊκά και προσωπικά.

Τέλος και επειδή εξίσου σημαντική με την οικογένεια που ανδρώνεται κάποιος, είναι και αυτή που ο ίδιος δημιουργεί, είναι απαραίτητο να σταθώ στη συμβολή της συζύγου μου, Βικτώριας. Η αγάπη, η φροντίδα και η υπομονή με τις οποίες διαρκώς με περιβάλλει, συνιστούν στοιχεία καθοριστικά για την επίτευξη των στόχων μου. Δεν αποτελεί υπερβολή να πω, ότι χωρίς την παρουσία της η διατριβή αυτή δεν θα είχε ολοκληρωθεί.

Περίληψη

Η σύγχρονη εποχή υπό συνθήκες έντονης παγκοσμιοποίησης, χαρακτηρίζεται από ένα νέο κύμα επανάστασης, κυρίως στο επίπεδο της τεχνολογίας και της πληροφορίας. Το Βεσφαλιανό έθνος-κράτος παραμένει το βασικό κύτταρο της κοινωνικής οργάνωσης, αλλά πλέον αντιμετωπίζει, εκτός από τις παραδοσιακές, νέες ασύμμετρες απειλές, που περιλαμβάνουν διάφορες μορφές εγκληματικότητας και κυρίως τον παράγοντα της τρομοκρατίας. Η έννοια της διεθνούς ασφάλειας έχει αναπόφευκτα διευρυνθεί, ενώ η διάκρισή της σε «εσωτερική» και «εξωτερική» θεωρείται ξεπερασμένη. Η ισλαμική τρομοκρατία και οι συνεχιζόμενες επιθέσεις της, αποτελούν την κορυφαία προτεραιότητα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, οι οποίες εστιάζουν σε νέα δόγματα και στρατηγικές. Η ανάγκη για συντονισμένη δράση με τις μυστικές υπηρεσίες, καθώς και για την υιοθέτηση εξειδικευμένων τακτικών πληροφόρησης καθίσταται επιτακτική. Στο πλαίσιο αυτό, αυξάνεται η σημασία της διεθνούς συνεργασίας των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, ιδίως όταν περιλαμβάνει ανταλλαγή πληροφοριών που άπτονται της εθνικής ασφάλειας, καθώς και εγκληματολογικής φύσης. Αναπόφευκτα, έρχεται στο προσκήνιο η συνάφεια της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων και ο ρόλος της ως ερμηνευτικού εργαλείου της κρατικής συμπεριφοράς. Ως εκ τούτου, οι συνεργατικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μπορούν να τοποθετηθούν στην κορυφή της ακαδημαϊκής αντιπαράθεσης μεταξύ του νέο-ρεαλισμού και του νέο-φιλελευθερισμού. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη εφαρμογή στα επιχειρήματά τους για μια σειρά κρίσιμων ζητημάτων, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου του σύγχρονου έθνους-κράτους, της επίδρασης του άναρχου διεθνούς συστήματος και της σημασίας της πολιτικής της ισχύος (power politics). Ωστόσο, το σημείο αιχμής βρίσκεται στις αντικρουόμενες απόψεις για τις δυνατότητες της διεθνούς συνεργασίας. Σε μια τέτοια συζήτηση, κεντρικό ρόλο διαδραματίζουν: το δίπολο μεταξύ «σχετικών ή απόλυτων» κερδών, η επιρροή θεσμών-οργανισμών-καθεστώτων και η επανάληψη των συνεργατικών προσπαθειών (iteration). Η περίπτωση της συνεργασίας πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου που σχετίζεται με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, παρέχει έναν κρίσιμο τομέα αξιολόγησης των πραγματικών δυνατοτήτων και των ορίων της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών. Ο παγκόσμιος αγώνας κατά του εγκλήματος είναι ιδιαίτερα δομημένος και σίγουρα χαρακτηρίζεται από αξιοσημείωτη πρόοδο. Το ερώτημα, ωστόσο, είναι εάν οι τρέχουσες διαρθρωτικές-θεσμικές εξελίξεις μπορούν να

επηρεάσουν ποιοτικά τις διμερείς αντιτρομοκρατικές προσπάθειες συνεργασίας των ΗΠΑ ή της ενδο-ευρωπαϊκής συνεργασίας και ως εκ τούτου αλλάξουν τη φύση των διακρατικών σχέσεων, μετατρέποντάς τες από εγγενώς ανταγωνιστικές σε αμοιβαία επωφελείς.

Λέξεις κλειδιά: Πληροφόρηση, Πληροφόρηση Επιβολής του Νόμου, Συνεργασία Πληροφόρησης, Αστυνόμευση καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση, Αστυνομική έρευνα, Αντιτρομοκρατία, Παγκοσμιοποίηση, Ισλαμιστική Τρομοκρατία, Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα, Eurorol, FBI, FSB, ISIS, Al-Qaeda, 9/11, Maher Arar, David Headley, Tamerlan Tsarnaev, Βομβιστικές επιθέσεις Μαδρίτης, Βομβιστικές επιθέσεις Λονδίνου, Charlie Hebdo, Θέατρο Bataclan, Διεθνής – Εθνική Ασφάλεια, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων, Νέο-ρεαλισμός, Νέο-φιλελευθερισμός, Ισχύς, Άναρχο Διεθνές Σύστημα, Εθνική κυριαρχία, Αρχή της Αυτό-βοήθειας, Έλλειψη εμπιστοσύνης, Θεσμοί – Οργανισμοί, Σχετικά – Απόλυτα κέρδη, Εξαπάτηση, Αποσκίρτηση (Defection), Επανάληψη (Iteration).

Abstract

The modern era under conditions of intense globalization, is characterized by a new wave of technological and information revolution. The Westphalian nation-state remains the basic cell of the social organization, but it now faces, apart from traditional, new asymmetric threats, which include various forms of crime and above all, the factor of terrorism. The concept of international security has inevitably been expanded, while its distinction into "internal" and "external" is considered obsolete. Islamist terrorism and its continuing attacks are the top priority of law enforcement agencies, focusing on new doctrines and strategies. The need for concerted action with secret services, as well as for the adoption of specialized intelligence tactics becomes imperative. In this context, the importance of law enforcement-police cooperation is increased, particularly when it involves intelligence exchange of national security and criminal nature. Inevitably, comes to the fore the relevance of IR theory and its role as an interpretative tool of state behavior. Collaborative efforts to tackle terrorism can, therefore, be considered at the cutting edge of the academic confrontation between neo-realism and neo-liberalism. This occurs especially with regard to their arguments on a series of critical issues, including the role of the modern nation-state, the impact of the anarchical international system and the importance of power politics. However, the peak point lies in the conflicting views on the possibilities for international cooperation. In such a discussion, a central role is played by: the dipole between "relative or absolute" gains, the influence of institutions-organizations-regimes and the iteration of collaborative efforts. The case of counterterrorism-related law enforcement intelligence cooperation provides a crucial assessment area of the real possibilities and boundaries of international cooperation between the competent national authorities. The global fight against crime is highly structured and definitely characterized by remarkable progress. The question however, is whether the current structural-institutional developments can qualitatively affect bilateral U.S. or Intra-European collaborative counterterrorism efforts and therefore alter the nature of interstate relations, from inherently competitive to mutually beneficial.

Key words: *Intelligence, law enforcement-police intelligence, intelligence cooperation-liaison, intelligence-led policing, criminal investigation, counterterrorism, globalization, Islamist terrorism, transnational organized crime,*

Europol, FBI, FSB, ISIS, Al-Qaeda, 9/11, Maher Arar, David Headley, Tamerlan Tsarnaev, Madrid attacks, London bombings, Charlie Hebdo, Bataclan theater, international-national security, IR theory, neo-realism, neo-liberalism, power, anarchical international system, national sovereignty, self-help, lack of trust, institutions-organizations, relative-absolute gains, cheating, defection, iteration.

Πίνακας Περιεχομένων

Αφιέρωση.....	ii
Ευχαριστίες.....	iii
Περίληψη.....	vi
Abstract	viii
Πίνακας Περιεχομένων.....	x
Κατάλογος Συντομογραφιών	xvii
Σχήματα - Πίνακες.....	xix
Κεφάλαιο 1^ο : Εισαγωγικά-Προσδιορισμός αντικειμένου εργασίας - Μεθοδολογικά.....	2
1.1. Εισαγωγικά	2
1.1.1. Πληροφόρηση & Επιβολή του νόμου	2
1.1.2. Παγκοσμιοποίηση: Διεθνές έγκλημα & Τρομοκρατία	4
1.1.3. Σημαντικότητα του θέματος.....	7
1.2. Προσδιορισμός αντικειμένου εργασίας.....	10
1.2.1. Σπουδές πληροφόρησης: Ακαδημαϊκή τοποθέτηση & Διεπιστημονικότητα	10
1.2.2. Θεωρητική θεμελίωση.....	14
1.2.3. Ανασκόπηση ακαδημαϊκή εξέλιξης & Βιβλιογραφίας	27
1.2.4. Διασύνδεση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων	40
1.3. Μεθοδολογία	51
1.3.1. Διεπιστημονική σύγκλιση.....	51
1.3.2. Κατηγοριοποίηση διατριβής.....	52
1.3.3. Μεθοδολογική προσέγγιση.....	53
1.3.4. Βασικό ερευνητικό ερώτημα	54
1.3.5. Βασικές υποθέσεις εργασίας	55
1.3.6. Στοχοθεσία.....	56
1.3.7. Δομή διατριβής	58
1.3.8. Ακαδημαϊκή έρευνα	60

Κεφάλαιο 2^ο : Πληροφόρηση	63
2.1. Το ιστορικό φάσμα.....	63
2.2. Έννοια της πληροφόρησης	71
2.3. Ορισμός του φαινομένου.....	75
2.4. Ρόλος της πληροφόρησης.....	81
2.5. Ταξινόμηση & Είδη πληροφόρησης	85
2.6. Ο «κύκλος της πληροφόρησης»	94
2.7. Λειτουργίες.....	97
2.7.1. Συλλογή.....	99
2.7.2. Ανάλυση.....	101
2.7.3. Αντιπληροφόρηση.....	103
2.7.4. Μυστική δράση.....	106
2.8. Τα όρια της πληροφόρησης.....	110
2.9. Σύνοψη	116
Κεφάλαιο 3^ο : Αστυνόμηση & Επιβολή του νόμου	118
3.1. Σπουδές αστυνόμησης	118
3.2. Έννοια της αστυνόμησης & Αστυνομία	119
3.3. Επιβολή του νόμου & Αρμόδιες υπηρεσίες	122
3.4. Αστυνόμηση & Επιβολή του νόμου	124
3.5. Ρόλος της αστυνόμησης.....	126
3.6. Τυπολογία & Είδη.....	132
3.7. Προσεγγίσεις.....	136
3.8. Αστυνόμηση & Αντιτρομοκρατία	139
3.9. Σύνοψη	143
Κεφάλαιο 4^ο : Πληροφόρηση επιβολής του νόμου & της τάξης	146
4.1. Πληροφόρηση & Επιβολή του νόμου	146
4.2. Ορισμός του φαινομένου.....	152
4.3. Σημασία: Κοινό έγκλημα-Ασύμμετρες απειλές - Υβριδικός πόλεμος.....	165
4.4. Αποστολή & Προϋποθέσεις επιτυχίας	170
4.5. Πληροφόρηση & Αστυνομική έρευνα-Προανάκριση.....	172
4.6. Ταξινόμηση & Είδη πληροφόρησης επιβολής του νόμου.....	175

4.7. Ο «κύκλος της πληροφόρησης επιβολής του νόμου».....	184
4.8. Λειτουργίες.....	195
4.8.1. Συλλογή.....	195
4.8.2. Ανάλυση.....	199
4.8.3. Αντιπληροφόρηση & Επιβολή του νόμου.....	200
4.9. Υπηρεσίες επιβολής του νόμου Versus Μυστικές υπηρεσίες.....	202
4.9.1. Γενικά στοιχεία.....	202
4.9.2. Διαφορές.....	203
4.9.3. Σημεία σύγκλισης.....	209
4.10. Σύνοψη.....	216
Κεφάλαιο 5^ο : Θεωρία διεθνών σχέσεων & Διεθνής ασφάλεια.....	220
5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	220
5.2. Πολιτικός ρεαλισμός.....	221
5.2.1. Γενικά στοιχεία.....	221
5.2.2. Βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού.....	224
5.3. Η Φιλελεύθερη θεωρία.....	236
5.3.1. Γενικά στοιχεία.....	236
5.3.2. Φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης.....	240
5.3.3. Θεσμικός φιλελευθερισμός.....	244
5.3.4. Εξέλιξη της νεοφιλελεύθερης σκέψης: Συμβολή των Keohane και Axelrod.....	250
5.4. Νεορεαλισμός Versus Νεοφιλελευθερισμός: Οι εκατέρωθεν κριτικές.....	258
5.5. Η έννοια της ασφάλειας.....	276
5.5.1. Εισαγωγικά: Θεωρία διεθνών σχέσεων-Ορισμός-Εννοιοδότηση.....	276
5.5.2. Η ασφάλεια σε ένα «ολιστικό» & ρεαλιστικό πλαίσιο.....	286
5.5.3. Διεθνικό έγκλημα & τρομοκρατία ως ζητήματα ασφάλειας.....	290
5.6. Σύνοψη.....	296
Κεφάλαιο 6^ο : Συνεργασία πληροφόρησης & Διεθνείς σχέσεις.....	298
6.1. Σημασία της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης.....	298
6.2. Ορισμός του φαινομένου.....	300
6.3. Κατηγοριοποίηση.....	302

6.4. Κίνητρα συνεργασίας.....	308
6.5. Αντικίνητρα συνεργασίας.....	309
6.6. Επίπεδο θεωρητικοποίησης.....	313
6.7. Διασύνδεση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων.....	315
6.7.1. Πολιτικός ρεαλισμός-Νεορεαλισμός.....	316
6.7.2. Φιλελευθερισμός-Νεοφιλελευθερισμός.....	325
6.7.3. Κονστρουκτιβισμός.....	328
6.7.4. Σύνθεση θεωριών.....	330
6.8. Διεθνής συνεργασία πληροφόρησης & Αστυνόμευση-Επιβολή του νόμου ...	336
6.9. Τυπολογία διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας.....	338
6.10. Διεθνής αστυνομική συνεργασία & Θεωρία διεθνών σχέσεων.....	343
6.10.1. «Αισιόδοξη άποψη».....	345
6.10.2. «Απαισιόδοξη άποψη» & Πολιτικός ρεαλισμός.....	350
6.11. Σύνοψη.....	357
Κεφάλαιο 7^ο : Η.Π.Α. - Καναδάς: 9.11 & Υπόθεση “Maher Arar”	364
7.1. Το ιστορικό.....	364
7.2. FBI & RCMP: Επιχειρησιακή συνεργασία και ανταλλαγή πληροφόρησης ...	370
7.3. Αντιπαράθεση Η.Π.Α.-Καναδά.....	388
7.4. Δυσκολίες στην αντιτρομοκρατική συνεργασία.....	390
7.5. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	395
Κεφάλαιο 8^ο : Η.Π.Α. – Ηνωμένο Βασίλειο: Τρομοκρατικό χτύπημα στο Λονδίνο.....	400
8.1. Το ιστορικό.....	400
8.2. NYPD & MPS: Διαρροές των Η.Π.Α.-Βρετανική αντίδραση.....	402
8.3. Haroon Rashid Aswat & Abu Hamza.....	407
8.4. Abu Hamza: «Προστατευόμενος των Βρετανών».....	413
8.5. Αποκάλυψη στοιχείων: Muhammad Naeem Noor Khan & Dhiren Barot.....	418
8.6. Επιπτώσεις στις σχέσεις Η.Π.Α - Ηνωμένου Βασιλείου.....	423
8.7. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	427
Κεφάλαιο 9^ο : Η.Π.Α.-Ινδία: Τρομοκρατικό χτύπημα στη Βομβάη & Υπόθεση “David Headley”	434

9.1. Το ιστορικό.....	434
9.2. FBI-DEA & NIA-IPS: Ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ Η.Π.Α.-Ινδίας	437
9.3. “Blame Game” και οι συνέπειες στις σχέσεις Η.Π.Α.-Ινδίας	449
9.4. Συνεργασία Η.Π.Α.-Ινδίας μετά τη σύλληψη Headley	455
9.5. Συμπερασματικές παρατηρήσεις	468
Κεφάλαιο 10^ο: Η.Π.Α. - Ρωσική Δημοκρατία: Τρομοκρατικό χτύπημα στη Βοστώνη.....	475
10.1. Το ιστορικό.....	475
10.2. FBI & FSB: Συνεργασία-ανταλλαγή πληροφοριών πριν το χτύπημα	481
10.3. FBI & FSB: Συνεργασία-Ανταλλαγή πληροφοριών μετά το χτύπημα.....	486
10.4. “Blame Game” μεταξύ Η.Π.Α.-Ρωσικής Δημοκρατίας.....	494
10.5 Ανταλλαγή πληροφόρησης: Εθνικό συμφέρον & Εξωτερική πολιτική.....	498
10.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις	503
Κεφάλαιο 11^ο: Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρομοκρατικό χτύπημα στη Μαδρίτη .508	
11.1. Το ιστορικό.....	508
11.2. Η στάση της ισπανικής κυβέρνησης	510
11.3. Οι Ευρωπαίοι εταίροι αντιδρούν.....	513
11.4. Αδυναμίες στην ενδοευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης	515
11.5. Μια επικριτική ματιά: Η ευρωπαϊκή συνεργασία μετά τη Μαδρίτη	528
11.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις	536
Κεφάλαιο 12^ο: Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρομοκρατικό χτύπημα στο Παρίσι (Περιοδικό “Charlie Hebdo” & Εβραϊκό “Hyper Cacher”).....	542
12.1 Το ιστορικό.....	542
12.2. Οι δράστες	547
12.3. Επιχειρησιακή συνεργασία & Ανταλλαγή πληροφόρησης.....	555
12.4. Κενά πληροφόρησης & Βαθύτερα αίτια	561
12.5. Ο ρόλος της Europol	565
12.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις	568
Κεφάλαιο 13^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρομοκρατικό χτύπημα στο Παρίσι (Θέατρο “Bataclan” & “Saint-Denis”)	574
13.1. Το ιστορικό.....	574
13.2. Οι δράστες	581

13.3. Επιχειρησιακή συνεργασία & Ανταλλαγή πληροφορήσης.....	590
13.3.1. Ελληνική & Βελγική Αστυνομία: Οι επιχειρήσεις σε “Verviers” και Αθήνα	590
13.3.2. «Χώρος Ελεύθερης Κυκλοφορίας Σένγκεν» & Ανταλλαγή πληροφορήσης	597
13.4. Κριτική για την ενδοευρωπαϊκή συνεργασία πληροφορήσης.....	601
13.5. “Blame Game” μεταξύ Γαλλίας & Βελγίου	607
13.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις	613
Κεφάλαιο 14^ο : Συμπεράσματα: Πληροφόρηση-Επιβολή του νόμου & Θεωρία διεθνών σχέσεων.....	620
14.1. Συλλογιστική πορεία	620
14.2. Συμπερασματικές εννοιολογικές επισημάνσεις.....	623
14.2.1. Πληροφόρηση.....	623
14.2.2. Πληροφόρηση επιβολής του νόμου	626
14.2.3. Συνεργασία πληροφόρησης-Διεθνής αστυνομική συνεργασία	629
14.3. Εμπειρικά συμπεράσματα για τη συνεργασία πληροφόρησης επιβολής του νόμου.....	632
14.4. Θεωρητικές επιπτώσεις: Συνεργασία πληροφόρησης & Διεθνείς σχέσεις	640
14.5. Σκέψεις-Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	646
I. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ	648
A. Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	648
B. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	651
1. Βιβλιογραφία Εισαγωγής	651
2. Βιβλιογραφία για την Πληροφόρηση	663
3. Βιβλιογραφία για την Επιβολή του Νόμου & την Αστυνόμευση	691
4. Βιβλιογραφία για την Πληροφόρηση Επιβολής του Νόμου.....	702
5. Βιβλιογραφία για τη Θεωρία Διεθνών Σχέσεων	726
6. Βιβλιογραφία για τη Συνεργασία Πληροφόρησης & τις Διεθνείς Σχέσεις.....	743
II. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΡΑΞΗΣ	753
A. Υποενότητα Α΄ (Η.Π.Α.).....	753
1. Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφορήσης Η.Π.Α. & Καναδά (Υπόθεση Maher Arar).....	753

2.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης Η.Π.Α.-Ηνωμένου Βασιλείου (Τρομοκρατικό χτύπημα Λονδίνου).....	757
3.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης Η.Π.Α. & Ινδίας (Υπόθεση David Headley)	761
4.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης Η.Π.Α. & Ρωσικής Ομοσπονδίας (Τρομοκρατικό χτύπημα στη Βοστώνη).....	766
B.Υποενότητα Β΄ (Ευρωπαϊκή Ένωση).....	771
1.Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης εντός της Ε.Ε. (Γενικά Στοιχεία & Ρόλος Eurorol).....	771
2.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης εντός της Ε.Ε. (Τρομοκρατικό χτύπημα Μαδρίτης)	786
3.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης εντός της Ε.Ε. (Τρομοκρατικό χτύπημα “Charlie Hebdo & Hyper Cacher”)	791
4.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης εντός της Ε.Ε. (Τρομοκρατικό χτύπημα “Bataclan & Saint Denis”).....	800

Κατάλογος Συντομογραφιών

AMERIPOL	Police Community of the Americas
AQAP	Al-Qaeda in the Arabian Peninsula
BKA	Bundeskriminalamt
BRI	Brigade de Recherché et d'Intervention
BTP	British Transport Police
CBP	United States Customs and Border Protection
CFSP	Common Foreign and Security Policy
CI	Counterintelligence
CIA	Central Intelligence Agency
CID	Criminal Intelligence Division (RCMP)
CNP	Cuerpo Nacional de Policía
COMPSTAT	Computerized or Comparative Statistics
COPS	Community Oriented Policing Services
COSI	Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security
CPS	Crown Prosecution Service
CSIS	Canadian Security Intelligence Service
CTD	Counterterrorism Division (FBI)
DEA	Drug Enforcement Administration
DHS	Department of Homeland Security
DGSI	Direction générale de la sécurité intérieure
DIKW	Data-Information-Knowledge-Wisdom
DNI	Director of National Intelligence
DOJ	United States Department of Justice
DOS	United States Department of State
DSS	Diplomatic Security Service
DST	Direction de la Surveillance du Territoire
ESS	European Security Strategy
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (Basque Fatherland and Liberty)
EUROPOL	European Union Agency for Law Enforcement Cooperation

FBI	Federal Bureau of Investigation
FIPN	Force d'Intervention de la Police Nationale
FRONTEX	European Border and Coast Guard Agency
FSB	Federal Security Service
FSKN	Federal Drug Control Service of Russia
GC	Guardia Civil
GIC	Group of Islamic Combatants
GICM	Moroccan Islamist Combat Group
GIGN	Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale
HMDT	Hexamethylene triperoxide diamine (explosive)
HUMINT	Human Intelligence
IB	Intelligence Bureau
IC	Intelligence Community
ICE	Immigration and Customs Enforcement
IK	Imarat Kavkaz (Caucasus Emirate)
ILP	Intelligence-Led Policing
INTCEN	European Union Intelligence and Situation Centre
INTERPOL	International Criminal Police Organization
IPS	Indian Police Service

Σχήματα - Πίνακες

Σχήμα 1: Απεικόνιση του Κύκλου της Πληροφόρησης κατά το “NCISP”.....	186
Σχήμα 2: Προσαρμοσμένη εκδοχή του Κύκλου Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου	189
Σχήμα 3: Απεικόνιση διαφορών νεορεαλιστών-νεοφιλελεύθερων.....	271
Πίνακας 1: Διαφορές μεταξύ ρεαλιστών - φιλελευθέρων	276

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Εισαγωγικά, Προσδιορισμός αντικειμένου εργασίας,
Μεθοδολογικά*

Κεφάλαιο 1^ο

*“A great deal of world politics is a fundamental struggle,
but it is also a struggle that has to be waged intelligently”*

Zbigniew Brzezinski

Κεφάλαιο 1° : Εισαγωγικά-Προσδιορισμός αντικειμένου εργασίας - Μεθοδολογικά

1.1. Εισαγωγικά

1.1.1. Πληροφόρηση & Επιβολή του νόμου

Tόσο η πληροφόρηση όσο και η επιβολή του νόμου, συνιστούν έννοιες οι οποίες απαντώνται συχνά στην καθημερινότητα, ενώ αναφέρονται εδώ και αρκετές δεκαετίες από πολιτικούς, αλλά και κοινωνικούς παράγοντες κρατών, η πλειοψηφία των οποίων ανήκει στο σύγχρονο δυτικό κόσμο.

Η έννοια της επιβολής του νόμου και της τάξης είναι σύμφυτη με την ύπαρξη του ανθρώπου και την οργάνωση από αυτόν των πρώτων συγκροτημένων κοινωνιών. Η ανάγκη για τη διατήρηση της εσωτερικής τάξης εμφανίστηκε στους αρχαίους πολιτισμούς της Ανατολής, συνεχίστηκε κατά τους αιώνες της ελληνικής υπεροχής στη Μεσόγειο θάλασσα και κατέστη αναπόσπαστο κομμάτι κάθε κρατικής υπόστασης, κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους, με την τελειοποίηση της έννοιας του Δικαίου. Μετά την εμφάνιση του Δικαίου, τη συνακόλουθη ανάγκη για ενδο-κρατική τάξη και αφού μεσολάβησαν εξελικτικά στάδια, προέκυψε η δημιουργία αστυνομικών σωμάτων, τα οποία ήταν επιφορτισμένα με την τήρηση της τάξης και την εξασφάλιση της ευνομίας στο εσωτερικό των κρατών.

Η πρώτη σχετική θεωρητικοποίηση της λειτουργίας αυτών έλαβε χώρα κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα στη Μεγάλη Βρετανία, με τις βασικές οδηγίες οργάνωσης και δράσης για τη νεοσύστατη Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου, από τον επικεφαλής του χαρτοφυλακίου των Εσωτερικών, Sir Robert Peel. Ταυτόχρονα, μοντέλα αστυνόμευσης εξελίχθηκαν στην ηπειρωτική Ευρώπη, με το γαλλικό (στρατιωτικής μορφής) πρότυπο να επικρατεί.¹

¹Worrall L. John, “The Politics Of Policing”, στο Michael D. Reisig and Robert J. Kane (Eds.), *The Oxford Handbook of Police and Policing* (Oxford: Oxford University Press, 2014), σελ. 53.

Σταδιακά και μέσα από ακαδημαϊκές ζυμώσεις η λειτουργία των σωμάτων αστυνόμευσης και γενικότερα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου τέθηκε σε θεωρητικά πλαίσια, με την εισαγωγή της επιστήμης της Αστυνόμευσης (“Police Science”). Σημειώνεται δε ότι, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι και σήμερα, σημείωσαν ιδιαίτερη πρωτοπορία και καινοτομία τα μοντέλα αστυνόμευσης των Η.Π.Α. και γενικότερα του Αγγλοσαξονικού κόσμου.²

Η ανάγκη για πληροφόρηση ανάγεται στις απαρχές της ανθρώπινης ιστορίας και ως έννοια απασχόλησε τις πρώιμες κοινωνίες, τις μεγάλες αυτοκρατορίες, καθώς και τα σύγχρονα κράτη. Για την αξία και τη χρησιμότητά της έκαναν λόγο μεγάλες προσωπικότητες του παρελθόντος, όπως ο Sun Tzu³ και ο Θουκυδίδης.⁴ Παράλληλα, η ουσιαστική της συμβολή για την κρατική επιβίωση και ασφάλεια, αναγνωρίζεται από πλήθος σύγχρονων πολιτικών, στρατιωτικών και ακαδημαϊκών (Christopher Andrew, Michael Handel, Joseph Nye Jr., Mark Lowenthal, Sherman Kent, Edward Luttwak, Michael Herman, Robert Jervis, Richard Betts, Loch K. Johnson, Peter Gill, Walter Laqueur, Len Scott, Abram Shulsky⁵).

²Kirby Stuart, *Effective Policing? Implementation in Theory and Practice* (UK: Palgrave MacMillan, 2013), Greene R. Jack (Ed.), *The Encyclopedia of Police Science* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007), σελ. xx, Palmer Darren, Berlin Michael & Das Dilip, *Global Environment of Policing* (Boca Raton: CRC Press, 2012).

³Tzu Sun, *The Art of War*, Translated by Griffith B. Samuel (Oxford: Oxford University Press, 1971), Kautilia, *The Arthashastra* (Penguin Books India, 1992), (ιδιαίτερα το Part ix “Covert Operations”), Πλατιάς Αθανάσιος, Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου* (Αθήνα: Δίαυλος, 2015), Πλατιάς Αθανάσιος, Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Τέχνη της Στρατηγικής: 50 Κανόνες για τον πόλεμο, την πολιτική, τις επιχειρήσεις και την καθημερινή ζωή* (Αθήνα: Δίαυλος, 2021), σελ. 105.

⁴Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα* (Αθήνα: Ποιότητα 2008), σελ. 96, Πλατιάς Αθανάσιος, Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, (2015), *op.cit.*, σελ. 92-93.

⁵Andrew Christopher, “Intelligence and International Relations in the Early Cold War”, *Review of International Studies*, Vol. 24, No. 3, 1998, σελ. 321-330, Herman Michael, *Intelligence Power in Peace and War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), Handel Michael, *War, Strategy and Intelligence* (Oxon: Frank Cass & Co. Ltd., 1989), Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy* (Princeton- NJ: Princeton University Press, 1949), σελ. vi, Lowenthal Mark, *Intelligence: From Secrets to Policy* (USA: CQ Press, 2003, Second Edition), Jervis Robert, *Why Intelligence Fails: Lessons from the Iranian Revolution and the Iraq War* (Ithaca-New York: Cornell University Press, 2011), Betts K. Richard, *Enemies of Intelligence: Knowledge and Power in American National Security* (New York: Columbia University Press, 2009), Nye Joseph, *The Powers to Lead* (New York: Oxford University Press, 2010), Luttwak Edward and Koehl L. Stuart, *The Dictionary of Modern War: A Guide to the Ideas, Institutions and Weapons of the Modern Military Power Vocabulary* (Gramercy Books, 1999), σελ. 307-308, Jervis Robert, *Why Intelligence Fails, Lessons from the Iranian Revolution and the Iraq War* (Ithaca & London: Cornell University Press, 2010), Betts Richard, *Enemies of Intelligence, Knowledge and Power in American National Security* (New York: Columbia University Press, 2007), Johnson K. Loch, *National Security Intelligence* (Polity; 2nd edition, 2017), Gill Peter, Phythian Mark, *Intelligence in an Insecure World* (Cambridge: Polity Press, 2nd edition, 2012), Laqueur Walter, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence* (New York: Basic Books, 1985), Len Scott, Jackson Peter (Eds.), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century: Journeys in Shadows* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004), Shulsky N. Abram, Schmitt J. Gary, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (Dulles, Virginia: Potomac Books Inc., 2002).

Η πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και ειδικότερα των αστυνομικών σωμάτων, περισσότερο γνωστή υπό τους αγγλικούς όρους “Law Enforcement Intelligence” ή “Police Intelligence”, εν αντιθέσει με τα προαναφερθέντα, αποτελεί σχετικά καινούρια πρακτική για τα κράτη.⁶ Προσπάθειες εμπειρικής κυρίως θεμελίωσης έχουν αναλάβει Αμερικανοί και Βρετανοί, πρώην και νυν μέλη αστυνομικών υπηρεσιών και σε δεύτερη φάση ακαδημαϊκοί, όπως ο Jerry Ratcliffe και ο Nick Tilley. Η θεωρητική και πρακτική πλευρά της, με την εξαίρεση χωρών του Αγγλοσαξονικού κόσμου, βρίσκονται ακόμη σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης και χωρίς αμφιβολία μπορεί να αποτελέσει προνομιακό πεδίο έρευνας και μελέτης.⁷

1.1.2. Παγκοσμιοποίηση: Διεθνές έγκλημα & Τρομοκρατία

Κάθε κυρίαρχο κράτος προκειμένου να αποτελεί ξεχωριστή οντότητα και να παρέχει στους πολίτες του στοιχειώδεις ελευθερίες, δικαιώματα και αγαθά, οφείλει να εξασφαλίσει την τάξη στο εσωτερικό του, διαθέτοντας σύστημα δικαιοσύνης, καθώς και μηχανισμούς επιβολής αυτής. Τη θεώρηση αυτή περί του κράτους υποστήριξε ο κοινωνιολόγος Max Weber, ο οποίος έκανε λόγο για κρατικό μονοπώλιο στα νόμιμα μέσα καταναγκασμού (coercion). Η παραπάνω αντίληψη, άσκησε ιδιαίτερη επίδραση στην ακαδημαϊκή παράδοση του πολιτικού ρεαλισμού, με αποτέλεσμα το κράτος να είναι η βασική μονάδα ανάλυσης στα έργα των E.H. Carr, Hans Morgenthau, John Herz και Henry Kissinger.⁸

⁶Ratcliffe Jerry, *Intelligence-Led Policing* (New York: Willan Publishing, 1st edition 2008), σελ. 6-7, Tilley Nick, “Community Policing, Problem-oriented Policing and Intelligence Led Policing”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Portland: Willan Publishing, 2008).

⁷Βλ. James Adrian, *Examining Intelligence-Led Policing: Developments in Research, Policy and Practice* (New York: Palgrave Macmillan, 2013), Carter G. Jeremy, *Intelligence-Led Policing: A Policing Innovation* (Lfb Scholarly Pub Llc, 2013), Baker E. Thomas, *Intelligence-led Policing: Leadership, Strategies & Tactics* (New York: Looseleaf Law Publications Corp, 2008).

⁸Weber Max, *The Methodology Of The Social Sciences*, Translated and edited by Edward A. Shils and Henry A. Finch, With a new introduction by Robert J. Antonio and Alan Sica (New Brunswick & London: Transaction Publishers, 2011), Carr H. Edward, *The Twenty Year's Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations* (Aberystwyth & London: MacMillan & Co. Ltd, 1946), σελ.87-88, Herz John, *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities* (Chicago: University of Chicago Press, 1951), σελ. 129, Kissinger Henry, *World Order* (Penguin Press, 2015).

Ο Robert Gilpin υποστήριξε ότι το έθνος-κράτος είναι ο φορέας που προστατεύει την ευημερία των πολιτών του ενάντια στη δράση άλλων φορέων ή εθνών-κρατών και παρέχει τη βάση επίλυσης των διαφωνιών μεταξύ αυτών.⁹

Μάλιστα, ο καθηγητής Παναγιώτης Ήφαιστος σε πλήθος έργων του κάνει λόγο για αυστηρή και κάθετη διάκριση μεταξύ ενδοκρατικής τάξης, η οποία είναι εξασφαλισμένη με εγγυητή το κράτος τύπου «Λεβιάθαν»¹⁰ και διακρατικής τάξης-δικαιοσύνης, η οποία είναι ανύπαρκτη, λόγω έλλειψης ανώτατης ρυθμιστικής εξουσίας στο διεθνές σύστημα.¹¹

Οι μηχανισμοί που επιτελούν την επιβολή του νόμου και της τάξης στο εσωτερικό του κράτους δύνανται να περιλαμβάνουν: Τελωνειακές, Λιμενικές, Φοροελεγκτικές αρχές, αλλά και υπηρεσίες Ελέγχου των Συνόρων και της Μετανάστευσης. Βέβαια, προεξάρχοντα ρόλο μεταξύ των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, κατέχουν οι κατά τόπους Αστυνομικές αρχές, καθώς το κύριο βάρος αντιμετώπισης της εγκληματικότητας και εν τέλει της επιβολής της ενδο-κρατικής τάξης, ανήκει σε αυτές.

Παράλληλα με την εσωτερική τάξη και κοινωνική συνοχή, για κάθε κρατική οντότητα, επιβάλλεται η εξασφάλιση αυτόρκειας σε στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο, ώστε αυτή να μην κινδυνεύει από εξωτερικές απειλές. Αυτό επιτυγχάνεται με τη διατήρηση επαρκών και αξιόμαχων ενόπλων δυνάμεων, με την άσκηση συνετής οικονομικής πολιτικής, αλλά και με την ύπαρξη στιβαρής διπλωματίας. Τα προαναφερθέντα συστατικά, αποτελούν παράγοντες ισχύος¹² και θεωρούνται απαραίτητα, για την κρατική επιβίωση. Μάλιστα, κατά τον Kenneth Waltz, κύριο εκπρόσωπο του νέο-ρεαλισμού ή δομικού ρεαλισμού, η διεθνής πολιτική έχει ως κανόνα τη συνεχή διαπάλη των κρατών για ισχύ.¹³

Λαμβάνοντας υπόψιν τα ανωτέρω, θα πρέπει να γίνει αναφορά ιδίως στη σύγχρονη πραγματικότητα και στους παράγοντες που επηρεάζουν την ύπαρξη και ευημερία των

⁹Gilpin G. Robert, *War and Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981).

¹⁰ Έννοια που εισήγαγε ο Thomas Hobbes στο έργο του “*Leviathan*”.

¹¹ Ενδεικτικά αναφέρονται έργα του Παναγιώτη Ήφαιστου: *Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Ποιότητα 1999), *Κοσμοθεωρητική Ετερότητα και Αξιώσεις Πολιτικής Κυριαρχίας, Ευρωπαϊκή Αμυνα, Ασφάλεια και Πολιτική Ενοποίηση* (Αθήνα: Ποιότητα 2001) και *Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης* (Αθήνα: Ποιότητα, 1999).

¹² Ενδελεχής ανάλυση στα έργα των Edward Carr και Hans Morgenthau: Carr H. Edward, *The Twenty Year's Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations* (Aberystwyth & London, MacMillan & Co. Ltd, 1946), Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (Chicago: University of Chicago Press, 1954).

¹³ Βλ. Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (Addison-Wesley Publishing Company, 1979).

κρατών. Είναι αντιληπτό λοιπόν, ότι ταυτόχρονα με τις κλασικές απειλές που αντιμετώπιζαν έως και σήμερα τα κράτη, οι οποίες εκλαμβάνονταν κυρίως με στρατιωτικούς όρους και τίθονταν από άλλα αντίπαλα κράτη, έχουν κάνει την εμφάνισή τους νέα φαινόμενα που χαρακτηρίζονται από έντονη ασυμμετρία.

Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια έχουν χαρακτηριστεί ως η εποχή της παγκοσμιοποίησης (“Globalization”), η οποία ως έννοια έχει οικονομικές, κοινωνικές, αλλά και πολιτικές προεκτάσεις.¹⁴ Στο νέο διεθνές περιβάλλον υπάρχουν πλέον νέοι «παίκτες», όπως το διεθνικό έγκλημα και η τρομοκρατία με την ειδοποιό διαφορά, ότι εμφανίζονται συχνά ως μη κρατικοί δρώντες και ως παράγοντες ασύμμετρης απειλής. Ειδικότερα, το διεθνικό έγκλημα αναφέρεται σε εγκληματικές πράξεις οι οποίες υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα και κατά αυτόν τον τρόπο παραβιάζουν τους νόμους περισσότερων των δύο χωρών, καθιστώντας έτσι την αντιμετώπισή τους πιο δύσκολη με τα συμβατικά μέσα αστυνόμευσης.¹⁵

Επιπλέον, γεγονότα όπως αυτά του τρομοκρατικού χτυπήματος εναντίον των Δίδυμων Πύργων του Παγκοσμίου Κέντρου Εμπορίου στη Νέα Υόρκη την 11η Σεπτεμβρίου του 2001¹⁶, έχουν φέρει στο προσκήνιο, τον παράγοντα της διεθνούς τρομοκρατίας και έχουν αναγκάσει κράτη όπως οι Η.Π.Α. να κηρύξουν ακόμα και «πόλεμο» εναντίον ενός απρόσωπου εχθρού.¹⁷

¹⁴Για το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν τα κάτωθι έργα: Baylis John, Smith Steve and Owens Patricia (Eds.), *The Globalization of World Politics* (Oxford: Oxford University Press, 2008), σελ. 14, 542-560, Steger Manfred, *Globalization: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2013), σελ. 1-10, Ritzer George, *Globalization: The Essentials* (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2011), σελ. 3-7, Dean Paul, Ritzer George, *Globalization: A Basic Text* (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2015).

¹⁵Για το φαινόμενο του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος (“Transnational Organised Crime-TOC”) βλ.: Abadinsky Howard, *Organized Crime* (Wadsworth: Cengage Learning, 2010), σελ. 3-4, Natarajan Mangai, *International Crime and Justice* (New York: Cambridge University Press, 2011), σελ. Xxxv,

Laqueur Walter, *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction* (New York & Oxford: Oxford University Press, 1999), Laqueur Walter, *A History of Terrorism* (London & New York: Routledge, 2001), Laqueur Walter, Wall Christopher, *The Future of Terrorism: Al-Qaeda and the Alt-Right* (New York: Thomas Dunne Books-St. Martin’s Press, 2018), Scherrer Amandine, *G8 against Transnational Organized Crime* (Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited, 2009).

¹⁶Για το φαινόμενο της Τρομοκρατίας, βλ.: Schmidt Alexander, *The Routledge Handbook of Terrorism Research* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2011), Kegley Charles Jr., *The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Controls* (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2003), Neumann Peter, *Old and New Terrorism* (Cambridge: Polity Press, 2009), σελ. 8, English Richard, *Terrorism: How to Respond* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

¹⁷Ερμηνευτικές προσπάθειες για τον «πόλεμο» εναντίον της τρομοκρατίας ενδεικτικά αναφέρονται: Hoge James, Rose Gideon, *Understanding the War on Terror* (Foreign Affairs 1st Edition, 2005), Coaty Patrick, *Understanding The War on Terror* (Kendall Hunt Publishing, 2012), Goldman Jan, *The War on Terror Encyclopedia: From the Rise of Al-Qaeda to 9/11 and Beyond* (Santa Barbara: ABC-CLIO, 2014), σελ. xiii.

1.1.3. Σημαντικότητα του θέματος

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι, σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία ο ρόλος της πληροφορίας βαίνει διαρκώς αυξανόμενος, με τη διάχυσή της να έχει φτάσει σε ασύλληπτους ρυθμούς. Επομένως, αυτός που μπορεί να συλλέξει, να επεξεργαστεί και να χρησιμοποιήσει σύντομα και αποτελεσματικά τα δεδομένα, παράγοντας κατά τον τρόπο αυτό «γνώση», αυτόματα έχει εξασφαλίσει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων του.

Τα κράτη λοιπόν διαρκώς αναζητούν τρόπους να αντιμετωπίσουν τους νέους αυτούς παράγοντες, μόνο που αυτή τη φορά δεν έχουν απέναντί τους έναν εμφανή εχθρό, αλλά ομάδες-συσσωματώσεις οι οποίες δρουν με όρους διαφορετικούς από τους συνήθεις κρατικούς αντιπάλους. Είναι δε σύνηθες πλέον, από αρκετούς ακαδημαϊκούς το επιχείρημα ότι, το κράτος ως βασική μονάδα-δρών του διεθνούς συστήματος έχει σε κάποιον βαθμό τρωθεί, καθώς όπως σημειώνεται, δεν έχει να ανταγωνιστεί αποκλειστικά και μόνο αντίπαλα κράτη, αλλά και μη-κρατικούς δρώντες (“non-state actors”) οι οποίοι «αμφισβητούν» τον πρωταγωνιστικό ρόλο του στη διεθνή σκηνή.¹⁸ Χαρακτηριστική είναι η έκθεση του Εθνικού Συμβουλίου Πληροφόρησης των Η.Π.Α., στην οποία γίνεται λόγος για τάσεις (“Megatrends”) εξέλιξης ενός κόσμου μη κρατικών δρώντων και για ενδυνάμωση της ατομικής πρωτοβουλίας, έναντι της κρατικής, σε παγκόσμιο επίπεδο, έως και το έτος 2030.¹⁹

Από την άλλη, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι απόψεις κατά τις οποίες, οι απειλές που αντιμετωπίζονται καθημερινά από τα κράτη και η δράση τέτοιων ασύμμετρων παραγόντων, έχουν φέρει τα αντίθετα αποτελέσματα, με συνέπεια την κρατική συσπείρωση και ενδυνάμωση και όχι την εξασθένηση του ρόλου τους.²⁰

¹⁸Creveld Martin van, *The Rise and Decline of the State* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), Paul T. V., “The National Security State and Global Terrorism: Why the State Is not Prepared for the New Kind of War” στο Aydinli Ersel and Rosenau N. James (Eds.), *Globalization, Security, And The Nation-State: Paradigms in Transition* (Albany: State University of New York Press, 2005).

¹⁹United States National Intelligence Council, *Global Trends 2030: Alternative Worlds* (National Intelligence Council, USA, December 2012), United States National Intelligence Council, *Global Trends 2040: A More Contested World* ((National Intelligence Council, USA, 2021).

²⁰Στην κατηγορία των έργων των σκεπτικιστών για την παγκοσμιοποίηση ρεαλιστών, εντάσσονται: Ripsman M. Norrin, *Globalization & The National Security State* (New York: Oxford University Press, Inc., 2010), σελ. 162-170, Krasner D. Stephen, “Abiding Sovereignty”, *International Political Science Review*, Vol. 22, No. 3, 2001, σελ. 229-251. Άξια αναφοράς είναι επίσης η θεώρηση του Robert Gilpin περί «Ηγεμονικής Σταθερότητας»(Hegemonic Stability), στο Gilpin G. Robert, *The Challenge of Global Capitalism: The World Economy in the 21st Century* (Princeton-New Jersey: Princeton University Press, 2000), σελ. xii και 373.

Με βάση τα δεδομένα αυτά, η επιβολή του νόμου και της τάξης στο εσωτερικό των κρατών, αλλά και η πληροφόρηση αποτελούν στοιχεία ιδιαίτερα επίκαιρα και ευαίσθητα, τόσο για την εθνική όσο και για τη διεθνή ασφάλεια. Στον συγκεκριμένο τομέα, μπορεί να αποδειχθεί ότι η πληροφόρηση κατέχει σημαντικότερο ρόλο και αποτελεί μια από τις ύψιστες κρατικές προτεραιότητες, έχοντας εισαχθεί στον ακαδημαϊκό χώρο, ως ιδιαίτερο πεδίο μελέτης, διεκδικώντας κάποιου τύπου επιστημονική αυτονομία.

Η συνδυασμένη μελέτη και κατανόησή της πληροφόρησης και της διαδικασίας επιβολής του νόμου-τάξης, είναι ακόμη πιο εξεζητημένη, καθώς στην Ευρώπη και στην Ελλάδα τουλάχιστον, δεν έχει επιχειρηθεί μέχρι στιγμής κάποια συγκροτημένη επιστημονική προσπάθεια διασύνδεσής τους. Αντίθετα, σε χώρες κυρίως του Αγγλοσαξονικού κόσμου υπάρχουν μελετητές που επιχειρούν τη γεφύρωση των ανωτέρω εννοιών, με κύριο απότοκο την εισαγωγή του όρου της «Καθοδηγούμενης από την Πληροφόρηση Αστυνόμευσης» (“Intelligence-led Policing”).²¹

Σε αυτό ακριβώς το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ο προβληματισμός που έχει αναπτυχθεί τελευταία και αφορά στο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η πληροφόρηση των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου στην επιδίωξη του βασικού εθνικού συμφέροντος²², δηλαδή στην ενίσχυση της κρατικής υπόστασης και κατ’επέκταση της κρατικής επιβίωσης, διά της αποτελεσματικότερης και ποιοτικότερης αστυνόμευσης που μπορεί να αποφέρει. Είναι άκρως επίκαιρη η επιστημονική συζήτηση -αν και δεν έχει λάβει χώρα ακόμη σε ικανοποιητικό βαθμό- σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρουσιάζουν τα δύο είδη πληροφόρησης (Πληροφόρηση στο πλαίσιο των Μυστικών Υπηρεσιών & Πληροφόρηση στο πλαίσιο των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου), το βαθμό στον οποίον αλληλεπικαλύπτονται, τα κενά στην τυχόν συνεργασία τους και εν τέλει το πόσο αυτόνομα μπορεί να είναι κατά την άσκησή τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα

²¹Βλ. Carter L. David, *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies* (U.S. Department of Justice, 2012), Ratcliffe H. Jerry, *Intelligence-led Policing* (New York: Willan, 2008), Buckley John, *Managing Intelligence: A Guide for Law Enforcement Professionals* (Boca Raton: CRC Press, 2014), Cassara A. John, *Hide and Seek: Intelligence, Law Enforcement and the Stalled War on Terrorist Finance* (Virginia: Potomac Books, 2006).

²²Ενδιαφέρον παρουσιάζει η θεώρηση του Hans J. Morgenthau: *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy* (New York: Alfred Knopf, 1951), “Another Great Debate: The National Interest of the United States”, *American Political Science Review*, Vol. 46, No. 4, 1952, σελ. 961–962.

παραπάνω θέματα έχουν απασχολήσει κυρίως σε επίπεδο αρθρογραφίας, ενώ η διεθνής βιβλιογραφία έχει να επιδείξει ελάχιστα εξειδικευμένα πονήματα.²³

Σε ότι αφορά την Πληροφόρηση των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, εάν εξαιρέσει κανείς κράτη όπως, οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Μεγάλη Βρετανία, παρατηρείται στον υπόλοιπο κόσμο, ένα μεγάλο κενό γνώσης και πρακτικής εφαρμογής, το οποίο δεν είναι μόνο ακαδημαϊκό, αλλά επεκτείνεται και στα στελέχη των σχετικών υπηρεσιών (“practitioners”).

Ειδικότερα στην Ελλάδα, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν υφίσταται επαρκής πανεπιστημιακή έρευνα σε ευρύτερα θέματα σπουδών Πληροφόρησης, πολλώ δε μάλλον σε ζητήματα εξειδικευμένης πληροφόρησης για υπηρεσίες επιβολής του νόμου.²⁴ Μάλιστα, ο καθηγητής Αθανάσιος Πλατιάς σχολιάζει πως στη χώρα μας δεν

²³Peterson B. Marilyn, *Developments in Law Enforcement Intelligence Analysis*, National Defence Intelligence College, *Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship: Can't We All Just Get Along?* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2007), White R. Jonathan, *Defending the Homeland: Domestic Intelligence, Law Enforcement and Security* (USA: Cengage Learning, 2003), σελ. 17-19, Best A. Richard, *Sharing Law Enforcement and Intelligence Information: The Congressional Role* (USA: Congressional Research Service, 2007), Cooperstein Theodore, “The Emerging Interplay Between Law Enforcement and Intelligence Gathering”, *International & National Security Law Practice Group*, Newsletter, Vol. 1, No. 3, December 1997.

²⁴Τα πρώτα έργα που εκπονήθηκαν από Έλληνες συγγραφείς στην ελληνική γλώσσα και αναφέρονταν σε θέματα πληροφόρησης από πρακτική κατά βάση σκοπιά, ήταν τα εξής: Αρχιμανδρίτης Ο. Νικόλαος, *Ψυχολογικός Πόλεμος, Κατασκοπεία, Αντικατασκοπεία (Α' και Β' τόμος)* (Αθήνα: Έκδοσις Αστυνομικής Σχολής Περιοδικού “Αστυνομικά Χρονικά”, 1960), Χαροκόπος Ε. Γεώργιος, *Το Φρούριον Κρήτη 1941-1944 (Ο Μυστικός Πόλεμος): Η Κατασκοπεία και Αντικατασκοπεία* (Αθήνα: Ευαγγελίου, 1971), Μπάλκος Αναστάσιος, *Κατασκοπεία: Ιστορία-Οργάνωσις-Μέθοδος* (Αθήνα: Συμπληρωματικά Εκδόσεις Διευθύνσεως Εκδόσεων Αρχηγείου Στρατού, 1975).

Έργα στα οποία υπάρχει αξιόλογη θεωρητική ανάλυση πτυχών του φαινομένου της πληροφόρησης, είναι τα κάτωθι: Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000), Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), Φιτσανάκης Σήφης, *Εθνική Ασφάλεια και Σύγχρονες Υπηρεσίες Κατασκοπείας στην Ελλάδα* (Αθήνα: Ποταμός, 2015).

Έργα που στο πλαίσιο της γενικότερης μελέτης των διεθνών σχέσεων, πραγματοποιούν αναφορές στην πληροφόρηση, είναι τα εξής: Κουλουμπής Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995), σελ. 221-251, Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των Η.Π.Α.* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009), σελ. 14-15.

Πέρα από αυτά, υπάρχει μία σχετικά περιορισμένη βιβλιογραφία που προσεγγίζει κυρίως με περιγραφικό-ιστοριογραφικό τρόπο την πληροφόρηση-κατασκοπεία και τη μυστική δράση: Στρίγας Κ. Αθανάσιος, *Μυστικές Υπηρεσίες: Το Σκοτεινό Δωμάτιο του Κόσμου* (Αθήνα: Νέα Θέσις, 1995), Gerolymatos Andre, *Κατασκοπεία στην Αρχαία Ελλάδα* (Αθήνα: Κάκτος, 2001), Χονδροματίδης Π. Ιάκωβος, *Οι Κατάσκοποι του Χίτλερ: Οι Γερμανικές Μυστικές Υπηρεσίες Κατά τον Β'Π.Π.* (Αθήνα: Περισκόπιο, 2007), Κασιμάτης Πέτρος, *Αγνωσμένοι-Άκρωις Απόρρητο-Δεκατρία Περιστέρια* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2009), Δημητράκης Παναγιώτης, *Οι Γερμανικές Μυστικές Υπηρεσίες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου και της Κατοχής (1937-1945)* (Αθήνα: Ενάλιος, 2009), Σολεϊντάκης Π. Νικόλαος, *Η Αφελής Ελλάς: Ο Ρασοφόρος Άγγλος Κατάσκοπος Ντাইβιντ Μπάλφουρ* (Αθήνα: Αρμός, 2010), Ευρυβιάδης Λ. Μάριος, Ιγνατίου Μιχάλης, *CIA, Ο Απόρρητος Φάκελος του Ανδρέα: Γιατί οι Αμερικανικές Μυστικές Υπηρεσίες Στοχοποίησαν τον Ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2010), Μακρής-Στάκος Στ. Πέτρος, *Ο Άγγλος Πρόξενος: Ο Υποπλοίαρχος Noel C. Rees και οι Βρετανικές Μυστικές Υπηρεσίες, Ελλάδα-Μέση Ανατολή (1939-1944)* (Αθήνα: Ωκεανίδα, 2011), Ηλιάδης Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT (Α' και Β' τόμος)* (Αθήνα: Ινφογνώμων, 2011),

έχει δοθεί η βαρύτητα που θα έπρεπε στην ενασχόληση με τα ζητήματα πληροφοριών (“Intelligence”).²⁵ Το γεγονός αυτό, έχει ως φυσικό επακόλουθο, την έλλειψη θεωρητικού υπόβαθρου, τεχνογνωσίας και κατ’επέκταση έλλειμμα αστυνόμευσης και ασφάλειας.

Σε κάθε περίπτωση, για να γίνει κατανοητό το «μέρος», δηλαδή το ειδικότερο φαινόμενο της «Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου», θα πρέπει προηγουμένως να αναλυθεί σε βάθος, το «όλον» που είναι η βασική-παραδοσιακή έννοια της «Πληροφόρησης», με τις διάφορες θεωρητικές προεκτάσεις της.

1.2. Προσδιορισμός αντικειμένου εργασίας

1.2.1. Σπουδές πληροφόρησης: Ακαδημαϊκή τοποθέτηση & Διεπιστημονικότητα

Οι σπουδές πληροφόρησης αποτελούν ένα πεδίο στο οποίο συγκλίνουν διάφορα ακαδημαϊκά αντικείμενα σπουδών.²⁶ Εδώ και αρκετά χρόνια, ερευνητές προσπαθούν να εφαρμόσουν γενικές αρχές των κοινωνικών επιστημών, προκειμένου να κατανοήσουν την πληροφόρηση, να ερμηνεύσουν τις επιτυχίες και τις αποτυχίες της, αλλά και να εξετάσουν τη δράση των μυστικών υπηρεσιών και τις διαδικασίες τους.²⁷

Οι Scott και Hughes υποστηρίζουν ότι η ακαδημαϊκή εξέλιξη της πληροφόρησης είναι τέτοια ώστε πλέον να θεωρείται ένα διακριτό υπο-πεδίο της ιστορίας και των πολιτικών επιστημών.²⁸

Ο Κωνσταντόπουλος υιοθετεί τον διεπιστημονικό χαρακτήρα των σπουδών πληροφόρησης. Κατά την άποψή του έχουμε να κάνουμε με ένα πεδίο που συγκεντρώνει στις τάξεις του στοιχεία από τη μελέτη της ιστορίας και τις πολιτικές επιστήμες, στις οποίες περιλαμβάνονται οι διεθνείς σχέσεις, η διεθνής πολιτική οικονομία, οι στρατηγικές σπουδές και οι σπουδές ασφάλειας. Επιπλέον, δεν

Κυριάκου Τζον, *Ο Κατάσκοπος: Η Κρυφή Ζωή μου στον Πόλεμο της CIA Κατά της Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2013), Αποστολίδης Γ. Παύλος, *Μυστική Δράση: Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2014).

²⁵Βλ. Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

²⁶Stafford T. Thomas, “Assessing Current Intelligence Studies”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 2, No. 2, 217-244, 1988, σελ. 217.

²⁷Wirtz James, “The American Approach to Intelligence Studies”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *Handbook of Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007), σελ. 28-29.

²⁸Βλ. Scott Len, Hughes R. Gerald, “Intelligence, Crises and Security: Lessons from History?”, *Intelligence & National Security*, Vol. 21, No. 5, 2006, σελ. 653-674.

απουσιάζουν η φιλοσοφία, η επιστήμη του δικαίου, η κοινωνιολογία, η εγκληματολογία, η ψυχολογία, τα οικονομικά, ακόμα και η θεωρία παιγνίων.²⁹ Προηγουμένως όμως θέτει και κάποια κεντρικά ερωτήματα που συνδέονται άμεσα με την ακαδημαϊκή εξέλιξη: «Είναι η πληροφόρηση μία διακριτή επιστήμη ή ένα υπο-πεδίο των πολιτικών επιστημών, των διεθνών σχέσεων και στρατηγικής και της ιστορίας; Θα μπορούσαν οι πηγές πληροφόρησης να αποτελέσουν ένα μέσο επιβεβαίωσης ή απόρριψης θεωριών περί των διεθνών σχέσεων, με άλλα λόγια η πληροφόρηση μπορεί να συνδεθεί με τη θεωρία διεθνών σχέσεων;»³⁰

Στο ίδιο πλαίσιο ο Adam Svendsen, τονίζει ακόμα περισσότερο το γεγονός της διεπιστημονικότητας και χαρακτηρίζει τις σπουδές πληροφόρησης ως πεδίο μελέτης εξειδικευμένο και «πολυ-επιστημονικό» (“multi-disciplinary”), το οποίο έχει τις ρίζες του στις στρατηγικές σπουδές, τις διεθνείς σχέσεις, την ιστορία, καθώς και την κοινωνιολογία, ενώ αναπόφευκτα αυτές οι επιστήμες έχουν ασκήσει μεγάλες διαμορφωτικές επιρροές.³¹

Κατά τους Fry και Hochstein, οι σπουδές πληροφόρησης συγκεντρώνουν τέσσερις ομάδες ανθρώπων: ιστορικούς, πολιτικούς επιστήμονες, πρώην επαγγελματίες του χώρου και πλέον ακαδημαϊκούς και τέλος δημοσιογράφους. Ιδιαίτερο κοινό χαρακτηριστικό των προαναφερόμενων ατόμων είναι η ως επί το πλείστον αγγλοσαξονική τους καταγωγή. Ένα άλλο κοινό γνώρισμα είναι ότι η πλειοψηφία έχει υιοθετήσει μία οπτική για την πληροφόρηση, η οποία βασίζεται στο ρεαλιστικό παράδειγμα των διεθνών σχέσεων.³²

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά στον διαχωρισμό που πρότεινε ο Stuart Farson, κατά τον οποίον υπάρχουν διαφορετικές εθνικές «σχολές σκέψεις». Πιο συγκεκριμένα, έκανε λόγο για την αμερικανική παράδοση, η οποία σε ακαδημαϊκό επίπεδο δίνει έμφαση σε εννοιολογικά ζητήματα και στην οργανωσιακή αποτελεσματικότητα. Διέκρινε επίσης τη βρετανική παράδοση, η οποία είναι κυρίως ιστοριογραφική, ενώ δεν παρέλειψε να αναφέρει το καναδικό υπόδειγμα το οποίο

²⁹Konstantopoulos L. Ioannis, Doga M. Alexandra, “The (R) Evolution of Intelligence as an Academic Discipline: Challenges and Constraints”, *Journal of Mediterranean and Balkan Intelligence*, Vol. 5, No.1, 2015, σελ. 5-6.

³⁰Ibid, σελ. 8.

³¹Svendsen D.M. Adam, “Connecting Intelligence and Theory: Intelligence Liaison and International Relations”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 5, 2009, σελ. 705.

³²Fry S. Michael, Hochstein Miles, “Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations”, στο Wark K. Wesley (Ed.), *Espionage: Past, Present, Future?* (New York: Frank Cass, 2005), σελ. 14-17.

χαρακτήρισε ως «υβριδικό», εφόσον συνδυάζει στοιχεία και από τις δύο πλευρές του ατλαντικού.³³

Κατά την άποψη του Stephen Marrin, οι σπουδές πληροφόρησης θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ένα ακαδημαϊκό συμπλήρωμα υποβοηθητικό για την άσκηση της πληροφόρησης εθνικής ασφάλειας (“National Security Intelligence”), υπό την έννοια ότι η ακαδημαϊκή μόρφωση υψηλού επιπέδου συμβάλλει στην ερμηνεία του παρελθόντος, στην κατανόηση του παρόντος και στην πρόβλεψη του μέλλοντος. Ειδικότερα, η άποψη αυτή βασίζεται στο ότι προκύπτει ένα σώμα γνώσης, ενισχυμένο από ευρύτερες πτυχές περί διακυβέρνησης και εξωτερικής πολιτικής, γεγονός που συνιστά προστιθέμενη αξία για τους επαγγελματίες των υπηρεσιών πληροφοριών. Στον βαθμό λοιπόν, που οι ακαδημαϊκές αυτές συνεισφορές θα συνδράμουν τους ανθρώπους της πράξης, οι σπουδές πληροφόρησης θα ενδυναμώνουν τη συνοχή τους ως επιστημονικό πεδίο.³⁴

Οι Gill και Phythian ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, θεωρούν ότι δεν θα πρέπει να γίνεται μια τόσο περιοριστική ερμηνεία σχετικά με τις σπουδές πληροφόρησης, καθώς αυτές πέρα από ένα ακαδημαϊκό «συμπλήρωμα» στον τομέα εθνικής ασφάλειας, ενέχουν ευρύτερες ιδεολογικές και πρακτικές προεκτάσεις. Η πληροφόρηση αποτελεί ένα πρωταρχικά κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο και δευτερευόντως έχει την «τεχνική» του πλευρά. Εξάλλου η δυναμική της φύση είναι εμφανής, διά της εξέλιξής της με δεδομένη την τεχνολογική πρόοδο, αλλά και τις αλλαγές που επέφερε στον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών πληροφοριών το νέο κύμα τρομοκρατίας του 21^{ου} αιώνα. Επιπλέον, η εμφάνιση της μη κρατικής πληροφόρησης (“Non-state intelligence”), γεγονός που κάποιοι ερμηνεύουν ως κρίση της Βεσφραλιανής τάξης, έχει εγείρει θεμελιώδη ερωτήματα για τη νοηματοδότηση της πληροφόρησης.³⁵

Με βάση λοιπόν τα ανωτέρω, οδηγήθηκαν στη διατύπωση ενός θεμελιώδους ερωτήματος, σχετικά με το εάν μπορεί να γίνει λόγος για την ύπαρξη επιστήμης της πληροφόρησης. Κατά την άποψή τους, χωρίς αμφιβολία υφίσταται μια «συμπαγής» περιοχή μελέτης, η οποία βέβαια καθίσταται πιο αποτελεσματική όταν αντλεί στοιχεία

³³Farson Stuart, “Schools of Thought: National Perceptions of Intelligence”, *Conflict Quarterly*, Vol. 9, No. 2, 1989, σελ. 56.

³⁴Βλ. Marrin Stephen, “Improving Intelligence Studies as an Academic Discipline”, *Intelligence and National Security*, Vol. 31, No.2, 2016, σελ. 266–79.

³⁵Gill Peter, Phythian Mark, *Intelligence in an Insecure World* (UK, Cambridge: Polity Press, 2012), σελ. 3.

από περισσότερες της μίας επιστήμες. Με άλλα λόγια, οι σπουδές πληροφόρησης αποτελούν ένα πλούσιο και συνεχώς διευρυνόμενο ακαδημαϊκό πεδίο, το οποίο όμως δεν μπορεί να διεκδικήσει τον τίτλο μιας αυτόνομης επιστήμης. Όντας λοιπόν ένα διεπιστημονικό πεδίο μελέτης, βασίζεται ακαδημαϊκά σε διάφορες επιστήμες, στο βαθμό που αυτές περιέχουν χρήσιμες ιδέες και ερευνητικές πτυχές, έτσι ώστε να ερμηνεύσει τον τρόπο λειτουργίας της πληροφόρησης στα ακόλουθα επίπεδα: προσωπικό, οργανωσιακό, κρατικό και διακρατικό.³⁶

Τελικά, ο Julian Richards τοποθετεί τις σπουδές πληροφόρησης στο σύγχρονο πλαίσιο, υιοθετώντας την άποψη ότι καταρχήν αποτελούν ένα υπο-υπο-επίπεδο (“sub-sub-level”) των διεθνών σχέσεων. Εάν μάλιστα το αντιληφθούμε σχηματικά, πιθανότατα τοποθετούνται ακριβώς κάτω από το επίπεδο της στρατηγικής ή των στρατηγικών σπουδών γενικότερα. Εάν επικεντρωθεί κάποιος στο κομμάτι της εθνικής ασφάλειας, η συγκέντρωση πληροφοριών είναι μια δραστηριότητα της κυβέρνησης, η οποία θα μπορούσε να αποτελεί το «ζωντανό» παράδειγμα μιας ρεαλιστικής πολιτικής σε δράση. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για δραστηριότητα που το κράτος αναλαμβάνει με σκοπό να προστατέψει και να προάγει στρατηγικά συμφέροντα και ο τρόπος με τον οποίον επιτυγχάνεται αυτό, τα ζητήματα που ανακύπτουν στη διαδικασία, οι ηθικές, νομικές πολιτικές πτυχές, όλα αυτά αποτελούν παράγοντες που σχηματίζουν την «καρδιά» των σπουδών πληροφόρησης. Προπάντων βέβαια υπάρχει ένας σαφής σύνδεσμος μεταξύ της πληροφόρησης και της ασφάλειας, εφόσον η πρώτη αποτελεί τμήμα της οποιασδήποτε εθνικής πολιτικής ασφάλειας και ευρύτερης στρατηγικής. Τα τελευταία χρόνια αξίζει να σημειωθεί ότι θέματα που σχετίζονται με την πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου (“Law Enforcement Intelligence”) έχουν αρχίσει να διαδραματίζουν έναν πολλά υποσχόμενο ρόλο στο γενικότερο πεδίο των σπουδών πληροφόρησης. Ο σύγχρονος δυτικός κόσμος αντιμετωπίζει πλέον πολλά ζητήματα που σχετίζονται με μη στρατιωτικές και διεθνικές απειλές. Την ίδια στιγμή οι διαδικασίες παγκοσμιοποίησης αναδεικνύουν τη σημασία παραγόντων όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Στην περίπτωση μάλιστα ιδίως της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, ο ρόλος της αστυνομίας και η αλληλεπίδραση με τους φορείς πληροφόρησης του τομέα της εθνικής ασφάλειας,

³⁶Gill Peter, Phythian Mark, “What Is Intelligence Studies?”, *The International Journal of Intelligence, Security and Public Affairs*, Vol. 18, No. 1, 2016, σελ. 12-14.

συνιστούν βασικά στοιχεία που έχουν ολοένα και μεγαλύτερη συνάφεια με το αντικείμενο των σπουδών πληροφόρησης.³⁷

1.2.2. Θεωρητική θεμελίωση

Επιστημονικές προσεγγίσεις

Σχετικά με την ακαδημαϊκή μελέτη και έρευνα της πληροφόρησης έχει παρατηρηθεί μια αξιοσημείωτη ποικιλομορφία, καθόσον οι μελετητές τείνουν να τις προσεγγίζουν με διαφορετικό τρόπο, ωστόσο συνήθως υπάρχουν μεταξύ τους αρκετές αλληλεπικαλύψεις.

Ο Wesley Wark πρότεινε οκτώ διαφορετικές οπτικές για την ακαδημαϊκή μελέτη της πληροφόρησης, οι οποίες εστιάζουν σε διαφορετικά ζητήματα. Η πρώτη αφορά στο «ερευνητικό σχέδιο» που έχει εν πολλοίς να κάνει με την έρευνα πρωτογενών πηγών. Η δεύτερη ονομάζεται «ιστορικό σχέδιο» και συνεπάγεται μια προσέγγιση τύπου περιπτωσιολογικών μελετών. Η τρίτη αποτελεί το λεγόμενο «προσδιοριστικό σχέδιο», το οποίο ασχολείται με την μελέτη-κατασκευή παραδειγμάτων για τη διαδικασία πληροφόρησης. Η τέταρτη οπτική είναι το «μεθοδολογικό σχέδιο» και περιέχει την εφαρμογή εννοιολογικών μοντέλων και την χρήση αυτών μέσω περιπτωσιολογικών μελετών, προκειμένου να γίνει έλεγχος θεωρητικών προσεγγίσεων. Επίσης γίνεται αναφορά στο «σχέδιο δημόσιας πολιτικής», το οποίο περιλαμβάνει την εξέταση βασικών θεμάτων δημόσιας πολιτικής, όπως ο έλεγχος της λειτουργίας και ευθύνης των υπηρεσιών πληροφοριών, τα ζητήματα ηθικής, η ηγεσία και αποτελεσματικότητά τους. Το «σχέδιο πολιτικών ελευθεριών» επικεντρώνεται στους κινδύνους που ελλοχεύουν για μια δημοκρατική κοινωνία από την αλόγιστη και χωρίς όρια δράση μυστικών υπηρεσιών. Τέλος αναφέρονται άλλες δύο οπτικές-προσεγγίσεις που αποτελούν ενίοτε σύνθεση των ανωτέρω αναφερόμενων και αποκαλούνται: «σχέδιο ερευνητικής δημοσιογραφίας» και «σχέδιο ποπ κουλτούρας».³⁸

Κατά τους Scott και Jackson υπάρχουν τρεις τρόποι προσέγγισης με απόλυτα διακριτούς τελικούς σκοπούς. Ο πρώτος τρόπος βρίσκει απήχηση κυρίως σε μελετητές

³⁷Richards Julian, “Intelligence Studies, Academia and Professionalization”, *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, Vol. 18, No. 1, 2016, σελ. 24-25.

³⁸Wark Wesley, “The Study of Espionage: Past, Present, Future?”, *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 3, 1993, σελ. 1-13.

της διεθνούς ιστορίας, οι οποίοι επιχειρούν να ερμηνεύσουν τη σχέση μεταξύ οργανωσιακών δομών και της άσκησης πολιτικής. Σε αυτήν την περίπτωση η πληροφόρηση γίνεται αντιληπτή ως μέσο απόκτησης νέων πληροφοριών, ώστε να υπάρξει εξήγηση των αποφάσεων που λαμβάνονται από διαμορφωτές πολιτικής σε περίοδο ειρήνης αλλά και πολέμου. Ως εκ τούτου αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στις διαδικασίες συλλογής πληροφοριών, στη φύση και προέλευση των πηγών και στη χρήση της πληροφόρησης στην αλυσίδα λήψης αποφάσεων, γεγονός που σημαίνει ότι επιζητείται μια ευρύτερη κατανόηση της οργανωτικής δομής των κυβερνητικών μηχανισμών και ειδικότερα της θέσης της πληροφόρησης εντός αυτών. Ο δεύτερος τρόπος επιδιώκει να καθιερώσει γενικά μοντέλα που επεξηγούν την επιτυχία ή την αποτυχία της διαδικασίας πληροφόρησης, επικεντρώνοντας την προσοχή στα επίπεδα της ανάλυσης και της απόφασης, πράγμα χαρακτηριστικό των προσεγγίσεων των πολιτικών επιστημών. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται δομικά και νοητικά ζητήματα που εμποδίζουν την αποτελεσματική χρήση της πληροφόρησης κατά την πολιτική διαδικασία και σκοπό αποτελεί ο εντοπισμός και η ανάλυση προσωπικών, πολιτικών και θεσμικών προβλημάτων που επηρεάζουν την απόδοση των υπηρεσιών πληροφοριών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Χαρακτηριστικές πτυχές αυτής της προσέγγισης αποτελούν η φύση της αντίληψης και λανθασμένης αντίληψης (“perception & misperception”), η δυσκολία αποτροπής της έκπληξης, καθώς και η πολιτικοποίηση της διαδικασίας πληροφόρησης (“politicization”). Αξίζει δε να επισημανθεί ότι οι δύο πρώτες προσεγγίσεις αντιμετωπίζουν την πληροφόρηση ως ένα εργαλείο διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής άμυνας. Ο τρίτος τρόπος μελέτης εστιάζει όχι στην πολιτική λειτουργία της πληροφόρησης, αλλά στη λειτουργία της ως μέσο κρατικού ελέγχου. Οι πηγές πληροφόρησης λοιπόν χρησιμοποιούνται από τους ακαδημαϊκούς προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητός ο ρόλος της ιδεολογίας και της κρατικής ισχύος στην πολιτική και κοινωνική καθημερινότητα.³⁹

Η πιο εύληπτη ωστόσο διάκριση για το πώς τελικά μελετάται η πληροφόρηση γίνεται από τον Thomas Stafford, ο οποίος διαχώρισε τέσσερις ευρύτατες προσεγγίσεις: την ιστοριογραφική-βιογραφική, τη λειτουργική, τη δομική και την πολιτική. Κατά την άποψή του μάλιστα, οι περισσότεροι μελετητές χρησιμοποιούν

³⁹Scott Len, Jackson Peter, “The Study of Intelligence in Theory and Practice”, *Intelligence and National Security*, Vol.19, No. 2, 2004, σελ. 143-144.

έναν συνδυασμό των παραπάνω, επικεντρωνόμενοι και επικαλούμενοι συνήθως μία βασική προσέγγιση, για την οποία θεωρούν ότι έχει ισχυρή ερμηνευτική δύναμη.⁴⁰

Κατά την ιστορική-βιογραφική προσέγγιση⁴¹, προκειμένου να μελετηθεί η πληροφόρηση, παρατίθενται ιστορικά στοιχεία βασιζόμενα σε χρονολογική σειρά γεγονότων, έτσι ώστε να συντεθεί μια λογική συνέχεια-αλληλουχία.⁴² Παράλληλα ο τρόπος αυτός της ιστοριογραφικής αντιμετώπισης είναι ευρύτατα διαδεδομένος στο Ηνωμένο Βασίλειο και ουσιαστικά αποτελεί τη λεγόμενη «Βρετανική Σχολή» πληροφόρησης.⁴³

Η λειτουργική προσέγγιση ερμηνεύει την πληροφόρηση μέσω της εξέτασης των χαρακτηριστικών δραστηριοτήτων και διαδικασιών. Στην περίπτωση αυτή η οντολογία του φαινομένου ερευνάται με τη διαπίστωση της ειδικότερης λειτουργίας του. Η προσέγγιση αυτού του είδους οδηγεί στη διαμόρφωση ενός αναλυτικού πλαισίου που βασίζεται στις δραστηριότητες πληροφόρησης και επιτρέπει την αξιολόγηση των δομών οποιασδήποτε υπηρεσίας πληροφοριών. Ο Roy Godson στο πλαίσιο αυτό υπήρξε από τους πρώτους που προσδιόρισε την πληροφόρηση, μελετώντας τις επιμέρους δράσεις της, δηλαδή τη συλλογή, την ανάλυση, την αντιπληροφόρηση (“counterintelligence”) και τη συγκαλυμμένη δράση (“covert action”).⁴⁴

Η δομική προσέγγιση χρησιμοποιείται σε εθνικό συνήθως επίπεδο και συμπορεύεται με την ευρύτερη λειτουργία εθνικής ασφάλειας.⁴⁵ Επικεντρώνεται κατ’ αυτόν τον τρόπο στους ίδιους τους οργανισμούς πληροφόρησης και με τρόπο παρόμοιο με αυτόν της μελέτης της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, εστιάζει στις οργανωτικές και θεσμικές δομές, στις δομικές αδυναμίες, στη θεσμική πολυπλοκότητα και στην απαρτίμηση των επιμέρους μονάδων.⁴⁶

⁴⁰Stafford T. Thomas, (1988), *op. cit.*, σελ. 236-237.

⁴¹Βλ. Wheaton J. Kristan, Beerbower T. Michael, “Towards a New Definition of Intelligence”, *Stanford Law and Policy Review*, Vol. 17, 2006, σελ. 319-330.

⁴²Warner Michael, *The Rise and Fall of Intelligence: An International Security History* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2014).

⁴³Βλ. Watt D. C., “Intelligence Studies: The Emergence of the British School”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3. No. 2, 1988, σελ. 338-341.

⁴⁴Βλ. Godson Roy (Ed.), *Intelligence Requirements for the 1980's: Elements of Intelligence*, (Washington: National Strategy Information Center, 1979).

⁴⁵Codevilla Angelo, “1980: Comparative Historical Experience of Doctrine and Organization”, στο Godson Roy (Editor), *Intelligence Requirements for the 1980's: Analysis and Estimates* (Washington: National Strategy Information Center, 1979), σελ. 11-36.

⁴⁶Βλ. Richelson T. Jeffrey, *Sword and Shield: Soviet Intelligence and Security Apparatus* (Cambridge, Massachusetts: Ballinger Publishing Company, 1986).

Η πολιτική προσέγγιση τέλος, παρέχει ένα ευρύτατο ερμηνευτικό πλαίσιο με έμφαση στην πολιτική φύση της πληροφόρησης. Σε γενικές γραμμές οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την πληροφόρηση αντιμετωπίζονται ως άμεσα σχετιζόμενες με την έννοια του εθνικού συμφέροντος και ως εκ τούτου είναι «βαθιά» πολιτικές. Με δεδομένο ότι η πολιτική προσδιορίζεται με όρους αντιπαράθεσης για απόκτηση επιρροής, η πληροφόρηση αναπόφευκτα εμπλέκεται σε ένα σύνολο διαπραγματεύσεων μεταξύ δομών, οργανισμών και ατόμων, έτσι ώστε να αποκτηθεί επιρροή επί ορισμένων πολιτικών. Η πληροφόρηση λοιπόν εδώ αντιμετωπίζεται ως ένα σύνολο τυπικών κυβερνητικών και πολιτικών δράσεων. Έτσι εξετάζονται οι πολιτικές σχέσεις μεταξύ ομάδων κυρίως και ατόμων στο στάδιο του κυβερνητικού σχεδιασμού, όπως επίσης και στα στάδια λήψης αποφάσεων και εφαρμογής πολιτικής.⁴⁷

Στα όρια της πολιτικής προσέγγισης εντάσσονται και οι μελέτες που εξετάζουν το φαινόμενο της αποτυχίας της πληροφόρησης (“Intelligence failure”), ενώ εσχάτως ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν αποκτήσει τα ζητήματα ελέγχου και εποπτείας των εκλεγμένων κυβερνήσεων επί των υπηρεσιών πληροφοριών, γεγονός που σημαίνει ότι οι σύγχρονες σπουδές πληροφόρησης ενσωματώνουν και τις παραμέτρους της ηθικής και της δημοκρατίας σε σχέση με τη δράση των προαναφερόμενων υπηρεσιών.⁴⁸

⁴⁷Moran R. Christopher, “The Pursuit of Intelligence History: Methods, Sources and Trajectories in the United Kingdom”, *Studies in Intelligence*, Vol. 55, No. 2, 2011, σελ. 10.

⁴⁸Βλ. Brem Stefan, “Special ethics for special services. A symposium on intelligence ethics”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 3, 2009, σελ. 366-386, Bruneau C. Thomas, Dombroski R. Kenneth, “Reforming intelligence: The challenge of control in new democracies”, στο Bruneau, T. C. & Tollefson, C. D. (Eds.), *Who guards the guardians and how: Democratic civil-military relations* (Austin: University of Texas Press, 2006), Bruneau C. Thomas, Boraz C. Steven (Eds.), *Reforming Intelligence: Obstacles to Democratic Control and Effectiveness* (Austin, TX: University of Texas Press, 2007), Caparini Marina, Born Hans, (Eds.), *Democratic control of intelligence services: Containing Rogue Elephants* (Hampshire: Ashgate, 2007), Erskine Toni, “As rays of light to the human soul? Moral agents and intelligence gathering”, *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, 2004, σελ. 359–381, Gill Peter, “The intelligence and security committee and the challenge of security networks”, *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 4, 2009, σελ. 929-941, Goldman Jan, *Ethics of spying: A reader for the intelligence professional* (Lanham: The Scarecrow Press, 2009), Goldman Jan, “Ethics phobia and the US intelligence community: Just say ‘no’”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, 2009, σελ. 366–386, Goldman, Jan., *Ethics of spying: A reader for the intelligence professional* (Vol. 2). Lanham: The Scarecrow Press, 2010), Herman Michael, “Ethics and intelligence after September 2001”, *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, 2004, σελ. 342-358, Konstantopoulos Ioannis L., “Democracy and Ethics vs. Intelligence and Security: From WikiLeaks to Snowden”, στο Bitros George C. & Kyriazis Nicholas C. (eds.), *Democracy and an Open-Economy World Order* (Springer International Publisher AG, 2017), σελ. 3-23, Lowenthal Mark, *Intelligence: From secrets to policy* (Washington, DC: Sage, CQ Press, 8th ed., 2020), Omand David, & Phythian Mark, “Ethics and intelligence: A debate”, *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 26, Vol. 1, 2013, σελ. 38-63, Quinlan Michael, “Just intelligence: Prolegomena to an ethical theory”, *Intelligence and National Security*, Vol. 22, No. 1, 2007, σελ. 1-13, Shelton M. Allison, “Framing the oxymoron: A new paradigm for intelligence ethics”, *Intelligence and National Security*, Vol. 26, No. 1, 2011, σελ. 23-

Μια ακόμη σημαντική πτυχή των σπουδών πληροφόρησης, η οποία ωστόσο μέχρι πρόσφατα δεν είχε λάβει τη δέουσα προσοχή της ακαδημαϊκής κοινότητας και αναπτύσσεται με αργούς ρυθμούς, είναι η διεθνής συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης. Οι πρώτες μελέτες που ασχολήθηκαν με το θέμα της συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών και της ανταλλαγής πληροφοριών, αφορούσαν στη σύμπραξη των χωρών του αγγλοσαξονικού κόσμου στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών υποκλοπών (συμφωνία UKUSA), ωστόσο ο υψηλός βαθμός μυστικότητας δεν επέτρεψε την περαιτέρω ακαδημαϊκή εμβάθυνση. Βέβαια, ο σύγχρονος κόσμος ασφάλειας, έτσι όπως διαμορφώνεται με τη δράση της διεθνούς τρομοκρατίας και τα χτυπήματα της 9/11 στις Η.Π.Α., αναμένεται να δώσει περισσότερες ευκαιρίες μελέτης του φαινομένου της διεθνούς συνεργασίας.⁴⁹

Έλλειψη θεωρίας

Η διαμόρφωση μιας θεωρίας για την πληροφόρηση ποτέ δεν υπήρξε το προνομιακό κομμάτι του πεδίου, καθώς αποδείχθηκε ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα. Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν υπήρξαν ουκ ολίγες, ωστόσο ακόμα από το 1964 ο Klaus Knorr αποφάνθηκε ότι δεν υπήρχε μία ικανοποιητική θεωρία πληροφόρησης, ούτε καν μια περιγραφικής φύσης, η οποία να αφορά στο πως ακριβώς επιτελείται το έργο της πληροφόρησης, αλλά ούτε και μια κανονιστικής φύσης που να υποδεικνύει πως θα έπρεπε να λειτουργούν οι διαδικασίες της: «Υπάρχουν κάποια αρχόμενα κομμάτια ή απόπειρες τέτοιων θεωριών, ωστόσο μια πλήρως ανεπτυγμένη θεωρία ή σύστημα θεωριών απουσιάζει και για όσο ισχύει αυτό θα είναι δύσκολο το έργο των υπηρεσιών πληροφοριών να κριθεί και να βελτιωθεί».⁵⁰

Στα μέσα της δεκαετίας του 80', ο Richard Betts κατέληγε σε παρόμοιες διαπιστώσεις, υποστηρίζοντας πως οι θεωρητικές βάσεις της πληροφόρησης ήταν ακόμα στοιχειώδεις και για αυτό υπήρχαν αρκετοί λόγοι. Πρώτα από όλα δεν υπήρχε μια ομοφωνία επί των υπαρχόντων ορισμών. Επίσης οι γραφειοκρατίες των σχετικών υπηρεσιών δεν είχαν την προδιάθεση να εμπλέξουν την ακαδημαϊκή κοινότητα στο

45, Shulsky N. Abram, & Schmitt J. Gary, *Silent warfare: Understanding the world of intelligence* (Washington, DC: Potomac Books, 3rd ed., 2002).

⁴⁹Gill Peter, Phythian Mark, (2016), *op. cit.*, σελ. 11.

⁵⁰Knorr Klaus, "Foreign Intelligence and the Social Sciences", *Research Monograph No. 17*, Center of International Studies, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, Princeton University, 1 June 1964, σελ.46-47.

αντικείμενό τους, δεδομένης της κυριαρχίας των επαγγελματιών στον συγκεκριμένο χώρο. Αυτή η τάση «πρακτικοποίησης» της πληροφόρησης εμπόδισε και εμποδίζει λοιπόν τη δημιουργία ερμηνευτικών θεωρητικών πλαισίων.⁵¹

Η κατάσταση βέβαια δεν άλλαξε ούτε προς τα τέλη της ίδιας δεκαετίας, με τον Walter Laqueur να δηλώνει ιδιαίτερα απογοητευμένος ότι: «Όλες οι απόπειρες δημιουργίας φιλόδοξων θεωριών για την πληροφόρηση έχουν αποτύχει».⁵²

Ακόμα όμως και στη σύγχρονη εποχή φαίνεται πως η ακαδημαϊκή κοινότητα δεν έχει καταφέρει να καταλήξει σε βασικά θεωρητικά σχήματα. Ο David Kahn έκανε λόγο για αυτό το γεγονός, υποστηρίζοντας ότι από τη γένεση του πεδίου της πληροφόρησης, οι μελετητές έκαναν έκκληση για την ανάγκη ύπαρξης θεωρίας, ωστόσο κανένας τους δεν προχώρησε ουσιαστικά, παρόλο που αρκετοί έχουν θέσει σε κομμάτια της εργασίας τους τον τίτλο της θεωρίας.⁵³

Στα ίδια συμπεράσματα έχουν φθάσει και οι Mark Phythian⁵⁴ και Stephen Marrin⁵⁵, εφόσον κατά την άποψή τους, οι σπουδές πληροφόρησης έχουν αφιερώσει ελάχιστα επιτυχημένη προσπάθεια θεωρητικοποίησης του έργου τους.

Προς διαμόρφωση μιας θεωρίας

Μια από τις κυριότερες ενασχολήσεις των μελετητών των σπουδών πληροφόρησης ήταν και είναι η προσπάθεια διαμόρφωσης μιας αυτοτελούς θεωρίας με επαρκή ερμηνευτική δύναμη. Προκειμένου όμως να φθάσει κάποιος στη διατύπωση μιας θεωρίας πληροφόρησης, θα πρέπει να ξεκινήσει από βασικές αρχές.

Κατά τον Braithwaite η θεωρία ορίζεται ως ένα σύνολο υποθέσεων, οι οποίες σχηματίζουν ένα επαγωγικό σύστημα.⁵⁶

Εάν δεχθούμε ότι η πληροφόρηση αποτελεί υπο-πεδίο των διεθνών σχέσεων, τότε σε αυτό το επίπεδο, ο Charles Kegley υποστηρίζει ότι μια θεωρία θα πρέπει να είναι

⁵¹Betts K. Richard, “Warning Dilemmas: Normal Theory Vs Exceptional Theory”, *Orbis* (Winter 1983), σελ. 828.

⁵²Laqueur Walter, *World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence* (London, Weidenfeld and Nicholson Twentieth Century Book, 1987), σελ. 8.

⁵³Kahn David, “A Historical Theory of Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 16, No. 3, 2001, σελ. 79.

⁵⁴Phythian Mark, *op. cit.*, σελ. 43.

⁵⁵Bλ. Marrin Stephen, (2007), *op. cit.*, σελ. 821-846.

⁵⁶Braithwaite R.B., *Scientific Explanation: A Study of the Function of Theory, Probability and Law in Science* (Cambridge: Cambridge University Press, 1955), cited in Selltitz Claire, Johoda Marie, Deutsch Morton, Cook Stuart, *Research Methods in Social Relations* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1967), σελ. 480.

ικανή να πραγματοποιήσει τέσσερις διαδικασίες: περιγραφή, ερμηνεία, πρόβλεψη και καθοδήγηση.⁵⁷

Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz ο σκοπός μιας θεωρίας είναι να διευκολύνει την κατανόηση του παρελθόντος, του παρόντος και διά της προβλεπτικής της ικανότητας, να λειτουργήσει ως οδηγός για το μέλλον. Η θεωρία υφίσταται για να απομονώνει τους σχετικούς παράγοντες, να επισημαίνει τη μεταξύ τους σχέση και έτσι να «κατασκευάζει» μια θεωρητική πραγματικότητα. Η απομόνωση αυτή που περιγράφεται είναι απαραίτητη καθώς αναδύονται πρότυπα που διαφορετικά θα ήταν μη ορατά εντός της μάζας των γεγονότων που περικλείοντα στα φαινόμενα της καθημερινότητας.⁵⁸

Σε ότι αφορά στενά το πεδίο της πληροφόρησης, μία θεωρία θα έπρεπε να υπάρχει έτσι ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα που υπάρχει μεταξύ ακαδημαϊκών και επαγγελματιών.⁵⁹

Κατά τον Phythian, το ζήτημα της θεωρητικοποίησης των σπουδών πληροφόρησης, έχει να κάνει με τον τρόπο που οι κοινωνικές επιστήμες προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα επιμέρους φαινόμενα: δομές, διαδικασίες, αποτυχίες και επιτυχίες.⁶⁰

Κατά τον Michael Warner γενικά αλλά και ειδικά στο επίπεδο της πληροφόρησης, θεωρία είναι: «Μία ετικέτα για την έννοια του ότι μπορούμε να ερμηνεύσουμε γεγονότα με όρους επαναλαμβανόμενων-αναπαραγόμενων αιτίων και αποτελεσμάτων, τα οποία αναπαράγονται από διαφορετικούς παρατηρητές σε διάφορους χρόνους και μέρη, για όσο οι παρατηρούμενοι παράγοντες στους οποίους οφείλεται το αποτέλεσμα, διατηρούνται οι ίδιοι. Υποθέτουμε ότι το Α και το Β προκαλεί το Γ, κατά τέτοιον τρόπο που όταν βλέπουμε τα Α και Β, αναμένουμε αυτόματα να δούμε και το Γ. Η θεωρία λοιπόν συνδέει υποθέσεις με την αρχή μιας ερμηνείας για το τι υποκρύπτεται πίσω από τα φαινόμενα τα οποία μπορέσαμε να προβλέψουμε».⁶¹

⁵⁷Kegley Jr. W. Charles (Editor), *Controversies in International Relations: Realism and the Neoliberal Challenge* (New York: St Martin's Press, 1995), σελ. 8.

⁵⁸Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (Reading, MA, Addison-Wesley, 1979), σελ. 1-8.

⁵⁹Barger G. Deborah, *Toward a Revolution in Intelligence Affairs* (Santa Monica, CA: RAND, 2005).

⁶⁰Phythian Mark, "Intelligence Theory and Theories of International Relations: Shared World or Separate Worlds?", στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *In Intelligence Theory: Key Questions and Debate* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 43.

⁶¹Warner Michael, "Theories of Intelligence, The State of Play", στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ.25.

Υφιστάμενη θεωρητικοποίηση

Γενικά ο ακαδημαϊκός διάλογος σχετικά με τη δημιουργία θεωρίας μπορεί να ομαδοποιηθεί σε τέσσερις κατηγορίες: στις αντιπαραθέσεις σχετικά με τον ορισμό της πληροφόρησης, τις προσπάθειες να θέσουν την πληροφόρηση σε ένα πλαίσιο ως εργαλείο αύξησης της κρατικής ισχύος, τις προσπάθειες να εξεταστεί ως μέσο μείωσης του κινδύνου και της αβεβαιότητας και τις προτάσεις μεθόδων σύγκρισης των υπαρχόντων συστημάτων και των αντίστοιχων υπηρεσιών.⁶²

Η πρώτη ίσως απόπειρα δημιουργίας θεωρίας πληροφόρησης έλαβε χώρα κατά την περίφημη αντιπαραθέση μεταξύ των Sherman Kent και Willmoore Kendall, λίγα χρόνια μετά τη λήξη του Β΄Π.Π. Από τότε ξεκίνησαν διάφορες θεωρητικές συζητήσεις σχετικά με έναν αποδεκτό και ορθό γενικό ορισμό της πληροφόρησης και συγκεκριμένα για το εάν θα έπρεπε να είναι ευρύς και να περιλαμβάνει την ανάλυση σε όλα τα επίπεδα και πηγές (“all-source analysis”) ή εάν θα έπρεπε να είναι πιο συγκριμένος, επικεντρωμένος στην περίπτωση του «κύκλου της πληροφορίας», τις σχέσεις μεταξύ του ατόμου που παράγει την πληροφόρηση και του διαμορφωτή πολιτικής κτλ. Βέβαια, όλα τα παραπάνω δεν αποτέλεσαν ουσιαστικά μια θεωρία, αλλά περισσότερο ένα δόγμα περί του τι είναι η πληροφόρηση και του πως θα έπρεπε να χρησιμοποιείται.⁶³

Ο Gregory Treverton σε μια προσπάθεια διατύπωσης θεωρίας υποστήριξε ότι όλα τα κοινωνικά φαινόμενα επιδέχονται θεωρητικοποίηση και ότι οι θεωρίες είναι αναντικατάστατες όταν έχουμε να κάνουμε με ερμηνευτική προσπάθεια, εφόσον εκλογικεύουν μηχανισμούς αιτίων και αιτιατών. Με βάση αυτά, η πληροφόρηση θα έπρεπε να προσδιοριστεί με γενικούς όρους παρακολούθησης (“surveillance”), δεδομένου του ότι η πρώτη μπορεί να θεωρηθεί ως υποείδος της δεύτερης, διότι έχει ως αντικειμενικό σκοπό την ασφάλεια, δίνει έμφαση στη μυστικότητα και τα υποκείμενά της εμφανίζουν μια κάποιου είδους αντίσταση στη συγκέντρωση πληροφοριών που τα αφορούν. Κατά αυτόν τον τρόπο η πληροφόρηση αποτελεί μια

⁶²Ibid, σελ. 26.

⁶³Davies H. J. Philip, “Theory and Intelligence Reconsidered”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 189.

ομπρέλα που περικλείει εύρος δραστηριοτήτων, από τη συλλογή πληροφοριών, στην ανάλυση και στη διανομή, οι οποίες λαμβάνουν χώρα υπό καθεστώς μυστικότητας.⁶⁴

Ο David Kahn στην προσπάθειά του να διατυπώσει μία θεωρία βασίζεται σε τρεις αρχές. Η πρώτη προσδιορίζει τη λειτουργία της πληροφόρησης, η οποία συνίσταται στη μεγιστοποίηση της κρατικής ισχύος και την ενδυνάμωση της διοίκησης. Με άλλα λόγια ουσιαστικά γίνεται αναφορά στη δυνατότητα της πληροφόρησης να βελτιστοποιεί τους ήδη υπάρχοντες πόρους. Η δεύτερη αρχή υποστηρίζει το γεγονός ότι η πληροφόρηση αποτελεί βοηθητικό και όχι το κύριο μέσο κατά τη διάρκεια μιας εμπόλεμης κατάστασης. Κατά την τρίτη αρχή η πληροφόρηση υφίσταται για λόγους επιθετικούς και αμυντικούς, ωστόσο είναι περισσότερο σημαντικό για τη διασφάλιση της άμυνας ενός κράτους.⁶⁵

Ο Loch Johnson υποστήριξε πως η πληροφόρηση συνίσταται σε τριών ειδών δραστηριότητες, οι οποίες αποτελούν ευθύνη υπηρεσιών που δρουν μυστικά: πρώτα υπάρχει η συλλογή, η ερμηνεία και η διανομή της πληροφορίας, δεύτερον οι παράνομες προσπάθειες να επηρεαστούν ή να διαμορφωθούν καταστάσεις στο εξωτερικό (συγκαλυμμένη δράση) και τρίτον η προστασία από αντίστοιχες επιχειρήσεις ξένων υπηρεσιών πληροφοριών (αντιπληροφόρηση). Η θεωρία διαμορφώνεται στο βαθμό που μία σειρά προτάσεων για τις παραπάνω δραστηριότητες μπορούν να ελεγχθούν και να επιβεβαιωθούν. Μάλιστα, οι προτάσεις αυτές όπως λέγεται χαρακτηριστικά είναι τα «οικοδομικά υλικά» (“bricks and mortar”) μιας θεωρίας πληροφόρησης. Κατά αυτόν τον τρόπο, η αποτελεσματική συλλογή και ανάλυση είναι πάνω από όλα πτυχές που απαιτούν εθνικούς πόρους, αλλά βασίζονται και στην ορθή στόχευση και στις δυνατότητες συνεργασίας-επικοινωνίας μεταξύ των στελεχών υπηρεσιών πληροφοριών και των διαμορφωτών πολιτικής. Η επιτυχημένη συγκαλυμμένη δράση επίσης εδράζεται στον εθνικό πλούτο και είναι λειτουργία που απαιτεί ασθενείς στόχους και τοπική βοήθεια. Η αντιπληροφόρηση φυσικά έχει ανάγκη από οικονομική ευρωστία και χρειάζεται υψηλή τεχνολογία, αλλά και σωστή αντίληψη των ζητημάτων ασφαλείας.⁶⁶ Ο ίδιος ακαδημαϊκός συνεχίζει στο ίδιο πλαίσιο και τονίζει πως η

⁶⁴Treverton F. Gregory, Jones G. Seth, Boraz Steven, Lipsy Phillip, *Toward a Theory of Intelligence*, Workshop Report, RAND, National Security Research Division, Santa Monica, 2006, σελ. 4-6.

⁶⁵Kahn David, “A Historical Theory of Intelligence”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 9.

⁶⁶Johnson K. Loch, “Bricks and Mortars for a Theory of Intelligence”, *Comparative Strategy*, Vol. 22, No. 1, 2003, σελ.1.

πρόκληση για τη δημιουργία μιας θεωρίας είναι ο σχηματισμός ενός συνόλου συμπαγών και επιδεχόμενων των έλεγχου υποθέσεων, οι οποίες θα πρέπει να στηρίζονται σε όλα τα παραπάνω. Σε κάθε περίπτωση, η αντίληψη για την πληροφόρηση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη φύση των προτεραιοτήτων της εθνικής εξωτερικής πολιτικής και τις υπάρχουσες απειλές: «*Το κλειδί για το χτίσιμο της θεωρίας είναι η καλύτερη κατανόηση της σχέσης μεταξύ των στόχων εξωτερικής πολιτικής και των υφιστάμενων απειλών από τη μια πλευρά και της στόχευσης-επικέντρωσης της πληροφόρησης από την άλλη*».⁶⁷

Βέβαια ενώ οι προαναφερθέντες μελετητές έχουν προτείνει τη δημιουργία ενιαίας θεωρίας πληροφόρησης, άλλοι ακαδημαϊκοί κάνουν λόγο για την ύπαρξη ήδη υφιστάμενων θεωρητικών σχημάτων τα οποία μπορούν να ερμηνεύσουν επιμέρους τομείς της.

Ο Mark Phythian επισημαίνει ότι οι σπουδές πληροφόρησης δεν χρειάζεται να «επαναφεύρουν τον τροχό», καθόσον υπάρχουν αναρίθμητες θεωρητικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της κοινωνικής επιστήμης, οι οποίες εφαρμοζόμενες θα βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση της πληροφόρησης. Με δεδομένο αυτό μπορούν να διακριθούν έξι θεματικές περιοχές ενδιαφέροντος, οι οποίες είναι: η διακυβέρνηση, οι διαδικασίες, οι δομές, η συνεργασία, η ηθική και η διαχείριση κινδύνου. Στην περίπτωση της συνεργασίας θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι αρχές του δομικού ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις, εφόσον τα κράτη βρίσκονται σε ένα «άναρχο περιβάλλον», είναι αβέβαια για τις προθέσεις των άλλων και ενεργούν ορθολογικά. Σε αυτό το σημείο, η πληροφόρηση αποτελεί μέσο με το οποίο επιχειρούν να μειώσουν την αβεβαιότητα και η μυστικότητα χαρακτηρίζει τις προσπάθειές τους για να πετύχουν την επιβίωσή τους.⁶⁸

Με τα παραπάνω φαίνεται πως συμφωνεί και ο Peter Gill, κατά τον οποίον είναι ουτοπικό να υπάρξει μια ενιαία θεωρία για την πληροφόρηση. Η τελευταία ασχολείται κατά πρώτον με τη συλλογή και αποθήκευση πληροφοριών και κατά δεύτερον με την παρακολούθηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και έτσι αποτελεί ένα καθαρά πολιτικό και κοινωνικό φαινόμενο που θα μπορούσε να εξεταστεί στο πλαίσιο των θεωριών περί γνώσεως και ισχύος (“knowledge and power”). Οι διαδικασίες πληροφόρησης έχουν ως σκοπό την αύξηση της ασφάλειας και διεξάγονται με

⁶⁷Βλ. Johnson K. Loch, “Preface to a Theory of Strategic Intelligence”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 16, No. 4, 2003, σελ. 641-659.

⁶⁸Phythian Mark, (2009), *op. cit.*, σελ. 45-49.

μυστικότητα σε διάφορα κοινωνικά επίπεδα, ανάλογα με τα οποία εφαρμόζονται αρχές της ψυχολογίας, των σπουδών οργάνωσης και διοίκησης, αλλά και των διεθνών σχέσεων.⁶⁹ Υπάρχει λοιπόν, το ατομικό επίπεδο, το ομαδικό, το οργανωσιακό, το κοινωνικό και το διεθνές.⁷⁰ Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ότι στην τελευταία περίπτωση του διεθνούς επιπέδου τονίζεται το ανταγωνιστικό περιβάλλον εντός του οποίου δρουν τα κράτη, με αποτέλεσμα η πληροφόρηση να αντιμετωπίζεται ως «πολλαπλασιαστικής ισχύος» και έτσι δημιουργούνται κίνητρα και αντι-κίνητρα για συνεργασία μεταξύ τους και ειδικότερα για ανταλλαγή πληροφόρησης, φαινόμενο στο οποίο έχει προνομαϊκή ερμηνευτική λειτουργία ο νέο-ρεαλισμός.⁷¹

Στα ως άνω συμπεράσματα έφθασε και ο Loch Johnson, ο οποίος ενώ αρχικά κινήθηκε στις παρυφές της δημιουργίας μιας ενοποιημένης θεωρίας, στην πορεία τείνει να καταλήξει ότι δεν θα πρέπει να υπάρχουν υπερβολικές προσδοκίες για μια γενική θεωρία: *«Οι ακαδημαϊκοί της πληροφόρησης θα πρέπει να αντισταθούν σε μία λογική της επιστήμης της φυσικής, προσδοκώντας σε μια ευρεία θεωρία πεδίου, η οποία ως φόρμουλα, τύπου $e=mc^2$, θα εξηγήσει όλες της πτυχές»*.⁷² Μάλιστα πρέπει να τονιστεί ότι συνειδητά ή ασυνειδήτα, αναφορικά με το ζήτημα της διεθνούς συνεργασίας υιοθετεί τις αντιλήψεις του πολιτικού ρεαλισμού όπως αυτός εμφανίζεται στο πλαίσιο της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, αφού σε δύο από τις συνολικά τριάντα εννέα προτάσεις έρευνας προς διαμόρφωση θεωρίας πληροφόρησης, υποστηρίζει τα κάτωθι: *«Καθώς ο κόσμος κινείται σε ρυθμούς παγκοσμιοποίησης, οι υπηρεσίες πληροφοριών στοχεύουν σε άλλα κράτη και οντότητες που απειλούν το κοινό καλό και μοιράζονται πληροφορίες σε ευρύτερους συνασπισμούς. Τα κράτη βέβαια συμμετέχουν στην ανταλλαγή πληροφόρησης με συμμάχους, όμως μόνο με μία αίσθηση αμφιβολίας και επιφύλαξης και όχι πλήρους συνεργασίας και φυσικά με απόλυτη συνειδητοποίηση ότι ο σημερινός φίλος, μπορεί να είναι ο αυριανός ανταγωνιστής»*.⁷³

Διαφαίνεται επομένως πως η θεωρία διεθνών σχέσεων αποτελεί έναν παράγοντα που θα μπορούσε να συμπληρώσει αρκετά κενά των σπουδών πληροφόρησης και να

⁶⁹Gill Peter, “Theories of Intelligence”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 50-51.

⁷⁰Gill Peter, (2009), *op. cit.*, σελ. 212-223.

⁷¹Sims Jennifer, Burton Gerber (Eds.), *Transforming US Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2005), σελ. 198.

⁷²Johnson K. Loch, “Sketches for a Theory of Strategic Intelligence”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 51-52.

⁷³Ibid, σελ. 40-41.

αποτελέσει ιδιαίτερα χρήσιμο ερμηνευτικό εργαλείο, Δεν θα πρέπει να λησμονείται το ότι η πληροφόρηση αποτελεί κομμάτι του σκληρού πυρήνα της κυβερνητικής πολιτικής και συνεπώς της ευρύτερης κρατικής συμπεριφοράς, η οποία στο διεθνές τουλάχιστον περιβάλλον, διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες, αυτούς που επιβάλλει η έλλειψη ανώτατης ρυθμιστικής αρχής.

Ολοκληρωμένη θεωρητική προσέγγιση & Επιβολή του νόμου

Η ολοένα και μεγαλύτερη χρηστικότητα της πληροφόρησης, έχει καταδείξει τη δυναμική της, η οποία μπορεί της προσδώσει μία ευρύτητα που την καθιστά προσαρμόσιμη σε πολλαπλά πεδία. Πρόκειται ουσιαστικά για μία τάση που βρίσκεται σε εξέλιξη και φιλοδοξεί να αναδείξει την πληροφόρηση σε έννοια καθολική, που χαρακτηρίζεται από θεμελιώδεις γενικές αρχές. Αυτό είναι δυνατό να οδηγήσει σε ερμηνευτικά σχήματα, τα οποία, βασίζονται σε μία ενιαία νοηματοδότηση, εκλογικευόμενης μέσω πολύπλευρης εφαρμογής σε διάφορες πτυχές κοινωνικοπολιτικών φαινομένων. Μία επιτυχής θεώρηση της πληροφόρησης που να της προσδίδει επαρκή επεξηγηματική δύναμη επί πολλών ζητημάτων, δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί. Ωστόσο κάποια κοινά σημεία τομής, πεδίων όπως η εθνική ασφάλεια και η επιβολή του νόμου, είναι δυνατόν να εντοπιστούν και να επισημανθούν.

Στην παρούσα φάση λοιπόν, αυτό που μπορεί να υποστηριχθεί είναι ότι ο ορισμός της πληροφόρησης δεν περιορίζεται στο πεδίο της εθνικής ασφάλειας, αλλά επεκτείνεται στον κόσμο των επιχειρήσεων και κυρίως στην αστυνόμευση με σκοπό την αντιμετώπιση και πρόληψη του εγκλήματος. Επομένως μία ευρεία θεώρησή της θα πρέπει να περιλαμβάνει διάφορες πτυχές και ποικίλες εφαρμογές. Άλλωστε, κατά τους Wheaton και Beerbower: *«Μία ενδεχόμενη αποτυχία δημιουργίας ευρύτατου ορισμού θα είχε άσχημες συνέπειες στην εξέλιξη της ίδιας της έννοιας»*.⁷⁴

Η περίπτωση της επιβολής του νόμου και της αστυνόμευσης αποτελεί ένα ιδιαίτερο πεδίο που καταδεικνύει την ερμηνευτική δύναμη της πληροφόρησης και το γεγονός ότι αυτή μπορεί να «εισέρχεται» με διάφορους τρόπους στη γενική και διευρυμένη αντίληψη περί της ασφάλειας.⁷⁵ Ενδεικτική αυτής της κατάστασης είναι η ευελιξία της,

⁷⁴Wheaton J. Kristan, Beerbower T. Michael, (2006), op. cit., σελ. 327.

⁷⁵Ολοκληρωμένη άποψη για τη σημασία που έχει η πληροφόρηση σε άλλους τομείς της ασφάλειας και κυρίως στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, βλ. Walker Clive, “Intelligence and Anti-Terrorism Legislation in the United Kingdom”, *Crime, Law & Social Change*, Vol. 44, No 4-5, 2005, σελ. 387-422 και Walker Clive, “The Pursuit of Terrorism With Intelligence”, στο Moran Jon, Phythian Mark (Eds.),

που όπως επισημαίνει ο Jon Moran, της επιτρέπει να χρησιμοποιείται εντός ενός μεγάλου φάσματος, που ξεκινά από το χαμηλότερο επίπεδο αστυνόμευσης, έως το υψηλότερο επίπεδο πολιτικών αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της εθνικής άμυνας.⁷⁶ Η «ατζέντα» της πληροφόρησης λοιπόν μπορεί να περιλαμβάνει μία σειρά ζητημάτων που σχετίζονται με την επιβολή του νόμου, όπως το οργανωμένο έγκλημα, η διακίνηση ανθρώπων και η τρομοκρατία.⁷⁷

Ειδικά η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας είναι μία διαδικασία που έχει βασιστεί στην κοινή στόχευση υπηρεσιών αστυνόμευσης και εθνικής ασφάλειας, με αποτέλεσμα την έναρξη προαγωγής και καλλιέργειας μίας εξειδικευμένης επιστημολογίας πληροφόρησης.⁷⁸ Σε αυτό το πλαίσιο άλλωστε ο James Sheptycki έχει διατυπώσει την άποψη ότι το πεδίο της επιβολής του νόμου, μπορεί να προσφέρει ένα σημαντικό εναλλακτικό παράδειγμα μελέτης της πληροφόρησης.⁷⁹

Ο Stephen Marrin επιχείρησε να διατυπώσει μία γενική θεωρία για την ευρεία εφαρμογή των αρχών της ανάλυσης πληροφόρησης, Στην προσπάθεια αυτή, τόνισε τους δεσμούς μεταξύ των κλασικών αντιλήψεων περί πληροφόρησης και των αντίστοιχων της επιβολής του νόμου, βασιζόμενος στα στοιχεία της κρατικής ισχύος και του ανταγωνισμού. Κατά την άποψή του, οι βασικές αρχές που διέπουν την πληροφόρηση εξωτερικού (“Foreign intelligence”), έχουν κοινό έδαφος με την εσωτερική ασφάλεια και ειδικότερα με την αστυνόμευση, καθώς και στην περίπτωση αυτή προωθείται ένας κομβικός για την κρατική επιβίωση σκοπός, δηλαδή η ακριβής εφαρμογή της κυβερνητικής ισχύος.⁸⁰

Στην ίδια λογική της προσπάθειας ενιαίας αντιμετώπισης του φαινομένου της πληροφόρησης, η οποία έχει σημαντικό κομμάτι εφαρμογής στην αστυνόμευση κινήθηκε και ο Patrick Walsh. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει, το σύγχρονο διεθνές περιβάλλον ουσιαστικά διαμορφώνει μία «ολιστική» αντίληψη. Κατ’αυτήν, η

Intelligence, Security and Policing Post-9/11: The UK's Response to the War on Terror (Hampshire & New York, Palgrave Macmillan, 2008), σελ. 54-78.

⁷⁶Moran Jon, “Politics, Security, Intelligence and Liberty After 9/11”, στο Moran John, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence, Security and Policing Post-9/11: The UK's Response to the War on Terror* (Hampshire & New York, Palgrave Macmillan, 2008), σελ. 22.

⁷⁷Konstantopoulos L. Ioannis, Doga M. Alexandra, (2015), op. cit., σελ. 8.

⁷⁸Βλ. Coyne William John, Bell Peter, “Strategic Intelligence in Law Enforcement: A Review”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, Vol. 6, Vol. 1, 2011, σελ. 23-39.

⁷⁹Βλ. Sheptycki James, “Policing, Intelligence Theory and the New Human Security Paradigm”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory: Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

⁸⁰Marrin Stephen, “Intelligence Analysis Theory: Explaining and Predicting Analytic Responsibilities”, *Intelligence & National Security*, Vol. 22, No. 6, 2007, σελ. 840-841.

πληροφόρηση μέσω βασικών και κοινά αποδεκτών αρχών, υποβοηθά το σύνολο των κυβερνητικών διαδικασιών λήψεων αποφάσεων, σχετικά με ένα πλήθος περίπλοκων ζητημάτων ασφάλειας, που περιλαμβάνει τη δράση αντίπαλων μυστικών υπηρεσιών, το έγκλημα, τη μετανάστευση, ακόμα και την περιβαλλοντική ασφάλεια.

1.2.3. Ανασκόπηση ακαδημαϊκή εξέλιξης & Βιβλιογραφίας

Πληροφόρηση

Η εξέλιξη των σπουδών πληροφόρησης υπήρξε γενικά σταδιακή και τα βήματα που πραγματοποιήθηκαν από την εμφάνισή της στο ακαδημαϊκό γίνεσθαι, μέχρι και τουλάχιστον τη δεκαετία του 80', ήταν ιδιαίτερα αργά.

Ο Sherman Kent που θεωρείται ως ο «πατέρας» του τομέα της ανάλυσης πληροφοριών, ήδη από το 1955 είχε επισημάνει ότι η πληροφόρηση μπορεί να υπήρχε ως επάγγελμα, να είχε μία καθορισμένη μεθοδολογία και ένα διακριτό εξειδικευμένο λεξιλόγιο, ωστόσο δεν διέθετε επαρκή λογοτεχνία.⁸¹ Με άλλα λόγια δεν είχε καταστεί εφικτό να μελετηθεί ως φαινόμενο ακαδημαϊκά, πράγμα το οποίο θα μπορούσε να έχει αρνητικές συνέπειες για τη μετέπειτα διαμόρφωσή του.⁸²

Ένας άλλος πρώιμος μελετητής που εν πολλοίς έχει λησμονηθεί από τη σύγχρονη βιβλιογραφία, ο Washington Platt το 1957 σημείωνε ότι, τα ακαδημαϊκά κείμενα που ασχολούνταν ιδίως με τη στρατηγική πληροφόρηση ήταν ελάχιστα και αυτά που υπήρχαν αδυνατούσαν να αποτυπώσουν ακόμα και τις βασικές αρχές. Κατά την άποψή του το γεγονός αυτό οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό, στην έλλειψη σπουδαστών πανεπιστημιακού επιπέδου και στην απουσία επισταμένης ερευνητικής δραστηριότητας.⁸³

Αρκετά αργότερα, στα μέσα της δεκαετίας του 80', ο Sir Alexander Cadogan πρώην γενικός γραμματέας του βρετανικού υπουργείου εξωτερικών, διαπίστωνε ότι η πληροφόρηση αποτελούσε τη «χαμένη διάσταση των διεθνών σχέσεων», προφανώς

⁸¹Βλ. Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1949).

⁸²Kent Sherman, "The Need for an Intelligence Literature", *Studies in Intelligence*, Vol. 1, No. 11, 1955.

⁸³Platt Washington, *Strategic Intelligence Production: Basic Principles* (USA: Praeger, 1957), σελ. 133-134.

βασιζόμενος στην μέχρι τότε συνεχιζόμενη έλλειψη βιβλιογραφίας πανεπιστημιακού επιπέδου.⁸⁴

Ο Joseph Uri-Bar έδωσε και μια άλλη διάσταση της υπανάπτυξης των σπουδών πληροφόρησης, επισημαίνοντας ότι το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον ήταν και είναι σχεδόν ανύπαρκτο σε χώρες εκτός του λεγόμενου αγγλοσαξονικού κόσμου.⁸⁵ Η κατάσταση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι το σύνολο των ερευνητών προέρχεται από τις Η.Π.Α., το Ηνωμένο Βασίλειο, τον Καναδά και την Αυστραλία, ενώ τα περισσότερα κέντρα μελέτης βρίσκονται επίσης στις παραπάνω χώρες.⁸⁶

Αν και η μελέτη της πληροφόρησης όντως εξακολουθεί να διεξάγεται συστηματικά σε συγκεκριμένα κράτη του σύγχρονου δυτικού κόσμου, είναι γεγονός ότι γενικότερα έχει αρχίσει να απασχολεί την ακαδημαϊκή κοινότητα όλο και πιο έντονα, κυρίως μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Η δεκαετία του 90' υπήρξε καθοριστική για την πραγματοποίηση αλμάτων στο εν λόγω πεδίο, εξαιτίας διαφόρων παραγόντων, όπως η άνθιση του οργανωμένου εγκλήματος και ταυτόχρονα η εξέλιξη της τεχνολογίας πληροφοριακών συστημάτων και επεξεργασίας-αποθήκευσης δεδομένων και πληροφοριών. Μεγάλη συμβολή στην ανωτέρω αλλαγή στάσης είχε και η δυναμική εμφάνιση της διεθνούς τρομοκρατίας, με τα χτυπήματα της 9/11, της Μαδρίτης, του Λονδίνου, αλλά και τα όσα συνεχίζουν να συμβαίνουν έως τις ημέρες μας.⁸⁷

Αυτά και άλλες εξελίξεις είχαν ως αποτέλεσμα την άνθιση της ακαδημαϊκής δραστηριότητας τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, σε βαθμό που πλέον η πληροφόρηση να μην θεωρείται ανεπαρκώς μελετημένο αντικείμενο.⁸⁸

Κατά τον Len Scott, οι εξελίξεις των τελευταίων ετών στο διεθνές στερέωμα, με δεδομένα τα τρομοκρατικά χτυπήματα, αλλά και τις εμπόλεμες καταστάσεις σε Ιράκ και Αφγανιστάν, κυρίως μετά το 2001, ήταν αυτές που δημιούργησαν τις προϋποθέσεις ώστε να εμφανιστεί μια ανανεωτική τάση στις μέχρι τότε «στάσιμες» σπουδές πληροφόρησης, οι οποίες σε ότι αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, περιορίζονταν σε

⁸⁴Andrew Christopher, Dilks David, "Introduction" στο Andrew Christopher, Dilks David, (Eds.), *The Missing Dimension: Governments and Intelligence Communities in the Twentieth Century* (Urbana, IL: University of Illinois Press, 1984), σελ. 1.

⁸⁵Uri-Bar Joseph, "The Politicization of Intelligence: A Comparative Study", *International Journal of Intelligence and Counter-Intelligence*, Vol. 26, No. 2, 2013, σελ. 352.

⁸⁶Βλ. Aldrich J. Richard, Kasuku John, "Escaping from American Intelligence: Culture, Ethnocentrism and the Anglosphere", *International Affairs*, Vol. 88, No. 5, 2012.

⁸⁷Gill Peter, "Theories of Intelligence, Where Are We? Where Should We Go and How Might We Proceed?", Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory Key Questions and Debates* (New York: Routledge, 2009), σελ. 208.

⁸⁸Βλ. Konstantopoulos L. Ioannis, Doga M. Alexandra, (2015), *op. cit.*

ιστοριογραφικές μελέτες.⁸⁹ Μάλιστα αυτό που ποιοτικά άλλαξε τα δεδομένα στο πεδίο ήταν η ανάδειξη των σπουδών πληροφόρησης ως υπο-πεδίου των διεθνών σχέσεων.⁹⁰

Είναι γεγονός ότι η πληροφόρηση ποτέ δεν διαδραμάτιζε σημαντικότερο ρόλο στη διεθνή πολιτική και ο 21^{ος} αιώνας σηματοδότησε τον ερχομό της στο προσκήνιο της πολιτικής και της διπλωματίας, αλλά και στο δημόσιο διάλογο των ζητημάτων διεθνούς ασφάλειας. Εξάλλου η ανάγκη για βαθύτερη κατανόηση της φύσης των διαδικασιών της και της σπουδαιότητας για την εθνική και παγκόσμια ασφάλεια, είναι πλέον επιτακτική.⁹¹

Κατά τους Jackson και Siegel ο καίριος ρόλος της πληροφόρησης στη σύγχρονη διεθνή πολιτική είναι φανερός από το γεγονός ότι όλοι οι σημαντικοί παγκόσμιοι παίκτες έχουν εγκαθιδρύσει ανάλογες ισχυρές γραφειοκρατίες για να υπηρετήσουν τους στόχους των πολιτικών εθνικής ασφάλειας. Επιπλέον, καθώς ελάχιστοι αγνοούν την αξία και τη συμβολή της στη διαμόρφωση της πολιτικής, η ακαδημαϊκή μελέτη έχει πραγματοποιήσει αξιοσημείωτη πρόοδο.⁹²

Οι Gill και Phythian συμφωνούν στα περί της έντονης ανάπτυξης των σπουδών πληροφόρησης και επισημαίνουν ότι η ακαδημαϊκή μελέτη συνεχίζει να αναπτύσσεται με ικανοποιητικούς ρυθμούς, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την αύξηση των σχετικών προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων.⁹³

Οι Goodman και Hillebrand τονίζουν ότι οι σπουδές πληροφόρησης αποτελούν ένα από τα πιο δυναμικά εξελισσόμενα πεδία ακαδημαϊκής μελέτης της σύγχρονης εποχής. Ενώ παραδοσιακά εντάσσονται ως υπο-πεδία της διπλωματικής ιστορίας και των διεθνών σχέσεων, τα τελευταία 20 χρόνια έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές. Ο διαρκώς διευρυνόμενος ρόλος της πληροφόρησης στον αγώνα εναντίον της ισλαμικής τρομοκρατίας και του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, έχουν στρέψει το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της ακαδημαϊκής κοινότητας προς αυτήν. Κάποιες πρακτικές όπως η άσκηση κατασκοπείας ήταν ήδη γνωστές από την αρχαιότητα, ωστόσο οι νέες ασύμμετρες απειλές έχουν αναδείξει τη

⁸⁹Scott Len, “Sources and Methods in the Study of Intelligence: A British View”, *Intelligence & National Security*, Vol. 22, No. 2, 2007, σελ. 187.

⁹⁰Ibid, σελ. 198.

⁹¹Scott Len, Jackson Peter, “Preface”, στο Scott Len, Jackson Peter (Eds.), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century: Journeys in Shadows* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004), σελ. xi.

⁹²Jackson Peter, “Introduction”, στο Jackson Peter, Siegel Jennifer (Eds.), *Intelligence and Statecraft, The Use and Limits of Intelligence in International Society* (Westport, CT: Praeger, 2005), σελ. 1-2.

⁹³Gill Peter, Phythian Mark, (2016), *op. cit.*, σελ. 5-6.

σημασία της πληροφόρησης στο πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής, με επακόλουθη την εντονότερη ακαδημαϊκή ενασχόληση με το αντικείμενο.⁹⁴

Ο Loch Johnson σε μία συνολική αποτίμηση της εξέλιξης των σπουδών πληροφόρησης, θεωρεί ότι το γενικό πρόσημο είναι θετικό, με δεδομένο ότι με το πέρασμα των χρόνων οι σχετικές μελέτες πληθαίνουν και το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον αποδεικνύεται ζωντανό και παράλληλα αποτελεσματικό. Χωρίς αμφιβολία, οι χώρες που ήταν και είναι πρωτοπόρες σε θέματα πληροφόρησης, είναι αυτές που ανήκουν στον αγγλοσαξονικό κόσμο και κυρίως οι Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο. Αν λοιπόν λείπει κάτι ακόμα από το εξελικτικό στάδιο, αυτό είναι η ενδυνάμωση της ακαδημαϊκής ενασχόλησης και στον υπόλοιπο κόσμο και ιδίως στην Ευρώπη, όπου με εξαίρεση ελάχιστα κράτη, η πληροφόρηση ως αντικείμενο σπουδών δύναται να αναπτυχθεί περαιτέρω.⁹⁵

Με βάση αυτά θα πρέπει να ειπωθεί ότι το μέλλον ανήκει στις σπουδές πληροφόρησης, υπό την έννοια ότι υπάρχουν αρκετές ακαδημαϊκές προκλήσεις που χρήζουν διερεύνησης. Πέρα από τα ζητήματα μεθοδολογίας και ορισμών, η ακαδημαϊκή κοινότητα μπορεί και πρέπει να ασχοληθεί με «παραμελημένες διαστάσεις», όπως η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ συμμάχων, η γεφύρωση του κενού με τη θεωρία διεθνών σχέσεων, αλλά και το εξειδικευμένο κομμάτι της πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και της τάξης.⁹⁶

Δυσκολίες ακαδημαϊκής μελέτης της πληροφόρησης

Παρόλο που οι σπουδές πληροφόρησης έχουν θετικές τάσεις εξέλιξης, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζει κάποιος ότι η ακαδημαϊκή ενασχόληση με αυτές, δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση, καθόσον το αντικείμενο από τη φύση του παρουσιάζει εγγενή προβλήματα ως προς την εξωστρέφεια.

Καταρχάς το σημαντικότερο εμπόδιο ίσως να αποτελεί η έμφυτη μυστικότητα, η οποία δεν επιτρέπει την εμβάθυνση των μελετητών, παρά τη σημασία που διαδραματίζει η πληροφόρηση στα ζητήματα διεθνούς και κυβερνητικής πολιτικής.

⁹⁴Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia, “Preface” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia, (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. xvi-xvii.

⁹⁵Johnson K. Loch, “The Development of Intelligence Studies”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 6-7.

⁹⁶Konstantopoulos L. Ioannis, Doga M. Alexandra, (2015), *op. cit.*, σελ. 13.

Μάλιστα είναι ιδιαίτερα συνηθισμένο το φαινόμενο να μην επιτρέπεται η πρόσβαση σε έγγραφα που σχετίζονται με τη δράση υπηρεσιών πληροφοριών και αφορούν κυρίως κυβερνητικές αποτυχίες.⁹⁷ Ειδικότερα πτυχές της πληροφόρησης, όπως η αντικατασκοπεία και η συγκαλυμμένη δράση, ακόμα και στις μέρες μας περιβάλλονται από άκρα μυστικότητα, τόσο με επίσημους όσο και με ανεπίσημους κανόνες, πράγμα το οποίο αποστερεί την ακαδημαϊκή κοινότητα από βασικές γνώσεις που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο συγγραφής.⁹⁸

Ο Wolfgang Krieger στο ίδιο πλαίσιο δίνει μια πτυχή της γερμανικής-ευρωπαϊκής πραγματικότητας, η οποία σε γενικές γραμμές συμβαδίζει με τα παραπάνω. Έτσι λοιπόν υποστηρίζει ότι λόγω του ευρύτερου περιβάλλοντος μυστικότητας, ακόμα και οι λίγοι ακαδημαϊκοί που ασχολούνται με τη μελέτη της πληροφόρησης, λαμβάνουν πενιχρή βοήθεια από παράγοντες της κυβέρνησης ή και από ιδιώτες.⁹⁹

Στο κομμάτι της μυστικότητας δίνουν έμφαση και οι Scott και Hughes. Κατά την άποψή τους ο απόρρητος χαρακτήρας των διαδικασιών πληροφόρησης είναι δεδομένος, όμως δυσκολίες προσθέτει και η τάση των κυβερνήσεων να δημοσιοποιούν σχετικά έγγραφα μετά το πέρασμα μεγάλων χρονικών διαστημάτων, οπότε και έχουν παύσει να έχουν ουσιαστική αξία, παρά μόνο ιστορικού χαρακτήρα.¹⁰⁰

Κατά την Amy Zegart, δύο βασικά εμπόδια μπορούν να αποτρέψουν την ακαδημαϊκή μελέτη της πληροφόρησης. Πρώτον γενικά στο πανεπιστημιακό γίνεσθαι υπάρχουν ήδη διαμορφωμένες τάσεις για το ποια θέματα μπορούν να ερευνηθούν και μια δομική αλλαγή προς την εστίαση σε άλλα αντικείμενα, πολλές φορές είναι δύσκολο να συμβεί, είτε λόγω γραφειοκρατίας, είτε λόγω ιδεολογικών αγκυλώσεων. Δεύτερον, ίσως και σημαντικότερο είναι το γεγονός ότι οι συνθήκες που επικρατούν στον «πραγματικό» κόσμο, θέτουν οι ίδιες τις δυσκολίες εξωστρέφειας των υπηρεσιών πληροφοριών. Είναι άλλωστε προφανές ότι κανένας οργανισμός δεν μπορεί εύκολα να μελετηθεί εξωτερικά, χωρίς ο ενδιαφερόμενος να είναι μέλος ή έστω να διαθέτει προηγούμενη πρακτική εμπειρία. Σε αυτό συντείνει η υπηρεσιακή κουλτούρα που

⁹⁷Glees Antony, “Intelligence Studies, Universities and Security”, *British Journal of Educational Studies*, Vol. 63, No. 3, 2015, σελ. 285-286.

⁹⁸Davies H.J. Philip, Gustafson C. Kristian, “An Agenda for the Comparative Study of Intelligence, Yet Another Missing Dimension”, στο Davies H.J. Philip, Gustafson C. Kristian (Eds.), *Intelligence Elsewhere, Spies and Espionage Outside the Anglosphere* (Washington DC: Georgetown University Press, 2013), σελ. 3.

⁹⁹Krieger Wolfgang, “German Intelligence History: A Field in Search of Scholars”, *Intelligence and National Security*, Vol.19, No. 2, 2004, σελ. 185.

¹⁰⁰Scott Len and Hughes R. Gerald, (2006), *op. cit.*, σελ. 658.

υφίσταται και προκρίνει τη μυστικότητα, αλλά και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες κατά κανόνα είναι δομημένες πάνω στο δόγμα της διαβάθμισης σε όλα τα επίπεδα και κυρίως στις πληροφορίες που μπορούν να γίνουν γνωστές στο κοινό.¹⁰¹

Πληροφόρηση επιβολής του νόμου

Η ενασχόληση της ακαδημαϊκής κοινότητας με την πληροφόρηση της επιβολής του νόμου, γενικά υπήρξε περιορισμένη, ειδικότερα εάν συγκριθεί με το αντικείμενο της πληροφόρησης κατά την παραδοσιακή της έννοια. Αυτό ίσως συνέβη, γιατί σε παγκόσμιο επίπεδο τα στελέχη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, δεν αναγνώρισαν την ύπαρξη προβλημάτων στην εκτέλεση του έργου τους και έτσι δεν έδωσαν την ευκαιρία σε εξωτερικούς παράγοντες, να παρέχουν κάποιου είδους βοήθεια.¹⁰²

Η δε επιστημονική έρευνα που αφορά στις περιπτώσεις «κακής» διαχείρισης πληροφοριών, ανταλλαγής-συνεργασίας, επικοινωνίας και υποδομών των αστυνομικών υπηρεσιών, που έχουν ως αποτέλεσμα απευκταία γεγονότα, δηλαδή περιπτώσεις αποτυχίας πληροφόρησης (“intelligence failures”), είναι ακόμα πιο περιορισμένη. Τα αίτια δίχως αμφιβολία βρίσκονται στην έμφυτη κουλτούρα μυστικότητας που υφίσταται και στη συνακόλουθη μη ύπαρξη σχετικών πληροφοριών.¹⁰³

Σε σχέση με τον τομέα των μυστικών υπηρεσιών και των στρατιωτικών, η πληροφόρηση, ακαδημαϊκά και πρακτικά, πραγματοποίησε, αρχικά τουλάχιστον, πολύ αργά βήματα στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και στην προστασία της εσωτερικής ασφάλειας. Παράλληλα, υπήρξε και αυτή μία «χαμένη διάσταση», τόσο των σπουδών της εγκληματολογίας, όσο και των διεθνών σχέσεων.¹⁰⁴

Ο John Buckley σημειώνει ότι, παρόλη την ύπαρξη πολυπληθούς βιβλιογραφίας, σχετικά με την ανάλυση και άλλες διαδικασίες της πληροφόρησης, το υλικό που εξετάζει έστω και βασικές πτυχές σε σχέση με το ρόλο της επιβολής του νόμου και της δημόσιας τάξης δεν έχει φθάσει ποιοτικά και ποσοτικά, σε ικανοποιητικό επίπεδο.¹⁰⁵

¹⁰¹Zegart B. Amy, “Cloaks, Daggers and Ivory Towers, Why Academics Don’t Study U.S. Intelligence”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *Understanding the Hidden Side of Government, Vol.1* (Westport: Praeger Security International, 2007), σελ. 23-28.

¹⁰²Buckley F. John, (2017), *op. cit.*, σελ. 138.

¹⁰³Coyne John, Bell Peter, (2015), *op. cit.*, σελ. 25-29.

¹⁰⁴Gill Peter, “Organized Crime”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 313-314.

¹⁰⁵Buckley John, (2014), *op. cit.*, σελ. 3.

Ο Adrian James υποστηρίζει πως σε σχέση με το γενικότερο πεδίο της αστυνόμευσης (“Policing”), τόσο οι ερευνητικές πρακτικές, όσο και οι εφαρμογές της πληροφόρησης έχουν τύχει ιδιαίτερα μικρής προσοχής. Είναι άλλωστε καθολικά παραδεκτό ότι η πληροφόρηση ήταν ανέκαθεν προνομιακό πεδίο των μυστικών υπηρεσιών, καθώς και των ενόπλων δυνάμεων και έτσι οι υπάρχουσες μελέτες σε αυτούς τους τομείς είναι κάθε άλλο παρά αμελητέες. Τα τελευταία ωστόσο χρόνια καταβάλλεται αξιόλογη προσπάθεια, να διασυνδεθούν ακαδημαϊκά οι έννοιες της πληροφόρησης, της επιβολής του νόμου και της αστυνόμευσης.¹⁰⁶

Το γεγονός της συμπόρευσης και αλληλεπίδρασης των σπουδών πληροφόρησης με τα πεδία της εθνικής ασφάλειας (“national security intelligence”) και της εθνικής άμυνας (“military intelligence”), επεσήμανε ο David Kahn. Ο εν λόγω ακαδημαϊκός έκανε μάλιστα λόγο για την κυριαρχία του ερμηνευτικού παραδείγματος των διεθνών σχέσεων, εφόσον αναπόφευκτα οι δύο παραπάνω έννοιες εμπίπτουν σε αυτό. Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί πως η μελέτη της πληροφόρησης εξελίχθηκε ως ένα συμπληρωματικό κομμάτι της ευρύτερης έρευνας που σχετίζεται με τη διεθνή πολιτική.¹⁰⁷

Η δράση των σύγχρονων υπηρεσιών επιβολής του νόμου και η χρήση της πληροφόρησης για την αντιμετώπιση νέων απειλών, οι οποίες φαίνεται να διευρύνουν την έννοια της ασφάλειας και να καθιστούν δύσκολη τη διάκριση, μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής όψης της, έχει απασχολήσει μερίδα ακαδημαϊκών που υιοθετούν εναλλακτικές θεωρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, ουσιαστικά υποστηρίζουν πως με όχημα την πληροφόρηση επιβολής του νόμου, μπορεί να επιτευχθεί μία μεταβολή του γενικότερου ερμηνευτικού πλαισίου της πληροφόρησης.¹⁰⁸

Κατά μία άλλη άποψη, η πρωτοκαθεδρία των εννοιών της εθνικής ασφάλειας και άμυνας, κατέστησε την πληροφόρηση κατά κάποιον τρόπο «εξαρτώμενη» από τη θεωρία διεθνών σχέσεων και για αυτό το λόγο, δεν κατέστη δυνατόν, να

¹⁰⁶ Adrian James, (2013), *op. cit.*, σελ. 5.

¹⁰⁷ Βλ. Kahn David, “A Historical Theory of Intelligence”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory: Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

¹⁰⁸ Ο Ανδρέας Λιαρόπουλος κάνει λόγο για το επιχείρημα της αλλαγής θεωρητικού παραδείγματος στα ζητήματα πληροφόρησης (“Paradigm Shift in Intelligence Affairs”), ωστόσο πιστεύει ότι βασικές μεταβλητές του διεθνούς συστήματος έχουν παραμείνει ουσιαστικά αναλλοίωτες και έτσι μία τέτοια συζήτηση πρέπει να γίνεται πολύ επιφυλακτικά. Βλ. Liaropoulos N. Andrew, “A (R)evolution in Intelligence Affairs? In Search of a New Paradigm”, Research Institute for European and American Studies (RIEAS), June 2006.

συμπεριληφθούν άμεσα στο πεδίο μελέτης, η επιβολή του νόμου και άλλες πτυχές, όπως ο ιδιωτικός τομέας και οι επιχειρήσεις (“business”). Με δεδομένη, σύμφωνα με την άποψή τους, τη μεταβολή της σύγχρονης έννοιας της ασφάλειας, και της διεθνοποίησης της αστυνόμευσης, η αργοπορημένη ενσωμάτωση των σπουδών πληροφόρησης στις διαδικασίες της επιβολής του νόμου, θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανάπτυξη ευρύτερων και εναλλακτικών θεωρήσεων. Γεγονός το οποίο θα επέτρεπε τη διεύρυνση ακαδημαϊκής μελέτης, πέραν των υφιστάμενων στενών ορίων.¹⁰⁹

Το γεγονός ότι οι σπουδές πληροφόρησης έχουν μία επιστημολογική βάση που στηρίζεται στο «παράδειγμα της εθνικής ασφάλειας», αποδέχεται και ο James Sheptycki. Το παράδειγμα αυτό δίνει έμφαση στον ανταγωνισμό και στη χρήση της ισχύος, κυρίως διά της ανάπτυξης στρατιωτικών δυνατοτήτων, ωστόσο κατά την άποψή του, η εποχή της ισορροπίας ισχύος και κυρίαρχων κρατών, έχει αρχίσει να φθίνει. Σε αυτό πλαίσιο, η διεθνής δράση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, για την αντιμετώπιση διεθνικών απειλών, μέσω των δυνατοτήτων πληροφόρησης, παρέχει μία νέα προοπτική ανάπτυξης θωριών στη βάση του εναλλακτικού παραδείγματος της «ανθρώπινης ασφάλειας» (“Human security”).¹¹⁰

Η αποσύνδεση βέβαια από την έννοια της εθνικής ασφάλειας, της επιβολής του νόμου και κατ’επέκταση των λειτουργιών της πληροφόρησης, που αυτή εφαρμόζει, δεν είναι τόσο απλή υπόθεση. Μπορεί οι κίνδυνοι που εμφανίζονται στο σύγχρονο διεθνές σύστημα να μην έχουν ξεκάθαρη φύση και έτσι να απαιτούνται εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης, ωστόσο η ανταπόκριση παραμένει πάντα και κατά βάση εθνική, εντός στρατηγικών που χαράσσονται από τα κράτη ως κύριοι δρώντες, προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους.¹¹¹

Ο Bob Hoogenboom σε αυτήν την κατεύθυνση, διαπιστώνει αρχικά όπως και οι παραπάνω μελετητές, την έλλειψη επαρκούς ενασχόλησης με την πληροφόρηση και μάλιστα στο εξειδικευμένο πεδίο των σπουδών αστυνόμευσης (“policing studies”) και της εγκληματολογίας. Όμως από εκεί και πέρα, θεωρεί αδιαμφισβήτητη και άρρηκτη τη σχέση μεταξύ του τριγώνου: «εθνική ασφάλεια-πληροφόρηση-αστυνόμευση».¹¹²

¹⁰⁹Βλ. Coyne John, Bell Peter, (2015), *op. cit.*, σελ. 27.

¹¹⁰Sheptycki James, (2009), *op. cit.*, σελ. 166-168.

¹¹¹Βλ. Akhgar Babak, Yates Simeon, “Introduction: Strategy Formation in a Globalized and Networked Age-A Review of the Concept and its Definition”, στο Akhgar Babak, Yates Simeon (Eds.), *Strategic Intelligence Management: National Security Imperatives and Communications Technologies* (Oxford: Elsevier, 2013), σελ. 1-8.

¹¹²Hoogenboom Bob, *The Governance of Policing and Security: Ironies, Myths and Paradoxes* (New York: Palgrave Macmillan, 2010), σελ. 1-17 και 82.

Βέβαια, παρά το γεγονός ότι η πληροφόρηση επιβολής του νόμου αποτελεί γενικά μία παραμελημένη διάσταση, τόσο των σπουδών πληροφόρησης, όσο και της αστυνόμευσης, έχουν καταβληθεί τα τελευταία είκοσι περίπου έτη κάποιες αρκετά αξιόλογες προσπάθειες παραγωγής ακαδημαϊκού έργου.

Υπήρξαν έτσι ερευνητές που ασχολήθηκαν με την ιστορικότητα του φαινομένου και κατέληξαν στο αξιοπρόσεκτο συμπέρασμα ότι η πληροφόρηση δεν είναι κάτι το εντελώς καινούριο στον τομέα της επιβολής του νόμου. Αντίθετα, συγγραφείς όπως ο Patrick Walsh και άλλοι υποστήριξαν ότι από τη φύση της η αστυνόμευση έχει ως βασικό άξονα τη συλλογή και την ανάλυση των πληροφοριών.¹¹³

Επίσης σημειώθηκε μία ικανοποιητική ενασχόληση, στο επίπεδο της περιγραφής υφιστάμενων δομών και συστημάτων σε συγκεκριμένα κράτη. Υπό την οπτική αυτή γωνία, η πληροφόρηση εξετάστηκε άμεσα ή έμμεσα ως στοιχείο οργανωσιακής ικανότητας και συστατικό ευρύτερων στρατηγικών διαφορών υπηρεσιών επιβολής του νόμου, κυρίως σε χώρες όπως οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Αυστραλία.¹¹⁴

Στη συνέχεια η πληροφόρηση έγινε αντικείμενο μελέτης ως σύνολο πληροφοριών που θα έπρεπε να αναλυθούν και έτσι να δώσει ένα γενικότερο πλαίσιο, εντός του οποίου θα μπορούσαν να αναπτυχθούν μεθοδολογίες αστυνόμευσης.¹¹⁵ Σε αυτήν την περίπτωση, οι μελέτες του Jerry Ratcliffe έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη συστηματοποιημένη ενσωμάτωση της πληροφόρησης στον τομέα της αστυνόμευσης, με την εισαγωγή στη βιβλιογραφία του εξειδικευμένου όρου της «καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση αστυνόμευσης» (“Intelligence-Led Policing”).¹¹⁶

¹¹³Βλ. Walsh F. Patrick, *Intelligence and Intelligence Analysis* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2011), Walsh F. William, “Compstat: An Analysis of an Emerging Police Managerial Paradigm”, *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 24, No. 3, 2001, σελ. 347-362, Chen Hsinchun, Schroeder Jenny, Hauck V. Roslin, Ridgeway Linda, Atabakhsh Homa, Gupta Harsh, Boarman Chris, Rasmussen Kevin, and Clements W. Andy, “COPLINK Connect: Information and Knowledge Management for Law Enforcement”, *Decision-support Systems*, No. 34, November 2002, σελ. 271-285.

¹¹⁴Βλ. Goldstein Herman, *Problem-Oriented Policing* (New York: McGraw-Hill, 1990), Kelling L. George, *Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities* (New York: Simon & Schuster, 1996), Moore Mark Harrison, Stephens W. Darrel, *Beyond Command and Control: The Strategic Managements of Police Departments* (Police Executive Research Forum, 1991), Peak J. Kenneth, Glensor W. Ronald, *Community Policing and Problem Solving: Strategies and Practices* (USA: Prentice Hall, 1999).

¹¹⁵Βλ. Ratcliffe Jerry, “Intelligence-Led Policing”, στο Wortley Richard Mazorelle Lorraine (Eds.), *Environmental Criminology and Crime Analysis* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), σελ. 263-282.

¹¹⁶Βλ. Ratcliffe H. Jerry, (2002), *op. cit.*, σελ. 53-66, Ratcliffe H. Jerry, “Intelligence-Led Policing: Trends and Issues in Crime and Criminal Justice”, *Australian Institute of Criminology*, No. 248, 2003,

Σε γενικές γραμμές η βιβλιογραφία για την πληροφόρηση της επιβολής του νόμου παρουσίασε τρεις διακριτές εξελικτικές φάσεις.¹¹⁷

Η πρώτη φάση επικεντρώθηκε στα πλεονεκτήματα της πληροφόρησης σε ότι αφορά το τακτικό περιβάλλον δράσης των αστυνομικών υπηρεσιών και έως ένα βαθμό αναλύθηκε η εφαρμογή διαφόρων στοιχείων της για την επίλυση διαφόρων προβλημάτων, όπως η συλλογή πληροφοριών από ανθρώπινες πηγές, τα γεωγραφικά πληροφοριακά συστήματα και η ανάλυση εγκλημάτων.¹¹⁸ Επιπλέον, στην περίοδο αυτήν καταγράφηκαν από τον Mike Maguire, δυναμικές αλλαγές από την παραδοσιακή αστυνόμευση προς ένα προληπτικό μοντέλο, οι οποίες ήταν εφικτές λόγω της μετακίνησης προς τη λογική της διαχείρισης κινδύνου (“Risk Management”).¹¹⁹ Ταυτόχρονα η πληροφόρηση λειτούργησε σε ένα νέο επιχειρησιακό πλαίσιο, όπου είχε σημασία η υπηρεσιακή απόδοση και τα αποτελέσματα ήταν πλέον μετρήσιμα.¹²⁰ Στη λογική αυτή, οι Weisburd και Eck, μελέτησαν τον ρόλο των πληροφοριών, σε μία μεταβατική φάση για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, κατά την οποία οι οργανωτικές τους δομές στράφηκαν από την παθητική αστυνόμευση, στην εκτίμηση και διαχείριση απειλών και στόχων.¹²¹

Η δεύτερη φάση της ακαδημαϊκής έρευνας περιλάμβανε προσπάθειες για τον προσδιορισμό της πληροφόρησης ως μίας καινοτόμου μεθοδολογίας αστυνομικής διαχείρισης (“police management”).¹²² Ο Jerry Ratcliffe επιχειρηματολόγησε για την

Ratcliffe H. Jerry, “Crime Mapping and the Training Needs of Law Enforcement”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 10, No. 1, 2004, σελ. 65-83, Ratcliffe H. Jerry (Ed.), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004), Ratcliffe H. Jerry, “The Effectiveness of Police Management: A New Zealand Case Study”, *Police Practice and Research*, Vol. 6, No. 5, 2005, σελ. 435-451, Ratcliffe H. Jerry, *Intelligence-Led Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), Ratcliffe H. Jerry, “Knowledge Management Challenges in the Development of Intelligence-Led Policing”, στο Williamson Tom (Ed.), *The Handbook of Knowledge-Based Policing: Current Conceptions and Future Directions* (Chichester: John Wiley & Sons, 2008), σελ. 205-220, Ratcliffe H. Jerry, Guidetti Ray, “State Police Investigative Structure and the Adoption of Intelligence-Led Policing”, *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 31, No. 1, 2007, σελ. 109-128.

¹¹⁷Coyne W. John, Bell Peter, “Strategic Intelligence in Law Enforcement: A Review”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, Vol. 6, No. 1, 2011, σελ. 23-29.

¹¹⁸Βλ. Maguire Mike, Tim John, “Intelligence, Surveillance and Informants: Integrated Approaches”, *Police Research Group: Crime Detection and Prevention Series*, Paper 64-58, 1995.

¹¹⁹Βλ. Maguire Mike, “Policing by Risks and Targets: Some Dimensions and Implications of Intelligence-Led Crime Control”, *Policing and Society*, Vol. 9, No. 4, 2000, σελ. 315-336.

¹²⁰Βλ. Deukmedjian Edward John, De Lint Willem, “Community Into Intelligence, Policing and Society”, Vol. 17, No. 2, 2007, σελ. 239-256.

¹²¹Βλ. Weisburd David, Eck E. John, “What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder and Fear”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 593, No. 1, 2004.

¹²²Wardlaw Grant, Boughton Jennine, “Intelligence-Led Policing: The AFP Approach”, στο Fleming Jenny, Wood Jennifer (Eds.), *Fighting Crime Together: The Challenges of Policing and Security Networks* (Sydney: UNSW Press, 2006), σελ. 133-149.

αλλαγή εστίασης από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου σε ότι αφορά τη χρηστικότητα της πληροφόρησης στην λήψη αποφάσεων και όχι απλά στην υποστήριξη αυτής της διαδικασίας. Ουσιαστικά υποστήριξε τη μεταβολή της φύσης της πληροφόρησης, από μία οργανωσιακή υπηρεσιακή ικανότητα, σε μία μεθοδολογία οριοθέτησης στρατηγικών στόχων και εμβαθύνοντας περισσότερο, διαμόρφωσε το μοντέλο “3-i”, σύμφωνα με το οποίο η λογική έκβαση κάθε διαδικασίας που σχετίζεται με την πληροφόρηση, είναι η ανάληψη δράσης ή η λήψη απόφασης.¹²³ Στην περίοδο αυτή αναλύθηκε και η σταδιακή ομογενοποίηση των διαδικασιών επιβολής του νόμου και αυτών της εθνικής ασφάλειας, εξαιτίας της απειλής της διεθνούς τρομοκρατίας.¹²⁴ Ο παράγοντας αυτός κατά τον Richard Best, αλλά και τον Lutterbeck, οδήγησε πολλές αστυνομικές υπηρεσίες να αναλάβουν ρόλο στον μηχανισμό της εσωτερικής ασφάλειας και να υιοθετήσουν συγκεκριμένες τακτικές πληροφόρησης και έτσι η περιοχή μεταξύ ερευνών κατά των εγκλημάτων του κοινού ποινικού δικαίου και αυτών στο πλαίσιο της κρατικής ασφάλειας μετατράπηκε σε «γκρίζα».¹²⁵

Η τρίτη φάση αντιμετώπισε την πληροφόρηση ως έννοια συνδεδεμένη κυρίως με τη διαδικασία διαχείρισης της γνώσης. Για παράδειγμα οι Dean και Gottschalk θεωρούν ότι η πληροφόρηση επιβολής του νόμου, ως διαδικασία, ικανότητα και προϊόν, είναι ένα υποσύνολο της ευρύτερης διαδικασίας διαχείρισης της γνώσης (“Knowledge Management”).¹²⁶ Επιπλέον, υιοθετούν μία τεχνική αντίληψη, δίνοντας έμφαση στις πτυχές που σχετίζονται με τον ρόλο της τεχνολογίας και των πληροφοριακών συστημάτων. Οι Gottschalk και Bell αργότερα, επεκτείνουν τα συμπεράσματά του και αντιμετωπίζουν την πληροφόρηση στο πλαίσιο της διαχείρισης πληροφοριών (“Information management”), της χάραξης και εφαρμογής των στρατηγικών της επιβολής του νόμου, μέσω των οποίων διατηρούνται προτεραιότητες και

¹²³Ratcliffe H. Jerry, (2008a), op. cit.

¹²⁴Βλ. Carter L. David, Carter G. Jeremy, “Intelligence-Led Policing: Conceptual Considerations for Public Policy”, *Criminal Justice Policy Review*, Vol. 20, No. 3, 2009, σελ. 310-325, McGarrell F. Edmund, Freilich D. Joshua, Chermak Steven, “Intelligence-Led Policing as a Framework for Responding to Terrorism”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 23, No. 2, 2007.

¹²⁵Βλ. Best A. Richard, *Sharing Law Enforcement and Intelligence Information: The Congressional Role* (USA: Congressional Research Service, 2007), Best A. Richard, *Intelligence Reform After Five Years: The Role of the Director of the National Intelligence (DNI)*, (Washington DC: Congressional Research Service, 2010), Lutterbeck Derek, “Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe”, *European Security*, Vol. 14 . No. 2, 2005, σελ. 231-253.

¹²⁶Βλ. Gottschalk Peter, Dean Geoff, *Knowledge Management in Policing and Law Enforcement: Foundations, Structures, Applications* (Oxford: Oxford University Press, 2007).

επιτυγχάνονται οργανωσιακοί στόχοι.¹²⁷ Στη λογική αυτή, ο John Buckley ανέφερε την έννοια της «ολοκληρωμένης προσέγγισης της πληροφόρησης» (“Integrated Intelligence Approach”), η οποία υπονοεί μία συντονισμένη προσπάθεια και ένα σύνολο ενεργειών μεταξύ διαφόρων πτυχών της επιβολής του νόμου, που χρησιμοποιούν την πληροφόρηση ως συνεκτικό ιστό και ο βασικός σκοπός είναι η μεγαλύτερη δυνατή απόκτηση γνώσης «για το τι συμβαίνει» σε ένα περιβάλλον.¹²⁸

Μία ακόμα πτυχή που δεν έχει αναλυθεί ιδιαίτερα και μελλοντικά θα μπορούσε να θεωρηθεί και αυτή ως εξελικτική φάση της πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η οποία διανύεται στη σύγχρονη εποχή, είναι η μελέτη της σε σχέση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων και ειδικότερα στο κομμάτι της διεθνούς συνεργασίας. Κάποιοι συγγραφείς και ανάμεσα σε αυτούς, οι Derencinovic-Getos, Mathieu Deflem, Musa Tuzuner, Oldrich Bures και Andreas-Nadelmann έχουν άμεσα και έμμεσα αναφερθεί στις δυνατότητες συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ αστυνομικών σωμάτων διαφόρων χωρών.¹²⁹ Κατά αυτόν τον τρόπο, ιδίως ο Adam Svendsen εντάσσει τις διαδικασίες αυτές, στο ευρύτερο σύνολο της συνεργασίας πληροφόρησης (“intelligence liaison”), στον τομέα της αντι-τρομοκρατίας (“counterterrorism”) που περιλαμβάνει προϊόντα προερχόμενα τόσο από υπηρεσίες πληροφοριών, όσο και από υπηρεσίες ασφαλείας και επιβολής του νόμου.¹³⁰

¹²⁷Gottschalk Peter, “Law Enforcement Strategy Implementation: The Case of Police Intelligence Strategy”, *Criminal Justice Studies*, Vol. 22, No. 3, 2009, σελ. 273-280, Bell Peter, Dean Geoff, Gottschalk Peter, “Information Management in Law Enforcement: The Case of Police Intelligence Strategy Implementation”, *International Journal of Information Management: The Journal of Information Professionals*, Vol. 30, No. 4, 2010, σελ. 343-349.

¹²⁸Buckley F. John, *Managing Intelligence: A Guide for Law Enforcement Professionals* (Boca Raton: CRC Press, 2014), σελ. 45-46.

¹²⁹Βλ. Derencinovic Davor, Getos Anna-Maria, “Cooperation of Law Enforcement and Intelligence Agencies in Prevention and Suppression of Terrorism”, *European Perspective, Revue Internationale de Droit Pénal*, Vol. 78, No. 1, 2007, σελ. 79-112, Ashraf A.S.M. Ali, “The Five Pivotal Muslim Nations: Their Critical Role in the Possible Construction of a Hybrid Counterterrorism Regime”, στο Tuzuner Musa (Ed.), *Intelligence Cooperation Practices in the 21st Century: Towards a Culture of Sharing* (The Netherlands, Amsterdam: IOS Press, 2010), Andreas Peter, Nadelmann Ethan, *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations* (New York: Oxford University Press, 2006), Deflem Mathieu, “Europol and the Policing of International Terrorism: Counter-Terrorism in a Global Perspective”, *Justice Quarterly*, Vol. 23, Vol. 3, 2006, σελ. 336-359, Deflem Mathieu, “International Police Cooperation Against Terrorism: Interpol and Europol in Comparison” στο Durmaz V, Sevinc B, Yayla A.S. Ekici S. (Eds.), *Understanding and Responding to Terrorism* (The Netherlands, Amsterdam: IOS Press, 2007), σελ. 17-25, Bures Oldrich, “Intelligence Sharing and the Fight Against Terrorism in the EU: Lessons Learned from Europol”, *European View*, Vol. 15, No. 1, 2016, σελ. 57-66.

¹³⁰Svendsen D.M. Adam, *Understanding the Globalization of Intelligence* (New York: Palgrave Macmillan, 2012), σελ. 37-50, Svendsen D.M. Adam, *Intelligence Cooperation and the War on Terror: Anglo-American Security Relations After 9/11* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2010), σελ. 20-22, 40-99.

Ο Patrick Walsh αναγνωρίζει την ύπαρξη κάποιων διακριτών ορίων μεταξύ διαφορετικών πρακτικών, εντός πλαισίων, όπως η εθνική ασφάλεια, η αστυνόμευση και άλλα αναδυόμενα πεδία. Ωστόσο συνδέει το σύγχρονο «περίπλοκο» περιβάλλον διεθνούς ασφάλειας κυρίως με τους «παραδοσιακούς» όπως τους αποκαλεί, τομείς της εθνικής ασφάλειας και της επιβολής του νόμου και προτείνει μία συνολικού τύπου προσέγγιση. Λόγω της ποικιλίας και της έντασης των ασύμμετρων απειλών στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, υπάρχει έντονη ανάγκη για κοινές εφαρμογές και αναζήτηση βέλτιστων πρακτικών συνεργασίας: «Η πολυπλοκότητα του περιβάλλοντος ασφαλείας απαιτεί τη συνέργεια των διαφορετικών πλαισίων, έτσι ώστε να προκύψει μία ολιστική-διεπιστημονική νοηματοδότηση της πληροφόρησης».¹³¹

Την ίδια άποψη περί ενιαίας λογικής της πληροφόρησης εξέφρασε και ο Henry Prunckun. Κατά τα λεγόμενά του, μετά και τις αλλαγές στο περιβάλλον της διεθνούς ασφάλειας, ειδικά αυτές που επέφεραν τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 9/11, είναι δυνατή η άρθρωση μίας θεμελιώδους θεωρίας περί πληροφόρησης (“Grounded theory”) και εφαρμογής των βασικών της αρχών, σε διάφορους τομείς, πέραν της εθνικής ασφάλειας, όπως η επιβολή του νόμου. Αυτό συνεπάγεται τέσσερεις βασικές νοηματοδοτήσεις που βρίσκουν έδαφος παντού. Η πληροφόρηση λοιπόν μπορεί να είναι: σύνολο δράσεων ή διαδικασιών που παράγουν γνώση, το ίδιο το σώμα της γνώσης που παράγεται, οι οργανισμοί που ασχολούνται με τη γνώση και τα προϊόντα που παράγονται για τους λήπτες αποφάσεων.¹³²

Η ανωτέρω σύνδεση με το πεδίο των διεθνών σχέσεων, φαίνεται πως βρίσκει αντίθετους τους Coyne και Bell, κατά την άποψη των οποίων η πληροφόρηση επιβολής του νόμου έχει αναπτυχθεί αυτόνομα από τις σπουδές της παραδοσιακής πληροφόρησης, οι οποίες με τη σειρά τους, βασιζόμενες στην ανάπτυξή τους στις διεθνείς σχέσεις, έχουν απώλειες σε ερμηνευτική και θεωρητική ευρύτητα. Επομένως οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου θα έπρεπε να επωφεληθούν από την κλασική περί πληροφόρησης αντίληψη, αφαιρώντας όμως τις πτυχές που αφορούν στην έννοια της εθνικής ασφάλειας.¹³³

¹³¹Walsh F. Patrick, (2011), op. cit., σελ. xiii.

¹³²Βλ. Prunckun Henry, “First Principles of Intelligence Analysis: Theorizing a Model for Secret Research”, *Salus Journal*, Vol. 3, No. 1, 2015, σελ. 33-35.

¹³³Βλ. Coyne John, Bell Peter, *The Role of Strategic Intelligence in Law Enforcement: Policing Transnational Organized Crime in Canada, The United Kingdom and Australia* (Hampshire: Palgrave MacMillan, 2015), σελ. 24-27.

Αυτή η οπτική βέβαια, έρχεται σε αντίθεση με την τάση ώσμωσης της δράσης που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, μεταξύ υπηρεσιών πληροφοριών και σωμάτων ασφαλείας, στο πλαίσιο του δύσκολου πλέον διαχωρισμού εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας και έτσι έχει φέρει στο προσκήνιο νέα ζητήματα για την πληροφόρηση που επιζητούν διερεύνηση.¹³⁴ Παράλληλα, η προάσπιση της εθνικής-κρατικής ασφάλειας παραμένει με κοινά αποδεκτό τρόπο, η βασικότερη προτεραιότητα των κρατών του διεθνούς συστήματος. Συνεπώς παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, να μελετηθεί ενδελεχώς ο τρόπος αξιοποίησης των δυνατοτήτων πληροφόρησης των εθνικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, ιδίως όταν αυτές έχουν αντιμετωπίσουν σοβαρές απειλές, όπως η διεθνής τρομοκρατία.

Γενικά, εξετάζοντας κάποιος τα παραπάνω, μπορεί να συμπεράνει ότι η πληροφόρηση της επιβολής του νόμου, αποτελεί ένα πεδίο ακαδημαϊκώς ιδιαίτερα εξελίξιμο, το οποίο έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει αντικείμενο πολύπλευρης μελέτης, φωτίζοντας ταυτόχρονα πτυχές της επιβολής του νόμου, του αστυνομικού μάνατζμεντ, των σπουδών πληροφόρησης, ασφάλειας και τέλος των διεθνών σχέσεων

1.2.4. Διασύνδεση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων

Πληροφόρηση

Οι διεθνείς σχέσεις χαρακτηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από την αντιπαράθεση¹³⁵ των διαφορετικών σχολών σκέψης, του πολιτικού ρεαλισμού¹³⁶ και του φιλελευθερισμού, η οποία περιστρέφεται γύρω από ζητήματα, όπως η αναφορά στο κράτος ως βασικής μονάδας ανάλυσης, η αναρχία στο διεθνές σύστημα, ο ρόλος της ισχύος στη

¹³⁴Βλ. Završnik Ales, “Blurring the Line Between Law Enforcement and Intelligence: Sharpening the Gaze of Surveillance?”, *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 9. No. 1, 2013, σελ. 181-202, Ritzer George, Dean Paul, *Globalization: A Basic Text* (Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2015), σελ. 336-339.

¹³⁵Στο έργο του Baldwin David συνοψίζεται η βασική αρθρογραφία για την αντιπαράθεση Νεορεαλιστών και Νεοφιλελεύθερων: *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* (New York: Columbia University Press, 1993).

¹³⁶Βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού περιγράφονται στο Dunne Tim and Schmidt C. Brian στο Tim Dunne, Brian C. Schmidt, “Realism”, στο Baylis John, Smith Steve, Owens Patricia, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (New York: Oxford University Press, 2008). Σε κεφάλαιο του βιβλίου αυτού οι συγγραφείς διατυπώνουν την πρότασή τους περί των τριών “S” του πολιτικού ρεαλισμού: Statism (Το κράτος δρα για την προστασία των αξιών και των πιστευώ)-Survival (Η κρατική επιβίωση είναι η πρώτη προτεραιότητα των ηγετών)-Self –help (Τα κράτη πρέπει να μεριμνούν για το εθνικό συμφέρον).

συμπεριφορά των κρατών, το εθνικό συμφέρον, η εφαρμογή της αρχής της αυτοβοήθειας (“self-help”). Η αντιπαράθεση αυτή έχει επεκταθεί και μεταξύ των προεκτάσεων των δύο ανωτέρω σχολών, του νέο-ρεαλισμού ή δομικού ρεαλισμού¹³⁷ και του νέο-φιλελευθερισμού¹³⁸ σε θέματα που αφορούν στη διεθνή συνεργασία και στα όριά της, καθώς και στο ρόλο που διαδραματίζουν οι θεσμοί¹³⁹ και τα διεθνή καθεστώτα (“Regimes”).¹⁴⁰

Κατά την άποψη αρκετών ακαδημαϊκών, ο πολιτικός ρεαλισμός αποτελεί αναμφίβολα την κυρίαρχη προσέγγιση στη μελέτη των διεθνών σχέσεων. Η κυριαρχία αυτή, είναι έκδηλη τόσο στον πανεπιστημιακό όσο και στον πολιτικό χώρο, δηλαδή τόσο στη θεωρία όσο και στην πρακτική της διεθνούς πολιτικής.¹⁴¹

Η διασύνδεση βέβαια των σπουδών πληροφόρησης με τις διεθνείς σχέσεις δεν ήταν πάντοτε αυτονόητη και αρχικά τουλάχιστον, έγινε αντιληπτή μόνο στο βαθμό που η πληροφόρηση θεωρήθηκε κομμάτι της διεθνούς διπλωματίας. Σε ακαδημαϊκό επίπεδο λοιπόν, αρχικά ελάχιστοι αντιλήφθηκαν την αξία της θεωρίας διεθνών σχέσεων για την ερμηνεία πτυχών της πληροφόρησης και αρκετοί σε πρώτη φάση την παραδέχθηκαν εμμέσως.

Έγινε ήδη αναφορά παραπάνω, στη γνωστή ρήση του Sir Alex Cadogan¹⁴², περί της πληροφόρησης ως παραμελημένης διάστασης των διεθνών σχέσεων, ωστόσο υπήρξαν και άλλοι μελετητές που έφθασαν σε παρόμοιες διαπιστώσεις.

Το 1971 ο ακαδημαϊκός Charles Burton Marshall εξέφρασε την απογοήτευσή του για το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των εγκύκλιων σπουδών στις διεθνείς σχέσεις πριν ακόμα από τον Β΄Π.Π., δεν έλαβε καμία γνώση για τον ρόλο της πληροφόρησης, της

¹³⁷Εμβληματικά έργα του δομικού ρεαλισμού είναι: Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), Waltz N. Kenneth, *Man, the State and War, A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 2001).

¹³⁸Κυρίως του Θεσμικού Φιλελευθερισμού, βλ. Keohane O. Robert, “International Institutions: Two Approaches”, *International Studies Quarterly*, Vol. 32, No 4, 1988, σελ. 383, Keohane O. Robert, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton-New Jersey: Princeton University Press, 1984).

¹³⁹Mearsheimer J. John, “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, Vol.19, No. 3, 1994-95.

¹⁴⁰Βλ. Krasner D. Stephen, “Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables”, στο Krasner D. Stephen (Ed.), *International Regimes* (Ithaca-New York: Cornell University Press, 1983), σελ. 1-21.

¹⁴¹Πλατιάς Γ. Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995).

¹⁴²Βλ. Andrew Christopher, Dilks David, (1984), op. cit.

κατασκοπείας και της προπαγάνδας, γεγονός που του στέρησε την πλήρη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας ενός μέρους της διεθνούς πολιτικής.¹⁴³

Ο Philip Davies εκφράζοντας μια «απαισιόδοξη» τάση, έκανε λόγο όχι απλά για ακαδημαϊκή υπανάπτυξη της πληροφόρησης, αλλά εξέφρασε την άποψη ότι η θεωρία διεθνών σχέσεων δεν έχει καμία σχέση με αυτήν: «Σε ότι την αφορά, η θεωρία διεθνών σχέσεων έχει να κάνει περισσότερο με μία στάση προς τις διεθνείς σχέσεις, παρά μια πραγματική γνώση περί αυτών. Επομένως η πληροφόρηση δεν μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά».¹⁴⁴

Ο Winn Taplin από την άλλη, αποδέχθηκε ότι η πληροφόρηση αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της καθημερινότητας των διεθνών ζητημάτων, ωστόσο για δεκαετίες, η ακαδημαϊκή κοινότητα επέδειξε λιγότερο ενδιαφέρον από αυτό που θα ήταν αναμενόμενο, ενώ η ενσωμάτωσή του στις διεθνείς σπουδές ακολουθούσε αργά βήματα.¹⁴⁵

Ο James Der Derian στις αρχές της δεκαετίας του 90' κινούμενος στο ίδιο μήκος κύματος, παρατήρησε ότι η πληροφόρηση είναι το λιγότερο κατανοητό και θεωρητικοποιημένο κομμάτι των διεθνών σπουδών.¹⁴⁶

Ο John Helgerson την ίδια περίπου εποχή, διατύπωσε την άποψη ότι η χρήση της πληροφόρησης από τους ηγέτες του κόσμου εξακολουθούσε να αποτελεί ένα μεγάλο κενό για την ευρύτερη κατανόηση της σύγχρονης διακυβέρνησης και των φυσικά των διεθνών σχέσεων.¹⁴⁷

Οι Fry και Hochstein υποστήριξαν ότι ενώ οι σπουδές πληροφόρησης είχαν καταφέρει να εξελιχθούν σε μία διακριτή ακαδημαϊκή κοινότητα, δεν είχε καταστεί δυνατό να ενσωματωθούν, έστω και σε πρωτογενές στάδιο, στο κύριο ρεύμα της έρευνας των διεθνών σχέσεων.¹⁴⁸

Η ενσωμάτωση ή έστω η συμπόρευση της πληροφόρησης με τις διεθνείς σχέσεις, φαίνεται ωστόσο πως δεν έχει επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό, ούτε στη σύγχρονη

¹⁴³Burton Marshall Charles, "Scholarship and the Real Word of the Policymaker", *Orbis*, 15, No. 1, 1971, σελ. 283.

¹⁴⁴Treverton Gregory, Seth G. Jones, Steven Boraz, Phillip Lipsy, *Toward A Theory of Intelligence, Workshop Report* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2006), σελ. 27.

¹⁴⁵Taplin L. Winn, "Six General Principles of Intelligence", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 3, Vol. 4, 1989, σελ. 476.

¹⁴⁶Der Derian James, *Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed and War* (Oxford: Blackwell, 1992).

¹⁴⁷Helgerson L. John, *Getting to Know the President: CIA Briefings of Presidential Candidates, 1952-1992* (Washington DC: CIA Center for the Study of Intelligence, 1996).

¹⁴⁸Fry G. Michael, Hochstein Miles, "Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations", *Intelligence and National Security*, Vol. 8, Vol. 3, 1993, σελ. 14.

εποχή.¹⁴⁹ Ο Christopher Andrew, μιλώντας στα μέσα της δεκαετίας του 2000, χαρακτηριστικά υποστηρίζει ότι, παρά την είσοδο της πληροφόρησης στη σφαίρα της δημόσιας ζωής και την αυξανόμενη σημασία, τόσο κατά όσο και μετά τον Ψυχρό Πόλεμο¹⁵⁰, πολλοί συνεχίζουν ακόμη και σήμερα να αγνοούν τον ευρύτερο ρόλο της: «*Η πληροφόρηση είναι κάτι περισσότερο από απύθμη στη σύγχρονη θεωρία διεθνών σχέσεων*». Ο λόγος που επικαλείται για αυτήν την κατάσταση είναι μια νοητική «δυσανεξία», η δυσκολία δηλαδή της προσαρμογής παραδοσιακών αντιλήψεων των διεθνών σχέσεων και της πολιτικής ιστορίας, ώστε να ληφθούν υπόψιν οι διαθέσιμες πληροφορίες για το ρόλο των υπηρεσιών πληροφοριών και της πληροφορίας γενικότερα.¹⁵¹

Σε γενικές γραμμές, έχει επικρατήσει η άποψη ότι η πληροφόρηση ως πεδίο σπουδών είναι μερικώς θεωρητικοποιημένο, εφόσον κάποιοι τομείς έχουν μελετηθεί ενώ άλλοι παραμένουν “terra incognita”.¹⁵²

Κατά τον Adam Svendsen, το να υποστηρίζει κανείς ότι το ανωτέρω πεδίο είναι ακαδημαϊκά παραμελημένο, θα αποτελούσε μια υπεραπλούστευση της κατάστασης. Η φράση που αποτυπώνει μια πιο σωστή εικόνα, είναι η σποραδική ή ανομοιόμορφη ακαδημαϊκή μελέτη (“haphazardly theorized”) της πληροφόρησης. Πάντως σε κάθε περίπτωση, αυτό που παρατηρείται είναι ότι υπάρχει απογοητευτικά μεγάλη έλλειψη σύνδεσης της θεωρίας διεθνών σχέσεων με τις σπουδές πληροφόρησης. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στη μεγαλύτερη προσοχή που έχουν λάβει τα ζητήματα εσωτερικής ασφάλειας, χωρίς παράλληλα να έχει γίνει αντιληπτή η αύξουσα σημασία τους σε ένα κόσμο πλέον παγκοσμιοποιημένο, όπου η κρατική κυριαρχία τίθεται υπό αμφισβήτηση.¹⁵³

Οι Scott και Jackson, κάνουν επίσης λόγο για το μειωμένο ενδιαφέρον που έχει προκαλέσει η πληροφόρηση από τους ακαδημαϊκούς που ανήκουν στην πολιτική φιλοσοφία και στις διεθνείς σπουδές.¹⁵⁴ Βέβαια με το πέρασμα των χρόνων, οι ίδιοι

¹⁴⁹Andrew Christopher, “Intelligence, International Relations and Undertheorization”, στο Scott V. Len, Jackson Peter (Eds.), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004), σελ. 32.

¹⁵⁰Andrew Christopher, “Intelligence in the Cold War: Lessons and Learning”, στο Shukman Harold (Ed.), *Agents for Change: Intelligence Services in the 21st Century* (London: St Ermin’s Press 2000), σελ. 1-2.

¹⁵¹Andrew Christopher, (2004), op. cit., σελ. 170-174.

¹⁵²Βλ. Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (Washington, DC: Potomac Books, Inc. 2002), σελ. 169–76.

¹⁵³Svendsen D.M. Adam, (2009), op. cit., σελ. 706.

¹⁵⁴Scott Len, Jackson Peter, (2004), op. cit., σελ. 146.

παραδέχονται ότι πραγματοποιούνται βήματα προόδου και έτσι η κατάσταση σε ακαδημαϊκό επίπεδο είναι μερικώς βελτιωμένη στις μέρες μας, εφόσον πλέον οι σπουδές πληροφόρησης αναπτύσσονται ως υπο-πεδίο των διεθνών σχέσεων, χωρίς όμως να είναι ικανοποιητική.¹⁵⁵ Πιο συγκεκριμένα, καταλήγουν στο ότι οι πολιτικοί επιστήμονες έχουν περιορίσει το ενδιαφέρον τους σχετικά με την πληροφόρηση, στις θεωρίες λήψης αποφάσεων. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η πληροφόρηση ως αντικείμενο, δεν απουσιάζει μόνο γενικά από τις διεθνείς σχέσεις, αλλά και ειδικότερα από την περίφημη αντιπαράθεση μεταξύ των βασικών σχολών, του ρεαλισμού, του φιλελευθερισμού, του κονστρουκτιβισμού και των διάφορων μεταμοντερνιστικών προσεγγίσεων.¹⁵⁶ Μάλιστα, ενώ υπάρχει μια σχεδόν καθιερωμένη άποψη ότι οι σπουδές πληροφόρησης συνδέονται άμεσα με τον πολιτικό ρεαλισμό, οι σύγχρονοι νέο-ρεαλιστές δεν έχουν στραφεί επαρκώς στη μελέτη τους. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρεται και ο Stephen Krasner, με το έργο του περί των παραβιάσεων της κυριαρχίας στη διεθνή πολιτική, όπου δεν λαμβάνει υπόψιν τις πτυχές της πληροφόρησης, όπως τη διάσταση της συγκαλυμμένης δράσης.¹⁵⁷

Πληροφόρηση και πολιτικός ρεαλισμός

Η επισταμένη μελέτη της πληροφόρησης σε σχέση με τις διεθνείς σχέσεις μπορεί να μην υφίσταται σε ικανοποιητικό επίπεδο, όπως όμως προαναφέρθηκε, υπάρχουν περιπτώσεις μελετητών οι οποίοι έστω και έμμεσα τη συνδέουν με τη θεωρία διεθνών σχέσεων και ιδίως με τη σχολή του πολιτικού ρεαλισμού.

Ο Martin Wight σε πρώιμο στάδιο, πολύ emphaticά αποσύνδεσε την πληροφόρηση από τον νέο-φιλελευθερισμό και τις θεωρίες αλληλεξάρτησης, καθώς πίστευε ακράδαντα ότι ο χαρακτήρας των διεθνών σχέσεων είναι δεδομένος και βασίζεται πάνω από όλα στον ανταγωνισμό, ενώ η επικοινωνία δεν σημαίνει αναπόφευκτα και συνεργασία: «Ο κατάσκοπος αξίζει να μην λησμονηθεί. Είναι πάνω από όλα ένα μέσο πληροφοριών, αλλά μερικές φορές και επικοινωνίας. Στη σύγχρονη Δύση, ο κόσμος της

¹⁵⁵Ibid, σελ. 139.

¹⁵⁶Scott Len, Jackson Peter, “Journeys in Shadows”, στο Scott V. Len, Jackson D. Peter (Eds.), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004), σελ. 7.

¹⁵⁷Βλ. Krasner D. Stephen, “Rethinking the Sovereign State Model”, στο Cox Michael, Dunne Tim, Booth Ken (Eds.), *Empires, Systems and State: Great Transformations in International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

πληροφόρησης, προσφέρει μια ανεστραμμένη εικόνα του διακρατικού συστήματος: τη σκοτεινή άλλη πλευρά της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης. Το λάθος και η αλαζονεία ωστόσο έγκειται στην οποιαδήποτε πίστη στο ότι εάν η διεθνής επικοινωνία και η συσσώρευση γνώσης, μπορούν κατά κάποιο τρόπο να μεταβάλλουν τις διεθνείς σχέσεις σε ένα πεδίο-ενεργό πείραμα επιστημονικής προόδου». ¹⁵⁸

Κατά τον Michael Herman, ο βασικός σκοπός της πληροφόρησης συνίσταται στην καθοδήγηση της δράσης αυτών που τη χρειάζονται, ενώ η συνεισφορά της μπορεί να είναι είτε βραχυπρόθεσμη είτε μακροπρόθεσμη και σωρευτικού χαρακτήρα. Σε κάθε περίπτωση το γενικό αποτέλεσμα είναι ότι μεγιστοποιεί την εθνική ισχύ, τη διεθνή επιρροή των κρατών σε περίοδο ειρήνης και προωθεί την αποτελεσματική χρήση της ισχύος στον πόλεμο και σε άλλες διαμάχες: «Η πληροφόρηση αποτελεί την άμυνα του κράτους εναντίον εσωτερικών απειλών. Σε περιόδους ειρήνης και πολέμου η συμβολή της είναι καθοριστική, ενώ αποτελεί και βαρυσήμαντο παράγοντα στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας». ¹⁵⁹

Ο Loch Johnson αντιλαμβάνεται το ρόλο της πληροφόρησης ως της κρυφής πλευράς της εξωτερικής πολιτικής και της κρατικής ασφάλειας, άμεσα συνδεδεμένο με τη διεθνή πολιτική. Παράλληλα, παραδεχόμενος έμμεσα τη συνάφεια με τον ρεαλισμό στις διεθνείς σχέσεις, τονίζει βασικές αρχές, όπως το ότι η κρατική επιβίωση και η ευημερία συνεπάγονται την ύπαρξη της πληροφόρησης. ¹⁶⁰ Επιπλέον, θέτει ακροθιγώς το ζήτημα των σχετικών κερδών στις σχέσεις των κρατών: «Τα κράτη προσπαθούν να προστατέψουν τα μυστικά τους από τους αντιπάλους τους και για αυτό δημιουργούν υπηρεσίες αντιπληροφόρησης. Επίσης συνεχώς αναζητούν το πλεονέκτημα έναντι των άλλων, μέσω της συγκαλυμμένης δράσης και της προπαγάνδας». ¹⁶¹

Κατά τον Stan Taylor, είναι προφανές ότι το σύνολο των θεωρήσεων περί πληροφόρησης, αλλά και αντιπληροφόρησης βασίζονται στη ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων. Αυτό προκύπτει από το ότι σε ένα άναρχο διεθνές περιβάλλον, τα κράτη αναγκάζονται να επιδιώξουν τα διακριτά τους συμφέροντα, γνωρίζοντας ότι κανένας άλλος δεν θα μπορέσει να συνδράμει. Για όσο χρονικό διάστημα τα κράτη θα είναι οι κύριοι δρώντες του συστήματος και δεν θα υπάρχει ανώτατη ρυθμιστική

¹⁵⁸Wight Martin, *Systems of States* (Leicester: Leicester University Press, 1977), σελ. 30.

¹⁵⁹Herman Michael, *Intelligence Power in Peace and War* (Cambridge: Cambridge University Press, RUSI, 1996), σελ. 381.

¹⁶⁰Βλ. Johnson K. Lock, "Intelligence", Jentleson Bruce W., Paterson Thomas G. (Eds.), *Encyclopedia of US Foreign Relations* (New York: Oxford University Press, 1997), σελ. 365–73.

¹⁶¹Johnson K. Loch, (2009), *op. cit.*, σελ. 33-34.

εξουσία, οι δραστηριότητες πληροφόρησης θα λαμβάνουν χώρα από αυτά και οι αντίστοιχες της αντιπληροφόρησης θα υπάρχουν για να προστατεύουν τα μυστικά τους.¹⁶²

Οι Shulsky και Schmitt επίσης θέτουν το φαινόμενο της πληροφόρησης στο πλαίσιο των ανταγωνιστικών σχέσεων μεταξύ των κρατών και σε κάθε περίπτωση στην αιχμή του ακαδημαϊκού διαλόγου της διεθνούς πολιτικής: *«Πρόκειται για πληροφορίες σχετικές με τις διαδικασίες σχηματισμού και εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής, προκειμένου να προωθηθούν τα συμφέροντα εθνικής ασφάλειας και κατά αυτόν τον τρόπο να αντιμετωπιστούν απειλές που προέρχονται από αντιθετικά συμφέροντα πιθανών αντιπάλων»*.¹⁶³

Οι Gill και Phythian, αντιμετωπίζουν την πληροφόρηση ως ένα σύνολο δραστηριοτήτων, οι οποίες αποσκοπούν στη διατήρηση ή στη βελτιστοποίηση της σχετικής ασφάλειας, διά της παροχής έγκαιρης προειδοποίησης περί πιθανών απειλών, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν προληπτικές πολιτικές ή στρατηγικές, ακόμα και σε ακραίες περιπτώσεις τακτικές συγκαλυμμένης δράσης.¹⁶⁴ Υιοθετώντας λοιπόν την αντίληψη περί σχετικότητας της ασφάλειας, έστω και έμμεσα εντάσσουν την πληροφόρηση στη νέο-ρεαλιστική άποψη περί της αυξημένης σημασίας των σχετικών έναντι των απόλυτων κερδών στη διεθνή πολιτική.

Ο Mark Phythian κάνει λόγο για στενή σχέση μεταξύ πληροφόρησης και δομικού ρεαλισμού, δεδομένου ότι η ασφάλεια και η επίτευξη σχετικού πλεονεκτήματος αποτελούν το αντικείμενο της πληροφόρησης, ο δε δομικός ρεαλισμός αποτελεί τη βασικότερη ερμηνευτική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων που αφορά στην ασφάλεια: *«Η απαίτηση για ασφάλεια προκύπτει από την ανάλυση του ρεαλισμού για τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος και τη συμπεριφορά των κρατών υπό συνθήκες αναρχίας. Αυτό σημαίνει ότι ο δομικός ρεαλισμός ειδικότερα παρέχει ένα σαφές θεωρητικό ερμηνευτικό πλαίσιο που απαντά σε θεμελιώδη ερωτήματα των σπουδών πληροφόρησης»*.¹⁶⁵

Συνεχίζοντας την επιχειρηματολογία του, επικαλείται τις βασικές αρχές του δομικού ρεαλισμού, όπως αυτές διατυπώθηκαν στην «επιθετική» εκδοχή του από τον John Mearsheimer, ότι δηλαδή: οι μεγάλες δυνάμεις είναι οι κύριοι δρώντες της διεθνούς

¹⁶²Taylor A. Stan, “Definitions and Theories of Counterintelligence”, Johnson K. Loch (Ed.), *Strategic Intelligence, Counterintelligence and Counterterrorism: Defending the Nation Against Hostile Forces*, Vol.4 (Westport: Praeger International Security, 2007), σελ. 4-5.

¹⁶³Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, (2002), *op. cit.*, σελ.1.

¹⁶⁴Gill Peter, Phythian Mark, (2012), *op. cit.*, σελ. 7.

¹⁶⁵Phythian Mark, (2009), *op. cit.*, σελ. 22-23.

πολιτικής και ενεργούν σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα, όλα τα κράτη έχουν κάποια επιθετική στρατιωτική ικανότητα, τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να είναι βέβαια για τις προθέσεις των άλλων, ο κύριος κρατικός σκοπός είναι η επιβίωση και τα κράτη είναι ορθολογικοί δρώντες.¹⁶⁶ Ο συνδυασμός των ανωτέρω παραγόντων προκαλεί ένα ατέρμονο ανταγωνισμό ασφάλειας και ειδικότερα η αβεβαιότητα για τις προθέσεις του αντιπάλου εξηγεί την ανάγκη των κρατών για πληροφόρηση: «Τα κράτη επιθυμούν να γνωρίζουν το εάν τα άλλα κράτη είναι διατεθειμένα να χρησιμοποιήσουν ισχύ για να αλλάξουν το υφιστάμενο ισοζύγιο. Το πρόβλημα ωστόσο έγκειται στο ότι είναι δύσκολο να διακρίνουν τις προθέσεις των αντιπάλων και όχι μόνον αυτών, αλλά και οποιουδήποτε κράτους. Σε τελική ανάλυση οι ηγέτες δεν μπορούν ποτέ να είναι σίγουροι για το εάν αντιμετωπίζουν ένα αναθεωρητικό ή “status quo” κράτος».¹⁶⁷ Ο σκοπός της πληροφόρησης δεν είναι άλλος από τη συλλογή και την ανάλυση πληροφοριών, ώστε να μειωθεί ο βαθμός αβεβαιότητας για τις τρέχουσες και μελλοντικές προθέσεις άλλων κρατών, προκειμένου να επιτευχθεί έγκαιρη προειδοποίηση και να μειωθεί ο φόβος, με δεδομένο ότι η εμπιστοσύνη μεταξύ των δρώντων του διεθνούς συστήματος, είναι κατά κανόνα χαμηλή. Στο ίδιο πλαίσιο η πληροφόρηση καθίσταται απαραίτητη¹⁶⁸, εφόσον έχουμε να κάνουμε με ένα καθεστώς αυτό-βοήθειας (“self-help system”), όπου το κάθε κράτος πρέπει να φροντίσει μόνο τους για την ασφάλεια και την επιβίωσή του.¹⁶⁹

Με βάση τα παραπάνω, ο Phythian καταλήγει και στο ότι το ερμηνευτικό πλαίσιο του δομικού ρεαλισμού έχει αρκετό εύρος ώστε να εξηγήσει την έμφυτη μυστικότητα της πληροφόρησης: «Σε ένα σύστημα αυτοβοήθειας, η μυστικότητα είναι αναγκαία για την επιτυχία των επιχειρήσεων και την ελαχιστοποίηση της αντίδρασης από άλλα κράτη ή μη κρατικούς δρώντες. Σε ένα εγγενώς ανταγωνιστικό πεδίο ακόμα και δευτερεύοντες παράγοντες-κράτη θα προσπαθήσουν να επωφεληθούν από την αδυναμία κάποιων άλλων».¹⁷⁰

¹⁶⁶Mearsheimer John, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W.W. Norton, 2001), σελ. 30-31.

¹⁶⁷Mearsheimer John, “Structural Realism”, στο Dunne Tim, Kurki Milja, Smith Steve (Eds.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (Oxford: Oxford University Press, 2007), σελ. 73.

¹⁶⁸Phythian Mark, (2009), op. cit., σελ. 57-58.

¹⁶⁹Waltz N. Kenneth, *Man, The State and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 1954), σελ. 232.

¹⁷⁰Phythian Mark, (2009), op. cit., σελ. 59.

Τέλος, συνδέει ευθέως τις διαδικασίες της πληροφόρησης με τον νέο-ρεαλισμό¹⁷¹, παραδεχόμενος ότι ο πρωταρχικός σκοπός της είναι η επίτευξη και διασφάλιση σχετικού πλεονεκτήματος έναντι των αντιπάλων: *«Εάν κάποιος αναρωτιέται γιατί η πληροφόρηση είναι απαραίτητη, θα απαντούσαμε ότι είναι ο παράγοντας διά του οποίου τα κράτη επιχειρούν να διαφυλάξουν ή ακόμα και να επεκτείνουν το σχετικό τους πλεονέκτημα. Σε αυτό το σημείο, η πληροφόρηση και ο ρεαλισμός μοιράζονται ένα κοινό σημείο και σε πολύ μεγάλο βαθμό εφαρμόζουν κοινή γλώσσα»*.¹⁷²

Η καθηγήτρια του Georgetown University, Jennifer Sims έχει επίσης στραφεί στο πεδίο της θεωρίας διεθνών σχέσεων, προκειμένου να αναλύσει ακαδημαϊκά την πληροφόρηση. Πιο συγκεκριμένα θεωρεί ότι η εκδοχή του νέο-ρεαλισμού είναι αυτή που επιβεβαιώνει ότι η πληροφόρηση αποτελεί μια αναπόφευκτη όψη του διακρατικού ανταγωνισμού.¹⁷³ Δεν αντιμετωπίζει λοιπόν την πληροφόρηση ως απλά μια διαδικασία που υπηρετεί υψηλόβαθμα κυβερνητικά στελέχη, αλλά ως μια αλληλεπίδραση μεταξύ επαγγελματιών και ληπτών αποφάσεων που η έκβασή της επιτρέπει την αποτελεσματική αντιμετώπιση αντιπάλων. Δίνει έτσι έμφαση στο ότι η διαδικασία αυτή μεγιστοποιεί την αποτελεσματικότητα των αποφάσεων παραγόντων που δρουν ενάντια σε άλλους παράγοντες, οι οποίοι επίσης εφαρμόζουν τακτικές πληροφόρησης: *«Εάν η πολιτική περιλαμβάνει τον ανταγωνισμό για ισχύ, η πληροφόρηση θα πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μια διαδικασία με την οποία οι ανταγωνιστές βελτιώνουν τη λήψη αποφάσεων σε σχέση με άλλους»*.¹⁷⁴ Προκύπτει επομένως «πλεονέκτημα απόφασης», είτε με τη βελτιστοποίηση των αποφάσεων της μιας πλευράς είτε με τη πρόκληση ζημίας στη στην αντίστοιχη διαδικασία της άλλης πλευράς: *«Η επιτυχία δεν συνίσταται στο να κάνει κάποιος τα πάντα σωστά, αλλά στο να πράξει κάποιος τα πάντα αρκετά σωστά, ώστε να νικηθεί ο αντίπαλος. Οι μέθοδοι της πληροφόρησης μπορούν λοιπόν να προκαλέσουν πλεονέκτημα απόφασης, με την υποκλοπή των μυστικών του αντιπάλου ή*

¹⁷¹Phythian Mark, “Cultures of National Intelligence”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

¹⁷²Phythian Mark, (2009), op. cit., σελ. 57.

¹⁷³Βλ. Sims E. Jennifer, *Vaults, Mirrors and Masks: Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008), σελ. 151-159.

¹⁷⁴Sims E. Jennifer, “Understanding Friends and Enemies: The Context for American Intelligence Reform”, στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Eds.), *Transforming US Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2005), σελ. 6-7.

και με τη διοχέτευση παραπλανητικών πληροφοριών ή ακόμα και με τα δύο ταυτόχρονα».¹⁷⁵

Πρόσφατα και ενώ έχουν αναδυθεί και νέες σχολές σκέψης στις διεθνείς σχέσεις, όπως ο κονστρουκτιβισμός, ο Ralf Lillbacka προσπάθησε επιτυχώς να υπερασπιστεί την ερμηνευτική υπεροπλία του πολιτικού ρεαλισμού. Ο κονστρουκτιβισμός έκανε την εμφάνισή του στα τέλη της δεκαετίας του 80' και επιχείρησε να προσφέρει μια εναλλακτική στο επικρατούν μοντέλο της ορθολογική επιλογής, δίνοντας έμφαση σε δυναμικά και συστατικά μοντέλα των διεθνών σχέσεων, αλλά και στη σημασία των μη κρατικών δρώντων.¹⁷⁶ Επιπρόσθετα εμφανίζει τους θεσμούς που προκύπτουν από την ανθρώπινη σύμπραξη ως προϊόντα κοινών ιδεών, όχι υλικών περιστάσεων, οι οποίοι αναπαράγουν ταυτότητες και συμφέροντα διάφορων δρώντων. Τα άτομα λοιπόν προσαρμόζονται σε κανόνες, όπως ένας ανήλικος μαθαίνει μία γλώσσα και αυτό με τη σειρά του, ενδυναμώνει τους θεσμούς. Υπό αυτήν την έννοια οι διεθνείς σχέσεις μπορούν να θεωρηθούν ως ένα σύνολο κοινωνικών πρακτικών και σε τελική ανάλυση «κοινών διανοητικών μοντέλων».¹⁷⁷ Σε ότι αφορά τη σχέση του κονστρουκτιβισμού με την πληροφόρηση, αυτή εντοπίζεται στην έννοια της Ασφαλειοποίησης (Securitization), η οποία έχει να κάνει με πολιτικές διαδικασίες κατά τις οποίες κάτι προσδιορίζεται ως «απειλή». Αυτό συμβαίνει συνήθως μέσω αυτοτελών μηχανισμών μέσω των οποίων οι ελίτ επεκτείνουν τη δύναμή τους, ως αποτέλεσμα της ανάγκης αυτοπροσδιορισμού μέσω της αντίθεσης από τους «άλλους».¹⁷⁸ Κατά την άποψή του, η πληροφόρηση και ειδικότερα το κομμάτι της ανάλυσης είναι εγγενώς ρεαλιστική διαδικασία, θα έπρεπε να παραμείνει έτσι και σε καμία περίπτωση δεν έχει να κερδίσει κάτι από τον σύγχρονο κονστρουκτιβισμό. Τα όσα υποστηρίζει βασίζονται σε τρεις παραδοχές: Η επιστημολογία του κονστρουκτιβισμού είναι ασυνεπής και υπαινίσσεται

¹⁷⁵Ibid, σελ. 8.

¹⁷⁶Adler Emanuel, “Constructivism and International Relations”, στο Carlsnaes Walter, Risse Thomas, Simmons A. Beth (Eds.), *Handbook of International Relations* (London: SAGE Publications, 2013), σελ. 109.

¹⁷⁷Βλ. Checkel T. Jeffrey, *Ideas and International Political Change* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), σελ. 3–11, Jepperson L. Ronald, Wendt Alexander, Katzenstein J. Peter, “Norms, Identity and Culture in National Security” στο Katzenstein J. Peter (Ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (New York: Columbia University Press, 1996), σελ. 65.

¹⁷⁸Βλ. Buzan Barry, Waever Ole, De Wilde Jaap, *Security, A New Framework for Analysis* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998), σελ. 1–40, 203–207, Waever Ole, “Securitization and Desecuritization” στο Lipschutz D. Ronnie (Ed.), *On Security* (New York: Columbia University Press, 1995), σελ. 46-55, Eriksson Johan, “Introduction”, στο Eriksson Johan (Ed.) *Threat Politics. New Perspectives on Security, Risk and Crisis Management* (Aldershot: Ashgate, 2001).

ότι οποιαδήποτε επίτευξη γνώσης είναι αδύνατη, ο «αδύναμος κονστρουκτιβισμός» (“weak constructivism”) δεν προσφέρει τίποτα νέο σε σχέση με τον ρεαλισμό και τέλος ο ίδιος ο κονστρουκτιβισμός είναι αντίθετος με την ανάλυση της πληροφόρησης.¹⁷⁹

Τις απόψεις του Lillbacka έχει προηγουμένως διατυπώσει και η Jennifer Sims, που όπως είδαμε παραπάνω συνδέει άμεσα την πληροφόρηση με μια μορφή νέο-ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει, ο κονστρουκτιβισμός αδυνατεί να προσδιορίσει το εθνικό συμφέρον με όρους ισχύος και έτσι δίνει έμφαση στο ρόλο των ταυτοτήτων, στις νόρμες και στα κοινωνικά ταμπού. Κατά αυτόν τον τρόπο, αγνοεί τις μεθόδους με τις οποίες οι διεθνείς δρώντες αποκτούν νόημα και ταυτότητα από τις αλληλεπιδράσεις τους, ακριβώς δηλαδή σε ότι συνίσταται η λειτουργία της πληροφόρησης. Οι κονστρουκτιβιστές αποτυγχάνουν να ερευνήσουν τους μηχανισμούς με τους οποίους οι νόρμες καταλήγουν να υπάρχουν, ένας εκ των οποίων είναι και η πληροφόρηση, που τίθεται στην υπηρεσία των ανθρώπων ενόσω βρίσκονται σε σύγκρουση: *«Τα κράτη που είναι ικανά να κατανοήσουν την κατανομή ισχύος σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, θα λάβουν κατάλληλες θέσεις ώστε να βελτιώσουν την ασφάλειά τους με το μικτότερο δυνατό κόστος. Η δομή του διεθνούς συστήματος με βάση την ισχύ, έχει σημασία για την ερμηνεία της κρατικής συμπεριφοράς, μόνο στο βαθμό που τα κράτη ξέρουν και εκτιμούν τον τύπο αυτής της δομής. Οι κυβερνήσεις είναι αρκετά σοφές ώστε να επενδύουν στην πληροφόρηση, η οποία είναι μια τέχνη που εδώ και αιώνες χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της ισχύος και των αποφάσεων του αντιπάλου»*.¹⁸⁰

Πληροφόρηση επιβολής του νόμου

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει πως υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την επιτυχή διασύνδεση της πληροφόρησης με τις διεθνείς σχέσεις και μάλιστα με τις βασικές παραδοχές του πολιτικού ρεαλισμού.

Το γεγονός ότι το γενικό φαινόμενο της πληροφόρησης, έχει ευρεία εφαρμογή στην κρατική καθημερινότητα και επομένως κοινές βασικές αρχές και πρότυπα, συνεπάγεται ότι καλύπτει σε μεγάλο βαθμό και τις κύριες πτυχές της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου, η οποία αποτελεί ένα διακριτό υπο-σύνολο της πρώτης. Εάν γίνει επίσης

¹⁷⁹Lillbacka G. V. Ralf, “Realism, Constructivism and Intelligence Analysis”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 26, No. 2, 2013, σελ. 315-322.

¹⁸⁰Sims Jennifer, “The Theory and Philosophy of Intelligence”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 48-49.

παραδεκτό ότι ένα πολύ σοβαρό σημείο τομής των διεθνών σχέσεων και της πληροφόρησης, με την «ολιστικού τύπου» θεώρησή της, αποτελεί ο τομέας της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης, τότε το ίδιο μπορεί να ισχύσει και για την προσαρμοσμένη εκδοχή της για την αστυνόμευση-επιβολή του νόμου.

Πιο συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου μπορούν και «εξωτερικεύουν» τη δράση τους, συνάπτοντας συνεργατικές σχέσεις με αντίστοιχες άλλων κρατών. Αυτή ακριβώς η συμπεριφορά, συνιστά το φαινόμενο της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, της οποίας μία εκ των βασικών παραμέτρων, είναι η ανταλλαγή σχετικής πληροφόρησης και πληροφοριών. Η εμφάνιση της διεθνούς τρομοκρατίας, στην ισλαμιστική της κυρίως μορφή, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, έχει οδηγήσει τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου στο να υιοθετήσουν και να εξελίξουν ραγδαία, τακτικές, τεχνικές και δόγματα πληροφόρησης. Παράλληλα, ο ρόλος τους στην προστασία και διατήρηση της εθνικής ασφάλειας, έχει καταστεί ακόμα πιο καίριος, με αποτέλεσμα η μεταξύ τους διεθνής συνεργασία, να παίρνει ολοένα και περισσότερο αντιτρομοκρατική χροιά και να αποκτά ακόμα μεγαλύτερη κρισιμότητα. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, υπάρχουν πολλές προσδοκίες ότι για την αντιμετώπιση ενός «μη κρατικού δράντα» και «κοινού» εχθρού, ο συντονισμός και η συνεργασία θα πραγματοποιούνται απρόσκοπτα.

Η ανταλλαγή λοιπόν, πληροφόρησης αντιτρομοκρατικής φύσης, μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών, η ποιότητα και η έκταση στην οποία λαμβάνει χώρα, προσφέρουν ένα αξιόλογο πεδίο «δοκιμών» για τη διασύνδεση της θεωρίας διεθνών σχέσεων με την πληροφόρηση επιβολής του νόμου. Εκτιμώντας τα προρρηθέντα και με δεδομένη μία «ενιαία» αντίληψη περί πληροφόρησης και της πτυχής της διεθνούς συνεργασίας αυτής, η ανταλλαγή αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης ανάμεσα στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, μπορεί να εξεταστεί στο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων και συγκεκριμένα, εντός του πεδίου αντιπαράθεσης μεταξύ του νέο-ρεαλιστικού και νέο-φιλελεύθερου παραδείγματος.

1.3. Μεθοδολογία

1.3.1. Διεπιστημονική σύγκλιση

Το υπό εξέταση θέμα εντάσσεται στις σπουδές πληροφόρησης, οι οποίες με τη σειρά τους υπάγονται στον τομέα των σπουδών ασφαλείας και των στρατηγικών σπουδών.

Με την υιοθέτηση μίας ευρείας θεώρησης, μπορεί να ειπωθεί ότι η ανωτέρω συσχέτιση, κατατάσσει την παρούσα διατριβή, στις διεθνείς σχέσεις και εν τέλει στον κλάδο των πολιτικών επιστημών.

Η ανά χείρας όμως διατριβή, φιλοδοξεί επιπλέον να αποτελέσει ένα πεδίο διεπιστημονικής σύγκλισης των ακαδημαϊκών αντικειμένων που επεξηγούν τα ανωτέρω περιγραφόμενα φαινόμενα. Προκειμένου να επιβεβαιωθούν βασικές υποθέσεις εργασίας, περιγράφονται, εξετάζονται και συνδυάζονται στοιχεία από τις «Σπουδές Πληροφόρησης» (“Intelligence studies”), τις «Σπουδές Αστυνόμευσης» (“Policing studies ή Police science”), καθώς και των «Διεθνών Σχέσεων» (“International Relations”).

1.3.2. Κατηγοριοποίηση διατριβής

Πριν αναλυθεί η ακολουθητέα μεθοδολογία, είναι ιδιαίτερα χρήσιμο, να πραγματοποιηθεί μία στοιχειώδης κατηγοριοποίηση με βάση τα κριτήρια που έχει θέσει ο καθηγητής του Massachusetts Institute of Technology (MIT), Stephen Van Evera. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζει, υπάρχουν οκτώ είδη διατριβής:

α) Η διατριβή πρότασης θεωρίας, η οποία εισάγει καινούριες υποθέσεις. Στην περίπτωση αυτή, προτείνεται ένα απαγωγικό επιχειρήμα για τις ανωτέρω υποθέσεις και παρέχονται παραδείγματα για την ερμηνεία και αξιολόγηση της ορθότητάς τους, χωρίς να πραγματοποιούνται εμπειρικοί έλεγχοι.

β) Η διατριβή ελέγχου θεωρίας, η οποία εκμεταλλεύεται εμπειρικά στοιχεία, ώστε να αποτιμηθούν-αξιολογηθούν ήδη διατυπωθείσες θεωρίες. Τα εν λόγω εμπειρικά στοιχεία, αντλούνται είτε από «αναλύσεις μεγάλου δείγματος», είτε από περιπτωσιολογικές μελέτες.

γ) Η διατριβή αποτίμησης διεθνούς βιβλιογραφίας. Σε αυτό το είδος συνοψίζεται και αποτιμάται η υφιστάμενη θεωρητική και εμπειρική βιβλιογραφία, επί συγκεκριμένου ζητήματος, με σκοπό τον έλεγχο των υφιστάμενων θεωριών και της πειστικότητας-πληρότητας των ήδη διενεργηθέντων ελέγχων.

δ) Η διατριβή αποτίμησης πολιτικής ή πρότασης πολιτικής, σύμφωνα με την οποία εκτιμώνται τρέχουσες ή διατυπώνονται μελλοντικές πολιτικές ή προτάσεις πολιτικής.

ε) Η διατριβή ιστορικής ερμηνείας, η οποία στηρίζεται στη θεωρία και επιχειρεί να εξηγήσει αιτίες, μοντέλα και επιπτώσεις ιστορικών περιπτώσεων.

στ) Η διατριβή ιστορικής αποτίμησης, κατά την οποίαν αξιολογούνται οι πραγματικές και θεωρητικές πεποιθήσεις των ληπτών πολιτικών αποφάσεων και εκτιμώνται οι συνέπειες των πολιτικών που επιλέγηκαν.

ζ) Η διατριβή πρόβλεψης, που αποσκοπεί στη διεξαγωγή συμπερασμάτων για μελλοντικές εξελίξεις, βάσει υφιστάμενων θεωριών.

η) Η περιγραφική διατριβή, η οποία περιγράφει πολιτικές καταστάσεις, σύγχρονα ή και ιστορικά γεγονότα. Το εν λόγω είδος θα πρέπει βέβαια να συνταιριάζει την περιγραφή, η οποία συνήθως προηγείται, με τη δημιουργία, τον έλεγχο ή την εφαρμογή θεωρίας.¹⁸¹

Το παρόν έργο συνιστά κατά βάση, διατριβή ελέγχου θεωρίας, ενώ σε ένα μικρότερο βαθμό εμφανίζει στοιχεία περιγραφικής διατριβής, καθώς και αποτίμησης διεθνούς βιβλιογραφίας. Θα αποτελέσει λοιπόν μια διατριβή περιγραφική, στο βαθμό που θα περιγράψει και θα αναλύσει τις έννοιες της «Αστυνόμευσης» και της «Επιβολής του Νόμου», όπως επίσης και τις γενικές αρχές της παραδοσιακής «Πληροφόρησης» και της «Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου». Το στοιχείο της αποτίμησης της διεθνούς βιβλιογραφίας, υπεισέρχεται στην παράθεση και κατόπιν αξιολόγηση, τόσο των επιστημονικών προσεγγίσεων περί του γενικού φαινομένου της πληροφόρησης (στη διάσταση μυστικών υπηρεσιών και επιβολής του νόμου), όσο και στον κριτικό σχολιασμό των διατυπωμένων ακαδημαϊκών απόψεων για το βαθμό συνάφειάς της με τις διεθνείς σχέσεις. Η διατριβή ωστόσο, έχει χαρακτηριστεί ως «ελέγχου θεωρίας» και έτσι οι παραπάνω συνιστώσες απλώς ενισχύουν τη βασική στόχευση, η οποία έγκειται στην επίτευξη της συσχέτισης του υπό μελέτη αντικείμενου με τη θεωρία διεθνών σχέσεων.

1.3.3. Μεθοδολογική προσέγγιση

Πιο συγκεκριμένα, αυτό που επιδιώκεται είναι η «τοποθέτηση» της πληροφόρησης και ειδικότερα της «Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου», εντός του ερμηνευτικού

¹⁸¹Βλ. Van Evera Stephen, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, σε μετάφραση Έλλης Συλογίδου, Επιστημονική επιμέλεια Ηλία Κουσκουβέλη και Εισαγωγικό σημείωμα Αθανασίου Πλατιά (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ. 148-156.

πλαίσιου που παρέχει το δίπολο πολιτικού ρεαλισμού-φιλελευθερισμού, διά της αποτίμησης των βασικών τους αρχών.

Το «όχημα» που χρησιμοποιείται για τον σκοπό αυτό είναι το φαινόμενο της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης και ιδίως η περίπτωση της ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, όπως αυτή λαμβάνει χώρα διμερώς ή πολυμερώς για την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας. Με αυτή τη λογική, χρησιμοποιούνται εμπειρικά στοιχεία, στο πλαίσιο περιπτωσιολογικής έρευνας ώστε να αποτιμηθεί η ερμηνευτική ισχύς, σχετικά με τους περιορισμούς της διεθνούς συνεργασίας, των δύο βασικότερων θεωριών των διεθνών σχέσεων: του πολιτικού ρεαλισμού-νεορεαλισμού και του φιλελευθερισμού-νεοφιλελευθερισμού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανωτέρω περιγραφόμενη προσπάθεια συσχέτισης της πληροφόρησης επιβολής του νόμου με τις διεθνείς σχέσεις, μέσα από τον έλεγχο των συμπερασμάτων για το όρια της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης, αποτελεί ουσιαστική συμβολή στην επιστημονική εξέλιξη των σπουδών πληροφόρησης και αστυνόμευσης. Μέχρι στιγμής εξάλλου, δεν υφίστανται ικανοποιητική ενασχόληση και ανάλυση των φαινομένων στη διεθνή βιβλιογραφία, ενώ εντός της Ελλάδας, γενικά τα θέματα πληροφόρησης, έχουν τύχει ελάχιστης ακαδημαϊκής μελέτης. Ο ανωτέρω αναφερόμενος έλεγχος θεωρίας βασίζεται στην περιπτωσιολογική έρευνα¹⁸², η οποία έχει ως στόχο τον έλεγχο βασικών υποθέσεων των επικρατέστερων θεωριών των Διεθνών Σχέσεων, του Νέο-ρεαλισμού και του Νέο-φιλελευθερισμού.

1.3.4. Βασικό ερευνητικό ερώτημα

Ο βασικός σκοπός της διατριβής έγκειται στο να απαντήσει στο ακόλουθο ερευνητικό ερώτημα: Ποια είναι τα κεντρικά θεωρητικά συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η μελέτη της Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, σχετικά με τις υποθέσεις των δύο βασικών και ανταγωνιστικών σχολών σκέψης της Θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, στις σύγχρονες εκδοχές τους, τον Νεο-ρεαλισμό και τον Νεο-φιλελευθερισμό; Ειδικότερα, ποιες είναι οι θεωρητικές προεκτάσεις από την άσκηση της Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, σχετικά με το ζήτημα της

¹⁸²Βλ. George L. Alexander, Bennett Andrew, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences* (Massachusetts: The MIT Press, 2005).

διακρατικής συνεργασίας, του ρόλου των θεσμών, των καθεστώτων, των διεθνών οργανισμών αλλά και σχετικά με τις θεωρήσεις της έννοιας της ασφάλειας:

1.3.5. Βασικές υποθέσεις εργασίας

Συνοπτικά λοιπόν, η παρούσα διατριβή περιορίζεται στις ακόλουθες βασικές υποθέσεις εργασίας για τις οποίες καταβάλλεται προσπάθεια ώστε να επιβεβαιωθούν μέσω στέρεων περιπτωσιολογικών μελετών (Case Studies).

Οι υποθέσεις αυτές διαμορφώνονται ως εξής:

α) Η Πληροφόρηση ως φαινόμενο μπορεί να προσλάβει έναν ενιαίο-ολιστικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να έχει εφαρμογή σε μεγάλο εύρος κοινωνικών-πολιτικών-στρατιωτικών ζητημάτων, στο πλαίσιο των οποίων παρουσιάζει κάποιες βασικές κοινές αρχές.

β) Η Πληροφόρηση δεν χρειάζεται απαραίτητα αυτόνομη θεωρητική υπόσταση, καθώς εξαιτίας της ευρύτητας της έννοιάς της και των εφαρμογών της, μπορεί να «δανείζεται» κατά περίπτωση θεωρητικά σχήματα από άλλα πεδία. Στην περίπτωση της διεθνούς συνεργασίας μυστικών υπηρεσιών ή υπηρεσιών επιβολής του νόμου, είναι λογικό να ερμηνεύεται μέσα από το πρίσμα της θεωρίας διεθνών σχέσεων.

γ) Η Πληροφόρηση, όπως αυτή ασκείται από τις Υπηρεσίες Πληροφοριών και η Πληροφόρηση των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου και της Τάξης, αποσκοπούν στην εξασφάλιση των εθνικού συμφέροντος. Αμφότερες εμφανίζουν διαφορές, αλλά και σημαντικές ομοιότητες, έως ένα βαθμό αλληλεπικαλύπτονται, ενώ υπάρχει ευρύ και πρόσφορο έδαφος για τη μεταξύ τους συνεργασία.

δ) Η Πληροφόρηση των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου αποτελεί διακριτή δραστηριότητα με καταλυτικό ρόλο στην καταπολέμηση του σύγχρονου εγκλήματος και με συμβολή στην έννοια της ασφάλειας.

ε) Η δράση των υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου στο πλαίσιο της πληροφόρησης ενισχύει το επιχείρημα ότι η έννοια της ασφάλειας σε ότι αφορά το πεδίο της, θα πρέπει

να διευρυνθεί λαμβάνοντας υπόψιν και νέους παράγοντες, όπως το διεθνικό έγκλημα και η διεθνής τρομοκρατία. Το γεγονός αυτό «καταργεί» την παραδοσιακή διάκρισή της σε «εσωτερική-εξωτερική» ή «εθνική-διεθνή».

στ) Η διεθνής συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών και πληροφόρησης, επιβεβαιώνει τις βασικές αρχές του Πολιτικού Ρεαλισμού: περί αναρχίας στο διεθνές σύστημα, αποφασιστικής σημασίας των κρατικών δρώντων, αυτοβοήθειας των κρατών, πεπερασμένων ορίων διεθνούς συνεργασίας, με βάση τα εκάστοτε εθνικά συμφέροντα, πρόκρισης των σχετικών κερδών έναντι των απόλυτων και μη καθοριστικής επίδρασης διεθνών θεσμών-οργανισμών και καθεστώτων.

1.3.6. Στοχοθεσία

Με βάση τα ανωτέρω, ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στις τρεις τελευταίες υποθέσεις εργασίας, οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν και το σημείο τομής της «Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου» με τη θεωρία διεθνών σχέσεων.

Κατά αυτόν τον τρόπο λοιπόν δίνεται έμφαση:

A) Στην ενίσχυση του ρεαλιστικού επιχειρήματος για τη διακρατική συνεργασία, εξετάζοντας τα όρια της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας στο ειδικότερο επίπεδο της ανταλλαγής πληροφοριών και πληροφοριών (“Information-Intelligence Sharing”), με ενδελεχή αναφορά σε διάφορα διεθνή καθεστάτα-συμφωνίες και πρωτοβουλίες διεθνών θεσμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημαντικό μέρος αφιερώνεται στο ρόλο που διαδραματίζουν διεθνείς οργανισμοί με ειδικότερο αντικείμενο, όπως η Interpol και η Europol. Με την υποστήριξη των ανωτέρω, επιχειρείται η «κατάρριψη» βασικών υποθέσεων κυρίως του θεσμικού νέο-φιλελευθερισμού, σχετικά με τη δυνατότητα των θεσμών-καθεστώτων, να επηρεάζουν την κρατική δράση, προωθώντας τη συνεργασία στη βάση της επιδίωξης των απόλυτων έναντι των σχετικών κερδών.

B) Στη διεύρυνση της έννοιας της ασφάλειας, καθώς αυτή πέραν της παραδοσιακής θεώρησής της με στενούς στρατιωτικούς όρους, δύναται να περιλαμβάνει και νέου τύπου απειλές προερχόμενες από μη κρατικούς δρώντες, όπως το διεθνές οργανωμένο έγκλημα και η διεθνή τρομοκρατία. Αξίζει να σημειωθεί πως το σημείο αναφοράς κατά την άποψη που θα υποστηριχθεί, παραμένει το κράτος ως βασικός δρων στο διεθνές

σύστημα. Επομένως, η μετακίνηση από την παραδοσιακή θεώρηση του πολιτικού ρεαλισμού, έχει να κάνει με τη λεγόμενη διαπλάτυνση (“widening”) του όρου και όχι την εμβάθυνση (“deepening”)¹⁸³ της ασφάλειας.

Με δεδομένο μάλιστα ότι, οι ασύμμετρες απειλές της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, έχουν προκύψει στο πλαίσιο συστημικών αλλαγών ή και ανωμαλιών¹⁸⁴ του διεθνούς περιβάλλοντος, η υποστηριζόμενη θέση περί της ασφάλειας μπορεί να ειπωθεί ότι παραμένει εντός των ορίων του νέο-ρεαλισμού.

Γ) Στην ανάπτυξη του επιχειρήματος ότι, η ασφάλεια των κρατών δεν δύναται πλέον να εκλογικεύεται με όρους εσωτερικού-εξωτερικού. Με άλλα λόγια θα υποστηριχθεί ότι η έννοια της ασφάλειας για το κράτος είναι ενιαία και περιλαμβάνει τόσο εξωτερικούς όσο και εσωτερικούς κινδύνους-απειλές. Το γεγονός αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης (“Globalization”), η οποία μπορεί να έχει άρει κάποιες οριοθετήσεις και περιορισμούς, ωστόσο δεν φαίνεται να έχει καταφέρει να αποδυναμώσει το κράτος ως πρωταρχική μονάδα οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών, αντίθετα θα αποδειχθεί ότι το έχει ενισχύσει.

Αναλυτικότερα, η προτεινόμενη διατριβή έχει τους κάτωθι αναφερόμενους επιμέρους στόχους, που παράλληλα συνιστούν και τη δομή της:

- Γενικός προσδιορισμός του όρου «Πληροφόρηση» (Intelligence).
- Ορισμός των εννοιών της «Αστυνόμευσης» (“Policing”) και της «Επιβολής του Νόμου» (“Law Enforcement”).
- Συζήτηση για τις βασικές μορφές εγκληματικής δράσης (Οργανωμένο Έγκλημα και Τρομοκρατία) σε περιβάλλον παγκοσμιοποίησης.
- Ορισμός της έννοιας της «Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου» (“Law Enforcement Intelligence”).

¹⁸³ Την άποψη περί εμβάθυνσης ακολουθούν οι Φιλελεύθεροι-Πλουραλιστές, οι Κοινωνικοί Κοστρουκτιβιστές και οι οπαδοί της Critical Theory. Βλ. Το έργο του: Falk A. Richard., *On Humane Governance. Toward a New Global Politics* (Cambridge: Polity Press, 1995), σελ. 147 και το άρθρο του Wendt Alexander, *Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics*, *International Organization*, Vol. 46, No. 2, 1992, σελ. 391-425. Επίσης, σημαντικό είναι το έργο του Wyn-Jones Richard, *Security, Strategy and Critical Theory* (Boulder, USA : Lynne Rienner, 1999). Ενδεικτικά είναι τα έργα του Ken Booth, για την ασφάλεια ως απελευθέρωση (Emancipation): Booth Ken, *Critical Security Studies and World Politics* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 2005) και *Theory of World Security* (New York: Cambridge University Press, 2007).

¹⁸⁴ Ηφαιστος Παναγιώτης, *Ο πόλεμος και τα αίτιά του, τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας* (Αθήνα: Ποιότητα, Γ΄ Έκδοση, 2007), σελ. 25-29.

- Ενδεδειγμένη ανάλυση των θεωρητικών και πρακτικών πτυχών της Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου.
- Συγκριτική μελέτη της Πληροφόρησης στο πλαίσιο των μυστικών υπηρεσιών και σε εκείνο των υπηρεσιών επιβολής του νόμου.
- Συζήτηση για τη Θεωρία Διεθνών Σχέσεων & τις Σπουδές Ασφάλειας.
- Διασύνδεση της Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου με τη Θεωρία Διεθνών Σχέσεων.
- Βασικές διαπιστώσεις στο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων για τα όρια της διεθνούς συνεργασίας, όπως αυτά που προκύπτουν από τη μελέτη της ανταλλαγής πληροφοροφόρησης και πληροφοριών (“Intelligence-Information Sharing”).

1.3.7. Δομή διατριβής

Η παρούσα διδακτορική διατριβή διαρθρώνεται: στην «**Εισαγωγή**» (Κεφάλαιο 1^ο), κατά την οποίαν παρουσιάζεται το υπό εξέταση θέμα, και τίθενται οι βασικοί άξονες μεθοδολογίας, σε δύο βασικές ενότητες (Κεφάλαια 2^ο έως 15^ο), που περιλαμβάνουν το θεωρητικό και πρακτικό της σκέλος και στον «**Επίλογο**» (Κεφάλαιο 16^ο), που περιλαμβάνει τα κύρια συμπεράσματα και τις θεωρητικές προεκτάσεις.

Ιδιαίτερη μνεία ωστόσο, πρέπει να γίνει στις δύο ενότητες, οι οποίες καταλαμβάνουν και τη μεγαλύτερη έκταση του έργου:

Η **πρώτη ενότητα** (Ενότητα Α'), αποτελεί το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας και επικεντρώνεται στον ορισμό, ανάλυση και ιστορική αναδρομή θεμελιωδών εννοιών, όπως της «Πληροφόρησης» (Κεφάλαιο 2^ο), της «Αστυνόμησης-Επιβολής του Νόμου» (Κεφάλαιο 3^ο) και κυρίως του υπο-πεδίου της «Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου» (Κεφάλαιο 4^ο). Επίσης, στο τέλος του 4^{ου} Κεφαλαίου, γίνεται ανάλυση και σύγκριση της δράσης των υπηρεσιών πληροφοριών και των αστυνομικών σωμάτων-υπηρεσιών επιβολής του νόμου, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Ειδικότερα μελετώνται συγκριτικά οι έννοιες της «Πληροφόρησης» και της «Πληροφόρησης για την Επιβολή του Νόμου», με ιδιαίτερη έμφαση στη διαδικασία του «Κύκλου της Πληροφορίας» (Intelligence Cycle), στις επιμέρους λειτουργίες τους, καθώς και στις ευρύτερες προεκτάσεις τους για την προάσπιση της εθνικής-κρατικής ασφάλειας. Επιπρόσθετα στο 5^ο Κεφάλαιο, πραγματοποιείται επισκόπηση της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και των βασικών της ρευμάτων (πολιτικός ρεαλισμός-φιλελευθερισμός),

όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί έως σήμερα, ενώ δίδεται βαρύτητα σε θέματα Διεθνούς και Εθνικής Ασφάλειας σε ότι αφορά στη θεωρητική τους υπόσταση. Τέλος στο 6° Κεφάλαιο, μελετάται η δυνατότητα διασύνδεσης της πληροφόρησης και ειδικότερα του υπο-πεδίου της πληροφόρησης επιβολής του νόμου, με τον κλάδο των διεθνών σχέσεων. Πιο συγκεκριμένα, ορίζεται και αναλύεται το φαινόμενο της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης, καθώς και η διεθνής αστυνομική συνεργασία, πτυχές της οποίας εντάσσονται στο γενικευμένο θεωρητικό σχήμα της πρώτης. Στο σημείο αυτό διαπιστώνεται ένα ερμηνευτικό «προβάδισμα» του πολιτικού ρεαλισμού, σε ότι αφορά τη συνεργασία πληροφόρησης και επιχειρείται να τεθούν οι θεωρητικές βάσεις για την επίτευξη παρόμοιων συμπερασμάτων, σχετικά με τη διεθνή αστυνομική συνεργασία-συνεργασία πληροφόρησης επιβολής του νόμου. Αυτό πραγματοποιείται, διά της εστίασης στην ανταλλαγή πληροφόρησης και πληροφοριών αντιτρομοκρατικής φύσης μεταξύ των αρμόδιων αστυνομικών σωμάτων-υπηρεσιών επιβολής του νόμου, σε σχέση με την ακαδημαϊκή αντιπαράθεση μεταξύ νέο-ρεαλισμού και νέο-φιλελευθερισμού.

Η **δεύτερη ενότητα** (Ενότητα Β'), αποτελεί το πεδίο πρακτικής επιβεβαίωσης του θεωρητικού σκέλους του πονήματος. Περιλαμβάνει το σύνολο των περιπτώσιολογικών μελετών, οι οποίες παρουσιάζονται στον αναγνώστη, διαχωριζόμενες σε δύο υπο-ενότητες.

Η πρώτη υποενότητα (Υποενότητα Α') αναφέρεται σε περιπτώσεις διμερούς κυρίως συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στις οποίες πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν αμερικανικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Με δεδομένο ότι οι Η.Π.Α. κατέχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο σύγχρονο διεθνές σύστημα («κράτος-ηγεμόνας πληροφόρησης» ή “Intelligence hegemon”), η μελέτη της συμπεριφοράς των αρμόδιων υπηρεσιών τους, στο πλαίσιο συνεργατικών προσπαθειών με φιλικά ή λιγότερο φιλικά κράτη, για την αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας, παρέχει ενδιαφέροντα συμπεράσματα σε σχέση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων.

Με βάση αυτά, περιγράφονται και εξετάζονται-αναλύονται από τη διεθνολογική σκοπιά, τα κάτωθι σημαντικά περιστατικά συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης:

- ο Συνεργασία με τον Καναδά στην υπόθεση του Maher Agar, στον απόηχο των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2001 στη Νέα Υόρκη (Κεφάλαιο 7°).
- ο Συνεργασία με το Ηνωμένο Βασίλειο, στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2005 στο Λονδίνο (Κεφάλαιο 8°).

- Συνεργασία με την Ινδία στην υπόθεση του David Headley, στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2008 στη Βομβάη (Κεφάλαιο 9^ο).
- Συνεργασία με τη Ρωσική Ομοσπονδία, στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2013 στη Βοστώνη (Κεφάλαιο 10^ο).

Η δεύτερη υποενότητα (Υποενότητα Β΄) αναφέρεται στην περίπτωση της ενδοευρωπαϊκής συνεργασίας πληροφόρησης επιβολής του νόμου και υπεισέρχεται σε θέματα πολυμερούς και διμερούς ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης και πληροφοριών, μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ως εκ τούτου, περιγράφονται και συσχετίζονται με τη θεωρία διεθνών σχέσεων, οι παρακάτω πτυχές και κομβικά περιστατικά:

- Συνεργασία αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης επιβολής του νόμου, διαχρονικά στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, από τη γέννησή του έως τη σύγχρονη εποχή (Κεφάλαιο 11^ο).
- Συνεργασία στο πλαίσιο της Europol, από τη δημιουργία της έως και τη σύγχρονη εποχή (Κεφάλαιο 11^ο).
- Συνεργασία των κρατών-μελών στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2004 στη Μαδρίτη (Κεφάλαιο 11^ο).
- Συνεργασία των κρατών-μελών στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων της 07-08/01/2015, στο περιοδικό “Charlie Hebdo” και στο Εβραϊκό “Hyper Cacher” στο Παρίσι (Κεφάλαιο 12^ο).
- Συνεργασία των κρατών-μελών στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων της 13/11/2015 στο θέατρο “Bataclan” και στην περιοχή “Saint Denis” στο Παρίσι (Κεφάλαιο 13^ο).

1.3.8. Ακαδημαϊκή έρευνα

Η ακαδημαϊκή έρευνα που πραγματοποιήθηκε είχε κυρίως δευτερογενή και λιγότερο πρωτογενή χαρακτήρα. Ειδικότερα, η πρώτη ενότητα («θεωρία») στηρίχθηκε σχεδόν αποκλειστικά σε διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία, ενώ η δεύτερη ενότητα («πράξη») δομήθηκε στη βάση βιβλιογραφικής έρευνας σε συνδυασμό με κάποια στοιχεία έρευνας πεδίου.

Με δεδομένη την έλλειψη βιβλιογραφίας, ειδικά σε ελληνικό επίπεδο, αλλά και τη δυσκολία προσέγγισης ζητημάτων που άπτονται της λειτουργίας υπηρεσιών ασφαλείας, το υλικό για τη δεύτερη ενότητα και την πρακτική εφαρμογή της Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του νόμου, συγκεντρώθηκε μέσα από τα εξής:

- ❖ Δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία από διεθνείς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στην επιβολή του νόμου-τάξης, όπως η Interpol και η Europol.
- ❖ Δημοσιευμένα στοιχεία και αναλύσεις από εθνικές υπηρεσίες δίωξης του εγκλήματος, τόσο της ηπειρωτικής Ευρώπης (π.χ. Γαλλική Εθνική Αστυνομία, Γερμανική Ομοσπονδιακή Αστυνομία-BKA, Βελγική Ομοσπονδιακή Αστυνομία κ.τ.λ.), της Μεγάλης Βρετανίας (π.χ. Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου-MPS), όσο και των Η.Π.Α-Αυστραλίας-Καναδά (π.χ. FBI, DEA, CSIS, Royal Mounted Police), αλλά και τρίτων χωρών, όπως η Ινδία (π.χ. Ινδική Αστυνομία-IPS, Εθνική Υπηρεσία Ερευνών-NIA) και η Ρωσική Ομοσπονδία (π.χ. Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφάλειας-FSB).
- ❖ Δημοσιευμένους οδηγούς ενεργειών (“Guidelines”) από υπηρεσίες επιβολής του νόμου, με αυξημένη εμπειρία στο σχετικό αντικείμενο συλλογής-ανάλυσης και αξιοποίησης πληροφοριών, όπως η Europol, το Federal Bureau of Investigation (FBI) και το Drug Enforcement Administration (DEA).
- ❖ Αποσπάσματα δημοσίων λόγων προσωπικοτήτων που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα με το αντικείμενο της επιβολής του νόμου-τάξης, βρίσκονται στη διοίκηση-ηγεσία σχετικών οργανισμών και διαθέτουν εμπειρία στο αντικείμενο της πληροφόρησης.
- ❖ Αρθρογραφία από αξιόπιστα και εξειδικευμένα περιοδικά και εφημερίδες εθνικής και διεθνούς εμβέλειας.
- ❖ Μελέτες, Εκθέσεις Αξιολόγησης, Επιχειρησιακά Προγράμματα (“Action Plans”), Εθνικές Στρατηγικές, Εθνικά Νομοθετήματα, Αποφάσεις, Οδηγίες και Επίσημες Εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ.α.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α'

ΘΕΩΡΙΑ

Πληροφόρηση, Αστυνόμευση-Επιβολή του Νόμου, Διεθνείς Σχέσεις

Κεφάλαιο 2^ο

Κεφάλαιο 3^ο

Κεφάλαιο 4^ο

Κεφάλαιο 5^ο

Κεφάλαιο 6^ο

*"It's easy to forget what intelligence consists of: luck and speculation.
Here and there a windfall, here and there a scoop"*

John le Carré

Κεφάλαιο 2^ο : Πληροφόρηση

2.1. Το ιστορικό φάσμα

Γενικά στοιχεία

Η πληροφόρηση τόσο ως έννοια όσο και ως δραστηριότητα δεν αποτελεί νεωτερισμό της σύγχρονης εποχής.¹ Οι ρίζες της θα μπορούσε κάποιος να πει ότι είναι βιολογικές και σύμφυτες με την ύπαρξη του ανθρώπινου είδους, ενώ ήταν και είναι απαραίτητη για την επιβίωση αλλά και για την κυριαρχία επί των άλλων. Οι άνθρωποι εξέλιξαν μια πρωτόγονη δεξιότητα να αποσπών πληροφορίες από φυσικά αντικείμενα, σε ικανότητα να τις αποκτούν μέσω των λέξεων και της ομιλίας.²

Η ύπαρξή της λοιπόν δεν ανάγεται στον περασμένο 20^ο αιώνα. Θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι από τις απαρχές της οργάνωσης των κοινωνιών σε κράτη ή ανάλογες οντότητες και δομές, αναζητούνταν πληροφορίες σχετικές με πιθανές εσωτερικές ή εξωτερικές απειλές. Απλοί άνθρωποι, μυστικές αστυνομίες, οργανισμοί πληροφοριών, στο πέρασμα των αιώνων έχουν συλλέξει και αναλύσει πληροφορίες για να παρέχουν έτσι καθοδήγηση στους ηγέτες, οι οποίοι ως λήπτες αποφάσεων καθόριζαν ζητήματα εσωτερικής ή εξωτερικής πολιτικής.³

¹Για ενδεικτική βιβλιογραφία βλ. Andrew Christopher, *The Secret World: A History of Intelligence* (New Haven & London: Yale University Press, 2018), Austin, N.J.E., Rankov, N.B., *Exploratio: Military and Political Intelligence in the Roman World from the Second Punic War to the Battle of Adrianople* (London & New York: Routledge, 1995), Crowdy, Terry, *The Enemy Within: A History of Spies, Spymasters and Espionage* (Osprey Publishing, 2011), Gerolymatos Andre, *Espionage and Treason: A Study of the Proxenia in Political and Military Intelligence Gathering in Classical Greece* (Brill Academic Pub., 1986), Hughes-Wilson, John, *The Puppet Masters: Spies, Traitors and the Real Forces Behind World Events* (London: Weidenfeld & Nicolson, 2004), Keegan, John, *Intelligence in War: Knowledge of the Enemy from Napoleon to Al-Qaeda* (New York: Alfred A. Knopf, 2003), Marshall Alan, *Intelligence and Espionage in the Reign of Charles II, 160-1685* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), Neilson Keith, McKercher B.J.C. (Editors), *Go Spy the Land: Military Intelligence in History* (Praeger Publishers, 1992), Russell Frank Santi, *Information Gathering in Classical Greece* (Ann Arbor: the University of Michigan Press, 1999), Sawyer D. Ralph, *The Tao of Spycraft: Intelligence Theory and Practice in Traditional China* (Westview Press, 2004), Sheldon Rose Mary, *Spies of the Bible* (London: Greenhill Books, 2007), Sheldon, Rose Mary, *Intelligence Activities in Ancient Rome: Trust in the Gods but Verify* (London & New York: Routledge, 2005).

²Kahn David, (2009), *op. cit.*, σελ. 5.

³Bungert Heike, Heitmann G. Jan, Wala Michael (Eds.), *Secret Intelligence in the Twentieth Century* (UK: Frank Cass, 2003), σελ. 21.

Την διαχρονική και αδήριτη ανάγκη για την πληροφόρηση περιέγραψε πολύ εύγλωττα ο συγγραφέας John le Carre, δια του στόματος του χαρακτήρα George Smiley, στη νουβέλα του “The Secret Pilgrim”: «Γιατί κάποιος να κατασκοπεύει... Για όσο καιρό αμφίβολης αξίας άτομα γίνονται ηγέτες πρέπει να κατασκοπεύουμε. Για όσο υπάρχουν επικίνδυνοι άνθρωποι, ψεύτες και τρελοί στον κόσμο, πρέπει να κατασκοπεύουμε. Για όσο τα κράτη ανταγωνίζονται... οι άνθρωποι χρειάζονται πόρους για να ζήσουν, σας διαβεβαιώνω ότι το επάγγελμα του κατασκόπου είναι διασφαλισμένο, για αυτό μπορείτε να είστε βέβαιοι...»⁴

Κατά τον Phillip Knightley η πληροφόρηση, όχι μόνο δεν αποτελεί καινοφανές στοιχείο, αλλά μπορεί να θεωρηθεί και το δεύτερο αρχαιότερο επάγγελμα: «Η πληροφόρηση είναι το δεύτερο αρχαιότερο επάγγελμα και πολλές φορές έχει πάρει τόσο κακή φήμη, ίσως και χειρότερη από το πρώτο αρχαιότερο...»⁵

Η προέλευση λοιπόν της πληροφόρησης, δίχως αμφιβολία ανάγεται στην αρχαιότητα και χάνεται στα βάθη των αιώνων. Η πρώτη αναφορά πιθανότατα γίνεται περίπου το 1259 π.Χ. στην εποχή του Αιγύπτιου Φαραώ Ραμσή και στον πόλεμο που διεξήγαγε εναντίον των Χετταίων. Στην περίπτωση αυτή, οι κατάσκοποι των Χετταίων δεν λειτούργησαν ως συλλέκτες πληροφοριών, αλλά ως διασπορείς ψευδών ειδήσεων. Ο Χετταίος βασιλιάς Mutawallis φαίνεται πως απέστειλε στο αιγυπτιακό στρατόπεδο δύο στρατιώτες που προσποιήθηκαν τους λιποτάκτες, προκειμένου να πείσουν τον Ραμσή ότι το αντίπαλο στράτευμα βρισκόταν σε μακρινή απόσταση και να στηθεί έτσι ενέδρα. Οι Αιγύπτιοι όμως δεν πείστηκαν και μετά από ανάκριση απέσπασαν τις ορθές πληροφορίες, γεγονός το οποίο είχε καταλυτική σημασία για τη νικηφόρα έκβαση στη μάχη της Kadesh.⁶

Η Βίβλος και η εβραϊκή ιστορία παρέχουν ένα από τα παλαιότερα καταγεγραμμένα πλαίσια, καθώς ο Μωσής ως ηγέτης του λαού του οργάνωσε την πρώτη επιχείρηση πληροφόρησης για να εξερευνηθεί η γη της Χαναάν.⁷ Σχηματίστηκε έτσι μια δωδεκαμελής ομάδα η οποία θα εισέρχονταν αθέατη σε ξένο έδαφος, θα συνέλλεγε μυστικά πληροφορίες και έπειτα θα τις έθετε υπόψιν της ηγεσίας, προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις. Έχουμε λοιπόν να κάνουμε με μια πρωτόγονη μορφή του κύκλου

⁴Lathrop E. Charles, *The Literary Spy, The Ultimate Source for Quotations on Espionage and Intelligence* (New Haven and London: Yale University Press, 2004), σελ. 137.

⁵Βλ. Knightley Phillip, *The Second Oldest Profession: Spies and Spying in the 20th Century* (New York: W.W. Norton, 1988).

⁶Crowdy Terry, (2011), *op. cit.*, σελ. 15.

⁷Cardwell M. John, “A Bible Lesson on Spying”, *Studies in Intelligence*, 1978.

της πληροφόρησης (“Intelligence Cycle”), ο οποίος στην εκδοχή της Βίβλου περιελάμβανε τα στάδια των απαιτήσεων της ηγεσίας, το σχεδιασμό, την ανάθεση δραστηριοτήτων, τη συλλογή, την ανάλυση και τη διανομή του προϊόντος, τηρουμένων πάντα των αναλογιών της εποχής.⁸

Φυσικά κάθε ιστορική αναφορά στις ρίζες της πληροφόρησης θα ήταν ελλιπής, εάν δεν γινόταν λόγος για τη συμβολή του έργου της Τέχνης του Πολέμου, το οποίο αποδίδεται στον Κινέζο στρατιωτικό ηγέτη Sun Tzu.⁹ Ο τελευταίος, στο κεφάλαιο «Χρησιμοποίηση μυστικών πρακτόρων» έδωσε μια πολύ καλή εικόνα για τις βασικές αρχές της πληροφόρησης-κατασκοπείας όπως αυτή ασκούνταν στην Κίνα περίπου στα 400 π.Χ. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι αυτές δεν έχουν αλλάξει ιδιαίτερα έως και σήμερα, με δεδομένη και την τεράστια επιρροή του εν λόγω έργου στην εξέλιξη της πληροφόρησης, τόσο πρακτικά όσο και ακαδημαϊκά. Σύμφωνα λοιπόν με τα λεγόμενα του Sun Tzu, υπήρχαν πέντε είδη πρακτόρων: οι γηγενείς, οι εσωτερικοί, οι διπλοί, οι αναλώσιμοι και οι ζώντες. Οι δύο πρώτες κατηγορίες βρίσκουν αντίστοιχες στη σημερινή πραγματικότητα ως οι κλασικές μορφές κατασκόπων. Οι διπλοί πράκτορες, όπως και σήμερα ήταν πρώην στελέχη του εχθρού, οι οποίοι συλλαμβάνονταν και αποστέλλονταν πίσω στις τάξεις του προκειμένου να παρέχουν πληροφορίες. Οι αναλώσιμοι αποτελούσαν μια ιδιαίτερη κατηγορία που χρησιμοποιούνταν για επιχειρήσεις εξαπάτησης, μέσω της διασποράς ψευδών ειδήσεων που διαρρέονταν σκόπιμα και ήταν αναλώσιμοι διότι διέτρεχαν πραγματικά τον κίνδυνο να συλληφθούν και να εκτελεστούν. Οι ζώντες πράκτορες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πράκτορες για αποστολές διείσδυσης, καθώς εισέρχονταν σε εχθρικό έδαφος, αποσπούσαν πληροφορίες και επέστρεφαν ζωντανοί.¹⁰

Το πιο σημαντικό κομμάτι όμως του έργου του Κινέζου πολέμαρχου δεν ήταν οι πρώιμες αυτές διακρίσεις, αλλά οι πρωτοπόρες αναλύσεις του για τη σημασία της πληροφόρησης και οι πρώτες καταγεγραμμένες συστάσεις για τη χρησιμότητα ίδρυσης μιας οργανωμένης υπηρεσίας πληροφοριών. Κατά αυτόν τον τρόπο λοιπόν, θεωρεί ότι ο επικεφαλής ενός κράτους ή στρατεύματος θα πρέπει να χρησιμοποιεί τους ανωτέρω τύπους κατασκόπων ταυτόχρονα, παρομοιάζοντας τη δράση αυτή με ένα «Θείο

⁸Waltz Edward, *Knowledge Management in the Intelligence Enterprise* (London, Boston: Artech House, 2003), σελ. 4-5.

⁹Yuen M.C. Derek, “Deciphering Sun Tzu”, *Comparative Strategy*, Vol. 27, No. 2, 2008, σελ. 189-190. & book

¹⁰Dulles W. Allen, *The Craft of Intelligence* (New York: Signet Book, New American Library, 1963), σελ. 4-5, Πλατιάς Αθανάσιος, Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, (2015), *op.cit.*, σελ. 250-251.

Κουβάρη» (“Divine Skein”).¹¹ Πρόκειται περί μιας πολύ επιτυχημένης αναλογίας, όπου η δράση των κατασκόπων αντιστοιχεί με ένα δίχτυ που αποτελείται από πολλά νήματα, όλα συνδεδεμένα και προσανατολισμένα να καταλήγουν στον ηγέτη για την απόκτηση εξειδικευμένης γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για κάθε επίδοξο ηγέτη να κατανοήσει ότι προκειμένου να επιτελέσει σωστά τα καθήκοντά του, θα πρέπει να έχει τόσο γνώση του εαυτού του, δηλαδή αυτογνωσία, αλλά και κατάλληλη γνώση του αντιπάλου: «Εάν γνωρίζεις τον αντίπαλό σου και παράλληλα γνωρίζεις τον εαυτό σου, δεν χρειάζεται να φοβάσαι το αποτέλεσμα, ακόμα και σε εκατό μάχες. Εάν γνωρίζεις τον εαυτό σου, αλλά όχι τον εχθρό, τότε για κάθε νίκη που κάνεις θα έχεις και μία ήττα. Εάν δεν ξέρεις τίποτα από τα δύο, τότε θα υποκύπτεις σε κάθε μάχη».¹²

Ο Kautilya συνέγραψε το έργο “Arthashastra” που αποτελεί μια από τις παλαιότερες πραγματείες περί διακυβέρνησης και στρατηγικής. Ως προς το κομμάτι της πληροφόρησης, αξίζει να λεχθεί ότι προσέφερε ένα πρωτογενές δόγμα πληροφόρησης που προοριζόταν τόσο για καιρό πολέμου, όσο και για την ειρήνη, ενώ περιέχει θέματα εσωτερικής ασφάλειας, αλλά και εξωτερικής κατασκοπείας, γεγονότα που κατά κάποιους ακαδημαϊκούς καθιστούν τον συγγραφέα, ως το αντίπαλο δέος του Sun Tzu.¹³ Πιο συγκεκριμένα, παρέχεται ένα ευρύ φάσμα περί των δυνατοτήτων της πληροφόρησης, το οποίο περιλαμβάνει την εσωτερική αντικατασκοπεία, τις συγκαλυμμένες πολιτικές ή ψυχολογικές επιχειρήσεις, ακόμα και πτυχές της αστυνομικής πληροφόρησης (“criminal-police intelligence”).¹⁴

Η διαφορά λοιπόν του έργου αυτού από την Τέχνη του Πολέμου, έγκειται στο ότι καθιστά την πληροφόρηση, χωρίς βέβαια να την ονοματίζει, ως ένα σύνολο δραστηριοτήτων που διατρέχουν ολόκληρη την κυβερνητική δραστηριότητα και δεν προορίζονται μόνο για την επίτευξη της νίκης στη μάχη.¹⁵ Ακόμα και τα υψηλά κλιμάκια της διοίκησης ελέγχονται για τη δράση τους και για αυτό χρησιμοποιούνται

¹¹Warner Michael, “The Divine Skein: Sun Tzu on Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 4, 2006, σελ. 486.

¹²Βλ. Sun Tzu, *The Art of War*, Translated by Cleary Thomas (Boston, Massachusetts: Shambhala Publications Inc., 2005).

¹³Shoham Dany, Liebig Michael, “The Intelligence Dimension of Kautilyan Statecraft and its Implications for the Present”, *Journal of Intelligence History*, Vol. 15, No. 2, 2016, σελ. 3-4.

¹⁴Vaughn Bruce, “The Use and Abuse of Intelligence Services in India”, *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 1, 1993, σελ. 1.

¹⁵Ramachandran K. N., “Sun Zi and Kautilya: Towards a Comparative Analysis”, *Strategic Analysis*, Vol. 38, No. 3, 2014, σελ. 407.

άτομα υπεράνω πάσης υποψίας¹⁶: «Το συμβούλιο των υπουργών ελέγχεται για τη δράση του μέσω μυστικών τεστ. Ο βασιλιάς θα πρέπει για αυτό το λόγο να διορίζει άτομα με καθήκοντα μυστικής δράσης, τον εύστροφο μαθητή, τον αποστάτη μοναχό, τον υποτιθέμενο νοικοκύρη, τον υποτιθέμενο έμπορο, τον μυστικό πράκτορα, τον επιθετικό τύπο, τον ζητιάνο, αλλά και αυτόν που έχει την ικανότητα να δηλητηριάζει».¹⁷

Η πληροφόρηση ως δραστηριότητα δεν περιορίστηκε στην αρχαία Κίνα και Ινδία. Οι αρχαίοι Έλληνες όπως και πολλοί άλλοι λαοί είχαν ανάγκη από τις πληροφορίες ώστε να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, αλλά και να προάγουν την ασφάλεια των πόλεων τους. Ιδίως στην κλασσική εποχή, η συγκαλυμμένη δράση και οι μυστικές επιχειρήσεις συμπεριλαμβάνονταν στα πιο συνηθισμένα μέσα υποστήριξης του τότε κρατικού μηχανισμού.¹⁸ Θα πρέπει όμως να επισημανθεί ότι αυτός που συστηματοποίησε το αντικείμενο και ουσιαστικά υπήρξε ο πρώτος πρακτικός θεωρητικός, ήταν ο Ξενοφών. Αυτό δε που τον απασχολούσε περισσότερο από όλα, σε μία πρώιμη ένδειξη πολιτικού ρεαλισμού, ήταν το στρατηγικό ενδιαφέρον για τις σχετικές και απόλυτες δυνατότητες των πόλεων-κρατών να διεξάγουν πόλεμο: «Είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε την ισχύ τόσο της πόλης μας όσο και του εχθρού. Εάν πρόκειται κάποιος να μας συμβουλεύσει να προχωρήσουμε σε πόλεμο, θα πρέπει να ξέρουμε ότι είμαστε πιο ισχυροί. Εάν όμως δεν είμαστε, τότε θα πρέπει να απέχουμε από πολεμικές δραστηριότητες έναντι του αντιπάλου».¹⁹

Το κράτος του Βυζαντίου που ουσιαστικά αποτέλεσε την οργανική συνέχεια της αρχαίας Ρώμης ως «Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία», δεν υστερούσε καθόλου στην ανάπτυξη των τεχνικών και δομών πληροφόρησης.²⁰

Ο γνωστός βυζαντινός ιστορικός Προκόπιος περιέγραψε ιδιαίτερα γλαφυρά την ενασχόληση των βυζαντινών με την κατασκοπεία και μάλιστα ανέφερε και τα ολέθρια

¹⁶Prabhu K.S. Vishnu, Dwivedi Dhar Laxmi, “Kautilya’s Views on Espionage and its Current Relevance”, *Research on Humanities and Social Sciences*, Vol. 5, No. 7, 2015, σελ. 61-62.

¹⁷Kangle R.P., *The Kautilya Arthashastra Part II: An English Translation with Critical and Explanatory Notes* (Bombay, 1963), σελ.23.

¹⁸Nomikos John, “The Internal Modernization of the Greek Intelligence Service (NIS-EYP)”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 3, 2004, σελ. 435.

¹⁹Russell Frank Santi, (1999), *op. cit.*, σελ. 6.

²⁰Βλ. Toynbee J. Arnold, *A Study of History: Abridgement of Volumes I-VI, by D.C. Somervell* (Oxford & New York: Oxford University Press, 1987), Plougin Vladimir, *Russian Intelligence Services, Vol. 1, The Early Years (882-1069)*, (New York: Algora Publishing, 2000), σελ. 24-25, Gustafson C. Kristian, “Echo of Empires: Russia’s Inheritance of Byzantine Security Culture”, *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 23, No. 4., 2010, Gustafson, C. Kristian, “Protecting the New Rome, Byzantine Influences on Russian Intelligence”, στο Davies H.J. Philip, Gustafson C. Kristian (Eds.), *Intelligence Elsewhere, Spies and Espionage Outside the Anglosphere* (Washington DC: Georgetown University Press, 2013), σελ. 75-76.

αποτελέσματα όταν αυτή δεν διεξαγόταν όπως έπρεπε: «Από αμνημονεύτων ετών η κυβέρνηση διατηρούσε μεγάλο αριθμό κατασκόπων, οι οποίοι συνήθιζαν να ταξιδεύουν και να αναμιγνύονται με τους εχθρούς μας. Έτσι εισχωρώντας στο βασίλειο της Περσίας, υπό την κάλυψη της εμπορικής ιδιότητας ή με κάποιον άλλον τρόπο, διενεργούσαν τις απαραίτητες έρευνες και με την επιστροφή τους υπέβαλλαν λεπτομερείς αναφορές ώστε το κράτος να μπορεί να προβλέπει δυσμενείς καταστάσεις και να μην υποστεί αιφνιδιασμό... Όταν ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός αποφάσισε να μην ξοδεύει χρήματα και ουσιαστικά σταμάτησε την δράση των κατασκόπων μας, το αποτέλεσμα ανάμεσα σε άλλες καταστροφές, ήταν το ότι δεν είχαμε την παραμικρή ιδέα για τις κινήσεις των Περσών».²¹

Οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι οπωσδήποτε βοήθησαν στο να γίνει κατανοητή η αξία της, ωστόσο θα χρειαζόνταν και άλλα βήματα, ώστε όχι απλά οι πληροφορίες να συλλέγονται και να χρησιμοποιούνται, αλλά και να αναλύονται, δηλαδή να υπάρξει μια «θεσμοθέτηση» και συστηματοποίηση, όπως αναφέρει και ο Michael Herman.²²

Ο Ναπολέον Βοναπάρτης δεν ήταν από τους ηγέτες που αγνοούσαν την πληροφόρηση. Βέβαια, το μόνο απόφθεγμα του Γάλλου στρατηλάτη που εμπεριέχει σχετικές αναφορές είναι αρκετά περιορισμένο και ελάχιστα γνωστό: «Πρέπει να διεξάγεται λεπτομερής αναγνώριση περιοχών και φρουριών κάθε είδους, να παρέχονται οδηγίες οι οποίες θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, να ανακρίνονται οι γιατροί και οι ταχυδρόμοι, να δημιουργείται μια καλή σχέση με τους γηγενείς. Να αποστέλλουμε κατασκόπους και να υποκλέπτουμε ιδιωτικές και δημόσιες επικοινωνίες. Με λίγα λόγια, θα πρέπει να είμαστε ικανοί να απαντούμε σε κάθε ερώτηση του επικεφαλής στρατηγού όταν έρχεται στο πεδίο της μάχης».²³

Ο Jomini²⁴ ένας στρατηγός ελβετικής καταγωγής που επίσης έλαβε μέρος στις συρράξεις των Ναπολεόντειων Πολέμων και βρισκόταν υπό τις διαταγές του

²¹Dvornik Francis, (1974), op. cit., σελ. 133.

²²Herman Michael, (1996), op. cit., σελ. 13-14.

²³Bonaparte Napoleon, *The Officer's Manual: Military Maxims of Napoleon, Translated by Colonel d'Aguillar* (Dublin: Richard Milliken and Son, 1831), σελ. 62.

²⁴Βλ. Baron de Jomini Antoine-Henri, *Summary of the Art of War or a New Analytical Compend of the*

Principal Combinations of Strategy, of Grand Tactics and of Military Policy, Translated by Major O.F. Winship and Lt. E.E. McLean (New York: G.P. Putnam, 1854), Baron de Jomini Antoine-Henri, *The Art of War* (Philadelphia, PA: J.B. Lippincott, 1862), Baron de Jomini Antoine-Henri, *Treatise on Grand Military Operations: or a Critical and Military History of the Wars of Frederick the Great, as Contrasted with the Modern System. Together with a Few of the most Important Principles of the Art of War, Translated by Colonel S.B. Holabird* (New York: Van Nostrand, 1865).

Ναπολέοντα, απέδιδε μεγάλη σημασία στην πληροφόρηση, κατά τρόπο ιδιαίτερα ρεαλιστικό, τονίζοντας ότι θεωρητικά τουλάχιστον αποτελούσε την προϋπόθεση κάθε επιτυχημένης δράσης: *«Ένας από τους πιο ασφαλείς τρόπους για να επιτευχθούν καλά αποτελέσματα στον πόλεμο, είναι να διατάσσονται κινήσεις, μόνο μετά την απόκτηση τέλειων πληροφοριών για τις διαδικασίες του αντιπάλου. Στην πράξη, πως κάποιος θα μπορούσε να αποφασίσει τι θα πράξει, εάν δεν γνωρίζει την κατάσταση του αντιπάλου του;»*²⁵

Παρά τα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, η πληροφόρηση ως έννοια και πρακτική όπως τουλάχιστον τη γνωρίζουμε στη σύγχρονη εποχή, άρχισε να λαμβάνει σάρκα και οστά, κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα.²⁶

Καθοριστική συμβολή στις επιτυχίες της πρωσικής στρατιωτικής κατασκοπείας, αλλά και στην ανάγκη συνεργασίας της με το πολιτικό κομμάτι των διεθνών σχέσεων, αρμοδιότητας του υπουργείου εξωτερικών, είχε ο Καγκελάριος Otto von Bismarck, ο οποίος εκτιμώντας ιδιαίτερα τις δυνατότητες της πληροφόρησης προέβαινε σε μεγάλες οικονομικές δαπάνες για την εποχή, προκειμένου να διατηρεί υψηλό το επίπεδο των υπηρεσιών του.²⁷

Την πρόοδο που σημείωσαν οι Πρώσοι, σύντομα ακολούθησαν και οι Βρετανοί, καθώς προς το τέλος της Βικτωριανής εποχής, το 1895, ο συνταγματάρχης George Furse προσέδωσε νέα διάσταση στην στρατιωτική πληροφόρηση με το έργο του “Information in War” και ανέδειξε περαιτέρω τη σημασία της: *«Καμία επιχείρηση δεν μπορεί να λάβει χώρα χωρίς την απαραίτητη πληροφόρηση. Ένας διοικητής, όχι μόνο θα πρέπει να λαμβάνει πληροφορίες, αλλά και να φροντίζει αυτές να είναι οι καλύτερες και οι πιο αξιόπιστες. Ακόμα και το μεγαλύτερο ταλέντο δεν θα έχει σημασία, εάν δεν υπάρχει γνώση της ισχύος, της τοποθεσίας και των κινήσεων του αντιπάλου»*.²⁸

Ο Β΄ Π.Π. ήταν το γεγονός που άλλαξε ριζικά το πεδίο της πληροφόρησης. Το επίπεδο της σύγκρουσης σε συνδυασμό με τις μαζικές τεχνολογικές εξελίξεις στις επικοινωνίες, είχαν ως αποτέλεσμα μια «έκρηξη» πληροφοριών τόσο εντός όσο και

²⁵Handel I. Michael, *Masters of War, Classical Strategic Thought* (London, Frank Cass, 2001), σελ. 190.

²⁶Herman Michael, (1996), op. cit., σελ. 9-16.

²⁷Βλ. Stone James, “Spies and Diplomats in Bismarck’s Germany: Collaboration Between Military Intelligence and the Foreign Office, 1871-1881”, *Journal of Intelligence History*, Vol. 13, No. 1, 2014, σελ. 22-40.

²⁸Furse A. George, *Information in War: Its Acquisition and Transmission* (London: William Clowes & Sons, 1895), σελ. 3.

εκτός πολεμικών ζωνών.²⁹ Οι τακτικές πληροφόρησης εξελίχθηκαν σε επαγγελματικό επίπεδο και πλέον κάθε χώρα διέθετε οργανωμένες υπηρεσίες πληροφοριών που μπορούσαν να αναλάβουν αποστολές εντός και εκτός της επικράτειάς τους.

Ο Βρετανός πρωθυπουργός Winston Churchill³⁰ δεν εκτιμούσε απλά την αξία της πληροφόρησης, αλλά ήταν παθιασμένος ιδίως με τις πληροφορίες που έφθαναν στα χέρια του μέσω υποκλοπών. Ήδη αρκετά χρόνια πριν την έναρξη του πολέμου υποστήριζε emphaticά: *«Μελετώ τις πληροφορίες αυτές πιο επισταμένα από κάθε άλλο υπουργό... Πιστεύω ότι η σημασία τους για τη διαμόρφωση σωστής δημόσιας πολιτικής, είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλη γνώση που διαθέτει το κράτος»*.³¹ Στην πορεία του Β΄Π.Π. η αποκωδικοποίηση των θεωρητικά απαραβίαστων γερμανικών μηχανών “Enigma” από τους Βρετανούς ειδικούς του “Bletchley Park” και η επακόλουθη παραγωγή πληροφόρησης με την κωδική ονομασία “Ultra”, έδωσε στο συμμαχικό στρατόπεδο σημαντικά πλεονεκτήματα και στον ίδιο τον Churchill το δικαίωμα να καυχιέται για την αξία των πληροφοριών που κατείχε, αλλά και των υφισταμένων του, αποκαλώντας τους ως εξής: *«Οι χήνες μου που γεννούν χρυσά αυγά, χωρίς όμως να κάνουν θόρυβο»*.³²

Η πληροφόρηση, όπως γίνεται αντιληπτή στη σύγχρονη πραγματικότητα, δηλαδή ως ένα σύνολο γραφειοκρατικών δομών, στρατηγικών, τακτικών, δογμάτων, διαδικασιών, επαγγελματικού ήθους και κουλτούρας, συνδεδεμένων με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, οπωσδήποτε έχει τις ρίζες της στον Β΄ Π.Π., αλλά κυρίως στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, δηλαδή της κυριαρχίας και του έντονου ανταγωνισμού μεταξύ Η.Π.Α. και Σοβιετικής Ένωσης.³³

Ο Oleg Kalugin, υψηλόβαθμο στέλεχος των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών υποστήριξε: *«Πάντα θα επαναλαμβάνω ότι η πληροφόρηση αποτελεί ένα σημαντικό δημόσιο καθήκον. Εάν επιθυμείς να προστατεύσεις τη χώρα σου και έτσι να*

²⁹Beerbower T. Michael, Wheaton J. Kristan, (2006), op. cit., σελ. 317.

³⁰Βλ. Macrae Stuart, *Winston Churchill's Toyshop, The Inside Story of Military Intelligence* (Gloucestershire: Amberley Publishing, 2011).

³¹Andrew Christopher, “Churchill and Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No. 3, 1988, σελ. 188.

³²Jablonksy David, *Churchill, the Great Game and Total War* (London: Frank Cass, 1991), σελ. 156.

³³Βλ. Adams Jefferson, *Strategic Intelligence in the Cold War and Beyond* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015), σελ. 1-4, Prados John, “Cold War Intelligence History”, στο Immerman H. Richard, Goedde Petra (Eds.), *The Oxford Handbook of the Cold War* (Oxford: Oxford University Press, 2013).

*χρησιμοποιήσεις τις ικανότητές σου, αυτός είναι ένας από τους καλύτερους τομείς για να το πράξεις».*³⁴

Ο πρόεδρος των Η.Π.Α. Gerald Ford έδειξε και αυτός την εκτίμησή του για την πληροφόρηση, εκφράζοντας έτσι τις βασικές αντιλήψεις του αμερικανικού κρατικού μηχανισμού, οι οποίες ισχύουν και έως τη σύγχρονη εποχή: *«Το να μην διαθέτουμε έγκαιρη και επαρκή πληροφόρηση, θα ήταν καταστροφικό για την ασφάλειά μας, σε έναν κόσμο που ακόμα είναι εχθρικός για τις ελευθερίες μας. Δεν θα πρέπει όμως να περιορίσουμε τις προσπάθειές μας στο να προλάβουμε μια στρατιωτική επίθεση. Χρειαζόμαστε πληροφορίες για την παγκόσμια οικονομία, τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, τις προμήθειες τροφίμων, το μέγεθος του πληθυσμού και για την τρομοκρατία. Με λίγα λόγια, για την ασφάλειά μας, την προστασία της διπλωματίας, των στρατιωτικών αποστολών και της οικονομίας μας, χρειαζόμαστε πληροφόρηση».*³⁵

2.2. Έννοια της πληροφόρησης

Δυσκολίες ορισμού

Όπως ανέδειξε η ιστορική ανάλυση της εξέλιξης της πληροφόρησης, πρόκειται για έννοια η οποία σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, σήμαινε διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους και ομάδες. Στη σύγχρονη εποχή, η καθιέρωση ενός συγκεκριμένου και κοινώς αποδεκτού ορισμού, συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο ακαδημαϊκής αντιπαράθεσης.³⁶ Εξάλλου είναι πλέον αποδεκτό ότι έχουμε να κάνουμε με αντικείμενο το οποίο είναι δυναμικό και επομένως είναι ιδιαίτερα δύσκολο να οριστεί επαρκώς. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί αβίαστα είναι ότι ο τελικός σκοπός της πληροφόρησης είναι να παρέχει γνώση για τον κόσμο στον οποίον ζούμε. Ακριβώς όμως αυτή η αοριστία της γνώσης, καθιστά δύσκολο έναν καθολικό ορισμό. Την κατάσταση περιπλέκει και η διαφορετικότητα μεταξύ των αντιλήψεων, κρατών, υπηρεσιών και επιχειρησιακών στελεχών, των οποίων η δράση λαμβάνει χώρα υπό το καθεστώς διαφορετικών κανόνων.³⁷

³⁴Lathrop E. Charles, (2004), op. cit., σελ. 208.

³⁵Ibid, σελ. 204.

³⁶Liska Allan, Gallo Tim, *Building an Intelligence-Led Security Program* (USA: Elsevier, 2015), σελ. 22-23.

³⁷Jensen J. Carl III, McElreath H. David, Graves Melissa (Eds.), *Introduction to Intelligence Studies* (Boca Raton: CRC Press, 2013), σελ. 2.

Ο Michael Warner έθεσε πολύ σωστά το ζήτημα έλλειψης ομοφωνίας για έναν ορισμό της πληροφόρησης, επισημαίνοντας ότι δεν υπάρχει κάτι κοινά αποδεκτό και προσδιορισμένο. Κατά την άποψή του, ο όρος πληροφόρηση επαναπροσδιορίζεται κάθε φορά που κάποιος την μελετά ακαδημαϊκά ή πρακτικά, χωρίς μάλιστα να λαμβάνεται υπόψιν, ή έστω να γίνεται αναφορά σε κάτι που έχει ειπωθεί προηγουμένως. Αυτό οδηγεί σε μη ύπαρξη ξεκάθαρης αντίληψης περί του τι μελετάται, άρα και σε αδυναμία δημιουργίας ερμηνευτικής θεωρίας.³⁸

Ο James der Derian, θεωρεί ότι το πεδίο της πληροφόρησης «πάσχει» κατά κάποιον τρόπο από προβλήματα θεωρητικής και εννοιολογικής φύσης, γεγονός που έχει οδηγήσει σε διατύπωση πολλών διαφορετικών ορισμών, ανάλογα με την οπτική που έχει υιοθετήσει ο κάθε μελετητής.³⁹

Στο πλαίσιο αυτό και με δεδομένο ότι οι σπουδές πληροφόρησης αναπτύχθηκαν κυρίως στις αγγλοσαξονικές χώρες, θα πρέπει να τονιστεί ότι σε γενικές γραμμές οι προσπάθειες ορισμού, διακρίνονται σε δύο ευρύτετες κατηγορίες με βάση τη φύση και το ρόλο της. Η μία λοιπόν προσέγγιση αντιμετωπίζει την πληροφόρηση ως πληροφορία, ενώ η έτερη τείνει να την κατανοήσει ως διαδικασία.⁴⁰

Πιο συγκεκριμένα, η διάκριση μεταξύ των παραπάνω προσεγγίσεων είναι κρίσιμη ώστε να γίνει κατανοητή η διαφορά ανάμεσα στη βρετανική και την αμερικανική αντίληψη περί πληροφόρησης.⁴¹ Στη Μεγάλη Βρετανία, η πληροφόρηση έχει να κάνει με μυστικές πληροφορίες, οι οποίες αποκτώνται ενάντια στη θέληση και γενικότερα χωρίς τη γνώση των κατόχων τους. Από την άλλη, στις Η.Π.Α. η πληροφόρηση περιλαμβάνει οποιαδήποτε πληροφορία, είτε μυστική είτε προερχόμενη από ανοιχτές πηγές, αλλά και τη διαδικασία με την οποία αυτή αποκτάται και προωθείται στην ηγεσία για τη λήψη αποφάσεων.⁴²

Οι διαφορετικές αντιλήψεις περί της πληροφόρησης είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία πολλών ορισμών, οι οποίοι ποικίλλουν ανάλογα με τον εάν

³⁸Warner Michael, "Wanted: A Definition of "Intelligence", Understanding Our Craft", *Studies in Intelligence*, Vol. 46, No. 3, 2002, σελ. 15.

³⁹Der Derian James, "Anti-Diplomacy, Intelligence Theory and Surveillance Practice", στο Fry G. Michael and Hochstein Miles, Wark K. Wesley (Eds.), *Espionage: Past, Present, Future?* (New York: Frank Cass, 2005), σελ. 30-31.

⁴⁰Jackson Peter, (2005), op. cit., σελ. 4.

⁴¹Davies H. J. Philip, *A Comparative Perspective, Intelligence and Government in Britain and the United States, Volume 1: Evolution of the U.S. Intelligence Community* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO Press, 2012), σελ. 2-3.

⁴²Glees Anthony, (2015), op. cit., σελ. 282-284.

επικεντρώνονται στην έννοια της πληροφορίας, της γνώσης, της διαδικασίας, του οργανισμού-υπηρεσίας, ακόμα και του ρόλου-σκοπού που διαδραματίζει στα όρια της κυβερνητικής πολιτικής.

Πληροφόρηση Versus Πληροφορίες & Δεδομένα

Πριν όμως προχωρήσει κάποιος στην παράθεση συγκεκριμένων ορισμών θα πρέπει να γίνει αναφορά και διάκριση των όρων των δεδομένων, της πληροφορίας και της γνώσης, σε πλαίσιο εννοιολογικό, ώστε να είναι δυνατή η περαιτέρω εμβάθυνση στο εξειδικευμένο αντικείμενο της πληροφόρησης.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η έννοια της πληροφόρησης, θα πρέπει προηγουμένως να καταστεί σαφής η διαφορά της από αυτήν της πληροφορίας. Ο Edward Waltz διέκρινε τρία επίπεδα εννοιών που καταλήγουν στη γνώση και μπορεί το καθένα από αυτά ενίοτε να αποτελεί το ίδιο ή να συνιστά στοιχείο της πληροφόρησης. Πρώτα αναφέρει τα δεδομένα που αποτελούν προσωπικές παρατηρήσεις, μετρήσεις και πρωτογενή μηνύματα, ξεκινώντας από το χαμηλότερο επίπεδο. Στη συνέχεια υπάρχουν οι πληροφορίες, που είναι οργανωμένα σύνολα δεδομένων. Στο πλαίσιο των πληροφοριών, τα δεδομένα συνδέονται μεταξύ τους και μετά από ανάλυση αποκτούν νόημα. Ακολουθεί η γνώση που αποτελείται από πληροφορίες κατανοητές, που έχουν αναλυθεί και ερμηνευθεί, ώστε να παράγεται η δυνατότητα πρόγνωσης ή πρόβλεψης.⁴³

Στην καλύτερη κατανόηση της πληροφόρησης μπορεί να βοηθήσει και η αποκαλούμενη «Πυραμίδα της ιεραρχίας της πληροφορίας» γνωστή και ως “DIKW” η οποία αποτελεί ουσιαστικά μια ιεραρχική ανάλυση εννοιών. Εκτός λοιπόν από τα δεδομένα, τις πληροφορίες και τη γνώση προσθέτει και το τελικό επίπεδο της σοφίας.⁴⁴ Κατά το μοντέλο αυτό, τα δεδομένα αποτελούν μη επεξεργασμένα στοιχεία που προκύπτουν από διακριτά, αντικειμενικά γεγονότα ή την παρατήρηση αυτών, είναι μη οργανωμένα και ταξινομημένα και ως εκ τούτου δεν έχουν κάποια αξία, εξαιτίας έλλειψης σχετικού πλαισίου και ερμηνείας. Στην πυραμίδα ακολουθεί από κάτω προς τα πάνω, η έννοια της πληροφορίας, η οποία δεν είναι τίποτα άλλο παρά οργανωμένα

⁴³Waltz Edward, (2003), op. cit., σελ. 3.

⁴⁴Βλ. Rowley Jennifer, “The Wisdom Hierarchy: Representations of the DIKW Hierarchy”, *Journal of Information and Communication Science*, Vol. 33, No. 2, 2007, Zins Chaim, “Conceptual Approaches for Defining Data, Information and Knowledge”, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 58, No. 4, 2007.

ή δομημένα δεδομένα, που έχουν υποστεί επεξεργασία κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να έχουν σχέση με έναν συγκεκριμένο σκοπό ή πλαίσιο. Με αυτήν την προϋπόθεση, αποκτούν νόημα, αξία, χρηστικότητα. Στη συνέχεια έπεται η γνώση, η οποία παρόλο που είναι συγκεχυμένη έννοια, γενικά θα μπορούσε να οριστεί ως η σύνθεση πολλαπλών πηγών από πληροφορίες, οι οποίες είναι οργανωμένες και αναλυμένες ώστε να προκύπτει κατανόηση, εμπειρία και συσσωρευμένη μάθηση. Τέλος στην κορυφή της πυραμίδας, βρίσκεται η έννοια της σοφίας, δηλαδή το υψηλότερο επίπεδο κατανόηση, γνώση που διασταυρώνεται με την κριτική ικανότητα.⁴⁵

Από τα παραπάνω προκύπτει λοιπόν ότι η τυχόν εξίσωση των όρων «πληροφόρηση» και «πληροφόρηση», θα ήταν μια θεωρητική απλούστευση με αμφίβολα αποτελέσματα.⁴⁶ Σε γενικές γραμμές, μπορεί να ειπωθεί ότι η πληροφόρηση μπορεί να αποτελεί πληροφορία, δεν ισχύει όμως πάντα το αντίστροφο, εφόσον κάθε πληροφορία από μόνη δεν μπορεί να αποκαλείται πληροφόρηση.⁴⁷ Εξάλλου μπορεί για τους λήπτες αποφάσεων και τους πολιτικούς, η διάκριση μεταξύ των δύο παραπάνω εννοιών να μην έχει ιδιαίτερη σημασία, ωστόσο για αυτούς που παράγουν πληροφόρηση, είναι απαραίτητο να κατανοούν τις διαφορές.⁴⁸

Ο Robert David Steele, ξεχωρίζει την πληροφορία από την πληροφόρηση, καθώς υποστηρίζει ότι η τελευταία προσδιορίζεται από προϊόντα (“outputs”) και όχι από τα συστατικά στοιχεία (“inputs”). Τα δεδομένα λοιπόν θα πρέπει να διαχωριστούν από στοιχεία που δεν είναι χρήσιμα (“noise”), στη συνέχεια να συνδεθούν ώστε να προκύψουν πληροφορίες και ανάλογα με τις ανάγκες να δημιουργηθεί πληροφόρηση. Με άλλα λόγια, η πληροφορία αποτελεί το συστατικό στοιχείο και η πληροφόρηση το τελικό προϊόν.⁴⁹

⁴⁵Crump Justin, *Corporate Security Intelligence and Strategic Decision Making* (Boca Raton: CRC Press, 2015), σελ. 90-92.

⁴⁶Βλ. Agrell Wilhelm, “When Everything is Intelligence, Nothing is Intelligence”, The Sherman Kent Center for Intelligence Analysis, *Occasional Papers*, Vol. 1, Iss. 4, 2002.

⁴⁷Lowenthal M. Mark, *Intelligence, From Secrets to Policy* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, 2015), σελ. 8.

⁴⁸Warner Michael, (2002), op. cit.

⁴⁹Steele David Robert, “The Evolving Craft of Intelligence”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 72.

2.3. Ορισμός του φαινομένου

Πληροφόρηση ως διαδικασία

Εφόσον έχει γίνει σαφής διάκριση των παραπάνω εννοιών, μπορεί να γίνει λόγος για ορισμό της έννοιας της πληροφόρησης. Βέβαια όπως προαναφέρθηκε, δεν υφίσταται ένας μόνο καθολικά αποδεκτός ορισμός, αλλά διάφοροι μελετητές και επαγγελματίες έχουν δοκιμάσει να την περιγράψουν, ανάλογα με την οπτική τους γωνία.

Κατά τον Harry Hinsley, η πληροφόρηση ουσιαστικά είναι πληροφορίες οι οποίες αποκτώνται, αναλύονται και ερμηνεύονται, προκειμένου να τεθούν στη διάθεση των ληπτών αποφάσεων, έτσι ώστε να μειώσουν το βαθμό αβεβαιότητας και να λάβουν «καλά ενημερωμένες αποφάσεις».⁵⁰ Στην περίπτωση αυτή γίνεται αναφορά σε μια διαδικασία που λαμβάνει χώρα μέχρι το προϊόν να φθάσει στους ηγέτες, ωστόσο η πληροφόρηση παρουσιάζεται βασικά ως πληροφορία που απευθύνεται στον λήπτη αποφάσεων.⁵¹

Ο Alan Dupont δεν στέκεται ιδιαίτερα στο κομμάτι της πληροφορίας, αλλά επικεντρώνεται στην κατανόηση της πληροφόρησης με όρους του κλασικού «κύκλου της πληροφόρησης», ουσιαστικά δηλαδή ως μιας διαδικασίας. Θεωρεί λοιπόν πως η ουσία της πληροφόρησης έγκειται στα διαδοχικά στάδια της συλλογής, συναρμογής (“collation”), ανάλυσης και διανομής, τα οποία δίνουν στην πληροφορία νόημα και έτσι την καθιστούν χρήσιμη για τον λήπτη αποφάσεων. Η πληροφόρηση έτσι δεν είναι απλώς πληροφορίες ή δεδομένα, αλλά πληροφορίες που έχουν επεξεργαστεί, αξιολογηθεί και μορφοποιηθεί έτσι ώστε να εξυπηρετούν συγκεκριμένο σκοπό.⁵²

Οι Wheaton και Beerbower κινούνται στο ίδιο πλαίσιο και υποστηρίζουν ότι η πληροφόρηση είναι σίγουρα κάτι περισσότερο από απλές πληροφορίες και μάλιστα αποτελεί διαδικασία που επικεντρώνεται «εξωτερικά», χρησιμοποιώντας πληροφορίες από όλες τις διαθέσιμες πηγές, ενώ σχεδιάζεται έτσι ώστε να ελαττώσει την αβεβαιότητα για τους λήπτες αποφάσεων. Αξίζει να επισημανθεί ότι εδώ τονίζεται

⁵⁰Hinsley F. Harry, *British Intelligence in the Second World War*, Abridged Edition (New York: Cambridge University Press, 1993), σελ. 3.

⁵¹Με τον ορισμό της πληροφόρησης ως «πληροφορία» και «διαδικασία» συμφωνούν και οι Peter Jackson και Jennifer Siegel, βλ. Jackson Peter, Siegel Jennifer, (2005), *op. cit.*, σελ. 5.

⁵²Dupont Alan, “Intelligence for the Twenty-First Century”, *Intelligence and National Security*, Vol. 18, No. 4, 2003, σελ. 16.

ιδιαίτερα ο ρόλος της πληροφόρησης σε σχέση με τη λήψη αποφάσεων: «*Η πληροφόρηση είναι κάτι που δημιουργείται προς όφελος των ληπτών αποφάσεων, οι οποίοι θέλουν διαβεβαιώσεις σχετικά με το μέλλον και θα πρέπει να αποδεχθούν κάποιες καταστάσεις που βασίζονται σε πραγματικά δεδομένα, προκειμένου να μπορούν να εκπονήσουν σχέδια*».⁵³

Τον διαδικαστικό χαρακτήρα της πληροφόρησης συμμαρτίζεται και η Jennifer Sims, η οποία όμως προσθέτει και το στοιχείο του ανταγωνισμού, καθώς λαμβάνει χώρα σε συγκεκριμένο περιβάλλον: «*Η πληροφόρηση μπορεί να οριστεί ως η συλλογή, ανάλυση και διανομή πληροφοριών στους λήπτες αποφάσεων οι οποίοι εμπλέκονται σε διαδικασίες ανταγωνισμού. Ο σκοπός της είναι η απόκτηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων έναντι αντιπάλων, έτσι ώστε η μια πλευρά να επικρατήσει της άλλης*».⁵⁴

Στα ίδια περίπου συμπεράσματα καταλήγει και ο Milton Diaz, κατά τον οποίον η πληροφόρηση είναι οποιαδήποτε διαδικασία που παράγει γνώση, η οποία χρησιμοποιείται για τη λήψη απόφασης ή για να επηρεάσει τη γνώση, τις αποφάσεις ή τις διαδικασίες ανταγωνιστών σε θέματα χάραξης εθνικής πολιτικής.⁵⁵

Ο Edward Waltz επηρεαζόμενος από τις θεωρίες ιεράρχησης της πληροφορίας, αλλά και από τις αντιλήψεις περί ανταγωνισμού, αντιλαμβάνεται την πληροφόρηση ως ένα ειδικό είδος γνώσης, απαραίτητο για την επίτευξη μιας αποστολής, δηλαδή το είδος της στρατηγικής γνώσης που θα αποκαλύψει κρίσιμες απειλές και ευκαιρίες. Στον τομέα δε της εθνικής ασφάλειας, αποτελεί την ανακάλυψη μυστικών διά συγκαλυμμένων μέσων σε συνθήκες ανταγωνισμού: «*Προσδιοριζόμενη στην πιο απλή της μορφή, η πληροφόρηση αποτελεί γνώση ή πρόγνωση (foreknowledge) του κόσμου που μας περιβάλλει και προηγείται των αποφάσεων και των δράσεων των ηγετών. Η ανάγκη για ασφάλεια εν μέσω ανταγωνισμού, κρίσης, διαμάχης, οδηγεί στην ανάγκη πληροφόρησης*».⁵⁶

⁵³Wheaton J. Kristan, Beerbower T. Michael, (2006), op. cit., σελ. 329.

⁵⁴Sims E. Jennifer, "Decision Advantage and the Nature of Intelligence Analysis", στο Johnson K. Loch (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 392-393.

⁵⁵Diaz Milton, "Forming a Definitional Framework for Intelligence", *American Intelligence Journal*, Vol. 29, No. 1, 2010, σελ. 27.

⁵⁶Waltz Edward, (2003), op. cit., σελ. 1.

Πληροφόρηση & Μυστικότητα

Πέρα λοιπόν από άλλα χαρακτηριστικά, η μυστικότητα φαίνεται πως αποτελεί εγγενές στοιχείο της πληροφόρησης, έτσι δεν απουσιάζουν οι ορισμοί στους οποίους τονίζεται ως βασική προϋπόθεση.⁵⁷

Κατά τον Ken Robertson, ένας ικανοποιητικός ορισμός θα έπρεπε να περιλαμβάνει απειλές, κράτη, μυστικά, τη διαδικασία της συλλογής, της ανάλυσης και τέλος τον σκοπό της πληροφόρησης. Πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί η έννοια της απειλής, εφόσον χωρίς αυτή δεν θα υπήρχε ανάγκη για πληροφόρηση. Ως απειλή μπορεί να θεωρηθεί οποιοσδήποτε άγνωστος παράγοντας που μπορεί να επιδράσει στα συμφέροντα κάποιου προκαλώντας σοβαρή ζημία. Ωστόσο το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της είναι η μυστικότητα, η οποία συνίσταται στη μυστική διαδικασία συλλογής πληροφοριών, οι οποίες η αντίπαλη πλευρά επιθυμεί να παραμείνουν μυστικές.⁵⁸

Ο Michael Warner συμπεριλαμβάνει και αυτός τον παράγοντα της μυστικότητας στον ορισμό του, τονίζοντας ότι ο όρος πληροφόρηση συνίσταται σε: *«Ό,τι πράττουν τα κράτη υπό συνθήκες μυστικές, για να υποστηρίξουν τις προσπάθειές τους, να υποσκελίσουν, επηρεάσουν ή απλά να κατανοήσουν άλλα κράτη ή εχθρικές οντότητες που θα μπορούσαν να τα βλάψουν»*.⁵⁹

Οι Gill και Phythian υιοθετούν έναν ορισμό που περιλαμβάνει την έννοια της παρακολούθησης, της ασφάλειας, της μυστικότητας και της αντίστασης. Έτσι για αυτούς η πληροφόρηση είναι ένα ειδικό κομμάτι παρακολούθησης (“surveillance”), που συνθέτει μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων, αποτελούμενες από το σχεδιασμό, τη συλλογή πληροφοριών, την ανάλυση και τη διανομή, που όμως διεξάγονται κατά τρόπο μυστικό και αποσκοπούν στη διατήρηση ή βελτιστοποίηση της σχετικής-συγκριτικής ασφάλειας. Στο πλαίσιο αυτό παράγεται ειδοποίηση ή προειδοποίηση για απειλές, έτσι ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν προληπτικές πολιτικές ή στρατηγικές. Αυτό

⁵⁷Βλ. μεταξύ άλλων και Hughes R. Gerald, Stoddart Kristan, “Hope and Fear: Intelligence and the Future of Global Security a Decade after 9/11”, *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 5, 2012, σελ. 625-626.

⁵⁸Robertson G. Ken, “Intelligence, Terrorism and Civil Liberties”, *Conflict Quarterly*, Vol. 7, No. 2, Spring 1987, σελ. 46.

⁵⁹Warner Michael, “Sources and Methods for the Study of Intelligence”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *Handbook of Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007), σελ. 17-27, Warner Michael, “Wanted: A Definition of ‘Intelligence’”, *Understanding Our Craft*, *Studies in Intelligence*, Vol. 46, No. 3, 2002, Warner Michael, “Intelligence as Risk Shifting”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory: Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge 2009), σελ.16-32.

σημαίνει ότι η πληροφόρηση δεν παρέχει μόνο προειδοποίηση, αλλά βοηθά στη διαμόρφωση συνθηκών, εντός των οποίων τυχόν απειλές εξουδετερώνονται ή διατηρούνται σε απόσταση.⁶⁰

Πληροφόρηση & Ισχύς

Κάποιοι ακαδημαϊκοί επικεντρώνονται άμεσα στη σχέση της πληροφόρησης με την πολιτική και διατυπώνουν σχετικούς ορισμούς, αρκετοί από τους οποίους την αναλύουν και με όρους ισχύος.⁶¹

Κατά αυτόν τον τρόπο, ο David Lonsdale αποδέχεται την πληροφόρηση ως σύνολο επεξεργασμένων πληροφοριών, δίνει όμως έμφαση στην ισχύ που αποκτά ο πολιτικός ηγέτης και το κράτος κατ'επέκταση: *«Στην πιο απλή της μορφή, η πληροφόρηση είναι πληροφορίες οι οποίες έχουν γίνει κατανοητές, αφού έχουν υποστεί μια διαδικασία επεξεργασίας. Το προϊόν αυτής καταλήγει στους λήπτες αποφάσεων και έτσι παράγεται πολιτική. Η σχέση της πληροφόρησης με την πολιτική είναι άμεση και έτσι η πρώτη συνιστά μια μορφή ιδιότυπης κρατικής ισχύος»*.⁶²

Από την άλλη, ο John Ferris υποστηρίζει πως η πληροφόρηση δεν αποτελεί αυτόνομη μορφή ισχύος, αλλά έχει βοηθητικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικής: *«Η πληροφόρηση δεν είναι μια μορφή ισχύος, αλλά το μέσο για να καθοδηγήσει τη χρήση της, είτε ως πολλαπλασιαστής της στο πλαίσιο ανταγωνισμών, είτε σε βοηθητικό ρόλο, προκειμένου κάποιος να κατανοήσει το περιβάλλον και τις διαθέσιμες επιλογές»*.⁶³

Ο Alan Breakspear, επιχειρηματολογεί υπέρ της κατανόησης της πληροφόρησης ως μιας μορφής υποστήριξης των κυβερνητικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Θεωρεί λοιπόν πως έχουμε να κάνουμε με μια συλλογική-κρατική ικανότητα να προβλέπεται η αλλαγή έγκαιρα, ώστε να δίνεται η ευκαιρία ανάληψης δράσης. Η ικανότητα αυτή περιλαμβάνει τις έννοιες της πρόβλεψης και της διορατικότητας και αποσκοπεί στην

⁶⁰Gill Peter, Phythian Mark, (2006), op. cit., σελ. 29-34, Gill Peter, (2009), op. cit., σελ. 214.

⁶¹Την αντίληψη ότι η πληροφόρηση καθιστά εφικτό η ισχύς να εφαρμόζεται αποτελεσματικά, με μεγαλύτερη ακρίβεια και με ελαχιστοποίηση της ζημίας, υποστηρίζει ο Stephen Marrin, βλ. Marrin Stephen, (2007), op. cit., σελ. 828. Την πληροφόρηση ως γνώση και κατ'επέκταση ως πολλαπλασιαστή ισχύος αντιλαμβάνεται και ο Richard Betts, βλ. Betts Richard, *Enemies of Intelligence, Knowledge and Power in American National Security* (New York: Columbia University Press, 2007), σελ. 14-15.

⁶²Lonsdale J. David, "Intelligence Reform: Adapting to the Changing Security Environment", *Comparative Strategy*, Vol. 31, No. 5, 2012, σελ. 431.

⁶³Βλ. Ferris R. John, *Intelligence and Strategy, Selected Essays* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2005), σελ. 1-6.

αναγνώριση αλλαγών, οι οποίες εάν είναι θετικές, συνεπάγονται ευκαιρίες και εάν είναι αρνητικές αντιπροσωπεύουν απειλές.⁶⁴

Πληροφόρηση ως οργανισμός

Πέρα από αυτά, άλλοι ερευνητές, όπως ο Michael Herman, προτιμούν να νοηματοδοτήσουν την πληροφόρηση, υιοθετώντας την άποψη ότι πρόκειται βασικά για οργανισμό που λειτουργεί εντός μιας συγκεκριμένης διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι η πληροφόρηση στο κυβερνητικό πλαίσιο έχει πιο περιορισμένο νόημα από την πληροφορία και τις διάφορες διαδικασίες: *«Υπάρχουν σαφείς διασυνδέσεις με τις διεθνείς σχέσεις, την άμυνα, την εθνική ασφάλεια και εξειδικευμένους θεσμούς. Η πληροφόρηση λοιπόν αποτελεί ένα σύνολο οργανισμών που αποκαλούνται μυστικές υπηρεσίες ή κοινότητα υπηρεσιών πληροφοριών»*.⁶⁵

Πληροφόρηση ως «πληροφορία, οργανισμός, διαδικασία»

Οι ορισμοί της πληροφόρησης όπως γίνεται αντιληπτό ποικίλλουν, ωστόσο το εύρος τους αναδεικνύεται από την περιγραφική τους δύναμη, η οποία είναι ανάλογη των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών που εμπεριέχουν. Ορισμοί λοιπόν που συμπεριλαμβάνουν τις έννοιες της πληροφορίας, της διαδικασίας και του οργανισμού, μπορούν να θεωρηθούν ως οι πληρέστεροι.⁶⁶

Πρώτος ο Sherman Kent διατύπωσε την ιδέα ότι η πληροφόρηση μπορεί να οριστεί ταυτόχρονα ως ένα είδος γνώσης, ένας τύπος οργανισμού που παράγει γνώση, αλλά και ως η δραστηριότητα που αναπτύσσεται από αυτόν τον οργανισμό.⁶⁷

Εμπνεόμενος από την ίδια λογική, ακολούθησε ο Mark Lowenthal, σύμφωνα με τον οποίον η πληροφόρηση είναι μια διαδικασία με την οποίαν συγκεκριμένοι τύποι πληροφοριών σημαντικοί για την εθνική ασφάλεια, ζητούνται, συλλέγονται, αναλύονται και παρέχονται στους διαμορφωτές πολιτικής. Στην ίδια έννοια

⁶⁴Breakspear Alan, “A New Definition of Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 5, 2013, σελ. 688.

⁶⁵Herman Michael, (1996), *op. cit.*, σελ. 1-2.

⁶⁶Χαρακτηριστική περίπτωση διευρυμένου ορισμού αποτελεί η προσπάθεια του Stan Taylor, βλ. Taylor Stan, (2007), *op. cit.*, σελ. 2.

⁶⁷Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy* (Hamden, Connecticut: Archon Books, 1965), σελ. xxiii.

περιλαμβάνονται, τα προϊόντα της διαδικασίας, η διαφύλαξή τους και της διαδικασίας, μέσω δραστηριοτήτων αντιπληροφόρησης (“counterintelligence”) και τέλος η διεξαγωγή σχετικών ειδικών επιχειρήσεων εφόσον αυτό απαιτείται.⁶⁸

Ο Abram Shulsky αντιμετωπίζει με παρόμοιο τρόπο την πληροφόρηση και διακρίνει τρία σαφή συστατικά στοιχεία που τη συναποτελούν: την «πληροφορία», τη «διαδικασία» και τον «οργανισμό». Χαρακτηριστικά την περιγράφει ως εξής: «*Η πληροφόρηση αναφέρεται σε πληροφορίες σχετικές με τον σχηματισμό και εφαρμογή κυβερνητικής πολιτικής έτσι ώστε να προωθηθούν τα συμφέροντα εθνικής ασφάλειας και να αντιμετωπιστούν απειλές από άμεσους ή πιθανούς αντιπάλους. Αποτελεί επίσης δραστηριότητα που περιλαμβάνει τη συλλογή και την ανάλυση πληροφοριών, αλλά και δράσεις που αντιμετωπίζουν επιχειρήσεις αντιπάλων, μέσω άρνησης ή εξαπάτησης. Τέλος, είναι και ο οργανισμός που φέρνει εις πέρας τις ανωτέρω δραστηριότητες, υπό καθεστώς μυστικότητας*».⁶⁹

Ο Roy Godson είναι ιδιαίτερα γλαφυρός στην περιγραφή του και παρουσιάζει την πληροφόρηση ως αποτέλεσμα αλληλεξάρτησης τεσσάρων παραγόντων: της ανάλυσης πληροφοριών, της συλλογής τους, της αντιπληροφόρησης και της συγκαλυμμένης δράσης. Αντιλαμβάνεται λοιπόν την πληροφόρηση ως: «*Πληροφορίες που απαιτούνται από την κυβέρνηση για την επίτευξη εθνικού συμφέροντος. Περιλαμβάνει τη διαδικασία απόκτησης, αξιολόγησης και εκμετάλλευσης των πληροφοριών αυτών. Δεν τελειώνει όμως εδώ, καθώς περιέχει και την άμυνα κρατικών οργανισμών απέναντι στη διείσδυση από εχθρικές υπηρεσίες πληροφοριών. Τέλος με τον ίδιο όρο περιγράφεται ο μηχανισμός της γραφειοκρατίας που αναλαμβάνει το σύνολο αυτών των δράσεων*».⁷⁰

Ο πληρέστερος ίσως ορισμός έχει δοθεί από τον Loch Johnson, ο οποίος θεωρεί ότι η πληροφόρηση μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσω ενός συνόλου τεσσάρων εννοιών, δηλαδή ως: πληροφορία, διαδικασία, αποστολή και οργανισμός. Σε πρώτη φάση η πληροφόρηση αποτελεί ζήτημα «κατανόησης μιας κατάστασης» (“Situational Awareness”), καθώς πρόκειται για πληροφορίες που αφορούν σε πρόσωπα και γεγονότα ανά την υφήλιο και επιτρέπουν την κατανόηση ευρύτερων και ειδικών συνθηκών από πολιτικούς ηγέτες, στρατιωτικούς και διπλωμάτες. Πέρα όμως από προϊόν που απευθύνεται σε λήπτες αποφάσεων, είναι και η διαδικασία του «κύκλου της

⁶⁸Lowenthal M. Mark, (2015), *op. cit.*, σελ. 23-24.

⁶⁹Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, (2002), *op. cit.*, σελ. 1-2.

⁷⁰Βλ. Godson Roy, “Editorial”, στο Godson Roy (Ed.), *Intelligence Requirements for the 1980's: Elements of Intelligence, Vol.5, Revised Edition* (New Brunswick: Transaction Books, 1983).

πληροφορίας» με την οποία οι πληροφορίες συγκεντρώνονται, επεξεργάζονται, αναλύονται και τίθενται στη διάθεσή τους, για να λάβουν ενημερωμένες αποφάσεις. Το τρίτο στοιχείο που υπεισέρχεται είναι το σύνολο των αποστολών που αναλογούν στις αρμόδιες υπηρεσίες και διεξάγονται μυστικά. Οι αποστολές αυτές είναι κυρίως η αντιπληροφόρηση, δηλαδή η προστασία από εχθρικές επιχειρήσεις άλλων υπηρεσιών πληροφοριών και τρομοκρατικών οργανώσεων, καθώς και η συγκαλυμμένη δράση (“Covert Action”), κατά την οποίαν ένα κράτος παρεμβαίνει μυστικά σε ζητήματα άλλων κρατών, με σκοπό να επηρεάσει εσωτερικές καταστάσεις προς όφελός του. Τέλος η πληροφόρηση είναι και το σύνολο-σύμπλεγμα ανθρώπων και οργανισμών, που είναι επιφορτισμένοι με τη διαδικασία του «κύκλου της πληροφόρησης» και την περάτωση των αποστολών της αντιπληροφόρησης και της συγκαλυμμένης δράσης.⁷¹

2.4. Ρόλος της πληροφόρησης

Η συζήτηση σχετικά με τους ορισμούς της πληροφόρησης φέρνει αναπόφευκτα στο προσκήνιο το ζήτημα της χρηστικότητας και του ευρύτερου ρόλου της, τόσο διαχρονικά όσο και στη σύγχρονη εποχή.

Χωρίς αμφιβολία, ποτέ άλλοτε όσο σήμερα, η πληροφόρηση δεν κατείχε πιο κεντρικό ρόλο στο δημόσιο γίνεσθαι. Κατά τα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα διαφάνηκε ότι η σχέση της με την πολιτική αποτελεί την «καρδιά» της εθνικής και της διεθνούς ασφάλειας.⁷² Τα τρομοκρατικά χτυπήματα που συνεχίζουν να συμβαίνουν σε Η.Π.Α. και Ευρώπη, καθώς και η έντονη διπλωματική δραστηριότητα και οι εμπόλεμες συρράξεις ανά την υφήλιο, καθιστούν απαραίτητη την καλύτερη κατανόηση των διαδικασιών πληροφόρησης, ενώ αυξάνουν τη σημασία της.⁷³ Αποτελεί λοιπόν, την «κρυμμένη» διάσταση της διεθνούς διπλωματίας και της διεθνούς ασφάλειας, καθώς στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων είναι αυτή που δια της συνεργασίας σταθεροποιεί και ενδυναμώνει διακρατικές σχέσεις, ενώ διά του ανταγωνισμού υποσκάπτει ακόμα και συμμαχίες. Επιπλέον, όποιος αναζητεί τα κίνητρα πίσω από συγκεκριμένες πολιτικές αποφάσεις και τον τρόπο σκέψης και δράσης των πολιτικών ηγετών

⁷¹Johnson K. Loch, “National Security Intelligence”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 5-6.

⁷²Scott Len, Hughes R. Gerald, “Intelligence in the Twenty-First Century: Change and Continuity or Crisis and Transformation?”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 1, 2009, σελ. 6.

⁷³Βλ. Scott Len, “Reflections on the Age of Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 5, 2012, σελ. 617-624.

γενικότερα, θα πρέπει να αντιληφθεί ότι η συμβολή της πληροφόρησης, είναι καθοριστική.⁷⁴

Αυτό το οποίο επίσης έχει θέσει νέα δεδομένα και έχει διευρύνει το ρόλο της πληροφόρησης, είναι οι εξελίξεις που έχει δρομολογήσει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Τα όρια μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών απειλών εναντίον του κράτους, έχουν διαρραγεί και έτσι η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ εξωτερικών εχθρών και εσωτερικών προβλημάτων που δημιουργούνται από εγκληματίες κοινού ποινικού δικαίου, το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία, δύσκολα υφίσταται πλέον και φυσικά η κατάσταση αυτή απαιτεί συγκροτημένη και στοχευμένη δράση.⁷⁵

Στο ανωτέρω περιγραφόμενο πλαίσιο μπορεί να υποστηριχθεί ότι η γενικότερη αποστολή της πληροφόρησης έγκειται στη συγκέντρωση πληροφοριών, βάσει των απαιτήσεων των πολιτικών ηγετών, η ανάλυση αυτών ώστε να είναι σχετικές και χρηστικές και τέλος η διανομή τους ως τελικού προϊόντος (“Finished Intelligence”) στους διαμορφωτές πολιτικής.⁷⁶ Ειδικότερα, αυτό σημαίνει ότι η πληροφόρηση επιζητεί να ταυτοποιήσει απειλές, να συγκεντρώσει πληροφορίες για σχέδια και ικανότητες αντιπάλων και να διαγνώσει τις προθέσεις τους. Με αυτόν τον τρόπο επιτελεί έναν ρόλο «βαλβίδας ασφαλείας» παρέχοντας πληροφορίες στους λήπτες αποφάσεων προκειμένου να μειωθούν τα κενά γνώσης και τα επίπεδα αβεβαιότητας. Επιπρόσθετα είναι βασική η συμβολή της στην προστασία των κρατικών μυστικών, αλλά και σε μια σειρά από «ειδικές δράσεις» που έχουν ως σκοπό τον επηρεασμό γεγονότων και πολιτικών συμπεριφορών σε άλλα κράτη.⁷⁷

Κατά τον Michael Herman, η πληροφόρηση πρέπει να επιτελεί τέσσερις λειτουργίες για να θεωρείται χρήσιμη. Αυτό σημαίνει ότι θα παρέχει στις κυβερνήσεις πληροφορίες, εκτιμήσεις και προβλέψεις στα κρίσιμα και επίκαιρα ζητήματα. Αυτό πρέπει να γίνεται έγκαιρα και με τον σωστό τρόπο, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να βρίσκεται κοντά στην κυβέρνηση, δημιουργώντας κλίμα αξιοπιστίας, ώστε να

⁷⁴West Nigel, *Historical Dictionary of International Intelligence* (Lanham, Toronto, Oxford: The Scarecrow Press, 2006), σελ. xxv-xxvi.

⁷⁵Wirtz J. James, “The Sources and Methods of Intelligence Studies”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 61.

⁷⁶Βλ. Jones R.V., “Intelligence and Command”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No. 3, 1988, σελ.280-98, Kovacs Amos, “Using intelligence”, *Intelligence & National Security*, Vol. 12, No. 4, 1997, σελ. 148.

⁷⁷Turner A. Michael, *Historical Dictionary of United States Intelligence* (UK: The Scarecrow Press, 2006), σελ. xxxviii.

εισακούγεται. Είναι πολύ σημαντικό επίσης, οτιδήποτε παρέχει να είναι σωστό ή στην χειρότερη περίπτωση καλύτερο από τις πληροφορίες που θα έβρισκαν οι λήπτες αποφάσεων χωρίς τη συμβολή της.⁷⁸

Ο ρόλος της στην ενημέρωση της πολιτικής ηγεσίας είναι καθοριστικός και έτσι δεν είναι λίγες οι φορές που καθοδηγεί με σαφή τρόπο τις διαδικασίες λήψης απόφασης, χωρίς όμως να είναι δεσμευτικός για το τι αποφασίζεται. Ο Thomas Fingar επιμένει σε αυτό το σημείο και υποστηρίζει: «*Η πληροφόρηση συνήθως ενημερώνει τους πολιτικούς και μερικές φορές καθοδηγεί τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι καθορίζει το είδος της απόφασης*». Κατά την άποψή του, ο βασικός του σκοπός είναι να παρέχει πληροφορίες και γνώση που θα διευκολύνουν την κατανόηση σημαντικών ζητημάτων, τη σχέση τους με άλλα ζητήματα, πιθανές επιπτώσεις και εναλλακτικές δράσεις. Με άλλα λόγια, συνδράμει στη μείωση της αβεβαιότητας, προσδιορίζει απειλές και ευκαιρίες και έτσι συμβάλλει στην λήψη «καλύτερων» αποφάσεων.⁷⁹

Με βάση τα ανωτέρω, ο Winn Tarlin κατέληξε σε γενικά συμπεράσματα για το ρόλο και τη χρηστικότητα της πληροφόρησης, τα οποία αποκάλεσε ως παγκόσμιες-διαχρονικές αρχές.

Α) Η πρώτη αρχή παρουσιάζει την πληροφόρηση ως απότοκο της διεθνούς διαμάχης και ανταγωνισμού. Οι άνθρωποι εξάλλου ανέκαθεν ζούσαν σε περιβάλλον αντιπαλότητας, ακόμα λοιπόν και σε έναν κόσμο με περιορισμένη την πολεμική δραστηριότητα υποκρύπτονται εθνικές, διπλωματικές, οικονομικές, πολιτισμικές και κοινωνικές διαφορές, μέσω των οποίων οι διαμάχες ζωντανεύουν και έτσι οι δραστηριότητες πληροφόρησης θα είναι πάντα παρούσες.

Β) Η πληροφόρηση συνεπάγεται καθεστώς μυστικότητας. Εάν μια δράση δεν εμπεριέχει μυστικά στοιχεία, τότε δεν μπορεί να θεωρείται ότι αποτελεί κομμάτι της πληροφόρησης.

Γ) Η μυστική συλλογή πληροφοριών είναι η βασική δραστηριότητα της πληροφόρησης. Η ανάλυση και άλλα στάδια του κύκλου της πληροφορίας, δεν είναι λιγότερο σημαντικά, ωστόσο όλα ξεκινούν από τη συλλογή δεδομένων και πληροφοριών.

⁷⁸Herman Michael, "The Customer is King, Intelligence Requirements in Britain", στο Johnson K. Loch (Ed.), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information From Overseas to the Highest Councils of Government, Vol. 2* (Westport, Praeger International Security, 2007), σελ. 165.

⁷⁹Fingar Thomas, *Reducing Uncertainty, Intelligence Analysis and National Security* (California: Stanford University Press, 2011), σελ. 25.

Δ) Η «αλήθεια» πρέπει να είναι η βάση για την ορθή πληροφόρηση. Η προσπάθεια να συλλεγούν και να αναλυθούν πληροφορίες δεν έχει νόημα εάν δεν καταβληθεί προσπάθεια για να διασφαλιστεί ότι το προϊόν που διανέμεται στους λήπτες αποφάσεων είναι αληθινό και αξιόπιστο.

Ε) Η μη έγκαιρη πληροφόρηση δεν έχει αξία. Αυτό σημαίνει ότι η γνώση πρέπει να φθάνει στους ηγέτες έγκαιρα, ώστε να αποφεύγονται καταστροφές και ζημιές στην εθνική ασφάλεια και άμυνα.

Στ) Οι «ειδικές δράσεις» απαιτούν θεμελιώδεις γνώσεις για τις ομάδες εναντίον των οποίων θα εφαρμοστούν, διαφορετικά τα αποτελέσματα θα είναι αμφίβολα.⁸⁰

Με νέους όρους και λαμβάνοντας υπόψιν τις σύγχρονες εξελίξεις, ο Αυστραλός πρώην διπλωμάτης Philip Flood θεωρεί ότι ο απώτατος σκοπός της πληροφόρησης είναι να καταστήσει εφικτή την ανάληψη δράσης, ελαττώνοντας την αμάθεια, χρησιμοποιώντας πληροφορίες που πρέπει να παραμένουν μυστικές. Επομένως σε αυτό το σημείο δεν έχουμε να κάνουμε με ένα απλό είδος γνώσης, αλλά με οργανωμένου είδους πληροφορίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατάλληλα.

Συνοπτικά λοιπόν η πληροφόρηση εξυπηρετεί τους ακόλουθους στόχους:

- Έγκαιρη προειδοποίηση ενδεχόμενων συγκρούσεων, επαναστάσεων, πραξικοπημάτων και τρομοκρατικών σχεδίων.
- Κατανόηση του τοπικού, περιφερειακού και παγκόσμιου περιβάλλοντος εντός των οποίων οι λήπτες αποφάσεων δραστηριοποιούνται.
- Γνώση των στρατιωτικών ικανοτήτων και προθέσεων πιθανών αντιπάλων.
- Υποστήριξη στρατιωτικών επιχειρήσεων, με ελαχιστοποίηση θυμάτων και βελτίωση των πιθανοτήτων για επιτυχία.
- Υποστήριξη μιας ενεργής και φιλόδοξης πολιτικής εξωτερικών ζητημάτων, εμπορίου και άμυνας.
- Η σύγχρονη πληροφόρηση εκτός από τα ανωτέρω αποτελεί ενεργό εργαλείο για την κυβέρνηση, ώστε αυτή να αντιμετωπίσει σχέδια αντιπάλων, να επηρεάσει πολιτικές ξένων δρώντων και να αναπτύξει νέες μορφές ηλεκτρονικού και κυβερνο-πολέμου.⁸¹

⁸⁰Βλ. Taplin L. Winn, (1989), *op. cit.*

⁸¹Flood James Philip, *Report of the Inquiry Into Australian Intelligence Agencies* (Canberra: Government of Australia, 2004), σελ. 99.

2.5. Ταξινόμηση & Είδη πληροφόρησης

Ο όρος πληροφόρηση, τουλάχιστον στην βιβλιογραφία, αλλά και στην πρακτική καθημερινότητα των χωρών του δυτικού κόσμου, εμφανίζεται συχνά με διάφορα προσδιοριστικά επίθετα. Αυτό σημαίνει ότι υφίσταται μια σχετική κατηγοριοποίηση και συνεπώς ανάλογα με διάφορα κριτήρια, μπορεί κάποιος να διακρίνει σε διάφορα είδη πληροφόρησης.⁸² Βέβαια οι απόπειρες να διακριθούν κατηγορίες πάντα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα, καθώς στην πράξη τα θεωρητικά όρια είναι αρκετά συγκεχυμένα, οι διαδικασίες προσαρμόζονται σε καταστάσεις και νέες απειλές εμφανίζονται συνεχώς.⁸³

Ωστόσο για πρακτικούς λόγους μπορούν να υιοθετηθούν βασικοί τρόποι ταξινόμησης, δηλαδή ανά: περιοχή ενδιαφέροντος, πεδίο-αντικείμενο εφαρμογής και επίπεδο εφαρμογής-λήψης απόφασης.

Περιοχές ενδιαφέροντος

Η πρώτη διάκριση που μπορεί να πραγματοποιηθεί είναι μεταξύ πληροφόρησης «εσωτερικού» και «εξωτερικού» ή σε αγγλικούς όρους μεταξύ “Domestic” και “Foreign Intelligence”.

Η *πληροφόρηση εξωτερικού* συνιστά αυτό που οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν στο μυαλό τους όταν γίνεται λόγος για πληροφόρηση ή κατασκοπεία. Πρόκειται για τη συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση πληροφοριών που έχει ως σκοπό την υποστήριξη της εξωτερικής πολιτικής ή της πολιτικής εθνικής ασφάλειας. Επιπλέον, αποτελεί δράση που παρέχει στους λήπτες των αποφάσεων πληροφορίες για να είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική τους ισχύ, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο.⁸⁴ Η ευρύτερη αποστολή της έχει να κάνει με την απόκτηση πληροφοριών που αφορούν στην εξωτερική ασφάλεια και ο ρόλος της είναι προειδοποιητικός. Η διατήρηση της εξωτερικής ασφάλειας απαιτεί γνώση των

⁸²Lowenthal M. Mark, (2015), *op. cit.*, σελ. 23, Herman Michael, (1999), *op. cit.*, σελ. 49.

⁸³Cox Jim, *Intelligence: Definitions, Concepts and Governance* (Canada: Library of Parliament, Parliamentary Information and Research Service, 2009), σελ. 8-9.

⁸⁴Marrin Stephen, “The United States”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 147.

απειλών, των κινδύνων, καθώς επίσης και των ευκαιριών που εμφανίζονται στο διεθνές περιβάλλον.⁸⁵ Επομένως είναι απαραίτητη η συστηματοποιημένη ενημέρωση περί προθέσεων, ικανοτήτων, δραστηριοτήτων ξένων δυνάμεων, οργανισμών, ομάδων και προσώπων, τα οποία αποτελούν δυνητικές απειλές για το εθνικό συμφέρον και την κρατική επιβίωση.⁸⁶

Η *πληροφόρηση εσωτερικού* έχει να κάνει με το γεγονός ότι κάθε κυβέρνηση δεν θα πρέπει να ασχολείται μόνο με τις εξωτερικές απειλές, όπως το ενδεχόμενο μιας στρατιωτικής εισβολής, αλλά και με απειλές που στρέφονται εναντίον της δυνατότητάς της να κυβερνά, ακόμα και εναντίον της ίδιας της ύπαρξής της, ο οποίες ανακύπτουν από πρόσωπα και ομάδες εντός της εδαφικής επικράτειας. Τέτοιο επίπεδο απειλής μπορεί να προκύψει από ομάδες που επιθυμούν να ανατρέψουν τη νόμιμη κυβέρνηση με παράνομα μέσα και να χρησιμοποιήσουν βία για να μεταβάλλουν πολιτικές.⁸⁷

Κάποιοι μελετητές τείνουν να διαχωρίζουν σαφώς την εσωτερική πληροφόρηση από άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με την αντιμετώπιση εγκληματικών απειλών. Ο Bruce Berkowitz θεωρεί ότι η αποστολή της είναι διακριτή και εξειδικευμένη και συνίσταται στο να παρέχει σε πολιτικούς και στους εργαζόμενους στον τομέα εθνικής ασφάλειας, μια απεικόνιση της κατάστασης και του επιπέδου απειλών εντός του κράτους. Κατά την έννοια αυτή, διαφέρει από την πληροφόρηση εξωτερικού, που επικεντρώνεται εξωτερικά και από την επιβολή του νόμου (“Law Enforcement”), που έχει ως σκοπό την αποτροπή και σύλληψη εγκληματιών σύμφωνα με το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης.⁸⁸ Στο ίδιο πλαίσιο και ο Brian Jackson υποστηρίζει ότι η πληροφόρηση εσωτερικού είναι οι προσπάθειες από κυβερνητικούς οργανισμούς, να συγκεντρωθούν και να επεξεργασθούν πληροφορίες, για πρόσωπα και οργανώσεις εντός του κράτους και δεν σχετίζονται με εγκληματικό παρελθόν ή τον σχεδιασμό μελλοντικών εγκληματικών δράσεων.⁸⁹

⁸⁵Βλ. Donohue Laura, *The Future of Foreign Intelligence, Privacy and Surveillance in a Digital Age* (Oxford: Oxford University Press, 2016), σελ. 1-15.

⁸⁶Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), “Intelligence Services and Democracy”, Switzerland, Geneva, *Working Paper Series* No.13, April 2002, σελ. 3.

⁸⁷Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, (2002), *op. cit.*, σελ.4.

⁸⁸Berkowitz Bruce, “Homeland Security Intelligence: Rationale, Requirements and Current Status”, στο George Z. Roger, Bruce B. James (Eds.), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008), σελ. 281.

⁸⁹Jackson A. Brian (Ed.), *The Challenge of Domestic Intelligence in A Free Society, A Multidisciplinary Look at the Creation of a U.S. Domestic Counterterrorism Intelligence Agency* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009), σελ. 3-4.

Αυτή όμως η ερμηνεία είναι ιδιαίτερα στενή και δεν λαμβάνει υπόψιν τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον με την εμφάνιση ασύμμετρων απειλών, όπως το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία. Έτσι ο ίδιος συμπληρώνει πως τα όρια μεταξύ πληροφόρησης και επιβολής του νόμου έχουν γίνει ιδιαίτερα «θολά» και η σχέση τους θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης κυρίως στον τομέα της αντιπληροφόρησης.⁹⁰

Ο Richard Posner προσθέτει στον όρο τη διάσταση της εθνικής ασφάλειας, αλλά και της σύγχρονης τρομοκρατίας και έτσι κάνει λόγο για “Domestic National Security Intelligence”, πράγμα που συνεπάγεται ότι αυτό αντιμετωπίζει απειλές κυρίως πολιτικά υποκινούμενης βίας, ή αντίστοιχες που μπορούν να προκαλέσουν μεγάλη ζημία στην εθνική ασφάλεια, εντός των εδαφικών κρατικών ορίων. Σε αυτές περιλαμβάνονται, εκτός από κατάσκοποι και διεθνείς ή τοπικοί τρομοκράτες.⁹¹

Ο Stephen Marrin, επίσης αφήνει περιθώρια σύμπτωσης και ως ένα βαθμό ώσμωσης της πληροφόρησης εσωτερικού με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Κατά την άποψή του, η πληροφόρηση καθιστά δυνατή την αποτελεσματική εφαρμογή της κρατικής ισχύος εσωτερικά και αυτό σημαίνει ότι μπορεί να ενισχύσει την επιβολή του νόμου παρέχοντας κατάλληλη καθοδήγηση.⁹²

Ένας επίκαιρος λοιπόν ορισμός, θα περιέγραφε την πληροφόρηση εσωτερικού ως την προσπάθεια να αποκτηθούν, συσχετισθούν και να αξιολογηθούν πληροφορίες σχετικές με την εσωτερική ασφάλεια, με σκοπό την προστασία του κράτους, της εδαφικής του ακεραιότητας, της κοινωνίας, εναντίον πράξεων τρομοκρατίας, κατασκοπείας, σαμποτάζ, ανατροπής πολιτεύματος, εξτρεμισμού, οργανωμένου εγκλήματος, διακίνησης-παραγωγής ναρκωτικών και άλλων εγκληματικών δραστηριοτήτων.⁹³

Πεδία-Αντικείμενα εφαρμογής

Ανάλογα με το αντικείμενο στο οποίο εφαρμόζεται η διαδικασία και οι δραστηριότητες της πληροφόρησης, μπορούμε να την διακρίνουμε σε: «στρατιωτική-άμυνας, οικονομική, βιομηχανική, περιβαλλοντική, τεχνολογική δημόσιας υγείας, σε

⁹⁰Ibid, σελ. 5.

⁹¹Βλ. Posner A. Richard, *Remaking Domestic Intelligence* (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 2005), σελ. 1 και Herman Michael, (1996), op. cit., σελ. 47-48.

⁹²Marrin Stephen, (2014), op. cit., σελ. 149.

⁹³Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), (2002), op. cit., σελ. 3.

κυβερνο-πληροφόρηση και τέλος σε επιβολής του νόμου και της τάξης ή αστυνομική».⁹⁴ Γενικά βέβαια, λόγω των απεριόριστων χρηστικών δυνατοτήτων της, η παραπάνω ταξινόμηση είναι ενδεικτική και όσο τα ανωτέρω πεδία αυξάνονται, θα δημιουργούνται νέα είδη πληροφόρησης.

Η *στρατιωτική ή πληροφόρηση άμυνας* (“Defence-Military Intelligence”)⁹⁵, συνιστά το αποτέλεσμα συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών σχετικά με τις στρατιωτικές δυνατότητες ξένων αντιπάλων, είτε αυτές είναι επιθετικές είτε αμυντικές και την παραγωγή προϊόντος το οποίο τίθεται υπόψιν των στρατιωτικών ηγετών και διακρίνεται σε τρία επίπεδα.⁹⁶ Στο τακτικό που έχει να κάνει με την ταυτοποίηση-επισήμανση των δυνατοτήτων, προθέσεων και αδυναμιών του αντιπάλου. Χρησιμοποιείται από τους διοικητές για σχεδιασμό και διεξαγωγή μαχών και στόχευσή του είναι το πότε, το πώς και σε τι κλίμακα ο αντίπαλος θα διεξάγει επιχειρήσεις τακτικού επιπέδου.⁹⁷ Στο επιχειρησιακό που συνεπάγεται γνώση ευρύτερου επιπέδου και πάλι όμως αφορά στο πεδίο της μάχης, όπως πληροφορίες για στρατεύματα που υπερασπίζονται συγκεκριμένες τοποθεσίες. Στο στρατηγικό, το οποίο περιγράφει τη γνώση περί των συνολικών δυνατοτήτων του αντιπάλου, των πόρων και των προθέσεων του, ώστε η αρχή λήψης αποφάσεων να εκπονεί εθνικά σχέδια και πολιτικές, όχι απαραίτητα εν καιρώ πολέμου. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να περιλαμβάνονται και πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες και προθέσεις πιθανών συμμαχικών κρατών.⁹⁸

Η *οικονομική πληροφόρηση* (“Economic Intelligence”)⁹⁹, σχετίζεται με θέματα οικονομικής ασφάλειας, τα οποία με τη σειρά τους μπορούν να συνδεθούν άμεσα με την εθνική ασφάλεια και ουσιαστικά στην πιο απλή της μορφή, είναι πληροφόρηση σχεδιασμένη να βοηθήσει την κυβέρνηση, ώστε να γίνει η καλύτερη δυνατή διαχείριση

⁹⁴Βλ. Richelson T. Jeffrey, *The U.S. Intelligence Community*, 7th Edition (Boulder: Westview Press, 2016).

⁹⁵Goldman Jan, *Words of Intelligence, A Dictionary* (Lanham, Maryland: The Scarecrow Press, 2006), σελ. 91.

⁹⁶Rosenbach Eric, Peritz J. Aki, *Confrontation or Collaboration? Congress and the Intelligence Community* (Cambridge, MA: The Belfer Center, Harvard University, 2009), σελ. 40.

⁹⁷Odom E. William, *Fixing Intelligence For a More Secure America* (New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2003), σελ. 91-92.

⁹⁸Liotti H. Louis, “Military Intelligence”, στο Logan Keith Gregory (Ed.), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: Praeger International Security, 2010), σελ. 99-100.

⁹⁹Βλ. Lerner K. Lee, Lerner Wilmoth Brenda (Editors), *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security, Volume 1 (A-E)* (USA: Thomson-Gale, 2004), σελ. 374-375.

της εθνικής οικονομίας.¹⁰⁰ Αυτό επιτυγχάνεται καταρχήν με την παροχή πληροφοριών προς τους λήπτες αποφάσεων, για τις οικονομικές αποφάσεις και δραστηριότητες ξένων κυβερνήσεων.¹⁰¹ Δύναται επίσης να περιλαμβάνει την απόκτηση πληροφοριών μη προσβάσιμων μέσω ανοικτών πηγών, σχετικά με αποφάσεις οικονομίας μεγάλης κλίμακας, όπως υποτιμήσεις συναλλάγματος, αλλά και μυστικές προσπάθειες να επηρεαστούν κρατικά οικονομικά συμφέροντα.¹⁰² Επιπρόσθετα αποσκοπεί στην ενίσχυση εθνικών οικονομικών δραστηριοτήτων σε επίπεδο διεθνών σχέσεων, όπως το διεθνές εμπόριο και γενικά έχει ως άξονα την κρατική οικονομική ευημερία και ευρωστία.¹⁰³

Ο Evan Potter θεωρεί πως η οικονομική πληροφόρηση αφορά σε πληροφορίες οικονομικής φύσης, εμπορικού τύπου, κυβερνητικής πολιτικής και τεχνολογικά δεδομένα, η απόκτηση των οποίων, θα μπορούσε άμεσα ή έμμεσα να επηρεάσει τις σχετικές ικανότητες παραγωγής και την ανταγωνιστική θέση των κρατών στην παγκόσμια ή περιφερειακή οικονομία. Η διαδικασία αυτή αποκτά διάσταση ασφάλειας όταν οι ανωτέρω πληροφορίες θα μπορούσαν να αποκτηθούν και να εξυπηρετήσουν ξένα συμφέροντα, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο τις θέσεις εργασίας, τις επενδύσεις, τη σχετική παραγωγικότητα, τον ανταγωνισμό και την εθνική οικονομική ανάπτυξη.¹⁰⁴

Η αποστολή της οικονομικής πληροφόρησης μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

- Στρατηγική για οικονομική ανάπτυξη, αποτελεσματικότητα και οικονομική ευελιξία.
- Βελτίωση οικονομικής συνοχής και συντονισμού σε επίπεδο διεθνών σχηματισμών.
- Εντοπισμός οικονομικών παραγόντων που μπορεί να οδηγήσουν σε εσωτερικές αναταράξεις και πολιτική αστάθεια.
- Επισήμανση στρατηγικών αδυναμιών της εθνικής οικονομίας.

¹⁰⁰Porteous D. Samuel, "Looking Out for Economic Interests: An Increased Role for Intelligence", *Washington Quarterly*, Vol. 19, No. 4, 1996, σελ. 192.

¹⁰¹Johnson K. Loch, *Bombs, Bugs, Drugs and Thugs, Intelligence and America's Quest for Security* (New York, London: New York University Press, 2002), σελ. 32.

¹⁰²Porteous D. Samuel, "Economic and Commercial Interests and Intelligence Services", στο Potter H. Evan (Ed.), *Economic Intelligence and National Security* (Canada: Carleton University Press, 1998), σελ. 80.

¹⁰³Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, (2002), *op. cit.*, σελ.5.

¹⁰⁴Potter H. Evan (Editor), *Economic Intelligence and National Security* (Canada: Carleton University Press, 1998), σελ. vii.

- Υποβοήθηση στην κατανομή οικονομικών πόρων και βελτίωση των αμυντικών δαπανών.
- Ενημέρωση περί των εξελίξεων στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις και στο εμπόριο.¹⁰⁵

Μία κατηγορία που ανήκει στην οικονομική πληροφόρηση αλλά είναι διακριτή και με ιδιαίτερη σημασία, αποτελεί η *οικονομική κατασκοπεία*, η οποία συνίσταται στη χρήση μυστικών, παράνομων, καταναγκαστικών μέσων ή τρόπων εξαπάτησης από ξένες κυβερνήσεις, ώστε να αποκτήσουν κρίσιμες πληροφορίες. Περιλαμβάνει δραστηριότητες, όπως συλλογή πληροφοριών, απόκτηση ή κλοπή κατασκευασμένων αντικειμένων, με την πρόθεση να καταστούν εκμεταλλεύσιμα και να κερδηθεί σχετικό πλεονέκτημα. Το είδος αυτής της κατασκοπείας, επίσης συνεπάγεται κλοπή διαφόρων προϊόντων, σχεδίων και τεχνικών παρασκευής, αλλά και πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως στην περίπτωση των εφαρμογών “software” για ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Τα τελευταία χρόνια οι προσπάθειες των υπηρεσιών πληροφοριών έχουν επικεντρωθεί στην απόκτηση μυστικών που σχετίζονται με υψηλή τεχνολογία, καθώς και εξελίξεις σε οπικά συστήματα, η κατοχή των οποίων παρέχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα.¹⁰⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι ο παραπάνω όρος δεν περιγράφει την ίδια διαδικασία με το όρο της *βιομηχανικής κατασκοπείας* (Industrial Intelligence), η οποία αναφέρεται στον ανταγωνισμό απόκτησης πληροφοριών μεταξύ επιχειρήσεων και όχι μεταξύ εθνικών οικονομιών, για λόγους εμπορικούς και όχι εθνικής ασφάλειας.¹⁰⁷

Η *κυβερνο-πληροφόρηση* (“Cyber Intelligence”) είναι μία από τις νεότερες μορφές πληροφόρησης και μπορεί να περιγραφεί ως η διαδικασία συλλογής, επεξεργασίας, ανάλυσης και διανομής πληροφοριών που ανήκουν σε ξένους παράγοντες.¹⁰⁸ Οι πληροφορίες αυτές αφορούν σε προγράμματα κυβερνοχώρου, προθέσεις, δυνατότητες,

¹⁰⁵Crick A.J.P., “Economic Intelligence: Purposes and Prospects”, στο Davies Peter, Economic Intelligence, Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 105-106.

¹⁰⁶Luong A. Minh, “Global Economic Espionage, An Ancient Art, Now a Science”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information From Overseas to the Highest Councils of Government* (Westport: Praeger International Security, 2007), σελ. 181-191, Luong A. Minh, “The Challenges of Economic Intelligence”, στο Johnson K. Loch (Ed.), *Handbook of Intelligence Studies* (New York: Routledge, 2007), σελ. 163. Για μία ανάλυση στην ελληνική βιβλιογραφία δείτε: Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, (2010), *op. cit.*.

¹⁰⁷Smith W. Thomas Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency* (New York: Fact on File Inc., 2003), σελ. 89, Turner A. Michael, (2006), *op. cit.*, σελ. 93-94.

¹⁰⁸Βλ. Tanner N. Ashley, “Examining the Need for a Cyber Intelligence Discipline”, *Journal of Homeland and National Security Perspectives*, Vol. 1, No. 1, 2014.

διαδικτυακές τρωτότητες, το επίπεδο έρευνας και τεχνολογικής εξέλιξης, τακτικές, επιχειρήσεις και ενδείξεις για την επίπτωσή τους στην εθνική ασφάλεια, μέσω των πληροφοριακών συστημάτων, δομών και δικτύων.¹⁰⁹

Τέλος θα πρέπει να γίνει αναφορά στην *πληροφόρηση της επιβολής του νόμου και της τάξης* (“Law Enforcement Intelligence”) ή *αστυνομική πληροφόρηση* (“Police Intelligence”), η οποία αποτελεί και το ειδικότερο αντικείμενο της παρούσας μελέτης, επομένως θα αναλυθεί επισταμένως στη συνέχεια. Συντομογραφικά μπορεί να οριστεί ως το προϊόν που προκύπτει από την ανάλυση παρελθούσας ή παρούσας δράσης, έτσι ώστε να προβλεφθεί μελλοντική δραστηριότητα και να προταθούν εφαρμόσιμοι και εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης ή ελαχιστοποίησης της επίδρασης της εγκληματικότητας.¹¹⁰

Επίπεδα εφαρμογής-λήψης απόφασης

Εκτός από τις προαναφερθείσες διακρίσεις, η πληροφόρηση μπορεί να λειτουργήσει σε διάφορα επίπεδα, ανάλογα με τις απαιτήσεις που θέτουν οι λήπτες των αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, η κυβερνητική δράση εκτυλίσσεται σε τρία επίπεδα: το στρατηγικό, το επιχειρησιακό και το τακτικό.¹¹¹ Αυτός ο τρόπος λειτουργίας επιτρέπει στους λήπτες των αποφάσεων να καταναείμουν πόρους, να σχεδιάσουν επιχειρήσεις και να αναθέσουν καθήκοντα. Το κάθε επίπεδο προσδιορίζεται από το προσδοκώμενο αποτέλεσμα και όχι από το είδος της αρχής ή το μέγεθος του οργανισμού-υπηρεσίας. Βέβαια συμβαίνει πολλές φορές, τα όρια μεταξύ των παραπάνω εννοιών να μην είναι απολύτως διακριτά και έτσι πολλές δραστηριότητες εμπίπτουν ταυτόχρονα σε περισσότερα τους ενός επίπεδα.¹¹²

Η *πληροφόρηση στρατηγικού επιπέδου* (“Strategic Intelligence”)¹¹³ σε γενικές γραμμές απευθύνεται στα υψηλά κλιμάκια της ηγεσίας και της διοίκησης και ως εκ τούτου ασχολείται με την υποστήριξη της ανάπτυξης οργανωτικών στρατηγικών με

¹⁰⁹West Nigel, *Historical Dictionary of International Intelligence* (London: Rowman & Littlefield, 2015), σελ. 89.

¹¹⁰Βλ. Marilyn P. Sommers, “Law Enforcement Intelligence: A New Look”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 3, 1986, σελ. 25-40.

¹¹¹McLaughlin C. Gregory, Kennedy R. William, *A Guide to Innovation Processes and Solutions for Government* (Boca Raton: CRC Press, 2016), σελ. 10.

¹¹²Cox Jim, (2009), *op. cit.*, σελ. 10-11.

¹¹³Γενικά για τη σημασία της στρατηγικής πληροφόρησης στις μυστικές υπηρεσίες των Η.Π.Α. βλ. Heidenrich G. John, “The Intelligence Community’s Neglect of Strategic Intelligence”, *Studies in Intelligence*, Vol. 51, No. 2, 2007.

όρους στόχων, σχεδιασμών πόρων, αντικειμενικών σκοπών και προγραμμάτων πολιτικής.¹¹⁴

Οι σύγχρονοι πολιτικοί ηγέτες δραστηριοποιούμενοι σε ένα περίπλοκο διεθνές περιβάλλον και ασχολούμενοι με την πολιτική, την οικονομία, τη διατήρηση της έννομης τάξης και στρατιωτικά ζητήματα, έχουν ανάγκη επαρκούς γνώσης, πρόβλεψης και έγκαιρης προειδοποίησης.¹¹⁵ Σε αυτό το πλαίσιο η στρατηγική πληροφόρηση είναι σχεδιασμένη να τους παρέχει τη «μεγάλη εικόνα» και τις προβλέψεις-προγνώσεις που χρειάζονται για να σχεδιάσουν τις μελλοντικές τους κινήσεις.¹¹⁶

Ο Sherman Kent την αντιλαμβάνεται ως ένα είδος εξειδικευμένης γνώσης που αποτελεί μέλημα των κυβερνόντων, δηλαδή ως γνώση προερχόμενη από εξωτερικές πηγές, που απευθύνεται στα υψηλά κλιμάκια της κυβέρνησης και της στρατιωτικής ηγεσίας, στην οποία βασίζονται για να διαμορφώσουν την εθνική πολιτική απέναντι σε άλλα κράτη, καθώς επίσης και να διατηρήσουν την κοινωνική ευημερία.¹¹⁷

Η Adda Bozeman έδωσε και αυτή έμφαση στην εξωτερική πολιτική περιγράφοντας βασικές λειτουργίες στις στρατηγικής πληροφόρησης: «Διευκολύνει τη σταθερή χάραξη μακροπρόθεσμων πολιτικών αντικειμενικών σκοπών και επίσης παρέχει καθοδήγηση για την επιλογή επιδέξιων αντιδράσεων σε συγκεκριμένες περιστάσεις διεθνών ζητημάτων».¹¹⁸

Για τον Loch Johnson πρόκειται για πληροφόρηση που συμβάλλει ώστε οι διαδικασίες, τα προϊόντα και οι οργανισμοί που χρησιμοποιούνται από υψηλά ιστάμενους αξιωματούχους, να δημιουργήσουν και να εφαρμόσουν εθνικές εξωτερικές πολιτικές και πολιτικές ασφάλειας. Υπό αυτήν την έννοια παρέχει προειδοποίηση για άμεσες απειλές, που είναι ζωτικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια και το εθνικό συμφέρον και βοηθά στην εκτίμηση μακροπρόθεσμων τάσεων, κατά τρόπο που υποβοηθά τον σχηματισμό και την άσκηση ευρύτερης πολιτικής.¹¹⁹

¹¹⁴McDowell Don, *Strategic Intelligence, A Handbook for Practitioners, Managers and Users* (Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2009), σελ. 13.

¹¹⁵Quiggin Thomas, *Seeing the Invisible, National Security Intelligence in an Uncertain Age* (Singapore: World Scientific Publishing, 2007), σελ. 45.

¹¹⁶Berkowitz D. Bruce, Goodman E. Allan, *Strategic Intelligence for American National Security* (Princeton: Princeton University Press, 1989), σελ. 4.

¹¹⁷Kent Sherman, (1949), op. cit., σελ. 3.

¹¹⁸Bozeman B. Adda, *Strategic Intelligence & Statecraft: Selected Essays* (Washington DC: Brassey's, 1992), σελ. 2.

¹¹⁹Βλ. Johnson K. Loch, "Preface" στο Johnson K. Loch (Editor.), *Strategic Intelligence I: Understanding the Hidden Side of Government* (Praeger International Security, Westport, 2007), σελ. vii-xviii.

Με άλλα λόγια μπορεί να ειπωθεί ότι αποτελείται από δύο στοιχεία που το προσδιορίζουν:

α) Τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών για παγκόσμιες συνθήκες, κυρίως για πιθανές απειλές εναντίον της εθνικής ασφάλειας και την καθοδήγηση των πολιτικών ηγετών.

β) Τη χρήση βάσει των ανωτέρω πληροφοριών, μυστικών υπηρεσιών, οι οποίες προστατεύουν το κράτος και προωθούν τα συμφέροντά του στο εξωτερικό.¹²⁰

Εν τέλει έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίον αντιλαμβάνεται τη στρατηγική πληροφόρηση, ο Richard Russell, ο οποίος της αποδίδει καθοριστικό ρόλο στη χάραξη της εθνικής υψηλής στρατηγικής: «Στρατηγική πληροφόρηση είναι η χρήση πληροφοριών που αποκτώνται μυστικά ή φανερά και αναλύονται ώστε να τεθούν στη διάθεση διαμορφωτών πολιτικής οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την υψηλή στρατηγική».¹²¹

Πέρα από το στρατηγικό κομμάτι, πολλές φορές η πληροφόρηση ενδέχεται να έχει τακτικό χαρακτήρα, πράγμα που συνεπάγεται μέσα και τρόπους που σχεδιάζονται για μεσοπρόθεσμη ή ακόμα και βραχυπρόθεσμη χρήση, συνήθως από στελέχη που βρίσκονται στη μέση της ιεραρχίας.¹²² Με βάση αυτά, η *πληροφόρηση τακτικού επιπέδου* (“Tactical Intelligence”), είναι αυτή που απαιτείται για το σχεδιασμό και διεξαγωγή τακτικών επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα επιδιώκει να συγκεντρώσει και να διαχειριστεί ποικίλες πληροφορίες ώστε να επιτευχθεί συγκεκριμένος σκοπός. Ουσιαστικά διαφέρει από την στρατηγική πληροφόρηση ως προς τους σκοπούς, την οπτική γωνία και το επίπεδο εμπλοκής.¹²³ Πολύ συνοπτικά λοιπόν μπορεί να οριστεί ως το είδος της πληροφόρησης που εξυπηρετεί τις καθημερινές ανάγκες των προϊσταμένων και επικεντρώνεται σε άμεσες και συνεχιζόμενες δράσεις ενός οργανισμού, τις λεγόμενες και «λειτουργίες πρώτης γραμμής» (“Frontline Functions”).¹²⁴

Το τρίτο επίπεδο στο οποίο λειτουργεί η πληροφόρηση είναι το επιχειρησιακό. Στην περίπτωση αυτή στρατηγικές και τακτικές συνδέονται από το ενδιάμεσο στάδιο του επιχειρησιακού σχεδιασμού, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στρατηγικοί αντικειμενικοί

¹²⁰Βλ. Johnson K. Loch, “Strategic Intelligence: An American Perspective”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 3, No. 3, 1989, σελ. 299-305.

¹²¹Russell L. Richard, *Sharpening Strategic Intelligence, Why the CIA Gets it Wrong and What Needs to be Done to Get it Right* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), σελ. 6.

¹²²Jensen J. Carl III, McElreath H. David, Graves Melissa, (2013), *op. cit.*, σελ. 6.

¹²³Goldman Jan, (2006), *op. cit.*, σελ. 130.

¹²⁴McDowell Don, (2009), *op. cit.*, σελ. 13.

σκοποί.¹²⁵ Σε γενικές γραμμές η επιχειρησιακή πληροφόρηση (“Operational Intelligence”) βρίσκεται ανάμεσα στα δύο προαναφερθέντα επίπεδα και βρίσκει εφαρμογή κυρίως στα στρατιωτικά ζητήματα, χωρίς όμως να λείπει και η χρηστικότητα της σε άλλους τομείς, όπως η εσωτερική ασφάλεια και η αστυνόμευση. Οι ένοπλες δυνάμεις των Η.Π.Α. σε μια περιγραφή που μπορεί να έχει και ευρύτερες προεκτάσεις, την ορίζουν ως την πληροφόρηση που επικεντρώνεται στις δυνατότητες και προθέσεις του αντιπάλου, αναλύει το άμεσο επιχειρησιακό περιβάλλον, αναγνωρίζει τα αδύναμα σημεία και τις κρίσιμες τρωτότητες, παρακολουθεί την εξέλιξη των γεγονότων σε επίπεδο επιχειρήσεων και έτσι υποστηρίζει τον ειδικό σχεδιασμό.¹²⁶

2.6. Ο «κύκλος της πληροφόρησης»

Γενικά στοιχεία

Ο κύκλος της πληροφόρησης ουσιαστικά περιγράφει συνολικά τη διαδικασία της πληροφόρησης (“Intelligence Process”), προσφέροντας μια αναλυτική δομή για το πώς οι υπηρεσίες πληροφοριών συγκεντρώνουν, ερμηνεύουν και διανέμουν τις πληροφορίες.¹²⁷

Στη σύγχρονη εποχή της πληροφόρησης, η λογική του κύκλου μπορεί να υποστηριχθεί ότι βρίσκεται στην «καρδιά» της γενικότερης διαδικασίας. Με απλά λόγια έχουμε να κάνουμε με τη διαδικασία που περιλαμβάνει την απόκτηση των πληροφοριών, την μετατροπή τους σε πληροφόρηση, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι διαθέσιμη στους διαμορφωτές πολιτικής. Ο βασικός σκοπός είναι η παροχή χρήσιμης γνώσης για τη λήψη αποφάσεων.¹²⁸ Ουσιαστικά πρόκειται για μοντέλο που περιγράφει τη σειρά των δραστηριοτήτων, που ξεκινούν από τα αρχικά στάδια του σχεδιασμού και καταλήγουν στη δημιουργία ενός «τελικού προϊόντος» για τα υψηλότερα κυβερνητικά κλιμάκια.¹²⁹

¹²⁵Cox Jim, (2009), op. cit., σελ. 12.

¹²⁶U.S. Joint Chiefs of Staff, *Joint Publication 2-0, Joint Intelligence*, 22 October 2013, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp2_0.pdf, accessed on 21.11.2017, σελ. 1-24.

¹²⁷Johnson K. Loch, (2010), op. cit., σελ. 12.

¹²⁸Βλ. Johnson K. Loch, “Making the Intelligence “Cycle” Work”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 4, 1986, σελ. 1-23.

¹²⁹Βλ. Johnson K. Loch, (2009), op. cit.

Ο Richard Horowitz υιοθετώντας τα βασικά συμπεράσματα της “*Church Committee*” των Η.Π.Α., περιέγραψε μια απλή αλληλουχία γεγονότων που συνιστούν τη διαδικασία ή τον κύκλο πληροφόρησης:

- Αυτοί που χρησιμοποιούν την πληροφόρηση, οι «καταναλωτές», υποδεικνύουν το είδος των πληροφοριών που χρειάζονται.
- Οι ανάγκες αυτές μεταφράζονται σε «απαιτήσεις» από υψηλόβαθμα στελέχη.
- Οι απαιτήσεις χρησιμοποιούνται για να κατανεμηθούν πόροι στους «συλλέκτες» και για να καθοδηγήσουν τις προσπάθειές τους.
- Διά του σταδίου της συλλογής συγκεντρώνονται οι απαιτούμενες πληροφορίες που αποκαλούνται «απλή πληροφόρηση» (“*Raw Intelligence*”).
- Η «απλή πληροφόρηση» επεξεργάζεται από τους αναλυτές και μετατρέπεται σε «ολοκληρωμένη πληροφόρηση» (“*Finished Intelligence*”).
- Το τελικό προϊόν διανέμεται στους καταναλωτές και οι υπεύθυνοι σχεδιασμού, αξιολογώντας τα αποτελέσματα προχωρούν σε βελτιωτικές κινήσεις που αυξάνουν την αποτελεσματικότητα.¹³⁰

Γενικά ανάλογα με τις απαιτήσεις του κάθε οργανισμού, τη χρηστικότητα, αλλά και τις αντιλήψεις των μελετητών, έχουν καθιερωθεί διάφορες εκδοχές του κύκλου της πληροφόρησης, με τις περισσότερες να περιγράφουν από πέντε έως επτά στάδια.¹³¹

Κατά τον Loch Johnson, τα στάδια-φάσεις είναι τα εξής πέντε: (1) σχεδιασμός και κατευθύνσεις (“*Planning and Directions*”), (2) συλλογή, (3) επεξεργασία, (4) ανάλυση και παραγωγή και (5) διανομή. Ωστόσο ο ίδιος σημειώνει πως ο κύκλος της πληροφόρησης δεν είναι ακριβώς ένας πραγματικός κύκλος αποτελούμενος από μια σειρά διακριτών φάσεων που η μία οδηγεί νομοτελειακά στην άλλη, αλλά ένα σύνολο σταθερών αλληλεπιδράσεων μεταξύ «παραγωγών» και «καταναλωτών», που περιλαμβάνει πολλές «διασυνδέσεις ανατροφοδότησης». Γίνεται λόγος δηλαδή για «πισωγυρίσματα» και επικοινωνίες ανάλογα με τις πραγματικές ανάγκες της καθημερινότητας. Βέβαια για λόγους αναλυτικής ευκολίας υιοθετούνται από τους περισσότερους κάποια ενδεικτικά μοντέλα που περιλαμβάνουν διακριτές φάσεις.¹³²

¹³⁰Horowitz Richard, (1995), op. cit., σελ. 391-392.

¹³¹Jensen J. Carl III, McElreath H. David, Graves Melissa, (2013), op. cit., σελ. 153.

¹³²Johnson K. Loch, (1986), op. cit., σελ. 1 και Johnson K. Loch, (2009), op. cit., σελ. 39.

Για τον Mark Lowenthal η διαδικασία πληροφόρησης αναφέρεται σε επτά βήματα ή στάδια που ξεκινούν από την ανάγκη για πληροφορίες έως και την παράδοση του προϊόντος, αφού έχει υποστεί ανάλυση. Τα βήματα αυτά είναι: (1) ο προσδιορισμός απαιτήσεων (“Requirements”), (2) η συλλογή (“Collection”), (3) η επεξεργασία και εκμετάλλευση (“Processing and Exploitation”), (4) η ανάλυση και παραγωγή (“Analysis and Production”), (5) η διανομή (“Dissemination”), (6) η κατανάλωση (“Consumption”) και (7) η ανατροφοδότηση (“Feedback”).¹³³

Ο Gregory Treverton εισήγαγε μια εκδοχή του κύκλου της πληροφόρησης που αποκάλεσε “Real Intelligence Cycle”, στην οποία τα πέντε βασικά στάδια είναι τα εξής:

- (1) Οι υπηρεσίες πληροφοριών «συμπεραίνουν» τις ανάγκες των διαμορφωτών πολιτικής.
- (2) Ανάθεση αρμοδιοτήτων (“Tasking”) και συλλογή.
- (3) «Απλή» πληροφόρηση (“Raw Intelligence”).
- (4) Επεξεργασία και ανάλυση.
- (5) Λήψη πληροφόρησης και ανταπόκριση από τους διαμορφωτές πολιτικής.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι διαμορφωτές πολιτικής στην πραγματικότητα είναι τόσο απασχολημένοι που δεν μπορούν να διαμορφώσουν τις ανάγκες τους για πληροφόρηση και έτσι αυτό γίνεται στην πράξη από τα στελέχη των υπηρεσιών πληροφοριών. Επίσης ειδικά σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Η.Π.Α., πολλές φορές οι ηγέτες λαμβάνουν απευθείας πληροφόρηση μη επεξεργασμένη, ωστόσο διασταυρωμένη, δηλαδή “raw intelligence”. Αυτό σημαίνει ότι στην εκδοχή αυτή, η απευθείας επαφή μεταξύ ληπτών αποφάσεων και των αρμόδιων επαγγελματιών, είναι εφικτή παρακάμπτοντας έτσι την αυστηρή δομή του κλασικού κύκλου της πληροφόρησης.¹³⁴

Ο Arthur Hulnick αμφισβητώντας την πεπατημένη οδό, υποστήριξε ότι ο κύκλος της πληροφόρησης δεν αποτελεί ένα ακριβές μοντέλο ερμηνείας της συνολικής διαδικασίας, εφόσον δεν αποτυπώνει σαφώς αυτό που συμβαίνει. Στην πράξη οι

¹³³Lowenthal M. Mark, *Intelligence From Secret to Policy*, Fourth Edition (Washington DC: CQ Press, 2009), σελ. 70.

¹³⁴Βλ. Treverton F. Gregory, *Reshaping National Intelligence in an Age of Information* (Cambridge: RAND, Cambridge University Press, 2001), σελ. 93-134.

διαμορφωτές πολιτικής σπάνια δίνουν οδηγίες για τη συλλογή πληροφοριών και η τελευταία λειτουργεί σχεδόν παράλληλα με το στάδιο της ανάλυσης.¹³⁵

Ο ίδιος επεσήμανε την ύπαρξη τριών σχολών σκέψης σχετικά με τη διαδικασία της πληροφόρησης και συγκεκριμένα: του παραδοσιακού κύκλου της πληροφόρησης, του τροποποιημένου μοντέλου και αυτού της μήτρας (“matrix”). Κατά την άποψή του ένα ακόμη ελάττωμα του παραδοσιακού υποδείγματος είναι, ότι δεν συμπεριλαμβάνει τις λειτουργίες της αντιπληροφόρησης και της συγκαλυμμένης-μυστικής δράσης. Κατά τη λογική του, τα τέσσερα βασικά καθήκοντα-λειτουργίες, της συλλογής, της ανάλυσης, της αντιπληροφόρησης και της μυστικής δράσης, οδηγούν στην αντίληψη ότι υπάρχουν δύο βασικές μεταβλητές στην πληροφόρηση. Αυτές είναι, η «διαδικασία» που καλύπτει στοιχεία εξειδικευμένων λειτουργιών και η «ακολουθία-αλληλουχία» (“Sequence”) που καθορίζει το πώς οι παραπάνω λειτουργίες σχετίζονται μεταξύ τους.¹³⁶

Πέραν των ανωτέρω και παρά τις όποιες ενστάσεις για τη μορφή και τη χρηστικότητα του κύκλου της πληροφόρησης, ο τελευταίος αποτελεί μια αρκετά ικανοποιητική αναπαράσταση του τι ακριβώς συμβαίνει κατά τη διάρκεια μιας περίπλοκης αλλά άκρως σημαντικής διαδικασίας.

2.7. Λειτουργίες

Όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, η πληροφόρηση γενικά επιτελεί δύο βασικούς σκοπούς: πρώτα και κύρια ενημερώνει την πολιτική και δεύτερον υποστηρίζει επιχειρήσεις, είτε αυτές είναι στρατιωτικής, αστυνομικής φύσης, είτε αφορούν την εξωτερική πολιτική της χώρας. Σε κάθε περίπτωση, ο απώτατος στόχος είναι η επίτευξη της κρατικής ασφάλειας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η δράση της πληροφόρησης να διακρίνεται σε τέσσερις λειτουργίες (“Intelligence Functions”), που κατά κοινή παραδοχή είναι: η συλλογή, η ανάλυση, η αντιπληροφόρηση και η

¹³⁵Hulnick S. Arthur, “What’s Wrong With the Intelligence Cycle”, *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No 6, 2006, σελ. 959-960, Hulnick S. Arthur, “Home Time: A New Paradigm for Domestic Intelligence”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 22, No. 4, 2009, σελ. 580,

¹³⁶Hulnick S. Arthur, *Intelligence Legoland: Seeking Better Models of the Intelligence Process*, Paper Prepared for the Annual Convention of the International Studies Association, San Francisco, CA, 2013, σελ. 6-8.

συγκαλυμμένη-μυστική δράση.¹³⁷ Φυσικά ο τρόπος εφαρμογής τους και η ακριβής μεταξύ τους σχέση διαφέρει από τόπο σε τόπο και κάθε κράτος υιοθετεί τους δικούς του τρόπους δράσεις. Αυτό το οποίο όμως αποτελεί μία κοινή σταθερά, είναι το ότι η πληροφόρηση υφίσταται στο πλαίσιο της αρμονικής συνύπαρξης και συνεργασίας των ανωτέρω λειτουργιών.

Για τον Roy Godson άλλωστε, η πληροφόρηση είναι μια διαδικασία που αποτελείται από τις λειτουργίες αυτές, οι οποίες εντάσσονται οργανικά σε ένα ευρύτερο σύνολο με στόχο την κρατική ασφάλεια: *«Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ένα αποτελεσματικό σύστημα συλλογής πληροφόρησης, χωρίς την ανάλυση η οποία παρέχει ουσιαστική καθοδήγηση στους συλλέκτες. Η αντιπληροφόρηση είναι απαραίτητη για την προστασία των συλλεκτών, ώστε να μην αποκαλυφθούν τα στοιχεία τους και έτσι εξουδετερωθούν ή γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από άλλες μυστικές υπηρεσίες. Παρομοίως, ένα επιτυχές πρόγραμμα μυστικής δράσης, θα πρέπει να βασίζεται σε καλή συλλογή, ανάλυση και αντιπληροφόρηση. Με βάση αυτά, καταλαβαίνουμε ότι η φύση της πληροφόρησης είναι τέτοια ώστε τα στοιχεία της συναποτελούν ένα ενιαίο σύστημα, το οποίο για να λειτουργήσει σωστά, πρέπει όλα τα μέρη να δουλεύουν αποτελεσματικά».*¹³⁸

Ο Loch Johnson περιγράφει με παρόμοιο τρόπο την αλληλεπίδραση μεταξύ των λειτουργιών της πληροφόρησης: *«Στην έννοια της πληροφόρησης περιλαμβάνονται δύο βασικά στοιχεία. Πρώτον οι υπηρεσίες αποκτούν και ερμηνεύουν πληροφορίες για απειλές και ευκαιρίες, σε μια προσπάθεια να μειώσουν τα κενά γνώσης του κρατικού μηχανισμού. Δεύτερον, βασιζόμενοι σε πληροφορίες που προέρχονται από μυστικές ή ανοικτές πηγές, οι διαμορφωτές πολιτικής, επιστρατεύουν την αντιπληροφόρηση για να προστατεύσουν το κράτος από διάφορες ζημιές, ενώ ταυτόχρονα προωθούν το εθνικό συμφέρον μέσω της μυστικής χειραγώγησης γεγονότων και προσωπικοτήτων σε άλλες χώρες».*¹³⁹

¹³⁷Hastedt P. Glenn, "Controlling Intelligence: Defining the Problem", στο Hastedt P. Glenn (Ed.) *Controlling Intelligence* (Abingdon, Oxon: Frank Cass, 1991), σελ. 6, Bruneau C. Thomas, Boraz C. Steven, (2007), op. cit., σελ. 7.

¹³⁸Βλ. Godson F. Roy, "Intelligence and Policy: An Introduction", στο Godson F. Roy (Ed.), *Intelligence Requirements for the 1980's: Intelligence and Policy* (Lexington, MA: Lexington Books, 1986).

¹³⁹Johnson K. Loch, *Secret Agencies: U.S. Intelligence in a Hostile World* (New Haven: Yale University Press, 1996), σελ. 119.

2.7.1. Συλλογή

Η διαδικασία της συλλογής, αποτελεί τη συγκέντρωση πληροφοριών και δεδομένων βάσει των απαιτήσεων και προτεραιοτήτων που έχουν διαμορφωθεί από τους λήπτες των αποφάσεων.¹⁴⁰

Κατά τον Mark Lowenthal η συλλογή είναι ο «θεμελιώδης λίθος» της πληροφόρησης και χωρίς αυτήν, η τελευταία είναι: «κάτι περισσότερο από μια διαδικασία εικασιών και στην καλύτερη περίπτωση μια συστηματοποιημένη διαδικασία εικασιών, αλλά σίγουρα όχι κάτι παραπάνω».¹⁴¹

Σύμφωνα με τον James Burch, ο σκοπός της είναι η αναγνώριση και συλλογή των «απαραίτητων στοιχείων των πληροφοριών» (“Essential Elements of Information”) που μπορούν να δώσουν απάντηση σε ένα υπαρκτό κενό πληροφόρησης (“Intelligence gap”). Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία αυτά είναι κρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τους αντιπάλους και το περιβάλλον τους, τα οποία χρειάζεται ο διαμορφωτής πολιτικής, ώστε να λάβει κατάλληλες αποφάσεις, αφού τα συνδυάσει με άλλα δεδομένα. Επιπλέον, δεν βρίσκονται σε βάσεις δεδομένων και δεν μπορούν οι αναλυτές να έχουν πρόσβαση σε αυτά. Συνεπώς απαιτείται εξειδικευμένη προσπάθεια να συλλεγούν άγνωστα στοιχεία ή ακόμα και να επιβεβαιωθούν υποθέσεις.¹⁴²

Ο Allen Dulles¹⁴³, πολύ νωρίς προχώρησε σε διάκριση δύο ευρύτατων κατηγοριών, κάνοντας λόγο για *μυστική* (“secret or covert”) και για *μη μυστική-εμφανή* (“overt”) συλλογή. Χαρακτηριστικά ανέφερε ότι η συλλογή πληροφοριών πραγματοποιείται με διάφορους τρόπους και όχι κατ’ανάγκη υπό συνθήκες μυστικότητας και αυτό προκύπτει από την ύπαρξη χρήσιμων πληροφοριών, οι οποίες βρίσκονται στον ημερήσιο τύπο, σε βιβλία, σε επαγγελματικές εκδόσεις, σε επίσημες εκθέσεις πεπραγμένων κυβερνήσεων, ακόμα και στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο. Επιπλέον υπάρχει και μια ενδιάμεση κατάσταση συλλογής πληροφοριών, η οποία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο επισήμων επαφών μεταξύ κυβερνήσεων και συγκεκριμένα κατά τη διάρκεια διπλωματικών δραστηριοτήτων, οπότε και οι προθέσεις των κρατών μπορούν

¹⁴⁰Βλ. Hall Michael Wayne, Citrenbaum Gary, *Intelligence Collection: How to Plan and Execute Intelligence Collection in Complex Environments* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2012).

¹⁴¹Lowenthal M. Mark, (2009), op. cit., σελ. 85.

¹⁴²Burch James, “Assessing the Domestic Intelligence Model and Process” στο Logan Keith Gregory (Ed.), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010), σελ. 191.

¹⁴³Srodes James, *Allen Dulles: Master of Spies* (Washington DC: Regnery Publishing, 1999), σελ. 425.

να γίνουν αντιληπτές. Σε ότι αφορά τη μυστική συλλογή πληροφοριών (“Covert or Clandestine Collection”), θεώρησε πως είναι κυρίως ένα ζήτημα επίλυσης εμποδίων που θέτει η άλλη πλευρά ώστε να επιτευχθεί ένας σκοπός. Παράλληλα τα μέσα με τα οποία μπορεί να διεξαχθεί είναι είτε ο ανθρώπινος παράγοντας, είτε η χρήση «μηχανών», δηλαδή τεχνικών μέσων.¹⁴⁴ Αυτή λοιπόν η διαδικασία της μυστικής συλλογής πληροφοριών από ανθρώπους ή τεχνικά μέσα, είναι αυτό που μπορεί να αποκαλείται «Κατασκοπεία» (“Espionage”).¹⁴⁵

Ο Michael Herman έδωσε περισσότερη έμφαση στο κομμάτι της μυστικότητας και όρισε τη συλλογή πληροφόρησης, ως τη συγκέντρωση πληροφοριών, η οποία διεξάγεται χωρίς τη γνώση ή τη συγκατάθεση του «στόχου» και ως εκ τούτου τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι κατά κύριο λόγο μυστικά. Επίσης διέκρινε δύο τρόπους δράσης: τη *συλλογή διά της παρατήρησης αντικειμένων και προσώπων* (“Observational Intelligence”) και τη *συλλογή διά της πρόσβασης σε επικοινωνίες* (“Message-like Intelligence”), δηλαδή της παρακολούθησης-υποκλοπής διαλόγων ή αποκρυπτογράφησης μηνυμάτων.¹⁴⁶

Σε κάθε περίπτωση είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι πηγές και συνεπώς οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί η συλλογή πληροφοριών ποικίλλουν. Έτσι προκύπτει και μια άλλη τυπολογία της πληροφόρησης, που διακρίνεται σε επιμέρους «εξειδικεύσεις» (“Intelligence Disciplines” or “INT’S”), ανάλογα με τον τύπο της πληροφόρησης που παράγεται ως αποτέλεσμα της συλλογής.¹⁴⁷

Σε γενικές γραμμές οι ανωτέρω εξειδικευμένες μέθοδοι μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής:

α) Συλλογή από ανθρώπινες πηγές, δηλαδή η άσκηση κατασκοπείας (“Human Intelligence” or “Humint”).

β) Συλλογή διά τεχνικών μέσων (“Technical Intelligence” or “Techint”).

γ) Συλλογή μέσω ανοιχτών πηγών, δηλαδή δια του τύπου, της τηλεόρασης, του διαδικτύου, ή της διπλωματίας (“Open-Source Intelligence” or “Osint”).¹⁴⁸

¹⁴⁴Sulick J. Michael, “Introduction, Future Technology Challenges in Espionage”, στο Wallace Robert, Melton H. Keith, Schlesinger Robert Henry, *Spycraft: The Secret History of the CIA's Spyspechs, from Communism to Al-Qaeda* (New York: First Plume Printing, 2009), σελ. xxvii-xxviii.

¹⁴⁵Dulles W. Allen, (1963), op. cit., σελ. 56-59.

¹⁴⁶Herman Michael, (1996), op. cit., σελ. 81 και 119.

¹⁴⁷Βλ. Lowenthal M. Mark, Clark M. Robert, (2016), op. cit., σελ. 1-4 και Richelson T. Jeffrey, (2016), op. cit.

¹⁴⁸Shulsky N. Abram, Schmitt J. Gary, (2002), op. cit., σελ. 11.

2.7.2. Ανάλυση

Μετά το στάδιο της συλλογής, ιδιαίτερα σημαντική λειτουργία της πληροφόρησης, αποτελεί η διαδικασία της ανάλυσης. Εάν μάλιστα δεχθούμε ότι η πληροφόρηση επιτελεί κυρίως γνωστική λειτουργία (“cognition”), δηλαδή περιλαμβάνει την παρατήρηση κρατών, τάσεων, ανθρώπων, γεγονότων, την ταυτοποίηση προτύπων ή ανωμαλιών στις συμπεριφορές, σχέσεις αιτίου και αιτιατού μεταξύ παραγόντων, την ερμηνεία αποτελεσμάτων του παρελθόντος και προβλέψεις για μελλοντικές εξελίξεις, την επίδραση στη διαμόρφωση πολιτικής, τότε το στάδιο της ανάλυσης είναι το διανοητικό κομμάτι όλης αυτής της αλληλουχίας.¹⁴⁹

Η ανάλυση είναι καθοριστική προκειμένου να λειτουργήσει ο κύκλος της πληροφόρησης και ουσιαστικά χωρίς τη μεσολάβησή της, δεν μπορεί να κάνει κάποιος λόγο για την έννοια της πληροφόρησης στη σύγχρονη διάστασή της.¹⁵⁰ Εξάλλου, αυτό που έχει σημασία δεν είναι μόνο η συλλογή πληροφοριών, αλλά και το να εξαχθούν συμπεράσματα από αυτές, έτσι ώστε να ενημερωθούν έγκαιρα οι διαμορφωτές πολιτικής.¹⁵¹ Ο Allen Dulles έθεσε το ζήτημα πολύ σωστά: *«Χωρίς την ανάλυση, οι πληροφορίες που προκύπτουν από τεχνικά μέσα, ακόμα και από την άσκηση κατασκοπείας, θα είχαν μικρή αξία. Ο αναλυτής είναι αυτός που με τρόπο επίμονο, λαμβάνει υπόψιν του καταστάσεις, δοκιμάζει διάφορες υποθέσεις και τελικά καταλήγει σε συμπεράσματα»*.¹⁵²

Το στάδιο λοιπόν τα ανάλυσης, διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο και είναι μια διανοητική διαδικασία που αντιμετωπίζει αναπόφευκτα όλες τις προκλήσεις της πληροφόρησης¹⁵³, ενώ παράλληλα αποτελεί πεδίο που δεν έχει κατανοηθεί επαρκώς και ακόλουθα οριστεί πλήρως σε ακαδημαϊκό και επαγγελματικό επίπεδο.¹⁵⁴

¹⁴⁹MacEachin Douglas, “Strategic Analysis”, στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Eds.), *Transforming U.S. Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2006), σελ. 117.

¹⁵⁰Cline S. Ray, *Secrets, Spies and Scholars: The Essential CIA* (Washington DC: Acropolis, 1978), σελ. 10.

¹⁵¹Laqueur Walter, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence* (New York: Basic Books, 1985), σελ. 11.

¹⁵²Dulles W. Allen, (1963), op. cit., σελ. 9.

¹⁵³Lowenthal M. Mark, Marks A. Ronald, “Intelligence Analysis: Is It As Good As It Gets?”, *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 28, No. 4, 2015, σελ. 664.

¹⁵⁴Bruce B. James, George Z. Roger, “Intelligence Analysis-The Emergence of a Discipline”, στο George Z. Roger, Bruce B. James (Eds.), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008), σελ. 1, Hulnick S. Arthur, *Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century* (Westport, CT: Praeger, 1999), σελ. 13.

Η αποστολή-σκοπός της αναλυτικής διαδικασίας έγκειται στην αξιολόγηση, ενσωμάτωση και ερμηνεία των πληροφοριών, έτσι ώστε να παρέχεται έγκαιρη προειδοποίηση στους λήπτες αποφάσεων, να μειώνεται η αβεβαιότητα και τέλος να εντοπίζονται ευκαιρίες εν μέσω ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.¹⁵⁵ Με άλλα λόγια, αποσκοπεί στην νοηματοδότηση του πλήθους των διακριτών κομματιών των πληροφοριών που παράγονται από διάφορα συστήματα συλλογής. Αυτό σημαίνει, ότι βασικά τοποθετεί τις ποικίλες πληροφορίες σε συγκεκριμένο πλαίσιο, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει γεωγραφικά, θρησκευτικά, πολιτικά και στρατιωτικά ζητήματα, ενασχόληση με το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον και καταλήγει στην παραγωγή τελικού προϊόντος πληροφόρησης (“Finished intelligence”), το οποίο διανέμεται στους διαμορφωτές πολιτικής, είτε για ανάληψη δράσης, είτε ως απόθεμα γνώσης.¹⁵⁶

Ο Jack Davis περιέγραψε τη βασική αποστολή της ανάλυσης ως εξής: «*Ο απόλυτος σκοπός της ανάλυσης είναι η εφαρμογή υψηλής-ουσιαστικής εξειδίκευσης, η αξιοποίηση όλων των δυνατών πηγών πληροφόρησης και η δεξιότητα παραγωγής εκτιμήσεων, οι οποίες θα παρέχουν διακριτή και προστιθέμενη αξία στους πελάτες-πολιτικούς, ώστε αυτοί να προστατεύσουν και να προωθήσουν τα κρατικά συμφέροντα ασφαλείας*».¹⁵⁷

Λαμβάνοντας υπόψιν τα ανωτέρω περί της σημασίας και του σκοπού της ανάλυσης πληροφοριών, η τελευταία μπορεί να οριστεί ως μια διαδικασία αξιολόγησης και μετατροπής απλών δεδομένων που αποκτώνται με τρόπο μυστικό, σε περιγραφές, ερμηνείες και κρίσεις που τίθενται στη διάθεση των ληπτών αποφάσεων. Περιλαμβάνει λοιπόν την εκτίμηση της αξιοπιστίας των δεδομένων, πραγματοποιώντας σύγκριση με την ήδη υπάρχουσα γνώση, ώστε να διακριθεί το πραγματικό γεγονός από το λανθασμένο και την προσπάθεια παραπλάνησης. Τα δεδομένα στη συνέχεια εξετάζονται ως προς τη φύση τους, την αναλογία, τη λειτουργία, τη σχετικότητα, καθώς και τυχόν διασυνδέσεις τους. Εφόσον τα συσχετιζόμενα δεδομένα συντεθούν σε μορφή πληροφοριών, μπορεί ο αναλυτής να προχωρήσει σε προβλέψεις, να ανακαλύψει κενά πληροφόρησης και να ερμηνεύσει περίπλοκες σειρές γεγονότων και σχέσεων. Σε γενικές γραμμές, η ανάλυση είναι μια εγγενής διαδικασία πρόβλεψης και ακολουθεί το

¹⁵⁵Fingar Thomas, (2011), op. cit., σελ. 36-39.

¹⁵⁶Clark J. Ransom, (2007), op. cit., σελ. 47.

¹⁵⁷Davis Jack, “Intelligence Analysts and Policymakers: Benefits and Dangers of Tensions in the Relationship”, *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 6, 2006, σελ. 1007.

εξής βασικό πρότυπο: περιγράφει ό,τι είναι γνωστό, επισημαίνει τις διασυνδέσεις που σχηματίζουν τη βάση των κρίσεων και προσφέρει μία πρόβλεψη-πρόγνωση.¹⁵⁸

2.7.3. Αντιπληροφόρηση

Η αντιπληροφόρηση (“Counterintelligence”) είναι μία λειτουργία που υποστηρίζει τη διαδικασία της πληροφόρησης σε όλες τις εκφάνσεις της και κατά αυτόν τον τρόπο υποστηρίζει και την ανάπτυξη μίας στιβαρής και ορθολογικής πολιτικής από τους διαμορφωτές της.¹⁵⁹

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι προστατεύει και ταυτόχρονα λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του κύκλου της πληροφόρησης, δηλαδή αποτελεί βασικό κομμάτι του και εκτελείται κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων του. Μπορεί να ειπωθεί ότι αποτελεί μια αντανάκλαση της πληροφόρησης, καθώς αφορά σε όλα τα στοιχεία της, τα χρησιμοποιεί και παράλληλα στο σύνολό του, είναι μέρος της ανάλυσης, της συλλογής και της μυστικής δράσης, όπως αυτές διεξάγονται από τις υπηρεσίες πληροφοριών.¹⁶⁰

Βασικά πρόκειται για διαδικασίες που έχουν κοινό αντικειμενικό σκοπό για λογαριασμό των ληπτών αποφάσεων. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου ρούχου, φτιαγμένες από το ίδιο ύφασμα, το οποίο συνεργατικά και σκόπιμα έχει υφανθεί από τους διαμορφωτές πολιτικής: *«Υπό ιδανικές συνθήκες το ρούχο αυτό, αποκαλύπτει λεπτομερώς στον αντίπαλο την μία όψη και κρύβει την άλλη ή προβάλλει μία μη αληθή εικόνα, προετοιμάζοντας έτσι αυτόν που το φορά με σκοπό τον αιφνιδιασμό»*.¹⁶¹

Η προσπάθεια για τον ορισμό του φαινομένου της αντιπληροφόρησης δεν διαφέρει πολύ από την αντίστοιχη για την πληροφόρηση, καθώς υπάρχουν διάφορες εκδοχές, ανάλογα με το πως αυτή γίνεται αντιληπτή.¹⁶²

¹⁵⁸Lefebvre Stephane, “A Look at Intelligence Analysis”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 2, 2004, σελ. 236.

¹⁵⁹O’ Connell K.M., “Thinking About Intelligence Comparatively”, *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 11, No. 1, 2004, σελ. 113, Lowenthal M. Mark, (2009), op. cit., σελ. 165.

¹⁶⁰Codevilla Angelo, (1992), op. cit., σελ. 4.

¹⁶¹Sims E. Jennifer, “Democracies and Counterintelligence, The Enduring Challenge”, στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Eds.), *Vaults, Mirrors and Masks, Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008), σελ. 1.

¹⁶²Duvenage C. Petrus, “Counterintelligence”, Prunckun Hank (Ed.), *Intelligence and Private Investigation: Developing Sophisticated Methods for Conducting Inquiries* (Springfield, IL: Charles C. Thomas Publisher Ltd., 2013), σελ. 130, Redmond J. Paul, (2010), op. cit., σελ. 538, Jelen F. George,

Ο William Odom την αντιλαμβάνεται ως είδος πληροφόρησης που συγκεντρώνεται, σχετικά με τις δυνατότητες και δραστηριότητες των υπηρεσιών πληροφοριών του αντιπάλου, δηλαδή όχι κάτι περισσότερο από συλλογή πληροφοριών ειδικού ενδιαφέροντος. Παράλληλα αυτές είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν για τη λήψη μέτρων ασφαλείας, τα οποία όμως θα αποφασισθούν και θα εκτελεστούν από άλλες αρχές και υπηρεσίες.¹⁶³

Το ρωσικό και πρώην σοβιετικό σύστημα πληροφοριών, θεωρεί πως η αντιπληροφόρηση είναι ουσιαστικά σύνολο εξειδικευμένων δραστηριοτήτων εργαλειακού χαρακτήρα που πηγάζουν από την κυβέρνηση και αντιμετωπίζουν απειλές που προέρχονται από άτομα, ομάδες ή υπηρεσίες πληροφοριών άλλων κρατών. Οι απειλές αυτές μπορεί να είναι: η κατασκοπεία, οι δολιοφθορές (“sabotage”) και η τρομοκρατία, ενώ στρέφονται εναντίον της ασφάλειας του κράτους.¹⁶⁴

Στις Η.Π.Α. ο όρος σημαίνει τις πληροφορίες που συγκεντρώνονται και τις δραστηριότητες που διεξάγονται, για να προστατεύσουν το κράτος από την κατασκοπεία, άλλες δράσεις πληροφόρησης, τις δολιοφθορές και τις δολοφονίες που μπορούν να πραγματοποιηθούν από ξένους οργανισμούς, άτομα και διεθνείς τρομοκρατικές ομάδες.¹⁶⁵

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η αντιπληροφόρηση έχει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός της την προστασία του πυρήνα του κράτους και του πολιτεύματος, με τα παραδοσιακά στοιχεία της δράσης κατά της κατασκοπείας, της ανατροπής-υπονόμευσης και του σαμποτάζ.¹⁶⁶ Κατά μία επίσης ευρεία θεώρηση, η έννοια της αντιπληροφόρησης αφορά τόσο σε πληροφορίες όσο και σε δραστηριότητες που διεξάγονται εκ μέρους της κυβέρνησης και αποσκοπούν στον εντοπισμό, την ανάλυση και στην αντιμετώπιση απειλών. Οι τελευταίες αποκαλούνται και «ενεργές επιχειρήσεις» (“active operations”) και αντιμετωπίζουν κρατικές ή μη οντότητες μέσω της ταυτοποίησης, ανάλυσης, εξουδετέρωσης και χειραγώγησης. Ειδικότερα

“The Defensive Disciplines of Intelligence”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 5, No. 4, 1991, σελ. 382.

¹⁶³Odom E. William, (2003), op. cit., σελ. 173-174.

¹⁶⁴Mitrokhin I. Vasily, (2002), op. cit., σελ. 537.

¹⁶⁵Van Cleave K. Michele, “What is Counterintelligence? A Guide to Thinking and Teaching About CI”, *Intelligence: Journal of U.S. Intelligence Studies*, Fall/Winter 2013, σελ. 58.

¹⁶⁶Farago Ladislav, *War of Wits: The Anatomy of Espionage and Intelligence* (New York: Funk and Wagnalls, 1954), σελ. 271, Gilbert L. James, Finnegan P. John, Bray Ann (Eds.), *In the Shadow of the Sphinx: A History of Army Counterintelligence* (Fort Belvoir, Virginia: Office of Strategic Management and Information, US Army Intelligence and Security Command, 2005), σελ. 134.

περιλαμβάνουν στρατολόγηση ξένων αξιωματούχων, παρακολουθήσεις, χρήση διπλών πρακτόρων, εξάρθρωση επιχειρήσεων, σύλληψη κατασκόπων και άλλες τεχνικές.¹⁶⁷

Ο Wasemiller κινούμενος στο παραπάνω πλαίσιο έκανε λόγο για προϊόντα και δραστηριότητες, με τις τελευταίες να εντάσσονται στην αντιπληροφόρηση ως έχουσες δύο όψεις: την ασφάλεια και την αντικατασκοπεία. Η πρώτη περιλαμβάνει την εγκαθίδρυση παθητικών ή στατικών αμυντικών μέτρων, ενάντια σε εχθρικές απόπειρες διείσδυσης. Η αντικατασκοπεία προϋποθέτει την αναγνώριση συγκεκριμένου αντιπάλου, γνώση συγκεκριμένων επιχειρήσεων που αυτός διεξάγει και την αντιμετώπισή τους δια της διείσδυσης και χειραγώγησής τους, ώστε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα τους, να «επιστρέψει» στον επιτιθέμενο.¹⁶⁸ Σύμφωνα με αυτόν ορισμό, η αντιπληροφόρηση αποτελεί ευρύτερο όρο από την αντικατασκοπεία, καθώς αφορά στη συνολική προσπάθεια που αναλαμβάνει μία μυστική υπηρεσία ώστε να συλλέξει πληροφορίες και να δράσει προστατευτικά έναντι οιασδήποτε απειλών.¹⁶⁹

Φυσικά όπως και στην περίπτωση της πληροφόρησης, υπάρχουν μελετητές οι οποίοι διατυπώνουν ορισμούς που περιέχουν τις έννοιες: της πληροφορίας-γνώσης, των δραστηριοτήτων και του οργανισμού.¹⁷⁰ Έτσι η αντιπληροφόρηση μπορεί να θεωρείται ως:

- Η γνώση που απαιτείται για την προστασία και τη διατήρηση της στρατιωτικής, παραγωγικής, πολιτικής και οικονομικής ισχύος ενός κράτους.
- Το σύνολο των διαδικασιών συλλογής πληροφοριών, ανάλυσης, ερευνών και επιχειρήσεων για την εξουδετέρωση των δράσεων του αντιπάλου.
- Η υπηρεσία-οργανισμός που χρειάζεται τις πληροφορίες και προβαίνει στις παραπάνω δράσεις.¹⁷¹

Σε ότι αφορά τον προσδιορισμό της αντιπληροφόρησης σε σχέση με τις οντότητες εναντίον των οποίων στρέφεται, τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μία διεύρυνση

¹⁶⁷De Graffenreid E. Kenneth, *Countering Hostile Intelligence Activities as a Strategic Threat* (Washington DC: National Strategy Information Center, Inc., Sep 1989), σελ. 3, Redmond J. Paul, (2010), op. cit., Van Cleave K. Michelle, (2013), op. cit., σελ. 5.

¹⁶⁸Βλ. Wasemiller A.C., “The Anatomy of Counterintelligence”, *Studies in Intelligence*, Vol. 13, No. 1, Winter 1969.

¹⁶⁹Smith W. Thomas Jr., (2003), op. cit., σελ. 66.

¹⁷⁰Βλ. Cate Charles V., “Counterintelligence for National Security”, *Studies in Intelligence*, Vol. 2, No. 4, Fall 1958.

¹⁷¹Reagan L. Mark, *Counterintelligence Glossary-Terms and Definitions of Interest for CI Professionals* (USA: Department of Defence, 2014), σελ. 32-34.

προς μη κρατικούς παράγοντες.¹⁷² Κατά αυτόν τον τρόπο, γίνεται λόγος για την προστασία της κυβέρνησης, των ενόπλων δυνάμεων, των υπηρεσιών ασφαλείας και των υπηρεσιών πληροφοριών εναντίον κατασκοπών ή άλλων παραγόντων, ακόμα και μη κρατικών (“non-state actors”) που θα μπορούσαν να διεισδύσουν και να βλάψουν γενικότερα το εθνικό συμφέρον. Στην τελευταία κατηγορία θα μπορούσαν να ανήκουν ημι-κρατικοί σχηματισμοί-ομάδες, πολυεθνικές επιχειρήσεις, τρομοκρατικές οργανώσεις, οργανωμένα δίκτυα διακίνησης ναρκωτικών και ομάδες διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος.¹⁷³

Κατά τον Roy Godson, η βασική αποστολή της έγκειται στην αναγνώριση, εξουδετέρωση και εκμετάλλευση της πληροφόρησης ή των μυστικών δομών πληροφοριών του αντιπάλου. Αποτελεί ένα στρατηγικό εργαλείο με το οποίο τα κράτη προστατεύονται και προωθούν τα συμφέροντά τους, αγωνιζόμενα για ισχύ, πλούτο και επιρροή και το κύριο προϊόν που παράγεται σε αυτήν την προσπάθεια είναι η διφυής δράση, δηλαδή η προστασία από τον εχθρό και η προσπάθεια παραπλάνησης-χειραγώγησής του. Με άλλα λόγια, η αντιπληροφόρηση χρησιμοποιείται για την κατανόηση της συνολικής απειλής από τις ξένες υπηρεσίες πληροφοριών και για την εκμετάλλευση της προκύπτουσας γνώσης για να υποσκελίσει τη δράση τους και να προσδώσει έτσι στον οικείο λήπτη αποφάσεων συγκριτικό πλεονέκτημα.¹⁷⁴

2.7.4. Μυστική δράση

Στο πέρασμα των αιώνων, πριν ακόμα την εμφάνιση του έθνους κράτους στη διεθνής πολιτική σκηνή, ο αγώνας για την επιβίωση, την κυριαρχία και την απόκτηση ισχύος, υπήρξε αδυσώπητος και εκφράστηκε κυρίως μέσω του πολέμου, της

¹⁷²Herman Michael, (1996), op. cit., σελ. 52.

¹⁷³Βλ. Curley Rob, *Intelligence and Counterintelligence, Spy Agencies, Intelligence Operations and the People Behind Them* (New York: Britannica Educational Publishing 2013), Davis Paul, “The Spy is an Eye: The Naval Criminal Investigative Service is Guarding Against Terrorist Spies”, *The Journal of Counterterrorism and Homeland Security International*, Vol. 11, No. 1, Winter 2005, Harber R. Justin, “Unconventional Spies: The Counterintelligence Threat from Non-State Actors”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 22, Vol. 2, 2009, σελ. 227, Aden C. Magee, “Countering Nontraditional HUMINT Collection Threats”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 23, No. 3, 2010, σελ. 510.

¹⁷⁴Godson Roy, *Dirty Tricks or Trump Cards: US Covert Action and Counterintelligence* (New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers, 2001), σελ. 238-240.

διπλωματίας και της πολιτικής.¹⁷⁵ Η μυστική δράση (“Covert Action”) αποτέλεσε μία τέταρτη δράση, λιγότερο γνωστή στο ευρύ κοινό από τις παραπάνω και για αυτό το λόγο κάποιοι την αποκάλεσαν ως την «ήσυχη επιλογή» (“quiet option”).¹⁷⁶ Παράλληλα, μπορεί να υποστηριχθεί ότι θεσμοθετήθηκε ως οργανικό μέρος της πληροφόρησης, κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.¹⁷⁷ Δίχως αμφιβολία, από κοινού με την κατασκοπεία, αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν έννοιες γεμάτες αντιφάσεις και παρανοήσεις, και είναι σίγουρα από τις πιο ενδιαφέρουσες πτυχές της πληροφόρησης.

Η αξία της έγκειται στο ότι προσφέρει στους ηγέτες έναν «τρίτο δρόμο», τη μέση οδό ανάμεσα σε εμφανή μέτρα, όπως η διπλωματία, οι οικονομικές κυρώσεις, η επίσημη εξωτερική πολιτική γενικότερα, από τη μια πλευρά και στη χρήση στρατιωτικής ισχύος, από την άλλη. Όπως υποστηρίζει και ο William Daugherty: «Παρέχει στον πρόεδρο την εναλλακτική που μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική από τη διπλωματία και λιγότερο θορυβώδης και ενοχλητική από τη φανερή χρήση δύναμης».¹⁷⁸ Βέβαια, κατά τον ίδιο, δεν αποτελεί πάντα την εύκολη λύση, αφού κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί για την απόλυτη επιτυχία των επιχειρήσεων μυστικής δράσης, ωστόσο είναι ένας παράγοντας που παρέχει αυξημένες πιθανότητες για ευνοϊκή έκβαση διεθνών ζητημάτων, χωρίς παράλληλα να ζημιώνει την πολιτική συνοχή του κράτους που τη διεξάγει, στο βαθμό που διασφαλίζεται ο απόρρητος χαρακτήρας της.¹⁷⁹

Πρόκειται λοιπόν για μια διαδικασία η οποία σε γενικές γραμμές είναι σχεδιασμένη ώστε να χειραγωγεί την εσωτερική πολιτική κατάσταση επηρεάζοντας την κοινή γνώμη

¹⁷⁵Για την ιστορικότητα του φαινομένου βλ. Rudgers F. David, “The Origins of Covert Action”, *Journal of Contemporary History*, Vol. 35, No. 2, 2000, σελ. 249-262.

¹⁷⁶Johnson K. Lock, *A Season of Inquiry: The Senate Intelligence Investigation* (Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, 1985), σελ. 101-102, Konstantopoulos L. Ioannis, “Intelligence and IR Theory: The Cases of Covert Action and Economic Espionage”, in Bitzenis, Aristidis & Vlachos, Vasileios A., (eds.), *Proceedings, International Conference on International Business (ICIB): (www.icib.eu)*, Thessaloniki, 17-19 May 2012, (International Relations and European Integration Laboratory, University of Macedonia, Thessaloniki, Greece, 2013), σελ. 65-80.

¹⁷⁷O’ Brien A. Kevin, “Covert Action, The “Quiet Option” in International Statecraft”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind the Veils of Secret Foreign Policy, Vol. 3* (Westport CT: Praeger International Security, 2007), σελ. 23.

¹⁷⁸Daugherty J. William, *Executive Secrets, Covert Action and the Presidency* (Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, 2004), σελ. 19-20.

¹⁷⁹Daugherty J. William, “Covert Action: Strengths and Weaknesses”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 613-614.

ή και εστιάζοντας σε συγκεκριμένα άτομα-αξιωματούχους.¹⁸⁰ Βέβαια δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι δεν αποτελεί υποκατάστατο της πολιτικής, αλλά ένα ενίοτε απαραίτητο συμπλήρωμα το οποίο έχει ως σκοπό να διευκολύνει την άσκησή της.¹⁸¹ Σε κάθε περίπτωση είναι διαφορετική από την κατασκοπεία, ως προς το ότι δεν επιζητεί πληροφορίες, αλλά επηρεάζει καταστάσεις και γεγονότα.¹⁸² Ταυτόχρονα διαφέρει από την αντιπληροφόρηση, καθώς εστιάζει σε στόχους που δεν συνδέονται με υπηρεσίες πληροφοριών, ενώ η τελευταία τις αντιμετωπίζει και εξουδετερώνει τις ενέργειές τους.¹⁸³ Επίσης θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μυστική δράση είναι διακριτή έννοια από τις συνήθεις μυστικές αποστολές (“clandestine missions”) που διεξάγουν οι υπηρεσίες πληροφοριών. Ο δεύτερος όρος υποδηλώνει τη μυστικότητα επιχειρήσεων σε τακτικό επίπεδο, ενώ στην πρώτη περίπτωση αυτό που προέχει είναι η διατήρηση της ανωνυμίας του υποκινητή τους.¹⁸⁴

Ο ορισμός του φαινομένου της μυστικής δράσης είναι απαραίτητος προκειμένου να κατανοηθεί ο ρόλος της στη σύγχρονη εξωτερική πολιτική. Ίσως ο πιο απλός τρόπος να περιγραφεί είναι αυτός που πρότεινε ο Richard Aldrich: «*Επιχειρήσεις επηρεασμού του κόσμου, με τη χρήση μυστικών μέσων, εν είδει κρυμμένου χεριού*».¹⁸⁵

Κατά τον Roy Godson η μυστική δράση είναι μια κυβερνητική απόπειρα επηρεασμού γεγονότων σε άλλο κράτος ή έδαφος, χωρίς ταυτόχρονα να αποκαλύπτεται ο φορέας που αναμιγνύεται και αποτελεί επιλογή όταν η διπλωματία ή ο πόλεμος που βρίσκονται στα δύο άκρα του φάσματος της εξωτερικής πολιτικής, δεν μπορούν να δώσουν την κατάλληλη λύση.¹⁸⁶

Γενικά έχουν χρησιμοποιηθεί διάφοροι όροι για να χαρακτηριστεί η μυστική δράση. Οι Βρετανοί την αποκαλούν ως «ειδική πολιτική δράση» (“Special Political Action”) και οι Ρώσοι «ενεργά μέτρα» (“active measures”).¹⁸⁷ Όλοι καταλήγουν ωστόσο ότι

¹⁸⁰De Gallo Andre, “Covert Action: A Vital Option in U.S. National Security Policy”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 18, No. 2, 2005, σελ. 355.

¹⁸¹Chomeau B. John, “Covert Action’s Proper Role in U.S. Policy”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 2, No. 3, 1988, σελ. 411.

¹⁸²Treverton F. Gregory, “Covert Action, Forward to the Past?”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind the Veils of Secret Foreign Policy, Vol. 3* (Westport, CT: Praeger International Security, 2007), σελ. 3 και Treverton F. Gregory, (2001), op. cit., σελ. 137-138.

¹⁸³Godson Roy, (2011), op. cit., σελ. 254.

¹⁸⁴Kibbe D. Jennifer, “Covert Action and the Pentagon”, *Intelligence and National Security*, Vol. 22, No. 1, 2007, σελ. 57.

¹⁸⁵Aldrich Richard, (2001), op. cit., σελ. 5.

¹⁸⁶Godson Roy, (2001), op. cit., σελ. 2, Robertson K.G. (Ed.), *British and American Approaches to Intelligence* (New York: Palgrave Macmillan, 1987), σελ. 25.

¹⁸⁷Clark J. Ransom, (2007), op. cit., σελ. 92.

πρόκειται για φράσεις που περιγράφουν το εξής φαινόμενο: «*Το σύνολο των μυστικών επιχειρήσεων, συνήθως μεσοπρόθεσμης ή μακροπρόθεσμης χρονικής κλίμακας, που αναλαμβάνονται σε έδαφος άλλων κρατών, για λογαριασμό μιας κυβέρνησης, η οποία, πάντα σύμφωνα με το εθνικό της συμφέρον, αποσκοπεί στο να πείσει, να επηρεάσει ή ακόμα και να πειθαναγκάσει αντίπαλες ή φιλικές οντότητες, ώστε να πράξουν ή να μην πράξουν κάτι που αφορά πολιτικά, οικονομικά ή στρατιωτικά ζητήματα*».¹⁸⁸

Οι εκφάνσεις, δηλαδή οι τρόποι εκδήλωσης της μυστικής δράσης περιλαμβάνουν ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα συχνά αλληλοσυνδεόμενων δραστηριοτήτων.¹⁸⁹ Η κλασική θεώρηση αναφέρεται στο τρίπτυχο της προπαγάνδας (“propaganda”), της πολιτικής δράσης (“political action”) και της παραστρατιωτικής δραστηριότητας (“paramilitary activity”).¹⁹⁰ Οι Lowenthal και Johnson προσέθεσαν τη διάσταση των επιχειρήσεων οικονομικής φύσης (“economic activity”)¹⁹¹, ενώ ο Godson έκανε λόγο για μία ακόμη παράμετρο, αυτή της υποστηρικτικής λειτουργίας για την πληροφόρηση (“intelligence assistance”).¹⁹² Επιπρόσθετα, ο Daugherty ανέλυσε το κομμάτι του «πολέμου πληροφοριών» (“information warfare”).¹⁹³ Ο Hulnick αναφέρθηκε στον ευρύ όρο του «ψυχολογικού πολέμου» (“psychological warfare”), ο οποίος περιλαμβάνει την παραπλάνηση, την παραπληροφόρηση (“disinformation”) και την προπαγάνδα. Παράλληλα μίλησε για τη χρήση «τρομοκρατικών τακτικών» ως μέρος της μυστικής δράσης, κατηγορία στην οποία περιλαμβάνονται πράξεις δολοφονίας και δολιοφθορών.¹⁹⁴ Τέλος ο Len Scott υπαινίχθηκε ότι η μυστική δράση θα μπορούσε να λάβει χώρα ακόμη και στο πλαίσιο της μυστικής διπλωματίας (“clandestine

¹⁸⁸Βλ. Herman Michael, (1996), op. cit., σελ. 55, Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, (2002), op. cit., σελ. 76-77, Richelson T. Jeffrey, *The US Intelligence Community* (Boulder: Westview Press, 2016), Daugherty J. William, (2004), op. cit., σελ. 12, Stempel D. John, “Covert Action and Diplomacy”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 20, No. 1, 2007, σελ. 122-135, Scott Len, “Secret Intelligence, Covert Action and Clandestine Diplomacy”, *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, 2004, σελ. 322-341.

¹⁸⁹Scott M. James, Rosati A. Jerel, ““Such Other Functions and Duties”: Covert Action and American Intelligence Policy”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind the Veils of Secret Foreign Policy, Vol.3* (Westport CT: Praeger International Security, 2007), σελ. 83. Για μια αναλυτική παράθεση δραστηριοτήτων βλ. Johnson K. Lock, “On Drawing a Bright Line for Covert Operations”, *American Journal of International Law*, Vol. 86, No. 2, 1992, σελ. 286.

¹⁹⁰Βλ. Treverton F. Gregory, *Covert Action: The Limits of Intervention in the Post-War World* (New York: Basic Books, Inc., 1987).

¹⁹¹Lowenthal M. Mark, (2012), op. cit., σελ. 181 και Johnson K. Lock, (2010), op. cit., σελ. 23 και Johnson K., Lock, (2009), op. cit., σελ. 48.

¹⁹²Godson Roy, (2001), op. cit., σελ. 306.

¹⁹³Daugherty J. William, (2004), op. cit., σελ. 86-89 και Daugherty J. William, (2007), op. cit., σελ. 120.

¹⁹⁴Hulnick S. Arthur, “U.S. Covert Action: Does it Have a Future?”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 9, No. 2, 1996, σελ. 146-147.

diplomacy”), δηλαδή αυτής που ασκείται σε κάποιες έκτακτες περιστάσεις μέσω των επαφών των υπηρεσιών πληροφοριών.¹⁹⁵

2.8. Τα όρια της πληροφόρησης

Έχοντας κάποιος κατανοήσει την αξία της πληροφόρησης και τον σημαντικό της ρόλο στην ενημέρωση των ηγετών-ληπτών αποφάσεων και κατ'έκταση την υποστηρικτική της λειτουργία στη διαμόρφωση πολιτικής, θα πρέπει επίσης να αντιληφθεί τα όρια και τους αυτοπεριορισμούς της. Πολλές φορές η πλήρης συνειδητοποίηση των δυνατοτήτων της δεν καθίσταται δυνατή και έτσι αναμένονται πολλά περισσότερα, από όσα μπορεί να προσφέρει. Θα πρέπει όμως να ληφθεί σοβαρά υπόψη η άποψη του Mark Phythian, ότι η πληροφόρηση δεν είναι σε καμία περίπτωση μία «μαγική σφαίρα» που αποτυπώνει με λεπτομέρειες το μέλλον.¹⁹⁶

Η Eliza Manningham-Buller, πρώην διευθύντρια της βρετανικής υπηρεσίας εσωτερικής ασφάλειας “MI-5”, κινήθηκε στο ίδιο πλαίσιο, επισημαίνοντας ότι η πληροφόρηση δεν είναι πανάκεια και θα πρέπει να αξιολογείται προσεκτικά, καθώς τα λάθη πάντα ελλοχεύουν: *«Κάποια κομμάτια της είναι χρυσός, κάποια είναι απορρίμματα και φυσικά πάντα απαιτείται αξιολόγηση, ανάλυση και ορθή εκτίμηση. Όταν είναι χρυσός, λάμπει, φωτίζει, σώζει ζωές, προστατεύει έθνη και ενημερώνει την πολιτική. Όταν είναι απορρίμματα, τότε θα πρέπει να απορρίπτεται, ωστόσο αυτό δεν είναι εύκολο»*.¹⁹⁷

Γενικά, οι λήπτες αποφάσεων θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα ρεαλιστές σχετικά με τις προσδοκίες τους από την πληροφόρηση, καθώς η εμπειρία του παρελθόντος έχει δείξει ότι υπάρχουν εγγενείς δυσχέρειες κατά τη διαδικασία υποστήριξης της διαμόρφωσης πολιτικής.¹⁹⁸ Αυτό έχει να κάνει σε μεγάλο βαθμό με την ύπαρξη της αβεβαιότητας (“uncertainty”) ως ενός αναπόδραστου παράγοντα της διεθνούς-εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας. Πρόκειται για αβεβαιότητα καταστάσεων, εξελίξεων,

¹⁹⁵Scott V. Len, “Secret Intelligence, Covert Action and Clandestine Diplomacy” στο Scott V. Len, Jackson D. Peter (Eds.), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows* (Routledge, London and New York, 2004), σελ. 169.

¹⁹⁶Phythian Mark, “In the Shadow of 9/11: Security, Intelligence and Terrorism in the United Kingdom”, στο Moran Jon, Phythian Mark (Eds.), *The UK’s Response on the War on Terror* (New York: Palgrave Macmillan, 2008), σελ. 50.

¹⁹⁷Staniforth Andrew, Sampson Fraser (Ed.), *The Routledge Companion to UK Counter-Terrorism* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013), σελ. 230.

¹⁹⁸Berkowitz D. Bruce, Goodman E. Allan, (1989), op. cit., σελ. 109.

προθέσεων των συμμάχων ή αντιπάλων και στην καλύτερη περίπτωση, η πληροφόρηση μπορεί να τη μειώσει, όχι όμως να την εξαλείψει. Μπορεί να διακρίνει τη μερική γνώση από την πλήρη άγνοια, να αναγνωρίσει πιθανές εκβάσεις, μεταβλητές και να καταλήξει σε δείκτες πιθανοτήτων, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα για ακριβείς προβλέψεις.¹⁹⁹

Κατά τον Robert Jervis η βάση των προβλημάτων που δεν επιτρέπουν την «τέλεια» πληροφόρηση, βρίσκεται στη φύση του κόσμου στον οποίον διαβιούμε. Ο κόσμος λοιπόν δεν είναι προβλέψιμος, καθώς είναι λογικό να υπάρχουν περιορισμοί στην ανθρώπινη γνώση, ενώ η πολιτική χαρακτηρίζεται από ασταθείς σχέσεις, ατυχήματα και εξαιρετικές καταστάσεις, οι οποίες είναι πάντα διαδραστικές. Πέρα από αυτά, επειδή το διεθνές σύστημα είναι αδιαμφισβήτητα άναρχο, πάντα υπάρχει στο παρασκήνιο ο παράγοντας της παραπλάνησης. Οι άνθρωποι έχουν έμφυτη την τάση να παραπλανούν για τις προθέσεις του και αυτό ισχύει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό μεταξύ των κρατών, εφόσον μάλιστα διακυβεύεται το εθνικό τους συμφέρον.²⁰⁰

Ο Michael Handel εξειδικεύει ακόμη περισσότερο τα εγγενή προβλήματα της πληροφόρησης, πέρα από το διεθνές περιβάλλον ανταγωνισμού και αβεβαιότητας, κάνοντας λόγο για μεθοδολογικά προβλήματα της διαδικασίας, καθώς και ζητήματα αντίληψης, αλλά και για οργανωσιακές και γραφειοκρατικές δυσκολίες. Πιο συγκεκριμένα, είναι δεδομένη η δυσχέρεια του να διακρίνει κανείς μεταξύ ορθών και μη ορθών πληροφοριών, κατά την αγγλοσαξονική ορολογία μεταξύ “signals” και “noises”. Έπειτα έρχεται η αβεβαιότητα σχετικά με τις προθέσεις και τις δυνατότητες του αντιπάλου, αλλά και ο περιορισμένος χρόνος εκτίμησής τους. Την κατάσταση συμπληρώνουν, η ούτως ή άλλως δύσκολη και αμφίρροπη διαδικασία της εκτίμησης του κινδύνου, αλλά και η φύση του αναλυτικού σταδίου που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ανθρώπινη αντιληπτική ικανότητα, τις προκαταλήψεις και διάφορες αδυναμίες, καθώς συμπεριλαμβάνονται όλες οι πνευματικές ατέλειες του ανθρώπινου νου. Εκτός όμως από τα παραπάνω, πάντα υπεισέρχεται και το κομμάτι της «πολιτικής της πληροφόρησης» (“Politics of Intelligence”), που σημαίνει ότι λάθη μπορούν να επέλθουν σε γραφειοκρατικό επίπεδο, εντός των υπηρεσιών πληροφοριών, ανάμεσα σε συνεργαζόμενες κρατικές υπηρεσίες με αλληλεπικαλυπτόμενα αντικείμενα, ακόμα και

¹⁹⁹Pillar R. Paul, *Intelligence and U.S. Foreign Policy, Iraq, 9/11 and Misguided Reform* (New York: Columbia University Press, 2011), σελ. 332.

²⁰⁰Jervis Robert, “What’s Wrong with the Intelligence Process?”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 1, 1986, σελ. 28-29.

στην αλυσίδα μεταξύ επαγγελματιών της πληροφόρησης και των πολιτικών που λαμβάνουν τις αποφάσεις.²⁰¹

Κατά τον Richard Posner στις πλείστες περιπτώσεις αυτό που επηρεάζει τη δυνατότητα επιτυχούς ανταπόκρισης της πληροφόρησης, είναι η εγγενής ασυμμετρία που υπάρχει μεταξύ επιτιθέμενου και θύματος. Όπως πολύ συχνά συμβαίνει ιδίως σε περιπτώσεις τρομοκρατικών χτυπημάτων, ο επιτιθέμενος επιλέγει τον τόπο, τον χρόνο, το μέρος και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει: «Χωρίς την ύπαρξη τύχης, θύμα μην έχοντας την πρωτοβουλία των κινήσεων, δεν μπορεί να οργανώσει την άμυνά του εξίσου καλά σε όλα τα αδύναμα σημεία του και έτσι σε τοπικό τουλάχιστον επίπεδο είναι λίγα αυτά που έχει να κάνει».²⁰²

Ο Peter Jackson ανέφερε ως κύριους παράγοντες που προστίθενται στη διεθνή αβεβαιότητα και δρώντας από κοινού και ταυτόχρονα, περιορίζουν τις δυνατότητες της πληροφόρησης, τους εξής: τον χρονικό και τοπικό περιορισμό, την πολιτικοποίηση της πληροφόρησης, την ανθρώπινη αντίληψη και τέλος την οργάνωση και τις δομές.²⁰³

Η πολιτικοποίηση (“politicization”) παρουσιάζει τρεις εκφάνσεις:

- Η πρώτη (“top-down model”) αποτελεί και την πιο κοινότυπη μορφή και είναι αποτέλεσμα της δυναμικής σχέσης μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών και των πολιτικών ηγετών-ληπτών αποφάσεων, ειδικά σε μια εποχή «επανάστασης των πληροφοριών».²⁰⁴ Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μια συνειδητή ή ασυνείδητη πίεση από τους πολιτικούς για ανάλυση και παραγωγή προϊόντων πληροφόρησης και εκτιμήσεων που ταιριάζουν με τα πιστεύω, τις προκαταλήψεις και τις ανάγκες τους, ανεξάρτητα με το εάν ανταποκρίνονται πλήρως στην πραγματικότητα.²⁰⁵ Ανάλογα με το εάν υπάρχει επιβολή ή απλά

²⁰¹Βλ. Handel I. Michael, “Intelligence and the Problem of Strategic Surprise”, στο Betts K. Richard, Mahnken G. Thomas (Eds.), *Paradoxes of Strategic Intelligence, Essays in Honor of Michael Handel* (Portland, London: Frank Cass, 2003), σελ. 8-31.

²⁰²Posner Richard, *Preventing Surprise Attacks: Intelligence Reform in the Wake of 9/11* (Stanford CA: Hoover Institution Press, 2005), σελ. 94.

²⁰³Jackson Peter, “On Uncertainty and the Limits of Intelligence”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 454.

²⁰⁴Βλ. Degaut Marcos, “Spies and Policymakers: Intelligence in the Information Age”, *Intelligence and National Security*, Vol. 31, No. 4, 2016, σελ. 509-531, Betts K. Richard, “Policy-makers and Intelligence Analysts: Love, Hate or Indifference?”, *Intelligence and National Security* Vol. 3, No. 1, 1988, σελ. 184-189, Jensen A. Mark, “Intelligence Failures: What Are They Really and What Do We Do about Them?”, *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 2, 2012, σελ. 261.

²⁰⁵Βλ. Marrin Stephen, “Rethinking Analytic Politicization”, *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 1, 2013, σελ. 28-54.

παρότρυνση-καθοδήγηση για συγκεκριμένες εκτιμήσεις, η πολιτικοποίηση αυτού του τύπου διακρίνεται σε «σκληρή» (“hard”) και «μαλακή» (“soft”).²⁰⁶

- Ο δεύτερος τύπος είναι η εμπλοκή γραφειοκρατικών διαδικασιών, όπως ο ανταγωνισμός μεταξύ υπουργείων, υπηρεσιών και τμημάτων για την απόκτηση πολιτικής επιρροής, κύρους και ανθρώπινων ή υλικοτεχνικών πόρων.²⁰⁷
- Ο τρίτος τύπος είναι αυτός που προκαλείται από συστημικές ιδεολογικές προκαταλήψεις.²⁰⁸ Συνήθως τα μέλη κρατικών οργανισμών αποκτούν συγκεκριμένη υπηρεσιακή κουλτούρα, πράγμα που σημαίνει ότι αντιμετωπίζουν τις εξελίξεις υπό εξειδικευμένο πρίσμα και έτσι διαμορφώνουν τον δικό τους τρόπο αντίληψης για το τι συνιστά απειλή κατά της εθνικής ασφάλειας και τι όχι.²⁰⁹

Από τα παραπάνω συνάγεται λοιπόν ότι η πληροφόρηση κάποιες φορές δεν κατορθώνει να εκπληρώσει τον ρόλο της, δηλαδή την έγκαιρη προειδοποίηση των διαμορφωτών πολιτικής, έτσι ώστε αυτοί να αποφύγουν το φαινόμενο του στρατηγικού αφηνιασμού.²¹⁰ Ειδικότερα, ενίοτε αποτυγχάνει να μεταφέρει μηνύματα, να διενεργήσει σωστή ανάλυση, να συλλέξει το σωστό υλικό, να διεξάγει επιτυχείς επιχειρήσεις και να διατηρήσει τη μυστικότητα τους, να εντοπίσει κατασκόπους και τέλος να προειδοποιήσει για σοβαρές απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας, όπως ο

²⁰⁶Hastedt P. Glenn, “The Politics of Intelligence and the Politicization of Intelligence: The American Experience”, *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 1, 2013, σελ. 10-11.

²⁰⁷Jackson Peter, (2005), op. cit., σελ. 115-116 και Pillar R. Paul, (2011), op. cit., σελ. 323-324, Zegart B. Amy, *Spying Blind, The CIA, the FBI and the Origins of 9/11* (Princeton, Oxford, Princeton University Press, 2007), σελ. 3.

²⁰⁸Agrell Wilhelm, Treverton G. Gregory, *National Intelligence and Science: Beyond the Great Divide in Analysis and Policy* (Oxford: Oxford University Press, 2015), σελ. 158.

²⁰⁹Hibbert Reginald, “Intelligence and Policy”, *Intelligence and National Security*, Vol. 5, No. 1, 1990, σελ. 122.

²¹⁰Betts, K. Richard, *Surprise Attack: Lessons for Defense Planning*, (Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1982).

Kuhns J. Woodrow, “Intelligence Failures: Forecasting and the Lessons of Epistemology”, στο Betts K. Richard, Mahnken G. Thomas (Eds.), *Paradoxes of Strategic Intelligence, Essays in Honor of Michael Handel* (Portland, London: Frank Cass, 2003), σελ. 77, Jervis Robert, *Why Intelligence Fails, Lessons from the Iranian Revolution and the Iraq War* (Ithaca & London: Cornell University Press, 2010), σελ. 1-2, Kam Ephraim, *Surprise Attack: The Victim's Perspective* (Cambridge Mass. & London, England: Harvard University Press, 2004), Knorr Klaus, Patrick Morgan (Eds.), *Strategic Military Surprise, Incentives and Opportunities* (New Brunswick and London: Transaction Books, 1983), Levite Ariel, *Intelligence and Strategic Surprises* (New York: Columbia University Press, 1987), Wirtz, J. James, *Understanding Intelligence Failure: Warning, Response and Deterrence* (London and New York: Routledge, 2017), Wohlstetter Roberta, *Pearl Harbor: Warning and Decision* (Stanford CA: Stanford University Press, 1962), σελ. 397, Marrin Stephen, (2004), op. cit., σελ. 657. Για μία εξαιρετική ανάλυση στα ελληνικά βλ. Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Στρατηγικός Αφηνιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αφηνιαστικές Επιθέσεις* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000).

πόλεμος και τα τρομοκρατικά χτυπήματα.²¹¹ Το αξιοσημείωτο δε σε αυτήν την περίπτωση είναι ότι η αποτυχίες των υπηρεσιών πληροφοριών, είναι αυτές που συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης και προβάλλονται, συνοδευόμενες από την ανάλογη άσκηση κριτικής. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι περισσότεροι άνθρωποι ιδιαίτερα σπάνια πληροφορούνται για τις επιτυχίες επιχειρήσεις και τα γενικότερα οφέλη που αποφέρει η πληροφόρηση για την κρατική μηχανή.²¹²

Με βάση λοιπόν τους περιορισμούς και τις ενδεχόμενες παρενέργειες αυτών, έχει καθιερωθεί ο όρος της «αποτυχίας πληροφόρησης» (“intelligence failure”), ο οποίος είναι αρκετά ευρύς ώστε να περιλαμβάνει σφάλματα στις γραφειοκρατικές δομές και λειτουργίες, στις εκτιμήσεις και στην ανάλυση, στη λειτουργία της προειδοποίησης, αλλά και στην επικοινωνία.

Κατά τον Lowenthal η αποτυχία πληροφόρησης αποτελεί την ανικανότητα ενός ή περισσότερων σταδίων της διαδικασίας πληροφόρησης, δηλαδή της συλλογής, της αξιολόγησης, της ανάλυσης, και της διανομής, να παράγουν έγκαιρη και ακριβή προειδοποίηση για σημαντικά θέματα που αφορούν στην εθνική ασφάλεια.²¹³

Σύμφωνα με τον Thomas Copeland, η ουσία της έγκειται στο ότι οι διαμορφωτές πολιτικής ή οι αναλυτές θα έπρεπε, υπό συγκεκριμένες συνθήκες και τη σχετική περιπλοκότητα του διεθνούς περιβάλλοντος, να έχουν επαρκή πρόσβαση, τόσο από ποιοτικής όσο και από ποσοτικής άποψης, σε κρίσιμες πληροφορίες, ώστε να εκτιμήσουν πιθανότητες και επιπτώσεις επερχόμενων συμβάντων και καταστάσεων.²¹⁴

Κατά τον Richard Betts, η αποτυχία και συνακόλουθα ο στρατηγικός αιφνιδιασμός είναι αναπόφευκτα για τα κράτη και αυτά θα πρέπει να συμβιβαστούν με την πιθανότητά τους, αναπτύσσοντας ένας είδος «ανοχής στην καταστροφή».²¹⁵ Παρόλα αυτά θα μπορούσαν να εντοπιστούν τρεις παράγοντες στους οποίους οφείλονται. Πρώτα έρχονται οι «εξωτερικοί εχθροί», οι οποίοι είναι τα αντίπαλα κράτη και οι υπηρεσίες τους που προσπαθούν να επιτύχουν προκαλώντας την αποτυχία των άλλων.

²¹¹Lathrop E. Charles, (2004), op. cit., σελ. 155.

²¹²Laqueur Walter, (1985), op. cit., σελ. 157.

²¹³Lowenthal M. Mark, “The Burdensome Concept of Failure” στο Maurer C. Alfred, Tunstall D. Marion, Keagle M. James (Eds.), *Intelligence Policy and Process* (Boulder CO: Westview Press, 1985), σελ. 51.

²¹⁴Copeland E. Thomas, *Fool me Twice, Intelligence Failure and Mass Casualty Terrorism* (Boston, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007), σελ. 6.

²¹⁵Betts K. Richard, “Analysis, War and Decision: Why Intelligence Failures are Inevitable”, στο Johnson K. Lock, Wirtz J. James (Eds.), *Strategic Intelligence: Windows Into a Secret World* (Los Angeles CA: Roxbury Publishing Company, 2004), σελ. 97-111.

Κατά δεύτερον, υπάρχουν οι «αθώοι εχθροί», δηλαδή τα εσωτερικά κρατικά προβλήματα, η γραφειοκρατία, των υπηρεσιακό ανταγωνισμό, αλλά και τις αντιλήψεις των ληπτών αποφάσεων, παράγοντες που ωστόσο έχουν ως ευγενές κίνητρο την επίτευξη της εθνικής ασφάλειας. Τρίτον, υπεισέρχονται οι «εγγενείς εχθροί», δηλαδή προβλήματα που σχετίζονται με την ίδια τη φύση της πληροφόρησης και το περιβάλλον αβεβαιότητα και αντιπαλότητας. Αυτά συνοψίζονται σε ζητήματα δυνατοτήτων λήψης αποφάσεων, έγκαιρης και ακριβούς προειδοποίησης, στη μυστικότητα των πληροφοριών, και στο κατά πόσο αυτές μοιράζονται.²¹⁶

Ο Peter Gill αντιλαμβάνεται την αποτυχία, τόσο με όρους ανάλυσης, όσο και δυνατοτήτων διανομής. Πρώτον, καθοριστικό ρόλο φαίνεται πως παίζουν η «υπερφόρτωση» (“overload”), δηλαδή η υπερβολική ποσότητα και η περιπλοκότητα των πληροφοριών. Ωστόσο, πέρα από αυτά παράγοντες, όπως οι οργανισμοί και τα κράτη έχουν ιδιαίτερο ρόλο, εφόσον δεν παραμένουν παθητικά αλλά επιδιώκοντας τα συμφέροντά τους, επηρεάζουν συχνά το στάδιο της διανομής των πληροφοριών.²¹⁷

Οι Shulsky και Schmitt αναφέρονται σε τέσσερις βασικές αιτίες αποτυχίας της πληροφόρησης: την «υποταγή» της στην πολιτική, την άκαμπτη υπηρεσιακή κουλτούρα, την ανθρώπινη αντιληπτική και κριτική ικανότητα και τη μη διαθεσιμότητα πληροφοριών, όπου και όταν αυτό απαιτείται.²¹⁸ Η τελευταία αιτία είναι πολύ απλή, καθώς η μη ύπαρξη πληροφοριών, συνεπάγεται και την απουσία γνώσης, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στον αιφνιδιασμό. Η ανεπάρκεια ποιοτικής και ποσοτικής πληροφόρησης μπορεί να προκύψει λόγω εσωτερικών αδυναμιών συνεννόησης εντός ενός κράτους, αλλά και σε διεθνές επίπεδο, διότι τα κράτη είναι φύσει ανταγωνιστικά. Ουσιαστικά, όχι μόνο, σε αρκετές περιπτώσεις δεν μοιράζονται πληροφορίες, αλλά προχωρούν και ένα βήμα πιο πέρα, χρησιμοποιώντας την παραπληροφόρησης και την παραπλάνηση για να υπερισχύσουν έναντι των άλλων και να αποκτήσουν συγκριτικό πλεονέκτημα.²¹⁹

²¹⁶Βλ. Betts Richard, (2007), op. cit., σελ. 8-13.

²¹⁷Gill Peter, “Sorting the Wood From the Trees, Were 9/11 and Iraq “Intelligence Failures”?”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *Strategic Intelligence, Understanding the Hidden Side of Government, Vol. 1* (Westport CT: Praeger International Security, 2007), σελ. 154-158, Marrin Stephen, “Preventing Intelligence Failures by Learning from the Past”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 4, 2004, σελ. 662.

²¹⁸Shulsky N. Abram, Schmitt J. Garry, (2002), op. cit., σελ. 62-63.

²¹⁹Dahl J. Eric, “Warning of Terror: Explaining the Failure of Intelligence Against Terrorism”, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 28, No. 1, 2005, σελ. 33-34.

Συνεπώς είτε σε ενδο-κρατικό επίπεδο, μεταξύ υπηρεσιών, είτε σε διακρατικό, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να υπάρξει αποτυχία, λόγω αναποτελεσματικής συνεργασίας. Αυτό είναι κάτι που ξεφεύγει από τα στενά όρια της ακαδημαϊκής έρευνας σχετικά με το φαινόμενο της αποτυχίας πληροφόρησης, όμως η σύγχρονη εμπειρία, κυρίως με την εμφάνιση της διεθνούς τρομοκρατίας στο προσκήνιο, έχει καταδείξει και την εξωτερική διάσταση του προβλήματος.

2.9. Σύνοψη

- Η πληροφόρηση δεν είναι καινούριο φαινόμενο, αλλά εξελισσόμενη συναντάται από την αρχαιότητα (Αρχαία Αίγυπτος, Κίνα, Ινδία, Ελλάδα, Ρώμη) έως τη νεώτερη και σύγχρονη εποχή.
- Υπάρχει πλήθος προσπαθειών για τον ορισμό της και διαφέρει από την «πληροφορία» και τα «δεδομένα». Κατά την πληρέστερη άποψη, αποτελεί ταυτόχρονα: την πληροφορία που σχετίζεται με το εθνικό συμφέρον, τη διαδικασία απόκτησης και εκμετάλλευσής της, την άμυνα στην εχθρική διείσδυση και τον μηχανισμό της γραφειοκρατίας που αναλαμβάνει ένα σύνολο δράσεων.
- Ο ρόλος της έχει να κάνει με τη συγκέντρωση πληροφοριών (στρατιωτικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών), βάσει των απαιτήσεων των πολιτικών ηγετών, την ανάλυσή τους ώστε να καταστούν χρηστικές και τέλος τη διανομή τους ως «τελικού προϊόντος» στους διαμορφωτές πολιτικής-λήπτες αποφάσεων.
- Ταξινομείται-διακρίνεται σε είδη, με βάση: την περιοχή ενδιαφέροντος, το πεδίο-αντικείμενο εφαρμογής και το επίπεδο εφαρμογής-λήψης απόφασης.
- Ανάλογα με την περιοχή ενδιαφέροντος, διακρίνεται σε: πληροφόρηση «εσωτερικού» ή «εξωτερικού». Ανάλογα με το πεδίο εφαρμογής, σε: στρατιωτική-άμυνας, οικονομική, βιομηχανική, περιβαλλοντική, δημόσιας υγείας, κυβερνοχώρου και επιβολής του νόμου ή αστυνομική. Ανάλογα με το επίπεδο λήψης απόφασης, σε: στρατηγική, επιχειρησιακή και τακτική.
- Η διαδικασία της πληροφόρησης περιγράφεται από τον «κύκλο της πληροφόρησης», ο οποίος προσφέρει μια αναλυτική δομή για το πώς οι αρμόδιες υπηρεσίες συλλέγουν, ερμηνεύουν και διανέμουν το «τελικό προϊόν».

- Τα γενικώς αποδεκτά στάδια του «κύκλου της πληροφόρησης» είναι τα εξής: Σχεδιασμός-Κατευθύνσεις, Συλλογή, Επεξεργασία-Εκμετάλλευση, Ανάλυση-Παραγωγή, Διανομή και Αξιολόγηση.
- Η πληροφόρηση ενημερώνει την πολιτική και υποστηρίζει επιχειρήσεις, εξωτερικής-εσωτερικής ασφάλειας (στρατιωτικού-αστυνομικού-πολιτικού σκοπού), με απώτατο στόχο τη διαφύλαξη της εθνικής-κρατικής ασφάλειας και έτσι η δράση της διακρίνεται σε τέσσερις λειτουργίες: συλλογή, ανάλυση, αντιπληροφόρηση και μυστική δράση.
- Η συλλογή πραγματοποιείται μέσω: ανθρώπινων πηγών (κατασκοπεία ή “Human Intelligence”), τεχνικών μέσων (“Technical Intelligence”) και ανοιχτών πηγών (“Open-Source Intelligence”).
- Η αντιπληροφόρηση αποτελεί την προστασία της κυβέρνησης, των ενόπλων δυνάμεων και των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών, εναντίον κρατικών και μη παραγόντων που επιχειρούν να διεισδύσουν και να βλάψουν το εθνικό συμφέρον. Λαμβάνει χώρα, αμυντικά ή επιθετικά, διά της συλλογής πληροφοριών, της αντικατασκοπείας και της ασφάλειας πληροφοριών-επιχειρήσεων-προσωπικού και εγκαταστάσεων.
- Η μυστική δράση είναι ένα ευρύ φάσμα αλληλένδετων δραστηριοτήτων, που περιλαμβάνει: την προπαγάνδα, την παραπληροφόρηση, την πολιτική δράση, την παραστρατιωτική δραστηριότητα, τις επιχειρήσεις οικονομικής φύσης, την υποστήριξη πληροφόρησης, τον «πόλεμο πληροφοριών» (“Information warfare”), τις «ψυχολογικές επιχειρήσεις», τις «τρομοκρατικές τακτικές» (δολοφονίες, δολιοφθορές) και τη μυστική διπλωματία.
- Η πληροφόρηση παρά τη σημαντική προστιθέμενη αξία που προσδίδει στην κυβερνητική δράση, δεν αποτελεί «πανάκεια» για όλα τα προβλήματα, αλλά έχει όρια και περιορισμούς.
- Η «αποτυχία πληροφόρησης» (“Intelligence failure”), συνιστά την ανικανότητα ενός ή περισσότερων σταδίων της διαδικασίας πληροφόρησης (συλλογή, ανάλυση, διανομή, αξιολόγηση), να παράγουν έγκαιρη και ακριβή προειδοποίηση για σημαντικά θέματα που σχετίζονται με την εθνική ασφάλεια.
- Η ελλιπής συνεργασία, είτε σε ενδοκρατικό είτε σε διακρατικό επίπεδο, αποτελεί αιτία «αποτυχίας πληροφόρησης», συνήθως αναφορικά με το στάδιο της συλλογής.

*“The art of the police is not to see
what it is useless that it should see.”*

Napoleon Bonaparte

Κεφάλαιο 3^ο : Αστυνόμευση & Επιβολή του νόμου

3.1. Σπουδές αστυνόμευσης

Εδώ και αρκετά χρόνια, η επιβολή του νόμου και της τάξης, αλλά και ειδικότερα οι διαδικασίες της αστυνόμευσης, έχουν απασχολήσει, κατά κύριο λόγο τους μελετητές των κοινωνικών επιστημών.¹ Σε γενικές γραμμές μπορεί να υποστηριχθεί ότι η αστυνόμευση αποτελεί ένα υπο-πεδίο της εγκληματολογίας, εφόσον ο κεντρικός άξονας ενδιαφέροντος είναι το έγκλημα και η αντιμετώπισή του.² Βέβαια, η κατάταξη αυτή δεν είναι απαραίτητο να είναι δεσμευτική, καθώς υπάρχει τα τελευταία χρόνια η τάση δημιουργίας ενός αυτόνομου πεδίου σπουδών, το οποίο θα μπορούσε να συνδέεται με άλλα πεδία, ανάλογα με τις διάφορες πτυχές του, ενώ ολοένα και περισσότεροι επαγγελματίες του χώρου έχουν καταστεί ταυτόχρονα και μελετητές-συγγραφείς. Μία τέτοια περίπτωση, ανάμεσα σε άλλες, αποτελεί και η ερμηνεία διαφόρων πτυχών της αστυνόμευσης υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων. Άλλωστε, η εμφάνιση του διεθνικού εγκλήματος και η αύξηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας, από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα, οδήγησαν αναπόφευκτα και στην ανάπτυξη της έννοιας της διεθνούς αστυνόμευσης (“Transnational policing”), επομένως και στην ανάμιξη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου σε ζητήματα που υπερβαίνουν την εθνική δικαιοδοσία.³ Οι σπουδές αστυνόμευσης λοιπόν εξελίσσονται διαρκώς στο βαθμό που πλέον έχουν αποκτήσει και διεθνή χροιά, επηρεαζόμενες έντονα από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.⁴

¹Newburn Tim, “Introduction: Understanding Policing”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan, Publishing, 2008), σελ. 4.

²Ibid, σελ. 6.

³Βλ. Grieve John, Harfield Clive, MacVean Allyson, *Policing* (London: SAGE Publishing, 2007), σελ. 51.

⁴Palmer Darren, Berlin M. Michael, Das. K. Dilip, *Global Environment of Policing* (Boca Raton: CRC Press, 2012), σελ. xiii.

Ο Jack Greene προχώρησε σε διατύπωση μίας σειράς βασικών αλλαγών που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη εποχή της αστυνόμευσης, οι οποίες συνακόλουθα καθορίζουν και επηρεάζουν την ακαδημαϊκή ενασχόληση. Οι αλλαγές αυτές συνοψίζονται ως εξής:

- Διεύρυνση του ρόλου των αστυνομικών υπηρεσιών, που περιλαμβάνει εκτός των θεμάτων δημόσιας ασφάλειας, την εξασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας.
- Στροφή προς τα θέματα εποπτείας, ελέγχου, ηθικής και σύννομης δράσης των αστυνομικών υπηρεσιών.
- Εφαρμογή τεχνολογικών καινοτομιών και επιστημονικών μεθόδων, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη νέων τεχνικών έρευνας και την ανάδειξη του ρόλου των εγκληματολογικών εργαστηρίων.
- Εισαγωγή νέων μοντέλων και στρατηγικών με βάση την κατανόηση του ρόλου και της αξίας των πληροφοριών και της πληροφόρησης για την αντιμετώπιση του εγκλήματος.
- Διεθνοποίηση της δράσης αστυνομικών σωμάτων, η οποία συνεπάγεται αλληλεπιδράσεις και συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο.⁵

3.2. Έννοια της αστυνόμευσης & Αστυνομία

Σε καθαρά εννοιολογικό και θεωρητικό επίπεδο, η αστυνόμευση (“Policing”) αναφέρεται σε ένα είδος διακυβέρνησης και επιβολής της κρατικής εξουσίας. Πρόκειται για το σύμπλεγμα των διαδικασιών μέσω των οποίων επιτυγχάνεται ο έλεγχος της κοινωνίας από κάθε μορφής κυβερνήσεις, οι οποίες επιβάλλουν τη βούλησή τους και εξασφαλίζουν τη συμμόρφωση του κοινωνικού συνόλου, προκειμένου να μην υπάρξουν διαλυτικά φαινόμενα.⁶

Μία επίσης ευρεία ερμηνεία, την περιγράφει ως μορφή κοινωνικού ελέγχου, δηλαδή: «*Διαδικασιών που εξασφαλίζουν ότι τα άτομα συμβιβάζονται με τους κανόνες της ομάδας. Ενώ τα μεταξύ τους συμφέροντα ενίοτε αποκλίνουν, μηχανισμοί ελέγχου*

⁵Greene R. Jack (Editor), *The Encyclopedia of Police Science, Volume 1, A-I* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007), σελ. xx-xxi.

⁶Wong C. Kam, *Policing in Hong Kong: History and Reform* (Boca Raton: CRC Press, 2015), σελ. xlviii.

λειτουργούν για να επιλύσουν τις διαφορές τους, να αποσοβήσουν διαμάχες και προωθήσουν την κοινωνική ειρήνη, είτε διά τη πειθούς, είτε διά του εξαναγκασμού».⁷

Με αυτή τη λογική, η αστυνόμευση είναι ένα είδος ρυθμιστικού μηχανισμού της κοινωνίας, κατά την οποία οι κυβερνήσεις θεσμοποιούν διαδικασίες ελέγχου της τάξης, της ασφάλειας και της ευμάρειας των πολιτών.⁸ Άλλωστε η ελληνική της προέλευση, από τη λέξη «πόλις», δεν αφήνει αμφιβολίες για τον βαθιά πολιτικό προσανατολισμό της. Η εξέλιξή της έχει τις ρίζες της στη δημιουργία του κράτους ως πολιτικού οργανισμού.⁹ Το γεγονός αυτό τονίζει τον ρόλο της στον έλεγχο διά πολιτικών μέσων της συμπεριφοράς και της ηθικής του συνόλου των μελών μίας πολιτικά οργανωμένης ομάδας.¹⁰

Κατόπιν τούτων, η σχέση της με την έννοια της διακυβέρνησης και κατ'επέκταση με αυτήν του κράτους, είναι στενή. Ειδικά τα σύγχρονα κράτη βασίζονται στη διατήρηση της εξωτερικής και εσωτερικής τους ασφάλειας, προκείμενου να επιβιώσουν. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να ασκούν ένα είδος εξουσίας επί συγκεκριμένου εδάφους και των διαβιούντων σε αυτό. Ουσιαστικά πρόκειται για το μονοπώλιο του νόμιμου ελέγχου των μέσων της εσωτερικής ισχύος, ώστε να επιτυγχάνεται το διπλό αποτέλεσμα, αφενός της διατήρησης της κρατικής οντότητας αυτής καθεαυτής, αφετέρου της παροχής βάσιμων λόγων στον πληθυσμό να αποδέχεται την κρατική εξουσία. Στο βαθμό λοιπόν που το κράτος εξασφαλίζει τη δημόσια τάξη και συνοχή μέσω της αστυνόμευσης, την καθιστά σημαντικό στοιχείο της εσωτερικής ασφάλειας, ακόμα και εμμέσως ως συνεκτικό ιστό ανάμεσα στους πολίτες, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη και διατήρηση συλλογικής, άρα και κοινής εθνικής ταυτότητας.¹¹

⁷Carlton Eric, *Ideology and Social Order* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015), σελ. 12.

⁸Hay Douglas, Snyder Francis, *Using the Criminal Law, 1750-1850: Policing, Private Prosecution and the State*, στο Hay Douglas, Snyder Francis (Eds.), *Policing and Prosecution in Britain: 1750-1850* (Oxford: Clarendon Press, 1989), σελ. 5, Critchley T. Alan, *A History of Police in England and Wales* (Montclair, NJ: Patterson smith, 1972), σελ. 24.

⁹Gaines K. Larry, Kappeler E. Victor, *Policing in America* (Waltham, MA: Elsevier, 2011), σελ. 85-86.

¹⁰Βλ. Manning K. Peter, *Police Work: The Social Organization of Policing* (Prospect Heights, Illinois: Waveland Press, 1997), σελ. 20-27, Palmer Darren, Berlin M. Michael, Das K. Dilip, (2012), *op. cit.*, σελ. 306.

¹¹Βλ. Walker Neil, "The Pattern of Transnational Policing", στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), σελ. 120-122.

Πέρα όμως από τις παραπάνω θεμελιώδεις ιδεολογικές προεκτάσεις που έχει η αστυνόμευση, πρακτικά έγκειται στον έλεγχο, την επιτήρηση και την αλλαγή, εάν αυτό απαιτείται, της διαγωγής του κοινού.¹²

Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να οριστεί ως η κυβερνητική λειτουργία με την αποστολή της διατήρησης της δημόσιας τάξης και ομαλότητας, της ασφάλειας και ηθικής, καθώς και της πρόληψης, του εντοπισμού και της τιμωρίας-καταστολής του εγκλήματος.¹³ Το όλον συνεπώς αφορά τη νοηματοδότηση της αστυνόμευσης ως μίας ευρείας διαδικασίας κοινωνικού ελέγχου¹⁴, ενώ το μέρος είναι η διατήρηση της τάξης, ο έλεγχος της αταξίας, η πρόληψη της εγκληματικότητας και η σύλληψη των δραστών.¹⁵

Η αστυνόμευση βέβαια, μπορεί να θεωρηθεί ακόμα πιο στενά, στο βαθμό που περιγράφει τα καθήκοντα και την αποστολή ενός θεσμοθετημένου οργανισμού, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την τήρηση της τάξης και για την αντιμετώπιση του εγκλήματος¹⁶

Με βάση αυτά, θα πρέπει να διακριθεί η έννοια της αστυνομίας (“Police”), ως ενός θεσμού, δηλαδή ενός οργανωμένου σώματος, το οποίο διαθέτει, νομιμοποίηση χρήσης φυσικής βίας, άρα και επιβολής της κρατικής εξουσίας, σαφή δομή, οργάνωση, γραφειοκρατία και υπηρεσιακή ιεραρχία και έχει ως βασική αποστολή την εκπλήρωση των σκοπών της διαδικασίας της αστυνόμευσης, δηλαδή: τη διατήρηση του κοινωνικού “status quo”, την τήρηση της τάξης, την εξυπηρέτηση των πολιτών, τη σύλληψη ποινικών παραβατών, την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, κυρίως όμως την αποτελεσματική επιβολή του νόμου.¹⁷

¹²Hess M. Karen, *Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice* (Wadsworth: Cengage Learning, 2009), σελ. 116.

¹³Roberson Cliff, Dilip K. Das, *An Introduction to Comparative Legal Models of Criminal Justice* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2008), σελ. 69.

¹⁴Reiner Robert, *The Politics of the Police* (Oxford: Oxford University Press, 2010), σελ. 1, Reiner Robert, “Policing and the Police”, στο Maguire Mike, Morgan R., Reiner Robert (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (Oxford: Clarendon Press, 1997), σελ. 997-1049.

¹⁵Rawlings Philip, “Policing Before the Police”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), σελ. 47, Mawby R.I., “Models of Policing”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), σελ. 17.

¹⁶Kirby Stewart, *Effective Policing? Implementation in Theory and Practice* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013), σελ. 4.

¹⁷Βλ. Hunter J. Virginia, *Policing Athens, Social Control in the Attic Lawsuits: 420-320 B.C.* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994), σελ. 3, Birzer R. Michael, Bayens J. Gerald, Roberson Cliff, *Principles of Leadership and Management in Law Enforcement* (Boca Raton: CRC Press, 2012), σελ. 1, Travis F. Lawrence, Langworthy H. Robert, *Policing in America: a Balance of Forces* (Cincinnati, OH: Prentice Hall, 2008), De Guzman C. Melchor, Mintie Das Aiedeo, Das K. Dilip, “Environmental Factors for Policing Evolution”, στο De Guzman C. Melchor, Mintie Das Aiedeo, Das K. Dilip (Eds.), *The Evolution of Policing: Worldwide Innovations and Insights* (Boca Raton: CRC Press, 2014), Garriott William, “Introduction Police in Practice: Policing and the Project of Contemporary

Η τυποποίηση των δύο προηγούμενων βασικών εννοιών, προκύπτει με αρκετά διαυγή τρόπο από τους ορισμούς των Jones και Newburn, κατά τους οποίους η αστυνομία είναι το σύνολο των οργανωμένων μορφών διατήρησης της τάξης και της κοινωνικής ειρήνης, της διερεύνησης εγκλημάτων, της επιβολής του νόμου, αλλά και της διαχείρισης σχετικών πληροφοριών, δραστηριότητες οι οποίες προϋποθέτουν την ενσυνείδητη άσκηση εξαναγκασμού εκ μέρους του κράτους. Αντίστοιχα με τον όρο της αστυνομίας, νοούνται οι οργανισμοί οι οποίοι αναλαμβάνουν την διεξαγωγή των παραπάνω δραστηριοτήτων.¹⁸

3.3. Επιβολή του νόμου & Αρμόδιες υπηρεσίες

Η δημόσια τάξη και ασφάλεια ανέκαθεν αποτελούσαν βασικές προτεραιότητες των κρατών. Επομένως, όλες οι κοινωνίες ανεξαρτήτως μορφής πρέπει να σχηματίζουν και να διατηρούν δομές τήρησης της τάξης και επιβολής του νόμου. Ιστορικά κυβερνήσεις με διαφορετικά και ετερόκλητα πολιτεύματα και τρόπο εσωτερικής οργάνωσης, στηρίχθηκαν σε συγκεκριμένου τύπου υπηρεσίες, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη συμμόρφωση σε κοινωνικές νόρμες, διαδικασίες και νόμους.¹⁹

Με την έννοια της επιβολής του νόμου (“Law enforcement”) ταυτίζεται κάθε σύστημα διά του οποίου επιχειρείται με οργανωμένο τρόπο η επιβολή της έννομης τάξης, μέσα από την αναζήτηση, ανακάλυψη, τιμωρία, αναμόρφωση ή σύλληψη, ανθρώπων που παραβιάζουν τους κανόνες και τις νόρμες που διέπουν μία κοινωνία. Εάν αυτή η πρόνοια δεν υπήρχε οι κοινωνικές συσσωματώσεις των ανθρώπων θα εμφάνιζαν ροπή προς την αταξία και το χάος.²⁰

Governance”, στο Garriott William (Ed.), *Policing and Contemporary Governance: The Anthropology of Police in Practice* (New York: Palgrave Macmillan, 2013), σελ. 9-10, Herbert Steve, “Tangled Up in the Blue: Conflicting Paths to Police Legitimacy”, *Theoretical Criminology*, Vol. 10, No. 4, 2006, σελ. 481, Brodeur Jean-Paul, *The Policing Web* (Oxford: Oxford University Press, 2010), σελ. 139, Bittner Egon, *The Functions of Police in Modern Society* (Washington, DC: National Institute for Mental Health, 1970), σελ. 249, Bittner Egon, *Aspects of Police Work* (Boston: Northeastern University Press, 1990), σελ. 131, Kadish H. Stanford, *Encyclopedia of Crime and Justice* (New York: Free Press, 1983), σελ. 1120, Bayley David, *Patterns of Policing* (New Brunswick: Rutgers University Press, 1985), σελ. 7-11.

¹⁸Jones Trevor, Newburn Tim, *Policing After the Act: Police Governance After the Police and Magistrates Court Act* (London: Policy Studied Institute, 1997), σελ. 18-19.

¹⁹Sullivan E. Larry, Simonetti Rosen Marie (Editors), *Encyclopedia of Law Enforcement, Vol. 1: State and Local* (London: SAGE Publications, 2005), σελ. xix.

²⁰Conser James, Paynich Rebecca, Gingerich Terry, *Law Enforcement in the United States* (Burlington, MA: Jones and Bartlett Publishing, 2013), σελ. 1.

Ο όρος περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία καθηκόντων και υπηρεσιών και σε παγκόσμιο επίπεδο μπορεί να συμπεριλάβει όλους εκείνους τους οργανισμούς που έχουν προανακριτικά καθήκοντα και το δικαίωμα να οδηγήσουν κάποιον ενώπιον της ποινικής δικαιοσύνης, εφόσον προβεί σε παραβίαση της νομοθεσίας.

Στις χώρες του αγγλοσαξονικού κόσμου και ιδίως στις Η.Π.Α. έχει επικρατήσει να περιλαμβάνει το σύνολο των ομοσπονδιακών-πολιτειακών-τοπικών οργανισμών, οι οποίοι έχουν την εκ του νόμου εκχωρημένη αρμοδιότητα να στερήσουν την ελευθερία παραβατών. Ενδεικτικά λοιπόν, υπηρεσίες του αμερικανικού υπουργείου δικαιοσύνης, όπως το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών (“Federal Bureau of Investigation-FBI”), η Υπηρεσία Δίωξης Ναρκωτικών (“Drug Enforcement Administration-DEA”), υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας (“Department of Homeland Security-DHS”), όπως η υπηρεσία Μετανάστευσης και Τελωνείων (“Immigration and Customs Enforcement-ICE”), θεωρούνται πως συμβάλλουν στην επιβολή του νόμου. Το ίδιο συμβαίνει με πλειάδα υπηρεσιών και άλλων υπουργείων, με την υπηρεσία Ακτοφυλακής (“U.S. Coast Guard”) καθώς και με αστυνομικές υπηρεσίες μητροπολιτικών δήμων (π.χ. New York Police Department-NYPD, Los Angeles Police Department-LAPD), ακόμα και με κοιμτειακές και τοπικές αρχές.

Η αγγλοσαξονική αντίληψη έχει επικρατήσει και στον υπόλοιπο κόσμο και έτσι μεγάλο εύρος οργανισμών, από απλές αστυνομικές υπηρεσίες τοπικού χαρακτήρα, έως εθνικής εμβέλειας υπηρεσίες με αποστολή την καταπολέμηση του εγκλήματος και συχνά την προστασία της εθνικής-κρατικής ασφάλειας, ανήκουν στην κατηγορία της επιβολής του νόμου.

Αξίζει στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι κάποιοι οργανισμοί έχουν ταυτόχρονα τον παραπάνω διφυή προσανατολισμό, δηλαδή την ποινική δίωξη του εγκλήματος και ταυτόχρονα την προάσπιση της εσωτερικής κρατικής ασφάλειας. Η δυνατότητά τους να προβαίνουν σε συλλήψεις και να εκκινούν ποινικές διαδικασίες, η διασύνδεσή τους επομένως με τον θεσμό της δικαιοσύνης, αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά με τις υπηρεσίες πληροφοριών.²¹

Υπάρχουν επίσης οργανισμοί, οι οποίοι διαθέτουν κατά βάση αστυνομικά καθήκοντα, που περιλαμβάνουν την τήρηση της δημόσιας τάξης, την καταπολέμηση

²¹Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα υπηρεσιών με διευρυμένα καθήκοντα καταπολέμησης της εγκληματικότητας και προστασίας της εθνικής ασφάλειας, μπορούν να αναφερθούν το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών των Η.Π.Α. (“FBI”), η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας (“FSB”) και η Εθνική Υπηρεσία Ερευνών της Ινδίας (“NIA”).

της κοινής εγκληματικότητας, του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και της εσωτερικής και διεθνούς τρομοκρατίας. Παράλληλα σε συνεργασία με τις μυστικές υπηρεσίες διαδραματίζουν, όχι αποκλειστικό, αλλά σημαντικό ρόλο σε ζητήματα κρατικής ασφάλειας.²²

Στην ευρωπαϊκή και ελληνική πραγματικότητα, ως υπηρεσίες επιβολής του νόμου, χαρακτηρίζονται οι αστυνομικές αρχές, οι λιμενικές, οι τελωνειακές, ένα σκέλος των πυροσβεστικών, καθώς και οντότητες του κρατικού μηχανισμού οικονομικού ελέγχου (π.χ. εξειδικευμένα τμήματα εφοριακού ελέγχου). Ωστόσο και σε αυτήν την περίπτωση, η ανωτέρω ορολογία τείνει να αναφέρεται περισσότερο σε υπηρεσίες που εμπλέκονται άμεσα με την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, τη διερεύνηση εγκλημάτων και την πραγματοποίηση συλλήψεων, καθήκοντα που κατά κανόνα ασκούνται από τις αστυνομικού τύπου υπηρεσίες και εν προκειμένω σε σώματα χωροφυλακής και εθνικών αστυνομιών.²³

3.4. Αστυνόμευση & Επιβολή του νόμου

Τόσο στη διεθνή βιβλιογραφία, όσο και στην καθημερινή πρακτική χρησιμοποιούνται οι όροι της αστυνόμευσης και της επιβολής του νόμου, ενώ πολλές φορές δεν είναι πλήρως κατανοητές οι μεταξύ τους διαφορές και ομοιότητες. Γενικά βέβαια σε ακαδημαϊκό επίπεδο, δεν υπάρχει μία ενιαία άποψη για την σχέση τους και κυρίως το ποια έννοια είναι ευρύτερη της άλλης.

Σε αφηρημένο επίπεδο, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η αποστολή της αστυνόμευσης, κατά τις πρώιμες πολιτικές-κοινωνικές ομαδοποιήσεις, ήταν κατά βάση η διατήρηση της τάξης και της διευθέτησης των διαφορών που ανέκυπταν ανάμεσα στους ανθρώπους.²⁴ Ο ρόλος λοιπόν των σωμάτων που ήταν επιφορτισμένα με τα καθήκοντα

²²Παραδείγματα υπηρεσιών, κατά βάση αστυνομικής φύσης που έχουν και ως μέρος της αποστολής τους, στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και απειλών κατά της κρατικής ασφάλειας, είναι το Αστυνομικό Τμήμα της Νέας Υόρκης (“NYPD”), η Ομοσπονδιακή Αστυνομία της Αυστραλίας («AFP»), η Έφιππη Βασιλική Καναδική Αστυνομία (“RCMP”) και η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου (“MPS”).

²³Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχουν συγκροτημένα σώματα αστυνομιών και χωροφυλακής με εθνική εμβέλεια, όπως: η γαλλική Εθνική Χωροφυλακή (“Gendarmerie Nationale”), η γαλλική Εθνική Αστυνομία (“Police Nationale”), η ισπανική Πολιτοφυλακή (“Guardia Civil”), η ισπανική Εθνική Αστυνομία (“Policia Nacional”), η ιταλική Χωροφυλακή (“Carabinieri”), η ιταλική Κρατική Αστυνομία (“Polizia di Stato”), η βελγική Ομοσπονδιακή Αστυνομία (“Federale Politie”) και η Ελληνική Αστυνομία.

²⁴Chambliss J. Williams, *Police and Law Enforcement* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2011), σελ. xiii.

αυτά, ήταν αυτός του ειρηνοποιού και όχι κατ' ανάγκη της επιβολής του νόμου. Άλλωστε, σε μεγάλο βαθμό, μέχρι και την εμφάνιση του σύγχρονου έθνους-κράτους, πολλές κοινωνίες λειτουργούσαν βάσει του εθιμικού δικαίου και ρύθμιζαν τις εσωτερικές διαφορές, βάσει άτυπων κανόνων συμπεριφοράς και νορμών.

Εάν ο παραπάνω συλλογισμός προεκταθεί στη σύγχρονη πραγματικότητα, συνάγεται ότι η αστυνόμευση είναι συνδεδεμένη με την καταπολέμηση του εγκλήματος, μέσω της ευρύτερης προσφοράς στην κοινότητα των πολιτών και μίας γενικότερης νοοτροπίας επίλυσης προβλημάτων.²⁵ Αυτό σημαίνει ότι ερμηνεύεται με μία ολιστικού τύπου προσέγγιση και έχει ως απαραίτητο στοιχείο τη συναίνεση μελών της κοινωνίας και όχι τον καταναγκασμό που οδηγεί σε πιστή τήρηση των νόμων.²⁶ Με άλλα λόγια, η αστυνόμευση προϋποθέτει εθελούσια συμμετοχή, ενώ η έννοια της επιβολής του νόμου, συνεπάγεται αναγκαστική συμμόρφωση με την επίσημη δικαιοσύνη, όπως αυτή διαμορφώνεται σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου.²⁷ Σύμφωνα με τα παραπάνω, η αστυνόμευση καθίσταται ευρύτερη από την επιβολή του νόμου, καθώς η δεύτερη αποτελεί απλώς έναν από τους σκοπούς της πρώτης, πέρα από την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες, την διατήρηση της τάξης και την πρόληψη του εγκλήματος.²⁸

Εκτός όμως από την αντίληψη του ότι η αστυνόμευση αποτελεί το σύνολο και η επιβολή του νόμου το μέρος, υπάρχει και η αντίστροφη θεώρηση. Αυτή παρατηρείται κυρίως στην αμερικανική πραγματικότητα και εδράζεται σε έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης, που αντιμετωπίζει πραγματιστικά και όχι σε φιλοσοφικό επίπεδο, τις λειτουργίες των διαφόρων υπηρεσιών τάξης και ασφάλειας του δημόσιου τομέα, οι οποίες έχουν στο σύνολό τους ως βάση την εξυπηρέτηση της καθεστηκυίας τάξης, μέσω της εφαρμογής των νόμων. Συνεπώς, η επιβολή του νόμου, είναι αυτή που περικλείει τις δραστηριότητες αστυνόμευσης.²⁹ Παράλληλα, κυρίως στις αγγλοσαξονικές χώρες εντοπίζεται μία τάση διαχωρισμού των όρων με κριτήριο την

²⁵ Βλ. Cox M. Steven, Marchionna Susan, Fitch D. Brian, *Introduction to Policing* (Thousand Oaks: CA: SAGE Publications, 2017).

²⁶ Βλ. Cope Nina, "Intelligence-Led Policing or Policing-Led Intelligence", *British Journal of Criminology*, Vol. 44, No. 2, 2004, σελ. 188-203.

²⁷ Roufa Timothy, *The Balance, What is the Difference Between Law Enforcement and Policing? Fighting Crime Means More Than Just Enforcing Laws*, online available at: <https://www.thebalance.com/law-enforcement-vs-policing-974604>, accessed on 28.02.2018.

²⁸ Willis J. James, *Oxford Bibliographies, Policing and Law Enforcement*, online available at: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195396607/obo-9780195396607-0034.xml>, accessed on 28.02.2018.

²⁹ Conser James, Paynich Rebecca, Gingerich Terry, (2013), *op. cit.*, σελ. 1.

υπηρεσιακή φύση. Έτσι οι υπηρεσίες που αντιμετωπίζουν το κοινό έγκλημα και είναι επιφορτισμένες με γενικά καθήκοντα, θεωρείται πως ασκούν αστυνόμευση, ενώ οι πιο σύνθετες, με αποστολή εναντίον σοβαρών μορφών εγκληματικότητας, χαρακτηρίζονται υπηρεσίες επιβολής του νόμου.³⁰

Πέρα από αυτά, είναι γεγονός ότι στη σύγχρονη εποχή, όλα τα καθήκοντα ενός αστυνομικού σώματος, όπως η εξυπηρέτηση των πολιτών, η διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης, η πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, διέπονται άμεσα ή έμμεσα από ισχύουσες νομοθεσίες, κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι με τον έναν τρόπο ή τον άλλο, οι αρμόδιες υπηρεσίες, σε τελική ανάλυση δραστηριοποιούνται πάντα εφαρμόζοντας και επιβάλλοντας τον νόμο.³¹

Ανεξάρτητα πάντως από τον βαθμό ταύτισης ή μη και τις λεπτές εννοιολογικές διαφορές μεταξύ αστυνόμευσης και επιβολής του νόμου, οι οποίες εν πολλοίς βρίσκονται σε φιλοσοφικό επίπεδο, τόσο οι ακαδημαϊκές ανάγκες όσο και οι πρακτικές, δηλαδή των επαγγελματιών του χώρου, επιτρέπουν έστω και καταχρηστικά τη συγχώνευσή τους. Συνεπώς, για λόγους χρηστικότητας, τουλάχιστον στο παρόν πόνημα, προκρίνεται η ταυτόχρονη και ταυτόσημη χρήση αμφότερων των εννοιών, με έμφαση στην αντίληψη αστυνομικών οργανισμών, ως υπηρεσιών επιβολής του νόμου.³²

3.5. Ρόλος της αστυνόμευσης

Οι υπηρεσίες αστυνόμευσης και επιβολής του νόμου, όπως ήδη σημειώθηκε, έχουν ως βασικό προνόμιο την απευθείας πρόσβαση στο πολύ ιδιαίτερο προνόμιο της κρατικής εξουσίας για μονοπωλιακή άσκηση νόμιμης βίας και αυτό τους προσδίδει ένα ευρύ πεδίο δράσης.³³

³⁰Coyne William John PhD, *Strategic Intelligence in Law Enforcement: Anticipating Transnational Organized Crime, Doctorate of Philosophy* (Queensland, Australia: School of Justice, Faculty of Law, Queensland University of Technology, 2014), σελ. 152.

³¹Οι Dupont και Brodeur κάνουν λόγο για μία μετακίνηση της «παραδοσιακής» αστυνόμευσης προς τη νοοτροπία της επιβολής του νόμου, διά της καταστολής και της ερευνητικής αντιμετώπισης των ποινικών αδικημάτων. Βλ. Dupont Benoit, Brodeur Jean-Paul, “Knowledge Workers or “Knowledge Workers”?”, *Policing and Society*, Vol. 16, No. 1, 2006, σελ. 7-26.

³²Για παρόμοια αντιμετώπιση, ενδεικτικά βλ. Roberson Cliff, Dilip K. Das, (2008), *op. cit.*, σελ. 19, Cordner W. Gary, Scarborough E. Kathryn, *Police Administration* (New Providence, NJ: Matthew Bender & Company Inc., 2010), σελ. 33-34.

³³Bittner Egon, “Florence Nightingale in Pursuit of Willie Sutton: A Theory of the Police”, στο Jacob Herbert (Ed.), *The Potential for Reform of Criminal Justice* (Newbury Park, CA: SAGE, 1974), σελ. 17.

Κάποιοι υποστηρίζουν ότι πρώτιστος αντικειμενικός σκοπός είναι η πρόληψη του εγκλήματος³⁴, άλλοι κάνουν λόγο για τήρηση της τάξης, για εντοπισμό και σύλληψη κακοποιών, καθώς και για προσφορά διαφόρων υπηρεσιών προς τους πολίτες.³⁵ Γενικά, πρέπει να σημειωθεί ότι αναμένεται από το κοινό, η αντιμετώπιση από τις αρχές κάθε κοινωνικού «κακού» και ζημίας.³⁶ Ενώ οπωσδήποτε, εξασφαλίζει διά της εφαρμογής των νόμων τον ελάχιστο βαθμό κοινωνικής συναίνεσης, η οποία είναι απαραίτητη για την ανθρώπινη συμβίωση.³⁷

Κατά τον August Vollmer σε πρώτο τουλάχιστον επίπεδο, ο σκοπός είναι συγκεκριμένος:

«Η γνήσια αποστολή της αστυνόμευσης είναι η προστασία της κοινωνίας από τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων και η σύλληψη των δραστών». Επιπρόσθετα όμως ισχυρίστηκε ότι το βασικό αυτό καθήκον, δεν αναιρεί ένα πολύ μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν την διαφύλαξη της κοινωνικής ειρήνης και ευταξίας, τη διερεύνηση μικρο-εγκλημάτων, καθώς και κάθε άλλου είδους υπηρεσία που εξασφαλίζει την ομαλή διαβίωση των πολιτών.³⁸

Κατά τη βρετανική πρακτική, η κυριότερη λειτουργία της αστυνόμευσης είναι η τήρηση-εφαρμογή του δικαίου και η διατήρηση της ειρήνης, μέσω της πρόληψης του εγκλήματος, του εντοπισμού και σύλληψης δραστών, της προστασίας της ζωής και ιδιοκτησίας των πολιτών και της εξασφάλισης της δημόσιας συνοχής και ηρεμίας.³⁹

Σύμφωνα με τους Dammer και Fairchild, η αστυνόμευση στη σύγχρονη εποχή έχει δύο βασικές προτεραιότητες, τον έλεγχο αποκλίσεων (“Deviance control”) και τον έλεγχο της πολιτικής-αστικής τάξης (“Civil order control”). Η πρώτη περίπτωση αφορά στην αποστολή επιβολής νόμων, αλλά και κοινωνικών κεκτημένων-αξιών και συνεπάγεται την αντιμετώπιση αυτών που τις παραβαίνουν. Η δεύτερη σχετίζεται έντονα με το πολιτικό στοιχείο που είναι πάντα υπαρκτό και έχει ως αποτέλεσμα τη

³⁴Kurian George Thomas, (2006), op. cit., σελ. 69.

³⁵Ο Dempsey υποστηρίζει πως η βασική αποστολή της αστυνόμευσης συνίσταται στην διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης και δημόσιας τάξης. Η επιβολή του νόμου, καταλαμβάνει μόνο ένα μικρό κομμάτι των δραστηριοτήτων της. Βλ. Dempsey S. John, *An Introduction to Policing* (Belmont, CA: Wadsworth, 1999), σελ. 2.

³⁶Delattre J. Edwin, *Ethics in Policing: Character and Cops* (Washington, DC: The AEI Press, 2011), σελ. 25.

³⁷Lemieux Frederic, Den Heyer Garth, Das K. Dilip, *Economic Development, Crime and Policing: Global Perspectives* (Boca Raton: CRC Press, 2015), σελ. xxxix.

³⁸Vollmer August, *The Police and Modern Society* (College Park, MD: McGrath Publishing, 1969), σελ. 1-3.

³⁹Grieve John, Harfield Clive, MacVean Allyson, (2007), op. cit., σελ. 19-20.

δράση που εξασφαλίζει την κοινωνική ευταξία και νομιμοφροσύνη απέναντι στην κυβέρνηση, κατ'επέκταση την προάσπιση του πολιτεύματος και τελικά την επιβίωση του κράτους.⁴⁰

Μία λοιπόν ευρεία θεώρηση του ρόλου της αστυνόμευσης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν ότι αυτός περιλαμβάνει τα παρακάτω αντικείμενα, τα οποία όμως δεν λειτουργούν αυτόνομα, αλλά συνυπάρχουν και συχνά αλληλεπικαλύπτονται⁴¹:

- Την επιβολή του νόμου: δηλαδή τη συνεργασία με την ποινική δικαιοσύνη, ώστε να πραγματοποιούνται έρευνες, προανακρίσεις και συλλήψεις, όπου αυτό είναι απαραίτητο και έτσι το έγκλημα να καταστέλλεται, ενώ οι υπαίτιοι αντιμετωπίζουν τις συνέπειες της έννομης τάξης.
- Την πρόληψη της εγκληματικότητας: η οποία έγκειται στην αντιμετώπιση του εγκλήματος πριν αυτό συμβεί ή εν τη γενέσει του, στόχος που επιτυγχάνεται με μια σειρά προληπτικών δράσεων, όπως η εμφανής αστυνομική παρουσία σε δημόσιους χώρους, η συγκέντρωση πληροφοριών και γενικά η εφαρμογή τακτικών πληροφόρησης, η συνεργασία με το κοινό σε επίπεδο προσέγγισης και αμφίδρομης ενημέρωσης.⁴²
- Η διατήρηση της δημόσιας τάξης και της κοινωνικής ειρήνης: δηλαδή την επιτήρηση, τον έλεγχο και συχνά την επέμβαση σε κοινωνικές εκδηλώσεις, διαδηλώσεις, σημαντικά γεγονότα και συγκεντρώσεις, όπου το δημόσιο συμφέρον επιτάσσει την ομαλή εξέλιξη. Επιπρόσθετα τη διευθέτηση καθημερινών αστικών διαφορών των πολιτών, οι οποίες μπορούν να καταλήξουν σε προβληματικές καταστάσεις και να έχουν νομικές συνέπειες.⁴³ Τέλος, την εξασφάλιση συνθηκών κοινωνικής άνεσης που προκύπτει από την παρουσία των αρχών για την εμπέδωση κοινού αισθήματος ασφάλειας και τη διευκόλυνση-ρύθμιση πρόσβασης σε κοινά αγαθά, όπως η ελευθερία λόγου και του συνέρχεσθαι, καθώς και της μετακίνησης, διά της τροχαίας αστυνόμευσης.⁴⁴

⁴⁰Dammer R. Harry, Fairchild Erika, *Comparative Criminal Justice Systems* (Belmont, CA: Wadsworth, 2006), σελ. 105.

⁴¹Hess M. Karen, (2009), *op. cit.*, σελ. 117.

⁴²Palmiotto J. Michael, Unnithan N. Prabha, *Policing and Society: A Global Approach* (New York, Delmar: Cengage Learning, 2011), σελ. 189-190, Gardner M. Ross, *Practical Crime Scene Processing and Investigation* (Boca Raton: CRC Press, 2012), σελ. 2.

⁴³Palmiotto J. Michael, Unnithan N. Prabha, (2011), *op. cit.*, σελ. 113.

⁴⁴Για μία θεώρηση ευρείας κοινωνικής προσφοράς της αστυνόμευσης, βλ. Goldstein Herman, *Policing a Free Society* (Cambridge, MA: Ballinger Press, 1977), σελ. 52.

- Η παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες: συνίσταται στην διαρκή μέριμνα για την εξυπηρέτηση του συνόλου των πολιτών σε μεγάλη ποικιλία θεμάτων, όπως η παροχή πληροφοριών στο κοινό, η αναζήτηση εξαφανισθέντων, η προστασία ανηλίκων-ηλικιωμένων-ψυχικά διαταραγμένων και η συνδρομή σε σοβαρά περιστατικά-κρίσεις (ατυχήματα, φυσικές καταστροφές).

Βέβαια, όπως σημειώθηκε και παραπάνω, η πτυχή της επιβολής του νόμου έχει κοινό έδαφος με τις υπόλοιπα αντικείμενα, εφόσον σε μία σύγχρονη χώρα, υπάρχει κράτος δικαίου που προβλέπει όλα όσα απαιτούνται για να λειτουργήσει αρμονικά το κοινωνικό σύνολο. Επιπλέον, παρουσιάζει μεγάλη συνάφεια με την έννοια της διατήρησης της δημόσιας τάξης (“public order maintenance”), η οποία εάν ερμηνευθεί με ευρύ τρόπο, μπορεί να συνεπάγεται γενικά την προώθηση ενός ασφαλούς ευνομούμενου κοινωνικού περιβάλλοντος.⁴⁵ Συνεπώς για την επίτευξή της, επιστρατεύονται μέσα, όπως οι περιπολίες, οι αστυνομικές έρευνες, η σύλληψη εγκληματιών, η επιτήρηση διαδηλώσεων, η τροχαία αστυνόμηση και η επίλυση διαφορών προβλημάτων των πολιτών.⁴⁶

Εν τέλει η αστυνόμηση είναι μία γενικευμένη, αλλά και περίπλοκη διαδικασία, που απευθύνεται σε τρεις βασικούς παράγοντες: τον άνθρωπο ως εξυπηρετούμενο ή ως εγκληματία, τις τοποθεσίες ως προστατευόμενες ή ως εγκληματογόνες εστίες και τα προβλήματα που προκύπτουν σε αυτές ως αποτέλεσμα ανθρώπινης δράσης. Αυτό το τρίπτυχο οδηγεί σε μία σειρά δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν, την προστασία και την πρόληψη, την ανταπόκριση και καταστολή, την έρευνα και πληροφόρηση, καθώς και άλλες εξειδικευμένες λειτουργίες.⁴⁷

Εξειδικευμένοι ρόλοι

Ανάλογα με το αντικείμενο ενασχόλησης της αστυνόμησης, δηλαδή εάν ληφθεί υπόψιν ο στόχος που πρέπει να εξυπηρετηθεί, μπορεί να πραγματοποιηθεί διάκριση σε

⁴⁵Stevenson A. Leonard, *Policing in America* (Santa Barbara, CA: ABC Clio Inc., 2008), σελ. 34-35 και Bouza V. Anthony, *The Police Mystique: An Insider’s Look at Cops, Crime and the Criminal Justice System* (New York: Plenum Press, 1990), σελ. 1.

⁴⁶Palmiotto J. Michael, Unnithan N. Prabha, (2011), op. cit., σελ. 115, Millie Andrew, “What Are the Police For? Re-Thinking Policing Post-Austerity”, στο Brown M. James (Ed.), *The Future of Policing* (London & New York: Routledge, 2014), σελ. 60.

⁴⁷Innes Martin, “Reinventing the Office of Constable, Progressive Policing in an Age of Austerity”, στο Brown M. James (Ed.), *The Future of Policing* (London & New York: Routledge, 2014), σελ. 67-68.

επιμέρους λειτουργίες. Σε αυτήν την περίπτωση είναι χρήσιμο να γίνει αναφορά και να υιοθετηθεί η διάρθρωση του έργου, όπως αυτό περιγράφεται στην περίπτωση της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία δύναται να έχει γενικότερη εφαρμογή. Η αστυνόμευση λοιπόν διακρίνεται σε γενική, δημόσιας ασφάλειας, κρατικής ασφάλειας και αλλοδαπών και προστασίας συνόρων.⁴⁸

- Η *γενική αστυνόμευση* περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο: τη διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης, της ευταξίας και της προστασίας και συνδρομής στους πολίτες, την τήρηση της δημόσιας τάξης σε συναθροίσεις και διαδηλώσεις, τον έλεγχο της λειτουργίας των δημόσιων κέντρων και καταστημάτων, καθώς και την άσκηση τροχονομικών δραστηριοτήτων.
- Η *αστυνόμευση δημόσιας ασφάλειας*, συνίσταται: στη δίωξη εγκλημάτων κατά της ζωής και ιδιοκτησίας, στην καταπολέμηση του οικονομικού και ηλεκτρονικού εγκλήματος, την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου, την προστασία του εθνικού νομίσματος και συναλλάγματος, την αναζήτηση και σύλληψη διωκομένων προσώπων.
- Η *αστυνόμευση κρατικής ασφάλειας* περιλαμβάνει: την προστασία του κράτους και του πολιτεύματος, την προστασία επισήμων προσώπων, την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας.
- Η *αστυνόμευση αλλοδαπών και προστασίας συνόρων* έγκειται κατά βάση στην πρόληψη, αποτροπή και καταστολή παράνομης εισόδου αλλοδαπών, στον εντοπισμό και σύλληψη ατόμων που διαμένουν παράνομα εντός της εδαφικής επικράτειας.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η αστυνόμευση δημόσιας ασφάλειας μπορεί μεταξύ των άλλων αρμοδιοτήτων, να περιλαμβάνει την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εγχώριας και διεθνούς συγκαταλέγεται στα καθήκοντα της αστυνόμευσης κρατικής ασφάλειας.

⁴⁸Βλ. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4249 «Αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και ρύθμιση λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις», Τεύχος Πρώτο, Αριθμός Φύλλου 73, Αθήνα, 24 Μαρτίου 2014.

Εξειδικευμένες λειτουργίες

Ο όρος των λειτουργιών αναφέρεται σε εξειδικευμένες δράσεις που αναπτύσσουν οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, προκειμένου να φέρουν εις πέρας την αποστολή τους και να ανταποκριθούν σε ένα ευρύ φάσμα καθηκόντων. Βασικά διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, την περιπολία και την αστυνομική έρευνα.

Η *λειτουργία της περιπολίας* (“Patrol”) είναι κομβικής σημασίας και αποτελεί τη «ραχοκοκαλιά» της αστυνόμησης. Λαμβάνει χώρα μεμονωμένα ή ομαδικά, υπό καθεστώς μυστικότητας ή και με εμφανή τρόπο, άνευ ή με τη χρήση οχημάτων και έχει μία μεγάλη σειρά αντικειμενικών σκοπών: αποτροπή του εγκλήματος, επιβολής του νόμου, σύλληψη δραστών, προστασία και συνδρομή στους πολίτες, επίλυση διαφορών και διατήρηση της τάξης.⁴⁹

Η *αστυνομική έρευνα* (“Criminal investigation”) συνδέεται άμεσα με την παραδοσιακή αποστολή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των αστυνομικών σωμάτων, ανεξαρτήτως μεγέθους, εξειδίκευσης και αποστολής. Ο αντικειμενικός σκοπός της είναι η συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με μία εγκληματική κατάσταση, η εφαρμογή της κοινής λογικής για το τι πραγματικά συνέβη, από ποιον και με ποια κίνητρα. Η φυσική κατάληξη μιας έρευνας συνεπάγεται την απόδοση ποινικών ευθυνών σε συγκεκριμένα πρόσωπα, τη σύλληψη εάν αυτό είναι δυνατόν και την προσαγωγή τους ενώπιον των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών.⁵⁰

Πιο συγκεκριμένα στο ερευνητικό πλαίσιο επιζητούνται: ο χαρακτηρισμός μίας πράξης ως εγκληματικής ή μη, η συγκέντρωση αποδεικτικού υλικού και στοιχείων, η ανεύρεση πληροφοριοδοτών, η απόκτηση πληροφορήσης, η εξέταση μαρτύρων, η ταυτοποίηση δραστών, η σύλληψή τους, η ανάκτηση κλαπέντων αγαθών και η παροχή συνεχούς συνδρομής στις δικαστικές αρχές, όποτε αυτό ζητείται.⁵¹

Η εφαρμογή της ερευνητικής διαδικασίας εμφανίζει μεγάλη ποικιλομορφία, ανάλογα με τη φύση της, εφόσον αυτή είναι αντιδραστική (“reactive”) ή προληπτική

⁴⁹Alpert Geoffrey, Dunham Roger, *Policing Urban America* (Prospect Heights, IL: Waveland Press, 1997), σελ. 135, Hess M. Karen, (2009), op. cit., σελ. 158-163, Birzer R. Michael, Bayens J. Gerald, Roberson Cliff, (2012), op. cit., σελ. 65-67.

⁵⁰Βλ. Wilson W. Orlando, McLaren C. Roy, *Police Administration* (New York: McGraw Hill, 1977), σελ. 364 και Birzer R. Michael, Roberson Cliff, (2012), op. cit., σελ. ix.

⁵¹Osterburg W. James, Ward H. Richard, *Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past* (Waltham, MA: Anderson Publishing, 2014), σελ. 5-6, Maguire Mike, “Criminal Investigation and Crime Control”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), σελ. 433.

(“proactive”) και προσανατολισμένη σε πρόσωπα ή γεγονότα. Συνεπώς οι έρευνες κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- *Προληπτικές και προσωποκεντρικές*: χρησιμοποιούνται μυστικές τακτικές (παρακολουθήσεις, υποκλοπές, επιχειρήσεις διείσδυσης), προκειμένου να προληφθεί εγκληματική δράση. Αφορούν κυρίως υποθέσεις σοβαρού-οργανωμένου εγκλήματος και κρατικής ασφάλειας ή τρομοκρατίας.
- *Προληπτικές και προσανατολισμένες σε γεγονότα*: στηρίζονται σε εκτιμήσεις κινδύνου και εκμεταλλεύονται όλα τα δυνατά μέσα επιτήρησης και παρακολούθησης, χώρων και τοποθεσιών όπου είναι πιθανό να εκδηλωθεί εγκληματική ενέργεια.
- *Αντιδραστικές και προσωποκεντρικές*: πραγματοποιούνται μετά την επέλευση του εγκληματικού γεγονότος από γνωστό ή πιθανό δράστη και προσπαθούν να ταυτίσουν πρόσωπα με ενέργειες, ώστε να αποδοθούν ποινικές ευθύνες.
- *Αντιδραστικές και προσανατολισμένες σε γεγονότα*: αποτελούν τον κλασικό τύπο έρευνας, κατά τον οποίον οι αρχές ειδοποιούνται ή διαπιστώνουν την τέλεση εγκλήματος, σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, από άγνωστο δράστη. Στη συνέχεια ακολουθείται σειρά ενεργειών για τη διαλεύκανση της υπόθεσης.

Θα πρέπει να ειπωθεί ότι η ανωτέρω κατηγοριοποίηση είναι ενδεικτική και αρκετά συχνά προκύπτουν μικτοί-υβριδικοί τύποι ερευνών, που ανάλογα με τις ανάγκες είναι δυνατόν να απαιτούν την ταυτόχρονη δράση και συνεργασία δύο ή και περισσότερων υπηρεσιών με διαφορετικά αντικείμενα.⁵²

3.6. Τυπολογία & Είδη

Μία άκρως ενδιαφέρουσα διάκριση της αστυνόμησης που έχει να κάνει άμεσα με τις αντιλήψεις για τον ρόλο που διαδραματίζει, είναι αυτή που τη διαχωρίζει σε

⁵²Για την παραπάνω κατηγοριοποίηση υιοθετείται η άποψη του Jean-Paul Brodeur, βλ. Brodeur Jean-Paul, (2010), *op. cit.*, σελ. 200-203. Γενικά είναι αποδεκτή και η πιο απλή διάκριση ανάμεσα σε προληπτικές και αντιδραστικές έρευνες, βλ. Clark Denis, “Covert Surveillance and Informer Handling”, στο Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Alan (Eds.), *Handbook of Criminal Investigation* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2007), σελ. 426-427. Επίσης υποστηρίζεται και η ίδια λογική διάκρισης, με διαφορετική όμως ορολογία, δηλαδή μεταξύ «δημιουργικών» (“constructive”) και «ανασκευαστικών» (“reconstructive”) ερευνών. Βλ. Sennewald A. Charles, Tsukayama K. John, *The Process of Investigation: Concepts and Strategies for Investigators in the Private Sector* (Oxford: Elsevier, 2015), σελ. 3.

«υψηλή» (“High policing”) και «χαμηλή» (“Low policing”). Εισήχθη αρχικά από τον Jean Pau Brodeur, ο οποίος μελέτησε το ρόλο των αστυνομικών σωμάτων ως εργαλείων πολιτικού ελέγχου σε Η.Π.Α. και Καναδά κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, ενώ σταδιακά εξελίχθηκε μέχρι και τη σύγχρονη εποχή.⁵³

Πιο συγκεκριμένα, η «υψηλή αστυνόμευση» έγινε αντιληπτή ως η χρήση των αστυνομικών σωμάτων από το κράτος, για τη διαχείριση και τον έλεγχο, της πολιτικής δράσης, πολιτικά υποκινούμενων οργανώσεων, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τις πρακτικές της διακυβέρνησης. Σε αυταρχικά καθεστώτα, ο σκοπός της είναι η διατήρησή τους στην εξουσία, ενώ σε δημοκρατικές κοινωνίες, προτεραιότητά της αποτελεί η προστασία των κυβερνητικών θεσμών από διαβρωτικές και ενίοτε βίαιες πολιτικές δράσεις.⁵⁴

Τα βασικά στοιχεία που την χαρακτηρίζουν είναι τέσσερα. Πρώτα έρχεται η σημασία που αποδίδει στη συγκέντρωση και επεξεργασία κάθε είδους πληροφορίας και πληροφόρησης, από όλες τις δυνατές πηγές. Δεύτερον, πρόκειται για είδος αστυνόμευσης που δρα εντός ενός ευρύτατου πλαισίου και εκμεταλλεύεται το σύνολο των νομοθετικών, δικαστικών και εκτελεστικών δυνατοτήτων της κυβέρνησης. Δεν είναι λοιπόν απομονωμένη, αλλά επενδύει στη συνολική κυβερνητική ισχύ για να πετύχει τους σκοπούς της. Τρίτον, ο κύριος σκοπός της δεν είναι η καταπολέμηση του εγκλήματος, αλλά η προστασία και διατήρηση της υφιστάμενης πολιτικής κατάστασης. Τέταρτον, μετέρχεται διαφόρων μέσων για να φέρει εις πέρας το έργο της, χρησιμοποιεί δηλαδή δίκτυα πληροφοριοδοτών, επιδίδεται σε τακτικές παρακολούθησης, μυστικές επιχειρήσεις και μεθόδους που προσομοιάζουν στη δράση των υπηρεσιών που προστατεύουν την εθνική ασφάλεια.⁵⁵

Η «χαμηλή αστυνόμευση» από την άλλη, περιγράφηκε αρχικά ως ένα είδος αστυνόμευσης που ταυτίζεται με τις παραδοσιακές δραστηριότητες της περιπολίας, της διατήρησης της τάξης, του ελέγχου της εγκληματικότητας του δρόμου και γενικά της άμεσης επαφής με τους πολίτες για την επίλυση καθημερινών προβλημάτων εγκληματικότητας.⁵⁶

⁵³Marx T. Garry, *High Policing* στο Bruinsma G., Weisburd David (Eds.), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (New York: Springer, 2014), σελ. 2062-2074.

⁵⁴Beare E. Margaret (Editor), *Encyclopedia of Transnational Crime and Justice* (USA: SAGE Publications, 2012), σελ. 310.

⁵⁵Βλ. Brodeur Jean-Paul, “High Policing and Low Policing: Remarks About the Policing of Political Activities”, *Social Problems*, Vol. 30, No 5, 1983, σελ. 507-520.

⁵⁶Brodeur Jean-Paul, “Cops and Spooks: The Uneasy Partnership”, στο Newburn Tim (Ed.), *Policing: Key Readings* (Cullompton: Willan Publishing, 2005), σελ. 805.

Ο Brodeur στη συνέχεια επεκτάθηκε περισσότερο και υποστήριξε ότι η «υψηλή αστυνόμηση» είναι ευρύτερου σκοπού και υπερασπίζεται το πολιτικό “status quo”, ενώ η «χαμηλή» εκδοχή της είναι έχει πολύ συγκεκριμένο και περιορισμένο προσανατολισμό. Αυτό λοιπόν που χαρακτηρίζει την πρώτη, είναι η άμεση εμπλοκή της με τον τομέα της εθνικής ασφάλειας και εφόσον η προστασία του είναι ο βασικός της λόγος ύπαρξης (“raison d’ etre”), στηρίζεται μεταξύ άλλων και στην πληροφόρηση.⁵⁷

Επιπλέον, ανέλυσε περαιτέρω την έννοια της «υψηλής αστυνόμησης», υποστηρίζοντας ότι διαθέτει και κάποια επιπρόσθετα στοιχεία που την προσδιορίζουν. Έτσι σημαντικό ρόλο για την κατανόησή της, έχει η αντίληψη περί θυματοποίησης του κράτους, το οποίο έχει ανάγκη προστασίας από αυτούς που το επιβουλεύονται. Για την αντιμετώπιση των απειλών κατά της κρατικής υπόστασης, απαιτείται λοιπόν μυστικότητα, η οποία διέπει το σύνολο της αστυνομικής δράσης, ενώ υιοθετούνται και τακτικές που ξεφεύγουν από την κλασική αντιμετώπιση του εγκλήματος.⁵⁸ Σε γενικές γραμμές ως τέτοιες θεωρούνται, η εξαπάτηση (“deceit”), η προπαγάνδα και η χρησιμοποίηση-εκμετάλλευση εγκληματιών για την επίτευξη υψηλότερων σκοπών.⁵⁹ Πρακτικές για τις οποίες θα πρέπει να επισημανθεί ότι κάποιες φορές κινούνται στα όρια της νομιμότητας, της δημοκρατικής ηθικής και απαιτούν έντονα διασταλτική ερμηνεία των κανόνων δικαίου.

Αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι, στη σύγχρονη εποχή, η «υψηλή αστυνόμηση» περιγράφει την ενασχόληση των αρμόδιων υπηρεσιών με την αντιμετώπιση του μακρο-εγκλήματος (“Macro-crime”), δηλαδή περιπτώσεις ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας που έχουν συνέπειες για όλο το κοινωνικό σύνολο.⁶⁰

Η τρομοκρατία ειδικότερα αποτελεί μία τέτοια περίπτωση και χωρίς αμφιβολία η αντιμετώπισή της σχετίζεται με την ανάπτυξη ενός δόγματος εσωτερικής ασφάλειας που συνεπάγεται μεταξύ άλλων, την παρακολούθηση και συλλογή πληροφοριών, επί

⁵⁷Brodeur Jean-Paul, “High and Low Policing in Post-9/11 Times”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Vol. 1. No. 1, 2007, σελ. 26-27.

⁵⁸Brodeur Jean-Paul, Leman-Langlois Stephane, “Surveillance Fiction or Higher Policing?”, στο Haggerty V. Devin, Ericson V. Richard (Eds.), *The New Politics of Visibility and Surveillance* (Toronto: University of Toronto Press, 2006), σελ. 171-198.

⁵⁹Brodeur Jean-Paul, (2010), *op. cit.*, σελ. 225-229.

⁶⁰Bayley H. David, Weisburd David, “Cops and Spooks: The Role of the Police in Counterterrorism”, στο Weisburd David, Feucht Thomas, Hakimi Idit, Mock Lois, Perry Simon (Eds.), *To Protect and to Serve: Policing in an Age of Terrorism* (New York: Springer, 2009), σελ. 81-99.

ενός μέρους του πληθυσμού του κράτους.⁶¹ Κατά τους Innes και Thiel, η τρομοκρατία εμπίπτει στην κατηγορία του μακρο-εγκλήματος και έτσι: «*Η αντιτρομοκρατία πρέπει κατά κύριο λόγο να διεξάγεται από μυστικές υπηρεσίες υψηλής αστυνόμευσης που δίνουν έμφαση στην ικανότητά τους να διεισδύουν σε οργανώσεις, με σκοπό την απόκτηση προληπτικής πληροφόρησης που θα κατευθύνει περαιτέρω τις επιχειρήσεις τους*».⁶²

Κατ' αναλογία, η «χαμηλή αστυνόμευση» πλέον συνεπάγεται μία κατά βάση αντιδραστική-κατασταλτική μορφή αντιμετώπισης του μικρο-εγκλήματος, υπό τη μορφή καθημερινών απειλών κατά των πολιτών, όπως οι κλοπές, οι ληστείες, οι διαρρήξεις και κάποιες μορφές κοινωνικής αναταραχής. Στην περίπτωση της ωστόσο δεν αποκλείεται η χρήση της πληροφόρησης⁶³ προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της, οι οποίοι συνίστανται σε: «*κλασικές αντιλήψεις περί προστασίας του κοινού από τον καθημερινό όγκο της εγκληματικότητας, της διατήρησης της δημόσιας τάξης μέσω της πρόληψης και διαλεύκανσης εγκλημάτων και της στόχευσης σε άτομα και μικρές ομάδες*».⁶⁴

Η «υψηλή αστυνόμευση» λοιπόν, έχει επεκτείνει τη σημασία της ώστε εκτός από την αντιμετώπιση παραδοσιακών απειλών κατά της πολιτικής καθεστηκίας τάξης, να περιλαμβάνει και την καταπολέμηση μίας σειράς κινδύνων εναντίων της εθνικής ασφάλειας, όπως το διεθνικού χαρακτήρα έγκλημα και η τρομοκρατία. Παράλληλα, στη διεύρυνση αυτή της αποστολής της, σημαντικό ρόλο κατέχει η ανάπτυξη δυνατοτήτων πληροφόρησης, ως απαραίτητου συστατικού των υπηρεσιών αστυνόμευσης και επιβολής του νόμου.⁶⁵

Αυτά τα δεδομένα την φέρνουν όλο και πιο κοντά στην έννοια της «αστυνόμευσης εθνικής ασφάλειας» (“National Security Policing”). Η τελευταία θεωρητικά ταυτίζεται με το σύνολο των δράσεων που προστατεύουν την κυβέρνηση, το πολίτευμα και την εδαφική κυριαρχία, από άτομα και οργανώσεις εμφορούμενες από ιδεολογίες πολιτικής βίας-εξτρεμισμού, εγκληματικού χαρακτήρα ή καθοδηγούμενες από ξένες δυνάμεις και

⁶¹Βλ. Gill Peter, *Policing Politics: Security Intelligence and the Liberal State* (London: Frank Cass, 1994), σελ. 61, Lowe David, “The Lack of Discretion in High Policing”, *Policing and Society*, Vol. 21, No. 2, 2011, σελ. 233-247.

⁶²Innes Martin, Thiel Darren, “Policing Terror”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008), σελ. 560.

⁶³Ratcliffe H. Jerry, *Intelligence-Led Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008), σελ. 36.

⁶⁴Innes Martin, Thiel Darren, (2008), op. cit., σελ. 560.

⁶⁵Beare E. Margaret (Editor), *Encyclopedia of Transnational Crime and Justice* (USA: SAGE Publications, 2010), σελ. 309.

δυναμικά μπορούν ακόμα και να διαδραματίσουν τον ρόλο της «πέμπτης φάλαγγας» σε συντρέχουσα περίπτωση.⁶⁶

Βέβαια, η παραδοσιακή στόχευση της αστυνόμησης, όπως εκφράζεται στην περίπτωση της «χαμηλή αστυνόμησης» μπορεί να έχει σχέση και αυτή με πτυχές της εθνικής ασφάλειας.⁶⁷ Αυτό συμβαίνει όμως στο βαθμό που καθήκοντα όπως, η παρατήρηση, η παρακολούθηση και η συλλογή πληροφορήσης συμβατικών αστυνομικών μονάδων, έχει να συνεισφέρει σε ζητήματα πέραν της αντιμετώπισης της απλής εγκληματικότητας.⁶⁸

3.7. Προσεγγίσεις

Μία ακόμα βασική διάκριση της αστυνόμησης, στηρίζεται στο εννοιολογικό πλαίσιο που τη διέπει. Με διαφορετικά λόγια, αφορά στην αντίληψη περί του ρόλου της, των σκοπών που εξυπηρετεί, των μέσων που χρησιμοποιεί και κυρίως τις στρατηγικές εκτιμήσεις και πρακτικές που εφαρμόζονται. Σε πρώτο επίπεδο μπορεί να γίνει διαχωρισμός μεταξύ της αντιδραστικής-κατασταλτικής (“reactive approach”) και της προληπτικής προσέγγισης (“proactive approach”). Στην πρώτη περίπτωση, οι αρχές αναμένουν την εκδήλωση του εγκλήματος και στη συνέχεια επεμβαίνουν για να το καταστείλουν, είτε με ερευνητικά είτε με άσκηση φυσικής βίας. Στην δεύτερη περίπτωση, η φιλοσοφία έχει να κάνει με ενέργειες που θα προλάβουν την τέλεση εγκλημάτων, ακόμα και με πρόβλεψή τους, έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν οι παράγοντες γέννησής τους.⁶⁹

Με βάση την παραπάνω λογική προέκυψε μία ταξινόμηση ειδικότερων προσεγγίσεων, οι οποίες εμφανίστηκαν κατά καιρούς και συνεχίζουν, αλληλεπιδρώντας μεταξύ τους, άλλες σε μικρότερο και άλλες σε μεγαλύτερο βαθμό,

⁶⁶Ibid, σελ. 311-312.

⁶⁷Βλ. Ransley Janet, Mazerolle Lorraine, “Policing in an Era of Uncertainty”, *Police Practice and Research*, Vol. 10, No. 4, 2009, σελ. 365-381.

⁶⁸Για τη λογική της ολοένα και μεγαλύτερης εμπλοκής των τοπικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την εθνική ασφάλεια και την τρομοκρατία, κυρίως στις Η.Π.Α. βλ. Waxman C. Matthew, “Police and National Security: American Local Law Enforcement and Counterterrorism After 9/11”, *Journal of National Security, Law and Policy*, Vol. 3, No. 377, 2009, σελ. 377-407.

⁶⁹Για μία ανάλυση της σημασίας της πρόληψης και δη της πρόβλεψης στην αστυνόμηση, βλ. Perry L. Walter, McInnis Brian, Price C. Carter, Smith C. Susan, Hollywood S. John, *Predictive Policing: The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, National Institute of Justice, 2013).

να επηρεάζουν τη σύγχρονη αστυνόμευση. Παράλληλα υποστηρίζεται ότι διαδοχικά και ανάλογα με τις ανάγκες δημόσιας τάξης και ασφάλειας, οδήγησαν στην ανάπτυξη και υιοθέτηση της καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση αστυνόμευσης (“Intelligence-Led Policing”). Οι προσεγγίσεις αυτές είναι οι εξής κατά τη χρονολογική σειρά εμφάνισής τους:

- *Τυπική ή παραδοσιακή-επαγγελματική αστυνόμευση* (“Standard or Traditional-Professional”).⁷⁰
- *Προσανατολισμένη στο πρόβλημα αστυνόμευση* (“Problem-Oriented Policing”).⁷¹
- *Μοντέλο “SARA”* (“Scanning-Analysis-Response-Assessment”).⁷²
- *Αστυνόμευση μηδενικής ανοχής ή διατήρησης δημόσιας τάξης ή «σπασμένων παραθύρων»* (“Zero Tolerance or Order Maintenance or Broken Windows”).⁷³
- *Αστυνόμευση βασιζόμενη σε πληροφοριακές-συγκριτικές στατιστικές* (“COMPSTAT”-“Computerized or Comparative Statistics”).⁷⁴

⁷⁰Βλ. Weisburd David, Eck John, “What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder and Fear?”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 593, No. 1, 2004, σελ. 43-65, Braga A. Anthony, “Problem Oriented Policing: Principles, Practice and Crime Prevention”, στο Reissig D. Michael, Kane J. Robert (Eds.), *The Oxford Handbook of Police and Policing* (Oxford: Oxford University Press, 2014), σελ. 102-103, Chu Jim, *Law Enforcement Information Technology: A Managerial Operational and Practitioner Guide* (Boca Raton: CRC Press, 2001), σελ. 24-25, Guidetti A. Ramon, *Policing the Homeland: Choosing the Intelligent Option* (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 2006), σελ. 36-37.

⁷¹Goldstein Herman, *Policing in a Free Society* (Cambridge, MA: Ballinger, 1977), Goldstein Herman, “Improving Policing: A Problem-Oriented Approach”, *Crime and Delinquency*, Vol. 25, No 2, 1979, σελ. 236-258, Goldstein Herman, *Problem-Oriented Policing* (Philadelphia, PA: Temple University Press, 1990), Goldstein Herman, Clarke V. Ronald, “Reducing Thefts at Construction Sites: Lessons From a Problem-Oriented Project”, στο Tilley Nick (Ed.), *Analysis for Crime Prevention* (Monsey, NY: Criminal Justice Press, 2002), σελ. 89-130, Goldstein Herman, “On Further Developing Problem-Oriented Policing: The Most Critical Need, the Major Impediments and a Proposal”, *Crime Prevention Studies*, Vol. 15, 2003, σελ. 13-57, Read Tim, Tilley Nick, *Not Rocket Science: Problem-Solving and Crime Reduction*, Crime Reduction Research Series Paper 6 (London: Home Office, 2000), Scott S. Michael, *Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years* (Washington, DC: COPS Office, 2000), σελ. vi.

⁷²Braga A. Anthony, (2014), op. cit., σελ. 102, Ratcliffe H. Jerry, *Intelligence-Led Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008), σελ. 74, Eck E. John, Spelman William, *Problem Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News* (Washington, DC: Police Executive Research Forum, 1987).

⁷³Kelling L. George, Wilson Q. James, Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety, *Atlantic Monthly*, Vol. 259, No. 3, 1982, σελ. 29-38, Bryant Robin, Bryant Sarah, (2017), op. cit., σελ. 56, Punch Maurice, *Zero Tolerance Policing* (UK, Bristol: The Policy Press, 2007), σελ. 17, Willis J. James, “A Recent History of the Police”, στο Reissig D. Michael, Kane J. Robert (Eds.), *The Oxford Handbook of Police ad Policing* (Oxford: Oxford University Press, 2014), σελ. 10-11, Greene R. Jack, (2007), op. cit., σελ. 111-112.

⁷⁴United States Department of Justice, *COMPSTAT: Its Origins, Evolution and Future in Law Enforcement Agencies* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, Police Executive Research Forum, 2013), Moore H. Mark, “Sizing Up Compstat: An Important Administrative Innovation in Policing”, *Criminology and Public Policy*, Vol. 2, No. 3, 2003, σελ. 469-494, Eterno A. John, Silverman B. Eli, “The New York City Police Department’s Compstat: Dream or Nightmare?”, *International*

- *Κοινοτική Αστυνόμευση* (“Community Policing”).⁷⁵
- *Αστυνόμευση της «γειτονιάς» ή Ολοκληρωμένη Γεωγραφική Αστυνόμευση* (“Neighborhood Policing or Total Geographic Policing”).⁷⁶
- *Καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση* (“Intelligence-Led Policing”).⁷⁷

Journal of Police Science and Management, Vol. 8, No. 3, 2005, σελ. 218-231, Moore H. Mark, Braga A. Anthony, “Measuring and Improving Police Performance: The Lessons of Compstat and its Progeny”, *Policing*, Vol. 26, Nos. 3, 2003, σελ. 439-453, Bratton William, Sean W. Malinowski, “Police Performance Management in Practice: Taking Compstat to the Next Level”, *Policing*, Vol. 2, No. 3, 2008, σελ. 259-265, Magers S. Jeffrey, “Compstat: A New Paradigm for Policing or a Repudiation of Community Policing?”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 20, No. 1, 2004, σελ. 70-79, Silverman B. Eli, “Compstat’s Innovation”, στο Weisburd David, Braga A. Anthony (Eds.), *Police Innovation: Contrasting Perspectives* (New York: Cambridge University Press, 2006), σελ. 267-283, Weisburd David, Mastrofski D. Stephen, McNally Ann Marie, Greenspan Rosann, Willis J. James, “Reforming to Preserve: Compstat and Strategic Problem Solving in American Policing”, *Criminology and Public Policy*, Vol. 2, No. 3, 2003, σελ. 421-456, McGuire G. Philip, “The New “York Police Department COMPSTAT Process: Mapping for Evaluation, Analysis, Accountability”, στο Goldsmith Victor, McGuire G. Philip, Mollenkopf H. John, Ross A. Timothy (Eds.), *Analyzing Crime Patterns: Frontiers of Practice* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2000), σελ. 11-22.

⁷⁵Βλ. Murray John, “Policing Terrorism: A Threat to Community Policing or Just a Shift in Priorities?”, στο Millie Andrew, Das K. Dilip (Eds.), *Contemporary Issues in Law Enforcement and Policing* (Boca Raton: CRC Press, 2008), σελ. 114-115, Schneider C. Matthew, Chapman Robert, “Community Policing and Terrorism”, *Homeland Security Journal*, 2003, σελ. 2-3, Spalek Basia, “Community Policing, Trust and Muslim Communities in Relation to “New Terrorism””, *Politics and Policy*, Vol. 38, No. 4, 2010, σελ. 789-815, Thomas Garry, “A Case for Local Neighborhood Policing and Community Intelligence in Counter Terrorism”, *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, Vol. 89, No. 1, 2016, Dunn Mark Kevin, Atie Rosalie, Kennedy Michael, Ali A. Jan, O’Reilly John, Rogerson Lindsay, “Can You Use Community Policing for Counter Terrorism? Evidence from NSW, Australia”, *Police Practice and Research*, Vol. 17, No. 3, 2016, σελ. 196-211, Sevinc Ali, Guler Ahmet, “Fighting Terrorism Through Community Policing”, στο Dawoody R. Alexander (Ed.), *Eradicating Terrorism form the Middle East: Policy and Administrative Approaches* (Scranton, Pennsylvania, 2016), σελ. 295-313.

⁷⁶Bryant Robin, Bryant Sarah, (2017), op. cit., σελ. 53-54, Bullock Karen, “Community, Intelligence-Led Policing and Crime Control”, *Policing and Society*, Vol. 23, No 2, 2013, σελ. 125-144, Grieve John, Harfield Clive, MacVean Allyson, (2007), op. cit., σελ. 38-39.

⁷⁷Αποτελεί φιλοσοφία αστυνόμευσης και διαχείρισης που στηρίζεται στη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών από όλα τα επίπεδα της αστυνομικής δραστηριότητας, ώστε να λαμβάνονται αποφάσεις για δράση και κατανομή πόρων σε στρατηγικό και τακτικό επίπεδο. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η τελευταία προσέγγιση αστυνόμευσης επήλθε ως φυσική συνέχεια όλων των προηγούμενων και διαμορφώθηκε με βάση τις σύγχρονες ανάγκες, τόσο της τήρησης της δημόσιας τάξης, όσο και της προστασίας της εθνικής ασφάλειας. Καμία από τις προϋπάρχουσες προσεγγίσεις δεν μπορεί να αναιρεθεί και στοιχεία τους παραμένουν σημαντικά για τη δράση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Άλλωστε, η καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση, συνδέεται άμεσα με την επεξεργασία εγκληματολογικών δεδομένων, τον προσδιορισμό προβλημάτων διά της ανάλυσης και με τη συμβολή του κοινού σε θέματα πληροφοριών. Βλ. Tilley Nick, “Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Willan Publishing, 2008), σελ. 390-391, Peterson B. Marilyn, (2005), op. cit., σελ. 12, Carter L. David, Carter G. Jeremy, (2009), op. cit., σελ. 312-315, Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 32.

3.8. Αστυνόμευση & Αντιτρομοκρατία

Η αντιτρομοκρατία ως μία μορφή κρατικής δράσης μπορεί να υποστηριχθεί ότι υφίσταται εντός ενός πλαισίου που στις δύο αντίθετες άκρες του υπάρχουν, το στρατιωτικό μοντέλο και αυτό της ποινικής δικαιοσύνης. Το πρώτο είναι σαφώς επιθετικό και λειτουργεί με τη λογική της πολεμικής αντιμετώπισης, ενώ το δεύτερο θεωρεί την τρομοκρατία ως σύνολο ιδιαίτερα βίαιων εκδηλώσεων που θεωρούνται εγκληματικές δράσεις.⁷⁸ Στη μέση βέβαια της διαδρομής βρίσκονται και οι υπηρεσίες πληροφοριών, των οποίων ο ρόλος είχε παραμεληθεί έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, για να αναβαθμιστεί κατά τη δεύτερη δεκαετία του 2000, κυρίως σε προληπτικό επίπεδο πληροφόρησης, διά της ανάπτυξης ανθρωπίνων πηγών και στενής συνεργασίας με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.⁷⁹

Γενικά η αντιτρομοκρατία (“Counterterrorism”) από εγκληματολογικής άποψης, μπορεί να συσχετιστεί με τον ευρύτερο κοινωνικό έλεγχο και να συμπεριλάβει διάφορους μηχανισμούς και θεσμούς που ασχολούνται με την αντιμετώπισή της. Σε αυτήν την περίπτωση, η ποινική δικαιοσύνη συνιστά μία πτυχή των διαδικασιών κοινωνικού ελέγχου και στο πλαίσιο της η αστυνομία διαδραματίζει ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο.⁸⁰

Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τα αστυνομικά σώματα ανέκαθεν είχαν διακριτό ρόλο στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές σε πολλές ιστορικές στιγμές του 20^{ου} αιώνα, οπότε και κλήθηκαν να ερευνήσουν και να διαλευκάνουν υποθέσεις τρομοκρατικών χτυπημάτων. Σε σημαντικό βαθμό αυτό συνέβη κυρίως με περιπτώσεις εσωτερικής τρομοκρατίας, πολύ συχνά πολιτικά υποκινούμενης. Οι αλλαγές όμως που επέφερε στο διεθνές σύστημα η

⁷⁸Innes Martin, Thiel Darren, “Policing Terror”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2011) σελ. 558. Για τη διάκριση μεταξύ στρατιωτικής και αστυνομικής αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, βλ. Gunaratna Rohan, Steven C.S. Graeme, *Counterterrorism: A Reference Handbook* (Santa Barbara, CA: ABC Clio, 2004).

⁷⁹Best A. Richard, *Intelligence to Counterterrorism: Issues for Congress* (Washington, DC: Congressional Research Service, Library of the Congress, 2003), σελ. 1-2. Βλ. επίσης: Byman Daniel, “The Intelligence War on Terror”, *Intelligence and National Security*, Vol. 29, No. 6, 2014, σελ. 837-863, Karmon Ely, “The Role of Intelligence in Counter-Terrorism”, *Korean Journal of Defence Analysis*, Vol. 14, No. 1, 2002, σελ. 119-139.

⁸⁰Deflem Mathieu, *The Policing of Terrorism, Organizational and Global Perspectives* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 16.

παγκοσμιοποίηση και ιδίως η μετάλλαξη της τρομοκρατίας σε μία μη-κρατική ασύμμετρη απειλή, υπήρξαν καταλυτικές και για την εξέλιξη της αστυνόμευσης.⁸¹

Οι επιθέσεις που έλαβαν χώρα στις Η.Π.Α. την 9/11 οδήγησαν σταδιακά σε μία ακόμα πιο συστηματική προσέγγιση, με έμφαση στην προληπτική αστυνόμευση.⁸² Ειδικότερα στις Η.Π.Α.⁸³ πραγματοποιήθηκαν βήματα προς τη διαμόρφωση μίας λογικής «αστυνόμευσης εσωτερικής ασφάλειας», η οποία αποδίδει έμφαση στη συγκέντρωση πληροφοριών, στον έλεγχο της μετανάστευσης, στις μυστικές έρευνες και στη συνεργασία υπηρεσιών σε επίπεδο ανταλλαγής πληροφορήσης.⁸⁴ Σε παγκόσμιο επίπεδο, άρχισαν να σημειώνονται δομικές αλλαγές στα συστήματα αστυνόμευσης, που έχουν ως αποτέλεσμα να υπάρχει πιο ενεργή εμπλοκή σε θέματα κρατικής ασφάλειας και κυρίως στην καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.⁸⁵ Βέβαια, η μερική αλλαγή προσανατολισμού από την διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, προς ζητήματα «υψηλής αστυνόμευσης» και η αλλαγή προτεραιοτήτων, είναι διαδικασίες που για τις αστυνομικές υπηρεσίες δεν λαμβάνουν χώρα δίχως προβλήματα.⁸⁶ Οι τελευταίες καλούνται πλέον να διατηρήσουν μεν τον παραδοσιακό τους ρόλο και καθήκοντα, αλλά και να υιοθετήσουν νέες τακτικές διερεύνησης, καθώς επίσης και πρόληψης εναντίον της δράσης τρομοκρατικών ομάδων και μεμονωμένων ατόμων.⁸⁷

⁸¹Kappeler E. Victor, Miller-Potter S. Karen, “Policing in the Age of Terrorism”, στο Thurman C. Quint, Giacomazzi Andrew (Eds.), *Controversies in Policing* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2004), σελ. 27.

⁸²Βλ. Bayley H. David, Weisburd David, (2009), op. cit., Pickering Sharon, McCulloch Jude, Wright-Neville David, *Counter-Terrorism Policing: Community, Cohesion and Security* (USA: New York: Springer, 2008), σελ. 15-16.

⁸³Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το FBI ανέδειξε την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ως τη μεγαλύτερη προτεραιότητά του και έτσι άλλαξε δομή, δόγμα και αφιέρωσε τους κατάλληλους πόρους. Βλ. Mueller John, Stewart G. Mark, *Chasing Ghosts: The Policing of Terrorism* (New York: Oxford University Press, 2016), σελ. 150.

⁸⁴Ortiz W. Christopher, Hendricks J. Nicole, Sugie F. Naomi, “Policing Terrorism: The Response of Local Police Agencies to Homeland Security Concerns”, *Criminal Justice Studies*, Vol. 20, No. 2, 2007, σελ. 91, Shernock K. Stan, “Introduction to the Special Issue of Policing and Homeland Security”, *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36, No. 12, 2009, σελ. 1249-1258.

⁸⁵Βλ. Tal Jonathan-Zamir, Gali Aviv, “How Has the Israel National Police Perceived its Role in Counterterrorism and the Potential Outcomes? A Qualitative Analysis of Annual Police Reports”, *Police Practice and Research*, Vol. 15, No. 2, 2014, σελ. 143-157.

⁸⁶Βλ. Weisburd David, Jonathan Tal, Perry Simon, “The Israeli Model for Policing Terrorism: Goals, Strategies and Open Questions”, *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36., No. 12, 2009, σελ. 1259-1278, Pastor F. James, “Terrorism and Public Safety Policing”, *Crime and Justice International*, Vol. 21, No. 85, 2005, σελ. 4.

⁸⁷Βλ. Greene R. Jack, “Community Policing and Terrorism: Problems and Prospects for Local Community Security”, στο Forst Brian, Greene R. Jack, Lynch P. James (Eds.), *Criminologists on Terrorism and Homeland Security* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), σελ. 208-244.

Πέραν από το θεωρητικό υπόβαθρο της αστυνομικής αντιτρομοκρατίας, πρακτικά θα πρέπει να ειπωθεί ότι πρόκειται για μία πολυσύνθετη διαδικασία, διασυνδεδεμένη σε σημαντικό βαθμό με την αξία της πληροφόρησης που λαμβάνει χώρα από ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών, ατόμων και εξειδικευμένων ρόλων.⁸⁸ Σε καθημερινό επίπεδο, έχει μεγάλη σημασία ο ρόλος του απλού αστυνομικού⁸⁹ ο οποίος έρχεται σε επαφή με τους πολίτες, παρατηρεί γεγονότα και γνωρίζει πρόσωπα και καταστάσεις της περιοχής του, μπορεί κατά περίπτωση, να στρατολογεί πληροφοριοδότες και να επισημαίνει τυχόν διασυνδέσεις του κοινού εγκλήματος με περιπτώσεις που παραπέμπουν σε τρομοκρατία.⁹⁰

Εξάλλου η συσχέτιση του απλού εγκλήματος με άλλες απειλές κατά της εθνικής-κρατικής ασφάλειας, δεν είναι κάτι που πρέπει να προκαλεί έκπληξη στον μέσο αστυνομικό, καθώς τα όρια μεταξύ «υψηλής-χαμηλής» αστυνόμησης, είναι πλέον θολά και η «πληροφόρηση κατάστασης πεδίου» (“Situational intelligence”), αποτελεί κρίσιμο παράγοντα.⁹¹ Παράλληλα η ενασχόληση ειδικά με την τρομοκρατία, δεν σημαίνει ότι αυτόματα παραμελείται το καθήκον της δημόσιας ασφάλειας, αλλά αντίθετα μία ολοκληρωμένη προσέγγιση, ειδικά σε θέματα πληροφόρησης, μπορεί να συμβάλλει θετικά στη μείωση των γενικών δεικτών εγκληματικότητας.⁹²

Σε γενικές γραμμές η δράση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου σε σχέση με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας θα πρέπει να συνοψίζεται στα εξής:

- Κατανόηση του φαινομένου της τρομοκρατίας και της απειλής που αντιπροσωπεύει.
- Συγκέντρωση σχετικών πληροφοριών και πληροφόρησης.
- Διεξαγωγή ερευνών.
- Αναγνώριση πιθανών στόχων και σημείων τρωτότητας.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση αποτελεσματικών μέτρων προστασίας.
- Αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών διά της σύλληψης των δραστών.

⁸⁸Kirby Stewart, (2013), op. cit., σελ. 143.

⁸⁹Kelling L. George, Bratton K. Bratton, “Policing Terrorism”, *Civic Bulletin*, Vol. 43, New York: Manhattan Institute for Policy Research, 2006, σελ. 6.

⁹⁰Bayley H. David, Weisburd David, (2009), op. cit., σελ. 92-93.

⁹¹Innes Martin, Thiel Darren, (2011), op. cit., σελ. 573-574.

⁹²Tal Jonathan-Zamir, Weisburd David, Hasisi Badi, *Policing Terrorism, Crime Control and Police Community Relations: Learning from the Israeli Experience* (New York & London, Springer, 2014), σελ. 4-5.

- Ανάπτυξη αποτελεσματικών τακτικών διαχείρισης εάν η πρόληψη αποτύχει.⁹³

Κατά τον Martin Innes, το έργο των αρμόδιων αρχών αφορά αφενός στην προστασία των πολιτών και αφετέρου στην εστίαση στους δράστες. Διακρίνεται κατά βάση σε δύο κατηγορίες, την προληπτική (“prospective”) και την αναδρομική (“retrospective”) και έτσι προκύπτει η παρακάτω περαιτέρω κατηγοριοποίηση:

- *Προληπτικές ενέργειες κατευθυνόμενες προς δράστες:* αναζήτηση και ταυτοποίηση ατόμων και ομάδων υψηλού κινδύνου, πρόληψη ριζοσπαστικοποίησης, παρεμπόδιση σχεδιαζόμενων χτυπημάτων, ποινική δίωξη και συλλήψεις σε περίπτωση διαπίστωσης προπαρασκευαστικών πράξεων.
- *Αναδρομικές ενέργειες κατευθυνόμενες προς δράστες:* έπειτα από ολοκληρωμένο τρομοκρατικό χτύπημα ή σχετική απόπειρα, ακολουθεί η έρευνα, εντοπισμός, σύλληψη και ποινική δίωξη των εμπλεκομένων.
- *Προληπτικές ενέργειες προστασίας των πολιτών:* λήψη φυσικών και κοινωνικών μέτρων, με σκοπό τη δημιουργία μη φιλικού περιβάλλοντος προς επίδοξους δράστες. Αυτό συνήθως περιλαμβάνει προστασία στόχων και ενημέρωση του κοινού.
- *Αναδρομικές ενέργειες προστασίας των πολιτών:* παρεμβάσεις στην κοινωνία μετά την εκδήλωση επιθέσεων, ώστε να αποκατασταθεί το κοινό αίσθημα ασφάλειας και να ελεγχθούν τυχόν εντάσεις.⁹⁴

Βέβαια όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, η πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου είναι μία πολύ σημαντική παράμετρος για όλη τη διαδικασία της αντιτρομοκρατίας και ουσιαστικά αποτελεί τον «αιμοδότη» της, αφού συχνά δίνει λύσεις και συνδράμει με τρόπο ουσιαστικό. Οι κρίσιμες φάσεις της είναι η συλλογή, η εφαρμογή και η διανομή. Στη φάση της συλλογής χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα, με

⁹³Για μία σχετική ανάλυση βλ. Newman R. Graeme, Clarke V. Ronald, *Policing Terrorism: An Executive's Guide* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2008), Gregory Frank, *Intelligence-Led Counter-Terrorism: A Brief Analysis of the UK Domestic Intelligence System's Response to 9/11 and the Implications of the London Bombings of 7 July 2005*, Real Instituto Elcano, Vol. 94, 2006, σελ. 1.

⁹⁴Innes Martin, “Policing Uncertainty: Countering Terror Through Community Intelligence and Democratic Policing”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 605, No. 1, 2006, σελ. 221-241, Thacher David, “The Local Role in Homeland Security”, *Law and Society Review*, Vol. 39, No. 5, 2005, σελ. 635-676.

πρωταρχικό τον ανθρώπινο παράγοντα, όπως πληροφοριοδότες και μυστικές επιχειρήσεις, αλλά και τεχνικά, όπως προηγμένες συσκευές και τρόποι ηλεκτρονικής παρακολούθησης. Η εφαρμογή της αποκτηθείσας πληροφορίας, απαιτεί προσοχή, εφόσον μπορεί να οδηγήσει σε επιτυχίες ή και σε αποτυχίες, για τις οποίες οι υπηρεσίες ενίοτε καλούνται να λογοδοτήσουν. Τέλος η διανομή αφορά τόσο σε ενδοκρατικό όσο και σε διακρατικό επίπεδο και σε αυτήν την περίπτωση αφορά στην πρόκληση της διεθνούς συνεργασίας, η οποία έχει περισσότερο πολιτικές και ιδεολογικές παρά υπηρεσιακές προεκτάσεις.⁹⁵

3.9. Σύνοψη

- Οι σπουδές αστυνόμευσης έχουν σαφείς διασυνδέσεις με τις κοινωνικές επιστήμες και κυρίως τον κλάδο της εγκληματολογίας. Ωστόσο, η διεθνοποίηση του εγκλήματος και συνακόλουθα της δράσης των διοικητικών αρχών (“Transnational Policing”), παρέχει πεδίο για διασύνδεση με τις πολιτικές επιστήμες και τις διεθνείς σχέσεις.
- Η αστυνόμευση είναι ένα σύμπλεγμα διαδικασιών για τον κυβερνητικό έλεγχο της κοινωνίας, έτσι ώστε να επιβάλλεται η κεντρική βούληση και να εξασφαλίζεται η συμμόρφωση του κοινωνικού συνόλου, προκειμένου να αποφευχθούν διαλυτικά φαινόμενα.
- Το κράτος μονοπωλεί τον νόμιμο έλεγχο των μέσων εσωτερικής ισχύος, ώστε να διατηρείται η κρατική οντότητα και ο πληθυσμός να αποδέχεται την κρατική εξουσία. Στον βαθμό που μέσω της αστυνόμευσης επιτυγχάνεται η δημόσια τάξη και συνοχή, αναπτύσσεται η συλλογική και ενισχύεται η εθνική ταυτότητα.
- Η αστυνομία είναι ένας θεσμός-οργανωμένο σώμα, το οποίο εφόσον διαθέτει: σαφή δομή, οργάνωση, γραφειοκρατία και ιεραρχία, ασκεί νόμιμα φυσική βία και επομένως επιβάλλει την κρατική εξουσία.
- Η έννοια της επιβολής του νόμου, ταυτίζεται με κάθε σύστημα διά του οποίου επιχειρείται η επιβολή της έννομης τάξης, μέσα από την αναζήτηση, σύλληψη,

⁹⁵Βλ. Deflem Mathieu, (2010), op. cit., σελ. 4 και Innes Martin, Thiel Darren, (2008), op. cit., σελ. 567-568.

τιμωρία και αναμόρφωση ανθρώπων που παραβιάζουν κανόνες και νόρμες της κοινωνίας.

- Η αστυνόμευση κατά μία άποψη, είναι έννοια ευρύτερη της επιβολής του νόμου, εφόσον περιλαμβάνει γενικά την τήρηση της κοινωνικής τάξης. Ωστόσο υπάρχει και η αγγλοσαξονική άποψη, που θεωρεί τη δεύτερη υποσύνολο της πρώτης. Για χρηστικούς λόγους, στο παρόν πόνημα, αντιμετωπίζονται ως σχεδόν ταυτόσημες.
- Γενικά, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, έχουν ευρεία έννοια και περιλαμβάνουν εκτός από αστυνομικά σώματα, κάθε υπηρεσία του δημόσιου τομέα που εφαρμόζει ποινική νομοθεσία, διατηρώντας δικαίωμα στέρησης ελευθερίας (σύλληψης) των πολιτών και προσαγωγής τους ενώπιον των δικαστικών αρχών.
- Συχνά στα καθήκοντα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των αστυνομικών σωμάτων, περιλαμβάνεται και η προάσπιση της εσωτερικής κρατικής ασφάλειας, Πάντως, η ειδοποιός διαφορά με τις υπηρεσίες πληροφοριών, είναι οι δυνατότητες ποινικής δίωξης, δηλαδή η άμεση διασύνδεση με τον θεσμό της δικαιοσύνης.
- Η αστυνόμευση και η επιβολή του νόμου είναι έννοιες με μεγάλη ιστορική διαδρομή που ξεκινούν από την αρχαιότητα και φθάνουν στη σύγχρονη εποχή, με τον αγγλοσαξονικό κυρίως κόσμο να έχει πραγματοποιήσει σημαντικά εξελικτικά βήματα.
- Ο ρόλος της αστυνόμευσης περιλαμβάνει τα εξής αλληλεπικαλυπτόμενα αντικείμενα: επιβολή του νόμου, πρόληψη της εγκληματικότητας, διατήρηση δημόσιας τάξης και κοινωνικής ειρήνης, ασφάλειας και ρύθμισης πρόσβασης σε κοινά αγαθά, παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες.
- Η εξειδίκευση του ρόλου της αστυνόμευσης τη διακρίνει ενδεικτικά σε: γενική, δημόσιας ασφάλειας, κρατικής ασφάλειας, αλλοδαπών και προστασίας συνόρων.
- Βασικές λειτουργίες της αστυνόμευσης θεωρούνται, η περιπολία και η αστυνομική έρευνα-προανάκριση.
- Ανάλογα με το αγαθό που προστατεύεται, η αστυνόμευση διακρίνεται σε «χαμηλή» και «υψηλή». Η πρώτη αφορά στη διασφάλιση της δημόσιας τάξης

και ασφάλειας, ενώ η δεύτερη υπερασπίζεται στο γενικό πολιτικό “status quo” και την καθεστηκυία τάξη.

- Η σύγχρονη αντίληψη της διεθνούς τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, ως απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες κρατικούς και μη, έχουν εισάγει στην έννοια της «Αστυνόμευσης Εθνικής Ασφάλειας».
- Ανάλογα με τον τρόπο προσέγγισης, γενικά η αστυνόμευση μπορεί να είναι είτε «αντιδραστική» (“reactive”), είτε «προληπτική» (“proactive”). Τα ειδικότερα μοντέλα που έχουν κατά καιρούς προκύψει είναι τα εξής: Τυπική-Παραδοσιακή Αστυνόμευση, Προσανατολισμένη στο Πρόβλημα, Μοντέλο SARA, Αστυνόμευση Μηδενικής Ανοχής, Μοντέλο COMPSTAT, Κοινοτική Αστυνόμευση, Αστυνόμευση της «Γειτονίας», Καθοδηγούμενη από την Πληροφόρηση.
- Η αστυνόμευση και η επιβολή του νόμου εξ’ορισμού συνδέονται και με την αντιτρομοκρατία. Εφόσον, η τρομοκρατία χαρακτηρίζεται η «ειδικού τύπου» εγκληματική δράση, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου αποτελεί τον «αιμοδότη» των αρμόδιων υπηρεσιών.

*“Good quality intelligence is the lifeblood
of the modern police service”*
(HMIC)

Κεφάλαιο 4^ο : Πληροφόρηση επιβολής του νόμου & της τάξης

4.1. Πληροφόρηση & Επιβολή του νόμου

Οι τακτικές της πληροφόρησης για αρκετά χρόνια αποτελούσαν προνομιακό πεδίο του τομέα της εθνικής ασφάλειας, των μυστικών επιχειρήσεων και των στρατιωτικών δραστηριοτήτων. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες ωστόσο, η πληροφόρηση, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά έχει εισχωρήσει σε πεδία πέραν των παραδοσιακών, όπως αυτό της αστυνόμευσης και αποτελεί βασικό συστατικό της.¹ Μάλιστα η σημασία της εμφανίζεται ιδιαίτερα αυξημένη στη διερεύνηση όχι μόνο υποθέσεων κρατικής ασφάλειας, αλλά και αυτών που σχετίζονται με το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα.²

Η συλλογή, η ανάλυση και η επεξεργασία δεδομένων και πληροφοριών εγκληματολογικού χαρακτήρα, διαδικασίες οι οποίες τελούμενες διαδοχικά και σε πλήρη αλληλεπίδραση, οδηγούν στην παραγωγή πληροφόρησης, από περιθωριακές και δευτερεύουσες στην αστυνομική καθημερινότητα, αναδείχθηκαν σε κεντρικές με καθοριστική σημασία.³

Η πληροφόρηση λοιπόν συνιστά είδος προστιθέμενης αξίας για την βελτίωση της απόδοσης της λειτουργίας της επιβολής του νόμου, συμβάλλοντας καθοριστικά στις μεθοδολογίες της αστυνομικής διοίκησης-διαχείρισης (“police management”).⁴ Κατά

¹Innes Martin, Fielding Nigel, Cope Nina, “The Appliance of Science? The Theory and Practice of Crime Intelligence Analysis”, *The British Journal of Criminology*, Vol. 45, No. 1, 2005, σελ. 45.

²Rønn Kira Vrist, “(Mis-) Informed Decisions? On Epistemic Reasonability of Intelligence Claims”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 27, No. 2, 2014, σελ. 351.

³Christopher Steve, “A Practitioner’s Perspective of UK Strategic Intelligence”, στο Ratcliffe H. Jerry (Ed.), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: Federation Press, 2004), σελ. 117.

⁴Ο Peter Gill κάνει λόγο για “value for money” ρόλο της πληροφόρησης, στη σύγχρονη αστυνόμευση, καθώς υποβοηθά την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και ταυτόχρονα διευκολύνει τη διαχείριση ανθρώπινων και υλικών πόρων. Την ίδια άποψη ενστερνίζεται και ο Wesley Wark. Βλ. Gill Peter, *Rounding Up the Usual Suspects? Developments in Contemporary Law Enforcement Intelligence* (Aldershot: Ashgate, 2000), σελ. 77 και 97, Wark Wesley, “Introduction: Learning to Live With Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 18, No. 4, 2003, σελ. 1-14.

αυτόν τον τρόπο είναι σημαντική η μετατόπιση του κέντρου βάρους, χωρίς βέβαια αυτές να υποβαθμίζονται, από τις τακτικού επιπέδου δραστηριότητες, προς τη διαμόρφωση στρατηγικών αντιλήψεων μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης αντιμετώπισης παραγόντων εγκληματικότητας.⁵

Η ενσωμάτωση της πληροφόρησης στη λειτουργία της αστυνόμευσης και γενικότερα στο πεδίο της κρατικής δράσης που ασχολείται με την επιβολή του νόμου και της τάξης, δεν υπήρξε μια εύκολη υπόθεση. Η τελευταία είναι συνεχώς εξελισσόμενη και ακολουθεί τις κοινωνικές τάσεις, με αποτέλεσμα η εφαρμογή της συστηματικής διαχείρισης των πληροφοριών να αφορά σε στρατηγικές και αστυνομικά μοντέλα τα οποία πρέπει να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά ένα ευρύ φάσμα εγκληματικών δράσεων. Αυτό περιλαμβάνει το κοινό έγκλημα έως πιο σύνθετες μορφές, όπως το οικονομικό έγκλημα και την τρομοκρατία.

Η εκ των πραγμάτων αλληλεπίδραση της κοινωνίας και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, έχει καταστήσει επιτακτική την ανάγκη υιοθέτησης μιας κουλτούρας καταπολέμησης της εγκληματικότητας, πριν ακόμα αυτή εκδηλωθεί, δηλαδή της καλλιέργειας της έννοιας της αστυνομικής πρόληψης. Αυτό σημαίνει ότι ο ρόλος της πληροφόρησης είναι αναβαθμισμένος και κατά τρόπον τινά καίριος για την αποτελεσματική λειτουργία όχι μόνο των υπηρεσιών πληροφοριών, υπό τη στενή έννοια, αλλά και των αυτών που έχουν ως καθήκον την επιβολή του νόμου.⁶

Η παρουσία όμως της πληροφόρησης στους τομείς της επιβολής του νόμου και της αστυνόμευσης, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στις αλλαγές που παρατηρούνται πλέον στο διεθνές σύστημα. Η σημαντικότερη από αυτές είναι η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, η οποία συνδέοντας τον κόσμο, τις πολιτικές και οικονομικές δομές του, παρέχει επίσης και την ευκαιρία σε απειλές τοπικού χαρακτήρα, όπως το έγκλημα, να αποκτήσουν διεθνή διάσταση.⁷

Αυτό σημαίνει ότι το έγκλημα του κοινού ποινικού δικαίου, το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία, δεν περιορίζονται πλέον στα εθνικά σύνορα, αλλά χαρακτηρίζονται από έντονη κινητικότητα. Στο πλαίσιο αυτό η πληροφόρηση δεν είναι μονοδιάστατη,

⁵Verfaillie Kristof, Beken Vander Tom, “Proactive Policing and the Assessment of Organised Crime”, *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 31, No. 4, 2008, σελ. 534-544.

⁶Buckley John, *Managing Intelligence: A Guide for Law Enforcement Professionals* (Boca Raton: CRC Press, 2014), σελ. 27-28.

⁷Sullivan P. John, “The New Great Game: Military, Police and Strategic Intelligence for Global Security”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, Vol. 2, No. 2, 2007, σελ. 17-18.

καθώς δεν αποτελεί πλέον, μόνο μυστικές πληροφορίες που παρέχονται σε στρατιωτικούς ηγέτες ή σε επικεφαλής κρατών. Στη σύγχρονη πραγματικότητα υποδηλώνει έγκυρες, έγκαιρες και σχετικές πληροφορίες που προορίζονται για την αντιμετώπιση ευρύτερων απειλών μη κρατικών δρώντων, όπως το έγκλημα σε όλες τις μορφές του. Την κατάσταση περιπλέκει ακόμα περισσότερο η σύνθεση και συμπόρευση των νέων ασύμμετρων απειλών, πράγμα που συνεπάγεται ότι ο απλός εγκληματίας του δρόμου, ο διακινητής ναρκωτικών, το στέλεχος συμμορίας, το μέλος ομάδας οργανωμένου εγκλήματος και τέλος ο διεθνής τρομοκράτης, μπορούν άμεσα ή έμμεσα, ακούσια ή εκούσια, να συνδέονται και να συντονίζουν τη δράση τους.⁸

Ουσιαστικά υπάρχει όσμωση και εξάλειψη των ορίων μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας και το γεγονός αυτό καθιστά ακόμα πιο δύσκολη την αποστολή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Υπό τέτοιες συνθήκες, η πληροφόρηση πρέπει να είναι παρούσα σε όλα τα επίπεδα των κυβερνητικών αποφάσεων. Εκτός λοιπόν από μέσο κατανόησης του αντιπάλου, διαμόρφωσης των συνθηκών που διέπουν μία διακρατική σύγκρουση, στρατηγικής προειδοποίησης περί προθέσεων, τάσεων και σχεδίων, αποτελεί και εργαλείο των αστυνομικών σωμάτων, προκειμένου να κατανοήσουν παραβατικές συμπεριφορές, να ταυτοποιήσουν δράστες και τέλος να ερευνήσουν και να φέρουν ενώπιον της δικαιοσύνης το έγκλημα κάθε είδους.⁹

Την στροφή της αστυνόμευσης προς την πληροφόρηση επεσήμανε ο Peter Gill, κατά τον οποίον οι παραδοσιακές τακτικές δεν ήταν αρκετά λειτουργικές ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις νέες, υπερεθνικές προκλήσεις ασφάλειας. Η αλλαγή των ισορροπιών στη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή, είχε ως συνέπεια, μεταξύ άλλων και την εμφάνιση ασύμμετρων παραγόντων όπως το διεθνές οργανωμένο έγκλημα και έτσι έπρεπε οι αρμόδιες υπηρεσίες να προσαρμοστούν ανάλογα.¹⁰

Οι Coyne και Bell τόνισαν και αυτοί το γεγονός ότι στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, είχαν εμφανέστατα προβλήματα με διάφορες εξειδικευμένες μορφές εγκληματικότητας, οι οποίες απαιτούσαν ειδικό χειρισμό, λόγω της αυξανόμενης περιπλοκότητά τους. Στην ουσία, οι δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, αναβαθμίστηκαν και από το εθνικό επίπεδο πέρασαν στο διεθνικό, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν σοβαρά την εθνική και διεθνή ασφάλεια

⁸Ibid, σελ. 19-21.

⁹Ibid, σελ. 22-24.

¹⁰Gill Peter, "Police Intelligence Processes: A Study of Criminal Intelligence Units in Canada", *Policing and Society*, 1998, Vol 8, No. 4, σελ. 339-340.

αντίστοιχα. Με αυτά τα δεδομένα, ήταν αναπόφευκτη και η αλλαγή της νοοτροπίας αστυνόμευσης, που θα έπρεπε να υιοθετήσει προληπτική (“preventive”) αντί για κατασταλτική (“reactive”) στάση, η οποία έως ένα βαθμό επιτυγχάνεται με την ενσωμάτωση της πληροφόρησης.¹¹

Ο Brian Flood υποστηρίζει πως τοπικές αλλά και παγκόσμιες επιρροές έχουν στρέψει την αστυνόμευση προς ένα προληπτικό μοντέλο λειτουργίας, μέσω της υιοθέτησης πτυχών της πληροφόρησης. Βέβαια, όπως γίνεται αντιληπτό, οι μεταβολές αυτές δεν πραγματοποιούνται από τη μια στιγμή στην άλλη, αλλά ακολουθούν μία διαδικασία προσαρμογής που έχει να κάνει εν πολλοίς με τη μετάβαση από μια εποχή διεθνούς σταθερότητας, σε μία άλλη όπου κυριαρχεί η αβεβαιότητα, οι ασύμμετρες απειλές και χαρακτηρίζεται ως η κατεξοχήν εποχή της πληροφορίας.¹²

Γενικά, η κατασταλτική αντίληψη για την καταπολέμηση του εγκλήματος, ήταν αυτή που επικρατούσε πάντοτε στους κόλπους των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Με διαφορετικά λόγια, ο κανόνας ήταν η αναμονή ώστε το έγκλημα να λάβει χώρα και έπειτα, εκ των υστέρων καταβαλλόταν προσπάθειες ώστε να επιλυθούν οι διάφορες υποθέσεις. Ωστόσο η ανάγκη για την αντιμετώπιση διεθνικών απειλών, του εξτρεμισμού και γενικότερα της αναβάθμισης των ικανοτήτων των εγκληματικών ομάδων, έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη για ορθή χρήση και αξιοποίηση των σχετικών πληροφοριών. Το κομβικό σημείο πάντως για την αλλαγή στάσης, ήταν κυρίως η εμφάνιση της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας, όπως αυτή εκδηλώθηκε με το χτύπημα της 9/11 στη Νέα Υόρκη. Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου των Η.Π.Α. ήταν λοιπόν αυτές που για να ανταποκριθούν στις απειλές κατά της κρατικής τους ασφάλειας, προχώρησαν σε αναθεώρηση των μέχρι τότε εφαρμοζόμενων τακτικών και την ενσωμάτωση της πληροφόρησης στον μηχανισμό εσωτερικής ασφάλειας.¹³

Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι το ανωτέρω γεγονός, τα αστυνομικά σώματα στις Η.Π.Α. και στις περισσότερες χώρες του δυτικού κόσμου, ήταν προσανατολισμένα προς την αντιμετώπιση του εγκλήματος σε εθνικό-εσωτερικό επίπεδο και η συνεργασία με τις στρατιωτικές και τις μυστικές υπηρεσίες, ήταν η εξαίρεση και όχι ο κανόνας. Η

¹¹Coyne John, Bell Peter, *The Role of Strategic Intelligence in Law Enforcement: Policing Transnational Organized Crime in Canada, The United Kingdom and Australia* (Hampshire: Palgrave MacMillan, 2015), σελ. 2.

¹²Flood Brian, “Strategic Aspects of UK National Intelligence Model”, στο Ratcliffe H. Jerry (Ed.), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004), σελ. 37.

¹³Massarotti Michael, “Intelligence-Led Policing: The Evaluation of the Denver Police Department’s Policy”, *Journal of Applied Security Research*, Vol. 7, No. 2, 2012, σελ. 268-269.

τρομοκρατική δράση είχε ως συνέπεια τη μεγαλύτερη αλληλεπίδραση μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών, αλλά και την υιοθέτηση μεθόδων πληροφόρησης από τις πρώτες.¹⁴ Όπως έχει υποστηριχθεί πολύ παραστατικά, ανέδειξε τη σημασία της πληροφορίας, ακόμα και αυτής που προέρχεται από την καθημερινή περιπολία ενός απλού αστυνομικού σε οποιοδήποτε χώρο, αστικό ή μη.¹⁵

Η σύμπλευση και έως ένα βαθμό η ώσμωση που επήλθε μεταξύ των μηχανισμών αστυνόμευσης και εθνικής ασφάλειας, χωρίς αμφιβολία οδήγησε στη ραγδαία αποδοχή της πληροφόρησης από τις αστυνομικής φύσης υπηρεσίες.¹⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρόλος της εμφανίστηκε ιδιαίτερα κρίσιμος στον τομέα της αντι-τρομοκρατίας, η οποία αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί πεδίο έντονης δραστηριοποίησης για την προάσπιση της εσωτερικής-κρατικής ασφάλειας.¹⁷ Μάλιστα, η δυναμική εμφάνιση της τρομοκρατίας στο διεθνές προσκήνιο, είχε ως αποτέλεσμα το «γκριζάρισμα» της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών και αυτών της αστυνόμευσης.¹⁸

Κατά τον Jerry Ratcliffe, η διεθνής τρομοκρατία υπήρξε ένας παράγοντας που προκάλεσε αλλαγές στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης και έφερε στο προσκήνιο τη λεγόμενη «εποχή εσωτερικής ασφάλειας» (“Homeland Security Era”), στην οποίαν το κοινό έγκλημα διαπλέκεται με την τρομοκρατία και συνακόλουθα οι ανάγκες πληροφόρησης καθίστανται επιτακτικές. Σε μια τέτοια κατάσταση, οι αρμόδιες υπηρεσίες καλούνται να ανταποκριθούν σε απειλές και κινδύνους, τις οποίες δεν γνώριζαν πριν. Η ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης αποτελούν βασικά στοιχεία των ευρύτερων στρατηγικών επιβολής του νόμου, ώστε να αποτραπούν τρομοκρατικά χτυπήματα και να περιοριστεί το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα.¹⁹

¹⁴Βλ. Chalk Peter, Rosenau William, *Intelligence, Police and Counterterrorism: Assessing Post 9/11 Initiatives* (Washington DC: RAND Corporation, 2003).

¹⁵Cordner Gary, Scarborough Kathryn, “Connecting Police Intelligence With Military and National Intelligence”, στο Logan Keith Gregory (Ed.), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2010), σελ. 111.

¹⁶Deukmedjian John Edward, De Lint Willem, (2007), op. cit., σελ. 239.

¹⁷McGarrell F. Edmund, Freilich D. Joshua, Chermak Steven, “Intelligence-Led Policing as a Framework for Responding to Terrorism”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 23, No. 2, 2007, σελ. 142-158.

¹⁸Βλ. Best A. Richard, *Intelligence and Law Enforcement: Countering Transnational Threats to the US* (Washington DC: Congressional Research Service, The Library of Congress, 2010).

¹⁹Ratcliffe H. Jerry, *Intelligence-Led Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008), σελ. 5-6.

Δυσκολίες ενσωμάτωσης στην επιβολή του νόμου

Οι προσδοκίες για την πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και κυρίως των αστυνομικών σωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, υπήρξαν ιδιαίτερα μεγάλες και ειδικότερα στη σύγχρονη εποχή θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά για τη συνολική αντιμετώπιση των εγκληματικών φαινομένων. Βέβαια, πέρα από το επίπεδο του επιθυμητού, πρέπει να σημειωθεί ότι οι δυσκολίες ενσωμάτωσης της πληροφόρησης στη λογική της ποινικής δίωξης εγκλημάτων, ήταν και είναι ορατές, καθώς πηγάζουν πρώτα από όλα από το ίδιο το γραφειοκρατικό σύστημα που διέπει την οργάνωση και λειτουργία των αρμόδιων υπηρεσιών, αλλά και από διάφορους πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Ακόμα και στις Η.Π.Α., όπου μία σχετική κουλτούρα προϋπήρχε, η κατάσταση τουλάχιστον μέχρι και δέκα έτη μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες της 9/11, παρουσίαζε προβλήματα. Σύμφωνα με τα όσα παρατήρησε το Υπουργείο Δικαιοσύνης δια της “Community Oriented Policing Services-COPS”, η δομή και οι διαδικασίες αξιοποίησης των πληροφοριών, εντός της αστυνομικής κοινότητας, δεν ήταν οι κατάλληλες και δεν είχαν φθάσει στα επιθυμητά επίπεδα, ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά νέες διαφαινόμενες απειλές: *«Ιδέες σχετικά με τη διαχείριση και τη διανομή της πληροφόρησης, που βασίζονται στη δεκαετία του 1970, ακόμα χαρακτηρίζουν τον τρόπο σκέψης και την οργανωσιακή κουλτούρα των αστυνομικών υπηρεσιών, στον 21^ο αιώνα».*²⁰

Η έννοια της πληροφόρησης ανέκαθεν παρουσίαζε προβλήματα, τόσο εκτός όσο και εντός του πλαισίου της τήρησης της δημόσιας τάξης και του νόμου. Άλλωστε είχε σχεδόν ταυτιστεί με τη μυστική και ίσως εκτός νομικών ορίων συλλογή πληροφοριών εις βάρος συγκεκριμένων ατόμων και έτσι προκαλούσε αρνητικούς συνειρμούς, σχετικά με την ηθική τάξη και τα δικαιώματα των πολιτών.²¹ Πέρα από αυτά και καθώς υπάρχουν δεδομένες διαφορές των πλαισίων της επιβολής του νόμου, της εθνικής ασφάλειας και των στρατιωτικών θεμάτων, στην πρώτη περίπτωση, ακόμα και σήμερα πολλές πτυχές της πληροφόρησης είναι προβληματικές. Οι τεχνικές και οι πρακτικές της εγκληματολογικής πληροφόρησης σπάνια είναι θεσμοποιημένες, ο ρόλος της

²⁰Βλ. Ratcliffe H. Jerry, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders* (Washington, DC: Police Foundation, 2007), σελ. 1.

²¹Ratcliffe H Jerry, (2008a), *op. cit.*, σελ. 86-87.

ανάλυσης δεν αναγνωρίζεται όπως θα έπρεπε στο επίπεδο της διαχείρισης και υπάρχει έλλειψη κατανόησης της συμβολής της στη χάραξη υπηρεσιακής στρατηγικής.²²

Τα παραπάνω προβλήματα όμως δεν εντοπίζονται μόνο εντός των Η.Π.Α., αλλά επεκτείνονται και σε άλλα αστυνομικά σώματα, στο σύνολο ίσως της παγκόσμιας κοινότητας των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Έτσι, πολλές υπηρεσίες έχουν ιδρύσει μονάδες πληροφόρησης, ωστόσο λίγες είναι αυτές που πραγματικά έχουν υιοθετήσει μοντέλα δράσης που έχουν ως κινητήρια δύναμη την πληροφόρηση και ιδίως εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματά της στο στρατηγικό επίπεδο.²³

Στη σύγχρονη πραγματικότητα, ακόμα και μετά τη διαπίστωση της ύπαρξης σοβαρότατων ζητημάτων εγκληματικότητας, όπως η διεθνής τρομοκρατία, δυσκολίες συνεχίζουν να υφίστανται. Είναι δε αξιοσημείωτο ότι η κατανόηση της πληροφόρησης και του τρόπου αξιοποίησής της, εξακολουθεί να βρίσκεται σε εμβρυικό στάδιο, καθώς πολλές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, αλλά και αξιωματούχοι θεωρούν πως δεν τους αφορά.²⁴

Παρόλα αυτά, βήματα προόδου έχουν πραγματοποιηθεί, κυρίως σε Η.Π.Α., Ηνωμένο Βασίλειο και Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθώς η δεύτερη δεκαετία του 2000 βαίνει προς το τέλος της, οι νέες ασύμμετρες απειλές, όπως η διεθνής τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, αναγκάζουν τις αρμόδιες υπηρεσίες να υιοθετήσουν καινοτόμες τακτικές, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στα καθήκοντά τους, που πλέον περιλαμβάνουν την τήρηση της έννομης τάξης και της ασφάλειας, δημόσιας και κρατικής.

4.2. Ορισμός του φαινομένου

Ζητήματα ορολογίας

Ο ορισμός των φαινομένων που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, ειδικότερα δε της αστυνόμευσης και σχετίζονται με την αξιοποίηση του στοιχείου των πληροφοριών, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Βέβαια για να προσδιορίσει κάποιος τέτοιες διαδικασίες, θα πρέπει να διαθέτει και την κατάλληλη ορολογία, επί

²²Ratcliffe H Jerry, (2008a), op. cit., σελ. 9.

²³McDowell Don, *Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers and Users* (Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2009), σελ. 177.

²⁴Buckley John, (2014), op. cit., σελ. 46.

της οποίας δεν έχει επιτευχθεί ακόμα ομοφωνία, για διάφορους λόγους, τόσο στον χώρο των ακαδημαϊκών μελετητών, όσο και στους επαγγελματίες της επιβολής του νόμου.

Πολλές φορές λοιπόν, ο όρος «Πληροφόρηση της επιβολής του νόμου» χρησιμοποιείται με τον ίδιο τρόπο με αυτόν της «Εγκληματολογικής Πληροφόρησης» και αμφότεροι οι όροι, αν εκληφθούν κυριολεκτικά, έρχονται σε αντίθεση με τον ρόλο των αστυνομικών αρχών σε θέματα εσωτερικής-κρατικής ασφάλειας. Η πληροφόρηση σε αρκετές περιπτώσεις γίνεται αντιληπτή ως πληροφορίες για άτομα, τοποθεσίες και γεγονότα που παρέχουν εξειδικευμένη γνώση για την εγκληματικότητα ή εγκληματικές απειλές. Επίσης η σύγχυση γίνεται μεγαλύτερη, καθώς η πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, γίνεται λανθασμένα αντιληπτή ως παρόμοια με την κλασική-παραδοσιακή έννοια της πληροφόρησης εθνικής ασφάλειας (“National Security Intelligence”).²⁵

Στο σύνολο των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και της αστυνόμευσης, ακόμη και σήμερα υπάρχει μία αξιοσημείωτη αδυναμία κατανόησης της σημασίας της πληροφόρησης, και κατ'επέκταση ορισμού λειτουργιών που έχουν να κάνουν με αυτή. Αυτό οφείλεται βασικά, στη γενικότερα προβληματική νοηματοδότηση της πληροφόρησης, ακόμα και στον κόσμο των μυστικών υπηρεσιών και των ενόπλων δυνάμεων, όμως στην περίπτωση της επιβολής του νόμου, οι δυσκολίες είναι σαφώς μεγαλύτερες. Άλλωστε οι αστυνομικοί ζουν και εργάζονται καθημερινά σε μία διαφορετική πραγματικότητα από άλλα στελέχη του υπόλοιπου κρατικού μηχανισμού και έτσι «βομβαρδίζονται» συνεχώς από τεράστιες ποσότητες πληροφοριών, οι οποίες δεν συνεπάγεται αυτόματα ότι μεταφράζονται σε πληροφόρηση. Αυτό συνδυάζεται με υπερβολικές απόψεις, περί της ταύτισης τακτικών παρακολούθησης και μυστικής συλλογής πληροφοριών, με τις διαδικασίες πληροφόρησης. Έτσι πολλοί έχουν εσφαλμένα οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι, μόνο τα προϊόντα που συλλέγονται με τρόπο μυστικό αποτελούν πληροφόρηση, ενώ ό,τι συγκεντρώνεται με τις παραδοσιακές μεθόδους αστυνόμευσης, όπως για παράδειγμα η περιπολία, συνιστά απλή πληροφορία.²⁶

Με βάση τα ανωτέρω, επισημαίνεται ότι εν τέλει, για την περιγραφή της λειτουργίας της πληροφόρησης στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, έχουν χρησιμοποιηθεί

²⁵Carter L. David, *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local and Tribal Law Enforcement Agencies* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2009), σελ. 9.

²⁶Buckley John, (2014), *op. cit.*, σελ. 49-55.

ταυτόχρονα αρκετές φράσεις, των οποίων μάλιστα η μεταγραφή στην ελληνική δεν είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο. Κατά αυτόν τον τρόπο, ενδεικτικά έχει γίνει λόγος για: «Πληροφόρηση της Επιβολής του Νόμου» (“Law Enforcement Intelligence”), «Εγκληματολογική Πληροφόρηση» (“Criminal Intelligence”), «Αστυνομική Πληροφόρηση» (“Police Intelligence”) και «Αστυνόμηση Καθοδηγούμενη από την Πληροφόρηση» (“Intelligence-Led Policing”).

Οι παραπάνω όροι σε γενικές γραμμές ανταποκρίνονται στο ίδιο νόημα. Μπορεί βέβαια να επισημανθεί ότι η «Πληροφόρηση Επιβολής του Νόμου» είναι κάπως ευρύτερη, υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει ένα μεγαλύτερο φάσμα υπηρεσιών, που δεν περιορίζεται μόνο σε αστυνομικές αρχές, αλλά επεκτείνεται σε όλα τα σώματα ασφαλείας, κατά την ελληνική ορολογία και σε άλλους οργανισμούς που έχουν προανακριτικές αρμοδιότητες. Τέτοιες μπορεί να είναι κατά περίπτωση, οι τελωνειακές υπηρεσίες, τα λιμενικά σώματα-ακτοφυλακές, οι υπηρεσίες δίωξης οικονομικού εγκλήματος και γενικά οποιοσδήποτε κρατικός οργανισμός που έχει σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο καθήκοντα ποινικής δίωξης.

Η «Αστυνομική Πληροφόρηση», εάν εξεταστεί κυριολεκτικά έχει λιγότερο διευρυμένο πεδίο εφαρμογής, καθώς περιγράφει πτυχές της δράσης αστυνομικών υπηρεσιών, οι οποίες είναι επιφορτισμένες με την τήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

Η «Εγκληματολογική Πληροφόρηση», ίσως είναι επίσης μία περιοριστική έννοια, καθώς δίνει έμφαση σε ότι σχετίζεται με τη δίωξη του εγκλήματος, χωρίς όμως αυτό να είναι ιδιαίτερα απόλυτο. Θα μπορούσε κάποιος να πει ότι δυσκολεύεται να περιγράψει τα όσα πληροφοριακά στοιχεία έχουν να κάνουν με απειλές κατά της κρατικής ασφάλειας, εφόσον οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου δεν αντιμετωπίζουν μόνο τις περιπτώσεις του κοινού ποινικού δικαίου. Επίσης τείνει σε αρκετές περιπτώσεις να ταυτίζεται περισσότερο με το υλικό ή το προϊόν πληροφόρησης αυτό καθεαυτό, παραλείποντας τη διάσταση των δραστηριοτήτων συλλογής και διανομής.

Σε ότι αφορά την «Καθοδηγούμενη από την Πληροφόρηση Αστυνόμηση», η οποία θα αναλυθεί και παρακάτω, θα πρέπει να επισημανθεί ότι περιγράφει ένα μοντέλο ή στρατηγική άσκησης αστυνομικών καθηκόντων και επομένως δεν θα πρέπει να της αποδοθεί τέτοια ευρύτητα ώστε να ταυτίζεται επακριβώς με τους προαναφερθέντες όρους.

Βέβαια, αν θα έπρεπε να προκριθεί μία ορολογία, θα μπορούσε να είναι αυτή της «Πληροφόρησης της Επιβολής του Νόμου», για λόγους γενικότητας και ευρύτητας. Η τελευταία φράση πιθανότατα ανταποκρίνεται καλύτερα για να περιγράψει ένα σύνθετο σύνολο διαδικασιών, καθώς εκτός των άλλων, όπως προελέχθη η έννοια της επιβολής του νόμου περιλαμβάνει, ένα μεγάλο κομμάτι του κρατικού μηχανισμού, πέραν των αστυνομικών σωμάτων. Ωστόσο, παρά τις όποιες διαφορές των τριών πρώτων όρων, σε γενικές γραμμές η ουσία στη χρησιμοποίησή τους είναι η ίδια και για αυτό έχει επικρατήσει η σχεδόν ταυτόχρονη χρήση τους και μάλιστα με συνώνυμο τρόπο.

Απόψεις ακαδημαϊκών & επαγγελματιών του χώρου

Όπως προαναφέρθηκε ο ορισμός της πληροφόρησης στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, είναι μία σύνθετη διεργασία, λόγω της σχετικά πρόσφατης συστηματοποιημένης εμφάνισής της, αλλά και λόγω της πολυπλοκότητάς των υφιστάμενων δεδομένων. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχει κοινά αποδεκτή περιγραφή και η βιβλιογραφία παρουσιάζει πλήθος παρόμοιων, αλλά και διαφορετικών ορισμών.²⁷

Σε αδρές γραμμές μπορεί να υποστηριχθεί ότι κατ'αναλογία με την κλασική αντίληψη περί πληροφόρησης και σε αυτήν την περίπτωση, οι ορισμοί που έχουν δοθεί αναφέρονται, ξεχωριστά ή και ταυτόχρονα σε: προϊόντα-κατάλληλα επεξεργασμένες πληροφορίες, σχετικές διαδικασίες και οργανισμούς-μονάδες-υπηρεσίες, αλλά και σε ποικίλους σκοπούς, από την καταστολή του εγκλήματος έως και την προστασία της εθνικής ασφάλειας.

Το FBI λίγο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 9/11 υιοθέτησε έναν πολύ λιτό και απλό ορισμό που έδινε βαρύτητα στην έννοια της πληροφορίας και υποδείκνυε τον διττό του ρόλο ως υπηρεσία επιβολής του νόμου και εθνικής ασφάλειας. Κατά την επικρατούσα στις τάξεις του άποψη, έπρεπε κανείς να λαμβάνει υπόψιν ακόμα και το πιο απλό κομμάτι πληροφορίας, το οποίο θα μπορούσε να φανεί χρήσιμο στο πλαίσιο ποινικών ερευνών ή υποθέσεων εθνικής ασφάλειας: «Στον τομέα της επιβολής του νόμου και της εθνικής ασφάλειας, πληροφόρηση είναι οι πληροφορίες που αφορούν σε

²⁷United Nations Office of Drug and Crime, *Policing: Police Information and Intelligence Systems*, Criminal Justice Assessment Toolkit (New York: United Nations, 2006), σελ. 1.

*αυτούς που μπορούν να μας βλάψουν, δρώντας υπό τη μορφή της τρομοκρατίας, είτε άλλων εγκληματικών ενεργειών, κατά της ιδιοκτησίας ή ιδιαίτερης βίας».*²⁸

Βέβαια κατά την πιο διαδεδομένη αντίληψη, η πληροφόρηση είναι κάτι πολύ περισσότερο από απλές πληροφορίες. Αποτελεί το προϊόν επεξεργασίας, αξιολόγησης και ανάλυσης πληροφοριών, οδηγεί σε εκτιμήσεις και έπειτα σε στοχευμένη δράση.

Η Marilyn Peterson, έκανε λόγο για προϊόν που προκύπτει από την ανάλυση δραστηριοτήτων του παρελθόντος και του παρόντος, που αποσκοπεί στην πρόβλεψη μελλοντικής δραστηριότητας και ταυτόχρονα προτείνει εφαρμόσιμες εναλλακτικές δράσεις, οι οποίες εάν ληφθούν, θα εξουδετερώσουν ή τουλάχιστον θα ελαχιστοποιήσουν την επίδραση εγκληματικών οργανώσεων η μεμονωμένων ατόμων με παραβατική συμπεριφορά.²⁹ Ουσιαστικά, η συγκεκριμένη ακαδημαϊκός σε πιο πρόσφατο έργο της προτείνει τον εξής απλό ορισμό: «*Η πληροφόρηση είναι πληροφορίες στις οποίες έχει προστεθεί ανάλυση*». Κατά αυτόν τον τρόπο πραγματοποιεί τη διάκριση μεταξύ των συλλεγόμενων πληροφοριών και αυτών που έχουν αξιολογηθεί και αναλυθεί και τονίζει ότι εάν δεν προηγηθεί η ανάλυση, η πληροφόρηση δεν υφίσταται.³⁰ Παράλληλα, θεωρεί πως η περίπτωση της επιβολής του νόμου, διαφέρει από αυτήν των υπηρεσιών πληροφοριών, καθώς στη δεύτερη δίδεται πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην μυστικότητα των πηγών. Η πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, κατά κανόνα προκύπτει από ενέργειες που έχουν την εξουσιοδότηση των δικαστικών αρχών, αλλά και μέσω αξιοποίησης ανοικτών πηγών.³¹

Ο Kenneth Robertson, έχει αντίθετη άποψη σχετικά με την προέλευση των πηγών. Σε αναλογία με την πληροφόρηση της εθνικής ασφάλειας, προσδίδει μεγάλη σημασία στο κομμάτι της μυστικότητας και στην περίπτωση της επιβολής του νόμου και της αστυνόμευσης. Έτσι θεωρεί πως η πληροφόρηση δεν είναι απλώς ένα σύνολο πληροφοριών ή η συλλογή τους. Πρόκειται για μία διαδικασία κατά την οποίαν μυστικές κατά βάση πληροφορίες συλλέγονται και αναλύονται με στόχο την

²⁸Βλ. τη δήλωση της επικεφαλής του Γραφείου Πληροφόρησης (“Office of Intelligence”) του FBI, Maureen Baginski, National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, *Hearing Before the Select Committee on Homeland Security House of Representatives, One Hundred Eighth Congress, Second Session, August 17 2004, Serial no. 108-55* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 2006), σελ. 77.

²⁹Sommers B. Marilyn, “Law Enforcement Intelligence: A New Look”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 3, 1986, σελ. 25.

³⁰Βλ. Peterson B. Marilyn, (2005), *op. cit.*, σελ. 3.

³¹Peterson B. Marilyn, *Developments in Law Enforcement Intelligence Analysis*, National Defence Intelligence College, *Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship: Can't We All Just Get Along?* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2007), σελ. 3.

ενημέρωση των διαμορφωτών πολιτικής και των ληπτών αποφάσεων. Επομένως, η συλλογή πληροφοριών ανοιχτής πρόσβασης θα πρέπει να συνδυάζεται με άλλες πληροφορίες μυστικού χαρακτήρα, ώστε στην πορεία να προκύψει αυτό που ονομάζεται πληροφόρηση: *«Η συγκέντρωση και διατήρηση μυστικών πληροφοριών είναι το βασικό συστατικό της πληροφόρησης»*.³²

Εκτός από τους παραπάνω, υπάρχουν και ορισμοί που αναγνωρίζουν την πληροφόρηση ως σύνολο διαδικασιών, αλλά επιμένουν ιδιαίτερα στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Ο αμερικανικός οργανισμός “Community Oriented Policing Services-COPS” του Υπουργείου Δικαιοσύνης, υποστηρίζει μία εκδοχή της πληροφόρησης ως διαδικασίας, που περιλαμβάνει ταυτόχρονα την πληροφορία και την ανάλυση στην οποία υπόκειται: *«Πληροφόρηση είναι ο συνδυασμός των αξιόπιστων πληροφοριών, με μία ποιοτική αναλυτική διαδικασία, η οποία περιλαμβάνει την φάση της αξιολόγησης και οδηγεί σε συγκεκριμένα συμπεράσματα»*.³³

Κατά την βρετανική σύγχρονη οπτική, η πληροφόρηση στο παρελθόν γινόταν κατανοητή, ως πληροφορίες που αντλούνταν από εγκληματίες, για εγκληματικές δραστηριότητες και προέρχονταν συνήθως από μυστικές πηγές.³⁴ Σήμερα, πρόκειται για μία συστηματική προσέγγιση συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών, με σκοπό τον εντοπισμό και την πρόβλεψη του εγκλήματος, ώστε να βελτιωθεί η διαδικασία της επιβολής του νόμου.³⁵ Η ανάλυση ερευνά το ποιος διαπράττει εγκλήματα, πότε, που και για ποιο λόγο. Στη συνέχεια παρέχονται προτάσεις για το πώς αυτή η κατάσταση θα αντιμετωπιστεί, οι οποίες έχουν τη μορφή είτε μακροπρόθεσμων-στρατηγικών, είτε βραχυπρόθεσμων-τακτικών εκτιμήσεων.³⁶

³²Robertson Kenneth, “Practical Police Cooperation in Europe: The Intelligence Dimension”, στο Anderson Malcolm, Den Boer Monica (Eds.), *Policing Across National Boundaries* (London: Pinter, 1994), σελ. 106-109.

³³International Association of Chiefs of Police (IACP), (2002), *op. cit.*, σελ. v.

³⁴Τη λογική αυτή εξέφρασε ο Robert Heaton, κατά τον οποίον η «καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση» θα πρέπει να στοχεύει κατά κύριο λόγο στον εγκληματία ως φυσικό πρόσωπο και όχι μόνο αφηρημένα στην εγκληματικότητα ως σύνολο ενεργειών. Βλ. Heaton Robert, (2000), *op. cit.*, σελ. 29.

³⁵Βλ. Brown Rick, Cannigs Amanda, Sheriff Jonathan, *Intelligence-Led Vehicle Crime Reduction: An Evaluation of Operation Gallant, Home Office Online Report 47/04* (London: Home Office, 2004).

³⁶Βλ. Gottschalk Peter, *Policing Organised Crime: Intelligence Strategy Implementation* (Boca Raton: CRC Press, 2010), Gottschalk Peter, *Investigation and Prevention of Financial Crime: Knowledge Management, Intelligence Strategy and Executive Leadership* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2016), σελ. 94.

Σημαντική για την εξέλιξη της πληροφόρησης, πάντα στο πλαίσιο του βρετανικού υποδείγματος, ήταν η αντίληψή της ως καθοριστικού στοιχείου για τη διαμόρφωση μίας γενικευμένης στρατηγικής αστυνόμευσης και αστυνομικού μανάτζμεντ.

Η αστυνομία του Kent εισήγαγε πρώτη παγκοσμίως την έννοια της «Καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση αστυνόμευσης» (“Intelligence-Led Policing”), ως μία διαδικασία αναγνώρισης και ποσοτικοποίησης καθημερινών εγκληματικών προβλημάτων, με σκοπό την στοχευμένη προληπτική και κατασταλτική δράση εναντίον συγκεκριμένων δραστών.³⁷ Σε αυτή τη λογική, πρόκειται για ένα μοντέλο αστυνόμευσης, όπου η πληροφόρηση διαμορφώνει τις ανάγκες και καθοδηγεί στις αστυνομικές επιχειρήσεις και όχι το αντίθετο.³⁸

Ο Jerry Ratcliffe επέκτεινε την έννοια και την αντιμετώπισε ως ένα μοντέλο επιχειρήσεων (“business model”) και ως μία φιλοσοφία διαχείρισης, όπου η ανάλυση δεδομένων και η «πληροφόρηση εγκληματικότητας», αποτελούν κομβικά σημεία για το σχηματισμό πλαισίου λήψης αποφάσεων, μέσω της στόχευσης σε υπόπτους ή δράστες, με σκοπό τη μείωση της εγκληματικότητας.³⁹

Η «καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση» ωστόσο, έλαβε παγκόσμιες διαστάσεις και έτσι πέραν από τις αρχικές βρετανικές ερμηνείες, απασχόλησε ακαδημαϊκούς σε Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλία και Ευρώπη. Ο James Sheptycki την εξέλαβε λιγότερο ως μία φιλοσοφία αστυνόμευσης και περισσότερο ως ένα «εργαλείο», μία τεχνολογική προσπάθεια διαχείρισης πληροφοριών που είναι σχετικές με απειλές και κινδύνου, με σκοπό τη στρατηγική διαχείριση της αποστολής αστυνόμευσης.⁴⁰ Κατά τους Jeremy και David Carter η έννοια προσλαμβάνει την εξής σημασία: «Η συλλογή και ανάλυση πληροφοριών που σχετίζονται με την εγκληματικότητα και τις συνθήκες που συμβάλλουν σε αυτήν και καταλήγει σε άμεσα αξιοποιήσιμο προϊόν, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για να συνδράμει την επιβολή του

³⁷Βλ. Anderson Richard, *Intelligence-Led Policing: A British Perspective* στο Smith Angus (Editor), *International Perspectives on Policing in the 21st Century* (Lawrenceville, NJ: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, 1997), σελ. 5-8.

³⁸Smith Angus, “Editor’s Introduction”, στο Smith Angus (Ed.), *International Perspectives on Policing in the 21st Century* (Lawrenceville, NJ: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, 1997), σελ. 1.

³⁹Ratcliffe H. Jerry, (2008a), *op. cit.*, σελ. 6.

⁴⁰Βλ. Sheptycki W.E. James, *In Search of Transnational Policing: Towards a Sociology of Global Policing* (Hampshire: Ashgate, 2002), σελ. 120 και Sheptycki James, “Transnational Policing”, *Canadian Review of Policing Research*, Vol. 1, 2005, σελ. 1-7.

*νόμου, ώστε να αναπτυχθούν τακτικές αντιδράσεις εναντίον κινδύνων και στρατηγικός σχεδιασμός για μεταβαλλόμενες ή εξελισσόμενες απειλές».*⁴¹

Οι παραπάνω ορισμοί, τείνουν να περιορίσουν το αντικείμενο της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου, στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων του κοινού ποινικού δικαίου. Ωστόσο οι εξελίξεις των δύο τελευταίων δεκαετιών έχουν φέρει στο προσκήνιο τον ρόλο των αστυνομικών υπηρεσιών και στον τομέα της εθνικής ασφάλειας.⁴² Πλέον είναι εδραιωμένη η πεποίθηση ότι η πληροφόρηση έχει πολυσύνθετο και ολιστικό χαρακτήρα. Μπορεί να έχει τη μορφή απλής ή αναλυμένης πληροφορίας, ενός συνόλου αλληλένδετων διαδικασιών ή και να εντάσσεται στην αστυνόμευση ως φιλοσοφία ή εργαλείο στρατηγικής και διαχείρισης. Επομένως μπορεί να χρησιμοποιείται εξίσου, για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του κοινού εγκλήματος με τοπικό χαρακτήρα, για την προστασία της εσωτερικής ασφάλειας, αλλά και για την καταπολέμηση της εθνικής και διεθνούς τρομοκρατίας.⁴³

Μία πιο γενική περιγραφή λοιπόν, προσδιορίζει την πληροφόρηση ως το αποτέλεσμα της αναλυτικής διαδικασίας, η οποία αξιολογεί πληροφορίες που έχουν συλλεγεί από διάφορες-αποκλίνουσες πηγές, τις ενσωματώνει εντός ενός συμπαγούς πλαισίου και παράγει ένα συμπέρασμα ή εκτίμηση, περί ενός εγκληματολογικού φαινομένου. Κατά την άποψη αυτή, η πληροφόρηση αποτελεί ένα σύνθετο προϊόν που αποσκοπεί στο να κατευθύνει με τους λήπτες αποφάσεων σε ζητήματα σύνθετης εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένων των μελών του οργανωμένου εγκλήματος, εξτρεμιστών και τρομοκρατών.⁴⁴ Στην προκειμένη περίπτωση, έχουμε να κάνουμε με απλές πληροφορίες (“raw information”), οι οποίες αφού συλλεγούν, επεξεργάζονται για να διαπιστωθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία τους, αξιολογούνται για το εάν απαντούν σε τρέχοντα ζητήματα και αποκτούν νόημα, μέσω της εφαρμογής των μεθόδων της επαγωγικής σκέψης. Συνεπώς, προκύπτει ένα προϊόν που παρέχει μία

⁴¹Carter L. David, Carter G. Jeremy, (2009), *op. cit.*, σελ. 317.

⁴²Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η «καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση» είτε ως τεχνικός όρος, είτε ως φιλοσοφία αστυνομική διαχείρισης, σταδιακά επεκτάθηκε σε τομείς πέραν της αντιμετώπισης του κοινού εγκλήματος, όπως το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία. Ο ACPO του Η.Β. χαρακτηριστικά υποστήριξε το 2007: «Η έννοια της καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση αστυνόμευσης περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της αστυνόμευσης, από την αστυνόμευση της γειτονιάς, μέχρι και τη διερεύνηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας». Βλ. Association of Chief Police Officers (ACPO), *Introduction to Intelligence-Led Policing* (London: Center for Policing Excellence, 2007). Το ίδιο υποστήριξε και ο David Carter, όταν σημείωσε ότι η καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση αντιμετωπίζει εγκληματικές, εξτρεμιστικές και τρομοκρατικές απειλές. Βλ. Carter L. David, (2004), *op. cit.*, σελ. vi.

⁴³Βλ. Peterson Marilyn, (2005), *op. cit.*

⁴⁴Carter L. David, (2004), *op. cit.*, σελ. 7.

συμπαγή οπτική, αξιοποιώντας ένα διαφοροποιημένο και ανομοιόμορφο σύνολο πληροφοριών, σχετικά με το έγκλημα, τις τάσεις του, τις απειλές ασφάλειας και άλλες γενικές συνθήκες εγκληματικότητας.⁴⁵

Το FBI πέραν του αρχικού λιτού ορισμού που υιοθετήθηκε μετά την 9/11 και ταύτιζε την πληροφόρηση με απλές πληροφορίες, αναγνωρίζοντας τις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες, προχώρησε μέσω του νεοσυσταθέντος «Κλάδου Πληροφόρησης» (“Intelligence Branch”), σε μία πιο πλήρη και ολοκληρωμένη αντίληψη. Έτσι εκλογίκευσε την πληροφόρηση προσδίδοντάς της τη διάσταση της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, της τρομοκρατίας, της αντικατασκοπείας και δίνοντάς της τρεις υποστάσεις κατά το παραδοσιακό πρότυπο των υπηρεσιών πληροφοριών: *«Πληροφόρηση είναι ένα προϊόν που αποτελείται από πληροφορίες επεξεργασμένες ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διαμορφωτών πολιτικής. Είναι επίσης η διαδικασία μέσω της οποίας οι πληροφορίες ταυτοποιούνται, συλλέγονται και αναλύονται. Τέλος αναφέρεται και στους οργανισμούς που πραγματοποιούν την παραπάνω διαδικασία προς όφελος των ληπτών αποφάσεων»*.⁴⁶

Ορισμός με βάση τις σύγχρονες ανάγκες

Το σύνολο των παραπάνω ορισμών κατέδειξε την ύπαρξη μιας μεγάλης ποικιλίας προσπαθειών από ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες, με κατεύθυνση την κατανόηση της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου. Οι σύγχρονες συνθήκες που επικρατούν στο διεθνές σύστημα, που έχει ως νέα χαρακτηριστικά την εμφάνιση νέων δρώντων, όπως το διεθνικό έγκλημα και η τρομοκρατία, και τα δυσδιάκριτα όρια εσωτερικής-εξωτερικής ασφάλειας, επισημαίνουν τη γενικότερη αξία της πληροφόρησης. Επιπρόσθετα, είναι ανάγκη για την τελευταία, να διαμορφωθεί μία αντίληψη ολιστικού χαρακτήρα, που να προκρίνει τις κοινές εφαρμογές της και να παρέχει ένα ευρύ θεωρητικό και ερμηνευτικό πλαίσιο, το οποίο δεν θα περιορίζεται μόνο στον τομέα της εθνικής ασφάλειας.

Κατά αυτόν τον τρόπο, η πληροφόρηση της επιβολής του νόμου μπορεί να οριστεί πλήρως ως εξής: *«Ένα σύνολο διαδικασιών που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, καταλήγουν*

⁴⁵Βλ. Carter L. David, *Law Enforcement Intelligence Operations* (Tallahassee, FL: SMC Sciences Inc., 2002).

⁴⁶Βλ. Federal Bureau of Investigation, Intelligence Branch, *Intelligence Primer*, online available at <https://www.fbi.gov/about/leadership-and-structure/intelligence-branch> accessed on 12.02.2018.

να αποτελούν σύστημα διαχείρισης και στρατηγικής της αστυνόμευσης και περιλαμβάνουν:

α) Τη συλλογή δεδομένων και πληροφοριών με εμφανή και μυστικά μέσα από μεγάλο εύρος πηγών, β) Την αξιολόγηση και την επεξεργασία πηγών και συλλεγόμενου υλικού, γ) Την ανάλυση που έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή αξιοποιήσιμων προϊόντων επιχειρησιακής, τακτικής ή στρατηγικής φύσης, δ) Τη διανομή σε λήπτες αποφάσεων που ανήκουν στην πολιτική ή φυσική ηγεσία, ε) Τη δημιουργία γνώσης και ικανότητας πρόβλεψης, με σκοπό την ανάληψη προληπτικής ή κατασταλτικής δράσης, εναντίον εγκληματικών απειλών που στρέφονται κατά της δημόσιας τάξης και της εθνικής ασφάλειας».

Διάκριση όρων: Πληροφόρηση-Γνώση-Πληροφορίες-Δεδομένα

Όπως και στην περίπτωση της δράσης των υπηρεσιών πληροφοριών, έτσι και στον τομέα της επιβολής του νόμου, υφίσταται πλήθος όρων, των οποίων η εννοιολογική διάκριση είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφεύγονται συγχύσεις. Γενικά το όλο ζήτημα τίθεται γύρω από την ύπαρξη της λογικής της «διαχείρισης της γνώσης» (“Knowledge Management”), η οποία πλέον καταβάλλεται προσπάθεια να διέπει τη δράση πολλών αστυνομικών κυρίως σωμάτων.⁴⁷ Πρόκειται λοιπόν για μία διαδικασία δημιουργίας, εύρεσης και χρήσης της γνώσης, έτσι ώστε να βελτιωθεί η υπηρεσιακή απόδοση.⁴⁸

Στις σύγχρονες συνθήκες εγκληματικότητας και ασφάλειας, έχει σημειωθεί μία δυναμική τάση για μετακίνηση από την απαρχαιωμένη αστυνομική νοοτροπία της απλής αποθήκευσης πληροφοριών για τυχόν μελλοντική χρήση. Αντί αυτού, οι σημερινοί αστυνομικοί τείνουν να καταστούν «εργάτες γνώσης» και χρησιμοποιούν τις πληροφορίες για να κατανοήσουν καλύτερα το περιβάλλον στο οποίο διαβιούν.⁴⁹ Η γνώση που διαθέτουν οι αστυνομικοί εντάσσεται σε δύο ευρύτατες κατηγορίες που διακρίνονται μεταξύ τους, ανάλογα με την προέλευσή τους. Έτσι υφίσταται η εσωτερική-σιωπηρή γνώση (“Implicit-Tacit Knowledge”) που αναφέρεται στις προσωπικές ικανότητες, δεξιότητες και στις αποκτηθείσες εμπειρίες, αλλά και η

⁴⁷Ratcliffe H. Jerry, (2008a), op. cit., σελ. 98.

⁴⁸Collier Paul, “Policing and the Intelligence Application of Knowledge”, *Public Money and Management*, Vol. 26, No. 2, 2006, σελ. 109.

⁴⁹Βλ. Brodeur Jean-Paul, Dupont Benoit, “Knowledge Workers or “Knowledge” Workers?”, *Policing and Society*, Vol. 16, No. 1, 2006, σελ. 7-26.

εξωτερική-ρητή (“Explicit Knowledge”) που περιλαμβάνει το σύνολο των εξωτερικών ερεθισμάτων που προσλαμβάνονται και καθοδηγούν τη δράση, όπως οι πληροφορίες οι εντολές και οι συνήθειες διαδικασίες.⁵⁰ Όλα αυτά συνεπάγονται και μία θεμελιώδη αλλαγή του τρόπου διοίκησης και διαχείρισης προσωπικού και πόρων, με αξιοποίηση και τεχνολογικών εξελίξεων στο βαθμό που επιχειρείται να επιτευχθεί στρατηγικού τύπου πλεονέκτημα έναντι απειλών, οι οποίες στην παρούσα περίπτωση μετουσιώνονται σε εγκληματικούς παράγοντες.⁵¹

Λόγω των προαναφερόμενων αλλαγών αντίληψης και οργανωτικών δομών, προέκυψε η ανάγκη για επακριβή κατανόηση και ορισμό εννοιών όπως: τα δεδομένα, οι πληροφορίες, η γνώση και η πληροφόρηση. Εκτός όμως από αυτό, καταβλήθηκε προσπάθεια συσχέτισης και ιεράρχησής τους, ώστε να γίνουν ακόμα πιο διακριτές οι διαφορές τους.⁵² Σε αυτήν την κατεύθυνση εργάστηκε κυρίως ο Peter Gottschalk, που εισήγαγε την πυραμίδα “Data-Information-Knowledge-Wisdom-DIKW”) και καταλήγει στην παραγωγή ενός είδους «σοφίας».⁵³ Επίσης αξιοπρόσεχτη ήταν η εκδοχή του Jerry Ratcliffe, οποίος δημιούργησε το μοντέλο “Data-Information-Knowledge-Intelligence-DIKI”, που ουσιαστικά περιγράφει και τη διαδικασία της πληροφόρησης, όπως αυτή λαμβάνει χώρα στην πράξη: «Από τις πηγές συγκεντρώνονται δεδομένα και πληροφορίες που στην πορεία μετατρέπονται σε γνώση, η οποία καταλήγει σε πληροφόρηση».⁵⁴

Στο πλαίσιο όλων των παραπάνω είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να δοθούν οι σχετικοί ορισμοί και αυτό μπορεί να ξεκινήσει, από την έννοια που όλοι αποδέχονται ως βάση των πυραμιδοειδών μοντέλων, αυτήν των «δεδομένων» (“Data”). Στην αστυνομική ορολογία τα δεδομένα, είναι οι ελάχιστες παρατηρήσεις και μετρήσεις που μπορούν να γίνουν για το έγκλημα, οι οποίες είναι απαλλαγμένες από οποιοδήποτε πρόσθετο

⁵⁰Luen Tan Woei, Al-Hawamdeh Suliman, “Knowledge Management in the Public Sector: Principles and Practices in Police Work”, *Journal of Information Science*, Vol. 27, No. 5, 2001, σελ. 311-318.

⁵¹Μία γενική άποψη του φαινομένου παρουσιάζεται στο: Karkanhalli Atreyi, Tan C.Y. Bernard, Wei Kwok Kei, “Contributing Knowledge to Electronic Knowledge Repositories: An Empirical Investigation”, *MIS Quarterly*, Vol. 29, No. 1, 2005, σελ. 113-143. Εξειδικευμένη ανάλυση για τη διαχείριση των πληροφοριών και τις σχετικές τεχνολογίες έχει πραγματοποιήσει ο Manning στις αρχές της δεκαετίας του 1990: Manning K. Peter, “Information Technologies and the Police”, *Crime and Justice*, Vol. 15, 1992, σελ. 349-398. Πιο πρόσφατες αναφορές στις τεχνολογικές εξελίξεις γίνονται στο: Ribaux Olivier, Hicks Tacha, *Technology and Data Base Expansion*, Leman-Langlois Stephane (Ed.), *Technocrime, Policing and Surveillance* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013), σελ. 91.

⁵²Μία από τις πρώτες προσπάθειες ήταν του Davenport, Βλ. Davenport H. Thomas, *Information Ecology: Mastering the Information and Knowledge Environment* (New York: Oxford University Press, 1997).

⁵³Gottschalk Peter, (2007), *op. cit.*, σελ. 28.

⁵⁴Ratcliffe H. Jerry, (2008a), *op. cit.*, σελ. 95.

νόημα, άποψη ή επαγωγική λογική. Επίσης είναι απομονωμένα στοιχεία και μη συνδεδεμένα με άλλα που έχουν συλλεγεί ταυτόχρονα ή ξεχωριστά. Πρόκειται ακόμα για εκφάνσεις της εγκληματικής δραστηριότητας που μπορούν εύκολα να ποσοτικοποιηθούν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι απλές αναφορές αστυνομικών, τα αρχεία ποινικού μητρώου, τα στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας, το περιεχόμενο των βάσεων δεδομένων, τα στοιχεία από μία σκηνή εγκλήματος, ακόμα και τα χαρακτηριστικά του τρόπου δράσης (“Modus Operandi”).⁵⁵ Οι αρχές επιβολής του νόμου, φυσικά θα πρέπει να ασχολούνται ενεργά με τη συλλογή, αποθήκευση και διατήρηση δεδομένων, ωστόσο επιβάλλεται να γίνει κατανοητό ότι δεν μπορούν να βασίζονται υπερβολικά σε αυτά και να λαμβάνουν σχετικές αποφάσεις και δράσεις, προτού τα αναλύσουν σε ευρύτερο πλαίσιο.⁵⁶

Ο όρος «πληροφορία» γενικά μπορεί να αποδοθεί σε δεδομένα που εμφανίζουν όμως μεγάλο βαθμό σχετικότητας-συνάφειας με συγκεκριμένα γεγονότα και επιπλέον χρησιμοποιούνται για να εξυπηρετήσουν κάποιον σκοπό.⁵⁷ Συνήθως περιγράφει κάθε υλικό που δίδεται με οποιοδήποτε μέσο ή αποκτάται από μία αστυνομική υπηρεσία, με οποιονδήποτε τρόπο και θεωρείται ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της πληροφόρησης. Είναι πιθανό να περιλαμβάνει γνώση που μεταδίδεται από άνθρωπο, οπτικοακουστικό υλικό, γεγονότα και αρχεία που έχουν αποκτηθεί με διάφορους τρόπους, απόψεις που έχουν κατά καιρούς εκφραστεί και ερμηνείες συμβάντων από διάφορες πλευρές. Το βασικό χαρακτηριστικό της πληροφορίας είναι ότι παρέχει ενημέρωση στο άτομο που τη λαμβάνει και προορίζεται για περαιτέρω χρήση. Συνεπώς είναι κάτι παραπάνω από απλά δεδομένα, στα οποία εάν προστεθεί κάποια αξία, τεθούν σε ένα πλαίσιο, κατηγοριοποιηθούν και αποκτήσουν νόημα, τότε μπορούν να θεωρηθούν ως πληροφορίες.⁵⁸ Ο David Carter περιγράφει την έννοια της πληροφορίας με πιο απλά λόγια, υποστηρίζοντας ότι προσδιορίζεται ως ένα σύνολο απλών, μη αναλυμένων δεδομένων, τα οποία ταυτοποιούν ανθρώπους, στοιχεία, γεγονότα ή απεικονίζουν διαδικασίες που υποδεικνύουν εγκληματικά συμβάντα. Κατά την άποψη

⁵⁵Βλ. Boba Santos Rachel, *Crime Analysis and Crime Mapping* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2013), σελ. 66-86.

⁵⁶Βλ. Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 50-51, Davenport H. Thomas, Prusak Laurence, *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know* (Boston, MA: Harvard Business School Press, 1998), σελ. 3.

⁵⁷Davenport H. Thomas, (1997), op. cit.

⁵⁸Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 51-53.

του, η αξία της είναι τέτοιου μεγέθους, ώστε την παρομοιάζει με χρήμα: «Οι πληροφορίες συλλέγονται ως συνάλλαγμα το οποίο παράγει πληροφόρηση».⁵⁹

Ένας άλλος όρος που πολύ συχνά συναντάται στις διαδικασίες της επιβολής του νόμου, αλλά δεν περιλαμβάνεται στα μοντέλα τύπου «πυραμίδας», είναι αυτός των «αποδεικτικών στοιχείων» (“evidence”). Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς τα αποδεικτικά στοιχεία εντάσσονται κάπου μεταξύ των δεδομένων και των πληροφοριών, χωρίς να είναι σαφής η ακριβής θέση τους. Κατά μία δε εκδοχή, όταν το αποδεικτικά στοιχεία ισοδυναμούν με πληροφορίες οι οποίες εντάσσονται σε πλαίσιο λογικής και έχουν νοηματοδοτηθεί, τότε μπορούν να θεωρηθούν και ως είδος πληροφόρησης.⁶⁰ Οποσδήποτε πάντως, αποτελούν ένα στοιχείο πολύ βασικό για την πληροφόρηση της επιβολής του νόμου, καθόσον υφίστανται μόνο στο πλαίσιο αυτής και συνδέουν τη δράση της με το εθνικό σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης. Συνεπώς μπορούν να οριστούν ως: «κάθε υλικό το οποίο παρουσιάζεται στην ακροαματική διαδικασία, στο πλαίσιο διεξαγωγής μίας δίκης και βοηθά στην επιβεβαίωση-απόδειξη τέλεσης ενός αδικήματος από συγκεκριμένο άτομο».⁶¹

Κατά τη διάρκεια της αστυνομικής προανάκρισης αυτό που έχει την υπέρτατη σημασία, είναι να απαντηθούν δύο βασικά ερωτήματα: «Τι ακριβώς έχει γίνει και ποιος είναι ο δράστης». Τα αποδεικτικά στοιχεία λοιπόν είναι αυτά που πέρα από τον ρόλο τους στην έρευνα ως πληροφορίες ή ως δεδομένα, θα υποβληθούν στις δικαστικές αρχές, για να στηρίξουν ή να απορρίψουν επιχειρήματα που έχουν έννομες συνέπειες και διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:⁶²

- Η πρώτη αφορά στις «μαρτυρίες» (“testimonial evidence”) συνίσταται στις δηλώσεις θυμάτων, αυτοπτών ή αυτήκων μαρτύρων, ακόμα και υπόπτων, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεων ή προανακριτικών πράξεων, στο πλαίσιο διερεύνησης υποθέσεων.
- Η δεύτερη έχει να κάνει με τις «απεικονίσεις» (“documentary evidence”) ανθρώπων, τοποθεσιών και πραγμάτων στο πλαίσιο αστυνομικών ερευνών και

⁵⁹Carter L. David, (2004), op. cit., σελ. 9.

⁶⁰Bryant Robin, *Bryant Sarah, Blackstone's Handbook for Policing Students 2017* (Oxford: Oxford University Press, 2017), σελ. 517.

⁶¹Maguire Mike, “Criminal Investigation and Crime Control”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008), σελ. 438.

⁶²Για μια λεπτομερή ανάλυση περί των αποδεικτικών στοιχείων στην ποινική δικαιοσύνη Βλ. Gardner J. Thomas, Anderson M. Terry, *Criminal Evidence: Principles and Cases* (Boston, MA: Cengage Learning, 2016).

περιλαμβάνει οπτικοακουστικό υλικό, φωτογραφίες, βιντεοσκοπήσεις, διαγράμματα συσχετίσεων και ιδιόχειρες σημειώσεις.

- Η τρίτη περιλαμβάνει τα «αντικείμενα-πειστήρια» (“physical evidence”) που συλλέγονται κατά τη διάρκεια των ερευνών και έπειτα από ανάλυση και κάποιες φορές επιστημονική εξέταση υποβάλλονται στις δικαστικές αρχές.⁶³

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι τα αποδεικτικά στοιχεία, έχουν ως βασικό προσανατολισμό την υποστήριξη της ποινικής δικαιοσύνης. Σε μεγάλο βαθμό, η δράση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου αποσκοπεί στο ίδιο ακριβώς πράγμα, ωστόσο πέραν από την εξιχνίαση, στα καθήκοντά τους περιλαμβάνεται και η πρόληψη του εγκλήματος. Η πληροφόρηση λοιπόν μπορεί να συνδράμει και στις δύο περιπτώσεις, επομένως υπάρχει σε πολλές περιπτώσεις εννοιολογική ταύτιση αποδεικτικών στοιχείων και πληροφοριών, με τα πρώτα όμως να έχουν περιορισμούς στη χρήση τους. Οι πληροφορίες είναι ένας ευρύτερος όρος που μπορεί να περιλαμβάνει στο πλαίσιο ενός κύκλου επεξεργασίας και κάποια αποδεικτικά στοιχεία. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι όλα τα αποδεικτικά στοιχεία είναι εν δυνάμει πληροφορίες, ενώ κάθε πληροφορία δεν μπορεί αυτόχρονα να θεωρείται αποδεικτικό στοιχείο.

Είναι σαφές λοιπόν ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ δεδομένων και πληροφοριών. Από εκεί και έπειτα, έρχεται η σειρά της πληροφόρησης, η οποία προκύπτει μέσω μιας συγκεκριμένης διαδικασίας επεξεργασίας και ανάλυσης των πληροφοριών. Πολύ παραστατικά έχει ειπωθεί ότι: «*Η πληροφορία είναι το αλεύρι που φθάνει στην πίσω πόρτα ενός φούρνου και η πληροφόρηση είναι το ψωμί που εμφανίζεται στην μπροστινή πόρτα*».⁶⁴

4.3. Σημασία: Κοινό έγκλημα-Ασύμμετρες απειλές - Υβριδικός πόλεμος

Η πληροφόρηση αναμφίβολα κατά την πλειοψηφία των ακαδημαϊκών και επαγγελματιών του χώρου, αποτελεί μία σημαντική πτυχή των υπηρεσιών επιβολής του

⁶³Rodivich Cory, Evidence, Birzer R. Michael, Roberson Cliff (Eds.), *Introduction to Criminal Investigation* (Boca Raton: CRC Press, 2012), σελ. 81-83.

⁶⁴Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 171.

νόμου και της αστυνόμευσης.⁶⁵ Πριν όμως οι υπηρεσίες αυτές φθάσουν να αναγνωρίσουν την αξία της, προηγείται η ανάγκη για απόκτηση των κατάλληλων πληροφοριών.

Η συγκέντρωση πληροφοριών, σχετικά με το τι διαδραματίζεται ειδικά στις περιοχές ευθύνης, είναι μία από τις βασικές επαγγελματικές αρχές των αστυνομικών υπηρεσιών. Άλλωστε η φύση της συγκεκριμένης εργασίας έγκειται στο να μαθαίνει κανείς, τι γίνεται, σε ποιο ακριβώς μέρος, από ποια άτομα και για ποιους λόγους. Συνεπώς, οι πληροφορίες που αναζητεί ένα όργανο της επιβολής του νόμου, δεν αφορούν κατ'ανάγκη μόνο εγκληματικές ενέργειες. Αντίθετα επεκτείνονται σε κάθε δραστηριότητα του κοινωνικού περιβάλλοντος που θα μπορούσε απλά να θεωρηθεί ύποπτη.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι Dintino και Martens υπήρξαν επιτυχείς στις προβλέψεις τους, κάνοντας λόγο για την αξία της πληροφόρησης για την καταπολέμηση αναδυόμενων εγκληματικών απειλών και κυρίως του οργανωμένου εγκλήματος στο πλαίσιο στρατηγικών σχεδιασμών: *«Το μέλλον της επιβολής του νόμου για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, εξαρτάται από την πληροφόρηση. Η πληροφόρηση είναι αυτή που θα οδηγήσει έναν οργανισμό να ανταπεξέλθει σε μελλοντικές προκλήσεις, διά της γνώσης και θα επιτρέψει την ανάπτυξη και εφαρμογή βιώσιμων πολιτικών ελέγχου. Χωρίς πληροφόρηση δεν υπάρχει στρατηγική. Η διαδικασία της πληροφόρησης είναι κεντρική για την ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων»*.⁶⁶

Η παραπάνω λογική, παρόλο που ποτέ δεν ήταν απύσχα στον κόσμο των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, εν τούτοις, περιοριζόταν σε συγκεκριμένες μονάδες και κλάδους με εξειδικευμένο αντικείμενο. Η διαφορά με τη σύγχρονη πραγματικότητα είναι ότι οι σημερινές τάσεις οδηγούν προς στρατηγικές προσεγγίσεις αντιμετώπισης του εγκλήματος και την αυξημένη χρήση μυστικών μεθόδων, σε κάθε επίπεδο, τόσο στο τοπικό, όσο και σε διεθνές.⁶⁷ Η πληροφόρηση χαρακτηρίζεται ως καινοτόμο συστατικό, διότι προωθεί την πρόληψη ως αστυνομική πρακτική, την ενδοϋπηρεσιακή,

⁶⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν και απόψεις που θεωρούν ότι η πληροφόρηση και ειδικότερα η «καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αστυνόμευση», δεν αποτελεί «πανάκεια» για την αντιμετώπιση του εγκλήματος. Βλ. Morgan Rod, Newburn Tim, *The Future of Policing* (Oxford: Oxford University Press, 1997), σελ. 9 και 203.

⁶⁶ Dintino J. Justin, Martens T. Frederick, "An Enduring Enigma: The Concept of Intelligence Analysis", *Police Chief*, Vol. 48, No. 12, 1981, σελ. 59.

⁶⁷ Maguire Mike, (2000), *op. cit.*, σελ. 320.

αλλά και τη διεθνή συνεργασία και έχει συγκριτικά καλύτερα αποτελέσματα, σε σχέση με τακτικές του παρελθόντος.

Καθώς διανύουμε την περίοδο που έχει χαρακτηριστεί ως εποχή της πληροφορίας, η αστυνόμευση έχει εξελιχθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο, ειδικά σε σχέση με τις πληροφορίες που αφορούν ιδίως στη δημόσια ασφάλεια. Κατά τους Ericson και Haggerty, η αστυνομία δρώντας σε μία «κοινωνία ρίσκου» (“risk society”), χαρακτηριζόμενη από πλήθος απειλών και κινδύνων, ενεργεί ως ένας κεντρικός κόμβος συσσώρευσης πληροφοριών και γνώσης που έχουν να κάνουν με το έγκλημα στις διάφορες μορφές του.⁶⁸

Τα γεγονότα της 9/11 και γενικά η εμφάνιση στο προσκήνιο της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας, τόνισαν ακόμη περισσότερο τη σημασία που έχει η συλλογή πληροφοριών από όσες το δυνατόν περισσότερες πηγές και η ακόλουθη μετατροπή τους σε αξιοποιήσιμη πληροφόρηση. Πλέον, ακόμα και η καθημερινή δραστηριότητα του απλού αστυνομικού, είναι σημαντική στο βαθμό που μπορεί να αποφέρει κρίσιμες πληροφορίες, οι οποίες δεν θα ήταν δυνατόν να συλλεγούν από κεντρικές υπηρεσίες.⁶⁹ Οι αστυνομικοί λειτουργούν λοιπόν ως «γνήσιοι συλλέκτες» πληροφοριών, όχι απαραίτητα μυστικών ή διαβαθμισμένων, αλλά αυτών που έχουν καταρχήν τοπικό χαρακτήρα, και μπορούν να οδηγήσουν στην παραγωγή πληροφόρησης που σχετίζεται με απλά εγκλήματα, ακόμα όμως και με ζητήματα εθνικής ασφάλειας που περιλαμβάνουν την τρομοκρατία, καθώς και ενέργειες κατά του κράτους και του πολιτεύματος (“counterinsurgency”).⁷⁰ Πέραν λοιπόν από τη δεδομένη χρησιμότητα της πληροφόρησης επιβολής του νόμου για την αντιμετώπιση της συνήθους εγκληματικότητας, είναι σαφές ότι το νέο περιβάλλον ασφάλειας, προκρίνει την επέκταση της δράσης της και σε άλλους τομείς, κυρίως αυτούς που αφορούν στην εθνική ασφάλεια.

Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η άποψη του Sean Evans, ο οποίος υποστηρίζει ότι το έγκλημα, σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, αποτελεί μία μορφή «στάσης-ανταρσίας» (“insurgency”) απέναντι στη θεσμοθετημένη κρατική εξουσία.⁷¹ Έτσι, τα

⁶⁸Ericson V. Richard, Haggerty D. Kevin, *Policing The Risk Society* (Oxford: Clarendon Press, 1997), σελ. 5.

⁶⁹Osborne Deborah, (2006), *op. cit.*, σελ. 4.

⁷⁰Βλ. Gompert C. David, Gordon John IV, *War by Other Means: Complete and Balanced Capabilities for Counterinsurgency* (Washington, DC: RAND, 2008), σελ. 186-188.

⁷¹Evans M. Sean, “Law Enforcement Intelligence: A Call for New Strategies and Tactics in Countering Criminal Insurgency”, *Law Intensity Conflict and Law Enforcement*, Vol. 13, No. 3, 2005, σελ. 262.

εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου, το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία, κάποιες μορφές ασύμμετρου πολέμου (“asymmetric warfare”), καθώς και συγκρούσεις χαμηλής έντασης (“low intensity conflicts”), αποτελούν τομείς στους οποίους οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου έχουν σημαντικές αρμοδιότητες. Αυτό βέβαια μπορεί να συμβαίνει αξιοποιώντας τις υπάρχουσες ή αναπτύσσοντας περαιτέρω τις τακτικές πληροφόρησης, σε συνεργασία πάντα με τις ένοπλες δυνάμεις και τις υπηρεσίες πληροφοριών.⁷²

Σε συνέχεια των παραπάνω, και με δεδομένη την διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας της κρατικής δράσης στο διεθνές περιβάλλον, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται η προσπάθεια προώθησης των εθνικών συμφερόντων με τη μορφή του πολέμου. Εκ πρώτης όψεως, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τα στοιχεία πληροφόρησής τους, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεν έχουν άμεση σχέση με την εθνική άμυνα. Ωστόσο μία προσεκτικότερη εξέταση της έννοιας του «υβριδικού πολέμου» (“Hybrid Warfare”), οδηγεί σε αναθεώρηση των έως τώρα διατυπωμένων απόψεων.

Καταρχάς το μέσο της προσφυγής στον πόλεμο ως εκδήλωση της κρατικής ισχύος δεν έχει αλλάξει, αυτό όμως που μεταβλήθηκε είναι τα χαρακτηριστικά εκδήλωσής του και τα μέσα.⁷³ Τα κράτη λοιπόν κατά περίπτωση είναι δυνατόν να εφαρμόζουν μία σειρά μεγάλου εύρους πόρων και τακτικών, που βασίζονται σε μη αποκλειστικά στρατιωτική λογική, προκειμένου να επιτυγχάνουν σημαντικούς πολιτικούς στόχους.⁷⁴ Στο πλαίσιο αυτό στοχοποιούνται όχι μόνο αντίπαλες στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά τα κράτη και οι κοινωνίες στο σύνολό τους, κατά τέτοιο τρόπο ώστε η αδυναμία προσδιορισμού του εάν και ποιος κινεί τα νήματα, να δημιουργεί σύγχυση και αδυναμία στοχευμένης ανταπόδοσης. Αυτή η κατάσταση έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση «γκρίζων ζωνών», στα όρια των οποίων η ανάληψη ειδικά στρατιωτικής δράσης είναι σχεδόν αδύνατη.⁷⁵

Οι τρόποι και τα μέσα μίας τέτοιας αναβαθμισμένης μορφής διαμάχης είναι σχεδόν ανεξάντλητα, μπορούν όμως να συνοψισθούν μέσω της διατύπωσης ενός στοιχειώδους

⁷²Ibid, σελ. 266.

⁷³Mansoor R. Peter, “Introduction: Hybrid Warfare in History”, στο Murray Williamson, Mansoor R. Peter (Eds.), *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents From the Ancient World to the Present* (New York: Cambridge University Press, 2012), σελ. 3.

⁷⁴Horn Berndt, *Hybrid Warfare: Is Canada Ready? Security Matters, Confronting Complex Challenges: Hybrid Warfare, Canadian Armed Forces Reserves, Conventional Military Capabilities* (Toronto: The Mackenzie Institute, 2016), σελ. 12.

⁷⁵Βλ. Lovelace C. Douglas Jr. (Ed.), *Terrorism, Commentary on Security Documents, Volume 141: Hybrid Warfare and the Gray Zone Threat* (New York: Oxford University Press, 2016), σελ. xi.

ορισμού για τον υβριδικό πόλεμο: «Ο υβριδικός πόλεμος προσδιορίζεται από το συνδυασμό συμβατικών και μη, ασύμμετρων μέσων, μεθόδων χειραγώγησης της πολιτικής-ιδεολογικής διαμάχης. Περιλαμβάνει εθνικές στρατιωτικές δυνάμεις, παραστρατιωτικούς σχηματισμούς, τη δράση μυστικών υπηρεσιών, πολιτικών προβοκατόρων, τη διεξαγωγή προπαγάνδας-παραπληροφόρησης, πρόκληση οικονομικής ζημίας-κατάρρευσης, κυβερνο-επιθέσεις και τέλος τη δράση τρομοκρατικών οργανώσεων και εγκληματικών στοιχείων. Ο απώτατος στόχος είναι η προώθηση πολιτικών αντικειμενικών σκοπών».⁷⁶

Η συμμετοχή των ανωτέρω παραγόντων σε μία τέτοια σύγκρουση, που σημειωτέον είναι δυνατόν να λαμβάνει χώρα επί μακρό χρονικό διάστημα, και ειδικά στοιχείων υπονομευτικών του πολιτεύματος-διακυβέρνησης, τρομοκρατικών και εγκληματικών, τα οποία πιθανόν καθοδηγούνται από εξωτερικές κρατικές οντότητες, επιβάλλει την εμπλοκή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Η δε δημιουργία των «γκρίζων ζωνών» που προαναφέρθηκε, αποτελεί προνομιακό πεδίο αξιοποίησης των σχετικών δυνατοτήτων πληροφόρησης. Εξάλλου, η κατάλληλη αντιμετώπιση μίας υβριδικής διαμάχης, είναι η διαμόρφωση προϋποθέσεων «υβριδικής άμυνας» (“Hybrid Defence”), ενός όρου που βασίζεται στην ποικιλόμορφη δράση, συνδυασμό τεχνικών και ευρεία αντίληψη της ασφάλειας, σε επίπεδο συνδυαστικής ή και ανεξάρτητης κινητοποίησης υπηρεσιών πληροφοριών, ενόπλων δυνάμεων και αστυνομικών αρχών.⁷⁷

Μπροστά σε αυτά τα προβλήματα που δίχως αμφιβολία, ανάλογα με την κατά τόπους έντασή τους, επηρεάζουν την κοινωνική συνοχή, καθώς και το επίπεδο καθημερινής διαβίωσης, οι προσδοκίες από τη δράση και τις επιδόσεις των

⁷⁶Για ορισμούς που κινούνται στο ίδιο πλαίσιο, βλ. Hoffman G. Frank, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* (Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007), σελ. 7-14, 38, Hoffman G. Frank, “The Hybrid Character of Modern Conflict”, στο Brister Paul, Natter H. William, Tomes T. Robert (Eds.), *Hybrid Warfare and Transnational Threats: Perspectives for an Era of Persistent Conflict* (New York: Council for Emerging National Security Affairs, 2011), σελ. 40, Hoffman G. Frank, *Hybrid vs. Compound War: The Janus Choice-Defining Today’s Multifaceted Conflict*, *Armed Forces Journal*, October 2009, σελ. 15.

⁷⁷Ο Adam Svendsen αναφέρεται σε ένα «υβριδικό» περιβάλλον στο οποίο αντιμετωπίζει τις οντότητες (εθνικής ασφάλειας, στρατιωτικές, αστυνομικές) που λειτουργούν βάσει της πληροφόρησης, ως μέρος ενός «Συστήματος που περιλαμβάνει συστημικές δυναμικές» (“System of Systems Dynamics-SoSD”). Παράλληλα, εξειδικεύει ένα νέο καθολικό δόγμα άμυνας απέναντι σε υβριδικούς κινδύνους, βλ. Svendsen D. M. Adam, *Intelligence Engineering: Operating Beyond the Conventional* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2017), σελ. 5-6, Svendsen D.M. Adam, “Strategic Futures and Intelligence: The Head and Heart of “Hybrid Defence” Providing Tangible Meanings and Way Forward”, *Small Wars Journal*, 2017, online available at: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/strategic-futures-and-intelligence-the-head-and-heart-of-%E2%80%98hybrid-defence%E2%80%99-providing-tangibl>, accessed on 23.03.2018.

αστυνομικών υπηρεσιών, είναι αυξημένες. Αυτό αφορά τόσο τις πολιτικές ηγεσίες, όσο και τους πολίτες, οι οποίοι αναμένουν, όλο και περισσότερο, αντικειμενικές αποφάσεις και επιτυχημένες δράσεις, που δεν μπορούν παρά να βασίζονται σε μία αντίληψη στρατηγικής διαχείρισης των καταστάσεων.⁷⁸ Τον τρόπο αυτό λειτουργίας, μπορεί να τον εγγυηθεί μόνο μία καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση αντίληψη, η οποία θα συμβάλλει στην-κατά το δυνατόν- αποφυγή του στρατηγικού αφηνιδιασμού από εξελισσόμενες εγκληματικές απειλές.⁷⁹

Συμπερασματικά, όπως τουλάχιστον διαμορφώνεται ο κόσμος στις πρώτες δεκαετίες του 21^{ου} αιώνα, χαρακτηρίζεται από νέες και σοβαρές ασύμμετρες απειλές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και κάποιες μορφές εγκληματικότητας. Για να αντιμετωπιστούν αυτές, διαφαίνεται η ανάγκη για ουσιαστική ενσωμάτωση της πληροφόρησης στις διαδικασίες επιβολής του νόμου, ακόμα και για πραγματοποίηση ενός γενναίου συλλογιστικού άλματος και υιοθέτηση μίας γενικής, ενιαίας και ολιστικής αντίληψης περί πληροφόρησης, με ευρύτατες κοινές εφαρμογές σε διάφορα πεδία, όπως η εθνική ασφάλεια, η τήρηση της δημόσιας τάξης, η οικονομία και οι επιχειρήσεις.

4.4. Αποστολή & Προϋποθέσεις επιτυχίας

Εφόσον έχει οριστεί το φαινόμενο της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου και έχουν διασαφηνιστεί βασικές έννοιες που σχετίζονται με αυτή και έχει προσδιοριστεί η ευρύτερη σημασία της, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τους ακριβείς σκοπούς της.

Αυτό που προκύπτει πριν από όλα τα άλλα, είναι ότι κύρια στόχευσή της, είναι η υποστήριξη του υπηρεσιών επιβολής του νόμου στην επιτέλεση των καθηκόντων τους, αλλά και όταν αυτό απαιτείται, η αρωγή σε περιπτώσεις απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας.⁸⁰ Ακόμα πιο συγκεκριμένα, η αποστολή της έγκειται στην πρόληψη ή ελάττωση εγκληματικών απειλών και για να επιτευχθεί αυτό, χρειάζεται εξειδικευμένη γνώση. Το είδος της γνώσης αυτής, αφορά σε πληροφορίες περί διάφορων εγκληματικών δρώντων και ιδίως για τα κίνητρα, τις μεθόδους και τους στόχους τους.

⁷⁸Βλ. Verfaillie Kristof, Beken Vander Tom, (2008), op. cit., σελ. 534-552.

⁷⁹Coyne William John, Bell Peter, (2011), op. cit., σελ. 23.

⁸⁰Buckley John (2014), op. cit., σελ. 67.

Χωρίς τις προαναφερόμενες πληροφορίες, οι πιθανότητες για επιτυχή πρόληψη του εγκλήματος, καθώς και της τρομοκρατίας, μειώνονται στο ελάχιστο.⁸¹

Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί ότι η πληροφόρηση επιτρέπει στις αρχές επιβολής του νόμου, να αποκτήσουν μία προληπτική στάση έναντι του εγκλήματος. Τους παρέχει τη δυνατότητα να ταυτοποιήσουν και να κατανοήσουν τη δράση ατόμων και εγκληματικών ομάδων, που κινούνται σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Από τη στιγμή που συμβαίνει αυτό, αρχίζει η διαδικασία επεξεργασίας των τρεχουσών τάσεων της εγκληματικότητας, με απώτερο σκοπό να εμποδιστεί η εκδήλωση μελλοντικών παράνομων δραστηριοτήτων. Η πληροφόρηση παρέχει τη γνώση, βάσει της οποίας επιλέγονται τα αντικείμενα των αστυνομικών ερευνών και λαμβάνονται αποφάσεις. Παράλληλα, η ανάλυση που πραγματοποιείται παρέχει υποστήριξη σε έρευνες, επιχειρήσεις παρακολούθησης και στο προανακριτικό στάδιο ποινικών υποθέσεων. Πέρα όμως από το επιχειρησιακό σκέλος, δίνεται η ευκαιρία στις υπηρεσίες να διαχειριστούν ορθά τους διαθέσιμους πόρους και τα οικονομικά τους, έτσι ώστε να πετύχουν σε όλα τα επίπεδα των στόχων τους.⁸²

Η αποστολή και οι επιμέρους στόχοι της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου επιτυγχάνονται στο βαθμό που μία υπηρεσία είναι διατεθειμένη να την ενσωματώσει στη λειτουργία της. Αυτό δεν είναι βέβαιο ότι θα συμβεί, εφόσον υπάρχει πλειάδα οργανωσιακών κυρίως λόγων, για τους οποίους οι αστυνομικές κυρίες υπηρεσίες, δεν είναι πάντα δεκτικές στις αλλαγές. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν, η αντιληπτική ικανότητα και οι διαθέσεις της ηγεσίας, η ενδοϋπηρεσιακή κουλτούρα, η διασύνδεση στόχων και προθέσεων του χαμηλόβαθμου προσωπικού και η υπηρεσιακή γραφειοκρατία.⁸³

Η πληροφόρηση, ειδικά στο πεδίο της επιβολής του νόμου, αποτελεί μία καινοτομία⁸⁴, καθώς προσφέρει έναν ριζικά διαφορετικό τρόπο διαχείρισης, τόσο εσωτερικά-οργανωτικά των ίδιων των υπηρεσιών, όσο και εξωτερικά, σε σχέση με τα

⁸¹Carter G. Jeremy, Carter L. David, “Law Enforcement Intelligence: Implications for Self-Radicalized Terrorism”, *Police Practice and Research*, Vol. 13, No. 2, 2012, σελ. 145.

⁸²United Nations Office on Drugs and Crime (2010), *op. cit.*, σελ. 7.

⁸³Βλ. Darroch Steve, Mazerolle Lorraine, “Intelligence-Led Policing: A Comparative Analysis of Organizational Factors Influencing Innovation Uptake”, *Police Quarterly*, Vol. 20, No. 10, 2012, σελ. 1-35.

⁸⁴Για ορισμό της καινοτομίας ως έννοιας βλ. Rogers M. Everett, *Diffusion of Innovations* (New York, NY: Free Press, 2003).

προβλήματα που αντιμετωπίζονται.⁸⁵ Θα πρέπει επομένως γίνει αποδεκτή ως τέτοια, προκειμένου να υπάρξουν ορατά αποτελέσματα, αλλά και να ληφθεί σοβαρά υπόψη η επισήμανση των Braga και Weisburd ότι: «*Τα αστυνομικά σώματα υιοθετούν πιο εύκολα καινοτομίες που αποκλίνουν ελάχιστα από την στρατιωτικά οργανωμένη ιεραρχία τους και διατηρούν αντιδραστικές-κατασταλτικές-κατόπιν των γεγονότων στρατηγικές (“reactive & incident-driven”)*».⁸⁶

4.5. Πληροφόρηση & Αστυνομική έρευνα-Προανάκριση

Η ευρύτερη αποστολή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, σχετίζεται άμεσα με την συνεχή και αδιάκοπη πραγματοποίηση ερευνών για την αντιμετώπιση της εγκληματικής δράσης, όπου και όπως αυτή εκδηλώνεται. Ειδικά στην περίπτωση των αστυνομικών σωμάτων, η έρευνα σχετίζεται με την απονομή της δικαιοσύνης και αυτό φέρνει στο προσκήνιο την έννοια της «αστυνομικής προανάκρισης» (“criminal investigation”), η οποία αποτελεί ιστορικά και την καρδιά της αστυνόμευσης.⁸⁷ Πρόκειται λοιπόν για τη διαδικασία που περιλαμβάνει την εξέταση-διερεύνηση γεγονότων, συνθηκών και ανθρώπων, μέσω της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, ώστε να αποφασισθεί το εάν μία πράξη ή πρόθεση πράξης, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ποινικά κολάσιμη.⁸⁸ Εάν συντρέχουν τέτοιες προϋποθέσεις, τότε η δράση των αστυνομικών αρχών συνδέεται με αυτή των εισαγγελικών-δικαστικών και πραγματοποιούνται οι απαραίτητες ενέργειες για την ταυτοποίηση δραστών και την προσαγωγή τους ενώπιον της δικαιοσύνης.

Παραδοσιακά η αστυνόμευση ασκήθηκε με τρόπο αντιδραστικό, δηλαδή ανταποκρινόμενη σε συνεχώς ανακύπτοντα προβλήματα εγκληματικότητας, πράγμα που σε μεγάλο βαθμό συνεχίζει να συμβαίνει και στη σύγχρονη εποχή. Αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό εφόσον, κύριος ρόλος των υπηρεσιών επιβολής του νόμου είναι

⁸⁵Βλ. Carter G. Jeremy, Phillips W. Scott, “Intelligence-Led Policing and Forces of Organizational Change in the USA, Policing and Society”, Vol. 25, No. 4, 2015,σελ. 334-335.

⁸⁶Braga A. Anthony, Weisburd L. David, *Police Innovation in Crime Prevention: Lessons Learned From Police Research Over the Past 20 Years* (Washington, DC: National Institute of Justice, 2007), σελ. 17.

⁸⁷Βλ. Tong Stephen, Bryant P. Robin, Horvath A.H. Miranda, *Understanding Criminal Investigation* (Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell, 2009), σελ. 1-11, Eterno A. John, “A Brief History of Criminal Investigation”, στο Birzer L. Michael, Roberson Cliff (Eds.), *Introduction to Criminal Investigation* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012), σελ. 3-16.

⁸⁸Βλ. Hess Matison Karen, Orthmann Hess Christine, Cho Lim Henry, *Criminal Investigation, Eleventh Edition* (Boston, MA: Cengage Learning, 2017), σελ. 8-9.

να ενεργούν με βάση τις ανάγκες και υποδείξεις της κοινωνίας και των πολιτών ειδικότερα και έτσι διαμορφώθηκε ανάλογα και ο τρόπος διενέργειας των σχετικών ερευνών. Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί ότι η πρωταρχική και βασική μορφή έρευνας είναι η «αντιδραστική» (“reactive investigation”), η οποία ουσιαστικά αποτελεί μία προσπάθεια αναζήτησης αποδεικτικών στοιχείων, έπειτα από σχετική ειδοποίηση ή υπόδειξη, με σκοπό την ανακάλυψη των περιστάσεων που οδήγησαν σε μία εγκληματική πράξη, καθώς και των δραστών.⁸⁹ Στην περίπτωση αυτή υπάρχουν κάποιες βασικές αρχές που ακολουθούνται και συνοψίζονται ως εξής:

- Μεγάλη σημασία διατήρησης και αποτελεσματικής εξέτασης του τόπου του τόπου του εγκλήματος.
- Η αναζήτηση αυτίκων και αυτοπτών μαρτύρων με γνώση για τις συνθήκες τέλεσης του εγκλήματος.
- Η αξιοποίηση σχετικών πληροφοριών, που προέρχονται από το εγκληματικό ή αστυνομικό περιβάλλον, μέσω της επεξεργασίας και της ανάλυσης.⁹⁰

Μία ωστόσο ολοκληρωμένη αντίληψη περί αστυνομικής πληροφόρησης, προκρίνει την πρόληψη μέσω της ενεργητικής συγκέντρωσης πληροφοριών και όχι τη λειτουργία μόνο βάσει των εισερχόμενων αναφορών περί εγκλημάτων: *«Η θεμελιώδης αποτυχία ενός συστήματος αστυνομικής πληροφόρησης που βασίζεται κατά κόρον στην αστυνομική προανάκριση, έγκειται σε αυτούς που επιτυχώς διαφεύγουν του εντοπισμού. Ένα σύστημα που ενημερώνεται μόνο με αστυνομικά δεδομένα, δεν θα έχει ποτέ την πλήρη εικόνα».*⁹¹

Η σταδιακή εμφάνιση νέων εγκληματικών απειλών, πιο σύνθετων και άρα δυσκολότερα αντιμετωπίσιμων σε σχέση με τις παραδοσιακές, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εξέλιξη ενός ακόμη είδους αστυνομικής έρευνας που χαρακτηρίστηκε ως «προληπτική» (“proactive investigation”). Σε μία τέτοια έρευνα, τα δεδομένα μεταβάλλονται, καθώς οι αρχές δεν αναμένουν να ειδοποιηθούν για την εκδήλωση εγκληματικών ενεργειών, αλλά επιχειρούν να την προλάβουν και να την εμποδίσουν. Αυτό γίνεται στο πλαίσιο της «καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση

⁸⁹Για μία ανάλυση των βασικών υποθέσεων εργασίας μίας παραδοσιακής αστυνομικής έρευνας, βλ. Maguire Mike, (2008), *op. cit.*, σελ. 367.

⁹⁰Clark Denis, “Covert Surveillance and Informer Handling”, στο Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Alan (Eds.), *Handbook of Criminal Investigation* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2007), σελ. 326.

⁹¹Harfield Clive, Harfield Karen, *Intelligence: Investigation, Community and Partnership* (Oxford: Oxford University Press, 2008), σελ. 28.

αστυνόμησης» και την παραγωγή προϊόντων τα οποία βασίζονται στη σύνθεση και ανάλυση πληροφοριών που προέρχονται από πληροφοριοδότες, εξειδικευμένες επιχειρήσεις συλλογής, παρακολουθήσεις, ακόμα και από ανοιχτές πηγές. Συνηθισμένες περιπτώσεις στις οποίες βρίσκει εφαρμογή η προληπτικού τύπου διερεύνηση είναι η καταπολέμηση του οικονομικού, του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.⁹²

Ειδικά για την τρομοκρατία, αλλά και το σύνολο των απειλών εναντίον της εθνικής ασφάλειας, έχει προταθεί η υιοθέτηση ενός εξελιγμένου είδους έρευνας, αυτού της «έρευνας πρόβλεψης» (“anticipative investigation”). Στην περίπτωση αυτή, που έχει σε σημαντικό βαθμό υιοθετηθεί από υπηρεσίες στις Η.Π.Α., παρατηρείται μία πιο επιθετική προσέγγιση που περιλαμβάνει ιδιότυπη μίξη στοιχείων επιβολής του νόμου και παραδοσιακών τακτικών πληροφόρησης τις οποίες εφαρμόζουν οι μυστικές υπηρεσίες. Ο σκοπός είναι να διαπιστωθούν έγκαιρα προπαρασκευαστικές πράξεις από επίδοξους δράστες και εάν αυτό συνεπάγεται τη μετατροπή των πληροφοριών και της πληροφόρησης σε αποδεικτικά στοιχεία (“evidence”), τότε να ακολουθηθούν οι δέουσες ποινικές διαδικασίες. Στο επίπεδο αυτό είναι προφανής η σύγκλιση δύο κατά τα άλλα διαφορετικών κόσμων, της αστυνόμησης και της εθνικής ασφάλειας, η οποία ωστόσο φαίνεται πως είναι επιβεβλημένη για να αντιμετωπιστούν μη παραδοσιακοί κίνδυνοι.⁹³

Πέρα από τα παραπάνω που εξ’ορισμού αφορούν στη διασύνδεση της δράσης της επιβολής του νόμου με την ποινική δικαιοσύνη, επισημαίνεται, ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες θα πρέπει να έχουν ανεξάρτητες δυνατότητες πληροφόρησης. Η πληροφόρηση όπως πολλάκις έχει τονιστεί, είναι μία διαδικασία σχετικά καινοφανής στην αστυνόμηση και για να αποδώσει ικανοποιητικά αποτελέσματα, θα ήταν συνετό να διατρέχει όλα τα επίπεδα και το σύνολο των δράσεων της. Είναι προφανές ότι η σημασία της είναι αυξημένη έως και κομβική για όλα τα είδη ερευνών, καθώς ακόμα και στην περίπτωση της «αντιδραστικής διερεύνησης», ένας εγκληματίας μπορεί να συλληφθεί, με την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων πληροφόρησης. Η ανεξάρτητη όμως συγκέντρωση και συλλογή πληροφοριών, με την επακόλουθη προσθήκη της αναλυτικής διαδικασίας, είναι κάτι που δεν πρέπει να σταματά ποτέ, καθώς μία

⁹²Clark Denis, (2007), op. cit., σελ. 327.

⁹³Βλ. Ballin Hirsch F.H. Marianne, *Anticipative Criminal Investigation: Theory and Counterterrorism Practice in the Netherland and the United States* (The Hague: T.M.C. Asser Press, 2012), σελ. 3-6 και 16-18.

φαινομενικά «άχρηστη» πληροφορία του σήμερα, ίσως αποτελέσει χρήσιμο στοιχείο για μία κατάσταση που θα προκύψει σε μεταγενέστερο χρόνο.⁹⁴ Αυτό σημαίνει πως για εξειδικευμένους τουλάχιστον τομείς, όπως οι σοβαρές μορφές του εγκλήματος απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας, η δημιουργία-σύννομου πάντα- «αποθέματος πληροφόρησης» αποτελεί σημαντική επένδυση. Άλλωστε η σχέση της πληροφόρησης και της προανακριτικής διαδικασίας για την αστυνόμευση είναι οργανική. Καθότι ο σκοπός των αρμόδιων υπηρεσιών είναι η ποινική δίωξη των εγκληματιών, η απόκτηση τακτικής πληροφόρησης που μπορεί να μετατραπεί σε ισχυρά και αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία, αποτελεί την ιδανική κατάληξη κάθε υπηρεσιακής δραστηριότητας.

4.6. Ταξινόμηση & Είδη πληροφόρησης επιβολής του νόμου

Γενικά στοιχεία

Εάν λάβει κανείς υπόψιν τη μεγάλη ποικιλομορφία των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και κυρίως των αστυνομικών αρχών, θα πρέπει να κατανοήσει ότι υπάρχουν ανάγκες για διαφορετικούς τύπους αναλύσεων, οι οποίες εφαρμόζονται σε διάφορα επίπεδα και έχουν ως σκοπό την αντιμετώπιση διαφορετικών ειδών εγκληματικότητας ή απειλών κατά της ασφάλειας.⁹⁵ Γενικά η λειτουργία των υπηρεσιών που ασχολούνται με τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, παρουσιάζει μεγάλο εύρος, με αποτέλεσμα να υπάρχει πλήθος από αυτές και παραρτήματά τους, ανάλογα με τις υφιστάμενες εξειδικεύσεις, ενώ εξίσου μεγάλη διαφοροποίηση εμφανίζεται στις υποθέσεις για τις οποίες θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν πόροι σχετικοί με την πληροφόρηση.⁹⁶ Αυτό σημαίνει ότι η πληροφόρηση μπορεί να διακρίνεται ανάλογα με το πώς χρησιμοποιείται

⁹⁴Ο David Carter θεωρεί πως η πληροφόρηση στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου έχει ευρύτερο ρόλο από την αστυνομική έρευνα-προανάκριση, καθώς μπορεί να υπάρχουν ενδείξεις για επικείμενη εγκληματική δραστηριότητα, ωστόσο πολλές φορές δεν είναι σε στάδιο που θεωρείται ποινικά κολάσιμη. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, η «παρακολούθηση» τέτοιων δραστηριοτήτων μέσω συνεχούς συλλογής πληροφοριών, κρίνεται επιβεβλημένη, προκειμένου να μην υπάρξει «αιφνιδιασμός» των αρχών. Βλ. Carter L. David, *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local and Tribal Law Enforcement Agencies* (USA: Books Express Publishing, 2004) σελ. 8.

⁹⁵Ratcliffe H. Jerry, "The Structure of Strategic Thinking", Ratcliffe H. Jerry (Ed.), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004), σελ. 4-5.

⁹⁶Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 5.

και σε ποιες περιπτώσεις, χωρίς όμως να λησμονείται το γεγονός ότι ως έννοια είναι κατ'ουσίαν αδιάσπαστη.⁹⁷

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν και για πρακτικούς λόγους, μπορεί να γίνει μία τυπική ταξινόμηση της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου, η οποία συνεπάγεται τη διάκρισή της ανάλογα με τρία κριτήρια: Τον αναλυτικό προσανατολισμό, το αντικείμενο αναφοράς και το είδος του διερευνώμενου εγκλήματος.⁹⁸

Αναλυτικός προσανατολισμός

Στην πρώτη περίπτωση του αναλυτικού προσανατολισμού υπάρχουν διάφορες εκδοχές σχετικά το πως μπορεί να διαχωρίζονται τα ήδη της πληροφόρησης. Κατά μία άποψη είναι δυνατόν να εφαρμοστεί το μακρο-επίπεδο, δηλαδή η λογική του σχεδιασμού και της δραστηριότητας πρόβλεψης με σκοπό τη γενική διοικητική χρήση, αλλά και το μικρο-επίπεδο, που συνεπάγεται τη λειτουργική, τρέχουσα δράση, με εφαρμογή στο επίπεδο πρώτης γραμμής. Αυτά οδηγούν στη διάκριση που περιλαμβάνει τη «*Μακρο-πληροφόρηση*» (“Macro-intelligence”) και τη «*Μικρο-πληροφόρηση*» (“Micro-intelligence”).

Στην πρώτη περίπτωση η πληροφόρηση ασχολείται με γενικές όψεις των δημογραφικών, κοινωνικών και εγκληματικών τάσεων και υποδεικνύει περιβάλλοντα και τύπους εγκλημάτων που υφίστανται ή έχουν τη δυναμική να εμφανιστούν στο εγγύς μέλλον. Η δεύτερη περίπτωση περιλαμβάνει δραστηριότητες που επικεντρώνουν σε τρέχοντα προβλήματα και εγκλήματα και αποσκοπούν στην άμεση προανακριτική διαδικασία ή στην άμεση κατανομή πόρων για την αντιμετώπισή τους.⁹⁹

Αρκετά νωρίς στις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι Godfrey και Harris, κατέληξαν σε τέσσερις κατηγορίες πληροφόρησης, ανάλογα με τον τελικό επιδιωκόμενο σκοπό. Μάλιστα επεσήμαναν ότι η κατηγοριοποίηση τους δεν είχε αποκλειστικό χαρακτήρα, καθώς κάποια στοιχεία πληροφόρησης θα μπορούσαν να εντάσσονται ταυτόχρονα σε διάφορες κατηγορίες, καθώς ήταν δυνατή η ταυτόχρονη χρήση τους. Έκαναν έτσι λόγο για:

- «*Πληροφόρηση προειδοποίησης*» (“Indicative-Premonitory Intelligence”), η οποία είχε προειδοποιητικό χαρακτήρα για επικείμενες ζημιές που θα

⁹⁷McDowell Don, (2009), op. cit., σελ. 13.

⁹⁸Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 5.

⁹⁹Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 5-7.

μπορούσαν να επέλθουν από τη δράση κυρίως του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος.

- «*Τακτική πληροφόρηση*» (“Tactical Intelligence”) που σήμαινε πληροφορίες που απαιτούσαν άμεση δράση και πραγματοποίηση συλλήψεων ή άλλων αστυνομικών επιχειρήσεων.
- «*Στρατηγική πληροφόρηση*» (“Strategic Intelligence”) που ασχολούνταν με τις γενικές τάσεις της εγκληματικότητας και συνεπαγόταν σχεδιασμό της μελλοντικής δράσης.
- «*Πληροφόρηση αποδεικτικών στοιχείων*» (“Evidential Intelligence”), δηλαδή αυτής που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο δικαστήριο.¹⁰⁰

Ο Don McDowell προχώρησε σε κάποιες εύστοχες επισημάνσεις που αφορούσαν τις έννοιες «επιχειρησιακός» και «τακτικός». Κατά τα λεγόμενά του, υπάρχει μία σύγχυση μεταξύ τους, στην περίπτωση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στο βαθμό που αυτές «δανείστηκαν» το φαινόμενο της πληροφόρησης από τις ένοπλες δυνάμεις. Στον τομέα των στρατιωτικών, η επιχειρησιακή πληροφόρηση αφορά σε σύνθετες επιχειρήσεις εναντίον πολλαπλών αλληλοσχετιζόμενων στόχων, ενώ η τακτική πληροφόρηση αναφέρεται σε πιο απλές δραστηριότητες εναντίον μεμονωμένων οντοτήτων. Στον κόσμο ωστόσο των αστυνομικών, έχει επικρατήσει, με τον όρο «επιχείρηση» να εννοείται μίας μικρής κλίμακας στοχευμένη δράση και ο όρος της «στρατηγικής» να σημαίνει έναν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Το επίπεδο της «τακτικής» πολύ συχνά λείπει από το αστυνομικό λεξιλόγιο και έτσι για λόγους ευκολίας θα μπορούσαν να υιοθετηθούν δύο επίπεδα πληροφόρησης, αυτό της επιχειρησιακής ή της «προσανατολισμένης σε συγκεκριμένο στόχο» (“target-oriented”) και της στρατηγικής ή «επικεντρωμένης σε φαινόμενα» (“deep-phenomenon-focused”).¹⁰¹

Οι παραπάνω διακρίσεις έχουν δίχως αμφιβολία πρακτική βάση και χρηστική αξία. Ωστόσο λόγω των ευρύτερων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου υπηρεσίες και του σύνθετου περιβάλλοντος στο οποίο δρουν, προστέθηκε ένα ακόμη επίπεδο στο οποίο απευθύνεται η ανάλυση. Επιπλέον, έγινε προσπάθεια

¹⁰⁰Godfrey E. Drexel, Harris R. Don, *Basic Elements of Intelligence: A Manual of Theory, Structures and Procedures for Use by Law Enforcement Agencies Against Organised Crime* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1971), σελ. 12-13.

¹⁰¹McDowell Don, (2009), *op. cit.*, σελ. 13-15.

ώστε να ξεπεραστούν και να γίνουν διακριτές οι διαφορές μεταξύ των εννοιών της «επιχείρησης» και της «τακτικής». Έτσι προτάθηκε η διάκριση της πληροφόρησης της επιβολής του νόμου, κατά ιεραρχικό τρόπο σε τρία είδη: την *τακτική* (“tactical”), την *επιχειρησιακή* (“operational”) και στη *στρατηγική* (“strategic”).

Ο David Carter υποστήριξε ότι η τακτική πληροφόρηση αποτελείται από αξιολογημένες πληροφορίες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε άμεση ανάληψη δράσης επί συγκεκριμένου προβλήματος. Η επιχειρησιακή περιλαμβάνει πληροφορίες που είναι συστηματικά δομημένες και αποσκοπούν στην οργανωμένη επέμβαση όπου υπάρχουν προβλήματα εγκληματικότητας. Η στρατηγική βασίζεται στη μελέτη στατιστικών και τάσεων, που εφόσον αναλυθούν και αξιολογηθούν, βοηθούν την διοίκηση στη λήψη αποφάσεων.¹⁰² Συνεπώς, η τακτική πληροφόρηση έχει προσανατολισμό προς συγκεκριμένες υποθέσεις-έρευνες (“case specific”), η επιχειρησιακή ασχολείται με τη δραστηριότητα μείωσης της εγκληματικότητας και περιλαμβάνει αποφάσεις για κατανομή πόρων και η στρατηγική καθοδηγεί ευρύτερες αποφάσεις χάραξης πολιτικής.¹⁰³

Αντικείμενο αναφοράς

Σε ότι αφορά την πληροφόρηση στο περιβάλλον της επιβολής του νόμου, όπως σημειώθηκε και προηγουμένως υπάρχει έντονη εννοιολογική σύγχυση, λόγω της πληθώρας όρων. Το πρόβλημα επιτείνει και η διχογνωμία που υπάρχει για τον ρόλο των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στη σύγχρονη εποχή, καθώς οι αρμοδιότητές τους δεν περιορίζονται πλέον στα στενά όρια της αντιμετώπισης του εγκλήματος του κοινού ποινικού δικαίου, αλλά επεκτείνονται σε θέματα κρατικής ασφάλειας και τρομοκρατίας. Με βάση αυτή τη λογική προκρίθηκαν οι όροι της «πληροφόρησης επιβολής του νόμου ή και της «αστυνομικής πληροφόρησης», καθώς παρουσιάζουν μεγαλύτερη ευελιξία περιεχομένου και διαθέτουν εννοιολογική ευρύτητα.

Από εκεί και πέρα, στο πεδίο της καθημερινής εφαρμογής, αν και η πληροφόρηση πρέπει να νοείται ως ενιαία και ολοκληρωμένη διαδικασία, ανάλογα με το αντικείμενο αναφοράς της μπορεί για τυπικούς λόγους να διακρίνεται σε υποκατηγορίες, όπως η εγκληματολογική πληροφόρηση, η πληροφόρηση εγκλήματος, η πληροφόρηση

¹⁰²Carter L. David (1990), op. cit., σελ.7.

¹⁰³Βλ. Ratcliffe H. Jerry, (2008a), op. cit., Ratcliffe H. Jerry, *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders* (Washington, DC: Police Foundation & COPS, 2007), σελ. 8-12.

γενικού πλαισίου και η κοινοτική-τοπική πληροφόρηση. Βέβαια, όλες αυτές εφαρμοζόμενες συνδυαστικά, συναποτελούν σε τελική ανάλυση την ευρεία έννοια της πληροφόρησης, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στις διαδικασίες επιβολής του νόμου και της αστυνόμευσης.

Η *εγκληματολογική πληροφόρηση* (“Criminal Intelligence”) αποτελεί μία φράση που έκανε την εμφάνισή της, ειδικά στο πεδίο των αστυνομικών υπηρεσιών, παράλληλα με την πρώιμη εισαγωγή της έννοιας της πληροφόρησης. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμα και σήμερα, από πολλούς θεωρείται ως ταυτόσημη με την πληροφόρηση στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και στις αστυνομικές αρχές. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές και αυτές έχουν να κάνουν κυρίως με τη αντίληψη της εγκληματολογικής πληροφόρησης ως ένα προϊόν μίας διαδικασίας επεξεργασίας πληροφοριών, χωρίς να εκλαμβάνεται ως ένα σύνολο ενεργειών που ξεκινούν από τη συλλογή (μυστική ή μη) και καταλήγουν στην ανάληψη αστυνομικής δράσης. Επίσης στην περίπτωση αυτή κατά κανόνα δεν περιλαμβάνεται η πτυχή της δράσης των αρμόδιων υπηρεσιών, έναντι απειλών της εθνικής ασφάλειας, καθώς οι αναλύόμενες πληροφορίες αφορούν σε κοινά εγκλήματα.¹⁰⁴ Επιπρόσθετα, από τους υπάρχοντες ορισμούς συνάγεται ότι το επίκεντρο ενδιαφέροντος της είναι βασικά τα άτομα ως υποκείμενα των παράνομων ενεργειών και όχι το ίδιο το έγκλημα, οι τάσεις του, οι ευρύτεροι πολιτικο-κοινωνικοί παράγοντες και το γενικό περιβάλλον στο οποίοι εγκληματίες και αρχές επιβολής του νόμου δρουν ανταγωνιστικά.

Η *πληροφόρηση εγκλήματος* (“Crime Intelligence”) είναι επίσης ένας όρος που έχει απασχολήσει σχετικά με το τι περιλαμβάνει, την ευρύτητά του ή μη και κατ’επέκταση το ενδεχόμενο εννοιολογικής ταυτότητας με άλλους όρους. Κατά μία άποψη θα μπορούσε να είναι μία συλλογική έννοια, που να εκτείνεται από την ανάλυση μυστικών πληροφοριών, προτύπων εγκληματικότητας, έως και μη αστυνομικών, κοινωνικών δεδομένων και τάσεων.¹⁰⁵ Πιο πρακτικά, όμως και ανάλογα με το τι εφαρμόζεται στην καθημερινότητα, η πληροφόρηση εγκλήματος είναι ένα σύνολο αναλυμένων πληροφοριών που, αναμιγνύει δεδομένα αφενός μεν, από την διαδικασία της ανάλυσης εγκλημάτων (“crime analysis”), που αφορούν σε πρότυπα εγκληματικής δράσης,

¹⁰⁴Carter L. David, (2004), op. cit., σελ. 9, Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 71.

¹⁰⁵Βλ. Ratcliffe H. Jerry, (2008a), op. cit., σελ. 7.

αφετέρου δε της εγκληματολογικής πληροφόρησης, η οποία στοχεύει στη συμπεριφορά των δραστών,¹⁰⁶

Η *κοινοτική-τοπική πληροφόρηση* (“Community Intelligence”) είναι ένα είδος πληροφόρησης που έχει εξ’ ορισμού συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής, το οποίο δεν είναι άλλο από την αποκαλούμενη «γειτονιά». Διαφέρει από άλλες πτυχές της πληροφόρησης, καθώς βασίζεται στη συλλογή πληροφοριών με «ανοικτό» τρόπο από απλά αστυνομικά όργανα, τα οποία ενεργούν συνήθως φανερά, μέσω της παρατήρησης ή και της καθημερινής συνδιαλλαγής με τον κόσμο. Επομένως η πηγή της πληροφόρησης εδώ είναι οι απλοί πολίτες και γενικότερα η τοπική κοινότητα.¹⁰⁷

Η *πληροφόρηση γενικού πλαισίου* αποτελείται από το σύνολο των πληροφοριών, μη άμεσα σχετιζόμενων με εγκληματικές δραστηριότητες, που παρέχουν γνώση μίας γενικής κατάστασης ή ευρύτερων συνθηκών, προκειμένου οι αρχές επιβολής του νόμου να υποβοηθούν στον σχεδιασμό και εκτέλεση της δράσης τους.¹⁰⁸ Το συγκεκριμένο λοιπόν είδος πληροφόρησης, επικεντρώνεται στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων και πληροφοριών που αφορούν σε κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς παράγοντες, οι οποίες δύνανται να έχουν κάποια επίδραση στο επίπεδο του εγκλήματος και στις μορφές παραβατικότητας.¹⁰⁹

Είδος εγκλήματος

Μία περαιτέρω κατηγοριοποίηση της πληροφόρησης περιλαμβάνει, τη *γενική* (“General Intelligence”) και την *ειδική* (“Specialized Intelligence”) πληροφόρηση. Η πρώτη αναφέρεται σε γενικές πληροφορίες που συλλέγονται για όλα τα είδη εγκλημάτων και υποστηρίζουν έτσι την ερευνητική δραστηριότητα αστυνομικών υπηρεσιών. Η δεύτερη επικεντρώνεται σε ένα συγκεκριμένο θέμα, είτε αυτό αφορά σε οντότητα είτε σε εξειδικευμένο τύπο εγκλήματος.¹¹⁰

¹⁰⁶Ibid, σελ. 87.

¹⁰⁷Βλ. Innes Martin, Roberts Colin, “Reassurance Policing, Community Intelligence and the Co-Production of the Neighborhood Order”, στο Williamson Tom (Ed.), *The Handbook of Knowledge Based Policing: Current Conception and Future Directions* (Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2008), σελ. 241-261, Bullock Karen, “Community, Intelligence-Led Policing and Crime Control”, *Policing and Society*, Vol. 23, No. 2, 2013, σελ. 125-144, Innes Martin, Abbott Laurence, Lowe Trudy, Roberts Colin, “Seeing Like a Citizen: Field Experiments in “Community Intelligence-Led Policing””, *Police Practice and Research*, Vol. 10, No. 2, 2009, σελ. 99-114.

¹⁰⁸Innes Martin, Roberts Colin, “Community Intelligence in the Policing of Community Safety”, στο Hogard Elaine, Ellis Roger, Warren Jeremy (Eds.), *Community Safety: Innovation and Evaluation* (Chester: Chester Academic Press, 2007), σελ. 188.

¹⁰⁹Innes Martin, Fielding Nigel, Cope Nina, (2005), op. cit., σελ. 44.

¹¹⁰Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 7.

Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο σημείο αυτό, να πραγματοποιηθεί μία εμβάθυνση σχετικά με τη διάκριση της πληροφόρησης, ανάλογα με το είδος της εγκληματικότητας που βρίσκεται κάθε φορά από διερεύνηση. Όπως άλλωστε ήδη σημειώθηκε, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου πλέον έχουν στην αρμοδιότητά τους μεγάλο φάσμα εγκληματικών δραστηριοτήτων και αυτό αποτυπώνεται στα παρακάτω αναφερόμενα είδη πληροφόρησης.

Η «πληροφόρηση δημόσιας τάξης» (“Public Order Intelligence”) αποτελεί κατηγορία ταυτόχρονα γενική και ειδική, η οποία αφορά σε μία προσπάθεια διαχείρισης κινδύνου και πρόληψης καταστάσεων.¹¹¹ Συλλέγονται λοιπόν πληροφορίες μέσω μεγάλου εύρους πηγών και κατόπιν αναλύονται, σχετικά με άτομα και ομάδες που αναπτύσσουν έντονη δράση, ηγετικές φυσιογνωμίες κινημάτων, καθώς και αιτίες και πρακτικές διαμαρτυρίας έτσι ώστε με γνώμονα την πρόληψη, να αποφευχθούν γεγονότα που θέτουν σε κίνδυνο το δημόσιο συμφέρον.¹¹²

Συνοπτικά, ο ρόλος της πληροφόρησης στα παραπάνω πλαίσιο συμπυκνώνεται στα εξής:

- Παροχή γενική εικόνας για το επίπεδο και το προφίλ του εσωτερικού εξτρεμισμού.
- Ανάπτυξη εθνικού επιπέδου εκτίμησης απειλής από διάφορες εκδηλώσεις.
- Υποστήριξη της αστυνομικής κατασταλτικής δράσης και της αναλογικής αντίδρασης, βάσει της διάκρισης των διαδηλωτών.
- Μείωση της κοινωνικής αντιπαλότητας και αναταραχής.¹¹³

Η «πληροφόρηση οικονομικών εγκλημάτων» (“Financial Intelligence”) είναι η κατηγορία της πληροφόρησης επιβολής του νόμου που εξειδικεύεται στη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών που σχετίζονται με τα οικονομικά ζητήματα συγκεκριμένων

¹¹¹Για μία ανάλυση της εσωτερικής πληροφόρησης με βάση τη διαχείριση κινδύνου βλ. Rascoff J. Samuel, “Domesticating Intelligence”, *Southern California Law Review*, Vol. 83-575, 2010, σελ. 575-648.

¹¹²Για μία ανάλυση του ρόλου της πληροφόρησης και των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της, για την τήρηση της τάξης στο πλαίσιο εκδηλώσεων διαμαρτυρίας βλ. Werren Charmian, “Intelligence Gathering and the Need for Control: Managing Risk in Public Order Policing”, *Criminal Justice Matters*, Vol. 96, No. 1, 2014, σελ. 22-23.

¹¹³Her Majesty’s Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (HMIC), *A Review of National Police Units Which Provide Intelligence on Criminality Associated With Protest*, (London: HMIC, 2012), σελ. 6-8.

οντοτήτων ειδικού ενδιαφέροντος¹¹⁴, με στόχο να αποκτηθεί γνώση για τις δυνατότητες και τους σκοπούς τους.¹¹⁵ Μία από τις βασικές δραστηριότητές της περιλαμβάνει τον εντοπισμό οικονομικών συναλλαγών, στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις φοροδιαφυγής, διαφθοράς, απάτης, ξεπλύματος «μαύρου» χρήματος ή και άλλων παρανόμων δραστηριοτήτων, που ξεκινούν από το οργανωμένο έγκλημα, την παράνομη μετανάστευση και καταλήγουν στην τρομοκρατία.¹¹⁶

Μία ακόμη κατηγορία συνιστά η «πληροφόρηση φυλακών» (“Prison Intelligence”). Η περίπτωση αυτή δεν συνδέεται με κάποιο συγκεκριμένο έγκλημα, ωστόσο η ιδιαιτερότητα ενός χώρου στον οποίον διαβιούν και συναναστρέφονται καθημερινά ποινικοί κρατούμενοι, μπορεί να έχει πολλές προεκτάσεις σε επίπεδο πληροφοριών.¹¹⁷

Η καταπολέμηση της εγκληματικότητας που παρουσιάζει συγκεκριμένη και συμπαγή δομή, συγκροτημένη και οργανωμένη δράση, ενώ συχνά επεκτείνεται σε περισσότερες από μία χώρες, αποτελεί μία από τις βασικές προτεραιότητες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Με αυτή τη λογική, η «πληροφόρηση οργανωμένου εγκλήματος» (“Organised Crime Intelligence”) διαδραματίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο.¹¹⁸ Οι αρμόδιες υπηρεσίες σχηματίζουν για το λόγο αυτό, κατάλληλες μονάδες που εξειδικεύονται στη συλλογή πληροφοριών, με ανθρώπινα και τεχνικά μέσα, καθώς και στις επιχειρήσεις ειδικού τύπου που περιλαμβάνουν πλήθος τεχνικών, ακόμα και ανακριτικές διεισδύσεις.¹¹⁹

Ένας τομέας που χρήζει επίσης ιδιαίτερης αναφοράς είναι η καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Στην περίπτωση αυτή, η πληροφόρηση είναι απαραίτητη προκειμένου οι λήπτες αποφάσεων να ενημερωθούν για τις γενικές τάσεις στο παράνομο εμπόριο, να εφαρμοστούν κατάλληλα προγράμματα, να κατανεμηθούν πόροι και να αξιολογηθούν αποτελέσματα. Έτσι προκύπτει η «πληροφόρηση

¹¹⁴Gleason Paul, Gottselig Glenn, *Financial Intelligence Units: An Overview* (Washington, DC: International Monetary Fund, 2004), σελ. ix.

¹¹⁵Για την εφαρμογή της στρατηγικής της πληροφόρησης στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος βλ. Gottschalk Peter, (2016), op. cit.

¹¹⁶Βλ. D' Souza Jayesh, *Terrorist Financing, Money Laundering and Tax Evasion: Examining the Performance of Financial Intelligence Units* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012).

¹¹⁷Maghan Jess, “Intelligence Gathering Approaches in Prisons”, *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, Vol. 3, No. 3, 1994, σελ. 548-557

¹¹⁸Βλ. Gottschalk Peter, (2010), op. cit., Mallory L. Stephen, *Understanding Organised Crime* (Sudbury, Massachusetts: Jones & Bartlett Publishers, 2007), σελ. 207-220, Coyne John, Bell Peter, (2015), op. cit., Mingardi Guaracy, “The Role of Intelligence Work in the Control of Organised Crime”, *Estudos Avancados*, Vol. 21, No. 61, 2007, σελ. 51-69, Buckley F. John, (2017), op. cit., σελ. 137-154.

¹¹⁹Dinev Yavor, “Legal Considerations of Intelligence Operations in Countering Transnational Organised Crime”, *Information & Security: An International Journal*, Vol. 31, 2014, σελ. 16.

ναρκωτικών» (“Counter-Drug Intelligence”), η οποία ορίζεται ως η συλλογή, ανάλυση και διανομή πληροφοριών, με σκοπό το σχεδιασμό και εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων αντιμετώπισης της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών ουσιών.¹²⁰

Στο πλαίσιο της συμμετοχής των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στον κρατικό μηχανισμό εθνικής ασφάλειας, τα περισσότερα αστυνομικά σώματα διαθέτουν τις ανάλογες δομές.¹²¹ Η «πληροφόρηση κρατικής ασφάλειας» (“Subversive-State Security”) ασκείται από εξειδικευμένες μονάδες, οι οποίες έχουν ως αποστολή τη συγκέντρωση, επεξεργασία και αξιολόγηση πληροφοριών σχετικά με άτομα, συσσωματώσεις, άλλα χώρες και γενικά οντότητες που δρουν ανατρεπτικά, με σκοπό να υπονομεύουν την υπόσταση και βιωσιμότητα του κράτους, καθώς και του πολιτεύματος.¹²²

Τέλος θα πρέπει να γίνει αναφορά στην «αντιτρομοκρατική πληροφόρηση» (“Counterterrorism Intelligence”), καθώς όπως και στην περίπτωση της κρατικής ασφάλειας, είθισται τα αστυνομικά-κατά κύριο λόγο-σώματα, να διατηρούν δομές για την καταπολέμηση και διερεύνηση υποθέσεων εθνικής και διεθνούς τρομοκρατίας.¹²³ Για την εκπλήρωση των στόχων τους, πραγματοποιούν συνήθως μυστική συλλογή πληροφοριών, διεισδύουν σε τρομοκρατικούς πυρήνες, χρησιμοποιούν πληροφοριοδότες και προηγμένα τεχνικά μέσα, αξιολογούν τις συγκεντρωθείσες πληροφορίες και στη συνέχεια ενημερώνουν την ηγεσία σε περίπτωση επείγουσας απειλής.¹²⁴ Η αποστολή της πληροφόρησης έγκειται στην υποστήριξη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, ώστε καταρχήν να ασκήσουν πρόληψη, να ελαττώσουν τον κίνδυνο εκδήλωσης τρομοκρατικών χτυπημάτων, να τα διερευνήσουν και να οδηγήσουν στη δικαιοσύνη τους δράστες, εφόσον αυτά δεν αποφευχθούν.¹²⁵

¹²⁰Kenney C. Michael, “Intelligence Games: Comparing the Intelligence Capabilities of Law Enforcement Agencies and Drug Trafficking Enterprises”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 16, No. 2, 2003, σελ. 212-213.

¹²¹Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 72.

¹²²Βλ. Rosenau William, *Subversion and Insurgency* (Santa Monica, CA: RAND, 2007), σελ. 15, Joyce Peter, *The Policing of Protest, Disorder and International Terrorism in the UK Since 1945* (London: Palgrave Macmillan, 2016), σελ. 32-41.

¹²³Bayley H. David, Weisburd David, “Cops and Spooks: The Role of the Police in Counterterrorism”, στο Weisburd David, Feucht E. Thomas, Hakimi Idit, Mock Felson Lois, Perry Simon (Eds.), *To Protect and to Serve: Policing in an Age of Terrorism* (New York: Springer, 2009), σελ. 83-88, Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 71.

¹²⁴Lowe David, *Policing Terrorism: Research Studies Into Police Counterterrorism Investigations* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2016), σελ. 143-156.

¹²⁵Για το συνδυασμό παραδοσιακών και νέων μεθόδων αντιτρομοκρατίας και την ενσωμάτωση της πληροφόρησης στην αποστολή της βλ. Thiel Darren, *Policing Terrorism: A Review of the Evidence* (London: The Police Foundation, 2009), σελ. 36-43.

4.7. Ο «κύκλος της πληροφόρησης επιβολής του νόμου»

Γενικά στοιχεία

Στην περίπτωση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η πληροφόρηση μπορεί να θεωρηθεί ως το τελικό προϊόν μίας σύνθετης διαδικασίας. Το προϊόν αυτό μπορεί να έχει τη μορφή μίας εμπειριστατωμένης κρίσης, μίας λεπτομερούς περιγραφής της κατάστασης, μίας άποψης για συγκεκριμένο γεγονός, ακόμα και πρόβλεψης για ορισμένες εξελίξεις. Η όλη διαδικασία που περιλαμβάνει τη συλλογή πληροφοριών έως τη μετατροπή τους σε χρήσιμα προϊόντα για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, αποκαλείται «διαδικασία της πληροφόρησης» (“Intelligence process”).¹²⁶

Ουσιαστικά πρόκειται για τον γνωστό σε όλους πλέον, «κύκλο της πληροφόρησης» (“Intelligence cycle”), ο οποίος αποτελείται από μία σειρά διαδοχικών και αλληλένδετων σταδίων-ενεργειών. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην επιβολή του νόμου έχουν κατά καιρούς προταθεί μοντέλα-διαδικασίες τα οποία συχνά είναι ελαφρώς διαφοροποιημένα μεταξύ τους και κυρίως ως προς τον αριθμό των σταδίων από τα οποία αποτελούνται. Μπορεί λοιπόν κανείς να συναντήσει από τέσσερις έως εννέα φάσεις που περιγράφουν τη ροή των πληροφοριών, ενώ σε γενικές γραμμές ο κύκλος της επιβολής του νόμου, δεν διαφέρει ουσιαστικά από αυτόν της παραδοσιακής πληροφόρησης, καθώς ο τελικός σκοπός είναι ο ίδιος, δηλαδή η παραγωγή προϊόντος που απευθύνεται στους λήπτες των αποφάσεων.¹²⁷

Το βρετανικό εθνικό μοντέλο πληροφόρησης (“National Intelligence Model”) διατύπωσε μία μορφή του κύκλου πληροφόρησης επιβολής του νόμου που περιείχε πέντε φάσεις. Η αρχή γίνεται με τις κατευθύνσεις (“direction”), δηλαδή με τον προσδιορισμό των αναγκών πληροφόρησης από τους «πελάτες», που είναι συνήθως η αστυνομική ηγεσία. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει τη συλλογή, δηλαδή τη συγκέντρωση πληροφοριών και δεδομένων με αξιοποίηση διάφορων μέσων. Η τρίτη φάση αποτελείται από την επεξεργασία (“processing”) που συνίσταται στην ανάλυση και την ακόλουθη μετατροπή των πληροφοριών σε «πακέτα πληροφόρησης». Στη συνέχεια έπεται η διανομή (“dissemination”), κατά την οποία τα «πακέτα»

¹²⁶Godfrey E. Drexel, Harris R. Don, (1971), op. cit. σελ. 2.

¹²⁷Gerringer H. Arthur, Bart Josh, (2014-2015), op. cit., σελ. 75.

πληροφόρησης παραδίδονται στους λήπτες αποφάσεων. Η πέμπτη και τελευταία φάση είναι η επίσημη αξιολόγηση (“formal review”), οπότε και οι λήπτες αποφάσεων από κοινού με τους παρόχους πληροφόρησης εκτιμούν τα όσα έχουν επιτευχθεί και αποφασίζουν για τις επόμενες κατευθύνσεις.¹²⁸

Ο John Buckley αντιλαμβάνεται τον κύκλο της πληροφόρησης ως μία κυκλικού τύπου διαδικασία που υποστηρίζει την έννοια της «διαχείρισης πληροφόρησης» (“Intelligence management”) και αποτελείται από μία σειρά διακριτών σταδίων, ενώ ξεκινά και τερματίζει στο ίδιο σημείο. Τα στάδιά του δε είναι: οι κατευθύνσεις για το τι πρέπει να συλλεγεί, η σύνθεση των πληροφοριών που έχουν συγκεντρωθεί, η ανάλυση τους με σκοπό την παραγωγή πληροφόρησης, διανομή της πληροφόρησης σε όσους την επιζητούν και τέλος η αξιολόγηση των κατευθύνσεων που δόθηκαν και των αποτελεσμάτων που επετεύχθησαν.¹²⁹

Στις Η.Π.Α. μετά και τα γεγονότα της 9/11, η εμφάνιση του παράγοντα της διεθνούς τρομοκρατίας είχε σαφείς επιδράσεις στον τρόπο αντίληψης του κύκλου της πληροφόρησης, ειδικά στην περίπτωση του FBI. Υιοθετήθηκε λοιπόν η άποψη ότι η διαδικασία ξεκινά με την ύπαρξη απαιτήσεων (“Intelligence requirements”) από τους διαμορφωτές πολιτικής και συνεχίζει με την αποτύπωση του σχεδιασμού και των σχετικών κατευθύνσεων. Από εκεί και πέρα αρχίζει το στάδιο της συλλογής μη επεξεργασμένων πληροφοριών (“raw information”) και ακολουθεί η επεξεργασία και εκμετάλλευσή τους (“processing and exploitation”). Η ανάλυση και παραγωγή του τελικού προϊόντος είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα και η διαδικασία ολοκληρώνεται με τη διανομή της πληροφόρησης στους αρμόδιους αποδέκτες. Τα παραπάνω σημαίνουν ότι ο κύκλος της πληροφόρησης είναι μία αέναη διαδικασία, που χαρακτηρίζεται από πολλές αλληλεπικαλύψεις, μέσω των οποίων καθοδηγούνται τα επιμέρους στάδια, αλλά και τελικά η ερευνητική αποστολή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Επιπρόσθετα, κάθε αστυνομικός ανεξαρτήτως επιπέδου εργασίας μπορεί να συμβάλει στην τροφοδότησή του και γενικά στη λειτουργία του που αφορά όλες τις απειλές της εσωτερικής ασφάλειας, την αντικατασκοπεία, την αντιτρομοκρατία, το κυβερνοέγκλημα, καθώς και οποιαδήποτε άλλη μορφή εγκλήματος.¹³⁰

¹²⁸Βλ. Sheptycki James, (2004), *op. cit.* σελ. 307-332.

¹²⁹Buckley F. John, (2014), σελ. 149-150.

¹³⁰Loyka A. Stephan, Faggiani A. Donald, Karchmer Clifford, Baginski Maureen, Bibel Daniel, Carraway Melvin, Kirby Stewart, Martinez A. Richie, Sellers Steve, Sullivan John, *Protecting Your Community From Terrorism: Strategies for Local Law Enforcement, Volume 4: The Production and*

Τα στάδια του κύκλου

Συνεκτιμώντας τις παραπάνω εκδοχές που επιχειρούν να αποτυπώσουν τη διαδικασία πληροφόρησης, μπορεί να υποστηριχθεί ότι για λόγους πρακτικούς, η παραδοσιακή θεώρηση περί του κύκλου πληροφόρησης παραμένει ένας χρήσιμος τρόπος περιγραφής της ροής της πληροφορίας. Παράλληλα, πέρα από το εάν αναπαριστά επακριβώς ή όχι το τι συμβαίνει, είναι μία εύληπτη αναπαράσταση που βοηθά στην καλύτερη κατανόηση, κυρίως από τους επαγγελματίες και τα μέλη των αρμόδιων υπηρεσιών.

Μία πλήρης εκδοχή της παραπάνω διαδικασίας συνιστά η πρόταση του “National Criminal Intelligence Sharing Plan-NCISP”, που υιοθετήθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των Η.Π.Α., κάνει λόγο για τον τρόπο μετατροπής μη επεξεργασμένων πληροφοριών σε ολοκληρωμένα προϊόντα πληροφόρησης που θα χρησιμοποιηθούν για λήψη αποφάσεων ή σχεδιασμό πολιτικών και δράσεων και περιλαμβάνει έξι στάδια: το σχεδιασμό και τις κατευθύνσεις, τη συλλογή των πληροφοριών, την επεξεργασία και σύνθεση, την ανάλυση, τη διανομή πληροφόρησης και την επαναξιολόγηση του προϊόντος.¹³¹

Σχήμα 1: Απεικόνιση του Κύκλου της Πληροφόρησης κατά το “NCISP”¹³².

Sharing of Intelligence (Washington, DC: COPS & Police Executive Research Forum, 2005), σελ. 35-36.

¹³¹Βλ. United States Department of Justice, *National Criminal Intelligence Sharing Plan, Building a National Capacity for Effective Criminal Intelligence Development and the Nationwide Sharing of Intelligence and Information: the Next Step in the Evolution of the National Criminal Intelligence Sharing Plan, Version 2.0* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, 2013).

¹³²Ibid, σελ. 23.

Χρήσιμη προσθήκη θα μπορούσε να είναι η διεύρυνση του σταδίου της επεξεργασίας-σύνθεσης, με την επισήμανση ότι ταυτόχρονα πραγματοποιείται και αξιολόγηση των συλλεγόμενων πληροφοριών, καθώς επίσης και η συμπερίληψη της λειτουργίας της ανατροφοδότησης στην τελική φάση της επαναξιολόγησης.¹³³ Αναλυτικά λοιπόν τα αλληλοσχετιζόμενα στάδια που συγκροτούν έναν ενδεικτικό κύκλο πληροφόρησης είναι τα παρακάτω, αναφερόμενα κατά τη σειρά που εκτυλίσσονται:

- *Σχεδιασμός και Κατευθύνσεις* (“Planning & Direction”): μία υπηρεσία θα πρέπει να προσδιορίσει τι ακριβώς γνώση θέλει να αποκτήσει, δηλαδή να διευκρινίσει τα κενά πληροφόρησης που υπάρχουν.¹³⁴ Με άλλα λόγια επιβάλλεται να πραγματοποιηθεί ένας έλεγχος του εξωτερικού περιβάλλοντος, να επιλεγεί ένα θέμα έρευνας, να προσδιοριστεί το πρόβλημα εγκληματικότητας που υφίσταται και τέλος να εκπονηθεί ένα σχέδιο συλλογής.¹³⁵ Ακόλουθα, δίνονται οι σχετικές κατευθύνσεις, ώστε τα επιχειρησιακά στελέχη να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους στα συγκεκριμένους δράστες και μορφές εγκλήματος.
- *Συλλογή* (“Collection”): για να παραχθεί προϊόν πληροφόρησης θα πρέπει να συγκεντρωθούν δεδομένα και μη επεξεργασμένες πληροφορίες, από πλήθος πηγών. Αυτό μπορεί να γίνει με μυστικό ή εμφανή τρόπο, ακόμα και με χρήση «ανοικτών πηγών».
- *Επεξεργασία-Σύνθεση-Αξιολόγηση* (Processing-Collation-Evaluation”): εφόσον συλλεγούν οι πληροφορίες μετατρέπονται σε κατάλληλη μορφή (μεταφράζονται, αποκρυπτογραφούνται κ.τ.λ.) και αξιολογούνται ως προς την ποιότητά τους.¹³⁶ Αυτό συνεπάγεται την εμπειρισταωμένη εκτίμηση περί της ισχύος και της αξιοπιστίας τους. Η ισχύς μίας πληροφορίας αφορά στο κατά πόσο αντιπροσωπεύει πραγματικά περιστατικά, ενώ η αξιοπιστία αναφέρεται στην αξία της πηγής από την οποία αποκτήθηκε, καθώς και τον τρόπο

¹³³Σε γενικές γραμμές με αυτήν την εκδοχή συμφωνεί και το πρόσφατο υπόδειγμα διαδικασίας πληροφόρησης που προτείνεται από τον “Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη». Βλ. Organization for Security and Co-operation on Europe (OSCE), *OSCE Guidebook: Intelligence-Led Policing* (Vienna: OSCE, 2017), σελ. 30-41.

¹³⁴Peterson Marilyn, (2005), *op. cit.*, σελ. 6.

¹³⁵Scheider R. Stephen, (1995), *op. cit.*, σελ. 404.

¹³⁶Βλ. Wolf B. John, *The Police Intelligence System* (New York: Criminal Justice Center, John Jay College of Criminal Justice, 1978), σελ. 18-22.

(απευθείας ή μέσω τρίτων).¹³⁷ Ακολουθεί μία διαδικασία βαθμολόγησης, η οποία συνήθως ακολουθεί αριθμητικές κλίμακες και έτσι η πληροφορία αποκτά έναν τελικό χαρακτηρισμό.¹³⁸ Παράλληλα, το νέο πληροφοριακό υλικό συγκρίνεται με το ήδη υπάρχον και συντίθεται-ενσωματώνεται κατά τέτοιον τρόπο ώστε να προκύπτει λογική αλληλουχία και εφόσον δεν υπάρχουν ζητήματα αξιοπιστίας και συνάφειας αποθηκεύεται με τη βοήθεια κατάλληλων τεχνολογιών, με σκοπό την περαιτέρω επεξεργασία ή τη μετάβαση στο στάδιο της ανάλυσης.¹³⁹

- *Ανάλυση* (“Analysis”): οι επεξεργασμένες πληροφορίες τίθενται σε ένα πλαίσιο ερμηνείας που λαμβάνει υπόψιν παράγοντες του εσωτερικού αστυνομικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος εγκληματικότητας. Με εξειδικευμένες τεχνικές τα επιμέρους κομμάτια συνδέονται μεταξύ τους και εντάσσονται σε μία οργανική ενότητα ικανή να παράγει νόημα, καθίστανται δηλαδή ως προϊόντα πληροφόρησης, γεγονός το οποίο με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστική αξιοποίηση μέσω της δράσης.¹⁴⁰
- *Διανομή* (“Dissemination”): προκειμένου η πληροφόρηση να έχει ως αποτέλεσμα τη δράση, θα πρέπει να μοιράζεται έγκαιρα σε αυτούς που έχουν την ανάγκη συγκεκριμένης γνώσης (“Need to Know”) ή και σε κάποιες περιπτώσεις το δικαίωμα σε αυτή τη γνώση (“Right to Know”).¹⁴¹ Το προϊόν συνήθως έχει προτυποποιημένη δομή, υπό μορφή επίσημων ή ανεπίσημων εγγράφων, ενώ μπορεί να διανέμεται και προφορικά κατά περίπτωση.
- *Επαναξιολόγηση-Ανατροφοδότηση* (“Reevaluation-Feedback”): καθώς ο κύκλος της πληροφόρησης είναι μία διαδικασία που θεωρητικά δεν σταματά ποτέ, είναι απαραίτητη η αξιολόγηση που λαμβάνει χώρα ως το τελευταίο στάδιό του. Ο όρος αυτός αφορά σε ολόκληρη τη διαδικασία, φάση προς φάση και αποσκοπεί στη βελτίωση της λειτουργίας του μηχανισμού παραγωγής πληροφόρησης. Έτσι περιλαμβάνει τον έλεγχο της αναλυτικής ικανότητας, της

¹³⁷Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 97.

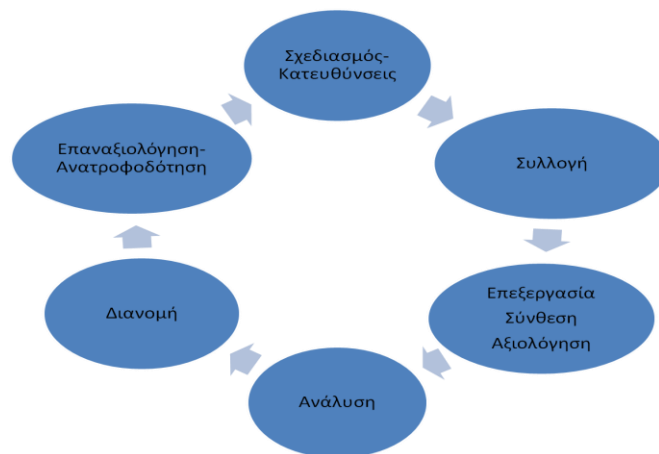
¹³⁸Βλ. Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 190-194, John Tim, Maguire Mike, (2007), op. cit., σελ. 205-206.

¹³⁹United Nations Office on Drugs and Crime, (2010), op. cit., σελ. 13.

¹⁴⁰Βλ. Morehouse Bob, *The Role of Criminal Intelligence in Law Enforcement* στο Marilyn B. Peterson, Morehouse Bob, Wright Richard (Editors), *Intelligence 2000: Revising the Basic Elements* (Sacramento, CA: Law Enforcement Intelligence Unit, and Lawrenceville, NJ: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, Inc., 2000), σελ. 1-12.

¹⁴¹Jerry Marynik, (2008), op. cit., σελ. 32-33.

ποιότητας του προϊόντος πληροφόρησης, της ορθής χρήσης του προϊόντος, την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της σχετικής δράσης, του τρόπου κατανομής των πόρων, ακόμα του σχεδιασμού και των προτεραιοτήτων.¹⁴² Όλα αυτά γίνονται τόσο από την οπτική των αναλυτών, όσο και των «πελατών» της πληροφόρησης και ειδικά η αξιολόγηση της τελευταίας ως προϊόντος, μπορεί και πρέπει να οδηγεί σε παρατηρήσεις-επισημάνσεις και διορθώσεις, που αποτελούν την ανατροφοδότηση και ενεργοποιούν από την αρχή τη διαδικασία του κύκλου.¹⁴³

Σχήμα 2: Προσαρμοσμένη εκδοχή του Κύκλου Πληροφόρησης Επιβολής του Νόμου

«Προϊόντα»

Η έννοια των προϊόντων της πληροφόρησης επιβολής του νόμου, δεν παρουσιάζει ουσιώδεις διαφορές με την παραδοσιακή μορφή της. Ο σκοπός ενός προϊόντος παραμένει και εδώ, η ενημέρωση και άσκηση επιρροής στους τελικούς αποδέκτες, ώστε να διαμορφώσουν πολιτικές και να λάβουν αποφάσεις που έχουν σκοπό την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Βέβαια, υπάρχουν κάποιες εννοιολογικές δυσχέρειες, που οφείλονται στην υπηρεσιακή κουλτούρα και στην αργοπορημένη ενσωμάτωση της πληροφόρησης. Ενδεικτική είναι η νοοτροπία ορισμένων αστυνομικών υπηρεσιών, που αδυνατώντας να κατανοήσουν σχετικές διαδικασίες, θεωρούν ότι προϊόντα πληροφόρησης αποτελούν μόνο κάποια κείμενα στρατηγικής ανάλυσης και όχι αναφορές τακτικής φύσης επί συγκεκριμένων εγκληματικών δράσεων.¹⁴⁴

¹⁴²United Nations Office on Drugs and Crime, (2010), op. cit., σελ. 15-16.

¹⁴³Organization for Security and Co-operation on Europe (OSCE), (2017), op. cit., σελ. 59.

¹⁴⁴Osborne Deborah, (2006), op. cit., σελ. 11.

Τα δύο βασικά είδη προϊόντων-πληροφόρησης που συναντώνται είναι η απλή-μη επεξεργασμένη και η ολοκληρωμένη.

Η *απλή-μη επεξεργασμένη* (“raw intelligence”) αποτελείται από πληροφορίες που έχουν αποκτηθεί συνήθως από αξιόπιστες πηγές, χωρίς όμως να είναι απαραίτητα και επιβεβαιωμένες. Η εγκυρότητα τους οφείλεται, όχι μόνο στην αξιοπιστία των πηγών, αλλά και στο ότι συμπίπτουν με άλλες σχετικές πληροφορίες. Αυτό όμως που τις αναβαθμίζει και τις κατατάσσει ως μία κατηγορία πληροφόρησης, είναι η χρονική συγκυρία απόκτησής τους και το γεγονός ότι έχουν εξειδικευμένη αξία για πολύ συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.¹⁴⁵ Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι λεπτομερείς αναφορές κρίσιμων πληροφοριοδοτών για εγκληματικές δραστηριότητες που επίκειται να λάβουν χώρα και σχετίζονται με διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, με εμφάνιση ατόμων που καταζητούνται με εντάλματα σύλληψης, ακόμα και μία συνάντηση σε ορισμένο τόπο και χρόνο, ηγετικών στελεχών ομάδων οργανωμένου εγκλήματος. Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία έχει η μη-επεξεργασμένη πληροφόρηση, όταν έχει να κάνει με υποθέσεις τρομοκρατίας και συγκεκριμένα με προπαρασκευαστικές ενέργειες ενός χτυπήματος, οι οποίες εάν εμποδιστούν, επιτυγχάνεται η πρόληψη.

Η *ολοκληρωμένη πληροφόρηση* (“Finished intelligence”) είναι σύνολο πληροφοριών, πλήρως αναλυμένων και επιβεβαιωμένων, τα οποία συνιστούν το αποτέλεσμα των διεργασιών του κύκλου της πληροφόρησης. Στην περίπτωση αυτή προκύπτουν προϊόντα που έχουν συγκεκριμένη μορφή, βάσει συμφωνημένων προτύπων, με αυξημένη χρηστικότητα και απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό.¹⁴⁶ Τα προϊόντα αυτά παράγονται σε καθημερινή ή περιοδική βάση και έχουν συχνά τη μορφή αναφορών, πληροφοριακών δελτίων και ενημερωτικών σημειωμάτων, ενώ ενίοτε δεν αποκλείεται και ο προφορικός τρόπος μετάδοσής τους, στο πλαίσιο ενημερώσεων και παρουσιάσεων.

Ειδικότερα υπάρχουν διάφορα είδη προϊόντων που εξαρτώνται από τις ανάγκες των «καταναλωτών» ή τελικών αποδεκτών:

- *Εκθέσεις τακτικού επιπέδου*: πρόκειται για πληροφόρηση που αναφέρεται στην εγκληματική δράση συγκεκριμένων ατόμων-ομάδων και μπορεί να βοηθήσει τη διενεργούμενη αστυνομική έρευνα που βρίσκεται σε εξέλιξη, έτσι ώστε να

¹⁴⁵Carter L. David, (2004), op. cit., σελ. 80.

¹⁴⁶Carter L. David, (2004), op. cit., σελ. 80.

προκύψουν συλλήψεις και η υπόθεση να οδηγηθεί στην ποινική δικαιοσύνη. Στην περίπτωση αυτή η συχνότητα παραγωγής μπορεί να είναι καθημερινή, εβδομαδιαία ή και πιο σποραδική, ανάλογα με τις τρέχουσες εξελίξεις.

- *Εκθέσεις εκτίμησης κινδύνου*: αποτυπώνουν το μέγεθος της απειλής κατά της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, που παρουσιάζεται από τη δράση ομάδων σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος, από παράγοντες που δρουν κατά της κρατικής ασφάλειας και με σκοπό την υπονόμευση του κράτους, ακόμα και από τρομοκρατικές οργανώσεις. Η απειλή μπορεί είναι γενικής φύσεως, αλλά και να στρέφεται εναντίον συγκεκριμένων ατόμων ή ιδιωτικών και κρατικών κρίσιμων εγκαταστάσεων. Τέτοια προϊόντα παράγονται σε περιοδική βάση, μηνιαία ή ετήσια, μπορεί όμως και εκτάκτως, εφόσον παρουσιάζεται αυξημένος κίνδυνος.
- *Εκθέσεις στρατηγικής ανάλυσης*: αποτελούν μία λεπτομερή αποτύπωση των σοβαρών ζητημάτων που απασχολούν μία υπηρεσία επιβολής του νόμου, η οποία εξετάζει πτυχές του παρελθόντος, της παρούσας κατάστασης και επιχειρεί προβλέψεις την μελλοντική τους εξέλιξη.¹⁴⁷ Περιλαμβάνουν ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος με όρους κοινωνικούς, δημογραφικούς, ιστορικούς και κυρίως των επιπέδων και τάσεων της εγκληματικότητας, αλλά και του εσωτερικού υπηρεσιακού περιβάλλοντος, δηλαδή των υφιστάμενων δυνατοτήτων, των ενεργειών που έχουν εκδηλωθεί και των αποτελεσμάτων. Ο τελικός σκοπός είναι η γενική μείωση των δεικτών της εγκληματικότητας και η πρόληψη απειλών, μέσω σχεδιασμού και προτάσεων χάραξης στρατηγικής, ανάληψης δράσης σε μακρο-επίπεδο και ταυτόχρονα κατάλληλης ανάπτυξης ανθρώπινων και υλικών πόρων.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί η άποψη του David Carter, σύμφωνα με την οποία υπάρχει μία ιδιαίτερη κατηγορία επιχειρησιακής πληροφόρησης που δεν μπορεί να ταξινομηθεί με ασφάλεια ως προϊόν (“Operational-non-product intelligence”). Όπως υποστηρίζει, οι αστυνομικές υπηρεσίες συνηθίζουν να επιτηρούν διάφορα άτομα και ομάδες και έτσι καταλήγουν να διατηρούν στην κατοχή τους έναν μεγάλο όγκο πληροφοριών, από τις οποίες άλλες αποτελούν πληροφόρηση και άλλες παραμένουν

¹⁴⁷Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 347.

μη επεξεργασμένες και αναλυμένες. Αυτό συμβαίνει διότι τα παραπάνω άτομα έχουν την προοπτική να τελέσουν εγκλήματα και δυνητικά συνιστούν απειλή για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, ωστόσο τα γεγονότα αυτά είναι δύσκολο να συγκεκριμενοποιηθούν. Παρόλα αυτά, οι πληροφορίες που τους αφορούν βρίσκονται διαθέσιμες στις αρχές και εφόσον προκύψει λόγος, μπορούν να διανεμηθούν.¹⁴⁸

Αποδέκτες

Όπως ήδη επισημάνθηκε, τα προϊόντα της πληροφόρησης καταλήγουν στους κατάλληλους αποδέκτες, προκειμένου να αξιοποιηθούν, στο πλαίσιο χάραξης πολιτικής, σχεδιασμού, λήψης αποφάσεων και τελικά ανάληψης δράσης. Η ορολογία που είναι διαθέσιμη και χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει τα άτομα στα οποία απευθύνεται η πληροφόρηση, περιλαμβάνει φράσεις όπως «πελάτες» (“Customers”), «καταναλωτές» (“Consumers”), «λήπτες αποφάσεων» (“Decision makers”) και «διαμορφωτές πολιτικής» (“Policy makers”).

Στην εξειδικευμένη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και κυρίως στις αστυνομικές αρχές, ο ακριβής προσδιορισμός των τελικών αποδεκτών έχει μεγάλη χρηστική αξία. Σε αντίθεση με τις υπηρεσίες πληροφοριών οι δομές οργάνωσης είναι πιο «χαλαρές» και αυτό συμβαίνει σχετικά με τις δυνατότητες ανάληψης δράσης. Με άλλα λόγια, οι αστυνομικού τύπου υπηρεσίες επιτρέπουν έως ένα βαθμό την αυτονομία κινήσεων σε ένα μεγάλο εύρος της ιεραρχίας, γεγονός που συνεπάγεται ότι η πληροφόρηση μπορεί να αφορά τόσο τα υψηλά, όσο και τα μεσαία κλιμάκια διοίκησης, χωρίς κάποιες φορές να αποκλείονται και τα κατώτερα. Επομένως σε αυτήν την περίπτωση, ο αστυνομικός μέσος «καταναλωτής» πληροφόρησης θα πρέπει να γνωρίζει αρκετά καλά την αξία της, αλλά και να κατανοεί επαρκώς τον βασικό της ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ώστε να έχει λογικές προσδοκίες από τους αναλυτές.¹⁴⁹ Εάν λοιπόν υιοθετηθεί η προηγουμένως αναφερθείσα λογική της διανομής της πληροφόρησης με βάση την «ανάγκη γνώσης» και το «δικαίωμα στη γνώση», τότε γίνεται αντιληπτό το φάσμα των πιθανών αποδεκτών της πληροφόρησης.

Σε γενικές γραμμές, στην πρώτη περίπτωση, πρόκειται είτε για τους λήπτες αποφάσεων σε επίπεδο πολιτικής ή φυσικής ηγεσίας, οι οποίοι αναζητούν

¹⁴⁸Carter L. David, (2004), op. cit., σελ. 81.

¹⁴⁹Nicholl Jonathan, “Task Definition”, στο Ratcliffe H. Jerry (Ed.), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004), σελ. 55.

πληροφόρηση στο πλαίσιο χάραξης στρατηγικής, είτε για στελέχη μεσαίου κλιμακίου διοίκησης που τη χρειάζονται για τακτικούς-επιχειρησιακούς λόγους.¹⁵⁰ Στη δεύτερη περίπτωση, η πληροφόρηση μπορεί να φθάνει σε υψηλότερα πολιτικά κλιμάκια, σε συνεργαζόμενες υπηρεσίες, σε εισαγγελικές και δικαστικές αρχές ή και σε κρατικούς μηχανισμούς αξιολόγησης και ελέγχου της δράσης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου.¹⁵¹

Οι αποδέκτες της πληροφόρησης επιβολής του νόμου μπορούν να διακριθούν σε δύο ευρείες κατηγορίες, δηλαδή σε εσωτερικούς και εξωτερικούς και κατόπιν να ιεραρχηθούν κατά φθίνουσα σημασία.

Οι εσωτερικοί αποδέκτες είναι οι κάτωθι:

- *Πολιτική ηγεσία*: οι εκάστοτε πολιτικοί προϊστάμενοι (υπουργοί, υφυπουργοί, γενικοί γραμματείς) που είναι υπεύθυνοι χαρτοφυλακίων με αρμοδιότητα τη δημόσια τάξη-ασφάλεια ή γενικά τα εσωτερικά θέματα ενός κράτους και δίνουν τις κατευθύνσεις βάσει των κυβερνητικών απόψεων και σχεδιασμών.
- *Φυσική ηγεσία*: ο υπηρεσιακός επικεφαλής μίας αρχής επιβολής του νόμου και ένας περιορισμένος αριθμός ανώτατων υψηλόβαθμων αξιωματικών, αρμοδιότητα την άσκηση εποπτείας και χάραξης στρατηγικής.
- *Ανώτατο επίπεδο διοίκησης*: επικεφαλής μεγάλων υπηρεσιακών σχηματισμών και μονάδων, είτε κεντρικών είτε περιφερειακών, οι οποίοι αναλαμβάνουν να εφαρμόσουν σε επιχειρησιακό επίπεδο τον στρατηγικό σχεδιασμό της φυσικής ηγεσίας.
- *Μεσαίο επίπεδο διοίκησης*: επικεφαλής υπηρεσιών με εξειδικευμένο αντικείμενο ή με τοπική αρμοδιότητα δράσης, που είναι επιφορτισμένοι με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας σε τακτικό επίπεδο.
- *Κατώτερο επίπεδο διοίκησης*: επικεφαλής μονάδων με εξειδικευμένη αποστολή που σχετίζονται με την καταπολέμηση της καθημερινής εγκληματικότητας και έχουν αναλάβει την εξιχνίαση συγκεκριμένων υποθέσεων που απαιτούν την παροχή στοχευμένης πληροφόρησης.¹⁵²

¹⁵⁰United States Department of Justice, *The National Criminal Intelligence Sharing Plan: Solutions and Approaches for a Cohesive Plan to Improve Our Nation's Ability to Develop and Share Criminal Intelligence* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, 2003), σελ. 7.

¹⁵¹Για τη διανομή προϊόντων πληροφόρησης σε εξωτερικούς αποδέκτες, βλ. Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 219.

¹⁵²Βλ. Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 220-221.

- *Κατώτερα-μη διοικητικά στελέχη*: απλοί αστυνομικοί, εργαζόμενοι στην «πρώτη γραμμή», οι οποίοι εκτελούν περιπολίες ή συμμετέχουν στη διερεύνηση εγκλημάτων.¹⁵³

Οι εξωτερικοί αποδέκτες είναι οι εξής:

- *Εθνική πολιτική ηγεσία*: με το όρο αυτόν νοείται η υψηλότερη αρχή ενός κράτους, συνήθως ο επικεφαλής της κυβέρνησης που ανάλογα με το πολίτευμα μπορεί να είναι ο πρωθυπουργός ή ο πρόεδρος της δημοκρατίας. Η πληροφόρηση καταλήγει σε αυτό το επίπεδο σε εξαιρετικά κρίσιμα και σημαντικά ζητήματα, όταν απειλείται άμεσα η εθνική ασφάλεια ή όταν η διατάραξη της δημόσιας τάξης έχει συνέπειες στην εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Οι πολιτικές κατευθύνσεις και οι αποφάσεις που λαμβάνονται, υπαγορεύουν αυτόματα και τον υπηρεσιακό στρατηγικό σχεδιασμό.
- *Ποινική δικαιοσύνη*: αποτελείται από τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, στις οποίες καταλήγει ένα σημαντικό κομμάτι της πληροφόρησης των αστυνομικών υπηρεσιών, υπό μορφή δικογραφιών και προανακριτικού υλικού, εφόσον βέβαια συντρέχουν οι νόμιμοι λόγοι. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πολύ συχνά τα προϊόντα πληροφόρησης δεν φθάνουν ή παρακάμπτουν αυτό το επίπεδο, εάν δεν επαρκούν για να στοιχειοθετηθούν ποινικά αδικήματα.
- *Συνεργαζόμενες υπηρεσίες*: περιλαμβάνουν άλλες υπηρεσίες επιβολής του νόμου (αστυνομικές, λιμενικές, τελωνειακές), οι οποίες έχουν αλληλεπικαλυπτόμενους ρόλους και αντικείμενα, καθώς και υπηρεσίες πληροφοριών ή κλάδους των ενόπλων δυνάμεων, σε περιπτώσεις που απειλείται η εθνική ασφάλεια και άμυνα του κράτους.
- *Φορείς εποπτείας και άσκησης ελέγχου*: σε πολλές περιπτώσεις και για εξειδικευμένα ζητήματα που αφορούν στην εθνική ασφάλεια ή στην τήρηση θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και τη διαφύλαξη του δημοκρατικού πολιτεύματος, κοινοβουλευτικοί φορείς (αρμόδιες επιτροπές του κοινοβουλίου) και ανεξάρτητες αρχές μπορούν να λαμβάνουν έως ένα βαθμό, γνώση κάποιων πτυχών της πληροφόρησης επιβολής του νόμου.

¹⁵³Βλ. Ratcliffe H. Jerry, *Intelligence-Led Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008), σελ. 143-144.

4.8. Λειτουργίες

Η πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, σε γενικές γραμμές παρουσιάζει κάποιες αναλογίες με την παραδοσιακή πληροφόρηση, σε ότι αφορά τις βασικές της λειτουργίες. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι ένας αστυνομικός οργανισμός που διαχειρίζεται πληροφορίες, δίνει έμφαση σε τρεις παράγοντες: τη *συλλογή*, την *ανάλυση* και την *αντιπληροφόρηση*.

4.8.1. Συλλογή

Η διαδικασία της πληροφόρησης βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ικανότητα μίας υπηρεσίας να αποκτά και να χρησιμοποιεί κατάλληλα πληροφορίες και δεδομένα.¹⁵⁴ Ειδικά στην περίπτωση της επιβολής του νόμου, δίδεται πολύ μεγάλη έμφαση στη συλλογή πάσης φύσεως πληροφοριών και για το σκοπό αυτό διατίθενται παραδοσιακά οι περισσότεροι πόροι.¹⁵⁵ Κατά κύριο λόγο, οι ανθρώπινες πηγές ήταν ανέκαθεν το βασικό μέσο άντλησης πληροφοριών, ωστόσο η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η σταδιακή υιοθέτηση προηγμένων μεθόδων, έχουν αναδείξει την ολοένα και μεγαλύτερη σημασία των τεχνικών μέσων.

Η συλλογή λοιπόν θα μπορούσε να οριστεί ως το στάδιο κατά το οποίο προσδιορίζονται, εντοπίζονται και αποκτώνται-καταγράφονται μη επεξεργασμένες-αναλυμένες πληροφορίες, προερχόμενες συνήθως από πρωτογενείς πηγές. Αυτό συμβαίνει μέσω του ανθρώπινου παράγοντα ή και με τεχνολογικά μέσα, έτσι ώστε οι πληροφορίες να εισαχθούν στον κύκλο της πληροφόρησης και να επιτευχθούν στόχοι στρατηγικού ή τακτικού επιπέδου.¹⁵⁶ Ακόμα πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου περιλαμβάνει: *«Την απόκτηση πληροφοριών, στη λογική βάση υποψιών περί εμπλοκής εγκληματικών δράσεων, έτσι ώστε να υποστηριχθούν διενεργούμενες έρευνες, να εξακριβωθούν εγκληματικές τάσεις και να διαφυλαχθεί η κοινωνία, μέσω της καταστολής, της πρόληψης και της αυξημένης προστασίας στόχων»*.¹⁵⁷

¹⁵⁴United Nations Office on Drugs and Crime, (2010), op. cit., σελ. 11-12.

¹⁵⁵Peterson Marilyn, (2005), op. cit., σελ. 6.

¹⁵⁶Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 88.

¹⁵⁷Carter L. David, (2004), op. cit., σελ. 8.

Πηγές συλλογής

Μία ανάλυση της διαδικασίας της συλλογής, θα πρέπει να ξεκινήσει από το πιο βασικό κομμάτι της, αυτό των πηγών, από όπου θα συγκεντρωθούν τα δεδομένα και οι πληροφορίες. Γενικά, οι πληροφορίες και η πληροφόρηση εξ' ορισμού υπάρχουν οπουδήποτε στο κοινωνικό ή και ειδικότερα στο εγκληματικό περιβάλλον, ενώ θεωρητικά υπάρχει η δυνατότητα να αποκτηθούν οποτεδήποτε. Με πολύ απλά λόγια, πηγή μπορεί να αποτελέσει οποιοδήποτε άτομο, αντικείμενο-υλικό ή μέρος από όπου προέρχονται δεδομένα και πληροφορίες που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τη διάπραξη ή την πρόθεση διάπραξης εγκληματικών ενεργειών.¹⁵⁸

Οι πηγές επίσης υπόκεινται σε κατηγοριοποίηση και διακρίνονται βασικά σε:

- «*Ανοικτές*» (“Open Sources”): πληροφορίες σχετικές με την εγκληματικότητα που είναι διαθέσιμες στο κοινό και αποτελούνται από βιβλιογραφία για διάφορες μορφές εγκλήματος, δημοσιευμένες εθνικές στρατηγικής αντιμετώπισης, διατριβές με συγκεκριμένη θεματολογία, ομιλίες και παρουσιάσεις εξειδικευμένων αστυνομικών, δημοσιεύματα του έγγραφου και ηλεκτρονικού τύπου και τέλος ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές.
- «*Κλειστές*» (“Closed Sources”): οι πληροφορίες συλλέγονται για συγκεκριμένο σκοπό και χαρακτηρίζονται από περιορισμένη πρόσβαση και διαθεσιμότητα για το κοινό. Παράδειγμα αποτελούν οι βάσεις εγκληματολογικών δεδομένων που περιέχουν προσωπικά δεδομένα, αρχεία ποινικού μητρώου και άλλα στοιχεία στα οποία πρόσβαση έχουν μόνο οι διωκτικές αρχές.
- «*Διαβαθμισμένες*» (“Classified”): οι πληροφορίες αποκτώνται με μυστικό τρόπο, με την αξιοποίηση ανθρώπινου και τεχνολογικού παράγοντα και συμβάλλουν καθοριστικά στην παραγωγή πληροφόρησης. Η ιδιαιτερότητά τους έγκειται στη δυσκολία γνωστοποίησης της πηγής και διανομής των πληροφοριών, λόγω κρισιμότητας, σε άλλες συνεργαζόμενες υπηρεσίες, ακόμα και σε ενδο-υπηρεσιακό επίπεδο.¹⁵⁹

¹⁵⁸United Nations Office on Drugs and Crime, (2010), op. cit., σελ. 11.

¹⁵⁹Ibid, σελ. 12.

Κατηγορίες συλλογής

Η κατηγοριοποίηση της συλλογής πληροφοριών, γίνεται με βάση διάφορα κριτήρια, εκ των οποίων τα βασικότερα είναι: η ύπαρξη σχεδιασμού, η αμεσότητα πρόσβασης στις πηγές, ο τρόπος πραγμάτωσης και τα μέσα που χρησιμοποιούνται.

Σχεδιασμός: Σχεδιασμένη-Μη προσχεδιασμένη συλλογή

Μία βασική λοιπόν παράμετρος του σταδίου της συλλογής, είναι η τυποποίησή της ανάλογα με την ύπαρξη ή μη πρότερου σχεδιασμού.

Η «μη προσχεδιασμένη συλλογή» (“Unplanned collection”) είναι η απόκτηση πληροφοριών που φθάνουν σε μία υπηρεσία, χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια φάση σχεδιασμού και ιεράρχησης προτεραιοτήτων και αναγκών. Στην καθημερινή πραγματικότητα, υπάρχει μία φυσική ροή εισερχόμενων πληροφοριών, λόγω της δραστηριότητας των αστυνομικών οργάνων.¹⁶⁰

Ο δεύτερος τύπος συλλογής είναι η «προσχεδιασμένη» (“Planned collection”), η οποία έχει προληπτικό προσανατολισμό και συνεπάγεται υπηρεσιακό σχεδιασμό σχετικά με το είδος των πληροφοριών που θα πρέπει να συλλεγούν, τον τρόπο, τον τόπο και τους χρονικούς περιορισμούς, έτσι ώστε να καλυφθούν οι υφιστάμενες ανάγκες-απαιτήσεις πληροφόρησης.¹⁶¹

Πρόσβαση σε πηγές: Άμεση-Έμμεση

Μία άλλη διάκριση πέραν από την ύπαρξη ή μη σχεδιασμού, είναι αυτή που έχει ως βάση την αμεσότητα πρόσβασης στις πηγές πληροφόρησης. Επομένως η συλλογή μπορεί να είναι «άμεση» ή «έμμεση». Στην πρώτη περίπτωση, οι πληροφορίες αποκτώνται μέσω, ανακρίσεων, συνεντεύξεων, ανεπίσημων διαλόγων, ακόμα και μυστικής αλληλεπίδρασης ή φυσικής παρακολούθησης του στόχου. Στην έμμεση συλλογή, οι πληροφορίες συγκεντρώνονται συνήθως διά της παρακολούθησης που τελείται εξ’αποστάσεως και με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών που καταγράφουν ήχο και εικόνα.¹⁶²

¹⁶⁰Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 169.

¹⁶¹Ibid., σελ. 170.

¹⁶²Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 141.

Τρόπος διεξαγωγής: «Εμφανής, διακριτική, συγκαλυμμένη»

Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία για το στάδιο της συλλογής της πληροφόρησης, είναι η διάκρισή της ανάλογα με τον τρόπο που διεξάγεται, σε εμφανή (“Overt”) και μυστική (“Covert”).¹⁶³ Ο διαχωρισμός αυτός μπορεί να υποστεί περαιτέρω εμβάθυνση, με βάση τη μεθοδολογία επιχειρήσεων, η περιλαμβάνει κλιμακωτά αναφερόμενες δραστηριότητες: εμφανείς, διακριτικές (“Discrete”), μυστικές και συγκαλυμμένες (“clandestine”).¹⁶⁴

Η «εμφανής συλλογή πληροφοριών» τελείται εις γνώση των ατόμων-ομάδων που θεωρούνται στόχοι και του συνόλου των πολιτών ή τουλάχιστον δεν καταβάλλεται προσπάθεια από τους διενεργούντες να παραμείνει μυστική.¹⁶⁵

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη διεθνή διάσταση της απόκτησης πληροφοριών και πληροφόρησης από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Εκτός λοιπόν από τις κλασικές «εμφανείς» μεθόδους, υπάρχει πάντα η δυνατότητα της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, η οποία λαμβάνει διάφορες μορφές, που κυμαίνονται από την απλή ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης, την πρόσβαση σε διεθνείς βάσεις δεδομένων, έως και την επιχειρησιακή συνεργασία. Το κομμάτι της αμοιβαίας πρόσβασης σε βάσεις που περιέχουν πληροφορίες, είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο και συνεπάγεται την ταυτόχρονη πρόσβαση αστυνομικών υπηρεσιών, σε πληροφορίες που αφορούν: διεθνή εντάλματα σύλληψης, ποινικό παρελθόν, ακόμα και συμμετοχή ατόμων σε υποθέσεις τρομοκρατίας.

Η «διακριτική συλλογή πληροφοριών» είναι μία δραστηριότητα που διεξάγεται με επιφυλακτικότητα, έτσι ώστε να αποφεύγεται η οποιαδήποτε αντίληψη και εμπλοκή του κοινού και να αποφεύγονται οι υποψίες του στόχου της πληροφόρησης.¹⁶⁶

Η «μυστική συλλογή πληροφοριών» συνίσταται στη συγκέντρωση πληροφοριών από άτομα, οργανισμούς ή γενικά στόχους, με τη χρήση συγκεκριμένων μεθόδων, χωρίς ωστόσο το αντικείμενό της να γνωρίζει ότι ερευνάται από τις υπηρεσίες επιβολής του

¹⁶³Godfrey E. Drexel, Harris R. Don, (1971), op. cit., σελ. 14.

¹⁶⁴Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 121.

¹⁶⁵Buckley F. John (2014), op. cit., σελ. 355.

¹⁶⁶Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 123.

νόμου.¹⁶⁷ Επιπλέον, η όλη διαδικασία παραμένει μη γνωστή στο κοινό και δεν αποκαλύπτονται σε καμία περίπτωση τα στοιχεία των ατόμων που συμμετέχουν.¹⁶⁸

4.8.2. Ανάλυση

Η λειτουργία της ανάλυσης αποτελεί την «καρδιά» της πληροφόρησης.¹⁶⁹ Πρόκειται για τη διαδικασία, που έχει ποσοτικές και ποιοτικές εκφάνσεις και κατά την οποίαν απλές πληροφορίες μετατρέπονται σε αξιοποιήσιμη πληροφόρηση. Στην ουσία, αυτό που συμβαίνει είναι η συλλογή δεδομένων και πληροφοριών από διάφορες πηγές, όπως περιγράφηκε και προηγουμένως και κατόπιν, η συγχώνευσή τους, έτσι ώστε να προκύπτει συγκεκριμένο νόημα. Μπορεί επίσης να υποστηριχθεί ότι αποτελεί μία μέθοδο συνεργιστική που παράγει γνώση, βασιζόμενη σε αποκλίνοντα μεμονωμένα γεγονότα. Είναι ακόμα μία επιστημονική προσέγγιση στην επίλυση προβλημάτων και για το σκοπό αυτό στηρίζεται κυρίως στην επαγωγική λογική, ώστε να προσδιορίσει κενά και ταυτόχρονα τις απαιτήσεις της πληροφόρησης και ακόλουθα να προβλέψει καταστάσεις.¹⁷⁰

Στο εξειδικευμένο επίπεδο της πληροφόρησης επιβολής του νόμου, η ανάλυση είναι μία διαδικασία που ταυτοποιεί-αναγνωρίζει στοιχεία οποιασδήποτε εγκληματικής δραστηριότητας, προσδιορίζει τη μεταξύ τους σχέση, συνθέτει τα επιμέρους στοιχεία και σχηματίζει μία συμπαγή εικόνα για το τι συμβαίνει και τι μπορεί να συμβεί στο άμεσο ή έμμεσο μέλλον.¹⁷¹ Η αξία της αναγνωρίζεται από τον Mark Evans όταν υποστηρίζει ότι: *«η καλή ανάλυση προσφέρει τις απαραίτητες πληροφορίες για την προληπτική αντιμετώπιση προβλημάτων. Βοηθά στη διαχείριση του κινδύνου, στην αιτιολόγηση ανάληψης ή μη δράσης και επίσης διευκολύνει τον υπηρεσιακό έλεγχο και την ανάληψη ευθύνης»*.¹⁷² Αφορά λοιπόν, σε ένα είδος επεξεργασίας δεδομένων και πληροφοριών και αποσκοπεί στην παροχή περαιτέρω καθοδήγησης για τις έρευνες, στην παρουσίαση υποθέσεων για την ταυτότητα και τρόπο δράσης εγκληματιών, στην

¹⁶⁷Godfrey E. Drexel, Harris R. Don, (1971), op. cit., σελ. 19.

¹⁶⁸Carter L. David, (1990), op. cit., σελ. 93.

¹⁶⁹Godfrey E. Drexel, Harris R. Don, (1971), op. cit., σελ. 24.

¹⁷⁰Carter L. David, Carter G. Jeremy, (2009), op. cit., σελ. 311.

¹⁷¹Βλ. Buckley John, (2014), op. cit., σελ. 310, Aitken Colin, ‘Criminal Intelligence Analysis: A Scientific Perspective’, *IALEIA Journal*, Vol. 13, No. 1, 2000, σελ. 3.

¹⁷²Evans R. Mark, ‘Cultural Paradigms and Change: A Model for Analysis’, στο Harfield Clive, MacVean Allyson, Grieve G.D. John, Phillips David (Eds.), *The Handbook of Intelligent Policing: Consilience, Crime Control and Community Safety* (Oxford: Oxford University Press, 2008), σελ. 123.

πρόβλεψη μελλοντικών τάσεων της εγκληματικότητας και στην εκτίμηση απειλών κατά της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.¹⁷³

4.8.3. Αντιπληροφόρηση & Επιβολή του νόμου

Η αντιπληροφόρηση (“Counterintelligence”) ως λειτουργία της παραδοσιακής εκδοχής της πληροφόρησης εθνικής ασφάλειας, αναφέρεται κατά βάση στη διαδικασία αντιμετώπισης των προσπαθειών συλλογής του αντιπάλου. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται την οργάνωση «άμυνας» για να αποτραπεί τυχόν διείσδυση, την πλήρη εξουδετέρωση ή ακόμα και την εκμετάλλευση μέσω της χειραγώγησης. Στην περίπτωση αυτή γίνεται άμεσα κατανοητό ότι ο αντίπαλος είναι τα στελέχη ξένων υπηρεσιών πληροφοριών ή άτομα τα οποία λειτουργούν γενικά προς όφελος άλλων κρατικών οντοτήτων.

Πέρα από το αδιαμφισβήτητο γεγονός της συμβολής των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στο έργο των υπηρεσιών πληροφοριών, με απώτερο σκοπό την εθνική ασφάλεια, η αντιπληροφόρηση τείνει τα τελευταία χρόνια να αντιμετωπίζεται με ενιαίο τρόπο.¹⁷⁴ Κατά τον Hank Prunckun, είναι μία αυτόνομη διαδικασία που συνδυάζει στοιχεία από τους τομείς της πληροφόρησης, της ασφάλειας και της επιβολής του νόμου, τα οποία συμπλέκονται και υπηρετούν τον σκοπό της προστασίας της οντοτήτων (κρατών-υπηρεσιών-ιδιωτικών επιχειρήσεων), από άλλες οντότητες, που επιχειρούν διείσδυση, συλλογή πληροφοριών, ακόμα και δημιουργία δυσλειτουργιών. Η περίπτωση λοιπόν της προστασίας της κρατικής μηχανής, μπορεί να περιλαμβάνει την αντιμετώπιση οντοτήτων που ξεφεύγουν από τα κλασικά πρότυπα της κατασκοπείας και επεκτείνονται σε οργανώσεις με υπονομευτική δράση, τρομοκρατικές ομάδες, καθώς

¹⁷³Peterson Marilyn, (2005), op. cit., σελ. 7.

¹⁷⁴Σε ότι αφορά τις δυνατότητες συσχέτισης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, με τη λειτουργία της αντιπληροφόρησης, υπάρχει και η αιτισιόδοξη άποψη. Χαρακτηριστικά ο Roy Godson υποστηρίζει: «Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου έχουν μικρή δυνατότητα να αναπτύξουν ικανότητες και γνώση για υψηλού επιπέδου, στρατηγική διείσδυση και εξουδετέρωση μυστικών δομών του αντιπάλου και ειδικότερα ξένων οργανισμών». Βλ. Godson Roy, *Dirty Tricks and Trump Cards: U.S. Covert Action and Counterintelligence* (McLean, VA: Brassey’s, 1995), σελ. xxvii. Η ασυμβατότητα της επιβολής του νόμου με την αντιπληροφόρηση, αλλά και με την αντιτρομοκρατία εκφράστηκε και από τον William Odom: «Οι κατάσκοποι και οι τρομοκράτες πάντα θα νικούν τους αστυνομικούς. Αυτό συμβαίνει διότι έχουν πολύ διαφορετικά κίνητρα από τους εγκληματίες και έτσι οι κλασικές τακτικές που περιλαμβάνουν υποκλοπές και πληροφοριοδότες, δεν έχουν συνήθως αποτέλεσμα». Βλ. Brzezinski Matthew, *Fortress America: On the Front Lines of Homeland Security-An Inside Look at the Coming Surveillance State* (New York: Bantam Dell, 2005), Odom E. William, *Fixing Intelligence: For A More Secure America* (New Haven and London: Yale University Press, 2003), σελ. 176-180.

και εγκληματικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών.¹⁷⁵ Η παραπάνω παραδοχή για μία «ολοκληρωμένη» έννοια, οδηγεί σε μία τυπολογία που περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο τρεις διακριτές αλλά αλληλοϋποστηριζόμενες εκδοχές αντιπληροφόρησης: αυτήν της εθνικής ασφάλειας, την στρατιωτική και της επιβολής του νόμου.¹⁷⁶

Η «αντιπληροφόρηση επιβολής του νόμου» (“Law enforcement counterintelligence”) είναι λοιπόν μία έννοια που κινείται πέρα από την κλασική νοηματοδότηση της αντιπληροφόρησης των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας, αλλά και πέρα από την όποια συνδρομή των αστυνομικών υπηρεσιών στις πρώτες. Μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των ανεξάρτητων δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση απειλών προερχόμενων από εγκληματίες, μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων ή και ξένα κράτη, οντότητες οι οποίες συλλέγουν πληροφόρηση και προβαίνουν σε υπονομευτικές ενέργειες εναντίον του κράτους, της κυβέρνησης και ειδικότερα εις βάρος των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και του προσωπικού τους.¹⁷⁷

Τη σημασία της ενσωμάτωσης της αντιπληροφόρησης, τόνισε και ο Lawrence Sulc, κατά την άποψη του οποίου οι κλασικοί ορισμοί της παραδοσιακής της έννοιας ταιριάζουν ιδιαίτερα στην περίπτωση της αστυνόμευσης. Εάν η αντιπληροφόρηση ορίζεται κατ’ελάχιστο, ως η αναγνώριση, η εξουδετέρωση και η εκμετάλλευση των απειλών που αντιπροσωπεύουν οι ξένες μυστικές υπηρεσίες, τότε η προσθήκη των παραγόντων που στρέφονται εναντίον της επιβολής του νόμου (“Anti-Law Enforcement Organizations”), θα αποτύπωνε πολύ καλά αυτό που πράττουν οι αστυνομικού τύπου υπηρεσίες.¹⁷⁸

Οι πρόσθετοι αυτοί παράγοντες είναι κατά κύριο λόγο, οι διεθνείς εγκληματικές οργανώσεις, τρομοκρατικοί και εξτρεμιστικοί δρώντες, αλλά και σε τελική ανάλυση κάθε εγκληματική ομάδα ή άτομο που αναπτύσσει δράση εναντίον των αρχών. Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου αντιμετωπίζουν λοιπόν κινδύνους που εξειδικεύονται ως εξής:

¹⁷⁵Prunckun W. Henry, *Counterintelligence: Theory and Practice* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2012), σελ. 23, 27.

¹⁷⁶Ο Henry Prunckun αναφέρει επιπρόσθετα και δύο άλλες εκδοχές, την «αντιπληροφόρηση επιχειρήσεων» και την «αντιπληροφόρηση ιδιωτικού τομέα». Βλ. Prunckun Hank, (2012), *op. cit.*, σελ. 30-37.

¹⁷⁷Για μία παρόμοια προσπάθεια ορισμού, βλ. Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 72.

¹⁷⁸Βλ. Sulc B. Lawrence, *Law Enforcement Counterintelligence* (Kansas City: Varro Press, 1996), σελ. 26-29.

- Στρατολόγηση μελών τους από ξένες μυστικές υπηρεσίες με ποικίλους σκοπούς κατά της εθνικής ασφάλειας.
- Εμπλοκή σε διαφθορά που συνεπάγεται την εκμετάλλευση επίορκων στελεχών για την πρόσβαση σε υπηρεσιακές πληροφορίες από εγκληματικές ομάδες.
- Αποκάλυψη στοιχείων και ταυτοτήτων αστυνομικών που χειρίζονται ευαίσθητες υποθέσεις ή επιχειρούν υπό καθεστώς μυστικότητας.
- Προσπάθεια δημιουργίας νομικής φύσεως εμποδίων σε διενεργούμενες σημαντικές έρευνες, μέσω της σκοπούμενης και συστηματικής καταμήνυσης αυτών που φέρουν την επιχειρησιακή ευθύνη.
- Απειλές κατά της ζωής στελεχών και του οικογενειακού τους κύκλου, ως μορφή εκβιασμού για την υπηρεσιακή τους δράση.
- Πραγματοποίηση τρομοκρατικών χτυπημάτων εναντίον αστυνομικών στόχων που περιλαμβάνουν πρόσωπα και εγκαταστάσεις.
- Υποκλοπή επικοινωνιών που αφορούν τηλεφωνικές συνδιαλέξεις, ασυρματικές επικοινωνίες, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ακόμα και απόκτηση πρόσβασης σε διαβαθμισμένα έγγραφα (πλημμελώς φυλασσόμενα ή απορριφθέντα).

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω και τοποθετώντας τα στη σύγχρονη αστυνομική πραγματικότητα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διαφύλαξη της ακεραιότητας των ίδιων των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, είναι μία παράμετρος που γενικά έχει παραμεληθεί και επιβάλλεται να λάβει την προσοχή που της αξίζει. Η ικανότητα παραγωγής αποτελεσματικού έργου από έναν κρατικό οργανισμό, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πόσο καλά μπορεί να προστατεύει τις ίδιες τις δομές και το προσωπικό του.

4.9. Υπηρεσίες επιβολής του νόμου Versus Μυστικές υπηρεσίες

4.9.1. Γενικά στοιχεία

Είναι γεγονός ότι τα πεδία της αστυνόμευσης ή της επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών αποτελούν σημαντικές εκφάνσεις της κυβερνητικής δράσης.

Επιπλέον, συγκροτούν από κοινού με τις ένοπλες δυνάμεις τον στενό «πυρήνα» της πολιτείας και έτσι το σύνολο των δραστηριοτήτων στις οποίες εμπλέκονται είναι καθοριστικές για την κρατική επιβίωση.

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο, τα δυο αντικείμενα έχουν μελετηθεί ξεχωριστά επαρκώς, όχι όμως και εξαντλητικά. Ο Stuart Farson είχε υποστηρίξει πριν από αρκετά χρόνια ότι οι προσπάθειες ενσωμάτωσης των σπουδών πληροφόρησης και αστυνόμευσης, ακόμα και αυτές της σύγκρισής τους και ακόλουθα της επισήμανσης των σχετικών δυσκολιών, ήταν ελάχιστες.¹⁷⁹ Η κατάσταση σήμερα έχει βελτιωθεί σε κάποιο βαθμό, καθώς μεσολάβησαν αλλαγές στο διεθνές σύστημα, όπως η εμφάνιση της τρομοκρατίας και του διεθνικού εγκλήματος, γεγονότα τα οποία οδήγησαν σε μία συνολική αποτίμηση της έννοιας της ασφάλειας, σε εσωτερικό και εξωτερικό επίπεδο. Βέβαια, υπάρχει ακόμα ιδιαίτερα μεγάλος χώρος που θα πρέπει να πληρωθεί, κυρίως με τη μελέτη της πληροφόρησης, σε σχέση με τις μυστικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.

4.9.2. Διαφορές

Η έλλειψη ικανοποιητικού επιπέδου ενασχόλησης με μελέτες που αναφέρονται ταυτόχρονα και στα δύο αντικείμενα, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην δυσκολία που υπάρχει και ανακύπτει από το γενικό συμπέρασμα ότι πρόκειται για δύο διαφορετικούς κόσμους.

Σε γενικές γραμμές, οι υπηρεσίες πληροφοριών έχουν ως στόχο τη δημιουργία μίας ευρείας εικόνας περί απειλών και κινδύνων κατά της εθνικής ασφάλειας, ενώ την ίδια στιγμή οι αστυνομικές επικεντρώνονται στην ποινική διερεύνηση συμβάντων.¹⁸⁰ Οι τελευταίες δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι είναι αυτές που έρχονται σε καθημερινή επαφή με την κοινωνία των πολιτών και έτσι έχουν τη δυνατότητα ελέγχου του τοπικού τους περιβάλλοντος, σχετικά με μη φυσιολογικές ή παράνομες δραστηριότητες. Κατά

¹⁷⁹Farson Stuart, “Security Intelligence Versus Criminal Intelligence: Lines of Demarcation, Areas of Obfuscation and the Need to Re-evaluate Organizational Roles in Responding to Terrorism”, *Policing and Society*, Vol. 2, No. 2, 1991, σελ. 65.

¹⁸⁰Βλ. Treverton F. Gregory, “Terrorism, Intelligence and Law Enforcement: Learning the Right Lessons”, *Intelligence and National Security*, Vol. 18, Vol. 4, 2003, σελ. 121-140.

αυτόν τον τρόπο αντλούν πλήθος πληροφοριών, οι οποίες όμως αξιοποιούνται συνήθως στο πλαίσιο της τήρησης της δημόσιας τάξης και της επιβολής του νόμου.¹⁸¹

Σε αυτό ακριβώς το σημείο εντοπίζεται και το αποκαλούμενο «χάσμα» μεταξύ των υπηρεσιών που προασπίζουν την εθνική ασφάλεια και αυτών που επιβάλλουν τους νόμους.¹⁸² Το παράδειγμα της εθνικής ασφάλειας είναι έντονα προληπτικό και αναμένει την απειλή, πριν ακόμα αυτή εκδηλωθεί. Για αυτό το σκοπό συλλέγει πληροφορίες και παράγει πληροφόρηση με τρόπο επιθετικό και καταστρώνει σχέδια προληπτικής δράσης εναντίον συγκεκριμένων στόχων. Από την άλλη, το παράδειγμα επιβολής του νόμου, συνεπάγεται κατά βάση, μία αντιδραστική προσέγγιση, μετά την επέλευση εγκληματικών γεγονότων και με πληροφόρηση που συνήθως έρχεται εθελοντικά και εκ των υστέρων.¹⁸³

Όπως λοιπόν ήδη σημειώθηκε, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και οι υπηρεσίες πληροφοριών αποτελούν δύο διακριτούς κόσμους. Είναι συνηθισμένος στη διεθνή βιβλιογραφία ο απλουστευτικός κατά τα άλλα, διαχωρισμός μεταξύ «αστυνομικών» και «κατασκόπων» (“Spies versus Cops”), με τους πρώτους να επιδιώκουν τη σύλληψη των παρανομούντων και τους δεύτερους τη στρατολόγηση και τη μεταξύ τους συνεργασία.¹⁸⁴ Οι βασικές τους διαφορές επεκτείνονται και στον τομέα των πληροφοριών, εάν θεωρηθεί ότι η «παραδοσιακή» πληροφόρηση εθνικής ασφάλειας (“National security intelligence”) ανήκει στις υπηρεσίες πληροφοριών και η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (“Law enforcement intelligence”) αποτελεί αρμοδιότητα των υπηρεσιών που ασκούν αστυνόμευση. Διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης εντοπίζονται λοιπόν, στις διαφορετικές αποστολές, επιχειρησιακούς κώδικες, στους τρόπους δράσης, στους αποδέκτες-πελάτες πληροφόρησης, στη δομική ιεραρχία, στην κουλτούρα, στη δομή, στο νομικό καθεστώς, ακόμα και στον τρόπο που γίνεται αντιληπτή η έννοια της πληροφόρησης.¹⁸⁵

¹⁸¹Wirtz J. James, “The Sources and Methods of Intelligence Studies”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 61.

¹⁸³Carter Ashton, Deutch John, Zelikow Philip, “Catastrophic Terrorism: Tackling the New Danger”, *Foreign Affairs*, Vol. 77, November-December 1998, σελ. 82.

¹⁸⁴Ransom J. Clark, *Intelligence and National Security: A Reference Handbook* (Westport, CT: Praeger, 2007), σελ. 89.

¹⁸⁵Ενδεικτική για τη διαφορά της αντίληψης για την έννοια της πληροφόρησης, μεταξύ υπηρεσιών πληροφοριών, αστυνομικών υπηρεσιών και ενόπλων δυνάμεων, είναι η παρομοίωση του John Buckley: «Η αντίληψη της πληροφόρησης σε διαφορετικά πλαίσια (μυστικές υπηρεσίες, αστυνομικές, στρατιωτικές), είναι σαν να συγκρίνει κάποιος μήλα, πορτοκάλια και αχλάδια. Βλ. Buckley F. John, (2014), *op. cit.*, σελ. 9.

Σε ότι αφορά την αποστολή, οι υπηρεσίες πληροφοριών έχουν ως ύψιστο στόχο την εθνική ασφάλεια και για αυτό το λόγο η λογική λειτουργίας τους είναι βασισμένη στην πρόληψη. Προσανατολίζουν έτσι τη δράση τους προς μελλοντικές εξελίξεις και προς την πολιτική, με την έννοια ότι οφείλουν να ενημερώνουν τους διαμορφωτές της για κινδύνους και απειλές που ενδεχομένως θα ανακύψουν. Αυτό σημαίνει ότι αγωνίζονται για την μείωση της αβεβαιότητας μέσω της κατανόησης και της ανάλυσης περίπλοκων καταστάσεων.¹⁸⁶ Επίσης με δεδομένη την αποστολή της προστασίας της εθνικής ασφάλειας, αυτό που τις χαρακτηρίζει είναι μία μακροπρόθεσμη θεώρηση των καταστάσεων, πράγμα που ισοδυναμεί με επιδίωξη στρατηγικών στόχων, η επίτευξη των οποίων θα επιφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα που σχετίζονται με την επιβίωση του κράτους.¹⁸⁷

Η αποστολή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, έχει να κάνει με το γενικό έργο της αστυνόμευσης σε μία σύγχρονη κοινωνία. Αυτό συνίσταται στη διατήρηση της τάξης, στην προστασία της δημόσιας και κρατικής ασφάλειας, μεταξύ άλλων και με την πρόληψη ή καταστολή συγκεκριμένων εγκληματικών ενεργειών. Το πλαίσιο δράσης τους δεν είναι άσχετο με εθνική ασφάλεια, ωστόσο είναι πιο περιορισμένο και σχετίζεται με την ομαλή κοινωνική διαβίωση. Το γεγονός ότι κεντρικό ρόλο διαδραματίζει η δίωξη του εγκλήματος, αυτόματα καθιστά τις υπηρεσίες αυτές, πιο κοντά σε καθήκοντα ανταπόκρισης, παρά στην υποστήριξη διαμόρφωσης πολιτικής και στην προσπάθεια πρόβλεψης μελλοντικών κινδύνων.¹⁸⁸ Ο κύριος προσανατολισμός είναι η υποβοήθηση του έργου της ποινικής δικαιοσύνης και έτσι έχει μεγάλη σημασία η διαδικασία της προανάκρισης που οδηγεί παραβάτες του νόμου στο να λογοδοτήσουν για τις πράξεις τους. Με πολύ απλά λόγια, αυτό που απασχολεί τις αστυνομικού τύπου υπηρεσίες είναι η σύλληψη εγκληματιών και η παραγωγή κατάλληλου προανακριτικού υλικού που θα στηρίξει την ποινική διαδικασία στο δικαστήριο.

Το επίπεδο της επιχειρησιακής δράσης επίσης εμφανίζει αξιοσημείωτες διαφορές, οι οποίες εντοπίζονται ιδίως στα στάδια συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών.¹⁸⁹

¹⁸⁶Treverton F. Gregory, (2003), op. cit., σελ. 122.

¹⁸⁷Buckley F. John, "Intelligence and Organised Crime-Paradigms and Paradoxes", στο Dover Robert, Dylan Huw, Goodman S. Michael (Eds.), *The Palgrave Handbook of Security, Risk and Intelligence* (London: Palgrave Macmillan, 2017), σελ. 146.

¹⁸⁸Treverton F. Gregory, "Addressing "Complexities" in Homeland Security", στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 353-354.

¹⁸⁹Farson Stuart, (1991), op. cit., σελ. 68.

Η συλλογή πληροφοριών για τις μυστικές υπηρεσίες αποτελεί μία ιδιαίτερη διαδικασία, που καθορίζεται απόλυτα από την ευρύτερη αποστολή της υποστήριξης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων για θέματα εθνικής ασφάλειας. Αυτό δεν αποκλείει την εφαρμογή κάποιων μεθόδων που προσομοιάζουν με τις αστυνομικές, σε ότι αφορά κυρίως την παρακολούθηση στόχων ή τη διεξαγωγή μυστικών επιχειρήσεων, τις τεχνικές διείσδυσης και την ανάπτυξη δικτύου πληροφοριοδοτών.¹⁹⁰ Ωστόσο κατά τη διάρκειά τους τα στελέχη των υπηρεσιών πληροφοριών δεν έχουν ως στόχο να αποδείξουν κάτι, αλλά απλώς να συγκεντρώσουν πληροφορίες οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν εν ευθέτω χρόνο, ποικιλοτρόπως και κυρίως για σκοπούς εθνικής στρατηγικής. Σε ότι αφορά ειδικότερα τη διαχείριση των ανθρώπινων πηγών, τα δεδομένα είναι διαφορετικά, καθώς τα κίνητρα των πηγών ποικίλλουν και ο τρόπος χειρισμού τους βασίζεται σε ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σχέσεων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το πρώτιστο μέλημα είναι η διαφύλαξη της μυστικότητας και της ταυτότητάς τους, διότι τυχόν υπονόμευσή τους θα είχε βαρύτατες συνέπειες σε ατομικό και κρατικό επίπεδο. Σχετικά με τις τεχνικές πηγές, το εύρος των δυνατοτήτων είναι μεγάλο, εφόσον κατά κανόνα οι τεχνολογίες (δορυφορικά-απεικονιστικά συστήματα, προγράμματα-συσκευές υποκλοπής επικοινωνιών) που είναι διαθέσιμες προσφέρουν πολλά πλεονεκτήματα.

Στην περίπτωση της επιβολής του νόμου οι πληροφορίες που συλλέγονται έχουν ως βασικό στόχο τον εντοπισμό και σύλληψη δραστών ή σε διαφορετική περίπτωση την πρόληψη τέλεσης εγκλήματος. Ο βασικότερος όμως λόγος συλλογής, είναι η χρησιμοποίηση του συγκεντρωθέντος υλικού ως αποδεικτικών στοιχείων¹⁹¹ τα οποία θα στοιχειοθετήσουν νομικά τη διάπραξη αξιόποινων πράξεων.¹⁹² Ενώ λοιπόν οι πληροφορίες των μυστικών υπηρεσιών είναι και παραμένουν κατά κανόνα μυστικές, οι αντίστοιχες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου από ένα σημείο και έπειτα

¹⁹⁰Jackson A. Brian (Editor), *The Challenge of Domestic Intelligence in a Free Society: A Multidisciplinary Look at the Creation of a U.S. Domestic Counterterrorism Intelligence Agency* (Santa Monica, CA: RAND, 2009), σελ. 7.

¹⁹¹Ο Stewart Baker διακρίνει τις πληροφορίες σε “investigative” και “exculpatory”, με τις πρώτες ουσιαστικά να αποτελούν την πληροφόρηση και τις δεύτερες να είναι αυτές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία. Μάλιστα γίνεται άκρως απλουστευτικός, όταν ισχυρίζεται ότι οι αστυνομικές υπηρεσίες προκρίνουν τα αποδεικτικά στοιχεία και δεν εκτιμούν τόσο την πληροφόρηση. Βλ. Baker D. Stewart, “Should Spies Be Cops?”, *Foreign Policy*, Vol. 97, Winter 1994-1995, σελ. 36-52.

¹⁹²Berkowitz Bruce, “Homeland Security Intelligence: Rationale, Requirements and Current Status”, στο Roger Z. Bruce, James B. Bruce (Eds.), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2008), σελ. 286.

καθίστανται δημόσιες, εφόσον εγκληματικές πράξεις κριθούν στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας.¹⁹³ Εδώ έγκειται και ένα από τα αντιθετικά σημεία με τις μυστικές υπηρεσίες, αφού η μυστικότητα μίας πηγής πληροφόρησης διακυβεύεται πολύ συχνά, λόγω των στενών νομικών περιθωρίων.¹⁹⁴ Επιπλέον, σημαντικό είναι το κομμάτι των χρονικών περιορισμών, που συνήθως είναι πιο πειστικοί στην περίπτωση των αστυνομικών ερευνών, λόγω κάποιου βαθμού εξάρτησης από τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ανάγκη για ταχύτερη ολοκλήρωση ερευνών.¹⁹⁵

Η ανάλυση αποτελεί ένα ακόμα σημείο διαφοροποίησης, καθώς για τις υπηρεσίες πληροφοριών το ζητούμενο είναι να εξαχθούν λογικά συμπεράσματα, υποθέσεις και προβλέψεις, που αφορούν σε απειλές έπειτα από έλεγχο του περιβάλλοντος ασφαλείας. Ο στόχος είναι η έγκαιρη ενημέρωση και προειδοποίηση των διαμορφωτών πολιτικής.¹⁹⁶ Από την άλλη πλευρά, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, αναλύουν δεδομένα και πληροφορίες που σχετίζονται με την εγκληματικότητα και σε τακτικό τουλάχιστον επίπεδο, επιδιώκουν την επιτυχή υποστήριξη της προανακριτικής διαδικασίας.¹⁹⁷

Τα νομικά ζητήματα που διέπουν τη δράση υπηρεσιών πληροφοριών και αυτών της επιβολής του νόμου, είναι επίσης σημαντικά, καθώς θέτουν εμπόδια σε μία αρμονική συνεργασία, καθιστώντας δύσκολη. Ειδικά σε περιπτώσεις συνεργασίας, τα ζητήματα είναι αμοιβαία και οι πρώτες δυσκολεύονται να αποδώσουν, ενώ οι δεύτερες τείνουν

¹⁹³Vervaele A.E. John, "Terrorism and Information Sharing Between the Intelligence and Law Enforcement Communities in the US and the Netherlands: Emergency Criminal Law?", *Utrecht Law Review*, Vol. 1, No.1, 2005, σελ. 3-4.

¹⁹⁴Για επιχειρησιακές και μεθοδολογικές διαφορές μεταξύ αστυνομίας και μυστικών υπηρεσιών και κυρίως για τον τρόπο χειρισμού ανθρώπινων πηγών, δηλαδή «πρακτόρων» και «πληροφοριοδοτών», βλ. Hulnick S. Arthur, "Intelligence and Law Enforcement: The "Spies are not Cops" Problem", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 10, No. 3, 1997, σελ. 272-277.

¹⁹⁵Στο σημείο αυτό υιοθετείται η αντίθετη άποψη από αυτή που εκφράζει ο Alan Breakspear και ο Bruce Berkowitz. Η κοινή πρακτική έχει αποδείξει ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών συνήθως έχουν χρονικά περιθώρια να εργαστούν σε συγκεκριμένες υποθέσεις, εφόσον δεν υπάρχουν εξωτερικού παράγοντες που δεσμεύουν τη δράση τους. Αντίθετα οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, κατά κανόνα επείγονται να ολοκληρώσουν τις διαδικασίες συλλογής πληροφοριών και έρευνας, εφόσον στην περίπτωση που διενεργείται προανάκριση υπάρχουν δεσμευτικά χρονικά πλαίσια και διαδικασίες. Βλ. Breakspear Alan, "A New Definition of Intelligence", *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 5, 2013, σελ. 678-693, Berkowitz Bruce, The Big Difference Between Intelligence and Evidence, The RAND Blog, 2003, online available at: <https://www.rand.org/blog/2003/02/the-big-difference-between-intelligence-and-evidence.html>, accessed on 08.03.2018.

¹⁹⁶Berkowitz Bruce, (2008), *op. cit.*, σελ. 286.

¹⁹⁷Βλ. Brodeur Jean-Paul, (2010), *op. cit.*, σελ. 235.

να «δηλητηριάζονται» και να παρεκτρέπονται από την αποστολή τους.¹⁹⁸ Οι μυστικές υπηρεσίες σε γενικές γραμμές διέπονται από πιο ελαστικό νομικό πλαίσιο κατά τη δράση τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι λειτουργούν ανεξέλεγκτα, καθώς στις σύγχρονες δυτικές χώρες υπάρχουν μηχανισμοί ελέγχου και απόδοσης ευθυνών. Ωστόσο η σημαντικότητα της αποστολής τους για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, εξασφαλίζει ένα μεγάλο κομμάτι των ενεργειών τους, το οποίο κινείται εκτός ή στα όρια της νομιμότητας. Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως προκύπτει και από τον προσδιορισμό τους, είναι ταγμένες στην υπηρεσία της δικαιοσύνης, πράγμα που από μόνο του θέτει τα όρια της δράσης τους. Αυτή πρέπει λοιπόν να είναι σύννομη και οδηγεί στον αυτοπεριορισμό της σε θέματα αστυνομικών εξουσιών, σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανακριτικών μεθόδων, τεχνικών και προϋποθέσεων παρακολούθησης, συλλογής πληροφοριών και δυνατοτήτων δικαστικής ή εξωδικαστικής αξιοποίησής τους.

Ένα άλλο πεδίο διαφορών είναι αυτό της υπηρεσιακής κουλτούρας και της δομής. Οι υπηρεσίες πληροφοριών απαρτίζονται συνήθως από πολιτικό προσωπικό, ενώ σε πολλές χώρες αποσπώνται στελέχη αστυνομικών υπηρεσιών και των ενόπλων δυνάμεων. Η διοικητική διάρθρωση είναι κάθετη, χωρίς όμως να χαρακτηρίζεται από απόλυτη ιεραρχία και αρχαιότητα. Το χαρακτηριστικό στοιχείο που συνδέεται με τη δομή και την κουλτούρα, είναι η εγγενής μυστικότητα και σχεδόν απόλυτη στεγανοποίηση της ροής των πληροφοριών, εκτός από εξωτερικούς αποδέκτες, ακόμη και στο εσωτερικό των υπηρεσιών. Είναι σύνηθες η πλήρης εικόνα μίας έρευνας ή προσπάθειας συλλογής πληροφοριών να κατέχεται μόνο από τα ανώτατα κλιμάκια, επομένως ελάχιστοι γνωρίζουν το τι ακριβώς ερευνάται, παρόλα αυτά λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία στο βαθμό που τους αναλογεί. Στην περίπτωση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η διοικητική δομή είναι πολύ συγκεκριμένη, το προσωπικό ομοιογενές και η ερευνητική κουλτούρα δίωξης εγκλημάτων, επιτάσσει μεν την ύπαρξη μυστικότητας, όχι όμως στον βαθμό που συναντάται στις υπηρεσίες πληροφοριών.

Σημείο διαφοράς αποτελεί τέλος και η αντίληψη περί πληροφόρησης που έχει ο μέσος αστυνομικός ή το στέλεχος μίας μυστικής υπηρεσίας. Στον κόσμο των μυστικών υπηρεσιών υπάρχει μία πιο ολοκληρωμένη κατανόηση του φαινομένου, το οποίο

¹⁹⁸Bayer D. Michael, *The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2010), σελ. xvii-xviii.

προσδιορίζεται ως ένα σύνολο διαδικασιών, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα προϊόν που φθάνει στους διαμορφωτές πολιτικής και υποστηρίζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στην περίπτωση της επιβολής του νόμου, όπως ήδη αναλύθηκε, επί της ουσίας ακολουθούνται παρόμοιες διαδικασίες, ωστόσο η συνήθης υπηρεσιακή αντίληψη ταυτίζει την πληροφόρηση περισσότερο με προϊόν, με ένα είδος επεξεργασμένης πληροφορίας.¹⁹⁹

Πέρα όμως από αυτά, υπάρχει και άλλη μία σημαντική διαφοροποίηση, που δεν έχει σχέση με αντιλήψεις, αλλά με την πραγματικότητα. Ο όρος πληροφόρηση περιλαμβάνει και τις ίδιες τις μυστικές υπηρεσίες, καθώς και το έργο που επιτελούν. Για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δεν μπορεί να υποστηριχθεί το ίδιο. Πρόκειται για οργανισμούς που έχουν ως πρωταρχική αποστολή, την προστασία της έννομης τάξης και τη διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης. Επομένως η πληροφόρηση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά το μέσο για την επίτευξη των στόχων τους, ένας τρόπος οργάνωσης της λειτουργίας τους, ώστε να ανταπεξέρχονται καλύτερα στα καθήκοντά τους.²⁰⁰

4.9.3. Σημεία σύγκλισης

Εάν λάβει κανείς υπόψιν τις διαφοροποιήσεις που αναφέρθηκαν, δεν θα πρέπει να εκπλήσσεται για τις δυσκολίες συνεργασίας και κοινής δράσης που υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν. Ο Mike Bayer πρώην στέλεχος της Υπηρεσίας Διπλωματικής Ασφάλειας (“Diplomatic Security Service”) των Η.Π.Α. θέτει πολύ εύγλωττα το ζήτημα: *«Εξαιτίας αδικαιολόγητων ανησυχιών, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και η κοινότητα υπηρεσιών πληροφοριών, πολλές φορές έχουν δημιουργήσει προβλήματα η μία στην άλλη. Οι μεν επικαλούνται ζητήματα πολιτικής απορρήτου και μυστικότητας της προανάκρισης, προκειμένου να προστατεύσουν τις πληροφορίες τους και οι δε κάνουν λόγο για μυστικότητα πηγών και μεθόδων για να διαφυλάξουν τις ικανότητές τους»*.²⁰¹ Είναι βέβαιο ότι λόγοι λειτουργικοί, πρακτικοί και αμοιβαίας καχυποψίας, για μεγάλο χρονικό διάστημα, αποτέλεσαν τροχοπέδη στη σύμπλευση των δύο κατηγοριών

¹⁹⁹Sloan Stephen, “Meeting the Terrorist Threat: The Localization of Counterterrorism Intelligence”, *Police Practice and Research: An International Journal*, Vol. 3, No. 4, 2002, σελ. 339.

²⁰⁰Βλ. Masse Todd, O’Neil Siobhan, Rollins John (Eds.), *Information and Intelligence (Including Terrorism) Fusion Centers* (New York: Nova Science, 2008), σελ. 81-83.

²⁰¹Bayer D. Mike, *Can’t We All Just Get Along? Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship* (Washington, DC: National Defence Intelligence College Press, 2007), σελ. vii.

κρατικής δράσης. Βέβαια, η ανάγκη για την εύρεση μίας ισορροπίας μεταξύ της εθνικής ασφάλειας και της αστυνόμευσης, ήταν και είναι απαραίτητη.²⁰²

Ο πρώτος και προφανής τομέας συνεργασίας και ισορροπημένης δράσης μεταξύ σωμάτων αστυνόμευσης και υπηρεσιών πληροφοριών είναι η λειτουργία της αντιπληροφόρησης. Η τελευταία στην κλασική της μορφή συνίσταται σε ένα είδος «διαρκούς πολέμου» εναντίον της δράσης ξένων μυστικών υπηρεσιών και απειλών κατά της πολιτείας και του πολιτεύματος, οι οποίες προέρχονται από κρατικές ή μη και εσωτερικές ή εξωτερικές οντότητες. Ο ρόλος των αστυνομικών υπηρεσιών και συνεπώς της εξειδικευμένης πληροφόρησης που αναπτύσσουν, έγκειται στην αντιμετώπιση του εγκλήματος.²⁰³ Είναι απόλυτα φυσιολογικό, στο βαθμό που οι προηγούμενες δραστηριότητες αποτελούν, εκτός από απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας, ποινικά αδικήματα, να απαιτούν επέμβαση της αστυνομίας. Αυτό σημαίνει ότι από ένα σημείο και μετά, οι ρόλοι έρχονται αναγκαστικά σε επαφή, εφόσον ελάχιστες υπηρεσίες πληροφοριών, ανά τον κόσμο έχουν δυνατότητες εφαρμογής του νόμου και σύλληψης. Βέβαια αυτό δεν είναι απόλυτο, διότι στα πλαίσια της αντιπληροφόρησης δεν είναι πάντα επιθυμητή η σύλληψη, άρα και αποκάλυψη της δράσης κάποιων ατόμων, για μια σειρά από λόγους, όπως η διακινδύνευση ανάλογων επιχειρήσεων στο εξωτερικό (λόγοι αμοιβαιότητας), η ανάγκη περαιτέρω παρακολούθησης ενός στόχου ή και στρατολόγησής του και προτεραιότητες εθνικής ασφάλειας, που δεν είναι πάντα κατανοητές από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.²⁰⁴ Τα δεδομένα αυτά, οδηγούν συχνά σε προστριβές και σε αποτυχημένες επιχειρήσεις και αναγκάζουν κάποιους να διατυπώσουν την άποψη, ότι η αντιπληροφόρηση και η επιβολή του νόμου είναι δραστηριότητες ασύμβατες.²⁰⁵

²⁰²Deutch John, Smith H. Jeffrey, “Smarter Intelligence”, *Foreign Policy*, Vol. 128, 2002, σελ. 64.

²⁰³Βλ. Wasmiller A.C., “The Anatomy of Counterintelligence”, *Studies in Intelligence*, Vol. 13, No. 1, Winter 1969.

²⁰⁴Ο Arthur Hulnick περιγράφει την κατάσταση ως μία αντιπαράθεση νοοτροπίας μεταξύ αστυνομικών και κατασκόπων (“Spy versus Cop). Βλ. Hulnick S. Arthur, *Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century* (Westport, CT: Praeger, 1999), σελ. 101-103.

²⁰⁵Κατά τον Richard Posner, η σύμπλευση των δύο δεν είναι εφικτή για μια σειρά από λόγους που έχουν να κάνουν με τη φύση της αποστολής και των διαφορετικών τρόπων λειτουργίας. Βλ. Posner A. Richard, *Remaking Domestic Intelligence* (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 2005), σελ. 14-23.

Οι παραπάνω έννοιες λοιπόν, σε καμία περίπτωση δεν υποδηλώνουν το ίδιο πράγμα, ωστόσο μία πιο νηφάλια θεώρηση μπορεί να τις αντιμετωπίσει ως αλληλοσυμπληρούμενες, εφόσον υποστηρίζει η μία την άλλη.²⁰⁶

Αυτό λαμβάνει σάρκα και οστά όταν υπάρχει εποικοδομητική συνεργασία, με αμοιβαία κατανόηση των διακριτών ρόλων, οι οποίοι όμως κινούνται προς τον ίδιο υπέρτατο σκοπό, την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας. Πιο συγκεκριμένα, μία αποτελεσματική κοινή δράση προϋποθέτει τη σύλληψη τυχόν στόχων των υπηρεσιών πληροφοριών, εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο από αυτές και υπό τις συνθήκες που προτείνονται ως βέλτιστες, για σκοπούς που υπερβαίνουν την απλή δίωξη εγκλημάτων. Με βάση αυτά η ίδια η αντιπληροφόρηση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα είδος «γέφυρας», μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών, καθώς αμφότερες αλληλοϋποστηρίζονται.²⁰⁷ Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται από τις διαπιστώσεις του Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α., κατά το οποίο υπάρχει αξιοσημείωτη σύγκλιση μεταξύ πληροφόρησης, αντιπληροφόρησης και επιβολής του νόμου: «Οι κοινότητες επιβολής του νόμου και πληροφοριών, πρέπει να βελτιώσουν την αμοιβαία κατανόηση των αντίστοιχων αναγκών και επιχειρησιακών πρακτικών, να συνεργαστούν στενά και με συνέπεια, σε θέματα που έχουν διακριτά, αλλά παράλληλα συμφέροντα».²⁰⁸

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, είχε σημαντικές επιδράσεις στο διεθνές περιβάλλον, με αποτέλεσμα λόγω της επελθούσας ανισορροπίας στην κατανομή ισχύος, να προκύψουν διεθνικά ζητήματα. Το οργανωμένο έγκλημα, η διαφθορά, η οικονομικής φύσης εγκληματικότητα, το εμπόριο ναρκωτικών, η διακίνηση όπλων μαζικής καταστροφής, η οικονομική κατασκοπεία εξελίχθηκαν σε απειλές, οι οποίες κατά περίπτωση αποδείχθηκαν πιο επείγουσες από τις κλασικές γεωπολιτικές ανησυχίες των κρατών.²⁰⁹

²⁰⁶Redmond J. Paul, “The Challenges of Counterintelligence” στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 10.

²⁰⁷Redmond J. Paul, “The Challenges of Counterintelligence”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 14, Reagan L. Mark, *Introduction to U.S. Counterintelligence, CI-101 A Primer*, (Washington DC: Office of National Counterintelligence, 2005), σελ. 14.

²⁰⁸United States Department of Defense, *Report of the Advisory Board on the Investigative Capability of the Department of Defense, Volume I*, January 1995, σελ. 64-76, στο Reagan L. Mark, (2005), op. cit., σελ. 14.

²⁰⁹Best A. Richard, *Intelligence and Law Enforcement: Countering Transnational Threats to the U.S.* (Washington, DC: Congressional Research Service, Library of the Congress, 2001), σελ. 1.

Σε πρώτη φάση οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, σε μία προσπάθεια να αντιμετωπίσουν την ανωτέρω διαμορφωθείσα κατάσταση, ανακάλυψαν εκ νέου τη δύναμη της πληροφορίας ή κατά μία πιο ολοκληρωμένη άποψη, οδηγήθηκαν στην υιοθέτηση και διαμόρφωση τακτικών πληροφόρησης. Οι μεταβολές αυτές επήλθαν για την καταπολέμηση κυρίως της διεθνούς διακίνησης ναρκωτικών και του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ στον ίδιο «αγώνα» δεν άργησαν να εισέλθουν και οι υπηρεσίες πληροφοριών. Οι τελευταίες ελλείπει άλλου αντιπάλου και αναγνωρίζοντας τις νέες μορφές εγκληματικότητας ως επικίνδυνες για την εθνική ασφάλεια, δραστηριοποιήθηκαν έντονα και υποστήριξαν πληροφοριακά τις υπηρεσίες αστυνόμευσης.²¹⁰ Άλλωστε οι υπηρεσίες πληροφοριών βρέθηκαν σε μία δύσκολη κατάσταση όταν κλήθηκαν ξαφνικά να αντιμετωπίσουν νέα δεδομένα στην καθημερινότητά τους, πέραν των κλασικών προβλημάτων που λύνονταν μέχρι τότε με τις παραδοσιακές μεθόδους. Ο James Woolsey πρώην διευθυντής της CIA περιέγραψε μεταφορικά την κατάσταση που ανέκυψε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως εξής: «Σκοτώσαμε έναν μεγάλο δράκο και τώρα ζούμε σε μία ζούγκλα γεμάτη με μεγάλη ποικιλία δηλητηριωδών φιδιών. Κατά μία έννοια, ο δράκος ήταν πιο εύκολο να συγκρατηθεί».²¹¹

Οι απειλές αυτές σε συνδυασμό με την ολοένα και πιο ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, «εσωτερικοποιήθηκαν» και αυτό είχε ως αποτέλεσμα το «θόλωμα» της γραμμής (“blurring the lines”) μεταξύ της δράσης αστυνομικών και στελεχών μυστικών υπηρεσιών.²¹² Ήταν επομένως αναπόφευκτο να υπάρξει μία πιο στενή συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου και πληροφοριών, κατά τέτοιο τρόπο που σε αρκετές περιπτώσεις σημειώθηκε αξιοσημείωτη ώσμωση της έννομης τάξης και της εθνικής ασφάλειας, χωρίς όμως να λησμονούνται οι μεταξύ τους θεμελιώδεις διαφορές, οι διακριτές στοχοθεσίες και επομένως τα στεγανά ανάμεσα στους οργανισμούς να παραμένουν.²¹³

Οι περιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών αποτελούν ένα παράδειγμα πεδίου ανάπτυξης κοινής δράσης. Τα τελευταία χρόνια οι μυστικές υπηρεσίες ενδιαφέρονται για την συλλογή πληροφοριών που σχετίζονται με

²¹⁰Buckley F. John, (2017), op. cit., σελ. 140.

²¹¹Buckley F. John, (2014), op. cit., σελ. 8-9.

²¹²Treverton F. Gregory, *Reshaping National Intelligence for an Age of Terrorism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), σελ. 42.

²¹³Βλ. Shulsky N. Abram, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (Dulles, Virginia: Potomac Books Inc., 2002), σελ. 5.

εγκληματικές δραστηριότητες, στο βαθμό που σχετίζονται με απειλές κατά τις εθνικής ασφάλειας. Το ενδιαφέρον όμως αυτό έχει επεκταθεί, με σκοπό την υποστήριξη σε αρκετές περιπτώσεις του έργου των αστυνομικών αρχών, ιδίως όταν οι παράνομες δραστηριότητες είναι διεθνικής φύσης. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε με παροχή πληροφοριών, είτε με προηγμένη υλικοτεχνική συνδρομή, η οποία δεν είναι πάντα διαθέσιμη στις αστυνομικές υπηρεσίες.²¹⁴

Η εμφάνιση της διεθνούς τρομοκρατικής απειλής, αποτέλεσε ακόμη ένα στοιχείο το οποία έδρασε ως καταλύτης, πρώτα στις Η.Π.Α και έπειτα και στον υπόλοιπο κόσμο, έτσι ώστε να λειανθούν ακόμη περισσότερο οι λειτουργικοί διαχωρισμοί μεταξύ της πληροφόρησης εξωτερικού (“Foreign intelligence”) και της εσωτερικής ασφάλειας, στο βαθμό που σε αυτή συμμετέχουν υπηρεσίες αστυνόμευσης.²¹⁵ Επιπρόσθετα, η νέα κατάσταση που δημιουργήθηκε, έθεσε τις προϋποθέσεις, έστω και σε πρώιμο στάδιο, για την αναζήτηση κοινού εδάφους και εμβάθυνσης της συνεργασίας, μεταξύ τυπικά διαφορετικών εκδοχών της πληροφόρησης, της αστυνομικής, της στρατιωτικής και της εθνικής ασφάλειας.²¹⁶

Κατά την άποψη του Jeffrey Smith, στελέχους επίσης της CIA, η συμπίεση της επιβολής του νόμου και της εθνικής ασφάλειας δεν υπήρξε ποτέ εύκολη διαδικασία, λόγω διαφορετικών κοσμοθεωριών και αποστολών, ωστόσο η αντιτρομοκρατία προκάλεσε κάποιου είδους σύγκλιση και συνεργασία: «*Εντός της αντιτρομοκρατικής αρένας, οι διαφορές φθίνουν, λόγω της ανάγκης ανταλλαγής πληροφόρησης και κυρίως λόγω της ανάγκης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, να δράσουν βάσει αυτής*».²¹⁷ Ειδικά για τις αστυνομικές υπηρεσίες, το ζήτημα της τρομοκρατίας, ήταν αυτό που τις ώθησε ακόμη περισσότερο στην δημιουργία ενός ιδιαίτερου δόγματος²¹⁸

²¹⁴Ο Michael Herman, αναφέρεται στο κοινό πεδίο δράσης των υπηρεσιών, στις δυνατότητες συνεργασίας και στις διάφορες αλληλεπικαλύψεις, ωστόσο θεωρεί πως ο ρόλος τους είναι διακριτός και θα πρέπει να παραμείνει έτσι (“Security Intelligence Versus Law Enforcement”). Ειδικά οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου θα πρέπει να αναπτύξουν τις δικές τους ιδιαίτερες δυνατότητες πληροφόρησης, γεγονός το οποίο άλλωστε συμβαίνει. Βλ. Herman Michael, *Intelligence Power in Peace and War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), σελ. 349-352.

²¹⁵Spracher C. William, “Homeland Security and Intelligence: Can Oil Mix with Water in an Open Society?”, *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, Vol. 11, No. 1, 2002, σελ. 37, Lerner K. Lee, Lerner Wilmoth Brenda (Editors), *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security, Volume 2 (F-Q)* (USA: Thomson-Gale, 2004), σελ. 124, Brodeur Jean-Paul, (2010), op. cit., σελ. 234.

²¹⁶Cordner Garry, Scarborough Kathryn, “Connecting Police Intelligence With Military and National Intelligence”, στο Logan Keith Gregory (Ed.), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010), σελ. 110.

²¹⁷Sulick J. Michael, “Counterintelligence in the War Against Terrorism”, *Studies in Intelligence*, Vol. 48, No. 4, 2009, σελ. 31.

²¹⁸Κατά τον William Johnson, στην περίπτωση αυτή, οι αστυνομικοί θα έπρεπε να υιοθετήσουν κάποια στοιχεία νοοτροπίας και επιχειρησιακής δράσης που ανήκουν στις υπηρεσίες πληροφοριών,

πληροφόρησης.²¹⁹ Εξάλλου, το «νόμισμα» της συνεργασίας με τις μυστικές υπηρεσίες, έχει και την ανάποδη όψη, γεγονός που βασίζεται στην φυσική-εκ θέσεως-ικανότητα των αστυνομικών να συλλέγουν μεγάλο όγκο πληροφοριών καθημερινά, οι οποίες εν τέλει είναι χρήσιμες για την εσωτερική και κατ'επέκταση για την εθνική ασφάλεια.²²⁰

Υπό το φως των ανωτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έννοια της αντιπληροφόρησης έχει λάβει νέες διαστάσεις.²²¹ Οι νεοεμφανιζόμενοι εγκληματικοί οργανισμοί και ειδικά οι τρομοκρατικές ομάδες, τηρουμένων των αναλογιών, χρησιμοποιούν συχνά τακτικές που προσιδιάζουν σε αυτές των μυστικών υπηρεσιών. Αυτό έχει να κάνει κυρίως με τις δυνατότητές τους για διείσδυση στον κρατικό μηχανισμό, την απόκτηση σχετικών πληροφοριών και τη δημιουργία εσωτερικών κωλυμάτων για την αντιμετώπισή τους.²²² Η καταπολέμηση της ιδιότυπης αυτής δράσης, έχει καταστεί ευθύνη τόσο των μυστικών υπηρεσιών, όσο και των αστυνομικών αρχών. Μάλιστα για τις τελευταίες έχει διατυπωθεί η άποψη ότι είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά μη συμβατικές καταστάσεις που προέρχονται από ασύμμετρες εγκληματικές απειλές.²²³ Πέρα βέβαια από το ποιος είναι σε θέση να δράσει καλύτερα, το σίγουρο είναι ότι απαιτείται εμβάθυνση της συνεργασίας, σε επίπεδο πληροφοριών και επιχειρησιακών πρακτικών.

Το νέο περιβάλλον ασφάλειας λοιπόν είναι καθοριστικό για τη διαμόρφωση της δράσης και της συνεργασίας του διπλού υπηρεσιών επιβολής του νόμου και υπηρεσιών πληροφοριών. Οι βασικοί πυλώνες επί των οποίων γίνεται αυτό, είναι η αντιπληροφόρηση, η αντιτρομοκρατία, η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Μπροστά σε αυτές τις απειλές, που με μία διευρυμένη ερμηνεία θίγουν την εθνική ασφάλεια των κρατών, το δίλλημα της επιλογής μεταξύ «αστυνομικών και κατασκόπων»²²⁴, παύει να ισχύει, εφόσον γίνονται

προκειμένου να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους. Βλ. Johnson R. William, *Thwarting Enemies at Home and Abroad: How to Be a CounterIntelligence Officer* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2009), σελ. 18.

²¹⁹Logan Keith Gregory (Ed.), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010), σελ. 76.

²²⁰Marrin Stephen, "The United States", στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 150.

²²¹Sims Jennifer, "Intelligence to Counter Terror: The Importance of All-Source Fusion", *Intelligence & National Security*, Vol. 22, No. 1, 2007, σελ. 39.

²²²Sulick J. Michael, (2009), op. cit., σελ. 26-27.

²²³Βλ. Aden C. Magee, "Countering Nontraditional HUMINT Collection Threats", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 23, No. 3, 2010, σελ. 519.

²²⁴Hulnick S. Arthur, (1997), op. cit., σελ. 274.

κατανοητά, ο κοινός υπέρτατος σκοπός και οι δυνατότητες για αρμονική συνεργασία. Εξάλλου, η λογική βάση της ανάλυσης πληροφόρησης από όλες της πηγές (“All-source analysis”) είναι η ίδια και διαφέρουν μόνο οι επιμέρους σκοποί.²²⁵ Οι τελευταίοι όμως εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο προστασίας της κρατικής κυριαρχίας, τόσο από συμμετρικές-συμβατικές, όσο και από ασύμμετρες απειλές, ενώ οι εμπλεκόμενοι φορείς ανήκουν πλέον σε όλο σχεδόν το φάσμα του κρατικού μηχανισμού.²²⁶

Τελικά, το οριστικό πεδίο σύγκλισης βρίσκεται ακριβώς στην έννοια της εθνικής ασφάλειας. Εφόσον γίνεται αποδεκτό ότι αυτή περιλαμβάνει ως μέρος της, την προστασία από μη παραδοσιακές απειλές, τότε πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι μυστικές υπηρεσίες και η αστυνόμευση αποτελούν μεν δύο διαφορετικούς κόσμους, ωστόσο οι κόσμοι αυτοί είναι παράλληλοι και με πολλές κοινές διαστάσεις.

Η άποψη του Frederick Manget στο συγκεκριμένο σημείο είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς επισημαίνει ότι υπάρχει δυνατότητα δημιουργίας μίας ενιαίας θεωρίας για τη δράση των δύο παραπάνω παραγόντων και συνακόλουθα των αντίστοιχων αντιλήψεων περί πληροφόρησης. Τα σημεία τομής μεταξύ τους είναι δεδομένα, όπως και η ύπαρξη σημείων ισορροπίας. Ανάλογα με τις συνθήκες, σε κάποιες περιπτώσεις έχουν το προβάδισμα οι υπηρεσίες πληροφοριών, και σε άλλες οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, το κρίσιμο όμως στοιχείο είναι ο αποτελεσματικός συντονισμός με γνώμονα το κρατικό συμφέρον. Υποστηρίζει λοιπόν με χαρακτηριστικό τρόπο: «Ρωτήστε οποιαδήποτε δυτική υπηρεσία πληροφοριών ή εθνικό αστυνομικό σώμα, για το ποιες είναι οι σημαντικές αποστολές τους και θα απαντήσουν ότι είναι η αποτροπή των τρομοκρατών, η αντιμετώπιση του εμπορίου όπλων και ναρκωτικών, καθώς και ο εντοπισμός κατασκόπων. Στα υψηλότερα επίπεδα άσκησης διακυβέρνησης, η πληροφόρηση και η επιβολή του νόμου, θεωρούνται ως διαφορετικές πτυχές της εθνικής ισχύος και εφαρμόζονται εναντίον απειλών της εθνικής ασφάλειας. Είναι δύο ζώα που έλκουν ένα κάρο, το οποίο όμως πορεύεται αρμονικά και με κατάλληλη καθοδήγηση προς την ίδια κατεύθυνση».²²⁷

²²⁵Peterson B. Marilyn, *Developments in Law Enforcement Intelligence Analysis* στο National Defence Intelligence College, *Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship: Can't We All Just Get Along?* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2007), σελ. 3.

²²⁶Quiggin Thomas, *Seeing the Invisible: National Security Intelligence in an Uncertain Age* (Singapore, World Scientific Publishing, 2007), σελ. vii.

²²⁷Βλ. Manget F. Frederic, “Intelligence and Law Enforcement”, στο Johnson K. Lock (Ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010), σελ. 189-191 και 208.

4.10. Σύνοψη

- Η πληροφόρηση ανέκαθεν ήταν συνδεδεμένη με τις μυστικές υπηρεσίες, τη στρατιωτική δράση και γενικά τον τομέα της εθνικής ασφάλειας. Τις τελευταίες όμως δύο δεκαετίες, η επιβολή του νόμου και η αστυνόμευση αποτελούν ένα πολλά υποσχόμενο πεδίο για την περαιτέρω ανάπτυξή της.
- Η ενσωμάτωση της πληροφόρησης στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δεν είναι εύκολη υπόθεση, για λόγους, νομικών περιορισμών, ιδιάζουσας υπηρεσιακής κουλτούρας, διαφορετικής αποστολής και της κλασικής «αντιδραστικής» (“reactive”), προς το έγκλημα αστυνομικής προσέγγισης.
- Η παγκοσμιοποίηση, οι προεκτάσεις της για την απουσία ουσιαστικής διαφοροποίησης μεταξύ εσωτερικής-εξωτερικής ασφάλειας και οι αναβαθμισμένες ασύμμετρες απειλές (διεθνές οργανωμένο έγκλημα, διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, παράνομη μετανάστευση, διεθνής τρομοκρατία), κατέστησαν απαραίτητη την υιοθέτηση δόγματος πληροφόρησης από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.
- Υπάρχουν αρκετοί όροι για να περιγράψουν το φαινόμενο της πληροφόρησης: «Εγκληματολογική Πληροφόρηση», «Αστυνομική Πληροφόρηση», «Καθοδηγούμενη από την Πληροφόρηση Αστυνόμευση». Ωστόσο, ο όρος «Πληροφόρηση Επιβολής του Νόμου» είναι ο πλέον δόκιμος, λόγω της ευρύτητας του.
- Η πληροφόρηση επιβολής του νόμου είναι φαινόμενο που εξελίχθηκε σταδιακά στη σημερινή του μορφή. Τα πρώτα ψήγματα εντοπίζονται στις τακτικές «πολιτικής αστυνόμευσης» γαλλικών και βρετανικών υπηρεσιών του 19^{ου} αιώνα, για να υπάρξει συνέχεια στις Η.Π.Α. κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα. Από εκεί και έπειτα, τέθηκαν οι βάσεις ώστε το Ηνωμένο Βασίλειο να διατυπώσει για τα καθημερινά ζητήματα δημόσιας ασφάλειας, την έννοια της «Καθοδηγούμενης από την Πληροφόρηση Αστυνόμευσης». Στη σύγχρονη εποχή, η διεθνής τρομοκρατία φαίνεται πως δίνει την τελική ώθηση για την συστηματική εκμετάλλευση των πληροφοριών.
- Ο ορισμός αυτού του εξειδικευμένου είδους πληροφόρησης, παρουσιάζει δυσκολίες, ωστόσο σαφώς διακρίνεται από την πληροφορία (“information”), τα δεδομένα (“data”) και τα εγκληματολογικά στοιχεία (“evidence”).

- Η πληροφόρηση επιβολής του νόμου γενικά ορίζεται ως εξής: *«Σύνολο διαδικασιών που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και περιλαμβάνουν τη συλλογή πληροφοριών, την αξιολόγηση και επεξεργασία τους, την ανάλυση για την παραγωγή αξιοποιήσιμου “προϊόντος”, τη διανομής σε λήπτες αποφάσεων και εν τέλει τη δημιουργία γνώσης και ικανότητας πρόβλεψης, με σκοπό την προληπτική ή κατασταλτική δράση για την εξάλειψη απειλών κατά της δημόσιας τάξης και της εθνικής ασφάλειας».*
- Η αποστολή της περιλαμβάνει: την πρόληψη και καταστολή εγκληματικών ενεργειών, την ανακάλυψη και σύλληψη εγκληματιών, την υποστήριξη προανακριτικών πράξεων, τον προσδιορισμό των τάσεων της εγκληματικότητας για το σχεδιασμό για κατανομή υπηρεσιακών πόρων.
- Ταξινομείται με τα εξής κριτήρια: *«αναλυτικός προσανατολισμός, αντικείμενο αναφοράς και είδος διερευνώμενου εγκλήματος».*
- Ανάλογα με τον αναλυτικό προσανατολισμό, διακρίνεται σε : *«τακτική, επιχειρησιακή και στρατηγική».*
- Ανάλογα με το αντικείμενο αναφοράς, σε: *«εγκληματολογική πληροφόρηση, πληροφόρηση εγκλήματος, γενικού πλαισίου και κοινοτική-τοπική».*
- Ανάλογα με το διερευνώμενο έγκλημα: *«δημόσιας τάξης, οικονομικών εγκλημάτων, οργανωμένου εγκλήματος, ναρκωτικών, κρατικής ασφάλειας και αντιτρομοκρατική».*
- Ο «κύκλος της πληροφόρησης» είναι η διαδικασία με την οποία, οι συλλεχθείσες πληροφορίες, μετατρέπονται σε χρήσιμα «προϊόντα» για τους κατάλληλους αποδέκτες και παρά την ύπαρξη εναλλακτικών μοντέλων, η βασική του δομή είναι η κάτωθι: *«Σχεδιασμός και Κατευθύνσεις, Συλλογή πληροφοριών, Επεξεργασία και Σύνθεση, Διανομή, Αξιολόγηση προϊόντος-διαδικασίας».*
- Οι αποδέκτες της πληροφόρησης συνήθως είναι εσωτερικοί: *«η πολιτική και φυσική ηγεσία, το ανώτατο-μεσαίο-κατώτερο επίπεδο διοίκησης, καθώς και απλοί αστυνομικοί».* Οι εξωτερικοί μπορούν να είναι: *«η εθνική πολιτική ηγεσία, η ποινική δικαιοσύνη, συνεργαζόμενες υπηρεσίες και φορείς εποπτείας και άσκησης ελέγχου».*

- Οι βασικές λειτουργίες μιας υπηρεσίας επιβολής του νόμου που διαχειρίζεται πληροφορίες είναι: *«η συλλογή πληροφοριών, η ανάλυση και η αντιπληροφόρηση»*.
- Η συλλογή μπορεί να είναι *«σχεδιασμένη»* ή *«μη προσχεδιασμένη»* και να γίνεται από *«εσωτερικές»* ή *«εξωτερικές»* πηγές (ανοικτές-κλειστές-διαβαθμισμένες). Ανάλογα με τον βαθμό μυστικότητας είναι: *«εμφανής, διακριτική και μυστική-συγκαλυμμένη»*.
- Η ανάλυση είναι η *«καρδιά»* της πληροφόρησης, καθώς κατά τη διάρκειά της, οι πληροφορίες αποκτούν νόημα και αξία. Υπάρχουν διάφοροι τύποι (*«ανάλυση εγκλήματος»* ή *«ανάλυση πληροφόρησης»*), ωστόσο κατά την επικρατέστερη άποψη είναι ενιαία διαδικασία (*“integrated analysis”*) και με βάση τον προσανατολισμό διαχωρίζεται σε: *«τακτικής»* ή *«στρατηγικής»* φύσης.
- Η λειτουργία της αντιπληροφόρησης ορίζεται ως: *«Το σύνολο των διαδικασιών που αντιμετωπίζουν απειλές προερχόμενες από εγκληματίες, μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων ή και ξένα κράτη, οντότητες που συλλέγουν πληροφόρηση και προβαίνουν σε υπονομευτικές ενέργειες εναντίον του κράτους, της κυβέρνησης και ειδικότερα εις βάρος των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και του προσωπικού τους»*.
- Η αστυνόμευση-επιβολή του νόμου και η δράση των υπηρεσιών πληροφοριών, αποτελούν σημαντικές εκφάνσεις του *«σκληρού πυρήνα»* της κυβερνητικής-κρατικής εξουσίας.
- Οι μυστικές υπηρεσίες λειτουργούν αποκλειστικά με σκοπό την προστασία της εθνικής ασφάλειας, κατά βάση προληπτικά, υπό καθεστώς μυστικότητας και με μεγάλο βαθμό ευελιξίας ως προς τις ενέργειές τους, οι οποίες καθορίζονται από το εθνικό συμφέρον.
- Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου έχουν ως σκοπό τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, διά της πρόληψης και καταστολής εγκληματικών ενεργειών. Η μυστικότητα, αλλά και τα όρια της δράσης τους, καθορίζονται-περιορίζονται σαφώς μέσα από την άμεση συνεργασία τους με την ποινική δικαιοσύνη. Η νοοτροπία είναι κυρίως κατασταλτική-αντιδραστική εναντίον του εγκλήματος και η λειτουργία συνυφασμένη με συγκεκριμένη ιεραρχική-υπηρεσιακή δομή.

- Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και οι μυστικές υπηρεσίες, παρά τις διαφορές τους, εν τέλει υπηρετούν με διαφορετικούς, αλλά αλληλοσυμπληρούμενους τρόπους τον ίδιο «υψηλό» σκοπό, δηλαδή την κρατική επιβίωση. Οι βασικοί πυλώνες αλληλεπικάλυψης αρμοδιοτήτων και συνεργασίας είναι: η αντιπληροφόρηση (αντικατασκοπεία), η αντιτρομοκρατία και η αντιμετώπιση σοβαρών μορφών εγκληματικότητας (οργανωμένο έγκλημα, διακίνηση ναρκωτικών, παράνομη μετανάστευση).

“To build a theory of international relations on accidents of geography and history is dangerous.”

Kenneth N. Waltz

Κεφάλαιο 5^ο : Θεωρία διεθνών σχέσεων & Διεθνής ασφάλεια

5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η επιστήμη των διεθνών σχέσεων, αν και εμφανίστηκε ως κομμάτι των πολιτικών επιστημών σχετικά πρόσφατα, στις αρχές του 20ου αιώνα, διαδραμάτισε και θα συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικότατο ρόλο, σε ότι αφορά την ερμηνεία των γεγονότων του διεθνούς περιβάλλοντος.

Ο Hoffmann έχει ορίσει τη σύγχρονη θεωρία των διεθνών σχέσεων ως τη συστηματική μελέτη παρατηρήσιμων φαινομένων, η οποία προσπαθεί να ανακαλύψει τις κύριες μεταβλητές, να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά και να αποκαλύψει τους χαρακτηριστικούς τύπους των σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ εθνικών ομάδων.¹

Σε μια πιο απλή εκδοχή όπως αυτή των Jackson και Sorensen, οι διεθνείς σχέσεις έχουν ως κύρια αποστολή τη μελέτη των εμπειρικών παρατηρήσεων που προκύπτουν από το γεγονός ότι, όλος ο ανθρώπινος πληθυσμός διαιρείται σε διαφορετικές εδαφικές πολιτικές κοινότητες ή ανεξάρτητα κράτη τα οποία επηρεάζουν τον τρόπο που οι άνθρωποι διαβιούν. Σε γενικές γραμμές, η πλειοψηφία των ανθρώπων, κατά τη διάρκεια του βίου τους, αντιμετωπίζει διάφορα ζητήματα, τα οποία άπτονται του αντικειμένου των διεθνών σχέσεων.²

Κατά τον Ηλία Κουσκουβέλη, η επιστήμη των διεθνών σχέσεων ασχολείται με το πολιτικό φαινόμενο αυτό καθεαυτό στο διεθνές επίπεδο και ερευνά τα αίτιά του, που στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, οδηγούν σε ανταγωνισμούς, συγκρούσεις,

¹Βλ. Hoffmann Stanley, “Theory and International Relations”, στο Rosenau James (Ed.), *International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research Theory* (New York: The Free Press, 1969), σελ.30-40.

²Jackson Robert-Sorensen Georg, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Πρόλογος-Επιμέλεια Τσάκωνα Παναγιώτη και μετάφραση Κωνσταντινίδη Χαράλαμπου, (Αθήνα: Gutenberg, 2006), σελ. 18-19.

πολέμους ή αντίθετα σε συνεργασίες.³ Οι Δημήτρης Κώνστας και Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος επιχειρώντας να δώσουν έναν στοιχειώδη ορισμό εργασίας, υποστηρίζουν ότι: «Οι διεθνείς σχέσεις καλύπτουν τόσο τις σχέσεις ανάμεσα σε επίσημους-κυβερνητικούς φορείς όσο και τις ανεπίσημες διεθνικές σχέσεις ανάμεσα σε μη κρατικούς δρώντες. Αν η τελευταία κατηγορία εντάσσεται και στο αντικείμενο της «διεθνούς πολιτικής», αυτό θα εξαρτηθεί από το βαθμό στον οποίο οι σχέσεις αυτές συνιστούν προσπάθειες επηρεασμού των επίσημων-κυβερνητικών δρώντων σε κάποιο ζήτημα».⁴

Σε κάθε περίπτωση, η επιστήμη των διεθνών σχέσεων δεν υπήρξε στατική, αλλά εξελίχθηκε και συνεχίζει να εξελίσσεται σε διακριτές φάσεις δημιουργώντας διάφορες θεωρητικές παραδόσεις. Από αυτές διαχρονικά ξεχώρισαν ο πολιτικός ρεαλισμός και ο φιλελευθερισμός, κυρίως μέσω των επιστημονικών αντιπαραθέσεων που απασχόλησαν την ακαδημαϊκή κοινότητα. Φυσικά, αμφότερες οι παραδόσεις εξακολουθούν να βρίσκονται στο επίκεντρο της διεθνολογικής συζήτησης, πλέον αναμετρώμενες ως νέο-ρεαλισμός και νέο-φιλελευθερισμός και για αυτό στη συνέχεια θα επιχειρηθεί να αναλυθούν τόσο ξεχωριστά, όσο και συγκρινόμενες στο πλαίσιο των διαφορών τους.

5.2. Πολιτικός ρεαλισμός

5.2.1. Γενικά στοιχεία

Κατά τους Tim Dunne και Brian C. Schmidt ο ρεαλισμός συνιστά την κυρίαρχη θεωρία των διεθνών σχέσεων. Ο λόγος για αυτό είναι το ότι παρέχει την πιο ισχυρή αιτιολόγηση για την κατάσταση του πολέμου, η οποία αποτελεί τη φυσιολογική κατάσταση του διεθνούς συστήματος. Μαζί τους συμφωνεί και ο καθηγητής Αθανάσιος Πλατιάς, «Ο πολιτικός ρεαλισμός αποτελεί αναμφίβολα την κυρίαρχη προσέγγιση στη μελέτη των διεθνών σχέσεων. Η κυριαρχία αυτή είναι έκδηλη τόσο στον

³Βλ. Κουσκουβέλης Ηλίας, *Λήψη Αποφάσεων Κρίση Διαπραγμάτευσης: Θεωρία και Πρακτική* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997).

⁴Κώνστας Δημήτριος και Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή*, Τόμος Α' (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2002), σελ.142-143.

πανεπιστημιακό χώρο, όσο και στον πολιτικό χώρο, δηλαδή τόσο στη θεωρία όσο και στην πρακτική της διεθνούς πολιτικής».⁵

Ο καθηγητής Παναγιώτης Ήφαιστος παρόλο που κάνει λόγο για δύο επικρατούσες προσεγγίσεις, καταλήγει στο ότι στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, «η μεγαλύτερη διανοητική δραστηριότητα παρατηρείται στο χώρο του ρεαλιστικού παραδείγματος».⁶

Η ρεαλιστική παράδοση έλκει τις ρίζες της στην κλασική εποχή. Κύριοι προπάτορες της μπορούν να θεωρηθούν ο Θουκυδίδης (455-400 π.Χ.), ο Άγγλος φιλόσοφος Thomas Hobbes (1588-1679), ο Niccolo Machiavelli (1469-1527), ενώ στους κόλπους του ευρύτερα δύνανται να περιληφθούν διανοητές όπως ο Benedict de Spinoza (1632-1677), ο David Hume (1711-1776), ο Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), ο Georg W. Friedrich Hegel (1770-1831), ο Karl Marx (1818-1883) και ο Max Weber (1864-1920). Ο Strassler υποστηρίζει πως οι ρεαλιστές βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στον Θουκυδίδη, ο οποίος ερμηνεύει τη συμπεριφορά των ελληνικών Πόλεων-Κρατών με βάση τις μεταξύ τους σχέσεις ισχύος, παρατηρώντας ότι η αύξηση της Αθηναϊκής ισχύος έναντι της Σπάρτης κατέστησε τον Πελοποννησιακό πόλεμο αναπόφευκτο.⁷

Οι Peter Sutch και Juanita Elias θεωρούν ότι η κυριαρχία του ρεαλισμού στηρίζεται μεταξύ άλλων, στο ότι οι κεντρικές του αρχές είναι σαφείς και εύκολο να κατανοηθούν, ενώ ταυτόχρονα φαίνεται πως διαθέτουν βαθιά ερμηνευτική δύναμη. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι ρεαλιστές υποστηρίζουν πως μια αντικειμενική ανάλυση των διεθνών σχέσεων θα πρέπει να εστιάζει στις σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών. Η θεώρηση αυτή παρέχει στους ρεαλιστές ένα πολύ δυναμικό σημείο εκκίνησης και τους επιτρέπει να αποδομήσουν την ουτοπική πολιτική κριτική και να επικεντρωθούν στην «πραγματική» κατάσταση του διεθνούς συστήματος.⁸

Γενικότερα, παρατηρείται έντονη ποικιλομορφία στο ρεαλιστικό υπόδειγμα των διεθνών σχέσεων. Ενώ δεν λείπουν οι επισημάνσεις όπως των Doyle και M.J. Smith,

⁵Dunne Tim, Schmidt C. Brian, "Realism", στο John Baylis, Steve Smith, Patricia Owens (Eds.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, (New York: Oxford University Press, 2008), σελ. 157, Πλατιάς Αθανάσιος, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη* (Αθήνα: Εστία, 1999), σελ. 25.

⁶Ήφαιστος Παναγιώτης, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας*, (Αθήνα: Ποιότητα, 1999), σελ. 43.

⁷Strassler B. Robert (Ed.), *The Landmark Thucydides*, (New York: The Free Press, 1996), σελ. 49.

⁸Sutch Peter, Juanita Elias, (2007), *op. cit.*, σελ. 42.

κατά τους οποίους η πίστη ότι δεν υπάρχει ένας ρεαλισμός αλλά πολλοί, οδηγεί στη σκιαγράφηση διαφόρων τύπων της ρεαλιστικής θεωρίας⁹

Η ρεαλιστική θεωρητική παράδοση προκειμένου να κωδικοποιηθεί, μπορεί να ταξινομηθεί σε τέσσερις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη ονομάζεται «Κλασικός Ρεαλισμός» και ερμηνεύει τη διεθνή πολιτική με βάση έναν αέναο αγώνα που έχει ως σημείο εκκίνησης την ανθρώπινη φύση. Βασικοί εκπρόσωποι είναι ο Θουκυδίδης, ο Machiavelli και ο Hans Morgenthau. Η δεύτερη αποκαλείται «Δομικός Ρεαλισμός» και σε γενικές γραμμές υποστηρίζει ότι δεν είναι η ανθρώπινη φύση αυτή που προκαλεί φθόνο, καχυποψία και ανασφάλεια, αλλά η δομή του διεθνούς συστήματος. Σε αυτήν την περίπτωση τις βασικές αρχές έχουν διαμορφώσει ο Jean Jacques Rousseau, ο Kenneth Waltz και ο John Mearsheimer. Η τρίτη είναι ο λεγόμενος «Νεοκλασικός Ρεαλισμός», με βασικούς εκπροσώπους τους Zakaria και Schweller, οι οποίοι υποστηρίζουν πως ο συστημικός υπολογισμός της διεθνούς πολιτικής που παρέχεται από τον δομικό ρεαλισμό, δεν είναι πλήρης. Χρειάζεται λοιπόν αυτός να συμπληρωθεί από καλύτερες εκτιμήσεις σε επίπεδο μονάδων, σχετικά με το πώς κατανέμεται η ισχύς και το πώς ασκείται η ηγεσία. Η τέταρτη και τελευταία είναι η κατηγορία του «Ρεαλισμού της Ορθολογικής Επιλογής». Αυτή αν και επίσης είναι ως ένα βαθμό επικριτική στο δομικό ρεαλισμό, υποστηρίζει πως οι θεσμοί τελικά διαδραματίζουν ρόλο στη διεθνή πολιτική. Ωστόσο το ζήτημα των σχετικών κερδών συνεπάγεται ότι αυτοί ασκούν μικρότερη επιρροή από ότι οι νέο-φιλελεύθεροι πιστεύουν. Στους εκπροσώπους της εντάσσονται μελετητές όπως οι Grieco και Krasner. Επιπλέον, ο κλάδος αυτός του ρεαλισμού χρησιμοποιεί προηγμένες μεθοδολογίες κοινωνικών επιστημών, όπως η θεωρία παιγνίων, ώστε να γίνει ο έλεγχος των υποθέσεων εργασίας.¹⁰

Για τον σκοπό και τον έλεγχο των βασικών υποθέσεων εργασίας του παρόντος πονήματος, κρίνεται ότι θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα σε δύο συγκεκριμένες κατηγορίες του πολιτικού ρεαλισμού. Ο δομικός ρεαλισμός-νεορεαλισμός λοιπόν και ο ρεαλισμός της ορθολογικής επιλογής, είναι οι εκδοχές οι οποίες θα αναλυθούν περαιτέρω.

⁹Βλ. Smith M. Joseph, *Realist Thought from Weber to Kissinger* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1986).

¹⁰Dunne Tim, Schmidt Brian, (2008), *op. cit.*, σελ. 165-167.

5.2.2. Βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού

Με βάση την ύπαρξη των προαναφερθέντων μορφών του ρεαλισμού, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η συγκεκριμένη σχολή των διεθνών σχέσεων παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία, αλλά και διαχρονική εξέλιξη. Μάλιστα οι διάφορες εκδοχές του προκαλούν τον μελετητή να προβεί σε μεταξύ τους συγκρίσεις, περισσότερο από άλλες σχολές των διεθνών σχέσεων. Το γεγονός αυτό συντείνει συχνά στο να ξεπερνώνται εύκολα τα θεωρητικά όρια και με το διάλογο μεταξύ των ρεαλιστών, να σημειώνεται αξιοσημείωτη πρόοδος στη ρεαλιστική σκέψη.¹¹ Βέβαια, παρά τις διαφορές που εμφανίζονται, είναι κοινός τόπος για την ακαδημαϊκή κοινότητα, ότι ο πολιτικός ρεαλισμός τελικά συμπυκνώνεται σε ορισμένες βασικές αρχές.

Κρατική πρωτοκαθεδρία

Κατά την πρώτη αρχή, το κράτος είναι ο κύριος δρών στη διεθνή σκηνή. Το διεθνές σύστημα με άλλα λόγια είναι κρατοκεντρικό και τα κράτη που το απαρτίζουν είναι κυρίαρχα σε ότι αφορά το εσωτερικό τους. Τα τελευταία προσδιορίζουν την έννοια της κυριαρχίας μέσω της δέσμευσής τους σε πρακτικές αμοιβαίας αναγνώρισης, οι οποίες χαρακτηρίζουν τόσο αυτά όσο και τα άλλα. Ταυτόχρονα, αυτή η αμοιβαία αναγνώριση των αξιώσεων κυριαρχίας, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τον ορισμό του ίδιου του κράτους.

Στη σύγχρονη εποχή το κράτος γίνεται αντιληπτό κατά τη Βεσφαλιανή του νοηματοδότηση, με το ιδεώδες της κυριαρχίας να βασίζεται στο δικαίωμα της μη επέμβασης και του απαραβίαστου των συνόρων.¹² Κατά τον F.H. Hinsley μάλιστα, η ιστορία και η έννοια της κυριαρχίας, είναι στενά συνδεδεμένες με τη φύση, την προέλευση και την ιστορία του κράτους.¹³

Γενικά οι ρεαλιστές αποδεχόμενοι το κράτος ως τον καθοριστικότερο παράγοντα της διεθνούς πολιτικής, δεν απορρίπτουν τους υπόλοιπους μη κρατικούς δρώντες, όπως οι διεθνείς οργανισμοί, οι πολυεθνικές εταιρείες και οι τρομοκρατικές ομάδες-

¹¹Liu Feng, Zhang Ruizhuang, "The Typologies of Realism", *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 1, No. 1, 2006, σελ. 109.

¹²Biersteker J. Thomas, "State, Sovereignty and Territory", στο Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth A. Simmons (Eds.), *Handbook of International Relations* (London: SAGE Publications, 2013), σελ. 247.

¹³Hinsley H. Francis, *Sovereignty*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), σελ. 2.

εγκληματικές οργανώσεις. Θεωρούν ωστόσο ότι τα κράτη έχουν τον πρώτο λόγο στα διεθνή δρώμενα, καθώς οι διεθνείς θεσμοί και καθεστώτα διαδραματίζουν το ρόλο εξαρτημένης και όχι ανεξάρτητης μεταβλητής. Χαρακτηριστικά υποστηρίζεται ότι: «Σε ύστατο και υπέρτατο επίπεδο οι υπερεθνικοί θεσμοί είναι εξαρτημένες μεταβλητές των εθνοκρατοκεντρικών θεσμών. Ο ρόλος τους δεν μπορεί να είναι παρά μόνο λειτουργικός υπό την υψηλή εποπτεία των εντολέων-κρατών και συνίσταται στη μεγιστοποίηση των συμφερόντων των κρατών που τους σχηματίζουν».¹⁴

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί από μερίδα ακαδημαϊκών μια προσπάθεια αποδόμησης του ρόλου του κράτους στα διεθνή δρώμενα. Θεωρείται με άλλα λόγια ότι το κράτος πλέον έχει μεταλλαχθεί και δεν έχει πλέον τη σημασία που του αποδιδόταν. Οι υιοθετούντες αυτήν την άποψη προσεγγίζουν το θέμα από δύο όψεις. Πρώτον, ισχυρίζονται ότι η εξουσία του κράτους «φυλλοροεί» ή «εξαχνώνεται» προς όφελος οντοτήτων που περιλαμβάνουν διεθνείς οργανισμούς, υπερεθνικές ενώσεις, την παγκόσμια αγορά ή την παγκόσμια κοινωνία. Δεύτερον, πιστεύουν ότι τα άτομα εντός του κράτους διαρκώς πλέον αμφισβητούν την εξουσία του και αποσύρουν την αφοσίωσή τους από αυτό, στρεφόμενοι προς άλλες συσσωματώσεις όπως η εκκλησία, εθνοτικές ενώσεις και διάφορες τοπικού χαρακτήρα ομάδες. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η Susan Strange, η οποία πρεσβεύει τη θέση ότι η κρατική ισχύς και η εξουσία μεταφέρονται προς διεθνείς ενώσεις, παγκοσμιοποιημένες αγορές, διεθνείς εγκληματικές οργανώσεις και ομάδες.¹⁵

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, οι ρεαλιστές συνεχίζουν να υποστηρίζουν την αμείωτη κρατική πρωτοκαθεδρία στο διεθνές περιβάλλον, γεγονός που καταδεικνύεται από τη συνεχή εμφάνιση νέων κρατικών σχηματισμών, που προκύπτουν από πολεμικές συρράξεις, όπως στην περίπτωση της διάσπασης της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Παράλληλα, ακόμα πιο πρόσφατα παραδείγματα αποτελούν οι συνεχείς αναφλέξεις στη Μέση ανατολή, η Αραβική Άνοιξη, αλλά και η προβληματική πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Την άποψη αυτή έχει εκφράσει προ πολλού ο Hedley Bull, εξαίροντας τον ρόλο του κράτους στη σύγχρονη εποχή, το οποίο επισημαίνει πως αποτελεί μια κοινή πολιτική μορφή αποδεκτή από το σύνολο της ανθρωπότητας: «Ο ρόλος του κράτους στα διεθνή

¹⁴ Ηφαιστος Παναγιώτης, *Κοσμοθεωρία των Εθνών: Συγκρότηση και Συγκράτηση των Κρατών, της Ευρώπης και του Κόσμου* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009), σελ. 260.

¹⁵ Βλ. Strange Susan, *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

τεκταινόμενα έχει ουσιαστικά και λειτουργικά επεκταθεί. Ενώ στο παρελθόν τα κράτη περιοριζόντουσαν στην ενασχόληση με διπλωματικά και στρατηγικά ζητήματα και επέτρεπαν στον ιδιωτικό τομέα να ρυθμίζει εν μέρει τις οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, σήμερα το κράτος έχει απλώσει τα «πλοκάμια» του κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αποστειρεί φορείς όπως οι επιχειρηματίες, οι τράπεζες, η εκκλησία και πολιτικά κόμματα, από έναν ανεξάρτητο ρόλο στη διεθνή σκηνή, που κάποτε απολάμβαναν. Με άλλα λόγια είναι δύσκολο να παρατηρήσει κάποιος στοιχεία παρακμής του κυρίαρχου κράτους, ακόμα και στον κόσμο όπως αυτός διαμορφώθηκε στην μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εποχή». ¹⁶

Σε κάθε περίπτωση πάντως ανεξάρτητα από το τι συμβαίνει με τη σημασία του κράτους, η ρεαλιστική σκέψη χαρακτηρίζεται από ευρύτητα, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να ερμηνεύσει τα διεθνή φαινόμενα ανεξάρτητα από το αν η κυρίαρχη μονάδα λέγεται κράτος ή όχι.

Ο Robert Gilpin είναι σαφής όταν μιλά για την ουσία της κοινωνικής ζωής που είναι η ομάδα (Group). Κατά αυτόν το θεμέλιο των διεθνών σχέσεων είναι οι αντιμαχόμενες ομάδες, οι οποίες μπορεί να μεταβάλλουν τη μορφή τους, ωστόσο η φύση της μεταξύ τους διαμάχης παραμένει ίδια. ¹⁷

Προς επίρρωση αυτού του συλλογισμού, ο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος σημειώνει: «Σε περίπτωση που εμφανιστεί ένα άλλο είδος συλλογικότητας, που θα αντικαταστήσει τα κράτη, οι ρεαλιστές θα εστιάσουν τη μελέτη τους σε αυτό, με τον ίδιο τρόπο που πέρασαν από το στάδιο της μελέτης των κρατών-πόλεων της αρχαίας Ελλάδας, των αυτοκρατοριών και των φέουδων, στα έθνη-κράτη». ¹⁸

Αναρχο διεθνές σύστημα: Αρχή αυτοβοήθειας & Δίλημμα ασφαλείας

Η δεύτερη βασική αρχή που διέπει τον πολιτικό ρεαλισμό είναι η κατάσταση αναρχίας που χαρακτηρίζει το διεθνές σύστημα. ¹⁹ Με άλλα λόγια αποτελεί σημείο εκκίνησης για τη ρεαλιστική σκέψη η έλλειψη οργανωμένης τάξης στο διεθνές σύστημα, κατά το πρότυπο της εσωτερικής οργάνωσης των εθνών-κρατών. Σε

¹⁶Bull Hedley, "The State's Positive Role in World Affairs", *Daedalus*, Vol. 108, No. 4, 1977, σελ. 112.

¹⁷Gilpin G. Robert, (1984), op. cit., σελ. 290.

¹⁸Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης (750-192 π.Χ.)* (Αθήνα: Ποιότητα, 2001), σελ. 19-20.

¹⁹Εκτενής ανάλυση του φαινομένου στο Milner Helen, "The Assumption of Anarchy in International Relations theory: A Critique", στο Baldwin David (Ed.), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* (New York: Columbia University Press, 1993).

αντίθεση με το πρότυπο της εσωτερικής διακυβέρνησης, στο διεθνές σύστημα δεν υπάρχει κεντρική εξουσία για να επιβάλλει την τάξη, άρα το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.²⁰

Ο Joseph Grieco είναι ιδιαίτερα περιγραφικός στην ανάλυσή του περί αναρχίας στις διεθνείς σχέσεις. Καταρχάς για αυτόν, η αναρχία είναι η πρωταρχική δύναμη που διαμορφώνει τα κίνητρα και τη δράση των κρατών. Επιπλέον, προχωρά ένα βήμα παραπάνω και διατείνεται ότι η έννοια της αναρχίας γίνεται αποδεκτή ακόμα και από τους ακαδημαϊκούς της νέο-φιλελεύθερης σχολής σκέψης. Μάλιστα αυτοί την ορίζουν ως την έλλειψη κοινής κυβέρνησης στο διεθνές περιβάλλον, ωστόσο καταλήγουν στο ότι το μόνο αποτέλεσμα της είναι κάποιοι περιορισμοί στην κρατική συνεργασία και ο αυξημένος κίνδυνος της εξαπάτησης (“Cheating”). Το θέμα για τους ρεαλιστές έγκειται στο ότι τα κράτη αναγνωρίζουν στην αναρχία την παντελή απουσία άρχουσας εξουσίας, η οποία μπορεί να εμποδίσει τη χρήση βίας ή την απειλή βίας, να τα καταστρέψει ή να τα υποδουλώσει.²¹

Ο Kenneth Waltz θεωρεί ότι τα διεθνή συστήματα είναι αποκεντρωμένα και άναρχα. Σε αντίθεση με την εσωτερική πολιτική δομή των κρατών τα οποία διαθέτουν κυβερνητικούς θεσμούς και υπηρεσίες, η διεθνής πολιτική έχει χαρακτηριστεί «πολιτική με την απουσία κυβέρνησης». Κατά αυτόν τον τρόπο κυρίαρχο χαρακτηριστικό της διεθνούς πολιτικής είναι η απουσία τάξης και οργάνωσης. Συνεχίζοντας τον συλλογισμό του θεωρεί πως σε κατάσταση αναρχίας ο πόλεμος μπορεί να επέλθει οποτεδήποτε, καθώς δεν υπάρχει τίποτα που θα τον εμποδίσει και ως εκ τούτου στη διεθνή πολιτική η ισχύς λειτουργεί ως μία “Ultima ratio”, η οποία όμως είναι πρωταρχική και διαρκής. Έτσι κάποια κράτη μπορεί ενίοτε να καθοδηγούνται από απληστία και φιλοδοξία, ωστόσο η αναρχία και η απειλή πολέμου τα προκαλεί να υποκινούνται ως ένα βαθμό από το φόβο και την έλλειψη εμπιστοσύνης.²²

Κατά τα προλεχθέντα, συμπεραίνεται ότι η αναρχία του διεθνούς συστήματος έχει δύο σημαντικές προεκτάσεις, αφενός μεν τον πλήρη διαχωρισμό εσωτερικής και εξωτερικής τάξης, αφετέρου δε την αρχή της αυτό-βοήθειας που είναι η κύρια αρχή δράσης για όλα τα κράτη. Σε ότι αφορά δε το διαφορετικό περιεχόμενο της εσωτερικής

²⁰ Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995), σελ.28.

²¹ Grieco M. Joseph, (1988), *op. cit.*, σελ. 497-498.

²²Βλ. Waltz N. Kenneth, (1979), *op. cit.*, σελ. 88-90.

πολιτικής από τη διεθνή, οι ρεαλιστές είναι σαφείς και κατηγορηματικοί.

Σχετικά με το δεύτερο στοιχείο που συνεπάγεται το άναρχο διεθνές σύστημα, την αρχή της αυτοβοήθειας (“Self-help”), θα πρέπει να σημειωθεί πως είναι καθοριστικής σημασίας για την κατανόηση της κρατικής συμπεριφοράς και της λειτουργίας του συνόλου της διεθνούς πολιτικής. Η συγκεκριμένη έννοια δεν σημαίνει τίποτα περισσότερο από το ότι, το κάθε κράτος θα πρέπει να στηριχθεί στις δικές του δυνάμεις, προκειμένου να επιβιώσει στη «ζούγκλα» της διεθνούς πολιτικής. Η συνδρομή των διεθνών θεσμών, των οργανισμών και οποιουδήποτε άλλου σχηματισμού δεν έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς μπορεί να γίνει εκμεταλλεύσιμη μόνο με την προϋπόθεση της ισχύος. Επιπλέον, βοήθεια δεν μπορεί να αναζητηθεί από άλλα κράτη, εφόσον ακόμα και στο πλαίσιο συμμαχιών ενυπάρχει το στοιχείο του φόβου της εξαπάτησης. Επομένως το κράτος στέκεται μόνο του στον διεθνή αγώνα για επιβίωση, αναζητώντας τον τρόπο και τους πόρους με τους οποίους θα την εξασφαλίσει.

Ταυτόχρονα όμως τίθενται παράλληλα ζητήματα, τα οποία οδηγούν στην κατανόηση βασικών εννοιών του ρεαλισμού. Ο μοναχικός αγώνας για επιβίωση, μέσω της απόκτησης ισχύος, έχει ως αποτέλεσμα την επίτευξη της ασφάλειας, η οποία όμως εφόσον επιτευχθεί από ένα κράτος, επιφέρει αυτόματα ανασφάλειας στα υπόλοιπα κράτη του συστήματος. Πρόκειται λοιπόν για το περίφημο δίλημμα ασφαλείας (“Security dilemma”).

Ο John Herz λοιπόν, ανέπτυξε την έννοια του διλήμματος ασφαλείας για να εξηγήσει το γιατί τα κράτη καθοδηγούνται να υιοθετήσουν τη βία, τόσο από φόβο, όσο και από επιθυμία για εξουσία: *«Η αναζήτηση για ισχύ είναι συνήθως μια ανταπόκριση σε απειλή, όχι η πρωταρχική της αιτία. Τα κράτη αποκτούν ισχύ για να αποφύγουν την επίθεση, την επικυριαρχία ή την εξόντωση από άλλα. Αυτές οι προσπάθειες να περιφρουρήσουν την ασφάλειά τους, κάνουν τους άλλους πιο ανασφαλείς και τους αναγκάζουν να προετοιμάζονται για το χειρότερο. Καθώς κανένα κράτος δεν είναι δυνατόν να νιώσει απόλυτα ασφαλές σε έναν τέτοιο κόσμο ανταγωνιζόμενων μονάδων, ο ανταγωνισμός ισχύος ανακύπτει και ο φαύλος κύκλος της ασφάλειας συνεχίζεται»*.²³

Επιδίωξη ισχύος

Η τρίτη βασική αρχή του πολιτικού ρεαλισμού έγκειται στο ότι τα κράτη

²³Βλ. Herz H. John, “Idealist Internationalism and the Security Dilemma”, *World Politics*, Vol. 2, No. 2, 1950, σελ. 157–180.

προκειμένου να επιβιώσουν σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα, επιδιώκουν την απόκτηση ισχύος. Η ισχύς είναι ο κινητήριος μοχλός του συστήματος και χαρακτηρίζεται ως το «νόμισμα της διεθνούς πολιτικής. Παρά το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει, ο ορισμός της παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες, λόγω της ασάφειας της έννοιας. Το ίδιο πρόβλημα παρουσιάζει και ο υπολογισμός της, καθώς πρόκειται για έννοια που σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους.²⁴

Ο Αθανάσιος Πλατιάς ορίζει την ισχύ σε τρία επίπεδα: α) ως έλεγχο επί των πόρων, π.χ. οικονομικών, στρατιωτικών (“control over resources”), β) ως έλεγχο επί της συμπεριφοράς των άλλων, π.χ. επιρροή (“control over others”) και γ) ως έλεγχο επί του αποτελέσματος (“control over outcomes”).²⁵

Οι ρεαλιστές ανέκαθεν επιχειρηματολογούν ότι η ισχύς είναι ο αποφασιστικός παράγοντας που καθορίζει τις σχέσεις μεταξύ διακριτών πολιτικών κοινοτήτων και η σημασία της είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, ώστε να κατανοηθούν οι δυναμικές του πολέμου και της ειρήνης. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο Θουκυδίδης για τη συμπεριφορά της Αρχαίας Αθήνας απέναντι στους κατοίκους της Μήλου το 400 π.Χ.: «Οι ισχυροί κάνουν αυτό που θέλουν, σύμφωνα με αυτό που τους επιβάλλει η δύναμή τους και οι ανίσχυροι υπομένουν τις συνέπειες, υποχωρώντας, όσο τους επιτρέπει η αδυναμία τους».²⁶

Για τον Mearsheimer, οι υπολογισμοί περί της δύναμης βρίσκονται στην καρδιά του πως τα κράτη αντιλαμβάνονται τον κόσμο που τα περιβάλλει. «Η ισχύς είναι το νόμισμα της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων και τα κράτη ανταγωνίζονται για αυτήν μεταξύ τους. Ότι είναι τα χρήματα για την οικονομία είναι η ισχύς για τις διεθνείς σχέσεις».²⁷

Ακαδημαϊκοί όπως οι Waltz και Mearsheimer αποδίδουν τους στόχους των κρατών στη δομή του διεθνούς συστήματος, ωστόσο ο πρώτος πιστεύει πως τα κράτη επιδιώκουν αρκετή ισχύ μόνο μέχρι το σημείο που εξασφαλίζουν την επιβίωση, ενώ ο δεύτερος τα

²⁴Για το πρόβλημα ορισμού της ισχύος βλ. Baldwin A. David, “Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies”, *World Politics*, Vol. 31, No.2, 1979, σελ. 161–94, Barnett Michael, Duvall Raymond, “Power in International Politics”, *International Organization*, Vol. 59, No.1, 2005, σελ. 39–75.

²⁵Πλατιάς Αθανάσιος, *Εισαγωγή στο Waltz Kenneth, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, σε μετάφραση Κωνσταντίνου Κολιόπουλου και εισαγωγή Αθανασίου Πλατιά (Αθήνα: Ποιότητα, 2011), σελ. 17.

²⁶Schmidt C. Brian, “Realism and Facets of Power in International Relations”, στο Berenskoetter Felix, Williams M.J. (Eds.), *Power in World Politics* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007), σελ. 43, Αθανάσιος Πλατιάς, (1999), op. cit..

²⁷Mearsheimer J. John, (2001), σελ. .22, 55-56, 86.

παρουσιάζει να επιζητούν όλη την ισχύ που μπορούν να έχουν, με την ηγεμονία του συστήματος ως τον απώτερο στόχο τους.

Κρίσιμο ρόλο στη διεθνή πολιτική και κατ' επέκταση καθοριστικό στην κρατική συμπεριφορά, διαδραματίζει η έννοια της ισορροπίας ισχύος (“Balance of power”). Οι Αρβανιτόπουλος και Κώνστας ορίζουν ως ισορροπία ισχύος τη διαδικασία μέσω της οποίας κανένα κράτος ή συμμαχία δεν αποκτά κυριαρχία επί άλλων θεωρητικά ισοτίμων πολιτικών οντοτήτων. Η ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια και περιφερειακή κατανομή της και η προσπάθεια των πολιτικών οντοτήτων που εμπλέκονται να διατηρήσουν την υφιστάμενη κατάσταση ισορροπίας ισχύος είναι ένας τρόπος επίτευξης σταθερότητας και αποτροπής μιας διαρκούς κατάστασης συγκρούσεων. Συνεπώς, η ισορροπία ισχύος είναι ένας μηχανισμός διατήρησης της υφιστάμενης ισορροπίας στην κατανομή ισχύος.²⁸

Κρατικό συμφέρον & Ορθολογική συμπεριφορά

Η τέταρτη αρχή του πολιτικού ρεαλισμού είναι ότι τα κράτη λειτουργούν στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, με κύριο γνώμονα τα συμφέροντά τους. Ο τρόπος προσδιορισμού της έννοιας του συμφέροντος δεν είναι πάντοτε ο ίδιος και μπορεί από κράτος σε κράτος να διαφέρει. Πάντως το σύνολο των μελετητών καταλήγουν ότι το υπέρτατο εθνικό συμφέρον είναι η επιβίωση εντός του άναρχου συστήματος. Μάλιστα όλοι οι υπόλοιποι στόχοι έπονται έναντι αυτής και έτσι καθίσταται απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε περαιτέρω κρατική συμπεριφορά.

Ο Hans Morgenthau υποστήριξε ότι το συμφέρον είναι μια σταθερά από την οποία η πολιτική πράξη πρέπει να κρίνεται και να καθοδηγείται, διότι ο αντικειμενικός σκοπός της εξωτερικής πολιτικής θα πρέπει να προσδιορίζεται με όρους εθνικού συμφέροντος. Αν και αναγνώρισε ότι σε δεδομένη χρονική στιγμή το εθνικό συμφέρον θα πρέπει να διαμορφώνεται με βάση το πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, ο προσδιορισμός του με όρους ισχύος λύνει σε κάθε περίπτωση το πρόβλημα της υποκειμενικότητας. Κατά αυτόν τον τρόπο, το εθνικό συμφέρον τίθεται με όρους στρατηγικής και οικονομικής ικανότητας, καθώς η διεθνής πολιτική είναι κυρίως ένας αγώνας ισχύος μεταξύ κρατών. Βέβαια ο ορισμός της δύναμης θα

²⁸Κώνστας Δημήτριος και Αρβανιτόπουλος, (2002), *op. cit.*, σελ. 204.

αλλάζει από καιρό σε καιρό: άλλες φορές θα είναι κρίσιμη η οικονομική ισχύς, άλλες φορές η στρατιωτική ή η πολιτισμική.²⁹

Οι δομικοί ρεαλιστές γενικά αντιμετωπίζουν το εθνικό συμφέρον ως την επιβίωση του κράτους και τη βελτιστοποίηση της θέσης του στο σύστημα. Οι πιέσεις που ασκεί το διεθνές σύστημα, λόγω της δομικότητάς του, δεν είναι πιέσεις για τον καθορισμό του εθνικού συμφέροντος, αλλά πιέσεις που επηρεάζουν τις στρατηγικές και τις αποφάσεις των μηχανισμών του κράτους.³⁰

Κατά τον Joseph Grieco, βάσει της αναρχίας του συστήματος τα κράτη δεν θέτουν την ατομική ευζωία ως το πρωτεύον τους μέλημα, αντίθετα η επιβίωση αποτελεί το κεντρικό εθνικό συμφέρον. Το διεθνές περιβάλλον τιμωρεί αυστηρά τα κράτη τα οποία αδυνατούν να προστατεύσουν τα ζωτικά τους συμφέροντα ή αν επιδιώξουν στόχους πέραν των δυνατοτήτων τους. Κατά αυτόν τον τρόπο τα κράτη θεωρούνται «ευαίσθητα στο κόστος» και συμπεριφέρονται ως ορθολογικοί δρώντες.³¹

Σε αυτό το σημείο τίθεται το ζήτημα του τρόπου με τον οποίον ενεργούν τα κράτη στη διεθνή σκηνή. Οι ρεαλιστές τείνουν να πιστεύουν πως το κάθε κράτος είναι ένας ορθολογικός δρων, έχοντας περιορισμένες επιλογές λόγω της αναρχικής φύσης του διεθνούς συστήματος. Ο όρος «ορθολογικός δρων» σημαίνει ότι στη διαδικασία λήψης αποφάσεων το κράτος προβαίνει σε μία ανάλυση κόστους-οφέλους (“Cost-benefit analysis”), προκειμένου να επιλέξει τη βέλτιστη πολιτική και να προωθήσει με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντά του.³²

Σύγκρουση & Ανταγωνισμός

Η πέμπτη αρχή του πολιτικού ρεαλισμού έγκειται στο ότι οι διεθνείς σχέσεις έχουν χαρακτήρα συγκρουσιακό και ανταγωνιστικό. Σε ένα άναρχο σύστημα, όπου τα κράτη προσπαθούν με τα μέσα που διαθέτουν, να διαφυλάξουν και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους, έρχονται αναγκαστικά σε σύγκρουση με τα άλλα κράτη που

²⁹Για αναλυτική παρουσίαση της αντίληψης του εθνικού συμφέροντος από τον Hans Morgenthau, βλ. Morgenthau J. Hans, *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy* (New York: Alfred Knopf, 1951), σελ. 12.

³⁰Ευαγόρου Λ. Ευαγόρας, *Τα οικονομικά της άμυνας Ελλάδας-Τουρκίας και οι μεταξύ των κρατών σχέσεις, μια θεωρητική προσέγγιση στον πολιτικό ρεαλισμό και στη στρατηγική των διεθνών σχέσεων*, Διδακτορική Διατριβή (Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονία, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών και Πολιτικών Σπουδών, 2005), σελ. 261.

³¹Grieco M. Joseph, (1988), *op. cit.*, σελ. 498, Αθανάσιος Πλατιάς, (1995), *op. cit.*.

³²Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, (2001), *op. cit.*, σελ. 23, Αθανάσιος Πλατιάς, (1995), *op. cit.*.

προσπαθούν να πράξουν το ίδιο.³³

Μάλιστα οι Dougherty και Pfalzgraff διαχωρίζουν τους όρους σύγκρουση και ανταγωνισμό. Η σύγκρουση αναφέρεται σε μια κατάσταση όπου μια αναγνωρίσιμη ομάδα ανθρώπων βρίσκεται σε συνειδητή αντίθεση με μια άλλη ή με άλλες αναγνωρίσιμες ομάδες ανθρώπων, επειδή οι ομάδες αυτές επιδιώκουν αντίθετους ή φαινομενικά αντίθετους σκοπούς. Σε ότι αφορά στις διεθνείς σχέσεις η σύγκρουση μπορεί να είναι η κατάσταση όπου δύο ή περισσότερα κράτη εμπλέκονται σε ένα πλέγμα διαφορών μεταξύ τους, οι οποίες εκ των πραγμάτων δημιουργούν ανταγωνιστικές στρατηγικές.³⁴

Η έλλειψη κεντρικής εξουσίας, η οποία θα μπορούσε να επιβάλλει την τάξη σε ένα άναρχο σύστημα, έχει ως αποτέλεσμα να κυριαρχεί ο ανταγωνισμός των κρατών τόσο σε πολιτικο-στρατιωτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.³⁵

Οι υπολογισμοί για την απόκτηση ισχύος κυριαρχούν στη σκέψη των κρατών και αυτά ανταγωνίζονται για την ισχύ μεταξύ τους. Ο ανταγωνισμός αυτός έχει ποιοτικά χαρακτηριστικά μηδενικού αθροίσματος (“zero-sum quality”), πράγμα που τον καθιστά έντονο και ανελέητο. Τα κράτη ενίοτε συνεργάζονται, κατά βάθος όμως τα συμφέροντά τους είναι αντιμαχόμενα και δεν χαρακτηρίζονται από αρμονία.³⁶

Ο Charles Kegley παρατηρεί ότι σε ένα σύστημα χαρακτηριζόμενο από αναρχία, τα κράτη είναι πιο πιθανό να ανταγωνιστούν το ένα το άλλο, γιατί το καθένα από αυτά προσπαθεί να διατηρήσει ή να ενδυναμώσει τη θέση του σε σχέση με άλλα κράτη, τα οποία εμφανίζονται ως μελλοντικοί αντίπαλοι. Ενώ τα κράτη βραχυπρόθεσμα συσπειρώνονται και συνεργάζονται, έτσι ώστε να εναντιωθούν σε έναν αναδυόμενο ισχυρό αντίπαλο, η μηδενικού αθροίσματος φύση της ισχύος και της ασφάλειας, περιορίζει τις μόνιμες και συστημικού εύρους συμμαχίες. Με λίγα λόγια η ίδια η δομή του συστήματος εμποδίζει τη διακρατική συνεργασία και της προσδίδει πεπερασμένα όρια.³⁷

³³Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία: Θεωρία και Πράξη* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ. 232.

³⁴Ευαγόρου Ευαγόρας, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως Σήμερα: Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική*, με πρόλογο του Ηλία Κουσκουβέλη (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ. 54.

³⁵Βλ. Morgenthau J. Hans, (1954), *op. cit.*

³⁶Mearsheimer J. John, *Realism*, (2002), *op. cit.*, σ. 25.

³⁷Βλ. την εισαγωγή του Kegley W. Charles Jr., υποσημείωση 14 σελ. 4-5, στο Kegley W. Charles Jr. (Ed.), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neo-Liberal Challenge* (Palgrave Macmillan, 1995).

Συνεργασία υπό προϋποθέσεις: Απόλυτα Vs Σχετικά κέρδη

Ο ανωτέρω περιγραφόμενος συγκρουσιακός-ανταγωνιστικός χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος, δεν συνεπάγεται ότι οι ρεαλιστές αρνούνται την πιθανότητα συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Αντίθετα, η συνεργασία είναι δυνατή και μπορεί να επέλθει εάν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα θα είναι αμοιβαία επωφελές.³⁸ Όμως, αυτό που ισχύει είναι ότι η επίτευξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών είναι αρκετά δύσκολη, ενώ η διατήρησή της είναι ακόμη δυσκολότερη και εξαρτάται από την ισχύ των κρατών που συμμετέχουν σε αυτή.³⁹

Η συνεργασία μπορεί να οριστεί ως η εθελοντική ρύθμιση εκ μέρους των κρατών των πολιτικών τους, έτσι ώστε να διαχειρίζονται τις διαφορές τους και να φθάνουν σε ένα αμοιβαία επωφελές αποτέλεσμα. Επίσης, διακρίνονται τρία στοιχεία που την χαρακτηρίζουν: α) Είναι εθελοντική, άρα τα κράτη μπορεί να επιλέξουν είτε να μην συμμετάσχουν σε μια νέα συνεργασία, είτε να εγκαταλείψουν μία προϋπάρχουσα συνεργασία, β) Η διεθνής συνεργασία περιλαμβάνει την οριοθέτηση από τα συμμετέχοντα κράτη κάποιου συγκεκριμένου συμπεφωνημένου σκοπού, για την εκπλήρωση του οποίου θα ενώσουν όλα τις προσπάθειες και τις δυνάμεις τους, γ) Η συνεργασία δεν αποτελεί μια στιγμιαία αλληλεπίδραση μεταξύ των κρατών για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα, αλλά μια μακροπρόθεσμη σχέση, που έχει να κάνει με την ίδρυση και τη λειτουργία ενός διεθνούς καθεστώτος (“International regime”).⁴⁰

Η επιφυλακτική στάση των ρεαλιστών απέναντι στη συνεργασία οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Πρώτον, σε κάθε προσπάθεια συνεργασίας το κάθε μέρος έχει το φόβο

³⁸Βλ. Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, (2010), *op. cit.*, σελ. 232-236.

³⁹Ο Robert Jervis είναι πιο δεκτικός στις δυνατότητες συνεργασίας και πιστεύει πως το αυξημένο επίπεδο επικοινωνίας μεταξύ των κρατών και η ικανότητα να διαβλέπουν πως θα ενεργήσουν οι αντίπαλοί τους στο μέλλον, μπορούν να διευκολύνουν τη μι διαμάχη. Ωστόσο αυτό δε σημαίνει πως η συνεργασία είναι εύκολη ή προκύπτει αυτόματα. Η συνεργασία επέρχεται εύκολα όταν δεν ισχύουν πλέον οι υποθέσεις περί ισορροπίας ισχύος και τα κίνητρα κρατικής δράσης μεταβάλλονται έτσι ώστε η αναρχία και το δίλημμα ασφαλείας δεν παρέχουν ισχυρό ερέθισμα για ανεπιθύμητη διαμάχη. Σε τελική ανάλυση επισημαίνει ότι καθώς δεν υπάρχουν θεσμοί ή αρχές που να μπορούν να επιβάλλουν διεθνείς νόμους, οι πολιτικές της συνεργασίας που θα επιφέρουν αμοιβαίες ανταμοιβές εάν οι άλλοι συνεργαστούν, μπορεί να επιφέρουν επίσης την καταστροφή εάν αυτό δεν πραγματοποιηθεί. Επειδή τα κράτη έχουν επίγνωση αυτής της κατάστασης, η αναρχία ενθαρρύνει συμπεριφορά που δημιουργεί σε όλους κλίμα ανησυχίας, περισσότερο από όσο θα μπορούσε να υπάρχει, ακόμα και σε ακραίες καταστάσεις όπου όλα τα κράτη θα ήθελαν να «παγώσουν» το status quo. Η κατάσταση λοιπόν αυτή περιγράφει την αλήθεια σχετικά με τη στάση των ανδρών στο «Κυνήγι του ελαφιού» (Stag hunt) του Rousseau, καθώς και τα πραγματικά διλήμματα που αυτοί αντιμετωπίζουν. Βλ. Jervis Robert, (1978), *op. cit.*, σελ.167, Jervis Robert, “From Balance to Concert: A Study of International Security Cooperation” στο Oye A. Kenneth (Ed.), *Cooperation Under Anarchy* (Princeton: Princeton University Press, 1986), σελ. 79.

⁴⁰Grieco M. Joseph, *Cooperation Among Nations: Europe, America and Non-Tariff Barriers to Trade* (Ithaca & London: Cornell University Press, 1990), σελ. 22.

της εξαπάτησης (“cheating”) από το άλλο ή τα άλλα. Δεύτερον, τα κράτη ενδιαφέρονται να αποκομίσουν απόλυτα οφέλη (“absolute gains”) από τη συμμετοχή τους σε συνεργασίες με άλλα κράτη, όμως ενδιαφέρονται περισσότερο για το πόσο θα κερδίσουν σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη, δηλαδή ενδιαφέρονται για τα σχετικά κέρδη (“relative gains”).⁴¹

Σε αυτό το σημείο η σκέψη και το έργο του Joseph Grieco αξίζουν ιδιαίτερης μνείας και ανάλυσης, καθώς καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις σύγχρονες βάσεις του νεορεαλισμού. Οι απόψεις του για τη διακρατική συνεργασία και ιδίως για τον ρόλο των σχετικών και απόλυτων κερδών, έχουν αποτελέσει το κέντρο της σύγχρονης αντιπαράθεσης με το νεοφιλελευθερισμό. Σημαντικό ρόλο στην ανάλυσή του λαμβάνει και η θεωρία παιγνίων, με το περίφημο δίλημμα των φυλακισμένων (“Prisoner’s Dilemma”) να βρίσκεται στο επίκεντρο της ερμηνευτικής προσπάθειας του φαινομένου της διεθνούς συνεργασίας.

Κατά την άποψή του λοιπόν όπως αυτή εκφράζεται στο έργο του “*Cooperation Among Nations*”, τα κράτη επιδιώκουν τη διατήρηση της θέσης τους (“positional”) στο διεθνές σύστημα και δεν λειτουργούν ατομιστικά (“atomistic”). Η τάση αυτή για τη διατήρηση της θέσης τους μπορεί να περιορίσει δραστικά τη διάθεση-θέληση για συνεργασία, ακόμη και όταν τα δεσμεύουν κοινά συμφέροντα. Επιπλέον, ο ρόλος της αναρχίας του διεθνούς συστήματος είναι αυτός που ωθεί τα κράτη να μην συμπεριφέρονται ως ορθολογικοί εγωιστές (“rational egoists”), αλλά με τρόπο αμυντικό προς διατήρηση της θέσης τους (“defensive positionalists”). Παρόλο που η διεθνής αναρχία υποδηλώνει την έλλειψη κοινής κεντρικής κυβέρνησης, ορισμό στον οποίον συμφωνούν και οι νεοφιλελεύθεροι, τα κράτη δεν πιστεύουν ότι η έλλειψη αυτή σημαίνει μόνο την απουσία αρχής ικανής να επιβάλλει δεσμεύσεις. Αντίθετα, επισημαίνεται ότι τα κράτη αναγνωρίζουν ότι στην αναρχία δεν υπάρχει ανώτατη ρυθμιστική αρχή η οποία θα αποτρέψει τα άλλα κράτη από τη χρήση βίας ή την απειλή χρήσης βίας, προκειμένου αυτά να κυριαρχήσουν ή να καταστρέψουν τα πρώτα. Κατά αυτόν τον τρόπο η ατομική ευημερία δεν είναι το κύριο και αποκλειστικό ενδιαφέρον των κρατών, καθώς αυτά υπολογίζουν πρώτα την επιβίωση και την ανεξαρτησία τους και καθοδηγούμενα από αυτές τις ανάγκες, καθίστανται ιδιαιτέρως ευαίσθητα στην

⁴¹Lamy L. Steven, “Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neo-liberalism”, στο Baylis John, Smith Steve, Owens Patricia, (Eds.), *Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, (New York: Oxford University Press, 2008), σελ. 212.

οποιαδήποτε φθορά των σχετικών τους ικανοτήτων.⁴² Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο πρωταρχικός και κύριος στόχος των κρατών σε κάθε σχέση δεν είναι η επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού ατομικού κέρδους ή ανταμοιβής, αλλά η παρεμπόδιση των υπολοίπων να δημιουργήσουν ανάπτυξη των σχετικών ικανοτήτων τους.⁴³

Αναλυτικότερα, στο πλαίσιο μιας συνεργατικής συμφωνίας, ένα κράτος θα αρνηθεί να συμμετάσχει και θα αποχωρήσει ή άμεσα θα περιορίσει τις δεσμεύσεις του, εάν πιστεύει ότι οι συνέταιροί του θα αποκομίσουν ή είναι πιθανόν να αποκομίσουν μεγαλύτερο σχετικό. Το κράτος αυτό θα πράξει ανάλογα, ακόμα και στην περίπτωση που η συμμετοχή του στην εν λόγω συμφωνία θα του απέδιδε μεγάλα απόλυτα κέρδη. Επιπλέον, ένα κράτος που ενδιαφέρεται για τα σχετικά κέρδη πιθανότατα θα αρνηθεί να συνεργαστεί ακόμη και αν είναι βέβαιο ότι οι συνέταιροι θα τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους στο πλαίσιο της συμφωνίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι, ένα κράτος που πιστεύει ότι μια προτεινόμενη συμφωνία θα παρέχει σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη απόλυτα κέρδη και παράλληλα από αυτήν προκύπτουν κέρδη που ευνοούν τους συνεταίρους, τότε η μεγαλύτερη βεβαιότητα ότι αυτοί θα τηρήσουν πιστά τη συμφωνία, θα ενισχύσει τις ανησυχίες για τα σχετικά κέρδη. Κατά αυτόν τον τρόπο, ένα κράτος που είναι ευαίσθητο στα σχετικά κέρδη είναι πολύ πιθανόν ότι θα ανταποκριθεί με μικρότερη προθυμία στη συνεργασία και όχι μεγαλύτερη, εάν γνωρίζει ότι τα υπόλοιπα κράτη είναι διατεθειμένα να κρατήσουν το λόγο τους.⁴⁴ Ο μηχανισμός λειτουργίας των σχετικών κερδών και η προτίμηση τους έναντι των απόλυτων αποδίδεται με απλό τρόπο ως εξής: *«Τα κράτη φοβούνται ότι οι συνεργάτες τους θα τους ξεπεράσουν σε σχετικές ικανότητες και τέλος ότι οι όλο και πιο ισχυροί συνεργάτες τους σήμερα μπορεί να μεταβληθούν σε πιο τρομερούς εχθρούς σε κάποιο σημείο στο μέλλον».*⁴⁵

Γενικά ο Grieco μέσω των παραπάνω συλλογισμών και της γενικευμένης χρήσης ενός μέρους της θεωρίας παιγνίων, καταλήγει στο ότι τα κράτη σε περιβάλλον αναρχίας, εντοπίζουν επιπρόσθετες αβεβαιότητες-ανησυχίες όταν βρίσκονται σε

⁴²Οι ικανότητες μπορεί να λογίζονται ως οικονομικοί, στρατιωτικοί και πολιτικοί πόροι, των οποίων η κατάλληλη χρήση επιτρέπει στο κράτος να επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά των άλλων κρατών ή να αντισταθεί σε ότι θεωρεί ως ανεπιθύμητη αλλαγή στη δική του συμπεριφορά και προκαλείται από αντίπαλα κράτη. Οι ικανότητες και ιδίως η ποσότητά και η ποιότητά τους συγκρινόμενες με αυτές των λοιπών κρατών, αποτελούν την υπέρτατη βάση για την κρατική ασφάλεια και ανεξαρτησία σε ένα περιβάλλον αναρχίας χαρακτηριζόμενο από την αρχή της αυτό-βοήθειας (self-help).

⁴³Grieco M. Joseph, (1990), op. cit., σελ. 41.

⁴⁴Grieco M. Joseph, (1988), op. cit., σ. 499.

⁴⁵Ibid, σελ. 487-488.

συνεργατικά πλαίσια. Αυτές περιλαμβάνουν πρώτον το ποιος από όλους θα επιτύχει τα μεγαλύτερα κέρδη και δεύτερον το εάν οι ανισοροπίες στα κέρδη θα επηρεάσουν τις σχετικές ικανότητες των κρατών. Επιπρόσθετα, ακόμη και εάν η εξαπάτηση (“cheating”) είναι ελεγχόμενη, τα κράτη αντιλαμβάνονται ένα επιπλέον ρίσκο στη συνεργατική προσπάθεια, το ότι δηλαδή ένας συνέταιρος πιθανότατα θα επιτύχει μεγαλύτερα κέρδη, ενδυναμώνοντας τον εαυτό του και επιζητώντας επιρροή επί των άλλων.⁴⁶

Τέλος και με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε είναι χρήσιμο να συνοψισθούν οι βασικές αρχές του νέο-ρεαλισμού ως εξής: α) Τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες στις διεθνείς σχέσεις, β) Το διεθνές περιβάλλον τιμωρεί αυστηρά τα κράτη που αποτυγχάνουν να προστατεύσουν τα ζωτικά συμφέροντά τους ή επιδιώκουν στόχους πέραν των δυνατοτήτων τους. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη είναι «ευαίσθητα στο κόστος» και δρουν ως ομοιογενείς ορθολογικοί παράγοντες, γ) Η διεθνής αναρχία είναι η πρωταρχική δύναμη που καθορίζει τα κίνητρα και τις δράσεις των κρατών, δ) Τα κράτη στην κατάσταση αναρχίας ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια, είναι προδιατεθειμένα προς τη διαμάχη και τον ανταγωνισμό και συχνά αποτυγχάνουν να συνεργαστούν ακόμη και αν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, ε) Οι διεθνείς θεσμοί επιδρούν επιφανειακά στις προοπτικές συνεργασίας.⁴⁷

5.3. Η Φιλελεύθερη θεωρία

5.3.1. Γενικά στοιχεία

Η φιλελεύθερη παράδοση των διεθνών σχέσεων είναι συνυφασμένη με την εμφάνιση του σύγχρονου φιλελεύθερου κράτους. Οι φιλελεύθεροι φιλόσοφοι

⁴⁶Σημειώνεται ότι οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν πως η αναρχία εμποδίζει τη συνεργασία καθώς παράγει αβεβαιότητα για τα κράτη σχετικά με τη συμμόρφωση των συνεταίρων και μέχρι αυτό το σημείο συμφωνούν με τις απόψεις του Grieco. Το αποτέλεσμα που αυτά φοβούνται περισσότερο είναι η εξαπάτηση στο πλαίσιο καταστάσεων με σύνθετα συμφέροντα (mixed-interest situations). Βέβαια η επιτυχής μονομερής εξαπάτηση είναι δύσκολο να επέλθει και το πιο πιθανό «χειρότερο σενάριο» (worst case scenario) είναι όλα τα κράτη να μη συνεργαστούν και να βρεθούν σε κατάσταση λιγότερο επωφελή από αυτήν στην οποία είχαν εργαστεί από κοινού. Η αναρχία και η ύπαρξη σύνθετων συμφερόντων εν τέλει, συχνά προκαλούν τα κράτη να υπομείνουν το ευκαιριακό κόστος της μη επίτευξης αποτελέσματος, το οποίο είναι αμοιβαία πιο επωφελές. Βλ. Grieco M. Joseph, (1990), *op. cit.*, σελ. 48, Axelrod Robert, Keohane O. Robert, “Achieving Cooperation Under Anarchy: Strategies and Institutions”, *World Politics*, Vol. 38, No. 1, 1985, σελ. 231.

⁴⁷Grieco M. Joseph, (1988), *op. cit.*, σελ. 488.

ξεκινώντας από τον Βρετανό John Locke τον 17° αιώνα, διέβλεπαν ισχυρές προοπτικές για ανθρώπινη πρόοδο στο πλαίσιο των σύγχρονων αστικών κοινωνιών και καπιταλιστικών οικονομιών, που θα μπορούσαν να ευδοκιμήσουν ιδιαίτερα σε εκείνα τα κράτη που παρείχαν εγγυήσεις για τις προσωπικές ελευθερίες. Η σύγχρονη εποχή λοιπόν, αποτελούσε το όχημα για μια νέα και καλύτερη ζωή, χωρίς αυταρχική διακυβέρνηση και με ένα σαφώς υψηλότερο επίπεδο υλικής ευημερίας.

Η βάση της φιλελεύθερης πίστης στη δυνατότητα ανθρώπινης προόδου συνοψίζεται στο ότι το σύγχρονο κράτος λειτουργεί με ένα τέτοιο πολιτικό και οικονομικό σύστημα που θα αποφέρει, σύμφωνα με τη γνωστή φράση του Άγγλου φιλοσόφου του 18^{ου} αιώνα, Jeremy Bentham: «Τη μέγιστη δυνατή ευτυχία στο μέγιστο δυνατό αριθμό ανθρώπων». Επιπλέον, ο ίδιος επινόησε τον όρο «διεθνές δίκαιο» και πίστευε πως ήταν προς το λογικό συμφέρον των συνταγματικών κρατών να τηρούν το διεθνές δίκαιο κατά την άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής.⁴⁸ Βέβαια ο Γερμανός φιλόσοφος Immanuel Kant εξέλιξε τα προηγούμενα επιχειρήματα και υποστήριξε ότι ένας κόσμος αποτελούμενος από συνταγματικά κράτη που επιδεικνύουν σεβασμό μεταξύ τους (αποκαλούμενα ως δημοκρατίες), θα μπορούσε να εξασφαλίσει την «αιώνια ειρήνη» στον κόσμο.⁴⁹

Κατά τα άλλα οι φιλελεύθεροι γενικά ερμηνεύουν θετικά την ανθρώπινη φύση. Δείχνουν μεγάλη εμπιστοσύνη στην ανθρώπινη λογική και είναι πεπεισμένοι ότι μπορούν να εφαρμοστούν ορθολογικά κριτήρια για τη διαχείριση των εξωτερικών θεμάτων. Αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι είναι ιδιοτελείς και ανταγωνιστικοί, μέχρι όμως ενός σημείου. Πιστεύουν παράλληλα, ότι οι άνθρωποι έχουν και πολλά κοινά συμφέροντα και συνεπώς μπορούν να επιδοθούν σε συνεργασίες και κοινωνικές δράσεις, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό πεδίο, ώστε να επιτύχουν μεγαλύτερα οφέλη σε εθνικό επίπεδο, αλλά και διεθνώς. Η αντιπαλότητα λοιπόν και ο πόλεμος δεν είναι αναπόφευκτοι και εφόσον οι άνθρωποι εφαρμόζουν τη λογική τους, μπορούν να επιτύχουν αμοιβαία επωφελείς συνεργασίες όχι μόνο στο εσωτερικό των κρατών, αλλά και πέρα από τα εθνικά σύνορα. Η ανθρώπινη λογική κατά αυτόν τον τρόπο μπορεί να επικρατήσει και έτσι να ξεπεραστούν ανθρώπινες φοβίες και το

⁴⁸Rosenblum L. Nancy, *Bentham's Theory of the Modern State* (Cambridge, M.A.: Harvard University Press, 1978), σελ. 101.

⁴⁹Βλ. Gallie W.B., *Philosophers of Peace and War: Kant, Clausewitz, Marx, Engels and Tolstoy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1978), σελ. 8-36.

εγγενές πάθος για εξουσία.⁵⁰

Η ανωτέρω παρατηρούμενη αισιοδοξία του φιλελευθερισμού για την επικράτηση της λογικής υποχώρησε σημαντικά στην μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο εποχή, λόγω της έκτασης και της βιαιότητας της σύγκρουσης. Ωστόσο, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. οι φιλελεύθεροι επανέκαμψαν δριμύτεροι θεωρώντας πως με την ολοκληρωτική επικράτηση της φιλελεύθερης δημοκρατίας, θα μπορούσε να επέλθει ακόμα και το «τέλος της ιστορίας», όπως οι άνθρωποι τη γνώριζαν μέχρι τότε.⁵¹ Βέβαια, το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης αναπόφευκτα μείωσε σε κάποιο βαθμό την αξιοπιστία των φιλελεύθερων επιχειρημάτων, περί της έλευσης της ειρήνης και του τέλους των συγκρούσεων και του πολέμου. Παράλληλα ανανεώθηκε η επιχειρηματολογία της ρεαλιστικής σχολής σκέψης, η οποία σε αντιδιαστολή με τον φιλελευθερισμό, υποστηρίζει τη γραμμικότητα της ιστορίας και τη συνέχιση της κρατικής διαμάχης.⁵²

Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου και την επικράτηση της «φιλελεύθερης-δημοκρατικής» δύναμης των Η.Π.Α., πολλοί μελετητές των διεθνών σχέσεων πίστεψαν πως ήρθε η κατάλληλη στιγμή για την επίτευξη της «αιώνιας ειρήνης» που οραματίστηκε ο Emmanuel Kant. Κατά αυτόν τον τρόπο, τα επιχειρήματα του πολιτικού ρεαλισμού περί της συνέχισης του πολέμου ως απόρροια συσχετισμών ισχύος στο διεθνές στερέωμα, θεωρήθηκαν από μερίδα ακαδημαϊκών παρωχημένα και ξεπερασμένα από τις εξελίξεις.

Τη σκυτάλη στη διαδικασία της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης ανέλαβαν οι εμπνευστές της ενδυνάμωσης της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, η οποία επεκτάθηκε κατά τη δεκαετία του 1990 σε χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ, αλλά και οι προσπάθειες για εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής ενοποίησης (European Integration), οι οποίες ήδη βρίσκονταν σε εξέλιξη τις παραμονές κατάρρευσης του μέχρι τότε διπολικού κόσμου των Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ.

Σε αυτό το μήκος κύματος, κάποιο ακαδημαϊκοί κάνουν λόγο για ριζικές μεταβολές στις διεθνείς σχέσεις, για υποχώρηση της σημασίας του κράτους, για υποχώρηση του

⁵⁰Jackson Robert και Sorensen Georg, (2006), op. cit., σελ. 165-166.

⁵¹Βλ. Fukuyama Francis, *The End of History and the Last Man* (New York: Avon, 1992), σελ. xi-xii και 48.

⁵²Για την αντίθεση μεταξύ ρεαλιστών και φιλελευθέρων, σχετικά με την αντίληψη περί της εξέλιξης της ιστορίας, βλ. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009).

φαινομένου των διακρατικών συγκρούσεων και του πολέμου, καθώς και για γενικότερη κατάρρευση της επιστημονικής αξιοπιστίας του πολιτικού ρεαλισμού.

Ο John Muller πιστεύει ότι όπως ορισμένοι παλαιοί θεσμοί, η μοναρχία, η αποικιοκρατία και η θρησκεία, βρίσκονται σε πτωτική πορεία, η ακόμη και σε πορεία εξαφάνισης, έτσι και ο θεσμός του πολέμου, φαίνεται να ακολουθεί αυτήν την πορεία.⁵³ Η Susan Strange υποστηρίζει πως η εξουσία των κρατών φθίνει συνεχώς και παράλληλα αυξάνεται η εξουσία μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών. Η νομή της εξουσίας συμπυκνώνεται και μεταφέρεται σε οντότητες μικρότερες του κράτους και στην ιδιωτική πρωτοβουλία, ενώ ταυτόχρονα με τη διάβρωση της ισχύος που βασίζεται στην εδαφικότητα, παρατηρείται αύξηση της ισχύος που σχετίζεται με την οικονομία, την τεχνολογία και τις επικοινωνίες.⁵⁴ Τέλος κατά τους Jeffrey W. Legro και Andrew Moravcsik, ο ρεαλισμός και τα επιχειρήματά του εκφυλίζονται με την πάροδο του χρόνου, οι θεμελιώδεις αρχές του γίνονται «λάστιχο» προκειμένου να ερμηνευθούν ζητήματα που δεν είχαν προβλεφθεί από τη θεωρία και προέκυψαν μέσω της αλλαγής του διεθνούς περιβάλλοντος και σε αδρές γραμμές ως σχολή σκέψης έχει καταστεί κάτι λιγότερο από μια γενικευμένη δέσμευση στην υπόθεση της ορθολογικής δράσης του κρατικού παράγοντα.⁵⁵

Κατά τον Αθανάσιο Πλατιά οι βασικές αρχές-υποθέσεις εργασίας του φιλελευθερισμού είναι σε γενικές γραμμές οι παρακάτω:

- Πρώτον, η εξάπλωση της δημοκρατίας εκτοπίζει τις συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ των κρατών και εν τέλει τον ίδιο τον πόλεμο.
- Δεύτερον, η εξάπλωση της οικονομίας, της αγοράς και του ελεύθερου εμπορίου αυξάνει την οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών, πράγμα που οδηγεί στον εκτοπισμό του πολέμου.
- Τρίτον, η ενδυνάμωση των διεθνών οργανισμών και η δημιουργία καθεστώτων ασφάλειας, μειώνει τον κίνδυνο πολέμου και δημιουργεί μηχανισμούς για την εμπέδωση της ειρηνικής επίλυσης των διεθνών διαφορών.⁵⁶

⁵³Βλ. Mueller John, *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War* (New York: Basic Books, 1989).

⁵⁴Robert W. Cox, "The Retreat of the State?", *International Journal, Leaders and Leadership* 3, Vol. 52, No.2, Spring 1997, σελ. 367.

⁵⁵Legro W. Jeffrey, Moravcsik Andrew, "Is Anybody Still a Realist?", *International Security*, Vol. 24, No. 2, 1999, σελ. 53-54.

⁵⁶Πλατιάς Αθανάσιος, (1995), *op. cit.*, σελ. 33.

Η φιλελεύθερη θεωρία πάντως, όπως και η αντίστοιχη του πολιτικού ρεαλισμού, διακρίνεται σε διάφορες μορφές και εκφάνσεις, ανάλογα με το αντικείμενο στο οποίο δίνεται έμφαση. Ο Mark Zacher ξεχωρίζει τέσσερις βασικές εκδοχές: α) Εμπορικός φιλελευθερισμός, β) Δημοκρατικός φιλελευθερισμός, γ) Κοινωνιολογικός φιλελευθερισμός και δ) Νεοφιλελεύθερος θεσμικοκεντρισμός.⁵⁷

Ακολουθώντας την ανωτέρω κατηγοριοποίηση, μπορεί να επιχειρηθεί μια εμβάθυνση στις εκδοχές του φιλελευθερισμού της αλληλεξάρτησης και του θεσμικού φιλελευθερισμού. Αυτές εκ των πραγμάτων απασχολούν το πεδίο των διεθνών σχέσεων, λαμβάνοντας κεντρική θέση στην αντιπαράθεση (“debate”) νεοφιλελεύθερων και νεορεαλιστών.

5.3.2. Φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης

Η μορφή του φιλελευθερισμού που αξίζει ιδιαίτερη μελέτη, είναι αυτή της αλληλεξάρτησης (“interdependence”). Αλληλεξάρτηση σημαίνει ότι άνθρωποι και κυβερνήσεις αλληλοεπηρεάζονται από γεγονότα τα οποία λαμβάνουν χώρα σε διεθνές επίπεδο. Επομένως, όσο πιο ανεπτυγμένες είναι οι υπερεθνικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, τόσο υψηλότερο είναι και το επίπεδο της μεταξύ τους αλληλεξάρτησης.

Παρά τη σχετική ασάφεια ορισμού της αλληλεξάρτησης, ιδιαίτερα διαφωτιστικός στην νοηματοδότησή της υπήρξε στο παρελθόν ο Sir Norman Angell, ο οποίος με γλαφυρό και εύπεπτο τρόπο περιέγραψε μια χαρακτηριστική κατάσταση: *«Η βάρκα ήταν σχεδόν πλημμυρισμένη, η θάλασσα κυματώδης και η ακτή ακόμα πολύ μακριά. Χρειάστηκαν οι συντονισμένες προσπάθειες των ανδρών, ώστε ο ένας να κωπηλατεί και ο άλλος να αδειάζει το νερό. Εάν ένας από τους δύο είχε σταματήσει και οι δύο θα είχαν πνιγεί. Σε κάποιο σημείο, ο κωπηλάτης απείλησε τον άλλο ότι εάν εκείνος δεν άδειαζε το νερό με περισσότερο ζήλο, τότε θα τον έριχνε στη θάλασσα. Η απάντηση που έλαβε ήταν, ότι εάν πραγματοποιούσε την απειλή του, θα πνιγόταν και ο ίδιος. Καθώς λοιπόν, ο κωπηλάτης εξαρτιόταν πραγματικά από αυτόν που άδειαζε το νερό και αυτός με τη σειρά του από τον κωπηλάτη, κανένας δεν μπορούσε να εξαναγκάσει τον άλλον».*⁵⁸

⁵⁷Zacher Mark, Matthew A. Richard, (1995), op. cit., σελ. 212, Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, (2010), op. cit., σελ. 245-259.

⁵⁸Angell Norman, *The Foundations of International Polity* (London: William Heinemann, 1914), σελ. 17.

Θεωρίες ολοκλήρωσης: Λειτουργισμός-Νεολειτουργισμός-Διάχυση

Εκτός από το εμπορικό και το ευρύτερο οικονομικό κομμάτι της αλληλεξάρτησης, καταβλήθηκαν προσπάθειες να διατυπωθεί μια γενική θεωρία αλληλεξάρτησης, η οποία έχει να κάνει με το ρόλο των υπερεθνικών δεσμών στην επικράτηση της παγκόσμιας ειρήνης.

Ο David Mitrany, εισήγαγε τη λειτουργική ή φανξιοναλιστική θεωρία (“functional theory”) της ολοκλήρωσης (“integration”), κατά την οποία, όσο περισσότεροι θα ήταν οι δεσμοί μεταξύ των κρατών, τόσο ευκολότερη θα ήταν η εξάλειψη του πολέμου και των ανταγωνισμών. Η λογική της λειτουργικής θεωρίας συνίσταται στην ανάληψη οικονομικών και γενικά κοινωνικών αρμοδιοτήτων από τεχνοκράτες και όχι από πολιτικούς. Η σταδιακή συνειδητοποίηση της αποδοτικότητας της συνεργασίας των τεχνοκρατών, μέσω της βελτίωσης της καθημερινής διαβίωσης των πολιτών, θα μπορούσε να οδηγήσει σε διεύρυνση της διεθνούς συνεργασίας και σε σοβαρότερα ζητήματα πολιτικής, αλλά και σε μεταφορά της πίστης-αφοσίωσης από το εθνικό στο υπερεθνικό. Δηλαδή σε από το κράτος σε κεντρικούς οργανισμούς με ενιαία διοίκηση.⁵⁹

Ο Ernst Haas προχώρησε ένα βήμα πιο μπροστά και εισήγαγε τη λεγόμενη νεολειτουργική (“neofunctional”) θεωρία της διεθνούς ολοκλήρωσης. Παρατηρώντας τις προσπάθειες των ευρωπαϊκών κρατών για εμβάθυνση της συνεργασίας τους κατά τη δεκαετία του 1950, θεώρησε πως αυτή δεν θα έπρεπε να περιλαμβάνει μόνο τεχνοκρατικά θέματα. Αντίθετα, η πολιτική και οι λοιπά ζητήματα, οικονομικά και κοινωνικά, θα έπρεπε να συμβαδίζουν. Κατά τον ίδιο, η ολοκλήρωση είναι μια διαδικασία στην οποία οι πολιτικοί πείθονται ώστε να μεταφέρουν την αφοσίωσή τους προς νέο κέντρο, του οποίου οι θεσμοί διαθέτουν ή απαιτούν δικαιοδοσία επί των προϋπαρχόντων κρατών.⁶⁰

Η ανωτέρω περιγραφόμενη διαδικασία της ολοκλήρωσης συνδέεται άμεσα με τη λειτουργική έννοια της «διάχυσης» (“spillover”), η οποία περιγράφει το πέρασμα από την εντατική συνεργασία σε έναν θεματικό τομέα, σε επίσης εντατική συνεργασία και

⁵⁹Βλ. Mitrany David, *A Working Peace System*, Reprinted With Forward by Hans J. Morgenthau (Chicago: Quadrangle Books, 1966).

⁶⁰Haas B. Ernst, *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957* (Stanford: Stanford University Press, 1958), σελ. 18.

σε άλλους τομείς, γεγονός το οποίο σταδιακά οδηγεί σε περαιτέρω ενοποίηση. Το φαινόμενο της διάχυσης με άλλα λόγια προτείνει: «Μια διαδικασία αυτοματισμού, μια ιδέα, ότι η λογική της ενοποίησης είναι κατά κάποιον τρόπο αυτοσυντηρούμενη, ορθολογικά και τελεολογικά».⁶¹

Τόσο λοιπόν οι εμπνευστές της λειτουργικής θεωρίας ολοκλήρωσης, όσο και της ανάλογης νεολειτουργικής θεωρίας, απέδωσαν ιδιαίτερη σημασία στο σαφή διαχωρισμό ζητημάτων ισχύος, που τα ονόμασαν «θέματα υψηλής πολιτικής» (“high politics”) και ζητημάτων ευημερίας και πλούτου, που τα αποκάλεσαν «θέματα χαμηλής πολιτικής» (“low politics”) και επιχειρηματολόγησαν ότι τα τελευταία σε αντίθεση με τα πρώτα «γεννούν» την προοπτική για συλλογική επιδίωξη κοινών συμφερόντων.⁶²

Τέλος, ο νεολειτουργισμός δίνει εκτός των άλλων έμφαση στη σχετικότητα των μη κρατικών δρώντων για την ανωτέρω διαδικασία, δηλαδή των πολιτών ή κάποιων ομάδων συμφερόντων. Εξάλλου για τον Haas: «Η πολιτική ενοποίηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εμφάνιση μιας νέας πολιτικής κοινότητας που επιβάλλεται επί αυτών που προϋπήρχαν και βασίζεται στην αναμενόμενη μεταφορά πίστης των ελίτ από το εθνικό στο υπερεθνικό. Ανάλογα, η εγκαθίδρυση των κατάλληλων θεσμών και η μεταφορά σε αυτούς των απαραίτητων αρμοδιοτήτων, θα απομειώσει τον ρόλο των εθνών-κρατών, τουλάχιστον σε σχετικούς όρους, διότι άλλοι δρώντες αναμένεται να αναλάβουν δράση τόσο σε υπερεθνικό όσο και σε υπο-εθνικό επίπεδο».⁶³

Σύνθετη αλληλεξάρτηση

Οι παραπάνω θεωρίες μπροστά σε αυτές τις εξελίξεις δεν ήταν έτοιμες για μια σχετική οπισθοδρόμηση της υπερεθνικής ενοποίησης, έτσι τα επόμενα χρόνια ακολούθησαν νέες προσπάθειες για την άρθρωση μιας ενιαίας και γενικής θεωρίας αλληλεξάρτησης.

Το μοντέλο της «Σύνθετης Αλληλεξάρτησης» (“Complex Interdependence”)

⁶¹Ibid, σελ. 297.

⁶²Σημειώνεται ότι η αντίληψη αυτή περί του διαχωρισμού μεταξύ «high politics» και «low politics», έχει βρει αντιδράσεις και εντός του χώρου των φιλελευθέρων, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα λεγόμενα του Stanley Hoffmann: «Η επίδραση του Γάλλου προέδρου De Gaulle, στην εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, παρείχε στοιχεία για τη διαρκή σημασία του εθνικού συμφέροντος και κατεστημένου, τα οποία είχαν παραμεληθεί από τις προηγούμενες νεολειτουργικές αναλύσεις. Τα εμπόδια που υπάρχουν μεταξύ των δύο ειδών πολιτικών ζητημάτων δεν είναι τόσο απλοϊκά και σε κάθε περίπτωση είναι δύσκολο να ξεπεραστούν, όπου παρεμβαίνει το ζήτημα του εθνικού συμφέροντος».

Βλ. Hoffmann Stanley, “Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe”, *Daedalus*, Vol. 95, No. 3, 1966, σελ. 862-915.

⁶³Haas B. Ernst, (1958), op. cit., σελ. 16.

αναπτύχθηκε από τους Robert Keohane και Joseph S. Nye στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Υπήρξε μάλιστα η κύρια πρόκληση απέναντι στις βασικές υποθέσεις του δομικού ρεαλισμού, ο οποίος επικεντρωνόταν στις στρατιωτικές και οικονομικές ικανότητες των κρατών για να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά τους. Αντίθετα, η σύνθετη αλληλεξάρτηση επεσήμανε την εμφάνιση των διεθνικών δρώντων απέναντι στο κράτος. Τα βασικά της σημεία ήταν η ανάδυση των διεθνών καθεστώτων και των θεσμών, παράγοντες οι οποίοι υποκαθιστούσαν τις στρατιωτικές ικανότητες, καθώς και η νέα σημασία του πλούτου και του εμπορίου στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, σε σύγκριση πάντα με τα ζητήματα ασφαλείας. Το μοντέλο αυτό στην πράξη κατέστη το βασικό συστατικό της νεοφιλελεύθερης σκέψης και χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα στις αναλύσεις της διεθνούς πολιτικής, σε μια προσπάθεια κατανόησης της προθυμίας των κρατών να εισέλθουν σε συνεργασιακές συμμαχίες, υπό συνθήκες αναρχίας και εξάρτησης. Δίνοντας έμφαση στην αυξανόμενη σημασία των διεθνών οργανισμών και των πολυεθνικών εταιρειών, η θεωρία αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι προανήγγειλε αυτό το φαινόμενο που σήμερα ονομάζουμε παγκοσμιοποίηση.

Οι Keohane και Nye εν τέλει, υποστήριξαν ότι στην εποχή της αλληλεξάρτησης, η πραγματική φύση των διεθνών σχέσεων έχει αλλάξει και ο κόσμος έχει γίνει σε όλα τα επίπεδα πιο ανεξάρτητος, ειδικά στα οικονομικά ζητήματα, ενώ κατά την άποψή τους οι έννοιες «εξάρτηση» και «αλληλεξάρτηση» προσδιορίζονται ως εξής: *«Εξάρτηση σημαίνει μια κατάσταση κατά την οποία κάποιος καθορίζεται ή επηρεάζεται σημαντικά από εξωτερικές δυνάμεις. Η αλληλεξάρτηση, πολύ απλά σημαίνει αμοιβαία εξάρτηση. Στη διεθνή πολιτική ο όρος αναφέρεται σε καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από αμοιβαίες επιδράσεις μεταξύ κρατών ή μεταξύ δρώντων σε διάφορες χώρες»*.⁶⁴

Κατά τον Marc Genest η σύνθετη αλληλεξάρτηση, είναι μια θεωρία που επισημαίνει τους σύνθετους τρόπους με τους οποίους, ως αποτέλεσμα των διαρκώς αυξανόμενων δεσμών, οι διεθνικοί δρώντες γίνονται συνεχώς αμοιβαία εξαρτώμενοι, ευάλωτοι ο ένας στις πράξεις του άλλου και ευαίσθητοι στις αντίστοιχες ανάγκες. Επιπλέον, ορίζει τη σύνθετη αλληλεξάρτηση ως μια διεθνικού τύπου οικονομική έννοια, η οποία υποθέτει ότι: *«Τα κράτη δεν είναι ο μόνος σημαντικός δρών, τα θέματα κοινωνικής ευημερίας μοιράζονται με τα θέματα ασφαλείας την κεντρική σκηνή της παγκόσμιας ατζέντας και η συνεργασία (“cooperation”) είναι τόσο κυρίαρχο χαρακτηριστικό της*

⁶⁴Keohane O. Robert και Nye S. Joseph, *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (Boston: Little, Brown & Co., 1977), σελ. 8.

διεθνούς πολιτικής, όσο και η διαμάχη (“*conflict*”)).⁶⁵

Τα βασικά χαρακτηριστικά της σύνθετης αλληλεξάρτησης, όπως αυτά περιγράφονται στο έργο των Keohane και Nye, “*Power and Interdependence: World Politics in Transition*”, είναι τα εξής τρία:

α) Πολλαπλά κανάλια-δίαυλοι. Στη διεθνή πολιτική υπάρχουν πολλοί δίαυλοι που συνδέουν τις κοινωνίες, περιλαμβανομένων όλων των διακρατικών, διακυβερνητικών και διεθνικών συναλλαγών.

β) Απουσία ιεράρχησης. Στον κόσμο της σύνθετης αλληλεξάρτησης υπάρχει απουσία ιεραρχίας μεταξύ των ζητημάτων. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής έχει «θολώσει» και δεν υπάρχει ξεκάθαρη ατζέντα στις διακρατικές σχέσεις. Τα θέματα τα οποία δεν έχουν διευθετηθεί με απόλυτη ιεράρχηση είναι πολλά και μεταξύ αυτών, η στρατιωτική ασφάλεια σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ειπωθεί ότι απόλυτα κυριαρχεί στη διεθνή ατζέντα.

γ) Μειωμένος ρόλος της στρατιωτικής ισχύος. Αντίθετα με τη σημασία που της αποδίδεται στον κόσμο των ρεαλιστών, οι οποίοι θεωρούν ότι η στρατιωτική ισχύς είναι η απόλυτη αναγκαιότητα για επιβίωση, η σύνθετη αλληλεξάρτηση υποθέτει ότι η ισχύς γενικά στις διεθνείς σχέσεις έχει μικρή αξία. Όταν επικρατήσουν συνθήκες σύνθετης αλληλεξάρτησης, η στρατιωτική ισχύς θα έχει ελάχιστο ρόλο στην επίλυση διαφωνιών κυρίως επί οικονομικών ζητημάτων, μεταξύ μελών μιας συμμαχίας, ωστόσο ταυτόχρονα μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις της συμμαχίας με τον αντίπαλο συνασπισμό της.⁶⁶

5.3.3. Θεσμικός φιλελευθερισμός

Μια ακόμα σημαντική μορφή του φιλελευθερισμού είναι ο λεγόμενος θεσμικός (“*Institutional Liberalism*”). Η συγκεκριμένη εκδοχή βασίζεται κατά ένα μέρος σε παλαιότερες απόψεις σχετικά με την ειρηνοποιό δύναμη των διεθνών θεσμών, όπως αυτές του Αμερικανού Προέδρου Woodrow Wilson.

Οι Simmons και Martin, θεωρούν πως οι διεθνείς θεσμοί έχουν καταστεί ένα αυξανόμενο σύνθημα φαινόμενο στη διεθνή ζωή. Η διάδοση των διεθνών οργανισμών, η ανάπτυξη της σύναψης συνθηκών μεταξύ των κρατών και η εμβάθυνση των

⁶⁵Genest A. Marc, *Conflict and Cooperation: Evolving Theories of International Relations* (Belmont, CA: Thomson & Wadsworth, 1996), σελ. 140.

⁶⁶Ibid, σελ. 26-28.

προσπαθειών της περιφερειακής ενοποίησης στην Ευρώπη, στο σύνολό τους αντιπροσωπεύουν επίσημες εκφράσεις της έκτασης στην οποία η διεθνής πολιτική έχει καταστεί θεσμοποιημένη (“institutionalized”).⁶⁷

Η Helen Milner, συνηγορεί με τους παραπάνω για την επέκταση της σημασίας των θεσμών και προσθέτει στην επιστημονική συζήτηση το φαινόμενο της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όπως εκφράζεται με την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Σχεδόν κάθε πεδίο της παγκόσμιας συνεργασίας έχει επισημοποιηθεί μέσω ενός διεθνούς θεσμού. Ο αριθμός των επίσημα αναγνωρισμένων διεθνών οργανισμών έχει αυξηθεί από τους 300 το 1977 σε πάνω από 6.000 σήμερα. Πολλοί από αυτούς έχουν επεκτείνει τον αριθμό των μελών τους, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι αρμοδιότητες πλέον των θεσμών έχουν αυξηθεί, με αποτέλεσμα να περιλαμβάνουν τομείς που μέχρι πρόσφατα θεωρούνταν καθαρά εσωτερικοί. Η όλο και πιο σημαντική θέση των θεσμών στη διεθνή πολιτική δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, ενώ ταυτόχρονα φθάνει να αμφισβητήσει τη δύναμη της νεορεαλιστικής θεωρίας».⁶⁸

Οι μελετητές των διεθνών σχέσεων δεν είχαν ανέκαθεν ως επίκεντρο της επιστημονικής τους ενασχόλησης τους θεσμούς αυτούς καθαυτούς. Αρχικά, στην μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο εποχή, επικεντρώθηκαν στους διεθνείς οργανισμούς, ως συμπαγείς οντότητες με φυσική διακριτή παρουσία. Ένας διατυπωθείς ορισμός τους ήταν αυτός του επίσημου διακανονισμού που υπερβαίνει τα εθνικά όρια και παρέχει τα εχέγγυα για την ίδρυση ενός θεσμικού μηχανισμού που διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ μελών στα πεδία της ασφάλειας, της οικονομίας και της κοινωνίας.⁶⁹

Η περιορισμένη αυτή αντίληψη διευρύνθηκε με την έμφαση που δόθηκε ακόλουθα στην έννοια των διεθνών καθεστώτων, τα οποία προσδιορίστηκαν ως «αρχές, νόρμες, κανόνες και διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με τις προσδοκίες των δρώντων που συνυπάρχουν σε δεδομένο θεματικό πεδίο».⁷⁰

Ο Krasner ορίζει τα διεθνή καθεστώτα ως σύνολα εξυπακουόμενων ή ρητών αρχών, κανόνων και διαδικασιών λήψης αποφάσεων, γύρω από τα οποία συγκλίνουν οι

⁶⁷Simmons A. Beth και Martin L. Lisa, “International Organizations and Institutions”, στο Carlsnaes Walter, Risse Thomas, Simmons A. Beth (Eds.), *Handbook of International Relations* (London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 2002), σελ. 256.

⁶⁸Milner V. Helen, *Power, Interdependence and Non-state Actors in World Politics* (Princeton: Princeton University Press, 2009), σελ. 3.

⁶⁹Plano C. Jack και Olton Roy, *The International Relations Dictionary* (Kalamazoo, MI: New Issues, 1979), σελ. 288.

⁷⁰Krasner D. Stephen, “Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables”, *International Organization*, Vol. 36, No. 2, Spring 1982, σελ. 185.

προσδοκίες των δρώντων σχετικά με μια δεδομένη περιοχή των διεθνών σχέσεων.⁷¹ Επίσης κατηγοριοποιεί τα χαρακτηριστικά τους ως εξής: α) Αρχές οι οποίες αντιπροσωπεύονται από συμπαγή σώματα από θεωρητικές δηλώσεις σχετικά με το πώς λειτουργεί ο κόσμος, β) Νόρμες που εξειδικεύουν γενικά πρότυπα συμπεριφοράς και ταυτοποιούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών, γ) Κανόνες οι οποίοι λειτουργούν σε χαμηλότερο επίπεδο γενικότητας από ότι οι αρχές και οι νόρμες και συνήθως σχεδιάζονται για να εξαλείφουν διαμάχες που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ αρχών και νορμών, δ) Διαδικασίες για λήψη αποφάσεων που ταυτοποιούν συγκεκριμένες προδιαγραφές για συμπεριφορά, για το σύστημα ψήφισης, πράγματα τα οποία αλλάζουν καθώς ένα καθεστώς καθιερώνεται και επεκτείνεται.⁷²

Τα καθεστώτα βέβαια ως κοινωνικές οντότητες-θεσμοί με κύριο χαρακτηριστικό το σύμπτωσι αναμειγνυόμενων προσδοκιών και συμπεφωνημένων προτύπων συμπεριφοράς και πρακτικών, υπόκεινται σε διαρκή αλλαγή με το πέρασμα του χρόνου. Η αλλαγή αυτή μπορεί να μην χαρακτηρίζεται ως εύκολη, καθώς τα διεθνή καθεστώτα είναι δύσκολο να μεταβληθούν κατά έναν προσχεδιασμένο και καθοδηγούμενο τρόπο, ωστόσο μπορεί να συμβεί σε ανταπόκριση των δικών τους εσωτερικών δυναμικών, όπως επίσης λόγω μεταβολών του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους.⁷³

Κατά αυτόν τον τρόπο ο όρος «καθεστώς» αντικαταστάθηκε από αυτόν του «διεθνούς θεσμού». Το γεγονός αυτό όπως διατυπώθηκε παραπάνω, έχει να κάνει με το ότι τα διεθνή καθεστώτα συνδέθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης των διεθνών σχέσεων, με την επανάκαμψη των θεσμών στα οικονομικά, στις πολιτικές επιστήμες και στην κοινωνιολογία. Σε όλα αυτά τα πεδία, καθώς και σε διάφορους κλάδους τους, «ο παλιός θεσμισμός» ο οποίος επικεντρωνόταν στους επίσημους θεσμούς, αντικαταστάθηκε από έναν «νέο θεσμισμό» που ενσωματώνει μια ευρύτερη εννοιολόγηση. Η πλειοψηφία λοιπόν των ακαδημαϊκών θα μπορούσε να αποδεχθεί τον ορισμό των διεθνών θεσμών ως: «*Το σύνολο των κανόνων του παιχνιδιού σε μια κοινωνία ή πιο επίσημα, ανθρώπινα προερχόμενους περιορισμούς οι οποίοι μορφοποιούν την ανθρώπινη αλληλόδραση*». Η επέκταση αυτή στο σημείο εστίασης

⁷¹Krasner D. Stephen, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables" στο Krasner D. Stephen (Ed.), *International Regimes* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1983), σελ. 2.

⁷²Krasner D. Stephen, (1985), *op. cit.*, σελ. 4-5.

⁷³Young R. Oran, "Regime Dynamics: The Rise and Fall of International Regimes", *International Organization*, Vol. 36, No. 2, Spring 1982, σελ. 277.

κατέστησε δυνατή την αναγνώριση μιας ευρύτερης σειράς ζητημάτων της διεθνούς πολιτικής, ως παρόμοιων και επομένως συγκρίσιμων μεταξύ τους.⁷⁴

Γενικά μπορεί να ειπωθεί ότι με τον όρο «διεθνείς θεσμοί» εννοούνται: «*Διαρκή και συνδεδεμένα σύνολα κανόνων και πρακτικών, τα οποία ορίζουν ρόλους, περιορίζουν τη δραστηριότητα και διαμορφώνουν τις προσδοκίες των δρώντων*».⁷⁵

Κατά τον John Mearsheimer, ο οποίος θεωρείται πολέμιος του ρόλου των θεσμών στο διεθνές σύστημα, αυτοί αποτελούν ένα σύνολο κανόνων οι οποίοι καθορίζουν τους τρόπους που τα κράτη συνεργάζονται και ανταγωνίζονται μεταξύ τους: «*Προδιαγράφουν αποδεκτούς τρόπους της κρατικής συμπεριφοράς και αποκλείουν μη αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς. Οι κανόνες γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης από τα κράτη και σύμφωνα με έγκριτους μελετητές, συνεπάγονται την αμοιβαία αποδοχή «υψηλών» νορμών, οι οποίες αποτελούν σταθερές συμπεριφοράς με όρους δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η επίσημη τυποποίησή τους γίνεται μέσω διεθνών συμφωνιών και συχνά ενσωματώνονται σε οργανισμούς με εξειδικευμένο προσωπικό και προϋπολογισμό*».⁷⁶

Πέραν των παραπάνω, μία μερίδα μελετητών των διεθνών σχέσεων συσχετίζει με την έννοια των διεθνών θεσμών την έννοια της κυριαρχίας (“sovereignty”). Ο Ruggie διατείνεται πως η κυριαρχία μπορεί να εκφραστεί ως θεσμός που προσδιορίζει και ενδυναμώνει το κράτος. Με άλλα λόγια μπορεί να οριστεί ως η θεσμοποίηση της δημόσιας εξουσίας εντός αμοιβαία αποκλειστικών πεδίων δικαιοδοσίας.⁷⁷ Ταυτόχρονα, η Thomson θεωρεί πως η κυριαρχία είναι ένα σύνολο θεσμοποιημένων απαιτήσεων εξουσίας.⁷⁸

Σήμερα, οι θεσμικοί φιλελεύθεροι δεν τρέφουν τις ίδιες φιλοδοξίες με τους ιδεαλιστές των αρχών του 20^{ου} αιώνα, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των θεσμών. Οι διεθνείς θεσμοί καθιστούν τη διακρατική συνεργασία ευκολότερη, ωστόσο δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι τα κράτη και κυρίως οι μεγάλες δυνάμεις, θα αποδεχθούν

⁷⁴Βλ. North C. Douglas, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (New York: Cambridge University Press, 1990).

⁷⁵Haas M. Peter, Keohane O. Robert, Levy A. Marc (Eds.), *Institutions for the Earth: Sources of Effective International Environmental Action* (London: MIT Press, 1993), σελ. 4-5.

⁷⁶Mearsheimer J. John, “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter, 1994-1995, σελ. 8.

⁷⁷Ruggie G. John, *Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization* (London: Routledge, 1998), σελ. 147.

⁷⁸Thomson E. Janice, *Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State-Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994), σελ. 14.

τη διαμεσολάβησή τους και θα εγκαταλείψουν την πολιτική επιδίωξης ισχύος.

Η ιδέα του της προαναφερθείσας σύνθετης αλληλεξάρτησης είναι κεντρική και στον θεσμικό φιλελευθερισμό. Τα πολλαπλά κανάλια αλληλεπίδρασης μεταξύ των διεθνώς δρώντων, η απουσία διαχωρισμού μεταξύ «υψηλής» και «χαμηλής» πολιτικής, η μειωμένη σημασία της στρατιωτικής ισχύος και των θεμάτων ασφαλείας σε σύγκριση με τα οικονομικά ζητήματα, είναι θέματα που έχουν άμεση σχέση με το ρόλο των θεσμών στη διεθνή πολιτική.

Επιπλέον, στο γενικότερο πλαίσιο του φιλελεύθερου παραδείγματος, προωθείται η ιδέα ότι τα κράτη επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τα απόλυτα κέρδη τους μέσω της συνεργασίας και ως εκ τούτου ενδιαφέρονται λιγότερο για τα πλεονεκτήματα που επιτυγχάνονται από άλλα κράτη σε συνεργασιακές συμφωνίες. Βέβαια, το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζεται στη διεθνή πολιτική, είναι η μη συμμόρφωση των κρατών ή η λεγόμενη εξαπάτηση (“cheating”).

Οι θεσμικοί φιλελεύθεροι στη βάση της επιδίωξης των απόλυτων κερδών, αποδίδουν μεγάλη έμφαση στο ρόλο των διεθνών θεσμών και οργανισμών, όπως τα Ηνωμένα Έθνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Διεθνής Τράπεζα υπό τη σκέπη των οποίων η διακρατική συνεργασία μπορεί να γίνει αποτελεσματικότερη. Παράλληλα, γίνεται λόγος για συνεργασία που επιτυγχάνεται μέσω τύπων και διαδικασιών του διεθνούς δικαίου και του μηχανισμού της διπλωματίας.

Ο Nye επισημαίνει ότι οι θεσμοί εξασφαλίζουν μια αίσθηση σταθερότητας. Προάγουν την αμοιβαία επωφελή συνεργασία ανάμεσα στα κράτη. Τα ευρωπαϊκά κράτη για παράδειγμα, μπορούν να κάνουν χρήση των μηχανισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να εξασφαλίσουν το ότι οι άλλες χώρες θα σεβαστούν τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει. Οι θεσμοί τελικά, μέσω της προώθησης της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη, τη σταδιακή εξάλειψη των προβλημάτων που ανακύπτουν από την έλλειψη εμπιστοσύνης και τον φόβο, δημιουργούν ένα κλίμα προσδοκίας για την επικράτηση σταθερής ειρήνης.⁷⁹

Οι θεσμικοί νεοφιλελεύθεροι μοιράζονται αρκετές από τις βασικές υποθέσεις του νεορεαλισμού. Βέβαια, πιστεύουν ότι οι νεορεαλιστές επικεντρώνονται υπερβολικά στη διαμάχη και στον ανταγωνισμό και έτσι ελαχιστοποιούν τις ευκαιρίες για συνεργασία ακόμα και σε ένα αναρχικό διεθνές σύστημα. Οι θεσμοί θεωρούνται ως

⁷⁹Βλ. Nye S. Joseph Jr., *Understanding International Conflicts* (New York: Harper Collins, 1993).

διαμεσολαβητικοί παράγοντες και ως τα μέσα για να επιτευχθεί συνεργασία μεταξύ των δρώντων του συστήματος. Πρόσφατα, έχουν στρέψει το ενδιαφέρον της έρευνας σε θέματα παγκόσμιας διακυβέρνησης και δημιουργίας και διατήρησης των θεσμών που συνδέονται με τη διαχείριση της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης. Η μελέτη λοιπόν, εστιάζεται σε θέματα αμοιβαίων συμφερόντων, πέρα από το εμπόριο και την ανάπτυξη. Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, τα κράτη αναγκάστηκαν να αναγνωρίσουν νέα ζητήματα ασφαλείας, όπως η απειλή της τρομοκρατίας, η διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής και ο αυξανόμενος αριθμός των εσωτερικών συγκρούσεων, λόγω των οποίων διακυβεύεται η περιφερειακή και παγκόσμια ασφάλεια.⁸⁰

Στο ίδιο πλαίσιο, ο Graham Allison πιστεύει ότι μια από τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης των ζητημάτων ασφαλείας, όπως η τρομοκρατία, η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και οι πανδημίες τύπου HIV/AIDS, είναι η συνειδητοποίηση πως οι απειλές εναντίον της ασφαλείας κάθε κράτους, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μονομερώς. Η επιτυχής ανταπόκριση σε αυτές, απαιτεί τη δημιουργία περιφερειακών και παγκόσμιων καθεστώτων, τα οποία θα προωθήσουν τη συνεργασία μεταξύ των κρατών, καθώς και τον συντονισμό των πολιτικών αντιμετώπισης αυτών των νέων απειλών.⁸¹ Για παράδειγμα, ο Robert Keohane (2002), θεωρεί πως το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις Η.Π.Α., επέφερε ως αποτέλεσμα μια πολύ ευρεία συμμαχία εναντίον της τρομοκρατίας, η οποία περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό κρατών καθώς και περιφερειακών και παγκόσμιων θεσμών.⁸²

Με βάση τα ανωτέρω, ο θεσμικός φιλελευθερισμός μπορεί να συνοψισθεί ως προς το ότι, οι διεθνείς θεσμοί βοηθούν στην προώθηση της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη και άρα απαλύνουν τα προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη εμπιστοσύνης και το φόβο των κρατών για τους γείτονές τους, προβλήματα που θεωρούνται παραδοσιακά και σχετίζονται με τη διεθνή αναρχία.

Ο Steven Lamy καταλήγει στο ότι οι βασικές υποθέσεις του νεοφιλελεύθερου θεσμισμού περιλαμβάνουν τα εξής: α) Τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες στις διεθνείς

⁸⁰Lamy L. Steven, (2008), op. cit., σελ. 216.

⁸¹Allison Graham, "The Impact of Globalization on National and International Security", στο Nye S. Joseph Jr., Donahue D. John (Eds.), *Governance in a Globalizing World* (Washington, DC: Brookings Institution, 2000), σελ. 72-85.

⁸²Keohane O. Robert, "The Public Delegation of Terrorism and Coalitional Politics", στο Booth Ken, Dunne Tim (Eds.), *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order* (London: Palgrave Macmillan, 2002), σελ. 141-51.

σχέσεις, όχι όμως και οι μοναδικοί σημαντικοί. Τα κράτη είναι ορθολογικοί ή οργανικοί δρώντες που πάντα επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τα συμφέροντά τους σε όλες τις θεματικές αρένες-πεδία, β) Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, τα κράτη επιζητούν να μεγιστοποιήσουν τα απόλυτα κέρδη μέσω της συνεργασίας. Η ορθολογική συμπεριφορά, οδηγεί τα κράτη στο να διαβλέπουν αξία στη συνεργατική συμπεριφορά. Τα κράτη είναι λιγότερο ευαίσθητα για τα κέρδη ή τα πλεονεκτήματα που επιτυγχάνονται από άλλα κράτη σε συνεργατικούς διακανονισμούς, γ) Το μεγαλύτερο εμπόδιο για την επιτυχή συνεργασία είναι η μη συμμόρφωση (“non compliance”) ή η εξαπάτηση (“cheating”) των κρατών, δ) Η συνεργασία δεν προκύπτει ποτέ χωρίς προβλήματα, αλλά τα κράτη θα μεταφέρουν την πίστη και τους πόρους τους σε θεσμούς, εάν αυτοί εμφανίζονται αμοιβαία επωφελείς και προσφέρουν στα κράτη αυξημένες πιθανότητες για να εξασφαλίσουν τα διεθνή τους συμφέροντα.

5.3.4. Εξέλιξη της νεοφιλελεύθερης σκέψης: Συμβολή των Keohane και Axelrod

Λαμβάνοντας υπόψη τις εκτεθείσες αρχές τόσο του φιλελευθερισμού της αλληλεξάρτησης, όσο και του θεσμικού φιλελευθερισμού, μπορεί να ειπωθεί ότι οι δύο αυτές μορφές συγκλίνουν σε μεγάλο βαθμό και σε τελική ανάλυση συνοψίζουν μαζί τον βασικό κορμό του νεοφιλελευθερισμού. Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στον Robert Keohane, ο οποίος συνδιαμόρφωσε και ταυτόχρονα συγκέρασε τις αρχές της σύνθετης αλληλεξάρτησης και του ρόλου των θεσμών στη διεθνή πολιτική. Επίσης, διαδραμάτισε και διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη σύγχρονη συζήτηση αιχμής των διεθνών σχέσεων και στην ακαδημαϊκή διαμάχη (debate) που εξελίσσεται μεταξύ νεοφιλελευθερισμού και νεορεαλισμού.

Οι σκέψεις του Keohane σχετικά με τις συνθήκες υπό τις οποίες τα κράτη συνεργάζονται μεταξύ τους και με το ρόλο των θεσμών στη διευκόλυνση αυτής της συνεργασίας, σταδιακά εξελίχθηκαν από την επιδίωξη της πρόκλησης της ερμηνευτικής επάρκειας του ρεαλιστικού παραδείγματος, σε μια ήπια συμπίεση με κάποιες από τις αρχές του δομικού ρεαλισμού.⁸³

Αρχικά λοιπόν εκδήλωσε έντονο ενδιαφέρον για τις διεθνικές σχέσεις μεταξύ μη κρατικών δρώντων και στη συνέχεια διατύπωσε τη θεωρία της «σύνθετης αλληλεξάρτησης». Σε αυτό το πλαίσιο υποστήριξε ότι στη σύγχρονη εποχή, άλλοι

⁸³Griffiths Martin, Roach C. Steven και Solomon M. Scott, (2009), op. cit., σελ. 106.

δρώντες πλιν των κρατών έχουν κυρίαρχο ρόλο, δεν υπάρχει ξεκάθαρη ιεράρχηση των ζητημάτων της διεθνούς πολιτικής και η ισχύς είναι πλέον αναποτελεσματική.

Η θεωρία της σύνθετης αλληλεξάρτησης, άρχισε να φθίνει κατά την αναζωπύρωση του ψυχροπολεμικού κλίματος μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε και κάποιες από τις βασικές της υποθέσεις φάνηκαν να μην επαληθεύονται. Αυτό είχε ως απότοκο, την παραδοχή από τον Keohane ότι η θεωρία αλληλεξάρτησής του δεν είχε ξεκάθαρα υποκαταστήσει τον πολιτικό ρεαλισμό. Αποδέχθηκε έτσι, αρκετά από τα νεορεαλιστικά επιχειρήματα, συνδέοντας τη δημιουργία των καθεστώτων στο πεδίο του εμπορίου, της οικονομίας και της αγοράς γενικότερα, με την παρουσία της «ηγεμονίας» των Η.Π.Α. Επίσης, αποδέχθηκε ότι η ισχύς και η αλληλεξάρτηση δεν ήταν έννοιες ανεξάρτητες η μία από την άλλη, κάνοντας λόγο για την «ασύμμετρη αλληλεξάρτηση» (“asymmetrical interdependence”)⁸⁴, η οποία ήταν στην πράξη ένας τύπος σχέσης ισχύος και εξέφραζε το ότι η αλληλεξάρτηση δεν μπορεί να περιορίζεται σε μια κατάσταση ισότητας, όπως θα υποδείκνυε μια σχετικά ισορροπημένη κατάσταση. Κατά αυτόν τον τρόπο, μία άνιση κατανομή κερδών και κόστους βρίσκεται στο επίκεντρο της ασύμμετρης αλληλεξάρτησης, γεγονός το οποίο διασφαλίζει τις πηγές της ισχύος.⁸⁵

Η εξέλιξη στη σκέψη του Keohane εκφράστηκε άμεσα στο επόμενο έργο του “*After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*”. Σαφώς επηρεασμένος από τις παρατηρηθείσες αδυναμίες του προηγούμενου μοντέλου του, κατέβαλλε προσπάθεια να συνταιριάξει κάποια στοιχεία του δομικού ρεαλισμού και της σύνθετης αλληλεξάρτησης. Αυτό που προέκυψε, μερίδα ακαδημαϊκών το αποκάλεσε «τροποποιημένο δομικό ρεαλισμό» και κατά τους φιλελεύθερους αποτέλεσε τη θεσμική εκδοχή της θεωρίας τους. Μεταξύ των άλλων προσπάθησε να καθορίζει πως το διεθνές σύστημα μπορεί να εξελιχθεί προς σταθερούς διακανονισμούς συνεργασίας, παρά την υποτιθέμενη σταδιακή σχετική μείωση της δύναμης των Η.Π.Α. στην μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο εποχή. Η θεωρία του περί συνεργασίας βασίζεται στη λειτουργική χρησιμότητα των καθεστώτων-αρχών, κανόνων και νορμών, έννοιες γύρω από τις οποίες οι προσδοκίες και οι συμπεριφορές συγκλίνουν σε δεδομένη

⁸⁴Ο Keohane φαίνεται πως έχει αντλήσει τις ιδέες του για το συγκεκριμένο είδος αλληλεξάρτησης από τον Albert Hirschman, ο οποίος πρώτος έκανε λόγο για ασύμμετρη εξάρτηση το 1945. Βλ. Hirschman O. Albert, *National Power and the Structure of Foreign Trade*, (Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1945).

⁸⁵Keohane O. Robert, Nye S. Joseph Jr., *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (New York: Longman, 2001), σελ. 9.

θεματική περιοχή. Επίσης πιστεύει ότι τέτοια καθεστάτα εγκαθιδρύονται πρώτιστα για να αντιμετωπίσουν την πρόκληση της πολιτικής αποτυχίας των αγορών. Με τη συμβολή τους το κόστος των διεθνών συναλλαγών μειώνεται και με το συνδυασμό συναλλαγών μέσω της θεματικής διασύνδεσης, τα κράτη καθίστανται ικανά να συναποφασίσουν πακέτα συμφωνιών, ελαχιστοποιώντας την αβεβαιότητα και το φόβο. Στην ανάλυσή του επικεντρώνεται στην ιδέα της συνεργασίας και της χρησιμότητας των διεθνών θεσμών, λαμβάνοντας όμως υπόψη τον άναρχο χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, δεν προτείνει έναν τύπο παγκόσμιας κυβέρνησης ή ένα κοσμοπολίτικο σύστημα: «Οι διεθνείς θεσμοί μπορούν σίγουρα να παρέχουν κάποιες κοινές βάσεις για αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία, δεν μπορούν όμως με απόλυτη επιτυχία να αποτρέψουν τη διαμάχη, η οποία μπορεί σταδιακά να κλιμακωθεί σε εμπόλεμη κατάσταση».⁸⁶

Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζει κάποιες λειτουργίες που αυτοί επιτελούν: α) Βελτιώνουν την πιθανότητα για συνεργασία, β) Δημιουργούν τις συνθήκες για τακτικές πολυμερείς διαπραγματεύσεις, γ) Αυξάνουν τη συμμετρία και βελτιώνουν την ποιότητα της πληροφόρησης, δ) Συμπλέκουν ζητήματα για μεγάλο χρονικό διάστημα, φέρνοντας έτσι σε επαφή τις κυβερνήσεις και ευνοώντας την μεταξύ τους αλληλεπίδραση, ε) Δημιουργούν τη βάση για «αποκεντρωμένο καταναγκασμό», ο οποίος βασίζεται στην αρχή της αμοιβαιότητας-ανταποδοτικότητας.⁸⁷

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο έργο του αυτό, κατέχουν και οι απόψεις του για τα όρια της συνεργασίας και τη επακόλουθη λογική της προτιμήσεως του απόλυτου οφέλους (“absolute gain”) έναντι του σχετικού (“relative gain”). Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει θεωρούνται καθοριστικά για τη νεοφιλελεύθερη σκέψη, ιδίως στο πλαίσιο της διαμάχης με τη νεορεαλιστική θεωρία. Υποστηρίζει λοιπόν, ότι η συνεργασία επέρχεται όταν οι δρώντες προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους μέσω μιας διαδικασίας συντονισμού πολιτικής (“policy coordination”). Ο ορισμός αυτός της συνεργασίας προϋποθέτει ότι κάθε δρώντας κατευθύνει τη συμπεριφορά του προς την επίτευξη κάποιου στόχου, γεγονός το οποίο απαιτεί μια ορθολογική επιλογή που να συμπίπτει με τις απαιτήσεις των άλλων δρώντων-κρατών, παρά τον τελικό στόχο. Η απόφαση για συνεργασία παρέχει στους δρώντες κάποια αξία, η οποία συνεπάγεται

⁸⁶Keohane O. Robert, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton: Princeton University Press, 1984), σελ. 243.

⁸⁷Ibid, σελ. 244-245.

κέρδη ή ανταμοιβές. Παρόλο που τα κέρδη δεν είναι απαραίτητο να είναι της ίδιας τάξης και μεγέθους για κάθε κράτος, όλα τα συνεργαζόμενα μέρη θα λάβουν κάποιο αμοιβαίο κέρδος από την απόφασή τους.⁸⁸

Τα ανωτέρω συμπεράσματα ενισχύονται και στο κοινό άρθρο του Keohane με τον Axelrod: *“Achieving Cooperation Under Anarchy”*. Ο νεοφιλελευθερισμός προτείνει ότι το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται από μια μόνιμη κατάσταση αλληλεξάρτησης, η οποία καθιστά αναγκαία μια εξίσου μόνιμη κατάσταση αλληλεπίδρασης. Στην πραγματικότητα, τα κράτη καθώς αναζητούν απόλυτα κέρδη, αναπτύσσουν δράσεις που επηρεάζονται εγγενώς από τα εν δυνάμει αποτελέσματα της μελλοντικής κατανομής των κερδών. Πιο συγκεκριμένα, η συνεργασία αποθαρρύνει τα κράτη από το να αποχωρήσουν από αυτή, παρέχοντας εξασφάλιση-διαβεβαίωση (“reassurance”) σε όρους αμοιβαιότητας (“reciprocity”). Χαρακτηριστικά διατυπώνεται: *«Η συνεργατική συμπεριφορά είναι πιο πιθανή, όταν τα κράτη επιδιώκουν μια στρατηγική αμοιβαιότητας, διότι γνωρίζουν ότι θα τιμωρηθούν εάν αποστατήσουν και θα επιβραβευθούν εάν συνεργαστούν»*.⁸⁹

Επιπλέον, προτείνεται μια στρατηγική τύπου “Tit-for-Tat”, η οποία κρίνεται ότι μπορεί να είναι ακόμα πιο επιτυχής. Η στρατηγική αυτή προτείνει ότι τα κράτη θα κινηθούν προς τη συνεργασία, διαμορφώνοντας ανάλογα τις απαιτήσεις τους ή επιτυγχάνοντας μια συμφωνία κατά τη διαπραγμάτευση και τη διαμόρφωση πολιτικής, με ελπίδες για ανταμοιβή στη βάση αυτής της συμπεριφοράς, εάν αυτή είναι παρόμοια και στο μέλλον. Εάν λοιπόν κάποιο από τα κράτη προχωρήσει σε συνεργασία μελλοντικά, τότε η στρατηγική έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά. Βέβαια, σε αυτό το σημείο οι Keohane και Axelrod, προτείνουν ότι η επιλογή συνεργασίας είναι επίσης και ένα στοιχείο αποθάρρυνσης για τα κράτη, ώστε αυτά να μην αθετήσουν τις υποσχέσεις τους, διότι: *«Όσο πιο πολλά κέρδη μελλοντικά αξιολογούνται σχετικά με τα τωρινά, τόσο μικρότερο είναι το κίνητρο για αποσκίρτηση, καθώς η άλλη πλευρά μπορεί να ανταποδώσει σε δεύτερη φάση»*. Ως εκ τούτου, τα κράτη επιζητώντας απόλυτα κέρδη είναι πιθανότερο να συνεργαστούν για να επιτύχουν αυξημένα απόλυτα οφέλη, όχι μόνο στο παρόν, αλλά και για να διασφαλίσουν αμοιβαία-ανταποδοτική συμπεριφορά και στο μέλλον.⁹⁰

⁸⁸Ibid, σελ. 49-64.

⁸⁹Βλ. Axelrod Robert, Keohane O. Robert, (1985), op. cit., σελ. 226-254.

⁹⁰Ibid, σελ. 244.

Μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, ο Keohane για άλλη μια φορά προσπάθησε να ανανεώσει τη θεωρία του και υποστήριξε ότι οι μεγάλες δυνάμεις χρειάζονται τους θεσμούς ώστε να επηρεάζουν γεγονότα και να επιτυγχάνουν στόχους, καθώς αυτοί μειώνουν το κόστος της σύναψης συμφωνιών, μέσω της εξάλειψης της αβεβαιότητας και της προώθησης της διαφάνειας (“transparency”). Από την άλλη, παρά την τεράστια επιρροή των μεγάλων δυνάμεων στους θεσμούς, οι πολιτικές που ακολουθούνται στην πράξη είναι διαφορετικές από αυτές που θα προέκυπταν εάν οι δυνάμεις αυτές λειτουργούσαν μονομερώς (“unilaterally”).⁹¹

Κατά αυτόν τον τρόπο, η βάση των επιχειρημάτων του έχει μετατοπισθεί από την προσπάθεια αποδόμησης του πολιτικού ρεαλισμού και έχει προσεγγίσει τη σημαντικότητα της ισχύος και του συμφέροντος για την ερμηνεία της κρατικής συμπεριφοράς. Η ισχύς και το συμφέρον λοιπόν, είναι όντως σημαντικά, όμως μελετητές όπως οι Waltz και Gilpin, καθώς και άλλοι δομικοί ρεαλιστές, υπερβάλλουν για το βαθμό στον οποίον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο. Με πολύ απλά λόγια, υποστηρίζει πως αυτό δεν ισχύει απόλυτα. Παρά την έλλειψη μιας επίσημης, νόμιμης ιεραρχίας της εξουσίας σε διεθνές επίπεδο, ανεπίσημα στοιχεία διακυβέρνησης ενυπάρχουν στις μορφές των καθεστώτων και των θεσμών, ως αλληλοσχετιζόμενα συμπλέγματα κανόνων και νορμών, αναγνωρίσιμα σε βάθος χρόνου. Τα στοιχεία αυτά συνδράμουν τα κράτη να ξεπεράσουν τα προβλήματα που επιφέρουν η συλλογική δράση και οι αποτυχίες των αγορών.⁹²

Εκτός των άλλων τα επόμενα χρόνια, η ευρωπαϊκή ενοποίηση άρχισε να απασχολεί τον Keohane, κυρίως με τη μορφή αναλύσεων της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και με την προοπτική για μεγαλύτερη συνεργασία στη δόμηση και διατήρηση περιβαλλοντικών καθεστώτων.⁹³ Σημειώνει στην περίπτωση αυτή, η λειτουργικότητά της εξασφαλίζεται λόγω της ύπαρξης διαφοροποιημένων τύπων υπευθυνότητας και λογοδοσίας (“accountability”).⁹⁴

⁹¹Βλ. Keohane O. Robert, “International Institutions: Can Interdependence Work?”, *Foreign Policy*, Vol. 110, Special Edition, Spring 1988, σελ. 27- 31.

⁹²Keohane O. Robert, “International Institutions: Two Approaches”, *International Studies Quarterly*, Vol. 32, No. 4, 1988, σελ. 383.

⁹³Βλ. κυρίως: Keohane O. Robert, Hoffmann Stanley (Eds.), *The New European Community: Decision-making and Institutional Change*, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1991), Keohane O. Robert, Elinor Ostrom (Eds.), *Local Commons and Global Interdependence: Heterogeneity and Cooperation in Two Domains*, (London: Sage Publications, 1995).

⁹⁴Βλ. Keohane O. Robert, “Global Governance and Democratic Accountability”, στο David Held and Mathias Koenig-Archibugi (Eds.), *Taming Globalization: Frontiers of Government* (London: Wiley Publications, 2003).

Σχολιάζοντας την έννοια της κυριαρχίας που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, επισημαίνει ότι τα ευρωπαϊκά κράτη έχουν αποσπαστεί έντονα από την κλασική παράδοση της κρατικής κυριαρχίας. Η κυριαρχία είναι εκχωρημένη-μοιρασμένη (“pooled), υπό την έννοια ότι σε πολλές περιοχές η νόμιμη κρατική κυριαρχία, τόσο σε εξωτερικά όσο και σε εσωτερικά ζητήματα έχει εκχωρηθεί στο σύνολό της στην κοινότητα (“community”), εξουσιοδοτώντας τη δράση μέσω διαδικασιών που δεν περιλαμβάνουν τα κρατικά βέτο. Βέβαια είναι σημαντικό να τονισθεί ότι εάν και τα κράτη της Ε.Ε. έχουν προσχωρήσει στην ιδέα του “pooled sovereignty”, η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη από όσο φαίνεται. Η Ε.Ε. δεν προχωρεί σε υψηλές αξιώσεις (“grand claims”) για κυριαρχία, ωστόσο σε πεδία όπως η εμπορική δραστηριότητα, επιζητεί να υπερασπιστεί τα κοινά συμφέροντα και ενεργεί ως κυρίαρχο κράτος επιστρατεύοντας για αυτό το λόγο την οικονομική της ισχύ.⁹⁵

Η σταδιακή μεταβολή και ωρίμανση της σκέψης του Keohane προκύπτει από το σύνολο των σύγχρονων έργων του, όπου περιγράφει τη διεθνή πολιτική βασιζόμενος στις έννοιες της αλληλεξάρτησης και των διεθνών θεσμών, μόνο που πλέον αποκαλεί τη θεωρία του θεσμικοκεντρισμό (“institutionalism”) και χρησιμοποιεί του όρους «παγκοσμιοποίηση» (“globalism”) και «διακυβέρνηση» (“governance”).⁹⁶ Επιχειρηματολογεί ότι τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος, υποστηριζόμενοι όμως από μη κυβερνητικούς οργανισμούς και άλλα διεθνή δίκτυα, τα οποία σχηματίζουν μια «σύνθετη γεωγραφία».⁹⁷ Μεταξύ τους υπάρχουν πολυάριθμα δίκτυα αλληλεξάρτησης τα οποία απλώνονται σε «πολύ-ηπειρωτικές αποστάσεις». Τα χαρακτηριστικά αυτά συνθέτουν μια παγκόσμια κατάσταση, την παγκοσμιοποίηση ή δίκτυα αλληλεξάρτησης που μπορεί να έχουν χαρακτήρα οικονομικό, στρατιωτικό, περιβαλλοντικό, κοινωνικό και πολιτισμικό.⁹⁸

Η αλληλεξάρτηση ειδικά σε ένα τέτοιο-υψηλής πολυπλοκότητας-επίπεδο παγκοσμιοποίησης, μπορεί να οδηγήσει σε διαμάχες και συγκρούσεις. Συνεπώς, ο σύγχρονος κόσμος χρειάζεται διαδικασίες και θεσμούς, οι οποίοι τόσο επίσημα όσο και

⁹⁵Keohane O. Robert, “Ironies of Sovereignty: The European Union and the United States”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 4, 2002, σελ. 748-749.

⁹⁶Βλ. Keohane O. Robert, “Introduction, From Interdependence and Institutions to Globalization and Governance” στο Robert O. Keohane (Ed.), *Power and Governance in a Partially Globalised World*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2002), σελ. 14-18.

⁹⁷Keohane O. Robert, Nye S. Joseph Jr., “Governance in a Globalizing World”, στο Robert O. Keohane (Ed.), *Power and Governance in a Partially Globalised World*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2002), σελ. 202.

⁹⁸Ibid, σελ. 193-196.

ανεπίσημα, θα καθοδηγούν και θα συγκρατούν τις συλλογικές δραστηριότητες των δρώντων.⁹⁹ Αυτό λοιπόν ο Keohane ορίζει ως διακυβέρνηση και σε αυτό το σημείο προχωρά σε δύο σημαντικές διακρίσεις. Πρώτον, μεταξύ παγκοσμιοποίησης και καθολικότητας (“universality”), ισχυριζόμενος ότι δεν βιώνουμε μια εποχή καθολικότητας, καθώς μπορεί να υπάρχει ένα παγκόσμιο εμπορικό σύστημα, ωστόσο δεν έχει πλήρως ενσωματωθεί σε αυτό μια παγκόσμια αγορά. Δεύτερον, μεταξύ διακυβέρνησης και παγκόσμιας κυβέρνησης, υποστηρίζοντας ότι κάθε απόπειρα για ρύθμιση θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τη διατήρηση των εθνών-κρατών, ως της θεμελιώδους μορφής πολιτικού οργανισμού.¹⁰⁰

Στις πιο πρόσφατες εργασίες του, παρουσιάζει το τελικό απαύγασμα των ιδεών και υποστηρίζει πως αντιμετωπίζει πλέον τον φιλελεύθερο θεσμικοκεντρισμό, υπό την ίδια οπτική γωνία με τον John Ruggie, ο οποίος εξέφρασε τις απόψεις του πριν από τουλάχιστον 30 χρόνια. Ο φιλελευθερισμός λοιπόν παρέχει μια βάση για πολιτική εξουσία, που εκλαμβάνεται ως «συγκέντρωση ισχύος και νόμιμου κοινωνικού σκοπού». Οι θεσμοί και οι κανόνες μπορούν να διευκολύνουν την αμοιβαία επωφελή συνεργασία, εντός και μεταξύ των κρατών. Ο κοινωνικός σκοπός του έγκειται στην προώθηση των επωφελών αποτελεσμάτων στην ανθρώπινη ασφάλεια (“human security”), ευημερία (“welfare”) και ελευθερία (“liberty”), ως απόρροια ενός φιλειρηνικού και ελεύθερου κόσμου, ενώ η χρήση ισχύος για την δόμηση θεσμών δικαιολογείται στη βάση αυτής της αντίληψης του κοινωνικού σκοπού.¹⁰¹

Ο Keohane αναφερόμενος στην προσωπική του αντίληψη περί του φιλελευθερισμού καταλήγει: *«Ο δικός μου φιλελευθερισμός έχει λίγο να κάνει, είτε με τα οικονομικά του “laissez-faire” είτε με την αντίληψη ότι οι φιλελεύθεροι είναι αισιόδοξοι για την ανθρώπινη φύση. Αυτοπροσδιορίζομαι ως φιλελεύθερος όχι επειδή πιστεύω ότι οι άνθρωποι είναι καλοί και εύκολα διαχειρίσιμοι, αλλά γιατί έχω την πεποίθηση ότι η ανεξέλεγκτη ισχύς είναι επικίνδυνη και ως εκ τούτου οι κάτοχοί της, θα πρέπει να βρίσκονται υπό έλεγχο. Ο θεσμικοκεντρικός φιλελευθερισμός δεν προσφέρει την υπόσχεση μιας διαρκούς προόδου, αλλά μια πηγή ελπίδας για βελτίωση που είναι συνδεδεμένη με τον θεσμικό έλεγχο ενάντια στην παλινδρόμηση (“retrogression”).* Η

⁹⁹Keohane O. Robert, “Governance in a Partially Globalised World”, στο Robert O. Keohane (Ed.), *Power and Governance in a Partially Globalised World*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2002), σελ. 246.

¹⁰⁰Keohane O. Robert, Nye S. Joseph Jr., (2002), op. cit., σελ. 194-204.

¹⁰¹Βλ. Keohane O. Robert, “Twenty Years of Institutional Liberalism”, *International Relations*, Vol. 26, No.2, 2012, σελ. 125-127.

*ισχύς συνεχίζει να είναι σημαντική, όμως οι θεσμοί μπορούν να βοηθήσουν στην «εξημέρωσή» της και κράτη των οποίων οι ηγέτες ψάχνουν τόσο να διατηρήσουν όσο και να χρησιμοποιήσουν ισχύ, θα πρέπει να είναι προσεκτικά σε θέματα σχετικά με τη νομιμότητα (“legitimacy”). Αυτή τη στιγμή, ο νομικισμός και η ηθικολογία ευδοκιμούν, αλλά η κατανόηση και η συνοχή των πολυμερών θεσμών δοκιμάζονται».*¹⁰²

Σημαντική συμβολή στην εξέλιξη της φιλελεύθερης σκέψης κατέχει και ο Robert Axelrod, ο οποίος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τις δυνατότητες συνεργασίας που προκύπτουν σε ένα διεθνές σύστημα άναρχο και αποτελούμενο από εγωιστικούς-ορθολογικούς δρώντες. Πιο συγκεκριμένα, ενσωματώνοντας στην ανάλυσή του στοιχεία από τη θεωρία παιγνίων, στάθηκε στη σημασία του παιγνίου του διλήμματος των φυλακισμένων και ειδικότερα στις συνέπειες που πιθανότατα συνεπάγεται η επαναλαμβανόμενη εφαρμογή του (“iterated game”).

Η εξέταση του ανωτέρω παιγνίου επέτρεψε στους νεοφιλελεύθερους ακαδημαϊκούς να απομονώσουν και να αναλύσουν αποτελεσματικότερα τα εμπόδια που τίθενται στη συνεργασία υπό ανεξάρτητες συνθήκες. Η επαναλαμβανόμενη χρήση του παιγνίου ή η προσμονή περαιτέρω αλληλεπίδρασης, καθιστά τους δρώντες πιο διστακτικούς στο να εγκαταλείψουν συνεργατικές συμφωνίες, από ότι θα ήταν αν λειτουργούσαν στο πλαίσιο μη επαναλαμβανόμενων σχέσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες η υπάρχουσα δυνατότητα να ανταλλάσσονται πληροφορίες, καθώς και το επιβλέπεται η συμπεριφορά του άλλου, μειώνει τις ανησυχίες για τις πραγματικές προθέσεις και τις συνέπειες της εξαπάτησης. Σε αυτό το σημείο υπεισέρχεται και η σημασία των διεθνών θεσμών οι οποίοι εξασφαλίζοντας τη διενέργεια τακτικών συναντήσεων και ανταλλαγής πληροφοριών, ευνοούν την επιζητούμενη επανάληψη (“iterations”) που πρέπει να διέπει τις διακρατικές σχέσεις. Το γεγονός αυτό επιτρέπει στα κράτη να μαθαίνουν τις αντίστοιχες προτιμήσεις, να ανακαλύπτουν ότι έχουν κοινά συμφέροντα και ανησυχίες και να καταλήγουν σε μια ποικιλία λύσεων για τα συλλογικά προβλήματα. Επιπλέον, οι θεσμοί διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών για τις προθέσεις των άλλων κρατών και μπορούν να αποκαλύψουν κοινές ανησυχίες για την εξαπάτηση, το “free-riding”, καθώς και άλλα κόστη συναλλαγής, παράγοντες οι οποίοι μπορούν να γίνουν αντικείμενο ανάλυσης από τους διαπραγματευτές και τους πολιτικούς. Εν τέλει, κατά αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η διαφάνεια, με την

¹⁰²Ibid, σελ. 133-136.

παράλληλη μείωση του φόβου που εμποδίζει την επίτευξη μιας αμοιβαία αποδεκτής συμφωνίας.¹⁰³

5.4. Νεορεαλισμός Versus Νεοφιλελευθερισμός: Οι εκατέρωθεν κριτικές

Η διαμάχη μεταξύ ρεαλιστών και φιλελευθέρων έχει ως σημείο εκκίνησης τη θεώρηση περί της «ανθρώπινης φύσης». Οι μεν φιλελεύθεροι την ερμήνευσαν θετικά και ήταν αισιόδοξοι, οι δε ρεαλιστές της άσκησαν κριτική και υιοθέτησαν μια απαισιόδοξη θεώρηση, βασιζόμενοι στην αποκάλυπτη και έμφυτη κακία των ανθρώπων.¹⁰⁴

Επιπλέον αφετηριακό σημείο της αντιπαράθεσης αποτέλεσε και η ερμηνεία της ανθρώπινης ιστορίας. Κατά τους κλασικούς ρεαλιστές, η αναρχία οδηγεί σε αυτοβοήθεια με αποτέλεσμα τα κράτη να παραμένουν συστατικά του διεθνούς συστήματος ανεξάρτητα από τις εκάστοτε ιστορικές μεταβολές. Με άλλα λόγια ο ρεαλισμός δεν πιστεύει στην ιστορική πρόοδο. Αντίθετα οι φιλελεύθεροι θεωρούν την ιστορία υπό προϋποθέσεις προοδευτική και όχι γραμμική. Οι άνθρωποι μπορούν να εξελίσσονται και κατά συνέπεια το σύστημα και τα εκάστοτε συστατικά του μπορούν επίσης να μεταβάλλονται.¹⁰⁵

Η νεότερη διαμάχη μεταξύ νεορεαλιστών και νεοφιλελευθέρων δεν εγκατέλειψε τα ανωτέρω στοιχεία τα οποία κατέχουν κεντρική θέση, ωστόσο το επίκεντρο της διαφωνίας μετακινήθηκε προς δύο σημαντικότερες έννοιες, την αναρχία του διεθνούς συστήματος και την ισχύ, με το ρόλο που αυτή διαδραματίζει στη συμπεριφορά των δρώντων. Όπως λοιπόν υποστηρίζει ο καθηγητής Παναγιώτης Ήφαιστος, η «αιχμή» των συζητήσεων της θεωρίας διεθνών σχέσεων μεταφέρθηκε στο πεδίο των προϋποθέσεων της διεθνούς συνεργασίας, του ρόλου των διεθνών θεσμών, της σημασίας της ισορροπίας ισχύος, καθώς και της έννοιας του εθνικού συμφέροντος.¹⁰⁶ Ο Baldwin αναλύοντας την ανωτέρω αντιπαράθεση διέκρινε πως αυτή εξελίσσεται

¹⁰³ Axelrod Robert, "The Emergence of Cooperation Among Egoists", *The American Political Science Review*, Vol. 75, No. 2, 1981, σελ. 306-307.

¹⁰⁴ Βλ. Posen P. Stephen, *War and Human Nature* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2005), σελ. 8-16. Για μία εξαιρετική κριτική του φιλελευθερισμού δείτε: Mearsheimer J. John, *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities* (New Haven and London: Yale University Press, 2018).

¹⁰⁵ Βλ. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, (2009), *op.cit.*, σελ. 13-22.

¹⁰⁶ Ήφαιστος Παναγιώτης, (2008), *op.cit.*, σελ. 206-207.

γύρω από έξι βασικά εστιακά σημεία, τα οποία θα αναλυθούν στη συνέχεια (μεταξύ άλλων): α) Η φύση και οι συνέπειες της αναρχίας, β) Η διεθνής συνεργασία, γ) Σχετικά Versus Απόλυτα κέρδη, δ) Προτεραιότητα των κρατικών στόχων, ε) Προθέσεις Versus Ικανοτήτων, στ) Ο ρόλος διεθνών θεσμών και καθεστώτων.¹⁰⁷

Ρόλος του έθνους-κράτους

Η διαμάχη μεταξύ ρεαλισμού και φιλελευθερισμού ξεκίνησε έχοντας ως βασικό της πυλώνα τις αντικρουόμενες απόψεις για τον ρόλο των κρατών στο διεθνές σύστημα.

Κατά τον ρεαλισμό η βασική μονάδα-δρών του συστήματος είναι το κράτος, με την κυριαρχία, την ανεξαρτησία, τον αυτοέλεγχο (“self-control”) και την εδαφικότητα να είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του. Το κράτος αποτελεί επομένως το βασικό σημείο ανάλυσης της επιστήμης των διεθνών σχέσεων, η οποία επιχειρεί να ερμηνεύσει τη δράση του, με δεδομένη τη διεθνή αναρχία και τη λογική της ισορροπίας ισχύος.¹⁰⁸ Πέραν των ανωτέρω, το κράτος ενσωματώνει την έννοια της κυριαρχίας (“sovereignty”), η οποία συνίσταται στην εξουσία (“authority”) διακυβέρνησης των εσωτερικών του ζητημάτων και στη δυνατότητα να επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων που διαβιούν εντός της εδαφικής του επικράτειας, να διαμορφώνει την οικονομία, τις συνθήκες ασφάλειας, αλλά τον τύπο πολιτικής εξουσίας (πολίτευμα). Στο πλαίσιο αυτό, ως κυρίαρχη οντότητα, το κράτος θέτει σταθερούς στόχους, οι οποίοι συμπυκνώνονται στην έννοια του εθνικού συμφέροντος προσδιοριζόμενου σε όρους ισχύος.¹⁰⁹

Κατά τον Waltz τα κράτη και κυρίως τα μεγάλα κράτη είναι οι μεγάλοι πρωταγωνιστές, οι κυριότεροι δρώντες στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα και ο μεταξύ τους συσχετισμός ισχύος έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διεθνή πολιτική. Κατά τη λογική του αυτά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ενιαίοι-μοναδικοί (“unitary”) και ορθολογικοί (“rational”) δρώντες, οι οποίοι δρουν και συμπεριφέρονται βάσει των περιορισμών που τους θέτει το διεθνές σύστημα.¹¹⁰

¹⁰⁷Baldwin A. David, “Neoliberalism, Neorealism and World Politics”, στο David A. Baldwin (Ed.), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* (New York, Columbia University Press, 1993), σελ. 4.

¹⁰⁸Steans Jill, Pettiford Lloyd, Diez Thomas, El-Anis Imad, *An Introduction to International Relations Theory: Perspectives & Themes* (Edinburgh: Pearson Education Limited, 2010), σελ. 38.

¹⁰⁹Mingst A. Karen, *Essentials of International Relations* (New York, London: W.W. Norton & Company Inc., 2003), σελ. 103.

¹¹⁰Freyberg-Inan Annette, *What Moves Man: The Realist Theory of International Relations and its Judgment of Human Nature* (Albany: State University of New York Press, 2004), σελ. 74.

Η ανωτέρω αντίληψη περί κρατικής πρωτοκαθεδρίας στη διεθνή σκηνή έρχεται σε αντίθεση με τα όσα πρόσβευε ο φιλελευθερισμός, τουλάχιστον μέχρι την εμφάνιση της τελευταίας μορφής του (θεσμικοκεντρισμός-“neoliberal institutionalism”). Απέρριπτε λοιπόν την υπόθεση περί κρατικοκεντρικού διεθνούς συστήματος, δίνοντας έμφαση σε διάφορους δρώντες όπως οι διεθνείς θεσμοί και καθεστώτα και πολυεθνικές εταιρίες. Ταυτόχρονα αμφισβητούσε ότι τα κράτη είναι οι μοναδικοί και ορθολογικοί δρώντες, καθώς για τους λειτουργιστές η εξουσία αποκεντρωνόταν σε διεθνές επίπεδο, ενώ για τους υποστηρικτές της θεωρίας αλληλεξάρτησης, τα σύγχρονα κράτη χαρακτηρίζονταν όλο και περισσότερο από πολλαπλά κανάλια πρόσβασης (“multiple channels of access”), τα οποία σταδιακά ροκάνιζαν την εξουσία των κρατών σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής.

Βέβαια, ο θεσμικός φιλελευθερισμός, κατά την άποψη των νεορεαλιστών, στην πορεία του χρόνου μετακινήθηκε από τις αρχικές τους απόψεις και αποδέχθηκε μια σειρά βασικών ρεαλιστικών θέσεων. Πιο συγκεκριμένα, υπήρξε η παραδοχή ότι τα κράτη είναι οι κυριότεροι και ορθολογικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος και ότι η διεθνής αναρχία αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο για την μεταξύ τους συνεργασία.¹¹¹ Κατά τον Ήφαιστο: «...υιοθέτησαν σχεδόν εξ ολοκλήρου τα κεντρικά επιχειρήματα του Παραδοσιακού Παραδείγματος ως προς τα αίτια του πολέμου, την άνιση ανάπτυξη, την κατανομή ισχύος και τον ρόλο αυτής στο διεθνή χώρο».¹¹²

Η σημασία του άναρχου διεθνούς περιβάλλοντος

Σχετικά με τη φύση και τις συνέπειες της αναρχίας, σημείο εκκίνησης του πολιτικού ρεαλισμού είναι η έλλειψη οργανωμένης τάξης στο διεθνές σύστημα. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει ανώτατη ρυθμιστική κεντρική εξουσία όπως στο εσωτερικό των κρατών, επομένως το σύστημα θεωρείται άναρχο. Παρόλο που όλοι ασπάζονται τη ρεαλιστική άποψη, υπάρχει διαφωνία ως προς το τι σημαίνει η έννοια της αναρχίας και τι προκαλεί. Κατά τη ρεαλιστική άποψη τα κράτη ανταποκρίνονται στην αναρχία θέτοντας την ασφάλεια ως το υψηλότερο εθνικό συμφέρον, καθώς τα άλλα κράτη ψάχνουν ευκαιρίες ώστε να εκμεταλλευτούν τα υπόλοιπα, χρησιμοποιώντας την ισχύ τους με ιδιαίτερη έμφαση στη στρατιωτική της πτυχή.

¹¹¹Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, (2010), *op.cit.*, σελ. 266-267.

¹¹²Ήφαιστος Παναγιώτης, (2009), *op.cit.*, σελ. 415.

Καθώς λοιπόν τα κράτη είναι οι κύριοι παίκτες του διεθνούς συστήματος, οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι αυτά ανταποκρίνονται στο άναρχο διεθνές σύστημα υιοθετώντας το δόγμα «αυτοβοήθειας» (“Self-help”), με την έννοια ότι δεν βασίζονται σε άλλους παρά στα ίδια για την ασφάλειά τους. Το βασικό κίνητρο της κρατικής συμπεριφοράς είναι η επιβίωση, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται σε σχετικούς όρους (“relative terms”), δεδομένου ότι η αύξηση της ασφάλειας ενός κράτους οδηγεί αναπόφευκτα σε μείωση της ασφάλειας των άλλων. Κατά αυτόν τον τρόπο τα κράτη είναι αναγκασμένα να λαμβάνουν υπόψιν ότι τα υπόλοιπα έχουν μεγαλύτερη ισχύ ή σχεδιάζουν να αποκτήσουν περισσότερη ισχύ, με αποτέλεσμα να ενεργούν με παρόμοιο τρόπο, γεγονός που συνεπάγεται ανταγωνισμούς και εξισορροπήσεις.¹¹³

Από την άλλη, οι φιλελεύθεροι επικεντρώνονται σε θέματα πολιτικής οικονομίας, περιβαλλοντικά ζητήματα και ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν τον καταστροφικό χαρακτήρα της αναρχίας μέσω της αναζήτησης τρόπων συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Ο Arthur Stein, διακρίνει μεταξύ «της ανεξάρτητης διαδικασίας απόφασης» που χαρακτηρίζει την αναρχία και την «κοινή διαδικασία απόφασης» που εντοπίζεται στα διεθνή καθεστώτα και έπειτα προτείνει ότι το συμφέρον των αυτόνομων κρατών σε κατάσταση αναρχίας τα οδηγεί στη δημιουργία καθεστώτων. Ο Charles Lipson επισημαίνει ότι η αναρχία είναι αδιαμφισβήτητα μία κοινώς αποδεκτή έννοια για τις διεθνείς σχέσεις, όμως παρατηρεί ότι η σημασία της έχει υπερεκτιμηθεί από τους νεορεαλιστές εις βάρος της αναγνώρισης του καίριου ρόλου της διεθνούς αλληλεξάρτησης.¹¹⁴

Οι Keohane και Axelrod υποστηρίζουν πως η έννοια της αναρχίας θα πρέπει να προσδιορισθεί σαφώς. Κατά αυτούς αποτελεί απλά την έλλειψη κοινής κυβέρνησης στη διεθνή πολιτική και όχι την άρνηση ότι μια διεθνής κοινωνία -αν και κατακερματισμένη (“fragmented”)- όντως υπάρχει. Σίγουρα, πολλές σχέσεις του διεθνούς περιβάλλοντος εξακολουθούν να υφίστανται στην πάροδο του χρόνου και μάλιστα αναπαράγουν σταθερές προσδοκίες για την κρατική συμπεριφορά. Βέβαια το να ειπωθεί ότι η διεθνής πολιτική διέπεται από αναρχία, δεν σημαίνει ότι της λείπει εντελώς η οργάνωση. Οι σχέσεις μεταξύ των δρώντων μπορούν να είναι προσεκτικά

¹¹³Βλ. Elman Colin, “Realism”, στο Paul Williams (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, (New York: Routledge, 2008), σελ. 15-27.

¹¹⁴Ωστόσο αναγνωρίζει ότι η συνεργασία σε θέματα οικονομίας είναι πιο εύκολη από ότι σε ζητήματα ασφαλείας, καθώς οι επιπτώσεις της αποτυχίας σε αυτά, είναι άμεσες και πιο έντονες. Βλ. Lipson Charles, “International Cooperation in Economic and Security Affairs”, *World Politics*, Vol. 37, No. 1, 1984, σελ. 1-23.

δομημένες σε συγκεκριμένες θεματικές περιοχές, αν και παραμένουν «χαλαρές» σε κάποιες άλλες. Παρόμοια, αρκετά θέματα μπορεί να σχετίζονται στενά διά της λειτουργίας θεσμών, ενώ τα όρια άλλων θεμάτων, όπως και των νορμών και των αρχών που ακολουθούνται, υπόκεινται σε αμφισβήτηση. Η αναρχία προσδιοριζόμενη ως έλλειψη κοινής κυβέρνησης παραμένει μια σταθερά των διεθνών σχέσεων, στο βαθμό όμως που αλληλεπιδράσεις δομούνται και που τα μέσα δόμησής τους ποικίλουν.¹¹⁵

Με απλά λόγια, οι φιλελεύθεροι αναγνωρίζουν το διεθνές σύστημα ως άναρχο, ισχυρίζονται όμως ότι η αναρχία μπορεί να ρυθμιστεί με τη χρήση διάφορων εργαλείων, όπως ο φιλελεύθερος εκδημοκρατισμός, η οικονομική αλληλεξάρτηση και ο θεσμισμός. Ο βασικός στόχος του φιλελευθερισμού είναι ένας πλήρως αλληλεξαρτώμενος κόσμος, όπου η εξάπλωση του ελεύθερου εμπορίου¹¹⁶, της δημοκρατίας και των θεσμών-καθεστώτων, μειώνει την πιθανότητα διαμάχης.

Η αντιπαράθεση σχετικά με το ρόλο της αναρχίας συνεχίζεται μεταξύ νεορεαλισμού και νεοφιλελευθερισμού. Οι νεορεαλιστές δίνοντας έμφαση στα δομικά στοιχεία του διεθνούς συστήματος, αναγνωρίζουν ως βασικό του στοιχείο την έλλειψη τάξης.¹¹⁷

Πρώτος ο Kenneth Waltz έκανε λόγο για την απουσία ανώτατης ρυθμιστικής αρχής, πράγμα που σημαίνει ότι τα κράτη θα πρέπει να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις για την επιβίωση, διαρκώς προετοιμαζόμενα για σύγκρουση. Μάλιστα στο έργο του «*Άνθρωπος-Κράτος-Πόλεμος*» περιγράφει την αναρχία ως μια κατάσταση που ευνοεί (“permissive”) και δίνει πιθανότητες (“possibilities”) στην ύπαρξη πολέμου. Άλλωστε χαρακτηριστικά επισημαίνει ότι: «*Ο πόλεμος επέρχεται διότι δεν υπάρχει τίποτα να τον εμποδίσει*».¹¹⁸ Εμφορούμενος από παρόμοια λογική, ο John Herz πιστεύει ότι «η διεθνής αναρχία επιβεβαιώνει την κεντρική ιδέα της διαπάλης για ισχύ», ακόμη και υπό την απουσία εκδηλούμενης επιθετικότητας (“aggressiveness”) ή άλλων συναφών παραγόντων, δίνοντας παράλληλα έμφαση στο γεγονός ότι τα κρατικά συμφέροντα και

¹¹⁵Keohane O. Robert, Axelrod Robert, (1985), op.cit., σελ. 226.

¹¹⁶Οι Bruce Russett και John O’Neal χαρακτηριστικά σημειώνουν ότι δεν είναι προς το συμφέρον καμίας χώρας να προχωρήσει σε πόλεμο με μία άλλη με την οποίαν ιδιωτικοί παράγοντές της διατηρούν έντονες σχέσεις συναλλαγής σε κεφάλαια και αγαθά. Βλ. στο Russett Bruce, O’Neal R. John, *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations* (New York: W. W. Norton & Company, 2000).

¹¹⁷Κλασσικοί ρεαλιστές όπως οι Machiavelli και Morgenthau ερευνούν τις διεθνείς σχέσεις με βασικό άξονα την απαισιόδοξη θεώρηση περί της ανθρώπινης φύσης και δεν ασχολούνται επισταμένα με τη δομή του διεθνούς συστήματος.

¹¹⁸Waltz N. Kenneth, *Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος: Μια Θεωρητική Ανάλυση, Μετάφραση: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εισαγωγή για την ελληνική έκδοση: Ηλίας Κουσκουβέλης* (Αθήνα: Ποιότητα, 2011), σελ. 206, 261 και 302.

πράξεις προκαθορίζονται από την άναρχη δομή του ίδιου του διεθνούς συστήματος.¹¹⁹ Ο Joseph Grieco παρατηρεί ότι αμφότερες οι σχολές σκέψης διαφέρουν εκ βάθρων σχετικά με τις συνέπειες του άναρχου διεθνούς συστήματος. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι οι θεσμικοί φιλελεύθεροι υποτιμούν τη σημαντικότητα που ενέχουν οι ανησυχίες επιβίωσης, ως κίνητρα κρατικής συμπεριφοράς, γεγονός το οποίο αυτός θεωρεί ως αναντίρρητη συνέπεια της αναρχίας.¹²⁰

Από την άλλη, ο Keohane επισημαίνει ότι, κατά τη δική του αντίληψη περί της διαμάχης νεορεαλισμού και νεοφιλελευθερισμού, το σύγχρονο κρατικό σύστημα που προέκυψε συμβατικά το 1648, χαρακτηρίζεται ως άναρχο, με την έννοια ότι δε διαθέτει μια κοινή κυβέρνηση. Βέβαια, η αναρχία παρόλο που είναι μια δεδομένη κατάσταση δεν είναι επαρκής ώστε να εξηγήσει την ποικιλότητα της διεθνούς πολιτικής στη σύγχρονη εποχή. Πιο συγκεκριμένα, δεν μπορεί να αποδίδεται σε αυτήν η οποιαδήποτε διαφοροποίηση στο επίπεδο της διεθνούς συνεργασίας καθώς και του ρόλου που διαδραματίζουν οι θεσμοί.¹²¹

Αυνατότητες διεθνούς συνεργασίας: Ανθρώπινη φύση, Αναρχία, Ισχύς, Εθνικό συμφέρον, Απόλυτα Vs Σχετικά κέρδη & Διεθνείς θεσμοί

Η διεθνής συνεργασία (“International Cooperation”) είναι το επόμενο πεδίο στο οποίο μεταφέρεται η αντιπαράθεση των δύο κυρίαρχων θεωριών. Κατά τον ρεαλισμό η διεθνής αναρχία παρεμποδίζει τη θέληση των κρατών να εργαστούν από κοινού, ακόμα και όταν έχουν κοινά συμφέροντα. Επίσης οι διεθνείς θεσμοί είναι σε μεγάλο βαθμό μη ικανοί να ελαττώσουν τις συνέπειες της αναρχίας σχετικά με τη διακρατική συνεργασία.¹²² Τα παραπάνω συνιστούν μια απαισιόδοξη θεώρηση των διεθνών σχέσεων, η οποία είναι χαρακτηριστική για τον πολιτικό ρεαλισμό και τονίζει τις πενιχρές προοπτικές επίτευξης της διεθνούς συνεργασίας.¹²³ Καθόσον δεν υφίσταται

¹¹⁹Donnelly Jack, *Realism and International Relations* (Cambridge University Press, 2000), σελ. 12.

¹²⁰Grieco M. Joseph, (1988), op.cit., σελ. 497-498

¹²¹Βλ. Keohane O. Robert, *Institutionalist Theory and the Realist Challenge after the Cold War* (Cambridge, Massachusetts: Center for International Affairs, Harvard University, 1992).

¹²²Grieco M. Joseph, (1990), op. cit., σελ. 27.

¹²³Ο Richard Rosecrance έκανε λόγο για την ανωτέρω αναφερόμενη απαισιόδοξη θεώρηση της ανθρώπινης κατάστασης (Human Condition) από τον πολιτικό ρεαλισμό. Βλ. Rosecrance Richard, “Has Realism Become Cost-Benefit Analysis? A Review Essay”, *International Security*, Vol. 26, No. 2, 2001, σελ. 132-154.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο Robert Gilpin. Βλ. Gilpin G. Robert, “The Richness of the Tradition of Political Realism”, *International Organization*, Vol. 38, No. 2, 1984, σ. 287-304.

Η απαισιόδοξία του ρεαλισμού είναι ιδιαίτερα εμφανής στο έργο του Hans J. Morgenthau, *Scientific Man vs. Power Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 1946), σελ. 187-203.

μια κεντρική αρχή η οποία παρέχει-διασφαλίζει την τάξη, η μόνη σταθερά που εμφανίζεται σε έναν «επικίνδυνο» και «αβέβαιο» κόσμο προέρχεται από την ίδια τη διαδικασία του ανταγωνισμού. Ο πόλεμος μπορεί να αποφευχθεί μόνο εφόσον υπάρχει απειλή πολέμου και η ειρήνη μπορεί να διατηρηθεί μόνο διά των προετοιμασιών για εχθροπραξίες. Με βάση αυτά, η ύπαρξη συνεργασίας είναι σπάνια, διότι τα κράτη ενεργούν αυτόνομα και η αυτό-βοήθεια (“Self-help”) αποτελεί τον κανόνα.

Οι ρεαλιστές στον βαθμό που πιστεύουν ότι τα κράτη συνεργάζονται μόνο για να αντιμετωπίσουν μια κοινή απειλή, αντιλαμβάνονται τη συνεργασία-όταν αυτή εκδηλώνεται-ως ένα φαινόμενο παροδικό ή ασήμαντο που τελικά ερμηνεύεται από την ίδια τη διαμάχη (“Conflict”)¹²⁴ Ειδικότερα, όλα τα κράτη και βεβαίως οι μεγάλες δυνάμεις αναζητούν ισχύ και σε αρκετές περιπτώσεις τόση όση είναι διαθέσιμη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η σύγκρουση μεταξύ τους να αποφεύγεται μόνο μέσω της ισορροπίας ισχύος. Τα απειλούμενα κράτη σχηματίζουν συνασπισμούς-συμμαχίες ή εξοπλίζονται, έτσι ώστε να εξασφαλίσουν την προστασία τους. Αυτού του είδους η συνεργασία που προκύπτει θεωρείται ευκαιριακή και προσωρινή, καθώς τα κράτη δεν έχουν μόνιμους συμμάχους, αλλά μόνο μόνιμα συμφέροντα.

Κατά την εκδοχή του επιθετικού ρεαλισμού, τα κράτη και ιδίως οι μεγάλες δυνάμεις επιζητούν την περιφερειακή κυριαρχία και κατ'επέκταση την παγκόσμια ηγεμονία, διότι αν δεν το πράξουν αυτά, θα βρεθούν άλλα κράτη που θα το επιδιώξουν εις βάρος τους. Ο αμυντικός ρεαλισμός διαφοροποιείται στο βαθμό που δεν προβλέπει επιθετικές τάσεις επέκτασης των κρατών. Στην περίπτωση αυτή υποστηρίζεται ότι υπάρχει κάποια σχετική ικανοποίηση με την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων (“Status quo”), όπως αυτή διαμορφώνεται κατά περιόδους, μόνο όμως για μικρά χρονικά διαστήματα. Συνεπώς, η επίτευξη συνεργασίας και στις δύο εκδοχές του νεορεαλισμού, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο καθίσταται τουλάχιστον δυσχερής και σε τελική ανάλυση αποκλείεται. Για την ακρίβεια ακολουθείται η λογική ότι η ποσότητα της συνεργασίας στο διεθνές σύστημα είναι μια σταθερά, ωστόσο δεν μπορεί ποτέ να αυξηθεί δομικά και το μόνο που μπορεί να γίνει είναι η αναδιανομή της. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα κατά

¹²⁴Stein A. Arthur, *Why Nations Cooperate: Circumstance and Choice in International Relations* (Ithaca & London: Cornell University Press, 1990), σελ. 6-7.

το οποίο εάν ο Α και ο Β σχηματίζουν έναν συνασπισμό συνεργασίας, τότε ο Γ αυτόματα βρίσκεται σε δυσχερή θέση και τίθεται αντιμέτωπος.¹²⁵

Στον αντίποδα της ρεαλιστικής και νεορεαλιστικής θεώρησης περί συνεργασίας, οι φιλελεύθεροι παρουσιάζουν μια πιο αισιόδοξη άποψη περί ανθρώπινης φύσης και των δυνατοτήτων που παρέχει το σύγχρονο διεθνές σύστημα. Έχουν μεγάλες προσδοκίες από την ανθρώπινη λογική και εμφανίζονται πεπεισμένοι ότι οι αρχές της λογικής (“rational principles”) είναι εφαρμόσιμες στις διεθνείς σχέσεις. Αναγνωρίζουν επίσης ότι τα άτομα τείνουν να είναι ανταγωνιστικά και εγωκεντρικά ως ένα βαθμό, όμως ταυτόχρονα μοιράζονται κάποια συμφέροντα, γεγονός που τα εμπλέκει σε συνεργατική κοινωνική δράση, τόσο σε εσωτερικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο διεθνών σχέσεων. Με διαφορετικά λόγια, η διαμάχη και ο πόλεμος δεν είναι καταστάσεις αναπότρεπτες, οι άνθρωποι όταν ακολουθούν τη λογική (“reason”) μπορούν να πετύχουν αμοιβαία επωφελή συνεργασία, όχι μόνο εντός των κρατών, αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Επομένως η ανωτέρω λογική μπορεί να θριαμβεύσει επί του ανθρώπινου φόβου και της επιθυμίας για απόκτηση ισχύος.¹²⁶

Η μετεξέλιξη της φιλελεύθερης σκέψης που οδήγησε στις δύο βασικές εκδοχές του θεσμικού φιλελευθερισμού και της περίπλοκης-σύνθετης αλληλεξάρτησης (“Complex Interdependence”), κάνει λόγο για αυξημένες πιθανότητες συνεργασίας μεταξύ των κρατών, λόγω μιας σειράς παραγόντων που περιορίζουν επίσης τη συνεχή αναζήτηση της ισχύος. Οι παράγοντες αυτοί είναι η αυξημένη εμπορική και οικονομική αλληλεξάρτηση που παρατηρείται στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, καθώς και η ύπαρξη και δράση των διεθνών θεσμών και οργανισμών. Χαρακτηριστικά υποστηρίζεται πως σε συνθήκες σύνθετης αλληλεξάρτησης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι διεθνικοί δρώντες, η σημασία της στρατιωτικής ισχύος φθίνει, ενώ παράλληλα, ο πλούτος και όχι η ασφάλεια καθίσταται ο πρωταρχικός στόχος της κρατικής δράσης. Αυτό αυτόματα συνεπάγεται ένα σύστημα που ευνοεί τη διεθνή συνεργασία. Στο ίδιο πλαίσιο, οι θεσμικοί φιλελεύθεροι θεωρούν πως οι θεσμοί βοηθούν στην προώθηση της

¹²⁵Ernest R. May, Richard Rosecrance, Zara Steiner, “Theory and International History”, στο Ernest R. May, Richard Rosecrance, Zara Steiner (Eds.), *History and Neorealism* (Cambridge: Cambridge University Press 2010), σελ. 3-4.

¹²⁶Βλ. Smith M. J., “Liberalism and International Reform”, στο Nardin Terry, Mapel R. David (Eds.), *Traditions of International Ethics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), σελ. 201-24.

διακρατικής συνεργασίας και ως εκ τούτου εξαλείφουν την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών.¹²⁷

Κατά τον Arthur Stein οι φιλελεύθεροι αντιλαμβάνονται το διεθνές σύστημα ως μια εσωτερική αγορά (“Domestic market”) και δεν θεωρούν πως η έλλειψη κεντρικής εξουσίας καθίσταται εμπόδιο στην ανάπτυξη συνεργασιών. Καθώς οι ρίζες της σκέψης τους βρίσκονται στον οικονομικό φιλελευθερισμό των, η άποψή τους ενέχει στοιχεία του “lazes faire”, δηλαδή ότι η τάξη προκύπτει καθώς εγωκεντρικοί (“self-interested”) παράγοντες-δρώντες συνυπάρχουν σε ένα αναρχικό περιβάλλον και λαμβάνουν αυτόνομες-ανεξάρτητες αποφάσεις που με τη σειρά τους οδηγούν σε αμοιβαία επιθυμητά συνεργατικά αποτελέσματα. Ως εκ τούτου, η διαμάχη-σύγκρουση είναι μια περιοδική εκτροπή (“aberration”) που διαταράσσει την ομαλότητα-ειρήνη εντός της οποίας τα κράτη ευημερούν. Γενικότερα, οι διαμάχες ανακύπτουν λόγω της μη κατανόησης (“misunderstanding”) και της αδυναμίας αντίληψης (“misperception”) καταστάσεων. Μόνο η ανικανότητα να κατανοήσει ένα κράτος τις προθέσεις του άλλου, θα οδηγήσει σε σύγκρουση και πόλεμο. Εάν καταστεί δυνατή η καλύτερη κατανόηση, θα είναι προφανές ότι τα κέρδη του ανταγωνισμού είναι πλασματικά, ενώ η συνεργασία είναι το αναπόφευκτο αποτέλεσμα. Καταληκτικά, ο ανταγωνισμός αντανάκλα την έλλειψη διορατικότητας, την αδυναμία υπολογισμού των προθέσεων των άλλων, την ανικανότητα ορθής αντίληψης-εκτίμησης, καθώς και την απουσία πληροφόρησης.¹²⁸

Πέραν των ανωτέρω, και με δεδομένο ότι οι αντιλήψεις περί συνεργασίας αποτελούν σημείο αιχμής για τις αντίπαλες θεωρήσεις του νεορεαλισμού και του νεοφιλελευθερισμού, θα πρέπει να τονιστεί η σημασία των θεσμών (“Institutions”) αλλά και του ζητήματος των απόλυτων-σχετικών (“absolute-relative gains”) κερδών, έννοιες οι οποίες προάγουν την επιστημονική διαμάχη σε υψηλότερο επίπεδο και φυσικά καταστούν την έννοια της συνεργασίας ακόμη πιο σύνθετη.

Ρόλος διεθνών θεσμών

Από την πλευρά του πολιτικού ρεαλισμού η συνεισφορά των θεσμών στην επίτευξη της συνεργασίας είναι σαφώς υποβαθμισμένη. Οι διεθνείς θεσμοί επιδρούν και

¹²⁷Βλ. Jackson Robert, Sørensen Georg, *Introduction to International Relations: Theories & Approaches* (Oxford: Oxford University Press, 2013), σελ.110-113.

¹²⁸Stein A. Arthur, (1990), *op. cit.*, σελ.8.

εξαλείφουν τις παρεμποδιστικές συνέπειες του άναρχου διεθνούς συστήματος, στην πρόθεση και θέληση των κρατών για συνεργασία, μόνο επιφανειακά.¹²⁹

Η επιδερμική αυτή επιρροή αφορά τόσο τους διεθνείς θεσμούς, όσο και άλλες συσσωματώσεις, όπως πολυεθνικές εταιρείες ή οργανώσεις, οι οποίες διαδραματίζουν ουσιαστικά υποτυπώδη ρόλο στη διαμόρφωση των κεντρικών πολιτικών των κρατών. Παρά λοιπόν την ποικιλία των δρώντων της σύγχρονης παγκόσμιας πολιτικής σκηνής, αυτό που ουσιαστικά συμβαίνει είναι η προσπάθεια των κρατών να μεγιστοποιήσουν την ασφάλειά τους και να διατηρήσουν την αυτονομία τους. Ο μηχανισμός που ιστορικά έχει αποδειχθεί ουσιώδης για την παραπάνω προσπάθεια είναι αυτός της ισορροπίας ισχύος.¹³⁰ Άλλωστε η απόρριψη του ρόλου των διεθνών θεσμών έχει αποτελέσει σημαντικό στοιχείο του πολιτικού ρεαλισμού από την εμφάνισή του στο ακαδημαϊκό προσκήνιο τη δεκαετία του 1930. Στο πλαίσιο αυτό υποστηριζόταν ανέκαθεν ότι τα κράτη δρουν αυτόνομα, ανεξάρτητα και με βάση το εθνικό τους συμφέρον. Σε ένα περιβάλλον αναρχίας με αντιτιθέμενα συμφέροντα, συνεχή και παρούσα την απειλή πολέμου, η συνεργασία είναι σπάνια και εφήμερη, ενώ οι θεσμοί είτε δεν υφίστανται είτε δεν ασκούν επίδραση (“irrelevant”).¹³¹

Οι παραδοσιακοί ρεαλιστές σπάνια αναφέρθηκαν στη δράση των διεθνών θεσμών, ωστόσο εξέφρασαν κατά καιρούς σταθερές απόψεις για το ρόλο τους. Η παγιωμένη αντίληψη έχει να κάνει με τον αυξημένο ρόλο της ισχύος, η οποία υποβόσκει στην δημιουργία και δράση τους. Ουσιαστικά οι διεθνικές θεσμικές δομές αποτελούν το προσωπείο με το οποίο εμφανίζεται κατά περιπτώσεις η ισχύς στη διεθνή πολιτική. Ο Hans Morgenthau έκανε λόγο για την τάση των κρατών να ενεργούν με όρους ισχύος και όχι με βάση το διεθνές δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα κατά την άποψή του τα κράτη έχουν πάντα ως σκοπό την απαλλαγή από τα εμπόδια που θέτει το διεθνές δίκαιο και κατ'επέκταση οι θεσμικές του εκφάνσεις, στην εκδήλωση της εξωτερικής τους πολιτικής. Αυτό το οποίο επιδιώκουν είναι η χειραγώγηση των ανωτέρω για την επίτευξη του εθνικού συμφέροντος. Με άλλα λόγια οι διεθνείς θεσμοί λειτουργούν ως επιφάνειες (“epiphenomenal”) για την κρατική ισχύ και το συμφέρον.¹³²

¹²⁹Για τις απόψεις του ρεαλισμού περί των θεσμών βλ. Waltz N. Kenneth, “Structural Realism After the Cold War”, *International Security*, Vol. 25, No. 1, 2000, σελ. 5-41, Waltz N. Kenneth (1979), op. cit., σελ. 115-116. Επίσης, Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Knopf, 1985), σελ. 512.

¹³⁰Basu Rumki (Editor), *International Politics: Concepts, Theories and Issues* (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2012), σελ. 174.

¹³¹Stein A. Arthur, (1990), op. cit., σελ. 6.

¹³²Simmons A. Beth, Martin L. Lisa, (2002), op. cit., σελ. 194-195.

Ο Kenneth Waltz στην ανάλυσή του περί κρατικο-κεντρικού διεθνούς συστήματος σαφέστατα προκρίνει την πρωτοκαθεδρία της κρατικής δράσης και πρωτοβουλίας έναντι οποιουδήποτε άλλου δρώντα, μεταξύ των οποίων και οι διεθνείς θεσμοί: *«Τα κράτη δεν είναι, ούτε ουδέποτε υπήρξαν οι μοναδικοί διεθνείς δρώντες. Όμως οι δομές δεν ορίζονται βάσει όλων των δρώντων, αλλά βάσει των κυριότερων. Εφόσον τα μεγάλα ιδίως κράτη είναι οι κυριότεροι δρώντες, η δομή της διεθνούς πολιτικής ορίζεται βάσει αυτών. Τα κράτη θέτουν το σκηνικό στο οποίο εκείνα μαζί με τους μη κρατικούς δρώντες παίζουν το δράμα τους ή διεκπεραιώνουν τις πληκτικές υποθέσεις τους. Όταν φθάσει ο κόμπος στο χτένι, αναδιατυπώνουν τους κανόνες βάσει των οποίων οι άλλοι δρώντες λειτουργούν»*.¹³³

Ενδεικτική για τον ρόλο που θα μπορούσαν να διαδραματίζουν οι θεσμοί στο διεθνές σύστημα, είναι η άποψη του John Mearsheimer: *«Αν και τα κράτη ενίοτε λειτουργούν μέσω των θεσμών, ωστόσο οι κανόνες που αυτά δημιουργούν αντανακλούν υπολογισμούς στη βάση του εθνικού συμφέροντος και στη διεθνή κατανομή ισχύος. Τα πιο ισχυρά κράτη του συστήματος δημιουργούν και διαμορφώνουν θεσμούς-οργανισμούς, έτσι ώστε να διατηρούν το μερίδιό τους από τη διεθνή ισχύ, ή ακόμα και να το ενισχύουν. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι θεσμοί αναπόδραστα αποτελούν πεδία εκδήλωσης σχέσεων ισχύος. Οι αιτίες των φαινομένων του πολέμου και της ειρήνης εντοπίζονται κυρίως στην ισορροπία ισχύος και οι θεσμοί σε μεγάλο βαθμό αντανακλούν την κατανομή της ισχύος στο σύστημα. Συνοπτικά, η ισορροπία ισχύος είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή (“independent variable”) που ερμηνεύει τον πόλεμο και οι θεσμοί είναι κυρίως μια παρεμβαίνουσα (“intervening variable”) στη διαδικασία μεταβλητή»*¹³⁴

Οι φιλελεύθεροι και ειδικότερα οι θεσμικοί, σε γενικές γραμμές αποδέχονται τις κεντρικές ρεαλιστικές προτάσεις, συμπεριλαμβανομένου του ότι η αναρχία παρεμποδίζει την επίτευξη της συνεργασίας. Ωστόσο μένουν σταθεροί στην άποψή τους ότι οι ρεαλιστές δίνουν υπερβολική έμφαση στην κρατική διαμάχη και υποτιμούν τη δυνατότητα των διεθνών θεσμών να προάγουν τη συνεργασία.

Οι θεσμοί και ένα υψηλό επίπεδο θεσμοποίησης γενικότερα, υποστηρίζεται ότι μειώνουν σημαντικά τις αποσταθεροποιητικές συνέπειες της αναρχίας και μπορούν να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη ανάμεσα στα κράτη. Αυτό καθίσταται δυνατό μεταξύ άλλων και μέσω των συστημάτων παροχής πληροφοριών ανάμεσα στα κράτη-

¹³³Waltz N. Kenneth, (2011), op. cit., σελ.209.

¹³⁴Mearsheimer J. John, (Winter, 1994-1995), op. cit., σελ. 10.

μέλη, τα οποία δεν βρίσκονται συνεχώς στο σκοτάδι σχετικά με τις κινήσεις και τις προθέσεις των άλλων. Επομένως είναι εφικτό να μειωθεί αποτελεσματικά ο φόβος νιώθουν τα κράτη το ένα για το άλλο, εφόσον, απαλούνονται τα προβλήματα από την έλλειψη εμπιστοσύνης, εξασφαλίζεται η συνέχεια, καθώς και μια αίσθηση σταθερότητας.¹³⁵

Σε γενικές γραμμές οι υπέρμαχοι του θεσμικού νεοφιλελευθερισμού δεν ασχολούνται τόσο με το εάν οι θεσμοί συμβάλλουν στην επίτευξη ειρήνης, αλλά επικεντρώνονται στον λιγότερο φιλόδοξο στόχο της ερμηνείας της διακρατικής συνεργασίας σε περιπτώσεις που τα συμφέροντα δεν είναι απόλυτα συγκρουόμενα. Ειδικότερα εστιάζουν σε καταστάσεις κατά τις οποίες υπάρχει δυσκολία συνεργασίας, καθώς κάθε πλευρά έχει ταυτόχρονα κίνητρα να συνεργαστεί, αλλά και να μη συνεργαστεί. Στο πλαίσιο αυτό υποστηρίζεται ότι οι θεσμοί διευκολύνουν τη συνεργασία, καθώς επιτρέπουν στα κράτη να εντοπίζουν τα αμοιβαία κέρδη και όχι τα επίμαχα σημεία που ενδεχομένως αποτρέπουν τη συνεννόηση. Βέβαια, σε αρκετές περιπτώσεις πραγματοποιείται ένα άλμα σκέψης και θεωρείται ότι η ύπαρξη και δράση των θεσμών συνδράμει καθοριστικά στη διεθνή σταθερότητα. Κατά αυτόν τον τρόπο, διαφαίνεται ένας αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ θεσμών και οικονομικής κυρίως συνεργασίας, που όμως ενδέχεται να επεκτείνεται στη διασύνδεση συνεργασίας και διασφάλισης της ειρήνης.¹³⁶

Κατά τον Grieco, οι θεσμικοί φιλελεύθεροι υποστηρίζουν ότι τα κράτη σε συνθήκες διεθνούς αναρχίας συχνά αντιμετωπίζουν κοινά μεν, συμπλεκόμενα δε συμφέροντα και συγκεκριμένα, καταστάσεις για τις οποίες πιστεύουν ότι μπορούν να απεικονιστούν από διάφορες συμβατικές εκδοχές του διλήμματος των φυλακισμένων. Στο παίγνιο αυτό, κάθε κράτος προτιμά την αμοιβαία συνεργασία από την αμοιβαία μη-συνεργασία (CC > DD), την επιτυχημένη εξαπάτηση στην αμοιβαία συνεργασία (DC > CC), καθώς επίσης και την αμοιβαία αποφυγή της θυματοποίησης (“Defection to victimization”) στην περίπτωση που κάποιο άλλο κράτος εξαπατά. Συνολικά επομένως το παίγνιο απεικονίζεται ως εξής: DC > CC > DD > CD. Υπό αυτές τις συνθήκες και με δεδομένη την απουσία μιας κεντρικής αρχής ή κάποιων άλλων δυνάμεων που δεσμεύουν τα

¹³⁵Keohane O. Robert, *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory* (Boulder: Westview Press, 1989), σελ. 2, Nye S. Joseph, *Understanding International Conflicts* (New York: Basic, 1993), σελ.38.

¹³⁶Mearsheimer J. John, (1990), op. cit., σελ. 42-44, Glaser Charles, “Realists as Optimists: Cooperation as Self-help”, *International Security*, Vol. 19, No. 3, 1994/1995, σελ. 50-90.

κράτη στις υποχρεώσεις τους, το καθένα αποφεύγει τη συνεργασία (“Defects”), ανεξάρτητα από το τι περιμένει το άλλο να πράξει. Κατά την ερμηνεία βέβαια των νεοφιλελεύθερων, το ανωτέρω περιγραφέν δίλημμα των φυλακισμένων μπορεί να λυθεί κατά τρόπο που επιφέρει συνεργασία και ο τρόπος αυτός περιλαμβάνει δυνάμεις που όντως υπάρχουν και προκαλούν τα κράτη ώστε να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους. Οι δυνάμεις αυτές εντοπίζονται σε μεγάλο βαθμό στην ικανότητα των θεσμών να τιθασεύουν την κρατική επιδίωξη για ισχύ και ασφάλεια, παρέχοντας κίνητρα για συνεργασία στη βάση αμοιβαίων κερδών.¹³⁷

Κάποιοι μελετητές προάγουν ακόμα περισσότερο το ρόλο των θεσμών βασιζόμενοι στο προαναφερθέν παίγνιο. Οι Keohane και Axelrod, κάνουν λόγο για δράση των θεσμών η οποία μειώνει το ενδεχόμενο κόστος της συνεργασίας, καθιστά τις σχέσεις των κρατών κατά τρόπο τινά επαναλαμβανόμενες (“iterated”) και εν τέλει διευκολύνει την τιμωρία των κρατών που εξαπατούν (“cheaters”). Τα καθεστώτα λοιπόν και οι θεσμοί κάνουν πιο εύλογη τη συνεργασία απομειώνοντας την πιθανότητα εξαπάτησης, ενώ ταυτόχρονα δεν υποκαθιστούν απλώς την αμοιβαιότητα (“reciprocity”), αλλά την ενισχύουν και την θεσμοποιούν (“institutionalize”).¹³⁸ Με άλλα λόγια ενσωματώνουν την σχέση αμοιβαιότητας, «απονομιμοποιούν» τη μη συνεργασία (“defection”) με το να την καθιστούν κοστοβόρα.¹³⁹

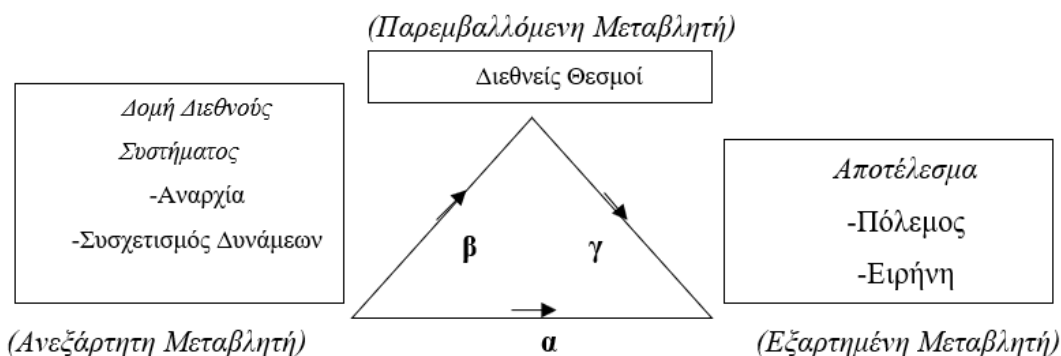
Εν τέλει η διαφορά μεταξύ νεορεαλιστών και νεοφιλελεύθερων, σχετικά με τη σημασία και το ρόλο των διεθνών θεσμών, αποτυπώνεται με όρους μεταβλητών και σχηματικά ως εξής:¹⁴⁰

¹³⁷Grieco M. Joseph, (1990), op. cit., σελ. 31.

¹³⁸Βλ. Axelrod Robert και Keohane O. Robert, (1985), op. cit., σελ. 226-254, Oye A. Kenneth, “Explaining Cooperation under Anarchy: Hypotheses and Strategies”, στο Oye A. Kenneth (Ed.), *Cooperation under Anarchy* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1986), σελ. 23-24.

¹³⁹Επίσης ενδιαφέρουσα είναι η άποψη που συναντάται κυρίως στη σκέψη του Keohane, σχετικά με τη διασύνδεση θεσμών και κρατικής ηγεμονίας. Θεωρώντας πως η ηγεμονική ισχύς (κυριαρχία ενός κράτους στο διεθνές σύστημα) είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών, καταλήγει πως αυτή θα συνεχίσει να υφίσταται, εφόσον επιτευχθεί η κυριαρχία του ηγεμονεύοντος κράτους, με την αρωγή των θεσμών. Βλ. Keohane O. Robert, (1984), op. cit., σελ. 246.

¹⁴⁰Κατά τους ρεαλιστές υπάρχει αιτιώδης σύνδεση ανάμεσα στη δομή του διεθνούς συστήματος και του αποτελέσματος (πόλεμος ή ειρήνη). Οι διεθνείς θεσμοί επηρεάζονται από τη δομή του διεθνούς συστήματος και λειτουργούν εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων. Κατά τους νεοφιλελεύθερους όμως, υφίσταται αιτιώδης σύνδεση και μεταξύ διεθνών θεσμών και αποτελέσματος (πόλεμος ή ειρήνη). Το ανωτέρω σχεδιάγραμμα, βρίσκεται αυτούσιο στο Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995), υποσημείωση 47, σελ. 51.

Σχήμα 3: Απεικόνιση διαφορών νεορεαλιστών-νεοφιλελεύθερων

Το ζήτημα των κερδών: Απόλυτα Vs Σχετικά

Ο νεορεαλισμός και ο νεοφιλελευθερισμός έχοντας περάσει όλα τα ανωτέρω αναφερόμενα στάδια αντιπαράθεσης, έφθασαν στο τελευταίο σημείο τριβής, το οποίο αποτελεί και την κορυφαία πλέον διαφωνία των αντίστοιχων μελετητών. Αναλύοντας τη δυνατότητα των κρατών να αναπτύσσουν συνεργατικές σχέσεις σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα, κατέληξαν σε διαφορετικές προτάσεις περί του ρόλου του κέρδους (“gain”) στη διεθνή πολιτική.¹⁴¹

Κατά τους ρεαλιστές τα κράτη δύσκολα συνεργάζονται στο διεθνές περιβάλλον, λόγω του φόβου της εξαπάτησης και κυρίως λόγω της ανησυχίας για επίτευξη μεγαλύτερου κέρδους από τους ανταγωνιστές τους. Με διαφορετικά λόγια, τα κράτη ενδιαφέρονται για τη διατήρηση της θέσης τους στο διεθνές σύστημα, γι’ αυτό δεν ανησυχούν μόνο μήπως πέσουν θύματα εξαπάτησης, αλλά και μήπως οι συνέταιροι κερδίσουν περισσότερα από αυτά.¹⁴²

Κατά τον Mearsheimer τα κράτη αναλογιζόμενα τις δυνατότητες συνεργασίας, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψιν το πώς τα οφέλη ή τα κέρδη θα κατανεμηθούν μεταξύ τους. Μπορούν να σκεφθούν για το διαχωρισμό αυτό κατά πρώτον, με όρους απόλυτων κερδών (“absolute gains”), το οποίο σημαίνει ότι κάθε πλευρά επικεντρώνεται στη μεγιστοποίηση του δικού της οφέλους και ενδιαφέρεται ελάχιστα για το πόσο η άλλη πλευρά χάνει ή κερδίζει στο πλαίσιο της συμφωνίας. Κάθε πλευρά ενδιαφέρεται για

¹⁴¹Powell Robert, “Absolute and Relative Gains in International Relations Theory”, *The American Political Science Review*, Vol. 85, No. 4, 1991, σελ. 1303-1304.

¹⁴²Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, (2010), *op. cit.*, σελ. 268.

την άλλη μόνο στο βαθμό που η συμπεριφορά της επηρεάζει τις προοπτικές της για την επίτευξη του μέγιστου οφέλους. Εναλλακτικά, τα κράτη μπορούν να σκεφθούν με όρους σχετικών κερδών (“relative gains”), το οποίο σημαίνει ότι κάθε πλευρά δεν αναλογίζεται μόνο το ατομικό της κέρδος, αλλά και το κατά πόσο αυτό είναι συγκρίσιμο με το κέρδος της άλλης. Επειδή λοιπόν σε έναν ρεαλιστικό κόσμο τα κράτη λειτουργούν βάσει της ισορροπίας ισχύος θα πρέπει να ωθούνται πρωτευνώντας από την επιθυμία για σχετικά κέρδη στο πλαίσιο μιας συνεργασίας. Ενώ κάθε κράτος επιδιώκει να αυξήσει τα απόλυτα κέρδη, είναι σημαντικό να διασφαλίσει ότι το κάνει καλύτερα ή τουλάχιστον όχι χειρότερα από τα άλλο κράτος το οποίο μετέχει στη συμφωνία.¹⁴³

Ο Grieco έχοντας μελετήσει εις βάθος το ζήτημα των απόλυτων-σχετικών κερδών, συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με τα προαναφερόμενα. Κατά την άποψή του οι ρεαλιστές κατανοούν το ότι τα κράτη επιζητούν απόλυτα κέρδη και ανησυχούν παράλληλα για το θέμα της συμμόρφωσης (“compliance”). Παρόλα αυτά πιστεύουν ότι τα κράτη λειτουργούν κατά τρόπο σχετικό (“positional actors”) και όχι ατομικιστικό (“atomistic”), ως εκ τούτου, εκτός της ανησυχίας για την εξαπάτηση, στο πλαίσιο συνεργατικών συμφωνιών ανησυχούν και για την επίτευξη μεγαλύτερων κερδών από τα άλλα κράτη. Για τους ρεαλιστές, ένα κράτος θα επικεντρωθεί τόσο στα απόλυτα όσο και στα σχετικά κέρδη από μια συνεργασία και παρόλο που θα είναι ικανοποιημένο από τη συμμόρφωση του συνεταίρου του με τους όρους της συμφωνίας, θα αποχωρήσει εφόσον θεωρεί ότι αυτός επιτυγχάνει μεγαλύτερα σχετικά κέρδη. Η θεώρηση του ρεαλισμού σχετικά με το πρόβλημα των σχετικών κερδών στη συνεργασία, βασίζεται στην αποδοχή ότι τα κράτη σε κατάσταση διεθνούς αναρχίας φοβούνται για την επιβίωσή τους ως ανεξάρτητοι δρώντες.¹⁴⁴ Τα κράτη κατά τη λογική αυτή ανησυχούν για το ότι ένα φιλικό κράτος σήμερα μπορεί να αποτελέσει εχθρό αύριο και ειδικότερα τα επιτεύγματα των κοινών κερδών τα οποία ευνοούν έναν σημερινό φίλο, μπορούν να δημιουργήσουν έναν επικίνδυνο αντίπαλο για το μέλλον. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα κράτη να δίνουν μεγάλη βαρύτητα στα κέρδη των συνεταίρων.¹⁴⁵

¹⁴³Mearsheimer J. John, (Winter 1994-1995), op. cit., σελ. 12-13.

¹⁴⁴Grieco M. Joseph, (1988), op. cit., σελ. 487-488.

¹⁴⁵Κατά τον Grieco η τάση διατήρησης της θέσης στο σύστημα (“positionality”) δεν προκαλεί όλα τα κράτη να υιοθετούν μια επιθετικά προσανατολισμένη επιθυμία για μεγιστοποίηση της διαφοράς των κερδών από μια συνεργασία προς όφελός τους. Δεν αποδίδουν στα κράτη τη μερκαντιλιστική ιδιότητα του συμφέροντος. Αντί για αυτό οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι τα κράτη είναι πιο πιθανό να επικεντρωθούν στον κίνδυνο του πλεονεκτήματος του αντιπάλου λόγω σχετικών κερδών και έτσι αυτός μελλοντικά να προκύψει συγκριτικά ενισχυμένος. Κατά αυτόν τον τρόπο ο ρεαλισμός θεωρεί τα κράτη τείνοντα ως προς τη διατήρηση της θέσης τους, ωστόσο η συμπεριφορά τους αυτή δεν είναι επιθετική

Ο Ήφαιστος κινείται στο ίδιο πλαίσιο αναλύοντας τη σημασία των σχετικών κερδών για την κρατική συμπεριφορά: «...πέραν των προβλημάτων που δημιουργεί ο φόβος της εξαπάτησης, τα έθνη είναι ευαίσθητα στο σχετικό κέρδος, δηλαδή ανησυχούν πως τα άλλα κράτη θα κερδίσουν περισσότερα από τα ίδια στο πλαίσιο μιας συνεργασίας, πως για τον λόγο αυτό οι δυνητικοί τους ανταγωνιστές θα αναπτυχθούν γοργότερα και πως το αποτέλεσμα θα είναι αλλαγές στην κατανομή ισχύος και ρόλου-θέσης στη διεθνή ιεραρχία»¹⁴⁶ Επίσης, συνδέει ιδιαίτερα εύγλωττα την κρίσιμη σημασία του ζητήματος των σχετικών κερδών με την συμμετοχή των κρατών σε διεθνείς θεσμούς και καθεστώτα: «Αν συμμετέχοντας σε έναν διεθνή θεσμό, τα κράτη ενδιαφέρονται μόνο πως θα έχουν θετικά κέρδη, χωρίς να ενδιαφέρονται για τα σχετικά κέρδη, δηλαδή κατά πόσο κάποιο άλλο κράτος θα ωφεληθεί περισσότερο, αναιρείται εν μέρει ή εν όλω το πρόβλημα της άνισης ανάπτυξης, δηλαδή του σημαντικότερου αιτίου πολέμου, που προκαλεί διλήμματα ασφαλείας και σύγκρουση».¹⁴⁷

Κατά τους νεοφιλελεύθερους, οι ανησυχίες που περιγράφηκαν παραπάνω για τα σχετικά κέρδη των κρατών, δεν εμποδίζουν απαραίτητα τις συνεργατικές σχέσεις. Τα κράτη ωθούνται στη συνεργασία προκειμένου να αποκτήσουν απόλυτα κέρδη ή διαφορετικά επιδιώκουν το συνολικό κέρδος χωρίς να συνυπολογίζουν τα σχετικά μεγαλύτερα κέρδη των αντιπάλων. Είναι γεγονός ότι σε κατάσταση διεθνούς αναρχίας κάθε συμφωνία πρέπει να ενέχει στοιχεία αυτό-επιβολής (“self-enforcing”), όμως αυτό δεν καθιστά τα κράτη μη ικανά να αναγνωρίσουν ότι είναι προς το συμφέρον τους να περιορίσουν την εξαπάτηση ή να εμπιστευθούν τις μελλοντικές ενέργειες των άλλων κρατών. Τα εμπόδια στη συνεργασία είναι υπαρκτά, ασκούν επίδραση στο αποτέλεσμα της και αξίζουν εξέτασης, ωστόσο δεν είναι αζεπέραστα όπως πιστεύουν οι δομικοί ρεαλιστές.¹⁴⁸

αλλά αμυντικής φύσεως. Επιπρόσθετα η αμυντικής φύσεως σχετικότητα της θέσης τους (“positionality”), όπως και το ζήτημα των σχετικών κερδών αντικατοπτρίζουν την αβεβαιότητα (“uncertainty”) που διέπει τις διεθνείς σχέσεις. Τα κράτη δεν είναι ποτέ βέβαια για τις μελλοντικές διαθέσεις των υπολοίπων κρατών και προσέχουν ιδιαίτερα το πώς η συνεργασία θα επηρεάσει τις σχετικές ικανότητες στο μέλλον. Η αβεβαιότητα αυτή πηγάζει από την αδυναμία των κρατών να προβλέψουν ή αποτελεσματικά να ελέγξουν την μελλοντική ηγεσία ή τα συμφέροντα των άλλων.

Ο Jervis χαρακτηριστικά επισημαίνει: «Οι νοοτροπίες αλλάζουν, νέοι ηγέτες μπορεί να έρθουν στο προσκήνιο, οι αξίες μπορούν να μεταβάλλονται, νέες ευκαιρίες και κίνδυνοι προκύπτουν.

Βλ. Grieco M. Joseph, (1988), *op. cit.*, σελ. 500, Jervis Robert, (1978), *op. cit.*, σελ. 168.

¹⁴⁶ Ήφαιστος Παναγιώτης, (2009), *op. cit.*, σελ. 422.

¹⁴⁷ Ήφαιστος Παναγιώτης, (2008), υποσημείωση 20, σελ. 213-214.

¹⁴⁸ Sterling Foker Jennifer, “Neoliberalism”, στο Dunne Tim, Kurki Milja, Smith Steve (Eds.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (Oxford: Oxford University Press, 2013), σελ. 119.

Σε αυτό το σημείο ο νεοφιλελευθερισμός δανείζεται κάποια στοιχεία από τη θεωρία παιγνίων και συγκεκριμένα τη θετική προοπτική της, ότι δηλαδή το μέγεθος της «πίτας» μπορεί να αυξηθεί ώστε τα κέρδη να αφορούν όσο το δυνατόν περισσότερους παίκτες. Η λογική των απόλυτων κερδών αντιτίθεται στη ρεαλιστική υπόθεση περί σχετικών κερδών που καθοδηγούν τη διεθνή συνεργασία. Δεν υπάρχει λοιπόν η παραδοχή ότι όταν κάποιος χάνει ή κερδίζει δυσανάλογα σε σύγκριση με τον άλλον η συνεργασία αυτόματα και σε κάθε περίπτωση παρεμποδίζεται. Ούτε και υιοθετείται η λογική του μηδενικού αθροίσματος (“zero-sum outcome”), δηλαδή της κατάστασης στην οποία το κέρδος της μιας πλευράς θεωρείται ζημία για την άλλη, μια αντίληψη χαρακτηριστική για τους ρεαλιστές. Σε γενικές γραμμές οι νεοφιλελεύθεροι παρέχοντας μια διαφορετική εκδοχή του πως τα κράτη διαχειρίζονται τις μεταξύ τους διαφορές και του τρόπου αναβάθμισης των συμφερόντων τους, επιχειρούν και μια δική τους ερμηνεία του μύθου του Rousseau για το κυνήγι του ελαφιού (“stag hunt”). Οι δρώντες σε αυτήν την περίπτωση συμφωνούν να συνεργαστούν υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, παρά να κινηθούν ιδιοτελώς υπό όρους στενά προσδιοριζόμενου ατομικού συμφέροντος. Τα απόλυτα κέρδη είναι εφικτά για όλους, εφόσον οι δρώντες μαθαίνουν τα οφέλη της συνεργασίας στους τομείς ενδιαφέροντος τους.¹⁴⁹

Επιπρόσθετα, κατά τις νεοφιλελεύθερες παραδοχές τα κράτη έχουν μόνο ένα στόχο στο πλαίσιο των αλληλεπιδράσεών τους και αυτός δεν είναι άλλος από το να επιτύχουν το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Χαρακτηριστική είναι η πρόταση του Axelrod στο πλαίσιο του παιγνίου του διλήμματος των φυλακισμένων, ότι το κρίσιμο σημείο για την απόφαση περί της «βέλτιστης στρατηγικής» (“best strategy”), είναι ο παίκτης να επιλέξει μια στρατηγική η οποία θα του αποφέρει το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος.¹⁵⁰ Παράλληλα ο Lipson παρατηρεί ότι η εξαπάτηση είναι σημαντική σε μία παρτίδα (“single play”) παιγνίου διλήμματος των φυλακισμένων καθώς κάθε παίκτης πιστεύει πως εξαπατώντας μεγιστοποιεί την ανταμοιβή του. Στην περίπτωση δε των επαναλαμβανόμενων παρτίδων (“iterated plays”) διατηρεί την πεποίθηση ότι οι παίκτες θα προσπαθήσουν να αυξήσουν τις ανταμοιβές τους μακροπρόθεσμα.¹⁵¹

Ο Keohane συμβαδίζοντας με την άποψη περί σημαντικότητας των απόλυτων κερδών, βάσισε την ανάλυσή του περί διεθνούς συνεργασίας, στην υπόθεση ότι τα

¹⁴⁹Viotti R. Paul, Kauppi V. Mark, *International Relations Theory* (Boston, New York, Tokyo: Longman, Pearson Education Inc., 2012), σελ. 131 και 149.

¹⁵⁰Axelrod M. Robert (2006), *op. cit.*, σελ. 6.

¹⁵¹Lipson Charles, (1984), *op. cit.*, σελ. 2 και 5.

κράτη είναι κατά κύριο λόγο ατομιστικοί-εγωιστικοί δρώντες. Πρότεινε ότι τα κράτη σε ένα αναρχικό πλαίσιο δράσης, είναι-όπως προτείνει και η μικροοικονομική θεωρία- «ορθολογικοί εγωιστές». Η ορθολογικότητα υποδηλώνει ότι τα κράτη κατέχουν: «σταθερές-δομημένες προτιμήσεις και υπολογίσουν το κόστος και το όφελος εναλλακτικών μορφών δράσεων ώστε να μεγιστοποιήσουν το όφελος μα βάση αυτές τις προτιμήσεις». Στη συνέχεια, προσδιορίζει τη μεγιστοποίηση του οφέλους (“utility”) με τρόπο ατομικιστικό: «...εγωισμός σημαίνει ότι οι λειτουργίες-συμπεριφορές των κρατών για παραγωγή οφέλους, είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη και έτσι δεν χάνουν ή κερδίζουν όφελος απλά επειδή αντίστοιχα το ίδιο παθαίνουν τα άλλα κράτη».¹⁵²

Παρόλα αυτά αξίζει να σημειωθεί πως ο ανωτέρω μελετητής, όντας μάλιστα ο κυριότερος εκπρόσωπος των νεοφιλελευθέρων, παραδέχθηκε στην πορεία του χρόνου ότι υποεκτίμησε τη σημασία των σχετικών κερδών για τη συνεργασία: «Έκανα μεγάλο λάθος, επειδή απέτυχα να τονίσω τα θέματα και τα ζητήματα που επιδρούν διανεμητικά και επηρεάζουν τη συνεργασία. Ο Joseph Grieco έχει συνεισφέρει τα μέγιστα με το να εστιάσει την προσοχή του σε αυτό το σημαντικό θέμα. Επιδιώκοντας να καταδείξω την αληθοφάνεια της μη ηγεμονικής συνεργασίας, απέτυχα να τονίσω τη σημασία του αγώνα για την κατανομή των όρων με τους οποίους θα γίνεται η συνεργασία, την ποικιλομορφία των τύπων της συνεργασίας και τον βαθμό στον οποίον η συνεργασία είναι εφικτή, καθώς επίσης και τη σπουδαιότητα της αλληλουχίας δεσμεύσεων και στρατηγικών που επιδρούν στην υλοποίηση ή μη της συνεργασίας. Απερίφραστα αναγνωρίζω ότι η συνεργασία εμπεριέχει δυσαρμονίες και διαφωνίες, αλλά δεν διερεύνησα επαρκώς αυτές της μεγάλης σημασίας πτυχές».¹⁵³

Ο παρακάτω πίνακας¹⁵⁴ αποτυπώνει και συνοψίζει με ιδιαίτερα χαρακτηριστικό τρόπο τις διαφορετικές θεωρήσεις για τις αναδιανεμητικές συνέπειες της αναρχίας, καθώς και του ρόλου των σχετικών-απόλυτων κερδών στη διεθνή συνεργασία:

¹⁵²Keohane O. Robert, (1984), op. cit., σελ. 27.

¹⁵³Βλ. Ήφαιστος Παναγιώτης, (2003), op. cit., σελ. 423.

¹⁵⁴Βλ. Grieco M. Joseph, (1990), op. cit., σελ. 49.

Βάση σύγκρισης	Νεοφιλελεύθεροι	Ρεαλιστές
Έννοια αναρχίας	Απουσία κεντρικής αρχής ικανής να επιβάλλει συμμόρφωση σε συμφωνίες	Απουσία κεντρικής αρχής ικανής να επιβάλλει συμμόρφωση σε συμφωνίες ή να παρέχει προστασία
Ιδιότητες Κρατών		
Κεντρικό ενδιαφέρον	Συνεργασία με χρηστικότητα προσδιοριζόμενη ατομιστικά	Αύξηση προοπτικών για επιβίωση και ανεξαρτησία
Κύριος στόχος	Επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού απόλυτου κέρδους	Επίτευξη μέγιστων κερδών και ελάχιστου ελλείμματος στα κέρδη που ευνοούν τους συνέταιρους
Βασικός χαρακτήρας	Ατομιστικός (ορθολογικός εγωιστής-rational egoist)	Διατήρηση της θέσης με αμυντικό πρόσημο (defensively positional)
Λειτουργία χρηστικότητας	Ανεξάρτητη: $U = V$	Μερικώς ανεξάρτητη: $U = V - k(W - V)$
Κρατικοί ενδοιασμοί για συνεργασία		
Εύρος αβεβαιότητας	Συμμόρφωση του συνέταιρου	Συμμόρφωση και σχετική επίτευξη κερδών και χρήσεις των ελλειμμάτων (gaps) κέρδους που ευνοούν τον συνέταιρο
Εύρος ρίσκου	Πιθανότητα εξαπάτησης και λήψης χαμηλής ανταμοιβής	Πιθανότητα εξαπάτησης ή μείωσης της σχετικής τους ισχύος εάν οι άλλοι επιτύχουν μεγαλύτερα κέρδη
Εμπόδια	Ανησυχία για τη συμμόρφωση του συνέταιρου	Ανησυχία για τη συμμόρφωση και τα σχετικά κέρδη των συνεταίρων

Πίνακας 1: Διαφορές μεταξύ ρεαλιστών - φιλελευθέρων

5.5. Η έννοια της ασφάλειας

5.5.1. Εισαγωγικά: Θεωρία διεθνών σχέσεων-Ορισμός-Έννοιοδότηση

Σπουδές ασφάλειας & Διεθνείς σχέσεις

Τα βασικά θεωρητικά υποδείγματα των διεθνών σχέσεων παρέχουν διάφορα εναλλακτικά πλαίσια για την κατανόηση της περιπλοκότητας η οποία προκύπτει από τις σχέσεις που αναπτύσσονται εντός ενός διακρατικού συστήματος. Πρόκειται ουσιαστικά για διαφορετικές οπτικές γωνίες, οι οποίες επιχειρούν να «φωτίσουν» με ποικίλους τρόπους, τη διεθνή πολιτική, κυρίως όταν γίνεται λόγος για ζητήματα ασφάλειας. Οι σπουδές ασφάλειας λοιπόν, συνιστούν ένα διακριτό υπό-πεδίο του

ευρύτερου κλάδου των διεθνών σχέσεων. Εάν οι τελευταίες αφορούν στην καταγραφή και ανάλυση των πολιτικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ διεθνών παραγόντων, το πιο εξειδικευμένο κομμάτι της μελέτης της διατήρησης της ασφάλειας των δρώντων αυτών, ανήκει στις σπουδές ασφάλειας.¹⁵⁵

Η ανωτέρω έννοια προέκυψε μέσα από συζητήσεις περί του τρόπου προστασίας του κράτους έναντι εξωτερικών και εσωτερικών απειλών στον απόηχο του Β'Π.Π. και συνέχισε να εξελίσσεται δυναμικά έως τη σύγχρονη εποχή. Παράλληλα, αποτέλεσε το επίκεντρο της προσοχής και διέκρινε με σαφή τρόπο την αντίστοιχη ακαδημαϊκή ενασχόληση, από προγενέστερα αντικείμενα, όπως αυτά των σπουδών πολέμου (“war studies”) και της στρατιωτικής ιστορίας (“military history”).¹⁵⁶ Το ζητούμενο σε κάθε περίπτωση είναι η πολιτική, καθώς η ασφάλεια είναι μία συγκεκριμένη μορφή αυτής. Όλα τα θέματα ασφαλείας είναι πολιτικά προβλήματα, ωστόσο δεν ισχύει το αντίστροφο, καθώς όλες οι σχετικές διαμάχες δεν αναφέρονται κατ'ανάγκη στην ασφάλεια. Σε γενικές πάντως γραμμές, αυτή ανακύπτει ως ένα κεντρικό θέμα πολιτικής διαμάχης, όταν οι δρώντες χρησιμοποιούν βία ή προβαίνουν σε σχετικές απειλές προκειμένου να αποκτήσουν αυτό που επιθυμούν από την άλλη πλευρά.¹⁵⁷

Εννοιοδότηση

Από την εμφάνιση του ακαδημαϊκού αντικείμενου έως και σήμερα, η ασφάλεια θεωρείται ως μία «διαφιλονικούμενη» έννοια.¹⁵⁸ Επειδή βέβαια, εκτός των άλλων, αποτελεί και μία κατάσταση, είναι συνυφασμένη με διάφορες αξίες και συναισθήματα, συνεπώς δεν περιλαμβάνει διαφωνίες εννοιολογικές, ούτε και αξιακές. Αυτό συνεπάγεται ότι υφίσταται σημαντικός βαθμός υποκειμενικότητας, καθώς μία τόσο «φορτισμένη» λέξη μπορεί να σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους και έτσι έχει διαχρονικά προκύψει πλήθος ορισμών, οι οποίοι ενίοτε

¹⁵⁵Βλ. Hough Peter, *Understanding Global Security* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2008).

¹⁵⁶Buzan Barry, Hansen Lene, *The Evolution of International Security Studies* (New York: Cambridge University Press, 2009), σελ. 8.

¹⁵⁷Kolodziej A. Edward, *Security and International Relations* (New York: Cambridge University Press, 2005), σελ. 22.

¹⁵⁸Βλ. Baldwin A. David, “The Concept of Security”, *Review of International Studies*, Vol. 23, No. 1, 1997, σελ. 5-26, Buzan Barry, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* (Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books, 1983), Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, (2010), *op. cit.*, σελ. 121-126, Μπόση Μαίρη, *Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο: Οι Αραβικές Εξεγέρσεις και η Περίπτωση της Συρίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2014), Μπόση Μαίρη, *Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2018).

αποκλίνουν μεταξύ τους σε τέτοιο βαθμό ώστε η ασφάλεια να παρομοιάζεται με «πύργο της Βαβέλ».¹⁵⁹

Ο Arnold Wolfers ήταν ίσως από τους πρώτους ακαδημαϊκούς που εξέτασαν σε βάθος τη σχετικότητα του όρου. Κατά την άποψή του, η ασφάλεια είναι μία έννοια κρίσιμη, αλλά ταυτόχρονα και άκρως αμφιλεγόμενη.¹⁶⁰ Τα κράτη και τα έθνη τείνουν να αντιλαμβάνονται διαφορετικά τις «αποκτηθείσες αξίες», τον βαθμό στον οποίον αυτές κινδυνεύουν, τον τρόπο και την έκταση με την οποίαν προστατεύονται: από τη χρήση ειρηνικών μέσων, τη δημιουργία συμμαχιών, τον ανταγωνισμό εξοπλισμών, έως και την προσφυγή στον πόλεμο. Επομένως, το να υποστηρίζει κανείς ότι όλα τα κράτη επιδιώκουν μία «ομοιόμορφη πολιτική ασφάλειας», οδηγεί σε αυθαίρετη γενίκευση που δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα.¹⁶¹ Κατά αυτόν τον τρόπο, κάνει λόγο για έναν έμφυτο δυϊσμό: «*Η ασφάλεια με κάθε αντικειμενική έννοια μετράει την απουσία απειλών σε αποκτώμενες αξίες και με μία υποκειμενική έννοια, την απουσία του φόβου ότι τέτοιες αξίες θα υποστούν επίθεση*».¹⁶²

Η ακαδημαϊκή αντιπαράθεση

Αν ληφθούν υπόψιν τα παραπάνω, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η ευρεία νοηματοδότηση και αντίληψη της ασφάλειας, παρέχει ένα πεδίο εντός του οποίου σύντομα δημιουργήθηκε έντονος επιστημονικός διάλογος, σχετικά με τον ορισμό και τον προσανατολισμό της εν λόγω έννοιας. Οι συζητήσεις που αναπτύχθηκαν, συνεχίζονται μέχρι και σήμερα συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της ακαδημαϊκής

¹⁵⁹Βλ. Kolodziej A. Edward, "Security Studies for the Next Millennium: Quo Vadis", στο Croft Stuart, Terriff Terry (Eds.), *Critical Reflections on Security and Change* (London: Frank Cass, 2000), σελ. 18-38 και Kolodziej A. Edward, op.cit., σελ. 2-11.

¹⁶⁰Βλ. Wolfers Arnold, "National Security as an Ambiguous Symbol", *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4, 1952, σελ. 481-502.

¹⁶¹Βλ. Wolfers Arnold, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics* (Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 1962), σελ. 147-165.

¹⁶²Baylis John, "International and Global Security in the Post-Cold War Era", στο Baylis John, Smith Steve (Eds.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (Oxford: Oxford University Press, 2005), σελ. 300.

«αιχμής» των διεθνών σχέσεων και στο σύνολό τους συμβατικά ονομάστηκαν ως: «διαμάχη μεταξύ παραδοσιακών και μη απόψεων».¹⁶³

Οι μελετητές που ακολούθησαν μία «παραδοσιακή» πορεία, υποστηρίζουν την κλασική αντίληψη («στρατηγικές σπουδές») που περιστρέφεται γύρω από τη διαχρονική καθοριστική σημασία του έθνους-κράτους ως μονάδας αναφοράς και των διακρατικών ανταγωνισμών, κυρίως με τη μορφή πολεμικών συγκρούσεων.¹⁶⁴ Από την άλλη πλευρά, η «μη παραδοσιακή» θεώρηση, περιλαμβάνει δύο διαφορετικές ομάδες, οι οποίες αμφισβητούν τον ρόλο του κράτους στο σύγχρονο διαφοροποιημένο διεθνές σύστημα και ταυτόχρονα εστιάζουν σε εναλλακτικές απειλές, πέραν των διακρατικών αντιπαράθεσεων.¹⁶⁵

Πιο συγκεκριμένα, όσοι υιοθετούν μία άποψη περί «διεύρυνσης» (“widening”) της έννοιας της ασφάλειας, εκτός των στρατιωτικών ζητημάτων, έχουν προσθέσει και μια σειρά νέων απειλών που στρέφονται εναντίον της κρατικής κυριαρχίας, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν κρατικούς και μη παράγοντες με χαρακτήρα: πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό.¹⁶⁶

Υπάρχει όμως και η ακόμα πιο ριζοσπαστική αντίληψη, περί «εμβάθυνσης» (“deepening”), που εν προκειμένω ασχολείται με πρόσθετα επίπεδα ανάλυσης πέρα από την παραδοσιακή κρατικο-κεντρική θεώρηση. Ειδικότερα, στην περίπτωση αυτή γίνεται λόγος για την προσθήκη πέντε «επιπέδων βάθους» στα οποία αναφέρεται η ασφάλεια, δηλαδή: το διεθνές σύστημα (“international system”), τα διεθνή υποσυστήματα, τη μονάδα (κράτος-διεθνής οργανισμός) (“unit”), την υπο-μονάδα και το άτομο (“individual”).¹⁶⁷

Ουσιαστικά, η αντιπαράθεση για την έννοια και τον ορισμό της ασφάλειας εστιάζεται σε δύο βασικά σημεία αναφοράς τα οποία τελικά βοηθούν στον

¹⁶³Cavelty Dunn Myriam, Mauer Victor, “Introduction”, στο Cavelty Dunn Myriam, Mauer Victor (Eds.), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 1-2.

¹⁶⁴Βλ. Walt M. Stephen, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2, 1991, σελ. 211-239, Snyder H. Glenn, “Mearsheimer’s World: Offensive Realism and the Struggle for Security, A Review Essay”, *International Security*, Vol. 27, No. 1, 2002, σελ. 149-173.

¹⁶⁵Buzan Barry, “The English School and International Security”, στο Cavelty Dunn Myriam, Mauer Victor (Eds.), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 34.

¹⁶⁶Βλ. Brown R. Lester, “Redefining National Security”, *Challenge*, Vol. 29, No.3, 1986, σελ. 25-32, Ullman H. Richard, “Redefining Security”, *International Security*, Vol. 8, No. 1, 1983, σελ. 129-153.

¹⁶⁷Βλ. Buzan Barry, Waver Ola, De Wilde Jaap, *Security: A New Framework For Analysis* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998), Booth Ken, “Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice”, *International Affairs*, Vol. 67, No. 3, 1991, σελ. 527-545, Falk A. Richard, *On Humane Governance: Toward a New Global Politics* (Cambridge: Polity Press, 1995).

προσδιορισμό της. Πρόκειται σε πρώτη φάση, για το ζήτημα του ποιον αφορά η ασφάλεια, με όρους παρόχου και δέκτη, δηλαδή για το αποκαλούμενο και ως «αντικείμενο ή υποκείμενο αναφοράς» (“referent object”). Οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί μέχρι στιγμής, κάνουν λόγο για το άτομο, το κράτος και το διεθνές σύστημα. Εκτός όμως από αυτό, τους μελετητές έχει κατά καιρούς απασχολήσει και η φύση των απειλών που δέχονται τα «αντικείμενα-υποκείμενα αναφοράς», η οποία μπορεί να περιλαμβάνει κρατικές και μη οντότητες, στρατιωτικές και μη υφής¹⁶⁸

Παραδοσιακή αντίληψη & Θεωρία διεθνών σχέσεων

Η παραδοσιακή εκδοχή της ασφάλειας συνδέεται άμεσα με το ρεαλιστικό παράδειγμα της θεωρίας των διεθνών σχέσεων και σε κάποιο βαθμό με τις παραδοχές του φιλελευθερισμού. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το αποκλειστικό σημείο αναφοράς είναι το κράτος, ενώ υποστηρίζεται ότι η παγκοσμιοποίηση έχει αλλάξει ελάχιστα τα βασικά χαρακτηριστικά του βεστφαλιανού διεθνούς συστήματος.¹⁶⁹

Πέρα από αυτά, κομβικός θεωρείται ο ρόλος της ισχύος στη διαμόρφωση αντίστοιχων διακρατικών συσχετισμών και επιπλέον, οι εξωτερικές απειλές είναι αυτές που μονοπωλούν το ενδιαφέρον, έτσι ώστε η ασφάλεια να εκλογικεύεται μέσω πολιτικών που αντιμετωπίζουν άμεσους κινδύνους και υιοθετούν έκτακτα μέτρα. Οι μονάδες-κράτη που αδυνατούν να μεριμνήσουν για την επιβίωσή τους, άρα και να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις που θέτει το διεθνές σύστημα, τίθενται αυτόματα εκτός των δυναμικών εξελικτικών διαδικασιών.¹⁷⁰

Από την άλλη, η φιλελεύθερη θεώρηση εμφανίζεται πιο αισιόδοξη, καθώς δεν αποδέχεται το γεγονός ότι το άναρχο διεθνές σύστημα οδηγεί απαραίτητα σε σύγκρουση και έλλειψη εμπιστοσύνης. Το καθεστώς ανταγωνισμού και διαμάχης είναι πάντα παρόν στη διεθνή πολιτική, ωστόσο τα κράτη έχουν τη δυνατότητα να εξελίσσουν τη συμπεριφορά τους και μέσω κοινών συμφερόντων ασφαλείας, να αναπτύσσουν πολυμερείς συνεργατικές σχέσεις. Με διαφορετικά λόγια υπάρχει η πεποίθηση ότι η αμοιβαία καχυποψία, είναι δυνατόν να υπερκεραστεί, μέσω της

¹⁶⁸Malik Shahin, *Framing a Discipline* στο Hough Peter, Malik Shahin, Moran Andrew, Pilbeam Bruce, *International Security Studies: Theory and Practice* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015), σελ. 4.

¹⁶⁹Smith Edward, “The Traditional Routes to Security: Realism and Liberalism”, στο Hough Peter, Malik Shahin, Moran Andrew, Pilbeam Bruce (Eds.), *International Security Studies: Theory and Practice* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2015), σελ. 12.

¹⁷⁰Kolodziej A. Edward (2005), *op. cit.*, σελ. 129.

διαφάνειας και της απαλοιφής των προβλημάτων αλληλοκατανόησης, τις οποίες εξασφαλίζουν διεθνείς θεσμοί, καθεστώτα και συμφωνίες.¹⁷¹

Η «καρδιά» της αντιπαράθεσης βρίσκεται στην ερμηνεία του «δίληματος ασφαλείας» και συνακόλουθα στη «ζυγαριά» ανάμεσα στα σχετικά και τα απόλυτα κέρδη στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας.¹⁷² Οι ρεαλιστές θεωρούν πως τα κράτη, είναι με δομικό τρόπο «εγκλωβισμένα» στην κατάσταση διαμάχης, ενώ οι φιλελεύθεροι πιστεύουν ότι το όλο δίλημμα είναι ζήτημα αντίληψης και όχι μια αναπόφευκτη πραγματικότητα.¹⁷³ Υφίσταται συνεπώς ένα εσωτερικό “debate” μεταξύ των παραδοσιακών μελετητών της ασφάλειας, το οποίο διαδραματίζεται γύρω από διαφωνίες σχετικά με το τι είδους απειλές αντιμετωπίζονται από τα κράτη και πως αυτά μπορούν να προστατευθούν.¹⁷⁴

Αμφότερες οι προηγούμενες αντιλήψεις, φαίνονται ριζικά αντίθετες, ωστόσο συγκλίνουν σε δύο κρίσιμες θέσεις που διαμορφώνουν την παραδοσιακή αντίληψη περί ασφάλειας: στον κομβικό ρόλο του κράτους και στην άναρχη φύση του διεθνούς συστήματος. Με βάση αυτά, προκύπτει λοιπόν η φρασεολογία περί «εθνικής-διεθνούς ασφάλειας» (“national-international security”).¹⁷⁵

Παραδοσιακός ορισμός

Η κλασική αντίληψη περί ασφάλειας, με την κεντρική θέση που επιφυλάσσει για το κράτος, την ισχύ, τις εξωτερικές απειλές και το φαινόμενο του πολέμου-σύγκρουσης, έχει οδηγήσει σε ορισμούς που λαμβάνουν εμφανώς υπόψη τα ανωτέρω.

Οι Trager και Simonie, αντιλήφθηκαν την ασφάλεια ως μία πτυχή κρατικής δράσης που προστατεύει εθνικές αξίες: *«Η εθνική ασφάλεια είναι ένα κομμάτι της κυβερνητικής πολιτικής, το οποίο έχει ως αντικειμενικό σκοπό τη δημιουργία εθνικών και διεθνών*

¹⁷¹Smith Edward, (2015), op. cit., σελ. 13-14.

¹⁷²Το «δίλημμα ασφαλείας», περιγράφει την κατάσταση που ανακύπτει όταν οι προσπάθειες ενός κράτους να ικανοποιήσει τις ανάγκες ασφαλείας του, οδηγεί σε ανασφάλεια τα υπόλοιπα κράτη, τα οποία αντιλαμβάνονται τις κινήσεις αυτές ως επιθετικού χαρακτήρα και τις δικές τους ως αμυντικού. Βλ. Herz H. John, “Idealist Internationalism and the Security Dilemma”, *World Politics*, Vol. 2, No. 2, 1950, σελ. 157. Δείτε και το κλασικό άρθρο: Jervis, Robert, “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Vol. 30, No. 2, 1978, σελ. 167-214.

¹⁷³Smith Edward, op. cit., σελ. 22-23.

¹⁷⁴Ibid, σελ. 12.

¹⁷⁵Buzan Barry, Hansen Lene, (2009), op. cit., σελ. 21 και 37.

πολιτικών συνθηκών, που χαρακτηρίζονται ως ευνοϊκές για την προστασία ή επέκταση ζωτικών εθνικών αξιών απέναντι σε υφιστάμενους ή πιθανούς αντιπάλους». ¹⁷⁶

Ο Walter Lippmann προτείνει έναν ορισμό που επαναλαμβάνει τη σημασία των αξιών, σε σχέση όμως με τον πόλεμο: «Ένα κράτος είναι ασφαλές, στο βαθμό που δε βρίσκεται σε κίνδυνο να πρέπει να θυσιάσει βασικές αξίες, εάν επιθυμεί να αποφύγει την κατάσταση πολέμου και είναι ικανό, εάν προκληθεί, να τις διατηρήσει μέσω της επικράτησης σε έναν τέτοιο πόλεμο». ¹⁷⁷

Με παρόμοιο ύφος κινήθηκε και ο Bellamy, υποστηρίζοντας ότι: «Η ασφάλεια από μόνη της συνεπάγεται μία σχετική ελευθερία από τον πόλεμο, συνοδευόμενη από μία σχετικά υψηλή προσδοκία ότι η ήττα δεν είναι ένα αποτέλεσμα που θα έπρεπε να επέλθει, σε καμία διαμάχη». ¹⁷⁸

Εάν οι προαναφερόμενοι ορισμοί εξέφραζαν τις απόψεις παλαιότερων μελετητών, ο Stephen Walt στις αρχές της δεκαετίας του 1990, προσπάθησε επανασυνδέσει την έννοια της ασφάλειας με τη «σκληρή-στρατιωτική» ισχύ, αμέσως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου: «Η βασική εστίαση των σπουδών ασφαλείας είναι το φαινόμενο του πολέμου. Στο πλαίσιο αυτό, συνάγεται ότι η διαμάχη-σύγκρουση μεταξύ των κρατών είναι πάντα πιθανή και συνεπώς οι σπουδές ασφαλείας προσδιορίζονται από τη μελέτη της απειλής, της χρήσης και του ελέγχου της στρατιωτικής ισχύος». ¹⁷⁹

Προσπάθειες «διεύρυνσης»

Όπως ήδη επισημάνθηκε, η διεύρυνση της έννοιας της ασφάλειας επιχειρήθηκε έτσι ώστε να προστεθούν και άλλοι παράγοντες απειλής, εκτός από τους κρατικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Σε κάθε περίπτωση, το φαινόμενο του πολέμου, δεν θεωρείται ότι έχει εκλείψει ή ότι δεν συνιστά σοβαρό πρόβλημα για την επιβίωση των κρατών, ωστόσο προτείνεται η αναζήτηση και άλλων φορέων, συχνά μη στρατιωτικών,

¹⁷⁶Trager N. Frank, Simonie L. Frank, “An Introduction to the Study of National Security”, στο Trager N. Frank, Kronenberg S. Philip (Eds.), *National Security and American Society* (Lawrence Kansas, University Press of Kansas, 1973), σελ. 36.

¹⁷⁷Lippmann Walter, *U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic* (Boston: Little Brown, 1943), σελ. 51.

¹⁷⁸Bellamy Ian, “Towards a Theory of International Security”, *Political Studies*, Vol. 29, No. 1, 1981, σελ. 102.

¹⁷⁹Walt M. Stephen, (1991), *op. cit.*, σελ. 212.

οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να υποσκάψουν την εθνική κυριαρχία με διάφορους τρόπους.¹⁸⁰

Ιδιαίτερα νωρίς, σε μία εποχή κυριαρχίας των κλασικών αντιλήψεων για την ασφάλεια, ο Michael Louw, επιχείρησε να διευρύνει το πεδίο και να επεκταθεί στην εξέταση και των μη στρατιωτικών παραμέτρων: «*Η εθνική ασφάλεια περιλαμβάνει την παραδοσιακή πολιτική άμυνας, αλλά επίσης και τις μη στρατιωτικές δράσεις ενός κράτους, προκειμένου αυτό να διασφαλίσει την ολοκληρωμένη ικανότητά του να επιβιώνει ως πολιτική οντότητα και να ασκεί επιρροή, ώστε να φέρνει εις πέρας τους εσωτερικούς και εξωτερικούς αντικειμενικούς σκοπούς*».¹⁸¹

Ο Richard Ullman έκανε επίσης λόγο για την ανάγκη αντιμετώπισης της ασφάλειας, πέραν από την στενή στρατιωτική έννοια: «*Η αντίληψη της ασφάλειας κυρίως με στρατιωτικούς όρους, μεταφέρει μία βαθιά λανθασμένη εικόνα της πραγματικότητας και οδηγεί τα κράτη να επικεντρώνονται σε στρατιωτικές απειλές, αγνοώντας άλλους, πιθανώς πιο επιβλαβείς κινδύνους... Μία απειλή ασφαλείας θα έπρεπε να προσδιορίζεται ως μία δράση ή σειρά γεγονότων που πρώτον, απειλεί δραστικά για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα να υποβαθμίσει την ποιότητα της ζωής των κατοίκων ενός κράτους και δεύτερον: απειλεί σοβαρά να μειώσει το εύρος των επιλογών πολιτικής, οι οποίες είναι διαθέσιμες για την κυβέρνηση, η για μη κρατικές οντότητες (άτομα, ομάδες), εντός ενός κράτους*».¹⁸²

Ο Barry Buzan έδωσε έναν ακόμα πιο γενικευμένο ορισμό: «*Η ασφάλεια αφορά στην επιδίωξη της ελευθερίας από την απειλή, καθώς και την ικανότητα των κρατών και των κοινωνιών να διατηρούν την ανεξάρτητη ταυτότητα και τη λειτουργική τους ακεραιότητα απέναντι σε δυνάμεις αλλαγής, τις οποίες αντιλαμβάνονται ως εχθρικές. Η βάση της ασφάλειας είναι η επιβίωση, περιλαμβάνει όμως και ένα ουσιαστικό εύρος ανησυχιών σχετικά με τις υπαρξιακές συνθήκες*».¹⁸³

¹⁸⁰Caldwell Dan, Williams E. Robert Jr., *Seeking Security in an Insecure World* (Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2012), σελ. 9-10.

¹⁸¹Βλ. Buzan Barry, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* (Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books, 1983), σελ. 216.

¹⁸²Ullman Richard, (1983), op. cit., σελ. 133.

¹⁸³Buzan Barry, “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, Vol. 67, No. 3, 1991, σελ. 432-433.

Προσπάθειες «εμβάθυνσης»

Η προσέγγιση της εμβάθυνσης σχετικά με τις σπουδές ασφάλειας έχει ως κύριο στόχο την ενασχόληση με ένα μεγάλο αριθμό ζητημάτων, πέρα από τη συμβατική επιστημονική σκέψη και τείνει να μεταθέσει το κέντρο βάρους ανάλυσης, από το κράτος στον άνθρωπο.¹⁸⁴ Φυσικά, η λογική που ακολουθείται δεν είναι ενιαία, αλλά παρουσιάζει αξιόλογη ποικιλομορφία και αντλεί έμπνευση από νεότερες σχολές σκέψης των διεθνών σχέσεων, όπως ο Πλουραλισμός και ο Κοινωνικός Κονστρουκτιβισμός.¹⁸⁵

Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκαν επιμέρους θεωρήσεις της ασφάλειας, όπως για παράδειγμα, αυτή της «Ανθρώπινης Ασφάλειας» (“Human Security”), κατά την οποία η ασφάλεια περιλαμβάνει την υπανάπτυξη, τη φτώχεια και τις φυσικές-περιβαλλοντικές καταστροφές, με επίκεντρο πάντα τον άνθρωπο ως μονάδα και ορίζεται ως εξής: *«Η ανθρώπινη ασφάλεια συνεπάγεται την προστασία θεμελιωδών ελευθεριών, οι οποίες συνιστούν την ουσία της ζωής. Σημαίνει την προστασία των ανθρώπων από σοβαρές απειλές και καταστάσεις, μέσω διαδικασιών που βασίζονται στις ανθρώπινες δυνάμεις και φιλοδοξίες. Σημαίνει επίσης τη δημιουργία πολιτικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών, στρατιωτικών και πολιτισμικών συστημάτων, τα οποία εξασφαλίζουν για τους ανθρώπους, την επιβίωση, την ευζωία και την αξιοπρέπεια»*.¹⁸⁶

Οι «Κριτικές Σπουδές Ασφάλειας» (“Critical Security Studies”) είναι επίσης ένα σύνολο ετερόκλητων προσπαθειών για να εμπλουτιστεί η έννοια της ασφάλειας, κυρίως σε ότι αφορά το αντικείμενο αναφοράς της, με τη χρήση κατά βάση, μεταθετικιστικής μεθοδολογίας.¹⁸⁷ Εντός του συγκεκριμένου υποδείγματος, κυρίαρχη θέση κατέχει η ενασχόληση με την «απελευθέρωση» (“emancipation”) ως παράγοντα

¹⁸⁴Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά υποστηρίζεται ότι η «ρίζα» του προβλήματος με την παραδοσιακή αντίληψη περί ασφάλειας, βρίσκεται σε μία νοοτροπία «φετίχ»-εμμονής με τον ρόλο του κράτους κράτος (“fetishization of the state”). Βλ. Wyn Jones Richard, *Security, Strategy and Critical Theory* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1999), σελ. 93-124.

¹⁸⁵Booth Ken, “Global Security”, στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Eds.), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014), σελ. 12.

¹⁸⁶Commission on Human Security (CHS), *Human Security Now: Final Report* (New York: CHS, 2003), σελ. 4.

¹⁸⁷Η πρώτη προσπάθεια που αποτέλεσε και τη βάση των «Κριτικών Σπουδών Ασφάλειας», αποτέλεσε το έργο των Krause και Williams, οι οποίοι προχώρησαν σε μία πρότυπη ομαδοποίηση του πεδίου. Βλ. Krause Keith, Williams C. Michael (Eds.), *Critical Security Studies: Concepts and Cases* (London: UCL Press, 1997).

ασφάλειας του ατόμου, αλλά και με τις διαδικασίες ένταξης (“securitization”) διαφόρων ζητημάτων στην κατηγορία της ασφάλειας.¹⁸⁸

Ο Richard Falk υιοθετώντας λοιπόν μία εκδοχή της κριτικής σκέψης, ορίζει την ασφάλεια ως: «την άρνηση της ανασφάλειας, ειδικά όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από άτομα και ομάδες σε συγκεκριμένες καταστάσεις».¹⁸⁹

Κατά τον Ken Booth, η ασφάλεια στο πλαίσιο της πολιτικής συναποτελείται από τρία στοιχεία: ένα αντικείμενο (άτομο, ομάδα ή οντότητα υπό απειλή), έναν άμεσο ή επικείμενο κίνδυνο και την επιθυμία του αντικειμένου να καταστεί ελεύθερο από τους υφιστάμενους κινδύνους, γεγονός το οποίο οδηγεί σε χάραξη και εφαρμογή στρατηγικών για την αντιμετώπισή τους.¹⁹⁰ Στην προκειμένη περίπτωση συσχετίζεται η έννοια της ασφάλειας, με αυτήν της «απελευθέρωσης»: «Απελευθέρωση είναι η διαδικασία με την οποίαν οι άνθρωποι καθίστανται ελεύθεροι από φυσικά και ανθρώπινα εμπόδια, τα οποία δεν τους επιτρέπουν να ενεργήσουν με βάση τις επιθυμίες τους. Η ασφάλεια και η απελευθέρωση, είναι οι δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος. Η απελευθέρωση και όχι η ισχύς ή η τάξη παράγουν πραγματική ασφάλεια. Θεωρητικά, η απελευθέρωση είναι ασφάλεια».¹⁹¹

Εκτός από τα προηγούμενα, αξίζει να επισημανθεί ο τρόπος σκέψης της λεγόμενης και «Σχολής Διεθνούς Ασφάλειας της Κοπεγχάγης», σύμφωνα με την οποία, η ασφάλεια είναι μία διαδικασία «κοινωνικής κατασκευής» (“social construction”) απειλών. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει έναν φορέα (συνήθως την πολιτική ελίτ), η οποία ανακοινώνει-καθιστά ένα ζήτημα ως επείγον και ως μία απειλή για την επιβίωση του αντικειμένου. Εφόσον η κατάσταση αυτή γίνει αποδεκτή από το κοινό, τότε υπάρχει η νομιμοποίηση για τη χρήση εξειδικευμένων μέτρων για την εξουδετέρωση της απειλής. Τότε το εν λόγω ζήτημα έχει συνδεθεί με την ασφάλεια (“securitized”) και τίθεται εκτός της συνήθους δημοκρατικής πολιτικής διαδικασίας.¹⁹²

Εν ολίγοις, σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζουν οι Buzan, Weaver και De Wilde, η ασφάλεια είναι η κίνηση-διαδικασία που τοποθετεί την πολιτική: «πέρα από

¹⁸⁸Βλ. Buzan Barry, Hansen Lene, (2009), op. cit., σελ. 36, Taureck Rita, “Securitization Theory and Securitization Studies”, *Journal of International Relations and Development*, Vol. 9, Iss. 1, 2006, σελ. 53-61.

¹⁸⁹Falk Richard, (1995), op. cit., σελ. 147.

¹⁹⁰Booth Ken, (2012), op. cit., σελ. 12.

¹⁹¹Booth Ken, “Security and Emancipation”, *Review of International Studies*, Vol, 17, No. 4, 1991, σελ. 319.

¹⁹²Buzan Barry, Weaver Ola, De Wilde Jaap, (1998), op. cit., σελ. 34.

*εγκαθιδρυμένους κανόνες του παιχνιδιού και καθιστά ένα ζήτημα, είτε ως εξειδικευμένο είδος πολιτικής, είτε πέρα και πάνω από αυτήν».*¹⁹³

5.5.2. Η ασφάλεια σε ένα «ολιστικό» & ρεαλιστικό πλαίσιο

Χωρίς αμφιβολία, τα όσα αναφέρθηκαν σχετικά με την εξέλιξη της ακαδημαϊκής σκέψης στις σπουδές ασφάλειας, είχαν σημαντική επίδραση στον τρόπο με τον οποίον γίνεται σήμερα αντιληπτό, πλήθος ζητημάτων της διεθνούς πολιτικής. Τα τρία εξελικτικά στάδια, το παραδοσιακό, η «διεύρυνση» και η «εμβάθυνση», προσέφεραν σημαντικά στοιχεία τα οποία συνδυαζόμενα, συνθέτουν μία σύγχρονη εκδοχή της ασφάλειας, έτσι ώστε να ερμηνεύονται αποτελεσματικά πτυχές της δράσης των βασικών μονάδων ανάλυσης των διεθνών σχέσεων.

Η παγκοσμιοποίηση έφερε νέα δεδομένα και λόγω των αυξημένων δυνατοτήτων αλληλεπίδρασης, επήλθαν αξιολογες μεταβολές στην άσκηση πολιτικής ασφάλειας, ενώ η διάκριση μεταξύ θεμάτων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής έπαυσε να έχει ιδιαίτερη σημασία. Με άλλα λόγια, ό,τι επηρεάζει την κατάσταση στο εσωτερικό ενός κράτους, δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται σε απομόνωση, αλλά αναγκαστικά σχετίζεται και αλληλεπιδρά με ό,τι συμβαίνει στο εξωτερικό του περιβάλλον, ειδικά όταν πρόκειται για δράση κρατικών ή μη παραγόντων, όπως το διεθνές έγκλημα και η τρομοκρατία.¹⁹⁴ Η συλλογιστική αυτή προάγει την ιδέα ότι η ασφάλεια έχει ταυτόχρονα δύο όψεις, την «εθνική» και τη «διεθνή ή παγκόσμια», οι οποίες είναι πλέον μη διακριτές και της προσδίδουν ενιαίο χαρακτήρα.

Αυτό όμως που έμεινε αμετάβλητο, είναι δύο βασικές σταθερές, που δεν είναι άλλες από τη διατήρηση του άναρχου χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος και της πρωτοκαθεδρίας της κρατικής δράσης. Σε αυτή τη λογική, οι προσπάθειες νοσηματοδότησης της ασφάλειας στο τρίπτυχο που προαναφέρθηκε, θα πρέπει να πάρουν στοιχεία τα οποία πραγματικά ισχύουν και έχουν χρήσιμες πρακτικές προεκτάσεις.

¹⁹³Ibid, σελ. 23.

¹⁹⁴Kaldor Mary, Rangelov Iavor, "Introduction: Global Security Policy in the Twenty-First Century", στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Eds.), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014), σελ. 2, Hough Peter, "Crime and Security", στο Hough Peter, Malik Shahin, Moran Andrew, Pilbeam Bruce (Eds.), *International Security Studies: Theory and Practice* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015), σελ. 231-232.

Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι, η έννοια της ασφάλειας έχει πράγματι υποστεί μία αξιοσημείωτη διεύρυνση, διατηρώντας όμως ως βασικό υπόβαθρο τα όσα υποστηρίζει η κλασική θεώρησή της. Ο πόλεμος ή η απειλή βίας δεν έχουν εκλείψει από τη διεθνή σκηνή και εξακολουθούν να είναι το μέσο ρύθμισης των διακρατικών σχέσεων, επομένως η ασφάλεια δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από τη στρατιωτική ισχύ. Ταυτόχρονα η ύπαρξη μη κρατικών δρώντων που έχουν ανακύψει στη «σκοτεινή» πλευρά της παγκοσμιοποίησης και λόγω των δομικών ασυμμετριών ισχύος, όπως το διεθνικό έγκλημα και οι τρομοκρατικές ομάδες, συνιστά σοβαρό πρόβλημα που σχετίζεται ενίοτε με την κρατική επιβίωση και ευημερία. Η επιχειρηματολογία της «εμβάθυνσης» είναι ιδιαίτερα φιλόδοξη, ωστόσο βρίσκει απέναντί της την πραγματικότητα του διαχρονικού ρόλου του κράτους ως κύριου δρώντος του διεθνούς συστήματος, καθώς και τη μη μεταβολή του τρόπου λειτουργίας του τελευταίου.

Η παραπάνω μετριοπαθής τοποθέτηση συμβαδίζει σε μεγάλο βαθμό με τον τρόπο σκέψης του Barry Buzan, ο οποίος κάνει λόγο για μία «ολιστική» έννοια της ασφάλειας, που περιλαμβάνει τρία επίπεδα αναφοράς: το άτομο, το κράτος και το διεθνές σύστημα.¹⁹⁵ Η ασφάλεια είναι ένα ζητούμενο που προκύπτει μέσα από την αλληλεπίδραση και την ενσωμάτωση των προηγούμενων στοιχείων. Βέβαια, παρόλο που αναφέρεται και στο άτομο και στο διεθνές σύστημα ως αντικείμενα ασφάλειας, έμμεσα αποδέχεται πως η ουσία βρίσκεται στη σχέση τους με το κράτος, αναγνωρίζοντας έτσι τον καταλυτικό του ρόλο.¹⁹⁶ Για αυτό άλλωστε, μιλά για την επίτευξη της «εθνικής ασφάλειας» (“national security”), η οποία έτσι δεν καθίσταται μία αφηρημένη έννοια, αλλά έχει σαφή προσδιορισμό αντικειμένου αναφοράς.

Σε αυτό το σημείο, οι επισημάνσεις του για τη σχέση κράτους και διεθνούς συστήματος, είναι ιδιαίτερα σημαντικές και παράλληλα ενισχύουν το επιχείρημα ότι η εθνική και η διεθνής ασφάλεια είναι άμεσα συνδεδεμένες: *«Η πολιτική διασύνδεση ανάμεσα στα κράτη και στο σύστημα είναι τόσο βαθιά, ώστε δεν μπορούν να θεωρούνται ως ξεχωριστές οντότητες. Μπορεί να παρουσιάζονται διακριτά για αναλυτικούς λόγους, ωστόσο συνιστούν τις δύο αντίθετες όψεις ενός συνεχούς πολιτικού φαινομένου. Το διεθνές πολιτικό σύστημα είναι άναρχο και έτσι δεν υπάρχει μία ανώτατη αρχή διακυβέρνησης. Το βασικό χαρακτηριστικό των κρατών από την άλλη, είναι η κυριαρχία.*

¹⁹⁵Για μία ενδελεχή ανάλυση της αντίληψης της ασφάλειας κατά τον Barry Buzan, βλ. Σπυρόπουλος Μ. Γεώργιος, *Διεθνείς Σχέσεις: Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία και Πράξη* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ. 73-79.

¹⁹⁶Buzan Barry, (1983), *op. cit.*, σελ. 32-34.

*Τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του ενός προσδιορίζουν τα αντίστοιχα του άλλου και έτσι εάν οι μονάδες είναι κυρίαρχες, το σύστημα είναι άναρχο, ενώ εάν το σύστημα είναι άναρχο, τα μέλη του απορρίπτουν την ανώτατη ρυθμιστική εξουσία».*¹⁹⁷

Τέλος, σε ότι αφορά τους παράγοντες που απειλούν την ασφάλεια των ανθρώπινων συλλογικοτήτων (έννοια που περιλαμβάνει και τα κράτη), προχώρησε στη διατύπωση πέντε τομέων-διαστάσεων, που αλληλεπιδρούν και συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη άποψη περί ασφάλειας: την στρατιωτική, την πολιτική, την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική.¹⁹⁸

Η παραπάνω τοποθέτηση της έννοιας της ασφάλειας, σε μία ενιαία-ολοκληρωμένη θεώρηση και σε ένα πλαίσιο που συγχωνεύει στοιχεία κυρίως από την παραδοσιακή, τη διευρυμένη αντίληψη και σε μικρότερο βαθμό από την λογική της εμβάθυνσης, έχει αξιοσημείωτες προεκτάσεις για τη συσχέτισή της με τη θεωρία των διεθνών σχέσεων και συγκεκριμένα με τον πολιτικό ρεαλισμό. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι ο ρεαλισμός, ιδίως στη δομική του μορφή, αποτελεί ένα ερμηνευτικό εργαλείο, η χρησιμότητα του οποίου δεν αμφισβητείται, καθώς ακόμη ισχύουν οι βασικές του αρχές σχετικά με τον ρόλο των κρατών και του διεθνούς συστήματος. Η διαμάχη και ο ανταγωνισμός περιλαμβάνουν κυρίως κρατικούς δρώντες, όμως η συμμετοχή και μη κρατικών οντοτήτων, δεν αποκλείει εκ των προτέρων την ισχύ των ρεαλιστικών επιχειρημάτων για τη διεθνή πολιτική.¹⁹⁹

Εξάλλου, το ρεαλιστικό παράδειγμα, δεν είναι «μονολιθικό» και μπορεί να συνυπολογίζει τη σημασία μη κρατικών δρώντων στη διεθνή πολιτική. Είναι λοιπόν ευέλικτο με μεγάλο εύρος, καθώς και αντίστοιχο πεδίο εφαρμογής, γεγονός που γίνεται άμεσα αντιληπτό, εάν παρατεθούν τρεις θεμελιώδεις αρχές:

- Αναφέρεται γενικά σε ανθρώπινες «ομάδες-συσσωματώσεις» (“groupism”): Για να επιβιώσουν οι άνθρωποι χρειάζονται τη συνοχή που προσφέρουν οι ομάδες, οι οποίες ενίοτε συνεργάζονται, αλλά συνήθως αντιμάχονται η μία την άλλη. Στη σύγχρονη εποχή οι πιο σημαντικές ομάδες είναι τα έθνη-κράτη και η κύρια πηγή συνοχής είναι ο εθνικισμός. Ωστόσο, ο ρεαλισμός δεν ασχολείται

¹⁹⁷Ibid, σελ. 146.

¹⁹⁸Buzan Barry, “Security in the Twenty-First Century”, στο Hughes W. Christopher, Meng Yew Lai (Eds.), *Security Studies: A Reader* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2011), σελ. 246-247 και 369-374.

¹⁹⁹Glaser R. Charles, “Structural Realism in a More Complex World”, στο Colin Elman, Jensen A. Michael (Eds.), *Realism Reader* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 453.

με πολιτειακά ζητήματα, ως εκ τούτου βρίσκει εφαρμογή σε οποιαδήποτε κοινωνική κατάσταση όπου διάφορες ομάδες αλληλεπιδρούν.

- Χαρακτηρίζεται από την άποψη περί «εγωισμού» (“egoism”): Όταν τα άτομα και οι ομάδες δρουν πολιτικά, καθοδηγούνται κατά βάση από τη λογική του συμφέροντος και παρόλο που υπό συγκεκριμένες συνθήκες εμφανίζονται αλτρουιστικές συμπεριφορές, ο εγωισμός είναι σύμφυτος με την ανθρώπινη φύση.
- Δίνει έμφαση στην κεντρική σημασία της ισχύος (“power-centrism”): Τα ανθρώπινα ζητήματα χαρακτηρίζονται πάντα από ανισότητες ισχύος σε όρους κοινωνικής επιρροής ή πολιτικού ελέγχου, καθώς και σχετιζόμενες με την κατανομή υλικών πόρων. Η βάση της πολιτικής είναι η αλληλεπίδραση ανάμεσα στην κοινωνική και υλική διάσταση της ισχύος, μία διαδικασία που εκτυλίσσεται στο πλαίσιο της άσκησης ισχύος με σκοπό την επιβολή και τον εξαναγκασμό.²⁰⁰

Με βάση αυτά, στο παρόν πόνημα γίνεται δεκτή μία διευρυμένη αντίληψη περί της ασφάλειας, η οποία είναι πολυπαραγοντική, πολυδιάστατη (ταυτόχρονα εσωτερική και εξωτερική) χωρίς ωστόσο να ξεφεύγει από το πλαίσιο που ορίζουν βασικές ρεαλιστικές αρχές, οι οποίες σχετίζονται με το κράτος ως σημείο αναφοράς και κατ'επέκταση την προστασία του εθνικού συμφέροντος, της ανεξαρτησίας και της ταυτότητας. Με μία τέτοια νοηματοδότηση συμμετοχοί στην επίτευξή της είναι όχι μόνο οι ένοπλες δυνάμεις, αλλά οι μυστικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Κατά αυτόν τον τρόπο υιοθετείται ο συνθετικός ορισμός που πρότειναν οι Πλατιάς και Ήφαιστος: *«Η εθνική ασφάλεια σχετίζεται με την εδαφική ακεραιότητα, την εντός των συνόρων πολιτική κυριαρχία, την απρόσκοπτη διεξαγωγή των εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών στο εσωτερικό και εξωτερικό, την εσωτερική πολιτική και κοινωνική σταθερότητα και τη διακρατική ισορροπία ισχύος στην περιφέρεια στην οποία ανήκει η χώρα»*.²⁰¹

²⁰⁰Για τις θεμελιώδεις αρχές που προσδίδουν στον πολιτικό ρεαλισμό μία ιδιαίτερα διευρυμένη ερμηνευτική ικανότητα, βλ. Wohlforth C. William, “Realism and Security Studies”, στο Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor (Eds.), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 9-10 και 17.

²⁰¹Ήφαιστος Παναγιώτης, Πλατιάς Αθανάσιος, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992), σελ. 58.

5.5.3. Διεθνικό έγκλημα & τρομοκρατία ως ζητήματα ασφάλειας

Μία αντίληψη της ασφάλειας που προχωρά πέρα από τους παραδοσιακούς-κλασικούς ορισμούς, θα πρέπει να συμπεριλάβει ως βασικούς παράγοντες απειλής, πέραν των ενόπλων δυνάμεων των αντιπάλων κρατών, τη σύγχρονη διεθνική εγκληματικότητα, η οποία μπορεί να έχει τη μορφή του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος ή της διεθνούς τρομοκρατίας, χωρίς φυσικά να παραγνωρίζονται οι μεταξύ τους διασυνδέσεις.²⁰²

Το διεθνές οργανωμένο έγκλημα έχει ως φορέα μία κατάλληλα δομημένη ομάδα, αποτελούμενη από αρκετά άτομα, τα οποία συνυπάρχουν για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα και δρουν από κοινού, διαπράττοντας σοβαρά εγκλήματα, με σκοπό να αποκτήσουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.²⁰³ Οι ομάδες που δραστηριοποιούνται με τον ανωτέρω τρόπο, αποτελούν ουσιαστικά την αρνητική όψη της παγκοσμιοποίησης και λειτουργούν με τους όρους της, προσαρμοσμένους σε μία εγκληματική πραγματικότητα, χωρίς μάλιστα να είναι αποσυνδεδεμένες την κρατική υπόσταση: *«χρησιμοποιούν ένα κράτος-βάση από όπου διευθύνουν τις επιχειρήσεις τους, ένα κράτος-ξενιστή όπου διαπράττουν εγκληματικές ενέργειες ή πωλούν το παράνομο προϊόν τους, ένα κράτος-μεταφορέα όπου προσπαθούν να διασφαλίσουν έναν τρόπο διοχέτευσης προϊόντων για το κράτος-ξενιστή και ένα κράτος-εξυπηρέτησης όπου εναποθέτουν με ασφαλή τρόπο τα παράνομα κέρδη τους»*.²⁰⁴

Το σχετικό εγκληματικό πεδίο δράσης είναι άκρως διευρυμένο και μπορεί να περιλαμβάνει τη διάπραξη δολοφονιών, πράξεις εκβιασμού, την παράνομη μετανάστευση, τη σωματεμπορία, την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, όπλων και κλαπέντων πολύτιμων αγαθών, όπως επίσης και πολλές άλλες δραστηριότητες που συχνά είναι αλληλοσυνδεόμενες.²⁰⁵ Η εμφάνιση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος ως ουσιαστικής απειλής για την ασφάλεια, έχει αποτελέσει σημείο ακαδημαϊκής αντιπαράθεσης, ωστόσο στη σύγχρονη εποχή, η ένταση και το εύρος του,

²⁰²Buzan Barry, People, (1983), op. cit., σελ. 83, Hough Peter, (2015), op. cit., σελ. 236-237.

²⁰³Ο ανωτέρω ορισμός δίδεται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) κατά το υπ' αριθμ. 55/25 ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης: *“United Nations Convention Against Transnational Organized Crime”*. Βλ. Sullivan P. John, “Transnational Crime”, στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Eds.), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014), σελ. 160.

²⁰⁴Godson R., Williams P. “Strengthening Cooperation Against Transsovereign Crime: A New Security Imperative”, στο Cusimano Love Maryann (Ed.), *Beyond Sovereignty: Issues For a Global Agenda* (Boston: Wadsworth, Cengage Learning, 2003), σελ. 115.

²⁰⁵Caldwell Dan, Williams E. Robert Jr., (2012), op. cit., σελ. 138-139.

είναι μεταβλητές ικανές ώστε να μη χαρακτηριστεί ως «αμελητέα ποσότητα». Στο πλαίσιο μίας συστηματικής ανάλυσης, μπορεί να εντοπιστεί σημαντική διαβρωτική επίδραση σε τρία επίπεδα:

- Στο διεθνές επίπεδο, επηρεάζονται οι νόρμες και οι θεσμοί που διατηρούν μία σχετική ισορροπία του διεθνούς συστήματος.
- Στο εθνικό επίπεδο, μπορεί να αποσταθεροποιηθεί η εσωτερική συνοχή ενός κράτους και να υποσκαφθούν βασικά συστατικά της κρατικής ισχύος. Αυτό συνεπάγεται δυσμενή επίδραση σε ζητήματα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Παράλληλα, είναι δυνατόν να τρωθεί και η «ήπια ισχύς», ιδίως διά της κρατικής αναποτελεσματικότητας και της διαφθοράς, στοιχεία που επηρεάζουν αρνητικά τη διεθνή αξιοπιστία και συνακόλουθα την άσκηση εξωτερικής πολιτικής.
- Στο ατομικό επίπεδο, σε τελική ανάλυση, το επίπεδο διαβίωσης και ευζωίας των πολιτών ενός κράτους παρακμάζει, ενώ σε ακραίες καταστάσεις τίθεται σε κίνδυνο το υπέρτατο αγαθό της ανθρώπινης ζωής.²⁰⁶

Βέβαια, το μέγεθος της απειλής αποτιμάται πάντοτε σε σχέση με τον κρατικό παράγοντα και την ισχύ που αυτός διαθέτει. Με διαφορετικά λόγια, ένας διεθνικός εγκληματικός οργανισμός και οι δραστηριότητες που αναπτύσσει, επηρεάζουν περισσότερο αδύναμα κράτη, τα οποία δεν διαθέτουν τις κατάλληλες υποδομές. Αντίθετα, τα ισχυρά κράτη έχουν την ικανότητα να ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις από την παράνομη δράση και έτσι οι ζωτικές τους λειτουργίες να επηρεάζονται σε μικρότερο βαθμό.²⁰⁷

Εάν λοιπόν το διεθνικό έγκλημα αποτελεί έναν σοβαρό παράγοντα που επιδρά στην ασφάλεια, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, η τρομοκρατία παρουσιάζεται πλέον ως ένα ακόμα πιο φλέγον ζήτημα, σε σχέση με τις επιπτώσεις της, καθώς και τους πιθανούς τρόπους αντιμετώπισής της.

Ως φαινόμενο, θα μπορούσε καταχρηστικά να υποστηριχθεί ότι εμφανίζεται στο μεταίχμιο της εθνικής και της ανθρώπινης ασφάλειας, ενώ περιλαμβάνει την άμεση

²⁰⁶Picarelli T. John, "Transnational Organised Crime", στο Williams D. Paul (Ed.), *Security Studies: an Introduction* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2008), σελ. 462-463.

²⁰⁷Βλ. Williams Phil, "Organised Crime, Drug Trafficking and Trafficking in Women", στο Cavelti Dunn Myriam, Mauer Victor (Eds.), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 152.

χρήση ή την απειλή άσκησης στοχευμένης ή αδιάκριτης βίας εναντίον πολιτών. Παράλληλα, το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της είναι η έντονη ασυμμετρία της, δηλαδή η χρησιμοποίησή της από λιγότερο ισχυρές οντότητες (κρατικές ή μη), εναντίον πιο ισχυρών παραγόντων (κρατών, ομάδων κρατών, διεθνών οργανισμών), προκειμένου να επιτευχθεί καταναγκασμός και ενίοτε στρατηγικά πλεονεκτήματα.²⁰⁸ Κατά τα άλλα, σε γενικές γραμμές η περιγραφή και ο σαφής προσδιορισμός της τρομοκρατίας, δεν αποτελεί εύκολο έργο, καθώς διαχρονικά έχουν προταθεί περισσότεροι των εκατό ορισμών, οι οποίοι περιλαμβάνουν τη βία, τους πολιτικούς σκοπούς, ακόμα και τη θυματοποίηση πολιτών.²⁰⁹

Σε κάθε περίπτωση, η φύση του τρομοκρατικού φαινομένου γίνεται αντιληπτή, κατά κύριο λόγο, ως πολιτική. Σε αυτήν την κατεύθυνση, ο Brian Jenkins κάνει λόγο για: «τη χρήση ή την απειλή χρήσης βίας, με σκοπό την επέλευση πολιτικής αλλαγής».²¹⁰ Ο Walther Laqueur την προσδιορίζει ως: «την παράνομη χρήση βίας για να επιτευχθούν πολιτικοί αντικειμενικοί σκοποί, με τη στοχοποίηση αθώων ανθρώπων».²¹¹ Κατά την Jessica Stern τρομοκρατία είναι: «μία πράξη ή απειλή βίας εναντίον αμάχων, η οποία έχει ως κίνητρο την εκδίκηση, την ταπείνωση ή την επιρροή επί της κοινής γνώμης».²¹²

Ο Bruce Hoffman παρέχει μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα και ως εκ τούτου θεωρεί ότι: «η τρομοκρατία είναι σχεδιασμένη για να δημιουργεί ισχύ, όπου αυτή δεν υπάρχει ή για να την ενισχύει εκεί που είναι βρίσκεται σε μικρό βαθμό. Μέσω της δημοσιότητας που παράγεται από τη βία, οι τρομοκράτες επιζητούν να αποκτήσουν πλεονέκτημα, επιρροή και ισχύ, στοιχεία τα οποία διαφορετικά δεν διαθέτουν, έτσι ώστε να επιτύχουν πολιτική αλλαγή, σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο».²¹³

Σχετικά με την τυπολογία της μπορεί να ειπωθεί ότι υπάρχουν διάφορες κατηγορίες τρομοκρατικής δράσης, ανάλογα με τον φορέα, τις στοχεύσεις, τα κίνητρα, την αποτελεσματικότητα και τα χρησιμοποιούμενα μέσα. Έτσι προτείνεται η εξής γενικευμένη κατηγοριοποίηση:

²⁰⁸Βλ. Stepanova Ekaterina, "Terrorism", στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Eds.), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014), σελ. 126.

²⁰⁹Βλ. Schmid P. Alex, Jongman J. Albert, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories & Literature* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2017), σελ. 1-28. Για μία κλασική ανάλυση στα ελληνικά βλ. Μπόση Μαίρη, *Περί του Ορισμού της Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Π. Τραυλός, 2000), Μπόση Μαίρη, *Ελλάδα & Τρομοκρατία: Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα 1996).

²¹⁰White R. Jonathan, *Terrorism: An Introduction* (Pacific Grove, CA: Brooks/Cole, 1991), σελ. 5.

²¹¹Laqueur Walther, *The Age of Terrorism* (Boston: Little Brown, 1987), σελ. 72.

²¹²Stern Jessica, *The Ultimate Terrorists* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000), σελ. 11.

²¹³Βλ. Hoffman Bruce, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 2006), σελ. 1-42.

- *Φορέας*: Κρατική ή μη κρατική, ανάλογα με το ποιος δρων υποκινεί τις παράνομες ενέργειες.
- *Επίπεδο δράσης*: Εσωτερική (εθνική) ή Εξωτερική (διεθνής), αν και η διάκριση αυτή με τα σύγχρονα δεδομένα, είναι υποτυπώδης, εφόσον ακόμα και μια οργάνωση που δρα σε μία μόνο χώρα, αναπόφευκτα αναπτύσσει και διεθνή δράση.
- *Στοχεύσεις-Κίνητρα οργανώσεων*: Εθνικο-απελευθερωτική (π.χ. ETA ή Tamil Tigers), Ιδεολογική (π.χ. 17^η Νοέμβρη στην Ελλάδα ή Φωτεινό Μονοπάτι στο Περού), Θρησκευτικό-πολιτική (π.χ. Al-Qaeda, Hamas και ISIS), Μονοθεματική (π.χ. Animal Liberation Front) και κρατικά υποκινούμενη (π.χ. οργάνωση Abu Nidal).
- *Διαλλακτικότητα*: Διαλλακτική ή μη διαλλακτική, στην πρώτη περίπτωση μπορεί να επέλθει συμβιβασμός με την κυβερνητική εξουσία, μέσω της πολιτικο-διπλωματικής οδού, ενώ στη δεύτερη οι στόχοι είναι απόλυτοι και μαξιμαλιστικοί.
- *Αντικειμενικός σκοπός*: Τακτικής φύσης-βραχυπρόθεσμων στόχων ή Στρατηγικής φύσης ή μεσο-μακροπρόθεσμων στόχων. Σημειώνεται ότι στη δεύτερη περίπτωση, ελάχιστες τρομοκρατικές ομάδες έχουν διαχρονικά επιτύχει σε στρατηγικό επίπεδο.²¹⁴

Πέραν των προσπαθειών ορισμού και ανάλυσης των ειδών-κατηγοριών της τρομοκρατικής δράσης, κρίσιμη σημασία για την πλήρη κατανόησή της, παρουσιάζει η ομαδοποίησή της, σύμφωνα με τη διαχρονική της παρουσία στο διεθνές γίγνεσθαι. Ο David Rapoport, πρότεινε για τον σκοπό αυτόν, την κατάταξη της τρομοκρατίας σε τέσσερεις «φάσεις-κύματα»:

- Το πρώτο χαρακτηρίζεται ως «*Αναρχικό*», ξεκινά το 1880 και περιλαμβάνει τη δράση αναρχικών ομάδων σε Ρωσία και Ευρώπη, με σκοπό την διασάλευση της τότες καθεστηκυίας τάξης.
- Το δεύτερο αποκαλείται ως «*Αντι-αποικιακό*» και εκτείνεται από το 1920 έως και το 1960. Κατά τη διάρκειά του, σημειώθηκαν ένοπλα κινήματα

²¹⁴Για μια αναλυτική κατηγοριοποίηση του φαινομένου της τρομοκρατίας βλ. Wilkinson Paul, "Terrorism", στο Cavelti Dunn Myriam, Mauer Victor (Eds.), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 130-131.

ανεξαρτησίας σε πολλά κράτη του τρίτου κυρίως κόσμου, προκειμένου αυτά να απαλλαγούν από ευρωπαϊκές δυνάμεις.

- Το τρίτο είναι γνωστό ως «*Νέα Αριστερά*» και ταυτίζεται με τη δραστηριοποίηση μέσω του «αντάρτικου πόλης», διάφορων οργανώσεων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, συνήθως κομμουνιστικών καταβολών, προκειμένου να καταπολεμηθούν αστικές κυβερνήσεις και να αποκατασταθούν κοινωνικές ανισότητες.
- Το τέταρτο θεωρείται ως το «*Θρησκευτικό*», το οποίο αναδύθηκε με την Ιρανική επανάσταση του 1979, καθώς και τη Σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, για να καταλήξει σε μια σειρά ριζοσπαστικών συμπεριφορών και τη δημιουργία της Al-Qaeda, έως το τρομοκρατικό χτύπημα της 09.11.2001 στη Νέα Υόρκη.²¹⁵

Η προηγούμενη κατάταξη της τρομοκρατίας έχει εκ των πραγμάτων ιστορική διάσταση. Προκειμένου η ανάλυση να έχει πιο επίκαιρο χαρακτήρα, θα πρέπει να γίνει αναφορά στη νέα κατάσταση που προέκυψε μετά την δεκαετία του 2000, η οποία χαρακτηρίζεται από τον Peter Neumann, ως μία επιπρόσθετη φάση και ονομάζεται «*Νέο Κύμα*». Στην ουσία πρόκειται για μία προέκταση της θρησκευτικής διάστασης της τρομοκρατίας, η οποία όμως συνδέεται όλο και περισσότερο με το ακραίο και ριζοσπαστικό Ισλάμ. Ο όρος αυτός, περιγράφει συνεπώς τη δράση της οργάνωσης του Ισλαμικού Κράτους (ISIS ή ISIL), η οποία εκδηλώθηκε στον απόηχο της «*Αραβικής Άνοιξης*», με μια σειρά χτυπημάτων σε ευρωπαϊκές πόλεις, από στελέχη του, «*ξένους μαχητές*» και αυτόνομους δρώντες-οπαδούς («*μοναχικούς λύκους*»).²¹⁶

Οποσδήποτε, η εμφάνιση του νέου κύματος της θρησκευτικά υποκινούμενης τρομοκρατίας, είχε σημαντικές επιπτώσεις στη διασύνδεσή της με τη θεωρία διεθνών σχέσεων και ειδικότερα με τον τομέα της ασφάλειας. Δίχως αμφιβολία, με τη μεσολάβηση μη κρατικών δρώντων, η κλασική θεώρηση του πολιτικού ρεαλισμού περί της κρατικής πρωτοκαθεδρίας και της στρατιωτικής νοηματοδότησης της ισχύος και κατ'επέκταση της ασφάλειας, χρειάστηκε εκ πρώτης όψεως μία αναθεώρηση.²¹⁷

²¹⁵Rapoport C. David, "The Four Waves of Modern Terrorism" στο Cronin Kurth Audrey, Ludes M. James (Eds.), *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (Washington DC: Georgetown University Press, 2004), σελ. 46-73.

²¹⁶Neumann R. Peter, *Οι Νέοι Τζιχαντιστές: Ισλαμικό Κράτος, Ευρώπη και το Επόμενο Κύμα Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ. 79-80.

²¹⁷Buzan Barry, Hansen Lene, (2009), op. cit., σελ. 227-229, Smith Edward, (2015), op. cit., σελ. 25.

Ωστόσο η υιοθέτηση μιας πιο ψύχραιμης και βαθύτερης οπτικής γωνίας, καταλήγει σε πιο συγκροτημένα συμπεράσματα σχετικά με τη διασύνδεση της τρομοκρατίας, της διευρυμένης έννοιας της ασφάλειας και του πολιτικού ρεαλισμού (νέο-ρεαλισμού).

Καταρχάς, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το βασικό σημείο αναφοράς στη διεθνή πολιτική ασφάλειας, συνεχίζει να είναι το κράτος, εναντίον της υπόστασης του οποίου, κατά βάση στρέφεται οποιαδήποτε τρομοκρατική ενέργεια. Αυτή η διαπίστωση αυτόματα εξηγεί και το γεγονός ότι το διεθνές έγκλημα, στο οποίο διασταλτικά εντάσσεται και η τρομοκρατία, αντιμετωπίζεται με ολοένα και μεγαλύτερη συσπείρωση της κρατικής δράσης. Συνεπώς ο ρόλος του κράτους, αντί να φθίνει ενόψει ασύμμετρων, μη κρατικών απειλών, ενισχύεται με τρόπο αξιοσημείωτο. Εφόσον μάλιστα τα σύγχρονα έθνη-κράτη είναι ενταγμένα σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, συνάγεται ότι η τρομοκρατία είναι ένα διεθνικό φαινόμενο που αναπόδραστα διαφεύγει του ελέγχου της κρατικής κυριαρχίας, ωστόσο έμμεσα επανέρχεται σε αυτήν, καθώς μπορεί να αντιμετωπιστεί διά της εξασφάλισης της συστημικής σταθερότητας.²¹⁸ Αυτό συμβαίνει όταν τα κράτη φροντίζουν για την επιβίωσή τους, μέσω της απόκτησης ικανής προς τούτο ισχύος και όταν κατά περίπτωση και ανάλογα με τα εθνικά συμφέροντα συνεργάζονται με τρόπο φυσικά πεπερασμένο.

Η εξάρτηση της τρομοκρατίας από τη δομή του διεθνούς συστήματος είναι υπαρκτή και δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι η ίδια στοχεύει σε ιδεατό επίπεδο, στην ανατροπή του. Πρόκειται για μία ιδιότυπη έκφανση πολέμου, κατά την οποία τα πολιτικά του υποκείμενα, είναι από τη μια πλευρά τα κράτη και από την άλλη, τα άτομα ή ομάδες των οποίων οι σκοποί δεν εκπηγάζουν από μία πολιτικά κυρίαρχη κοινωνία. Σε αυτό το σημείο βέβαια, οφείλει κάποιος να επισημάνει ότι αρκετές διεθνικές ομάδες απολαμβάνουν τη στήριξη και τελικά καθοδηγούνται-εργαλειοποιούνται από εθνικές κυβερνήσεις, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους εις βάρος άλλων κρατών.²¹⁹

Εν τέλει, τα βαθύτερα αίτια του φαινομένου αυτού, εντοπίζονται στη φύση του άναρχου διεθνούς συστήματος και στον έμφυτο ανταγωνισμό των βασικών μονάδων του για αύξηση της ισχύος του. Με τη λογική αυτή: «η τρομοκρατία αποτελεί

²¹⁸Για μία παρόμοια άποψη, βλ. Μπαλωμένος Παν. Κωνσταντίνος, *Διεθνής Τρομοκρατία και Στρατηγική Επικοινωνία: Διαχείριση Τρομοκρατικών Κρίσεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2017), σελ. 151-155.

²¹⁹Βλ. Ήφαιστος Παναγιώτης, *Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του: Τα Πολλά Πρόσωπα του Ηγεμονισμού και της Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2007), σελ. 95-96.

*επακόλουθο της διαιώνισης του διεθνούς προβλήματος, στη ρίζα του οποίου βρίσκονται η άνιση ανάπτυξη, ο ηγεμονισμός, οι διεθνείς επεμβάσεις και οι στρατηγικοί ανταγωνισμοί που οξύνουν τα ιστορικά περιφερειακά προβλήματα».*²²⁰

5.6. Σύνοψη

Συγκεντρωτικά και με βάση τα ανωτέρω εκτεθέντα, τα βασικά χαρακτηριστικά της διαμάχης νεορεαλιστών και νεοφιλελευθέρων συνοψίζονται ως εξής:

- Αμφότεροι συμφωνούν ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχου χαρακτήρα. Οι νεορεαλιστές υποστηρίζουν ότι η αναρχία θέτει περισσότερα εμπόδια στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και ότι οι νεοφιλεύθεροι υποβαθμίζουν τη σημασία της επιβίωσης ως βασικού κρατικού στόχου, Οι νεοφιλελεύθεροι από την άλλη πλευρά θεωρούν ότι ο νεορεαλισμός υποτιμούν το ρόλο της διεθνούς αλληλεξάρτησης, της παγκοσμιοποίησης και των καθεστώτων που δημιουργούνται για να διαχειριστούν αυτές τις αλληλεπιδράσεις.
- Οι νεορεαλιστές πιστεύουν πως η διεθνής συνεργασία δεν θα επέλθει εάν δεν την προκαλέσουν τα ίδια τα κράτη. Πιστεύουν βέβαια ότι αυτό είναι δύσκολο να επιτευχθεί, ακόμη πιο δύσκολο να διατηρηθεί και τέλος εξαρτάται από την κρατική ισχύ. Οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν ότι η συνεργασία είναι εύκολο να επιτευχθεί σε τομείς όπου τα κράτη έχουν αμοιβαία συμφέροντα.
- Κατά τους νεοφιλελεύθερους οι δρώντες με κοινά συμφέροντα προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα απόλυτα κέρδη. Οι νεορεαλιστές φρονούν ότι οι νεοφιλελεύθεροι παραβλέπουν τη σημασία των σχετικών κερδών, καθώς οι δεύτεροι επιθυμούν μεγιστοποιήσουν τη συνολική ποσότητα των κερδών για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, ενώ οι πρώτοι θέτουν ως θεμελιώδη στόχο των κρατών στο πλαίσιο συνεργατικών σχέσεων, την παρεμπόδιση των άλλων από το να κερδίσουν περισσότερα.
- Οι νεορεαλιστές δηλώνουν ότι η αναρχία προϋποθέτει τα κράτη να είναι ευαίσθητα ως προς τη σχετική ισχύ, την ασφάλεια και την επιβίωση σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Οι νεοφιλελεύθεροι ενδιαφέρονται περισσότερο για την οικονομική ευμάρεια και τη διεθνή πολιτική οικονομία,

²²⁰Ibid, σελ. 24.

αλλά και για άλλες θεματικές περιοχές όπως τα διεθνή περιβαλλοντικά προβλήματα.

- Οι νεορεαλιστές δίνουν έμφαση στις ικανότητες (ισχύος) των κρατών σχετικά με τις προθέσεις και τα συμφέροντά τους. Οι ικανότητες (capabilities) είναι ουσιώδεις για την ασφάλεια και την ανεξαρτησία. Παράλληλα θεωρούν πως η αβεβαιότητα για τις προθέσεις των υπολοίπων, αναγκάζει τα κράτη να επικεντρώνονται στις ικανότητές τους. Αντίθετα, οι νεοφιλελεύθεροι αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στους σκοπούς και τις προθέσεις που μπορεί να έχουν τα κράτη.
- Οι νεοφιλελεύθεροι περιγράφουν τους θεσμούς και τα καθεστάτα ως αξιοσημείωτες δυνάμεις στις διεθνείς σχέσεις. Οι νεορεαλιστές δηλώνουν ότι οι νεοφιλελεύθεροι υπερβάλλουν στην εκτίμησή τους για την επίδραση των καθεστώτων και των θεσμών στην κρατική συμπεριφορά. Οι τελευταίοι θεωρούν πως οι μη κρατικοί αυτοί παράγοντες διευκολύνουν τη συνεργασία, ενώ στον αντίποδα οι νεορεαλιστές δεν πιστεύουν ότι αμβλύνουν τις ανασταλτικές συνέπειες της αναρχίας για τη συνεργασία.²²¹

²²¹Βλ. Baldwin A. David, (1993), op. cit., σελ. 4-8.

*“International intelligence cooperation
is something of an oxymoron.”*

Sir Stephen Lander

Κεφάλαιο 6^ο : Συνεργασία πληροφόρησης & Διεθνείς σχέσεις

6.1. Σημασία της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης

Η συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης είναι μια διαδικασία απαραίτητη για τα κράτη και τις υπηρεσίες πληροφοριών, προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση σε πληροφορίες που κατέχουν συνήθως φιλικές-συμμαχικές οντότητες. Παράλληλα είναι ένα φαινόμενο που αρκετά συχνά δεν ικανοποιεί απόλυτα τα «συμβαλλόμενα μέρη», καθώς λίγες είναι οι φορές που επιτυγχάνεται το βέλτιστο αποτέλεσμα και έτσι υπάρχει αυξημένος ο κίνδυνος για την αποτυχία της πληροφόρησης όπως αναλύθηκε προηγουμένως.

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι ως έννοια χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ευρύτητα και αποτελεί πεδίο συνωνυμίας με διάφορους εναλλασσόμενους αγγλοσαξονικούς όρους, με τους οποίους σε γενικές γραμμές νοηματοδοτείται η ίδια διαδικασία: (“intelligence liaison”, “intelligence cooperation”, “intelligence sharing”, “intelligence pooling”, “intelligence collaboration”, “intelligence exchange”, “intelligence fusion”). Επιπλέον, η φύση της είναι ιδιάζουσα και αντιθετική, καθώς μπορεί να είναι ταυτόχρονα, απλή και περίπλοκη, συμμετρική και ασύμμετρη, ανταγωνιστική και συμμαχική, διμερής και πολυμερής.¹

Δεν θα πρέπει να λησμονείται το γεγονός, ότι η πληροφόρηση αφορά πολύ συχνά ακριβώς σε αυτό το στοιχείο της «πάλης» μεταξύ των κρατών που έχει να κάνει με τις πληροφορίες. Έτσι η φύση της είναι διφυής, εφόσον από τη μια πλευρά ασχολείται με τη διαχείριση πληροφοριών και από την άλλη λαμβάνει μέρος στους διακρατικούς ανταγωνισμούς. Ο κανόνας λοιπόν είναι ότι τα κράτη προσπαθούν με κάθε τρόπο να αποκτήσουν περισσότερες πληροφορίες από τους εχθρούς, αλλά και από τους συμμάχους τους (οι οποίοι μπορεί να είναι ταυτόχρονα και αντιπαλοί τους σε

¹Sims E. Jennifer, “Foreign Intelligence Liaison: Devils, Deals and Details”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 19, No. 2, 2006, σελ. 196-202.

διαφορετικό πεδίο ή πεδία), όμως δεν σταματούν εκεί. Επιχειρούν επιπλέον, να τους χειραγωγήσουν και να εκμεταλλευτούν τις αδυναμίες τους και για αυτόν το λόγο, αρνούνται πρόσβαση σε κρίσιμες πληροφορίες, παραπλανούν και ενίοτε διεισδύουν στις άλλες υπηρεσίες πληροφοριών.²

Η ανταλλαγή των πληροφοριών λοιπόν δεν είναι μία εύκολη υπόθεση, στο βαθμό που η ίδια η πληροφόρηση υποφέρει από μία παράδοξη κατάσταση, ότι δηλαδή είναι πολύτιμη ιδίως όταν μοιράζεται μεταξύ αυτών που την έχουν ανάγκη. Όμως όσο πιο έντονη γίνεται αυτή η διαδικασία και αυξάνεται ο ρυθμός της ανταλλαγής, τόσο περισσότεροι κίνδυνοι απωλειών ανακύπτουν και αυτόματα μειώνεται η αξία της.³ Επιπρόσθετα, με δεδομένο τον εγγενώς μυστικό χαρακτήρα της πληροφόρησης, γεννάται πάντα μία εμφανής ένταση, ανάμεσα στην ανάγκη για τη διατήρηση της μυστικότητας, από τη μια πλευρά και στην ανταλλαγή των πληροφοριών, άρα και στη λειτουργία των υπηρεσιών πληροφοριών, σε ένα πιο ανοιχτό και συνεργατικό περιβάλλον, από την άλλη.⁴

Ο Lock Johnson αφού τονίζει τη σημασία της συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης διατείνεται ότι αυτή μπορεί να γίνει αποτελεσματική, στο βαθμό που γίνουν κατανοητοί οι κοινοί-αμοιβαίοι κίνδυνοι: «*Συνδυάζοντας τις προσπάθειες πληροφόρησης, με αυτές των συμμάχων, τα κράτη είναι ικανά να μειώνουν το κόστος και να συμπληρώνουν τα κενά πληροφοριών τους. Ωστόσο ο φόβος ότι η συνεργαζόμενη υπηρεσία έχει υποστεί διείσδυση από κοινό εχθρό και η επίγνωση ότι ένας σύμμαχος, ακόμη και πολύ κοντινός, υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο να έχει αποκλίνοντα συμφέροντα, τα ωθεί να κρατούν τις αποστάσεις τους*».⁵

Κατά τον Stephane Lefebvre, η συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης συμβαίνει όταν όλες οι πλευρές διαβλέπουν πιθανά κέρδη και πλεονεκτήματα. Τέτοια κέρδη μπορεί να είναι, η απόκτηση σημαντικών πληροφοριών που συμπληρώνουν το «πάζλ» ενός κενού πληροφόρησης, η μείωση της ανάγκης χρήσης προηγμένων και ακριβών

²Shulsky N. Abram, Schmitt J. Gary, *Silent Warfare, Understanding the World of Intelligence* (Dulles, Virginia: Potomac Books Inc., 2002), σελ. 175.

³Best A. Richard Jr., *Intelligence Information: Need-to-Know vs. Need-to-Share, CRS Report for Congress* (Washington DC: Congressional Research Service, 2011), σελ. 1.

⁴Κατά τον Warren Tucker, επικεφαλής της Υπηρεσία Ασφαλείας της Νέας Ζηλανδίας, βλ. Born Hans, *International Intelligence Cooperation and Accountability* (Milton Park: Routledge, 2011), σελ. 23.

⁵Johnson K. Lock, "Bricks and Mortar for a Theory of Intelligence", *Comparative Strategy*, Vol. 22, No. 1, 2003, σελ. 17.

τεχνολογικών συστημάτων παρακολούθησης και υποκλοπών, αλλά και πολύτιμη βοήθεια που μπορούν να λάβουν λιγότερο προηγμένα ή ισχυρά κράτη.⁶

Παρά όμως τα πιθανά, ενδεχομένως και αμοιβαία κέρδη που διαβλέπουν τα κράτη στο πλαίσιο μιας συνεργασίας, η απόσταση μεταξύ ακόμα και των φιλικά διακειμένων χωρών είναι δεδομένη και πρέπει να υπάρχει. Η ρήση του Λόρδου Palmerston, περί της εξωτερικής πολιτικής της Μεγάλης Βρετανίας, ήταν σαφής και περιεκτική: «*Δεν έχουμε ούτε μόνιμους συμμάχους, ούτε και μόνιμους εχθρούς. Τα συμφέροντά μας είναι διαρκή και αιώνια και είναι καθήκον μας να τα ακολουθήσουμε*».⁷ Ο ριψοκίνδυνος χαρακτήρας της ανταλλαγής μυστικών έχει φυσικά απασχολήσει αρκετούς μελετητές και επαγγελματίες της πληροφόρησης. Έτσι είναι πολύ χαρακτηριστική η άποψη του Tim Weiner επί του θέματος: «*Όταν κατάσκοποι από δύο χώρες προβαίνουν σε χειραψία, συνήθως προσπαθούν να κλέψουν ο ένας το πορτοφόλι του άλλου..*».⁸ Στο ίδιο πλαίσιο ο Bradley Smith επισημαίνει: «*Η πληροφόρηση είναι ένα παιχνίδι όπου όλοι αγωνίζονται εναντίον όλων και καμία συμμαχία ή φιλική σχέση, δεν παρέχει σε κανέναν απόλυτη ασυλία*».⁹

6.2. Ορισμός του φαινομένου

Πέρα από τα ανωτέρω, για να γίνει κατανοητή η σημασία της συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης, θα πρέπει κατά πρώτον να περιγραφεί ως διαδικασία και έπειτα να οριστεί, με ανάλυση των επιμέρους στοιχείων της.

Οι υπηρεσίες λοιπόν που έχουν αρμοδιότητα της προστασία της εθνικής ασφάλειας, είθισται να εγκαθιδρύουν και να διατηρούν σχέσεις συνεργασίας με ομόλογές τους σε άλλα κράτη. Οι σχέσεις αυτές εξυπηρετούν πολλαπλούς σκοπούς, από τους οποίους σημαντικότερος είναι η ανταλλαγή πληροφοριών και ως εκ τούτου, η υποστήριξη των δυνατοτήτων συλλογής αυτών. Κάποιες φορές συνεργασίες αναπτύσσονται για να ενισχυθούν διακρατικές σχέσεις, αλλά επίσης και για να υπάρξει ένα είδος

⁶Lefebvre Stephane, "The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 16, No. 4, 2003, σελ. 534-537.

⁷Luard Evan, *Basic Texts in International Relations* (New York: St. Martin's Press, 1992), σελ. 166.

⁸Johnson K. Loch, "The Liaison Arrangements of the Central Intelligence Agency" στο Theoharis Athan, Immerman H. Richard, Johnson K. Lock, Olmsted Kathryn, Prados John (Eds.), *The Central Intelligence Agency: Security Under Scrutiny* (Westport CT, London: Greenwood Press, 2006), σελ. 114.

⁹Smith F. Bradley, *Sharing Secrets with Stalin: How the Allies Traded Intelligence, 1941-1945* (Lawrence: University Press of Kansas, 1996), σελ. 235.

«διακανονισμού-διάκρισης» ή και οριοθέτησης των δράσεων που σχετίζονται με την πληροφόρηση.¹⁰

Σε γενικές γραμμές τα κράτη επιλέγουν να αναπτύξουν συνεργασίες με άλλα, εφόσον μοιράζονται κοινές ανησυχίες, προβληματισμούς και σε τελική ανάλυση συμφέροντα σε ζητήματα πληροφόρησης. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται η αμφίδρομη ροή πληροφοριών σχετικά με κρίσιμα θέματα που αφορούν την κρατική ασφάλεια και επιβίωση και πλέον αυτές αφορούν σε μεγάλο βαθμό, εκτός από την κατασκοπεία, τη διεθνή τρομοκρατία, τη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής τα δίκτυα διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και το οργανωμένο διεθνικό έγκλημα, που περιλαμβάνει την παράνομη διακίνηση ανθρώπων, το ξέπλυμα «βρώμικου» χρήματος και τις οικονομικές απάτες. Βέβαια θα πρέπει να τονιστεί ότι οι συνεργατικές σχέσεις βασίζονται και λειτουργούν εντός συγκεκριμένων πλαισίων εσωτερικής εθνικής πολιτικής αρχών και νομικών συστημάτων, πράγμα που επηρεάζει το επίπεδο και την ποιότητά τους.¹¹

Σε αυτό το πλαίσιο και είτε αφορά στα αντικείμενα της κατασκοπείας-αντικατασκοπείας, είτε πιο νέες απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας, Lock Johnson αντιλαμβάνεται τη συνεργασία με όρους «διαμοιρασμού προβλημάτων» (“burden sharing”). Αυτό σημαίνει ότι κάθε κράτος έχει συμφέρον να εργαστεί από κοινού με συμμάχους ώστε να διαμοιραστεί το κόστος πληροφόρησης και οι δεσμοί που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια αυτής της προσπάθειας αποτελούν τον ορισμό της συνεργασίας πληροφόρησης.¹²

Κατά τον James Walsh, η συνεργασία πληροφόρησης, έγκειται κυρίως στην επικοινωνία μεταξύ κρατών και συγκεκριμένα συμβαίνει όταν ένα κράτος που αποκαλείται «αποστολέας», μεταδίδει την πληροφόρηση που έχει αναπτύξει σε ένα άλλο, το λεγόμενο «κράτος-παραλήπτη». Βέβαια, υπάρχουν και σχετιζόμενες διαδικασίες, όπως η επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών διαφορετικών χωρών, ωστόσο η έμφαση δίδεται στην ανταλλαγή πληροφοριών.¹³

¹⁰Turner A. Michael, *Historical Dictionary of United States Intelligence*, No. 2 (UK: The Scarecrow Press, 2006), σελ. 97-98.

¹¹Rudner Martin, “Hunters and Gatherers: The Intelligence Coalition Against Islamic Terrorism”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 2, 2004, σελ. 213-214.

¹²Johnson K. Lock, *Bombs, Bugs, Drugs and Thugs, Intelligence and America’s Quest for Security* (New York, London: New York: University Press, 2002), σελ. 152.

¹³Walsh Igoe James, “Intelligence Sharing”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 290.

Ο Leo Carl έδωσε δύο διαφορετικές διαστάσεις της συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης, διακρίνοντάς την ουσιαστικά σε εσωτερική-ενδοκρατική και διεθνή:

- Ενδοκυβερνητικά είναι η στενή και τακτική επαφή μεταξύ ομόλογων μονάδων, υπηρεσιών, οργανισμών που έχουν συμπληρωματικές και αλληλεπικαλυπτόμενες λειτουργίες, αρμοδιότητες και περιοχές ευθύνης. Αυτού του είδους η συνεργασία λαμβάνει χώρα σε οριζόντιο επίπεδο με στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας και του συντονισμού, ώστε να επιτευχθούν κοινοί σκοποί.
- Σε διεθνές επίπεδο είναι η συνεργασία που αναπτύσσεται, συνήθως με αμοιβαία αποστολή αξιωματούχων-συνδέσμων, μεταξύ υπηρεσιών πληροφόρησης και ασφάλειας, για την ανταλλαγή κρίσιμων και ευαίσθητων πληροφοριών.¹⁴

Τέλος ο Adam Svendsen, ένας από τους λίγους σύγχρονους ακαδημαϊκούς που μελετούν τη διεθνή συνεργασία πληροφόρησης σε βάθος, υιοθετεί επίσης έναν ολιστικό ορισμό της και την παρουσιάζει ως: *«Το σύνολο των επικοινωνιών, της συνεργασίας και των διασυνδέσεων μεταξύ ενός μεγάλου εύρους δρώντων, συνήθως, χωρίς όμως να περιορίζεται, σε επίσημο επίπεδο υπηρεσιών πληροφοριών, σχετικά με ζητήματα πληροφόρησης. Ουσιαστικά πρόκειται για ανταλλαγή ή διαμοιρασμό πληροφοριών, ειδικότερα στρατιωτικής ή πολιτικής αξίας που σχετίζονται με την εθνική, περιφερειακή και διεθνή ασφάλεια. Επίσης περιλαμβάνει πτυχές της μυστικής δράσης που αναπτύσσεται από εξειδικευμένες υπηρεσίες πληροφοριών, με σκοπό την κατανόηση ή τον επηρεασμό άλλων οντοτήτων»*.¹⁵

6.3. Κατηγοριοποίηση

Οι ορισμοί που παρατέθηκαν μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για τη διάκριση της συνεργασίας πληροφόρησης σε διάφορες κατηγορίες, ανάλογα με το είδος των διακανονισμών μεταξύ των «συμβαλλόμενων μερών» και τον τρόπο που επιτυγχάνεται ο συντονισμός της δράσης. Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να αναφερθεί εκ νέου, η κατηγοριοποίηση που πρότεινε η Jennifer Sims, η οποία διέκρινε μεταξύ απλών και

¹⁴Carl D. Leo, *CIA Insider's Dictionary* (Washington DC: NIBC Press, 1996), σελ. 348.

¹⁵Svendsen D.M. Adam, *Understanding the Globalization of Intelligence* (New York: Palgrave Macmillan, 2012), σελ. 13.

σύνθετων συνεργασιών, συμμετρικών και ασύμμετρων, ανταγωνιστικών και διμερών ή πολυμερών σχέσεων.

Ειδικότερα η «*απλή συνεργασία*» (“simple intelligence liaison”) περιλαμβάνει μόνο τη συνεργασία επί των δυνατοτήτων συλλογής πληροφοριών, είτε με ανθρώπινα είτε με τεχνικά μέσα. Η «*σύνθετη συνεργασία*» (“complex intelligence liaison”) περιλαμβάνει τη συνεργασία, επί ενός μεγαλύτερου εύρους πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών και επιχειρησιακών ζητημάτων, η οποία μπορεί να πάρει και τη μορφή μυστικής δράσης και υποστήριξης σε έμψυχο δυναμικό και υλικοτεχνικό εξοπλισμό.¹⁶

Στην περίπτωση που οι ανωτέρω μορφές συνεργασίας περιλαμβάνουν ισορροπημένες ανταλλαγές για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα, μεταξύ δύο ή περισσότερων πλευρών μέσω των διαύλων επικοινωνίας, τότε χαρακτηρίζονται ως *συμμετρικές* (“symmetric liaison”). Με πολύ απλά λόγια, σε μία συμμετρική σχέση και τα δύο μέρη προσφέρουν σε γενικές γραμμές την ίδια πληροφόρηση το ένα στο άλλο. Το κατά πόσο κάποιος προσφέρει σε μία τέτοια σχέση, μετράται αν υπολογιστούν τα άμεσα κέρδη (πληροφορίες, πολιτική υποστήριξη κ.τ.λ.), καθώς και το κόστος που επιφέρει η αποτυχία της συνεργασίας.¹⁷

Μια *ασύμμετρη* σχέση (“asymmetric liaison”) συνήθως είναι πιο πιθανό να δομηθεί και συναντάται περισσότερο μεταξύ στρατηγικών, παρά τακτικών συμμάχων. Σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα όπου ισχύει η αρχή της αυτοβοήθειας και τα κράτη ενδιαφέρονται περισσότερο για τα σχετικά παρά για τα απόλυτα κέρδη, οι σχέσεις ανταλλαγής πληροφόρησης, είναι φυσιολογικό να καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την ισχύ των εταίρων. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι σύμμαχοι δέχονται κάποιο βαθμό ασυμμετρίας στο πλαίσιο των συνεργασιών που συνάπτουν, ειδικά στην περίπτωση που το κόστος ανταγωνισμού στην επίτευξη ανεξάρτητων δυνατοτήτων πληροφόρησης, είναι υψηλότερο από το κόστος της συνεργασίας.¹⁸

Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις παρατηρείται το φαινόμενο της «προδοσίας» και εκμετάλλευσης των συμμάχων ή ο εξαναγκασμός σε ασύμμετρη συνεργασία. Τότε υπάρχει η λεγόμενη «*ανταγωνιστική*» *συνεργασία* (“adversarial liaison”) και έτσι η πληροφόρηση γίνεται αντικείμενο ανταλλαγής, ενώ τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων είναι ξεκάθαρα ανταγωνιστικά. Το φαινόμενο αυτό δεν είναι σπάνιο, καθόσον πολλές

¹⁶Sims E. Jennifer, (2006), op. cit., σελ. 197.

¹⁷Ibid, σελ. 198.

¹⁸Ibid, σελ. 199.

φορές, ακόμα και οι καλύτεροι σύμμαχοι προβαίνουν σε συλλογή πληροφοριών μεταξύ τους, για να αναπτύξουν τις δυνατότητες αντιπληροφόρησής τους, να μάθουν για τη δομή των οργανισμών τους, αλλά και για να ενημερωθούν για άλλες σχέσεις συνεργασίας που πιθανώς συνάπτονται.¹⁹

Εκτός από τις παραπάνω μορφές, μια συνεργασία πάντοτε χαρακτηρίζεται από τον αριθμό των εμπλεκόμενων μερών και ανάλογα με το εάν περιλαμβάνει δύο ή περισσότερα μέρη, χαρακτηρίζεται ως *διμερής* (“bilateral liaison”) ή *πολυμερής* (“multilateral liaison”).²⁰

Στην ίδια λογική βάση της συνεργασίας με γνώμονα την κρατική ισχύ, κινείται και ο Chris Clough, ο οποίος προτείνει έναν διαχωρισμό ανάμεσα στις μορφές που δημιουργούνται μεταξύ «ίσων» εταίρων και σε αυτές που προκύπτουν μεταξύ ισχυρών και αδυνάτων. Το τελευταίο είδος αποκαλείται «σχέση πελάτη και διακομιστή» (“client and server relationship”) και δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια ισότιμης ανταλλαγής πληροφοροφόρησης ή βοήθειας. Το πιο αδύναμο μέρος χρησιμοποιεί την τοπική-περιφερειακή πρόσβαση ή την εξειδικευμένη εμπειρία του, προς όφελος του ισχυρότερου. Με αυτόν τον τρόπο ξεπερνάται το πρόβλημα του «εθνοκεντρισμού» στην πληροφόρηση, ωστόσο αφενός συμβαίνει με την επιβολή της υπέρτερης ισχύος, αφετέρου χαρακτηρίζεται από υπερβολική εξάρτηση στο κράτος-διακομιστή.²¹

Στην *πολυμερή συνεργασία*, σχηματίζονται επίσημοι διακανονισμοί μεταξύ περισσότερων των δύο κρατών, τα οποία καταρχήν συμφωνούν ότι έχουν κατά το δυνατόν, κοινούς στόχους, επιδιώξεις και εν τέλει τουλάχιστον συγκλίνοντα συμφέροντα. Αρκετά συχνά, όχι όμως πάντοτε, οι ανωτέρω διακανονισμοί, συμφωνίες ή συστήματα περιβάλλονται από μυστικότητα. Σημαντικό στοιχείο τους είναι ότι τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να μοιράζονται κάποια «βάρη» ή προβλήματα (“burden sharing”) και για αυτό το σκοπό ανταλλάσσουν πληροφορίες, ενίοτε και με συστηματοποιημένο-αυτοματοποιημένο τρόπο, μοιράζονται τεχνολογία, υλικοτεχνικό εξοπλισμό και συνεργάζονται επιχειρησιακά.²² Γενικά στο πλαίσιο τέτοιων συμμαχιών, έχει μεγάλη σημασία η διαμόρφωση κοινών παρονομαστών σε επίπεδο αντίληψης απειλής, εθνικής κουλτούρας και φυσικά σε αυτό των εθνικών

¹⁹Ibid, σελ. 200.

²⁰Ibid, σελ. 202.

²¹Clough Chris, “Quid Pro Quo: The Challenges of International Strategic Intelligence Cooperation”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 4, 2004, σελ. 603-604.

²²Rudner Martin, (2004), op. cit., σελ. 194-195.

συμφερόντων. Πέρα όμως από αυτά, πολύ βασικός παράγοντας, ο οποίος περιπλέκει αυτού του είδους τη συνεργασία, είναι η αμοιβαία εμπιστοσύνη (“mutual trust”), που ανάλογα με την ύπαρξή της ή μη, είτε θα δώσει ώθηση είτε θα μειώσει την αποτελεσματικότητα.²³ Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι δομές και συμφωνίες που περιλαμβάνουν περισσότερα από δύο μέρη, τείνουν να αυξάνουν το κόστος της συνεργασίας και να μειώνουν τα πιθανά οφέλη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ειδικότερα η ποιότητα της ανταλλαγής πληροφόρησης καθορίζεται από το λιγότερο «έμπιστο» μέλος, το οποίο αποτελεί τον «αδύναμο κρίκο» θέτοντας σε κίνδυνο το κοινό συμφέρον και εμποδίζοντας την περαιτέρω εμβάθυνση της συνολικής σχέσης. Αυτός είναι τελικά και ο λόγος που η πλειοψηφία των κρατών στρέφεται συχνά σε «κλειστού τύπου» συνεργασίες μεταξύ λιγότερων μελών.²⁴

Ο Martin Rudner στην περίπτωση της ύπαρξης περισσότερων των δυο πλευρών, διακρίνει και άλλον έναν τύπο συνεργασίας, αυτόν της *πολύπλευρης* (“plurilateral cooperation”). Σε αυτό το επίπεδο, η συνεργασία λαμβάνει χώρα μέσω πιο χαλαρών δομών και συχνά διά ανεπισήμων δικτύων, όπως κάποιες ομάδες κρατών (“groups”, “clubs”) και αποσκοπεί σχεδόν αποκλειστικά στην ανταλλαγή πληροφόρησης. Αντίθετα με την περίπτωση των κλασικών συμμαχιών, οι ανταλλαγές συμβαίνουν με πιο διακριτικό τρόπο, λιγότερο αυτοματοποιημένα και τείνουν να επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα κάθε φορά κοινά προβλήματα ασφαλείας. Γενικότερα, όταν κάποια κράτη βρίσκονται αντιμέτωπα με κινδύνους που απειλούν την ασφάλειά τους, έχουν την τάση να ομαδοποιούνται και σπάνια επεκτείνονται πέραν της ανταλλαγής πληροφόρησης. Η διαδικασία κυρίως της συλλογής, παραμένει υπό την κρατική ευθύνη και ο διαμοιρασμός της πληροφόρησης που προκύπτει, παραμένει επίσης στη διακριτική τους ευχέρεια.²⁵

Εν τέλει, από τις απαρχές της ιστορίας της ανθρωπότητας η ανταλλαγή πληροφοριών μπορεί να ειπωθεί ότι διέπεται από την εξής ρήση: «ο εχθρός του εχθρού είναι φίλος μου».²⁶ Ωστόσο για να πραγματοποιηθεί το επόμενο βήμα, είναι απαραίτητη η προαναφερθείσα εμπιστοσύνη, που είναι πραγματικά δύσκολο να επιτευχθεί. Στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο κόσμο, όπου στις κλασικές απειλές έχουν προστεθεί οι

²³Lefebvre Stéphane, (2003), op. cit., σελ.529.

²⁴Sims E. Jennifer, (2006), op. cit., σελ. 202.

²⁵Rudner Martin, (2004), op. cit., σελ. 195.

²⁶Reveron S. Derek, “Counterterrorism and Intelligence Cooperation”, *Journal of Global Change and Governance*, Vol. 1, No. 3, 2008, σελ. 13.

μη κρατικοί δρώντες της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, οι προσπάθειες πολυμερούς συνεργασίας έχουν σαφώς ενδυναμωθεί, ωστόσο η ύπαρξη «αδύναμων» εταίρων εξακολουθεί να συνιστά τροχοπέδη για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων.²⁷

Οι διμερείς συμφωνίες, διακανονισμοί ή σχέσεις, είναι το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο του κόσμου της πληροφόρησης. Συνάπτονται με επίσημο τρόπο, δηλαδή με την υπογραφή μνημονίων συνεργασίας (“memorandum of understanding”) ή και ανεπίσημα, ενώ δίνουν μεγάλη έμφαση στην προστασία της πληροφόρησης αμφοτέρων των πλευρών.²⁸ Συνήθως καλύπτουν μεγάλο εύρος ζητημάτων, που περιλαμβάνει ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων, ανταλλαγή αξιωματικών συνδέσμων (“liaison officers”), εκτιμήσεων κινδύνου, κοινές εκπαιδεύσεις και διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων.²⁹ Είναι δε σημαντικό το γεγονός ότι η διμερής συνεργασία είναι διαχειρίσιμη, ασφαλής και έχει συνήθως θετικά αποτελέσματα όταν και οι δύο πλευρές εισέρχονται σε αυτήν έχοντας σαφώς προσδιορισμένους στόχους και συμφέροντα.³⁰

Η πλήρης συνεργασία (“full-fledged liaison”) είναι η πιο επίσημη μορφή διακυβερνητικής συνεργασίας και το πιο χαρακτηριστικό της παράδειγμα υπήρξε η συμφωνία Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας (“UKUSA agreement”) που συνάφθηκε μετά το τέλος του Β΄Π.Π.

Τα χαρακτηριστικά ενός τέτοιου επιπέδου συνεργασίας είναι τα κάτωθι:

- Ύπαρξη κοινά αποδεκτού συστήματος ασφάλειας επικοινωνιών, διαβάθμισης, κωδικοποίησης και διαδικασιών που εξασφαλίζουν την πληροφόρηση που ανταλλάσσεται
- Ανταλλαγή αξιωματικών συνδέσμων σε πρεσβείες ή ομόλογες υπηρεσίες, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι: για το φυσικό χειρισμό και ανταλλαγή πληροφοριών, την προστασία τους, την επίβλεψη ορθής χρήσης και εφαρμογής τους, την αναφορά στην υπηρεσία του σχετικά με πρακτικές και επιχειρησιακές απαιτήσεις στο κράτος όπου έχει αποσπαστεί.
- Κοινά δίκτυα-διαύλους επικοινωνιών.

²⁷George Z. Roger, “Meeting 21st Century Transnational Challenges: Building a Global Intelligence Paradigm”, *Studies in Intelligence*, Vol. 51, No. 3, 2007, σελ.151.

²⁸Rudner Martin, (2006), op. cit., σελ.195.

²⁹Lefebvre Stéphane, (2003), op. cit., σελ.533.

³⁰Reveron S. Derek, “Old Allies, New Friends: Intelligence Sharing in the War on Terror”, *Orbis*, Vol. 50, No. 3, 2006, σελ. 458-459.

- Κοινές εγκαταστάσεις όπου συστεγάζεται και συνεργάζεται προσωπικό.
- Επίσημες επαφές και προσωπικές σχέσεις υψηλόβαθμων στελεχών.³¹

Η *διακίνηση πληροφόρησης και πληροφοριών* (“intelligence-information sharing”) μπορεί να είναι συστηματική και θεσμοποιημένη ή σποραδική και μέσω ανεπίσημων διαύλων. Περιλαμβάνει την ανταλλαγή πληροφορίας προς πληροφορία, την ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και την παροχή πληροφοριών με σκοπό την επίτευξη πλεονεκτημάτων, όπως η απόκτηση επιρροής. Σημειώνεται ότι όλα τα παραπάνω είναι δυνατόν να λειτουργούν ταυτόχρονα και συμπληρωματικά.³²

Η *συνεργασία επιχειρήσεων* (“intelligence operations sharing”) αφορά σε κοινές ενέργειες, κατά τη διάρκεια διαφόρων λειτουργιών της πληροφόρησης, όπως τη συλλογή, τη μυστική δράση και την αντιπληροφόρηση. Ειδικότερα οι μορφές που μπορεί να πάρει είναι οι εξής:

- «Παράλληλες επιχειρήσεις» (“parallel operations”), δηλαδή με αφορμή την ύπαρξη κοινών στόχων μεταξύ υπηρεσιών, η μία ενημερώνει την άλλη για τα αποτελέσματα των ερευνών και ενεργειών της.
- «Κατανεμημένες επιχειρήσεις» (“allocated operations”), στο πλαίσιο των οποίων υπάρχει στενότερη συνεργασία, καθώς οι υπηρεσίες εργάζονται αναλαμβάνοντας η κάθε μία από ένα σκέλος.
- «Κοινές επιχειρήσεις» (“joint operations”), οι οποίες διεξάγονται σε όλες τους τις φάσεις από κοινού και εξολοκλήρου, με ταυτόχρονη συμμετοχή δύο η περισσότερων υπηρεσιών.³³

Η *υποστήριξη πληροφόρησης* (“intelligence support”) αποτελεί έναν άλλο τύπο συνεργασίας, κατά τον οποίον παρέχονται προμήθειες υλικοτεχνικού εξοπλισμού για επιχειρήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και συμβουλευτικές υπηρεσίες από έναν οργανισμό σε έναν άλλο.³⁴

Η *κρυπτο-διπλωματία ή μυστική διπλωματία* (“crypto-diplomacy”), είναι μια ειδική περίπτωση, όπου οι μη υπαρκτές ή άσχημες, για διάφορους λόγους διπλωματικές σχέσεις, υποκαθίστανται από διασυνδέσεις μέσω των υπηρεσιών πληροφοριών, κατά

³¹Βλ. Richelson T. Jeffrey, Ball Desmond, (1985), op. cit.

³²Westerfield H. Bradford, (1996), op. cit., σελ. 529.

³³Ibid, σελ. 530-531.

³⁴Ibid, σελ. 535.

τρόπο μυστικό. Κλασική περίπτωση αποτελούν μείζονες πολιτικές ή στρατιωτικές κρίσεις μεταξύ εχθρικών κρατών, τα οποία ωστόσο ανεπίσημα επιθυμούν εκατέρωθεν συμβιβασμούς.³⁵

6.4. Κίνητρα συνεργασίας

Δίχως αμφιβολία, η ανταλλαγή πληροφόρησης επιδρά θετικά στην προσπάθεια των κρατών για την ασφάλεια και επιβίωσή τους και έτσι ενέχει οφέλη που συχνά καρπώνονται οι συναλλασσόμενες πλευρές. Ίσως το πιο σημαντικό κομμάτι που αποκομίζουν τα κράτη είναι η απόκτηση από τους διαμορφωτές αποφάσεων, νέων προοπτικών για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, αλλά και πιθανών αποτελεσμάτων των πολιτικών που οι ίδιοι επιλέγουν. Μάλιστα αυτό που δίνει προστιθέμενη αξία στις συνεργατικές σχέσεις είναι η εξειδίκευση (“specialization”), την οποίαν τα κράτη αποκτούν όταν αναπτύσσουν δραστηριότητα επί συγκεκριμένων στόχων και ακόλουθα μοιράζονται με τους συμμάχους τους.³⁶ Κατά τα άλλα, τα πιθανά οφέλη που προκύπτουν από τη συνεργασία πληροφόρησης μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο βασικές κατηγορίες:

- Απόκτηση πληροφόρησης από ένα κράτος, την οποίαν για διάφορους λόγους, δεν θα μπορούσε να αποκτήσει με άλλον τρόπο.
- Επίτευξη επιρροής επί άλλων κρατών, η οποία θα επηρεάσει τη συμπεριφορά τους απέναντι στο ίδιο ή σε τρίτα κράτη.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν και τα πλεονεκτήματα που αποκτούν μικρά κράτη, καθώς η συνεργασία με ισχυρότερους εταίρους, παρέχει πρόσβαση σε πληροφόρηση και τεχνολογίες που ειδιάλλως δεν θα μπορούσαν να έχουν. Επιπλέον, η συνεργασία πολλές φορές δίνει τη δυνατότητα και τα μέσα για διείσδυση σε φιλικές-συμμαχικές υπηρεσίες και επομένως αποτελεί πρώτης τάξεως ευκαιρία για συλλογή κρίσιμων πληροφοριών. Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οι προσπάθειες επηρεασμού της έκβασης μιας στρατιωτικής διαμάχης, η υποκίνηση ακόμα και υποκατάσταση

³⁵Ibid, σελ. 536-537.

³⁶Walsh Igoe James, (2014), op. cit., σελ. 291.

διπλωματικής δράσης με σκοπό την επίτευξη στόχων εξωτερικής πολιτικής, η ενίσχυση της πολιτικής και αμυντικής στρατηγικής συμμαχικών κρατών.³⁷

6.5. Αντικίνητρα συνεργασίας

Παρά την ύπαρξη των ανωτέρω πλεονεκτημάτων, η συνεργασία πληροφόρησης δεν είναι εύκολη και ενίοτε δεν επιτυγχάνει απόλυτα, εφόσον σε καταστάσεις που διαφαίνεται αμοιβαίο όφελος υπάρχουν κατά τον James Walsh δύο βασικά εμπόδια: το πρόβλημα της «διαπραγμάτευσης» (“bargaining”) και το πρόβλημα της «επιβολής» (“enforcement”).

Στην πρώτη περίπτωση τα κράτη που ενδιαφέρονται να ανταλλάξουν πληροφόρηση, θα πρέπει πρώτα να αναζητήσουν πιθανούς εταίρους, έπειτα να συμφωνήσουν τι θα συλλεχθεί, τι είδους βοήθεια θα παρασχεθεί και τέλος τι ακριβώς θα διαμοιραστεί. Αυτή ακριβώς η διαδικασία ενέχει κόστος για τη μια πλευρά και όφελος για την άλλη και έτσι τα κράτη ως επίδοξοι συνεργάτες θα πρέπει να συμφωνήσουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε το κόστος και το όφελος να μοιραστούν κατά τρόπο που να ικανοποιεί και τις δύο πλευρές. Η επίτευξη τέτοιου αποτελέσματος βέβαια, είναι δύσκολη υπόθεση για μια σειρά από λόγους:

- Τα κράτη πρέπει να αποφασίσουν βάσει διαφορετικών μεταξύ τους προτεραιοτήτων, εάν η πληροφόρηση που υπόκειται σε ανταλλαγή είναι αξιόλογη.
- Τα κράτη έχουν συχνά αποκλίνουσες πολιτικές σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους ποιοτικούς ελέγχους και τις δικλείδες ασφαλείας για την προστασία της πληροφόρησης.
- Συχνά διαφωνούν για το ποιος θα αναλάβει το κόστος και τι είδους θα είναι αυτό για τη σύναψη και τη διατήρηση σε ισχύ των μεταξύ τους συμφωνιών.³⁸

Πέρα όμως από αυτά, το πρόβλημα της «επιβολής» φαίνεται πως είναι ακόμη πιο σημαντικό στη διαμόρφωση των συνεργατικών σχέσεων πληροφόρησης. Όταν τα κράτη καταλήγουν σε συμφωνία ανταλλαγή πληροφόρησης, πάντα υφίσταται ο

³⁷Richelson T. Jeffrey, (1990), op. cit., σελ. 311-315.

³⁸Walsh Igoe James, (2014), op. cit., σελ. 291.

κίνδυνος να παραβούν τους κανόνες του «παιχνιδιού» ή και να αθετήσουν τις υποσχέσεις τους (“defection”). Η αθέτηση της συμφωνίας ή «αποστασία» με όρους της θεωρίας παιγνίων μπορεί να είναι εσκεμμένη ή και ακούσια, υπό την έννοια ότι αξιωματούχοι χαμηλότερου επιπέδου μπορεί να προχωρήσουν σε αυτή, χωρίς την έγκριση της ηγεσίας τους. Πρόκειται για μία κατάσταση που μπορεί να επέλθει είτε με αλλοίωση του περιεχομένου της πληροφόρησης που ανταλλάσσεται, είτε με υπερβολικούς ισχυρισμούς περί αξιοπιστίας αυτής. Ακόμα, συχνό είναι το φαινόμενο της μη παροχής (“withholding”) συγκεκριμένων κρίσιμων στοιχείων, τα οποία είναι καθοριστικά για τη συνεργαζόμενη πλευρά. Η «αποστασία» μπορεί όμως να λάβει και άλλες μορφές, όπως η ανταλλαγή πληροφόρησης που αποσκοπεί στον επηρεασμό των ενεργειών του λήπτη των πληροφοριών. Δεν αποκλείεται επίσης στελέχη του κρατικού μηχανισμού του αποστολέα της πληροφόρησης να λειτουργούν υπό τις εντολές άλλων κρατών ή κέντρων αποφάσεων και έτσι να ανταλλάσσουν πληροφορίες με σκοπό τη χειραγώγηση ενός κράτους για λογαριασμό τρίτων. Τα προβλήματα συνεχίζονται στην περίπτωση που στα συνεργαζόμενα κράτη υπάρχει διαφθορά και άλλες διοικητικές αδυναμίες, οι οποίες εμποδίζουν κατά πρώτον την αποτελεσματική συλλογή ποιοτικής πληροφόρησης, ενώ σε επόμενο στάδιο αδυνατούν να τη μοιραστούν, στην περίπτωση που το εμπλεκόμενο προσωπικό διαφωνεί πολιτικά και ιδεολογικά με τους σκοπούς της συνεργασίας. Από την άλλη, εμπόδια μπορούν να προκύψουν και από την πλευρά του παραλήπτη, έτσι ώστε να βλάπτονται τα συμφέροντα του κράτους αποστολέα της πληροφόρησης. Δεν είναι σπάνιο φαινόμενο κάποιο κράτος που παραλαμβάνει σημαντικές πληροφορίες, να τις προωθεί δίχως άδεια, είτε ακούσια είτε εκούσια, σε μία τρίτη χώρα, η οποία έχει ανταγωνιστικές σχέσεις με τον αρχικό κάτοχό τους.³⁹

Συνακόλουθα, το κόστος της «αποστασίας» είναι πάντα σημαντικό, καθώς τα κράτη είναι δυνατόν να εξαπατηθούν, παρέχοντας στους συνεργάτες τους πλεονεκτήματα-οφέλη και ταυτόχρονα να λαμβάνουν χαμηλής ποιότητας ή παραπλανητική πληροφόρηση. Με βάση αυτά, θα πρέπει να ειπωθεί ότι το έμμεσο κόστος της συνεργασίας με ένα κράτος το οποίο αθετεί τη συμφωνία, είναι επίσης πολύ σημαντικό. Τα κράτη που παραλαμβάνουν πληροφορίες στο πλαίσιο ενός κλίματος εμπιστοσύνης, αρκετά συχνά διαμορφώνουν ανάλογα την εξωτερική τους πολιτική και εάν αυτές είναι μη πλήρεις ή έχουν ως στόχο την παραπλάνηση, τότε η ζημία στην εθνική ασφάλεια

³⁹Ibid, σελ. 292.

είναι τεράστια. Στο πλαίσιο αυτό η εξειδίκευση που αναπτύσσεται από κάποια κράτη αυξάνει κάθετα το κόστος της «αποστασίας», εφόσον όσο πιο πολύτιμος είναι ένας εταίρος, τόσο μεγαλύτερη η ζημία που προκαλεί η αθέτηση των υποχρεώσεών του.

Επιπρόσθετα ένας άλλος λόγος που επιτείνει το πρόβλημα της «επιβολής», είναι η δυσκολία του να διακρίνει κανείς το εάν και το πότε ένα συνεργαζόμενο κράτος δεν τηρεί τους κανόνες που έχουν συμφωνηθεί και αυτό οφείλεται βασικά σε τρεις λόγους:

- Οι διαμορφωτές πολιτικής αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της αβεβαιότητας στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, έτσι αναζητούν αξιόπιστη πληροφόρηση και ταυτόχρονα καθίστανται ευάλωτοι στην εξαπάτηση.
- Η πληροφόρηση πάντα περιλαμβάνει το στοιχείο της ανάλυσης και αυτό ακριβώς μπορεί να αλλοιωθεί από το κράτος που κατέχει τις πρωτογενείς πληροφορίες (“raw information”).
- Η πληροφόρηση περιέχει εξ’ορισμού μυστικές πληροφορίες και τα κράτη προσπαθούν πάντα να προστατεύσουν τις πηγές και τις μεθόδους τους.⁴⁰

Υπάρχουν όμως και άλλοι λόγοι για τους οποίους η συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης δεν θεωρείται ούτε δεδομένη ούτε και εύκολη.⁴¹ Αρχικά υπάρχει μία σημαντική σταθερά, την οποίαν θα πρέπει κάποιος να λαμβάνει υπόψιν. Κατά τις διαδικασίες ανταλλαγής πληροφόρησης πάντα όλες οι πλευρές παρακρατούν πληροφορίες, δηλαδή καμία υπηρεσία δεν μοιράζεται όλα τα στοιχεία που κατέχει.⁴² Έπειτα, υφίσταται ο κίνδυνος διείσδυσης από συμμαχικές-φιλικές υπηρεσίες, οι οποίες ενδέχεται να χρησιμοποιήσουν τους διαύλους επικοινωνίας για να αποσπάσουν και άλλες πληροφορίες, εκτός από τις ανταλλασσόμενες, ακόμα και να προσπαθήσουν να χειραγωγήσουν τη συνεργαζόμενη υπηρεσία.⁴³

Ένα ακόμη πρόβλημα που μπορεί να προκύψει είναι η περίπτωση της «ανακύκλωσης» (“circular reporting” or “blowback”). Αυτό συμβαίνει όταν πληροφορίες που παρέχονται στο πλαίσιο συνεργασίας, επιστρέφουν στον αρχικό κάτοχο και σκόπιμα ή ακούσια έχουν ως αποτέλεσμα την παραπλάνηση και σε τελική

⁴⁰Ibid, σελ. 293.

⁴¹Westerfield H. Bradford, (1996), op. cit., σελ. 539.

⁴²Wippl W. Joseph, “Intelligence Exchange Through InterIntel”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 25, No. 1, 2012, σελ. 7.

⁴³Odom E. William, *Fixing Intelligence For A More Secure America* (USA: Yale University Press, 2004), σελ. 148, Ransom Harry Howe, *The Politicization of Intelligence* (New York: Transnational Publishers, 1987), σελ. 23.

ανάλυση την αποτυχία πληροφόρησης. Πιο συγκεκριμένα, εάν η αρχική πληροφόρηση ήταν αληθής, αλλά μη εξακριβωμένη, τότε ο αρχικός κάτοχος λαμβάνοντάς την ξανά, καθίσταται πιο σίγουρος και θεωρεί πως έχει γίνει η εξακρίβωση. Εάν ήταν εξαρχής λανθασμένη και σκόπιμα μεταδόθηκε, τότε η επιστροφή της, μπορεί να επιφέρει στον αρχικό διανομέα το άσχημο αποτέλεσμα που αυτός επιδίωκε για την άλλη πλευρά.⁴⁴

Επιπλέον, η συνεργασία κάποιες φορές δύναται να προκαλέσει το φαινόμενο του εφησυχασμού (“complacency”). Συχνά οι υπηρεσίες πληροφοριών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από πληροφόρηση που λαμβάνουν από συμμαχικούς οργανισμούς και έτσι αδυνατίζουν οι αυτόνομες προσπάθειες συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν να υποπέσουν σε σφάλματα που υπό φυσιολογικές συνθήκες δεν θα έπρατταν.⁴⁵

Τέλος αξιοσημείωτο είναι το ότι, ειδικά οι άριστες σχέσεις συνεργασίας, μπορούν να επιφέρουν μείωση της κρατικής κυριαρχίας (“sovereignty reduction”), στις πλείστες περιπτώσεις, στο πιο αδύναμο μέρος. Η στενή συνεργασία στο πλαίσιο συμμαχιών, συνεπάγεται ότι τα στρατηγικά συμφέροντα των κρατών είναι αλληλένδετα και οι κοινές απειλές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με πανομοιότυπο τρόπο. Σε μια ιδανική κατάσταση, όλες οι πληροφορίες θα έπρεπε να μοιράζονται, πράγμα το οποίο είναι πρακτικά μη εφικτό και έτσι ο αδύναμος εταίρος επωμίζεται πάντα μεγαλύτερο φορτίο και ενδεχομένως έχει περισσότερες πιθανότητες να υποστεί ζημία. Η σχέση των Η.Π.Α. με τη Μεγάλη Βρετανία αποτελεί κλασικό παράδειγμα, καθώς ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση ένα σημαντικό κομμάτι της πληροφόρησης δεν ανταλλάσσεται, για λόγους εθνικών συμφερόντων.⁴⁶

Κατά τον Musa Tuzuner, οι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη φύση και το εύρος της συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης, είναι συνοπτικά οι εξής:

- Διαφορές στις αντιλήψεις περί απειλών και προτεραιοτήτων εξωτερικής πολιτικής.
- Ασύμμετρες σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών.
- Διαφορετική πολιτική και κοινωνική κουλτούρα περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Διαφορές σε νομικές παραμέτρους και δεδομένα.

⁴⁴Westerfield H. Bradford, (1996), op. cit., σελ. 542-543.

⁴⁵Wirtz J. James, “Constraints on Intelligence Collaboration: The Domestic Dimension”, *Defence & Security Analysis*, Vol. 8, No. 3, 1992, σελ. 251.

⁴⁶Clough Chris, (2004), op. cit., σελ. 605.

- Ο «κανόνας του τρίτου μέλους» (“third party rule”) ή ο φόβος της αποκάλυψης πληροφοριών.
- Μη χρηστή-ορθή μεταχείριση της πληροφόρησης που έχει ήδη ανταλλαγεί.
- Ανησυχίες σχετικά με πιθανή «αποστασία» των συνεργαζόμενων μελών.⁴⁷

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει μετά την παράθεση των κινήτρων και των αντικινήτρων της διεθνούς συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης είναι ότι πρόκειται για διαδικασία διόλου εύκολη και ενίοτε μάλιστα προβληματική. Χαρακτηρίζεται σε κάθε περίπτωση από τους όρους ισχύος που διέπουν τη διεθνή πολιτική και ενεργοποιείται όταν τα κράτη θεωρούν πως τα πιθανά οφέλη είναι περισσότερα από τους κινδύνους.⁴⁸

6.6. Επίπεδο θεωρητικοποίησης

Είναι γεγονός κοινά αποδεκτό από τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα, ότι η συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης είναι φαινόμενο που δεν έχει μελετηθεί επαρκώς και σε όλες του τις διαστάσεις.

Κατά τον Don Munton, η θεωρητικοποίηση της πληροφόρησης δεν υφίσταται σε ικανοποιητικό επίπεδο, καθώς ο όγκος της υπάρχουσας βιβλιογραφίας εξετάζει ζητήματα διεθνούς διπλωματικής και στρατιωτικής ιστορίας, υπό τη σκοπιά της δημόσιας πολιτικής. Σε αυτό το πλαίσιο, η κατάσταση είναι παρόμοια και στο ειδικότερο κομμάτι της διεθνούς συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης.⁴⁹

Οι παρατηρήσεις του Bradford Westerfield κινήθηκαν στην ίδια λογική. Ενώ επισημαίνει το πόσο σημαντική είναι η πληροφόρηση για τις ανάγκες του «πραγματικού κόσμου», αποτελώντας ένα καθημερινό πλέον φαινόμενο, καταλήγει ότι όλως παραδόξως, η μελέτη των διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών, έχει λάβει μικρότερη προσοχή από αυτήν που της αναλογεί. Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι η συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης δεν είναι αντικείμενο που εύκολα μπορεί να

⁴⁷Tuzuner Musa, *Intelligence Cooperation Practices in the 21st Century: Towards a Culture of Sharing* (Washington DC: IOS Press, 2010), σελ. 150.

⁴⁸Clough Chris, (2004), *op. cit.*, σελ. 602.

⁴⁹Munton Don, “Intelligence Cooperation Meets International Studies Theory: Explaining Canadian Operations in Castro’s Cuba”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 1, 2009, σελ. 122.

κατηγοριοποιηθεί, εφόσον δεν τοποθετείται σε συγκεκριμένο κομμάτι του κύκλου πληροφόρησης και είναι πανταχού παρούσα, πολλές φορές με περίπλοκο τρόπο.⁵⁰

Ο Wilhelm Agrell στάθηκε ιδιαίτερα στην έλλειψη θεωρίας που να ερμηνεύει τον τρόπο συνεργασίας μεταξύ των κρατών σε ζητήματα πληροφόρησης. Κατά την άποψή του, από τη στιγμή που δεν κατέστη μέχρι στιγμής δυνατόν να αναπτυχθεί επαρκής θεωρητική μελέτη, η γενικότερη κατανόηση της διεθνούς συνεργασίας παραμένει προβληματική.⁵¹

Κατά τους Len Scott και Peter Jackson, η συνεργασία πληροφόρησης αποτελεί τη «χαμένη διάσταση» των σπουδών πληροφόρησης και δεν έχει τύχει συστηματικής ενασχόλησης από ιστορικούς και πολιτικούς επιστήμονες. Άλλωστε η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αρμόδιων υπηρεσιών είτε αστυνομικών είτε μυστικών, τόσο στο ενδοκρατικό όσο και στο διακρατικό-διεθνές επίπεδο, είναι άκρως σημαντική διεργασία για την αποτελεσματική εκμετάλλευση της πληροφόρησης και γεγονότα κεφαλαιώδους σημασίας, όπως το τρομοκρατικό χτύπημα της 9/11, καταδεικνύουν αυτήν την άποψη.⁵²

Ο Adam Svendsen υποστηρίζει πως η διεθνής συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης, αποτελεί καταρχάς ένα υπό-πεδίο των σπουδών πληροφόρησης και μάλιστα ίσως τη σημαντικότερη διάστασή της στη σύγχρονη εποχή. Ωστόσο είναι σπάνιες οι προσπάθειες συστηματικής ακαδημαϊκής μελέτης και γενικότερα ανάλυσης του φαινομένου. Από τη στιγμή που η ενασχόληση με αυτό δεν έχει προχωρήσει εις βάθος και ποιοτικά στον βαθμό που θα έπρεπε, μπορεί να ειπωθεί ότι πρόκειται για πεδίο που είναι ακόμα μη-θεωρητικοποιημένο.⁵³

Εκτός όμως από τη διαπίστωση ότι η μελέτη της συνεργασίας είναι περιορισμένη στο επίπεδο των σπουδών πληροφόρησης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ίδιο ισχύει και για την συσχέτιση της συνεργασίας πληροφόρησης με τη διεθνή πολιτική και ιδίως με τη θεωρία διεθνών σχέσεων.⁵⁴ Όπως άλλωστε ήδη αναλύθηκε, γενικότερα

⁵⁰Westerfield H. Bradford, (1996), op. cit., σελ. 523.

⁵¹Agrell Wilhelm, “Sweden and the Dilemmas of Neutral Intelligence Liaison”, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 29, No. 4, 2006, σελ. 635.

⁵²Scott Len, Jackson Peter, “Journeys in Shadows”, στο Scott V. Len, Jackson D. Peter (Eds.), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows* (London, New York: Routledge, 2004), σελ. 20.

⁵³Svendsen D.M. Adam, “Connecting Intelligence and Theory: Intelligence Liaison and International Relations”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 5, 2009, σελ. 700.

⁵⁴Phythian Mark, “Shared World or Separate Worlds? International Theory and Theories of International Relation”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 60.

απουσιάζει από τη διεθνή βιβλιογραφία, επαρκής ακαδημαϊκή μελέτη του συνολικού φαινομένου της πληροφόρησης, σε σχέση με τον ρόλο του στις διεθνείς σχέσεις.

Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι η παρουσία της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό υποβαθμισμένη, χωρίς να υπάρχει επαρκής αριθμός μελετών και προσπαθειών δημιουργίας θεωρίας. Εξάιρεση σε αυτήν την κατάσταση αποτελεί μία γενικότερη πεποίθηση ότι η επικρατούσα ερμηνευτική θεώρηση είναι αυτή του πολιτικού ρεαλισμού, καθώς το άναρχο διεθνές περιβάλλον αναγκάζει τα κράτη να βρίσκονται σε διαρκή διαμάχη, στο πλαίσιο της λογικής του μηδενικού αθροίσματος και των σχετικών κερδών ή απωλειών έναντι των αντιπάλων.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η παραπάνω αντίληψη είναι μεν παρούσα, ωστόσο προκειμένου να αποτελέσει στέρεο έδαφος για την ανάπτυξη θεωρητικών συμπερασμάτων, θα πρέπει να ενισχυθεί συστηματικά με την επιβεβαίωσή της μέσω συγκεκριμένων περιπτώσιολογικών μελετών.

6.7. Διασύνδεση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων

Όπως αναλύθηκε και προηγουμένως, η πληροφόρηση γενικά και κυρίως το κομμάτι της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης μελέτης των ακαδημαϊκών που ασχολούνται με τις διεθνείς σχέσεις. Βέβαια πλέον, υπάρχουν τάσεις που θεωρούν ότι θα έπρεπε να υπάρχει μεγαλύτερος βαθμός διασύνδεσης και συνεπώς διαβλέπουν ότι η θεωρία διεθνών σχέσεων θα μπορούσε να αποτελέσει το σταθερό θεωρητικό έδαφος που θα δώσει ένα ερμηνευτικό πλαίσιο.

Ο Adam Svendsen ειδικότερα, παρατήρησε σχετικά πρόσφατα ότι η διεθνής συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης είναι σε μεγάλο βαθμό αποσυνδεδεμένη από τη θεωρία διεθνών σχέσεων και αυτό αποτελεί ουσιαστικά μια δυσάρεστη έκπληξη. Η εν λόγω δραστηριότητα αφενός έχει μια διαρκή παρουσία στη διεθνή πολιτική, αφετέρου διαδραματίζει έναν σημαντικότατο ρόλο στις διακρατικές σχέσεις, στην εξωτερική πολιτική και στην πολιτική ασφάλειας. Υποστηρίζει μάλιστα χαρακτηριστικά: *«Η διεθνής συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης συνιστά το πλέγμα των διεθνών σχέσεων των εθνικών υπηρεσιών πληροφοριών και έτσι αυτές συνδράμουν στη διαμόρφωση ευρύτερων φαινομένων, όπως η συνολική παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης και η εισαγωγή του επαγγελματισμού της»*. Ως εκ τούτου, αποτελεί το καλύτερο πεδίο διά του

οποίου η θεωρία διεθνών σχέσεων μπορεί να συνδεθεί με τις ευρύτερες σπουδές πληροφόρησης.⁵⁵

Τη μερίδα του λέοντος στην προσπάθεια διασύνδεσης της διεθνούς συνεργασίας και των διεθνών σχέσεων, κατέχουν οι υποστηρικτές του πολιτικού ρεαλισμού, ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχουν εισακουσθεί οι παραινήσεις των Fry και Hochstein, για ενδεδειγμένη εφαρμογή του θεωρητικού υποδείγματος της θεωρίας διεθνών σχέσεων, πέραν της ρεαλιστικής σκέψης.⁵⁶ Κατά αυτόν τον τρόπο, τείνει να δημιουργηθεί μια «γόνιμη» ακαδημαϊκή αντιπαράθεση που περιλαμβάνει τον νέο-ρεαλισμό, τον νέο-φιλελευθερισμό, ακόμα και τον κονστρουκτιβισμό.

6.7.1. Πολιτικός ρεαλισμός-Νεορεαλισμός

Ο πολιτικός ρεαλισμός παρέχει ένα ιδιαίτερα ευρύ θεωρητικό παράδειγμα, το οποίο καλύπτει πολλές πτυχές της διεθνούς πολιτικής. Παρά τις πρόσφατες κριτικές που έχει δεχθεί, περί ερμηνευτικής αδυναμίας του σύγχρονου διεθνούς περιβάλλοντος ασφάλειας, το οποίο περιλαμβάνει ασύμμετρους δρώντες, όπως η τρομοκρατία, συνεχίζει να είναι εύρωστος και οπωσδήποτε παρέχει τις πιο στέρεες ερμηνείες περί του φαινομένου της πληροφόρησης και τους σκέλους της διεθνούς συνεργασίας της. Η τελευταία ανεξάρτητα από την εκδοχή του ρεαλισμού (κλασικός, δομικός-νέο-ρεαλισμός) που χρησιμοποιείται για την ανάγνωση της συμπεριφοράς των κρατών, εξηγείται με την κοινή παραδοχή του ρητού: «*Η γνώση είναι δύναμη*».⁵⁷ Κατά τους ρεαλιστές τα κράτη συμμετέχουν σε συνεργασίες, προκειμένου να εξυπηρετήσουν το εθνικό τους συμφέρον, δηλαδή την αύξηση ή διατήρησης της ισχύος τους και την αντιμετώπιση απειλών εναντίον της ασφάλειάς τους.⁵⁸

Η συμβατότητα καταρχήν, μεταξύ κλασικού ρεαλισμού και βασικών αρχών των σπουδών πληροφόρησης, είναι εμφανής από τα όσα υποστήριξε ο Sherman Kent, ο οποίος όρισε τη στρατηγική πληροφόρηση ως «*γνώση ζωτικής σημασίας για την εθνική επιβίωση*».⁵⁹ Επίσης έκανε λόγο για τον υπέρτατο σκοπό της, που δεν είναι άλλος από

⁵⁵Svendsen M. Adam, (2012b), op. cit., σελ. 55.

⁵⁶Fry G. Michael, Hochstein Miles, "Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations", *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 3, 1993, σελ. 17-18 και 26.

⁵⁷Svendsen D. Adam, (2009), op. cit., σελ. 716.

⁵⁸Munton Don, (2009), op. cit., σελ. 126.

⁵⁹Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Polity* (Hamden, Connecticut: Archon, 1966), σελ. xxi.

την προστασία του έθνους και των μελών του από παράγοντες που τα επιβουλεύονται.⁶⁰ Με άλλα λόγια, έδωσε έμφαση σε κινδύνους-απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος, στην ισχύ και τις ικανότητες που απαιτούνται για να αντιμετωπιστούν, στα ανταγωνιστικά συμφέροντα των κρατών και κυρίως στον ορθολογισμό που απαιτείται για την επιβίωση ενός κράτους σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα.

Με παρόμοιο τρόπο οι Shulsky και Schmitt, διατύπωσαν την άποψη ότι η πληροφόρηση είναι κομμάτι ενός αγώνα επιβίωσης μεταξύ κρατών και στην ουσία δεν διαφέρει από μία ένοπλη σύγκρουση ή τις «μάχες» της διπλωματίας. Ο αντικειμενικός της σκοπός έγκειται στην ανταγωνιστική πρόσβαση σε πληροφορίες και επομένως στην επίτευξη πλεονεκτήματος επί των άλλων.⁶¹ Αυτό που αλλάζει είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται, δηλαδή αντί για τα όπλα και την πειθώ ή την επιχειρηματολογία, δίνεται έμφαση στην απόκτηση πληροφοριών ή στην παρεμπόδιση πρόσβασης των αντιπάλων.

Στο σημείο αυτό, η “raison d'etre” της πληροφόρησης φαίνεται πως συμβαδίζει με τα επιχειρήματα των νεορεαλιστών για την αυξημένη σημασία των σχετικών κερδών, ως εμποδίου στην επίτευξη αποτελεσματικής συνεργασίας. Τα κράτη, τα οποία βρίσκονται διαρκώς σε αναζήτηση της ασφάλειάς τους και συνεπώς σε διαρκή ανταγωνισμό, εμπλέκονται σε συνεργασία με άλλα και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα σχετικά με τον διαμοιρασμό του κέρδους. Συνεπώς δεν τα ενδιαφέρει η απάντηση στο ερώτημα του εάν θα επωφεληθούν όλοι μαζί, αλλά στο ποιος θα κερδίσει τα περισσότερα.⁶²

Ο ανταγωνισμός όμως, επομένως και τα όρια στις δυνατότητες συνεργασίας πληροφόρησης, δεν περιορίζονται μόνο στην περίπτωση των ανταγωνιστικών κρατών, αλλά επεκτείνονται και μεταξύ συμμάχων. Τα κράτη καταβάλλουν πάντα προσπάθειες να κατέχουν το πλεονέκτημα και έναντι φίλων και συμμάχων και ενδιαφέρονται να έχουν πρόσβαση σε όσα αυτοί γνωρίζουν.⁶³ Άλλωστε η επιφυλακτικότητα στη συνεργασία είναι δεδομένη και στο συμμαχικό πλαίσιο, διότι τα συμφέροντα των κρατών, ποτέ δεν συμπίπτουν απόλυτα και έτσι η σύμπραξη σε θέματα πληροφόρησης, κατά τους ρεαλιστές, ποτέ δεν είναι απόλυτη, γίνεται πάντα υπό συνθήκες αμφιβολίας

⁶⁰Ibid, σελ. 209.

⁶¹Shulsky Abram, Schmitt Gary, (2002), op. cit., σελ. 160 και 172.

⁶²Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (Reading: Addison-Wesley, 1979), σελ. 39.

⁶³Βλ. Alexander Martin (Ed.), *Knowing Your Friends* (London: Frank Cass, 1998).

και όχι πλήρους εμπιστοσύνης, ενώ πρέπει να υπάρχει η επίγνωση ότι ο σημερινός εταίρος μπορεί να είναι ο αυριανός ανταγωνιστής.⁶⁴

Αυτή η συμπεριφορά ερμηνεύεται και πάλι από νέο-ρεαλιστικές θεωρήσεις, εφόσον κατά αυτές, εάν ένα πιθανώς φιλικό κράτος διαφαίνεται ότι θα κερδίσει περισσότερο στο πλαίσιο μιας συνεργασίας, τότε αυτό σημαίνει ότι μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, διακυβεύεται η ανταγωνιστική θέση του άλλου κράτους, τόσο σε όρους ισχύος, αλλά και ασφάλειας.⁶⁵ Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα για τον ρεαλισμό δεν είναι η συνεργασία, αλλά ο ανταγωνισμός. Αυτό δεν σημαίνει ότι η επίτευξη συνεργασίας αποκλείεται εκ των προτέρων και κάποιες φορές μπορεί να εξυπηρετεί ταυτόχρονα εθνικά και διεθνή συμφέροντα. Τα κράτη εφόσον διαβλέπουν αμοιβαία κέρδη, θα επιλέξουν να σχηματίσουν συμμαχίες και ιδίως στις περιπτώσεις της διεθνούς τρομοκρατίας ή της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Αυτό όμως δεν αναιρεί το γεγονός, ότι ακόμη και σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι επιφυλακτικά και δεν εργάζονται σε κλίμα πλήρους εμπιστοσύνης.⁶⁶

Εκτός από το ζήτημα της προτίμησης των σχετικών έναντι των απόλυτων ή και αμοιβαίων κερδών, υπάρχει και μία τάση χρησιμοποίησης της θεωρίας παιγνίων, για την επιβεβαίωση ότι τα κράτη λειτουργούν περιοριστικά σε συνεργασίες. Το «Δίλημμα των Φυλακισμένων» είναι μία κλασική περίπτωση όπου τα κράτη φαινομενικά συνεργάζονται με βάση τα αμοιβαία συμφέροντα, στην πραγματικότητα ωστόσο, το κίνητρο είναι η μεγιστοποίηση του εθνικού συμφέροντος. Ένα κράτος λοιπόν, θα συνεργαστεί και δεν θα εξαπατήσει τον αντίπαλο ή ακόμα και τον σύμμαχό του, όσο αυτή η συμπεριφορά συμβαδίζει με τους σκοπούς του. Με διαφορετικά λόγια, για τους ρεαλιστές, η συνεργασία δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά ένα μέσο για να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα για το εθνικό συμφέρον.⁶⁷

Η Jennifer Sims όπως ήδη αναφέρθηκε, αντιμετωπίζει την πληροφόρηση ως ένα τυπικό πεδίο ρεαλιστικού ανταγωνισμού μεταξύ διεθνών δρώντων. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για τη διεθνή διάσταση της συνεργασίας της, η οποία θα μπορούσε να γίνει καλύτερα κατανοητή ως ένας τύπος «συμβολαίου συλλογής πληροφοριών»

⁶⁴Johnson K. Lock, (2009), op. cit., σελ. 40.

⁶⁵Snidal Duncan, "Relative Gains and the Pattern of International Cooperation", *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 3, 1991, σελ. 701-726.

⁶⁶Hulnick S. Arthur, (1991), op. cit., σελ. 458.

⁶⁷Gill Peter, "Theories of Intelligence, Where We Are, Where We Should Go and How Might We Proceed?", στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 222.

βασιζόμενης στη διαπραγμάτευση (“barter”). Πρόκειται για μια διαδικασία εγγενώς ανταγωνιστική και μυστική, ακόμα και μεταξύ συμμάχων και αυτό συμβαίνει διότι το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται από αναρχία και την αρχή της αυτοβοήθειας (“self-help”). Ιδιαίτερα όταν αυτό είναι πολυπολικό, άρα διακρίνεται από ρευστότητα, οι φιλίες μεταξύ των κρατών δεν διαρκούν για μεγάλο χρονικό διάστημα και τα συμφέροντα, όντας συχνά ασυμμετρικά, εύκολα αποκλίνουν από τη μία στιγμή στην άλλη. Με βάση αυτά, η συνεργασία πληροφόρησης θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα, να υπάρχει επίγνωση των ορίων της και μετριοπάθεια σχετικά με τα αναμενόμενα αποτελέσματα, εξαιτίας της φύσης της, αλλά και των κινήτρων που την καθοδηγούν.⁶⁸

Κατά τον Stephen Lander, η διεθνής συνεργασία πληροφόρησης αποτελεί μία οξύμωρη κατάσταση, καθώς η ίδια η διαδικασία της πληροφόρησης είναι μία από τις βασικές εκφάνσεις των λειτουργιών που διέπουν τον πυρήνα του κράτους και συνιστούν στοιχεία του εθνικού συμφέροντος και της ισχύος. Μέσω αυτής είναι δυνατόν να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της κρατικής μηχανής, διά της γνώσης των προθέσεων παραγόντων του εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος, ακόμα και να εξασφαλιστεί πολιτικό ή στρατηγικό πλεονέκτημα σε διεθνές επίπεδο. Επίσης, λόγω του ότι ο σκοπός της είναι η προστασία της ασφάλειας και της ευημερίας των πολιτών, είναι δυνατόν να υπάρξουν ενέργειες που στρέφονται εναντίον φίλων και συμμάχων, όπως για παράδειγμα η δράση εναντίον της παράνομης διακίνησης ανθρώπων που θίγει τα συμφέροντα άλλων χωρών ή και η σιωπηρή-μυστική απομάκρυνση από το εθνικό έδαφος ατόμων που εμπλέκονται με τη διεθνή ή εθνική τρομοκρατία.⁶⁹

Ο Michael Herman επισημαίνει ότι τα κίνητρα για τη διεθνή συνεργασία δεν απουσιάζουν. Ωστόσο υπάρχουν σοβαροί λόγοι που επιβάλλουν την προσοχή των συνεργαζόμενων πλευρών και θέτουν όρια στις δυνατότητές της. Καταρχάς κάθε «συναλλαγή» συνιστά από μόνη της κίνδυνο, ειδικά εάν το ένα μέρος είναι πιο αδύναμο από το άλλο. Η επικινδυνότητα έγκειται στον κίνδυνο διείσδυσης, αλλά και στην «κακή» διαχείριση των ανταλλασσόμενων πληροφοριών, είτε με τη διανομή τους σε τρίτους, είτε με τη διαρροή στο ευρύτερο κοινό, ενέργεια που γίνεται συνήθως δια των μέσων μαζικής ενημέρωσης.⁷⁰ Παράλληλα, τον απασχολεί το ζήτημα της συνεργασίας

⁶⁸Sims E. Jennifer, (2006), op. cit., σελ. 196 και 204.

⁶⁹Lander Stephen, “International Intelligence Cooperation: An Inside Perspective”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 17, No. 3, 2004, σελ. 481.

⁷⁰Herman Michael, (1996), op. cit., σελ.207.

εντός συγκεκριμένων θεσμών, πολυμερών ομάδων και διεθνών δικτύων ανταλλαγής πληροφοριών, οι οποίες δημιουργούνται για να διευκολυνθεί η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτήν την περίπτωση, η ανασφάλεια των κρατών παίζει τον ρόλο του αντίβαρου απέναντι στην εμβάθυνση της συνεργασίας, διότι υπάρχει πάντα η επιφύλαξη απέναντι στην ενδυνάμωση ακόμα και των συμμάχων, με πρόσβαση σε κρίσιμες πληροφορίες. Πολύ απλά, η συνεργασία αυτού του είδους εμφανίζεται να αυξάνει με τρόπο γεωμετρικό τους κινδύνους, όπως τους αντιλαμβάνονται τα κράτη και αυτό έρχεται επίσης σε αντίθεση με τις νέο-φιλελεύθερες απόψεις.⁷¹ Πέρα όμως από αυτά, δεν θα πρέπει να παραλείπεται ο σημαντικός ρόλος που κατέχει το εθνικό συμφέρον και η πολιτική και αυτό γιατί σε κάθε συμφωνία ανταλλαγής πληροφόρησης, που είναι ουσιαστικά ένα είδος διαπραγμάτευσης, όλα τα κράτη τηρούν το πρώτο ως μία «κόκκινη γραμμή».⁷² Σε ότι αφορά στις πολιτικές διαστάσεις, θα πρέπει να ειπωθεί ότι γενικά η πληροφόρηση αποτελεί ένα πρώτης τάξεως εργαλείο με το οποίο βελτιώνεται η άσκηση της πολιτικής και επομένως πολύ συχνά χρησιμοποιείται για την προώθηση των στόχων της, αλλά και την ενίσχυση της διπλωματίας. Αυτό συνεπάγεται την άμεση διασύνδεση κυρίως με την εξωτερική πολιτική, άρα με το «παιχνίδι ισχύος» μεταξύ των κρατών και διαψεύδονται οι προσδοκίες περί απομονωμένης και καθαρά επαγγελματικής δράσης των υπηρεσιών πληροφοριών.⁷³

Ο Stephane Lefebvre κινείται στο ίδιο σχεδόν πλαίσιο και αναφέρει ότι τα κράτη εργάζονται από κοινού για διάφορους λόγους, οι κυριότεροι όμως έχουν να κάνουν με την υποστήριξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής και την προώθηση του εθνικού συμφέροντος.⁷⁴ Αυτό λοιπόν που περιορίζει την έκταση της συνεργασίας πληροφόρησης είναι από τη μία, οι διαφορετικές αντιλήψεις περί του τι συνιστά απειλή και περί άσκησης εξωτερικής πολιτικής, ενώ από την άλλη, οι ασυμμετρίες στην ισορροπία ισχύος μεταξύ των κρατών. Συνεπώς κάθε προσπάθεια συνεργασίας αποτελεί μία διαδικασία υπολογισμού κόστους και οφέλους και σε αυτή τη λογική, οι πολυμερείς συμφωνίες ή οι ομαδοποιήσεις, χάνουν έδαφος, καθώς αρκετές φορές δεν συμφέρουν τα κράτη. Η διμερής συνεργασία είναι αυτή που συνήθως προτιμάται, εφόσον παρέχει ασφαλιστικές δικλείδες για αμφότερες τις πλευρές και μειώνει τον κίνδυνο εξαπάτησης, χωρίς βέβαια να τον εξαφανίζει. Με τις αλλαγές που

⁷¹Ibid, σελ.208.

⁷²Ibid, σελ.209-211.

⁷³Ibid, σελ.213-215.

⁷⁴Lefebvre Stephane, (2003), op. cit., σελ. 534.

παρατηρούνται στο διεθνές σύστημα και την αυξημένη δράση της διεθνούς τρομοκρατίας, σημειώθηκε μία τάση προς τις πολυμερείς συνεννοήσεις, ωστόσο η επίδρασή τους παραμένει επιδερμική.⁷⁵

Ο James Walsh αποδεχόμενος σε γενικές γραμμές τις παραπάνω διαπιστώσεις που συμβαδίζουν με τη ρεαλιστική λογική, επιχείρησε να δώσει κάποιες λύσεις στα εγγενή εμπόδια της διεθνούς συνεργασίας. Βέβαια, αποδέχεται τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζει η έμφυτη μυστικότητα της πληροφόρησης και έτσι υποστηρίζει παραστατικά ότι οι «πωλητές» δεν μπορούν να είναι σίγουροι ότι οι «αγοραστές» θα προστατεύσουν επαρκώς αυτό που θα λάβουν. Με τη σειρά τους οι πρώτοι δεν είναι σίγουροι για την αξιοπιστία των πληροφοριών που λαμβάνουν. Έπειτα καταρρίπτει τις απόψεις του φιλελεύθερου θεσμισμού περί συνεργασίας. Πιο συγκεκριμένα θεωρεί ότι εμπιστοσύνη (“trust”) είναι μία κατάσταση που βελτιώνει τις προοπτικές για συνεργασία, ωστόσο ο ρόλος της δεν είναι πάντα καθοριστικός, καθώς υπάρχουν και περιπτώσεις που κράτη προχωρούν σε ανταλλαγή πληροφόρησης, καθαρά και μόνο με γνώμονα το συμφέρον.⁷⁶

Οι νέο-φιλελεύθεροι προσπαθούν να κατανοήσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες τα κράτη θα συνεργαστούν, ενώ υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης. Στο πλαίσιο αυτό δοκιμάζουν την εφαρμογή προσεκτικά σχεδιασμένων στρατηγικών διαπραγμάτευσης που καθιστούν τους εμπλεκόμενους για τις εκατέρωθεν προθέσεις και προτείνουν τη δημιουργία θεσμών που θα ελέγχουν τις τάσεις «αποστασίας» ή εξαπάτησης.⁷⁷ Η μυστικότητα όμως της πληροφόρησης καθιστά τα σχέδια αυτά, δύσκολα εφαρμόσιμα. Εξειδικεύοντας ακόμη περισσότερο τη λειτουργία τέτοιων θεσμών, προτείνουν την ίδρυση ανεξάρτητων οργανισμών, οι οποίοι με τη συναίνεση των κρατών παίζουν το ρόλο του θεματοφύλακα της συμμόρφωσης (“compliance”). Στην περίπτωση ωστόσο αυτή, απαιτείται η παραχώρηση μέρους της εθνικής κυριαρχίας (“national sovereignty”), καθώς πρέπει να αποκαλυφθούν ενέργειες και πληροφορίες και αυτό έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την τάση των κρατών για μυστικότητα και προώθηση του εθνικού συμφέροντος. Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι οι υποθέσεις εργασίας

⁷⁵Ibid, σελ. 537.

⁷⁶Walsh Igoe James, (2014), op. cit., σελ. 293.

⁷⁷Βλ. Fearon D. James, “Bargaining Enforcement and International Cooperation”, *International Organization*, Vol. 52, No. 2, 1998, σελ. 269-305, Keohane O. Robert, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton: Princeton University Press, 1984).

του νέο-φιλελευθερισμού αδυνατούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στην περίπτωση της συνεργασίας πληροφόρησης.⁷⁸

Προκειμένου να λύσει αυτό το πρόβλημα καταφεύγει στην επιλογή της «ιεραρχίας» (“hierarchy”) και συγκεκριμένα σε τέσσερις βασικές υποθέσεις:

- Τα μεγάλα κέρδη είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανταλλαγή πληροφόρησης.
- Η πληροφόρηση ανταλλάσσεται εντός άναρχου περιβάλλοντος.
- Εάν ένα κράτος πιστεύει ότι ένα άλλο θα «αποστατήσει», τότε κατασκευάζει μια «ιεραρχική σχέση».
- Οι ανισοροπίες ισχύος είναι μια απαραίτητη, όχι όμως επαρκής συνθήκη για τη δημιουργία μιας τέτοιας ιεραρχικής κατάστασης.⁷⁹

Πιο συγκεκριμένα, ο Walsh υποστηρίζει ότι οι συμφωνίες ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ κρατών, μπορούν να «κατασκευαστούν» και να καταστούν ιεραρχικές. Η ιεραρχία ως έννοια διαφέρει από την αναρχία, καθώς ένα λιγότερο ισχυρό κράτος (“subordinate state”) εθελοντικά παραχωρεί ένα βαθμό αυτονομίας σε ένα άλλο κυρίαρχο κράτος (“dominant state”). Κατά αυτόν τον τρόπο το ισχυρό κράτος μπορεί να ασκήσει επιτήρηση επί του αδύναμου, ώστε αυτό να μην «αποστατήσει», ενώ αν αυτό τελικά συμβεί, τότε θα του επιβάλλει μια μορφή τιμωρίας. Μια σχέση τέτοιου είδους μπορεί να μεγιστοποιήσει τα οφέλη που προκύπτουν από την ανταλλαγή πληροφόρησης και να μειώσει το ενδεχόμενο κόστος της εξαπάτησης. Ακόμα και όταν δεν υπάρχει απόλυτη εμπιστοσύνη, τα αδύναμα κράτη, παραχωρούν ένα μέρος της αυτονομίας τους και σε αντάλλαγμα λαμβάνουν στήριξη σε διάφορα επίπεδα.⁸⁰

Η παραπάνω περίπτωση, παρόλο που δεν ομολογείται ξεκάθαρα, υποκρύπτει μία έντονα ρεαλιστική θεώρηση της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης. Βασίζεται εξ αρχής στην έννοια της ισχύος εντός ενός άναρχου διεθνούς συστήματος και παρουσιάζει ως εθελοντική την «υποταγή» του ενός κράτους στο άλλο. Στην πραγματικότητα, η συνεργασία που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο, είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένου εξαναγκασμού, καθώς το αδύναμο κράτος σιωπηρά αποδέχεται την υπέρτερη ισχύ του δυνατού και συνεισφέρει την πληροφόρηση που διαθέτει με

⁷⁸Walsh Igoe James, (2014), op. cit., σελ. 294.

⁷⁹Walsh Igoe James, *The International Politics of Intelligence Sharing* (New York: Columbia University Press, 2009), σελ. 208.

⁸⁰Walsh Igoe James, (2014), op. cit., σελ. 295.

μονόδρομο τρόπο (“one way information sharing”), διότι σε τελική ανάλυση δεν έχει και άλλη επιλογή.⁸¹ Πρόκειται λοιπόν για μια απόλυτη επιβεβαίωση του κλασικού θουκυδίδειου ρεαλιστικού επιχειρήματος, ότι «ο ισχυρός προχωρά μέχρι εκεί που του επιτρέπει η δύναμή του και ο ανίσχυρος υποχωρεί έως εκεί που του επιβάλλει η αδυναμία του».⁸²

Όπως σημειώθηκε και προηγουμένως, η εμφάνιση νέων μη-κρατικών δρώντων στη διεθνή σκηνή, όπως η τρομοκρατία και το διεθνές οργανωμένο έγκλημα, φάνηκε προς στιγμή ότι άλλαξε τα δεδομένα και τη δομή του διεθνούς συστήματος.⁸³ Υποστηρίχθηκε λοιπόν ότι ο ρεαλισμός δεν μπορεί να ερμηνεύσει τα παραπάνω φαινόμενα, επομένως αδυνατεί να προσφέρει και λύσεις, εφόσον η πρωτοκαθεδρία της κρατικής δράσης είναι πλέον ξεπερασμένη.⁸⁴ Με αυτή τη λογική η αυξημένη-ποιοτικά και ποσοτικά-διεθνής συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης θα μπορούσε να αποτελέσει επιβεβαίωση του ότι το εθνικό συμφέρον έχει πλέον καταστεί παγκόσμιο-διεθνές και ότι τα κράτη συναλλάσσονται με κριτήριο κοινούς σκοπούς και τα αμοιβαία κέρδη, στο πλαίσιο επιτυχημένων πολυμερών οργανισμών, συμφωνιών και καθεστώτων. Η αντιμετώπιση ωστόσο ιδίως της διεθνούς τρομοκρατίας κατέδειξε, πως οποιαδήποτε αλλαγή, υπήρξε επιφανειακή.

Κατά τον Daniel Byman, η συνεργασία πληροφόρησης ακόμα και για ζητήματα αντιτρομοκρατίας (“counterterrorism”) ήταν, είναι και θα παραμείνει προβληματική, όχι μόνο σε επίπεδο διεθνών σχέσεων, αλλά και στο εσωτερικό των κρατών. Γενικότερα η συνεργασία στο εξωτερικό εμποδίζεται από την ύπαρξη διαφορετικών εθνικών συμφερόντων, την έλλειψη εμπιστοσύνης, την ευαισθησία που παρουσιάζεται σε θέματα διαβάθμισης, αλλά και τη διαφορετική αντίληψη περί της φύσης των απειλών. Ο φόβος επίσης και η ανασφάλεια που δημιουργεί η τυχόν διαρροή πληροφοριών, αποτελεί αντικίνητρο για την εμπάθυνση της συνεργασίας, καθώς

⁸¹McGruddy Janine, “Multilateral Intelligence Collaboration and International Oversight”, *Journal of Strategic Security*, Vol. 6, No. 3, 2013, σελ. 217.

⁸²Βλ. Platias G. Athanassios, Koliopoulos Constantinos, *Thucydides on Strategy: Grand Strategies in the Peloponnesian War and Their Relevance Today* (London: Hurst & Company, 2010), σελ. 132, Hawthorn Geoffrey, *Thucydides on Politics: Back to the Present* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), σελ. 14, Johnson Bagby M. Laurie, “Thucydidean Realism: Between Athens and Melos”, στο Frankel Benjamin (Ed.), *Roots of Realism* (London, Portland OR: Frank Cass, 1996), σελ. 169-193.

⁸³Βλ. Smith J. Paul, *The Terrorism Ahead: Confronting Transnational Violence in the Twenty-First Century* (London, New York: Routledge, 2015), σελ. 40-61.

⁸⁴Βλ. Heywood Andrew, *Global Politics* (New York: Palgrave MacMillan, 2014), σελ. 290-309.

κανένα κράτος δεν επιθυμεί να εκτεθούν δεδομένα και πηγές κρίσιμα για την εθνική του ασφάλεια.⁸⁵

Οι Brem και Zimmermann εξετάζουν και αυτοί τις δυνατότητες για αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών, με δεδομένη την ύπαρξη της τρομοκρατικής απειλής και την ευκολία διαβίωσης και μετακίνησης των δραστών από χώρα σε χώρα. Κατά την άποψή τους, παρόλο που θα έπρεπε η διακρατική συνεργασία να είναι αναβαθμισμένη, αυτό είναι δύσκολο να συμβεί, εξαιτίας χρηστικών λόγων, όπως το κόστος του συντονισμού και η ευαισθησία των πληροφοριών που ανταλλάσσονται. Πέρα από αυτά και άλλα προβλήματα που προκύπτουν από διαφορετικά νομικά καθεστώτα και δικαιοδοσίες, λόγω της προτεραιότητας του εθνικού συμφέροντος, η βασική αρχή που καθορίζει την έκταση της συνεργασίας είναι η «ανάγκη γνώσης» (“need-to-know”) και όχι η «ανάγκη ανταλλαγής» (“need-to-share”).⁸⁶ Αυτό υποδηλώνει ότι ένα κράτος θα μοιραστεί πληροφορίες με επιφύλαξη και θέτοντας αυτό-περιορισμούς σε αυτά που θα δώσει, έτσι ώστε να μην αποκαλύψει κάτι περισσότερο, γεγονός που θα μπορούσε να του προκαλέσει ζημία άμεσα ή έμμεσα.

Ο Derek Reviron τέλος, επικαλείται το ότι η ανταλλαγή πληροφόρησης πάντα θα διέπεται από το κλασικό δίλημμα ασφάλειας που χαρακτηρίζει τις ενέργειες των κρατών, σε έναν άναρχο κόσμο, όπου ο σημερινός φίλος, εύκολα και σύντομα μετατρέπεται σε αντίπαλο. Οπωσδήποτε, ο παράγοντας της τρομοκρατίας έχει οδηγήσει σε ποσοτική αύξηση της συνεργασίας, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι έχουν επέλθει βαθιές ποιοτικές μεταβολές. Η πληροφόρηση παραμένει ένα καθοριστικό εργαλείο για την κρατική ισχύ και η ανταλλαγή της είναι ασύμμετρη, κυμαινόμενη ανάλογα με τις εκάστοτε διαμορφωμένες ισορροπίες ισχύος: *«Ακόμα και μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 9/11, πουθενά δεν υπάρχει εμπιστοσύνη, αλλά μόνο αξιολόγηση και αυτό φαίνεται στις σχέσεις ανταλλαγής πληροφόρησης. Η ποιότητά τους ενδέχεται να ποικίλλει, ακόμα και υπό τις καλύτερες περιστάσεις και υπό τις καλύτερες προθέσεις»*.⁸⁷

⁸⁵Byman Daniel, “The Intelligence War on Terrorism”, *Intelligence and National Security*, Vol. 29, No. 6, 2014, σελ. 860.

⁸⁶Brem Stefan, Zimmermann Doron, “Intelligence and Counter-Terrorism: Interrelationships and Dilemmas”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter-Terrorism*, Vol. 2, No. 2, 2007, σελ. 13.

⁸⁷Reviron S. Derek, (2006), *op. cit.*, σελ. 467-468.

6.7.2. Φιλελευθερισμός-Νεοφιλελευθερισμός

Η φιλελεύθερη και κυρίως η νέο-φιλελεύθερη επιχειρηματολογία σχετικά με τη διεθνή συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης περιστρέφεται γύρω από τα αμοιβαία κέρδη που αποκομίζουν τα κράτη και τις συνθήκες σύνθετης αλληλεξάρτησης που έχει δημιουργήσει η παγκοσμιοποίηση. Είναι λοιπόν γεγονός ότι στη σύγχρονη εποχή η συνεργασία των κρατών, ειδικά σχετικά με πληροφορίες περί της διεθνούς τρομοκρατίας, έχει αυξηθεί σε σημαντικό βαθμό και έτσι μπορεί να γίνεται λόγος για ένα παγκόσμιο επίπεδο συνεργασίας. Υπό την απειλή νέων παραγόντων, όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, έχει παρατηρηθεί αξιοσημείωτη ποιοτική και ποσοτική πρόοδος στην ανταλλαγή πληροφόρησης, ακόμα και μεταξύ χωρών με γενικά αντικρουόμενα συμφέροντα. Παράλληλα υπάρχει ολοένα και μεγαλύτερη όσμωση στη δράση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και αυτών των πληροφοριών, σε σημείο που να είναι πλέον δύσκολο να διακριθεί το τι συνιστά εσωτερική και τι εξωτερική απειλή ασφάλειας. Η παγκοσμιοποίηση λοιπόν και οι συνέπειές της, έχουν καταστεί ένας καθοριστικός παράγοντας αλλαγής και καθοδήγησης της ανταλλαγής πληροφόρησης, η οποία εμφανίζεται πλέον ως κοινή ανάγκη ενός αλληλοεξαρτώμενου κόσμου.⁸⁸

Οι υπέρμαχοι του νέο-φιλελευθερισμού χρησιμοποιούν και αυτοί το παίγνιο του «Διλήμματος των Φυλακισμένων» προσπαθώντας να καταρρίψουν τα ρεαλιστικά επιχειρήματα. Κατά την άποψή τους, η ύπαρξη της πληροφόρησης κατέχει καθοριστικό ρόλο, εφόσον με την ροή της μεταξύ των παικτών τα δεδομένα θα άλλαζαν δραματικά και θα επηρέαζαν την έκβαση προς τη συνεργασία. Στην περίπτωση του επαναλαμβανόμενου παιγνίου (“iterated game”) πρόβλημα της μη επικοινωνίας μεταξύ των παικτών λύνεται, καθώς ο καθένας έχοντας «παίξει» αρκετές φορές με τον ίδιο αντίπαλο, μαθαίνει τον τρόπο παιχνιδιού του και προσαρμόζεται στο μέλλον, ώστε να ανταποκριθεί ανάλογα έτσι επέρχεται μια σταθερότητα στη συνεργασία (“cooperative stability”). Εάν αυτή η διαδικασία μεταφερθεί σε κρίσιμα πολιτικο-στρατιωτικά που άπτονται της εθνικής ασφάλειας, γίνεται αντιληπτό ότι η πληροφόρηση μπορεί να έχει το ρόλο της διαμεσολάβησης μεταξύ δύο κρατών, εφόσον οι λήπτες αποφάσεων έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν μόνο μέσω αυτής. Εφόσον η πληροφορία είναι

⁸⁸Fry G. Michael, Hochstein Miles, (1993), op. cit., σελ. 26-34.

προαπαιτούμενο για τη συνεργασία και η πληροφόρηση είναι ουσιώδης για να υπάρξει ροή πληροφοριών, τότε ο ρόλος της τελευταίας είναι αυτός του ζωτικού μηχανισμού που συνδέει τη συνεργατική συμπεριφορά δύο ή περισσότερων κρατών. Ουσιαστικά, το «Δίλημμα των Φυλακισμένων» μπορεί να βρει τη λύση του, μέσω της επανάληψης. Όσο για παράδειγμα δύο υπηρεσίες πληροφοριών αλληλεπιδρούν συνεχιζόμενα, τόσο πιθανότερο είναι να υπάρξει μία αμοιβαία επωφελής σταθερή συνεργατική σχέση. Εάν όμως η συνεχής πληροφόρηση, σε επαναλαμβανόμενες καταστάσεις, δεν υφίσταται, τότε δεν μπορεί να υπάρξει η βέλτιστη στρατηγική της συνεργασίας.⁸⁹

Τα αμοιβαία κέρδη που μπορούν να έχουν τα κράτη, στο πλαίσιο μιας συνεργασίας, αλλά και τα ανθρωπιστικά κίνητρα στα οποία βασίζεται ο κλασικός φιλελευθερισμός, απασχόλησαν τον Lock Johnson. Κατά την άποψή του τα τελευταία χρόνια, ισχυρά κράτη έδειξαν εμφανείς προθέσεις να κινηθούν πέρα από τα στενά ρεαλιστικά όρια και έτσι να μοιραστούν πληροφόρηση, προκειμένου να προωθήσουν διεθνείς ανθρωπιστικούς σκοπούς, όπως για παράδειγμα, η σύλληψη και καταδίκη διεθνών εγκληματιών πολέμου. Παράλληλα, κάνοντας λόγο για την παγκοσμιοποίηση, επεσήμανε τη σημασία των διεθνών θεσμών, των μη κρατικών ή και υπερ-κρατικών δικτύων, στη συνεργασία της πληροφόρησης, την ύπαρξη και λειτουργία των οποίων, φαίνεται πως δεν μπορεί να ερμηνεύσει ικανοποιητικά ο πολιτικός ρεαλισμός: *«Άσχετα από το εάν τα πολυεθνικά κέντρα-οργανισμοί και οι συνθήκες-συμφωνίες ανταλλαγής πληροφόρησης, λειτουργούν με όρους κρατικής ισχύος ή υπάρχει ένα είδος μακροπρόθεσμου συμφέροντος για θεσμοποίηση, το γεγονός ότι η διεθνής συνεργασία πληροφόρησης λαμβάνει χώρα σε υπερ-κρατικό επίπεδο, αποτελεί έναν σοβαρό λόγο να θεωρήσει κανείς ότι ο φιλελευθερισμός μπορεί να ερμηνεύσει καλύτερα την ύπαρξή της, σε έναν παγκοσμιοποιημένο και μη κρατικο-κεντρικό κόσμο»*.⁹⁰

Ο Richard Aldrich υιοθετεί μία οπτική περί διεθνούς συνεργασίας που κινείται εντός του φιλελεύθερου παραδείγματος. Κατά την άποψή του, η συνεργασία πληροφόρησης, ιδίως μεταξύ συμμάχων σπάνια επηρεάζεται από τη στρατηγική τους και αυτό διότι ο κόσμος της πληροφόρησης είναι πολυσχιδής και κάθε συμφωνία εμπεριέχει

⁸⁹Hutchinson R. Harold, "Intelligence: Escape from Prisoner's Dilemma", *Intelligence and National Security*, Vol. 7, No. 3, 1992, σελ. 330-333.

⁹⁰Johnson K. Loch, "Sketches for a Theory of Strategic Intelligence", στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Eds.), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009), σελ. 41.

ταυτόχρονα πολλές άλλες σχέσεις που δημιουργούν αλληλεξαρτήσεις.⁹¹ Γενικά, οι περισσότερες χώρες διαθέτουν μία πλειάδα υπηρεσιών που ασχολούνται με την πληροφόρηση για διάφορους λόγους ασφαλείας και έτσι δημιουργείται μία τάση απομόνωσής τους από τα ευρύτερα πολιτικά ζητήματα.⁹²

Παράλληλα, υποστηρίζει ότι η αντίληψη περί κυριαρχίας του πολιτικού ρεαλισμού ως ερμηνευτικού εργαλείου της πληροφόρησης, δεν είναι αυτονόητη, καθώς εάν το κομμάτι της συνεργασίας αναλυθεί μακροπρόθεσμα διαφαίνεται έντονη η επιρροή του φιλελευθερισμού και ειδικά του φιλελεύθερου θεσμισμού (“liberal institutionalism”): *«Οι μυστικές υπηρεσίες και οι ομαδοποιήσεις τους θα πρέπει να θεωρούνται λιγότερο παραδείγματα του ρεαλισμού και περισσότερο δοκιμασμένα υποδείγματα του φιλελεύθερου θεσμισμού»*. Στη λογική αυτή, οι υπηρεσίες πληροφοριών και οι συμμαχίες που συγκροτούν είναι πρωτοπόρες στην αποδοχή αξιών, ιδεών και της γνώσης που μπορούν να μεταβάλλουν τη ροή διεθνών γεγονότων, να μεσολαβήσουν ανάμεσα σε εθνικά συμφέροντα και να χρησιμοποιήσουν τη συνεργασία και την εμπιστοσύνη, μέσω ενός θεσμοποιημένου δικτύου ανταλλαγής πληροφόρησης. Αυτό το περίπλοκο δίκτυο που αποτελείται από συμφωνίες και συμμαχίες, αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχούς συνεργασίας και ρυθμίζει πρακτικές, εγκαθιδρύοντας πρότυπα-νόρμες συμπεριφορών και συμβάσεων.⁹³

Οι σύγχρονες απειλές κατά της διεθνούς ασφάλειας, όπως η τρομοκρατία έχουν δώσει το έναυσμα για ευρύτερες συζητήσεις σχετικά με το ρόλο της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης. Πλέον το να συζητά κάποιος για τη συνεργασία στο επίπεδο «χαμηλής πολιτικής» (“low politics”), όπως για παράδειγμα η περίπτωση της οικονομικής κατασκοπείας μεταξύ συμμάχων, δεν έχει να προσφέρει τόσα πολλά, όσο η αναζήτηση του ρόλου των συμμαχιών πληροφόρησης, σε θέματα που αγγίζουν τον πυρήνα της εθνικής ασφάλειας.⁹⁴ Η αντιμετώπιση λοιπόν της διεθνούς τρομοκρατίας είναι το πιο επίκαιρο πεδίο για τη διαπίστωση του ρόλου και των δυνατοτήτων της συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών, η οποία σημειωτέον φαίνεται πως αυξάνεται ποιοτικά και ποσοτικά. Πέρα από τις ανταγωνιστικές σχέσεις, οι συμμαχίες, οι θεσμοί

⁹¹Βλ. Aldrich J. Richard, “British Intelligence and the Anglo-American “Special Relationship” During the Cold War”, *Review of International Studies*, Vol. 24, No. 3, 1998, σελ. 331-352.

⁹²Βλ. Aldrich J. Richard, “US-European Intelligence Co-operation on Counter-Terrorism: Low Politics and Compulsion”, *The British Journal of Policy and International Relations*, Vol. 11, No. 1, 2009, σελ. 122-139.

⁹³Βλ. Aldrich J. Richard, “Dangerous Liaisons: Post-September 11 Intelligence Alliances”, *Harvard International Review*, 2002, σελ. 50-54.

⁹⁴Ibid, σελ. 49.

και τα καθεστάτα πληροφόρησης μπορούν να «διδάξουν» πολλά στους υποστηρικτές του νέο-φιλελευθερισμού, για το πώς λειτουργούν οι δομές που εξασφαλίζουν την τάξη, την εμπιστοσύνη και τα αμοιβαία οφέλη: *«Εξ'ορισμού οι φιλελεύθεροι θεσμοί λειτουργούν έμμεσα, αν και πολλές φορές όχι τέλεια. Ωστόσο, ο κόσμος της πληροφόρησης αποτελεί ένα πεδίο όπου οι ιδέες και η γνώση έχουν πραγματική ισχύ και έτσι οι συνεργατικές ανταλλαγές συνιστούν ένα πραγματικά δημόσιο αγαθό».*⁹⁵

Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά την παραδοχή για τον πολύ σημαντικό γενικό ρόλο των θεσμών, των συμμαχιών και της πληροφόρησης ως συνολικού φαινομένου, ο ίδιος ακαδημαϊκός δεν παραλείπει να επισημάνει ότι αυτοί δεν λειτουργούν πάντα άψογα. Αναφέρει λοιπόν ότι ακόμα και οι καλύτερες συμμαχίες, πολλές φορές χαρακτηρίζονται από κλίμα δυσπιστίας, ενώ στη σύγχρονη πραγματικότητα της διεθνούς πολιτικής, οι Η.Π.Α. που προωθούν τη διεθνή συνεργασία, έχουν ταυτόχρονα καταστεί και κράτος «ηγεμόνας» ως προς τη συγκέντρωση και διαχείριση της πληροφόρησης, ουσιαστικά λόγω της υπέρτερης ισχύος τους: *«Στην πραγματικότητα, ακόμα και οι πιο κοντινοί σύμμαχοι είναι απρόθυμοι να αποδεχθούν τις αναλύσεις των άλλων και στρέφονται σε πρωτογενή συλλογή πληροφοριών-δεδομένων...Οι Η.Π.Α. αποτελούν τον παγκόσμιο κόμβο των συμμαχιών πληροφόρησης».*⁹⁶ Η παραδοχή αυτή, που υπονοεί την ύπαρξη κάποιων εγγενών ελαττωμάτων στη διεθνή συνεργασία πληροφόρησης, παρέχει γόνιμο έδαφος στην παράδοση του πολιτικού ρεαλισμού, που προηγουμένως επικρίθηκε και ο οποίος τείνει να επιβεβαιώνει τις παραδοχές του, ακριβώς από τέτοιες λεπτομέρειες και εξαιρέσεις του κανόνα.

6.7.3. Κονστρουκτιβισμός

Ο κονστρουκτιβισμός χρησιμοποιεί την έννοια της μεσολάβησης παραγόντων (“agency”) προκειμένου να διορθώσει τη ρεαλιστική αντίληψη ότι τα κράτη είναι οι βασικοί δρώντες στη διεθνή σκηνή και ότι οι δράσεις τους είναι προκαθορισμένες από το εθνικό συμφέρον. Οι παράγοντες (“agents”) είναι αυτοί που κατά κάποιο τρόπο δημιουργούν το συμφέρον των κρατών για τη συνεργασία και συχνά τα συμφέροντα των παραγόντων προκύπτουν από τις σχέσεις τους με άλλους παράγοντες. Για παράδειγμα, η προσωπική σχέση μεταξύ ηγετών, οι συμβατές προσωπικότητες και το

⁹⁵Ibid, σελ. 50-51.

⁹⁶Ibid, σελ. 51-52.

κοινό τους όραμα για την ανθρωπότητα, μπορούν να αυξήσουν θεαματικά την ανταλλαγή πληροφόρησης. Έτσι είναι δυνατόν να μεταβληθούν τα συμφέροντα και οι ταυτότητες (“identities”) των κρατών και συνακόλουθα να αλλάξουν και τα δεδομένα της διεθνούς συνεργασίας.⁹⁷

Ακριβώς πάνω στην προσπάθεια του κονστρουκτιβισμού να αποδειχθεί ότι η συνεργασία πληροφόρησης υποκινείται από κάτι περισσότερο από το εθνικό συμφέρον, γίνεται λόγος για τη ρεαλιστική ανάγνωση του παιγνίου του «Διλήμματος των Φυλακισμένων». Κατά τους υποστηρικτές του, υπό πραγματικές συνθήκες, οι σχέσεις των κρατών δεν επικεντρώνονται σε αυτοτελείς (“one-off”) απόπειρες για αποκόμιση σχετικού κέρδους. Αντίθετα και οι δύο «παίκτες» έχουν προηγουμένως παίξει το παιχνίδι και γνωρίζουν ότι θα το επιχειρήσουν ξανά. Οι αποφάσεις για συνεργασία δεν είναι ποτέ τόσο απλές, διότι προϋπάρχει ένα ιστορικό καλών σχέσεων ή αντιπαλότητας, το οποίο καθορίζει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους. Συνεπώς το αποτέλεσμα του παιγνίου έχει περισσότερες πιθανότητες να είναι η συνεργασία και όχι η «αποστασία», καθώς τα κράτη έχουν δομήσει ένα ιστορικό εμπιστοσύνης και γνωρίζουν ότι εάν συνεργαστούν, αυτό θα έχει θετική επίδραση σε μελλοντικές ανάλογες καταστάσεις. Με άλλα λόγια, σε ένα βάθος χρόνου, τα κράτη δεν αποφασίζουν βάσει της ρεαλιστικής χρησιμότητας (“utility”), αλλά προχωρούν σε ανταλλαγή πληροφόρησης καθώς έχουν δημιουργήσει μια κοινότητα ταυτότητας (“identity community”) που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και σε κοινές αξίες.⁹⁸

Το ζήτημα της συνεργασίας λοιπόν δεν τίθεται με βάση τη σημασία ούτε των σχετικών κατά τους νέο-ρεαλιστές, αλλά ούτε και των αμοιβαίων κερδών, ακόμα και των ανθρωπιστικών στόχων, όπως ισχυρίζονται οι νέο-φιλελεύθεροι. Αυτό που έχει σημασία πάνω από όλα, είναι οι κοινές ταυτότητες και οι κοινωνικές νόρμες-πρότυπα (“shared identities and norms”).⁹⁹ Οι υπηρεσίες πληροφοριών συνεργάζονται, διότι προπάντων μοιράζονται μία κοινή ταυτότητα και αυτό θα μπορούσε να εξηγήσει τη συμμαχία των Η.Π.Α. με άλλες αγγλοσαξονικές χώρες, καθώς μοιράζονται το συμφέρον της διατήρησης της κοινής φιλελεύθερης-δημοκρατικής τους ταυτότητας.

⁹⁷Wethered Marcus, *Does Realism Best Explain Intelligence Cooperation Between States?* online available at: <http://www.e-ir.info/2014/08/08/does-realism-best-explain-intelligence-cooperation-between-states/>, accessed 23/12/2016.

⁹⁸Herman Michael, (1996), *op. cit.*, σελ. 217-218.

⁹⁹Munton Don, “Intelligence Cooperation Meets International Studies Theory: Explaining Canadian Operations in Castro’s Cuba”, στο Scott R. Len, Hughes Gerald, Alexander Martin (Eds.), *Intelligence and International Security: New Perspectives and Agendas* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2011), σελ. 132.

Παρομοίως η Σοβιετική Ένωση θα μπορούσε να ειπωθεί ότι συνεργάστηκε με τα κράτη-δορυφόρους της, προκειμένου να διαφυλαχθεί η κοινή κομμουνιστική ιδεολογία. Ενώ λοιπόν, οι νέο-φιλελεύθεροι θεωρούν ότι η διεθνής συνεργασία βασίζεται σε οργανισμούς-θεσμούς-καθεστώτα και πολυμερείς συμφωνίες, οι κονστρουκτιβιστές επισημαίνουν ότι αυτό που έχει σημασία είναι η συνειδητοποίηση της κοινής ταυτότητας.¹⁰⁰

Τέλος, η συνεργασία πληροφόρησης αντιμετωπίζεται γενικώς ως μία διαδικασία που δεν προσομοιάζει απαραίτητα σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος (“zero-sum game”), δεν θεωρείται δηλαδή μία μονοδιάστατη κατάσταση, όπου η μία πλευρά μπορεί να κερδίσει τα πάντα και η άλλη να χάσει. Έτσι, θα πρέπει να ερμηνεύεται εντός ευρύτερου πλαισίου στρατηγικής των κρατών, όπου παίζουν σημαντικό ρόλο, η εξέλιξη της τεχνολογίας, ο διαμοιρασμός εργασίας, η πολυμελής θεσμοποίηση, η γραφειοκρατία του κράτους και των οργανισμών, η επαγγελματική και κοινωνική κουλτούρα. Καθοριστική σημασία όμως για τον κονστρουκτιβισμό φαίνεται πως έχει η ανθρώπινη αλληλεπίδραση, μέσω προτύπων, προσωπικοτήτων και ιδεολογιών.¹⁰¹

6.7.4. Σύνθεση θεωριών

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός από τις απόψεις που στηρίζουν την ερμηνεία της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης, σε μία και μόνο σχολή σκέψης των διεθνών σχέσεων, υπάρχουν ακαδημαϊκοί που καταφεύγουν στη σύνθεση θεωριών, προκειμένου να περιλάβουν όλη την έκταση του φαινομένου.

Ο Don Munton, υποστήριξε λοιπόν, ότι ο πολιτικός ρεαλισμός παρέχει ένα πολύ συμπαγές πλαίσιο ερμηνείας, το οποίο όμως από μόνο του δεν αρκεί για να μελετηθεί σε βάθος η συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης. Για να γίνουν κατανοητά τα αποτελέσματα της αλληλεξάρτησης των διεθνών δρώντων και της σημασίας των συμφερόντων του, θα πρέπει ο ρεαλισμός να συμπληρωθεί από πτυχές του φιλελεύθερου θεσμισμού και του κονστρουκτιβισμού.¹⁰² Πιο συγκεκριμένα επικαλείται την αδυναμία του ρεαλισμού να εξηγήσει την επίδραση των διεθνών

¹⁰⁰Βλ. Adler Emanuel, “Imagined (Security) Communities: Cognitive Regions in International Relations”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 26, No. 2, 1997, σελ. 249-277.

¹⁰¹Agrell Wilhelm, (2006), *op. cit.*, σελ. 634-636.

¹⁰²Munton Don, (2009), *op. cit.*, σελ. 138.

θεσμών στη διαμάχη-ανταγωνισμό των κρατών, αποδεχόμενος το γεγονός ότι οι τελευταίοι μπορούν να προωθήσουν τη συνεργασία, εξαλείφοντας την αβεβαιότητα και αλλάζοντας τις προτιμήσεις και επιλογές τους. Επίσης αποδέχεται ως σημαντικό το ρόλο των διεθνών καθεστώτων¹⁰³ ως ρυθμιστικών της προβλεψιμότητας της μελλοντικής συμπεριφοράς των κρατών, πράγμα που μειώνει τον κίνδυνο της εξαπάτησης, ιδίως μεταξύ δημοκρατικών κρατών. Σύμφωνα με αυτά, οι θεσμοί και τα καθεστώτα συμβάλλουν στην εξασθένηση της επίδρασης της διεθνούς αναρχίας και εξασφαλίζουν μακροπρόθεσμα τη συνεργασία, ακόμα και σε θέματα πληροφόρησης.¹⁰⁴ Εκτός από το νέο-φιλελευθερισμού, αναγνωρίζει ως σημαντική και τη συμβολή του κονστρουκτιβισμού, κυρίως στο κομμάτι της ερμηνείας των συμφερόντων που καθοδηγούν τα κράτη στη συμπεριφορά τους. Αποδέχεται τη ρεαλιστική άποψη, περί της αντικειμενικής τους υπόστασης, ωστόσο προτείνει την χρησιμότητα του κονστρουκτιβισμού για την ερμηνεία της δημιουργίας τους, ακόμα και για αυτήν της αλλαγής τους μέσω της συνεχούς αλληλεπίδρασης.¹⁰⁵

Ο Adam Svendsen, επίσης υποστηρίζει τη λογική της ερμηνείας της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης, με βάση τη σύνθεση θεωριών. Πιο συγκεκριμένα θεωρεί ότι η πολυπλοκότητά της οδηγεί στην ανάγκη υιοθέτησης των παραδοχών διαφορετικών ερμηνευτικών παραδειγμάτων, τα οποία εξηγούν τους ποικίλους τομείς ή πτυχές της.¹⁰⁶ Συνεπώς υπάρχει έντονη η ανάγκη της «διάσπασης» του φαινομένου σε τουλάχιστον οκτώ συστημικές μεταβλητές, οι οποίες το συνθέτουν και ταυτόχρονα το επηρεάζουν:

- Εσωτερικοί παράγοντες-επιρροές
- Λογική
- Τύποι και φόρμες

¹⁰³Ορίζονται ως σύνολο αμοιβαίων προσδοκιών, κανόνων, ρυθμίσεων, σχεδίων, οργανωτικών ενεργειών και οικονομικών δεσμεύσεων, που έχουν γίνει αποδεκτές από μία ομάδα κρατών. Βλ. Katzenstein J. Peter, Keohane O. Robert, Krasner D. Stephen, "International Organizations and the Study of World Politics", στο Katzenstein J. Peter, Keohane O. Robert, Krasner D. Stephen (Eds.), *Exploration and Contestation in the Study of World Politics* (Cambridge MA, London: The MIT University Press, 1999), σελ. 20, Ruggie Gerard John, "International Regimes, Transactions and Change: Embedded Liberalism in the Post War Economic Order", *International Organization*, Vol. 36, No. 2, 1982, σελ. 379-415.

¹⁰⁴Munton Don, (2009), *op. cit.*, σελ. 132-133.

¹⁰⁵Κατά τον κονστρουκτιβισμό έχει σημασία το πώς οι δρώντες προσδιορίζουν τις ταυτότητές τους και δημιουργούν τις προτεραιότητές τους. Γίνεται λοιπόν προσπάθεια να απαντηθεί το ερώτημα του πώς τα κράτη γνωρίζουν αυτό που επιθυμούν και καταλήγει στο ότι τα συμφέροντα «κατασκευάζονται» ως αποτέλεσμα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων με άλλα κράτη. Βλ. Finnemore Martha, *National Interests in International Society* (Ithaca NY: Cornell University Press, 1996), σελ. 1-9.

¹⁰⁶Svendsen D. Adam, (2009), *op. cit.*, σελ. 709.

- Συνθήκες και όροι
- Τάσεις
- Λειτουργίες
- Εξωτερικοί παράγοντες-επιρροές
- Αποτελέσματα και επιδράσεις¹⁰⁷

Επειδή λοιπόν η συνεργασία πληροφόρησης είναι μια διαδικασία που λαμβάνει χώρα σε άμεση συνάρτηση με πολυάριθμες μεταβλητές, θα πρέπει να μελετάται με βραχυπρόθεσμο (“short range”) τρόπο και να καταβάλλεται προσπάθεια να δοκιμάζονται οι διάφορες θεωρίες επί τη βάση των διαφορετικών επιπέδων δραστηριότητας, των διαφορετικών χρονικών στιγμών, ώστε να γίνουν πλήρως κατανοητές οι δυναμικές της.¹⁰⁸ Με αυτή τη λογική, μπορεί να ειπωθεί ότι συνολικά, η συνεργασία πληροφόρησης χαρακτηρίζεται από μία διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτικού ρεαλισμού και του φιλελευθερισμού και κυρίως στη μορφή του φιλελεύθερου θεσμισμού. Στην ουσία πρόκειται για έναν δυϊσμό (“duality”) που σημαίνει ότι υπάρχει ένα νόμισμα με δύο όψεις και έτσι οι δύο προαναφερόμενες θεωρίες ερμηνεύουν από κοινού τα όσα συμβαίνουν.¹⁰⁹

Ο ρεαλισμός σε οποιαδήποτε εκδοχή του, οπωσδήποτε αποτελεί ένα πολύ καλό παράδειγμα ανάλυσης, το οποίο ερμηνεύει τους βασικούς λόγους για τους οποίους η συνεργασία λαμβάνει ή δεν λαμβάνει χώρα, δίνοντας έμφαση στην έννοια της ασφάλειας. Επίσης εξηγεί με ικανοποιητικό τρόπο την ποιοτική και ποσοτική αύξηση που έχει σημειωθεί στη σύγχρονη εποχή, μπροστά στην απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας. Ειδικά στην περίπτωση αυτή, φαίνεται πως οι σχέσεις συνεργασίας που αναπτύσσονται, προσομοιάζουν σε αυτές του επιχειρηματικού κόσμου, καθώς η πληροφόρηση είναι το προϊόν που γίνεται αντικείμενο διαπραγμάτευσης, όπως συμβαίνει και στο πλαίσιο των συμφωνιών οικονομικής φύσης.¹¹⁰ Από την άλλη, ο ιδεαλισμός και ο φιλελεύθερος θεσμισμός μπορούν να προσφέρουν ερμηνείες για τις λιγότερο «εγωιστικές» πτυχές της συνεργασίας πληροφόρησης. Αυτό σημαίνει ότι,

¹⁰⁷Ibid, σελ. 703-704.

¹⁰⁸Ibid, σελ. 715.

¹⁰⁹Ο Stafford Thomas κάνει λόγο και αυτός για την ύπαρξη αυτού του είδους του δυϊσμού στη συνεργασία πληροφόρησης και χαρακτηρίζει τις δύο όψεις του νομίσματος, ως «εγωισμό» και «αλτρουισμό» αντίστοιχα. Βλ. Thomas Stafford, “Assessing Current Intelligence Studies”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 2, No. 2, 1988, σελ. 233.

¹¹⁰Svendsen D. Adam, (2009), op. cit., σελ. 717.

αναγνωρίζεται η ύπαρξη κοινών αξιών, «αλτρουιστικών», συλλογικών και συνεργατικών παραγόντων, οι οποίοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Κατ'έκταση, ειδικά στο διεθνές περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί στη μετά την 9/11 εποχή, είναι εμφανής η ύπαρξη θεσμών και διεθνών καθεστώτων, τα οποία προωθούν τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ των κρατών. Εάν μάλιστα οι θεσμοί αυτοί εξεταστούν υπό το πρίσμα του ιδεαλισμού, μπορεί να διαπιστωθεί ότι η συνεργασία που αναπτύσσεται υπό την αιγίδα τους, αφορά κυρίως κράτη με παρόμοιες συνταγματικές και πολιτικές καταβολές.¹¹¹

Παράλληλα, η «παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης» (“globalization of intelligence”) είναι ένα φαινόμενο σε διαρκή εξέλιξη και οδηγεί σε συνεχώς βελτιούμενες προσπάθειες συνεργασίας: «*Η συνολική διαδικασία της παγκοσμιοποίησης της πληροφόρησης, συντελείται μέσω της αυξημένης ανταλλαγής πληροφοριών, η οποία λαμβάνει χώρα με συγκεκριμένο και σχεδιαζόμενο τρόπο, εντός αλληλεπικαλυπτόμενων πολύ-λειτουργικών επιχειρησιακών πλαισίων, ανά την υφήλιο. Αυτό συνιστά τη συνεργασία πληροφόρησης, η οποία έχει δυναμικές εξελικτικές τάσεις κατά τον 21^ο αιώνα*».¹¹² Στο πλαίσιο της, με εμφανή την ανάγκη αποτελεσματικής αντιμετώπισης της διεθνούς τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος¹¹³, οι σχέσεις μεταξύ πολλών κρατών έχουν υποστεί εμβάθυνση και η ιεραρχία φαίνεται να «λειαινείται» και να υποχωρεί, συνοδευόμενη από την εύρεση κοινών πρακτικών, αξιών και συμφερόντων.¹¹⁴ Οι βασικότεροι παράγοντες που προωθούν αυτές τις τάσεις είναι οι εξής:

- Συναίσθηση της ανάγκης για διαμοιρασμό των βαρών (“burden sharing”) μεταξύ των εταίρων της πληροφόρησης.
- Επιχειρησιακές ανάγκες, οι οποίες πρακτικά εξαλείφουν τα επίσημα εμπόδια για την ανταλλαγή πληροφοριών.
- Ανησυχίες για τις πολιτικές επιπτώσεις μεγάλης κλίμακας τρομοκρατικών χτυπημάτων, που μπορεί να αποδοθούν εκ των υστέρων σε απροθυμία συνεργασίας.

¹¹¹Svendsen D.M. Adam, *Intelligence Cooperation and the War on Terror: Anglo-American Security Relations After 9/11* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 3-7.

¹¹²Svendsen D.M. Adam, (2012a), op. cit., σελ. xix.

¹¹³Ibid, σελ. 74-75.

¹¹⁴Svendsen D.M. Adam, “The Globalization of Intelligence Since 9/11: The Optimization of Intelligence Liaison Arrangements”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 21, No. 4, 2008, σελ. 661.

- Ο σχηματισμός κοινών βασικών αντιλήψεων-υποθέσεων σχετικά με τη διεθνή ασφάλεια υπό μορφή πίεσης για την αναδιαμόρφωση των προτύπων συνεργασίας.¹¹⁵

Πέραν τούτων, ο ίδιος μελετητής εισήγαγε την έννοια του «επαγγελματισμού» (“professionalization”) της συνεργασίας πληροφόρησης, δηλαδή ενός είδους γραφειοκρατικής συγκρότησης και θεσμοποίησης των διαδικασιών, που μπορούν να έχουν ευνοϊκά αποτελέσματα στην ποιοτική και ποσοτική αναβάθμισή της, μέσω της μείωσης των εγγενών ελαττωμάτων της που αφορούν κυρίως στην ανάλυση (“analytic flaws”). Αυτό μπορεί να συμβεί εάν για ακόμη μία φορά διασπαστεί σε διακριτά, όμως αλληλοσχετιζόμενα επίπεδα που εκτείνονται από το «μάκρο ή ευρύ επίπεδο» και την «υψηλή πολιτική» έως το «μικρο ή στενό επίπεδο» και τη «χαμηλή πολιτική»:

- Ιδεολογικό
- Θεωρητικό
- Στρατηγικό
- Πολιτικό
- Επιχειρησιακό
- Τακτικό
- Επαγγελματικό
- Ατομικό-Προσωπικό¹¹⁶

Οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν είναι δίχως αξία, καθώς όντως κάποιες πτυχές της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης δείχνουν να επηρεάζονται από παράγοντες πέραν της ισχύος και του κρατικού ανταγωνισμού. Επιπλέον, είναι γεγονός ότι η διεθνής ισλαμική τρομοκρατία έχει θέσει νέα όρια στον διεθνή συντονισμό, εφόσον απαιτεί συνεργατική δράση για την αντιμετώπισή της. Οι θεσμοί λοιπόν, οι οργανώσεις και τα κάθε είδους καθεστώτα, αναμφισβήτητα βοήθησαν και βοηθούν στη βελτίωση της συνεργασίας. Η ειδοποιός διαφορά όμως με την πραγματικότητα, έγκειται στο ότι η βελτίωση που έχει επέλθει, δεν είναι ποιοτική, αλλά μόνο ποσοτική, αντίθετα με τα όσα ισχυρίζεται ο Svendsen. Με άλλα λόγια, ενώ οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται

¹¹⁵Ibid, σελ. 662-663.

¹¹⁶Svendsen D.M. Adam, (2012b), op. cit., σελ. 63.

στο σύγχρονο περιβάλλον ασφάλειας, αυξάνονται ποσοτικά, τα ποιοτικά κριτήρια βάσει των οποίων κινούνται τα κράτη παραμένουν αναλλοίωτα, όπως ίσχυαν από τις απαρχές της ανθρώπινης ιστορίας. Ο ίδιος μελετητής, μάλιστα ασυναίσθητα ίσως παραδέχεται ότι ακόμα και σήμερα οι υπηρεσίες των κρατών επιμένουν να κρατούν υπό καθεστώς μυστικότητας τις πηγές τους και να μην ανταλλάσσουν ελεύθερα πληροφορίες.¹¹⁷

Επίσης, παρά την επικράτηση της παγκοσμιοποίησης, κάποιες χώρες παραμένουν «κυριαρχικές» ως προς την συνεργασία τους, σε σχέση με άλλες, οι οποίες είναι λιγότερο ισχυρές. Οι Η.Π.Α. αποτελούν ένα κλασικό παράδειγμα, καθώς παραμένουν ο βασικός παγκόσμιος «κόμβος» και ουσιαστικά ο «ηγεμόνας» της πληροφόρησης.¹¹⁸ Σε ότι αφορά το καλύτερο ίσως υπόδειγμα διεθνούς συνεργασίας, αυτό μεταξύ των Η.Π.Α. και της Μεγάλης Βρετανίας (“special relationship”), οι παρατηρήσεις του είναι άκρως ενδιαφέρουσες: «*Η σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Η.Β. δεν είναι απεριορίστη. Αντί αυτού είναι γεμάτη όρια, περιορισμούς και ασφαλιστικές δικλίδες*».¹¹⁹

Τέλος, κατά την άποψή του, παρά την ύπαρξη αρκετών παραδειγμάτων ικανοποιητικής συνεργασίας, που βασίζονται στη δράση των διεθνών θεσμών, σε γραφειοκρατικού τύπου βελτιώσεις, στην σύνθετη αλληλεξάρτηση της παγκοσμιοποίησης και σε άλλους παράγοντες, υπάρχει ακόμα έδαφος αναζήτησης για την εύρεση αυτού που αποκαλεί ως «ιερό δισκοπότηρο» (“holy grail”) της συνεργασίας πληροφόρησης, δηλαδή της ιδεατής κατάστασης της «βέλτιστης εξωστρέφειας» (“optimal outreach”).¹²⁰

Όλα αυτά συνεπάγονται ότι, παρά την όποια αύξηση της συνεργασίας, η απόλυτη συνεργασία είναι στην πραγματικότητα, όντως ιδεατή κατάσταση, μία ουτοπία και έτσι δεν μπορεί να επιτευχθεί.¹²¹ Τα κράτη παραμένουν οι βασικοί δρώντες και τα κριτήριά περιστρέφονται γύρω από την ισχύ. Άλλοτε επιδιώκουν την αύξηση και στη χειρότερη περίπτωση, τη διατήρησή της, ενώ η ασφάλεια και η επιβίωση αποτελούν σταθερές μεταβλητές που καθοδηγούν τα κράτη στο να αντιμετωπίζουν τις σχέσεις τους στο

¹¹⁷Svendsen D.M. Adam, (2009), op. cit., σελ. 718.

¹¹⁸Svendsen D. Adam, (2008), op. cit., σελ. 672-673.

¹¹⁹Svendsen D. Adam, (2010), op. cit., σελ. 4.

¹²⁰Svendsen D. Adam, (2012b), op. cit., σελ. 147-149.

¹²¹Για μία συγκρατημένα επικριτική ανάλυση των υποστηριζόμενων στο ανωτέρω έργο του Svendsen βλ. Peake Hayden, “Intelligence Officer’s Bookshelf”, *Studies in Intelligence*, Vol. 57, No. 4, Extracts, December 2013, σελ. 47-48.

διεθνές σύστημα, κατά βάση ανταγωνιστικά και έτσι να διαβλέπουν στα κέρδη με τρόπο σχετικό.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι οι προσπάθειες εισαγωγής της φιλελεύθερης ή νέο-φιλελεύθερης σκέψης, σε ένα πεδίο όπως η πληροφόρηση, το οποίο ανήκει στον τομέα της άσκησης «υψηλής πολιτικής» (“high politics”), πολύ συχνά «σκοντάφτουν» σε κάποιες εξαιρέσεις, οι οποίες ωστόσο, όπως ειπώθηκε και προηγουμένως, τελικά συνιστούν τον κανόνα. Παρά τα γενικά ευρήματα που φαίνεται αρχικά να ενισχύουν τα συμπεράσματα του φιλελευθερισμού, εάν κάποιος ενσκήψει στις λεπτομέρειες, θα διαπιστώσει ότι ο ρεαλισμός και ειδικότερα, στη νεότερη μορφή του ως «δομικός», παραμένει πάντα επίκαιρος και καλύπτει ερμηνευτικά τις γενικές αρχές και το ευρύ φάσμα στο οποίο λαμβάνει χώρα η διεθνής συνεργασία.

6.8. Διεθνής συνεργασία πληροφόρησης & Αστυνόμευση-Επιβολή του νόμου

Γενικά στοιχεία

Η διεθνής συνεργασία πληροφόρησης, όπως περιγράφηκε παραπάνω είναι μία έννοια με ιδιαίτερα ευρεία σημασία. Σε πρώτο επίπεδο και με μία παραδοσιακή ερμηνεία, αναφέρεται στις σχέσεις που αναπτύσσουν οι υπηρεσίες πληροφοριών. Ωστόσο η υιοθέτηση μίας «ολοκληρωμένης» έννοιας της πληροφόρησης, επιτρέπει την ένταξη στους κόλπους της, πολλών πτυχών της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας και κυρίως αυτής της ανταλλαγής αστυνομικής πληροφόρησης. Οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, ειδικότερα δε οι αστυνομικοί οργανισμοί είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με την εσωτερική ασφάλεια και την κρατική επιβίωση, αλλά και με την άσκηση της κυβερνητικής εκτελεστικής εξουσίας. Επιπρόσθετα, σε ότι αφορά την αντιμετώπιση από τα κράτη των νέων ασύμμετρων απειλών διεθνικού χαρακτήρα και ιδίως της τρομοκρατίας, η φύση της πληροφόρησης που υπόκειται σε ανταλλαγή, δεν διαφέρει ουσιαστικά, είτε τα συμβαλλόμενα μέρη είναι υπηρεσίες πληροφοριών είτε εθνικά αστυνομικά σώματα.

Οι παραπάνω απειλές έχουν προκύψει έπειτα από αλλαγές που επήλθαν στο διεθνές σύστημα, λόγω ασυμμετρίας ισχύος και άνισης ανάπτυξης, γεγονότα που ενισχύθηκαν περισσότερο με την κατάρρευση του διπολισμού στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η δομημένη λοιπόν ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κρατικών οντοτήτων αποτελεί ένα

από τα κυριότερα χαρακτηριστικά των στρατηγικών αστυνόμευσης που έχουν ως βάση προσανατολισμού την πληροφόρηση, προκειμένου να βελτιστοποιηθεί ο τρόπος αντιμετώπισης διεθνικών παραγόντων.¹²²

Αυτό είχε ως συνέπεια την ανάπτυξη της έννοιας της «διεθνικής αστυνόμευσης» (“Transnational Policing”), με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση μη κρατικών εγκληματικών δρώντων.¹²³ Το είδος αυτό της αστυνόμευσης υποδηλώνει τη διενέργεια αστυνομικής φύσης δραστηριοτήτων σε επίπεδο πέραν των εθνικών συνόρων και με τη μεσολάβηση δικτύων που είναι σε μεγάλο βαθμό αυτόνομα από την επίδραση της κρατικής εξουσίας, ενώ «λογοδοτούν» σε μη κρατικές πολιτικές κοινότητες ή οντότητες.¹²⁴ Οπωσδήποτε λοιπόν, η αστυνόμευση τα τελευταία χρόνια απέκτησε διεθνή χαρακτήρα και αυτό οφείλεται στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.¹²⁵ Παράγοντες όπως το οργανωμένο έγκλημα, τα καρτέλ διακίνησης ναρκωτικών και η τρομοκρατία, εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός της μεγάλης ευκολίας μετακίνησης και της ύπαρξης «ανοικτών» κοινωνικών και οικονομικών δικτύων και η αντίδραση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, υπήρξε αυτονόητη, με την ανάπτυξη ανάλογων δικτύων, θεσμών και διαύλων συνεργασίας.¹²⁶

Η διεθνής αστυνομική συνεργασία συνεπώς αναπτύχθηκε ως επείγουσα ανάγκη, προκειμένου οι εθνικοί οργανισμοί να ανταπεξέλθουν στην αναβαθμισμένη διεθνή δραστηριότητα εγκληματικών οργανώσεων και ομάδων. Ως βασικότερες πτυχές της σε αυτό το πλαίσιο, αναδείχθηκαν: η διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων, η πραγματοποίηση διεθνών ειρηνευτικών επιχειρήσεων, η συνεκπαίδευση προσωπικού, η συμμετοχή σε διεθνή σεμινάρια, η παροχή βοήθειας υλικότεχνικού εξοπλισμού, κυρίως όμως η ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης.¹²⁷

¹²²Chantler N., Thorne C., “Intelligence-Led Policing”, στο Broadhurst Roderic, Davies Sara (Eds.), *Policing in Context: An Introduction to Police Work in Australia* (Victoria: Oxford University Press, 2009), σελ. 132.

¹²³Bowling Ben, Sheptycki James, *Global Policing* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2012), σελ. 8-28.

¹²⁴Walker Neil, “The Pattern of Transnational Policing”, στο Newburn Tim (Ed.), *Handbook of Policing* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2011), σελ. 119.

¹²⁵Βλ. Bowling Ben, “Transnational Policing: The Globalization Thesis, a Typology and a Research Agenda”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Vol. 3, No. 2, 2009, σελ. 149-160.

¹²⁶Greene R. Jack (Ed.), *The Encyclopedia of Police Science, Volume 1, A-I* (New York & London: Routledge, 2007), σελ. 693, Beare E. Margaret (Ed.), *Encyclopedia of Transnational Crime and Justice* (USA: SAGE Publications, 2012), σελ. 303-304.

¹²⁷Sullivan E. Larry, Haberfeld R. Maria (Editors), *Encyclopedia of Law Enforcement, Volume 3 International* (London: SAGE Publications, 2005), σελ. 1115-1116, Greener K. Beth, *The New International Policing* (New York: Palgrave Macmillan, 2009), σελ. 1.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι γενικά η διεθνής αστυνομική συνεργασία, με σκοπό την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, αναπτύσσεται σε τρία ξεχωριστά πεδία και λαμβάνει χώρα με: την ίδρυση διεθνών οργανισμών που μεσολαβούν ανάμεσα στα κράτη, την εφαρμογή κοινών νομικών πλαισίων και πολιτικών ασφαλείας, καθώς και την διμερή συνεργασία μεταξύ εταίρων.¹²⁸

6.9. Τυπολογία διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας

Η διεθνής συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου και αστυνομικών σωμάτων, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά υφίσταται ποικίλες διακρίσεις, ανάλογα με τους φορείς, τον τρόπο και τις συνθήκες υπό τις οποίες λαμβάνει χώρα. Ένας στοιχειώδης διαχωρισμός ταξινομεί τη συνεργασία ως *παγκόσμια* (“global”), *περιφερειακή* (“regional”) και *διμερή* (“bilateral”).¹²⁹

Αυτό που επίσης έχει εφαρμογή σε κάθε είδους διεθνούς συνεργασίας, άρα και στην αστυνομική, είναι η άποψη των Nye και Keohane, περί *διακρατικών* (“intergovernmental”) και *διεθνικών* (“transgovernmental”) συνεργατικών σχέσεων. Στην πρώτη περίπτωση, τα κράτη σχηματίζουν μόνιμους διεθνείς θεσμούς σε επίπεδο «κράτος προς κράτος» και η ανταλλαγή πληροφοριών διέπεται από τη διπλωματία, την εξωτερική πολιτική και τη γενικότερη δυναμική των διεθνών σχέσεων. Στην περίπτωση των διεθνικών σχέσεων, μη κρατικοί δρώντες αλληλεπιδρούν απευθείας με τους ομολόγους τους σε άλλα κράτη και έτσι σε κάποιες περιπτώσεις αποφεύγουν την επιρροή των κυβερνητικών-κρατικών κατευθύνσεων. Στο επίπεδο αυτό, οι οργανωσιακές κουλτούρες, οι θεσμικές ταυτότητες και κάποιες κοινές πρακτικές παίζουν τον σημαντικότερο ρόλο στην ανταλλαγή πληροφοριών.¹³⁰

Πέρα από τα αυτά, μία ακόμα κατηγοριοποίηση της διεθνούς συνεργασίας, είναι αυτή των τριών επιπέδων που πρότεινε ο John Benyon. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζει, αυτή διακρίνεται σε «*μάκρο*», «*μέσο*» και «*μίκρο*» επίπεδο.

¹²⁸Korontzis Tryfon, “International Law Enforcement Cooperation”, *European Scientific Journal*, Special Edition., Vol. 10, No. 10, May 2014, σελ. 354-355.

¹²⁹Greene R. Jack (Editor), *The Encyclopedia of Police Science, Volume 1, A-I* (New York & London: Routledge, 2007), σελ. 693.

¹³⁰Βλ. Nye S. Joseph, *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History* (New York: Pearson Longman, 2009), σελ. 10, Keohane O. Robert, Nye S. Joseph, “Transgovernmental Relations and International Organizations”, *World Politics*, Vol. 27, No. 1, 1974, σελ. 43.

- Στη συνεργασία «μάκρο» επιπέδου περιλαμβάνονται ζητήματα υψηλού κυβερνητικού επιπέδου, όπως ζητήματα έκδοσης εκζητούμενων ατόμων, καθώς και η διαπραγμάτευση και σύναψη συμβάσεων και συνθηκών που αφορούν στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Επιπλέον, σε αυτό το πλαίσιο συντελείται και η λεγόμενη «ανάπτυξη νορμών», δηλαδή η επίτευξη συναίνεσης σε εννοιολογικά ζητήματα περί εγκληματικότητας και τρόπων καταπολέμησής της.
- Στο «μέσο» επίπεδο, λαμβάνει χώρα η επιχειρησιακή συνεργασία. Αυτό συνεπάγεται την άμεση επαφή εκπροσώπων όλων των πλευρών, την ανταλλαγή πληροφόρησης, τη διασύνδεση βάσεων δεδομένων και εθνικών πληροφοριακών συστημάτων.
- Το «μίκρο» επίπεδο αφορά στην τακτική συνεργασία, που σημαίνει την ανταλλαγή πληροφοριών, μέσω επισήμων και ανεπισήμων διαύλων και τη συγκρότηση ειδικών ομάδων δράσης (“task forces”), για την πρόληψη και καταστολή συγκεκριμένων ποινικών αδικημάτων και απειλών κατά της κρατικής ασφάλειας.¹³¹

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, μπορεί να πραγματοποιηθεί μία συνολική περιγραφή των διαστάσεων του φαινομένου, με την υιοθέτηση της παραδοχής για δύο βασικές κατηγορίες συνεργασίας: α) της *πολυμερούς*, που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο οργανισμών-θεσμών-καθεστώτων και εκδηλώνεται σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο και β) της *διμερούς*, η οποία αναφέρεται σε σχέσεις που αναπτύσσονται σε κλειστό πλαίσιο, μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου δύο κρατών (“police to police”).

Η *παγκόσμια συνεργασία* οργανώνεται συνήθως γύρω από διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς, οι οποίοι διαδραματίζουν το ρόλο του «μεσάζοντα», προκειμένου να διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών, των οποίων ο αριθμός είναι μεγάλος και τα συμφέροντά τους σε μεγάλο βαθμό αποκλίνουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελούν οι δράσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, αλλά και η περίπτωση της “Interpol”, η οποία συγκεντρώνει το σύνολο σχεδόν

¹³¹Βλ. Benyon John, “Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement”, *International Affairs*, Vol. 70, No. 3, 1994, σελ. 497-517.

των χωρών του κόσμου και προωθεί τη συνεργασία τους, στη βάση κάποιων κοινών στόχων για τη μείωση της εγκληματικότητας.

Η *περιφερειακή συνεργασία* περιλαμβάνει μικρότερο αριθμό κρατών, τα οποία ανήκουν στην ίδια γεωγραφική περιφέρεια και προκειμένου να αντιμετωπίσουν κοινά προβλήματα εγκληματικότητας, προχωρούν σε σύναψη συνεργατικών σχέσεων ή και δημιουργία οργανισμών.¹³² Στην περίπτωση αυτή ανήκουν διεθνείς οργανισμοί, όπως η “Europol”, η “Ameripol” και η “Aseanapol”, οι οποίοι αναπτύσσουν δραστηριότητα και φέρνουν σε επαφή τις αρμόδιες υπηρεσίες σε συγκεκριμένα σημεία του πλανήτη.

Οι δύο πρώτες μορφές συνεργασίας ουσιαστικά περιστρέφονται γύρω από τη δημιουργία θεσμών, διεθνών καθεστώτων και συμφωνιών, που βασίζονται στον ελάχιστο βαθμό συναίνεσης των συμμετεχόντων. Κατά την Nadia Gerspacher, η σημαντικότητά τους, συνίσταται στο ότι αυξάνουν την ισχύ και τους πόρους των συμμετεχόντων υπηρεσιών επιβολής του νόμου, με τρεις τρόπους: τον σχεδιασμό και συντονισμό δράσης και πολιτικής, την παροχή γνώσης-υλικοτεχνικής υποδομής και την ανταλλαγή πληροφοριών. Ειδικά η τελευταία λειτουργία, είναι ίσως η σημαντικότερη, καθώς προσδίδει βασικό πλεονέκτημα στον αγώνα κατά του εγκλήματος και της τρομοκρατίας.¹³³

Ειδικότερα, ο ρόλος των θεσμών και των διεθνών οργανισμών, υποστηρίζεται ότι εντάσσεται σε ένα είδος «θεωρίας εναρμονισμού» (“Harmonization theory”). Πρόκειται επομένως για πολυμερείς συνεργατικές πρωτοβουλίες αστυνόμευσης που επιδιώκουν την λείανση των δυσκολιών που ανακύπτουν, λόγω ζητημάτων κρατικής κυριαρχίας, εντάσεων εξωτερικής πολιτικής, αντιθετικών συμφερόντων και διαφορών σε συστήματα επιβολής του νόμου. Επιπρόσθετα μέσω υπερ-κυβερνητικών δομών, καταβάλλεται προσπάθεια για τη διατήρηση μιας σχετικής αυτονομίας δράσης, αλλά και κατανόησης αμοιβαίων συμφερόντων, ώστε να υφίσταται το φαινόμενο της ανταλλαγής πληροφοριών και πληροφόρησης.¹³⁴

Η *διμερής συνεργασία* είναι η πλέον κλασική μορφή που λαμβάνει χώρα μεταξύ δύο κρατών και επιτρέπει μία πολύ στοχευμένη διαμόρφωση του πλαισίου και των κανόνων

¹³²Βλ. Lemieux Frederic, “The Nature and Structure of International Police Cooperation: An Introduction”, στο Lemieux Frederic (Ed.), *International Police Cooperation: Emerging Issues, Theory and Practice* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013), σελ. 7-8.

¹³³Gerspacher Nadia, “The Roles of International Police Cooperation Organizations, *European Journal of Crime*”, *Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 13, No. 3, 2005, σελ. 413-434.

¹³⁴Βλ. Andreas Peter, Nadelmann Ethan, *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations* (Oxford: Oxford University Press, 2006), Gerspacher Nadia, (2005), *op. cit.*, σελ. 413-434.

που διέπουν την μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Παράλληλα συνεπάγεται μεγάλη ευελιξία ως προς την ποιότητα και ποσότητα των πληροφοριών και της πληροφόρησης που ανταλλάσσεται, καθώς δεν υπάρχουν τρίτα μέρη. Κατά κανόνα βέβαια, επηρεάζεται άμεσα από τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και επομένως διεξάγεται βάσει των κυβερνητικών επιταγών και αναγκών. Συνήθως το είδος και το βάθος της συνεργασίας καθορίζεται από «Μνημόνια Συνεργασίας» (“Memorandum of Understandings-MOUs”), ενώ βασικό παράγοντα αποτελούν οι «αξιωματικοί σύνδεσμοι» (“Liaison Officers”). Στην τελευταία περίπτωση, πρόκειται για αξιωματούχους που κατόπιν αμοιβαίων συμφωνιών αποσπώνται στα κράτη, με μη επιχειρησιακές αρμοδιότητες και αναλαμβάνουν την πραγματοποίηση επαφών με τις τοπικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, η οποίες παίρνουν τη μορφή ανταλλαγής πληροφοριών, σε επίσημο και ανεπίσημο επίπεδο.¹³⁵

Στο σημείο αυτό προκύπτει και άλλη μία διάκριση¹³⁶ που αφορά στη διμερή συνεργασία, η οποία κατηγοριοποιείται ως «επίσημη» (“formal”) ή «ανεπίσημη» (“informal”).¹³⁷ Στην επίσημη διμερή συνεργασία, οι επαφές και η ανταλλαγή πληροφοριών προβλέπονται σε κανόνες και συμφωνίες-συνθήκες, ενώ λαμβάνει χώρα, με την υποχρεωτική χρήση επίσημων διαύλων επικοινωνίας, υπό προκαθορισμένο νομικό καθεστώς και με συγκεκριμένες προϋποθέσεις αλληλεπίδρασης.¹³⁸ Η ανεπίσημη αστυνομική συνεργασία, δεν είναι καθόλου ασυνήθιστο φαινόμενο, στην καθημερινή πρακτική, καθώς απαλλάσσει τους συμμετέχοντες από τυπικές διαδικασίες, γίνεται συνήθως με προσωπική επαφή, παρέχει καλύτερη διαχείριση χρόνου και είναι πιο άμεση.¹³⁹ Ωστόσο, τα προϊόντα της δεν είναι επίσημα και νομικά αξιοποιήσιμα, ενώ εξαρτάται συχνά από τη βούληση μεμονωμένων ατόμων, τα οποία ως κρατικοί λειτουργοί έχουν την υποχρέωση να δρουν σε συγκεκριμένα πλαίσια.

¹³⁵Hufnagel Saskia, McCartney Carol, “Police Cooperation Against Transnational Criminal”, στο Boister Neil, Currie J. Robert (Eds.), *Routledge Handbook of Transnational Criminal Law* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015), σελ. 109.

¹³⁶Η Monica den Boer χαρακτηρίζει την επίσημη συνεργασία ως «κάθετη» ή «προγραμματισμένη» και την ανεπίσημη ως «οριζόντια». Βλ. Den Boer Monica, “Internationalization: A Challenge to Police Organizations in Europe”, στο Mawby Rob (Ed.), *Policing Across the World: Issues for the Twenty-First Century* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2006), σελ. 70-72.

¹³⁷Βλ. Walton M. Robert, *Informal Transnational Police-to-Police Information Sharing: Its Structure and Reform*, York University, LLM Theses, Paper 2, 2014, σελ. 5-6.

¹³⁸Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι δικλείδες δικαστικής ή μη χρήσης παρεχόμενων πληροφοριών, αλλά και οι δυνατότητες περαιτέρω διανομής σε τρίτα-μη συμβαλλόμενα μέρη.

¹³⁹Για μία λεπτομερή ανάλυση της χρησιμότητας των δικτύων ανεπίσημης ανταλλαγής αστυνομικής πληροφόρησης, βλ. Bayer D. Michael, *The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence* (Washington, DC: National Defence Intelligence College Press, 2010), σελ. vii-viii, 18-19 και 87.

Μία περαιτέρω εξειδίκευση, είναι αυτή ανάμεσα σε «συγκεντρωτική» (“centralized”) και «αποκεντρωμένη» (“decentralized”) διμερή αστυνομική συνεργασία. Πιο συγκεκριμένα, ο Malcolm Anderson, ανέφερε τέσσερα μοντέλα, τα οποία σε σχέση με την ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης, χαρακτηρίζονται από το ενυπάρχον αντιθετικό δίπολο, από τη μία της ανάγκης για γρήγορη και επιτυχή συνεργασία και από την άλλη του «ελέγχου» ή και περιορισμού αυτής της διαδικασίας. Παράλληλα, οι δύο τελευταίες εκδοχές βρίσκονται πιο κοντά σε ότι συμβαίνει στην καθημερινή αστυνομική πραγματικότητα:

- «Συγκεντρωτικό μοντέλο»: το σύνολο της συνεργασίας συντονίζεται από μία υπηρεσία-οργανισμό, υπάρχει συνεχής επίβλεψη και τη διαδικασία καθοδηγεί η προτεραιότητα της κρατικής κυριαρχίας (“state sovereignty”). Τα συνεργαζόμενα μέρη, γνωρίζουν τον εταίρο τους και τον τρόπο που θα διαχειριστεί την παρεχόμενη πληροφόρηση.
- «Αποκεντρωμένο μοντέλο»: ο όγκος της πληροφόρησης που ανταλλάσσεται είναι μεγαλύτερος, όπως επίσης και η ταχύτητα, καθώς η διαδικασία πραγματοποιείται χωρίς αυστηρή επίβλεψη από την κεντρική διοίκηση.
- «Εξειδικευμένο συγκεντρωτικό μοντέλο»: η ροή των πληροφοριών γίνεται υπό έλεγχο, μέσω κεντρικού αρμόδιου οργάνου, ωστόσο σε ειδικές-επείγουσες περιστάσεις, γίνεται απευθείας επαφή με το εξωτερικό.
- «Εξειδικευμένο αποκεντρωμένο μοντέλο»: η συνεργασία πραγματοποιείται απευθείας με τους ξένους ομολόγους, όμως παράλληλα είναι ενήμερη και η κεντρική υπηρεσιακή αρχή.¹⁴⁰

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διεθνής αστυνομική συνεργασία, σύμφωνα και με τα παραπάνω μοντέλα, δεν είναι μία μονόπλευρη υπόθεση, αντίθετα είναι διαδικασία σύνθετη, που απαιτεί διαφορετική αντιμετώπιση κατά περίπτωση. Αυτό σημαίνει ότι ανάλογα με τη φύση του εγκλήματος, τη σοβαρότητά και το κατά πόσο αυτό θίγει, πέρα από τη δημόσια τάξη και την εθνική ασφάλεια ενός κράτους, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την τρομοκρατία, επιλέγονται αντίστοιχα διαφορετικοί τρόποι συνεργασίας.¹⁴¹

¹⁴⁰Anderson Malcolm, *Policing the World: Interpol and the Politics of International Police Cooperation* (Oxford: Oxford University Press, 2004), σελ. 168-185.

¹⁴¹Κατά τον Kenneth Robertson κάποια εγκλήματα απαιτούν στρατηγική ή «καθοδηγούμενη από την πληροφόρηση» προσέγγιση, ενώ άλλα τακτική ή «ερευνητική», γεγονός που προσαρμόζει και το είδος

6.10. Διεθνής αστυνομική συνεργασία & Θεωρία διεθνών σχέσεων

Η διασύνδεση της αστυνόμευσης ή της επιβολής του νόμου με την επιστήμη των διεθνών σχέσεων, μπορεί να φαίνεται προφανής εκ πρώτης όψεως, διά του φαινομένου της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, ωστόσο ακαδημαϊκά δεν έχει προχωρήσει εις βάθος. Το γεγονός αυτό, κατά κάποιον τρόπο «αδικεί» τον ρόλο των αστυνομικών σωμάτων και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, εντός ενός περίπλοκου διεθνούς συστήματος, που χαρακτηρίζεται από μεγάλο εύρος (παραδοσιακών και μη) απειλών ασφάλειας.

Καταρχάς, βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη ο επιστημονικός διάλογος, περί του ρόλου που διαδραματίζει το έθνος-κράτος στη σύγχρονη διεθνή πολιτική και σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης. Κατά τη φιλελεύθερη και νέο-φιλελεύθερη σκέψη, οι εξωτερικές προκλήσεις και η ολοένα και αυξανόμενη αλληλεξάρτηση, έχουν οδηγήσει στην αναβάθμιση της σημασίας των διεθνών οργανισμών και θεσμών, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό υποκαθιστούν τα κράτη και επιδρούν εκφυλιστικά στην έννοια της εθνικής κυριαρχίας. Από την άλλη, ο ρεαλισμός και ο νέο-ρεαλισμός εμμένουν στη Βεστφαλιανή τάξη πραγμάτων, στην κρατική υπεροχή και στον δευτερεύοντα ρόλο των μη κρατικών δρώντων. Παρόλο που οι νεοφιλελεύθεροι έχουν σταδιακά αποδεχθεί ότι το κράτος παραμένει ο κύριος δρών, ωστόσο υπάρχουν ακόμα βασικές διαφοροποιήσεις, σχετικά με τη συμπεριφορά του, τα κίνητρα δράσης, την πιθανότητα συνεργασίας ή διαμάχης και τον τρόπο που ρυθμίζονται οι διακρατικές σχέσεις.

Κατά τη μία άποψη, τα κράτη κινούνται βάσει αμοιβαίων κερδών και υποβοηθούμενα από τους θεσμούς που λειονύουν τις μεταξύ τους διαφορές, επιδιώκουν τη συνεργασία και όχι τη σύγκρουση. Επιπρόσθετα, με όρους θεωρίας παιγνίων, η συνεργασία αντιμετωπίζεται ως μία πολύπλευρη διαδικασία, η οποία δεν είναι ένα παιχνίδι μίας παρτίδας, αλλά μπορεί να βελτιωθεί, εφόσον οι συμμετέχοντες κατ'επανάληψη ("iteration") εξοικειωθούν με τον τρόπο δράσης του αντιπάλου και αποκτήσουν ένα είδος εμπιστοσύνης, κατανοώντας το αμοιβαίο όφελος.

της διεθνούς συνεργασίας, στο συγκεντρωτικό ή αποκεντρωμένο μοντέλο αντίστοιχα. Βλ. Robertson Kenneth, "Practical Police Cooperation in Europe: The Intelligence Dimension", στο Anderson Malcolm, Den Boer Monica (Eds), *Policing Across National Boundaries* (London: Pinter, 1994), σελ. 111.

Σύμφωνα όμως με τις ρεαλιστικές αρχές, η βασική κινητήριος δύναμη είναι το εθνικό συμφέρον και η συμπεριφορά καθορίζεται με τρόπο ορθολογικό στη βάση της επιδίωξης σχετικών κερδών εις βάρος εχθρών και φίλων. Οι διεθνείς θεσμοί σε μία τέτοια κατάσταση έχουν αμελητέα επιρροή, η διαμάχη είναι ο κανόνας και η συνεργασία αποτελεί αποτέλεσμα που προκύπτει μετά από ανάλυση κόστους-οφέλους και με όρους ισχύος. Σε ότι αφορά τη σημασία της επαναληπτικότητας στη διεθνή συνεργασία, θεωρείται ότι δεν επιλύει το πρόβλημα, δηλαδή μία μορφή του «διλήμματος των φυλακισμένων», εφόσον κάθε περίπτωση συνεργασίας («παρτίδας»), ακόμη και μεταξύ των ίδιων εταίρων, είναι ξεχωριστή και διέπεται πάντα από τον συσχετισμό ισχύος και την πρόνοια για το σχετικό κέρδος.

Οι παραπάνω επισημάνσεις, ίσως αρχικά να φαίνονται μη σχετικές με το αντικείμενο των σπουδών αστυνόμευσης, ωστόσο μία προσεκτική ανάλυση, μπορεί να διακρίνει ότι η αστυνόμευση είναι πρώτα από όλα βαθιά συνδεδεμένη με την έννοια του έθνους-κράτους. Εξάλλου κατά τον Max Weber, το κράτος υπάρχει: *«μόνο εφόσον η εκτελεστική του εξουσία επιτυχώς συντηρεί το μονοπώλιο της χρήσης νόμιμης βίας για τη διατήρηση της εσωτερικής τάξης»*.¹⁴² Στο βαθμό που η εξουσία αυτή ασκείται κατά κύριο λόγο από την αστυνομία και τις διάφορες υπηρεσίες επιβολής του νόμου, αυτές αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της κρατικής υπόστασης. Επιπλέον, εάν γίνει αποδεκτή μία διευρυμένη έννοια της ασφάλειας, η οποία ούσα ενιαία (εσωτερική-εξωτερική) περιλαμβάνει την προστασία από ασύμμετρες απειλές, όπως η υπονόμευση του κράτους και του πολιτεύματος, η τρομοκρατία και το σοβαρό-οργανωμένο έγκλημα, καταδεικνύεται ακόμα περισσότερο ο σημαντικός ρόλος της αστυνόμευσης στο πλαίσιο της εσωτερικής συνοχής.

Με βάση αυτά, η πτυχή της αστυνόμευσης που εκφράζει έντονα τη σημασία της για το κράτος, είναι η διεθνής συνεργασία και ειδικότερα το πιο βασικό οργανικό της κομμάτι, η ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης. Συνεπώς, ο υψηλός βαθμός ταύτισης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου με το κράτος και ο τρόπος που αυτές συνεργάζονται σε διεθνές επίπεδο, είναι στοιχεία που μπορούν να συμβάλλουν στην προαγωγή του ακαδημαϊκού διαλόγου για την αιχμή των ζητημάτων της θεωρίας των

¹⁴²Weber Max, *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*, Edited by Roth Guenther, Wittich Claus, (Berkeley, London: University of California Press, 1978), σελ. 54 και Newton Kenneth, Van Deth W. Jan, *Foundations of Comparative Politics: Democracies of the Modern World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), σελ. 22-23. Επίσης βλ. Poggi Gianfranco, *The State: Its Nature, Development and Prospects* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1990), σελ. 5-18.

διεθνών σχέσεων, δηλαδή του σύγχρονου ρόλου των κρατών, της συμπεριφοράς τους, των ορίων της μεταξύ τους συνεργασίας και της σημασίας-επιρροής των διεθνών οργανισμών-θεσμών και καθεστώτων.

Πιο συγκεκριμένα, η πληροφόρηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και το επίπεδο ανταλλαγής της μεταξύ των κρατών, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε σχέση με τη θεωρία διεθνών σχέσεων και χρήζουν μεγαλύτερης εμβάθυνσης, στο βαθμό που αφορούν σε ζητήματα που αγγίζουν τον πυρήνα της εθνικής ασφάλειας, όπως αυτά της τρομοκρατίας. Η ακαδημαϊκή έρευνα για τους ανωτέρω προβληματισμούς, όπως ήδη υποστηρίχθηκε, δεν έχει προχωρήσει σε ικανοποιητικά επίπεδα θεωρητικής διασύνδεσης, ωστόσο υπάρχει ένα σύνολο σκέψεων και απόψεων που μπορεί έμμεσα και άλλοτε άμεσα, να ενταχθεί στους κόλπους της θεωρίας διεθνών σχέσεων. Η ένταξη αυτή βέβαια αποτυπώνεται στην ύπαρξη «αισιόδοξων» και «απαισιόδοξων ή συγκρατημένων» απόψεων για τα όρια της ανταλλαγής πληροφόρησης. Ειδικά στην πρώτη περίπτωση πολύ συχνά, παρατηρείται μία μίξη στοιχείων ιδεαλισμού, νεοφιλελευθέρων απόψεων για τη σημασία των διεθνών θεσμών, κονστρουκτιβιστικών θεωρήσεων περί αυξημένης σημασίας των νορμών, του αυτό-προσδιορισμού, της κουλτούρας, καθώς και κοινωνιολογικών τάσεων περί γραφειοκρατικής αυτονομίας.

6.10.1. «Αισιόδοξη άποψη»

Οι απόψεις που εντάσσονται στην κατηγορία των «αισιόδοξων», αναφέρονται στη διεθνή αστυνομική συνεργασία και ειδικότερα της ανταλλαγής πληροφόρησης, τόσο στην πολυμερή (μέσω θεσμών), όσο και στη διμερή (μέσω της ανάπτυξης διεθνικών δικτύων) μορφή της. Παράλληλα είναι ενθαρρυντικές για την ανάπτυξή της, αναγνωρίζοντας στην παγκοσμιοποίηση και στους διεθνείς θεσμούς, έναν ρόλο «καταλύτη» για την περαιτέρω ποιοτική και ποσοτική εξέλιξη και εμβάθυνσή της.

Η ίδια η έννοια της διεθνικής αστυνόμευσης (“transnational policing”), αποτελεί ένα χαρακτηριστικό απότοκο του φιλελεύθερου τρόπου αντιμετώπισης της διεθνούς πολιτικής. Κατά τον James Sheptycki, η αστυνόμευση δεν αποτελεί πλέον ένα σύνολο πρακτικών που έχουν ως κεντρικό άξονα το κυρίαρχο έθνος-κράτος, αλλά

ακολουθώντας τις παγκόσμιες τάσεις, έχει υποστεί βαθιές αλλαγές.¹⁴³ Έτσι προκύπτει η διεθνική αστυνόμευση, η οποία σχετίζεται απόλυτα με τις εξελίξεις στις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις και κυρίως με το φαινόμενο της παγκόσμιας πολιτικής που οδήγησε σε μετάβαση από μία κρατο-κεντρική συγκρότηση, σε ένα διεθνικό διεθνές σύστημα (“transnational state-system”). Η εκδοχή αυτή αποδέχεται τον μειωμένο πλέον ρόλο των κρατών στη διεθνή πολιτική και την επικράτηση της λογικής ενός κόσμου διασυνδεδεμένου μέσω ενός πλέγματος διαπροσωπικών, εμπορικών και οικονομικών αλληλεξαρτήσεων. Σε μία τέτοια κατάσταση, η διεθνής διακυβέρνηση, επομένως και η αστυνόμευση, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον επιτυχή σχηματισμό θεσμών που μπορούν να υποκαταστήσουν την κρατική δράση, ειδικά στην περίπτωση που το έγκλημα, ξεφεύγει από τα στενά όρια της εδαφικής επικράτειας.¹⁴⁴

Οι Graham Ellison και Nathan Pino αναφέρονται στη σύνδεση του διεθνικού εγκλήματος με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, γεγονός που έχει επιφέρει αναγκαστικές αλλαγές στους τρόπους ανταπόκρισης των κρατών. Αυτό που έχει παρατηρηθεί, είναι μία τάση, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, για πολυμερή αντιμετώπιση τους υφιστάμενου εγκληματικού περιβάλλοντος, κυρίως με το σχηματισμό θεσμών και οργανώσεων, αλλά και τη σύναψη συμφωνιών, παράγοντες που στρέφονται συνήθως εναντίον του διεθνούς εμπορίου ναρκωτικών, της διακίνησης ανθρώπων και της τρομοκρατίας.¹⁴⁵ Τα κράτη πλέον εκχωρούν σημαντικές αρμοδιότητες σε υπερεθνικές οντότητες, οι οποίες διευκολύνουν ή και καθορίζουν τη διεθνή συνεργασία. Το αξιοσημείωτο βέβαια είναι ότι αποδέχονται την άμεση εμπλοκή μεγάλων δυνάμεων, οι οποίες είτε οι ίδιες είτε μέσω των παραπάνω πολυμερών συμπράξεων, προσπαθούν να επιβάλλουν μοντέλα ασφάλειας, άρα και να επηρεάσουν ενδεχομένως το «ισοζύγιο» ανταλλαγής πληροφόρησης, σε άλλα λιγότερο ισχυρά κράτη.

Σύμφωνα με τους Andreas και Nadelmann, η διεθνής συνεργασία που αφορά στην ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης για την καταπολέμηση του εγκλήματος, αντιμετωπίζεται έως ένα βαθμό στο πλαίσιο της ανάπτυξης θεσμών που βασίζονται σε

¹⁴³Sheptycki W.E. James, “Accountability Across the Policing Field: Towards A General Cartography of Accountability in Post-Modern Policing”, *Policing and Society*, Vol. 12, No. 4, 2002, σελ. 323.

¹⁴⁴Βλ. Sheptycki W.E. James, “Introduction”, στο Sheptycki W.E. James (Ed.), *Issues in Transnational Policing* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014), σελ. 2-18.

¹⁴⁵Ellison Graham, Pino W. Nathan, *Globalization, Police Reform and Development: Doing it the Western Way?* (Hampshire & New York: Palgrave Macmillan, 2012), σελ. 23-28.

αμοιβαία συμφέροντα (“mutual interests”), της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης, αλλά και διεθνικών τάσεων. Βέβαια, οι ίδιοι δεν χρησιμοποιούν το ανωτέρω σκεπτικό ως αποκλειστική ερμηνεία του φαινομένου της αστυνομικής συνεργασίας, αλλά κατ’ομολογία τους ενσωματώνουν στοιχεία του κονστρουκτιβισμού, καθώς και του ρεαλισμού. Στην πρώτη περίπτωση παρατηρούν ότι οι μεγάλες δυτικές δυνάμεις, μέσω των θεσμών δεν πραγματοποιούν «εξαγωγή» μόνο πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, αλλά ταυτόχρονα ιδεολογίας και ηθικής, μέσω της προσπάθειας επιβολής των δικών τους αντιλήψεων περί εγκληματικότητας. Η περίπτωση της ρεαλιστικής ερμηνείας, είναι και η πιο καταλυτική, παρόλο που η παραδοχή της γίνεται έμμεσα. Πρόκειται για την αναγκαστική συναίνεση και συνεργασία που λαμβάνει χώρα, ιδίως στο πλαίσιο της «ηγεμονικού τύπου ηγεσίας» (“hegemonic leadership”), γεγονός που έχει άμεση απόδειξη, εάν μελετηθεί η «επιθετική» δράση των Η.Π.Α. σε παγκόσμιο επίπεδο, διά του ουσιαστικού ελέγχου βάσει των εθνικών τους συμφερόντων, σχεδόν κάθε οργανισμού διεθνούς συνεργασίας.¹⁴⁶

Ένας άλλος βασικός παράγοντας που έχει σχέση με την ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων, είναι η έννοια της εμπιστοσύνης (“trust”). Κατά τους Hufnagel και McCartney, η αμοιβαία εμπιστοσύνη και η νομιμοποίηση θεσμών και καθεστώτων, έχουν καταλυτική σημασία ώστε να επιτευχθεί και να προαχθεί η συνεργασία που οδηγεί σε ανταλλαγή πληροφόρησης, μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Οι διεθνείς οργανισμοί αστυνόμευσης, μπορούν να συμβάλλουν στην οικοδόμηση κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των συμβαλλόμενων πλευρών και έτσι να διευκολύνουν τη συνεργασία. Βέβαια, οι ανωτέρω μελετητές αναγνωρίζουν ότι σε πρακτικό επίπεδο, η επίτευξη της εμπιστοσύνης δεν είναι πάντα εύκολο να επέλθει, ιδιαίτερα στο επίσημο πλαίσιο θεσμών. Αντίθετα, είναι πιο εφικτή η ανάπτυξη ανεπίσημων διεθνικών δεσμών και δικτύων αλληλεξάρτησης. Ωστόσο στην ανάλυσή των εμποδίων της συνεργασίας δεν εστιάζουν στα αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα και στην εξωτερική πολιτική, αλλά γενικά σε γλωσσικά, τεχνικά και γραφειοκρατικά ζητήματα.¹⁴⁷

Ο Michael Bayer, σχετικά με την ανταλλαγή αστυνομικής πληροφόρησης στάθηκε και αυτός, όχι τόσο στη δύναμη των θεσμών, αλλά στις προϋποθέσεις που δημιουργεί

¹⁴⁶Andreas Peter Nadelmann Ethan, (2006), op. cit., σελ. vii-viii και 242-248.

¹⁴⁷Hufnagel Saskia, McCartney Carole, “Introduction”, στο Hufnagel Saskia, McCartney Carole (Eds.), *Trust in International Police and Justice Cooperation* (Oxford & Portland, OR: Hart Publishing, 2017), σελ. 1-5.

η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική επανάσταση, για την απόκτηση ατομικών ή υπηρεσιακών πρωτοβουλιών, αποκέντρωση, αυτονόμηση από την κεντρική κυβερνητική εξουσία και σχηματισμό τελικά διεθνικών επαγγελματικών δικτύων.¹⁴⁸ Στην λογική αυτή, δανείζεται κάποια από τα επιχειρήματα της Anne Marie Slaughter, περί βαθμιαίας επικράτησης του υπερ-κυβερνητικού μοντέλου παγκόσμιας διακυβέρνησης, μέσω κυβερνητικών δικτύων (“Government networks”) κατά το οποίο οι συνεχείς αλληλεπιδράσεις έχουν ως αποτέλεσμα ένα διαρκώς αυξανόμενο σύνολο κανόνων και αμοιβαίας κατανόησης, που δεσμεύει τα εμπλεκόμενα μέρη, ώστε να συνεργαστούν αποτελεσματικά.¹⁴⁹

Το ζήτημα της αναζήτησης αμοιβαίων κερδών, απασχόλησε με έμμεσο τρόπο τον Anthony Balzer, ο οποίος ισχυρίζεται ότι η κινητήριος δύναμη και ουσιαστικά η προστιθέμενη αξία της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας έγκειται στα οφέλη από την καταπολέμηση ενός κοινού εχθρού: *«Ηγέτες, πολιτικοί και άλλοι συχνά εφαρμόζουν την αρχή του συγκρητισμού, δηλαδή την απειλή που προέρχεται από έναν κοινό εχθρό και την επικέντρωση σε έναν κοινό στόχο, πράγματα που ενώνουν και κινητοποιούν τους ανθρώπους. Το διεθνικό έγκλημα, φαίνεται πως έχει αναλάβει το ρόλο του κοινού εχθρού για την ανθρωπότητα».*¹⁵⁰

Εκτός από τις παραπάνω παραμέτρους της διεθνούς συνεργασίας, ο Mathieu Deflem έθεσε και αυτήν της διασύνδεσης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, με την άσκηση πολιτικής. Διατυπώνοντας την «Γραφειοκρατική θεωρία» του (“Bureaucratization theory”), υποστήριξε ότι οι αστυνομικές ειδικότερα υπηρεσίες μπορούν να συνεργαστούν αποτελεσματικότερα, μόνο εάν αποκτήσουν έναν βαθμό αυτονομίας από τα κέντρα άσκησης πολιτικής. Η «από-πολιτικοποίηση» της αστυνόμευσης είναι

¹⁴⁸Bayer D. Michael, (2010), op. cit., σελ. 38-40.

¹⁴⁹Βλ. Slaughter Anne Marie, “Government Networks: The Heart of the Liberal Democratic Order”, στο Fox H. Gregory, Roth R. Brad (Eds.), *Democratic Governance and International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), σελ. 199-238, Slaughter Anne Marie, “Breaking Out: the Proliferation of Actors in the International System” στο Dezalay Yves, Garth G. Bryant (Eds.), *Global Prescriptions: The Production, Exploration and Importation of a New State Orthodoxy* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002), σελ. 12-36, Slaughter Anne Marie, “Governing the Global Economy Through Government Networks”, στο Byers Michael (Ed.), *The Role of Law in International Politics: Essays in International Relations and International Law* (New York: Oxford University Press, 2000), Slaughter Anne Marie, “Global Government Networks, Global Information Agencies and Disaggregated Democracy”, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 24, No. 4, 2003.

¹⁵⁰Balzer J. Anthony, “International Police Cooperation: Opportunities and Obstacles”, στο Pagon Milan (Ed.), *Policing in Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge With Experience From the West* (Slovenia, Ljubljana: College of Police and Security Studies, 1995), σελ. 4.

λοιπόν μία βασική προϋπόθεση για τη διεθνή αστυνομική συνεργασία.¹⁵¹ Η δυνατότητα όμως για να πραγματοποιηθεί η απεξάρτηση αυτή, είναι τουλάχιστον ουτοπική, εάν ληφθεί υπόψιν το γεγονός ότι η ίδια η έννοια της αστυνόμευσης είναι σχεδόν σύμφυτη με την ύπαρξη του κράτους, άρα είναι και βαθιά πολιτικοποιημένη.¹⁵² Επεκτείνοντας τους συλλογισμούς του, κυρίως σε ότι έχει να κάνει με την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, εξέφρασε την άποψη ότι τόσο οι διεθνείς οργανισμοί, όσο και τα διεθνικά δίκτυα επικοινωνίας μεταξύ των αστυνομικών σωμάτων, καθιστούν τη συνεργασία αποτελεσματική, συμβάλλοντας στην απεμπλοκή της από την άσκηση εξωτερικής πολιτικής.¹⁵³

Συμπερασματικά, το σύνολο των θεωρήσεων που αντιμετωπίζουν τη διεθνή αστυνομική συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφόρησης με αισιόδοξο τρόπο, κινούνται σε συγκεκριμένους βασικούς άξονες που εκφράζονται κατά κύριο λόγο από νέο-φιλελεύθερες αρχές της διεθνούς πολιτικής, ενίοτε και με προσμίξεις άλλων στοιχείων. Οι άξονες αυτοί είναι:

- Το κράτος: ο ρόλος του είναι πλέον λιγότερο σημαντικός στη διεθνή διακυβέρνηση, έχει μετασηματιστεί κατά κάποιον τρόπο από την παγκοσμιοποίηση και ασκεί μικρότερη επιρροή στις πρωτοβουλίες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου.
- Η ισχύς: η διεθνή αστυνομική συνεργασία δεν πραγματοποιείται τόσο με όρους ισχύος, όσο στη βάση σχέσεων που στηρίζονται σε κοινή κουλτούρα, αντίληψη, νομικά πλαίσια και επαγγελματικά δίκτυα. Επίσης θεωρείται, αν όχι αποσυνδεδεμένη από την πολιτική γενικά και την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής ειδικότερα, τουλάχιστον ανήκουσα στο πεδίο της χαμηλής πολιτικής (“low politics”), το οποίο επηρεάζεται λιγότερο από το διεθνές ισοζύγιο ισχύος.
- Οι διεθνείς θεσμοί-οργανισμοί: είναι αυτοί που δίνουν τον τόνο της συνεργασίας, τη διευκολύνουν και εξομαλύνουν τις υπάρχουσες διαφορές συμφερόντων, μεταξύ των κρατών.

¹⁵¹Deflem Mathieu, “Bureaucratization and Social Control: Historical Foundations of International Police Cooperation”, *Law & Society Review*, Vol. 34, No. 3, 2000, σελ. 739-778.

¹⁵²Για μία επικριτική άποψη στην «από-πολιτικοποίηση» της αστυνόμευσης, βλ. Yapsan Hikmet, *International Police Cooperation on Countering Transnational Terrorism* (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 2012), σελ. 8.

¹⁵³Deflem Mathieu, “Police and Counter-Terrorism: A Sociological Theory of International Cooperation”, στο Aydinli Ersel (Ed.), *Emerging Transnational (In)Security Governance: A Statist-Transnationalist Approach* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 163-172.

- Το κέρδος: τα κράτη επιλέγουν τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφόρησης, με δεδομένο ότι θα αποκομίσουν αμοιβαία οφέλη, εάν αντιμετωπιστεί επαρκώς μία κοινή ασύμμετρη απειλή, όπως το διεθνικό έγκλημα και η τρομοκρατία.
- Η επανάληψη: η επαναλαμβανόμενη συνεργασία διά της ανταλλαγής πληροφόρησης, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την εξοικείωση με τον αντίπαλο ή σύμμαχο, αυξάνοντας την μεταξύ τους αξιοπιστία. Σε αυτήν την περίπτωση προσφέρεται μία ιδιότυπη λύση στο ρεαλιστικό παίγνιο του «διλήμματος των φυλακισμένων», κατά την οποίαν μεσοπρόθεσμα θα επιλεγεί το βέλτιστο αποτέλεσμα τα συνεργασίας και όχι της αποστασίας ή της εξαπάτησης.
- Η εμπιστοσύνη: εν τέλει το βασικό ζητούμενο για τη διεθνή συνεργασία είναι η ύπαρξη εμπιστοσύνης. Αυτή εξασφαλίζεται μέσω της μειωμένης κρατικής-κυβερνητικής επιρροής, της αποπολιτικοποίησης της αστυνόμευσης, της δράσης των θεσμών, των διεθνικών δικτύων επικοινωνίας, της κοινής αντίληψης περί προτεραιότητας των αμοιβαίων κερδών και της επανάληψης επιτυχών «επεισοδίων» συνεργασίας.

6.10.2. «Απαισιόδοξη άποψη» & Πολιτικός ρεαλισμός

Η απαισιόδοξη άποψη περί διεθνούς συνεργασίας δεν αποκλείει το ενδεχόμενο αυτή να λαμβάνει χώρα, ούτε και εκ των προτέρων επικρίνει τη χρησιμότητά της. Αντίθετα, θεωρεί πως είναι απαραίτητη για την πρόληψη και καταστολή της διεθνούς εγκληματικότητας, πολλώ δε μάλλον για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η ειδοποιός διαφορά της έχει να κάνει με το ότι αναγνωρίζει τα όριά της και τα κομβικά εμπόδια που τίθενται για την απόλυτη επιτυχία της, με βάση το ρόλο του κράτους, της πολιτικής, της εθνικής κυριαρχίας, των διεθνών θεσμών και τα συμφέροντα των κρατών.

Με λίγα λόγια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ταυτίζεται με τις βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού και δη της δομικής του μορφής, ενώ σκοπός δεν είναι η απαξίωσή της, αλλά η συνειδητοποίηση των αληθινών δυνατοτήτων και η διεξαγωγή της σε πραγματιστικό πλαίσιο. Σε ότι αφορά, τη σχέση της ανταλλαγής πληροφόρησης

αστυνομικής φύσης με την αυτήν της παραδοσιακής έννοιας, θα πρέπει να τονιστεί ότι το ρεαλιστικό παράδειγμα έχει εφαρμογή, η οποία αυξάνεται ανάλογα με την ποιότητα της πρώτης. Άλλωστε, η πληροφόρηση αντιμετωπίζεται πλέον ως «ολοκληρωμένη» έννοια με κοινές παραμέτρους. Ως προς τις βασικές αρχές της, τόσο οι υπηρεσίες εθνικής ασφάλειας όσο και αυτές της επιβολής του νόμου, μπορούν και πρέπει να έχουν μία κοινή συνισταμένη. Αυτό σημαίνει ότι δεν αποκλείεται η συνεργασία σε υποθέσεις που όντως ο εγκληματικός αντίπαλος είναι κοινός και όλες οι πλευρές επωφελούνται. Στο βαθμό όμως που η κατεχόμενη από αστυνομικές υπηρεσίες πληροφόρηση προσεγγίζει τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας ενός κράτους, τότε αρχίζουν να υφίστανται και τα όρια της συνεργασίας, είτε διμερώς είτε στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών.

Οι προφανείς περιπτώσεις που μία υπηρεσία επιβολής του νόμου ή αστυνομικό σώμα, αδυνατεί να ανταλλάξει σε πλήρη έκταση πληροφορίες, θα μπορούσε να είναι κλασικές απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας, όπως η δράση μυστικών υπηρεσιών άλλων χωρών. Ακόμα και εγκληματικές δραστηριότητες που φαινομενικά θα μπορούσαν να καταδείξουν ένα πεδίο συνεργασίας, όπως το εμπόριο ναρκωτικών και το οργανωμένο έγκλημα, υπό ορισμένες συνθήκες, ενέχουν εμπόδια στην επίτευξη απόλυτης συνεργασίας. Αυτό συμβαίνει καθώς, η ενιαία πλέον σημασία της ασφάλειας, δεν αποκλείει την ύπαρξη «συγκοινωνούντων δοχείων», μεταξύ κρατικών και μη κρατικών δρώντων. Για παράδειγμα, ένα αστυνομικό σώμα που διαπιστώνει την εμπλοκή ποινικών εγκληματιών σε δραστηριότητες που απειλούν την κρατική ασφάλεια, δύσκολα θα προέβαινε σε εκτεταμένη ανταλλαγή πληροφοριών με άλλα κράτη, αλλά θα «προσπάτευε» σημαντικό μέρος των πληροφοριών του.

Εκτός όμως από αυτές τις περιπτώσεις, η διεθνής τρομοκρατία, αντίθετα από τις προσδοκίες που εκπηγάζουν από τη νέο-φιλελεύθερη θεώρηση των διεθνών σχέσεων, φαίνεται πως αποτελεί πεδίο που έχει κρατικά «στεγανά» και δυσκολεύει ιδιαίτερα τη συνεργασία. Σε αυτόν λοιπόν τον τομέα, θα μπορούσε να επικεντρωθεί η σύγχρονη ακαδημαϊκή έρευνα, με δεδομένη την πρόσφατη έντονη δράση της νέας ισλαμιστικής τρομοκρατίας και την παροχή πληθώρας περιπτωσιολογικών μελετών.

Κατά τη ρεαλιστική σκέψη λοιπόν, το κράτος παραμένει ο κύριος δρών στις διεθνείς σχέσεις, ενώ ο ρόλος του δεν έχει μετασηματιστεί, αλλά τουναντίον ενισχυθεί. Αυτό προκύπτει από την κατά κύριο λόγο κρατο-κεντρική αντιμετώπιση βασικών απειλών ασφάλειας, με προεξάρχουσα τη διεθνή τρομοκρατία. Παράλληλα με δεδομένη την

άρρηκτη σχέση κράτους και αστυνόμευσης, η οποία αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις λειτουργίες, συνάγεται ότι ο κρατικός ρόλος στη διαμόρφωσή της παραμένει αποκλειστικός. Αυτό σημαίνει ότι παράμετροί της, όπως η διεθνής αστυνομική συνεργασία και κατ'επέκταση η ανταλλαγή πληροφόρησης, γίνεται υπό την ευθύνη του κράτους, για λογαριασμό του και σύμφωνα με τις κυβερνητικές επιταγές.

Εάν η ανταλλαγή αστυνομικών πληροφοριών και πληροφόρησης είναι μία κρατική υπόθεση, τότε αναπόφευκτα είναι και πολιτικοποιημένη διαδικασία. Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τελείται, στις πλείστες των περιπτώσεων, στη βάση της χάραξης της εθνικής εξωτερικής πολιτικής και όχι ανεξάρτητα από αυτήν. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της «υψηλής αστυνόμευσης», δηλαδή αυτής που αφορά σε ζητήματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Ουσιαστικά, η εναρμόνιση με την πολιτική, καθιστά την πληροφόρηση ως έναν από τους παράγοντες κρατικής ισχύος και επομένως η ανταλλαγή της ή μη, είναι καθαρά θέμα ορθολογικού υπολογισμού κόστους-οφέλους, με γνώμονα το εθνικό συμφέρον.¹⁵⁴

Η ανταλλαγή πληροφόρησης είναι επομένως μία δύσκολη υπόθεση και οπωσδήποτε είναι αδύνατον να είναι πλήρης και ολοκληρωτική. Κατά τον Neil Walker, ειδικά οι επίσημες μορφές συνεργασίας είναι κεντρικά κατευθυνόμενες και αποτελούν ζήτημα «υψηλής πολιτικής»: «*Η πολιτική επιρροή συγκρατεί τη δράση των αστυνομικών εντός των εθνικών συνόρων, γεγονός που καταμαρτυρεί την ιδιαίτερα στενή σχέση μεταξύ αστυνόμευσης και του έθνους-κράτους*».¹⁵⁵

Τα ζητήματα εθνικής κυριαρχίας (“national sovereignty”) διαδραματίζουν σοβαρό ρόλο και στην περίπτωση της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας.¹⁵⁶ Ακόμα και μελετητές που αντιμετωπίζουν θετικά τις δυνατότητες της διεθνούς συνεργασίας, εν τέλει παραδέχονται πως χωρίς την αυτονόμηση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου από την πολιτική, δεν είναι εφικτό να αρθούν τα όρια που προέρχονται από αυτή τη σχέση. Τα εθνικά συμφέροντα συνεχίζουν να είναι παρόντα, παρά τις επιρροές της παγκοσμιοποίησης, ειδικά για τη δράση αστυνομικών υπηρεσιών εκτός των εθνικών

¹⁵⁴Βλ. Mawby I. Rob, (2008), *op. cit.*, σελ. 39.

¹⁵⁵Walker Neil, “European Integration and European Policing: A Complex Relationship”, στο Anderson Malcolm, Den Boer Monica (Eds.), *Policing Across National Boundaries* (London: Pinter, 1994), σελ. 22-45.

¹⁵⁶Lewis Chris, “International Structures and Transnational Crime”, στο Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Alan (Eds.), *Handbook of Criminal Investigation* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2007), σελ. 177.

συνόρων, εφόσον αυτές παραμένουν προσδεμένες στη λογική της προστασίας του αποκλειστικού δικαιώματος της κρατικής άσκησης βίας.¹⁵⁷

Ο Mathieu Deflem πολύ χαρακτηριστικά κάνει λόγο για μία «επιμονή της εθνικότητας» (“nationality persistence”), σε ότι αφορά τη διεθνή αστυνόμευση, η οποία εκφράζεται μέσω μιας σειράς αντικειμενικών παρατηρήσεων:

- Μονομερής δράση: Οι εθνικές αστυνομικές υπηρεσίες προτιμούν η μονομερή δράση, ακόμα και από τη διμερή συνεργασία, εφόσον έχουν τη δυνατότητα να το πράξουν.
- Επιλεκτική συνεργασία: οι διακανονισμοί συνεργασίας προτιμώνται κατά κανόνα σε προσωρινή βάση, όχι μέσω πολυμερών οργανισμών και επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες υποθέσεις έως ότου επιτευχθούν οι αντικειμενικοί σκοποί.
- Εθνική κυριαρχία: ακόμη και στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών, δεν προκύπτουν υπερεθνικές δομές αστυνόμευσης, καθώς οι συμμετέχοντες σέβονται τους επιμέρους εθνικά προσδιορισμένους στόχους.¹⁵⁸

Η θεώρηση της διεθνούς συνεργασίας υπό την οπτική γωνία της κρατικής πρωτοκαθεδρίας, λαμβάνει αναπόφευκτα υπόψιν και την πτυχή της ισχύος.¹⁵⁹ Κατά μία εκδοχή του δομικού ρεαλισμού, τα κράτη επιδιώκουν την επιβίωσή τους, κυρίως μέσω της διατήρησης της εθνικής ισχύος τους, ωστόσο αυτό δεν αποκλείει την πιθανότητα, εφόσον νιώσουν ασφαλή να επιδιώξουν να την αυξήσουν. Εάν γίνει αποδεκτό ότι η αστυνομικού τύπου πληροφόρηση, μπορεί να αποτελεί έναν από τους συντελεστές ισχύος, τότε γίνεται κατανοητό ότι μεγάλες δυνάμεις χρησιμοποιούν ενίοτε στρατηγικές διεθνούς συνεργασίας, με πολιτικούς σκοπούς, έτσι ώστε να προωθήσουν τη δική τους ατζέντα ασφάλειας και να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για παγκόσμια κυριαρχία ή τουλάχιστον επέκταση της περιφερειακής τους επιρροής. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε με τις απόπειρες ελέγχου διεθνών οργανισμών είτε με προσφορά παροχής συνεργασίας και γενικότερης βοήθειας σε λιγότερο ισχυρά κράτη, πράγμα που

¹⁵⁷Deflem Mathieu, (2002), op. cit., σελ. 28.

¹⁵⁸Deflem Mathieu, “Policing”, στο Robertson Roland, Scholte Jan Aart (Eds.), *Encyclopedia of Globalization* (New York: Routledge, 2007), σελ. 970-973.

¹⁵⁹Σε ακραία μορφή η προβολή ισχύος εκφράζεται με τον «ηγεμονισμό», ο οποίος προκύπτει λόγω των ανισοροπιών ισχύος μεταξύ των κρατών. Η κατάληξη αυτή είναι ιδιαίτερα πιθανή σε ένα μονοπολικό διεθνές σύστημα και είναι φυσιολογικό να έχει προεκτάσεις ακόμα και στην διεθνή αστυνομική συνεργασία.

κατά την Martha Huggins είναι μία από τις μορφές που υποβοηθούν την απόκτηση πολιτικού ελέγχου επί αυτών.¹⁶⁰

Σχετικό παράδειγμα αποτελεί ο κεντρικός ρόλος των Η.Π.Α., οι οποίες αδιαμφισβήτητα, μέσω μη συμμετρικών συσχετισμών ισχύος επιχειρούν να καταστούν ένας παγκόσμιος κόμβος συνεργασίας, με βασικό σκοπό να προωθήσουν θεμελιώδη εθνικά συμφέροντα, που εκτείνονται από τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, μέχρι και άλλα ζητήματα εθνικής ασφάλειας.¹⁶¹

Όταν η εγκληματικότητα αφορά στην ίδια την τρομοκρατία ή έχει προφανείς διασυνδέσεις με αυτή, τότε τα παραπάνω έχουν ακόμα μεγαλύτερη εφαρμογή και η σχετική πληροφόρηση αποκτά καθαρά εθνική διάσταση. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου δεν θα συνεργαστούν γενικά σε υποθέσεις αντιμετώπισης του ποινικού εγκλήματος, αλλά σε συγκεκριμένες-εξειδικευμένες περιπτώσεις, δύσκολα θα εκχωρήσουν μέρος της κυριαρχίας τους, καθόσον με αυτόν τον τρόπο αντιλαμβάνονται την πληροφόρηση.

Η Nadia Gerspacher, με αφορμή την εμφάνιση στο προσκήνιο της τρομοκρατίας, περιγράφει τις δυνατές διακυμάνσεις της αστυνομικής συνεργασίας, πάντα υπό το πρίσμα της συσχέτισης με την πολιτική: «*Η αστυνομική συνεργασία έχει περάσει από διάφορες φάσεις-κύκλους. Το πολιτικό κίνητρο που κάποτε ενθάρρυνε αστυνομικές υπηρεσίες να μοιράζονται πληροφορίες, για μία περίοδο εξασθένησε και δόθηκε έμφαση στη συνεργασία για συγκεκριμένες ποινικές υποθέσεις. Στο σύγχρονο όμως, καθοδηγούμενο από την ασφάλεια περιβάλλον, η πολιτική διάσταση είναι και πάλι παρούσα, καθώς οι αστυνομικές στρατηγικές, στρέφονται εναντίον της τρομοκρατίας*».¹⁶²

Η παραπάνω παρατήρηση αναφέρεται έμμεσα σε ιστορικά στοιχεία εξέλιξης της αστυνόμευσης, η οποία σε πρώτη φάση ασχολήθηκε και με τη δίωξη πολιτικής φύσης

¹⁶⁰Huggins K. Martha, *Political Policing: The United States and Latin America* (Durham, NC: Duke University Press, 1998), σελ. 19.

¹⁶¹Βλ. Andreas Peter, Nadelmann Ethan, (2006), op. cit., σελ. 241-248, Deflem Mathieu, “The Boundaries of International Cooperation: Problems and Prospects of U.S.-Mexican Policing”, στο Amir Menachem, Einstein Stanley (Eds.), *Police Corruption: Challenges for Developed Countries-Comparative Issues and Commissions of Inquiry* (Huntsville, TX: Office on International Criminal Justice, 2004), σελ. 93-122, Deflem Mathieu, “Social Control and the Policing of Terrorism: Foundations for a Sociology of Counter-Terrorism”, *American Sociologist*, Vol. 35, No. 2, 2004, σελ. 75-92, Deflem Mathieu, “Global Rule of Law or Global Rule of Law Enforcement? International Police Cooperation and Counter-Terrorism”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 603, No. 1, 2006, σελ. 240-252, Deflem Mathieu, “International Policing: The Role of the United States” στο Wright Alan Richard, Miller J. Mitchell (Eds.), *Encyclopedia of Criminology* (New York: Routledge, 2005), σελ. 808-812.

¹⁶²Gerspacher Nadia, (2008), op. cit., σελ. 169.

εγκλημάτων, όπως η δράση των πρώτων αναρχικών, κατά τον 19° αιώνα. Στη συνέχεια, η διεθνής συνεργασία επικεντρώθηκε σε θέματα κοινού ποινικού δικαίου, τα οποία από τη φύση τους είναι λιγότερο πολιτικοποιημένα, καθώς είναι σαφές ότι η σχετική ανταλλαγή πληροφοριών απομακρύνεται από την άσκηση πολιτικής, άρα συναντά και λιγότερα εμπόδια.¹⁶³ Η διεθνής όμως τρομοκρατία επανέφερε στο προσκήνιο την πρωτοκαθεδρία της κρατικής πολιτικής για την εθνική ασφάλεια.

Σε αυτό το διεθνές περιβάλλον ασύμμετρων απειλών δημιουργήθηκαν σημαντικές προσδοκίες για τη λειτουργία των θεσμών, των οργανισμών και των καθεστώτων, προκειμένου να δοθεί μία λύση και να υπερκεραστούν οι κρατικοί ανταγωνισμοί και τα συμφέροντα. Μία ρεαλιστική ανάλυση, δεν απαξιώνει το ρόλο της πολυμερούς συνεργασίας μέσω θεσμών, καθώς αυτή είναι εφικτή σε αρκετές περιπτώσεις, ειδικά σε θέματα «χαμηλής» εγκληματικότητας, αλλά και όταν τα συμφέροντα των κρατών το επιτρέπουν. Ακριβώς όμως αυτή η τελευταία επισήμανση είναι που κάνει τη διαφορά, εφόσον οι διεθνείς οργανισμοί αστυνόμευσης προωθούν την ανταλλαγή πληροφορίας, μέχρι το σημείο που συγκλίνουν τα κρατικά συμφέροντα. Αυτά δεν διαμορφώνονται εντός των οργανισμών, αλλά υφίστανται ούτως ή άλλως και καθοδηγούν τη δράση τους, θέτοντας ταυτόχρονα όρια και στη συνεργασία. Μία πολυμερής συνεργασία ανταλλαγής πληροφορίας, μπορεί να είναι αποτελεσματική μέχρι το σημείο που αρχίζουν να αποκλίνουν οι προσανατολισμοί των συμμετεχόντων και εξαρτάται πάνω από όλα, από την πολιτική βούληση, η οποία με τη σειρά της καθορίζεται από τις κρατικές αντιλήψεις για το συσχετισμό ισχύος.¹⁶⁴

Ειδικά στην περίπτωση της τρομοκρατίας, όπου οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται έχουν κρίσιμο χαρακτήρα, η μεσολάβηση των θεσμών παρουσιάζει σημαντικούς περιορισμούς και αυτό οφείλεται στην υφιστάμενη πολιτική ευαισθησία και στην έλλειψη εμπιστοσύνης τόσο μεταξύ των κρατών, αλλά και στους ίδιους τους θεσμούς.¹⁶⁵ Το ζήτημα της εμπιστοσύνης είναι κομβικό για την αποτελεσματικότητα της ανταλλαγής πληροφορίας, τόσο διμερώς, όσο και στην περίπτωση της

¹⁶³Τα εμπόδια και σε αυτήν την περίπτωση όμως, δεν είναι μηδαμινά. Όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, ακόμα και το έγκλημα του κοινού ποινικού δικαίου, μπορεί υπό προϋποθέσεις να έχει πολιτικές προεκτάσεις. Αυτό συμβαίνει όταν υπάρχει «υπόγεια», ακόμα και ακούσια σχέση μεταξύ «χαμηλής» εγκληματικότητας και εθνικών ζητημάτων, αλλά και σε περιπτώσεις που το κοινό έγκλημα, αποκτά εργαλειακό χαρακτήρα για την εξωτερική πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα ζητήματα εκδόσεων εγκληματιών σε κράτη που έχουν διαπράξει παράνομες πράξεις, αλλά υπάρχει άρνηση, καθώς η υπόθεση εντάσσεται σε ευρύτερες ισορροπίες ισχύος.

¹⁶⁴Greene R. Jack, (2007), op. cit., σελ. 696.

¹⁶⁵Treverton F. Gregory, Wollman Matt, Wilke Elizabeth, Lai Deborah, (2011), op. cit., σελ. 61-65.

συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς και αυτό που πολλές φορές περιορίζει τη συνεργασία είναι οι ανησυχίες για τυχόν κατάληξη πολύτιμων πληροφοριών σε τρίτους αποδέκτες με αντιθετικά συμφέροντα. Κατά τους Savona και Williams, οι «άγνωστοι αποδέκτες» είναι σαφώς ένας από τους ανασταλτικούς παράγοντες: *«Η πληροφορία είναι ένα κρίσιμο αγαθό για την αστυνομική συνεργασία. Η ανταλλαγή πληροφοριών συνεπάγεται ευρύτερα κέρδη για την αντιμετώπιση του διεθνικού εγκλήματος, ωστόσο υπόκειται πάντα σε ανησυχίες που σχετίζονται με εγγενή ρίσκα ασφάλειας κατά τη μετάδοση ευαίσθητων πληροφοριών σε σχετικά άγνωστους αποδέκτες»*.¹⁶⁶

Η διεθνής αστυνομική συνεργασία και δη αυτή που επικεντρώνεται σε θέματα εθνικής ασφάλειας και αντιτρομοκρατίας, καθορίζεται και από ένα άλλο στοιχείο, αυτό της απόκτησης και διαχείρισης των κερδών. Σε ένα άναρχο διεθνές περιβάλλον τα κράτη αναγκαστικά ανταγωνίζονται για την ακεραιότητά της εθνικής τους ασφάλειας και σε κάποιες περιπτώσεις συνεργάζονται όταν διαβλέπουν αμοιβαία οφέλη. Η συνεργασία όμως που επιτυγχάνεται έχει όρια, όχι μόνο εξαιτίας της κρατικής υπεροχής στην αστυνόμευση, της πρωτοκαθεδρίας των εθνικών συμφερόντων και της έλλειψης εμπιστοσύνης. Ένα σημαντικό στοιχείο που δίνει τον ρυθμό κυρίως στην ανταλλαγή πληροφόρησης, είναι το γεγονός ότι τα κράτη διά των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, προτιμούν τα σχετικά έναντι των απόλυτων κερδών. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι στο πλαίσιο μίας συνεργασίας, ειδικά για θέματα που αφορούν την εθνική ασφάλεια, η διανομή μίας πληροφορίας που φαινομενικά ωφελεί και τις δύο πλευρές, μπορεί στην πραγματικότητα να πλήττει τα συμφέροντα του κράτους που την παρέχει, εφόσον η απόκτησή της, από έναν άλλο (συμμαχικό ή εχθρικό), συνεπάγεται πλεονεκτήματα που δεν είναι αποδεκτά, για το μεταξύ τους ισοζύγιο ισχύος.

Το πρόβλημα αυτό δεν έχει ξεπεραστεί πλήρως με τη μεσολάβηση της συμμετοχής σε διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς και πολλές φορές τα κράτη καταφεύγουν στη διμερή συνεργασία, που θεωρείται πιο «ασφαλής», η οποία όμως και πάλι δεν λύνει το ζήτημα της προτίμησης των σχετικών έναντι των απόλυτων κερδών.

Σε συνέχεια των παραπάνω, ο Malcolm Anderson υποστηρίζει επίσης την άποψη περί περιορισμένων δυνατοτήτων αντιτρομοκρατικής συνεργασίας: *«Η αποτελεσματική και συνεχιζόμενη συνεργασία στο πεδίο της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας είναι σχεδόν αδύνατον να επιτευχθεί, διότι η βάση της αυτού του είδους*

¹⁶⁶Savona U. Ernesto, Williams Phil (Editors), *The United Nations and Transnational Organised Crime* (Abingdon, Oxon & New York: Frank Cass, 2005), σελ. 92-93.

της συνεργασίας, πρέπει να είναι η θεμελιώδης συναίνεση των κυβερνήσεων σε πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς και όχι στην απλή δίωξη του εγκλήματος». ¹⁶⁷ Το σημαντικό στοιχείο στην διατύπωση αυτή, είναι η διαπίστωση περί εγγενούς αδυναμίας της συνέχειας της συνεργασίας. Σε ένα διεθνές σύστημα που χαρακτηρίζεται από τον διακρατικό ανταγωνισμό για την επιβίωση και τουλάχιστον για τη διατήρηση της ασφάλειας, η συνεργασία μπορεί να είναι μόνο αποσπασματική, με συνεχείς υπολογισμούς των εκατέρωθεν συμφερόντων. Η επανάληψη επιτυχημένων φάσεων δεν συνεπάγεται κατ'ανάγκη, την απόκτηση εμπιστοσύνης και δεν διασφαλίζει το ότι οι επόμενες προσπάθειες θα επιτύχουν, καθώς τα κράτη αντιμετωπίζουν την κάθε περίπτωση ή «παρτίδα», αν μιλήσει κάποιος με όρους της θεωρίας παιγνίων, με τρόπο ξεχωριστό.

Στην περίπτωση της διεθνούς ανταλλαγής πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η ανωτέρω λογική βρίσκει εφαρμογή, τόσο περισσότερο, όσο το αντικείμενο ανταλλαγής πλησιάζει στον πυρήνα της εθνικής ασφάλειας και η αντιτρομοκρατία αποτελεί μία τέτοια υπόθεση. Άλλωστε η εμφάνιση της ισλαμιστικής τρομοκρατίας από τις αρχές του 2000 μέχρι και σήμερα, συνοδευόμενη από σωρεία χτυπημάτων κυρίως σε ευρωπαϊκό έδαφος, έχει καταδείξει με τον πλέον emphaticό τρόπο το πόσο δύσκολη είναι η συνεργασία και τα πραγματικά όριά της.

6.11. Σύνοψη

- Η συνεργασία πληροφόρησης είναι μία περίπλοκη και δύσκολα υλοποιήσιμη διαδικασία, κατά την οποία τα κράτη διά των αρμόδιων υπηρεσιών, αποκτούν πρόσβαση σε πληροφορίες και πληροφόρηση, που κατέχουν συνήθως φιλικές-συμμαχικές οντότητες.
- Από τη φύση της έχει «ριψοκίνδυνο» χαρακτήρα, διότι λαμβάνει χώρα όταν όλες οι πλευρές διαβλέπουν πιθανά κέρδη και πλεονεκτήματα. Η λογική του οφέλους ενέχει πάντα μία σχετικότητα, γεγονός που αποκλείει την ύπαρξη μόνιμων συμμάχων ή αντιπάλων.

¹⁶⁷Anderson Malcolm, “Counterterrorism as an Objective of European Police Cooperation”, στο Reinales Fernando (Ed.), *European Democracies Against Terrorism: Governmental Policies and Intergovernmental Cooperation* (Aldershot: Dartmouth, 2000), σελ. 227, Chandra Ramesh, *Global Terrorism: A Threat to Humanity, Volume 5-Terrorism in Europe and European Strategies* (Delhi: Kalpaz Publications, 2004), σελ. 221-222.

- Το φαινόμενο της συνεργασίας, σε επίσημη τουλάχιστον μορφή, θεμελιώθηκε κατά τις στρατιωτικές συμμαχίες του 18^{ου} αιώνα και εξελίχθηκε έως και τον σύγχρονο αγώνα για την καταπολέμηση ασύμμετρων-μη κρατικών απειλών, όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα.
- Ορίζεται ως: «Το σύνολο των επικοινωνιών, της συνεργασίας, των διασυνδέσεων, μεταξύ ενός μεγάλου εύρους δρώντων, σχετικά με θέματα πληροφόρησης. Ουσιαστικά πρόκειται για ανταλλαγή πληροφοριών, πολιτικής ή στρατιωτικής αξίας, που σχετίζονται, με την εθνική-περιφερειακή-διεθνή ασφάλεια».
- Η συνεργασία πληροφόρησης μπορεί να περιλαμβάνει σχέσεις: ανταλλαγής πληροφόρησης και πληροφοριών, συνεργασία επιχειρήσεων, υποστήριξης πληροφόρησης και μυστικής-κρυπτοδιπλωματίας.
- Οι συνεργατικές σχέσεις μπορούν να είναι: απλές-σύνθετες, συμμετρικές-ασύμμετρες, ανταγωνιστικές και διμερείς(“bilateral”)-πολυμερείς(“multilateral”)-πολύπλευρες (“plurilateral”).
- Η πολυμερής συνεργασία λαμβάνει χώρα όταν, στη βάση κοινών συμφερόντων, αντιλήψεων, κουλτούρας και σχετικής εμπιστοσύνης, περισσότερα των δύο κρατών (συχνά με τη μεσολάβηση θεσμών-οργανισμών), αποφασίζουν να μοιραστούν «βάρη» (“burden sharing”) και συνήθως ανταλλάσουν πληροφορίες με συστηματοποιημένο-αυτοματοποιημένο τρόπο.
- Η ανταλλαγή πληροφόρησης χαρακτηρίζεται από κίνητρα και αντικίνητρα για την ανάπτυξή της ή μη. Τα κίνητρα περιλαμβάνουν την απόκτηση πληροφοριών ή την άσκηση επιρροή επί άλλου κράτους. Τα βασικότερα αντικίνητρα περιλαμβάνουν τα προβλήματα της «διαπραγμάτευσης» (“bargaining”) και της «επιβολής» (“enforcement”).
- Η «διαπραγμάτευση» έχει να κάνει με αποκλίνουσες πολιτικές-συμφέροντα, διαφορετικές προτεραιότητες και το κόστος για την τήρηση των συμφωνιών συνεργασίας. Η «επιβολή» έχει να κάνει με τον κίνδυνο παραβίασης των υφιστάμενων κανόνων, πράγμα που εκδηλώνεται με: την «αποστασία-εξαπάτηση» (“defection”) και της μη παροχής (“withholding”).
- Γενικά η συνεργασία πληροφόρησης πάσχει στον τομέα της θεωρητικοποίησης, αν και η διασύνδεσή της με τη θεωρία διεθνών σχέσεων μοιάζει αναπόφευκτη.

- Βασικά ιδεολογικά ρεύματα των διεθνών σχέσεων εφαρμόζονται για την ερμηνεία της συνεργασίας πληροφόρησης, όπως ο κονστρουκτιβισμός, ο φιλελευθερισμός-νεοφιλελευθερισμός και ο πολιτικός ρεαλισμός-νεορεαλισμός. Σε κάθε περίπτωση δίδεται διαφορετική λύση και ερμηνεία του «διλήμματος των φυλακισμένων».
- Ο κονστρουκτιβισμός θεωρεί πως η συνεργασία είναι η πιο πιθανή έκβαση, λόγω της εμπιστοσύνης, των κοινών αξιών και της δημιουργίας «κοινότητας ταυτότητας» μεταξύ των «παικτών».
- Ο φιλελευθερισμός αναμένει τη συνεργασία ως το πιθανότερο αποτέλεσμα, λόγω των αμοιβαίων κερδών, της αλληλεξάρτησης μεταξύ των πλευρών και της καταλυτικής επίδρασης διεθνών θεσμών και καθεστώτων. Η ροή της πληροφόρησης καθιστά γνωστές τις προθέσεις των «παικτών» και τυχόν αποτυχία, μπορεί να ξεπεραστεί με την επανάληψη της απόπειρας συνεργασίας (“iteration”), μέχρι να επιτευχθεί «συνεργατική σταθερότητα» (“cooperative stability”).
- Ο πολιτικός ρεαλισμός δεν αποκλείει τη συνεργασία, τη θεωρεί όμως ως το λιγότερο πιθανό αποτέλεσμα. Καθοριστική σημασία έχουν: το άναρχο διεθνές περιβάλλον, το κλίμα ανταγωνισμού-έλλειψης εμπιστοσύνης, τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, οι ορθολογικοί υπολογισμοί «κόστους-οφέλους» στη βάση της ισχύος, τα σχετικά και όχι τα απόλυτα κέρδη. Συνεπώς, οι θεσμοί, η αλληλεξάρτηση και η «επαναληπτικότητα», ασκούν σημαντική επιρροή στις συνεργατικές σχέσεις, χωρίς ωστόσο να τις προκαθορίζουν.
- Ο πολιτικός ρεαλισμός, σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι διαθέτει τη μεγαλύτερη ερμηνευτική ισχύ, λόγω της άμεσης συσχέτισης των αρμόδιων υπηρεσιών, με την κρατική εξουσία και επομένως με ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής.
- Η σύνθεση θεωριών, έχει αξιόλογη ερμηνευτική ισχύ, ωστόσο οι περιπτώσεις που δεν ερμηνεύονται ικανοποιητικά, αποτελούν και τις εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τις ρεαλιστικές υποθέσεις.
- Η διεθνής συνεργασία πληροφόρησης αποτελεί έννοια με ευρεία σημασία και έτσι μπορεί να περικλείει τη διεθνή αστυνομική συνεργασία/διεθνή συνεργασία επιβολής του νόμου και συγκεκριμένα την πτυχή της ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης και πληροφοριών.

- Η παγκοσμιοποίηση και το επακόλουθό της, το διεθνές έγκλημα, οδήγησαν στην εμφάνιση της «διεθνικής αστυνόμευσης» (“transnational policing”), ως αντίδρασης μέσω δικτύων και δραστηριοτήτων πέραν των εθνικών συνόρων.
- Η διεθνής τρομοκρατία έχει οδηγήσει την πλειοψηφία των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στην άσκηση καθηκόντων που περιλαμβάνουν τόσο την δημόσια τάξη όσο και πτυχές της προστασίας της εθνικής-κρατικής ασφάλειας.
- Η συνεργασία και ειδικότερα η ανταλλαγή αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου, παρά τον φαινομενικά «κοινό» κίνδυνο, έχει «ευαίσθητο» χαρακτήρα, συνδέεται με την «κρατική κυριαρχία», την ισχύ, το εθνικό συμφέρον και την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος. Επομένως εμφανίζει ακόμα μεγαλύτερους περιορισμούς από άλλες μορφές κοινής αντιμετώπισης της διεθνούς εγκληματικότητας.
- Από τον 19° αιώνα έως και την ίδρυση διεθνών οργανισμών, όπως η “Interpol” και η “Europol”, έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα, κυρίως στην πολυμερή ανταλλαγή πληροφόρησης υπηρεσιών επιβολής του νόμου.
- Σε γενικές γραμμές, η τυπολογία της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, λειτουργεί στο γενικό πρότυπο της συνεργασίας πληροφόρησης και έτσι ουσιαστικά διακρίνεται σε πολυμερή και διμερή.
- Εάν επιχειρηθεί περαιτέρω εξειδίκευση, η διεθνής αστυνομική συνεργασία μπορεί κατά περίπτωση να είναι: παγκόσμια-περιφερειακή-διμερής, διεθνική-διακυβερνητική, μακρο-μεσο-μικρο επιπέδου, επίσημη-ανεπίσημη και συγκεντρωτική-αποκεντρωμένη.
- Αναφορικά με τη συνάφεια της θεωρίας διεθνών σχέσεων, θα πρέπει να ειπωθεί ότι τα αστυνομικά σώματα και γενικά οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, βρίσκονται στον «πυρήνα» της κρατικής εξουσίας και άρα έχει νόημα η μελέτη της μεταξύ τους συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφόρησης σε διεθνές επίπεδο.
- Με βάση τη θεωρία διεθνών σχέσεων, η ανταλλαγή πληροφόρησης χαρακτηρίζεται είτε από την «αισιόδοξη» είτε από την «απαισιόδοξη» άποψη.
- Η «αισιόδοξη» οπτική, ταυτίζεται κυρίως με τις ερμηνείες του φιλελευθερισμού-νεοφιλελευθερισμού, ενώ η «απαισιόδοξη», με τις βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού-νεορεαλισμού.

- Σύμφωνα με την πρακτική εμπειρία, η ανταλλαγή πληροφόρησης επιβολής του νόμου, η οποία μάλιστα σχετίζεται με την τρομοκρατία, άρα και με ζητήματα εθνικής ασφάλειας, φαίνεται πως ερμηνεύεται πιο αποτελεσματικά στο γενικό πλαίσιο του ρεαλισμού, όπως θα αποδειχθεί από το εμπειρικό τμήμα της διατριβής που ακολουθεί (Ενότητα Β').

ΕΝΟΤΗΤΑ Β'

ΠΡΑΞΗ

Περιπτωσιολογικές Μελέτες

Υποενότητα Α'

Υποενότητα Β'

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

*Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής: Συνεργασία με τρίτες
χώρες*

*Κεφάλαιο 7^ο
Κεφάλαιο 8^ο
Κεφάλαιο 9^ο
Κεφάλαιο 10^ο*

Κεφάλαιο 7° : Η.Π.Α. - Καναδάς: 9.11 & Υπόθεση “Maher Arar”

7.1. Το ιστορικό

Τα γεγονότα

Η περίπτωση της σύλληψης του Maher Arar από τις αρχές ασφαλείας των Η.Π.Α. προκάλεσε μεγάλης έκτασης αντιπαράθεση μεταξύ δύο παραδοσιακά συμμαχικών χωρών του αγγλοσαξονικού κόσμου. Κατέδειξε δε με σαφή τρόπο τα προβλήματα που απορρέουν από τις πρακτικές και τις προσδοκίες της ανταλλαγής πληροφορήσης στο πλαίσιο της συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας, μεταξύ Η.Π.Α. και Καναδά.

Ο Maher Arar ήταν άτομο που κατείχε διπλή υπηκόοτητα, τόσο καναδική όσο και συριακή. Τον Σεπτέμβριο του 2002 κρατήθηκε από τις αμερικανικές αρχές στο αεροδρόμιο της Νέας Υόρκης, ενώ επέστρεφε στον Καναδά, προερχόμενος από την Τυνησία. Οι Αμερικανοί τον ανέκριναν ως ύποπτο για συμμετοχή στην τρομοκρατική οργάνωση Al-Qaeda, ωστόσο δεν μπόρεσαν να στοιχειοθετήσουν κατηγορίες εναντίον του και έτσι τον απέλασαν-μετέφεραν για περαιτέρω ανάκριση στη Συρία.¹

Ο εν λόγω, γεννήθηκε στη Συρία το 1970 και μετανάστευσε στον Καναδά στην ηλικία των 17 ετών, ώστε να αποκτήσει την καναδική υπηκοότητα το 1991. Παρακολούθησε πανεπιστημιακές σπουδές και εργάστηκε ως μηχανικός σε ιδιωτικές εταιρείες, με αποτέλεσμα να ταξιδεύει συχνά από και προς τις Η.Π.Α. στο πλαίσιο των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων. Τον Σεπτέμβριο του 2002 επέστρεφε από την Τυνησία όπου κατά δήλωσή του είχε μεταβεί για διακοπές και θα επιβιβαζόταν σε αεροπλάνο προκειμένου να ταξιδέψει προς τον Καναδά. Προτού συμβεί αυτό οι αρχές των Η.Π.Α. τον ανακήρυξαν ως ανεπιθύμητο άτομο στη χώρα τους και τον κράτησαν για 12 ημέρες. Αρχικά του υπέδειξαν τον Καναδά και τη Συρία ως πιθανούς τόπους επαναπατριsmού, ωστόσο ο ίδιος ο Arar επέμεινε ότι επιθυμούσε να απελαθεί στον

¹Bl. Biswas Bidisha, “Canada-U.S. Information Sharing and the Case of Maher Arar”, *Border Policy Brief*, Volume 2, No. 4, July 2007, Research Institute, Western Washington University.

Καναδά, όπου ζούσε και η οικογένειά του. Τελικά και χωρίς να ειδοποιηθούν έγκαιρα οι καναδικές αρχές σχετικά, μεταφέρθηκε στη Συρία, με ενδιάμεσους σταθμούς την Ιταλία και την Ιορδανία. Αφού αφίχθη στον τελικό του προορισμό, φυλακίστηκε σε συριακές φυλακές και ειδικότερα στο διαβόητο για τις σκληρές συνθήκες κράτησης σωφρονιστικό κατάστημα “Palestine Branch”. Η παραμονή του εκεί διήρκεσε επί ένα περίπου έτος και κατά τις δηλώσεις του περιελάμβανε διαβίωση σε ένα κελί ιδιαίτερα μικρών διαστάσεων, καθώς και καθημερινούς ξυλοδαρμούς και ανακρίσεις, με αποτέλεσμα να αναγκαστεί να υπογράψει «πλαστή» ομολογία περί εκπαίδευσής του σε στρατόπεδο τρομοκρατών στο Αφγανιστάν. Στο μεσοδιάστημα του επετράπη να δεχθεί επισκέψεις από Καναδούς υπαλλήλους της πρεσβείας στη Δαμασκό, καθώς και από δύο μέλη του καναδικού κοινοβουλίου, πάντα με την παρουσία Σύρων αξιωματούχων. Παράλληλα, η σύζυγός του, Monia Mazigh προέβη σε έντονες ενέργειες προς απελευθέρωσή του, οι οποίες φαίνεται πως βρήκαν σύμφωνη την κυβέρνηση του Καναδά. Η απελευθέρωσή και τελικός επαναπατρισμός του, επετεύχθησαν το 2003.²

Πιο συγκεκριμένα, στις 4 Οκτωβρίου του 2003 ο τότε υπουργός εξωτερικών της Συρίας, Farouk Shara’a επικοινωνήσε με τον Καναδό ομολόγό του William Graham και δήλωσε ότι η κυβέρνησή του συναινούσε στην επιστροφή του Arar, έπειτα από επίσημο αίτημα της καναδικής κυβέρνησης που είχε εγκριθεί από τον πρόεδρο Bashar al Assad. Στις 5 Οκτωβρίου η υπηρεσία πληροφοριών του Συριακού Στρατού επικοινωνήσε με την καναδική πρεσβεία στη Δαμασκό και ζήτησε την αποστολή αξιωματούχων για την παραλαβή του ατόμου, η οποία πραγματοποιήθηκε έπειτα από ακρόαση του στρατηγού Hassan Khalil, επικεφαλής της ανωτέρω υπηρεσίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Arar παρελήφθη από τους Καναδούς, αφού προηγουμένως δέχθηκαν την συμβουλή να τον διατηρήσουν σε κατάσταση επιτήρησης λόγω των πιθανών δεσμών του με την Al-Qaeda και τελικώς αφίχθη στο αεροδρόμιο του Μόντρεαλ στις 6 Οκτωβρίου.³

²Macklin Audrey, “From Cooperation, to Complicity, to Compensation: The War on Terror, Extraordinary Rendition and the Cost of Torture”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 10, No 1, 2008, σελ 11-30.

³Gonzalez Jorge, *The Removal of Maher Arar and Lessons Learned for Future Engagement Between the United States and Canada*, Thesis Submitted for Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master in Arts in Security Studies, (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 2012), σελ. 44.

Η σχέση με το τρομοκρατικό χτύπημα στη Νέα Υόρκη την 9.11

Πριν όμως από όλα αυτά, το εν λόγω άτομο είχε προκαλέσει το ενδιαφέρον των καναδικών αρχών και ιδιαίτερα της υπηρεσίας πληροφοριών CSIS και της Βασιλικής Έφιππης Καναδικής Αστυνομίας (RCMP), λόγω της διασύνδεσης με δύο βασικούς υπόπτους για τρομοκρατία, τους Abdullah Almalki και Ahmad El-Maati, οι οποίοι ήταν αμφότεροι Καναδοί υπήκοοι. Τα άτομα αυτά είχαν εγκαταλείψει τον Καναδά τον Νοέμβριο του 2001 και αφού συνελήφθησαν από τις αμερικανικές αρχές μεταφέρθηκαν στη Συρία όπου ανακρίθηκαν, ενώ φαίνεται πως υπέστησαν και βασανισμούς. Όπως και στην περίπτωση του Arar, η RCMP προκάλεσε την κράτησή τους, παρέχοντας στις Η.Π.Α και σε άλλες χώρες πληροφορίες για πιθανούς δεσμούς με την Al-Qaeda και χαρακτηρίζοντάς τους ως «άμεσες απειλές» για την εθνική ασφάλεια του Καναδά.

Τα γεγονότα αυτά, έλαβαν χώρα στον απόηχο των χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 στη Νέα Υόρκη και πολλές κυβερνήσεις ανά τον κόσμο δέχονταν έντονες πιέσεις να συνεργαστούν αποτελεσματικά με τις Η.Π.Α., προκειμένου να αντιμετωπιστεί η παγκόσμια τρομοκρατική απειλή. Ήταν γνωστό άλλωστε ότι οι αμερικανικές αρχές ασκούσαν τη μέγιστη δυνατή επιρροή τους σε υπηρεσίες πληροφοριών και επιβολής του νόμου άλλων χωρών, ώστε να εντοπιστούν και να κρατηθούν άτομα ύποπτα για συμμετοχή τους σε πράξεις τρομοκρατίας.⁴

Η ανωτέρω κατάσταση είχε μεγάλη επίδραση στην πολιτική εθνικής ασφάλειας του Καναδά και αποκάλυψε πολλές από τις προκλήσεις που ενέχει η στενή συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών σε θέματα ασφαλείας και ειδικότερα στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοροφόρησης.⁵ Παρόλο που οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, κατέστησαν την ανάγκη της επιτάχυνσης ανταλλαγής πληροφοροφόρησης μεταξύ καναδικών υπηρεσιών και φορέων όπως η CIA, το FBI ή άλλων υπηρεσιών του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας των Η.Π.Α. πιο επιτακτική από ποτέ, αυτό δεν επιτεύχθηκε πάντα ομαλά, αλλά με αρκετές δυσκολίες. Ο χειρισμός των πληροφοριών που αντηλλάγησαν από την αμερικανική πλευρά, είχε ως αποτέλεσμα, οι καναδικές αρχές να γίνουν ιδιαίτερα επιφυλακτικές απέναντι στους Αμερικανούς ομολόγους τους και με αφορμή το γεγονός αυτό να μοιράζονται δυσκολότερα τις πληροφορίες τους. Ειδικότερα εξαιτίας του γεγονότος της μετέπειτα δυσμενούς

⁴Roach Kent, William Mitchell, "Uneasy Neighbors: Comparative American and Canadian Counter-Terrorism", *Law Review*, Vol. 38, No.5, 2012, σελ. 1713-1718.

⁵Ibid, σελ. 1729-1730.

μεταχείρισης του Maher Agar στη Συρία, η καναδική κυβέρνηση επανακαθόρισε τους τύπους των πληροφοριών που θα μπορούσε πλέον να παρέχει στις Η.Π.Α., με σκοπό να διαφυλάξει πλέον το εθνικό της συμφέρον.⁶

«Έκτακτη Μεταφορά» & Οι επιπτώσεις στις σχέσεις Η.Π.Α. – Καναδά

Η υπόθεση του Agar είχε ιδιαίτερες επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α. και προκάλεσε μεγάλες διαμάχες ακόμη και στο εσωτερικό της πρώτης χώρας. Μετά την επιστροφή του από τη Συρία, δημιουργήθηκε μια επίσημη επιτροπή έρευνας για τις ενέργειες των Καναδών αξιωματούχων σχετικά με τον Maher Agar και ο δικαστής Dennis O' Connor που είχε τεθεί επικεφαλής έκρινε ότι δεν υπήρχαν τελικώς στοιχεία τα οποία να συνδέουν το άτομο αυτό με εξτρεμιστικές ομάδες, αλλά και δεν αποτελούσε απειλή για την εθνική ασφάλεια του Καναδά. Επέρριψε λοιπόν ευθύνες σε καναδικές, συριακές και κυρίως αμερικανικές υπηρεσίες και κάλεσε την κυβέρνησή του να υποβάλλει με επίσημο τρόπο τη διαμαρτυρία της προς τις Η.Π.Α. Τον Ιανουάριο του 2007 ο Καναδός Πρωθυπουργός Stephen Harper εξέδωσε ανακοίνωση δημόσιας συγγνώμης προς τον Maher Agar και δήλωσε ότι θα του δοθεί αποζημίωση ύψους 12.5 εκατομμυρίων δολαρίων, για την ψυχική οδύνη που υπέστη.

Μετέπειτα, η καναδική κυβέρνηση ζήτησε από τις Η.Π.Α. να αφαιρέσουν τα στοιχεία του υπηκόου της από τις βάσεις δεδομένων που περιείχαν άτομα ύποπτα για τρομοκρατική δράση (“U.S. terrorist watch lists”). Αυτό βέβαια δεν συνέβη, καθώς οι Αμερικανοί ισχυρίστηκαν ότι κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να γίνει, εφόσον η απόφασή τους για καταχώρηση βασίζονταν σε πληροφορίες που είχαν συλλεγεί κατόπιν ανεξάρτητων ερευνών των αρχών ασφαλείας τους. Οι καναδικές αρχές ήταν επίσης δυσαρεστημένες λόγω της απροθυμίας των ομολόγων τους να μοιραστούν πληροφορίες μαζί τους καθόλη της διάρκεια της υπόθεσης. Η συνολική στάση λοιπόν των Αμερικανών είχε σημαντικό αντίκτυπο στην έκταση και στην ποιότητα της συνεργασίας των δύο χωρών στον τομέα της αντιτρομοκρατίας.

Η υπόθεση Agar επέφερε σημαντικές επιπτώσεις στον τομέα των πρακτικών της ανταλλαγής πληροφορήσης. Παρά την κεφαλαιώδη σημασία της ανταλλαγής των πληροφοριών, ο ρόλος των Η.Π.Α στη συγκεκριμένη περίπτωση, με την παραβίαση των δικαιωμάτων ενός Καναδού πολίτη, αγνοώντας το ζήτημα της κυριαρχίας της

⁶Hastedt P. Glenn (Editor), *Spies, Wiretaps and Secret Operations, An Encyclopedia of American Espionage, Volume 1: A-J*, (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2011), σελ. 130-131.

καναδικής κυβέρνησης, εγείρει μεγάλο ζήτημα εμπιστοσύνης. Εξάλλου το γεγονός της μετέπειτα άρνησης των αμερικανικών αρχών, να προχωρήσουν σε απαλοιφή του ονόματος του Arar, από τις βάσεις δεδομένων τους ως υπόπτου για τρομοκρατία, παρά τα επαναλαμβανόμενα καναδικά αιτήματα, όξυνε την ήδη τεταμένη κατάσταση και το υπάρχον κλίμα δυσπιστίας.⁷

Πολύ μεγάλη σημασία για τις σχέσεις Καναδά και Η.Π.Α., είχε κυρίως το γεγονός της έκτακτης μεταφοράς (“rendition”) του Arar στη Συρία. Η πρακτική αυτή απασχόλησε μετά τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, πολλές συμμαχικές χώρες των Η.Π.Α., τόσο από την Ευρώπη, όσο και από τον υπόλοιπο Αγγλοσαξονικό κόσμο. Η διεθνής πρακτική της μεταγωγής (“extradition”) αποτελεί μια επίσημη και νόμιμη διαδικασία, κατά την οποία όταν ένα άτομο που εμπλέκεται σε παράνομες ή τρομοκρατικές δραστηριότητες, εφόσον συλληφθεί, μπορεί να μεταφερθεί από μια χώρα σε άλλη, η οποία και αιτείται την όλη διαδικασία, προκειμένου να τεθεί ενώπιον της δικαιοσύνης. Από την άλλη, η «έκτακτη μεταφορά» (“extraordinary-irregular rendition”), αναφέρεται σε μια εξωδικαστική μεταφορά ατόμων, η οποία συμβαίνει όταν μια χώρα συλλαμβάνει έναν ύποπτο για τρομοκρατία και τον μεταφέρει αναγκαστικά σε ένα τρίτο κράτος. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο κρατούμενος δεν έχει πρόσβαση στο σύστημα δικαιοσύνης του κράτους που τον συλλαμβάνει και τον μεταφέρει. Οι Η.Π.Α. στο πλαίσιο του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» που διεξάγουν από την 11/9 και έπειτα, έχουν έρθει αντιμέτωπες με πολλές κριτικές, καθώς ουκ ολίγες φορές επέλεξαν την ανωτέρω περιγραφόμενη τακτική, η οποία περιελάμβανε τη μεταφορά προσώπων σε τρίτες χώρες όπως η Συρία, ενώ υπήρχαν σοβαρές επιφυλάξεις για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για το ενδεχόμενο περιπτώσεων ανάκρισης με χρήση μέσων βασανισμού.⁸

Για τη διαδικασία της «έκτακτης μεταφοράς» κάνει λόγο και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Virginia, Frederick Hitz, κατά τον οποίον πρόκειται για δράση που αναλαμβάνεται από υπηρεσίες πληροφοριών και αφορά τη μεταφορά υποτιθέμενων τρομοκρατών σε διεθνή ύδατα ή σε έδαφος τρίτων χωρών, όπως η Συρία, η Ιορδανία και η Αίγυπτος, όπου υπάρχει η δυνατότητα και η πολυτέλεια χρόνου, ώστε να υποστούν ανάκριση με τη χρήση διάφορων «τοπικών» τεχνικών. Παρόμοια ήταν λοιπόν

⁷Whitaker Reg, “Arar: The Affair, the Inquiry, the Aftermath”, *Canadian Institute for Research on Public Policy*, Vol. 9, No.1, 2008, σελ. 3.

⁸Biswas Bidisha, (2007), *op. cit.*, σελ.1.

και η περίπτωση του Maher Agar, ο οποίος μεταφέρθηκε σε φυλακή της Δαμασκού και παρέμεινε εκεί, ανακρινόμενος από τη μυστική αστυνομία της Συρίας, ενώ υπέστη παράλληλα και βασανιστήρια.⁹

Κατά τον ειδικό σε θέματα πληροφόρησης Peter Gill, περιστατικά «έκτακτων μεταφορών», όπως αυτό του Maher Agar, δεν είναι σε θέση να επηρεάσουν σημαντικά τη συνεργασία ξένων υπηρεσιών σε θέματα ασφαλείας. Από τη στιγμή που η κυρίαρχη άποψη υποστηρίζει ότι η ανταλλαγή πληροφόρησης είναι επωφελής για την αντιμετώπιση ποικίλων απειλών, είναι δύσκολο οι σχέσεις συνεργασίας να σταματήσουν να υφίστανται. Βέβαια, είναι φυσικό ότι σε τέτοιες περιπτώσεις οι σχέσεις ακόμα και παραδοσιακών συμμάχων, όπως οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και η Μεγάλη Βρετανία διέρχονται από κρίσεις, ωστόσο αυτές δεν είναι μόνιμου χαρακτήρα.¹⁰

Η άποψη αυτή είναι σεβαστή, ωστόσο κατά την ανάλυση της περίπτωσης του Maher Agar, η οποία θα πραγματοποιηθεί παρακάτω, θα διαπιστωθεί ότι υπήρξαν σημαντικά κενά ενημέρωσης από τις υπηρεσίες των Η.Π.Α. προς αυτές του Καναδά, γεγονός που δεν θα πρέπει να αγνοηθεί. Η συνεργασία μεταξύ των δύο αυτών κρατών στο πέρασμα των χρόνων υπήρξε γενικά ικανοποιητική, αλλά σε ένα τέτοιο ζήτημα που κρίθηκε ότι άγγιζε τον πυρήνα της κρατικής ασφάλειας των Η.Π.Α., αυτές δεν δίστασαν να ενεργήσουν βάσει του εθνικού συμφέροντος και να μην κρύψουν την έλλειψη εμπιστοσύνης στις канаδικές διαδικασίες. Η ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ συμμάχων, αλλά ακόμα και εχθρικών κρατών δεν πρόκειται να σταματήσει όπως υποστηρίζει και ο Gill, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις που αυτή είναι αμοιβαία επωφελής. Από την άλλη, η υπόθεση Agar καταδεικνύει ότι όταν τα συμφέροντα δεν είναι απόλυτα ευθυγραμμισμένα, η ανταλλαγή πληροφόρησης νομοτελειακά διενεργείται κατά τρόπο περιοριστικό. Σε αυτό το σημείο έγκειται άλλωστε και η εγγενής αδυναμία της διεθνούς διακρατικής συνεργασίας, η οποία σταματά ή αδρανεύει εκεί όπου τελειώνει το συμφέρον μίας χώρας και αρχίζει το συμφέρον κάποιας άλλης, ανεξάρτητα από το ιστορικό παρελθόν.

⁹Hitz P. Frederick, "U.S. Intelligence in the Wake of September 11: The Rise of the Spy Commando and Reorganized Operational Capabilities", *Harvard Journal of Law & Public Policy*, Vol. 35, No.1, σελ. 250.

¹⁰Gill Peter, "Rendition in a Transnational Insecurity Environment: Can we Keep Intelligence Cooperation Honest?", στο Aydinli Ersel (Ed.), *Emerging Transnational (In)Security Governance: A Statist-Transnationalist Approach* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010), σελ. 66-79.

7.2. FBI & RCMP: Επιχειρησιακή συνεργασία και ανταλλαγή πληροφορήσης

Στοχοποίηση του Maher Agar από τις канаδικές αστυνομικές αρχές

Το 1997 ο Maher Agar έχοντας εγκαταλείψει την εργασία του στη Βοστώνη των Η.Π.Α. στην εταιρεία λογισμικού “MathWorks”, επέλεξε να εγκατασταθεί για δεύτερη φορά στον Καναδά και συγκεκριμένα στην Οτάβα, όπου θα μπορούσε να απασχοληθεί σε συμβουλευτική εταιρεία δικής του ιδιοκτησίας. Μαζί του μετακόμισε και η σύζυγός του Monia Mazigh, η οποία ήταν ήδη έγκυος στο δεύτερο παιδί του ζεύγους. Στην Οτάβα ανάμεσα σε άλλα άτομα, διατηρούσε κάποιες επαφές με έναν άλλο μηχανικό, ο οποίος επίσης ήταν γεννημένος στη Συρία και το γεγονός αυτό θα αποδεικνυόταν καθοριστικό για τα όσα διαδραματίστηκαν αργότερα. Ο Abdullah Almalki, όπως και ο Agar είχε μεταναστεύσει από τη Συρία στον Καναδά, το 1987, όταν ήταν 16 ετών και αφού εγγράφηκε και αποφοίτησε από το κολέγιο Lisgar της Οτάβα, παρακολούθησε πανεπιστημιακού επιπέδου σπουδές στο Carleton University. Στις αρχές του 1990, εργάστηκε στο Πακιστάν για λογαριασμό της канаδικής φιλανθρωπικής οργάνωσης “Human Concern International”, ωστόσο επέστρεψε στον Καναδά λόγω έντονων διαφωνιών με τον εκεί περιφερειακό διευθυντή, Ahmad Said Khadr, έναν Καναδό υπήκοο αιγυπτιακής καταγωγής, ο οποίος αργότερα αποδείχθηκε ότι ήταν επιχειρησιακό στέλεχος της Al-Qaeda και σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια της αμερικανικής επέμβασης στο Αφγανιστάν το 2001. Ήδη από το 1998, πράκτορες της канаδικής υπηρεσίας πληροφοριών (CSIS) είχαν ανακρίνει και θέσει υπό παρακολούθηση τον Almalki, λόγω των σχέσεών του με τον Khadr, καθώς και για τις επαγγελματικές του δραστηριότητες που περιελάμβαναν εξαγωγές ηλεκτρονικών εξαρτημάτων. Το 2001, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στη Νέα Υόρκη είχαν ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση του όγκου της εργασίας των канаδικών μυστικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα οι έρευνες για τον Almalki και για άλλα άτομα ύποπτα για τρομοκρατική δράση, να μεταφερθούν στην RCMP.¹¹

Το ενδιαφέρον της Βασιλικής Έφιπτης Καναδικής Αστυνομίας (RCMP) για τον Maher Agar, βασίστηκε σε ερευνητικούς σχεδιασμούς οι οποίοι ξεκίνησαν μετά την εκδήλωση των τρομοκρατικών επιθέσεων στη Νέα Υόρκη, στις 11/09/2001. Οι

¹¹The Vancouver Sun, *From Success to Suspect*, online available at: http://www.canada.com/story_print.html?id=cb4433ef-8f71-4a9f-8623-0ce9c1fc8d0b&sponsor,09/12/2006, accessed 17/11/2015.

Καναδοί στο πλαίσιο αυτό προσπάθησαν να ανταποκριθούν άμεσα, προωθώντας τον γενικό συντονισμό του συνόλου των πληροφοριών που θα μπορούσαν να σχετίζονται με την παραπάνω τρομοκρατική ενέργεια. Ο σχεδιασμός αυτός αποκαλείτο «Σχέδιο Σοκ» (“Project Shock”) και βρισκόταν υπό την εποπτεία του Κλάδου Πληροφόρησης Εθνικής Ασφάλειας (National Security Intelligence Branch-NSIB) του αρχηγείου της RCMP. Όλες οι πληροφορίες που είχαν να κάνουν με την περιοχή της Ottawa, ανήκαν στη δικαιοδοσία του Τομέα Ερευνών Εθνικής Ασφάλειας (National Security Investigations Section-NSIS) της διεύθυνσης “Α” της RCMP.¹²

Τον Σεπτέμβριο του 2001, μέλη της RCMP, του CSIS, του FBI, καθώς και άλλων υπηρεσιών επιβολής του νόμου, συμμετείχαν σε κοινή συνάντηση στο αρχηγείο του CSIS. Ο σκοπός αυτής της συνάντησης ήταν να προωθηθεί ένα κλίμα συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών, με κύριο αντικείμενο στις αντιτρομοκρατικές δραστηριότητες σε Καναδά και Η.Π.Α. Λίγο αργότερα οι канаδικές αρχές κλήθηκαν να ερευνήσουν συγκεκριμένους Καναδούς υπηκόους, οι οποίοι κατά την αμερικανική πλευρά πιθανότατα είχαν διασυνδέσεις με τρομοκρατία. Οι υπηρεσίες του Καναδά θα έπρεπε να παρέχουν περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τα άτομα αυτά και εφόσον ήταν εφικτό να τα προσάγουν με σκοπό την ανάκριση. Η RCMP αρχικά τουλάχιστον δεν ανέλαβε δράση για αιτήματα του FBI, καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα και η κατάλληλη προετοιμασία ώστε τα παραπάνω άτομα να κρατηθούν και να ανακριθούν.¹³

Στις αρχές Οκτωβρίου 2001 η διεύθυνση “Ο” της RCMP αιτήθηκε συνδρομή από την προαναφερόμενη διεύθυνση “Α” της Ottawa, προκειμένου να διερευνηθούν οι δραστηριότητες ενός κατοίκου της Ottawa, του Abdullah Almalki, ο οποίος υποτίθεται πως διατηρούσε επαφές με την Al-Qaeda. Κατόπιν τούτου, δημιουργήθηκε το σχέδιο “Project A-O Canada”. Σε σύντομο χρονικό διάστημα το σχέδιο αυτό από υποβοηθητική δράση του σχεδίου “Ο”, εξελίχθηκε σε αυτόνομη επιχείρηση και διεξήχθησαν ξεχωριστές έρευνες. Αρχικά λοιπόν, αυτές επικεντρώθηκαν στο πρόσωπο του Almalki και στη συνέχεια επεκτάθηκαν και σε άλλους, όπως τον Maher Arar.¹⁴

Από το ξεκίνημα, κατέστη προφανές ότι τα μέλη του “Project A-O Canada” είχε τις ίδιες τρεις προτεραιότητες όπως και τα Project “Shock” και “O Canada” και αυτές δεν

¹²O’ Connor R. Dennis, (2006), op. cit., σελ. 13.

¹³Ibid, σελ. 14.

¹⁴Ibid, σελ. 15.

ήταν άλλες από: πρόληψη, πληροφόρηση και ποινική δίωξη (“prevention, intelligence and prosecution”).

Η πρόληψη αποτελούσε την πρώτη προτεραιότητα σε κάθε έρευνα μετά τα γεγονότα της 9/11, είτε αυτή διεξαγόταν από υπηρεσίες πληροφοριών, είτε από υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Η πληροφόρηση (“Intelligence”) ήταν η δεύτερη προτεραιότητα της RCMP, καθώς η CSIS υποδείκνυε τρομοκρατικούς πυρήνες και έτσι ήταν πολύ σημαντικό να συλλεγούν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες. Με βάση αυτά, η ποινική δίωξη, το βασικό αντικείμενο των ερευνών της RCMP, κατέστη η τρίτη σε σπουδαιότητα προτεραιότητα.¹⁵

Πριν από την κράτηση του Maher Arar στη Νέα Υόρκη στις 26 Σεπτεμβρίου του 2002, τα μέλη του “Project A-O Canada” μοιράστηκαν μεγάλο κομμάτι πληροφοριών με αμερικανικές υπηρεσίες και κάποιες από αυτές σχετίζονταν με αυτόν. Βέβαια, κατά το χρονικό διάστημα αυτό, η RCMP είχε συγκεκριμένες πολιτικές για τον τρόπο με τον οποίο οι πληροφορίες θα διαχέονταν τόσο μεταξύ υπηρεσιών του εσωτερικού, όσο και υπηρεσίες της αλλοδαπής. Οι πολιτικές αυτές ήταν ακόμη πιο συγκεκριμένες στο πλαίσιο του “Project A-O Canada”, καθώς επρόκειτο για επιχείρηση που αφορούσε την εθνική ασφάλεια.¹⁶

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι που αφορούσε στην ανταλλαγή των πληροφοριών είχε να κάνει με τα λεγόμενα “caveats”. Οι περιορισμοί αυτοί είχαν ως σκοπό την προστασία των πληροφοριών και επίσης έδιναν στην RCMP τη δυνατότητα να ελέγχει το πώς και με ποιο σκοπό αυτές θα χρησιμοποιούνταν από ξένες υπηρεσίες. Για παράδειγμα, εάν κάποια υπηρεσία επιθυμούσε να χρησιμοποιήσει μια πληροφορία ως αποδεικτικό στοιχείο, η RCMP θα έπρεπε να δώσει την έγκρισή της. Πιο συγκεκριμένα, όλες οι ευαίσθητες πληροφορίες που συλλέγονταν ή λαμβάνονταν από την RCMP θα έπρεπε να χαρακτηρίζονται είτε “designated” είτε “classified”. Η πρώτη περίπτωση αφορούσε πληροφορία με τέτοια αξία ώστε να εγγυάται τη διαφύλαξή της. Η έτερη περίπτωση είχε να κάνει με πληροφορίες που σχετίζονταν με το εθνικό συμφέρον. Ανάλογα με τη σπουδαιότητα και το επίπεδο ευαισθησίας, οι διαβαθμισμένες πληροφορίες μπορούσαν να χαρακτηρίζονται ως «εμπιστευτικές» (“confidential”), «απόρρητες» (“secret”) και «άκρως απόρρητες» (“top secret”).¹⁷

¹⁵Ibid, σελ. 16-17.

¹⁶Ibid, σελ. 30.

¹⁷Ibid, σελ. 31.

Σύμφωνα με το ανάλογο εγχειρίδιο της RCMP (“RCMP Administrative Manual”), εφόσον η πληροφορία χαρακτηρίζεται ως “designated” ή “classified”, θα πρέπει να τίθενται «περιορισμοί» (“caveats”), οι οποίοι επισυνάπτονται σε όλες τις εξερχόμενες πληροφορίες. Ειδικότερα, για τις διαβαθμισμένες πληροφορίες οι περιορισμοί είχαν ως εξής:

1. *«Το έγγραφο αυτό αποτελεί ιδιοκτησία της RCMP. Παρέχεται στην υπηρεσία σας με εμπιστοσύνη και δεν πρέπει να διαβαθμιστεί εκ νέου ή να διαμοιραστεί χωρίς την έγκρισή μας».*
2. *«Το έγγραφο αυτό αποτελεί ιδιοκτησία της κυβέρνησης του Καναδά. Παρέχεται μόνο υπό την προϋπόθεση ότι θα χρησιμοποιηθεί από υπηρεσίες πληροφοριών και το περιεχόμενό του δεν θα αποκαλυφθεί χωρίς την έγκριση της καναδικής κυβέρνησης».*
3. *«Η πληροφορία αυτή δεν θα πρέπει να διαμοιραστεί εκτός της RCMP χωρίς την πρότερη έγκριση του κατόχου της».*¹⁸

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο για την πολιτική ανταλλαγής πληροφοριών της RCMP, είναι αυτό της αρχής “Need to Know”. Με διαφορετικά λόγια, η RCMP υποχρεούταν να παρέχει πληροφορίες στη βάση της αρχής «ότι χρειάζεται να γνωρίζω». Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι τα στελέχη της καναδικής αστυνομίας, πριν μοιραστούν πληροφορίες με ένα «τρίτο μέλος», όπως για παράδειγμα το FBI, θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχει σαφής επιχειρησιακός λόγος να προχωρήσουν σε αυτήν την ενέργεια. Η απόφαση για να μοιραστεί κάποιος πληροφορίες θα πρέπει να γίνεται ανάλογα με την κάθε υπόθεση (“on a case-by-case basis”) και θα πρέπει να εξετάζεται το κατά πόσο η διαδικασία αυτή είναι η κατάλληλη.¹⁹

Σύμφωνα με τον Επιθεωρητή Cabana, επικεφαλής του “Project A-O Canada”, τα «σύνορα» μεταξύ καναδικών και αμερικανικών υπηρεσιών δεν υπήρχαν πλέον και οι φάκελοι που περιείχαν υποθέσεις εθνικής προτεραιότητας πριν από τα χτυπήματα της 09/11 «μπήκαν στο ράφι» προκειμένου να επικεντρωθούν όλοι στις νέες τρομοκρατικές απειλές. Την ίδια στιγμή, τόσο οι εγχώριες όσο και οι ξένες υπηρεσίες ξεκίνησαν να εργάζονται από κοινού ώστε να αποτρέψουν επιθέσεις που θα διεξάγονταν οπουδήποτε ανά τον κόσμο. Σε ότι αφορά στο σχέδιο “Project A-O Canada”, κατέστη σαφής προτεραιότητα η ενδελεχής εξέταση οποιουδήποτε ατόμου

¹⁸Ibid, σελ. 32.

¹⁹Ibid, σελ. 33.

τηρούσε σχέσεις με τον Almalki. Ο Wayne Pilgrim, υπεύθυνος αξιωματικός του Κλάδου Ερευνών Εθνικής Ασφάλειας (NSIB) του Αρχηγείου της RCMP, είχε μια διαφορετική άποψη για το ενδεχόμενο εξαπόλυσης δεύτερου κύκλου επιθέσεων, μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα στη Νέα Υόρκη. Κατά αυτόν, υπήρχε όντως λόγος ανησυχίας και για αυτό έπρεπε το επίπεδο ασφαλείας να είναι υψηλό για ένα παρατεταμένο χρονικό διάστημα, ωστόσο η όποια επικείμενη απειλή αφορούσε περισσότερο τις Η.Π.Α. και όχι τον Καναδά.²⁰

Σε γενικές γραμμές η διεθνής συνεργασία και δη με τις Η.Π.Α., ήταν σημαντική για το σχέδιο “A-O Canada” για δύο λόγους: Πρώτον, τα μέλη της εν λόγω επιχείρησης δεν είχαν μεγάλη γνώση και εμπειρία σε αντιτρομοκρατικές έρευνες. Έτσι η ανταλλαγή πληροφορήσης με άλλες υπηρεσίες θα μπορούσε να τους βοηθήσει να κατανοήσουν καλύτερα τον τύπο της απειλής που αντιμετώπιζαν. Επίσης, χωρίς τη συνεργασία με φιλικά κράτη θα ήταν δύσκολο να διαπιστωθεί το εάν οι канаδικές πληροφορίες θα ήταν χρήσιμες για τις διενεργούμενες σε αμερικάνικο έδαφος έρευνες, καθώς και για τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές. Μάλιστα κατά τον επικεφαλής της Διεύθυνσης “Α”, ο μόνος τρόπος κατά τον οποίον η RCMP θα διεξήγαγε επιτυχή αγώνα κατά της τρομοκρατίας, ήταν να μοιράζεται πληροφορίες. Εξάλλου πολλά στελέχη της RCMP αναγνώριζαν ότι ένα πολύ σημαντικό μέρος των πληροφοριών που κατείχαν για στόχους παρακολούθησης, προέρχονταν από τις αμερικανικές αρχές. Συνεπώς, το σχέδιο “A-O Canada”, δεν είχε τις δυνατότητες να συγκεντρώσει όλες τις πληροφορίες που ήταν αναγκαίες, ούτε και είχε απευθείας πρόσβαση στο υπόβαθρο αρκετών ατόμων που είχαν στοχοποιηθεί, παρά μόνο μέσω υπηρεσιών του εξωτερικού.²¹

Το δεύτερο ισχυρότερο κίνητρο για συνεργασία ήταν το γεγονός της απώλειας ανθρωπίνων ζωών, σε περίπτωση που οι κατεχόμενες πληροφορίες δεν μοιράζονταν. Κατά τον επιθεωρητή Clement, οι αξιωματικοί της RCMP, είχαν να κάνουν με γεγονότα πραγματικού χρόνου (“real-time events”) ενόψει τυχόν τρομοκρατικών επιθέσεων. Μια ψηφίδα πληροφορίας θα μπορούσε να είναι το κομμάτι του πάζλ που έλειπε στη βάση δεδομένων μιας άλλης υπηρεσίας. Τη διεθνή διάσταση των ερευνών διαπίστωνε και πάλι ο επιθεωρητής Cabana: *«Οι έρευνες στο πλαίσιο του σχεδίου “A-O Canada” είχαν να κάνουν περισσότερο με την αντιμετώπιση μιας διεθνούς παρά μιας εθνικής κρίσης. Οι υπηρεσίες ερχόντουσαν στο τραπέζι και οι πληροφορίες*

²⁰Ibid, σελ. 36.

²¹Ibid, σελ. 37

*μοιραζόντουσαν κατά τρόπο δίχως προηγούμενο στα 20 χρόνια της σταδιοδρομίας μου ως αστυνομικού. Μετά την 9/11 δεν υπήρχαν πλέον εδαφικοί περιορισμοί».*²²

Η έρευνα για τον Almalki ο οποίος ζούσε στην Ottawa ξεκίνησε σαν ένα κομμάτι της ευρύτερης έρευνας που σχετιζόταν με την δράση της Al-Qaeda και διεξαγόταν από τη Διεύθυνση “Ο” του Τορόντο. Σύντομα βέβαια, ο ανωτέρω κατέστη κεντρικό πρόσωπο και πρωταρχικός στόχος του σχεδίου “A-O Canada”. Ο Maher Arar δεν είχε μπει ακόμα στο στόχαστρο των ερευνών, μέχρι τη στιγμή που συναντήθηκε με τον Almalki, στο Mango’s Café της Ottawa, στις 12/10/2002.²³

Σε μια συνάντηση που έλαβε χώρα στις 11/10/2002, η ομάδα του σχεδίου “A-O Canada” ταυτοποίησε διάφορα άτομα τα οποία συνδέονταν με τον Almalki. Παρόλο που ο Arar δεν βρισκόταν ανάμεσά τους, την αμέσως επόμενη ημέρα βρέθηκε στο επίκεντρο των συζητήσεων. Βασιζόμενοι σε παρακολούθηση που διεξήχθη από δύο ομάδες της RCMP, οι δύο παραπάνω άνδρες συναντήθηκαν περί την 16.00 στην προαναφερόμενη καφετέρια. Σε εκείνο το σημείο είχαν μια συνάντηση που διήρκεσε περίπου 20 λεπτά της ώρας και περπάτησαν μαζί ενόσω έβρεχε. Έπειτα κατευθύνθηκαν μαζί σε έναν χώρο προσευχής για μουσουλμάνους, όπου έμειναν για 15 λεπτά και στη συνέχεια με το αυτοκίνητο του Arar επισκέφθηκαν ένα τοπικό πολυκατάστημα, όπου και περιεργάστηκαν εξοπλισμό ηλεκτρονικών υπολογιστών. Οι συνομιλίες τους συνεχίζονταν καθόλη την παρακολούθηση και μάλιστα φαίνεται πως τους ενδιέφερε ιδιαίτερα να είναι διακριτικοί και να μην ακούγονται τα όσα διαμείβονταν. Η όλη συνάντηση κράτησε τελικά για τρεις περίπου ώρες.²⁴ Σύντομα, μετά την περιγραφείσα συνάντηση στο Mango’s Café, τα στελέχη της RCMP ξεκίνησαν να δομούν ένα βιογραφικό προφίλ του Maher Arar και να διενεργούν έρευνες ανοιχτών πηγών, αλλά και των διαθέσιμων βάσεων δεδομένων. Περί τα τέλη του Οκτωβρίου του 2001, το “Project A-O Canada” είχε συγκεντρώσει τις ακόλουθες πληροφορίες για τον Arar, οι οποίες αποθηκεύτηκαν σε σχετικούς φακέλους στα τηρούμενα αρχεία της RCMP:

- Το άτομο αυτό είχε γεννηθεί στη Συρία και αφίχθη στον Καναδά ως μετανάστης τον Σεπτέμβριο του 1987, στο Μόντρεαλ του Κεμπέκ.
- Έζησε στο Μόντρεαλ σε διάφορες διευθύνσεις προτού μετακομίσει το 1998 στην Ottawa.

²²Ibid

²³Ibid, σελ. 51.

²⁴Ibid, σελ. 52.

- Κατείχε τόσο καναδικό όσο και αμερικανικό αριθμό κοινωνικής ασφάλισης.
- Διατηρούσε κατοικία στην Ottawa του Ontario, όσο και στο Framingham της Μασαχουσέτης.
- Κατείχε δύο πτυχία πανεπιστημίου, ένα εκ των οποίων αφορούσε σπουδές σε τηλεπικοινωνίες.
- Εργάστηκε ως μηχανικός επικοινωνιών στην εταιρεία The Math Works , στο Natick της Μασαχουσέτης.
- Ήταν παντρεμένος με ένα παιδί. Έγινε γνωστό το όνομα του πατέρα του και διεξήχθησαν έρευνες και για άλλα μέλη της οικογένειάς του.
- Δεν είχε ποινικό μητρώο και ούτε είχε απασχολήσει ποτέ τις αρχές επιβολής του νόμου.
- Είχε αιτηθεί την απόκτηση άδειας οπλοκατοχής στο Μόντρεαλ το 1992, ωστόσο η άδειά του είχε λήξει το 1997 και δεν υπήρχε καταγεγραμμένο για αυτόν όπλο.²⁵

Κατόπιν τούτων, ο Maher Arar κατηγοριοποιήθηκε ως «πρόσωπο ενδιαφέροντος» (“person of interest”), χαρακτηρισμός που ωστόσο δεν υποδήλωνε κάποια άμεση συμμετοχή του σε τρομοκρατική οργάνωση, αλλά μια επαγρύπνηση ως προς τις δραστηριότητές του. Το γεγονός αυτό οδήγησε τα μέλη του “Project A-O Canada” να θέσουν υπό παρακολούθηση τις δραστηριότητές του, πράγμα που έγινε περιστασιακά, καθώς δεν ήταν ασυνήθιστο για ένα άτομο ενδιαφέροντος να βρίσκεται υπό επιτήρηση. Κατά τον Νοέμβριο λοιπόν του 2001, μια ομάδα παρακολούθησε τον Arar για περίπου επτά ώρες, χωρίς όμως να παρατηρηθεί κάτι το ασυνήθιστο. Επιπλέον, διεξήχθη μερική επιτήρηση της κατοικίας τους και πάλι δεν έγινε μνεία σε κάποιο αξιόλογο γεγονός. Μέχρι και την αναχώρησή του από τον Καναδά για την Τυνησία, τον Ιούλιο του 2002, φαίνεται πως δεν υπήρξαν περιστατικά παρακολούθησής του.²⁶

Η RCMP έρχεται σε επαφή με αρχές επιβολής του νόμου των Η.Π.Α.

Βέβαια, οι έρευνες γύρω από το πρόσωπό του, δεν περιορίστηκαν σε πηγές καναδικής μόνο προέλευσης, η ομάδα που είχε επιφορτιστεί με το άτομο αυτό, επικοινωνήσε με σειρά αμερικανικών αρχών επιβολής του νόμου, όπως την Υπηρεσία

²⁵Ibid, σελ. 54.

²⁶Ibid, σελ. 54.

Τελωνείων (U.S. Customs), την Υπηρεσία Μετανάστευσης (U.S. Immigration and Naturalization Service) και το FBI.

Ανάμεσα στις ενέργειες των Καναδών, ήταν και η αποστολή ενός αιτήματος στην Υπηρεσία Τελωνείων των Η.Π.Α., προκειμένου να ελεγχθεί το όνομα και τα οχήματα του Arar και της συζύγου του, στη βάση δεδομένων TECS (“Treasury Enforcement Communications System”), η οποία εκτός των άλλων είχε τη δυνατότητα να παρέχει και ένα ιστορικό ταξιδίων από και προς τις Η.Π.Α. Το ίδιο αίτημα αφορούσε και στην τοποθέτηση των στοιχείων των ατόμων αυτών, σε μια συνοριακή λίστα ελέγχου (“border lookout list”), ενώ αυτά περιγράφονταν ως: «άτομα ανήκοντα στον ισλαμικό εξτρεμισμό και ύποπτα για διασυνδέσεις με την τρομοκρατική οργάνωση της Al-Qaeda. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, τα μέλη του “Project A-O Canada”, συνομιλούσαν με το FBI σχετικά με την κατοικία και την εργασία του Arar στις Η.Π.Α. Μάλιστα τον Νοέμβριο του 2001, ζητήθηκε από το FBI να διεξαχθεί αναζήτηση σε σχετική βάση δεδομένων για να αντληθούν τυχόν πρόσθετα στοιχεία για τη σχέση του με τον Almalki. Το μήνυμα που εστάλη περιέγραφε τον Arar ως στενό φίλο του Almalki.²⁷

Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα, ο Arar ταξίδεψε τουλάχιστον δύο φορές προς τις Η.Π.Α. και επιστρέφοντας στον Καναδά, ελέγχθηκε από τις συνοριακές αρχές, εφόσον τα στοιχεία τους είχαν εισαχθεί προφανώς και σε εθνικές βάσεις δεδομένων. Μάλιστα κατά τη διάρκεια των ελέγχων, κατέστη δυνατή η πρόσβαση στα δεδομένα του φορητού του ηλεκτρονικού υπολογιστή, καθώς αυτός κατασχέθηκε κατόπιν κάποιας πρόφασης.²⁸ Η έρευνα αυτή έλαβε χώρα τον Ιανουάριο του 2002 και έτσι οι ερευνώσες καναδικές αρχές είχαν στη διάθεσή τους τεράστιο όγκο υλικού προς επεξεργασία. Το υλικό αυτό που προήρχετο και από συλλογή πληροφοριών και για άλλα άτομα που πιθανώς σχετίζονταν με τον Almalki, αποτελούνταν από: 26 σκληρούς δίσκους ηλεκτρονικών υπολογιστών, 100 CDs και δισκέτες, 20.000 σελίδες εγγράφων και περίπου 40 καταγραφές σε βιντεοταινίες. Η RCMP αποφάσισε να μοιραστεί όλα τα παραπάνω, τόσο με την υπηρεσία πληροφοριών του Καναδά, την CSIS, όσο και με το FBI, ώστε να καταστεί αποτελεσματική η ανάλυσή τους. Ο επιθεωρητής Cabana θεώρησε ότι θα ήταν χρήσιμο όλες αυτές οι πληροφορίες να μοιραστούν ευρύτερα, καθώς παρόμοιες έρευνες βρίσκονταν σε εξέλιξη και σε άλλα σημεία του κόσμου. Η πλήρης παροχή των πληροφοριών αποφασίσθηκε και υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια

²⁷Ibid, σελ. 62.

²⁸Ibid, σελ. 78.

συνάντησης που έλαβε χώρα την 31/01/2002, στην οποία παρίσταντο και στελέχη του FBI.²⁹

Η συνεργασία της RCMP με το FBI

Η συνεργασία με τις αρχές επιβολής του νόμου των Η.Π.Α. αποτέλεσε ιδιαίτερο κομμάτι των ερευνών του “Project A-O Canada” και από την πλευρά τουλάχιστον των Καναδών υπήρξε αυξανόμενη. Πριν από τον Ιανουάριο του 2002, στελέχη της RCMP συναντιόνταν συχνά με εκπροσώπους του FBI. Η απευθείας συναλλαγή ξεκίνησε στα τέλη Οκτωβρίου του 2001, οπότε Καναδοί συναντήθηκαν με πράκτορα του FBI, προκειμένου να ανταλλάγουν στοιχεία για την υπόθεση του Almalki. Οι επαφές τέτοιου τύπου άρχισαν να πυκνώνουν όταν κατασχέθηκε ο φορητός ηλεκτρονικός υπολογιστής του Arar από τις канаδικές τελωνειακές αρχές τον Δεκέμβριο του 2001. Με βάση αυτό πράκτορες του FBI άρχισαν να επισκέπτονται τακτικά το αρχηγείο της RCMP, προκειμένου να συνομιλήσουν για τις τρέχουσες υποθέσεις με τους Καναδούς ομολόγους τους. Η πρόσβασή τους στο κτίριο πραγματοποιούνταν πάντα με συνοδεία μελών του “Project A-O Canada” και δεν είχαν άμεση πρόσβαση σε канаδικές βάσεις δεδομένων, ωστόσο κατά τα λεγόμενα των επιθεωρητών Cabana και Clement, εάν σχετικές πληροφορίες ζητούνταν, αυτές θα παρέχονταν.³⁰

Στα τέλη Φεβρουαρίου του 2002, στελέχη της RCMP συναντήθηκαν εκ νέου με πράκτορες του FBI και αυτή τη φορά οι τελευταίοι εξέφρασαν σαφές ενδιαφέρον για τον Maher Arar, αλλά και για άλλους στόχους του “Project A-O Canada”. Σύμφωνα με τα όσα συζητήθηκαν το FBI θα μπορούσε να αποκτήσει πλήρη πρόσβαση στα αρχεία που διέθεταν οι канаδικές αρχές. Βέβαια, η παρουσία των εκπροσώπων του FBI, αποτέλεσε έκπληξη για τα μέλη του “Project A-O Canada”, καθώς φαίνεται ότι δεν είχαν δεχθεί επίσημη πρόσκληση για τη συγκεκριμένη συνάντηση. Μάλιστα ο επιθεωρητής Cabana, ισχυρίστηκε ότι δεν είχε προσκαλέσει ο ίδιος τα άτομα αυτά, ώστε να παρίστανται εκεί την 19/02/2002. Ο επιθεωρητής Clement συμφώνησε και επεσήμανε ότι οι Αμερικανοί βρίσκονταν εκεί χωρίς να διαθέτουν επίσημη πρόσκληση. Παρόλα αυτά, για λόγους ευγένειας τους επιτράπηκε να δουν κάποια υλικά, αυστηρά

²⁹Ibid, σελ. 79.

³⁰Ibid, σελ. 85.

για λόγους πληροφόρησης (on an intelligence basis), μέχρι να ληφθεί ένα επίσημο αίτημα συνεργασίας.³¹

Το αξιοσημείωτο είναι ότι τα παραπάνω μέλη του FBI, εξέφρασαν ένα έντονο ενδιαφέρον ειδικά για τον Maher Arar, ωστόσο δεν παρείχαν λεπτομέρειες για τους λόγους που τους ώθησαν σε αυτό. Μάλιστα, σε κάποια στιγμή τους έγινε επισήμανση από στέλεχος της RCMP, ότι πριν τρεις μήνες είχε ζητηθεί από το FBI πληροφόρηση για τον Arar και ακόμη δεν είχε φθάσει καμία απάντηση. Οι Αμερικανοί αποκρίθηκαν γενικά, ότι η υπηρεσία τους θα επανέρχονταν στο ζήτημα.³²

Γενικότερα, η канаδική πλευρά δεν κατέστη δυνατό να κατανοήσει πλήρως το αυξημένο ενδιαφέρον του FBI για το εν λόγω πρόσωπο και παρά τις συνεχείς ερωτήσεις για το τι ήταν γνωστό για αυτόν, εκτός από τις πληροφορίες της RCMP, οι πράκτορες δεν έδωσαν ικανοποιητικές απαντήσεις. Σε κάθε περίπτωση, τα μέλη του FBI επί τρεις ημέρες, τον Φεβρουάριο του 2002, βρίσκονταν στις εγκαταστάσεις του “Project A-O Canada”, ανέλυαν πληροφορίες και είχαν πρόσβαση σε διάφορα έγγραφα. Η επίσκεψη ξεκίνησε την 19^η Φεβρουαρίου και η RCMP συμφώνησε σε πρώτη φάση να παρέχει πληροφορίες μόνο για σκοπούς πληροφόρησης (“intelligence purposes”), ξεκαθαρίζοντας ότι αυτές θα χρησιμοποιούνταν για δικαστικούς σκοπούς, έπειτα από την υποβολή «Αιτήματος Δικαστικής Συνδρομής» (“MLAT”). Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, η канаδική πλευρά έδωσε στους πράκτορες του FBI, σημαντική πρόσβαση στα δεδομένα της μέχρι τότε έρευνας, καθώς επίσης και σε υλικά που είχαν κατασχεθεί. Το FBI με τη σειρά του αξιοποίησε τις τρεις ημέρες που είχε στη διάθεσή του, προβαίνοντας σε μια ενδελεχή αξιολόγηση του συνόλου των στοιχείων.³³

Το αίτημα του FBI

Τη στιγμή που το FBI επισκέφθηκε τα γραφεία της RCMP, στα τέλη Φεβρουαρίου του 2002, οι Καναδοί είχαν ήδη μοιραστεί αξιοσημείωτο όγκο πληροφοριών με τους Αμερικανούς και μάλιστα είχαν δείξει την πρόθεσή τους, να μοιραστούν ακόμη περισσότερες. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι κατά την άποψη του επιθεωρητή Cabana, η πρακτική του να μοιράζονται έγγραφα με τις αρχές ασφαλείας των Η.Π.Α., ήταν μια από τις σημαντικότερες πτυχές του σχεδίου-επιχείρησης “Project A-O Canada”.

³¹Ibid, σελ. 89.

³²Ibid

³³Ibid

Δίχως αμφιβολία, οι Αμερικανοί είχαν κάθε συμφέρον να αποκτήσουν όσες περισσότερες πληροφορίες ήταν δυνατό. Βέβαια δεν προχώρησαν σε επίσημη αποστολή αιτήματος, μέχρι και την επίσκεψη του Φεβρουαρίου, οπότε και συμφωνήθηκε να γίνει αυτό. Τελικά, το αίτημα αυτό στάλθηκε τον Απρίλιο του 2002. Στο ενδιάμεσο, αμέσως μετά την επίσκεψη του Φεβρουαρίου, το FBI έστειλε επιστολή προς τον επιθεωρητή Zaccardelli και υπόψη του ανώτερου στελέχους Pilgrim, του Κλάδου Ερευνών Εθνικής Ασφάλειας (NSIB). Η επιστολή αυτή, περιείχε ένα αίτημα για απόκτηση αντιγράφων των εγγράφων, των σκληρών δίσκων, των ψηφιακών δίσκων (CD) και άλλων υλικών που είχαν σχέση με την περίπτωση του Maher Arar και επισημαίνονταν ότι θα ακολουθούσε και Αίτημα Δικαστικής Συνδρομής, εφόσον τα στοιχεία αυτά χρησιμοποιούνταν στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας.³⁴

Πληροφορίες σχετιζόμενες με τον Maher Arar

Κατά την RCMP, ένα μεγάλο μέρος των αντιγράφων των ψηφιακών δίσκων που παραδόθηκαν στην αμερικάνικη πλευρά, περιείχαν στοιχεία για τον Maher Arar. Πιο συγκεκριμένα, οι σχετικοί φάκελοι ήταν 120 και μπορούσαν να διαχωριστούν σε δύο κατηγορίες: έγγραφα κατασχεθέντα κατά τη διάρκεια ερευνών και έγγραφα συγκεντρωθέντα από τρίτους ή άλλα έγγραφα που προέκυψαν από έρευνες της RCMP. Σε γενικές γραμμές οι πληροφορίες που έλαβε το FBI ήταν οι ακόλουθες:

- Λεπτομερές βιογραφικό υλικό
- Έγγραφα της Υπηρεσίας Τελωνείων του Καναδά, σχετιζόμενα με τους ελέγχους που υπέστη ο Maher Arar, στις 29/11/2001 και 20/12/2001, στα Αμερικανο-καναδικά σύνορα. Μάλιστα, τα ανωτέρω έγγραφα μοιράστηκαν με τις Η.Π.Α. χωρίς να ενημερωθούν τα καναδικά Τελωνεία και να τηρηθούν οι προβλεπόμενοι «περιορισμοί» (caveats).
- Το αίτημα του “Project A-O Canada” προς την αμερικανική Υπηρεσία Τελωνείων (U.S. Customs), το οποίο αφορούσε την αναζήτησή αυτού και της συζύγου του Dr. Mazigh στο σύστημα πληροφοριών “TECS”.
- Διάφορα έγγραφα και υλικά του “Project A-O Canada”, όπως χρονολόγια ενεργειών, έγγραφες αναφορές, επιχειρησιακά σχέδια, αναφορές

³⁴Ibid, σελ. 91.

παρακολούθησης, στοιχεία αναζήτησης από το Canadian Police Information Center (CPIC), φωτογραφίες και επισημάνσεις ερευνητών της υπόθεσης.³⁵

Αναχώρηση του Maher Arar για την Τυνησία

Στα μέσα Ιουλίου 2002, τα στελέχη του “Project A-O Canada” πληροφορήθηκαν ότι ο Maher Arar και η οικογένειά του είχαν φύγει με προορισμό την Τυνησία λίγες εβδομάδες νωρίτερα. Βάσει αυτού του γεγονότος συμπέραναν ότι υπήρχε πρόθεση επιστροφής του στον Καναδά. Κατόπιν τούτου, έπειτα από συνάντηση και σύσκεψη με εκπροσώπους της Υπηρεσίας Τελωνείων, αποφασίσθηκε η καταχώρησή του σε σχετική βάση δεδομένων, διαδικασία η οποία στον Καναδά αποκαλείται “red flagging”. Για το γεγονός της υποτιθέμενης «μόνιμης» αναχώρησης του Arar από τον Καναδά, ενημερώθηκαν τόσο η канаδική υπηρεσία πληροφοριών (CSIS), όσο και το FBI. Μάλιστα με την τελευταία υπηρεσία έγινε εκτενής συζήτηση για τους ακριβείς λόγους της αναχώρησης του Arar, χωρίς ωστόσο να υπάρξει σίγουρο συμπέρασμα, για το εάν αυτή ήταν αποτέλεσμα των μέχρι τότε εις βάρος του ερευνών ή είχε εκ των προτέρων σχεδιαστεί.³⁶

Η συνεργασία με το FBI συνεχίζεται: Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2002

Κατά τη διάρκεια των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν πριν από την κράτηση του Maher Arar στο αεροδρόμιο της Νέας Υόρκης, η RCMP συνεργάστηκε κυρίως με την CSIS και με το FBI. Σε ότι αφορά το τελευταίο, τα μέλη του “Project A-O Canada” δοκίμασαν αρκετές απογοητεύσεις. Παρόλο που αμφότερες οι υπηρεσίες είχαν κοινά ενδιαφέροντα πάνω στην ίδια υπόθεση και στους πρωταγωνιστές της, προκύπτει ότι οι πράκτορες του FBI αποκάλυψαν πολύ λίγα πράγματα στους Καναδούς ομολόγους τους, σχετικά με την έκταση και το είδος του ενδιαφέροντός τους, ειδικά για τον Maher Arar. Σε γενικές γραμμές πρέπει να επισημανθεί ότι η RCMP φάνηκε πιο πρόθυμη να συνεργαστεί, με αποτέλεσμα να είναι πιο δεκτική στα αιτήματα του FBI. Η παρουσίαση που έλαβε χώρα στα γραφεία του FBI τον Μάιο του 2002, ήταν ενδεικτική των προσπαθειών των Καναδών για να επιτύχουν μεγαλύτερη συνεργασία, ωστόσο τόσο αυτή όσο και μια σειρά από άλλες προσπάθειες, δεν στέφθηκαν από επιτυχία. Είναι χαρακτηριστικό το ότι, ενώ από την πλευρά τουλάχιστον των Καναδών οι

³⁵Ibid, σελ. 95-96.

³⁶Ibid, σελ. 103.

«περιορισμοί» (“caveats”) στη χρήση των πληροφοριών, δεν εφαρμόζονταν, εν τούτοις τα περισσότερα έγγραφα του FBI έφθαναν στην канаδική πλευρά, με την επισήμανση της απαγόρευσης διαμοιρασμού των πληροφοριών σε τρίτα μέρη και της περαιτέρω χρήσης σε άλλες διαδικασίες.³⁷

Σε γενικές γραμμές, οι Καναδοί διαπίστωσαν ότι η συνεργασία με τις αρχές των Η.Π.Α. δεν ήταν εύκολη, όπως πιθανώς θα ήταν αναμενόμενο. Είναι χαρακτηριστική η άποψη που εξέφρασε ο επιθεωρητής Clement της RCMP, περί μεγάλης επιφυλακτικότητας στο πλαίσιο της συνεργασίας με αμερικανικές υπηρεσίες, ειδικότερα σε ότι αφορά το ενδεχόμενο χρήσης από την πλευρά τους, ιδιαίτερα επιθετικών και σκληρών τακτικών, στον τομέα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Εξάλλου ο αξιωματούχος αυτός είχε πολύ καλά κατανοήσει ότι οι αρχές ασφάλειας των Η.Π.Α. είχαν μεγάλο φάσμα δυνατοτήτων και δράσης, που απέρρευε από προεδρικά διατάγματα και σε καμία περίπτωση δεν θα ήταν διστακτικές στο να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματά τους.³⁸

Η στάση και συμπεριφορά των αμερικανικών αρχών και δη του FBI προβλημάτισε ιδιαίτερα και την канаδική υπηρεσία πληροφοριών την CSIS. Παρά τις διαβεβαιώσεις από την πλευρά της RCMP ότι η συνεργατική σχέση με του Αμερικανούς, δεν παρουσίαζε μεγάλα προβλήματα, στελέχη των υπηρεσιών πληροφοριών, δυσανασχετούσαν με τη δυσανάλογη πρόσβαση του FBI στις канаδικές πληροφορίες, ακόμη και με τη σχεδόν ανεξέλεγκτη πρόσβαση στις κτιριακές εγκαταστάσεις της RCMP, παρόλο που αυτό δεν συμμετείχε επίσημα στις κοινές έρευνες που διεξάγονταν. Βέβαια, η δίχως περιορισμούς πρόσβαση που περιγράφεται, κάποια στιγμή και ιδίως τον Οκτώβριο του 2002 ανακόπηκε, αυτό όμως συνέβη λόγω της διαμάχης που προέκυψε, εξαιτίας της κράτησης του Arar στη Νέα Υόρκη και τη μετέπειτα μεταφορά του στη Συρία.³⁹

Ο Maher Arar συλλαμβάνεται στις Η.Π.Α.

Την Πέμπτη στις 26/09/2002 ο Maher Arar έφθασε στο αεροδρόμιο “John F. Kennedy” της Νέας Υόρκης, προερχόμενος από τη Ζυρίχη της Ελβετίας. Αρχικά είχε βρεθεί στην Τυνησία και από εκεί σχεδίαζε να επιστρέψει στο Μόντρεαλ, μέσω

³⁷Ibid, σελ. 110.

³⁸Ibid, σελ. 111.

³⁹Ibid, σελ. 112.

Ελβετίας και Η.Π.Α. Ωστόσο όταν προσγειώθηκε σε αμερικανικό έδαφος κρατήθηκε και φυλακίστηκε. Οι Αμερικανοί ειδοποίησαν την RCMP και συγκεκριμένα τον Patrick Callaghan του “Project A-O Canada”, περί της 12.55 της ίδιας ημέρας, μέσω του συνδέσμου του FBI στην Ottawa. Ο αξιωματούχος των Η.Π.Α. πληροφόρησε τους Καναδούς ότι ο Arar πετούσε προς Νέας Υόρκη και επρόκειτο να αφιχθεί περίπου στις 14.00 το μεσημέρι. Κατόπιν τούτου, η αμερικανική πλευρά σχεδίαζε να τον ανακρίνει και έπειτα να του αρνηθεί την είσοδο στις Η.Π.Α., απελαύνοντάς τον πίσω στη Ζυρίχη.⁴⁰

Οι Καναδοί έπειτα ρώτησαν το FBI εάν η κράτηση του Arar επρόκειτο να γίνει βάσει της δικής τους έρευνας και αυτό απάντησε πως βασίζονταν στις δικές τους έρευνες. Κατά την άποψη του επιθεωρητή Cabana, ο σκοπός των Αμερικανών δεν ήταν η ομάδα του “Project A-O Canada” να συμβάλλει στο έργο τους με νέες πληροφορίες. Η απόφαση της άρνησης εισόδου στο έδαφος των Η.Π.Α. και η συνακόλουθη πορεία προς την κράτηση στη Συρία, είχε πιθανότατα ήδη ληφθεί και ο χαρακτήρας της ειδοποίησης των Αμερικανών ήταν ενημερωτικός, τουλάχιστον ως προς το πρώτο σκέλος, μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή.⁴¹ Η канаδική πλευρά, αφότου πληροφορήθηκε τα ανωτέρω έσπευσε να αποστείλει έγγραφο στο FBI, το οποίο περιείχε ερωτήσεις που θα έπρεπε οι Αμερικανοί να απευθύνουν στον Arar, για λογαριασμό της RCMP. Το έγγραφο αυτό προωθήθηκε μέσω του Εθνικού Κέντρου επιχειρήσεων (National Operations Center-NOC) του αρχηγείου της RCMP, προς το γραφείο του συνδέσμου του FBI στην канаδική πρωτεύουσα.⁴²

Βέβαια, το FBI ποτέ δεν απάντησε ξεκάθαρα το τι ακριβώς ερωτήθηκε ο Arar, και σε ποιο βαθμό απάντησε στις канаδικές τεθείσες ερωτήσεις. Μόνο στις 07/10/2002, η ομάδα του σχεδίου “Project A-O Canada” ενημερώθηκε ότι οι ερωτήσεις της είχαν χρησιμοποιηθεί κατά τη διάρκεια της εξέτασης του Arar, από το FBI. Ωστόσο, δεν υπήρξε ενημέρωση και ξεκάθαρη περιγραφή για τις ανταποκρίσεις του.⁴³

Αρχικά η RCMP είχε την πεποίθηση ότι ο Arar θα κρατούνταν μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα. Έτσι μην επιθυμώντας να απολέσουν την ευκαιρία να του απευθύνουν ερωτήσεις, είσπευσαν τις διαδικασίες αποστολής του σχετικού ερωτηματολογίου. Κατά την άποψη ανώτερων Καναδών αστυνομικών, οι Αμερικανοί

⁴⁰Ibid, σελ. 149.

⁴¹Ibid, σελ. 150.

⁴²Ibid, σελ. 151.

⁴³Ibid, σελ. 153.

θα διεξήγαν ένα σύντομο διάλογο-συνέντευξη, το άτομο θα ενημερωνόταν ότι θα του επιβαλλόταν άρνηση εισόδου και θα επιβιβάζοταν στην επόμενη πτήση, πιθανώς για τη Ζυρίχη Ελβετίας.⁴⁴ Βέβαια, αυτό δεν συνέβη και ο Maher Agar, κρατήθηκε για αρκετά μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ότι πιστευόταν, ενώ μεσολάβησαν και άλλες διαδικασίες επικοινωνίας μεταξύ των αρχών ασφαλείας των δύο χωρών. Ενώ η κράτηση του Agar συνεχιζόταν, το FBI επανήλθε θέτοντας το ίδιο αυτή τη φορά ερωτήματα προς την καναδική πλευρά. Το απόγευμα λοιπόν της 03/10/2002 εστάλη σήμα τηλεομοιοτυπίας στη Διεύθυνση Πληροφοριών (Criminal Intelligence Division-CID) της RCMP, οποίο περιείχε ερωτήσεις ώστε να προχωρήσει η σε αμερικάνικο έδαφος απόδοση κατηγοριών εναντίον του Agar. Μάλιστα λόγω του επείγοντος χαρακτήρα της κατάστασης, το FBI ζητούσε την άμεση απάντηση των Καναδών.⁴⁵

Το έγγραφο των Αμερικανών περιελάμβανε επτά ερωτήματα σχετικά με τις πιθανές διασυνδέσεις του Agar με άλλα άτομα, πυρήνες «εν υπνώσει» (“sleeper cell members”) ή και γνωστούς τρομοκράτες. Ζητούνταν επίσης το αίτημά τους να προωθηθεί στην ομάδα ερευνών του “Project A-O Canada”, καθώς όλα τα παραπάνω εξετάζονταν στο πλαίσιο αμερικανικής έρευνας εις βάρος του εν λόγω ατόμου. Αξίζει να σημειωθεί πως παρά τη σκληρή και επιθετική γλώσσα που χρησιμοποιούνταν από τους Αμερικανούς, τα στελέχη της RCMP δεν υποψιάστηκαν σε καμία περίπτωση την κατάληξη που θα μπορούσε να έχει η υπόθεση. Αυτό όμως που μπόρεσαν να κατανοήσουν οι Καναδοί, ήταν ότι πλέον ο Maher Agar, αντιμετωπιζόταν από το FBI ως ένα πιθανό μέλος της Al-Qaeda. Στο πλαίσιο αυτό άρχισαν να αναρωτιούνται για το εάν οι Αμερικανοί διέθεταν περισσότερες πληροφορίες από αυτούς, σχετικά με τον Agar, ιδιαίτερα για την περίοδο που αυτός εργαζόταν στην εταιρεία “MathWorks Inc.” στη Βοστώνη. Ωστόσο, παρά τις όποιες υποψίες τους σχετικά με τις ενέργειες του FBI, δεν σταμάτησαν την ροή πληροφοριών προς τις Η.Π.Α.⁴⁶

Η RCMP λοιπόν, συνεχίζοντας τη συνεργασία με την αμερικανική πλευρά στις 04/10/2002, την επόμενη ημέρα από τη λήψη του αιτήματος του FBI, απέστειλε σχετικό απαντητικό έγγραφο. Ωστόσο στις 05/10/2002, στέλεχος της ομάδας “Project A-O Canada”, δέχθηκε τηλεφώνημα από αξιωματούχο του FBI, ο οποίος τον ενημέρωσε ότι δεν ήταν δυνατόν να αναγνωσθεί το καναδικό μήνυμα, λόγω τεχνικών

⁴⁴Ibid, σελ. 155.

⁴⁵Ibid, σελ. 157.

⁴⁶Ibid, σελ. 158.

προβλημάτων και έτσι έπρεπε να γίνει επαναποστολή. Ανάμεσα στα άλλα και κατά τη διάρκεια του διαλόγου, εκφράστηκε από τον Αμερικανό αξιωματούχο η ανησυχία ότι το FBI δεν είχε εξασφαλίσει τα απαραίτητα στοιχεία για να απαγγελθούν κατηγορίες εναντίον του Arar και ως εκ τούτου, μάλλον θα επιλέγονταν η τακτική της απέλασής του. Στην περίπτωση αυτή, ειπώθηκε ότι ο ανωτέρω κατείχε διπλή υπηκοότητα (Καναδική και Συριακή) και επιθυμία του ήταν η επιστροφή του στον Καναδά. Στο σημείο αυτό, προέβη σε μια κρίσιμη όπως έδειξαν τα μετέπειτα γεγονότα ερώτηση, η οποία αφορούσε στις προθέσεις της καναδικής πλευράς για το εν λόγω άτομο. Ενδιαφέρθηκε λοιπόν να μάθει για το τι σχεδίαζε να κάνει η RCMP με τον Maher Arar, εφόσον αυτός θα επέστρεφε στον Καναδά. Ειδικότερα, ρώτησε για τις δυνατότητες ποινικής δίωξης υπήρχαν, αλλά και για το εάν θα μπορούσαν οι καναδικές αρχές να του αρνηθούν την είσοδο στο έδαφός τους. Το στέλεχος της RCMP απάντησε στον Αμερικανό συνάδελφό του ότι, εφόσον ο Arar είχε καναδική υπηκοότητα και δεν υπήρχαν αρκετά αποδεικτικά στοιχεία ώστε να στηριχθούν κατηγορίες είτε στις Η.Π.Α. είτε στον Καναδά, τότε δεν θα ήταν δυνατό να του επιβληθεί άρνηση εισόδου στο καναδικό έδαφος.⁴⁷

Το FBI τις επόμενες ημέρες επανήλθε και την 04/10/2002, αιτήθηκε τηλεφωνικώς την πρόσβαση σε τυχόν ψευδώνυμα του Arar. Η RCMP στο πλαίσιο αυτής της επικοινωνίας αποφάσισε ότι θα μπορούσε να μεταβεί με κλιμάκιο της στη Νέα Υόρκη, ώστε να ανακρίνει και αυτή με τη σειρά της τον Arar. Έτσι παράλληλα με την παροχή των ψευδωνύμων που είχαν ζητηθεί, μεταφέρθηκε και το αίτημα, αυτή τη φορά της καναδικής πλευράς, ώστε μια ομάδα της να έχει απευθείας πρόσβαση στον κρατούμενο. Κατά την άποψη μάλιστα των Καναδών, μια τέτοια απευθείας επαφή θα ήταν ιδανική ευκαιρία, καθώς υπήρχε μέχρι τότε διάχυτη η εντύπωση ότι ο Arar θα επέστρεφε στη Ζυρίχη. Επιπλέον, από τη στιγμή που έγινε αντιληπτό ότι το άτομο θα παρέμενε για ικανό χρονικό διάστημα στη Νέα Υόρκη, θα ήταν σημαντικό οι Καναδοί να πιάσουν τις Η.Π.Α., ώστε να θέσουν και αυτοί τα ερωτήματά τους, στο πλαίσιο των δικών τους ερευνών.⁴⁸

Από τις 4/10 έως και τις 07/10 η RCMP δεν έκανε κάτι περισσότερο, πέρα από το αίτημα που είχε υποβάλλει προκειμένου να ανακρίνει τον Arar. Από την άλλη, σε μια ακόμη τηλεφωνική επικοινωνία, το FBI ζήτησε επίμονα περισσότερα στοιχεία τα οποία

⁴⁷Ibid, σελ.168-169.

⁴⁸Ibid, σελ.171.

θα μπορούσαν να συνδέουν τον Agar με την Al-Qaeda ή και με άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις. Οι Καναδοί και πάλι ανταποκρίθηκαν, ωστόσο κατά την άποψή τους, το μόνο στοιχείο που αφορούσε στην τρομοκρατία, ήταν οι διασυνδέσεις του με τον Almaliki. Κατά αυτήν την τηλεφωνική συνομιλία, η RCMP πληροφορήθηκε για πρώτη μέχρι τότε φορά, ότι εάν δεν προέκυπταν περισσότερα ενοχοποιητικά στοιχεία για το συγκεκριμένο άτομο, τότε πιθανότατα θα απελαύνονταν στον Καναδά στις 09/10.⁴⁹

Από το σημείο αυτό και έπειτα, φαίνεται πως στους Καναδούς δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι ο Maher Agar, σε σύντομο χρονικό διάστημα θα επέστρεφε από τις Η.Π.Α. και σε συνδυασμό με το γεγονός της αργοπορίας του FBI, να δώσει σαφή και τελική απάντηση για το εάν αποδεχόταν την ανάκρισή του από ομάδα της RCMP στη Νέα Υόρκη, η τελευταία εγκατέλειψε το σχέδιο αυτό. Ειδικότερα, κατά την απόφαση του επιθεωρητή Cabana, δεν ήταν εφικτή η ανάκριση του Agar σε αμερικανικό έδαφος για τους εξής λόγους: α) Αυξημένος χρόνος μετάβασης στη Νέα Υόρκη, β) Οικονομικό κόστος της αποστολής, γ) Μη ύπαρξη έγκρισης της αποστολής από τις Η.Π.Α.⁵⁰ Με βάση λοιπόν τα ανωτέρω, αποφασίσθηκε ότι ήταν προτιμότερο να αναμείνουν την άφιξη του Agar στον Καναδά και να τεθεί υπό παρακολούθηση για λίγες ημέρες. Έπειτα από αυτά θα μπορούσε η RCMP να προβεί και σε μία ανάκριση-συνέντευξη.⁵¹

Οι εξελίξεις που ακολούθησαν φαίνεται πως εξέπληξαν τους Καναδούς αστυνομικούς της RCMP, καθώς την 08/10 ο Agar αποφασίσθηκε να μεταφερθεί-απελαθεί όχι στον Καναδά ή στη Ζυρίχη, αλλά στη Συρία μέσω Ιορδανίας. Είναι γεγονός ότι πριν από αυτή την ημερομηνία, κανείς από την ομάδα του “Project A-O Canada” δεν είχε οποιαδήποτε πληροφόρηση για το ότι η μεταφορά του ατόμου στη Συρία, αποτελούσε μια από τις επιλογές των αρχών των Η.Π.Α. Αντίθετα υπήρχε η εντύπωση ότι ο Agar θα απελαυνόταν στον Καναδά ή στην χειρότερη περίπτωση στην Ελβετία.⁵²

Στην πραγματικότητα οι αμερικανικές αρχές είχαν επίσημα αποφασίσει τη μεταφορά του Agar στη Συρία από την 07/10, οπότε και η Υπηρεσία Μετανάστευσης (Immigration and Naturalization Service-INS) διά του ανώτατου στελέχους της J. Scott Blackman, διέταξε την απομάκρυνσή του σε συριακό έδαφος, χαρακτηρίζοντάς τον ως

⁴⁹Ibid

⁵⁰Ibid, σελ.173.

⁵¹Ibid

⁵²Ibid, σελ.174.

μέλος της τρομοκρατικής οργάνωσης της Al-Qaeda.⁵³ Η απόφαση αυτή υλοποιήθηκε τις πρωινές ώρες της 08/10, ωστόσο το FBI για άλλη μια φορά δεν έδωσε την πλήρη εικόνα στην RCMP, εφόσον την ίδια ημέρα και περί ώρα 10.30, ένα στέλεχός του βρέθηκε στα γραφεία του “Project A-O Canada” και επικοινωνήσε με τους Καναδούς αστυνομικούς, υποστηρίζοντας πως ο Agar βρισκόταν ακόμη στη Νέα Υόρκη. Επιπρόσθετα υποστήριξε ότι το FBI δεν γνώριζε για πιθανή απομάκρυνσή του και υπεύθυνη για αυτό ήταν η Υπηρεσία Μετανάστευσης. Κατά τα λεγόμενά του, το FBI δεν είχε κάτι στη διάθεσή του που να δικαιολογεί την περαιτέρω κράτηση του Agar και πρόσθεσε ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης των Η.Π.Α. ακόμη εξέταζε σοβαρά το αίτημα της RCMP να ανακρίνει στη Νέα Υόρκη τον κρατούμενο. Στο τέλος του διαλόγου, τέθηκε για πρώτη φορά από τον εκπρόσωπο του FBI το θέμα της μεταφοράς στη Συρία, καθώς αυτός τόνισε ότι είτε αυτή η χώρα είτε ο Καναδάς αποτελούσαν τους πλέον πιθανούς προορισμούς.⁵⁴

Το θέμα της μεταφοράς στη Συρία θορύβησε κατά κάποιον τρόπο τους Καναδούς, οπότε περί την 14.00 της ίδιας ημέρας πραγματοποιήθηκε και δεύτερη επαφή με έτερο Αμερικανό αξιωματούχο, κατά τη διάρκεια της οποίας, δεν παρασχέθηκαν λεπτομέρειες με τη δικαιολογία ότι ο τελικός προορισμός του Agar ήταν ζήτημα που απασχολούσε την INS.⁵⁵ Κατά τις απογευματινές ώρες, την 18.00 έγιναν και πάλι προσπάθειες επικοινωνίας με το FBI, χωρίς όμως να ληφθούν συγκεκριμένες απαντήσεις για τις ανησυχίες της RCMP. Το μόνο που ειπώθηκε από την αμερικάνικη πλευρά ήταν ότι το FBI θα ασχολούταν με το θέμα και θα επανερχόταν την επόμενη ημέρα με περισσότερες πληροφορίες.⁵⁶

Τελικώς, την 09/10 το FBI επικοινωνήσε με τους Καναδούς και ενημέρωσε ότι ο Maher Agar δεν θα ήταν πλέον διαθέσιμος σε αυτούς, καθώς δεν βρισκόταν στη Νέα Υόρκη και μάλιστα δεν επρόκειτο να επιστρέψει στον Καναδά. Στη συγκεκριμένη επικοινωνία και πάλι δεν έγινε λόγος για τη μεταφορά στη Συρία, γεγονός που κρατούνταν ακόμη ως μυστικό. Η αποκάλυψη της αλήθειας πραγματοποιήθηκε περί την 14.00 το μεσημέρι, οπότε η RCMP ενημερώθηκε επίσημα πλέον ότι το άτομο είχε μεταφερθεί στη Συρία.⁵⁷

⁵³Ο’ Connor R. Dennis, (2006), op. cit., σελ.204, United States Department of Homeland Security, (2008), op. cit., σελ. 20-21.

⁵⁴Ο’ Connor R. Dennis, (2006), op. cit., σελ.175.

⁵⁵Ibid

⁵⁶Ibid

⁵⁷Ibid, σελ.176.

7.3. Αντιπαράθεση Η.Π.Α.-Καναδά

Στον απόηχο της οριστικής απελευθέρωσης του Maher Agar από τις φυλακές της Συρίας το 2003, όπου κρατήθηκε για περίπου ένα χρόνο, διαφάνηκαν κάποιες ρωγμές στις σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Καναδά. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι και τη μυστική του μεταφορά εκεί, η καναδική πλευρά διά της RCMP παρείχε αφειδώς οποιαδήποτε σχετική πληροφορία κατείχε, μην υπολογίζοντας την κατάληξη της υπόθεσης. Από την άλλη, το FBI και γενικά οι Αμερικανοί αρνούσαν να αποκαλύψουν λεπτομέρειες της έρευνάς τους και αρκούσαν στη συλλογή περαιτέρω στοιχείων, παρέχοντας οι ίδιοι ελάχιστα.

Οι Καναδοί επικρίνουν τις Η.Π.Α.

Η εφημερίδα “Washington Post” επικαλέστηκε τον μάρτυρα «κλειδί» της υπόθεσης, επιθεωρητή της RCMP Michael Cabana, κατά τον οποίον οι καναδικές αρχές, σε καμία περίπτωση δεν γνώριζαν ότι ο Maher Agar θα μεταφέρονταν στη Συρία από τους Αμερικανούς. Αυτό που πίστευαν ότι θα συνέβαινε ήταν η απέλαση-επιστροφή του στον Καναδά: *«Αυτό είναι κάτι που δεν υπολόγιζα καν ότι θα έκαναν οι Αμερικανοί, δεν πίστευα ότι οι νόμοι τους επέτρεπαν να προβούν σε αυτήν την πράξη»*.⁵⁸

Βέβαια το ίδιο άτομο παραδέχθηκε ότι από την υπηρεσία του στάλθηκε λίστα με ερωτήματα τα οποία θα απευθύνονταν στον Agar, κατά τη διάρκεια της κράτησής του στο αμερικανικό έδαφος. Παράλληλα δεν διέψευσε την πολύ καλή συνεργασία που υπήρχε μέχρι ενός σημείου με τις αρχές των Η.Π.Α. και το FBI ειδικότερα, γεγονός που προέκυπτε από σειρά επίσημων και ανεπίσημων συναντήσεων που είχαν λάβει χώρα κατά τα έτη 2001 και 2002. Μάλιστα σε ένα από αυτά που πραγματοποιήθηκε στις Η.Π.Α. επιβεβαίωσε την καναδική παρουσίαση που είχε ως σκοπό την ενημέρωση του FBI για ύποπτους συμμετοχής σε τρομοκρατικές οργανώσεις σε καναδικό έδαφος. Ωστόσο τα γεγονότα αυτά, φαίνεται πως δεν εμπόδισαν το FBI να προχωρήσει στις ενέργειες που κρίθηκαν απαραίτητες για την προστασία των συμφερόντων των Η.Π.Α.,

⁵⁸Struck Doug, *Canadian's Lawyers Blame U.S.*, The Washington Post, 01/07/2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2005/06/30/AR2005063001980.html>, accessed on 13.06.2018.

τα οποία κρίθηκε ότι εξυπηρετούνταν με την μεταφορά και ανάκριση του συλληφθέντος στη Συρία. Αυτό έγινε όπως προκύπτει, εν αγνοία της RCMP, η οποία μέχρι τότε πίστευε πως ενεργούσε υποβοηθητικά προς ένα συμμαχικό κράτος, χωρίς να αναμένει τόσο ραγδαίες εξελίξεις.⁵⁹

Στο ίδιο μήκος κύματος, ο πρώην αρχηγός της RCMP Giuliano Zaccardelli, σε συνέντευξή του στο δίκτυο CBC του Καναδά, απέδωσε τις ευθύνες στην αμερικανική πλευρά, τονίζοντας ότι η κυβέρνηση των Η.Π.Α. και όχι το εθνικό αστυνομικό σώμα της χώρας, είχε την ευθύνη για τη μεταφορά του Arar στη Συρία. Μία ημέρα λοιπόν μετά την παραίτησή του λόγω της υπόθεσης του Maher Arar, στις 07/12/2006, προχώρησε από την Οττάβα σε καυστικές δηλώσεις εναντίον των αμερικανικών αρχών και υποστήριξε ότι οι Η.Π.Α. σκόπιμα παραπληροφόρησαν την RCMP σχετικά με τις προθέσεις τους σε ότι αφορά τον χειρισμό της υπόθεσης Arar. Δήλωσε μάλιστα χαρακτηριστικά: *«Οδηγηθήκαμε στο να πιστέψουμε ότι σύντομα θα απελευθεωνόταν και θα επέστρεφε στον Καναδά. Από την πλευρά μας είχαμε καταστήσει σαφές ότι ο Arar ήταν μια απλά περιφερειακή φιγούρα στο πλαίσιο μιας ευρύτερης αντιτρομοκρατικής έρευνας. Όταν μάλιστα η RCMP ερωτήθηκε για το εάν το άτομο αυτό θα κρατούνταν εφόσον απελευθεωνόταν στον Καναδά, δόθηκε η απάντηση ότι δεν υπήρχαν αρκετά και ισχυρά στοιχεία που να το συνέδεαν με την τρομοκρατία. Έπειτα από αυτό, το FBI απάντησε ότι θα απελευθέρωνε τον Arar. Για την ακρίβεια αναμέναμε στο Μόντρεαλ για το αεροπλάνο που θα έφερνε πίσω τον Arar, ωστόσο αυτός δεν κατέβηκε ποτέ από το αεροπλάνο αυτό»*.⁶⁰

Βέβαια, τα υποστηριζόμενα από τον Zaccardelli έρχονται σε μερική αντίφαση με το πόρισμα της канаδικής επιτροπής διερεύνησης της σχετικής υπόθεσης, υπό τον υψηλόβαθμο δικαστικό Dennis O' Connor. Ο τελευταίος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πιθανότατα, οι πληροφορίες των канаδικών αρχών ήταν αυτές που οδήγησαν στη μεταφορά του Arar στη Συρία και για αυτό η RCMP ήταν σε κάποιο βαθμό υπόλογη.

Αυτό που θα πρέπει ωστόσο να ειπωθεί είναι ότι το πόρισμα της ανωτέρω επιτροπής κάνει λόγο για «παραπλανητικές» πληροφορίες της канаδικής πλευράς, οι οποίες οδήγησαν τους Αμερικανούς σε λάθος εκτιμήσεις. Ωστόσο, δεν αποκλείει το ενδεχόμενο το FBI να είχε δικά του περαιτέρω στοιχεία, προκύπτοντα από ανεξάρτητη

⁵⁹Ibid

⁶⁰CBC News, *Zaccardelli Faults U.S. Government for Arar's Deportation*, 02/09/2008, online available at: <http://www.cbc.ca/news/canada/zaccardelli-faults-u-s-government-for-arar-s-deportation-1.757351>, accessed on 13.06.2018.

έρευνα και πηγές, τα οποία συνεχώς προσπαθούσε να επιβεβαιώσει μέσω της RCMP. Σε κάθε περίπτωση, είναι γεγονός ότι ανεξάρτητα από το τι ακριβώς πληροφορίες οι Καναδοί έδωσαν στο FBI, οι Η.Π.Α., δεν ανταπέδωσαν με τον ανάλογο τρόπο, παρά τις συχνές οχλήσεις, αλλά ούτε και ενημέρωσαν ειλικρινώς για την πρόθεση μεταφοράς του Arar στη Συρία.

Κατά τα άλλα, ο Καναδός πρόην επικεφαλής της αστυνομίας επέμεινε στην άποψή του, ότι δηλαδή όχι μόνο οι Αμερικανοί δεν φάνηκαν ειλικρινείς στη μεταξύ τους συνεργασία, αλλά και τα όποια λάθη ή εκτιμήσεις της RCMP δεν έπαιξαν ρόλο στην απόφαση τους για ενεργοποίηση της διαδικασίας «έκτακτης μεταφοράς».⁶¹ Πέρα από αυτά, επιχείρησε να πολιτικοποιήσει με όρους εξωτερικής πολιτικής το όλο ζήτημα και υποστήριξε ότι η κυβέρνηση του Προέδρου George W. Bush ήταν εκείνο το χρονικό διάστημα, αποφασισμένη να φανεί σκληρή στον απόηχο των τρομοκρατικών χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και ως εκ τούτου είχε αρχίσει να αντιμετωπίζει της ξένες υπηρεσίες πληροφοριών και επιβολής του νόμου με έντονη καχυποψία. Με βάση αυτά, η απόφαση για τον Arar ήταν καθαρά πολιτικής φύσεως, προερχόμενη από ανώτατους αξιωματούχους της Ουάσινγκτον και υπερέβαινε τις αρμοδιότητες του FBI και της CIA: *«Στην πράξη οι Αμερικανοί πέταξαν στον κάλαθο των αχρήστων τα βιβλία των κανονισμών, σχετικά με τους τρόπους συνεργασίας με τους συμμάχους τους και τους πιο κοντινούς τους φίλους»*.⁶²

7.4. Δυσκολίες στην αντιτρομοκρατική συνεργασία

Γενικότερα και παρά τις παρατηρούμενες δυσκολίες στη συνεργασία Η.Π.Α. και Καναδά, η ανταλλαγή πληροφόρησης είναι βασικός παράγων που εξασφαλίζει την ευημερία και την επιβίωση στις ήδη διαμορφωθείσες συνθήκες διεθνούς τρομοκρατίας. Βέβαια κατά την άποψη του Henderson, η διμερής συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης που διαμορφώνεται με σκοπό την ασφάλεια των δύο κρατών και της ευρύτερης περιοχής της Βορείου Αμερικής, θα πρέπει να εξασφαλίζει τέτοιες συνθήκες, ώστε η ανταλλαγή πληροφοριών να πραγματοποιείται προσεκτικά. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι Καναδοί περιμένουν επιφυλακτική χρήση των πληροφοριών που

⁶¹Ibid

⁶²Ibid

περιέχουν προσωπικά δεδομένα και προέρχονται από κυβερνητική δράση. Επίσης, οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να διαμοιράζονται με βάση συγκεκριμένες διαδικασίες με άλλες υπηρεσίες του εξωτερικού και ιδίως με αυτές των Η.Π.Α.⁶³

Είναι χαρακτηριστικό ότι και μετά την υπόθεση του Maher Arar, οπότε η RCMP παρείχε αφειδώς και αδιάκριτα πληροφορίες στο FBI, οι Καναδοί επανεξέτασαν τις δραστηριότητές τους έναντι των Αμερικανών σχετικά με το πώς θα συνεργάζονταν σε σοβαρά θέματα ασφαλείας. Έτσι η καναδική κυβέρνηση στη δημοσιευθείσα Εθνική Πολιτική Ασφάλειας (“National Security Policy”) του 2004, καθόρισε τα τρία θεμελιώδη εθνικά συμφέροντα στον τομέα της ασφάλειας. Κατά πρώτον, θα πρέπει να προστατεύονται οι Καναδοί υπήκοοι, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Κατά δεύτερον, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι ο Καναδάς δεν αποτελεί εστία απειλών για τις Η.Π.Α. ή για άλλες συμμαχικές χώρες. Τέλος, θα πρέπει να επιβεβαιωθεί ότι ο Καναδάς συνεχίζει να συμβάλλει στις προσπάθειες της διεθνούς ασφάλειας. Φυσικά στο ανωτέρω πλαίσιο διευκρινίστηκε ότι η προτεραιότητα δόθηκε στην προστασία του κράτους του Καναδά και των υπηκόων του και όχι των Η.Π.Α., οι οποίες έπονται.⁶⁴

Στο θέμα της ενίοτε προβληματικής συνεργασίας των δύο χωρών, με αφορμή την υπόθεση Arar, αναφέρθηκε και ο Frederick Hitz, καθηγητής και ειδικός σε θέματα πληροφόρησης στο Princeton University και στο University of Virginia School of Law. Κατά την άποψή του, οι όποιες διαφωνίες και παρεξηγήσεις προέκυψαν λόγω των διαφορετικών αντιλήψεων και της κουλτούρας που έχει να κάνει με τον λεγόμενο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Οι Αμερικανοί από την πλευρά τους ήταν και είναι ιδιαίτερα ανήσυχοι για την «πορώδη φύση» των συνόρων τους με τα δύο γειτονικά τους κράτη, τον Καναδά και το Μεξικό. Έτσι και στις δύο χώρες η πίεση για τον έλεγχο των συνόρων και τον έλεγχο των κινήσεων και των ροών των ανθρώπων είναι αυξανόμενη. Παρά όμως το γεγονός αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τον τρόπο που ανταλλάσσονται οι πληροφορίες από τις αρχές ασφαλείας, να γίνει κατανοητό ότι, υπάρχουν διαφορετικές παραδόσεις και αντιλήψεις σχετικά με τις πολιτικές ασύλου, τη μετανάστευση, τα ζητήματα των προσφύγων και κυρίως τα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶⁵

⁶³Henderson Robert, *One Issue-Two Voices, Intelligence Sharing Between Canada and the United States: A Matter of National Survival, We Need to Continue Bilateral Intelligence Cooperation-but Carefully*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, The Canada Institute, January 2007, σελ. 6.

⁶⁴Ibid, σελ. 7.

⁶⁵Ibid, σελ. 10-11.

Με βάση αυτά δεν θα πρέπει να προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση, ο τρόπος με τον οποίον οι Η.Π.Α. διαχειρίστηκαν την περίπτωση ενός ατόμου που θεωρήθηκε ύποπτος για συμμετοχή σε τρομοκρατικές προπαρασκευαστικές ενέργειες, όπως ο Maher Arar. Ήταν φυσικό και επόμενο να δώσουν προτεραιότητα στη δική τους εθνική ασφάλεια, έτσι όπως αυτοί την αντιλαμβάνονταν και να προτιμήσουν να μην ειδοποιήσουν έγκαιρα τους Καναδούς για τις πραγματικές τους προθέσεις, ακόμη και εάν αυτό σήμαινε ότι θα πραγματοποιούσαν ανταλλαγή πληροφοριών προς όφελός τους.

Κατά τον καθηγητή πολιτικών επιστημών Reg Whitaker, του University of Victoria, το πρόβλημα των Αμερικανο-καναδικών σχέσεων έγκειτο στην μονόπλευρη αντίληψη των πραγμάτων που διέθετε η κυβέρνηση των Η.Π.Α., τουλάχιστον επί προεδρίας Bush. Αυτό σήμαινε ότι μια υπηρεσία πληροφοριών ή επιβολής του νόμου, όπως το FBI, στο πλαίσιο της συνεργασίας της με την αντίστοιχη καναδική, θεωρούσε ότι είναι καθήκον της δεύτερης να παρέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που θα εξασφάλιζαν το αμερικανικό εθνικό συμφέρον. Από την άλλη, στο όνομα αυτού του συμφέροντος, το FBI ή οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία των Η.Π.Α., δεν θεωρούσε ότι ήταν υποχρεωμένο να ενημερώσει για την εξέλιξη υποθέσεων όπως αυτή του Arar. Αν μάλιστα υποθεθεί ότι ένα τέτοιο άτομο δεν θα είχε την μεταχείριση που ανέμεναν οι Η.Π.Α. να έχει στον Καναδά, τότε ήταν προτιμότερο ο σύμμαχος, κατά κάποιον τρόπο να «εξαπατηθεί» και το άτομο να μεταφερθεί εκεί που τα αμερικανικά συμφέροντα θα εξυπηρετούνταν καλύτερα, δηλαδή στη Συρία. Αυτό που θα έπρεπε να συμβεί είναι η αύξηση του επιπέδου εμπιστοσύνης, τόσο μέσω καθιέρωσης μηχανισμών ανταλλαγής πληροφοριών, όσο και μέσω κοινών αντιλήψεων περί του είδους της απειλής.⁶⁶

Τα πράγματα ωστόσο αυτά αποτελούν δομικά στοιχεία και δεν είναι εύκολο να υπάρξουν ή να καλλιεργηθούν, εφόσον αγγίζουν τον πυρήνα της εγγενούς αδυναμίας της διεθνούς ανταλλαγής πληροφορίας. Ο Whitaker χαρακτηριστικά υποστήριξε: *«Οι Η.Π.Α. απλώς λαμβάνουν μονομερείς αποφάσεις για το τι συνέβαινε, για το ποιοι και το τι συνιστά απειλή. Θα έπρεπε να καθιερωθεί ένα είδος μηχανισμού ώστε να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών. Επίσης, η κοινή αντίληψη των υπαρκτών απειλών από τις υπηρεσίες πληροφοριών και επιβολής του νόμου των Η.Π.Α. και Καναδά, θα μπορούσε να εξουδετερώσει το σενάριο, κατά το οποίο ένα άτομο με διπλή Καναδική και Συριακή υπηκοότητα, θα μεταφερόταν αυτόματα από τις αρχές των Η.Π.Α. στη Συρία.*

⁶⁶Weinberg Paul, *U.S.-Canada: Shared Border, Unilateral Policy?* Global Issues, 29/05/2009, online available at: <http://www.globalissues.org/news/2009/05/29/1664>, accessed on 06.11.2015.

*Αυτό που χρειάζεται αντί για την ύπαρξη ad hoc διακανονισμών, είναι ενός βαθμού θεσμοποίησης, η οποία θα οδηγήσει τους Αμερικανούς να αναγνωρίσουν ότι ο Καναδάς έχει τη δυνατότητα να συμβάλει και να γίνεται σεβαστός ως κρατική υπόσταση, χωρίς να του επιβάλλεται το πώς θα πράξει».*⁶⁷

Τους προβληματισμούς του για την ποιότητα της ανταλλαγής πληροφόρησης τόσο μεταξύ κρατών, όπως οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς, αλλά και στο ίδιο το εσωτερικό των κρατών, ιδίως μεταξύ μυστικών υπηρεσιών και υπηρεσιών επιβολής του νόμου, εξέφρασε ο Lorne Sossin του πανεπιστημίου του Toronto. Η συνεργασία κατά την άποψή του δεν είναι εύκολη σε κανένα από τα δύο επίπεδα και το γεγονός αυτό το καταδεικνύει η ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ των δύο κρατών στην υπόθεση του Arar: *«Η συνεργασία με ξένες κυβερνήσεις σε όλα τα επίπεδα των υπηρεσιών της επιβολής του νόμου και της πληροφόρησης για θέματα εθνικής ασφάλειας, αποτελεί ένα κομβικό σημείο για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Ήδη πριν από τα χτυπήματα στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, αυτό αποτελούσε πρωτεύοντα στόχο, ωστόσο η υπόθεση του Arar, κατέδειξε σοβαρή και εμφανή αβεβαιότητα, για το πώς μια τέτοια συνεργασία μπορεί να λάβει χώρα υπό πραγματικές συνθήκες, τόσο εντός της канаδικής κυβέρνησης, όσο και μεταξύ δύο κυβερνήσεων».*⁶⁸

Ο καθηγητής και ειδικός στις στρατιωτικές και στρατηγικές σπουδές, Michael Zekulin από το πανεπιστήμιο του Calgary, επεσήμανε ότι η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ κυβερνήσεων και των υπηρεσιών τους είναι ένα σημαντικό κομμάτι για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ειδικότερα μετά την εποχή των χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Σε αυτό το πλαίσιο, το επίπεδο της συνεργασίας ιδίως μεταξύ Καναδά, Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου υπήρξε πολύ υψηλό και η πρακτική του διαμοιρασμού των πληροφοριών σχετικά με άτομα ομάδες και απειλές, θα πρέπει να ενισχύεται. Ο Καναδάς υπήρξε πρωτοπόρο κράτος σε ότι αφορά στις προσπάθειες διεθνούς συνεργασίας, και θα πρέπει να μνημονευθεί ότι κατά το 2011, είχε συνάψει περίπου 140 τέτοιου είδους συνεργασίες. Ωστόσο, κατά την άποψή του η κάθε διαδικασία διακρατικής συνεργασίας θα πρέπει να διεξάγεται υπεύθυνα και με ιδιαίτερη προσοχή. Πολύ σημαντικό παράδειγμα για το σκοπό αυτό αποτέλεσε η περίπτωση του Maher Arar, ο οποίος έπειτα από πληροφορίες που παρασχέθηκαν στο

⁶⁷Ibid

⁶⁸Gabor Thomas, *The Views of Canadian Scholars on the Impact of the Anti-Terrorism Act*, (Ottawa: Department of Justice Canada/Research and Statistics Division, 2004), σελ. 71.

FBI, μεταφέρθηκε στη Συρία χωρίς να υπάρξει ανταποδοτική παροχή πληροφοριών προς τον Καναδά.⁶⁹ Με βάση αυτά τέθηκαν κάποια ερωτήματα που για τον канаδικό κρατικό μηχανισμό χρειάζονταν απάντηση: *«Πρέπει να απασχολούν το κράτος τα ζητήματα παροχής πληροφοριών που αφορούν σε προσωπικά δεδομένα; Πόσες πληροφορίες θα πρέπει να μοιράζεται η канаδική κυβέρνηση, με άλλες κυβερνήσεις και πως θα διαφυλάττει ότι οι πληροφορίες αυτές δεν θα χειρίζονται με λανθασμένο ή υπερβολικό τρόπο;»*.⁷⁰

Βέβαια με αφορμή την πλήρη παροχή πληροφοριών, χωρίς ανταπόκριση, στην οποία προέβη η RCMP, ο Zekulin αγγίζει ένα άλλο θέμα που ελάχιστα απασχόλησε όσους σχολίασαν τον τρόπο δράσης των канаδικών αρχών ασφαλείας. Είναι γνωστό ότι ο Καναδάς ανέκαθεν χαρακτηριζόταν από μια υπερβολική εξάρτηση για πληροφόρηση από άλλα κράτη και ένας από τους λόγους για αυτό είναι η έλλειψη υπηρεσίας για συλλογή πληροφοριών από το εξωτερικό, γεγονός που πιθανότατα έχει δημιουργήσει τη νοοτροπία της παροχής πληροφοριών προκειμένου να υπάρξει ανατροφοδότηση. Μόνο που στην περίπτωση του Arar, αυτό δεν συνέβη ποτέ από την αμερικανική πλευρά: *«Ο Καναδάς ίσως είναι κράτος εξαρτώμενο σε υπερβολικό βαθμό στον τομέα της πληροφόρησης, από άλλα κράτη. Το μέγεθος και οι πόροι των канаδικών υπηρεσιών είναι σαφώς μικρότερες και κατά αυτόν τον τρόπο η εξάρτηση είναι δυσανάλογα μεγάλη. Μία ενδεχόμενη λύση θα ήταν η δημιουργία μιας ξεχωριστής υπηρεσίας πληροφοριών με διεθνή προσανατολισμό»*.⁷¹

Η περίπτωση του Maher Arar σε αυτό το πλαίσιο κατέδειξε τις διαμάχες που μπορούν να ανακύψουν όταν η διακρατική συνεργασία εμπλέκεται με τα κρατικά συμφέροντα. Ο Καναδάς λοιπόν, κινούμενος επί τη βάση των συμφερόντων του, έπειτα από τη μη ενημέρωσή του για τη μεταφορά του ανωτέρω ατόμου στη Συρία και ενώ είχε δοθεί πλήθος πληροφοριών στην αμερικανική πλευρά, εξέδωσε οδηγίες για το πώς θα έπρεπε να διεξάγεται η ανταλλαγή πληροφόρησης από τους αξιωματούχους των υπηρεσιών ασφαλείας και επιβολής του νόμου, στις αλληλεπιδράσεις τους με ξένα κράτη. Κατά αυτόν τον τρόπο, υποθέσεις που αφορούν ζητήματα εθνικής ασφάλειας, θα πρέπει να χειρίζονται κεντρικά από την Οτάβα και όχι σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο. Αυτή η εξέλιξη θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι είναι ασυνήθιστη για

⁶⁹Zekulin Michael, "Terrorism in Canada", *Journal of Military and Strategic Studies*, Volume 13, No. 3, 2011, σελ. 12.

⁷⁰Ibid

⁷¹Ibid, σελ. 13.

το επίπεδο εμπιστοσύνης που χαρακτήριζε τις σχέσεις των δύο χωρών. Επιπλέον, τέτοιοι περιορισμοί ενδέχεται να έχουν επίδραση στην ταχεία και ευέλικτη ανταλλαγή πληροφόρησης στο πλαίσιο αντιτρομοκρατικών επιχειρήσεων, που μέχρι ενός σημείου αποτελούσε πρώτιστο και μονόπλευρο συμφέρον της αμερικανικής πλευράς.⁷²

Συμπερασματικά, ο Καναδάς όπως και σε πολλές άλλες περιπτώσεις συνεργάστηκε με τις Η.Π.Α. στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και έτσι παρείχε όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες που διέθετε για τον Maher Agar. Η ανταπόκριση που θα περίμενε από τις Η.Π.Α. σίγουρα δεν υπήρξε, από τη στιγμή που αυτές χρησιμοποίησαν στο έπακρο τις δοθείσες πληροφορίες, ενεργώντας μονομερώς, χωρίς να ενημερώσουν για τις περαιτέρω ενέργειές τους, με αποτέλεσμα την απρόσμενη μεταφορά ενός Καναδού υπηκόου στη Συρία. Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι οι Η.Π.Α. άσκησαν και ασκούν απόλυτο έλεγχο στον Καναδά, ο οποίος βάσει των συμφερόντων του αντέδρασε στην «εξαπάτησή» του, τουλάχιστον όπως περιγράφεται παραπάνω. Γενικά αυτό που προκύπτει πάντως είναι η διαπίστωση της αδυναμίας επίτευξης απόλυτης συνεργασίας, ακόμη και ανάμεσα σε δύο παραδοσιακά συμμαχικές χώρες, καθώς ειδικότερα το επίπεδο ανταλλαγής πληροφόρησης επηρεάζεται από την κρατική κυριαρχία, καθώς και από την έννοια της εθνικής ασφάλειας, με αποτέλεσμα να έχει σαφείς οριοθετήσεις (“limitations”) και να σταματά εκεί που αρχίζει το εκάστοτε εθνικό συμφέρον.

7.5. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση του χειρισμού της υπόθεσης του Maher Agar και της «έκτακτης μεταφοράς» του στη Συρία, αποτελεί ένα συμβάν του οποίου η μελέτη και ανάλυση οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

- Η ισλαμιστική τρομοκρατία, ιδίως μετά τα χτυπήματα της Νέας Υόρκης το 2001, έγινε αντιληπτή ως μία πρώτης τάξης απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος, όπως διαφάνηκε από τις ενέργειες των Η.Π.Α., καθώς και από το αντίστοιχο ενδιαφέρον του Καναδά.

⁷²Ibid, σελ. 10.

- Οι μετακινήσεις του Maher Arar και των άλλων υπόπτων για σχέσεις με την “Al-Qaeda”, καθώς και η κινητοποίηση των αμερικανικών και καναδικών αρχών για τη διερεύνησή τους, εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υποδεικνύουν την ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης πλέον σε «εσωτερική και εξωτερική».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας την διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως το FBI και η Βασιλική Έφιππη Καναδική Αστυνομία (RCMP), οι οποίες στο πλαίσιο της κρατικής αντιμετώπισης του φαινομένου, εμπλέκονται στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.
- Όπως αποδείχθηκε και από τον επιχειρησιακό χειρισμό της υπόθεσης, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (παρακολούθηση, υποκλοπές, αποθήκευση πληροφοριών, επεξεργασία, ανάλυση και διανομή), είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιτρομοκρατία.
- Η μη ολοκληρωμένη συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α. και Καναδά, αποτελεί μία «σκληρή» περίπτωση επιβεβαίωσης των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού). Η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα επιπρόσθετο κομμάτι επιτυχούς συνεργασίας, μεταξύ δύο-ούτως ή άλλως- παραδοσιακά συμμαχικών αγγλοσαξονικών κρατών, με μεγάλη ιστορία κοινής κουλτούρας, αξιών και γενικά κοινών συμφερόντων.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- Το κράτος του Καναδά θεωρούσε δεδομένο ότι θα έπρεπε γενικά να συνδράμει τις Η.Π.Α. στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, κυρίως μετά τα γεγονότα της 09.11.

- Πιθανότατα η μεγάλη επιρροή των Η.Π.Α. στην περιφέρεια των δύο κρατών, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησε τον Καναδά να επιδιώκει προνομιακές σχέσεις μαζί τους.
- Οι Καναδοί ήταν αυτοί που πρώτοι παρείχαν πληροφόρηση στις Η.Π.Α. για την περίπτωση του Maher Agar.
- Η απρόσκοπτη παροχή πληροφοριών από την канаδική πλευρά, συνεχίστηκε ακόμη και όταν υπήρξαν υποψίες ότι οι Αμερικανοί ήταν πιο φειδωλοί στην αποκάλυψη των δικών τους πληροφοριών.
- Τα στελέχη του FBI από την αρχή μέχρι και το τέλος της υπόθεσης, προσπάθησαν να αποσπάσουν κάθε δυνατή πληροφορία από την RCMP, χωρίς ουσιαστικά να συνεισφέρουν στην προσπάθεια των ομολόγων τους.
- Η συνεργατική σχέση των δύο υπηρεσιών χαρακτηρίστηκε ως ξεκάθαρα «μονόδρομη» (“one-way”), υπέρ των Η.Π.Α., ενώ κατά πάσα πιθανότητα το FBI γνώριζε τον Agar, πριν ακόμα δεχθεί ενημέρωση από τους Καναδούς, τους οποίους ουδέποτε ενημέρωσε σχετικά.
- Ο Maher Agar συνελήφθη στη Νέα Υόρκη των Η.Π.Α. χωρίς πρότερη διαβούλευση και ενημέρωση με την RCMP και οι αμερικανικές αρχές δεν έδωσαν το δικαίωμα της άμεσης-αυτοπρόσωπης πρόσβασης στο συλληφθέν άτομο στην RCMP, όταν αυτό ζητήθηκε. Παράλληλα το FBI συνέχισε να αποστέλλει αιτήματα στον Καναδά, τα οποία, αν και σε κλίμα έντονης καχυποψίας, τύγχαναν θετικής ανταπόκρισης.
- Ο Καναδός υπήκοος τελικά υπέστη την παράνομη διαδικασία της «έκτακτης μεταφοράς» στη Συρία, γεγονός που σήμαινε την παραπλάνηση των канаδικών αρχών και την έκπληξή τους για τη μη ενημέρωση περί των αμερικανικών προθέσεων.
- Η αμερικανική πλευρά, δεν μπόρεσε καν στη διαδικασία του «πολέμου αλληλοκατηγοριών» (“Blame Game”), την οποίαν ξεκίνησαν οι Καναδοί. Κατά την επίσημα εκπεφρασμένη άποψή της, ο χειρισμός της υπόθεσης είχε να κάνει με το εθνικό συμφέρον των Η.Π.Α.
- Από το γεγονός αυτό και έπειτα, το κράτος του Καναδά, άρχισε ίσως να συνειδητοποιεί ότι, με σημείο εκκίνησης την ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η έλλειψη εμπιστοσύνης, τα αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα, οι αντιθετικοί γεωπολιτικοί σχεδιασμοί διαδραματίζουν

πρωταγωνιστικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική και στις σχέσεις, ακόμα και με φιλικές χώρες.

Συνεπώς:

- Αμφότερες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές-ομοσπονδιακές υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου (FBI & RCMP), καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριος δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Δεν υπήρξε κάποιος εξωτερικός παράγοντας που θα ρύθμιζε τη σχέση των δύο χωρών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.
- Ο γενικός χειρισμός της αμερικανικής πλευράς ως προς την φειδωλή ή περιοριστική παροχή πληροφόρησης και πληροφοριών, αλλά και η μετέπειτα επικριτική στάση του Καναδά, επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, η υπόθεση του Maher Arar, θεωρήθηκε από τις Η.Π.Α. ως ζωτικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια, με αποτέλεσμα να μην υπάρξει αρμονική συνεργασία.
- Παρά την ύπαρξη μικρού αριθμού «παικτών» (διμερές επίπεδο), γεγονός που καθιστά τη συνεργασία πιο εύκολη, επικράτησε από τις Η.Π.Α. η λογική του ανταγωνισμού, αντί να πραγματοποιηθεί ένα «ξεκαθάρισμα κανόνων του παιχνιδιού».
- Με αποκρυσταλλωμένα τα εθνικά συμφέροντα Η.Π.Α. και Καναδά, δεν θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη, η αμερικανική συμπεριφορά, η οποία υπήρξε ορθολογική και προήλθε από ένα κράτος που είναι «ευαίσθητο» στο κόστος. Αντίθετα, η καναδική αρχική επίδειξη σχεδόν απόλυτης εμπιστοσύνης στη σύμμαχο χώρα, δείχνει ότι ίσως δεν είχε γίνει απόλυτα κατανοητή η λειτουργία του διεθνούς συστήματος

- Σε καθεστώς διαμάχης και ανταγωνισμού, δύο παραδοσιακά συμμαχικά κράτη, όπως οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς, τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας.
- Οι Η.Π.Α. μη ανταποκρινόμενες με ανάλογο τρόπο στη συνεργασία με τον Καναδά, απέδειξαν ότι κομβική σημασία για τις διακρατικές σχέσεις έχει η ισχύς. Στην προκειμένη περίπτωση η έντονη ανισορροπία στο ισοζύγιο ισχύος μεταξύ των δύο κρατών, επέτρεψε στους Αμερικανούς να συμπεριφερθούν με όρους «ηγεμονισμού».
- Η τυχόν εξαπάτηση (cheating) που μπορεί να λάβει χώρα είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρχει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους παράγοντες που έλαβαν υπόψιν τους οι Αμερικανοί. Δεν ενημέρωσαν πλήρως λοιπόν τους Καναδούς, αφενός για να προστατεύσουν τις πληροφορίες τους, αφετέρου διότι δεν εμπιστεύονταν τον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης, καθώς ενδεχομένως ο Arar ως Καναδός υπήκοος, θα τύγγανε κάποιας ευνοϊκής μεταχείρισης.
- Η περιορισμένη συνεργασία από την πλευρά του FBI, δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας, της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών και της απαίτησης σχεδόν μονόδρομης πρόσβασης στα στοιχεία της RCMP, εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας. Κυριάρχησε λοιπόν το μέλημα, περί τυχόν απόκτησης συγκριτικού πλεονεκτήματος από τους Καναδούς, σε θέματα εθνικής ασφάλειας, έναντι της λογικής του κοινού οφέλους από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.

Κεφάλαιο 8^ο : Η.Π.Α. – Ηνωμένο Βασίλειο: Τρομοκρατικό χτύπημα στο Λονδίνο

8.1. Το ιστορικό

Στις 07/07/2005 η πρωτεύουσα του Ηνωμένου Βασιλείου, μία ημέρα αφότου είχε κερδίσει την υποψηφιότητα διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2012, συγκλονίστηκε από μια σειρά βομβιστικών επιθέσεων, οι οποίες στόχευσαν στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στην πρόκληση όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπινων θυμάτων.¹ Η πρώτη επίθεση πραγματοποιήθηκε κατά τις πρωινές ώρες αιχμής, στον υπόγειο σιδηρόδρομο της πόλης και οδήγησε σε πυροδότηση εκρηκτικών μηχανισμών τουλάχιστον σε οκτώ συρμούς, γεγονός το οποίο δημιούργησε μεγάλο πανικό και σύγχυση σε πολίτες και αρχές.² Λίγη ώρα αργότερα ανάλογο σκηνικό επαναλήφθηκε στην πλατεία “Tavistock”, όπου σημειώθηκε ισχυρότατη έκρηξη σε ένα από τα κλασικά διώροφα λεωφορεία (“Double-Decker”).³ Τα θύματα των ανωτέρω εκρήξεων ανήλθαν σε 52 νεκρούς και περισσότερους από 700 τραυματίες, γεγονός που κατέστησε τις επιθέσεις, ως από τις πιο πολύνεκρες στη βρετανική ιστορία και τις πιο σοβαρές έπειτα από το τραγικό συμβάν της πτήσης “Pan Am 103”, πάνω από το Lockerbie της Σκωτίας το 1988.⁴

Οι δράστες χρησιμοποίησαν αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς, τους οποίους είχαν αποθηκεύσει εντός κλασικών σακιδίων πλάτης, ώστε να μην κινούν υποψίες και γίνονται εύκολα αντιληπτοί, ενώ έδρασαν ως βομβιστές αυτοκτονίας, χάνοντας όλοι της ζωή τους ταυτόχρονα με την εκδήλωση των χτυπημάτων. Λειτουργήσαν στη βάση ενός καλά προετοιμασμένου και συντονισμένου σχεδίου και συνολικά ήταν τέσσερεις:

¹Gilligan Andrew, *7/7 Bombings “Were Aimed at Olympic Bid”*, The Telegraph, 31.10.2015, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11968330/77-bombings-were-aimed-at-Olympic-bid.html>, accessed 24.06.2016.

²Oliver Mark, *Details of the London Blasts*, The Guardian, 07.07.2005, online available at: <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/07/terrorism.july71>, accessed on 02.04.2016.

³Addley Esther, *7/7 Bus Bomber Jostled Passengers With Deadly Backpack, Inquest Told*, The Guardian, 12.01.2011, online available at: <https://www.theguardian.com/uk/2011/jan/12/77-july-7-bomber-inquest>, accessed on 02.04.2016.

⁴Taylor Carri-Ann, *7/7 Bombings: 13 Facts That Capture The Horror of the London Bombings*, Metro, 07/07.2015, online available at: <https://metro.co.uk/2015/07/07/77-bombings-13-facts-that-capture-the-horror-of-the-london-bombings-5282952/>, accessed on 02.04.2016.

ο Mohammad Sidique Kahn, ο Shehzad Tanweer, Hasib Hussain και Germaine Lindsay. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι ήταν Βρετανοί υπήκοοι, γεννημένοι στο Ηνωμένο Βασίλειο, πακιστανικής όμως καταγωγής, με τον τελευταίο να είναι Τζαμαϊκανός προσήλυτος στο Ισλάμ.⁵ Σε σύντομο χρονικό διάστημα και μέσω βιντεοσκοπημένων μηνυμάτων, όπως συνηθίζεται σε ανάλογες περιπτώσεις, διαπιστώθηκε ότι η ευθύνη για τις βομβιστικές επιθέσεις των τεσσάρων ατόμων θα έπρεπε να αποδοθεί στην τρομοκρατική οργάνωση “Al-Qaeda” και στις ηγετικές της φυσιογνωμίες των: Osama Bin Laden, Ayman al-Zawahiri και Abu Musab al-Zarkawi.⁶

Γενικά, ο απόηχος της συγκεκριμένης τρομοκρατικής επίθεσης ήταν ιδιαίτερα σημαντικός, εφόσον κατά πρώτον κατέδειξε τις αδυναμίες και τα τρωτά σημεία του ευρωπαϊκού και δη του βρετανικού μηχανισμού ασφαλείας και κατά δεύτερον, υπενθύμισε ότι η απειλή της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας μετά τα χτυπήματα του 2004 στη Μαδρίτη της Ισπανίας, θα ήταν πλέον μόνιμη για τα κράτη του ευρωπαϊκού χώρου. Τα θέματα που απασχόλησαν πολιτικούς και επαγγελματίες των υπηρεσιών πληροφοριών και επιβολής του νόμου, με αφορμή τα γεγονότα του Λονδίνου, είχαν να κάνουν κυρίως με τις δυνατότητες αποτελεσματικής ανταλλαγής αντιτρομοκρατικών πληροφοριών εντός της Ε.Ε., καθώς και με ένα είδος κριτικής εναντίον των βρετανικών αρχών για την έως τότε υποτιθέμενη «ανοχή» τους απέναντι στο ριζοσπαστικό Ισλάμ.

Αυτό όμως που έχει μεγάλο ενδιαφέρον να μελετηθεί ενδελεχώς, είναι οι σχέσεις συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφόρησης των Βρετανών με τις Η.Π.Α., ένα κράτος παραδοσιακά συμμαχικό, με συμφέροντα και εξωτερική πολιτική, σε αρκετές περιπτώσεις, παράλληλα κινούμενα και συμπλέοντα. Θα περίμενε κανείς ότι, λόγω της κοινής ιστορικής διαδρομής των δύο κρατών και των κοινών αντιλήψεων στο πλαίσιο του αγγλοσαξονικού κόσμου, η σχέση τους θα ήταν ανέφελη και απροβλημάτιστη. Ωστόσο, η παράθεση γεγονότων που έλαβαν χώρα πριν, κατά τη διάρκεια και μεταγενέστερα από τις επιθέσεις της 07/07/2005, αποδεικνύουν ότι η συνεργασία σε

⁵Για λεπτομέρειες σχετικά με τους δράστες και τον τρόπο που ενήργησαν, βλ. Jones Ian MBE, *London Bombed, Blitzed and Blown Up: The British Capitan Under Attack Since 1867* (S. Yorkshire: Frontline Books, 2016), σελ. 460-488.

⁶Cowell Alan, *After Coordinated Bombs, London is Stunned, Bloodied and Stoic*, The New York Times, 07.07.2005, online available at: <https://www.nytimes.com/2005/07/07/international/europe/after-coordinated-bombs-london-is-stunned-bloodied-and.html?mtref=www.google.gr&gwh=18BDCD995BAC1DE77916CF3B8B3B02F3&gwt=pay>, accessed on 02.04.2016.

θέματα ασφαλείας και ειδικότερα στην ανταλλαγή αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης μεταξύ των εθνικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου, εμφανίζει σαφείς περιορισμούς.

8.2. NYPD & MPS: Διαρροές των Η.Π.Α.-Βρετανική αντίδραση

Το δίκτυο ABC δημοσιοποιεί απόρρητες πληροφορίες

Στον απόηχο των βομβιστικών επιθέσεων του Λονδίνου και παρά τις γενικά άριστες σχέσεις Ηνωμένου Βασιλείου και Η.Π.Α., στον τομέα της ασφάλειας, υπήρξαν έντονες διαφωνίες σχετικά με τον τρόπο χειρισμού των κατεχόμενων πληροφοριών και την τυχόν δημοσιοποίησή τους.

Στην περίπτωση αυτή ενεπλάκη σε μεγάλο βαθμό η Αστυνομία της Νέας Υόρκης (“New York Police Department”), διά του Επιθεωρητή Ray Kelly. Ο εν λόγω αξιωματούχος λίγο μετά την εκδήλωση των επιθέσεων και κατά τη διάρκεια των διενεργούμενων ερευνών, έκανε λόγο για τα υλικά κατασκευής των εκρηκτικών μηχανισμών που χρησιμοποιήθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, αποκάλυψε, κατά τη διάρκεια μιας ενημέρωσης, στην οποία παρίσταντο εκατοντάδες στελέχη αμερικανικών υπηρεσιών ασφαλείας, ιδιωτικών εταιρειών και εκπαιδευτικών οργανισμών, ότι οι βόμβες κατασκευάστηκαν από αντικείμενα και υλικά καθημερινής χρήσης, όπως υπεροξειδίο του υδρογόνου, ανθρώπινες τρίχες, συντηρητικά τροφίμων και ταμπλέτες στρατιωτικού τύπου για θέρμανση φαγητού. Πέρα από αυτό, δήλωσε ότι ερευνητές της Αστυνομίας Νέας Υόρκης που στάλθηκαν στο Λονδίνο για να συνδράμουν στις έρευνες, διαπίστωσαν ότι οι τέσσερις βομβιστές αυτοκτονίας έκαναν χρήση ενός εκρηκτικού μηχανισμού που ονομαζόταν “HMDT”. Ήταν χαρακτηριστική μάλιστα η δήλωσή του ότι: *«Φαίνεται ότι αυτοί οι τρομοκράτες πριν προχωρήσουν στα χτυπήματα, επισκέφθηκαν καταστήματα “hardware” ή ειδών περιποίησης προσώπου»*. Στο ίδιο πλαίσιο κινούμενος, ο Michael Sheehan, αναπληρωτής Επιθεωρητή για θέματα αντιμετώπισης τρομοκρατίας, στην Αστυνομία Νέας Υόρκης, έκανε λεπτομερείς δηλώσεις για τα ανωτέρω υλικά. Στην ενημέρωση που συμμετείχε από κοινού με τον Ray Kelly, υποστήριξε ότι οι βομβιστές είχαν συντηρήσει το μη σταθερό

“HMDT” σε έναν εμπορικού τύπου καταψύκτη, ώστε το υλικό αυτό να μην αλλοιωθεί ή κατά λάθος εκραγεί.⁷

Οι παραπάνω δημόσιες αποκαλύψεις στοιχείων σχετικών με την υπόθεση των επιθέσεων, είχαν ως αποτέλεσμα την έντονη ενόχληση αξιωματούχων υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στο Λονδίνο, οι οποίοι θεωρούσαν ότι λεπτομέρειες σχετικές με τα εκρηκτικά υλικά που χρησιμοποιήθηκαν, θα έπρεπε να είχαν διαφυλαχθεί, καθώς οι έρευνες συνεχίζονταν.

Υπήρξε ενδεικτική του κλίματος έλλειψης εμπιστοσύνης που ανέκυψε, η δήλωση του αναπληρωτή προϊσταμένου της Βρετανικής Αστυνομίας Μεταφορών (“British Transport Police”), Andy Trotter: *«Η κατάσταση αυτή δεν βοηθά καθόλου τη συνεργασία μας. Όσα δημοσιοποιήθηκαν, είναι ακριβώς τα πράγματα που δεν θα έπρεπε να αποκαλυφθούν σε ουδεμία περίπτωση. Το γεγονός αυτό συνέβη, μας απασχολεί πολύ έντονα και το μελετούμε επισταμένα. Σε κάθε περίπτωση δεν είναι η πρώτη φορά που μη δημοσιοποιήσιμα στοιχεία από την πλευρά του Λονδίνου, αποκαλύπτονται στις Η.Π.Α.»*⁸

Οι Βρετανοί όμως δεν στάθηκαν μόνο σε αυτό το σημείο, καθώς σύμφωνα με το αμερικανικό τηλεοπτικό δίκτυο ABC, σχετικό του ρεπορτάζ, είχε προκαλέσει και πάλι ενοχλήσεις από την πλευρά του Λονδίνου. Αυτή τη φορά το πρόβλημα έγκειτο στη δημοσίευση φωτογραφιών εντοπισθέντων εκρηκτικών μηχανισμών, καθώς και των ζημιών που υπέστησαν οι συρμοί του μετρό. Την μεγαλύτερη συζήτηση μάλιστα προκάλεσε μια αναπαραχθείσα φωτογραφία τύπου “X-ray”, η οποία απεικόνιζε μια βόμβα σε μορφή φιάλης, γεμάτη με καρφιά, η οποία βρέθηκε εντός φορτηγού οχήματος που χρησιμοποιήθηκε από τους δράστες των επιθέσεων.⁹

Από την άλλη πλευρά, ενδεικτική της γενικότερης στάσης των Αμερικανών στο κομμάτι της πληροφόρησης του κοινού, αλλά και σε ότι έχει να κάνει με τη διαχείριση των συμφερόντων τους, ήταν η άποψη που εξέφρασε ο τότε δήμαρχος της Νέας Υόρκης, σχετικά με το όσα ειπώθηκαν στη συνάντηση των στελεχών υπηρεσιών επιβολής του νόμου με διάφορους ιδιώτες, αλλά και με τις αποκαλύψεις γενικότερα: *«Υπερασπίζομαι την απόφαση της Αστυνομίας της Νέας Υόρκης να προχωρήσει σε μια ανοιχτή συζήτηση για τα όσα γνώριζε αναφορικά με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο*

⁷Los Angeles Times, *London Bombers Used Simple Stuff*, 04/08/2005, online available at: <http://articles.latimes.com/2005/aug/04/nation/na-bombings4>, accessed on 02.04.2016.

⁸ABC, *“London Bomb Made from Everyday Items”*, 05/08/2005, online available at: <http://www.abc.net.au/cgi-bin/common/printfriendly.pl?http://www.abc.net.au/news/newsitems/200508/s1430991.htm>, accessed on 02.04.2016.

⁹Ibid

*Λονδίνο. Τα όσα ειπώθηκαν στη συνάντηση με πρόσωπα επιχειρηματικών κύκλων της πόλης και υπεύθυνους ασφαλείας εταιρειών και κτιριακών εγκαταστάσεων, δεν παρεμποδίζουν σε καμιά περίπτωση τις έρευνες των βρετανικών αρχών. Σε κάθε περίπτωση έχουμε την υποχρέωση να διατηρούμε την πόλη αυτή όσο πιο ασφαλή μπορούμε. Αυτό περιλαμβάνει και την ενημέρωση των ανθρώπων, οι οποίοι διαχειρίζονται και διευθύνουν τις κτιριακές της εγκαταστάσεις».*¹⁰

Οι παραπάνω λεπτομερείς δηλώσεις των Αμερικανών αξιωματούχων, σχετικά με το είδος και τον τρόπο παρασκευής των εκρηκτικών υλών, το μέρος της αποθήκευσης-συντήρησής τους, αλλά και της μεταφοράς τους, όπως ήταν φυσικό προκάλεσαν ερωτηματικά και απογοήτευση από την πλευρά της ηγεσίας των βρετανικών αστυνομικών αρχών. Ειδικότερα, οι εικασίες για τον τρόπο πυροδότησης, των μηχανισμών, καθώς και οι δημοσιευθείσες φωτογραφίες τους, οδήγησαν τον αρχηγό της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου (“Metropolitan Police Service”-MPS), Ian Blair, στο να εκφράσει τη βαθύτατη απογοήτευσή του για το γεγονός ότι υπήρξαν διαρροές για τις έρευνες των βομβιστικών επιθέσεων του Λονδίνου, στα αμερικανικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Επίσης ενδεικτικό της μεταγενέστερης στάσης των Βρετανών, ήταν και το ότι ο ίδιος δήλωσε πραγματικά ενοχλημένος για το ότι συνάδελφοι-αστυνομικοί άλλων χωρών, τις οποίες το Ηνωμένο Βασίλειο είχε εμπιστευθεί, κατά τις πρώτες ημέρες των ερευνών, προχώρησαν στις σχετικές διαρροές.¹¹

Τη δυσαρέσκεια της βρετανικής πλευράς σχετικά με το γεγονός της διαρροής, κρίσιμων για την ερευνητική διαδικασία πληροφοριών, σχολίασε και ο έγκριτος δημοσιογράφος και ανταποκριτής του BBC Paul Reynolds, ο οποίος εκτός των άλλων επεσήμανε την τάση για μυστικότητα των αρχών του Ηνωμένου Βασιλείου. Ανέφερε λοιπόν χαρακτηριστικά: *«Οι λεπτομέρειες που ανέκυψαν από πηγές του εξωτερικού σχετικά με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο, καταδεικνύουν την περιοριστική (“restrictive”) συμπεριφορά και αντιμετώπιση, των θεμάτων ασφαλείας, από την πλευρά των βρετανικών αστυνομικών αρχών και υπηρεσιών επιβολής του νόμου».* Συνεχίζοντας, εξέφρασε την έκπληξή του για το γεγονός ότι σημαντικές πληροφορίες

¹⁰San Diego Union Tribune, Associated Press, *New York Mayor Defends Police Briefing on London Bombings*, 04/08/2005, online available at: <http://legacy.sandiegouniontribune.com/news/nation/terror/20050804-1405-nypd-britainbombings.html>, accessed on 02.04.2016.

¹¹The Guardian, *Hair Bleach Used to Make July 7 Bombs*, 04/08/2005, online available at: <http://www.theguardian.com/uk/2005/aug/04/july7.uksecurity6>, accessed on 02.04.2016.

για τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν στις επιθέσεις, προήλθαν από τις Η.Π.Α. Ήταν γνωστό βέβαια σε όλους ότι το NYPD είχε συστήσει ειδική ομάδα αντιμετώπισης της δράσης της Al-Qaeda σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία πραγματοποίησε επιτόπια επίσκεψη και στο Λονδίνο. Λόγω λοιπόν της παρουσίας τους εκεί, αλίευσαν πληροφορίες οι οποίες στη συνέχεια δόθηκαν στη δημοσιότητα.¹²

Μία από τις πλέον σημαντικές αποκαλύψεις, η οποία προκάλεσε και τα πρώτα σημεία Αμερικανο-Αγγλικής τριβής, υπήρξε-όπως ειπώθηκε και προηγουμένως-η δημοσιοποίηση από το αμερικανικό τηλεοπτικό δίκτυο των κατεστραμμένων συρμών του μετρό, αλλά και των υπολειμμάτων των εκρηκτικών μηχανισμών που βρέθηκαν στα αυτοκίνητα των δραστών. Σε αυτήν την περίπτωση, ήταν τουλάχιστον προφανές για τους Βρετανούς ότι οι φωτογραφίες αυτές αποκτήθηκαν από αμερικανικές πηγές, οι οποίες ωστόσο είχαν λάβει προηγουμένως πληροφόρηση από τους ομολόγους τους στο Λονδίνο. Σε γενικές γραμμές, ήταν γνωστό ότι η βρετανική πλευρά ανταλλάζει μεγάλο όγκο πληροφοριών με τις Η.Π.Α. Στην προκειμένη βέβαια περίπτωση, η Scotland Yard, δεν επέτρεψε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, να ενημερώσουν το κοινό για λεπτομέρειες, οι οποίες θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την έρευνα που ήταν ήδη σε εξέλιξη.¹³

Ο Paul Reynolds, ερμήνευσε την ανωτέρω περιγραφόμενη βρετανική μυστικοπάθεια, με λόγους που έχουν να κάνουν, τόσο με νομικά ζητήματα, όσο και με τη γενικότερη νοοτροπία που χαρακτηρίζει τις υπηρεσίες ασφάλειας του Ηνωμένου Βασιλείου. Το νομικό λοιπόν κομμάτι έγκειτο σε νόμο του 1981 (“Contempt of Court Act of 1981”), ο οποίος απαγόρευε τη δημοσιοποίηση υλικού που θα έθετε σε κίνδυνο αστυνομικές και δικαστικές διαδικασίες, που ήταν σε εξέλιξη, κατά τη διάρκεια της. Στις Η.Π.Α. βέβαια, η ενημέρωση του κοινού δεν διεπόταν από τους ίδιους κανόνες, έτσι οποιοδήποτε μέσο μαζικής ενημέρωσης, διέθετε πληροφορίες, θα μπορούσε ελεύθερα να τις δημοσιοποιήσει, αρκεί βέβαια να τις είχε με κάποιον τρόπο προμηθευτεί.¹⁴

Πέραν όμως από το νομικό κομμάτι, αυτό που είναι ίσως σημαντικότερο και προκάλεσε την διαφωνία με τις αρχές των Η.Π.Α., σχετικά με την παροχή των πληροφοριών στο κοινό, ήταν η γενικότερη στάση των Βρετανών σε ότι αφορά τα

¹²Reynolds Paul, *UK Silence over Bombing Defens*, BBC, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4746381.stm, accessed on 04.04.2016.

¹³Ibid

¹⁴Ibid

θέματα πληροφόρησης και διαχείρισης της πληροφορίας. Όπως επισημαίνεται: «Υπάρχει μια βασική υπόθεση που υιοθετείται από το σύνολο των αρχών ασφαλείας του Η.Β., ότι το κοινό δεν χρειάζεται πάντα να γνωρίζει και για αυτόν το λόγο δεν θα πληροφορείται σχετικά. Η πληροφορία ακόμα και φαινομενικά ασήμαντα και επουσιώδη κομμάτια της, συχνά καλύπτονται από πέπλο μυστικότητας. Είναι ευκολότερο να μπλοκάρει κάποιος το σύνολο της πληροφόρησης, παρά να αφήσει κάποιες διόδους, οι οποίες αργότερα θα αποτελέσουν τροχοπέδη στην αστυνομική έρευνα ή στην ποινική διαδικασία».¹⁵

Σε αυτό ακριβώς το σημείο εντοπίζεται και η διαφορά ανάμεσα στα κράτη, στον τρόπο αντιμετώπισης σημαντικών περιστατικών που αφορούν την εθνική ασφάλεια. Στο παρόν, περιστατικό βέβαια, η δυσλειτουργία στη συνεργασία και στην ανταλλαγή πληροφοριών, προέρχεται και από τις δύο πλευρές και υποδηλώνει το πώς η κάθε μία αντιλαμβανόταν το εθνικό της συμφέρον, υπό συγκεκριμένες χρονικές περιστάσεις και συγκυρίες. Πιο συγκεκριμένα, για τις Η.Π.Α., προείχε να ενημερώσουν τους κατά την άποψή τους αρμόδιους, ώστε να προστατεύσουν αποτελεσματικά την πόλη της Νέας Υόρκης, από ανάλογες με το Λονδίνο απειλές. Από την άλλη, το Η.Β. είχε θέσει ως πρώτη προτεραιότητα, την διαλεύκανση της εν εξελίξει υπόθεσης τρομοκρατίας και την ασφάλεια της χώρας, οι οποίες θεωρήθηκε ότι διακυβευόταν από τυχόν πληροφόρηση του ευρύτερου κοινού, σχετικά με τον ακριβή τρόπο δράσης των τρομοκρατών.¹⁶

Σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι πολύ λογικό το συμπέρασμα ότι, δεν δύναται κανείς να κατηγορήσει κάποια πλευρά, για τον τρόπο λειτουργίας και αντιμετώπισης των περιστατικών. Είναι εμφανές ότι έχουμε να κάνουμε με διαφορετικά εθνικά συμφέροντα, προτεραιότητες και λογικές αντιμετώπισης καταστάσεων, γεγονός το οποίο θέτει εγγενή εμπόδια στην επίτευξη απόλυτης συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας, μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών.¹⁷

¹⁵Ibid

¹⁶Ibid

¹⁷Ιδιαίτερα χαρακτηριστική για την αντίληψη των βρετανικών αρχών περί δημοσιοποίησης στοιχείων έρευνας, είναι η γνωμοδότηση της αρμόδιας Επιτροπής Εσωτερικών Υποθέσεων (Home Affairs Committee) του Βρετανικού Κοινοβουλίου: «Υπάρχει περιορισμένο εύρος συνθηκών, κατά τις οποίες η παροχή πληροφοριών από τους αστυνομικούς προς τους δημοσιογράφους, κατά τη διάρκεια διενεργούμενης έρευνας, λειτουργεί θετικά προς το δημόσιο συμφέρον. Παρόλα αυτά, δεν πιστεύουμε ότι είναι ποτέ αποδεκτό για αξιωματικούς των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, να δημοσιοποιούν την ταυτότητα υπόπτων, καθώς αυτό μπορεί να ζημιώσει την έρευνα και τη δίκη που τυχόν επακολουθεί. Οι Αστυνομικοί, όπως και τα μέλη υπηρεσιών ασφαλείας και οι στρατιωτικοί, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί όταν μιλούν σε μέσα μαζικής ενημέρωσης, ιδίως κατά τη διάρκεια αντιτρομοκρατικών

8.3. Haroon Rashid Aswat & Abu Hamza

Σύλληψη στη Ζάμπια

Οι διαφωνίες μεταξύ αμερικανικών και βρετανικών υπηρεσιών πληροφοριών και επιβολής του νόμου, σχετικά με τη συνεργασία τους στον αγώνα εναντίον της τρομοκρατίας, δεν έμειναν μόνο στο επίπεδο της έκφρασης δυσαρέσκειας για τη δημοσίευση φωτογραφιών από το τηλεοπτικό δίκτυο ABC των Η.Π.Α.

Κατά τον Michael Smith, δημοσιογράφο των London Sunday Times, λίγο μετά τις επιθέσεις στο Λονδίνο, ήρθε η σειρά της αμερικανικής πλευράς να αποδώσει κατηγορίες στους Βρετανούς, διότι οι τελευταίοι έθεταν εμπόδια στη σύλληψη και μεταφορά στις Η.Π.Α. ενός βασικού στελέχους της τρομοκρατικής οργάνωσης Al-Qaeda, το οποίο φαίνεται πως είχε ενεργή συμμετοχή στην παραπάνω τρομοκρατική ενέργεια. Κατόπιν τούτων, αξιωματούχοι υπηρεσιών ασφαλείας των Η.Π.Α. έδωσαν στη δημοσιότητα το όνομα του Haroon Rashid Aswat από το Dewsbury του West Yorkshire της Αγγλίας, ως υπόπτου για την υπόθεση του Λονδίνου. Πιο συγκεκριμένα, το άτομο αυτό συνελήφθη από τις αρχές του κράτους της Ζάμπια, στην Αφρική, εφόσον αναζητούνταν από τους Βρετανούς.¹⁸ Οι Αμερικανοί άμεσα μόλις πληροφορήθηκαν για τον εντοπισμό του, αποπειράθηκαν να εφαρμόσουν τη γνωστή τακτική της «έκτακτης παράδοσης» ή αλλιώς “extraordinary rendition”.¹⁹

Στο πλαίσιο αυτό, ο Aswat, κρίθηκε ότι αποτελούσε άτομο ενδιαφέροντος για τις Η.Π.Α., εφόσον θα μπορούσε να παρέχει κάποιες ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο και επιπρόσθετα κάποια στοιχεία για επικείμενα χτυπήματα ίσως σε αμερικάνικο έδαφος. Επρόκειτο λοιπόν για μια ακόμη περίπτωση όπου τα συμφέροντα των δύο ιδιαίτερα φιλικών χωρών, ήταν έως ένα βαθμό

επιχειρήσεων, έτσι ώστε να μη θέσουν αυτές σε κίνδυνο». Βλ. Home Affairs Committee, UK Parliament, *Police and the Media*, online available at: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmhaff/75/7504.htm>, accessed on 02.04.2016.

¹⁸Smith Michael, *Exclusive: British, American Security Services Clash over Terror Intelligence*, Raw Story 01/08/2005, online available at: http://rawstory.com/news/2005/Exclusive_British_American_security_services_clash_over_terror_in_0801.html, accessed on 04.04.2016.

¹⁹Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι ο παραπάνω τρόπος δράσης από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11/09/2001 στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης και έπειτα, αποτελεί προσφιλή τακτική των κυβερνήσεων των Η.Π.Α., προκειμένου να εξασφαλίσει την άμεση πρόσβαση και ταυτόχρονη άντληση πληροφόρησης, από άτομα τα οποία εμπλέκονται κυρίως με μορφές της ισλαμικής τρομοκρατίας. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου, εντοπιζόταν ένα άτομο «ειδικού» ενδιαφέροντος, ανεξάρτητα από τη θέληση των τοπικών ή άλλων αρχών, στελέχη των αμερικανικών υπηρεσιών ασφαλείας, θα προσπαθούσαν με οποιονδήποτε, νόμιμο, νομιμοφανή ή «πλάγιο» τρόπο, να το μεταφέρουν σε ασφαλές έδαφος όπου θα μπορούσε να λάβει χώρα αποτελεσματική ανάκριση και τυχόν εντοπισμός απειλών κατά του κράτους των Η.Π.Α.

συγκρουόμενα. Εφόσον και οι Βρετανοί επιθυμούσαν την με κάθε τρόπο ανάκριση , ακόμα και ποινική δίωξη του εν λόγω ατόμου, ήταν πολύ λογικό, να υπάρξει μερική ρήξη στις μεταξύ τους σχέσεις συνεργασίας.²⁰

Μετά λοιπόν τον εντοπισμό του και την απόπειρα να μεταφερθεί σε έδαφος Η.Π.Α., οι Βρετανοί αποφάσισαν να εμποδίσουν, κάθε διαδικασία που θα εξασφάλιζε την πρώτη πρόσβαση στο πρόσωπό του σε αμερικάνικες υπηρεσίες ασφαλείας, επικαλούμενοι κατά κύριο λόγο τη Βρετανική του υπηκόοτητα. Οι πληροφορίες ήθελαν τον ινδικής καταγωγής Aswat, να διατηρεί στενές επαφές με τον γνωστό για τις ακραίες θέσεις του, ριζοσπαστικό κληρικό Abu Hamza al-Mazri. Βέβαια, οι αρχές των Η.Π.Α. διατείνονταν πως επιθυμούσαν να έχουν πρόσβαση στον Aswat, διότι κατά το παρελθόν είχε συνδράμει στη δημιουργία και λειτουργία στρατοπέδου εκπαίδευσης τρομοκρατών, στο Bly του Oregon, ενώ παράλληλα διατηρούσε επαφές με άτομα που ενδιαφέρονταν έντονα να ενταχθούν στο ένοπλο ριζοσπαστικό Ισλάμ.²¹ Οι Βρετανοί επανήλθαν, υποστηρίζοντας ότι επεδίωκαν την ανάκριση του ατόμου αυτού, λόγω υπονοιών για εμπλοκή του και διασυνδέσεις με την Al-Qaeda, ωστόσο άφηναν να εννοηθεί ότι δεν υποψιάζονταν τυχόν ρόλο του στις βομβιστικές επιθέσεις του Λονδίνου. Σε γενικές γραμμές αυτό που τους απασχολούσε, κατά τις δηλώσεις επίσημων αξιωματούχων, ήταν να τηρηθεί η νομιμότητα, ώστε το άτομο αυτό να συλληφθεί και να οδηγηθεί ενώπιον βρετανικών δικαστηρίων, πράγμα το οποίο τελικά και πέτυχαν.²²

Σε κάθε περίπτωση, η παραπάνω διαμάχη σχετικά με την άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικές με τρομοκρατία, δεν ήταν παρά ένα ακόμη επεισόδιο, σε μια σειρά συχνά προβληματικών σχέσεων οι οποίες εντοπίζονται ακόμα από την εποχή της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Όπως προαναφέρθηκε, η δημοσιοποίηση στοιχείων της έρευνας για τις επιθέσεις του Λονδίνου, με πρωτοβουλία της αμερικάνικης πλευράς, σίγουρα ζημίωσε περισσότερο την εμπιστοσύνη μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας, παρά την ίδια τη διεξαγωγή της έρευνας.

Κατά τους Βρετανούς, οι Η.Π.Α. είχαν ανέκαθεν μια τάση να αποκαλύπτουν πληροφορίες, κατά τρόπο αδέξιο και απρόσεκτο και μάλιστα υπήρχε πάντα η εντύπωση, ότι επιχειρήσεις που διεξήγαγαν οι βρετανικές υπηρεσίες πληροφοριών ή

²⁰Ibid

²¹Ibid

²²Ibid

ασφαλείας, συχνά διέρρεαν στον διεθνή τύπο, ως μεγάλες επιτυχίες της CIA. Τέτοιες τακτικές, μέχρι ενός σημείου, θεωρούνταν ως ευτράπελα γεγονότα, ωστόσο μετά την ανάδυση της τρομοκρατικής απειλής της Al-Qaeda, αποφασίστηκε ότι τα θέματα θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη σοβαρότητα και έτσι κατέληξαν στο ότι οι διαρροές πληροφόρησης από τη μεριά των Η.Π.Α., θα μπορούσαν να έχουν επιβλαβείς συνέπειες τόσο σε επίπεδο πηγών, όσο και σε αυτό των μεθόδων αντιμετώπισης της τρομοκρατίας.²³

Ο Aswat όντας στο έδαφος του κράτους της Νότιας Αφρικής, ανακρίθηκε τόσο από Αμερικανούς, όσο και από Βρετανούς αξιωματούχους, ωστόσο η άρνηση των δεύτερων σε ενδεχόμενη μεταφορά και ανάκριση κατ' αποκλειστικότητα από τις αρχές των Η.Π.Α., ήταν άμεση και απόλυτη. Όπως δήλωσαν ίσως να ήταν ευμενέστερη η στάση τους, εάν επρόκειτο για μια απλή υπόθεση έκδοσης στις Η.Π.Α. επί τη βάση των κατηγοριών που είχαν να κάνουν με το στρατόπεδο εκπαίδευσης στο Oregon, ωστόσο μια πιθανή μεταφορά σε τρίτη φιλική προς τις Η.Π.Α. χώρα (π.χ. Αίγυπτος) και η χρήση αμφιλεγόμενων μεθόδων ανάκρισης εις βάρος Βρετανού υπηκόου, ήταν γεγονός μη αποδεκτό.²⁴ Στο πλαίσιο των αντεγκλήσεων που ανέκυψαν, στέλεχος των υπηρεσιών πληροφοριών των Η.Π.Α. δήλωσε: *«Κανείς δεν πρόκειται να υποστηρίξει ότι υπάρχει οριστική ρήξη στις σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας, παρόλα αυτά υπάρχει από την αμερικανική πλευρά, έντονη δυσαρέσκεια και απογοήτευση, σχετικά με τον χειρισμό της υπόθεσης αυτής. Ελπίζουμε ότι η Βρετανία θα αφυπνισθεί και θα γίνει λίγο πιο δραστήρια μετά τα τελευταία γεγονότα. Εάν αποδειχθεί ότι ο Aswat είχε σχέση με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο, τότε αυτές θα μπορούσαν να αποτραπούν μέσω μιας έκτακτης παράδοσης (“rendition”)*».²⁵

Ο κληρικός Abu Hamza: Η σχέση με τον Aswat και το “Londonistan”

Επιπρόσθετα, έκδηλη ήταν και η απογοήτευση από το γεγονός ότι οι Βρετανοί ολιγόρησαν σε ότι αφορά τη σύλληψη του Abu Hamza, του διαβόητου κληρικού του τεμένους στο Finsbury Park, όπου και ο Aswat ασκούσε τα θρησκευτικά του καθήκοντα. Φυσικά η βρετανική πλευρά, όπως αναλύθηκε και προηγουμένως, δεν

²³Sherwell Philip, Rayment Sean, *Britain and America Clash Over Tactics*, The Telegraph, 31/07/2005, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1495163/Britain-and-America-clash-over-tactics.html>, accessed on 04.04.2016.

²⁴Ibid

²⁵Ibid

άργησε να απαντήσει μέσω εκπροσώπων του Whitehall, επικαλούμενη το ότι: «Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι ο Aswat είχε εμπλοκή στις βομβιστικές επιθέσεις του Λονδίνου. Πολύ απλά, η εκδοχή αυτή δεν είναι αληθινή. Θα θέλαμε ωστόσο να μιλήσουμε με το άτομο αυτό, λόγω των διασυνδέσεών του με τη διεθνή τρομοκρατία και την Al-Qaeda ειδικότερα».²⁶

Γενικότερα, με τη σύλληψή του στη Νότια Αφρική, προέκυψε έντονη διαμάχη μεταξύ Βρετανών και Αμερικανών διπλωματών, καθώς οι πρώτοι επιθυμούσαν την αρχική του μεταφορά στη Βρετανία για να αποφασισθεί ακολούθως τυχόν έκδοσή του στις Η.Π.Α., ενώ οι δεύτεροι, θα ήθελαν να τον δουν να μεταφέρεται άμεσα σε άγνωστο μέρος και να υποβληθεί υπό αδιαφανείς διαδικασίες σε ενδελεχή ανάκριση, με το ενδεχόμενο του βασανισμού να είναι ανοικτό.

Εκπρόσωπος του βρετανικού Foreign Office, δήλωσε τα εξής: «Η πολιτική της βρετανικής κυβέρνησης δεν συνίσταται στην απέλαση ή έκδοση ενός ατόμου, σε άλλο κράτος, στο οποίο υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι θα υποστεί βασανισμό ή θα του επιβληθεί θανατική ποινή». Πέραν τούτων, παρά το γεγονός ότι, με επίσημο τρόπο η Scotland Yard, δήλωσε πως δεν θα εξέταζε τον Aswat ως ύποπτο για τις τρομοκρατικές επιθέσεις του Λονδίνου, είναι γεγονός ότι οι βρετανικές αρχές δεν θα ήταν αδιάφορες, να εξετάσουν πιθανές διασυνδέσεις του με έναν εκ των πρωταγωνιστών τους, τον Mohammad Sidique Khan, καθώς υπήρχε η πιθανότητα να είχε πραγματοποιηθεί τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ τους, λίγο πριν την έναρξη των χτυπημάτων.²⁷

Η εφημερίδα “The Guardian” σχετικά με τη διαμάχη επί της υπόθεσης του Aswat, έθεσε και μια άλλη διάσταση, η οποία είχε να κάνει με το ειδικότερο υπόβαθρο του εν λόγω ατόμου και τυχόν βαθύτερες διασυνδέσεις του με τον βρετανικό κρατικό μηχανισμό ασφάλειας. Κατά τον τρόπο αυτό, θίχθηκε το ζήτημα των σχέσεων των βρετανικών κυβερνήσεων με τα ευρύτερα δίκτυα ισλαμική τρομοκρατίας. Ο ομοσπονδιακός Εισαγγελέας των Η.Π.Α. John Loftus, δημιούργησε αίσθηση, υποστηρίζοντας ότι οι βρετανικές μυστικές υπηρεσίες είχαν χρησιμοποιήσει την ισλαμική ομάδα “Al-Muhajiroun” του Λονδίνου, με σκοπό να στρατολογηθούν «φανατικοί» μουσουλμάνοι με βρετανικά διαβατήρια, για να χρησιμοποιηθούν στον πόλεμο εναντίον της Σερβίας στο Κόσσοβο. Έτσι, η “Scotland Yard” ενδιαφερόταν

²⁶Cobain Ian, MacAskill Ewen, *US Accuses Briton of Terror Plot*, The Guardian, 30/07/2005, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2005/jul/30/politics.usa>, accessed on 04.04.2016.

²⁷Ibid

ιδιαίτερα έντονα μεταξύ άλλων και για τον Haroon Rashid Aswat, ο οποίος υπήρξαν και υπόνοιες ότι ενεπλάκη στις επιθέσεις στο Λονδίνο μεταγενέστερα. Κατά την εκφρασθείσα άποψη του Loftus, και με βάση το προφίλ του Aswat, αλλά και τις γενικότερες τακτικές των Βρετανών, πιθανώς το άτομο αυτό να υπήρξε διπλός πράκτορας των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών, ο οποίος καταδιώχθηκε από τις αστυνομικές αρχές, ωστόσο βρέθηκε υπό την προστασία της ΜΙ6.²⁸

Το γεγονός της παρέμβασης υπέρ του Aswat, υψηλών κλιμακίων της αμερικανικής δικαιοσύνης, επιβεβαιώναν και άλλες εφημερίδες της εποχής. Οι “Seattle Times”, υποστήριζαν ότι το αν λόγω άτομο θα μπορούσε κάλλιστα να διωχθεί ποινικά στις Η.Π.Α. και ακολούθως να έχει εκδοθεί στη Μεγάλη Βρετανία, ωστόσο οι τοπικές αρχές του Seattle, αν και ήταν βέβαιες πως είχε λάβει μέρος στις διεργασίες του στρατοπέδου εκπαίδευσης τρομοκρατών στο Oregon, διατάχθηκαν να μην προχωρήσουν την υπόθεση σχηματισμού δικογραφίας εναντίον του. Παρόλα αυτά, θεωρούνταν δεδομένο ότι λειτουργούσε κατόπιν εντολών του κληρικού Abu Hamza al Mazri, ο οποίος διέμενε μόνιμα στο βόρειο Λονδίνο. Αντί αυτού λοιπόν, οι διαδικασίες κινήθηκαν κατά το συνεργάτη του και πρώην επιχειρηματία του Seattle, James Ujaama, ο οποίος εν τέλει ομολόγησε την ενοχή του και το 2002 οδηγήθηκε στις φυλακές, έχοντας προηγουμένως καταθέσει εναντίον του Abu Hamza, ως οργανωτικού εγκεφάλου του στρατοπέδου στο Bly του Oregon.²⁹

Οι ανωτέρω ισχυρισμοί, βέβαια δεν είναι σε καμιά περίπτωση εύκολο να αποδειχθούν, καθώς η δράση των υπηρεσιών που εμπλέκονται στην προστασία της κρατικής ασφάλειας, πάντα καλύπτεται από μανδύα μυστικότητας, που πολλές φορές υπερβαίνει και νόμιμες διαδικασίες. Πάντα όμως είναι χρήσιμο κανείς να λαμβάνει υπόψη όλες τις εκδοχές, ώστε να είναι σε θέση να ερμηνεύσει κρατικές συμπεριφορές και διαμάχες, ιδίως σε ότι αφορά το κομμάτι της ανταλλαγής και πρόσβασης σε πληροφορίες, που σχετίζονται με σοβαρά ζητήματα όπως αυτό της τρομοκρατίας. Εάν υποτεθεί λοιπόν, ότι ο Aswat είχε μια στενότερη σχέση με τις βρετανικές υπηρεσίες,

²⁸Meacher Michael, *Britain Now Faces its Own Blowback*, The Guardian, 10.09.2005, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2005/sep/10/terrorism.politics>, accessed on 04.04.2016.

²⁹Bernton Hall, Heath David, *Effort Here to Charge London Suspect Was Blocked*, The Seattle Times, 24/07/2005, online available at: <http://www.seattletimes.com/nation-world/effort-here-to-charge-london-suspect-was-blocked/>, accessed on 06.04.2016.

οπωσδήποτε, αυτό θα ήταν ένας πρόσθετος λόγος, ώστε οι Βρετανοί να μην επιθυμούν, άμεση και αποκλειστική πρόσβαση σε αυτόν, από τους Αμερικανούς.³⁰

Κράτηση στο Ηνωμένο Βασίλειο & Καθυστέρηση έκδοσης στις Η.Π.Α.

Η υπόθεση του Aswat, απασχόλησε τις αρχές ασφαλείας των Η.Π.Α. και της Βρετανίας, για αρκετό ακόμα χρονικό διάστημα και μάλιστα αποτέλεσε ένα σχεδόν μόνιμο σημείο τριβής, καθώς η έκδοση του στις Η.Π.Α. για να αντιμετωπίσει τις κατηγορίες που του αποδίδονταν, καθυστέρησε και πραγματοποιήθηκε μόλις το 2014.³¹

Κατά την “Telegraph”, μετά την πρώτη του σύλληψη το 2005, κρατήθηκε για χρονικό διάστημα περίπου εννέα ετών από τις βρετανικές αρχές, ενώ στο ενδιάμεσο διαγνώσθηκε ως ψυχικά ασθενής, πάσχοντας από παρανοϊκή σχιζοφρένεια.³²

Ανεξάρτητα από το εάν είχε όντως κάποιας μορφής συνεργασία με τις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες, το διάστημα που κρατήθηκε στη Βρετανία, αναμένοντας την έκδοσή του στις Η.Π.Α., ήταν ιδιαίτερα μεγάλο και οπωσδήποτε, μπορεί κάποιος να υποστηρίξει ότι οι Αμερικανοί δεν είχαν την άμεση πρόσβαση που χρειαζόνταν σε αυτό το άτομο, στερούμενοι έτσι, κατά κάποιο τρόπο, πολύτιμες για αυτούς πληροφορίες, σε δεδομένη χρονική στιγμή.³³ Μέχρι ενός σημείου λοιπόν, η κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας αδυνατούσε να προχωρήσει στην έκδοσή του, καθώς δεν μπορούσε να εξασφαλίσει αδειοδότηση τόσο από τις βρετανικές δικαστικές αρχές, όσο και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οι επίσημοι λόγοι είχαν να κάνουν με το γεγονός ότι ο Aswat, εάν εκδιόταν στις Η.Π.Α., θα μπορούσε να αντιμετωπίσει συνθήκες κράτησης, οι οποίες δεν θα ήταν συμβατές με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και γενικότερα με τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως τουλάχιστον αυτά γίνονταν αντιληπτά στη Βρετανία και στη γηραιά ήπειρο. Βέβαια, όπως ειπώθηκε και προηγουμένως, το

³⁰Meacher Michael, *Britain Now Faces its own Blowback, Loftus claimed that Aswat is a British-backed Double Agent, Pursued by the Police but Protected by MI6*, The Guardian, 10/09/2005, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2005/sep/10/terrorism.politics>, accessed on 06.04.2016.

³¹Evans Martin, *Terror Suspect Haroon Aswat is Extradited to the United States*, The Telegraph, 21.10.2014, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11177002/Terror-suspect-Haroon-Aswat-is-extradited-to-the-United-States.html>, accessed on 18.06.2018.

³²The Boston Globe, *UK Suspect Extradited to US to Face Terror Charges*, 22/10/2014, online available at: <https://www.bostonglobe.com/news/world/2014/10/21/suspect-extradited-face-terror-charges/QFjJG2u1oGHytLBbAvRP3J/story.html>, accessed on 06.04.2016.

³³The Telegraph, *Terror Suspect Haroon Aswat Appears in New York Court*, 21/10/2014, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/11178824/Terror-suspect-Haroon-Aswat-appears-in-New-York-court.html>, accessed on 06.04.2016.

γεγονός αυτό είχε ως έμμεση συνέπεια τον αποκλεισμό αμερικανικής πρόσβασης στο άτομο αυτό, από την αμερικάνικη πλευρά, για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, καθιστώντας έτσι τη συνεργατική σχέση και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δύο κρατών, περισσότερο προβληματική από ότι αναμενόταν.³⁴

8.4. Abu Hamza: «Προστατευόμενος των Βρετανών»

Ο κατά κόσμον Mustafa Kamel Mustafa, γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου την 15/04/1958 και αρχικά σπούδασε ως πολιτικός μηχανικός, προτού αποφασίσει να μεταναστεύσει στη Μεγάλη Βρετανία. Όταν βρέθηκε εκεί παντρεύτηκε με Βρετανίδα υπήκοο, η οποία μάλιστα φέρεται πως τον έστρεψε προς το ριζοσπαστικό Ισλάμ, ενώ εικάζεται πως εμπνεύστηκε ιδιαίτερα από την Ιρανική Επανάσταση στις δεκαετίες του 1980. Το 1987 αφότου γνωρίστηκε με τον Abdullah Azzam, φανατικό υποστηρικτή του τζιχαντιστικού Ισλάμ, αποφάσισε να επισκεφθεί το Αφγανιστάν. Στην πόλη Jalalabad, πιθανότατα κατά τη διάρκεια πολεμικών επιχειρήσεων, εξαιτίας έκρηξης τραυματίστηκε σοβαρά και έχασε το ένα του μάτι και τα άνω άκρα του. Το 1993 επέστρεψε στη Βρετανία για να λάβει κατάλληλη θεραπεία, ωστόσο έπειτα από δύο έτη την εγκατέλειψε και πάλι για να μεταβεί στα εδάφη της πρώην Γιουγκοσλαβίας και να υποστηρίξει τον αγώνα των Βόσνιων μουσουλμάνων. Κατόπιν τούτων, και με την πάροδο του χρόνου, κατέστη εμβληματική φιγούρα για τον μουσουλμανικό κόσμο της Μεγάλης Βρετανίας και αφιέρωσε το μεγαλύτερο κομμάτι της καθημερινότητάς του σε κηρύγματα για ένοπλο αγώνα εναντίον των «διεφθαρμένων» καθεστώτων της Μέσης Ανατολής. Το 1997 ανέλαβε δράση στο μέρος που αναδείχθηκε και σε μεγαλύτερο βαθμό, στο τέμενος του Finsbury Park.³⁵

Υπήρχαν ανέκαθεν υπόνοιες ότι η αστυνομία και οι μυστικές υπηρεσίες τον είχαν θέσει υπό παρακολούθηση και σύμφωνα με τις δικές του μαρτυρίες, η MI5 ήρθε σε επαφή μαζί του το 1997, λίγο μετά την τρομοκρατική επίθεση στο Luxor της Αιγύπτου, η οποία είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 68 τουριστών. Το 1999 η “Scotland Yard” ανέκρινε τον κληρικό σχετικά με τα σχέδια βομβιστικών επιθέσεων στην Υεμένη και ενώ η κράτησή του δεν συνεχίστηκε, ο γιος του οδηγήθηκε στις φυλακές της Υεμένης,

³⁴The Guardian, *Terror Suspect Haroon Rashid Aswat Extradited from UK to America*, 21/10/2014, online available at: <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/oct/21/haroon-aswat-terror-suspect-extradited-uk-us-abu-hamza>, accessed on 06.04.2016.

³⁵Halliday Josh, *Abu Hamza: From Egypt to a US Prison Via Finsbury Park Mosque*, The Guardian, 20.05.2014, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/20/abu-hamza-profile>, accessed on 06.04.2016.

επί τρία συναπτά έτη. Παρόλα τα παραπάνω, συνέχισε τη δράση του σε επίπεδο κυρίως κηρυγμάτων και μάλιστα μετά τις επιθέσεις του έτους 2001 στη Νέα Υόρκη, έφθασε στο σημείο να επαινέσει δημόσια τους δράστες.³⁶

Το 2003 οι βρετανικές αστυνομικές αρχές εισέβαλλαν στο τέμενος του Finsbury Park και σταμάτησαν την επίσημη λειτουργία του. Παρόλα αυτά, έναν χρόνο αργότερα και κατόπιν πιέσεων από την κυβέρνηση των Η.Π.Α., ο Abu Hamza συνελήφθη ως τρομοκράτης με δράση παγκόσμιας εμβέλειας και ανέμενε την έκδοσή του. Οι βρετανικές αρχές βέβαια, εκμεταλλευόμενες την ευκαιρία και προκειμένου να μην χάσουν την αποκλειστικότητα της ανάκρισης και της άντλησης πληροφοριών από το πρόσωπό του, απήγγειλαν και αυτές κατηγορίες εις βάρος του, λόγω των ακραίων κηρυγμάτων του, αλλά και για φονταμεταλιστικό υλικό που βρέθηκε στην οικία του. Τελικά κρίθηκε ένοχος για έντεκα από τις δεκαπέντε κατηγορίες που του αποδόθηκαν και του επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης ύψους επτά ετών σε βρετανικές φυλακές.³⁷

Η έκδοσή του σε αμερικανικό έδαφος, κατόπιν συνεχών πιέσεων, επετεύχθη το 2012 και το 2014 καταδικάστηκε από δικαστήριο της Νέας Υόρκης, για την οργάνωση στρατοπέδου εκπαίδευσης στο Oregon, το οποίο είχε ως σκοπό την υποστήριξη επίδοξων τρομοκρατών για τα πεδία μαχών του Αφγανιστάν, καθώς και για την Υεμένη. Χαρακτηριστική ήταν η έκφραση του Γενικού Εισαγγελέα του Μανχάταν, κατά τον οποίον: «Ο Abu Hamza δεν ήταν απλά ένας κήρυκας πίστης, αλλά ένας εκπαιδευτής τρομοκρατών».³⁸

Το γεγονός της αρκετά καθυστερημένης έκδοσης του στις Η.Π.Α., δίχως αμφιβολία υπήρξε μια ακόμα εστία διαμάχης μεταξύ Αμερικανών και Βρετανών. Η τυχόν σύντομη έγκριση της μεταφοράς του σε αμερικανικό έδαφος θα παρείχε αυτόματα στις αρχές των Η.Π.Α., άμεση πρόσβαση σε μεγάλο όγκο πληροφοριών, οι οποίες δεν θα σχετίζονταν μόνο με την υπόθεση του στρατοπέδου στο Bly του Oregon, αλλά ίσως θα κάλυπτε και τη δράση μεγάλου μέρους ριζοσπαστικών μουσουλμάνων, ακόμη και κάποιων στελεχών της Al-Qaeda. Από την άλλη, οι Βρετανοί αντιλαμβανόμενοι ή ήδη γνωρίζοντες την αξία του Hamza ως πληροφοριοδότη, είχαν κάθε συμφέρον, να μην προχωρήσουν άμεσα στην έκδοσή τους στους συμμάχους τους, αλλά να την καθυστερήσουν κατά το δυνατόν περισσότερο. Αυτό το πέτυχαν απαγγέλλοντας και οι

³⁶Ibid

³⁷BBC, *Abu Hamza Profile*, 09/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/uk-11701269>, accessed on 06.04.2016.

³⁸Ibid

ίδιοι κατηγορίες εναντίον του, κάτι το οποίο θα μπορούσαν να είχαν πράξει αρκετά νωρίτερα, όπως επίσης και χρησιμοποιώντας εθνικά και ευρωπαϊκά νομικά εμπόδια, τα οποία είχαν να κάνουν με τη δυσκολία έκδοσης ενός κρατουμένου σε κράτος το οποίο πιθανώς θα παραβιάσει τα ανθρώπινα δικαιώματά του, είτε με τις συνθήκες κράτησης, είτε επιβάλλοντας θανατική ποινή.³⁹

Ο καθηγητής Chris Marsden του πανεπιστημίου του Sussex, ασχολήθηκε εκτενώς με την υπόθεση της καθυστερημένης έκδοσης του Hamza στις Η.Π.Α. και σε γενικές γραμμές, θεωρεί ότι το άτομο αυτό δεν παραδόθηκε άμεσα σε αμερικανικά χέρια, διότι κατείχε σημαντικές πληροφορίες για τη δράση τρομοκρατικών δικτύων, ενώ δεν αποκλείεται κατά το παρελθόν, να χρησιμοποιήθηκε τόσο από τις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες, τόσο και από την αστυνομία, είτε ως άμεσος είτε ως έμμεσος πληροφοριοδότης. Με αυτή τη λογική είναι ιδιαίτερα πιθανό ότι ο Hamza μπορούσε να δρα ελεύθερος επί αρκετά έτη, καθώς το τέμενος του Finsbury Park, αποτελούσε κέντρο τρομοκρατικών δραστηριοτήτων και έτσι, η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου, η MI5 και η MI6 μπορούσαν να παρακολουθούν ακριβώς τι συνέβαινε.⁴⁰ Εξάλλου είναι γνωστό ότι από το χώρο αυτό, πραγματοποίησαν περάσματα, πολλά άτομα γνωστά για τη συμμετοχή τους σε τρομοκρατικές ενέργειες, όπως ο Richard Reid, γνωστός ως και “Shoe Bomber”, ο Omar Sharif, ο οποίος είχε λάβει μέρος σε επίθεση στο Tel Aviv του Ισραήλ, ο Jerome Courtailler που συνελήφθη στην Ολλανδία λόγω της συμμετοχής τους σε απόπειρα ανατίναξης της πρεσβείας των Η.Π.Α. στο Παρίσι και τέλος, ο Zacarias Moussaoui, ο μόνος άνθρωπος που καταδικάστηκε για τη συμμετοχή του στις επιθέσεις της Νέας Υόρκης της 11/09/2001.⁴¹

Εκτός από αυτά, από τη δίκη η οποία έλαβε χώρα σε βρετανικό έδαφος, προέκυψε ότι ο εν λόγω είχε αρκετά τακτικές συναντήσεις με μέλη βρετανικών μυστικών υπηρεσιών και του «Ειδικού Αντιτρομοκρατικού Κλάδου» (“Special Branch”) της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου, κατά το χρονικό διάστημα από το 1997 έως και το 2000. Ενώ φαίνεται πως συναντήθηκε και με στελέχη των γαλλικών

³⁹Broadbridge Sally, *The US/UK Extradition Treaty: Requests by US*, House of Commons Library, Standard Note: SN/HA/4980, 31/0/2009, online available at: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN04980>, accessed on 06.04.2016. σελ. 3.

⁴⁰Marsden Chris, *Why Did it Take so Long to Bring Abu Hamza to Trial?* Global Research, 20.02.2006, online available at: <https://www.globalresearch.ca/britain-why-did-it-take-so-long-to-bring-abu-hamza-to-trial/2014>, accessed on 06.04.2016.

⁴¹Ibid

μυστικών υπηρεσιών.⁴² Επίσης σύμφωνα με τα λεγόμενα της ανταποκρίτριας επί ζητημάτων δημόσιας τάξης και εσωτερικής ασφάλειας του BBC, Margaret Gilmore, ο κληρικός είχε σωρεία επαφών με την αντιτρομοκρατική υπηρεσία της αστυνομίας και την MI5, πράγμα που μπορούσε να αποδειχθεί από τα αντίγραφα σχετικών συνεντεύξεών του. Και σε αυτήν την περίπτωση γίνεται εκτενής αναφορά στην οργάνωση “Al-Muhajiroun”, η οποία φαίνεται πως ήταν δημιούργημα της MI6. Έτσι, ο Hamza μέσω αυτής της οργάνωσης ίσως είχε πρόσβαση στους Mujahidin του Αφγανιστάν και κατά αυτόν τον τρόπο μπορεί να προσεγγίστηκε από τις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες. Γενικότερα η “Al-Muhajiroun”, από την εποχή της διαμάχης του Κοσσόβου, είχε εμπλακεί και λάβει στρατιωτική εκπαίδευση, κυρίως από την πλευρά των Βρετανών, ώστε να μπορεί να δράσει με υποστηρικτικό ρόλο στο πλευρό του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσόβου (Kosovo Liberation Army).⁴³

Σύμφωνα εξάλλου με την άποψη του Michel Chossudovsky, οι αμερικανικές, βρετανικές και γερμανικές μυστικές υπηρεσίες, είχαν ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση των ανδρών του KLA: *«Η MI6 ενεπλάκη στις επιχειρήσεις και χρησιμοποίησε δύο βρετανικές εταιρείες παροχής ασφάλειας, ώστε πρώην μέλη της ειδικής μονάδας-αποσπάσματος “22 SAS”, να έρθουν σε επαφή με τα κατάλληλα άτομα. Στη συνέχεια καταρτίστηκαν λίστες με όπλα και εξοπλισμό που θα ήταν αναγκαία για τον KLA»*.⁴⁴ Βέβαια, η δράση του Hamza φαίνεται πως ήταν γνωστή και σε υπηρεσίες ασφαλείας άλλων χωρών, ενώ ανέκαθεν πιθανολογούνταν πως σε κάποιο βαθμό μπορεί να εξυπηρετούσε βρετανικά συμφέροντα.

Ο Christophe Chaboud, διευθυντής του γαλλικού Συντονιστικού Οργάνου για την Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας (UCLAT) είχε δηλώσει στον “Guardian”, ότι υπήρχαν πάμπολλα στοιχεία ότι ο Hamza έστελνε δεκάδες άτομα σε στρατόπεδα εκπαίδευσης τρομοκρατών στο Αφγανιστάν και ως εκ τούτου, η εκτίμηση των γαλλικών υπηρεσιών ήταν ότι το άτομο αυτό διαδραμάτιζε βασικό ρόλο στην εξάπλωση της τζιχαντιστικής τρομοκρατίας: *«Τα στοιχεία που μπορούσαν να ενοχοποιήσουν τον Hamza είχαν δοθεί στις βρετανικές υπηρεσίες, όμως τίποτα δεν*

⁴²Βλ. Curtis Mark, *Secret Affairs: Britain’s Collusion With Radical Islam* (London: Serpent’s Tail, 2010), σελ. 256-276.

⁴³BBC, “Joint Effort” in Hamza Hate Case, 08.02.2006, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4693540.stm, accessed on 06.04.2016.

⁴⁴Chossudovsky Michel, *AL-Qaeda and the “War on Terrorism”*, Global Research, 09.02.2018, available at: <https://www.globalresearch.ca/al-qaeda-and-the-war-on-terrorism/7718>, accessed on 16.06.2018.

*συνέβη ώστε να σταματήσει η δράση του...Πιστεύαμε ότι θα έπρεπε να γίνουν ενέργειες για τη σύλληψη και τη προσαγωγή του σε δίκη...Το άτομο αυτό διεξήγαγε προπαγάνδα και έπειθε νεαρά άτομα να πολεμήσουν στο Αφγανιστάν, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 έως και το 2001, δίχως αμφιβολία το τζαμί του Finsbury Park έπαιξε σπουδαίο ρόλο στη ριζοσπαστικοποίηση νέων μουσουλμάνων και στην εκπαίδευσή τους σε κέντρα της Al-Qaeda».*⁴⁵

Από την άλλη, η MI5 και η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου, είχαν συναντηθεί μαζί του ουκ ολίγες φορές, ενώ ίσως η δράση του γινόταν ανεκτή, εφόσον δεν αφορούσε στόχους εντός βρετανικού εδάφους. Επιπλέον, έχει εκφραστεί η άποψη ότι οι βρετανικές υπηρεσίες ενδέχεται να χρησιμοποιούσαν το τέμενος του Finsbury Park, ως «παγίδα», ώστε να μπορούν να ελέγχουν τις κινήσεις διαφόρων εξτρεμιστών από το χώρο του ριζοσπαστικού Ισλάμ, μέσω των επαφών τους με τον Hamza.⁴⁶

Σε ότι αφορά τις απόψεις της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου, επί της υποτιθέμενης αδράνειας στο θέμα του Hamza, είναι σημαντικό ότι υποστηρίχθηκε πως υπήρχαν κάποια στοιχεία εναντίον του, ωστόσο δεν μπορούσε να αναληφθεί δράση, καθώς οι οδηγίες από την Ανώτατη Εισαγγελική Αρχή της Βρετανίας, γνωστή και ως “Crown Prosecution Service”, ήταν να υπάρξει ήπια αντιμετώπιση του θέματος.

Ο Charles Shoebridge, πρώην στέλεχος του αντιτρομοκρατικού κλάδου (“Special Branch”) της αστυνομίας απέδωσε τη μη έγκαιρη δίωξη του Hamza, σε πολιτικούς λόγους: *«Οι αρχές εκτός των άλλων διακατέχονταν και από ένα είδος φόβου για τυχόν αρνητική εντύπωση που θα δινόταν σε μέρος του ντόπιου μουσουλμανικού στοιχείου... Όσο περισσότερο ασχοληθεί κάποιος με το θέμα, τόσο πιο εύκολα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, οι αποφάσεις σχετικά με τέτοια άτομα, δεν λαμβάνονται με βάση αποδεικτικά στοιχεία και νομικά ζητήματα. Οι λόγοι για οποιαδήποτε ενέργεια είναι πάντα πολιτικοί».*⁴⁷

⁴⁵Το έντονο ενδιαφέρον της Γαλλίας εξηγείται από το γεγονός ότι υπήρχαν υπόνοιες για εμπλοκή του τεμένους με άτομα Αλγερινής καταγωγής και μελών της GIA, τα οποία είχαν πραγματοποιήσει επιθέσεις σε γαλλικούς στόχους. Μάλιστα, μεγάλο κομμάτι του γαλλικού τύπου, θεωρώντας πως οι βρετανικές κυβερνήσεις δεν αναλάμβαναν ουσιαστική δράση εναντίον των ισλαμικών πυρήνων στο έδαφός τους, έφθασαν στο σημείο να αποκαλούν με τρόπο υποτιμητικό, το Λονδίνο ως “Londonistan”

Βλ. Dodd Vikram, *UK Failed to Act on Damning Dossier of Evidence, Says French Anti-Terror Chief*, The Guardian, 08/02/2006, online available at: <http://www.theguardian.com/uk/2006/feb/08/terrorism.world1>, accessed on 06.04.2016.

⁴⁶The Guardian, “No Evidence” to Link Hamza and London Bombers, 06/02/2006, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2006/feb/08/terrorism.politics>, accessed on 06.04.2016.

⁴⁷BBC, *CPS Defends Hamza Case Decisions*, 08.02.2006, online available at: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4691958.stm>, accessed on 06.04.2016.

8.5. Αποκάλυψη στοιχείων: Muhammad Naeem Noor Khan & Dhiren Barot

Ποιος ήταν ο Muhammad Naeem Noor Khan

Ένα ακόμη περιστατικό το οποίο φανέρωσε αδυναμίες στη συνεργασία μεταξύ των χωρών στο τομέα της ανταλλαγής πληροφορήσης και της ασφάλειας γενικότερα, υπήρξε η διαχείριση από την αμερικάνικη πλευρά, της σύλληψης του Muhammad Naeem Noor Khan το έτος 2004. Το συγκεκριμένο γεγονός υποστηρίχθηκε από πολλές πλευρές ότι πιθανότατα είχε συνέπειες για τις μετέπειτα τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο, καθώς η ορθότερη δράση ίσως να είχε οδηγήσει στην πρόωπη σύλληψη του εν λόγω ατόμου, που ήταν ένας εκ των δραστών.

Ακόμα όμως και αν παραβλέψει κανείς την ανωτέρω πτυχή και θεωρήσει ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας με τη λογική των υποθέσεων, υπήρξαν σοβαρές διαφορές που προέκυψαν ανάμεσα στις κυβερνήσεις των Η.Π.Α., του Πακιστάν και της Μεγάλης Βρετανίας. Αυτές κατέδειξαν ότι η διεθνής συνεργασία για την καταπολέμηση του φαινομένου της τρομοκρατίας, επηρεάζεται από τα κρατικά συμφέροντα, τις αντιλήψεις, την κουλτούρα και σε κάθε περίπτωση είναι εγγενώς δύσκολη.

Πιο συγκεκριμένα, ο Mohammed Naeem Noor Khan, ήταν ένας νεαρός τότε Πακιστανός, γεννημένος το 1979. Συνελήφθη στη Λαχώρα στις 13/07/2004 ως μέλος της τρομοκρατικής οργάνωσης Al-Qaeda. Υπήρξε εξαρχής ιδιαίτερη περίπτωση, λόγω των εξαιρετικών του γνώσεων και ικανοτήτων επί θεμάτων πληροφορικής και ηλεκτρονικών υπολογιστών και μάλιστα στον προσωπικό του Η/Υ, βρέθηκαν αντίγραφα σχεδίων για επικείμενες επιθέσεις σε αμερικανικά κτίρια οικονομικού ενδιαφέροντος και τοποθεσίες στη Βρετανία που περιελάμβαναν, το αεροδρόμιο Heathrow.⁴⁸ Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι μεταγενέστερα και ειδικότερα μετά την εκδήλωση των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Λονδίνο, υποστηρίχθηκε από μεγάλη μερίδα του τύπου και διάφορους ειδικούς σε θέματα τρομοκρατίας, ότι στα σχέδια που

⁴⁸Waldman Amy, *Threats and Responses: The Go-Between, Arrested Qaeda Operative, Life of Degrees and Aliases*, The New York Times, 06.08.2004, online available at: <https://www.nytimes.com/2004/08/06/world/threats-responses-go-between-arrested-qaeda-operative-life-degrees-aliases.html>, accessed on 06.04.2016.

βρισκόταν αποθηκευμένα στα αρχεία του, συγκαταλέγονταν και αυτά του υπόγειου σιδηρόδρομου του Λονδίνου, γεγονός το οποίο πάντως δεν επιβεβαιώθηκε ποτέ.

Στη σύλληψη λοιπόν του Khan, φαίνεται πως οδήγησε αυτή ενός άλλου στελέχους της Al-Qaeda, του Musaad Aruchi, ένα μήνα νωρίτερα και αποδείχθηκε άκρως χρήσιμη για τις αρχές ασφαλείας του Πακιστάν, καθώς ο πρώτος από πολύ νωρίς αποφάσισε να συνεργαστεί, συνεχίζοντας τις επαφές και την επικοινωνία με την τρομοκρατική οργάνωση της οποίας ήταν ήδη μέλος, αυτή τη φορά όμως λειτουργώντας ως πληροφοριοδότης των κρατικών αρχών, στο πλαίσιο των λεγόμενων “sting operations”.⁴⁹

Τα προβλήματα στις σχέσεις των εμπλεκόμενων χωρών ξεκίνησαν όταν στις 02/08/2004, οι New York Times δημοσιοποίησαν το όνομά του, γράφοντας ότι αποτελούσε πολύ χρήσιμη πηγή πληροφόρησης. Ο τίτλος που χρησιμοποιήθηκε ήταν χαρακτηριστικός και δεν άφηνε αμφιβολία για το ρόλο του Khan: «*Συλληφθέν στέλεχος της Al-Qaeda, δίνει τις πληροφορίες στις οποίες βασίστηκαν οι κυβερνητικές προειδοποιήσεις*».⁵⁰

Διαρροή από τις Η.Π.Α. και εξάρθρωση του «Πυρήνα του Luton»

Στις 08/08/2004, η τότε Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας (“National Security Advisor”) του Λευκού Οίκου, Condoleezza Rice, σε συνέντευξη που έδωσε στον δημοσιογράφο Wolf Blitzer του CNN, υποστήριξε ότι το όνομα του Khan αποκαλύφθηκε «παρασκηνιακά», φράση η οποία υπήρξε άκρως αμφιλεγόμενη και ασαφής και πιθανότατα σήμαινε ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ενημερώθηκαν σχετικά, με την επισήμανση όμως ότι δεν θα έπρεπε να προχωρήσουν σε δημοσιοποιήσεις.⁵¹

Το ειδησεογραφικό πρακτορείο Reuters, έκανε λόγο για πολιτικές σκοπιμότητες της τότε κυβέρνησης Bush, πίσω από τη δημοσιοποίηση των στοιχείων του Khan, οι οποίες

⁴⁹Clutterbuck Lindsay, “Dhiren Barot and Operation Rhyme”, στο Hoffman Bruce, Reinares Fernando (Eds), *The Evolution of the Global Terrorist Threat: From 9/11 to Osama Bin Laden’s Death* (New York: Columbia University Press, 2014), σελ. 95.

⁵⁰Jehl Douglas, Rohde David, *Threats and Responses: Intelligence, Captured Qaeda Figure Led Way to Information Behind Warning*, The New York Times, 02/08/2004, online available at: <http://www.nytimes.com/2004/08/02/us/threats-responses-intelligence-captured-qaeda-figure-led-way-information-behind.html?pagewanted=2>, accessed on 06.04.2016.

⁵¹Ignatius David, *Don’t Politicize Terrorism*, The Washington Post, 17.08.2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A6679-2004Aug16.html??noredirect=on>, accessed on 06.04.2016.

δίχως αμφιβολία έθεσαν σε κίνδυνο την αμερικανική εθνική ασφάλεια και γενικότερα τις διενεργούμενες έρευνες στο κομμάτι της τρομοκρατίας: *«Αμερικανοί αξιωματούχοι παρέχοντας δικαιολόγηση για τις αντιτρομοκρατικές ειδοποιήσεις και το αυξημένο επίπεδο συναγερμού σε πολλές αμερικανικές πόλεις, αποκάλυψαν λεπτομέρειες για έναν πράκτορα πακιστανικής καταγωγής και επιβεβαίωσαν το όνομά του, ενώ εργαζόταν στο πλαίσιο μυστικής επιχείρησης σύμφωνα με πακιστανικές πηγές. Το άτομο αυτό κατά τις πακιστανικές πηγές, έχοντας συλληφθεί ένα μήνα νωρίτερα, συνεργαζόταν με τις αρχές του Πακιστάν, προκειμένου να εξαρθρωθεί δίκτυο επιχειρησιακών στελεχών της Al-Qaeda, όταν τα στοιχεία του έγιναν γνωστά από εφημερίδες των Η.Π.Α.»*⁵²

Οι περισσότεροι αναλυτές συμφώνησαν ότι ανεξάρτητα από τα κίνητρα της αποκάλυψης των στοιχείων του Khan, αλλά και του ποιο ακριβώς πρόσωπο προχώρησε στην ενέργεια αυτή, η διαρροή ήταν ιδιαίτερα επιπόλαια και βιαστική, με αποτέλεσμα να δημιουργήσει δυσλειτουργίες σε επιχειρήσεις αστυνομικών αρχών και υπηρεσιών πληροφοριών που βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη. Ακριβέστερα, πολύ σύντομα μετά τις παραπάνω αποκαλύψεις, οι βρετανικές αστυνομικές αρχές προχώρησαν εκτάκτως σε συλλήψεις 13 ατόμων, μετά οποία ο Khan φαίνεται πως διατηρούσε στενές επαφές. Τα άτομα αυτά αποτελούσαν τον «τρομοκρατικό πυρήνα του Luton» και λόγω της βιασύνης με την οποία διενεργήθηκε η επιχείρηση, αφενός μεν δεν μπόρεσαν να στοιχειοθετηθούν επαρκείς κατηγορίες για κάποιους εκ των συλληφθέντων, αφετέρου δε, δύο άτομα διέφυγαν της σύλληψης.⁵³

Τέλος, τις 14/07/2005, το αμερικανικό τηλεοπτικό δίκτυο ABC, το οποίο εξάλλου είχε ήδη πρωταγωνιστήσει δημοσιοποιώντας διάφορα στοιχεία για τις επιθέσεις στο Λονδίνο, που δημιούργησαν προβληματισμό στη βρετανική πλευρά, ισχυρίστηκε ότι ένας εκ των δραστών ο Mohammad Sidique Khan είχε άμεσες σχέσεις με τον τρομοκρατικό πυρήνα του Luton, τον οποίο εξάρθρωσε η βρετανική αστυνομία.⁵⁴

Κατά τον τηλεοπτικό σταθμό CNN, η προσπάθεια της αμερικανικής πλευράς να αποφύγει εκλογικές συνέπειες λόγω της συνεχούς εγρήγορσης για τρομοκρατικές απειλές, είχε ως αποτέλεσμα την οριστική απενεργοποίηση μιας σημαντικής πηγής

⁵²Cole Juan, *The Outing of Muhammad Naeem Noor Khan*, AntiWar.Com, 19.08.2004, online available at: <https://original.antiwar.com/juan-cole/2004/08/19/the-outing-of-muhammad-naeem-noor-khan/>, accessed on 06.04.2016.

⁵³Conason Joe, *Latest Bush Blunder: A Mole Made Public*, Observer, 16.08.2004, online available at: <http://observer.com/2004/08/latest-bush-blunder-a-mole-made-public/>, accessed on 06.04.2016.

⁵⁴The Age, *Egyptian Chemist Link to London Blast*, 15.07.2005, online available at: <https://www.theage.com.au/news/national/egyptian-chemist-link-to-london-blast/2005/07/15/1120934409603.html>, accessed on 06.04.2016.

πληροφόρησης, η οποία ήδη είχε οδηγήσει σε αρκετές συλλήψεις στελεχών της Al-Qaeda. Πιο συγκεκριμένα, ανώνυμα στελέχη της κυβέρνησης, δήλωσαν ότι οι πληροφορίες που παρείχε ο Khan είχαν οδηγήσει τον Γραμματέα Εθνικής Ασφάλειας (Homeland Security Secretary), Tom Ridge, να προχωρήσει σε ανακήρυξη αυξημένου επιπέδου εθνικής τρομοκρατικής απειλής. Επιπλέον, κομμάτι της πληροφόρησης που προέκυψε από τον υπολογιστή και τα αρχεία του ατόμου αυτού, έδωσε στο FBI στοιχεία, όπως τηλεφωνικούς αριθμούς και διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για να τεθούν υπό συνεχή παρακολούθηση πιθανά μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων με τομέα δράσης τις Η.Π.Α., Μάλιστα ειπώθηκε ότι από τότε που δόθηκε το όνομα του Khan στη δημοσιότητα, οι πράκτορες του FBI που ασχολούνταν με τις τηλεφωνικές υποκλοπές, παρατήρησαν μια έντονη πτώση της δραστηριότητας συγκεκριμένων ύποπτων ατόμων. Βέβαια, ειδικά το τελευταίο αυτό στοιχείο, θέτει εν αμφιβόλω την τακτική που ακολουθήθηκε, εφόσον σε τέτοιου είδους παρακολουθήσεις, ο βασικός στόχος είναι να σχηματίζεται ολόκληρη η εικόνα του εγκληματικού δικτύου, ώστε να γίνεται επέμβαση στην κατάλληλη χρονική στιγμή και όχι να αντιλαμβάνεται ο επιτηρούμενος ότι βρίσκεται υπό παρακολούθηση.⁵⁵

Ο Khan ως «εστία τριβής» των Η.Π.Α. με το Ηνωμένο Βασίλειο

Η κινητοποίηση σχετικά με τον Khan ξεκίνησε όταν εντοπίστηκε στο Πακιστάν και κατόπιν έφθασαν Αμερικανοί αξιωματούχοι, προκειμένου να ανακρίνουν τον συλληφθέντα, οι οποίοι εξεπλάγησαν από τον όγκο των συνομιλιών που αυτός διεξήγαγε με διάφορα πρόσωπα της Al-Qaeda, σε παγκόσμιο επίπεδο. Μάλιστα αρκετοί από τους συνομιλητές του εντοπίστηκαν άμεσα και ένας εξ'αυτών ήταν ο Khalfan Gailani, προερχόμενος από την Τανζανία και εμπλεκόμενος σε βομβιστική επίθεση σε πρεσβεία των Η.Π.Α. το 1998. Όντας ένας από τους πιο σημαντικούς καταζητούμενους του FBI, συνελήφθη κατόπιν πληροφοριών που πιθανότατα αντλήθηκαν από τον Khan.⁵⁶ Άμεσα το άτομο αυτό θεωρήθηκε ως ένας «θησαυρός πληροφόρησης» από την πλευρά των Αμερικάνων και είναι χαρακτηριστική η άποψη του Gideon Rose, πρώην μέλους του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας των Η.Π.Α., επί προεδρίας Clinton, ο οποίος δήλωσε: «*Η σύλληψη του Khan είναι προφανώς μια πολύ*

⁵⁵CNN, *U.S. Leak "Harms Al-Qaeda Sting"*, 09/08/2004, online available at: <http://edition.cnn.com/2004/WORLD/asiapcf/08/09/terror.wrap/>, accessed on 07.04.2016.

⁵⁶Ibid

σοβαρή νίκη στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Είναι βέβαιο ότι έχουμε ένα πολύ σημαντικό εύρημα μπροστά μας».⁵⁷

Οι ανωτέρω χαρακτηρισμοί προέκυψαν διότι στον υπολογιστή και στον σκληρό δίσκο του Khan βρέθηκαν σχέδια εγκαταστάσεων και κτιρίων σε πλήθος αμερικανικών πόλεων, τα οποία αφορούσαν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα, καθώς και τις εγκαταστάσεις χρηματιστηρίων. Η εμπλοκή της Μεγάλης Βρετανίας, είχε να κάνει κυρίως με την εύρεση λεπτομερών σχεδίων του διεθνούς αεροδρομίου του Heathrow και μετά τη δημοσιοποίηση των στοιχείων του, οι αρχές ασφάλειας έσπευσαν να προβούν σε συλλήψεις ατόμων που φαίνεται πως σχετίζονταν με τον Khan, ο οποίος παρεμπιπτόντως είχε στενούς δεσμούς με τη χώρα αυτή. Κατά τη διάρκεια του 2002 είχε πραγματοποιήσει επανειλημμένες επισκέψεις σε βρετανικό έδαφος και είχε επιπλέον συγγενείς ως μόνιμους κατοίκους, κάποιοι εκ των οποίων μοιράζονταν τις πολιτικές και θρησκευτικές του πεποιθήσεις.⁵⁸

Βασιζόμενες λοιπόν σε αυτά τα δεδομένα, στο γενικότερο υπόβαθρό του και στις βιαστικές ανακοινώσεις των αμερικανικών μέσω μαζικής ενημέρωσης, οι αρχές ασφαλείας της Βρετανίας, προχώρησαν σε έκτακτες επιχειρήσεις εντοπισμού και σύλληψης ατόμων, στο Βόρειο Λονδίνο, στο Watford, στο Blackburn και τέλος στο Luton και ενώ αρχικά δεν έγιναν γνωστά τα ονόματα των συλληφθέντων, το φως της δημοσιότητας είδε το όνομα του Dhiren Barot γνωστού και ως Abu Issa al-Hindi. Αυτό ωστόσο που προβλημάτισε και πάλι τους Βρετανούς ήταν το γεγονός ότι τα στοιχεία του ατόμου αυτού διέρρευσαν στην κοινή γνώμη από την πλευρά των Αμερικάνων.⁵⁹

Διαφάνηκε λοιπόν και σε αυτήν την επιχείρηση, για άλλη μια φορά, πως ενώ η βρετανική πλευρά μοιραζόταν-καλή τη πίστη-στοιχεία και αποτελέσματα των ερευνών της, η αμερικάνικη πλευρά είχε την τάση να τα δημοσιοποιεί για τους δικούς της λόγους. Δεν είναι εύκολο να διακρίνει κανείς τα κίνητρα της δημοσιοποίησης των κατεχόμενων πληροφοριών από τους αξιωματούχους των Η.Π.Α. Είναι πολύ πιθανό ότι αυτή ήταν η αντίληψη περί χειρισμού των τρομοκρατικών απειλών, με γνώμονα την ενημέρωση του κοινού, ώστε αυτό να νιώθει ασφαλές. Από την άλλη, όπως ειπώθηκε και παραπάνω ίσως να εξυπηρετούνταν κατά αυτόν τον τρόπο διάφορες

⁵⁷Burke Jason, Harris Paul, Bright Martin, *Suspect Arrested in Pakistan May Hold Al-Qaeda's Secrets*, The Guardian, 08/08/2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/aug/08/alqaida.terrorism>, accessed on 07.04.2016.

⁵⁸Ibid

⁵⁹Ibid

πολιτικές σκοπιμότητες, όπως η ελαχιστοποίηση της φθοράς της τότε κυβέρνησης Bush, ενόψει των επικείμενων εκλογών. Οτιδήποτε πάντως και να ίσχυε, είναι γεγονός ότι υπήρχαν δύο, σε μεγάλο βαθμό, εκ διαμέτρου αντίθετες αντιλήψεις, ως προς τη χρήση και διαχείριση των πληροφοριών στον τομέα της τρομοκρατίας. Επιπλέον, η διαφορά αυτή, που ενδεχομένως είχε να κάνει, εκτός από διαφορετική κουλτούρα και με αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα, έθετε σε δοκιμασία την αξιοπιστία των υπηρεσιών ασφαλείας των δύο χωρών, στο κομμάτι της ανταλλαγής πληροφοριών και της ποιότητας της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας γενικότερα.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που προκύπτει και αποτέλεσε σημείο τριβής κυρίως με τη βρετανική πλευρά, είναι ο ανορθόδοξος αμερικανικός τρόπος χειρισμού στη συγκεκριμένη υπόθεση. Το γεγονός αυτό είχε δύο όψεις, από τη μια την ευχάριστη είδηση ότι πολλοί πυρήνες τρομοκρατικών οργανώσεων θα μπορούσαν να εξουδετερωθούν, λόγω της αποτελεσματικής δράσης των υπηρεσιών ασφαλείας, από την άλλη όμως, η χρησιμοθηρική αντιμετώπιση του αγώνα κατά της τρομοκρατίας, για λόγους άσκησης πολιτικής, θα ήταν δυνατό να δημιουργήσει πολλά άλλα προβλήματα και να μειώσει την αξία των όποιων επιτευγμάτων.

8.6. Επιπτώσεις στις σχέσεις Η.Π.Α - Ηνωμένου Βασιλείου

Σχετικά με τα παραπάνω, το έγκριτο περιοδικό “Newsweek”, έκανε μνεία στην αποκαλούμενη «Ειδική Σχέση» (“Special Relationship”), μεταξύ Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας, η οποία γενικά συνεπάγεται αγαστή και αρμονική συνεργασία. Ωστόσο όπως χαρακτηριστικά τονίζεται: *«Οι Βρετανοί και οι Αμερικανοί δεν είναι πάντα μια μεγάλη και ευτυχισμένη οικογένεια»*. Γενικότερα, για ένα διάστημα μετά τις επιθέσεις της 09/11 στη Νέα Υόρκη, Αμερικανοί αξιωματούχοι διακριτικά μεν, σε αυστηρούς τόνους δε, κατέκριναν τη Βρετανία για ήπια και νωθρή προσέγγιση στο θέμα της καταπολέμησης της ισλαμικής τρομοκρατίας και ειδικότερα σε ότι αφορά τη στάση των βρετανικών κυβερνήσεων, απέναντι στους θρησκευτικούς υποκινητές που δρούσαν στο Λονδίνο, όπως ο Abu Hamza: *«Για χρόνια οι Ευρωπαϊκές και Αμερικανικές υπηρεσίες ασφαλείας, αποκαλούσαν με σκωπτική διάθεση, το Λονδίνο “Londonistan”, καθώς εκεί, μάλιστα όπως ο Abu Hamza al-Masri, δρούσαν ανενόχλητοι και έσπερναν το μίσος στον ντόπιο μουσουλμανικό πληθυσμό. Η Scotland Yard τελικά επενέβη, ωστόσο για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι Βρετανοί εξάδελφοί μας,*

*αρνούνταν να αντιμετωπίσουν την απειλή. Αδυνατούσαμε να πείσουμε την ΜΙ5 να εργαστεί πάνω στο πρόβλημα του ισλαμικού φονταμενταλισμού που αντιμετώπιζε η χώρα τους. Δεν είχαν καν τη διάθεση να κοιτάζουν επιδερμικά το ζήτημα».*⁶⁰

Από την άλλη, οι Βρετανοί κατηγόρησαν τις Η.Π.Α. για το γεγονός ότι δεν τους δόθηκε έγκαιρα πρόσβαση σε πληροφοριοδότη, ο οποίος ίσως είχε πληροφορίες που θα μπορούσαν να αποτρέψουν τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 07/07/2005 στο Λονδίνο. Στην περίπτωση αυτή σαφώς υπονοείται το γεγονός της βιαστικής έκθεσης στη δημοσιότητα του Muhammad Naeem Noor Khan, ο οποίος όπως ειπώθηκε και προηγουμένως, εξουδετερώθηκε ως πηγή πληροφόρησης, από τη στιγμή που το όνομά του έγινε δημόσια γνωστό.⁶¹

Το ειδησεογραφικό πρακτορείο “Reuters” στάθηκε επίσης στη λανθασμένη κίνηση των αρχών των Η.Π.Α., να διαρρεύσουν στον τύπο τα στοιχεία του Khan, γεγονός που όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε: «*Σόκαρε τους ανά τον κόσμο ειδικούς σε θέματα ασφάλειας*», καθώς η αποκάλυψη μιας σημαντικής πηγής πληροφοριών, πάντα αποτελεί «πισωγύρισμα» στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Καθώς το προαναφερόμενο πρόσωπο, μετά τη σύλληψή του είχε μεταστραφεί και συνέδραμε στη σύλληψη πρώην συνεργατών του, είναι πολύ λογικό ότι η έκθεσή του στη δημοσιότητα, τον κατέστησε πλέον ανενεργό και άνευ αξίας για τις διωκτικές αρχές. Μάλιστα σε αυτό το σημείο έγινε και πάλι αναφορά, στο ότι η πρόωρη χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, οδήγησε τους Βρετανούς να προβούν σε βεβιασμένες επιχειρήσεις, συλλαμβάνοντας διάφορους υπόπτους. Αυτό όμως που δημιούργησε πρόσθετα προβλήματα στον τομέα της συνεργασίας των δύο κρατών, ήταν, δημόσια και πάλι έκθεση του ονόματος ενός εκ των συλληφθέντων, του Abu Eisa al-Hindi, γεγονός που μείωσε την αξιοπιστία των Αμερικανών για τους συμμάχους τους.⁶²

Σε αυτό πλαίσιο παρατίθενται και οι απόψεις ειδικών όπως ο Rolf Tophoven, επικεφαλής του “Institute for Terrorism Research and Security Policy”, με έδρα το Essen Γερμανίας, κατά την άποψη του οποίου: «*Με το να επιτρέψει κάποιος, το όνομα του Khan να έρθει στο φως της δημοσιότητας, δεν πράττει σε καμία περίπτωση έξυπνα. Εάν τα πράγματα έχουν έτσι, τότε πρόκειται για ένα ακόμη σφάλμα κοινότητας υπηρεσιών*

⁶⁰Thomas Evan, *The New Age of Terror*, Newsweek, 20/08/2006, online available at: <http://www.newsweek.com/new-age-terror-108751>, accessed on 07.04.2016.

⁶¹Ibid

⁶²Graff Peter, *Unmasking of Qaeda Mole a U.S. Security Blunder-Experts*, Reuters, Global Policy Forum, 07/08/2004, online available at: <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/154/26702.html>, accessed on 07.04.2016.

πληροφοριών των Η.Π.Α. Εάν η ταυτότητα του ατόμου αυτού είχε προστατευθεί αποτελεσματικά, τότε και άλλες σημαντικές πηγές πληροφόρησης θα μπορούσαν να είχαν προκύψει, αλλά και άλλα άτομα εμπλεκόμενα σε τρομοκρατικές ενέργειες, θα μπορούσαν να είχαν συλληφθεί. Σε αυτό το σημείο έγκειται και ο διαφορετικός τρόπος διαχείρισης της πληροφορίας από τους Βρετανούς. Οι τελευταίοι έχοντας αντιμετωπίσει την τρομοκρατική απειλή του IRA επί δεκαετίες, υιοθέτησαν την πολιτική δημόσιας ανακοίνωσης πληροφοριών, μόνο υπό πολύ συγκεκριμένες περιστάσεις, όταν κρίνεται ότι το κοινό θα είναι πραγματικά ασφαλές». ⁶³

Η αντίδραση της βρετανικής πλευράς στις αποκαλύψεις περί του Khan, γενικά ήταν έντονη και αναμενόμενη από πολλές απόψεις. Παρά την πολύ στενή σχέση των δύο χωρών, η οποία φυσιολογικά επεκτείνεται και στην ανταλλαγή πληροφόρησης, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι οι αντιλήψεις περί του τρόπου αντιμετώπισης των απειλών και εν προκειμένω της τρομοκρατίας, μπορεί να είναι διαφορετικές. Εκτός όμως από αυτό, το κάθε κράτος αντιλαμβάνεται διαφορετικά τα συμφέροντά του και ενεργεί κατά το δοκούν, με γνώμονα την ασφάλεια των πολιτών του και πιο μακροπρόθεσμα την επιβίωσή του. Βέβαια, στο πλαίσιο μιας συμμαχίας είναι ιδιαίτερα ενοχλητικό το ότι κάποιος διαρρέει πληροφορίες, οι οποίες μπορεί να διακινδυνεύουν την ασφάλεια του άλλου. Σε αυτήν την περίπτωση, το κράτος που είδε την ασφάλειά του να κινδυνεύει, μεταξύ άλλων, λόγω της αναγκαστικής και παράτολμης επιχείρησης συλλήψεων που πραγματοποιήθηκε ένεκα των αποκαλύψεων στις Η.Π.Α., ήταν δίχως αμφιβολία, η Βρετανία. Για αυτόν το λόγο, εκφράστηκαν από πηγές της τότε κυβέρνησης, έντονες ενοχλήσεις και δυσφορία για την τάση των Αμερικανών να σχολιάζουν ενώπιον της κοινής γνώμης υποθέσεις που αφορούν τις βρετανικές υπηρεσίες ασφαλείας. Παράλληλα, έγινε λόγος και για πιθανά μελλοντικά εμπόδια σε έκδοση στις Η.Π.Α. κάποιων εκ των συλληφθέντων από τις έως τότε αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις.

Κατά αυτόν τον τρόπο, τα όσα είπε, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα “Observer”, ο τότε υπουργός εσωτερικών David Blunkett, ήταν ενδεικτικά της αγανάκτησης και της τρωθείσας εμπιστοσύνης προς τις Η.Π.Α.: «Προβαίνω σε μια δήλωση και δεν σχολιάζω παραπέρα, Γιατί; Επειδή εάν το κάνω αυτό χωρίς να έχω κάτι να προσθέσω, τότε θα έχω κάνει μια εικασία, απλά και μόνο για να έχω κάτι να πω. Με άλλα λόγια, για να τροφοδοτήσω τον τύπο με εκκωφαντικά νέα σε μια περίοδο ιδιαίτερα επικίνδυνη. Αυτή

⁶³Ibid

είναι πραγματικά η δουλεία και το έργο ενός ανώτατου υπουργού με καθήκοντα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας; Το να δίνει τροφή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και να αυξάνει τις ανησυχίες του κόσμου; Το να λέει οτιδήποτε, σε ότι και αν αυτό αφορά, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι επιθυμίες μιας μερίδας του κόσμου. Φυσικά όχι...αυτά είναι ανοησίες. Στη Βρετανία όλα τα μέσα παραπονιούνται ότι δεν τους δίνουμε αρκετές πληροφορίες, τηρούμε χαμηλό προφίλ και γενικότερα δεν ενδιαφερόμαστε για την αντιτρομοκρατική πολιτική. Στις Η.Π.Α. η λογική είναι διαφορετική, καθώς τα σχόλια που γίνονται δεν τηρούν τις αναλογίες και συχνά παρατίθενται πάρα πολλές λεπτομέρειες, με αποτέλεσμα να προκύπτουν και γελοιότητες. Κατά πρώτον, σε καμιά περίπτωση δεν θέλουμε να υποσκάπτουμε, με κανέναν τρόπο τις δικές μας πηγές πληροφόρησης, ή να μοιραζόμαστε πληροφορίες οι οποίες θα θέσουν σε κίνδυνο τις έρευνές μας. Κατά δεύτερον, δεν επιθυμούμε να κάνουμε ή να πούμε κάτι το οποίο θα προκατάλαβε τα αποτελέσματα μιας δικαστικής διαδικασίας».⁶⁴

Έπειτα από παρέλευση κάποιου χρονικού διαστήματος, είναι αξιοσημείωτο ότι η αμερικανική πλευρά παραδέχθηκε τους λανθασμένους χειρισμούς της σε ότι αφορά τις διαρροές στοιχείων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Πιο συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο του 2004, ο γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας (“Homeland Security”) των Η.Π.Α., Tom Ridge, εξέφρασε δημόσια τη συγγνώμη του για το γεγονός ότι υπήρξαν επιπλοκές σε μεγάλες επιχειρήσεις παρακολούθησης, τόσο της ΜΙ5, όσο και των βρετανικών αστυνομικών αρχών.

Ο Ridge, επισκέφθηκε λοιπόν, το Λονδίνο και πριν συναντήσει τον Βρετανό ομόλογό του David Blunkett και τον πρωθυπουργικό συντονιστή για θέματα ασφάλειας και πληροφόρησης (“Prime Minister’s Security & Intelligence Coordinator”), Sir David Omand, ενώπιον δημοσιογράφων δήλωσε: «Οι Η.Π.Α. αύξησαν το επίπεδο ασφαλείας τους βασισμένες σε αξιόπιστες και συγκεκριμένες πληροφορίες, οι οποίες προέρχονταν από το Πακιστάν. Ο όγκος των πληροφοριών αυτών, ήταν ο μεγαλύτερος που είχαμε δει μέχρι τότε. Οι πληροφορίες που είχαμε στα χέρια μας θα μπορούσαν να αποκαλύψουν σχέδια για διατάραξη της δημοκρατικής διαδικασίας στις Η.Π.Α. Ωστόσο, ένα τρομοκρατικό χτύπημα στις παραμονές των προεδρικών εκλογών του Νοεμβρίου, σίγουρα θα είχε ως αποτέλεσμα να συσπειρωθεί ο λαός ακόμη περισσότερο. Βέβαια το

⁶⁴Rennie David, Foster Peter, *US Hits Back in Row Over Terror Leaks*, The Telegraph, 09/08/2004, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/1469026/US-hits-back-in-row-over-terror-leaks.html>, accessed on 07.04.2016.

γεγονός ότι οι παραπάνω πληροφορίες διέρρευσαν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αποτελεί κάτι για το οποίο οφείλουμε να απολογηθούμε».⁶⁵

8.7. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση του χειρισμού μιας σειράς υποθέσεων:

- Διαρροές για λεπτομέρειες της επίθεσης στα αμερικανικά Μ.Μ.Ε.
- Το ζήτημα της πρόσβασης στον Haroon Rashid Aswat.
- Η ολιγοψία του Η.Β. για τον Abu Hamza.
- Οι αποκαλύψεις των ονομάτων του Muhammad Naeem Noor Khan και Abu Issa al-Hindi.

στο πλαίσιο της τρομοκρατικής επίθεσης στο Λονδίνο, κατόπιν μελέτης και ανάλυσης οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

- Η ισλαμιστική τρομοκρατία, μετά και το χτύπημα της 07/07/2005 στο Λονδίνο, συνέχισε να γίνεται αντιληπτή ως μία πρώτης τάξης απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος, όπως διαφάνηκε από τις ενέργειες Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου.
- Η διεθνής δράση των δραστών της επίθεσης (Ευρώπη-Η.Β. και Πακιστάν), καθώς και η κινητοποίηση των αμερικανικών, βρετανικών και πακιστανικών αρχών για τη διερεύνησή τους, εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υποδεικνύουν την ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης πλέον σε «εσωτερική και εξωτερική».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας από τη διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως το FBI, η

⁶⁵Norton-Taylor Richard, *U.S. Apologizes for Terror News Leaks*, The Guardian, 17/09/2004, online available at: <http://www.theguardian.com/uk/2004/sep/17/terrorism.usa>, accessed on 07.04.2016.

Αστυνομία της Νέας Υόρκης (NYPD) και η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου (MPS) οι οποίες στο πλαίσιο της κρατικής αντιμετώπισης του φαινομένου, εμπλέκονται στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.

- Στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, όπως και άλλων απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας, συμμετέχουν από κοινού υπηρεσίες πληροφοριών, με υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Στην περίπτωση των ερευνών για το χτύπημα του Λονδίνου, στις Η.Π.Α. αρμοδιότητες είχαν το FBI και το NYPD, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο, από κοινού η MPS και η υπηρεσία εσωτερικής ασφάλειας “MI5”.
- Όπως αποδείχθηκε και από τον επιχειρησιακό χειρισμό της υπόθεσης, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (παρακολούθηση, υποκλοπές, αποθήκευση πληροφοριών, επεξεργασία, ανάλυση και διανομή), είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιτρομοκρατία.
- Οι Η.Π.Α. και Ηνωμένο Βασίλειο, παραδοσιακά αποτελούν συμμαχικές χώρες, οι οποίες συνεργάζονται βαθύτατα σε θέματα ασφαλείας, ίσως περισσότερο αποτελεσματικά από κάθε άλλη χώρα στην υφήλιο. Σε αυτό το πλαίσιο άλλωστε έχουν εγκαθιδρύσει την αποκαλούμενη και «Ειδική Σχέση» (“Special Relationship”), η οποία συνεπάγεται την μεγάλη έκταση ανταλλαγή πληροφόρησης σε θέματα εθνικής ασφάλειας.
- Η «ατελής» συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου, στην εν λόγω υπόθεση, αποτελεί μία «σκληρή» περίπτωση επιβεβαίωσης των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού). Η κοινή αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, θεωρητικά τουλάχιστον, θα μπορούσε να είναι ένα καθήκον με προστιθέμενη αξία για δύο κράτη που όχι μόνο δεν χαρακτηρίζονται ως «εχθρικά», αλλά συγκροτούν και ένα υπόδειγμα συνεργατικής σχέσης σε πολλά επίπεδα «υψηλής» και «χαμηλής» πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- ο Οι Η.Π.Α. στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της διεθνούς τρομοκρατίας έχουν κάθε συμφέρον να συλλέγουν σχετικές πληροφορίες, ειδικά στο Η.Β. και στην

Ευρώπη, για άτομα και τρόπους δράσης που μπορεί να μεταφερθούν και στο εσωτερικό τους.

- Υπό την οπτική γωνία του αμερικανικού εθνικού συμφέροντος, ο αξιόπιστος, αλλά λιγότερο ισχυρός εταίρος, δηλαδή το Η.Β. πρέπει να συνεισφέρει κρίσιμη πληροφόρηση, την οποία οι Η.Π.Α. μπορούν να αξιοποιήσουν κατά το δοκούν.
- Αμέσως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στην καρδιά του Λονδίνου, φαίνεται πως παρασχέθηκαν σε κλίμα εμπιστοσύνης, στις αρχές επιβολής του νόμου των Η.Π.Α. και κυρίως σε FBI και NYPD, πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο δράσης των τρομοκρατών και τα υλικά που χρησιμοποίησαν για τους εκρηκτικούς μηχανισμούς.
- Οι αμερικανικές υπηρεσίες, ακολουθώντας τη δική τους λογική περί δημοσιότητας ή εξαιτίας εσωτερικών πολιτικών σκοπιμοτήτων, δεν ενδιαφέρθηκαν για τη μεθοδολογία, τον τρόπο εργασίας και πιθανά προβλήματα στην περαιτέρω διερεύνηση των συμβάντων από τους βρετανούς ομολόγους τους και διέρρευσαν τις παρασχεθείσες πληροφορίες στα Μ.Μ.Ε., προκαλώντας έτσι οξεία αντιπαράθεση και κατάρρευση του κλίματος εμπιστοσύνης.
- Στο ίδιο πλαίσιο υπήρξε έντονη αντιπαράθεση για τον πιθανώς εμπλεκόμενο Haroon Rashid Aswat, ο οποίος συνελήφθη στη Ζάμπια μεταγενέστερα και οι Βρετανοί αρνήθηκαν να συναινέσουν στην «έκτακτη μεταφορά» του στις Η.Π.Α.
- Για το εν λόγω άτομο δεν επιτράπηκε στις Η.Π.Α. η αποκλειστικότητα πρόσβασης και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο Η.Β., όπου και κρατήθηκε έως το 2014, για να επιτραπεί ακόλουθα η έκδοσή του στις Η.Π.Α.
- Επισημαίνεται ότι πιθανότατα ο Aswat είχε κατά καιρούς συνεργαστεί με τις βρετανικές αστυνομικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες πληροφοριών και έτσι αποτελούσε ιδιαίτερη περίπτωση η άντληση πληροφοριών από αυτόν.
- Ο Abu Hamza ήταν κληρικός που επί αρκετά χρόνια ασκούσε ακτιβιστική δράση στο τέμενος “Finsbury” του Λονδίνου και φαίνεται πως επίσης διατηρούσε μία «ειδική» σχέση με τη Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου και την MI5.
- Λόγω της ανεκτικότητας των Βρετανών απέναντί του, υπήρξαν κατηγορίες, από Ευρωπαίους και Αμερικανούς αξιωματούχους για ολιγωρία των αρμόδιων

αρχών και μετατροπή του κέντρου του Λονδίνου σε ριζοσπαστικοποιημένη περιοχή (“Londonistan”).

- Ειδικότερα οι Η.Π.Α. κατηγόρησαν άμεσα και έμμεσα το Η.Β. για μειωμένη διάθεση παρέμβασης για το συγκεκριμένο άτομο, μη παροχή σχετικών πληροφοριών, αιτιάσεις που υποτίθεται ότι επιβεβαιώνονταν και από την καθυστερημένη και δύσκολα επιτευχθείσα έκδοση για να αντιμετωπίσει την αμερικανική δικαιοσύνη.
- Οι δυσκολίες συνεννόησης μεταξύ Η.Π.Α. και Η.Β. εντοπίζονται και πριν από την εκδήλωση του χτυπήματος της 07/07/2005, με την περίπτωση της αποκάλυψης των στοιχείων και του ρόλου του Muhammad Naeem Noor Khan.
- Ο Khan συνελήφθη στο 2004 στο Πακιστάν και παρά το γεγονός ότι οι Πακιστανοί και οι Βρετανοί ήθελαν να κρατήσουν «χαμηλούς τόνους» λόγω των συνεχώς εξελισσόμενων ερευνών, μετά από την παροχή των σχετικών πληροφοριών στις Η.Π.Α., αυτές προχώρησαν για τους δικούς τους λόγους στη δημοσιοποίηση κρίσιμων στοιχείων.
- Κατόπιν αυτών αστυνομικές μονάδες του «ειδικού κλάδου αντιτρομοκρατίας» των Βρετανών, αναγκάστηκαν να επισπεύσουν τη διεξαγωγή επιχειρήσεων, όπως αυτή της εξάρθρωσης του “Luton Cell”, γεγονός που είχε αρνητικές συνέπειες στη συνολική κρατική πολιτική της αντιμετώπισης της τρομοκρατικής οργάνωσης “Al-Qaeda” και ίσως και στην πρόληψη του χτυπήματος στο Λονδίνο.
- Οι Η.Π.Α. συνέχισαν την ίδια τακτική διαρροών και μετά τις ανωτέρω αναφερόμενες επιχειρήσεις επί βρετανικού εδάφους, όταν κυκλοφόρησαν στα διεθνή Μ.Μ.Ε., το όνομα ενός εκ των 13 συλληφθέντων του “Luton Cell”, του Dhiren Barot (Abu Issa al-Hindi), πληροφορία την οποία είχαν εκμυστηρευτεί οι Βρετανοί, χωρίς όμως την πρόθεση να δοθεί στη δημοσιότητα ή σε τρίτους.
- Στις περισσότερες από τις προαναφερόμενες περιπτώσεις, φαίνεται πως οι αρχές επιβολής του νόμου του Ηνωμένου Βασιλείου, συνεργάστηκαν με τις αντίστοιχες στις Η.Π.Α., παρέχοντας με ειλικρινή διάθεση πληροφορίες και πληροφόρηση.
- Οι Αμερικανοί συνήθως δεν είχαν την ανάλογη στάση, καθώς είτε για λόγους προτεραιοτήτων εθνικής ασφάλειας, είτε για πολιτικούς λόγους

(επικοινωνιακοί τακτικισμοί της τότε κυβέρνησης George Bush Jr.), αποκάλυπταν τις κατά τα άλλα απόρρητες βρετανικές πληροφορίες.

- Η αμερικανική πλευρά, από την άλλη είχε και αυτή τους λόγους της να μην εμπιστεύεται απόλυτα τους χειρισμούς των Βρετανών, καθώς υποψιαζόταν ότι και αυτοί εξυπηρετούσαν τα ειδικότερα συμφέροντά τους, διατηρώντας στεγανά σχετικά με άτομα που εμπλέκονταν σε ριζοσπαστικές δράσεις και πιθανότατα είχαν «διπλούς ρόλους».
- Σε κάθε περίπτωση, για όλα τα παραπάνω σημεία τριβής, εξελισσόταν κατόπιν ένα χαρακτηριστικό “Blame Game” των δύο πλευρών, όπου ο καθένας εξέθετε τα επιχειρήματά του και επιχειρούσε να θέσει προ των ευθυνών τους «υπαιτίους».

Συνεπώς:

- Αμφότερες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές- υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου (FBI & NYPD-Metropolitan Police), καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριος δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Δεν υπήρξε κάποιος εξωτερικός παράγοντας που θα ρύθμιζε τη σχέση των δύο χωρών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.
- Ο γενικός χειρισμός της αμερικανικής πλευράς ως προς τις συνεχιζόμενες αποκαλύψεις βρετανικών απόρρητης πληροφορήσης και πληροφοριών, αλλά και η μετέπειτα επικριτική στάση του Ηνωμένου Βασιλείου, επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, η τρομοκρατική επίθεση στο Λονδίνο, θεωρήθηκε από τις Η.Π.Α. ως ζωτικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια και οι παρεχόμενες πληροφορίες αποφασίστηκε να αξιοποιηθούν με αποκλειστικό γνώμονα το επιμέρους εθνικό συμφέρον, όπως αυτό ήταν αντιληπτό από την τότε πολιτική ηγεσία.
- Παρά την ύπαρξη μικρού αριθμού «παικτών» (διμερές επίπεδο), γεγονός που καθιστά τη συνεργασία πιο εύκολη, επικράτησε κυρίως από τις Η.Π.Α. (ενίοτε

και από το Η.Β.) η λογική του ανταγωνισμού και της έλλειψης εμπιστοσύνης, αντί να πραγματοποιηθεί ένα «ξεκαθάρισμα κανόνων του παιχνιδιού».

- Με δεδομένο το εθνικό συμφέρον που απορρέει από την αποτελεσματική αντιμετώπιση της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, η αμερικανική συμπεριφορά υπήρξε ορθολογική, καθώς έχοντας επίγνωση του οφέλους και του κόστους και θέτοντας προτεραιότητες (διατήρηση εμπιστοσύνης με έναν σύμμαχο Versus προστασία της εθνικής ασφάλειας) επέλεξε να διαχειρίζεται τις βρετανικές πληροφορίες κατά το δοκούν.
- Η ίδια λογική βέβαια επηρέασε και το Η.Β. (σε μικρότερο βαθμό αν και καθοριστικό σε κάποιες περιπτώσεις), το οποίο όταν θεωρούσε πως θίγονται βασικά συμφέροντά του, όπως η παρακολούθηση της δράσης τρομοκρατών εντός του εδάφους του, υπήρξε περιοριστικό ως προς τη ροή πληροφόρησης στις Η.Π.Α. («κωλυσιεργία» για υπόπτους, άρνηση «έκτακτης μεταφοράς» και καθυστέρηση πρόσβασης σε πληροφορίες μέσω αργοπορημένων εκδόσεων.
- Σε ένα τέτοιο καθεστώς επιλογής προτεραιοτήτων και επομένως αναπόφευκτου ανταγωνισμού (ακόμη και χαμηλής έντασης), δύο παραδοσιακά συμμαχικά κράτη, όπως οι Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο, τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν πλήρως, ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας.
- Οι Η.Π.Α. μη ανταποκρινόμενες κατά τον τρόπο που θα περίμενε κανείς, στη συνεργασία με το Η.Β., απέδειξαν ότι κομβική σημασία για τις διακρατικές σχέσεις έχει η ισχύς. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί η διεθνής τρομοκρατία να συνιστά κοινή απειλή, ωστόσο πολύ συχνά η αντιμετώπισή της υπόκειται σε ευρύτερους σχεδιασμούς προστασίας της εθνικής ασφάλειας και άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Επιπρόσθετα, η ασυμμετρία ισχύος και άρα η μεγαλύτερη αναλογικά εξάρτηση που έχει το Η.Β. από τις Η.Π.Α., επέτρεψαν στις τελευταίες να θέσουν σε δεύτερη μοίρα το μεταξύ τους καθεστώς εμπιστοσύνης και να συμπεριφερθούν ως «ηγεμένες πληροφόρησης».
- Η τυχόν εξαπάτηση (“cheating”) που μπορεί να λάβει χώρα είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρχει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους παράγοντες που παρατηρήθηκαν στην Αμερικανοβρετανική συνεργασία. Οι

αρχές των Η.Π.Α. το έπραξαν κατ'εξακολούθηση, δημοσιοποιώντας ότι ακριβώς δεν επιθυμούσαν οι Βρετανοί. Από την άλλη όμως παρουσιάστηκαν και καχύποπτες, όταν θεωρούσαν ότι οι βρετανικές υπηρεσίες δεν χειρίζονταν τις υποθέσεις τους με τον κατάλληλο τρόπο.

- Σε αυτό το πλαίσιο κατά το οποίο η «ισχύς αποτελεί το νόμισμα της διεθνούς πολιτικής», οι Η.Π.Α. συνέχιζαν να «εξαπατούν» τους εταίρους τους, ακριβώς επειδή είχαν το περιθώριο να το πράξουν και οι δεύτεροι συνέχιζαν να συνεργάζονται, επειδή δεν μπορούσαν έως ένα σημείο, να πράξουν διαφορετικά.
- Σε αυτό το σημείο βρίσκει έδαφος και η λογική των σχετικών έναντι των απόλυτων κερδών. Οι Η.Π.Α. όταν δημοσιοποιούσαν τις απόρρητες βρετανικές πληροφορίες, δεν αντιμετώπιζαν την κατάσταση ως ένα «παίγνιο» κατά το οποίο με τη συνεργασία θα επωφελούνταν αμφότεροι. Αντίθετα είχαν ως αρχή την προτεραιότητα του δικού τους εθνικού οφέλους, με πλήρη συνείδηση ότι αυτό πιθανότατα θα οδηγούσε σε ζημία των βρετανικών συμφερόντων.
- Το ίδιο φαίνεται πως ισχύει και αντίστροφα. Η περιορισμένη κατά περίπτωση συνεργασία από την πλευρά των βρετανικών αρχών επιβολής του νόμου (MPS), δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας και της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών (μέσω απαγόρευσης αποκλειστικής πρόσβασης ή καθυστερημένης πλήρους πρόσβασης σε Aswat και Abu Hamza), εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας. Η συμπεριφορά του Ηνωμένου Βασιλείου καθορίστηκε από την τάση απόκτησης συγκριτικού πλεονεκτήματος ακόμα και απέναντι στις Η.Π.Α, σε θέματα εθνικής ασφάλειας, έναντι της λογικής του κοινού οφέλους από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας. Βέβαια αυτό έγινε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και μέσα στο πλαίσιο που παρείχε ο δεδομένος συσχετισμός ισχύος. Εξάλλου όπως και για τις λοιπές συνεργαζόμενες χώρες, έτσι και για το Η.Β. θα είναι πάντα δύσκολο να αποφεύγει μία τύπου “one way” συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης με μία μεγάλη δύναμη του διεθνούς συστήματος.

Κεφάλαιο 9ο : Η.Π.Α.-Ινδία: Τρομοκρατικό χτύπημα στη Βομβάη & Υπόθεση “David Headley”

9.1. Το ιστορικό

Τα γεγονότα

Tο ζήτημα της αναποτελεσματικότητας της Ινδο-Αμερικανικής συνεργασίας στον τομέα καταπολέμησης της τρομοκρατίας επανήλθε δριμύτερο στην περίπτωση των επιθέσεων στη Βομβάη και ειδικότερα στην ανταλλαγή πληροφοριών πριν και μετά την εκδήλωσή τους. Το όλο θέμα εστιάζεται κυρίως στην εμπλοκή του Αμερικανο-Πακιστανού David Coleman Headley στην ενορχήστρωση του τρομοκρατικού χτυπήματος, καθώς ο ρόλος του υπήρξε ιδιαίτερα αμφισβητήσιμος.

Έχει γίνει έντονη συζήτηση για το κατά πόσο οι αμερικανικές υπηρεσίες και κυρίως το FBI είχαν γνώση της ριζοσπαστικοποίησης του, η οποία υποτίθεται πως τον οδήγησε να γίνει μέλος της τρομοκρατικής οργάνωσης “Lashkar-e-Taiba” (LeT) του Πακιστάν και στη συνέχεια να αναλάβει ενεργό ρόλο στην αποτρόπαια ενέργεια.¹ Επιπλέον, οι δύο χώρες εισήλθαν εκ νέου σε μια λογική αντιπαράθεσης γύρω από το εν λόγω άτομο, τόσο για την άντληση πληροφοριών από την ανάκρισή του και την ακόλουθη ανταλλαγή αυτών, όσο και για την έκδοσή του ή μη στην Ινδία.

Αυτό που οδήγησε στις παραπάνω αναφερόμενες εξελίξεις ήταν το τρομοκρατικό χτύπημα της 26/11/2008 που έλαβε χώρα στην Βομβάη και χαρακτηρίστηκε από πολλούς, ως η 11^η Σεπτεμβρίου της Ινδίας, προκαλώντας το θάνατο περισσότερων από 160 ατόμων και τον τραυματισμό περίπου 300 πολιτών.²

Στις 23/11/2008 δέκα μέλη της LeT, η οποία κατά την ινδική πλευρά είχε διασυνδέσεις με το επίσημο πακιστανικό κράτος και τις μυστικές του υπηρεσίες

¹Για λεπτομέρειες σχετικά με την LeT, βλ. Tankel Stephen, *Storming The World Stage: The Story of Lashkar-e-Taiba* (New York: Oxford University Press, 2013).

²Chossudovsky Michel, *India’s 9.11, Who Was Behind the Mumbai Attacks? Washington is Fostering Political Divisions Between India and Pakistan*, Global Research, 19.11.2012, online available at: <https://www.globalresearch.ca/india-s-9-11-who-was-behind-the-mumbai-attacks/11217>, accessed on 15.03.2015.

(“Inter-Services Intelligence”-ISI), αναχώρησαν από το Karachi μέσω θαλάσσης. Τρεις ημέρες αργότερα και αφού είχαν καταλάβει δια της βίας πλοίαριο που ανήκε σε Ινδούς παράδες, αποβιβάστηκαν στην Βομβάη και άρχισαν τις επιθέσεις σε σωρεία στόχων, οι οποίες διήρκεσαν συνολικά περί τις τρεις ημέρες (περίπου 60 ώρες), έως ότου εξουδετερωθούν από τις τοπικές δυνάμεις ασφαλείας.³ Τα άτομα αρχικά υποδύθηκαν τους τουρίστες, ενώ ήταν πλήρως εξοπλισμένα, με ισχυρές εκρηκτικές ύλες, χειροβομβίδες, πιστόλια και επιθετικά τυφέκια τύπου “AK-47 Kalashnikov”. Ο ανωτέρω οπλισμός χρησιμοποιήθηκε σε τυφλά συνδυασμένα χτυπήματα εναντίον πολιτών και αστυνομικών, οι οποίοι βρίσκονταν σε προεπιλεγμένες πολυσύχναστες τοποθεσίες του κέντρου της ινδικής πόλης. Ανάμεσα σε αυτές ήταν ο σιδηροδρομικός σταθμός, το ξενοδοχείο “Taj”, η περιοχή κοντά στο νοσοκομείο “Cama”, το κολέγιο “St Xavier”, καθώς και το γνωστό “Café Leopold”.⁴ Η δράση των τρομοκρατών έληξε με την εξουδετέρωσή τους από τις ειδικές δυνάμεις του στρατού και της αστυνομίας, ενώ ο μόνος που συνελήφθη εν ζώή ήταν ο Ajmal Kasab, ο οποίος καταδικάστηκε σε θάνατο διά απαγχονισμού και υπέστη την εσχάτη των ποινών τον Νοέμβριο του 2012.⁵

Ποιος ήταν ο David Headley

Ο David Coleman Headley⁶ γεννήθηκε ως “Daood Sayed Gilani” στην Ουάσινγκτον το 1960 και ήταν γιος Πακιστανού διπλωμάτη και της Αμερικανίδας Alice Serrill Headley. Λίγο μετά τη γέννησή του, μαζί με τους γονείς του μετακινήθηκε στη Λαχώρα του Πακιστάν, όπου και παρέμεινε μέχρι και τα εφηβικά του χρόνια. Εκεί διαπαιδαγωγήθηκε σε κλίμα θρησκευτικού συντηρητισμού, αλλά και πολιτικού φανατισμού σε σχέση με την αντιπαλότητα Ινδίας – Πακιστάν και ενώ η μητέρα του

³India Today, *How 26/11 Mumbai Attack Happened in 2008: From First Eyewitness to Kasab*, 26.11.2017, online available at: <https://www.indiatoday.in/india/story/how-2611-mumbai-terror-attack-happened-in-2008-from-first-eyewitness-to-kasab-1094473-2017-11-26>, accessed on 15.06.2018.

⁴Rabasa Angel, Blackwill D. Robert, Chalk Peter, Cragin Kim, Fair C. Christine, Jackson A. Brian, Jenkins Brian Michael, Jones G. Seth, Shestak Nathaniel, Tellis J. Ashley, *The Lessons of Mumbai* (Santa Barbara, CA: RAND Corporation, 2009), σελ. 4 και 7.

⁵Henderson Barney, *Mumbai Terror Attacks: The Making of a Monster*, The Telegraph, 12.04.2013, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/india/9985109/Mumbai-terror-attacks-the-making-of-a-monster.html>, accessed on 16.03.2015.

⁶Για το ολοκληρωμένο προφίλ του David Headley βλ. Sorensen Kaare, *The Mind of a Terrorist: David Headley, The Mumbai Massacre and His European Revenge* (New York: Skyhorse Publishing, 2016).

επέστρεψε στις Η.Π.Α. μετά από το διαζύγιό της με τον πατέρα του, φοίτησε στο προπαρασκευαστικό στρατιωτικό κολλέγιο “Hasan Abdal”.⁷

Το 1977 και σε ηλικία 17 ετών, αποφάσισε να ζήσει μαζί με τη μητέρα του στις Η.Π.Α. και έτσι μετακινήθηκε αρχικά στη Φιλαδέλφεια και έπειτα στη Νέα Υόρκη, όπου απασχολήθηκε σε κατάστημα ενοικίασης βιντεοταινιών.⁸ Σε μικρό χρονικό διάστημα έγινε χρήστης ναρκωτικών ουσιών και λόγω των συχνών ταξιδιών του προς το Πακιστάν, ενεπλάκη και σε περιπτώσεις διακίνησης ουσιών και κυρίως ηρωίνης. Σε συνεργασία με τον Πακιστανό στρατιωτικό ιατρό και παλαιό του γνώριμο, Tahawwur Hussain Rana, επιδόθηκαν σε συστηματική εμπορία ναρκωτικών και σε δύο περιπτώσεις, το 1988 και το 1997, συνελήφθη να κατέχει μεγάλες ποσότητες. Με σκοπό να αποφύγει μεγάλες ποινές φυλάκισης προτίμησε να συνεργαστεί με την αμερικανική Υπηρεσία Δίωξης Ναρκωτικών (“Drug Enforcement Administration”-DEA) και έτσι κατέστη επίσημος πληροφοριοδότης.⁹

Μετά τις επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, η DEA του ανέθεσε και τη συλλογή πληροφοριών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και παράλληλα τον υποστήριξε σε εις βάρος του διεξαγόμενες έρευνες, για θετικά διακείμενη στάση προς την ισλαμιστική τρομοκρατία. Παρόλα αυτά, σε ταξίδια που πραγματοποίησε από το 2002 έως και το 2005 στο Πακιστάν, ήρθε σε επαφή με στελέχη της τρομοκρατικής ομάδας LeT και μάλιστα έλαβε εκπαίδευση σε εγκαταστάσεις της οργάνωσης.¹⁰ Παράλληλα στο ίδιο χρονικό διάστημα πραγματοποίησε τρεις γάμους, ενώ φαίνεται πως προς το 2007 είχε αναπτύξει ακόμα πιο ισχυρούς δεσμούς με το χώρο του ακραίου Ισλάμ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να του ανατεθεί η αποστολή της «αναγνώρισης του εδάφους» πριν την πραγματοποίηση της επίθεσης στη Βομβάη. Για το λόγο αυτό άλλαξε το όνομα του από “Gilani” και υιοθέτησε το επίθετο της μητέρας του, έτσι ώστε να κινείται ως δυτικός και να μην κινεί υποψίες. Υπό τα νέα του στοιχεία ταξίδεψε

⁷Khan Azmat, *A Perfect Terrorist, Slideshow: An American’s Path to the Mumbai Attacks*, PBS, 22.11.2011, online available at: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/slideshow-an-americans-path-to-the-mumbai-attacks/>, accessed on 15.06.2018.

⁸Thompson Ginger, *A Terror Suspect With Feet in East and West*, The New York Times, 21.11.2009, online available at: <https://www.nytimes.com/2009/11/22/us/22terror.html>, accessed on 15.06.2018.

⁹Tanfani Joseph, Shiffman John, Shea Kathleen Brady, *American Suspect in Mumbai Attack Was DEA Informant*, McClatchy DC Bureau, 14.01.2009, online available at: <http://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/national/article24567196.html>, accessed on 15.06.2018.

¹⁰Presley Thomas, *How David Headley Climbed the LeT Ladder*, The Hindustan Times, 24.01.2013, online available at: <https://www.hindustantimes.com/mumbai/how-david-headley-climbed-the-let-ladder/story-878i4L6kiaTnm55zvZgitO.html>, accessed on 15.06.2018.

τουλάχιστον οκτώ φορές στην Ινδία, με στόχο να πραγματοποιήσει επαφές και να συλλέξει στοιχεία για πιθανούς στόχους, καταγράφοντας και βιντεοσκοπώντας διάφορες τοποθεσίες.¹¹

Αφού η LeT έδρασε με επιτυχία στη Βομβάη, ο Headley ανέλαβε παρόμοιο έργο για την αναγνωριστική διαδικασία, εν όψει επίθεσης στα γραφεία της δανέζικης εφημερίδας “Jyllands Posten”.¹² Ωστόσο, η δράση του τερματίστηκε, έπειτα από την πληροφόρηση που παρείχαν οι βρετανικές υπηρεσίες ασφάλειας στις αρχές των Η.Π.Α. Με την επιστροφή του, συνελήφθη στο αεροδρόμιο του Σικάγο και απαγγέλθηκαν κατηγορίες για προπαρασκευαστικές τρομοκρατικές ενέργειες.¹³

9.2. FBI-DEA & NIA-IPS: Ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ Η.Π.Α.-Ινδίας

Το FBI ειδοποιείται για τη δράση του Headley

Ο Διευθυντής των Υπηρεσιών Πληροφοριών των Η.Π.Α. (DNI) James R. Clapper Jr., διενήργησε το 2010 έρευνα και διαπίστωσε ότι οι υπηρεσίες ασφάλειας και πληροφοριών της χώρας του, είχαν ειδοποιηθεί σε τουλάχιστον πέντε περιπτώσεις ότι ο Headley είτε εργαζόταν είτε εκπαιδευόταν μαζί με Πακιστανούς ακτιβιστές. Σε μια περίοδο επτά περίπου ετών, κατά την οποία οι προειδοποιήσεις για την επικινδυνότητά του συσσωρεύτηκαν, το άτομο αυτό ούτε ανακρίθηκε, αλλά ούτε και τέθηκε σε κάποιο πρόγραμμα-λίστα επιτήρησης (“Terror Watch List”). Μάλιστα τίθενται και αμφιβολίες για τους λόγους που οι Η.Π.Α. φαίνονται να μην ανταποκρίθηκαν σε προειδοποιήσεις, ότι ένας αξιόλογος πληροφοριοδότης τους εξελισσόταν σε σημαντικό πρόσωπο ριζοσπαστικών ισλαμικών οργανώσεων, καθώς επίσης και για την «ύποπτη» αδράνεια κάποιων αξιωματούχων οι οποίοι επέλεξαν να κοιτάζουν από την άλλη πλευρά, παρά τις διαρκώς αυξανόμενες πληροφορίες.

¹¹Rao Srinath, *David Headley: Travelled to India 8 Times, Changed Name to Obtain Passport*, The Indian Express, 08.02.2016, online available at: <https://indianexpress.com/article/india/india-news-india/david-headley-travelled-to-india-seven-times-changed-name-to-obtain-passport/>, accessed on 15.06.2018.

¹²Σχέδιο επίθεσης που έγινε γνωστό και ως “Mickey Mouse Project”.

¹³Gardham Duncan, Nelson Dean, *British Tip Off Led to Arrest of US Mumbai Suspect David Headley*, The Telegraph, 25.11.2009, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/6654177/British-tip-off-led-to-arrest-of-US-Mumbai-suspect-David-Headley.html>, accessed on 15.06.2018.

Απασχόλησε ιδιαίτερα λοιπόν, το κατά πόσο η ιδιότητα του δράστη ως πληροφοριοδότη της DEA, επηρέασε τις εις βάρος του έρευνες που κατά καιρούς διενεργήθηκαν. Βέβαια σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί ότι η ίδια η ομοσπονδιακή υπηρεσία αρνήθηκε ότι είχε επαφές μαζί του για ένα ικανό χρονικό διάστημα πριν τις επιθέσεις.

Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα και ακόλουθα τη σχετική έκθεση του DNI, οι πρώτες πληροφορίες δόθηκαν στις αρχές του 2001, ωστόσο η τελευταία προειδοποίηση δόθηκε επτά μήνες πριν από την εκτέλεση των χτυπημάτων στη Βομβάη. Μια από τις συζύγους του πληροφόρησε αξιωματούχους των Η.Π.Α. στην Ινδία, ότι τον υποπτευόταν για πιθανή συμμετοχή του στις βομβιστικές επιθέσεις του 2007 οπότε και σκοτώθηκαν 68 άτομα, με την ευθύνη να ανήκει στην οργάνωση “Lashkar-e-Taiba” (LET) και μάλιστα υποστήριξε ότι κατά τη διάρκεια αυτών, ο άντρας της βρισκόταν σε «ειδική αποστολή».

Η υπόθεση του Headley γενικά απέδειξε ότι η ελλιπής ανταλλαγή πληροφόρησης, καθώς και η μη επικέντρωση των ερευνών στην ανωτέρω τρομοκρατική οργάνωση, εμπόδισε τους ερευνητές από το να αποτρέψουν την εκδήλωση των επιθέσεων στην Ινδία. Χαρακτηριστικά ανώτερο στέλεχος αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας των Η.Π.Α. έκανε λόγο για μια υπόθεση ιδιαίτερα δύσκολή (“It’s a black eye”), εντοπίζοντας και πάλι το πρόβλημα στις πληροφορίες, καθώς: *«Η Νέα Υόρκη δεν γνώριζε αυτά που γνώριζε η Φιλαδέλφεια και το Ισλαμαμπάντ δεν ήξερε αυτά που ήξεραν οι Φιλαδέλφεια και Νέα Υόρκη»*. Πέραν όμως της τελευταίας ειδοποίησης που έλαβαν οι Αμερικανοί, φαίνεται πως υπήρξαν άλλες τέσσερις, με την πρώτη να πραγματοποιείται όπως λέχθηκε παραπάνω το 2001, η δεύτερη το 2002 και οι υπόλοιπες τον Απρίλιο και Δεκέμβριο του 2008 αντίστοιχα, ένα μόλις μήνα πριν από τα χτυπήματα.¹⁴

Η πρώτη ειδοποίηση λοιπόν, έφθασε στη Νέα Υόρκη στις αρχές Οκτωβρίου του 2001, από μία γυναίκα η οποία διατηρούσε δεσμό μαζί του για κάποιο χρονικό διάστημα και φαίνεται πως δήλωσε ότι τόσο ο Headley όσο και η μητέρα του υποστήριζαν εξτρεμιστές από το Πακιστάν, ενώ αυτός έκανε λόγο για πρόθεση συμμετοχής του σε ένοπλο αγώνα σε αυτή τη χώρα. Κατόπιν τούτων πράκτορες του Μικτού Αντιτρομοκρατικού Κλιμακίου (“Joint Terrorism Task Force”) ανέκριναν

¹⁴Taddonio Patrice, *Five Surprising Facts About the American Behind “India’s 9/11”*, Frontline, 21/04/2015, online available at: <http://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/five-surprising-facts-about-the-american-behind-indias-911/>, accessed on 12.03.2016.

μεταξύ άλλων και την μητέρα του Serrill, η οποία υποστήριξε πως ο γιος της είχε ιδιαίτερο πάθος και ενδιαφέρον για τη διαμάχη του Πακιστάν και της Ινδίας σχετικά με την περιοχή του Kashmir. Παρόλα αυτά, η έρευνα της Νέας Υόρκης δεν συνεχίστηκε, καθώς σχηματίστηκε η εντύπωση ότι ο εν λόγω δεν αποτελούσε κίνδυνο για τις Η.Π.Α και ότι απλώς έτρεφε φιλοσοφικού τύπου ανησυχίες για κάποιες ισλαμικές ομάδες όχι κατ' ανάγκη εχθρικές για τις Η.Π.Α. Βέβαια μεταγενέστερα υπήρξαν εικασίες ότι ο ίδιος ο Headley ενημερώθηκε για τις εις βάρος του κατηγορίες και αντέδρασε χαρακτηρίζοντας την πρώην σύντροφό του πλήρως αναξιόπιστη.¹⁵

Τον Ιούλιο του 2002 μια δεύτερη ειδοποίηση ήρθε στην πόλη της Φιλαδέλφειας, από έναν ιδιοκτήτη επιχείρησης στην οποία σύχναζε η μητέρα του Headley. Το άτομο αυτό κάλεσε σε τηλεφωνική γραμμή του FBI και ανέφερε την ανησυχία του, καθώς έπειτα από συζητήσεις με την Serrill συνήγαγε το συμπέρασμα ότι ο γιος της ήταν φανατικός εξτρεμιστής και έκανε λόγο για εκπαιδεύσεις σε στρατόπεδα τρομοκρατών στο Πακιστάν. Αφού η επικοινωνία του με το FBI κράτησε για μικρό χρονικό διάστημα, ειπώθηκε ότι η υπηρεσία αυτή δεν ασχολήθηκε περαιτέρω με την μαρτυρία του, δεν υπήρξε εκ του σύνεγγυς επαφή και η υπόθεση έκλεισε και πάλι.¹⁶

Η τρίτη ειδοποίηση πραγματοποιήθηκε το 2005, έπειτα από ενδοοικογενειακό επεισόδιο το οποίο κατέληξε στη σύλληψη του Headley. Η σύζυγός του στη Νέα Υόρκη παρείχε στοιχεία σε στελέχη του FBI σχετικά με την εκπαίδευσή του, αλλά και άλλες δραστηριότητές του που είχαν να κάνουν με την LeT. Τα λεγόμενά της διασταυρώθηκαν με το σύστημα του FBI “Guardian Threat Tracking System” χωρίς όμως να διαπιστωθεί κάποια σχέση του ατόμου με τρομοκρατική δράση.¹⁷

Τον Δεκέμβριο του 2007 και ενώ ένα χρόνο νωρίτερα, ο Headley είχε ξεκινήσει την επιθεώρηση στόχων στη Βομβάη εν όψει του επακόλουθου χτυπήματος, η έτερη σύζυγός του, η οποία ήταν μαροκινής καταγωγής, επισκέφθηκε την πρεσβεία των Η.Π.Α. στο Πακιστάν, όπου και συναντήθηκε με αξιωματούχους του Γραφείου Διπλωματικής Ασφάλειας του Υπουργείου Εξωτερικών (“State Department’s Bureau of Diplomatic Security”) καθώς και της Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Τελωνείων (“Immigration and Customs Enforcement-ICE”). Ενώπιόν τους υποστήριξε ότι ο Headley επιθυμούσε έντονα να ενταχθεί σε οργάνωση που θα εξαπέλυε «Ιερό Πόλεμο»

¹⁵Ibid

¹⁶Ibid

¹⁷Ibid

(“Jihad”) εναντίον των Η.Π.Α. και έκανε λόγο για εκπαιδεύσεις σε βομβιστικές επιθέσεις και τρομοκρατικές ενέργειες.¹⁸ Με βάση αυτά, ο τοπικός σταθμάρχης της CIA, καθώς και ο Αξιωματικός Σύνδεσμος του FBI αποφάσισαν ότι οι ισχυρισμοί της ήταν πολύ γενικοί και δεν δικαιολογούσαν την περαιτέρω διερεύνηση. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ειπωθεί πως δεν διευκρινίστηκε ποτέ εάν τα άτομα αυτά ήταν ενήμεροι για τις προγενέστερες ενδείξεις περί ύποπτης δράσης του Headley.

Τέσσερις μήνες μετά η γυναίκα από το Μαρόκο επέστρεψε στην πρεσβεία, αυτή τη φορά κατέχοντας πιο συγκεκριμένα στοιχεία. Ενημέρωσε λοιπόν ότι στον άντρα της είχε ανατεθεί μια «ειδική αποστολή» και ότι αυτός κατείχε αμερικανικά και πακιστανικά διαβατηριακά έγγραφα. Επιπλέον εξέφρασε τις τύψεις που την διακατείχαν καθώς πίστευε πως είχε χρησιμοποιηθεί εν αγνοία της για να διεξαχθεί μια τρομοκρατική επίθεση σε τραίνο στην Ινδία, η οποία έλαβε χώρα το 2007. Ενώ το προσωπικό της πρεσβείας δεν παρείχε καμία εξήγηση για το πώς ενήργησε για την πληροφόρηση αυτή, οι επιθέσεις στη Βομβάη ξεκίνησαν στις 26/11/2008.¹⁹

Οι Η.Π.Α. δεν διαβιβάζουν τις πληροφορίες στους Ινδούς

Το γεγονός ότι οι υπηρεσίες ασφαλείας των Η.Π.Α. γνώριζαν αρκετά πράγματα για τον Headley και παρόλα αυτά δεν προχώρησαν σε ενημέρωση των ινδικών αρχών, υποστηρίχθηκε από την πλειοψηφία των όσων ασχολήθηκαν με την υπόθεση.

Την άποψη αυτή εξέφρασε πρώτη η ινδική εφημερίδα “The Telegraph India”. Μάλιστα κατά τα όσα εξέθεσε σε σχετικό της άρθρο, οι αμερικανικές αρχές γνώριζαν επακριβώς για την εκπαίδευση που είχε λάβει από την LET σε στρατόπεδο της οργάνωσης αυτής, τρία χρόνια πριν την διεξαγωγή των επιθέσεων στη Βομβάη. Ενώ η απασχόληση του ως πληροφοριοδότη της DEA πιθανότατα είχε συμπέσει με τις επαφές του με την ανωτέρω τρομοκρατική οργάνωση και ουσιαστικά φαίνεται πως εργάστηκε ταυτόχρονα σε δύο επίπεδα, τόσο για τις Η.Π.Α. όσο και για το κράτος του Πακιστάν.²⁰

¹⁸Ibid

¹⁹Rotella Sebastian, *U.S. Agencies were Forewarned About Suspect in 2008 Mumbai Bombings*, The Washington Post, 05/11/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/11/05/AR2010110506271.html>, accessed on 12.03.2016.

²⁰Nayar K.P., *26/11: What U.S. Knew and Didn't Tell*, The Telegraph India, 17/10/2010, online available at: http://www.telegraphindia.com/1101017/jsp/frontpage/story_13066693.jsp, accessed on 12.03.2016.

Οι ινδικές αρχές λοιπόν φαίνεται πως δεν ενημερώθηκαν ποτέ για όλες αυτές τις διασυνδέσεις, για τις συνεχείς επισκέψεις του στην Ινδία, αλλά ούτε και δόθηκαν ποτέ στοιχεία του, όπως ονόματα ή φωτογραφίες και άλλες λεπτομέρειες. Ως εκ τούτου δεν μπόρεσαν να προβούν σε ενέργειες που θα απέτρεπαν τις επιθέσεις. Τέλος, η συμπεριφορά των Η.Π.Α., με το να απέχουν από την πλήρη ανταλλαγή πληροφόρησης με τους Ινδούς, ερμηνεύτηκε ως απότοκο του φόβου που ενδεχομένως υπήρχε ώστε να μην εκτεθεί ο Headley ως ένας πολύτιμος συνεργάτης. Εξάλλου, το άτομο αυτό συνελήφθη έπειτα από την παρέλευση ενός περίπου χρόνου μετά τις επιθέσεις στη Βομβάη και μόνο όταν οι Η.Π.Α. δέχθηκαν ειδοποίηση των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών για σχεδιασμό από μέρους του τρομοκρατικών χτυπημάτων στην Ευρώπη.²¹

Το “Foreign Policy Association” διεθνής οργανισμός που ασχολείται με ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, έκανε φανερά λόγο για αποτυχία του FBI και της κυβέρνησης των Η.Π.Α. να ειδοποιήσει τους Ινδούς, παρά το ότι είχε πρότερη γνώση κρίσιμων στοιχείων για τις επιθέσεις της Βομβάης. Εντόπισε λοιπόν τις αδυναμίες της παραπάνω υπηρεσίας να ανταλλάξει πληροφορίες, σε δύο κυρίως περιπτώσεις, όταν το 2005 στη Νέα Υόρκη και το 2007 στο Πακιστάν δύο διαφορετικές σύντροφοι του Headley, ειδοποίησαν για τις ύποπτες συμπεριφορές του άντρα τους, χωρίς όμως αυτά να μεταφερθούν στις ινδικές διωκτικές αρχές. Μάλιστα στην δεύτερη περίπτωση, η μαροκινή σύζυγος του Headley μίλησε με βεβαιότητα για τις δραστηριότητές του, αναφέροντας χαρακτηριστικά: *«Ο άντρας μου είτε είναι τρομοκράτης, είτε δουλεύει για εσάς!!! Αυτό που μου απάντησαν εμμέσως πλην σαφώς ήταν να εξαφανιστώ από μπροστά τους»*. Οι πληροφορίες αυτές εάν είχαν δοθεί έγκαιρα στους Ινδούς πιθανότατα ο δράστης θα είχε στοχοποιηθεί και οι επιθέσεις ίσως να είχαν ματαιωθεί.²²

Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία ανταλλαγής πληροφόρησης και γενικότερα η δυνατότητα επίτευξης αποτελεσματικής διεθνούς συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας, είναι κάθε άλλο παρά εύκολη διαδικασία. Ωστόσο οι ειδοποιήσεις που δέχθηκαν οι διωκτικές αρχές των Η.Π.Α. ήταν πολλαπλές και κατά τα φαινόμενα σαφείς. Με βάση αυτό είναι άξιο απορίας το πώς οι αμερικανικές υπηρεσίες δεν κατόρθωσαν να συνδέσουν τα στοιχεία εναντίον του Headley, να τα αξιολογήσουν και να τα μεταφέρουν στους Ινδούς στην κατάλληλη χρονική στιγμή. Τα λάθη που μπορεί να

²¹Ibid

²²Ramachandran Aarti, *FBI Failed to Warn India Despite Prior Knowledge on Mumbai*, Foreign Policy Association, 17/10/2010, online available at: <http://foreignpolicyblogs.com/2010/10/17/fbi-failed-to-warn-india-despite-prior-knowledge-on-mumbai/>, accessed on 14.03.2016.

διέπραξαν οι Αμερικανοί ήταν οπωσδήποτε τραγικά, εάν δεχθεί βέβαια κάποιος ότι σκόπιμα δεν μετέφεραν τις πληροφορίες. Οι συνέπειες από την άλλη πλευρά, σε ότι αφορά στις σχέσεις με την Ινδία, δεν ήταν αμελητέες και σίγουρα η όλη διαδικασία είχε ως αποτέλεσμα το έλλειμμα εμπιστοσύνης που ήδη υπήρχε μεταξύ των δύο χωρών, να γίνει ακόμη μεγαλύτερο.²³

Το αμερικάνικο τηλεοπτικό δίκτυο “NBC” μετέφερε την ίδια άποψη περί των ειδοποιήσεων που είχαν λάβει οι αμερικανικές υπηρεσίες και κυρίως το FBI, τόνισε όμως ότι το όλο σύστημα της Κοινότητας Υπηρεσιών Πληροφοριών της χώρας αδράνησε με χαρακτηριστικό τρόπο. Παρά τις επανειλημμένες ειδοποιήσεις που ακολούθησαν η μία την άλλη και το γεγονός ότι, ο Headley παράλληλα με την παροχή πληροφοριών στη DEA, φαίνεται να συμμετείχε σε τρομοκρατικές δράσεις, οι Ινδοί ουδέποτε έλαβαν από τις Η.Π.Α. συγκεκριμένες πληροφορίες.²⁴

Ο Headley εργαζόταν για την αμερικανική DEA:

Μετά τη δημοσιότητα που πήρε η υπόθεση, πολλοί ασχολήθηκαν επισταμένα με το γεγονός της «στρατολόγησης» του Headley από την αμερικανική Υπηρεσία Δίωξης Ναρκωτικών (DEA), με τις παραμέτρους της τυχόν χρησιμοποίησής του, αλλά και με την πιθανή ευνοϊκή μεταχείρισή του τόσο από το FBI, όσο και από το σύστημα δικαιοσύνης των Η.Π.Α. Επιπρόσθετα φαίνεται πως η εργασία και προστασία της DEA, ίσως άνοιξε και διαύλους επικοινωνίας και με άλλες υπηρεσίες πληροφοριών και επιβολής του νόμου, που θα μπορούσαν να τον χρησιμοποιήσουν, η καθεμία για εξυπηρέτηση των σκοπών της. Όπως είναι φυσικό, εάν κάτι τέτοιο ίσχυσε θα ήταν και ιδιαίτερα δύσκολο οι Η.Π.Α. να μοιραστούν πληροφορίες με την Ινδία οι οποίες θα μπορούσαν να εκθέσουν ένα συνεργαζόμενο με αυτές άτομο, το οποίο μάλιστα λόγω της δράσης του θεωρούνταν και πολύτιμο.

Ο Headley φαίνεται λοιπόν, πως όντας αρχικά ένας μικρο-έμπορος ναρκωτικών, στάλθηκε στο Πακιστάν για να εργαστεί για λογαριασμό των Αμερικανών στον απόηχο των χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, παρά το γεγονός ότι εμφανιζόταν να συμπαθεί ακραίες ισλαμικές ομάδες. Τον Νοέμβριο του 2001 έχοντας στο ενεργητικό

²³Ibid

²⁴NBC, *U.S. Intel Failed to Connect American to Mumbai Attacks*, NBC News, 11/08/2010, online available at: http://www.nbcnews.com/id/40070559/ns/world_news-south_and_central_asia/t/us-intel-failed-connect-american-mumbai-attacks/#.VsIJbfmLTIU, accessed on 14.03.2016.

του καταδίκες για διακίνηση ναρκωτικών, αποφασίστηκε έκτακτα η παύση της περιόδου επιτηρήσεώς του και ήρθαν οι περιοριστικοί όροι που του είχαν επιβληθεί, καθώς κατά απαίτηση της DEA θα έπρεπε να μεταβεί στο Πακιστάν για να δραστηριοποιηθεί προκειμένου να παρέχει πληροφορίες. Την κατάσταση αυτή επιβεβαίωσε ο Luis Caso, ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με την επιτήρησή του (“probation”): *«Το μόνο που ήξερα ήταν ότι η DEA τον ήθελε στο Πακιστάν, το συντομότερο δυνατό, καθώς ήταν κοντά στο να εξιχνιάσουν κάποιες μεγάλες υποθέσεις»*.²⁵

Βέβαια, από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης του Headley, φαίνεται πως οι δεσμοί του με την κυβέρνηση των Η.Π.Α. ήταν βαθύτεροι και ουσιαστικότεροι από όσο θα πίστευαν οι περισσότεροι. Κατά δηλώσεις αξιωματούχων των Η.Π.Α. ο εν λόγω υπήρξε πληροφοριοδότης της DEA τουλάχιστον μέχρι και το 2003, ενώ κατά το διάστημα αυτό συνομιλούσε με τις αμερικανικές υπηρεσίες και ταυτόχρονα εκπαιδευόταν στη χρήση όπλων και εκρηκτικών σε στρατόπεδα τρομοκρατικών οργανώσεων. Σε κάθε περίπτωση η ινδική κυβέρνηση, έχοντας μια μερική γνώση όλων αυτών των ειδικών συνθηκών θεώρησε ότι οι Η.Π.Α. είτε δεν ασχολήθηκαν επισταμένα με την περίπτωση του, είτε απέκρυψαν κρίσιμες πληροφορίες για τις τρομοκρατικές του δραστηριότητες, καθώς είχε στενούς δεσμούς με τις αμερικανικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, αλλά και με την Πακιστανική Διακλαδική Διεύθυνση Πληροφοριών (“ISI”), θεωρούμενης ως βασικού συμμάχου των Η.Π.Α. στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Σε αυτό το σημείο άξια λόγου ήταν και η άποψη του Bruce Riedel, ειδικού σε θέματα τρομοκρατίας του “Brookings Institution”, κατά τον οποίον η καχυποψία και η απορία των Ινδών ήταν απόλυτα εύλογη. Χαρακτηριστικά μάλιστα διερωτόταν: *«Γιατί δεν ηχούσαν οι συναγερμοί»*.²⁶

Η DEA παρά τη μακρά διαδρομή που είχε ο Headley στις τάξεις της, αρνήθηκε να σχολιάσει οτιδήποτε σχετικό με τη δράση του. Παράλληλα, τόσο η CIA και το FBI δήλωσαν επίσημα σε όλους τους τόνους ότι το άτομο αυτό δεν είχε εργαστεί ποτέ για τις υπηρεσίες τους. Βέβαια, σε κατ’είδη συζητήσεις στελέχη της κάθε υπηρεσίας υπαινίσσονταν διάφορα πράγματα η μία για την άλλη.²⁷

²⁵Thompson Ginger, Schmitt Eric, Mekhennet Souad, *DEA Deployed Mumbai Plotter Despite Warning*, The New York Times, 07/11/2010, online available at: http://www.nytimes.com/2010/11/08/world/asia/08terror.html?_r=0, accessed on 14.03.2016.

²⁶Ibid

²⁷Ibid

Κατά τους “New York Times”, γενικότερα η κυβέρνηση των Η.Π.Α. δεν είχε καμία πρόθεση να αποκαλύψει τις πραγματικές σχέσεις του με οποιαδήποτε υπηρεσία ασφαλείας ή πληροφόρησης και ειδικότερα για το αν είχε εργαστεί για περισσότερες από μία, διαδοχικά ή ταυτόχρονα. Το γεγονός αυτό υποστηρίχθηκε ότι αποδεικνυόταν και από μαγνητοφωνημένο μέρος ακρόασης του Headley στις 16/11/2001 ενώπιον ομοσπονδιακού δικαστηρίου της Νέας Υόρκης. Παρά ταύτα, ήταν γνωστό ότι μετά τις συλλήψεις του για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών το 1987 και 1988, είχε συνεργαστεί με την DEA προκειμένου να λάβει ελαφρύτερες ποινές και έτσι εξειδικεύτηκε στον τομέα διερεύνησης των σχέσεων μεταξύ πακιστανικών δικτύων ναρκωτικών και Αμερικανών εμπόρων που δρούσαν κατά μήκος της Ανατολικής Ακτής.²⁸

Η εμπιστοσύνη που απολάμβανε από την ανωτέρω υπηρεσία δίωξης ναρκωτικών έγινε εμφανής για άλλη μια φορά, κατά το 1998, οπότε και στάλθηκε επιστολή σε εισαγγελείς που είχαν ασκήσει ποινική δίωξη σε βάρος του, προκειμένου να ενημερωθούν περί της αξιοπιστίας και της προθυμίας του για συνεργασία, παρά το ότι αντιμετώπιζε κατηγορίες για διακίνηση 15 κιλών κοκαΐνης. Παρά το ότι λοιπόν θα μπορούσε να είχε καταδικαστεί σε μια ποινή φυλάκισης τουλάχιστον επτά ετών, του επιβλήθηκε ποινή 15 μηνών και πέντε χρόνια επιτήρησης με περιοριστικούς όρους. Φυσικά αυτή ήταν η ανταμοιβή του για την αξιοπιστία του και τις πολύτιμες-πολύωρες υπηρεσίες μετάφρασης απομαγνητοφωνημένων συνομιλιών για Πακιστανούς υπόπτους. Η παραπάνω ποινή ωστόσο ποτέ δεν εκτίθηκε, καθώς υποστηρίχθηκε ότι η «συνεχιζόμενη συνεργασία» του ήταν πολύτιμη για τις διωκτικές αρχές και μάλιστα ανεστάλησαν και οι επιβληθέντες περιοριστικοί όροι, εφόσον ο ίδιος θεωρούνταν «χρυσορυχείο». Με δεδομένο μάλιστα ότι εκείνη την εποχή η αξιόπιστη πληροφόρηση των Αμερικανών βρισκόταν σε μηδενικά επίπεδα, προέκυπτε πως αρκετοί αξιωματούχοι της κυβέρνησης βασιζόνταν στον Headley και για άλλα θέματα πληροφοριών, πιο σημαντικά και από τα ναρκωτικά.²⁹

²⁸Ibid

²⁹Thompson Ginger, Schmitt Eric, Mekhennet Souad, DEA Deployed Mumbai Plotter Despite Warning, The New York Times, 07/11/2010, http://www.nytimes.com/2010/11/08/world/asia/08terror.html?_r=0

FBI & DEA ενημερώνουν ελλιπώς την ινδική πλευρά

Η ινδική εφημερίδα “India Today” έκανε λόγο για ιδιαίτερα αμφισβητήσιμο ρόλο των υπηρεσιών ασφάλειας και πληροφοριών των Η.Π.Α. στην υπόθεση του Headley. Η «ύποπτη» αδυναμία αποτροπής του από τη συμμετοχή στο χτύπημα της 26/11/2008 φαίνεται πως από την πλευρά των Ινδών όξυνε τις αμφιβολίες για το ρόλο του κράτους των Η.Π.Α. στον αγώνα κατά της διεθνούς τρομοκρατίας, αλλά ταυτόχρονα έθεσε καίρια ερωτήματα για τη δυνατότητα μιας ειλικρινούς συνεργασίας και διαδικασίας ανταλλαγής πληροφορήσης μεταξύ των δύο χωρών. Για την ακρίβεια παρά τις επανειλημμένες «οχλήσεις» που δέχθηκε η αμερικανική πλευρά, ο Headley κατάφερε να επισκεφθεί την Ινδία τον Μάρτιο του 2009, ακόμη δηλαδή και τρεις μήνες μετά το πέρας το επιθέσεων στη Βομβάη και συνελήφθη τον Οκτώβριο του 2009 σε αμερικανικό έδαφος, μόνο όταν σύμφωνα με πληροφορίες των Βρετανικών μυστικών υπηρεσιών, διαπιστώθηκε ότι σχεδίαζε χτύπημα στην Ευρώπη.³⁰

Κατά τις πληροφορίες της ίδιας εφημερίδας, το εν λόγω άτομο εργάστηκε ως πληροφοριοδότης της DEA από το 1988 έως και τον Μάρτιο του 2008, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τα υποστηριζόμενα από τους Αμερικανούς, οι οποίοι τοποθετούν τη συνεργασία τους μέχρι το 2002. Η συνεργασία του υποτίθεται πως περιελάμβανε δράση κατά των πακιστανικών καρτέλ, ενώ φαίνεται πως είχε ρόλο και ως μάρτυρας κατηγορίας εναντίον εμπόρων ναρκωτικών. Στο πλαίσιο αυτό οι Αμερικανοί φέρονται να ενθάρρυναν, αλλά και να χρηματοδότησαν επανειλημμένες επισκέψεις στο Πακιστάν προκειμένου να φέρει εις πέρας τις αποστολές του. Έχει επίσης ενδιαφέρον ότι κατά τους Ινδούς πως μία από τις συζύγους του δεν έμεινε απλά σε λεκτικές κατηγορίες εις βάρος του για συμμετοχή σε τρομοκρατικές ομάδες, αλλά παρείχε στο FBI βιντεοκασέτες και προπαγανδιστικό υλικό υπέρ της “Jihad”, ενώ περιέγραψε με λεπτομέρεια τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με εξτρεμιστικό περιεχόμενο που αντήλλαξε κατά καιρούς.³¹

Επίσης η στάση της αμερικανικής πλευράς σχετικά με την περιορισμένη παροχή πληροφοριών έγινε αντικείμενο κριτικής, καθώς το 2005 και 2006 έλαβε μέρος σε εκπαίδευση και επιχειρήσεις της LET που έλαβαν χώρα στην Ινδία και επιπλέον

³⁰Joshi Manoj, *26/11: FBI's Failure to Warn India to Affect Obama's Visit*, India Today, 17/10/2010, online available at: <http://indiatoday.intoday.in/story/26-11-fbis-failure-to-warn-india-to-affect-obamas-visit/1/116714.html>, accessed on 14.03.2016.

³¹Ibid

προχώρησε σε αλλαγή του ονόματός του σε David Coleman Headley, ενώ αρχικά ήταν γνωστός ως Daoud Gilani. Πέρα από αυτά, χωρίς οι υπηρεσίες ασφαλείας να έχουν την παραμικρή ιδέα για το άτομο αυτό, επισκέφθηκε τουλάχιστον έξι φορές την Ινδία και διεξήγαγε παρακολούθηση πιθανών στόχων μεταξύ των ετών 2006 και 2009. Κατά τις ινδικές εκτιμήσεις, ακόμα και η πιο ασήμαντη πληροφορία σχετικά με όλη αυτή τη δραστηριότητα θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά για το χτύπημα της Βομβάης.³² Έτσι λοιπόν, προς απογοήτευση της ινδικής πλευράς, ούτε το FBI, αλλά ούτε και η DEA, υπηρεσίες με τις οποίες υπήρχαν τακτικές επαφές παρείχαν την παραμικρή πληροφόρηση μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2008, οπότε και το FBI προειδοποίησε γενικά τους Ινδούς ομολόγους του για μια πιθανή επίθεση εναντίον στόχων στη Βομβάη.

Την ινδική δυσαρέσκεια ενίσχυσε και το ότι συνεργασία με τους Αμερικανούς υπήρχε από το 2000 όταν και ιδρύθηκε μία Μεικτή Ομάδα Εργασίας για την Αντιτρομοκρατία (“Joint Working Group on Counter-Terrorism”), η οποία παρά τις τακτικές συναντήσεις σε Ουάσινγκτον και Νέο Δελχί, δεν πρόσφερε την αναμενόμενη πληροφόρηση. Μάλιστα ακόμη και η παραπάνω γενικόλογη προειδοποίηση που ήρθε από την αμερικανική πλευρά, δεν ήταν κατά την ινδική άποψη προγραμματισμένη. Η αρχή έγινε όταν πράκτορας του FBI που ήταν αποσπασμένος στη Διεύθυνση Ειδικών Επιχειρήσεων (“Special Operations Division”) της DEA, κατά τη διάρκεια απομαγνητοφώνησης συνομιλιών του Headley στο Πακιστάν, άκουσε να γίνεται λόγος για χτύπημα μαχητών (“fedayeen assault”) σε διάφορα μέρη και ξενοδοχεία της Βομβάης. Έπειτα από αυτό ενημερώθηκε τόσο η DEA όσο και το FBI, με το δεύτερο να επιδεικνύει μεγαλύτερη προθυμία να ασχοληθεί με την υπόθεση. Κατά αυτόν τον τρόπο το FBI ενημέρωσε επίσημα τις ινδικές αρχές τον Σεπτέμβριο του 2008.³³

Το βασικό σημείο όμως της υπόθεσης για τους Ινδούς έγκειται στο ότι, από τη μια έλαβαν μια γενική ενημέρωση για τα επικείμενα χτυπήματα, από την άλλη φαίνεται πως οι Αμερικανοί απέκρυσαν ίσως τον βασικότερο συνδετικό κρίκο των επιθέσεων, δηλαδή το ρολό του Headley. Την καχυποψία τους και την άποψη ότι ο Headley είχε ευρύτερους δεσμούς με τις αμερικανικές υπηρεσίες, ενίσχυσε ακόμη περισσότερο η μεταγενέστερη πλήρης σιωπή για το θέμα, τόσο από το FBI, όσο και από την DEA,

³²Ibid

³³Ibid

καθώς κατά την κοινή πρακτική τους δεν ομιλούν δημόσια για πληροφοριοδότες τους.³⁴

Ο Headley σε διπλό ρόλο: DEA & LeT

Κατά το δημοσιογράφο Sebastian Rotella, ο οποίος μελέτησε σε βάθος τη διαδρομή του Headley πριν και μετά τις επιθέσεις στη Βομβάη, το ίδιο το άτομο αλλά και Αμερικανοί αξιωματούχοι παραδέχθηκαν επίσημα ότι ταυτόχρονα με την ιδιότητά του ως πληροφοριοδότη της DEA, λάμβανε εκπαίδευση σε στρατόπεδα τρομοκρατών στο Πακιστάν. Μάλιστα, δεν αποκλείστηκε το ενδεχόμενο να ανέπτυξε κατά το ίδιο χρονικό διάστημα και δεσμούς με μέλη της Al-Qaeda, με απώτερο σκοπό τη διεξαγωγή τρομοκρατικών χτυπημάτων και σε άλλα μέρη του κόσμου εκτός από την Ινδία. Η πρώτη και σοβαρότερη μαρτυρία για την εμπλοκή που φαίνεται να είχε ο Headley με την πακιστανική τρομοκρατική οργάνωση LET προήλθε από μία εκ των συζύγων του στη Νέα Υόρκη, η οποία περιέγραψε στα στελέχη του FBI τα συχνά ταξίδια του άντρα της στο Πακιστάν, καθώς και την εκπαίδευση που λάμβανε σε στρατόπεδο της LET κοντά στην περιοχή Muzaffarabad. Επιπλέον, η εν λόγω γυναίκα υποστήριξε ότι η εκπαίδευση αυτή που ξεκίνησε στις αρχές του 2002, πραγματοποιούνταν στο πλαίσιο μιας «μυστικής αποστολής» οργανωμένης από την κυβέρνηση των Η.Π.Α. Το αξιοσημείωτο βέβαια στην περίπτωση αυτή είναι ότι το FBI υποβάθμισε και αγνόησε τις πληροφορίες αυτές, ενώ θα έπρεπε να αναρωτηθεί για το ασυνήθιστο βάθος γνώσης της γυναίκας αυτής για μια οργάνωση σχετικά άγνωστη στο ευρύ αμερικανικό κοινό, όπως η LET.³⁵

Ανεξάρτητα όμως από τα παραπάνω, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. δεν ήταν καθόλου περίεργο να επιλέξει να συνεργαστεί με έναν άνθρωπο όπως ο Headley και η συνεργασία αυτή ήταν πολύ κρίσιμη, διότι πιθανότατα επεκτεινόταν και σε άλλους τομείς πιο καίριους από την καταπολέμηση των ναρκωτικών. Παρόλο που η LeT δεν εμπλεκόταν σε ευρείας κλίμακας δραστηριότητες διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, μπορούσε να προσφέρει σε έναν πληροφοριοδότη πρόσβαση στο έδαφος όπου ο

³⁴Ibid

³⁵Rotella Sebastian, *Scout in Mumbai Attacks was DEA Informant while in Terror Camp, Authorities Say*, The Washington Post, 17/10/2010, online available at: http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/10/16/AR2010101604458_2.html?sid=ST2010101505105, accessed on 14.03.2016.

ισλαμικός εξτρεμισμός διαπλεκόταν με τις τοπικές νοτιοανατολικές μαφίες εμπορίας ναρκωτικών. Λόγω της δυσκολίας άσκησης κατασκοπείας εναντίον του κράτους του Πακιστάν, ο Headley θα μπορούσε να είναι πολύ χρήσιμος για τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες. Όντως λοιπόν, προς τα τέλη του 2001 πολλοί πληροφοριοδότες για υποθέσεις ναρκωτικών μεταφέρθηκαν σε αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις. Εξάλλου είναι γνωστό ότι η DEA αρκετά συχνά μοιραζόταν πληροφοριοδότες με άλλες υπηρεσίες πληροφοριών, καθώς και επιβολής του νόμου. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε υπό καθεστώς ανωνυμίας και ένα πρώην ανώτατο στέλεχος του FBI: *«Μετά την 9/11 πολλοί τύποι που είχαν αδρανοποιηθεί ως πληροφοριοδότες ναρκωτικών και άλλων υποθέσεων, ενεργοποιήθηκαν και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους. Ένα σημαντικό μέρος από αυτούς μεταφέρθηκαν στο FBI και στη CIA, ανεξάρτητα από το αν ο τομέας της ειδίκευσής τους ήταν τα ναρκωτικά»*.³⁶

Η σχέση του λοιπόν με την αμερικάνικη κυβέρνηση θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική και ταυτόχρονα αμφιλεγόμενη, καθώς η μετέπειτα έρευνα απέδειξε πως εκτός των άλλων είχε αναπτύξει δεσμούς με στελέχη των πακιστανικών μυστικών υπηρεσιών, αλλά και με επιχειρησιακά υψηλόβαθμα στελέχη της Al-Qaeda, όπως ο Πακιστανός Pyas Kashmiri. Το γεγονός ωστόσο αυτό σε συνδυασμό με την αποκάλυψη των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών ότι ο Headley πιθανώς σχεδίαζε τρομοκρατικό χτύπημα στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Δανία, ίσως οδήγησε στην καθυστερημένη σύλληψή του από τις αρχές των Η.Π.Α., 11 μήνες μετά τα γεγονότα της Βομβάης.³⁷

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη που εξέθεσε ένα επίσης ανώνυμο στέλεχος της κυβέρνησης των Η.Π.Α., καθώς εκ της θέσεως του ενδεχομένως είχε πρόσβαση σε πληροφορίες που δεν θα μπορούσαν να έχουν οι Ινδοί. Το συγκεκριμένο άτομο λοιπόν, υποστήριξε ότι ο Headley κατείχε κρίσιμο ρόλο για τον οποίον οι υπηρεσίες των Η.Π.Α. είχαν πλήρη γνώση και μάλιστα δεν θα είχαν καμία διάθεση να κάνουν διάλογο για τις λεπτομέρειες αυτές με την ινδική πλευρά: *«Η CIA δεν μοιράστηκε πληροφορίες με το Νέο Δελχί, προφανώς για να μην εκθέσει τον Headley ως μυστικό πράκτορα των Η.Π.Α.»*.³⁸

³⁶Ibid

³⁷Ibid

³⁸Ibid

9.3. “Blame Game” και οι συνέπειες στις σχέσεις Η.Π.Α.-Ινδίας

Η ινδική άποψη

Οι υποψίες για τον διπλό ρόλο του Headley δεν έπαυσαν σε καμία περίπτωση να υπάρχουν και το γεγονός ότι εργάστηκε ταυτόχρονα για την DEA και την τρομοκρατική LeT, η οποία ήταν διαβόητη για τις σχέσεις της με την πακιστανική ISI τονίστηκε επανειλημμένα από την ινδική πλευρά. Υπήρξαν λοιπόν έντονες οι υπόνοιες ότι γνώση για τους δεσμούς του Headley με την οργάνωση LeT, δεν είχε μόνο η CIA, αλλά και το FBI, με τις δύο αυτές υπηρεσίες να μην έχουν ενημερώσει τις αντίστοιχες ινδικές, για τις κινήσεις και το υπόβαθρό του, προφανώς με διάθεση να τον προστατέψουν ως πηγή πληροφοριών.³⁹ Βέβαια στο αρνητικό κλίμα συνέτεινε και το ότι μετά τη σύλληψη του, για ένα ικανό τουλάχιστον χρονικό διάστημα οι αμερικανικές αρχές δεν επέτρεψαν στους Ινδούς να τον ανακρίνουν σχετικά με τον ρόλο του στις επιθέσεις της Βομβάης. Ενώ εκφράστηκαν και φόβοι από υψηλα ιστάμενες κυβερνητικές πηγές ότι μια ενδεχόμενη «ελαφρά» καταδίκη του Headley από αμερικανικό δικαστήριο, το μόνο που θα πετύχαινε θα ήταν να εντείνει τις υποψίες ότι ο ρόλος του ήταν αυτός του «διπλού πράκτορα».⁴⁰

Σχετικά με το επίπεδο συνεργασίας των δύο χωρών, ανώτατος Αμερικανός αξιωματούχος, ο οποίος διατήρησε την ανωνυμία του, υποστήριξε τα εξής αντιφατικά: *«Οι αρχές των Η.Π.Α. έδωσαν τη δέουσα βαρύτητα στις ειδοποιήσεις που δέχθηκαν για τον Headley και ειδικότερα σε αυτές που προήλθαν από τις πρώην συζύγους του. Οι πληροφορίες τους ήταν γενικής φύσης και δεν υπεδείκνυαν κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο τρομοκρατικού χτυπήματος»*. Με βάση ωστόσο αυτά, οι Ινδοί είχαν σε ένα βαθμό δίκαιο να υποστηρίζουν ότι εφόσον οι σχετικές ειδοποιήσεις λήφθησαν σοβαρά υπόψιν, θα έπρεπε τουλάχιστον να έχουν ενημερωθεί για την τελευταία περίπτωση ενημέρωσης που έλαβαν οι Αμερικάνοι από τη σύζυγο μαροκινής καταγωγής, η οποία μίλησε ακόμη και για συμμετοχή της σε τρομοκρατικό χτύπημα στην Ινδία το 2007.⁴¹

³⁹Yusuf Huma, *India: Was Mumbai Suspect A Double Agent for U.S.*, CS Monitor, 12/11/2009, online available at: <http://www.csmonitor.com/World/terrorism-security/2009/1216/India-Was-Mumbai-suspect-a-double-agent-for-US>, accessed on 15.03.2016.

⁴⁰Ibid

⁴¹Bennett Brian, *FBI Knew of Activities before Mumbai Attack*, Chicago Tribune, 18/1/2010, http://articles.chicagotribune.com/2010-10-18/news/chi-101018mumbai-charges_1_daood-gilani-lashkar-e-taiba-david-coleman-headley

Οι “Financial Times” σε σχετικό τους άρθρο εξέτασαν τη στάση της Ινδίας στον απόηχο των αποκαλύψεων των πιθανολογούμενων σχέσεων του Headley με τις υπηρεσίες πληροφόρησης και επιβολής του νόμου των Η.Π.Α. Η Ινδία λοιπόν, είδε σαφώς με επιφυλακτικότητα τι γεγονός ότι το FBI φαίνεται να ενημερώθηκε αρκετές φορές για την επικινδυνότητα του, χωρίς όμως να προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες ή να ενημερώσει την ως συνεργάτιδα χώρα σε θέματα τρομοκρατίας.⁴²

Το ινδικό Υπουργείο Εξωτερικών δήλωσε: «Έχουμε ενημέρωση για τα όσα αποκαλύπτονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πράγματα τα οποία θα μελετήσουμε ενδελεχώς». Η δήλωση αυτή είχε γίνει το 2010 στο παρασκήνιο της τότε αναμενόμενης επίσκεψης του προέδρου των Η.Π.Α. Barack Obama στην Ινδία, κατά την οποίαν αναμενόταν να συζητηθούν, μεταξύ άλλων και θέματα κοινής αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Όπως ήταν φυσικό αναφέρθηκε ότι και οι δύο χώρες εμφανίζονταν επιφυλακτικές σχετικά με τις φημολογούμενες προειδοποιήσεις για τον Headley, ωστόσο ήταν έντονη η πιθανότητα οι αμερικανικές αρχές να είχαν αποκρύψει πληροφορίες και να είχαν αποτύχει να δράσουν αποτελεσματικά εναντίον αυτού του ατόμου, θα μπορούσαν να θέσουν σε δύσκολη φάση τις διακρατικές τους σχέσεις.⁴³ Ενδεικτική για την αμφίθυμη στάση της ινδικής πλευράς υπήρξε η κατά τα άλλα ήπια δήλωση του Bahakutumbi Raman, διευθυντή του ινδικού “Chennai Institute for Topical Studies”: «Ενώ το ζήτημα αυτό πιθανώς δεν θα έχει κάποια άμεση επίπτωση στην επερχόμενη επίσκεψη του Obama στην Ινδία, σίγουρα θα συμβάλλει στην παραδοσιακή δυσπιστία και έλλειψη εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζει τη σχέση των ινδικών υπηρεσιών ασφαλείας με τις αμερικανικές ομολογές τους».⁴⁴

Γενικότερα, η υπόθεση του Headley προκάλεσε «διπλωματική καταιγίδα» μεταξύ των Η.Π.Α. και της Ινδίας. Οι περιγραφές για τη ζωή του ήταν ιδιαίτερα γλαφυρές: «Ένας Αμερικανός με πακιστανικής καταγωγής πατέρα που υπηρετεί ως πράκτορας για την DEA. Εκπαιδεύεται μυστικά από τον πακιστανικό στρατό και δρα ως επιχειρησιακό στέλεχος της τρομοκρατικής οργάνωσης LeT. Έχει ανάμεσα σε άλλες μία Μαροκινή σύζυγο, καθώς και αρκετές συντρόφους. Μετά τη σύλληψή του από τις αμερικάνικες

⁴²Leahy Joe, *Delhi Studies Mumbai Attack Claim*, Financial Times, 17/10/2010, online available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5730d978-da1a-11df-bdd700144feabdc0.html#axzz3rCy54PO6>, accessed on 15.03.2016.

⁴³Ibid

⁴⁴Leahy Joe, *Delhi Studies Mumbai Attack Claim*, Financial times, 17/10/2010, online available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5730d978-da1a-11df-bdd700144feabdc0.html#axzz3rCy54PO6>, accessed on 15.03.2016.

αρχές, οι Ινδοί ανακαλύπτουν ότι του είχε δοθεί θεώρηση εισόδου (“visa”) μακράς παραμονής για λόγους εργασίας. Επίσης τα σχετικά με αυτόν έγγραφα εξαφανίζονται μυστηριωδώς από το ινδικό προξενείο στο Σικάγο των Η.Π.Α.»

Είναι φανερό από την παραπάνω περιγραφή πως οι Ινδοί αρκετά γρήγορα μετά τις επιθέσεις στη Βομβάη, υποψιάστηκαν εντόνως την εμπλοκή των Η.Π.Α. στην υπόθεση και σίγουρα ένιωσαν ότι δεν έλαβαν την πληροφόρηση που θα έπρεπε. Ενώ τα τελευταία χρόνια οι δύο χώρες με αργά αλλά σταθερά βήματα βελτίωναν τις σχέσεις του, πλέον η αίσθηση της μη πλήρους συνεργασίας και η θεώρηση του Headley ως διπλού πράκτορα, με θητεία σε DEA και FBI, προκάλεσε ένα διόλου αμελητέο ρήγμα και ταυτόχρονα παγίωσε στην ινδική πλευρά την άποψη ότι το μέλλον θα είναι ακόμη δυσχερέστερο, με τις Η.Π.Α. δύσκολα να επιτρέπουν την πρόσβαση στον συλληφθέντα δράστη.⁴⁵ Πέραν τούτων, ο Headley ταξίδεψε ανενόχλητος από διάφορα σύνορα πολλές φορές, καθώς ερευνούσε πιθανά μέρη που θα μπορούσαν να διενεργηθούν τρομοκρατικά χτυπήματα. Η επίσημη έρευνα για την εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών οπωσδήποτε έφερε αποσταθεροποίηση στις σχέσεις μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν, ωστόσο ο χειρισμός της υπόθεσης από το FBI, καθώς και αναφορές ότι επιχειρήθηκε η ταυτότητα του δράστη να κρατηθεί μακριά από τους Ινδούς ερευνητές, προκάλεσε υποψίες εναντίον της κυβέρνησης των Η.Π.Α. ως παραδοσιακού συμμάχου του Πακιστάν.⁴⁶

Κατά τον Bahukutumbi Raman πρώην επικεφαλής της διεύθυνσης αντιτρομοκρατίας της RAW, η υπόθεση του Headley συνιστά αναμφίβολα ένα πισωγύρισμα στην αμοιβαία δυσπιστία και καχυποψία μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν. Βέβαια η αντίληψη των Ινδών για το Πακιστάν ήταν ανέκαθεν δεδομένη και αρνητική. Αυτό που δεν αναμενόταν σε τόσο μεγάλο βαθμό ήταν η στάση των αρχών των Η.Π.Α.: «Από τότε που ο Headley κρατείται για ανάκριση από το FBI, οι ινδικές ερευνητικές αρχές, φοβήθηκαν ότι τότε δεν θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε αυτόν. Οι Ινδοί είναι σοκαρισμένοι από το γεγονός της επανόδου του στην Ινδία, μετά το χτύπημα της 26/11. Το FBI γνώριζε για το ταξίδι του, όμως ποτέ δεν μας ενημέρωσε σχετικά με αυτό το άτομο. Η άποψη της Ινδίας ήταν ότι ανέκαθεν οι Η.Π.Α. ήταν αρνητικές στη συνεργασία μαζί της. Οι Η.Π.Α. πάντοτε συνεργαζόταν με το Πακιστάν και το ταυτόχρονα

⁴⁵Fatah Sonya, *How an Accused Secret Agent Has Tied up India-Pakistan-U.S. Relations*, Global Post, 30/05/2010, online available at: <http://www.globalpost.com/dispatch/india/091221/headley-india-pakistan-us-relations>, accessed on 15.03.2016.

⁴⁶Ibid

το προστάτευαν. Αυτό το γενικό αίσθημα βέβαια τον τελευταίο καιρό είχε αρχίσει να φθίνει, ωστόσο τώρα η καχυποψία επανέκαμψε». ⁴⁷

Ο Ινδός Υπουργός Εξωτερικών S.M. Krishna ερωτώμενος για το επίπεδο συνεργασίας των δύο χωρών στην υπόθεση των επιθέσεων της Βομβάης, δεν ξέφυγε από την άποψη ότι οι αμερικανοί κινήθηκαν με ολιγωρία στο θέμα και δεν υπήρξαν συγκεκριμένοι, καθώς απέστειλαν μόνο γενικές και καθόλου εξειδικευμένες πληροφορίες για τον Headley πριν από τις επιθέσεις. ⁴⁸

Προς επίρρωση των ανωτέρω, ο Vikram Sood, πρώην διευθυντής της RAW έκανε λόγο για χρησιμοθηρική στάση των Η.Π.Α., καθώς αυτές δεν ενδιαφέρονταν πάντα για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να μην μοιράζονται εύκολα τις πληροφορίες που κατείχαν. Πρόκειται περί κλασικής στάσης για μια μεγάλη δύναμη, η οποία μοιράζεται πληροφορίες μόνο στην περίπτωση που έχει να κερδίσει κάτι και να ενισχύσει το εθνικό της συμφέρον: «...οι Η.Π.Α. άρχισαν να ενδιαφέρονται για την τρομοκρατία μετά το γεγονός του χτυπήματος στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, στις 9/11/2001. Πριν από αυτό δεν μοιράστηκαν ποτέ τίποτα με την Ινδία. Αυτά που μοιράζονται την παρούσα στιγμή είναι ιδιαίτερα περιορισμένα». ⁴⁹

Στην παροχή γενικών και αόριστων πληροφοριών από την αμερικανική πλευρά στάθηκε και ο Γενικός Γραμματέας του ινδικού Υπουργείου Εξωτερικών, ο Nirupama Rao, κατά τον οποίον οι Η.Π.Α. δεν έδωσαν τις πληροφορίες που θα μπορούσαν να βοηθήσουν ουσιαστικά τις ινδικές υπηρεσίες ασφαλείας: «Στους τελευταίους λίγους μήνες, όταν και η υπόθεση του Headley βγήκε στην επιφάνεια, με τους Αμερικανούς είχαμε επαφές και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τη διερεύνηση του περιστατικού. Πριν από την 26/11, δεν είχαμε τίποτα παραπάνω από πολύ γενικές, μη συγκεκριμένες πληροφορίες για κάποιους κινδύνους και απειλές». ⁵⁰

Με λίγα λόγια, η ινδική πλευρά θεώρησε ότι οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν, δεν ήταν αρκετές ώστε να υπάρξει ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Κατά την άποψή της ενδεχομένως οι Η.Π.Α. προφύλαξαν τον Headley, καθώς αποτελούσε πρόσωπο

⁴⁷Ibid

⁴⁸Rotella Sebastian, *Defenders of NSA Surveillance Omit Most of Mumbai Plotter's Story*, Pro Publica, 12/06/2013, online available at: <http://www.propublica.org/article/defenders-of-nsa-surveillance-web-omit-most-of-mumbai-plotters-story>, accessed on 15.03.2016.

⁴⁹Ibid

⁵⁰The Hindu, *U.S. Insists it Gave Specific Info Prior to 26/11*, 27/10/2010, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/us-insists-it-gave-specific-info-prior-to-2611/article852783.ece>, accessed on 16.03.2016.

σημαντικό για αυτές, πέραν ίσως των υπηρεσιών που προσέφερε στον τομέα της καταπολέμησης της διακίνησης ναρκωτικών.

Η αμερικανική άποψη

Η αμερικανική κυβέρνηση δεν αποδέχθηκε ουδέποτε και σε καμία περίπτωση τις αιτιάσεις της ινδικής πλευράς. Οι ινδικές αρχές έλαβαν αρκετά νωρίς τις ειδοποιήσεις που έπρεπε και με βάση αυτές θα μπορούσαν να αποτρέψουν τα όσα συνέβησαν. Γενικότερα μεταξύ των δύο χωρών υπήρξε ένα είδος παιχνιδιού αλληλοκατηγοριών, ώστε να βρεθεί κάποιος «ένοχος» για τις επιθέσεις της Βομβάης και ενώ οι Αμερικανοί υπερασπίστηκαν τις ενέργειές τους, οι Ινδοί τους κατηγορήσαν ανοιχτά για την αδυναμία τους να συνδέσουν τα στοιχεία που οδηγούσαν στον David Headley, έτσι ώστε να προειδοποιήσουν για τη δράση του έγκαιρα και με ακρίβεια.⁵¹

Η επίσημη αντίδραση σε όλους αυτούς τους ισχυρισμούς και κυρίως στις απόψεις των Ινδών αξιωματούχων, δεν άργησε να έρθει από στελέχη του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α. Ο Αμερικανός πρέσβης στην Ινδία, Timothy J. Roemer, υποστήριξε ότι η Ουάσινγκτον έδωσε απεριόριστη πρόσβαση στον Headley και απέδωσε την ευθύνη στην ινδική πλευρά για τη μη ορθή εκτίμηση των πληροφοριών που δόθηκαν πριν από το τρομοκρατικό χτύπημα: *«Όταν οι Ινδοί ζήτησαν πρόσβαση για τον Headley, εμείς τη δώσαμε διότι, η Ινδία είναι βασικός στρατηγικός εταίρος και φίλος, ταυτόχρονα μοιραζόμαστε μαζί της πληροφορίες σε τακτική βάση. Οι Η.Π.Α. επιπλέον, παρείχαν εγκαίρως προειδοποιήσεις για τις επιθέσεις στη Βομβάη το 2008, ωστόσο η Ινδία δεν αξιολόγησε ορθά τις σχετικές πληροφορίες, θεωρώντας πως ήταν ασαφείς»*.⁵²

Στην πορεία βέβαια και προς την κατεύθυνση της εξομάλυνσης των σχέσεων των δύο χωρών, η αμερικανική διπλωματία έκανε μια μικρή αναδίπλωση σχετικά με την έκταση της συνεργασίας τις ινδικές αρχές. Αυτό μάλιστα συνέβη πριν από προγραμματισμένη επίσκεψη του Προέδρου Barrack Obama. Από την αρχικά

⁵¹Indian Express, *Now U.S. Spy Chief says India is Lying*, 09/11/2010, online available at: <http://www.indianexpress.com/news/Mumbai-attacks-Now-US-spy-chief-says-India-lying/708586/>, accessed on 16.03.2016.

⁵²Nelson Dean, *India Criticizes U.S. over Failure to Pass on Mumbai Attacks Warning*, The Telegraph, 28/10/2010, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/india/8093977/India-criticises-US-over-failure-to-pass-on-Mumbai-attacks-warning.html>, accessed on 17.03.2016.

υποστηριζόμενη θέση ότι πληροφόρηση που είχε δοθεί στους Ινδούς ήταν επαρκής και πλήρης, πραγματοποιήθηκε μια ανεπαίσθητη αλλά ουσιαστική μετακίνηση από τις βασικές θέσεις και υποστηρίχθηκε πως δόθηκε ότι ήταν δυνατό να δοθεί, δεδομένης της έκτασης της πληροφόρησης που τότε κατείχε η κυβέρνηση των Η.Π.Α. Παράλληλα λοιπόν με μια μερική παραδοχή του Obama, κατά την επίσημη συνάντηση με τον Ινδό Πρωθυπουργό Manmohan Singh, ότι υπήρξε αποτυχία των αμερικανικών υπηρεσιών ασφαλείας να αντιληφθούν σωστά τις ειδοποιήσεις που είχαν λάβει, έκαναν και την εμφάνισή τους δηλώσεις Αμερικανών αξιωματούχων όπως η ακόλουθη: *«Η έρευνα που διεξήχθη στο εσωτερικό των Η.Π.Α. συμπέρανε ότι η κυβέρνηση έλαβε κάποιες ειδοποιήσεις, ωστόσο εκείνη τη χρονική στιγμή δεν είχε στα χέρια της ισχυρά στοιχεία ώστε να δράσει αποτελεσματικά. Εάν οι Η.Π.Α. είχαν επαρκώς αποδείξει ότι ο Headley προετοιμαζόταν για τη διεξαγωγή ενός τρομοκρατικού χτυπήματος εναντίον της Ινδίας, η πληροφορία αυτή, σίγουρα θα είχε μεταφερθεί έγκαιρα στην ινδική κυβέρνηση»*.⁵³ Ο Obama λοιπόν υπήρξε έως ένα βαθμό συγκαταβατικός στην παραπάνω συνάντηση και μοιράστηκε μαζί του λεπτομέρειες για την έρευνα της υπόθεσης του Headley. Βέβαια, κατά την άποψή του ο τρόπος που ενήργησαν οι αμερικανικές αρχές δεν ήταν αντίθετος με το γενικότερο πνεύμα συνεργασίας που χαρακτήριζε τη σχέση των δύο χωρών, ειδικά σε θέματα τρομοκρατίας.

Κατά τον αναπληρωτή εθνικό σύμβουλο σε θέματα στρατηγικών επικοινωνιών Ben Rhodes, οι αμερικανικές διωκτικές υπηρεσίες έκαναν ότι ήταν δυνατόν, με τα τότε ισχύοντα δεδομένα προκειμένου να βοηθήσουν την ινδική πλευρά για την αντιμετώπιση τυχόν τρομοκρατικών επιθέσεων στο έδαφός της: *«Αυτό που βρήκαμε ήταν ότι οι Η.Π.Α. είχαν όντως κάποιες πληροφορίες οι οποίες αναφέρονταν στον David Headley. Ωστόσο δεν ανήκαν στο είδος των πληροφοριών που θα μπορούσαν να συνδεθούν, για παράδειγμα με το γεγονός των επιθέσεων στη Βομβάη. Ήταν πληροφορίες που περιέγραφαν απόψεις διάφορων ατόμων για τον Headley. Εμείς παρείχαμε μια στρατηγικού τύπου προειδοποίηση στην ινδική κυβέρνηση, σχετικά με την πιθανότητα πραγματοποίησης τρομοκρατικού χτυπήματος στη Βομβάη πριν την 26/11. Ανεξάρτητα από το αν οι πληροφορίες αυτές είχαν συγκεκριμένο χαρακτήρα για τον Headley, δεν κατέστη δυνατόν να παρασχεθούν συγκεκριμένα δεδομένα, καθώς ποτέ οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν συνέδεσαν τα στοιχεία, με τρόπο που να προκύπτει σοβαρή ένδειξη για*

⁵³Thompson Ginger, Schmitt Eric, Mekhennet Souad, (2010), op. cit.

*συμμετοχή, σχεδιασμό και εκτέλεση ενός τρομοκρατικού χτυπήματος. Με βάση αυτά ο πρόεδρος Obama σε καμία περίπτωση δεν απολογήθηκε στον Ινδό Πρωθυπουργό, εφόσον η φύση της κατάστασης δεν ήταν τέτοια ώστε να είχαμε στα χέρια μας πληροφορίες σχετικές με τα γεγονότα της 26/11».*⁵⁴

Εναρμονιζόμενος με την κεντρική γραμμή της ηγεσίας, ο Βοηθός Γραμματέας (“Assistant Secretary of State”) του αμερικάνικου Υπουργείου Εξωτερικών Robert Blake, υποστήριξε μια έντιμη στάση της χώρας του στην συγκεκριμένη υπόθεση και σε καμία περίπτωση δεν θεώρησε ότι οι Η.Π.Α. αρνήθηκαν τη συνεργασία ή παραπλάνησαν την Ινδία: «Οποτεδήποτε οι Η.Π.Α. είχαν κάποια συγκεκριμένη πληροφορία, αυτή μοιράστηκε άμεσα με την Ινδία».⁵⁵

9.4. Συνεργασία Η.Π.Α.-Ινδίας μετά τη σύλληψη Headley

Υπό κράτηση στις Η.Π.Α.: «Θησαυρός πληροφοριών»

Ο David Headley υπό αμερικανική πλέον κράτηση και έχοντας ομολογήσει συν τοις άλλοις τα χτυπήματα στη Βομβάη, κατέστη για άλλη μια φορά χρήσιμος στις Η.Π.Α. Μετά τη μη πλήρως διευκρινισμένη του θητεία σε DEA και ίσως σε άλλες υπηρεσίες, έγινε εκ νέου πληροφοριοδότης, αυτή τη φορά, μεταξύ άλλων λόγων και για να διαφύγει της θανατικής ποινής στη δίκη που θα ακολουθούσε. Όπως χαρακτηριστικά έγραψε η “The Washington Post”: «Αξιωματούχοι των Η.Π.Α. στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας υποστήριζαν ότι ο Headley έχει καταστεί ένας θησαυρός πληροφοριών για τη LeT, την Al-Qaeda και άλλα πρόσωπα που σχετίζονται με την ισλαμική τρομοκρατία».⁵⁶

Σε σύντομο χρονικό διάστημα λοιπόν δήλωσε ένοχος για τις κατηγορίες που του αποδίδονταν και σύναψε συμφωνία με την κυβέρνηση των Η.Π.Α. (“plea agreement”),

⁵⁴Lee E. Carol, *Mumbai Revisited: India Told of U.S. Intel on Headley*, Politico, 11/08/2010, online available at: http://www.politico.com/politico44/perm/1110/mumbai_revisited_42227b63-dfc8-4196-b00e-a24c4f550656.html, accessed on 17.03.2016 και Wang Marian, *In India Obama Explains What the U.S. Knew About Mumbai Plotters*, ProPublica, 09/11/2010, online available at: <https://www.propublica.org/article/in-india-obama-explains-what-the-u.s.-knew-about-mumbai-plotter>, accessed on 17.03.2016.

⁵⁵Ibid

⁵⁶Rotella Sebastian, *Before 2008 Mumbai Attacks, U.S. Was Warned Key Figure in Plot Had Terror Ties*, ProPublica, 16/10/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/15/AR2010101505090.html?sid=ST2010101505105>, accessed on 20.03.2016.

κατά την οποία θα απέφυγε τη θανατική ποινή, αλλά και την έκδοσή του σε τρίτες χώρες, όπως η Ινδία και η Δανία. Πιο συγκεκριμένα, η σχετική απόφαση του περιφερειακού δικαστηρίου του Ιλινόις, ανέφερε ότι: *«Ο κατηγορούμενος από τη στιγμή της σύλληψής του την 03/10/2009 έως και σήμερα παρέχει ουσιαστική βοήθεια στην αστυνομική έρευνα που διενεργείται και επίσης έχει δώσει πληροφορίες οι οποίες έχουν τεράστια σημασία για τις υπηρεσίες πληροφόρησης των Η.Π.Α...επίσης έχει συμφωνήσει να συνεργαστεί πλήρως και ειλικρινώς σε περαιτέρω διαδικασίες. Με δεδομένη την παρούσα αλλά και την αναμενόμενη στο μέλλον συνεργασία του, ο Γενικός Εισαγγελέας των Η.Π.Α. εξουσιοδότησε το Περιφερειακό Δικαστήριο του Ιλινόις, να μην επιβάλλει τη θανατική ποινή. Βέβαια, σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος δεν συνεχίσει τη συνεργασία με τις αρχές των Η.Π.Α., οι παραπάνω όροι θα παύσουν να ισχύουν...σε ότι αφορά στο θέμα της εκδοχής του σε χώρες όπως αυτές του Πακιστάν, της Ινδίας και της Δανίας, αποφασίζεται ότι αυτός δεν θα εκδοθεί για τα αδικήματα που περιλαμβάνονται στην παρούσα συμφωνία...ο κατηγορούμενος συμφωνεί ότι θα συνεργαστεί με πλήρη βούληση σε κάθε θέμα που θα του ζητηθεί από τους εκπροσώπους του Γενικού Εισαγγελέα. Η συνεργασία αυτή θα περιλαμβάνει την παροχή πλήρους και αληθούς πληροφόρησης σε κάθε στάδιο της έρευνας και της προ-δικαστικής διαδικασίας...ο κατηγορούμενος συμφωνεί ότι καθοδηγούμενος από τον Γενικό εισαγγελέα θα συμμετέχει σε διαδικασίες αφενημέρωσης (“debriefing”) με σκοπό τη συγκέντρωση πληροφόρησης (“Intelligence”) ή πληροφοριών χρήσιμων για την εθνική ασφάλεια. Επίσης συμφωνεί ότι όταν του ζητηθεί από την ίδια αρχή, θα συμμετέχει και θα καταθέσει στο πλαίσιο δικαστικών διαδικασιών τρίτων χωρών, οι οποίες όμως θα διεξαχθούν σε έδαφος Η.Π.Α. και θα πραγματοποιηθούν με τη μορφή τηλεδιάσκεψης (“deposition-videoconference”) ή μέσω αιτημάτων δικαστικής συνδρομής. Ο κατηγορούμενος συμφωνεί για την αναβολή της καταδίκης του έως την ολοκλήρωση της συνεργασίας του».*⁵⁷

Από την παραπάνω λεπτομερή συμφωνία καταδεικνύεται η αξία του Headley ως «πηγής πληροφοριών», άρα και η χρησιμότητά του για οποιαδήποτε χώρα τον είχε υπό κράτηση. Επιπλέον, οι όροι συνεργασίας του με αρχές της αλλοδαπής και συγκεκριμένα, η εξέτασή του μόνο ύστερα από έγκριση του Γενικού Εισαγγελέα των Η.Π.Α. και αποκλειστικά σε αμερικανικό έδαφος, έδειξαν από πολύ νωρίς την πρόθεση

⁵⁷United States District Court, Northern District Court of Illinois, Eastern Division, United States of America, Decision No. 09 CR 830-3, Judge Harry D. Leinenweber, online available at: http://www.thehindu.com/multimedia/archive/00069/Plea_Agreement_69179a.pdf, accessed on 20.03.2016.

των Η.Π.Α. να «προστατέψουν» την πολύτιμη πηγή τους και σε κάθε περίπτωση να ελέγξουν αποτελεσματικά την πρόσβαση άλλων χωρών και ειδικά της Ινδίας.

Η Carrie Johnson της “Washington Post” σχολίασε ότι ο Headley εύκολα αποδέχθηκε την ενοχή του για δώδεκα κατηγορίες και συμφώνησε να βοηθήσει τις δικαστικές και διωκτικές αρχές των Η.Π.Α., ώστε να εντοπίσουν και άλλους πιθανούς τρομοκράτες ανά τον κόσμο. Εξάλλου από την πρώτη στιγμή θεωρήθηκε ως ένας από τους πιο επικίνδυνους τρομοκράτες που συνελήφθησαν ποτέ επί αμερικανικού εδάφους, ενώ οι γνώσεις και οι πληροφορίες που θα μπορούσε να έχει ήταν σημαντικότερες. Κατά τον ίδιο τον Γενικό Εισαγγελέα που προχώρησε στη συμφωνία μαζί του, τον Eric H. Holder Jr., ο διακανονισμός με τον Headley ήταν ένας τρόπος να αποδοθεί δικαιοσύνη, αλλά και να εξασφαλιστεί κρίσιμη και ασφαλής πληροφόρηση για τρομοκρατικές δραστηριότητες, με τη χρήση κάθε δυνατού μέσου και εργαλείου, ώστε να αντιμετωπισθεί η τρομοκρατία τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό των Η.Π.Α.⁵⁸ Ο John Theis, ένας από τους δικηγόρους του Headley, επισήμανε ότι ο πελάτης του συνεργάστηκε από την πρώτη ημέρα της σύλληψής του και μάλιστα παρείχε σημαντικές πληροφορίες όχι μόνο για τη συγκεκριμένη υπόθεση, αλλά και για άλλες, καθώς έδωσε πληροφορίες για στόχους της Al-Qaeda, οι οποίες μπορεί να έσωσαν ζωές σε Ινδία και Πακιστάν.⁵⁹

Ινδική αντίδραση

Η ινδική πλευρά δεν είδε με μεγάλη έκπληξη τη συμφωνία που επήλθε μεταξύ Headley και της κυβέρνησης των Η.Π.Α. Άλλωστε τέτοιου είδους συμφωνίες θεωρούνταν από τους Ινδούς συνηθισμένες για το άτομο αυτό, καθώς όταν στο παρελθόν συνελήφθη για διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, υποτίθεται ότι έδωσε τόσες πληροφορίες για τους Πακιστανούς προμηθευτές του ώστε να λάβει ιδιαίτερα μειωμένες ποινές. Έτσι και στην προκειμένη περίπτωση, καταθέτοντας εναντίον του συγκατηγορουμένου του Tahawwur Hussain Rana, ενός επιχειρηματία του Chicago πακιστανικής καταγωγής, εξασφάλισε την εξαίρεσή του από τη θανατική ποινή.

⁵⁸Johnson Carrie, *U.S. Citizen David Coleman Headley Admits Role in Mumbai Attacks*, The Washington Post, 19/03/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/03/18/AR2010031805407.html>, accessed on 20.03.2016.

⁵⁹Ibid

Το ινδικό τηλεοπτικό δίκτυο NDTV μετά την επίτευξη της συμφωνίας έκανε λόγο για εικασίες που μετατρέπονταν σε πραγματικότητα: «*Η δήλωση ενοχής από τον Headley ήταν στην πραγματικότητα μια διαπραγματευτική τακτική για να επιτευχθεί ελαφρότερη ποινή. Σε αντάλλαγμα θα δώσει πληροφορίες που θα συνεισφέρουν σε εξάρθρωση ακόμα μεγαλύτερων υποθέσεων*». ⁶⁰ Αυτό το γεγονός λοιπόν, ενδυνάμωσε την άποψη ότι ο εν λόγω ήταν κάποτε πράκτορας των Η.Π.Α., ο οποίος κάποτε μετατράπηκε σε διπλό και συμμετείχε σε τρομοκρατικά δίκτυα, οι Αμερικανοί έτσι θα έπρεπε να τον κρατήσουν κοντά τους ώστε να αποφύγουν μετάδοση πληροφοριών σε μη επιθυμητούς αποδέκτες (“prevent him from spilling the beans”). Άλλωστε διάχυτη ήταν η αντίληψη στην ινδική πλευρά, ότι το FBI είχε στο στόχαστρό του τον Headley τουλάχιστον ένα χρόνο πριν τις επιθέσεις και δεν μοιράστηκε πλήρως τις πληροφορίες του. Σε αυτό το πλαίσιο παρατέθηκε και η γνώμη ενός από τους επιζώντες των χτυπημάτων της 26/11/2008, του Brisham Mansukhani, κατά τον οποίον: «*Ο Headley πιθανότατα ήταν πράκτορας της CIA και μετατράπηκε σε διπλό όταν εργαζόταν στο Πακιστάν για την DEA. Οι Αμερικανοί ξεκάθαρα τον είχαν χρησιμοποιήσει στο παρελθόν και θα συνεχίσουν να το κάνουν*». ⁶¹

Σημεία τριβής Η.Π.Α. – Ινδίας: Έκδοση ή ανάκριση επί αμερικανικού εδάφους;

Σε κάθε περίπτωση, οι ινδικές αρχές ήθελαν διακαώς να έχουν πρόσβαση στο άτομο αυτό, ανεξάρτητα από τα κίνητρα της δράσης του, καθώς αποτελούσε εξίσου καλή πληγή πληροφόρησης και για τη χώρα τους, ίσως και κρισιμότερη από ότι για τις Η.Π.Α. Έτσι η έκδοσή του στην Ινδία υπήρξε εξαρχής ένα από τα κύρια αιτήματα, παρά το γεγονός ότι χαρακτηρίστηκε από την αμερικάνικη πλευρά, ως «βεβιασμένη επιλογή». Τους Ινδούς σε πρώτη φάση δεν καθησύχασαν ούτε διαβεβαιώσεις των Η.Π.Α., όπως αυτή του Ashley J. Tellis, ειδικού σε θέματα εξωτερικής πολιτικής του “Carnegie Endowment for International Peace”, περί διαφάνειας των διαδικασιών και πλήρους ανταλλαγής των παρεχόμενων από τον Headley Πληροφοριών. ⁶² Το γεγονός της απαλλαγής του Headley από τη θανατική ποινή, αλλά και η κράτησή του στις

⁶⁰NDTV, *Headley Guilty: Why The Plea Deal?*, 19/03/2010, online available at: <http://www.ndtv.com/india-news/headley-guilty-why-the-plea-deal-413125>, accessed on 20.03.2016.

⁶¹Ibid

⁶²The India Tribune, *Terrorist David Headley Undercover Agent for America? Guilty Plea on All 12 Counts*, 24/03/2010, online available at: <http://indiatribune.com/terrorist-david-headley-undercover-agent-for-america-guilty-plea-on-all-12-counts/>, accessed on 20.03.2016.

Η.Π.Α., χωρίς την πρόθεση έκδοσής του στην Ινδία, καλλιέργησαν και πάλι ένα κλίμα καχυποψίας μεταξύ των δύο χωρών. Μάλιστα, το γεγονός ότι οι Αμερικανοί δεν διευκρίνισαν από την αρχή το εάν η Ινδία θα έχει πρόσβαση σε αυτόν και σε θετική περίπτωση υπό ποιες συνθήκες, πυροδότησε και πάλι έναν «πόλεμο αλληλοκατηγοριών» καθώς και διπλωματική ένταση.

Η Ινδία εξαρχής απαίτησε απεριορίστη πρόσβαση στον Headley και στο βαθμό που αυτή η πρόσβαση θα συνεπαγόταν μια απευθείας ανάκρισή του, προκλήθηκε μια αξιοσημείωτη διπλωματική κόντρα, καθώς κατά την ινδική πλευρά, οι Αμερικανοί διπλωμάτες έδιναν αντικρουόμενες πληροφορίες για το εάν οι Ινδοί θα μπορούσαν να τον ανακρίνουν ή όχι. Ινδοί αξιωματούχοι όπως ο Lalit Mansingh, πρώην πρέσβης στις Η.Π.Α., εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους για το γεγονός ότι οι Αμερικανοί κράτησαν σε απόσταση τον Headley από τη στιγμή της σύλληψής του: *«Στην Ινδία υπάρχει ακόμη καχυποψία για το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. δεν συνεργάζονται μαζί μας πλήρως και ειλικρινώς σε θέματα τρομοκρατίας. Η Ουάσινγκτον θα πρέπει να διευκρινίσει το ζήτημα αυτό το συντομότερο δυνατόν, ώστε να μην προκληθεί σοβαρό πολιτικό επεισόδιο»*.⁶³ Ασκήθηκε λοιπόν πίεση στις Η.Π.Α. όχι μόνο για πρόσβαση στον κρατούμενο δράστη, αλλά και για την έκδοσή του στην Ινδία, πράγμα βέβαια δύσκολο έως αδύνατο, εφόσον στη συμφωνία του με την κυβέρνηση των Η.Π.Α. είχε αποκλειστεί το ενδεχόμενο έκδοσης σε άλλη χώρα. Στο σημείο αυτό επομένως επήλθε ένα ακόμη σημείο τριβής μεταξύ των σχέσεων των δύο χωρών, αφού υποστηρίχθηκε πως το FBI είχε λάβει άμεσα πρόσβαση και ανέκρινε τον μοναδικό εν ζωή συμμετέχοντα στις επιθέσεις της Βομβάης Ajmal Amir Kasab, τον Δεκέμβριο του 2008.⁶⁴

Σχετικά με την στάση των Αμερικανών για την ανταλλαγή πληροφοριών και την πρόσβαση σε αυτές μέσω των ανακρίσεων των δραστών των τρομοκρατικών επιθέσεων, ο Barkha Dutt, Ινδός δημοσιογράφος υποστήριξε τα εξής: *«Λόγω της απώλειας της ζωής έξι Αμερικανών κατά τις επιθέσεις της Βομβάης, το FBI θεώρησε αυτόματα πως είχε αυτονόητο δικαίωμα να συναντήσει τον Kasab. Ο φόνος εκατοντάδων Ινδών στην ίδια επίθεση, προφανώς δεν μας δίνει το ίδιο δικαίωμα. Είμαστε όμως*

⁶³Wax Emily, *India Pushes for Access to Headley, Pakistani American Tied to Mumbai Plot*, The Washington Post, 27/03/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/03/26/AR2010032602916.html> accessed 11/11/2015, accessed on 11.11.2015.

⁶⁴Ibid

*ικανοποιημένοι που ο Headley λόγω της συμφωνίας που έκανε θα μπορέσει κάποια στιγμή να καταθέσει σε δίκη μέσω τηλεδιάσκεψης. Τι αστείο...».*⁶⁵

Με αυτά τα δεδομένα, κάποιιοι από την πλευρά των Η.Π.Α. εξέφρασαν την άποψη ότι η Ινδία δικαιούταν να αποκτήσει πρόσβαση στον Headley και τουλάχιστον σε ένα κομμάτι των πληροφοριών που αυτός κατείχε, έτσι η Lisa Curtis, ερευνήτρια του “Heritage Foundation” της Ουάσινγκτον, υποστήριξε ότι: «Εάν το παπούτσι βρισκόταν στο άλλο πόδι και οι ινδικές αρχές είχαν υπό την κράτησή τους έναν τρομοκράτη που εμπλεκόταν σε χτύπημα στις Η.Π.Α., η Ουάσινγκτον δίχως αμφιβολία θα περίμενε να της δοθεί άμεση και απευθείας πρόσβαση σε αυτόν. Κατά αυτόν τον τρόπο, η Ινδία δικαιολογείται να αναμένει την απευθείας ανάκριση του David Headley. Μέχρι να της δοθεί πρόσβαση, θα υπάρχει υποβόσκουσα καχυποψία ότι οι Η.Π.Α. προσπαθούν να συγκαλύψουν κάτι».⁶⁶

Προβληματική συνεργασία μεταξύ: FBI – IB & RAW

Οι Ινδοί παρόλο το κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης που συνέχισε να υπάρχει πραγματοποίησαν απόπειρες να δουν από κοντά τον Headley και φυσικά δεν σταμάτησαν να ασκούν πιέσεις στην αμερικάνικη πλευρά. Ένα από τα αρκετά δείγματα της έντασης που υπήρξε μεταξύ των δύο χωρών, ήταν η αποτυχία ενός κλιμακίου αξιωματούχων των ινδικών υπηρεσιών ασφαλείας, να εξασφαλίσει πρόσβαση στον κρατούμενο, κατά τον Νοέμβριο του 2009. Τα στελέχη λοιπόν της ομάδας αυτής που προέρχονταν από το “Intelligence Bureau” (IB) και την ινδική υπηρεσία πληροφοριών (RAW), έπειτα από μια εβδομάδα παραμονής στην Ουάσινγκτον, δεν κατόρθωσαν να έρθουν πρόσωπο με πρόσωπο με τον Headley και αποχώρησαν απόλυτα απογοητευμένοι. Κατά τις διατυπώσεις τους, οι Αμερικανοί έθεσαν «γραφειοκρατικά» και «διαδικαστικά» εμπόδια ως τους κύριους λόγους για τη πραγματοποίηση της πολυπόθητης συνάντησης. Ενώ λοιπόν ήταν προγραμματισμένο την 02/11/2009 να μεταβούν σε κατάσταση κράτησης του Chicago όπου και κρατούνταν ο Headley μαζί

⁶⁵Ibid

⁶⁶Wax Emily, *India Pushes for Access to Headley, Pakistani American Tied to Mumbai Plot*, The Washington Post 27/03/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/03/26/AR2010032602916.html>, accessed on 11/11/2015.

με τον συνεργό του Tahawwur Hussain Rana, η επίσκεψη ακυρώθηκε με διάφορες προφάσεις.⁶⁷

Κατά τη διάρκεια της παραμονής της ινδικής ομάδας στις Η.Π.Α., τα στελέχη της είχαν αρκετές επαφές με ομολόγους τους του FBI και μοιράστηκαν κάποια στοιχεία που προέκυπταν από τις έως τότε έρευνές τους. Βέβαια όταν έφθασε η στιγμή κατά την οποίαν ζητήθηκε από τους Ινδούς να ανακρίνουν τον ίδιο τον Headley, το FBI αρνήθηκε, καθώς σύμφωνα με πηγές δεν θα μπορούσε να επιτρέψει σε μια ξένη υπηρεσία την πρόσβαση σε αυτό το άτομο, χωρίς πρώτα να έχει ολοκληρώσει τη δική του έρευνα και συλλογή πληροφοριών.⁶⁸ Καθώς η Ινδία μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν πέτυχε την πρόσβαση που επιθυμούσε, αποπειράθηκε να συνομιλήσει με δύο πρώην συζύγους του Headley. Αυτό θα πραγματοποιούνταν, μέσω του FBI το οποίο είχε έρθει ήδη σε επαφή μαζί τους και υποτίθεται πως είχε ως ένα βαθμό μοιραστεί τις πληροφορίες που αποκόμιζε με τους Ινδούς. Κατά την ινδική πλευρά, η πρόσβαση στις παραπάνω γυναίκες δεν θα έπρεπε να είναι δύσκολη, καθώς αντίθετα με τον πρώην σύζυγό τους, δεν βρίσκονταν υπό κράτηση. Επρόκειτο λοιπόν, για τη Shazia η οποία ζούσε με τα παιδιά του Headley στο Chicago και για την πρώτη σύζυγό του, η οποία αφότου πήρε διαζύγιο εγκαταστάθηκε στην κομητεία του Chester. Αμφότερες φάνηκε πως δεν είχαν ιδιαίτερη εμπλοκή με τη δράση του άντρα τους και πιθανότατα δεν τον συνόδευσαν ποτέ στο εξωτερικό. Παρόλα αυτά οι Ινδοί θεώρησαν χρήσιμη την ανάκρισή τους, η οποία ωστόσο δεν έλαβε χώρα ποτέ, για λόγους που δεν διευκρινίστηκαν.⁶⁹

Έπειτα από όλα αυτά, οι Αμερικανοί τήρησαν ηπιότερη στάση και σε αρκετές περιπτώσεις άφησαν να εννοηθεί ότι μελλοντικά θα επέτρεπαν την ανάκριση του Headley από Ινδούς ερευνητές. Μάλιστα αυτές οι δηλώσεις έλαβαν χώρα έπειτα από τη συνάντηση που είχαν οι πρόεδροι Obama και Singh, οπότε και αποφασίστηκε η αποστολή στην Ινδία, υψηλόβαθμου κλιμακίου του FBI, προκειμένου να προβεί σε ανταλλαγή πληροφοριών και να συνδράμει στις τοπικές έρευνες. Βέβαια, ο Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας της Ινδίας, M.K. Narayanan εξέφρασε κάποιες αμφιβολίες για το

⁶⁷NDTV, *Indian Team not Allowed to Interrogate Headley*, 10/11/2009, online available at: <http://www.ndtv.com/india-news/indian-team-not-allowed-to-interrogate-headley-404626>, accessed on 20.03.2016.

⁶⁸Geo TV, *Indian Officers Return Without Quizzing Headley*, 11/11/2009, online available at: <http://www.geo.tv/11-11-2009/52736.htm>, accessed on 11/11/2015.

⁶⁹Mohan Vishwa, *India Seeks Access to Headley's Wife, Ex-Wife*, The Times of India, 19/03/2010, online available at: <http://timesofindia.indiatimes.com/india/India-seeks-access-to-Headleys-wife-ex-wife/articleshow/5699559.cms>, accessed on 12.11.2015.

κατά πόσο τα μέλη του FBI θα παρείχαν ουσιαστικές πληροφορίες για τους Headley και Rana και μιλώντας σκωπτικά είπε: «Για να δούμε λοιπόν τι είδους πληροφορίες θα μοιραστούν μαζί μας οι Αμερικανοί...». ⁷⁰

Έκδοση στην Ινδία: Ζημιογόνα για τα συμφέροντα των Η.Π.Α.

Σε κάθε περίπτωση, καθώς πέρασε κάποιο χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι Η.Π.Α. είχαν υπό την κράτησή τους τον Headley και επομένως μπορούσαν απερίσπαστοι να αλιεύσουν τις πληροφορίες που τους ενδιέφεραν, επανέφεραν το ενδεχόμενο της απευθείας πρόσβασης των Ινδών στο άτομο αυτό. Ωστόσο αυτό που κατηγορηματικά αρνήθηκαν ήταν η πιθανότητα της έκδοσής του στην Ινδία.

Κατά τον αναπληρωτή Υπουργό Εξωτερικών Robert Blake, η συμφωνία που είχε συναφθεί μεταξύ της κυβέρνησης των Η.Π.Α. και του εκζητούμενου από την Ινδία, δεν επέτρεπε την εκδίκαση της υπόθεσής του από τρίτες χώρες για τις ίδιες κατηγορίες, πρακτικά λοιπόν η μεταφορά του εκεί γινόταν αδύνατη: «Μέρος της συμφωνίας ήταν το ότι οι Η.Π.Α. δεν θα προχωρήσουν σε έκδοση του Headley, στην Ινδία, στο Πακιστάν ή στη Δανία, για τα αδικήματα για τα οποία δήλωσε ένοχος...δεν θέλω να σχολιάσω κάτι άλλο σχετικό και μάλιστα περί της πιθανότητας μελλοντικής έκδοσης του ατόμου, τουλάχιστον όμως για τις παρούσες κατηγορίες, αυτό δεν μπορεί να συμβεί...παρόλα αυτά η Ινδία θα έχει πλήρη πρόσβαση για να ανακρίνει τον Headley στο πλαίσιο της έρευνας που αυτή διενεργεί». ⁷¹

Ο Ινδός Υπουργός Εσωτερικών, σχολιάζοντας τα παραπάνω, έκανε λόγο για τη συμφωνία που πέτυχε ο Headley με τις Η.Π.Α. και σε γενικές γραμμές υπαινίχθηκε ότι ήταν τουλάχιστον ύποπτη, ιδίως για το ρόλο που μπορεί να έπαιξαν στην περίπτωση του, κράτη όπως το Πακιστάν: «Η συμφωνία του Headley με το ομοσπονδιακό δικαστήριο των Η.Π.Α. αποτελεί ένα δριμύ κατηγορητήριο για το ρόλο που διαδραμάτισαν στις επιθέσεις της Βομβάης άλλοι παράγοντες, προερχόμενοι από το

⁷⁰The Hindu, *India Likely to Gain Access to Headley, Rana After Indictment*, 29/11/2009, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/india-likely-to-gain-access-to-headley-rana-after-indictment/article56917.ece>, accessed on 12.11.2015.

⁷¹VOA News, *U.S. Promises India Full Access to Mumbai Attack Planner*, 19/03/2010, online available at: <http://m.voanews.com/a/us-promises-india-full-access-to-mumbai-attack-planner--88719992/114419.html>, accessed on 12.11.2015.

*Πακιστάν. Τίποτα δεν θα ικανοποιήσει την Ινδία, παρά οι υπαίτιοι να προσέλθουν και να δικαστούν».*⁷²

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον τρόπο που οι Η.Π.Α. χειρίστηκαν την υπόθεση του Headley ως παρόχου κρίσιμων πληροφοριών, σε συνδυασμό με τη μη έκδοσή του στην Ινδία, φαίνεται να έχει η πληροφορία που δημοσίευσαν το 2011 οι “Times of India”. Το ρεπορτάζ τους βασίστηκε σε διαρροές από τα “Wiki Leaks”, κατά τις οποίες τον Δεκέμβριο του 2009, ο Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας της Ινδίας, M.K. Narayanan φαινόταν να ευθυγραμμίζεται με τα αμερικανικά αιτήματα περί μη επιμονής της ινδικής πλευράς για έκδοση του Headley.

Πιο συγκεκριμένα υποτίθεται πως ο ίδιος ο Ινδός αξιωματούχος υποστήριζε ότι για εκείνη τη χρονική στιγμή το αίτημα για έκδοση γινόταν περισσότερο για λόγους εσωτερικής κατανάλωσης και ότι κατανοούσε την ανάγκη της αμερικανικής πλευράς για πληροφόρηση. Κατά την ίδια πάντοτε πηγή, σε τηλεφωνική συνομιλία που είχε ο Narayanan με τον πρέσβη των Η.Π.Α. στην Ινδία Roemer, ο τελευταίος του επισήμανε τα εξής: «Οι Η.Π.Α. θέλουν να εξασφαλίσουν κρίσιμες πληροφορίες από τον Headley, αλλά αυτός μπορεί να μη συνεργαστεί λόγω της επιμονής της Ινδίας για έκδοσή του. Η απειλή έκδοσης στην Ινδία θα μπορούσε να θέσει τέρμα στην παροχή πληροφοριών και έτσι τα συμφέροντα των Η.Π.Α. να πληγούν...εάν ο Headley καταδικαστεί, ένα αίτημα έκδοσης από την Ινδία θα μπορούσε να ληφθεί υπόψιν μόνο μετά την έκτιση της ποινής σε αμερικανικό έδαφος, έπειτα από δεκαετίες και τελικά ίσως και ποτέ...».⁷³ Πέρα από τα παραπάνω ο Roemer φαίνεται πως παραπονέθηκε για τη διαρροή από την ινδική πλευρά, παρεχόμενων πληροφοριών σχετικές με την υπόθεση του κρατούμενου από τις αμερικανικές αρχές: «Η μη διακριτικότητα της ινδικής κυβέρνησης σε ότι αφορά στην προστασία ευαίσθητων πληροφοριών από την έκθεση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θα μπορούσε να διακινδυνεύσει τις προερχόμενες από το FBI πληροφορίες προς τις ινδικές υπηρεσίες και τελικά να εμποδίσει την περαιτέρω συνεργασία του Headley».⁷⁴

Ανεξάρτητα λοιπόν εάν οι παραπάνω διαρροές αντανακλούν ακριβώς τα πραγματικά περιστατικά ή όχι, είναι προφανής η σημασία που απέδιδαν οι Η.Π.Α. στον κρατούμενό τους ως πηγή πληροφόρησης. Κατ'επέκταση θα ήταν ουσιαστικά αδύνατο

⁷²Ibid

⁷³India TV News, *India Was Never Serious about Headley Extradition: U.S. Cable*, 04/09/2011, online available at: <http://www.indiatvnews.com/news/india/india-was-never-serious-about-headley-extradition-us-cable-10447.html>, accessed on 12.11.2015.

⁷⁴Ibid

να τον παραδώσουν στα χέρια των Ινδών, δεδομένης της «αξίας» του και στην καλύτερη περίπτωση θα μπορούσαν να επιτρέψουν μια περιορισμένη συνάντησή του με Ινδούς αξιωματούχους, εάν η άλλη πλευρά υποχωρούσε σε κάποιες απαιτήσεις της. Γενικά, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο οι Η.Π.Α. είναι γεγονός ότι σε μεγάλο βαθμό προστάτευσαν τον Headley, υπό την έννοια ότι δεν τον εξέθεσαν άμεσα σε πρόσβαση των Ινδών ερευνητών και φυσικά σε καμία περίπτωση δεν επέτρεψαν την έξοδό του από τη χώρα και την υποβολή του σε δίκη σε ινδικό έδαφος, όπου θα μπορούσε καταρχήν να ανακριθεί με τρόπο αποτελεσματικό και κατά δεύτερον να αντιμετωπίσει μια δικαστική διαδικασία που πιθανότατα θα είχε ως αποτέλεσμα τη θανατική καταδίκη, αφού βέβαια προηγουμένως είχαν αντληθεί όλες οι επιθυμητές πληροφορίες από τους Ινδούς, ακόμη και κάποιες που ίσως θα έφερναν σε δύσκολη θέση τις Η.Π.Α.

Πρόσβαση υπό περιορισμούς της ΝΙΑ και της Ινδικής Αστυνομίας στον Headley

Τελικώς οι Η.Π.Α. έπειτα από παρέλευση χρονικού διαστήματος μεγαλύτερου των δύο ετών από τη σύλληψη του David Headley, αποφάσισε να επιτρέψει την απευθείας πρόσβαση σε αυτόν. Τον Ιούνιο του 2010 κατόπιν σχετικής συμφωνίας των δύο κρατών, κατέφθασε στις Η.Π.Α., τετραμελής ομάδα ερευνητών, με επικεφαλής τον Loknath Behera, στέλεχος της ινδικής “National Investigation Agency” (ΝΙΑ), του οποίου το έργο θα συνεπικουρούσαν δύο επιθεωρητές της Ινδικής Αστυνομίας, καθώς και ο ειδικός εισαγγελέας Dayan Krishnan. Η συμφωνία προέβλεπε την παραμονή τους επί οκταήμερο στις Η.Π.Α., όπου και θα ανέκριναν τον David Coleman Headley, σχετικά με το ρόλο του στις επιθέσεις της Βομβάης της 26/11/2008, καθώς και την πιθανή του ανάμιξη σε μια βομβιστική επίθεση σε ένα γερμανικό αρτοποιείο στο Pune της Ινδίας την 13/02/2010. Επιπλέον, θα ζητούσαν από αυτόν λεπτομέρειες για τις διασυνδέσεις του με ηγετικά στελέχη της LeT, καθώς και με αξιωματικούς του πακιστανικού στρατού και της ISI. Τα διαδικαστικά της ανωτέρω ανάκρισης είχαν διευθετηθεί κατά τον Απρίλιο της ίδιας χρονιάς, όταν ο ανώτατος δικαστικός υπάλληλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Ινδίας Gopal Subramaniam επισκέφθηκε

τις Η.Π.Α. και κατόπιν συζητήσεων ήρθε σε τελική συμφωνία με τον Αμερικανό Γενικό Εισαγγελέα Eric Holder.⁷⁵

Η διαδικασία λοιπόν ξεκίνησε στο Ομοσπονδιακό Μητροπολιτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα του Chicago στις 03/06/2010 και τερματίστηκε στις 09/06/2010, με τους Ινδούς ερευνητές να απευθύνουν στον ανακρινόμενο αρκετά ερωτήματα και να παίρνουν ως επί το πλείστον ικανοποιητικές απαντήσεις. Μετά το πέρας της ανάκρισης, ο πρέσβης της Ινδίας στις Η.Π.Α., Meera Shankar δήλωσε τα εξής: «*Η τετραμελής ομάδα της ΝΙΑ τελείωσε τη διαδικασία της ανάκρισης του υπόπτου για τις τρομοκρατικές ενέργειες της Βομβάης David Coleman Headley και επιστρέφει στην Ινδία. Η διαδικασία διήρκεσε αρκετές ημέρες, ξεκινώντας από τις 03/06/2010 και τώρα η ομάδα επιστρέφει μετά από μια χρήσιμη επίσκεψη. Η κυβέρνηση της Ινδίας αποδίδει μεγάλη σημασία στην επίσκεψη αυτή, στο πλαίσιο της διερεύνησης της πλήρους διάστασης των αποτρόπαιων χτυπημάτων της Βομβάης. Η υποστήριξη και συνεργασία από τις Η.Π.Α., εκτιμάται και συμβαδίζει με την δέσμευση των δύο χωρών να ενδυναμώσουν τη συνεργασία τους για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας*».⁷⁶

Ο εκπρόσωπος τύπου του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α., Randal Samborn, έσπευσε να δηλώσει ότι ο Headley απάντησε σε όλες τις ερωτήσεις που του τέθηκαν από τους Ινδούς της ΝΙΑ και μάλιστα δεν υπήρξε από την αμερικανική πλευρά κανένας περιορισμός ως προς αυτές. Παράλληλα έκανε λόγο και για τη συνεργασία Η.Π.Α.-Ινδίας σε θέματα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και εκθείασε την πρόοδο στις σχέσεις των δύο χωρών: «*Ο Headley και ο συνήγορός του συμφώνησαν να συναντηθούν με τους εκπροσώπους της ΝΙΑ και απάντησε σε όλα τα ερωτήματα που του απηύθυναν, κατά τη διάρκεια της ανάκρισης. Περιορισμοί για τα ερωτήματα που θα τίθονταν δεν υπήρξαν...στο πλαίσιο της συνεργασίας και των σχέσεων Η.Π.Α.-Ινδίας στον αγώνα εναντίον της διεθνούς τρομοκρατίας, τα στελέχη των ινδικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου, είχαν πλήρη και απευθείας πρόσβαση στον David Coleman Headley*».⁷⁷

⁷⁵Mahapatra Dhananjay, *Finally NIA to Interrogate Headley*, Times of India, 30/05/2010, online available at: <http://timesofindia.indiatimes.com/india/Finally-NIA-to-interrogate-Headley/articleshow/5989804.cms>, accessed on 12.11.2015.

⁷⁶NDTV, *Indian Team Finishes Headley Interrogation*, 22/06/2010, online available at: <http://www.ndtv.com/india-news/indian-team-finishes-headley-interrogation-420487>, accessed on 12.11.2015.

⁷⁷NDTV, *Headley's Interrogation: There was no Restriction on Questions by NIA, Says U.S.*, 11/06/2010, online available at: <http://www.ndtv.com/india-news/headleys-interrogation-there-was-no-restriction-on-questions-by-nia-says-us-420488>, accessed on 12.11.2015.

Οι δηλώσεις των επισήμων μετά το πέρας της ανάκρισης του Headley επί αμερικανικού εδάφους, όπως άλλωστε προέβλεπε και η συμφωνία που αυτός σύναψε με το κράτος των Η.Π.Α., ήταν αυτές που έπρεπε, από την άποψη ότι όλες οι πλευρές ήταν σχετικά ικανοποιημένες. Οι Η.Π.Α. είχαν κρατήσει και θα συνέχιζαν να κρατούν το άτομο που αποκαλούσαν «θησαυρό πληροφοριών», αποφεύγοντας την έκδοσή του. Η Ινδία τηρουμένων των αναλογιών, αν και δεν θα μπορούσε τόσο εύκολα να εκφραστεί ήταν ίσως λιγότερο ικανοποιημένη. Από τη μια είχε αποκτήσει απευθείας πρόσβαση στον πολυπόθητο στόχο της, από την άλλη όμως είχε οριστικά χάσει την ευκαιρία να τον έχει στο έδαφός της και να τον ανακρίνει χωρίς περιορισμούς και συμφωνίες. Έτσι στο σημείο εκείνο, έστω και μια περιοριστικού τύπου ανάκριση στις Η.Π.Α., ήταν ότι καλύτερο θα μπορούσε να αποκομίσει δεδομένων των συγκυριών.

Θα πρέπει βέβαια να τονιστεί ότι η παραπάνω ανάκριση ήταν περιοριστική από τη φύση της και παρά τα θετικά σχόλια Αμερικανών και Ινδών αξιωματούχων, οι πληροφορίες που θα μπορούσε να απορρέει από αυτήν ήταν εκ των πραγμάτων συγκεκριμένη και οπωσδήποτε όχι ακριβώς αυτό που θα ήθελαν οι Ινδοί, χωρίς όμως να μπορούν να το εκφράσουν επίσημα.

Δεν θα πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι κατά πρώτον, η ανάκριση ή συνέντευξη, έλαβε χώρα σε αμερικάνικο έδαφος, υπαγόμενη έτσι σε αμερικανικό άμεσο και έμμεσο έλεγχο και υποκείμενη στο αμερικάνικο δίκαιο. Επιπλέον, αυτό που δεν τονίστηκε ιδιαίτερα, ήταν η διαρκής παρουσία κατά το σύνολο της διαδικασίας, τόσο του συνηγόρου του Headley, όσο και μελών του FBI, ενώ κάθε πράξη καταγραφής με οπτικοακουστικό υλικό από την ινδική πλευρά, απαγορεύτηκε ρητά.

Η όχι και τόσο «απεριόριστη» πρόσβαση περιγράφεται στην πρώτη παράγραφο της πρώτης σελίδας του σχετικού πορίσματος για τη συνάντηση που συνέταξε το προσωπικό της ΝΙΑ μετά το πέρας αυτής: *«Στον David Coleman Headley, ο οποίος βρίσκεται υπό κράτηση από τις αρχές των Η.Π.Α., δόθηκε πρόσβαση στην ερευνητική ομάδα της ΝΙΑ, από την 03/06/2010 έως και την 09/06/2010. Όλη η διαδικασία έλαβε χώρα παρουσία των συνηγόρων του, εισαγγελέων του FBI, καθώς και άλλων στελεχών της ίδιας υπηρεσίας. Η ομάδα της ΝΙΑ ανέκρινε επί συνολικά 34 ώρες τον ύποπτο. Δεν επιτράπηκε η καταγραφή της διαδικασίας με οπτικοακουστικά μέσα. Κατά τη διάρκεια της ανάκρισης ο Headley συνεργάστηκε με την ομάδα της ΝΙΑ και απάντησε σε όλες τις*

ερωτήσεις που του τέθηκαν, εκτός από εκείνες που αφορούσαν στο οικογενειακό του περιβάλλον».⁷⁸

Η κατάληξη της υπόθεσης

Από το 2010 οπότε και επιτράπηκε από τις Η.Π.Α. η περιορισμένη πρόσβαση των ινδικών αρχών ασφαλείας, στον Headley, μεσολάβησε ένα σημαντικό χρονικό διάστημα, που χαρακτηρίστηκε από στασιμότητα στη συνεργασία των δύο πλευρών.

Τον Ιανουάριο του 2013 ολοκληρώθηκε η αμερικανική δικαστική διαδικασία και το εν λόγω άτομο καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης 35 ετών για το ρόλο που διαδραμάτισε στο τρομοκρατικό χτύπημα της Βομβάης, καθώς και για τη συμμετοχή του σε σχεδιαζόμενη ενέργεια στη Δανία.⁷⁹ Το γεγονός της καταδίκης του, έδωσε την αφορμή για την επανεκκίνηση των συζητήσεων περί έκδοσής του η μη στην Ινδία, ενώ οι αρχές της τελευταίας, για ακόμη μια φορά εξέφρασαν τη δυσπιστία τους προς τους χειρισμούς των Η.Π.Α. και την προοπτική της αποτελεσματικής συνεργασίας στην αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας.⁸⁰

Τον Φεβρουάριο του 2016, επτά χρόνια από τη στιγμή της σύλληψής του στο Σικάγο, επετεύχθη συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών, ώστε ο Headley να καταθέσει στην εν εξελίξει ινδική ακροαματική διαδικασία, όχι όμως αυτοπρόσωπα, αλλά μέσω βίντεο-τηλεδιάσκεψης. Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε με σχετική επιτυχία και οι ινδικές δικαστικές αρχές είχαν την ευκαιρία να εξετάσουν το άτομο, το οποίο όμως βρισκόταν υπό κράτηση σε άγνωστη τοποθεσία των Η.Π.Α.⁸¹ Οπωσδήποτε, η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε μία αξιόλογη πρόοδο, ωστόσο, τόσο το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε για την αποδοχή της ανάκρισης, όσο και τα περιορισμένα στοιχεία που

⁷⁸National Investigation Agency, Government of India, Ministry of Home Affairs, *National Investigation Agency Report on David Coleman Headley*, 10/06/2010, online available at: http://www.investigativeproject.org/documents/case_docs/1602.pdf, accessed on 12.11.2015.

⁷⁹United States Department of Justice, *David Coleman Headley Sentenced to 35 Years in Prison for Role in India and Denmark Terror Plots*, 24.01.2013, online available at: <https://www.fbi.gov/chicago/press-releases/2013/david-coleman-headley-sentenced-to-35-years-in-prison-for-role-in-india-and-denmark-terror-plots>, accessed on 12.11.2016.

⁸⁰Krishnaswami Sridhar, *The David Headley Problem*, *The Diplomat*, 16.02.2013, online available at: <http://thediplomat.com/2013/02/the-david-headley-problem/2/>, accessed on 13.11.2016.

⁸¹Gaikwad Rahi, *26/11 Attacks Case: David Headley to Depose Before Mumbai Court*, *The Hindu*, 07.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/2611-attacks-case-david-headley-to-depose-before-mumbai-court/article8206175.ece?ref=relatedNews>, accessed 13.11.2016.

προσέφερε ο κατηγορούμενος, άφησαν την ινδική πλευρά, ελάχιστα ικανοποιημένη⁸², η οποία εξακολούθησε να πιστεύει ότι το διαφιλονικούμενο άτομο «προστατευόταν» από τις Η.Π.Α., καθώς υπήρξε «διπλός ή τριπλός πράκτορας».⁸³

Σε κάθε περίπτωση, οι Ινδοί μέσω κυρίως της ΝΙΑ, συνέχισαν να επιμένουν για πλήρη και κανονική έκδοση του Headley, ώστε να ολοκληρώσουν την άντληση πληροφοριών, η οποία θα είχε σημαντικές προεκτάσεις για την εθνική ασφάλεια της χώρας τους, ακόμα και για τις διακρατικές σχέσεις με το Πακιστάν.⁸⁴ Το τελευταίο μέχρι στιγμής επεισόδιο στη συνεργασία με το FBI, περιελάμβανε επίσης το 2016, την αποστολή εκ μέρους της αμερικανικής υπηρεσίας, στοιχείων από τη συσκευή κινητής τηλεφωνίας που είχε χρησιμοποιηθεί για τις επικοινωνίες του Headley, αλλά και τη μαγνητοσκόπηση στόχων πριν από την εκδήλωση των τρομοκρατικών επιθέσεων το 2008. Χωρίς αμφιβολία, η παραπάνω εξέλιξη δεν μπορεί να θεωρηθεί αμελητέα και πάλι όμως είναι ενδεικτική της αργής προόδου της συνεργατικής σχέσης FBI & ΝΙΑ, εφόσον τα στοιχεία αυτά είχαν ζητηθεί αρκετά χρόνια πριν.⁸⁵

9.5. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση του χειρισμού της υπόθεσης του David Headley, στο πλαίσιο της τρομοκρατικής επίθεσης στη Βομβάη, αποτελεί ένα συμβάν του οποίου η μελέτη και ανάλυση οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

⁸²Narayanan M.K., *The Things Headley Left Unsaid*, The Hindu, 18.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/todays-paper/tp-opinion/the-things-headley-left-unsaid/article8250137.ece>, accessed on 13.11.2016 και Josy Joseph, “U.S. Knows More About Headley”, The Hindu, 08.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/us-knows-more-about-headley/article8210298.ece?ref=relatedNews>, accessed on 13.11.2016.

⁸³Το ενδεχόμενο του διπλού ή και τριπλού ρόλου του Headley δεν έχει αποκλειστεί ούτε και από μελετητές της αμερικανικής πλευράς, ωστόσο είναι δύσκολο να αποδειχθεί με ακρίβεια το τι σκοπούς εξυπηρετούσε η δράση του. Βλ. Stewart Scott, *Tactical Implications of the Headley Case*, Stratfor, 31.01.2009, online available at: https://www.stratfor.com/weekly/20091216_tactical_implications_headley_case, accessed on 13.11.2016.

⁸⁴Singh Vijaita, *NIA to Press for Headley's Extradition*, The Hindu, 08.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/nia-to-press-for-headleys-extradition/article8210293.ece>, accessed on 13.11.2016.

⁸⁵Singh Vijaita, *U.S. Shares Headley's Phone Details With NIA*, The Hindu, 10.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/U.S.-shares-Headley%E2%80%99s-phone-details-with-NIA/article14071554.ece?ref=relatedNews>, accessed on 13.11.2016.

- Η ισλαμιστική τρομοκρατία, μετά και το χτύπημα της 26/11/2008 στη Βομβάη, συνέχισε να γίνεται αντιληπτή ως μία πρώτη τάξης απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος, όπως διαφάνηκε από τις ενέργειες των Η.Π.Α., καθώς και από το έντονο ενδιαφέρον του Ινδίας.
- Οι μετακινήσεις του David Headley (Η.Π.Α. – Πακιστάν – Ινδία) και των δραστών της κύριας επίθεσης (Πακιστάν - Ινδία), καθώς και η κινητοποίηση των αμερικανικών και ινδικών αρχών για τη διερεύνησή τους, εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υποδεικνύουν την ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης πλέον σε «εσωτερική και εξωτερική».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας από τη διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως το FBI, η “National Investigation Agency” (NIA) και η Ινδική Αστυνομία (IPS), οι οποίες στο πλαίσιο της κρατικής αντιμετώπισης του φαινομένου, ενεπλάκησαν στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.
- Στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, όπως και άλλων απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας, συμμετέχουν από κοινού υπηρεσίες πληροφοριών, με υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Στην περίπτωση των Η.Π.Α. συνεργάστηκαν το FBI, η DEA και η CIA. Σε αυτήν της Ινδίας, η NIA, η IPS, η RAW και το IB. Πέρα από αυτά, υφίστανται και υπηρεσίες που έχουν διφυή χαρακτήρα και συγκεντρώνουν μεγάλο εύρος αρμοδιοτήτων, όπως στις Η.Π.Α. το FBI.
- Όπως αποδείχθηκε και από τον επιχειρησιακό χειρισμό της υπόθεσης, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (παρακολούθηση, υποκλοπές, αποθήκευση πληροφοριών, επεξεργασία, ανάλυση και διανομή), είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιτρομοκρατία.
- Η «ατελής» συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α. και Ινδίας, αποτελεί μία ενδεικτική περίπτωση επιβεβαίωσης των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού). Η κοινή αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, θεωρητικά τουλάχιστον, θα

μπορούσε να είναι ένα καθήκον με προστιθέμενη αξία για δύο κράτη που γενικά δεν χαρακτηρίζονται ως «εχθρικά».

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- Οι Η.Π.Α. στο πλαίσιο άσκησης της εξωτερικής τους πολιτικής, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ευρύτερη περιοχή που περιλαμβάνει το Πακιστάν την Ινδία και το Μπανγκλαντές.
- Με γνώμονα τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα, έχουν διαχρονικά αναπτυχθεί σχέσεις συνεργασίας με το Πακιστάν, και τις υπηρεσίες πληροφοριών του, όπως η “Inter-Services Intelligence” (ISI).
- Το κράτος της Ινδίας γενικά διάκειται εχθρικά απέναντι στο Πακιστάν, το οποίο θεωρεί ως πηγή προβλημάτων για την απειλή που αντιμετωπίζει από την ισλαμιστική τρομοκρατία.
- Το Πακιστάν είναι ένα μουσουλμανικό κράτος, με αντιθετικά συμφέροντα στην περιοχή από την Ινδία. Στο πλαίσιο αυτό δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο συγκαλυμμένης στήριξης ενεργειών που θα μπορούσαν να αποσταθεροποιήσουν τον αντίπαλο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η ανεκτική στάση στην τρομοκρατική οργάνωση “Lashkar-e-Taiba” (LeT), η οποία πραγματοποίησε το χτύπημα στην Βομβάη.
- Ο Αμερικανο-Πακιστανός David Headley που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην προπαρασκευή του παραπάνω χτυπήματος, φαίνεται πως εργαζόταν ως σημαντικός πληροφοριοδότης αρχικά για την αμερικανική DEA και στη συνέχεια πιθανότατα για λογαριασμό και της CIA, παρέχοντας κρίσιμα στοιχεία για διεθνή κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών, αλλά και για τρομοκρατικές ομάδες στο Πακιστάν.
- Το FBI φαίνεται πως δεν αξιολόγησε ή στην χειρότερη περίπτωση, δεν μετέφερε σκόπιμα στην ινδική πλευρά πληροφορίες για εμπλοκή του Headley με την ισλαμιστική τρομοκρατία.
- Συγκεκριμένα, οι Ινδοί δεν ενημερώθηκαν για τις καταγγελίες εις βάρος του, αλλά και τα συνεχιζόμενα ταξίδια σε Πακιστάν και Ινδία.
- Παρά τις υποψίες για συμμετοχή του στην προετοιμασία του χτυπήματος στη Βομβάη, στην ινδική πλευρά, δόθηκαν γενικές προειδοποιήσεις περί αναμονής

χτυπήματος, χωρίς να παρέχονται λεπτομερή στοιχεία, τα οποία κατά πάσα πιθανότητα ήταν διαθέσιμα.

- Μόνο όταν έφθασαν πληροφορίες από το Ηνωμένο Βασίλειο για τη ριζοσπαστική δράση του Headley και την αναμενόμενη δραστηριοποίησή του σε ευρωπαϊκούς στόχους (Δανία), οι Η.Π.Α. ανέλαβαν δράση και συνέλαβαν το άτομο στο αεροδρόμιο του Σικάγο.
- Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι Βρετανοί αν και σύμμαχοι με τους Αμερικανούς, δεν τους παρείχαν εξαρχής όλα τα στοιχεία για τις δραστηριότητες παρακολούθησης εναντίον τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως η LeT.
- Ο David Headley από τη στιγμή της σύλληψής του, θεωρήθηκε ως «θησαυρός πληροφοριών» και έτσι αποκλείστηκε κάθε ενδεχόμενο έκδοσής του στην Ινδία.
- Σε πρώτη φάση και για όσο προφανώς διαρκούσε η διαδικασία ανάκρισης και αφηνιμέρωσής του, δεν επιτράπηκε σε στελέχη υπηρεσιών ασφαλείας της Ινδίας, η συνάντησή μαζί του, ούτε και οι επαφές με πρόσωπα του στενού του κύκλου.
- Έπειτα από ένα έτος, εγκρίθηκε τελικά το αίτημα των Ινδών για εξέταση του ατόμου σε αμερικανικό έδαφος. Ωστόσο η διαδικασία έλαβε χώρα, αφού οι Αμερικανοί είχαν αντλήσει όλες τις χρήσιμες για αυτούς πληροφορίες και έχοντας έρθει σε προδικαστική συμφωνία με τον Headley, προφανώς θα μπορούσαν να ελέγξουν τη ροή πληροφοριών προς την ινδική πλευρά.
- Στη συγκεκριμένη συνάντηση, η συνεργασία μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου των δύο κρατών, παρουσίασε σημαντικούς περιορισμούς, εφόσον η ανάκριση έγινε από στελέχη της ινδικής αστυνομίας και της ΝΙΑ, υπό την έντονη παρουσία του FBI και με αυστηρή προϋπόθεση, την τήρηση συγκεκριμένων κανόνων.
- Από το σημείο αυτό και έπειτα, ακολούθησε ο συνηθισμένος «πόλεμος αλληλοκατηγοριών» (“Blame Game”), μεταξύ Η.Π.Α. και Ινδίας, καθόσον η τελευταία ήταν εμφανώς δυσαρεστημένη από το επίπεδο συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφόρησης των αμερικανικών αρχών.
- Ο Headley καταδικάστηκε από αμερικανικό δικαστήριο σε 35ετή κάθειρξη, αγνοώντας τις ινδικές προσδοκίες για έκδοση και άμεση επαφή μαζί του.

- Η τελευταία παραχώρηση των Η.Π.Α. προς την Ινδία, ήταν η παροχή άδειας για την κατάθεση του ατόμου σε ινδικό δικαστήριο, μέσω τηλεδιάσκεψης, από άγνωστη τοποθεσία σε αμερικανικό έδαφος, οπότε και δεν δόθηκαν κάποια ιδιαίτερα κρίσιμα νέα στοιχεία.
- Το FBI, μόλις το 2016 (με καθυστέρηση 8 ετών) ανταποκρίθηκε σε αίτημα της ΝΙΑ για παροχή στοιχείων από το κινητό τηλέφωνο του Headley. Χρονική στιγμή που ίσως καθιστούσε την πληροφόρηση παρωχημένη.
- Η αμερικανική πλευρά, με τη συμπεριφορά της, έδειξε από την αρχή μέχρι και το τέλος, ότι είχε κάθε όφελος να διατηρήσει την αποκλειστικότητα της πρόσβασης στον David Headley, καθώς θα μπορούσαν να θιγούν ζωτικά της συμφέροντα, τα οποία είχαν να κάνουν τόσο με την αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, όσο και με τη διατήρηση ισορροπιών στις σχέσεις της με Ινδία και Πακιστάν.

Συνεπώς:

- Αμφότερες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές-ομοσπονδιακές υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου (FBI & NIA-IPS), καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Δεν υπήρξε κάποιος εξωτερικός παράγοντας που θα ρύθμιζε τη σχέση των δύο χωρών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.
- Ο γενικός χειρισμός της αμερικανικής πλευράς ως προς την φειδωλή ή περιοριστική παροχή πληροφόρησης και πληροφοριών, αλλά και η μετέπειτα επικριτική στάση της Ινδίας, επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, η υπόθεση του David Headley, θεωρήθηκε από τις Η.Π.Α. ως ζωτικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια, με αποτέλεσμα να μην υπάρξει αρμονική συνεργασία.

- Παρά την ύπαρξη μικρού αριθμού «παικτών» (διμερές επίπεδο), γεγονός που καθιστά τη συνεργασία πιο εύκολη, επικράτησε από τις Η.Π.Α. η λογική του ανταγωνισμού και της έλλειψης εμπιστοσύνης, αντί να πραγματοποιηθεί ένα «ξεκαθάρισμα κανόνων του παιχνιδιού».
- Με δεδομένα τα εθνικά συμφέροντα της στην ευρύτερη περιοχή (περιφέρεια Ινδίας-Πακιστάν), η αμερικανική συμπεριφορά υπήρξε ορθολογική και έδειξε ότι είναι «ευαίσθητη» στο κόστος και στη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος απέναντι σε δύο κράτη εχθρικά μεταξύ τους, φιλικά όμως το καθένα ξεχωριστά προς τις Η.Π.Α.
- Σε καθεστώς διαμάχης και ανταγωνισμού, δύο φιλικά προσκείμενα κράτη, όπως οι Η.Π.Α. και η Ινδία, τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας.
- Οι Η.Π.Α. μη ανταποκρινόμενες στη συνεργασία με την Ινδία, απέδειξαν ότι κομβική σημασία για τις διακρατικές σχέσεις έχει η ισχύς. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί η διεθνής τρομοκρατία να συνιστά κοινή απειλή, ωστόσο πολύ συχνά η αντιμετώπισή της υπόκειται σε ευρύτερους σχεδιασμούς προστασίας της εθνικής ασφάλειας και άσκησης εξωτερικής πολιτικής.
- Η τυχόν εξαπάτηση (“cheating”) που μπορεί να λάβει χώρα είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρχει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους παράγοντες που έλαβαν υπόψιν τους οι Αμερικανοί. Δεν ενημέρωσαν πλήρως λοιπόν τους Ινδούς, αφενός για να προστατεύσουν τις πληροφορίες και τις πηγές τους, αφετέρου διότι δεν εμπιστεύονταν τον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης, καθώς ενδεχομένως ο Headley θα τύγχανε μη επιθυμητής αντιμετώπισης, γεγονός που ίσως εξέθετε περεταίρω πτυχές της αμερικανικής πολιτικής.
- Η περιορισμένη συνεργασία από την πλευρά του FBI, δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας και της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών (μέσω απαγόρευσης πρόσβασης ή υπό όρους πρόσβασης στον Headley), εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς

συνεργασίας. Η συμπεριφορά των Η.Π.Α. καθορίστηκε από την τάση απόκτησης συγκριτικού πλεονεκτήματος απέναντι στους Ινδούς, σε θέματα εθνικής ασφάλειας, έναντι της λογικής του κοινού οφέλους από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.

Κεφάλαιο 10°: Η.Π.Α. - Ρωσική Δημοκρατία: Τρομοκρατικό χτύπημα στη Βοστώνη

10.1. Το ιστορικό

Η Επίθεση

Στις 15/04/2013 δύο εκρηκτικοί μηχανισμοί εξεράγησαν κοντά στη γραμμή του τερματισμού του Μαραθωνίου της Βοστώνης, με αποτέλεσμα τρεις άνθρωποι να χάσουν τη ζωή τους και περίπου διακόσιοι να τραυματιστούν. Τα αδέρφια Tamerlan και Dzhokhar Tsarnaev, αναγνωρίστηκαν ως οι κύριοι ύποπτοι του περιστατικού. Έπειτα από εκτεταμένες έρευνες, βρέθηκαν αντιμέτωποι με αστυνομικούς σε περιστατικό στο Watertown της Μασαχουσέτης, κατά τη διάρκεια του οποίου ο Tamerlan έπεσε νεκρός από πυρά, ενώ ο έτερος αδερφός διέφυγε προσωρινά, για να συλληφθεί την αμέσως επόμενη ημέρα.

Μια δεκαετία νωρίτερα, τα δύο αδέρφια είχαν μεταναστεύσει στις Ηνωμένες Πολιτείες από το Κιργιστάν, συνοδεύοντας τους γονείς τους, Anzor και Zubeidat Tsarnaev. Ειδικότερα, το ζεύγος Tsarnaev μαζί με τον Dzhokhar αφίχθησαν στις Η.Π.Α. κατά το έτος 2002, οπότε αιτήθηκαν και έλαβαν άδεια παραμονής. Ο μεγαλύτερος γιος της οικογένειας Tamerlan, μαζί με τις αδερφές του Bella και Ailina Tsarnaeva, έφθασαν στις Η.Π.Α. το 2003 και τελικά όλη η οικογένεια απέκτησε νόμιμο δικαίωμα μόνιμης παραμονής στις Η.Π.Α.¹

Ο μαραθώνιος της Βοστώνης λαμβάνει χώρα κατά παράδοση την “Patriot’s Day”, μια δημόσια αργία της Μασαχουσέτης, προς ανάμνηση των μαχών του “Lexington” και “Concord” της Αμερικανικής Επανάστασης. Στο εν λόγω γεγονός συρρέει πλήθος κόσμου το οποίο συγκεντρώνεται κατά μήκος της διαδρομής από το “Hopkinton” έως τη συνοικία του “Back Bay”. Ο αριθμός των δρομέων που συμμετείχαν στις 15 Απριλίου του 2013 ανήλθε στους 26.000, ενώ ο συνολικός αριθμός των θεατών ήταν ακόμη μεγαλύτερος. Έπειτα από πέντε ώρες αγώνα, ο πρώτος εκρηκτικός μηχανισμός

¹Inspector General of the: Intelligence Community, Central Intelligence Agency, Department of Justice, Department of Homeland Security, *Unclassified Summary of Information Handling and Sharing Prior to the April 15, 2013 Boston Marathon Bombings*, 10 April 2014, online available at: https://www.oig.dhs.gov/assets/Mgmt/2014/OIG_Bos_Marathon_Bom_Rev_Apr14.pdf, accessed on 11.06.2018 σελ. 1.

εξεράγη σε απόσταση μικρότερη του μισού τετραγώνου από τη γραμμή του τερματισμού, στη βόρεια πλευρά της οδού “Boylston”. Αφού πέρασαν 12 περίπου δευτερόλεπτα ένας δεύτερος μηχανισμός πυροδοτήθηκε σε απόσταση 180 μέτρων από τον πρώτο. Άμεσα, τοπικές και ομοσπονδιακές αστυνομικές αρχές έστησαν περίμετρο ασφαλείας και διενέργησαν έρευνα που επεκτάθηκε σε 15 οικοδομικά τετράγωνα. Στις ημέρες που ακολούθησαν, οι αρχές επιβολής του νόμου ζήτησαν τη βοήθεια του κοινού και ειδικότερα αναζήτησαν την ύπαρξη τυχόν φωτογραφιών και υλικού μαγνητοσκόπησης που θα υποβοηθούσαν τις έρευνες. Ταυτόχρονα, αποκαλύφθηκε ότι οι συσκευές που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη βομβιστική επίθεση, δεν ήταν παρά οικιακές καταρόλες μαγειρικής ατμού, οι οποίες είχαν συσκευασθεί με ένα είδος εκρηκτικής ουσίας, καρφιά και ρουλεμάν, τα οποία χρησίμευσαν ως βολίδες κατά τη στιγμή της έκρηξης.² Στις 18 Απριλίου το FBI έδωσε στη δημοσιότητα φωτογραφίες και βίντεο από δύο άνδρες, οι οποίοι προσδιορίστηκαν ως ύποπτοι για τις επιθέσεις και μάλιστα μία φωτογραφία εξ’ αυτών απεικόνιζε έναν άνθρωπο τη στιγμή που τοποθετούσε ένα δέμα στην τοποθεσία που έλαβε χώρα η δεύτερη έκρηξη.³

Το ανθρωποκνηγητό

Μετά την πάροδο μικρού χρονικού διαστήματος από τις δύο εκρήξεις στο Μαραθώνιο, η δολοφονία με πυροβόλο όπλο ενός αστυνομικού στην πανεπιστημιούπολη του “Massachusetts Institute of Technology” (MIT), αλλά και η ένοπλη κλοπή ενός αυτοκινήτου στη συνοικία “Allston” της Βοστώνης, σήμαναν εκ νέου συναγερμό στις αρχές και έντονες υπόνοιες για τυχόν διασύνδεση των δύο αυτών περιστατικών, με τις ανωτέρω βομβιστικές επιθέσεις. Η αστυνομία καταδίωξε το κλεμμένο όχημα έως το προάστιο Watertown, όπου και έπειτα από ανταλλαγή πυροβολισμών ο 26χρονος Tamerlan Tsarnaev διεκομίσθη στο νοσοκομείο βαρύτατα τραυματισμένος για να εκπνεύσει την επόμενη ημέρα. Ο αδερφός του Dzhokhar κατόρθωσε να ξεφύγει από τους αστυνομικούς αφού προηγουμένως τραυμάτισε και ίδιος τον Tamerlan χτυπώντας τον με το παραπάνω όχημα, στην προσπάθεια διαφυγής του.⁴ Ο δεύτερος δράστης συνελήφθη τελικά την επόμενη ημέρα στο ίδιο προάστιο,

²Ibid, σελ. 2.

³Ibid

⁴Ray Michael, *Boston Marathon Bombings of 2013*, Encyclopedia Britannica, online available at: <http://www.britannica.com/event/Boston-Marathon-bombing-of-2013>, accessed on 11.06.2018.

ενώ κρυβόταν σε μια βάρκα που βρισκόταν σε προαύλιο κατοικίας της περιοχής. Ακολούθησε η προσαγωγή του σε δίκη την 08/04/2015, οπότε βρέθηκε αντιμέτωπος με τριάντα κατηγορίες σχετιζόμενες με τις βομβιστικές επιθέσεις, οι μισές από τις οποίες επέσυραν την εσχάτη των ποινών. Την τελευταία δεν την απέφυγε, καθώς την 15/05/2015 ο Dzhokhar Tsarnaev καταδικάστηκε σε θανατική ποινή.⁵

Παρασκήνιο

Η οικογένεια Tsarnaev ήταν Τσετσενικής καταγωγής, αν και ο Tamerlan γεννήθηκε το 1986 στο Κιργιστάν, τόπο κατοικίας τότε των γονέων του. Ενώ ο πατέρας του Tamerlan, Anzor Tsarnaev εργαζόταν στο Κιργιστάν ως κυβερνητικός υπάλληλος απέκτησε και δεύτερο γιο, τον Dzhokhar το έτος 1993. Ωστόσο όταν έχασε το κυβερνητικό του πόστο, επέστρεψε μαζί με την οικογένειά του στο Dagestan, το οποίο αποτελεί μια ημι-αυτόνομη Ρωσική δημοκρατία, συνορεύουσα με την Τσετσενία.⁶

Το 2002 ο Anzor Tsarnaev αιτήθηκε χορήγηση ασύλου στις Η.Π.Α., αφού προηγουμένως είχε αποκτήσει θεώρηση εισόδου για τουριστικούς λόγους. Την επόμενη χρονιά όλη η οικογένεια Tsarnaev βρισκόταν στην Αμερική.⁷ Το 2006 ο Tamerlan απέκτησε άδεια διαμονής στις Η.Π.Α., ενώ ήδη φοιτούσε στο κολλέγιο “Bunker Hill Community” και παράλληλα ασχολούνταν σε αρκετά καλό επίπεδο με το άθλημα της πυγμαχίας. Το 2008 εγκατέλειψε το κολλέγιό του και ήδη διατηρούσε σχέση με την Katherine Russell, από το περιβάλλον της οποίας υπήρξαν διαπιστώσεις ότι αυτός είχε αρχίσει να αποκτά ριζοσπαστικές ισλαμιστικές απόψεις. Το 2009 και αφού είχε κατηγορηθεί για περιπτώσεις βιαιοπραγίας εναντίον της συντρόφου του και άλλων γυναικών, κέρδισε τοπικό τίτλο πυγμαχίας, χωρίς να κατορθώσει να συνεχίσει τη σταδιοδρομία του σε εθνικό επίπεδο. Το 2010 παντρεύτηκε τη σύντροφό του και απέκτησε μία κόρη τη Zahira.⁸ Ο Dzhokhar Tsarnaev, εγγράφηκε στο γυμνάσιο του “Cambridge Rindge” και στα χρόνια φοίτησής του ασχολήθηκε συστηματικά με το άθλημα της πάλης. Το 2011 αποφοίτησε κερδίζοντας μάλιστα και υποτροφία την οποία

⁵Ibid

⁶United States House of Representatives, Committee on Homeland Security, Rep. Michael McCaul , Chairman, House Homeland Security Report, Prepared by the Majority Staff of the Committee on Homeland Security, *The Road to Boston: Counterterrorism Challenges and Lessons from the Marathon Bombings*, March 2014, online available at: https://fas.org/irp/congress/2014_rpt/boston.pdf , accessed on 11.06.2018, σελ. 9.

⁷Ibid

⁸Ibid, σελ. 10.

χρησιμοποίησε για να εισαχθεί στο πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης του “Dartmouth”. Γενικά, οι μαθητικές του επιδόσεις υπήρξαν χαμηλού επιπέδου, ωστόσο η κοινωνικοποίησή του υπήρξε σχετικά φυσιολογική, αν εξαιρέσει κανείς το γεγονός μικρο-παραβατικής συμπεριφοράς, σχετικά με αναφερόμενα περιστατικά χρήσης κάνναβης. Η σχέση του με τον μεγαλύτερο αδερφό του Tamerlan υπήρξε πάντοτε ιδιαίτερα στενή και το 2012 απέκτησε τελικά την αμερικανική υπηκοότητα.⁹

Η οικογένεια των Tsarnaev κατά την παραμονή της στις Η.Π.Α. δεν απέκτησε μεγάλη οικονομική ευμάρεια. Ο Anzor εργάστηκε ως μηχανικός αυτοκινήτων και η σύζυγός του δοκίμασε πλήθος εργασιών προκειμένου να καταφέρει να συντηρήσει τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Ωστόσο, φέρεται να συνελήφθη για υπόθεση μικροκλοπής από ένα κατάστημα στο “Natick” της Μασαχουσέτης. Το ζεύγος των Tsarnaev υποτίθεται ότι κίνησε τις διαδικασίες διαζυγίου κατά την παραμονή του στις Η.Π.Α. και αναφέρθηκε ότι αμφότεροι εγκατέλειψαν τη χώρα σε ημερομηνία προγενέστερη των βομβιστικών επιθέσεων της Βοστώνης.¹⁰

Σημειώνεται ότι για την ερμηνεία του βίου και της πράξεων των δύο προαναφερθέντων δραστών, Αμερικανοί μελετητές έλαβαν σοβαρά υπόψιν τόσο την καταγωγή τους, το θρήσκευμα, όσο και την επικρατούσα κατάσταση στον τόπο από τον οποίο προέρχονταν. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται σε έκθεση επιτροπής, κατά την οποία η περιοχή του Ρωσικού βόρειου Καυκάσου και ειδικότερα αυτή της Τσετσενίας και του Νταγκεστάν, χαρακτηρίζονται ως άκρως επικίνδυνες περιοχές, μαστιζόμενες από τη δράση ισλαμιστικών τρομοκρατικών ομάδων που αντιμάχονται τη ρωσική κυριαρχία. Είναι ενδεικτικό της σοβαρότητας της κατάστασης ότι οι ομάδες αυτές εκτός από την ευθεία αντιπαράθεση με τη Ρωσική Δημοκρατία, έχουν τη δυνατότητα συνεργασίας και επικοινωνίας με άλλες ισλαμικές οργανώσεις ανά τον κόσμο, όπως η “Al-Qaeda”. Άλλωστε, ο επονομαζόμενος ως και «Εμίρης της Al-Qaeda», Ayman al-Zawahiri, συνελήφθη το 1996 στο Νταγκεστάν και κατόπιν απεύθυνε κάλεσμα για μετατροπή της περιοχής αυτής σε «Τζιχαντιστικό παράδεισο».

Πέραν τούτων, Τσετσένοι μαχητές κατά καιρούς έχει αναφερθεί πως μάχονταν στο πλευρό των Ταλιμπάν και της “Al-Qaeda” στο Αφγανιστάν, ενώ ικανός αριθμός τους εκάζεται πως παρέχει συνδρομή σε τρομοκρατικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη Συρία και συνεργάζονται με το Ισλαμικό Κράτος.

⁹Ibid, σελ. 11.

¹⁰Ibid

Επιπρόσθετα, το «Εμιράτο του Καυκάσου» (“Caucasus Emirate”) ή “ΙΚ”, η κυριότερη ισλαμιστική οργάνωση στην περιοχή αυτή, είναι διαβόητη για τις συμμαχίες που έχει συνάψει με άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις. Η τρομοκρατική επίθεση που έλαβε χώρα στη Βοστώνη δεν έχει καταστεί δυνατό να συνδεθεί απευθείας με τη δράση των παραπάνω οργανώσεων της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου, ωστόσο είναι ιδιαίτερα πιθανό οι αδερφοί Tsarnaev να εμπνεύστηκαν πρώτον από τα γενικότερα ιδεώδη του Ισλάμ και δεύτερον από τη δράση ομάδων της Τσετσενίας και του Νταγκεστάν. Σε κάθε περίπτωση, καθοριστική σημασία για την κατανόηση της υπόθεσης κατέχει το ταξίδι που πραγματοποίησε ο Tamerlan Tsarnaev στο Νταγκεστάν, κατά τη διάρκεια του οποίου εικάζεται ότι ήρθε σε επαφή με κάποια μέλη ισλαμιστικών ομάδων (δεν έχει ωστόσο αποδειχθεί από την έως τώρα έρευνα), γεγονός που συνέδραμε στη ριζοσπαστικοποίησή του. Άλλωστε, ο ίδιος ο John Kerry, δήλωσε σε χρόνο μεταγενέστερο των βομβιστικών επιθέσεων, ότι: *«Ο Tamerlan κατά το ταξίδι του στο Νταγκεστάν, είδε και έμαθε πράγματα, που τον έκαναν να επιστρέψει στις Η.Π.Α., με διαμορφωμένη πλέον τη διάθεση να σκοτώσει»*.¹¹

Ταξίδι του Tamerlan Tsarnaev στη Ρωσία

Ο Tamerlan Tsarnaev ταξίδεψε στη Ρωσία τον Ιανουάριο του 2012 και επέστρεψε στις Η.Π.Α. τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Σχετικά με τις λεπτομέρειες αυτού του ταξιδιού το FBI δεν έχει καταλήξει σε οριστικά συμπεράσματα, ωστόσο αξιωματούχοι της υπηρεσίας που ήταν αποσπασμένοι στην πρεσβεία των Η.Π.Α. στη Μόσχα, ανέφεραν ότι προτού αφιχθεί στη Ρωσία ο πατέρας του Anzor Tsarnaev, ο Tamerlan πέρασε κάποιο χρονικό διάστημα με άλλη οικογένεια στην πόλη Makhachkala. Βέβαια δεν εξακριβώθηκε ποτέ τι ακριβώς περιελάμβανε η επίσκεψή του στην παραπάνω οικογένεια, αλλά και το εάν επισκέφθηκε και άλλες περιοχές του Νταγκεστάν ή της Τσετσενίας. Σε κάθε περίπτωση εικάζεται ότι κατά την παραμονή του εκεί πραγματοποίησε επαφές με κάποιους ισλαμιστές μαχητές, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το όνομα του Mahmoud Mansour Nidal.¹²

Ο ανωτέρω φαίνεται πως αποτελούσε σύνδεσμο στρατολόγησης νέων μαχητών και πιθανότατα ο Tamerlan συναντήθηκε αρκετές φορές μαζί του. Μάλιστα μία τυχόν μεταξύ τους συνάντηση δεν αποκλείστηκε και από ρωσικές αστυνομικές πηγές, στις

¹¹United States House of Representatives, (2014), op. cit., σελ. 8.

¹²Ibid, σελ. 14.

οποίες ο Nidal ήταν ιδιαίτερα γνωστός για τη δράση του, μέχρι τουλάχιστον τον θάνατό του, έπειτα από επιχείρηση των τοπικών δυνάμεων ασφαλείας στις 19/05/2012. Οι υποψίες για την παραπάνω σχέση μεταξύ των δύο ανδρών επιβεβαιώθηκαν έπειτα από την επίσκεψη στη Ρωσία αμερικανικής αντιπροσωπείας, αποτελούμενης από τον πρόεδρο της Επιτροπής Εσωτερικής Ασφάλειας McCaul και τον γεροϋσιαστή William Keating. Κατά τα συμπεράσματά τους, ο Tamerlan αποπειράθηκε να εισχωρήσει στις τάξεις των Τσετσένων μαχητών, ωστόσο πιθανόν δεν έγινε αποδεκτός λόγω του αμερικανικού υπόβαθρού του.¹³ Οι επαφές όμως του Tamerlan πιθανότατα είχαν συνέχεια και κατά ρωσικές ειδησεογραφικές πηγές συνάντησε και έτερο άτομο με εξτρεμιστικές τάσεις, τον канаδικής υπηκοότητας William Plotnikov. Το εν λόγω άτομο γεννήθηκε στη Ρωσία, μεγάλωσε όμως στον Καναδά όπου και το 2009 προσηλυτίστηκε στο Ισλάμ. Την επόμενη χρονιά εγκατέλειψε τον Καναδά για το Νταγκεστάν, προκειμένου να προσχωρήσει σε τοπική οργάνωση. Η δράση του έλαβε τέλος την 14/07/2012 οπότε και σκοτώθηκε σε ανταλλαγή πυροβολισμών με τις Ρωσικές δυνάμεις ασφαλείας.¹⁴

Για το παραπάνω περιγραφόμενο ταξίδι του Tamerlan Tsarnaev στο Νταγκεστάν, αλλά και τις υποτιθέμενες συναντήσεις του, είναι δύσκολο να καταλήξει κανείς σε ασφαλή συμπεράσματα, καθώς τα στοιχεία πολλές φορές υπήρξαν ανεπαρκή. Ωστόσο είναι βέβαιο ότι με τον έναν ή τον άλλο τρόπο η όλη διαδικασία συνέβαλλε στην τραγική κατάληξη των βομβιστικών επιθέσεων της Βοστώνης.¹⁵

Περαιτέρω εξέλιξη της υπόθεσης

Στις 01/05/2013 οι ερευνητές ανακοίνωσαν τη σύλληψη τριών ακόμη ατόμων που σχετίζονταν ιδίως με τον Dzhokhar Tsarnaev. Ένας εξ' αυτών ήταν ο Robel Philipos, ο οποίος ήταν Αμερικανός υπήκοος και κατηγορήθηκε για ψευδή κατάθεση. Οι υπόλοιποι ήταν οι Azamat Tazhayakov και Dias Kadyrbayev, υπήκοοι Καζακστάν, οι οποίοι διέμεναν στις Η.Π.Α. για σπουδές. Πιο ενδιαφέρουσα όμως υπήρξε η περίπτωση ενός άλλου ατόμου του Ibragim Todashev, γεννημένου στο Grozny της Τσετσενίας, ο οποίος ανακρίθηκε πολλές φορές για τις σχέσεις που είχε αναπτύξει με τον Tamerlan Tsarnaev. Ειδικότερα, οι ερευνητές είχαν έντονες υποψίες ότι οι δύο άνδρες την

¹³Ibid

¹⁴Ibid, σελ. 15.

¹⁵Ibid

11/09/2011 είχαν διαπράξει τριπλή ανθρωποκτονία, ο τρόπος εκτέλεσης της οποίας παρέπεμπε σε αντιγραφή μεθόδων ισλαμιστικών οργανώσεων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον συμβολισμό της ημερομηνίας διάπραξης του εγκλήματος, οδήγησαν σε εικασίες σχετικά με ιδεολογικά κίνητρα των δραστών. Το αξιοπερίεργο της παραπάνω υπόθεσης, έχει να κάνει με το ότι ο φερόμενος ως συνεργάτης του Tamerlan, σκοτώθηκε σε συμπλοκή με πράκτορες του FBI ενώ εξεταζόταν στο πλαίσιο των ερευνών. Για την περίπτωση του Todashev, όπως και για άλλες, δεν κατέστη δυνατό να εξακριβωθεί η τυχόν συμμετοχή του με οποιονδήποτε τρόπο στην επίθεση την ημέρα του Μαραθωνίου της Βοστώνης.¹⁶

10.2. FBI & FSB: Συνεργασία-ανταλλαγή πληροφοριών πριν το χτύπημα

Γενικά στοιχεία

Έχοντας διατρέξει όλο το πλαίσιο των γεγονότων του τρομοκρατικού χτυπήματος του Μαραθωνίου της Βοστώνης, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ερευνηθούν οι συνθήκες οι οποίες επέτρεψαν αυτό να συμβεί. Στις Η.Π.Α. που ήταν άλλωστε και η άμεσα ενδιαφερόμενη χώρα συστάθηκε μια ομάδα αποτελούμενη από τους Γενικούς Επιθεωρητές (“Inspectors General”) των εμπλεκόμενων φορέων. Η ομάδα αυτή απαρτίστηκε από τον Γενικό Επιθεωρητή της Κοινότητας των Υπηρεσιών Πληροφόρησης (“Intelligence Community”) Charles McCullough, από τον Γενικό Επιθεωρητή της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (“CIA”) David B. Buckley, τον Γενικό Επιθεωρητή του Υπουργείου Δικαιοσύνης (“Department of Justice”) Michael E. Horowitz και τέλος τον Γενικό Επιθεωρητή του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας (“DHS”) John Roth. Ανάμεσα στους κύριους στόχους της έκθεσης που καταρτίστηκε από την ανωτέρω ομάδα, ήταν οι κάτωθι:

α) Η διαπίστωση της έκτασης της πληροφόρησης που ήταν διαθέσιμη στην κυβέρνηση των Η.Π.Α. σχετικά με τα εμπλεκόμενα άτομα και τα γεγονότα που επισυνέβησαν πριν από τις βομβιστικές επιθέσεις.

¹⁶Ibid, σελ. 21-22.

β) Η εξακρίβωση του εάν η ανταλλαγή των πληροφοριών ήταν πλήρης, ακριβής και σύμφωνη με τις κρατικές πρακτικές, πολιτικές, κανονισμούς και νόμους που διέπουν αυτές τις διαδικασίες.¹⁷

Η έκθεση αυτή στο πλαίσιο των τεθέντων στόχων, προέβη σε διαπιστώσεις όχι μόνο για το εύρος της ανταλλαγής των πληροφοριών εντός της Κοινότητας των Υπηρεσιών Πληροφόρησης (“Intelligence Community”) και αυτών της Επιβολής του Νόμου (“Law Enforcement Community”), αλλά επεκτάθηκε και στο κομμάτι της ανταλλαγής πληροφοριών (“Intelligence sharing”) σε διεθνές διμερές επίπεδο. Στην προκειμένη περίπτωση η όποια ανταλλαγή συνέβη κυρίως μεταξύ του Ομοσπονδιακού Γραφείου Ερευνών των Η.Π.Α. (F.B.I.) και της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας (FSB).

Η πρώτη επαφή FBI & FSB

Πιο συγκεκριμένα, το 2011, δύο χρόνια πριν το τρομοκρατικό χτύπημα, οι Tamerlan Tsarnaev και Zubeidat Tsarnaeva, κέντρισαν την προσοχή του FBI, έπειτα από πληροφορίες που απέστειλε η FSB. Τον Μάρτιο του 2011, ο Αξιωματικός Σύνδεσμος του FBI στην Πρεσβεία των Η.Π.Α. στη Μόσχα (“FBI Legal Attaché-LEGAT”) παρέλαβε ένα έγγραφο στη ρωσική γλώσσα από στελέχη της FSB, το οποίο αφορούσε στα δύο προαναφερόμενα άτομα. Σύμφωνα με την αγγλική μετάφραση του κειμένου, οι ανωτέρω είχαν την πρόθεση να ταξιδέψουν στη Ρωσία, προκειμένου να μετέχουν σε παράνομες ομάδες δράσης στο Νταγκεστάν και την Τσετσενία. Οι Ρωσικές αρχές έδωσαν πρόσθετες προσωπικές πληροφορίες, που περιελάμβαναν αριθμούς τηλεφώνου, διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ζήτησαν από το FBI να παρέχει όποια τυχόν πληροφορία κατείχε, καθώς και την εκτίμηση της πιθανότητας πραγματοποίησης ταξιδιού προς τη Ρωσία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σχετικό έγγραφο-αίτημα περιείχε δύο λανθασμένες ημερομηνίες γέννησης για τον Tamerlan Tsarnaev, ενώ η αγγλική μετάφραση με τον απαραίτητο μεταγραμματισμό απέδωσε τα ονόματα ως Tsarnayev και Tsarnayeva αντίστοιχα.¹⁸

Στις 09/03/2011 ο Σύνδεσμος του FBI στη Μόσχα, απέστειλε έγγραφο στην FSB με το οποίο επιβεβαίωσε τη λήψη των πληροφοριών και ζήτησε να τηρηθεί ενήμερος για

¹⁷Inspector General of the: Intelligence Community, Central Intelligence Agency, Department of Justice, Department of Homeland Security, (2014), op. cit., σελ. 2.

¹⁸Ibid, σελ. 6.

οποιαδήποτε λεπτομέρεια θα αφορούσε τους Tsarnaev. Παράλληλα, προώθησε το μεταφρασμένο έγγραφο στη Διεύθυνση Αντιτρομοκρατίας του FBI (“Counterterrorism Division-CTD”), καθώς και στην Τοπική Διεύθυνση της Βοστώνης (“Boston Field Division”), με την παράκληση να πραγματοποιηθούν οι κατάλληλες έρευνες και οι συγκεντρωθείσες πληροφορίες να αποσταλούν αρμοδίως για ενημέρωση της FSB.¹⁹

Η Τοπική Διεύθυνση του FBI στη Βοστώνη με βάση τα ανωτέρω διενήργησε την απαιτούμενη έρευνα για να εκτιμήσει το κατά πόσον ο Tamerlan Tsarnaev αποτελούσε κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. Πιο συγκεκριμένα, ο ερευνητής με ειδίκευση την αντιτρομοκρατία (“CT Agent”) που ανέλαβε το χειρισμό της υπόθεσης, διενήργησε ελέγχους σε σχετικές βάσεις δεδομένων, παρακολούθησε την οικία των υπόπτων και πραγματοποίησε συνεντεύξεις με την οικογένεια Tsarnaev. Βασιζόμενος στις πληροφορίες από τις βάσεις δεδομένων αποφάσισε ότι η σωστή ορθογραφία του επιθέτου ήταν “Tsarnaev” και ότι η ορθή ημερομηνία γέννησης ήταν η 21/10/1986, πληροφορία που τελικά διέφερε από αυτήν του αρχικού εγγράφου των Ρώσων. Αφότου η έρευνα του FBI ολοκληρώθηκε στις 24/06/2011, δεν βρέθηκε κάποιο συνδετικό στοιχείο για τον Tamerlan Tsarnaev, ώστε αυτός να θεωρηθεί ύποπτος για τρομοκρατική δράση. Βέβαια ειπώθηκε από πηγές της υπηρεσίας ότι εάν στα χέρια τους βρισκόταν πιο συγκεκριμένες πληροφορίες, η υπόθεση θα άνοιγε εκ νέου για περαιτέρω διερεύνηση. Οι αρχικές λοιπόν ρωσικές πληροφορίες χαρακτηρίστηκαν από την αμερικανική πλευρά ως «μη επαρκείς».²⁰

Κατά συνέπεια, οι ίδιες πηγές του FBI υποστήριζαν ότι ο Αξιωματικός Σύνδεσμος της υπηρεσίας στη Μόσχα, έστειλε δύο επιστολές στην FSB. Η πρώτη χρονολογείται στις 08/08/2011 και δήλωνε ότι η έρευνα στις βάσεις δεδομένων του FBI δεν απέδωσε κάτι αξιόλογο για τον Tamerlan Tsarnaev και μάλιστα προς έκπληξη των Ρώσων, τον ταύτισε με πρόσωπο που ήταν πρώην εισαγγελέας στο Κιργιστάν. Η δεύτερη στάλθηκε στις 07/10/2011, διόρθωσε το πρόσφατο λάθος και παρείχε κάποιες πληροφορίες σχετικές με τον Tamerlan και την Zubeidat Tsarnaeva. Το σημαντικό βέβαια στοιχείο είναι ότι αμφότερες οι προηγούμενες επιστολές ζητούσαν από την FSB να δώσει πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με τα άτομα αυτά.²¹ Οι ανωτέρω απαντήσεις από

¹⁹Ibid, σελ. 8.

²⁰Inspector General of the: Intelligence Community, Central Intelligence Agency, Department of Justice, Department of Homeland Security, (2014), op. cit., σελ. 10.

²¹Ibid

πλευράς FBI πιθανώς έδωσαν στην FSB την αφορμή να «διασταυρώσει» τη λιτή πληροφόρηση (“thin intelligence”) που έλαβε από την αμερικάνικη υπηρεσία. Κατά αυτόν τον τρόπο, τον Σεπτέμβριο του 2011 απέστειλε τις ίδιες πληροφορίες σχετικά με την περίπτωσή του και στη CIA. Η εν λόγω υπηρεσία άμεσα μοιράστηκε τα όσα ήρθαν σε γνώση της με το FBI, το Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας (“DHS”), καθώς και με το Υπουργείο Εξωτερικών (“DOS”).²²

Εξίσου σημαντικό γεγονός χαρακτηρίστηκε από αρκετά στελέχη του FBI και το ταξίδι του Tamerlan στη Ρωσία, η γνώση του οποίου πιθανώς θα είχε αλλάξει την πορεία των ερευνών. Άλλωστε είναι κοινώς παραδεκτό ότι δεν υπήρχε ενημέρωση ότι ο Tamerlan είχε ταξιδέψει στη Ρωσία και μάλιστα επέστρεψε, προτού πραγματοποιήσει το χτύπημα. Κατά τις δηλώσεις χειριστών της υπόθεσης, το FBI θα είχε ανακρίνει τον ανωτέρω μετά την επιστροφή από τη Ρωσία, εάν γνώριζε για το ταξίδι, αλλά αυτό εξαρτιόταν από την τρέχουσα ενημέρωση που υπήρχε από την πλευρά των Ρώσων.²³ Προς επίρρωση αυτών, ο Αξιωματικός Σύνδεσμος του FBI στη Μόσχα δήλωσε πως δεν γνώριζε τίποτα για το ταξίδι του Tamerlan, το οποίο χαρακτήρισε ως «τεράστιας σημασίας» για την περαιτέρω πορεία της υπόθεσης. Εάν είχε λοιπόν την κατάλληλη πληροφόρηση θα ενημέρωνε άμεσα την Διεύθυνση Αντιτρομοκρατίας της υπηρεσίας του, καθώς και την Τοπική Διεύθυνση της Βοστώνης, για να προχωρήσουν στις κατάλληλες ενέργειες.²⁴

Κατά την επιστροφή από τη Ρωσία ο ανωτέρω ελέγχθηκε στο αεροδρόμιο της άφιξής του την 17/07/2012, ωστόσο τα στοιχεία που υπήρχαν διαθέσιμα στις οικείες βάσεις δεδομένων της “U.S. Customs & Border Protection-CBP” δεν φαίνεται πως ήταν επαρκή για πραγματοποίηση ενδελεχέστερου ελέγχου δεύτερης γραμμής. Το ίδιο συνέβη και κατά τον Αύγουστο του ίδιου έτους, οπότε ο Tamerlan κατέθεσε αίτηση για να αποκτήσει την αμερικανική υπηκοότητα και για τους ίδιους λόγους ελλειπών στοιχείων δεν προέκυψε ότι αποτελούσε απειλή για την εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. Οποσδήποτε υπήρξαν και δυσλειτουργίες κατά τη διάρκεια ελέγχων του ατόμου αυτού, όπως για παράδειγμα ο έλεγχος των στοιχείων του “Tsarnayev” και όχι μόνο ως “Tsarnaev” και ίσως κάποια μερική αδυναμία συντονισμού μεταξύ υπηρεσιών όπως το FBI και το CBP.²⁵ Ωστόσο το τελικό πόρισμα της έκθεσης που συνέταξαν οι Γενικοί

²²Ibid, σελ. 11.

²³Ibid, σελ. 15.

²⁴Ibid

²⁵Ibid

Επιθεωρητές των εμπλεκόμενων στην υπόθεση φορέων υπονοεί ότι το κρίσιμο στοιχείο που οδήγησε στην επιτυχία του τρομοκρατικού χτυπήματος δεν ήταν η έλλειψη συντονισμού, αλλά η έλλειψη βασικών πληροφοριών από τη Ρωσική πλευρά. Χαρακτηριστικά η έκθεση κλείνει ως εξής: «Οι αρμόδιες υπηρεσίες, όπως το FBI, η CIA, το DHS και το NCTC, λειτούργησαν σε γενικές γραμμές συντονισμένα και αντήλλαξαν φυσιολογικά τις διαθέσιμες πληροφορίες. Το FBI ειδικότερα ενήργησε στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του και αξιοποίησε τις πληροφορίες που είχε διαθέσιμες».²⁶

Η εμπλοκή των αρχών επιβολής του νόμου του Καναδά

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο δίπολο της προβληματικής ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας, θα μπορούσε να προστεθεί και η χώρα του Καναδά. Η εμπλοκή του έγκειται στην υποτιθέμενη ανάμιξη του William Plotnikon, ο οποίος το 2010 και αφού είχε ασπαστεί το ριζοσπαστικό Ισλάμ εξαφανίστηκε από τον Καναδά.

Σύμφωνα με πληροφορίες που διασταύρωσε η εφημερίδα “National Post”, άφησε το Τορόντο για να εισχωρήσει σε ομάδες μαχητών του Νταγκεστάν, όπου και γνωρίστηκε με τον δράστη των επιθέσεων στη Βοστώνη, Tamerlan Tsarnaev. Η Έφιππη Βασιλική Καναδική Αστυνομία (“RCMP”) έπειτα από εκκλήσεις των γονέων του, προχώρησε σε αναζητήσεις, οι οποίες όμως απέβησαν άκαρπες, έως ότου αυτός συνελήφθη από την FSB, ομολογώντας τη σχέση τον Tsarnaev. Όταν αυτός αφέθηκε ελεύθερος, οι Ρώσοι προχώρησαν στη διαβίβαση του γνωστού αιτήματος πληροφοριών προς το FBI, τον Μάρτιο του 2011, χωρίς όμως κατά τα υποστηριζόμενα από τους Αμερικάνους, να παρέχουν το πλήρες πλαίσιο των γνώσεών τους περί της υπόθεσης. Ακόμα και όταν 10 μήνες μετά ο Plotnikon σκοτώθηκε σε ανταλλαγή πυροβολισμών με τις ρωσικές δυνάμεις, οι Καναδοί δήλωσαν ότι δεν είχαν λάβει οποιαδήποτε σχετική πληροφόρηση.²⁷

Το αποτέλεσμα κατά τον Ray Boisvert, πρώην στέλεχος της Υπηρεσίας Πληροφοριών του Καναδά ήταν ότι, τρία κράτη που ερευνούσαν σχετιζόμενους μεταξύ τους υπόπτους δεν γνώριζαν ακριβώς το τι έπραττε ο καθένας τους: «Φυσικά αυτό δεν είναι καθόλου περίεργο. Παρόλο που η ανταλλαγή πληροφόρησης έχει βελτιωθεί, καθώς

²⁶Ibid, σελ. 21.

²⁷Bell Stewart, U.S., Russia and Canada Failed to Share Information from Investigations into Canadian Jihadi, Boston Bomber, National Post, 17/05/2013, online available at: <http://news.nationalpost.com/news/canada/u-s-russia-and-canada-failed-to-share-information-from-investigations-into-canadian-jihadi-boston-bombers>, accessed on 01.10.2015.

*η τρομοκρατία έχει καταστεί κοινός εχθρός, παραμένει ωστόσο προβληματική και περιπλέκεται από τα ποικίλα εθνικά συμφέροντα και τις διαφορετικού επιπέδου ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η πληροφορία είναι πιο πολύτιμη όταν διαμοιράζεται και συνδέεται. Έτσι έχει κάποιος καλύτερες πιθανότητες να συνδέσει τα στοιχεία μεταξύ τους. Εάν αυτό δε γίνει, τότε μάλλον όλοι χάνουμε κάτι μεγάλο στο τέλος...».*²⁸

10.3. FBI & FSB: Συνεργασία-Ανταλλαγή πληροφοριών μετά το χτύπημα

Στον απόηχο της επίθεσης: Θετικές προθέσεις των δύο πλευρών

Σε κάθε περίπτωση διαπιστώνεται ότι η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες στην οικογένεια Tsarnaev και η συνεργασία μεταξύ του FBI και της FSB ήταν καθοριστική για έκβαση της υπόθεσης. Παρόλο που δεν δηλώνεται ξεκάθαρα, η επίσημη πλευρά των Η.Π.Α. υπονόησε ότι θα επιθυμούσε σαφέστερη ενημέρωση με καλύτερη ροή πληροφοριών. Γενικά και λόγω της βαρύτητας του περιστατικού, τόσο οι Η.Π.Α., όσο και η Ρωσία θεώρησαν, η κάθε χώρα από την πλευρά της, ότι μοιράστηκαν τις πληροφορίες που είχαν διαθέσιμες. Ωστόσο εάν αυτό συνέβαινε, πιθανότατα η επίθεση των αδερφών Tsarnaev να μην είχε ολοκληρωθεί. Έτσι, μετά από το μοιραίο γεγονός, διάφοροι ειδήμονες και δημοσιογράφοι εξέφρασαν την άποψή τους για το εύρος και την έκταση της ανταλλαγής πληροφοριών και την ποιότητα της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας.

Κάποιοι διείδαν μια αφορμή για βελτίωση των συνεργατικών σχέσεων των δύο χωρών. Ακόμα και ο Vladimir Putin προχώρησε σε θετική τηλεφωνική συνομιλία περί συνεργασίας στον τομέα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, με τον Barrack Obama και πρότεινε τη βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης, αμέσως μετά το χτύπημα. Η ανταπόκριση υπήρξε άμεση από τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. που τόνισε ότι και οι δύο πλευρές θα πρέπει να δουν το γεγονός ως μιας ευκαιρία βελτίωσης των τεταμένων τους σχέσεων.

Ο Matthew Rojansky, υποδιευθυντής του προγράμματος για τη Ρωσία και την Ευρασία του “Carnegie Endowment” της Ουάσινγκτον, εξέφρασε την ελπίδα ότι: «Η

²⁸Ibid

αποκάλυψη των δεσμών των δραστών με την περιοχή της Τσετσενίας, μπορεί να ανοίξει ένα παράθυρο ευκαιρίας ώστε να αποκατασταθεί η Ρώσο-Αμερικανική συνεργασία σε θέματα ασφαλείας».

Επίσης ο καθηγητής του Πανεπιστημίου “Columbia”, Robert Levgold, δήλωσε πως: *«Τα γεγονότα της Βοστώνης πιθανότατα θα συνδράμουν ώστε να αυξηθεί η συνεργασία των δύο χωρών, διότι αμφότερες οι πλευρές θα μπορούσαν να ανταλλάξουν πληροφόρηση και πληροφορίες σχετικές με τους υπόπτους. Η Ρωσία γρήγορα συντάχθηκε με τις Η.Π.Α. μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 και μια παρόμοια εμπάθυνση της συνεργασίας σε θέματα ασφαλείας, θα μπορούσε να λάβει χώρα και στην παρούσα περίπτωση....πιστεύω ότι οι Ρώσοι με τον Putin θα διατηρήσουν τη σχέση με τις Η.Π.Α. όσο πιο επικοινωνιακή είναι εφικτό. Το εν λόγω επεισόδιο αναμένω να έχει περισσότερο θετικές παρά αρνητικές συνέπειες για τις διακρατικές σχέσεις».*²⁹

Αισιόδοξος για τις δυνατότητες της συνεργασίας υπήρξε και ο πρώην πράκτορας του FBI και πρώτος Αξιωματικός Σύνδεσμος της πρεσβείας των Η.Π.Α. το 1994 στη Μόσχα, Michael di Pretoro. Ο εν λόγω με τις προσπάθειές του εγκαινίασε την επίσημη συνεργασία μεταξύ του FBI, της Ρωσικής Αστυνομίας (MVD), καθώς και άλλων υπηρεσιών ασφαλείας, όπως η FSB, κυρίως στο πλαίσιο αντιμετώπισης του ρωσικού οργανωμένου εγκλήματος. Λόγω της εμπειρίας του, θεωρεί πως η ροή των πληροφοριών από την FSB προς το FBI ήταν φυσιολογική, εφόσον και κατά το παρελθόν οι δύο υπηρεσίες είχαν χειριστεί παρόμοια αιτήματα συνεργασίας. Επιπλέον, παρά τις διάφορες ανωμαλίες που παρατηρούνται στις Ρώσο-Αμερικανικές σχέσεις διατυπώνει την άποψη πως η συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών ασφαλείας και ειδικότερα της FSB και του FBI παραμένει ανεπηρέαστη από την εξωτερική πολιτική: *«Η σχέση μεταξύ του Γραφείου και των ρωσικών υπηρεσιών δεν ακολουθεί τις αλλαγές των διπλωματικών ανέμων. Η συνεργασία μας εντοπίζεται σε εργασιακό επίπεδο και σε πολύ μεγάλο βαθμό δεν επηρεάζεται από πολιτικές εξελίξεις ή διπλωματικές σχέσεις. Προχωρά επειδή υποστηρίζει ο καθένας τα ερευνητικά συμφέροντα του άλλου. Δεν ισχυρίζομαι ότι δεν υπάρχουν εντάσεις από καιρό σε καιρό, αλλά έχουμε κατά βάση να κάνουμε με σχέσεις μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου (“law enforcement relationships”). Το FBI στην περίπτωση των επιθέσεων της Βοστώνης σίγουρα δεν θα*

²⁹Heritage Timothy, *Boston Bombings: A Chance for U.S.- Russia Cooperation*, 20/04/2013, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-usa-explosions-russia-cooperation-idUSBRE93J0F520130421>, accessed on 11.06.2018.

μπορούσε να φανταστεί ότι μια έρευνα και ανταλλαγή πληροφοριών ρουτίνας, θα εξελισσόταν στη μεγαλύτερη τρομοκρατική ενέργεια σε έδαφος των Η.Π.Α. μετά την 11^η Σεπτεμβρίου. Παρόλα αυτά, τόσο η ρωσική προειδοποίηση-αίτημα, όσο και η ακόλουθη έρευνα του FBI δείχνουν ότι οι συμφωνίες συνεργασίας που εγκαθιδρύθηκαν προ εικοσαετίας, λειτουργούν ακόμη».³⁰

Επίσκεψη κλιμακίων των Η.Π.Α. στη Ρωσία

Η υπόθεση των βομβιστικών επιθέσεων της Βοστώνης είχε συνέχεια, ως προς το κομμάτι της ανταλλαγής πληροφορήσης και τις γενικότερες σχέσεις των δύο χωρών. Σε μια προσπάθεια να ερευνηθούν τα ακριβή περιστατικά και οι συνθήκες που οδήγησαν στην τραγωδία, οι Η.Π.Α. επεδίωξαν να έρθουν σε απευθείας συνεννόηση με τη ρωσική πλευρά, πράγμα που υλοποίησαν σε δύο φάσεις, με διαδοχικές επισκέψεις αξιωματούχων στη Ρωσία. Βέβαια όλα αυτά συνέβησαν εκ των υστέρων και οι πληροφορίες που θα μπορούσαν να αντλήσουν είχαν μεν σημασία, ή οποία όμως ήταν πλέον μειωμένη.

Η πρώτη αμερικανική αντιπροσωπεία αποτελούνταν από μέλη του Κογκρέσου, με επικεφαλής τον Dana Rohrabacher και έφτασε στη Ρωσία και στο Νταγκεστάν τον Μάιο του 2013. Ιδιαίτερη σημασία είχε η συμμετοχή του δημοκρατικού αντιπροσώπου William R. Keating ο οποίος προσπάθησε επίμονα να ανακαλύψει τα κενά στην ανταλλαγή πληροφορήσης μεταξύ των ρωσικών και αμερικανικών υπηρεσιών ασφαλείας, αλλά και να λάβει γνώσει για την πρόοδο των ερευνών της ρωσικής πλευράς, βελτιώνοντας ταυτόχρονα τις διακρατικές σχέσεις. Ο πρώτος πριν ακόμα φθάσει στη Ρωσία δήλωσε: «Εάν υπήρξε δυσπιστία ή έλλειμμα συνεργασίας, τούτο συνέβη ακριβώς λόγω αυτής της δυσπιστίας, μεταξύ των ρωσικών υπηρεσιών και του FBI. Τότε το πρόβλημα θα πρέπει να επιλυθεί και προς αυτήν την κατεύθυνση θα καταβληθούν όλες οι προσπάθειες. Ο σκοπός μας είναι να χρησιμοποιηθεί η Βοστώνη ως ένα παράδειγμα για κάτι που μπορούσε να γίνει και δεν έγινε λόγω μιας μη κατάλληλης συμπεριφοράς».³¹

³⁰Wise David, *The FBI-Russia Connection*, 09/05/2013, online available at: <http://blogs.reuters.com/great-debate/2013/05/09/the-fbi-russia-connection>, accessed on 11.06.2018.

³¹Viser Matt, *Rep. Keating to Join Mission to Russia*, Boston globe, 22/05/2013, online available at: <https://www.bostonglobe.com/news/nation/2013/05/21/keating-visit-russia-with-congressional-delegation-discuss-boston-bombings/fbIg8vBs3S6BzyWXSjeAmK/story.html>, accessed on 01.10.2015.

Οι εντυπώσεις του Keating μετά το πέρας του ταξιδιού ήταν αρκετά ικανοποιητικές για τη συμπεριφορά των Ρώσων και μάλιστα έκανε μνεία της βελτίωσης του κλίματος στην ανταλλαγή των πληροφοριών. Ωστόσο και πάλι όπως σε κάθε περίπτωση συνεργατικής σχέσεις υπήρξαν και κάποια σημεία που δεν κάλυψαν πλήρως τις προσδοκίες αμφοτέρων των πλευρών. Χαρακτηριστικά δήλωσε: *«Έχουμε δύο κράτη τα οποία έχουν παραδοσιακά κακές σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ τους σε θεμελιώδη ζητήματα. Αυτό που δεν έχει προηγουμένως μετά το χτύπημα στη Βοστώνη, είναι ότι οι Ρώσοι μοιράζονται πληροφορίες που δεν θα μοιράζονταν προηγουμένως. Βέβαια, αυτό που έμαθα από αυτό το ταξίδι είναι ότι η κατάσταση αυτή δεν επεκτάθηκε όπως θα περίμενε κανείς»*. Με τα λόγια αυτά ο αμερικανός αντιπρόσωπος του Κογκρέσου υπονόησε ότι ναι μεν οι Ρώσοι συνεργάστηκαν στον απόηχο του χτυπήματος, ωστόσο αφενός μεν η δεκτική τους στάση έλαβε χώρα μετά το χτύπημα και όχι πριν, αφετέρου δε αποφάσισαν να προχωρήσουν πολύ αργά σε ότι αφορά στη συνεργασία για του Χειμερινούς Ολυμπιακούς αγώνες του Sochi που θα ακολουθούσαν.³²

Ο William Keating κατά την επίσκεψή του στη Ρωσία όπως ήταν φυσικό ήρθε σε επαφή ακόμα και με στελέχη της FSB και άντλησε κάποιες πληροφορίες οι οποίες σχετιζόνταν με τη διαμάχη μεταξύ FSB και FBI για το εάν λειτούργησε ορθά η διαδικασία της μεταξύ τους επικοινωνίας και προκειμένου να τηρήσει μια όσο το δυνατόν αντικειμενική στάση απηύθυνε στις 31/07/2013 αίτημα προς τον τότε Διευθυντή του FBI James Comey, ζητώντας απαντήσεις για ορισμένες πτυχές της υπόθεσης.³³

Οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν στον Αμερικανό απεσταλμένο στη Ρωσία εκτός των άλλων περιείχαν σύμφωνα με τις δηλώσεις του, ονόματα διευθύνσεις, αριθμούς κινητών τηλεφώνων λογαριασμούς “iPad”, λογαριασμούς ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, “Facebook”, την πρόθεση του Tsarnaev να μεταβεί στην Παλαιστίνη για να έρθει σε επαφή με άτομα του ισλαμικού χώρου και αρκετά άλλα στοιχεία τα οποία θα ήταν πολύτιμα εάν είχε λειτουργήσει αποτελεσματικά η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών. Επίσης ειπώθηκε ότι από την αρχή είχαν ζητήσει να ειδοποιηθούν από

³²Encarnacao Jack, *Report on Marathon Bombing Imminent, Rep. Keating Says*, Boston Herald Radio, 20/01/2014, online available at: http://www.bostonherald.com/herald_radio/2014/01/report_on_marathon_bombing_imminent_rep_keating_says, accessed on 01.10.2018.

³³Keating R. William, *Keating to FBI: We Need Answers on Boston Bombings*, 31/07/2013, online available at: http://keating.house.gov/index.php?option=com_content&view=article&id=245:keating-to-fbi-we-need-answers-on-boston-bombings&catid=14&Itemid=13, accessed 01.10.2015.

το FBI για την περίπτωση που ο Tsarnaev θα ταξίδευε προς Ρωσία, αλλά αυτό ποτέ δε συνέβη. Από τη στιγμή που δεν έλαβαν σχετική ειδοποίηση, υποστήριξαν πως δεν τον αντιμετώπισαν ως σοβαρή απειλή. Το ίδιο συνέβη και με την περίπτωση του William Plotnikov, ο οποίος ανέφερε τον Tamerlan Tsarnaev ως συνεργάτη του, οπότε και πάλι οι Αμερικανοί υποτίθεται πως αγνόησαν σχετικό ρωσικό αίτημα για πληροφορίες. Παράλληλα, σύμφωνα και με ενημέρωση που είχαν μέλη της αμερικανικής Επιτροπής της Γερουσίας για θέματα πληροφόρησης (“Senate Intelligence Committee”) και ειδικότερα ο Γερουσιαστής Richard Burr, οι Ρώσοι υποστήριξαν πως είχαν έρθει σε επαφή με το FBI, περισσότερες από μία φορές, χαρακτηριστικά αναφέρουν τον όρο «πολλαπλές επαφές» (“multiple contacts”)³⁴

Βέβαια όλα αυτά οι Ρώσοι τα παρείχαν και τα υποστήριξαν ενώπιον του Keating εκ των υστέρων και αφού το χτύπημα είχε συμβεί, ενώ αρνήθηκαν και την ύπαρξη πρόσθετων αιτημάτων του FBI. Η τελευταία υπηρεσία παράλληλα είναι γεγονός ότι αρνήθηκε να απαντήσει λεπτομερώς στην επιστολή του τελευταίου σχετικά με τις λεπτομέρειες των αιτημάτων του. Όμως από τη φύση της αποστολής τους, οι υπηρεσίες ασφάλειας αυτού του είδους, αφενός δεν είναι υποχρεωμένες να αποκαλύπτουν στοιχεία των ερευνών τους, αφετέρου δεν λογοδοτούν για όλες τις ενέργειές τους. ακόμα λοιπόν και το FBI είχε κάποιες ευθύνες σχετικά με μη αξιοποίηση πληροφόρησης, δεν θα ήταν εύκολο να το παραδεχθεί δημόσια. Από την άλλη, τόσο το FBI, αλλά και η FSB πέφτουν σε αντιφάσεις ως προς τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν και το σημαντικότερο είναι ότι αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο το κατά όσον κάποιες πληροφορίες είναι αρκετές ή όχι.³⁵ Με διαφορετικά λόγια, αμφότερες οι υπηρεσίες λειτούργησαν σύμφωνα με τα συμφέροντά τους, όπως αυτά γίνονταν τότε αντιληπτά και προφανώς δεν «άνοιξαν όλα χαρτιά τους» η μία στην άλλη. Το γεγονός αυτό είναι απολύτως φυσιολογικό και έχει να κάνει με τη μυστική και περιοριστική φύση της διεθνούς ανταλλαγής πληροφόρησης.

Η δεύτερη αποστολή που ταξίδεψε στη Ρωσία στις 23/04/2013 αποτελούνταν από στελέχη του FBI, τα οποία ήρθαν σε επαφή με τους ομολόγους τους των ρωσικών

³⁴Bender Bryan, Bierman Noah, *Russia Contacted U.S. Government “Multiple Times”*, The Boston Globe, 23/04/2013, online available at: <https://www.bostonglobe.com/news/nation/2013/04/23/russia-contacted-fbi-multiple-times-concerns-about-alleged-boston-marathon-bomber/ND0bhUdq1Tp1mRuC8xlb8N/story.html>, accessed on 30.09.2015.

³⁵Filipov David, Bender Bryan, *Bombers Could Have Been Thwarted, Keating Reports*, The Boston Globe, 24/01/2014, online available at: <https://www.bostonglobe.com/metro/2013/05/30/keating-russians-provided-detailed-information-abouttsarnaev/urymUa7subbPx6UF5imQEM/story.html>, accessed on 30.09.2015.

υπηρεσιών και είχαν ως κύρια αποστολή να ανακρίνουν τους γονείς των Tamerlan και Dzhokhar Tsarnaev. Επιπλέον, προσπάθησαν να εξακριβώσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ο Tamerlan παρέμεινε επί έξι μήνες στο Νταγκεστάν, καθώς και το με ποιους συναναστράφηκε προτού επιστρέψει στις Η.Π.Α. και προχωρήσει στο τρομοκρατικό χτύπημα. Στο πλαίσιο αυτό οι επαφές που πραγματοποιήθηκαν με εκπροσώπους της FSB οδήγησαν σε ένα είδος συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών για την υπόθεση που κρίθηκε ικανοποιητικό από την αμερικάνικη πλευρά.³⁶

Οι ερευνητές λοιπόν του FBI, από κοινού με στελέχη της πρεσβείας των Η.Π.Α. στη Μόσχα, βρέθηκαν στην πόλη της νότιας Ρωσίας Makhachkala, όπου στο τοπικό κτίριο της FSB συναντήθηκαν πρώτα με τη μητέρα των Tsarnaev. Σύμφωνα με συγκεκριμένες μαρτυρίες με τη βοήθεια και παρουσία των ανδρών της FSB, προχώρησαν στην εξέτασή της, η οποία διήρκεσε αρκετές ώρες και γενικά επιχείρησαν να ανασυνθέσουν τα κομμάτια του πάζλ των επιθέσεων του Μαραθωνίου της Βοστώνης. Αυτό που ειπώθηκε τόσο από τη ρωσική όσο και από την αμερικάνικη πλευρά, ήταν ότι η συνεργασία ήταν πολύ καλή εποικοδομητική και το κλίμα μεταξύ των υπηρεσιών ιδιαίτερα θετικό. Μάλιστα σύμφωνα με αξιωματούχο της αμερικανικής πρεσβείας, το προσωπικό των δύο υπηρεσιών εργάστηκε από κοινού για την εξέταση των μαρτύρων και οι σχέσεις μεταξύ τους φάνηκαν «εγκάρδιες».³⁷

Αντιτρομοκρατική συνεργασία & Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες στο Sochi

Σε κάθε περίπτωση, η συναντήσεις που πραγματοποίησε η παραπάνω αποστολή ήταν χρήσιμες κυρίως για την αμερικανική πλευρά και συνέβαλλαν στην μερική αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών. Βέβαια, όπως ειπώθηκε και προηγουμένως τόσο η πρόσβαση για ανάκριση στους γονείς των Tsarnaev, όσο και η περεταίρω παροχή πληροφοριών μεταξύ των αντιπροσωπειών των δύο χωρών, είναι γεγονότα τα οποία έλαβαν χώρα μετά το τρομοκρατικό χτύπημα. Στο χρονικό διάστημα πριν αυτό συμβεί η οποία ανταλλαγή και συνεργασία υπήρξε αμφιλεγόμενη με εκατέρωθεν κατηγορίες για μη ανταπόκριση και παροχή ελλιπών

³⁶Mollayev Arsen, Anzor Tsarnaev and Zubeidat Tsarnaeva, *Boston Bombing Suspect's Parents, Speaking to U.S. Investigators in Russia*, The Huffington Post, 24/06/2013, online available at: http://www.huffingtonpost.com/2013/04/24/anzor-tsarnaev-zubeidat-tsarnaeva-boston-bombing-suspects-parents-us-investigators-russia_n_3146126.html, accessed on 30.09.2015.

³⁷Shuster Simon, *Bombing Probe Casts Spotlight on Awkward U.S.-Russia Security Ties*, Time, 24/04/2013, online available at: <http://world.time.com/2013/04/24/tsarnaev-fsb-fbi/>, accessed on 30.09.2015.

στοιχείων. Πέρα όμως από αυτά, συνεχώς αποδεικνύεται ότι η ειλικρινής και ομαλή συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας δεν είναι εύκολη και παρουσιάζει τουλάχιστον σοβαρές διακυμάνσεις. Τα συμπεράσματα αυτά ενισχύουν οι επαφές που πραγματοποιήθηκαν μετά την έρευνα για τις βομβιστικές επιθέσεις στη Βοστώνη, όταν ήρθε η στιγμή της συνεργασίας εν όψει των Χειμερινών Ολυμπιακών αγώνων του Sochi το 2014.

Η κυριότερη απειλή για την ομαλή διεξαγωγή τους συνίστατο στα ακραία μουσουλμανικά στοιχεία από την περιοχή του Βόρειου Καυκάσου, από όπου προέρχονταν και οι αδερφοί Tsarnaev. Ο πρώην σύνδεσμος του FBI στη Μόσχα, ειδικός πράκτορας Rubincam, θεώρησε πως οι Ρώσοι ήταν απρόθυμοι να δεχθούν την αμερικανική βοήθεια για την ασφαλή διεξαγωγή των αγώνων και επίσης ήταν ιδιαίτερα καχύποπτοι απέναντι σε όλες τις προσφορές των Αμερικάνων. Οι δυσκολίες είχαν αρχίσει να εντοπίζονται ακόμη και πριν από τις επιθέσεις της Βοστώνης και συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο του 2011, οπότε και οι συζητήσεις είχαν περιπλακεί περισσότερο, λόγω διπλωματικών εντάσεων, με δεδομένη και την επιστροφή του Vladimir Putin στον προεδρικό θώκο το 2012. Ο Rubincam αφηγείται χαρακτηριστικά: *«Όταν βρέθηκα εκεί, η συνεργασία μας σε θέματα τρομοκρατίας είχε πέσει στο μηδέν... τα όρια της σχέσης είχαν διαφανεί από το γεγονός των βομβιστικών επιθέσεων του Μαραθωνίου της Βοστώνης, στον απόηχο του οποίου Η.Π.Α. και Ρωσία αλληλοκατηγορήθηκαν για τη μη αποτροπή των δραστών από την αποτρόπαια πράξη τους... οι Η.Π.Α. πρότειναν να στείλουν στο Sochi 100 στελέχη της κυβέρνησής τους, συμπεριλαμβανομένης της ομάδας εξουδετέρωσης εκρηκτικών μηχανισμών του FBI. Ωστόσο οι Ρώσοι αρνήθηκαν και αντιπρότειναν ότι θα μπορούσαν να γίνουν δεκτοί μόνο 12 το πολύ αξιωματούχοι. Το μήνυμα έτσι ήταν σαφές: Μπορείτε να είστε παρόντες, αλλά μόνο στο περιθώριο».*³⁸

Ο επίσης πρώην πράκτορας του FBI Raymond May δήλωσε ότι η κατάσταση αυτή ήταν απογοητευτική, καθώς σε σύγκριση με τους αγώνες της Αθήνας το 2004, οπότε και είχαν αναπτυχθεί στην Ελλάδα 150 στελέχη, η Μόσχα παρείχε ελάχιστες διευκολύνσεις. Μάλιστα πρόσθεσε ότι φοβόταν ιδιαίτερα για την αδυναμία των Ρώσων

³⁸Goldman Adam, *FBI Efforts to Assist Sochi Olympics Limited by Russians*, The Washington Post, 24/01/2014, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/fbi-efforts-to-assist-sochiolympics-limited-by-russians/2014/01/24/7c17c6fe-8370-11e3-80999181471f7aaf_story.html, accessed 29/09/2015.

να προστατεύσουν «μαλακούς» (“soft”) στόχους, όπως μέσα μαζικής συγκοινωνίας και δημόσιους χώρους.

Ο γερουσιαστής Michael McCaul, έχοντας επισκεφθεί προηγουμένως το Sochi, δήλωσε ότι το επίπεδο της ανταλλαγής πληροφορήσης μεταξύ των δύο κρατών σχετικά με εσωτερικές απειλές, θα μπορούσε να είναι καλύτερο και ως εκ τούτου εξέφρασε σοβαρές ανησυχίες για πιθανές τρομοκρατικές ενέργειες: *«Παρόλο που οι Ρώσοι έχουν αναπτύξει έναν ισχυρό κλοιό ασφαλείας γύρω από το Sochi, είναι εντελώς απρόθυμοι να μοιραστούν πληροφορίες»*.³⁹

Την ίδια άποψη σχετικά με τις δυνατότητες συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας ενστερνίζεται η Masha Lipman, αναλύτρια του “Moscow Carnegie Center”, κατά την οποία μάλιστα η όποια πρόταση των Η.Π.Α. να βοηθήσουν στην ασφαλή διεξαγωγή των αγώνων δεν είναι τίποτα παραπάνω από καθιερωμένη πρακτική κάθε χώρας που ενδιαφέρεται για την ασφάλεια των αθλητών της. Κατά τα άλλα η συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών ασφαλείας κατά πρώτον δεν είναι εύκολη και κατά δεύτερον δεν θα φέρει τις χώρες κατ’ ανάγκη πιο κοντά: *«Τέτοια θέματα, όπως η συνεργασία των υπηρεσιών ασφαλείας έχουν μικρή ατζέντα και δεν μπορούν να βελτιώσουν τις σχέσεις μεταξύ χωρών όπως οι Η.Π.Α. και η Ρωσία»*.⁴⁰

Τέλος, ο Vyacheslav Nikonov αναπληρωτής επικεφαλής της Επιτροπής Εξωτερικής Πολιτικής της ρωσικής Δούμας, εκτίμησε πως οι Η.Π.Α θα μπορούσαν να συνδράμουν τη Ρωσία με την παροχή κάποιων χρήσιμων πληροφοριών, ωστόσο ήταν επικριτικός για το κατά πόσο αυτό θα ενδυναμώσει τους Ρώσο-αμερικανικούς δεσμούς. Σε αυτό το σημείο συνέδεσε το θέμα της συνεργασίας για τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς αγώνες, με την υπόθεση της ατυχούς συνεργασίας στις επιθέσεις του Μαραθωνίου της Βοστώνης: *«Οι βομβιστικές επιθέσεις της Βοστώνης αποδεικνύουν ότι οι δύο πλευρές έχουν πρόβλημα όταν συνεργάζονται...οι Η.Π.Α. αγνόησαν την βοήθεια που τους πρόσφεραν οι ρωσικές υπηρεσίες ασφαλείας σχετικά με το τρομοκρατικό χτύπημα της Βοστώνης»*.⁴¹

³⁹Ibid

⁴⁰Kravtsova Yekaterina, *U.S.-Russia Sochi Cooperation “Subject to Mistrust”*, The Moscow Times, 23/01/2014, online available at: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/us-russian-sochi-cooperation-subject-to-mistrust/493219.html>, accessed on 29.09.2015.

⁴¹Ibid

10.4. “Blame Game” μεταξύ Η.Π.Α-Ρωσικής Δημοκρατίας

Φυσικά, αμφότερες οι χώρες δεν θα μπορούσαν να παραδεχθούν τυχόν λάθη ή και ανεπαρκείς χειρισμούς, ούτε βέβαια και το γεγονός ότι ίσως δεν θα μπορούσαν να μοιραστούν κάποιες κρίσιμες για την εθνική τους ασφάλεια πληροφορίες. Το παιχνίδι λοιπόν των αλληλοκατηγοριών, γνωστό και ως “blame game” υπήρξε αναπόφευκτο.

Στον απόηχο του χτυπήματος και με την έναρξη των σχετικών ερευνών, η εκπρόσωπος του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου (“Federal Council”) της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Valentina Matviyenko, δήλωσε μέσω του ειδησεογραφικού πρακτορείου “Interfax”: *«Αξιωματούχοι της FSB έστειλαν πολλαπλά μηνύματα προειδοποιώντας της αρχές των Η.Π.Α. σχετικά με τον ύποπτο Tamerlan Tsarnaev. Ωστόσο, οι πληροφορίες αυτές δεν λήφθηκαν σοβαρά υπόψιν από την αμερικάνικη πλευρά, πράγμα το οποίο οδήγησε στην τραγωδία»*.⁴²

Στο ίδιο πλαίσιο επικριτικότητας κατά των αμερικανικών υπηρεσιών εμφανίζεται και το πρώην στέλεχος της Εθνικής Υπηρεσίας Ασφάλειας των Η.Π.Α. (NSA), Edward Snowden, ο οποίος έχοντας αυτομολήσει βέβαια στη ρωσική πλευρά, υπερασπίζεται τις αντίστοιχες θέσεις: *«Παρά το γεγονός ότι οι συνομιλίες όλων των κατοίκων των Η.Π.Α. καταγράφονται και παρακολουθούνται σε συστηματική βάση, οι Αμερικανοί δεν κατόρθωσαν να προλάβουν το χτύπημα της Βοστώνης. Μάλιστα οι ρωσικές υπηρεσίες πληροφοριών είχαν προειδοποιήσει ειδικά το FBI ότι τα άτομα αυτά είχαν στενές σχέσεις με ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες...ήμασταν (η κυβέρνηση των Η.Π.Α.) λοιπόν επαρκώς και επακριβώς προϋδασμένοι για τους ανθρώπους αυτούς, πριν καταλήξουν να γίνουν μια πραγματική απειλή»*.⁴³

Χαρακτηριστική ήταν η συνέντευξη που παραχώρησε ο Ρώσος ειδικός σε θέματα πληροφόρησης Andrei Soldatov στον δημοσιογράφο Michael Weiss της Daily Beast. Ερωτώμενος από τον δεύτερο σχετικά με την έκταση της ανταλλαγής πληροφοριών και την συνεργασία σε θέματα τρομοκρατίας μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας, απάντησε ως

⁴²The Moscow Times, *FBI Missed Boston Warning, Matviyenko Says*, 04/07/2013, online available at: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/fbi-missed-boston-warning-matviyenko-says/481109.html>, accessed on 11.06.2018.

⁴³Rusbridger Alan, MacAskill Ewen, *Edward Snowden Interview-The Edited Transcript*, The Guardian, 18/07/2014, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/18/-sp-edward-snowden-nsa-whistleblower-interview-transcript> και <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/18/-sp-edward-snowden-nsa-whistleblower-interview-transcript>, accessed on 11.06.2018 και Kelley B. Michael, *Ed Snowden Sides with Russia on FBI Intelligence About Boston Marathon Bombings*, The Businessinsider, 20/07/2014, online available at: <http://www.businessinsider.com/ed-snowden-on-the-boston-marathon-bombings-2014-7>, accessed on 11.06.2018.

εξής: «Το πρώτο πράγμα που θα πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι η FSB ποτέ δεν προσπάθησε πραγματικά να ειδοποιήσει το FBI σχετικά με τους Tsarnaev. Η FSB στην πραγματικότητα αιτήθηκε πληροφορίες από το FBI και την CIA, ωστόσο δεν ενημέρωσε για τους λόγους που επιθυμούσαν την πληροφόρηση αυτή, έτσι η συνεργασία ανταλλαγής πληροφοριών απέτυχε. Στον απόηχο των βομβιστικών επιθέσεων, όλοι άρχισαν να μιλούν για προειδοποιήσεις και ανταλλαγή πληροφοριών, όμως οι Αμερικανοί δεν μπόρεσαν να συνειδητοποιήσουν ότι η FSB δεν ενδιαφέρεται για την παροχή πληροφοριών οποιουδήποτε είδους σε ξένες υπηρεσίες. Μόνο μια φορά κατά το παρελθόν, το 2003 έπειτα από την υπογραφή ενός ειδικού μνημονίου συνεργασίας, οι δύο πληροφορίες πραγματοποίησαν μια υποτυπώδη κοινή έρευνα. Η FSB παγίδευσε κάποιο άτομο προμηθευόντάς το με έναν μη λειτουργικό εκτοξευτή εδάφους-αέρος και στη συνέχεια αυτό συνελήφθη. Ωστόσο επρόκειτο για μια υπόθεση χαμηλού επιπέδου και όχι εντυπωσιακή. Το γεγονός αυτό αναδείχθηκε σε μια υπόθεση-επίδειξη για τη συνεργασία μεταξύ FSB και FBI, κατ'ουσίαν όμως δεν υπήρχε κανένα απολύτως νόημα».⁴⁴ Κατά τον ίδιο λοιπόν, η FSB δεν άνοιξε σε καμιά περίπτωση έναν διπλό δίαυλο επικοινωνίας με το FBI στην υπόθεση του Tsarnaev. Αυτό που αποκλήθηκε από αρκετούς ως προειδοποίηση στους Αμερικανούς, δεν ήταν παρά ένα αίτημα παροχής πληροφοριών και όχι μια πρόσκληση για συνεργασία. Επρόκειτο για μια προσέγγιση του τύπου: «Θέλω πληροφορίες από σένα!!!». Με αυτά τα δεδομένα, η αποτυχία να οδηγήσει σε περαιτέρω συνεργασία, ίσως και να αποτελεί σημείο των καιρών, καθώς η σταδιακή διάβρωση της εμπιστοσύνης μεταξύ FBI και FSB, έχει διαρρήξει τους δεσμούς τους, εάν αυτοί υπήρξαν ποτέ πραγματικά.⁴⁵

Γενικότερα, στο πλαίσιο της συνεργατικής σχέσης έχουν σημειωθεί κάποια ψήγματα προόδου, σε ότι αφορά την περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος. Ωστόσο και πάλι η συνεργασία είναι περιορισμένη και έχει να κάνει με το FBI και με το Υπουργείο Εσωτερικών της Ρωσίας. Σε ότι αφορά την FSB είναι χαρακτηριστικό το ότι το βασικό πρόσωπο που προώθησε η υπηρεσία αυτή για να συνεργαστεί με το FBI στο πλαίσιο των ερευνών του χτυπήματος της Βοστώνης, ήταν ο Sergei Beseda, ο ίδιος

⁴⁴Πρόκειται για υπόθεση που αφορούσε στον έμπορο όπλων Hemant Lakhani, Βρετανό υπήκοο Ινδικής καταγωγής. Μια ομάδα Ρώσων πρακτόρων, παριστάνοντας δυσαρεστημένους στρατιωτικούς τον προμήθευσε με πυραυλικό σύστημα εδάφους-αέρος, το οποίο στη συνέχεια αποπειράθηκε να πουλήσει σε άλλη ομάδα πρακτόρων του FBI, που παρίσταναν τους Σομαλούς πειρατές και έτσι συνελήφθη. Οι Ρώσοι προτού παραδώσουν τους πυραύλους στον Lakhani τους είχαν αφοπλίσει.

⁴⁵Shuster Simon, *Bombing Probe Casts Spotlight on Awkward U.S.-Russia Security Ties*, Time, 24/04/2013, online available at: <http://world.time.com/2013/04/24/tsarnaev-fsb-fbi>, accessed on 11.06.2018.

άνθρωπος που ένα χρόνο αργότερα εκτέθηκε από τις Ουκρανικές υπηρεσίες ασφαλείας, ως στρατηγός της FSB με εμπλοκή στα γεγονότα της «Επανάστασης του Maidan» στο Κίεβο της Ουκρανίας την 20-21/02/2014. Επιπρόσθετα, ένας Αμερικανός διπλωμάτης, ο Ryan Fogle, τον Μάιο του 2013 κατηγορήθηκε ότι επιχείρησε να στρατολογήσει έναν αξιωματικό του αντιτρομοκρατικού τμήματος της FSB. Είναι λοιπόν ευνόητο ότι τέτοια γεγονότα δεν βοηθούσαν στην καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των υπηρεσιών.⁴⁶

Πέραν τούτων, η FSB επέτρεψε στο FBI να στείλει κλιμάκιο στο Νταγκεστάν για να ερευνήσει σχετικά με τους Tsarnaev, ωστόσο η ενέργεια αυτή ήταν πολιτικά υποκινούμενη. Η ρωσική υπηρεσία πιθανότατα επιζητούσε απελπισμένα την αμερικανική υποστήριξη για τους επερχόμενους Χειμερινούς Ολυμπιακούς αγώνες του Sochi και σε ένα πλαίσιο αμοιβαιότητας αυτό λειτούργησε, καθώς τόσο η Βρετανία όσο και οι Η.Π.Α. προσέφεραν υλικοτεχνική υποστήριξη για τα μέτρα ασφαλείας. Βέβαια κάποιος θα πρέπει να έχει στο μυαλό του ότι παρά την ευπρόσδεκτη από την FSB διεθνή βοήθεια, οι συνεργασίες αυτές ποτέ δεν έχουν διάρκεια. Κανένας στη ρωσική πλευρά δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για μια γνήσια συνεργατική σχέση με τις αμερικανικές υπηρεσίες ασφαλείας, καθώς εκτός των άλλων, σε περίπτωση (όχι σπάνια) ρήγματος των διεθνών σχέσεων, όπως στην Κριμαία και την Ουκρανία, θα μπορούσε να καταστρέψει καριέρες.⁴⁷

Σύμφωνα με τον Ilan Berman του “American Foreign Policy Council”, η όποια διάθεση συνεργασίας σχετικά με το χτύπημα της Βοστώνης, αλλά και γενικότερα στο ζήτημα της διεθνούς τρομοκρατίας, έχει να κάνει με όρους κρατικών συμφερόντων. Κινούμενη έτσι η αμερικανική κυβέρνηση έσπευσε κυρίως μετά το χτύπημα να επανενεργοποιήσει τη συνεργασία με το Κρεμλίνο, προσπαθώντας να αξιοποιήσει την ανταλλαγή πληροφορήσης και να αναθερμάνει τις επαφές μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Αυτό όμως υποδεικνύει ότι ο πραγματικός λόγος για μια τέτοια συνεργασία, είναι η θεωρούμενη αποτυχία της Ρωσίας να αντιμετωπίσει στοιχεία του ακραίου Ισλάμ και η συνακόλουθη απειλή που αποτελεί πλέον αυτό για τις Η.Π.Α.⁴⁸

⁴⁶Weiss Michael, *Edward Snowden is Acting Very Strange Inside Russia*, The Daily Beast, 13/04/2015, online available at: <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/04/13/edward-snowden-is-acting-very-strange-inside-russia.html?via=desktop&source=twitter>, accessed on 11.06.2018.

⁴⁷Ibid

⁴⁸Berman Ilan, *Boston Bombing's Russian Roots*, The Washington Times, 14/05/2013, online available at: http://www.afpc.org/publication_listings/viewArticle/1921, accessed on 11.06.2018.

Κατά τον David Speedie, μετά το χτύπημα στο Μαραθώνιο της Βοστώνης, η φιλολογία σχετικά με το ποιος ενημέρωσε ποιον, με τι τρόπο και σε ποια έκταση, υπήρξε οργιαστική. Αυτό αναπόφευκτα οδήγησε σε ένα παιχνίδι εκατέρωθεν κατηγοριών, μέσα σε κλίμα αμοιβαίας καχυποψίας και απόδοσης των ευθυνών από το FBI στην FSB και τούμπαλιν. Σε κάθε περίπτωση από αρκετές πηγές έχει διασταυρωθεί ότι η FSB προειδοποίησε το FBI για ύποπτη δράση του Tamerlan Tsarnaev και η αμερικανικές υπηρεσίες ασφάλειας προσπάθησαν να λάβουν κάποια μέτρα και να ερευνήσουν περαιτέρω την υπόθεση. Ωστόσο, η αρχική συνεργασία είχε ως αποτέλεσμα ένα μπαράζ αλληλοκατηγοριών για ολιγωρία και ασαφή ενημέρωση. Σύμφωνα με το FBI, επαναλαμβανόμενα αιτήματα απευθύνθηκαν προς την FSB για την παροχή περισσότερων και πιο εξειδικευμένων πληροφοριών, χωρίς όμως αυτά τα αιτήματα να γίνουν ευπρόσδεκτα. Η ρωσική πλευρά αντέτεινε πως εκτός του ότι οι υποψίες εναντίον του μετέπειτα δράστη, ήταν συγκεχυμένες, άρα και η παροχή τους περιορισμένη, επιπλέον δεν παρείχαν μόνο μία, αλλά πολλαπλές προειδοποιήσεις προς την αμερικανική πλευρά. Γενικά, τα γεγονότα της Βοστώνης και το ζήτημα της μη ανταλλαγής πληροφορήσης (“non intelligence sharing”), όξυναν τους τόνους της αντιπαράθεσης μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας. Από τη μια πλευρά, οι Αμερικανοί διαμαρτυρήθηκαν για την έλλειψη ακρίβειας των προειδοποιήσεων της Μόσχας και από την άλλη, η ρωσική πλευρά προχώρησε στη διαπίστωση ότι το βάρος της ερευνητικής προσπάθειας θα έπρεπε να πέσει στις Η.Π.Α., καθώς οι ύποπτοι δεν είχαν ζήσει στη Ρωσία για αρκετά χρόνια. Πέραν βέβαια των ανωτέρω διαπιστώσεων, είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι η περίπτωση της ανταλλαγής πληροφοριών στο τρομοκρατικό χτύπημα της Βοστώνης, αντιμετωπίζεται ως ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος (“zero-sum game”), το οποίο είναι πολύ δύσκολο έως και αδύνατο να επιλυθεί.⁴⁹

Ο Jonathan Earle αρθρογράφος της εφημερίδας “Moscow Times”, θεωρεί πως η αμοιβαία καχυποψία μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας στον απόηχο της επίθεσης της Βοστώνης και ειδικότερα η ρωσική άρνηση για παροχή περαιτέρω πληροφορήσης, όταν αυτή ζητήθηκε, έχει εγείρει σοβαρά ζητήματα για την αποτελεσματικότητα της διεθνούς συνεργασίας κατά της τρομοκρατίας. Παρόλο που και οι δύο πλευρές

⁴⁹Speedie C. David, *After Boston: An Intelligence Blame Game with no Winner*, 08/05/2013, online available at: http://www.carnegiecouncil.org/publications/articles_papers_reports/0155, accessed on 11.06.2018.

δεσμεύθηκαν να επικεντρωθούν σε όλα τα σημεία της πρόκλησης που έθετε η έρευνα και οι βασικές συμφωνίες ανταλλαγής πληροφοριών υπήρχαν, η ανάλυση των περιστατικών, υποδεικνύει ότι οι προσπάθειες για συνεργασία, εμποδίστηκαν από την έλλειψη εμπιστοσύνης (“mistrust”), τη γραφειοκρατία και τα εκατέρωθεν συμφέροντα (“self-interest”). Για την ενίσχυση της επιχειρηματολογίας του επικαλείται και υιοθετεί τις παρατηρήσεις του Andrei Soldatov ο οποίος υποστηρίζει ότι η FSB ενεργούσε ιδιοτελώς και στο πλαίσιο των συμφερόντων της, όταν αιτήθηκε από το FBI συνδρομή στην έρευνά της. Για την υπηρεσία αυτή η προειδοποίηση των Αμερικανών ήταν η τελευταία προτεραιότητα, καθώς σπάνια παρέχει πληροφορίες. Η πρώτη προτεραιότητα ήταν η χρήση των διαύλων συνεργασίας σε θέματα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, προκειμένου να αποκτηθούν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες από τις υπηρεσίες ασφάλειας των Η.Π.Α. και αυτή είναι μια λογική ενδεικτική για τον τρόπο λειτουργίας των ρωσικών υπηρεσιών πληροφοριών και ασφάλειας.⁵⁰

Ο επικεφαλής της Εθνικής Πληροφόρησης (“DNI”) James Clapper, έκανε επίσης λόγο για το πρόβλημα της συνεργασίας στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δύο χωρών, έχοντας βέβαια οπτική γωνία που ρίχνει το βάρος στη Μόσχα: *«Όταν οι Ρώσοι παρέχουν κάποια πληροφορία για θέματα που σχετίζονται με ελέγχους εξοπλισμών, τότε οι Η.Π.Α. φέρονται καχύποπτα. Υποτίθεται ότι πρέπει να υπάρχει μια σχετική εμπιστοσύνη, αλλά και πριν από αυτήν ένα είδος επιβεβαίωσης. Σε κάθε περίπτωση όχι μια διάθεση αποδοχής για ότι ισχυρίζεται η ρωσική πλευρά. Παρόμοια και στις επιθέσεις του Μαραθωνίου της Βοστώνης, θα έπρεπε οι Η.Π.Α. να εμπιστευθούν άκριτα τους Ρώσους και να αποδεχθούν a priori τα όσα λένε;»*.⁵¹

10.5 Ανταλλαγή πληροφόρησης: Εθνικό συμφέρον & Εξωτερική πολιτική

Το ζήτημα πάντως μιας ειλικρινούς συνεργατικής προσπάθειας μεταξύ των δύο χωρών τις απασχόλησε αμφότερες και είναι χαρακτηριστική η άποψη ανώνυμου αξιωματούχου των Η.Π.Α., ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών πάντα αμφιταλαντεύονται ανάμεσα στην ανάγκη να μοιραστούν πληροφορίες και στην ανάγκη να προστατεύουν

⁵⁰Earle Jonathan, *Boston Bombing Seen as U.S.-Russian Intelligence Failure*, The Moscow Times, 22/04/2013, online available at: <http://www.themoscowtimes.com/article/478985.html>, accessed on 11.06.2018.

⁵¹Ibid

πηγές και μεθόδους. Ωστόσο στην περίπτωση που υπάρχει αμοιβαίο συμφέρον, όπως όταν και οι δύο χώρες έχουν γίνει θύματα τρομοκρατικών ενεργειών, θα πρέπει αυτές να προσηλώνονται στον κοινό στόχο της συνεργασίας. Η λογική των αμοιβαίων συμφερόντων έχει μια βάση, βέβαια υπό πραγματικές συνθήκες η στάση τόσο των Η.Π.Α. όσο και της Ρωσίας υποδεικνύει ότι η συνεργασία σπάνια είναι εύκολη και χωρίς εμπόδια.

Κατά τον Strobe Talbott ακαδημαϊκό με ειδικευση στη Ρωσία και πρώην Υφυπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α., οι Ρώσοι τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά τα χτυπήματα στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης, έχουν τη διάθεση να συζητήσουν διάφορα θέματα με τους Αμερικανούς στον τομέα της ασφάλειας. Μάλιστα η προσέγγιση αυτή γίνεται στη βάση της λογικής ότι υπάρχουν θέματα που απειλούν εξίσου τις δύο χώρες. Σε πολλές περιπτώσεις λοιπόν, οι πληροφορίες που αντλήθηκαν από ρωσικές πηγές ήταν έγκυρες και χρήσιμες. Ωστόσο σε ουκ ολίγες στιγμές διαφάνηκε ότι αυτοί που τις παρείχαν υπερέβαλλαν και προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν το μηχανισμό ανταλλαγής πληροφοριών για πολιτικούς σκοπούς.⁵²

Οποσδήποτε και πέραν όλων των «καλών» προθέσεων, είναι αδιαμφισβήτητο ότι περισσότερες από δύο δεκαετίες μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσία και οι Η.Π.Α. ασκούν κατασκοπεία ο ένας εις βάρος του άλλου. Πρόσφατα άλλωστε το ίδιο το FBI συνέλαβε πυρήνες πρακτόρων «εν υπνώσει» (“*sleeper agents*”). Αν και από την πλευρά της Ρωσίας καταβλήθηκαν προσπάθειες για συνεργασία με την Αμερική, πιο έντονες μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, απτές ενέργειες όπως η ανεμπόδιστη και φυσιολογική ανταλλαγή κρίσιμων πληροφοριών (“*deep intelligence*”) αποδείχθηκαν ιδιαίτερα δύσκολες. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται λοιπόν και η περίπτωση των επιθέσεων της Βοστώνης, όπου οι αιτιάσεις από την πλευρά του FBI για την ισχνή ρωσική πληροφόρηση και τη μη παροχή περαιτέρω στοιχείων, παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις, υπήρξαν έντονες.⁵³

Παρόμοια αντιμετώπιση για το περιστατικό της Βοστώνης παρουσιάζει και ο Zach Abels, κατά τον οποίον το FBI δεν μπορούσε να χειριστεί καλύτερα την υπόθεση λόγω αφενός μεν συνταγματικών περιορισμών στη δράση, αφετέρου δε λόγω μη αποτελεσματικών πρακτικών στην ανταλλαγή πληροφόρησης με υπηρεσίες της

⁵²Spetalnick Matt, Cornwell Susan, Apps Peter, *U.S., Russian Spies' "Trust Deficit" may Have Clouded Boston Case*, 25/04/2013, Reuters, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-usa-explosions-boston-distrust-idUSBRE9301EI20130425>, accessed on 22.06.2018.

⁵³Ibid

αλλοδαπής. Σε σχετικό του άρθρο επικαλείται τον David Gomez, πρώην επικεφαλής της Διεύθυνσης Αντιτρομοκρατίας του FBI, ο οποίος αναφερόμενος στους ερευνητικούς περιορισμούς της υπηρεσίας του άγγιξε την καρδιά του προβλήματος, καθώς για να ξεπεραστούν αυτοί θα έπρεπε να υπήρχε αξιοποιήσιμη πληροφόρηση από τη ρωσική πλευρά. Όταν λοιπόν το FBI ζήτησε περισσότερα στοιχεία από τον υποτιθέμενο «συνεργάτη» του την FSB, δεν έλαβε απολύτως τίποτα.⁵⁴

Κατά αυτόν τον τρόπο, οι επιθέσεις της Βοστώνης και η έρευνα σχετικά με τους αδερφούς Tsarnaev καταδεικνύουν πάνω από όλα συστημικές αδυναμίες (“systemic deficiencies”) στο πλαίσιο της διεθνούς ανταλλαγής πληροφοριών. Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τέτοιες αποτυχίες και να αναπτύξουν πολιτικές βελτίωσης των σχέσεων με ξένες υπηρεσίες πληροφόρησης και ασφάλειας. Βέβαια το ζητούμενο είναι ότι ο αντικειμενικός αυτός σκοπός είναι κάθε άλλο παρά εύκολος και δεν υπάρχει άμεση απάντηση για το πώς μια χώρα όπως οι Η.Π.Α. θα μπορούσαν να καλλιεργήσουν συνεργατικές σχέσεις. Η φύση της ανταλλαγής πληροφοριών σε διεθνές επίπεδο είναι εγγενώς ελλιπούς εμπιστοσύνης (“distrustful”), ακόμη και μεταξύ συμμάχων.⁵⁵ Είναι βέβαια γεγονός, ότι τόσο το FBI και γενικά η Κοινότητα Υπηρεσιών Πληροφόρησης των Η.Π.Α., όσο και η Ρωσική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφάλειας έχουν διατηρήσει ένα κλίμα ψυχοπολεμικής εχθρότητας και το αποτέλεσμα είναι μια προβληματική σχέση ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ τους. Ο Gomez συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι οι Ρώσοι δεν ανταποκρίθηκαν στα αιτήματα του FBI για περεταίρω πληροφορίες και φυσικά η συμπεριφορά αυτή δεν ήταν ασυνήθιστη. Όσοι είναι αρκετά εξοικειωμένοι με τον ρωσικό μηχανισμό ασφαλείας, υποστηρίζουν ότι η FSB πιθανότατα διαδραμάτισε πιο ενεργό ρόλο στην παρακολούθηση των Tsarnaev, από ότι άφησε το FBI να πιστέψει. Είναι ιδιαίτερα δύσκολο να πειστεί κανείς ότι η ρωσική υπηρεσία επέτρεψε στον Tamerlan να ταξιδέψει στην ενδοχώρα απαρατήρητος και χωρίς επιτήρηση. Ως εκ τούτου, κάθε κατηγορία για ερευνητικές και συνεργατικές ατασθαλίες θα έπρεπε να απευθύνονται στη ρωσική πλευρά.⁵⁶

Κατά τον καθηγητή Mark Galeotti του New York University, τα γεγονότα της Βοστώνης θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ Η.Π.Α.

⁵⁴Abels Zach, *Boston Attack Betrays Foreign Intelligence Sharing Failures*, The Occidental Weekly, 30/04/2013, online available at: <http://occidentalweekly.com/opinions/2013/04/30/boston-attack-betrays-foreign-intelligence-sharing-failures/>, accessed on 14.06.2018.

⁵⁵Ibid

⁵⁶Ibid

και Ρωσίας, στο βαθμό που μπορεί να υπάρξει κάποιο αμοιβαίο όφελος, ωστόσο ειδικά η δεύτερη θα πρέπει να πάρει μαθήματα σχετικά με την στρατηγική της ασφάλειάς της: *«Οι βομβιστικές επιθέσεις της Βοστώνης υπογραμμίζουν τον περιορισμένο-από τη φύση του- χαρακτήρα της ρωσικής συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας με τον υπόλοιπο κόσμο. Παρόλο που υπάρχει αξιόλογη ανταλλαγή πληροφόρησης με παραδοσιακούς συμμάχους του πρώην Σοβιετικού μπλοκ, η κατάσταση δεν είναι η ίδια εξωτερικά αυτής της περιοχής. Οι καινούριες προκλήσεις της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος απαιτούν υψηλού επιπέδου διεθνή συνεργασία»*.⁵⁷

Γενικότερα, ο Galeotti θεωρεί πως δεν είναι απαραίτητο μια χώρα να συμπαθεί μία άλλη για να συνεργαστεί μαζί της και επιπλέον: *«Είναι κρίσιμο όλες οι πλευρές να σταματήσουν να αντιμετωπίζουν τη συνεργασία σε θέματα ασφαλείας ως ένα υποπροϊόν μιας ευρύτερης “détente”, ενός παιγνίου μηδενικού αθροίσματος, έναν διαγωνισμό για να κερδηθεί ότι περισσότερο από μια συμφωνία. Αντί αυτών, η μεγαλύτερη δυνατή ανταλλαγή πληροφόρησης θα πρέπει να είναι θέμα αμοιβαίου οφέλους. Μόνο με αυτόν τον τρόπο, οι μελλοντικοί Tsarnaev μπορούν να αποτραπούν από την εκτέλεση επιθέσεων στο Oakland, στην Οξφόρδη ή στο Omsk»*. Βέβαια σε αυτό σημείο θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ανωτέρω ρήση είναι απλά ένα ευχολόγιο, καθώς γίνεται λόγο για τα «πρέπει» της διεθνούς συνεργασίας, ενώ η πραγματικότητα είναι δεδομένη και συνίσταται σε σοβαρούς εγγενείς περιορισμούς.⁵⁸

Ο Διευθυντής του ρωσικού Ινστιτούτου Πολιτικής Εξειδίκευσης Evgeny Minchenko συνδέει τα θέματα ανταλλαγής πληροφοριών και γενικότερα της διεθνούς συνεργασίας για αντιτρομοκρατία, με τα ευρύτερα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό επικαλείται τις δηλώσεις του Vladimir Putin μετά τις επιθέσεις στη Βοστώνη, περί ανάγκης συνεργασίας στον κοινό αγώνα κατά της τρομοκρατίας, επισημαίνει όμως ότι υπάρχουν αρκετά «κρυμμένα» εμπόδια σε μια τέτοια διαδικασία. Κατά την άποψή του στην προκειμένη περίπτωση, η προσφορά της Ρωσίας για συνεργασία δεν βρήκε ιδιαίτερη ανταπόκριση και ενδιαφέρον από την αμερικανική πλευρά και κυρίως από τον τότε πρόεδρο των Η.Π.Α. George Bush Jr. Χαρακτηριστικά υποστηρίζει: *«Η προσφορά του Putin για συνεργασία σε θέματα τρομοκρατίας με τις*

⁵⁷Galeotti Mark, *Boston's Sobering Lessons for Russia and the U.S.*, Russia Beyond the Headlines, 26/04/2013, [online available at: http://rbth.com/opinion/2013/04/26/bostons_sobering_lessons_for_russia_and_the_us_25509.html](http://rbth.com/opinion/2013/04/26/bostons_sobering_lessons_for_russia_and_the_us_25509.html), accessed on 23.06.2018.

⁵⁸Ibid

Η.Π.Α., κατέληξε να είναι ένας δρόμος μονής κατεύθυνσης (“one- way traffic street”). Με τις πληροφορίες να ακολουθούν μία μόνο ροή. Κατά αυτόν τον τρόπο, ο Putin απέτυχε να αντικρύσει τους αμερικανούς ομολόγους με ίσους όρους (“eye to eye”). Παρά το ότι η Ρωσία έκανε ότι ήταν δυνατόν για να υποστηρίξει τις Η.Π.Α., όπως επιτρέποντας την ενδιάμεση (“transit”) στο έδαφος της μεταφορά πολεμικού υλικού στο Αφγανιστάν, δεν έλαβαν την αντίστοιχη υποστήριξη σε ανάλογα θέματα και διατήρησαν την επεκτατική πολιτική του NATO, παράλληλα με την υποστήριξη των αντι-ρωσικών δυνάμεων στην κρίση της Γεωργίας. Με βάση αυτά είναι σχεδόν αδύνατο να υπάρξει κάποια δραματική αλλαγή στον τομέα της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας των δύο χωρών». ⁵⁹

Βέβαια όπως ειπώθηκε και πριν, η συνεργασία πολλές φορές είναι προβληματική και αυτό αποτυπώνεται και σε ποικίλους τομείς. Έτσι εκτός από την καταπολέμηση της τρομοκρατίας η εχθρότητα και ο ανταγωνισμός συμφερόντων μεταξύ ρωσικών και αμερικανικών υπηρεσιών πληροφόρησης και επιβολής του νόμου έχει κάνει την εμφάνισή του και σε δραστηριότητες αντιμετώπισης της διακίνησης ναρκωτικών στην Κεντρική Ασία: «Η δυναμική παρουσία της αμερικανικής Υπηρεσίας Δίωξης Ναρκωτικών (“Drug Enforcement Administration-DEA”) στην κεντρική Ασία, εκλαμβάνεται απειλητικά όχι μόνο από τη ρωσική αντίστοιχη υπηρεσία (FSKN), αλλά και στο ευρύτερο πλαίσιο της ρωσικής γεωπολιτικής ηγεμονίας στην περιοχή. Αυτό μάλιστα συμβαίνει παρά το γεγονός ότι, το εμπόριο ναρκωτικών που διεξάγεται στις περιοχές του Αφγανιστάν και του Τατζικιστάν, συνιστά απειλή τόσο για τη Ρωσία όσο και για την Αμερική, στο βαθμό που ο παράνομος τζίρος χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση της διεθνούς τρομοκρατίας». ⁶⁰

⁵⁹Koshkin Pavel, *Putin Sees Closer Anti-Terror Links with U.S., but Experts Skeptical*, Russia Beyond the Headlines, 26/04/2013, online available at: http://rbth.com/international/2013/04/26/putin_sees_closer_antiterror_links_with_us_but_experts_sceptical_25491.html, accessed on 23.06.2018.

⁶⁰Rinna Anthony, *Russia-U.S. Intel Relations and the Need for a Delicate Balance*, Center for World Conflict and Peace, online available at: <http://centerforworldconflictandpeace.blogspot.gr/2013/04/russia-us-intel-relations-and-need-for.html>, accessed on 24.06.2018.

10.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση της τρομοκρατικής επίθεσης στη Βοστώνη αποτελεί ένα συμβάν, του οποίου η μελέτη και ανάλυση οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

- Η ισλαμιστική τρομοκρατία συνιστά μία σημαντική απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος, όπως διαφάνηκε από τον αντίκτυπο που είχε στις Η.Π.Α., αλλά και από την κινητοποίηση που έλαβε χώρα στη Ρωσική Ομοσπονδία.
- Το γεγονός ότι μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων ή και μεμονωμένα άτομα που επηρεάζονται από την ιδεολογία τους, όπως οι αδερφοί Tsarnaev, μπορούν να δρουν κινούμενα ανά τον κόσμο και να καταφέρουν χτυπήματα στην ενδοχώρα ισχυρών κρατών, όπως οι Η.Π.Α., φανερώνει μία εξασθένηση του διαχωρισμού μεταξύ των εννοιών «εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας την διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως το FBI και η FSB, οι οποίες στο πλαίσιο των «αυτοματοποιημένων» κρατικών συσπειρώσεων, εμπλέκονται στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.
- Η αντιμετώπιση της συγκεκριμένης υπόθεσης και κατ'επέκταση της διεθνούς τρομοκρατίας, έχει ανάγκη την όσο το δυνατό καλύτερη αξιοποίηση των πληροφοριών. Οι περισσότερες υπηρεσίες επιβολής του νόμου, ανά τον κόσμο, χρησιμοποιούν τακτικές πληροφόρησης για να φέρουν εις πέρας το έργο τους.
- Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσικής Ομοσπονδίας, περιγράφει εκ πρώτης όψεως, μία «ήπια» περίπτωση επιβεβαίωσης του πολιτικού ρεαλισμού, καθώς οι σχέσεις μεταξύ των προηγούμενων κρατών είναι παραδοσιακά ανταγωνιστικές. Παρόλα αυτά, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι ένας τομέας που θα περίμενε κανείς, ακόμα και οι δύο μεγαλύτερες δυνάμεις του διεθνούς συστήματος να έχουν

αμοιβαία συμφέροντα, άρα και ανεμπόδιστη ανάπτυξη κοινής δράσης, πράγμα που δεν φαίνεται να συμβαίνει.

- Η περίπτωση της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου των δύο κρατών, ερμηνεύεται σαφώς μέσω των βασικών υποθέσεων του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού), τις οποίες και επιβεβαιώνει.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- Οι Ρώσοι φέρονται αρχικά να ενημέρωσαν την αμερικανική πλευρά εφαρμόζοντας περιορισμούς στην ροή πληροφοριών, εφόσον μετά την πρώτη τους επικοινωνία, πιθανότατα δεν απάντησαν σε σχετικά κρίσιμα ερωτήματα (σε δύο τουλάχιστον περιπτώσεις), που θα διασαφήνιζαν την ταυτότητα και τις προθέσεις των μετέπειτα τρομοκρατών.
- Υποστηρίχθηκε έντονα από τους Αμερικανούς ότι η FSB αποπειράθηκε να αποσπάσει χρήσιμες πληροφορίες χωρίς ουσιαστικά να παρέχει κάποιο καίριο στοιχείο για την υπόθεση.
- Φαίνεται πως η ρωσική πλευρά δεν ενημέρωσε τους ομολόγους της του FBI για τις λεπτομέρειες του ταξιδιού του Tamerlan Tsarnaev στο Νταγκεστάν και τις επαφές που πραγματοποίησε με ριζοσπαστικά στοιχεία (άτομα και οργανώσεις), αλλά και κάποιους κρίσιμους διαλόγους με τη μητέρα του, παρά το γεγονός ότι ο ανωτέρω βρισκόταν υπό παρακολούθηση.
- Μετα μόνο την τρομοκρατική επίθεση, κλιμάκιο ειδικών από τις Η.Π.Α. επισκέφθηκε τη Ρωσία και συνεργάστηκε σε κάποιο βαθμό με τις ρωσικές υπηρεσίες.
- Ο απόηχος του χτυπήματος συνδυάστηκε με έναν «πόλεμο αλληλοκατηγοριών» (“Blame Game”), μεταξύ αξιωματούχων, υπηρεσιακών παραγόντων, δημοσιογράφων και μελετητών των δύο κρατών, για το ποιος έφερε την ευθύνη για τη μη αποτελεσματική συνεργασία.
- Επίσημα έγινε λόγος για την πρόθεση καλύτερης συνεργασίας στον τομέα της αντιτρομοκρατίας, ωστόσο η έλλειψη εμπιστοσύνης, τα αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα, αντιθετικοί γεωπολιτικοί σχεδιασμοί και ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, έγινε εκατέρωθεν αποδεκτό ότι υπεισέρχονταν ακόμη και στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου.

Συνεπώς:

- Αμφότερες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές-ομοσπονδιακές υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου (FBI & FSB), καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Δεν υπήρξε κάποιος εξωτερικός παράγοντας που θα ρύθμιζε τη σχέση των δύο χωρών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.
- Ο γενικός χειρισμός της ρωσικής πλευράς ως προς την φειδωλή ή περιοριστική παροχή πληροφόρησης και πληροφοριών, αλλά και η μετέπειτα επικριτική στάση των Η.Π.Α., επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, η υπόθεση των αδερφών Tsarnaev είχε τέτοιες προεκτάσεις, που εμπόδιζαν την απρόσκοπτη συνεργασία.
- Παρά την ύπαρξη μικρού αριθμού «παικτών» (διμερές επίπεδο), γεγονός που καθιστά τη συνεργασία πιο εύκολη, επικράτησε η λογική του ανταγωνισμού, αντί να πραγματοποιηθεί ένα «ξεκαθάρισμα κανόνων του παιχνιδιού».
- Με αποκρυσταλλωμένα τα εθνικά συμφέροντα Η.Π.Α. και Ρωσίας, δεν θα πρέπει να προκαλούν έκπληξη, η επικριτική στάση της πρώτης, αλλά και η επιφυλακτικότητα για συνεργασία της δεύτερης. Αντίθετα, εκλαμβάνονται ως ορθολογικές, από κράτη που είναι «ευαίσθητα» στο κόστος.
- Σε καθεστώς διαμάχης και ανταγωνισμού, οι δύο μεγάλες δυνάμεις τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας.
- Η τυχόν εξαπάτηση (“cheating”) που μπορεί να λάβει χώρα είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρξει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους παράγοντες που έλαβαν υπόψιν τους, τόσο οι Αμερικανοί όσο και οι Ρώσοι και έτσι δεν επιτεύχθηκε απόλυτη συνεργασία.

- Η περιορισμένη συνεργασία από την πλευρά της FSB, δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας ή ακόμα και της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών, εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας. Με άλλα λόγια, πάντα υπάρχει ο «φόβος» ότι η άλλη (εχθρική ή φιλική) πλευρά θα αποκομίσει συγκριτικό πλεονέκτημα, θα ενδυναμώσει τον εαυτό της και άρα θα αποκτήσει περισσότερο προνομακική θέση στον αέναο διεθνή ανταγωνισμό.

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

Ευρωπαϊκή Ένωση: Ενδοευρωπαϊκή Συνεργασία

Κεφάλαιο 11^ο

Κεφάλαιο 12^ο

Κεφάλαιο 13^ο

Κεφάλαιο 11°: Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρομοκρατικό χτύπημα στη Μαδρίτη

11.1. Το ιστορικό

Οι βομβιστικές επιθέσεις στη Μαδρίτη, ήταν το φονικότερο τρομοκρατικό χτύπημα επί ισπανικού εδάφους και η πρώτη ένδειξη μετά την 09.11, ότι η διεθνής ισλαμιστική τρομοκρατία, πλέον δεν απειλούσε μόνο τις Η.Π.Α., αλλά και την Ευρώπη.

Τις πρωινές ώρες της 11.03.2004 πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα συντονισμένες επιθέσεις στο σύστημα προαστιακού σιδηροδρόμου της ισπανικής πρωτεύουσας, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα το θάνατο 191 ανθρώπων και τον τραυματισμό άλλων περίπου 1800.¹ Πιο συγκεκριμένα, ένα σύνολο δεκατεσσάρων εκρηκτικών μηχανισμών εντός ταξιδιωτικών και αθλητικών σάκων, είχε τοποθετηθεί σε αμαξοστοιχίες που στάθμευαν στον σταθμό “Acala de Henares”, νότια της Μαδρίτης. Κάθε μηχανισμός περιείχε εκρηκτικές ύλες και έναν πυροκροτητή, που ήταν συνδεδεμένος με μία συσκευή κινητής τηλεφωνίας. Τελικά εξεράγησαν δέκα εκρηκτικοί μηχανισμοί, οι οποίοι βρίσκονταν σε τέσσερις διαφορετικούς συρμούς, με τη πρώτη έκρηξη να σημειώνεται στις 7.39 πμ. στον κεντρικό σταθμό “Atocha”.²

Η συνέχεια υπήρξε δραματική, καθώς ακολούθησαν εννέα ακόμη διαδοχικές πυροδοτήσεις και σοβαρές καταστροφές στους σταθμούς “Santa Eugenia” και “El Pozo” κοντά στην περιοχή “Tellez”. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι τα θύματα θα μπορούσαν να είναι πολύ περισσότερα, εφόσον ο κάθε συρμός από αυτούς που υπέστησαν την επίθεση, μετέφερε από 1000 έως 1800 επιβάτες.³

¹Sciolino Elaine, *Spain Struggles to Absorb Worst Terrorist Attack in its History*, The New York Times, 11.03.2004, online available at: <https://www.nytimes.com/2004/03/11/international/europe/spain-struggles-to-absorb-worst-terrorist-attack-in-its.html>, accessed on 22.10.2015.

²Richburg B. Keith, *Madrid Train Blasts Kill At Least 190*, The Washington Post, 12.03.2004, online available at: https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/03/12/madrid-train-blasts-kill-at-least-190/a0dc2bde-0df5-49c6-8442-0e056d4c9261/?utm_term=.a474b0ca0ab4, accessed on 22.10.2015.

³Martin C. Gus (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Terrorism* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2011), σελ. 372.

Αμέσως μετά την εκδήλωση των επιθέσεων ξέσπασε στην Ισπανία σοβαρή πολιτική κρίση, εφόσον οι εθνικές εκλογές απείχαν λίγες μόνο ημέρες και τυχόν απόδειξη εμπλοκής ισλαμιστή δακτύλου, θα μπορούσε να επιτείνει την κριτική στην τότε κυβέρνηση για τις επιλογές εξωτερικής πολιτικής και της συνεργασίας με τις Η.Π.Α. στον «πόλεμο» κατά της διεθνούς τρομοκρατίας.⁴ Στη φάση αυτή προέκυψαν ποικίλα προβλήματα συνεργασίας με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη και η αξιοπιστία της Ισπανίας επλήγη σοβαρά, καθώς εξαρχής καταβλήθηκε προσπάθεια, το τραγικό συμβάν να αποδοθεί στη βασκική οργάνωση “Euskadi Ta Askatasuna” (ETA).⁵

Οι εξελίξεις δεν δικαίωσαν τις αρχικές εκτιμήσεις-ισχυρισμούς των Ισπανών και λίγες ημέρες μετά αποδείχθηκε ότι οι επιθέσεις ήταν έργο ακραίων ισλαμιστικών κύκλων. Σε ότι αφορά την επίσημη ανάληψη ευθύνης, υπήρξε σχετικά σύντομα ένα βίντεο που εμφάνιζε την “Al-Qaeda” ως υπεύθυνη, ωστόσο η αξιοπιστία του θεωρήθηκε μειωμένη. Στη συνέχεια, το 2007 η οργάνωση, με επίσημο τρόπο επαίνεσε τα χτυπήματα, αυτό όμως δεν στάθηκε αρκετό για να μπορέσει να συνδεθεί ευθέως με τη διενέργειά τους.⁶ Κατά την επίσημη εκδοχή των ισπανικών δικαστικών αρχών και έπειτα από ενδεδειγμένες έρευνες, η ευθύνη θα έπρεπε να αποδοθεί στην ομάδα “Moroccan Islamist Combat Group” (GICM), έναν τρομοκρατικό πυρήνα ατόμων μαροκινής καταγωγής, ο οποίος δρούσε στο πρότυπο της ανωτέρω διεθνούς τρομοκρατικής οργάνωσης.⁷ Σε αυτό το πλαίσιο διενεργήθηκε σημαντικός αριθμός συλλήψεων, ενώ καταβλήθηκαν προσπάθειες περαιτέρω διερεύνησης ατόμων που μπορεί να είχαν έμμεση συμμετοχή ή να κινούνταν στις παρυφές του ακραίου Ισλάμ στην Ισπανία.

Γενικά θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα γεγονότα που έλαβαν χώρα, τόσο πριν, κατά τη διάρκεια, όσο και μεταγενέστερα από τις επιθέσεις στη Μαδρίτη, αποτέλεσαν ένα πρώτο «τεστ» της ετοιμότητας των ευρωπαϊκών κρατών, καθώς και των πραγματικών δυνατοτήτων που είχαν για να αναπτύξουν αποτελεσματική κοινή αντιτρομοκρατική

⁴Βλ. Woehrel Steven, *March 11 Terrorist Attacks in Madrid and Spain's Elections: Implications for U.S. Policy* (Washington DC: Congressional Research Service, The Library of Congress, 2004).

⁵Richburg B. Keith, *Spain Campaigned to Pin Blame on ETA*, The Washington Post, 17.03.2004, online available at: https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/03/17/spain-campaigned-to-pin-blame-on-eta/5872ae4d-440a-4552-b931-c6d9844294f1/?utm_term=.53267edf20ac, accessed on 22.10.2015.

⁶Βλ. Reinales Fernando, “The Evidence of Al-Qaeda’s Role in the 2004 Madrid Attack”, *CTC Sentinel, Combating Terrorism Center at West Point*, Vol. 5, No. 3, March 2012.

⁷Sciolino Elaine, *Morocco Connection Is Emerging as Sleeper Threat in Terror War*, The New York Times, 16.03.2004, online available at: <https://www.nytimes.com/2004/05/16/world/morocco-connection-is-emerging-as-sleeper-threat-in-terror-war.html>, accessed on 22.10.2015.

δράση. Το συμπέρασμα που προέκυψε ήταν, ότι ειδικότερα η ανταλλαγή πληροφορήσεως παρουσίαζε σημαντικές ελλείψεις, πράγμα που θα επιβεβαιωνόταν και από άλλα αντίστοιχα περιστατικά.

11.2. Η στάση της ισπανικής κυβέρνησης

Οι Ισπανοί παραπλανούν: Απόδοση ευθύνης στην ΕΤΑ.

Η υπόθεση των βομβιστικών επιθέσεων της Μαδρίτης είχε εκτός των άλλων και έντονα πολιτικό υπόβαθρο, γεγονός που αποτέλεσε σημείο κριτικής για την τότε ισπανική κυβέρνηση, η οποία κατηγορήθηκε από τα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης ότι εσκεμμένα υπέκρυψε πληροφορίες για πολιτικό όφελος.

Η κυβέρνηση του Jose Maria Aznar, ηγέτη του συντηρητικού Λαϊκού Κόμματος, σε πρώτη φάση υποστήριξε δημόσια ότι υπεύθυνη για την τρομοκρατική ενέργεια ήταν η οργάνωση ΕΤΑ των Βάσκων, γνωστή από την μακρόχρονη δράση της εναντίον του ισπανικού κρατικού μηχανισμού. Βέβαια, στις 16 Μαρτίου 2004 η αστυνομία ανακοίνωσε ότι είχε ταυτοποιήσει πέντε μουσουλμάνους μαροκινής καταγωγής, οι οποίοι είχαν αναλάβει τον σχεδιασμό και την οργάνωση του τρομοκρατικού χτυπήματος. Επιπλέον, η εκδοχή της ΕΤΑ φαινόταν πως δεν συγκέντρωνε πολλές πιθανότητες, καθώς ανευρέθηκε βίντεο με το οποίο η Al-Qaeda αναλάμβανε την πλήρη ευθύνη, λόγω της υποστήριξης της Ισπανίας προς τις Η.Π.Α., για την εισβολή στο Ιράκ. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι εκείνο το σημείο η πολιτική του πρωθυπουργού Aznar για την αντιμετώπιση της ΕΤΑ ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής και ήταν σχεδόν βέβαιη η εξασφάλιση της τρίτης συνεχόμενης εκλογής του κόμματός του. Ωστόσο, η αντίθεση της μεγάλης μερίδας του ισπανικού λαού προς τον πόλεμο στο Ιράκ και γενικότερα για την πολιτική των Η.Π.Α. προς τη δυναμική αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, σε συνδυασμό με την αποκάλυψη της δράσης της Al-Qaeda, είχε ως αποτέλεσμα την ανατροπή των προγνωστικών και την τελική νίκη του κόμματος των Σοσιαλιστών του Jose Louis Rodriguez Zapatero.⁸

Είναι ενδεικτικό της κατάστασης που επικράτησε ότι η κυβέρνηση των συντηρητικών επέμενε να επιρρίπτει την ευθύνη στην ΕΤΑ, ακόμα και μετά τη δημοσιοποίηση αρκετών για την Al-Qaeda ενοχοποιητικών στοιχείων. Πιο

⁸The Economist, *After the Train Bombs, a Political Bombshell*, 16/03/2004, online available at: <http://www.economist.com/node/2514441>, accessed on 29.10.2015.

συγκεκριμένα, είχαν ήδη βρεθεί ένα κλεμμένο φορτηγό αυτοκίνητο σε προάστιο της Μαδρίτης, στο οποίο ανευρέθηκαν πυροκροτητές και αποσπάσματα από το Κοράνι, ενώ σε αραβόφωνη εφημερίδα του Λονδίνου είχε αποσταλεί μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το οποίο συνέδεε την επίθεση με την ισλαμική τρομοκρατία. Παράλληλα, η στάση της ETA ήταν κατηγορηματική και με διάφορες ανακοινώσεις είχε απορρίψει οποιαδήποτε συμμετοχή της στο χτύπημα, που άλλωστε ήταν κάπως διαφορετικό από τις ακολουθούμενες τακτικές τις, οι οποίες στόχευαν κυρίως σε πολιτικούς στόχους και σε δυνάμεις ασφαλείας, όχι όμως σε μαζικές δολοφονίες απλών πολιτών.⁹

Κατά τον Glen Segell, τέτοιας έκτασης τρομοκρατικά γεγονότα έχουν αδιαμφισβήτητα και κοινωνικές προεκτάσεις. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση της Μαδρίτης, όπου ακόμα και η ισπανική κοινή γνώμη φάνηκε ανάστατη και αναζήτησε πολύ γρήγορα εξηγήσεις από την κυβέρνηση του Aznar. Το μέγεθος της αποτυχίας πληροφόρησης (“intelligence failure”) ήταν τέτοιο ώστε ο πρωθυπουργός και οι συνεργάτες του κατηγορήθηκαν για διασπορά ψευδών πληροφοριών, σε μια προσπάθεια πολιτικής συγκάλυψης της συμμετοχής της Al-Qaeda στις επιθέσεις.¹⁰

Σε κάθε περίπτωση, ήταν προφανές ότι πολύ σύντομα η ισπανική κυβέρνηση επιχείρησε να κατηγορήσει την οργάνωση ETA (“Basque Fatherland and Liberty-Euskadi Ta Askatasuna”), ακόμη και αν οι επιθέσεις έμοιαζαν πιο πολύ εμπνευσμένες από την ισλαμιστική τρομοκρατία, παρά από τις τακτικές των Βάσκων, ενώ ο ίδιος ο ηγέτης της ETA Arnaldo Otegi, αρνήθηκε ότι η οργάνωσή του ήταν υπεύθυνη για ότι συνέβη, υποδεικνύοντας παράλληλα την «αραβική αντίσταση». Φαίνεται επίσης, ότι η ταχύτερη αυτή αντίδραση της κυβέρνησης είχε να κάνει με την ισχυρή υποστήριξη που παρασχέθηκε στις Η.Π.Α. για τον πόλεμο του Ιράκ, παρά τη βούληση της πλειοψηφίας του ισπανικού λαού. Τυχόν λοιπόν απόδειξη της εμπλοκή της Al-Qaeda, θα οδηγούσε τους Ισπανούς να ψηφίσουν στις εθνικές εκλογές την σοσιαλιστική αντιπολίτευση.¹¹ Δίχως αμφιβολία ο βαθμός επιρροής του τρομοκρατικού χτυπήματος στις ισπανικές εκλογές ήταν μεγάλος και για πρώτη φορά στη σύγχρονη ευρωπαϊκή ιστορία φάνηκε πως ένα τέτοιο γεγονός ήταν σε θέση να επηρεάσει δημοκρατικές διαδικασίες.

⁹Ibid

¹⁰Segell Glen, “Intelligence Methodologies Applicable to the Madrid Train Bombings”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 18, No.2, 2005, σελ. 234.

¹¹Ramos Ana, “Counterterrorism in Spain: An Overview”, στο Von Hippel Karin (Ed.), *Europe Confronts Terrorism* (New York: Palgrave Macmillan, 2005), σελ. 123.

Όταν διαφάνηκε ότι η ETA δεν ήταν πίσω από τις φονικές επιθέσεις, αλλά αυτές διεξήχθησαν υπό την ευθύνη της Al-Qaeda, η πλειοψηφία του ισπανικού λαού στράφηκε προς το κόμμα το οποίο ήταν περισσότερο επικριτικό προς την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. σχετικά με τον «πόλεμο» κατά της τρομοκρατίας. Μέχρι και την αλλαγή της κυβέρνησης, η Ισπανία βρισκόταν στην προμετωπίδα του αντιτρομοκρατικού αγώνα, στάση η οποία είχε επιβεβαιωθεί από τις αλληπάλληλες συναντήσεις και τη στήριξη των επιχειρήσεων στο Ιράκ εναντίον του Saddam Hussein. Βέβαια, όλα αυτά κατά τις απόψεις πολιτικών κύκλων στις Η.Π.Α. είχαν ως αποτέλεσμα την αλλαγή του κλίματος ανάμεσα στις δύο χώρες και την ακόλουθη αποδυνάμωση του διεθνούς συνασπισμού κατά της τρομοκρατίας του οποίου ηγούνταν οι Η.Π.Α.¹²

Η σύνδεση λοιπόν τουλάχιστον της αρχικής επίσημης ισπανικής στάσης με παιχνίδια πολιτικού οφέλους, ήταν αναπόφευκτη. Τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη είχαν έντονη την υποψία ότι από το πρώτο ακόμα στάδιο μετά την εκδήλωση των επιθέσεων, η Ισπανία επιχείρησε να αποκρύψει κρίσιμες πληροφορίες, καθώς ενδεχόμενη απόδειξη της ευθύνης της ισλαμικής τρομοκρατίας, λίγο πριν από τις κρίσιμες εθνικές εκλογές θα οδηγούσε σε ήττα το κυβερνών κόμμα. Σύντομα, ανώτατοι Ευρωπαίοι αξιωματούχοι διαμαρτυρήθηκαν ότι οι κυβερνήσεις τους και τα Ηνωμένα Έθνη ένωσαν ότι παραπλανήθηκαν, από την κυβέρνηση του Aznar, η οποία λειτούργησε για ίδιον πολιτικό όφελος, κατηγορώντας άμεσα και χωρίς επαρκή στοιχεία τη βασκική ETA.

Στη διαμάχη ενεπλάκη ακόμα και ο Javier Solana, πρώην γενικός γραμματέας του NATO και τότε υπεύθυνος για την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε., ο οποίος σε σειρά τηλεοπτικών συνεντεύξεων υποστήριξε τη βεβαιότητά του για την ευθύνη που έφερε η ETA, λόγω του εντοπισμού εκρηκτικών υλών και τακτικών, χαρακτηριστικών αυτής της οργάνωσης. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα πυρά των Βρυξελλών συγκέντρωσαν και αυτές οι δηλώσεις, καθώς πολλοί υπαινίχθηκαν ότι δεν ήταν ειλικρινείς και αποτελούσαν στήριξη στην κυβέρνηση του Aznar. Ιδιαίτερα σημαντικές υπήρξαν και οι εξελίξεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., όπου υπήρξε διάχυτη η εντύπωση ότι η Ισπανία δεν ήταν ειλικρινής σχετικά με τις επίσημες ανακοινώσεις και ενημερώσεις των εταίρων της. Οι αντιδράσεις κάποιων μελών του Συμβουλίου

¹²Βλ. Gardiner Nick, Hulsman John., “After Madrid: Preserving the Alliance Against Terrorism, Backgrounder”, *Heritage Foundation*, No. 1743, April 9, 2004.

ήταν χαρακτηριστικές: «Είμαστε πραγματικά πολύ θυμωμένοι, υπήρξαμε αντικείμενα πολιτικών ελιγμών. Το Συμβούλιο κατά κάποιο εξαπατήθηκε, αν όχι χειραγωγήθηκε».¹³

11.3. Οι Ευρωπαίοι εταίροι αντιδρούν

Γερμανική δυσαρέσκεια

Οι χειρισμοί της ισπανικής κυβέρνησης στο θέμα της απόδοσης ευθυνών για το τρομοκρατικό χτύπημα στη Μαδρίτη, εκτός από το γενικό κλίμα δυσπιστίας που δημιούργησαν μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, είχαν ως αποτέλεσμα και την αντίδραση της Γερμανίας, οι υπηρεσίες ασφαλείας και οι αστυνομικές αρχές της οποίας, θεώρησαν ότι οι Ισπανοί ομόλογοί τους, δεν τους παρείχαν την πληροφόρηση που θα έπρεπε.

Κατά τη Deutsche Welle, σύμφωνα με την γερμανική ομοσπονδιακή αστυνομία, οι ισπανικές αρχές σκόπιμα παρακράτησαν κρίσιμες πληροφορίες για την υπόθεση και καθοδήγησαν τους Γερμανούς αξιωματούχους ώστε αυτοί να πειστούν περί ευθύνης των Βάσκων της ETA. Πιο συγκεκριμένα κατά τις ημέρες που ακολούθησαν τις τρομοκρατικές επιθέσεις διαφάνηκε πως οι ισπανικές αρχές ασφαλείας δεν μοιράστηκαν σημαντικές πληροφορίες και στοιχεία που σχετίζονταν με τις διενεργούμενες έρευνες. Επιπλέον, έφθασαν στο σημείο να παραπλανήσουν τις άλλες υπηρεσίες, υποδεικνύοντας ως δράστη την ETA. Ιδιαίτερη σημασία έχει πως κατά τις πληροφορίες της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ερευνών (“ΒΚΑ”) οι Ισπανοί αστυνομικοί δεν αποκάλυψαν την πλήρη αλήθεια για την εκρηκτική ύλη που χρησιμοποιήθηκε από τους τρομοκράτες. Αρχικά λοιπόν δόθηκε η λανθασμένη πληροφορία ότι ο τύπος της ύλης ονομαζόταν “Titadyn” και ήταν ένα υλικό το οποίο χρησιμοποιούταν συχνά από την ETA. Στη συνέχεια όμως υποστηρίχθηκε ότι ο πραγματικός τύπος του εκρηκτικού ήταν “Goma 2 Ecodynamite”, υλικό το οποίο επίσης προτιμούσε η ETA.¹⁴

¹³Sciolino Elaine, *Bombings in Madrid: Intelligence, Many in Europe Suspect Spain Misled Them About Attackers*, The New York Times, 16/03/2004, online available at: <http://www.nytimes.com/2004/03/16/world/bombings-madrid-intelligence-many-europe-suspect-spain-misled-them-about.html>, accessed on 22.10.2015.

¹⁴Deutsche Welle, *Spain Allegedly Misled Germany Over Bombings*, 17/03/2004, online available at: <http://www.dw.com/en/spain-allegedly-misled-germany-over-bombings/a-1145108>, accessed on 21.10.2015.

Προφανώς η όλη κατάσταση με την ανταλλαγή πληροφοριών που σχετιζόταν με τις κερηκτικές ύλες εκλήφθηκε από τους Γερμανούς ως μια προσπάθεια παραπληροφόρησης ώστε να θεωρηθεί η ETA βασική υπεύθυνη και να απομακρυνθούν οι υποψίες από την ισλαμική τρομοκρατία. Εφόσον λοιπόν διενεργήθηκαν οι εθνικές εκλογές και το κυβερνών κόμμα υπέστη ήττα, τότε μόνο οι γερμανικές αστυνομικές αρχές έλαβαν ενημέρωση ότι πυροκροτητές που είχαν βρεθεί στον τόπο των επιθέσεων, δεν ανήκαν στον τύπο που χρησιμοποιούνταν από την ETA. Επιπρόσθετα, ακόμα και μετά τις συλλήψεις τριών Μαροκινών και δύο Ινδών υπηκόων που σημείωσε η ισπανική αστυνομία, συνέχισε να είναι επιφυλακτική στην ενημέρωση και να αρνείται να επιβεβαιώσει τη συμμετοχή ισλαμιστικών κύκλων.¹⁵

Από το ΒΚΑ εκφράστηκαν λοιπόν παράπονα για την περιορισμένη ανταλλαγή πληροφοριών που προτίμησε η Μαδρίτη και σύμφωνα με ενημερωτικό έγγραφο που διακινήθηκε εντός της υπηρεσίας στηλιτεύθηκε η επιφυλακτική αυτή στάση τους: *«Οι Ισπανοί είναι πολύ περιοριστικοί για συγκεκριμένες πληροφορίες, ενόψει μάλιστα της διενέργειας των επικείμενων εθνικών εκλογών. Θα ήταν επιθυμητό να είχαν υιοθετήσει μια πολιτική ανταλλαγής πληροφορήσεως που θα ήταν ανοιχτή και θα βασιζόταν στην εμπιστοσύνη»*. Στο ίδιο πλαίσιο, η έλλειψη συνεργασίας που διαπιστώθηκε από τη γερμανική πλευρά, εκφράστηκε και στον τηλεοπτικό σταθμό ARD, όπου υψηλόβαθμο στέλεχος των υπηρεσιών ασφαλείας, δήλωσε ότι η παραπλανητική πληροφορήση που δόθηκε από τις ισπανικές υπηρεσίες, ήταν *«πέραν κάθε φαντασίας»*, δεδομένου του ότι η Ισπανία θεωρούταν συμμαχική χώρα. Μάλιστα, οι γερμανικές υπηρεσίες προκειμένου να υπερασπιστούν την εθνική τους ασφάλεια, βασίστηκαν σε μεγάλο βαθμό στην πληροφορήση που λάμβαναν όλο εκείνο το χρονικό διάστημα από την Ισπανία και προς στιγμήν θεωρήθηκε ότι οι πληροφορίες περί εμπλοκής της ETA ήταν αξιόπιστες.¹⁶

Ιδιαίτερα χαρακτηριστική του βεβαρημένου κλίματος στις σχέσεις μεταξύ Γερμανικών και Ισπανικών αρχών, υπήρξε η άποψη που εξέφρασε δημόσια και ο τότε Γερμανός υπουργός εσωτερικών Otto Schilly, κατά τον οποίον το Βερολίνο ήταν άκρως δυσαρεστημένο λόγω της έλλειψης συνεργασίας και της απόκρυψης σημαντικών πληροφοριών, από την ισπανική πλευρά μετά το γεγονός των επιθέσεων: *«Οι Γερμανικές υπηρεσίες έλαβαν πληροφορίες από τους Ισπανούς συναδέλφους τους,*

¹⁵Ibid

¹⁶Ibid

μετά από χαρακτηριστική καθυστέρηση και φυσικά θα προτιμούσαμε να έχουμε ενημερωθεί για συγκεκριμένες λεπτομέρειες, σε πολύ προγενέστερο στάδιο της υπόθεσης».¹⁷

Γαλλική δυσαρέσκεια

Πέραν βέβαια της γερμανικής δυσαρέσκειας σχετικά με τους περιορισμούς στις διαδικασίες ανταλλαγής πληροφορήσης, υπήρξαν αντιδράσεις και από τη γαλλική πλευρά, καθώς φαίνεται πως οι ισπανικές αρχές δεν μοιράστηκαν και σε αυτήν την περίπτωση, σημαντικά στοιχεία των ερευνών τους.

Ο Bjorn Fagersten, ειδικός σε θέματα πληροφόρησης και ευρωπαϊκής ενοποίησης, υποστήριξε ότι οι ενέργειες για αυξημένη ανταλλαγή πληροφορήσης μετά τις επιθέσεις της Μαδρίτης, θα είχαν περιορισμένης έκτασης επίδραση στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.: «Μια κλασική περίπτωση μη συμμόρφωσης των ευρωπαίων αξιωματούχων αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών, με τη λογική της ανταλλαγής των πληροφοριών, ήταν η αποτυχία των Ισπανών αστυνομικών να ενημερώσουν τους Γάλλους συναδέλφους τους για τις εκρηκτικές ύλες που χρησιμοποιήθηκαν στις επιθέσεις».¹⁸ Η στάση λοιπόν των ισπανικών αρχών ασφαλείας σχετικά με τον τρόπο που διεξήγαγαν την ανταλλαγή πληροφοριών με ξένες υπηρεσίες, πιθανότατα είχε πολιτικές προεκτάσεις και ήταν περιοριστική για αυτόν ακριβώς το λόγο.

11.4. Αδυναμίες στην ενδοευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης

Πέντε ευρωπαϊκά κράτη ανταλλάσσουν πληροφορίες

Μία εβδομάδα μετά τις επιθέσεις στο σιδηροδρομικό δίκτυο της Μαδρίτης, η Ε.Ε. άρχισε να καταβάλλει τις πρώτες προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Διοργανώθηκε έκτακτη συνάντηση των αρμόδιων υπουργών στις Βρυξέλλες ώστε να γίνει κάποιος απολογισμός και να βρεθούν λύσεις σχετικά με τη συνεργασία σε θέματα ασφαλείας, καθώς και την ανταλλαγή πληροφορήσης περί νέων τρομοκρατικών απειλών. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της Ιρλανδίας, η οποία

¹⁷Ibid

¹⁸Fagersten Bjorn, "Bureaucratic Resistance to International Intelligence Cooperation-The Case of Europol", *Intelligence and National Security*, Vol. 25, No. 4, August 2010, σελ. 509.

τότε ασκούσε την προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε., ωστόσο επισκιάστηκε από τη στάση κάποιων μεγαλύτερων κρατών-μελών, τα οποία ανέλαβαν πρωτοβουλίες κινήσεων, με την Ιρλανδία και τις υπόλοιπες χώρες να αποκτούν ρόλο παρατηρητή.

Πιο συγκεκριμένα, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ισπανία επιχείρησαν να παρακάμψουν τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και να προχωρήσουν σε διευρυμένη ανταλλαγή πληροφοριών, μόνο μεταξύ τους προκειμένου να διαφυλάξουν τη μυστικότητα που θα έπρεπε να διέπει τέτοιες καταστάσεις. Ο τότε υπουργός εσωτερικών της Γαλλίας, Nicholas Sarkozy δήλωσε ότι: *«Η Γαλλία, η Βρετανία, η Γερμανία, η Ιταλία και η Ισπανία θα ανταλλάσουν πληροφορίες οι οποίες δεν θα είναι πλήρως προσβάσιμες στα υπόλοιπα κράτη-μέλη»*. Επιπρόσθετα, οι υπουργοί εσωτερικών αυτών των πέντε μεγαλύτερων κρατών της Ε.Ε. είχαν συμφωνήσει να συναντηθούν προκαταρκτικά για να συζητήσουν τους τρόπους ανταλλαγής πληροφοριών, πριν η εν λόγω ευρύτερη συνάντηση ξεκινήσει τις εργασίες της και επιπλέον οι αρχηγοί των αντίστοιχων υπηρεσιών επιβολής του νόμου να βρεθούν στη Μαδρίτη όπου θα αναλύονταν ειδικότερα θέματα αστυνομικής συνεργασίας.¹⁹

Η κίνηση αυτή από τα ανωτέρω κράτη, όπως ήταν φυσικό κατέδειξε τα όρια της εθνικής κυριαρχίας στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, αλλά και τον ρόλο που διαδραμάτιζαν τα εκάστοτε εθνικά συμφέροντα, καθώς μικρότερα κράτη παραπονέθηκαν για τον άτυπο αποκλεισμό τους από τη συνάντηση των πέντε, αλλά και από τη συνακόλουθη ανταλλαγή πληροφορίας για θέματα αντιτρομοκρατίας. Παράλληλα επικρίθηκε έντονα και η Ιρλανδική προεδρία διότι με τους χειρισμούς της θεωρήθηκε ότι δημιούργησε ένα «πολιτικό κενό» το οποίο εκμεταλλεύθηκαν κάποια μεγάλα κράτη ώστε να εξασφαλίσουν τα συμφέροντα τους.²⁰

Το ειδησεογραφικό πρακτορείο Reuters για το ίδιο θέμα, ανέφερε την πρόθεση της Γαλλίας να μοιραστεί τις πληροφορίες της μόνο με συγκεκριμένα κράτη. Κατά τη γαλλική άποψη, δεν ήταν εφικτό να πραγματοποιηθεί ανταλλαγή πληροφορίας σε μεγάλη έκταση και με πολλούς εταίρους, καθώς υπήρχαν έντονοι φόβοι για διαρροές. Έτσι εκφράστηκε η βούληση για στενότερη συνεργασία, με τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ισπανία και τη Βρετανία, χώρες οι οποίες θα ηγούνταν της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας. Στο σημείο αυτό έγινε επίκληση για άλλη μια

¹⁹Staunton Dennis, *Biggest EU Member-States Take Control of Response to Madrid Atrocity*, The Irish Examiner, 20/03/2004, online available at: <http://www.irishtimes.com/news/biggest-eu-member-states-take-control-of-response-to-madrid-atrocity-1.1136220>, accessed on 10.08.2016.

²⁰Ibid

φορά στις δηλώσεις του Nicholas Sarkozy, σύμφωνα με τον οποίον η ανταλλαγή πληροφοριών για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να γίνεται με ρεαλιστικές προσδοκίες και να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός της ευαισθησίας για την κρατική ασφάλεια: *«Έχουμε συνηθίσει να δουλεύουμε μαζί. Ωστόσο δεν είναι ρεαλιστικό να αναμένουμε από κάποιον να μοιραστεί πληροφορίες και δεδομένα με 25 χώρες. Η πληροφόρηση είναι το πιο περίπλοκο και δύσκολο πράγμα το οποίο μπορεί να μοιραστεί. Προέχει να προστατεύσουμε τις πηγές μας, γεγονός το οποίο δύσκολα συμβαίνει ακόμα και εντός μίας και μόνο χώρας»*.²¹

Οι ύποπτοι της Μαδρίτης και τα κενά πληροφόρησης της Ε.Ε.

Εκτός από τις πράξεις της ισπανικής κυβέρνησης σχετικά με τη διαχείριση των πληροφοριών που κατείχε, λόγω των επιθέσεων στο σιδηροδρομικό δίκτυο της Μαδρίτης, σύντομα ήρθαν στην επιφάνεια τα κενά πληροφόρησης και η εγγενής αδυναμία αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Το γεγονός ότι η Ισπανία δεν ήταν τουλάχιστον αρχικά, ειλικρινής με τις άλλες χώρες σε ότι αφορά στους δράστες της επίθεσης, για εσωτερικούς πολιτικούς σκοπούς, αλλά και για τη διατήρηση των αγαστών σχέσεων με τις Η.Π.Α., κατέδειξε το πόσο δύσκολο είναι να υπάρξει ανταλλαγή πληροφόρησης σε αμοιβαία βάση και επί ίσοις όροις ακόμη και μεταξύ συμμάχων.

Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται όμως ακόμη περισσότερο από τα στοιχεία που προέκυψαν για τους δράστες και τους συνεργάτες αυτών, οι οποίοι σχεδίασαν και έλαβαν μέρος στις τρομοκρατικές ενέργειες. Ένα από τα βασικά προβλήματα άλλωστε που διευκολύνουν τη δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων στην Ευρώπη, είναι η δυσκολία και η επιφυλακτικότητα με την οποία ανταλλάζονται οι πληροφορίες μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών και επιβολής του νόμου. Τα ευρωπαϊκά κράτη στο διάστημα πριν την εκδήλωση των επιθέσεων, δεν στάθηκαν αποτελεσματικά στην ανταλλαγή ευαίσθητων πληροφοριών και αυτό πιθανότατα συνετέλεσε μαζί με άλλους παράγοντες στην επίτευξη των στόχων των τρομοκρατών. Η παραδοσιακή αντίσταση των υπηρεσιών ασφαλείας να μοιραστούν τέτοιου είδους πληροφορίες ήταν ένα γεγονός που δύσκολα θα μπορούσε να ξεπεραστεί.²²

²¹Taylor Paul, *UK, EU to Share Intelligence After Madrid Bombs*, Reuters, 19/03/2004, online available at: <http://research.lifeboat.com/spain.htm>, accessed on 28.10.2015.

²²Βλ. Lichfield John, Nash Elizabeth, Castle Stephen, Bennetto Jason, *Europe Must Share Terror Intelligence*, The Independent, 17/03/2004, online available at:

Κατά τον Mustafa Alani, ειδικό σε θέματα τρομοκρατίας στο “Gulf Research Center” και στο “Royal United Services Institute for Defense and Security Studies” (RUSI), οι Ευρωπαίοι αναγνώριζαν ότι η Ευρώπη είχε καταστεί κέντρο έντονης δραστηριοποίησης κύκλων του ακραίου Ισλάμ και της τρομοκρατίας, ωστόσο τα βήματα που γίνονται προς την κατεύθυνση της συνεργασίας για την αντιμετώπιση του φαινομένου είναι υπερβολικά αργά και διστακτικά. Ο τρόπος με τον οποίον ο Jamal Zougam κατάφερε να διαφύγει παρά το γεγονός ότι αποτελούσε αντικείμενο ερεύνης από αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, απεικονίζει πλήρως το πρόβλημα. Ισπανοί, Γάλλοι, Γερμανοί, Βρετανοί και τέλος Μαροκινοί ερευνητές, τον είχαν κατατάξει στις λίστες με τους υπόπτους για τρομοκρατία, ωστόσο κανείς δεν αντιμετώπισε σοβαρά την απειλή, ώστε αυτός να συλληφθεί: *«Στην Ευρώπη υπάρχει ένα τεράστιο κενό σε όρους συνεργασίας και συντονισμού σε θέματα συγκέντρωσης πληροφοριών και ανταλλαγής πληροφορήσης. Ωστόσο η τρομοκρατία είναι μια διεθνική πλέον απειλή, η οποία σχεδιάζεται σε κάποια χώρα και οι επιχειρήσεις εκτελούνται αλλού. Δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί από ένα μόνο κράτος»*.²³

Βέβαια, η διαπίστωση του προβλήματος είναι σημαντική, αλλά είναι γεγονός ότι τα ευρωπαϊκά κράτη δεν είναι καθόλου εύκολο να συντονιστούν, λόγω της επικράτησης των τάσεων της διαφύλαξης εθνικής κυριαρχίας στην κρατική συμπεριφορά. Όπως επεσήμανε και η εφημερίδα “The Washington Post”, οι υπηρεσίες πληροφορήσης και επιβολής του νόμου στην Ευρώπη, δυσκολεύονται όπως ακριβώς και οι υπηρεσίες εντός των Η.Π.Α., όταν πρόκειται να μοιραστούν πληροφορίες. Ακριβώς όπως το FBI και η CIA, συμπεριφέρονται ανταγωνιστικά, ακόμη περισσότερο και λόγω της διαφορετικής εθνικής υπόστασης, οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες διαφυλάττουν με προσοχή και ζήλο τις μεθόδους, της πηγές και τέλος τις πληροφορίες τους.²⁴

Οι έρευνες που ακολούθησαν τα χτυπήματα στη Μαδρίτη κατέδειξαν ότι οι επίδοξοι τρομοκράτες μπορούσαν να κινούνται ελεύθερα από κράτος σε κράτος και έτσι να εκμεταλλεύονται τα τακτικά τους πλεονεκτήματα. Οι υπηρεσίες αντίθετα που ήταν επιφορτισμένες με την παρακολούθησή και την αποτροπή των ενεργειών τους

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/europe-must-share-terror-intelligence-6172524.html>, accessed on 27.09.2015.

²³Whitlock Craig, *Terror Probe Finds “The Hands but not the Brains”*, The Washington Post, 11/07/2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/10/AR2005071000987.html>, accessed on 27.09.2015.

²⁴Frankel Glenn, *Europe, U.S. Diverge on How to Fight Terrorism*, The Washington Post, 28/03/2004, online available at: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A28975-2004Mar27_2.html, accessed on 27.09.2015.

περιορίζονταν από γραφειοκρατικά εμπόδια, καθώς και από ζητήματα δικαιοδοσίας, ενώ οι πληροφορίες ανταλλάζονταν τόσο σπάνια, ώστε να δημιουργούνται «ρωγμές» στο σύστημα ασφάλειας.

Κατά τα λεγόμενα του Ισπανού δικαστή Baltasar Garzon, ο οποίος είχε αναλάβει τον κύριο ερευνητικό όγκο των τρομοκρατικών χτυπημάτων, η συνεργασία στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών της Ε.Ε. ήταν ανεπαρκέστατη και προβληματική: *«Κάνουμε ίσως μόνο το ένα τρίτο από όσα πραγματικά μπορούμε ώστε να αντιμετωπίσουμε την τρομοκρατία στην Ευρώπη. Υπάρχει σαφώς έλλειψη επικοινωνίας, έλλειψη συντονισμού και φυσικά έλλειψη ευρύτερου κοινού οράματος. Αντιμετωπίζουμε προκλήσεις που δεν είχαμε ποτέ. Εάν δεν δράσουμε, εάν δεν προβούμε σε αλλαγές σε πραγματικό χρόνο, θα έχουμε ανεπανόρθωτα προβλήματα»*.²⁵

Ο Garzon κατέληξε στα παραπάνω συμπεράσματα εφόσον διαπιστώθηκε ότι τουλάχιστον τρεις από τους βασικούς υπόπτους για τις επιθέσεις ήταν γνωστοί στις ευρωπαϊκές υπηρεσίες ασφαλείας. Ένας από αυτούς ήταν ο Jamal Zougam, μαροκινής καταγωγής και υπηκόου, ο οποίος διατηρούσε επαφές με ακραία ισλαμιστικά στοιχεία σε τουλάχιστον πέντε χώρες, χωρίς ωστόσο η περίπτωση του να τύχει κοινής έρευνας. Ο δεύτερος ήταν ο επίσης Μαροκινός Mohamed Daki, κάτοικος Γερμανίας και γνωστός στις τοπικές αστυνομικές αρχές λόγω σχέσεων που διατηρούσε με άτομα που συμμετείχαν στον αποκαλούμενο «πυρήνα του Αμβούργου» (“Hamburg Cell”) και φαίνεται πως είχαν οργανώσει τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη.²⁶

Η περίπτωση του Mohamed Daki

Ο Daki λοιπόν είχε μεταναστεύσει στη Γερμανία ως φοιτητής προκειμένου να σπουδάσει μηχανολογία, ωστόσο ποτέ δεν εμφανίστηκε στο πανεπιστήμιό του. Αντίθετα έγινε τακτικός επισκέπτης του τεμένους “Al Quds” του Αμβούργου, όπου σχετίστηκε με πιθανά στελέχη της Al-Qaeda. Όταν η γερμανική αστυνομία τον ανέκρινε, τρεις περίπου εβδομάδες μετά τα χτυπήματα στις Η.Π.Α., παραδέχθηκε ότι είχε σχέσεις με άλλα άτομα του ισλαμιστικού χώρου, μεταξύ αυτών και με τον τότε

²⁵Golden Tim, Butler Desmond, Van Natta Don Jr., *As Europe Hunts For Terrorists, the Hunted* Press Advantages, The New York Times, 22.03.2004, online available at: <https://www.nytimes.com/2004/03/22/world/as-europe-hunts-for-terrorists-the-hunted-press-advantages.html>, accessed on 27.09.2015.

²⁶Keohane Daniel, *The EU and Counter-Terrorism* (London: Center for European Reform, 2005), σελ. 1-2.

εκζητούμενο Ramzi bin al-Shibh, ο οποίος μάλιστα εμφανιζόταν ως συγκατοικός του. Κατόπιν κάποιων ανακρίσεων που έλαβαν χώρα, οι Γερμανοί αστυνομικοί του επέτρεψαν να αποχωρήσει και δεν ασχολήθηκαν περισσότερο με την υπόθεσή του, χάνοντας ταυτόχρονα και τα ίχνη του και μη ενημερώνοντας κάποια υπηρεσία του εξωτερικού. Αφού ήταν πλέον ελεύθερος να κινηθεί, φάνηκε πως ανέπτυξε σημαντική δράση σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, χωρίς όμως να τραβήξει την προσοχή των αρχών.²⁷

Την άνοιξη του 2002 μετακινήθηκε στο Μιλάνο της Ιταλίας, όπου οι Ιταλοί αστυνομικοί τον υποπτεύθηκαν ως πιθανό μέλος της Al-Qaeda, εφόσον διαπίστωσαν ότι εργαζόταν ως «στρατολόγος» μαχητών της οργάνωσης για τον πόλεμο του Ιράκ. Σε αυτό το σημείο, παρόλο που είχε απασχολήσει τη γερμανική αστυνομία στο Αμβούργο για παρεμφερείς λόγους, οι πληροφορίες αυτές δεν έφθασαν ποτέ στην Ιταλία. Οι Ιταλικές αρχές λοιπόν, λειτουργώντας ανεξάρτητα υπέκλεψαν τηλεφωνικές συνομιλίες του Daki με έναν Σύριο υπήκοο, τον Abderazek Mahdjoud, ο οποίος ήταν κάτοικος Αμβούργου και πιθανότατα ηγετική φυσιογνωμία «πυρήνα» μελών της Al-Qaeda στο Μιλάνο. Μεταγενέστερα έγινε γνωστό ότι ο τελευταίος σχετιζόταν μεταξύ άλλων και με τα άτομα που είχαν συμμετοχή στις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Μάλιστα, σύμφωνα με πληροφορίες οι γερμανικές υπηρεσίες ασφαλείας είχαν στο στόχαστρό τους το άτομο αυτό, τουλάχιστον από το 2000, χωρίς ωστόσο να έχουν ενημερώσει για την περίπτωση του τους Ιταλούς ομολόγους του.²⁸

Ενδεικτική περίπτωση της αδυναμίας συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊών εταίρων, αποτέλεσε και η υπόθεση του Mohamed Achraf, ο οποίος λίγο μετά τα γεγονότα της Μαδρίτης θεωρήθηκε ύποπτος για σχέδια βομβιστικής επίθεσης στα κτίρια του Ανώτατου Δικαστηρίου της ισπανικής πρωτεύουσας. Η ισπανική αστυνομία αιτήθηκε πληροφορίες για το άτομο αυτό και επεσήμανε στις αρχές της Ελβετίας ότι βρισκόταν υπό κράτηση σε ελβετικό σωφρονιστικό κατάστημα. Σε πρώτη φάση ωστόσο, οι Ελβετοί αρνήθηκαν ότι ο Achraf ήταν κρατούμενος σε ελβετικό έδαφος και έτσι το αίτημα των Ισπανών δεν ικανοποιήθηκε. Αργότερα βέβαια, διαπιστώθηκε ότι όντως το άτομο αυτό κρατούνταν στην Ελβετία και διά του υπουργού δικαιοσύνης Christophe

²⁷Kupchinsky Roman, *United Europe, Divided Intelligence*, Asia Times Online, 23.04.2004, online available at: http://www.atimes.com/atimes/Front_Page/FD23Aa01.html, accessed on 28.10.2015.

²⁸Williams Daniel, *The Strange Odyssey of a Man Who Insists He's No Terrorist*, The Washington Post, 19.03.2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A48181-2005Mar18.html>, accessed on 28.10.2015.

Blocher, η ολιγοπία της πατρίδας του αποδόθηκε σε εσωτερικά προβλήματα πληροφόρησης.²⁹

Η περίπτωση του Jamal Zougam

Κατά τον ειδικό σε θέματα διεθνούς τρομοκρατίας καθηγητή Rohan Gunaratna, η Al-Qaeda είχε καταφέρει να εξελιχθεί από ένα απλό δίκτυο σε ολόκληρο κίνημα με διασυνδέσεις σε πολλά σημεία του κόσμου και το γεγονός αυτό δυσκόλευε ιδιαίτερα την αντιμετώπισή της. Το κλειδί βέβαια βρισκόταν στην στενή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών, η οποία όμως δεν υπήρχε στο βαθμό που έπρεπε σε ευρωπαϊκό έδαφος. Οι αρχές ασφαλείας αντιμετώπιζαν τη δράση των τρομοκρατικών δικτύων ως ξεχωριστά εθνικά προβλήματα και δεν κατόρθωσαν να επιτύχουν μεταξύ τους την ενοποίηση που είχε καταφέρει η Al-Qaeda, συνενώνοντας τα τοπικά της δίκτυα. Τα παραπάνω δεδομένα έγιναν εμφανή όταν οι ερευνητές μετά τις επιθέσεις της Μαδρίτης, διαπίστωσαν τις αμέτρητες κινήσεις και επαφές του Jamal Zougam με ακραίους ισλαμιστές ανάμεσα σε Ευρώπη και Βόρεια Αφρική.³⁰

Σύμφωνα με την άποψη του πρώην πρωθυπουργού του Βελγίου και νυν ευρωβουλευτή, Guy Verhofstadt το άτομο αυτό, αποτέλεσε ένα από τα πιο τρανταχτά παραδείγματα αποτυχημένης συνεργασίας της Ευρώπης στον αγώνα κατά της διεθνούς τρομοκρατίας. Αν και αποτέλεσε έναν από τους πρωτεργάτες των επιθέσεων της Μαδρίτης, αν και ήταν γνωστός στις υπηρεσίες ασφαλείας της Ισπανίας, της Γαλλίας, της Βρετανίας και του Μαρόκου και εμφανίστηκε σε σειρά δικαστικών υποθέσεων στη Γαλλία, σχετικά με τις επιθέσεις της Νέας Υόρκης, δεν κατέστη εφικτό να εμποδιστεί αποτελεσματικά η δράση του.³¹

Κατά τα όσα προέκυψαν από τις έρευνες, ήταν ένα άτομο ιδιαίτερα δραστήριο, που μετακινούνταν συχνά μεταξύ Μαρόκου και Ισπανίας και διατηρούσε σχέσεις με

²⁹Whitlock Craig, *A Radical Who Remained Just Out Of Reach*, The Washington Post, 14/11/2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A47519-2004Nov13.html>, accessed on 29.09.2015.

³⁰Βλ. Gunaratna Rohan, *The Post Madrid Face of Al-Qaeda*, The Washington Quarterly, Volume 27:3, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, 2004 και Ford Peter, *Terrorism Web Emerges from Madrid Bombings*, The Christian Science Monitor, 22/03/2004, <http://www.csmonitor.com/2004/0322/p01s02-woeu.html>, accessed on 28.10.2015.

³¹Alexe Dan, *Liberals Call for an EU Intelligence Agency*, New Europe, 25/11/2015, online available at: <https://www.neweurope.eu/article/liberals-call-for-an-eu-intelligence-agency/>, accessed on 28.10.2015.

γνωστούς εξτρεμιστές και ακραίους μουσουλμάνους κληρικούς. Στις αρχές του 2000 οι γαλλικές υπηρεσίες έδειξαν κάποιο ενδιαφέρον για τον Zougam, στο πλαίσιο της έρευνάς τους για τον David Courtailler, έναν Γάλλο προσήλυτο στο Ισλάμ και ύποπτο για τρομοκρατική δράση. Το ίδιο χρονικό διάστημα που η Γαλλία αιτήθηκε πληροφορίες, οι Ισπανοί αστυνομικοί παρακολουθούσαν τις τηλεφωνικές συνομιλίες του, από τις οποίες προέκυψε ότι είχε συχνές επαφές με τον Imad Eddin Barakat Yarkas γνωστό και ως Abu Dahdah, τον θεωρούμενο ως επικεφαλής της Al-Qaeda στην Ισπανία. Τον Ιούνιο του 2001 πραγματοποιήθηκε έρευνα στο διαμέρισμα του Zougam και βρέθηκαν στοιχεία που άφηναν υπόνοιες για συμμετοχή του στις επιθέσεις της Νέας Υόρκης, χωρίς ωστόσο να συμπεριληφθεί στις σαράντα περίπου συλλήψεις που ακολούθησαν τα επόμενα δύο χρόνια. Μετά την εκδήλωση των επιθέσεων στη Μαδρίτη και αφού το όνομά του επανήλθε στην επιφάνεια, οι Γάλλοι εξέφρασαν παράπονα για μη αποτελεσματική συνεργασία με τους Ισπανούς συναδέλφους τους, οι οποίοι κατά τα υποστηριζόμενα, καθυστέρησαν επί μήνες να δώσουν απάντηση στα αιτήματά πληροφοριών που είχαν υποβληθεί.³²

Εκτός από τους δεσμούς που είχε αναπτύξει ο Zougam με άτομα από τη Γαλλία, μετά τα γεγονότα της Μαδρίτης, ήρθαν στην επιφάνεια πληροφορίες ότι το καλοκαίρι του 2001 είχε πραγματοποιήσει συναντήσεις με τον Mohammed Fazazi, ο οποίος δραστηριοποιούνταν ως πνευματικός ηγέτης ακραίων μουσουλμανικών κύκλων στο Αμβούργο της Γερμανίας.³³ Το άτομο αυτό ήταν Ιμάμης καταγόμενος από το Μαρόκο και από ότι φαίνεται είχε πολύ στενές σχέσεις με πρόσωπα που συμμετείχαν στις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, όπως ο Mohamed Atta. Οι Ισπανοί έλαβαν σχετικές πληροφορίες μετά την εκδήλωση των επιθέσεων και μάλιστα από τον Γάλλο ιδιωτικό ερευνητή και ειδικό σε θέματα τρομοκρατίας Jean-Charles Brisard.³⁴ Παράλληλα όλες οι εμπλεκόμενες χώρες εξεδήλωσαν εκ των υστέρων ενδιαφέρον, ενώ μέχρι τότε δεν είχε ανταλλαγή η παραμικρή πληροφορία μεταξύ τους.

³²Golden Tim, Butler Desmond, Van Natta Don, (22.03.2004), op. cit.

³³Musharbash Yassin, Ulrich Andreas, *The Hate Preacher Who Lost His Venom: Infamous Islamist Imam Forswears Terror*, The Spiegel, 29.09.2009, online available at: <http://www.spiegel.de/international/germany/the-hate-preacher-who-lost-his-venom-infamous-islamist-imam-forswears-terror-a-658175.html>, accessed on 28.10.2015.

³⁴Golden Tim, Van Natta Don Jr., *Bombings in Madrid: The Investigation, Madrid Suspect Under Scrutiny in 3 Countries*, The New York Times, 17.03.2004, online available at: <http://www.nytimes.com/2004/03/17/world/bombings-madrid-investigation-madrid-suspect-under-scrutiny-3-countries.html>, accessed on 28.10.2015.

Η περίπτωση του Zougam φαίνεται πως είχε απασχολήσει και τους Βρετανούς, χωρίς ωστόσο να υπάρξει ουσιαστική ανταλλαγή πληροφόρησης η οποία θα οδηγούσε στην αποκάλυψη της δράσης του. Μετά την εκδήλωση των χτυπημάτων στη Μαδρίτη, η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου και άλλες βρετανικές υπηρεσίες ασχολήθηκαν με το παρελθόν του και προσπάθησαν να εξακριβώσουν τυχόν διασυνδέσεις του με άλλα ακραία άτομα που δραστηριοποιούνταν σε βρετανικό έδαφος. Για την ακρίβεια, μετά από ενδελεχείς έρευνες διαπιστώθηκε ότι η σύνδεση μεταξύ Μαδρίτης και Λονδίνου υπήρχε, καθώς ο Zougam διατηρούσε επαφές με άτομα βορειοαφρικανικής καταγωγής που ενδιέφεραν τις βρετανικές υπηρεσίες ασφάλειας.³⁵

Σε αυτήν την περίπτωση κατέστη γνωστό ότι είχε συναντηθεί το 1998 σε τέμενος της Μαδρίτης, με τον David Courtailler, ο οποίος ήταν γνωστός για τη ριζοσπαστική του δράση και στις γαλλικές αστυνομικές αρχές. Αργότερα, ο Courtailler μετακινήθηκε μαζί με τον αδερφό του Jerome στο Λονδίνο, όπου εικάζεται ότι διέμενε μαζί με τον Zacarias Moussaoui, άτομο το οποίο συνελήφθη στις Η.Π.Α. για συμμετοχή στις επιθέσεις της Νέας Υόρκης. Η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου εκ των υστέρων, απέστειλε στη Μαδρίτη κλιμάκιο τριών αξιωματικών ώστε να υπάρξει συνεργασία στις διενεργούμενες έρευνες, ωστόσο αυτό που προέκυψε ήταν ότι, παρά την ανάμιξη τριών και περισσότερων χωρών στην παρακολούθηση του Zougam, σε βάθος χρόνου η συνεργασία μεταξύ τους και η ανταλλαγή πληροφοριών, δεν φάνηκαν επαρκείς, ώστε να αποτραπεί η δράση του.³⁶

Έμφαση στη βρετανική διασύνδεση των υπόπτων των επιθέσεων της Μαδρίτης, έδωσε και ο ίδιος ο επικεφαλής της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου, Sir John Stevens. Κατά την άποψή του, ο μαροκινής καταγωγής Mohammed Al-Guerbouzi, αποτελούσε τον σύνδεσμο του «πυρήνα» της Μαδρίτης και των εξτρεμιστικών κύκλων του Λονδίνου. Ο Al-Guerbouzi έζησε επί πολλά έτη στο Λονδίνο και θεωρήθηκε από τις μαροκινές αρχές ότι ήταν ένα από τα ηγετικά στελέχη της τρομοκρατικής οργάνωσης GIC (“Group of Islamic Combatants”) του Μαρόκου, όντας ύποπτος για βομβιστικές επιθέσεις στην Καζαμπλάνκα. Αργότερα οι Βρετανοί

³⁵Norton-Taylor Richard, Cowan Rosie, *Madrid Bomb Suspect Linked to UK Extremists*, The Guardian, 17/03/2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/mar/17/spain.terrorism1>, accessed on 28.10.2015.

³⁶Ibid

παραδέχθηκαν ότι το άτομο αυτό διαβιούσε στο Λονδίνο, ωστόσο υποστήριξαν ότι δεν τους είχαν παρασχεθεί αρκετά στοιχεία ώστε να αναλάβουν δράση.³⁷

Στο ίδιο πλαίσιο, σύμφωνα με δημοσιεύματα του ισπανικού τύπου, ο Zougam είχε επισκεφθεί αρκετές φορές το Λονδίνο ώστε να λάβει υποστήριξη και χρηματοδότηση και έτσι απέκτησε και επαφές με τον al-Guerbouzi. Παρόλα αυτά και εφόσον ο τελευταίος δεν αποτέλεσε αντικείμενο εκτεταμένης έρευνας από τους Βρετανούς, έτσι και οι επισκέψεις του Zougam πέρασαν πιθανώς απαρατήρητες, με αποτέλεσμα οι ισπανικές αστυνομικές αρχές να μην έχουν πλήρη εικόνα για τις κινήσεις του. Παράλληλα, εκ των υστέρων επίσης, προέκυψε και ο ρόλος ενός έτερου ατόμου, του Abdullatif Meroun. Ο Meroun συνελήφθη το 2003 στο Μαρόκο λόγω της εμπλοκής του στις τρομοκρατικές επιθέσεις της Καζαμπλάνκα και ως στέλεχος της τζιχαντιστικής οργάνωσης “Salafiyya Jihadiyya”. Παλαιότερα είχε εργαστεί ως μεσαίου επιπέδου στέλεχος σε αεροπορική εταιρεία канаδικών συμφερόντων στο αεροδρόμιο Heathrow του Λονδίνου και φαίνεται πως είχε πραγματοποιήσει συναντήσεις με τον ακραίο ισλαμιστή κληρικό Mohamed al-Fizazi. Πέραν του ατόμου αυτού, δύο άλλα στελέχη της “Salafiyya Jihadiyya”, τα αδέρφια Abdulaziz και Salahuddin Beyaich, πιθανότατα είχαν σχέσεις τόσο με τον Meroun όσο και με τον Zougam, ενώ με τον τελευταίο προέκυψε ότι ο Abdulaziz διέμενε από κοινού σε διαμέρισμα στη Μαδρίτη.³⁸

Ο Zougam κατά τους Ισπανούς αστυνομικούς, κατά το χρονικό διάστημα από το 1997 έως και το 2000, φαίνεται πως ταξίδευε προς τη Μεγάλη Βρετανία, προκειμένου να συναντά τα ανωτέρω άτομα, χρησιμοποιώντας μάλιστα και πλαστό διαβατήριο. Στην περίπτωση αυτή και πάλι δεν προκύπτει να υπήρξε συνεργασία και ανταλλαγή πληροφορήσης με τη βρετανική πλευρά. Η πιο σημαντική όμως πτυχή της συνεργασίας του «τρομοκρατικού πυρήνα» της Μαδρίτης με τους εξτρεμιστές μουσουλμάνους της Βρετανίας, ήταν αυτή της δράσης του Σύριου κληρικού Abu Dahdah, ο οποίος επίσης είχε επαφές με τον Zougam και φυλακίστηκε από τις ισπανικές αρχές ως ο βασικός ηγέτης της Al-Qaeda στη Μαδρίτη. Ο κληρικός αυτός ταξίδευε συχνά προς το Λονδίνο και συνομιλούσε στενά με τον Abu Qatada, που θεωρούνταν ως ο «αντιπρόσωπος» του Osama bin Laden στην Ευρώπη. Κατά τον Ισπανό δικαστή Baltasar Garzon, ο Abu

³⁷Townsend Mark, Hooper John, Harris Paul, Beaumont Peter, Barnett Anthony, Bright Martin, Burke Jason, Pelham Nick, *The Secret War*, The Guardian, 21.03.2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/mar/21/alqaida.afghanistan>, accessed on 28.10.2015.

³⁸Ibid

Dahdah επισκέφθηκε το Ηνωμένο Βασίλειο περίπου 17 φορές μεταξύ των ετών 1995 και 2000 και πιθανώς απέστειλε ποσά χρηματικών ενισχύσεων για άλλα μέλη που ασπάζονταν το εξτρεμιστικό Ισλάμ.³⁹

Η περίπτωση του «Mohamed του Αιγύπτιου»

Ένα ακόμα άτομο το οποίο είχε εμπλοκή στις βομβιστικές επιθέσεις της Μαδρίτης ήταν ο Rabei Osman el Sayed Ahmed, γνωστός και ως «Mohamed ο Αιγύπτιος». Το άτομο αυτό υπήρξε μέλος της οργάνωσης “Egyptian Islamic Jihad” η οποία συγχωνεύτηκε με την Al-Qaeda το 2001. Υπηρέτησε για τουλάχιστον πέντε έτη στον Αιγυπτιακό στρατό σε μονάδα με ειδικευση στις εκρηκτικές ύλες. Παράλληλα φαίνεται πως πέρασε κάποιο χρονικό διάστημα όντας φυλακισμένος στο σωφρονιστικό κατάστημα “Abu Zaa Abal”, όπου κρατούνταν άτομα ύποπτα για τρομοκρατική δράση. Στη συνέχεια δραστηριοποιήθηκε στη Δυτική Ευρώπη ως στρατολόγος επίδοξων «τρομοκρατών αυτοκτονίας» για λογαριασμό της Al-Qaeda. Τον Ιούνιο του 2004 οι ιταλικές αστυνομικές αρχές των συνέλαβαν έπειτα από παρακολούθηση και ανταλλαγή πληροφοριών με τις αντίστοιχες ισπανικές, εφόσον ήταν ιδιαίτερα πιθανή η συμμετοχή του στις επιθέσεις της Μαδρίτης, στην οποία διαβιούσε από το 2002 έως το 2003 και επιχειρούσε τη ριζοσπαστικοποίηση νεαρών μουσουλμάνων, από κοινού με άλλους συνεργούς.⁴⁰

Κατά τον Magnus Norell, ερευνητή του “The Washington Institute for Near East Policy” και τέως διευθυντή του “Center for the Study of Low-Intensity Conflicts and Terrorism”, ο «Mohamed ο Αιγύπτιος» αποτέλεσε μια περίπτωση ενός ιδιαίτερα δραστήριου ατόμου, ο οποίος είχε αναπτύξει δράση σχεδόν σε όλη την Ευρώπη. Εκμεταλλεύόμενος τα κενά που υπήρχαν στις δομές ασφάλειας επωφελούμενος από τις εσωτερικές αντιπαλότητες μεταξύ των διαφόρων ευρωπαϊκών αστυνομικών γραφειοκρατιών, στάθηκε ικανός να κινείται ανενόχλητος από χώρα σε χώρα. Οι υπηρεσίες της Γαλλίας, της Ισπανίας και της Γερμανίας παράλληλα είχαν ξεκινήσει τις έρευνες εις βάρος του, αλλά λόγω του ότι κάθε κράτος κατείχε διαφορετικές

³⁹Townsend Mark, Hooper John, Bearup Greg, Harris Paul, Barnett Antony, Bright Martin, Burke Jason, Pelham Nick, *The Secret War*, The Guardian, 21.03.2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/mar/21/alqaida.afghanistan>, accessed on 28.10.2015.

⁴⁰Reinares Fernando, “The Madrid Bombings and Global Jihadism”, *Survival*, Vol. 52, No.2, 2010, σελ. 83-84.

πληροφορίες και τον γνώριζε με διαφορετικά στοιχεία και ονόματα, ήταν σχεδόν αναπόφευκτο η σύλληψή του να καθυστερήσει τουλάχιστον τρία χρόνια. Αυτή ακριβώς ήταν μια υπόθεση που τόνισε τα μόνιμα προβλήματα συντονισμού των ευρωπαϊκών αντιτρομοκρατικών αρχών και των υπηρεσιών πληροφοριών, τα οποία συνεχώς υπέσκαπταν τις κοινές προσπάθειες. Πολλοί ειδικοί, με το πέρασμα του χρόνου και με γεγονότα όπως οι επιθέσεις της Μαδρίτης, αντιλήφθηκαν τις δυσλειτουργίες, όμως δεν υπήρξαν σημάδια ότι τα δομικά προβλήματα που εμπόδιζαν τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών, θα μπορούσαν να διορθωθούν.⁴¹

Η περίπτωση αυτή σε ότι αφορά την μετέπειτα εξέλιξή της, ήταν μια από τις λίγες φορές που η ενδοευρωπαϊκή αστυνομική συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφορήσης απέδωσαν καρπούς, στον τομέα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Ωστόσο, η όποια συνεργασία για άλλη μια φορά, πραγματοποιήθηκε εκ των υστέρων και οι δύο χώρες, η Ισπανία και η Ιταλία, οδηγήθηκαν στις ενέργειές τους από τα γεγονότα. Στο προηγούμενο χρονικό διάστημα και μέχρι το κινητό τηλέφωνο του Mohamed να εντοπιστεί στο πλαίσιο της έρευνας των ισπανικών αρχών, αυτός ήταν ελεύθερος να κινείται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, χωρίς κανείς να μπορεί να τον σταματήσει.⁴²

Πιο συγκεκριμένα, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γερμανία όπου το 1999 τέθηκε υπό κράτηση ως παράνομος μετανάστης και επειδή δεν ήταν δυνατή η ταυτοποίησή του, μεταφέρθηκε σε εγκατάσταση φιλοξενίας αιτούντων άσυλο στο Lebach. Εκεί ισχυρίστηκε ότι ονομαζόταν Mohamed Abdul Hadi Fayad, ήταν Παλαιστινιακής καταγωγής από το Λίβανο και σύντομα άρχισε να αναλαμβάνει έντονη δραστηριότητα κυρίως στον προσηλυτισμό νέων συγκρατούμενων του σε ακραίες εκδοχές του Ισλάμ. Ταυτόχρονα με το πέρασμα του χρόνου αναδείχθηκε σε ηγετική φυσιογνωμία εντός του κέντρου και αυτοαποκαλούμενος ως ιμάμης είχε το σεβασμό μεγάλης μερίδας των μουσουλμάνων παράνομων μεταναστών. Αυτό που είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον ήταν ότι η δράση του σταμάτησε ξαφνικά δύο μόλις εβδομάδες πριν τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και εγκατέλειψε την εγκατάσταση χωρίς ποτέ να μάθει κανείς για το προς τα πού κατευθύνθηκε. Από τότε διέσχισε αρκετές φορές

⁴¹Norell Magnus, "The Growing Threat of Islamic Militancy in Europe", *Terrorism Monitor*, The Jamestown Foundation, 21/04/2005, Volume 3, No. 8, online available at: http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=30289#.V7XeVfmLTIU, accessed on 28.10.2015.

⁴²Reinares Fernando, "The 2004 Madrid Train Bombings", στο Hoffman Bruce & Reinares Fernando (Eds.), *The Evolution of the Global Terrorist Threat, From 9/11 to Osama bin Laden's Death* (New York: Columbia University Press, 2014), σελ. 39-42.

ανενόχλητος την Ευρώπη και κινήθηκε μεταξύ Ισπανίας, Γαλλίας, Γερμανίας και Ιταλίας. Παρόλο που τέθηκε πολλές φορές υπό παρακολούθηση, δεν ήταν δυνατό να διευκρινιστεί επακριβώς η δράση του, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται, σε απομαγνητοφωνήσεις της ιταλικής αστυνομίας, να υποστηρίζει: *«Ξέρω ποιοι είναι, αυτοί όμως δεν ξέρουν ποιος είμαι εγώ. Τους προκαλεί σύγχυση, δεν ξέρουν από πού έχεις έρθει. Είσαι παράνομος αλλά μπορείς να κινηθείς παντού χωρίς να αντιμετωπίζεις προβλήματα»*.⁴³

Στις 06/09/2001 εμφανίστηκε στην Αιγυπτιακή πρεσβεία της Μαδρίτης και προφασιζόμενος ότι είχε απολέσει το διαβατήριό του, εξέδωσε νέο για να αιτηθεί λίγο αργότερα τη χορήγηση ισπανικής άδειας παραμονής. Παράλληλα οι Γερμανοί αστυνομικοί μετά τις επιθέσεις στις Η.Π.Α. προέβησαν σε επανελέγχους για άτομα που είχαν κατά το παρελθόν εμφανίσει ύποπτη συμπεριφορά, χωρίς ωστόσο να προκύψει κάτι το επιλήψιμο. Στην Ισπανία πραγματοποιήθηκε έρευνα για τυχόν εμπλοκή του σε «τρομοκρατικούς πυρήνες» της Μαδρίτης και μάλιστα έγινε και αίτημα για πληροφορίες προς τις γερμανικές αρχές. Φάνηκε λοιπόν, ότι σε αυτό το στάδιο διενεργήθηκαν δύο ανεξάρτητες έρευνες για το ίδιο άτομο, χωρίς όμως να υπάρξει ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Τον Φεβρουάριο του 2003 μετακόμισε προσωρινά στο Παρίσι της Γαλλίας, ενώ και εκεί δεν προέκυψε κάτι για τη συμπεριφορά του. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους και ενώ βρισκόταν στη Γαλλία, οι γερμανικές αρχές ξεκίνησαν νέα έρευνα για το πρόσωπό του, χωρίς όμως να δοθούν ποτέ περισσότερες λεπτομέρειες. Τελικά τον Ιούλιο του 2003 επέστρεψε στη Μαδρίτη όπου οι ισπανικές αστυνομικές αρχές επανήλθαν στο πρόσωπό του, ερευνώντας πιθανή εμπλοκή του σε τρομοκρατικές δομές, οι οποίες κατά πάσα πιθανότητα είχαν διασυνδέσεις και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη, γεγονός όμως που πιθανώς δεν κοινοποίησαν σε άλλες υπηρεσίες ασφαλείας του εξωτερικού.⁴⁴

Κατά τον τότε επικεφαλής της γερμανικής ΒΚΑ Joerg Ziercke, αυτή όπως και άλλες περιπτώσεις φανέρωναν τις αδυναμίες της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας, οι οποίες γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης από άτομα όπως ο Mohamed: *«Είναι ικανοί να εκμεταλλευθούν τις αδυναμίες που υπάρχουν στο σύστημά*

⁴³Povoledo Elisabetta, Fisher Ian, *Egyptian is Focus of Attention as Madrid Bomb Trial Opens*, The New York Time, 15.02.2007, online available at: <http://www.nytimes.com/2007/02/15/world/europe/15trial.html>, accessed on 28.10.2015.

⁴⁴Whitlock Craig, *A Radical Who Remained Just Out of Reach*, The Washington Post, 14.11.2004, online available at: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A47519-2004Nov13_3.html, 14/11/2004, accessed on 28.10.2015.

μας. Αλλάζουν διαδρομές, διασχίζουν τα σύνορα. Πρέπει να κλείσουμε τα κενά που υπάρχουν στα συστήματα πληροφοριών μας και να διασφαλίσουμε ότι οι τρομοκράτες που διαβιούν σε μια ευρωπαϊκή χώρα, δεν χρησιμοποιούν κάποια άλλη ως χώρο δράσης».⁴⁵

11.5. Μια επικριτική ματιά: Η ευρωπαϊκή συνεργασία μετά τη Μαδρίτη

Ευρωπαίος συντονιστής σε θέματα τρομοκρατίας

Αμέσως μετά τις επιθέσεις της Μαδρίτης, στις 25/03/2004 αποφασίσθηκε η δημιουργία της θέσης ενός συντονιστή για θέματα αντιτρομοκρατίας, ο οποίος θα λογοδοτούσε στον αντιπρόσωπο της Ε.Ε. για θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Ασφάλειας (CFSP) Javier Solana και τα καθήκοντά του περιελάμβαναν τη διευθέτηση, την οργάνωση και το συντονισμό του αγώνα της Ε.Ε. ενάντια στην τρομοκρατία, καθώς και την επίβλεψη εφαρμογής από τα κράτη-μέλη, των πρωτοβουλιών που θα λαμβάνονταν εφεξής.⁴⁶ Το ζήτημα βέβαια δεν ήταν μόνο η λήψη μέτρων τα οποία θα προσέθεταν όγκο στην ήδη υπάρχουσα ευρωπαϊκή γραφειοκρατία, αλλά η εξεύρεση λύσεων ουσίας και η δημιουργία της ανωτέρω θέσης βρήκε πολύ σύντομα πολλούς επικριτές ως προς την αποτελεσματικότητα που θα είχε για τη βελτίωση της συνεργασίας.⁴⁷

Ήδη μετά από την παρέλευση μικρού χρονικού διαστήματος μετά τη Μαδρίτη, ήταν άμεσα αντιληπτό ότι η θέση του συντονιστή για θέματα τρομοκρατίας δεν ήταν εφοδιασμένη με τις απαραίτητες δυνάμεις ώστε να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο. Δεν είχε τη δυνατότητα να προκαλεί συναντήσεις υπουργών δικαιοσύνης και εσωτερικής ασφάλειας ώστε να συζητιέται η αντιτρομοκρατική ατζέντα, δεν μπορούσε να προτείνει τη θέσπιση νομοθεσίας σχετικής με το αντικείμενό του και ως εκ τούτου ο ρόλος του ήταν άκρως περιορισμένος από την αρχή. Εξάλλου είχε μεν τη δυνατότητα

⁴⁵Deutsche Welle, *German In-fighting Threatens EU Terror Initiatives*, 05.11.2004, online available at: <http://www.dw.com/en/german-in-fighting-threatens-eu-terror-initiatives/a-1386282>, accessed on 28.10.2015.

⁴⁶Alexandroff S. Alan, Cooper F. Andrew, *Rising Sates, Rising Institutions: Challenges for Global Governance*, (Baltimore: Brookings Institution Press, 2010), σελ. 286-287.

⁴⁷Rolfe Pamela, *A Year After Madrid Attacks, Europe Stalled in Terror Fight: National Rivalries, Fragmented Intelligence Activities, Thwart Progress*, The Washington Post, 11.03.2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A25047-2005Mar10.html>, accessed on 27.10.2015.

να επιβλέπει την εφαρμογή των ανάλογων σχεδίων, ωστόσο δεν μπορούσε να εξαναγκάσει τις κυβερνήσεις να δράσουν κατά τη βούλησή του και χαρακτηριστικά φέρεται ο ίδιος να είχε δηλώσει σε συνέντευξή του ότι «μόλις 10 από τις 25 ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έπαιρναν στα σοβαρά τον ρόλο του και εφάρμοζαν τα συμφωνηθέντα».⁴⁸

Το άτομο που προτιμήθηκε για τη θέση ήταν ο πρώην αναπληρωτής υπουργός εσωτερικών της Ολλανδίας, ο Gijs de Vries και είναι χαρακτηριστικό του κλίματος στην Ε.Ε. ότι από την αρχή του διορισμού του υπήρξαν κάποιες απόψεις ότι δεν διέθετε αρκετή εμπειρία σε ζητήματα πληροφόρησης και εκπροσωπούσε μια από τις μικρότερες χώρες της Ε.Ε., ενώ η αρνητική διάθεση επιτεινόταν καθώς γενικά τα μέτρα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας δεν φαινόταν να αποδίδουν, με την Europol να μην είχε ακόμη μπορέσει να πείσει για το ρόλο της στην ανταλλαγή πληροφόρησης. Επιπλέον, υπήρχαν ενστάσεις για το κατά πόσο θα μπορούσε να επιτύχει στο ρόλο του, εφόσον τα κράτη-μέλη εξακολουθούσαν να διατηρούν την αυτονομία σε θέματα διαμοιρασμού των πληροφοριών και δεν υπήρχε κανένας τρόπος εξαναγκασμού τους σε συνεργασία. Από τη στιγμή που δεν υπαγόταν απευθείας σε αυτόν οι υπηρεσίες πληροφόρησης και επιβολής του νόμου, δεν θα ήταν δυνατό να ξεπεραστούν οι τάσεις εθνικής κυριαρχίας επί των κατεχόμενων πληροφοριών.⁴⁹

Ακόμη και ο ίδιος ο Gijs de Vries, από την αρχή της ανάληψης των καθηκόντων του είχε συνειδητοποιήσει τη δυσκολία του εγχειρήματος του συντονισμού των ευρωπαϊκών κρατών και σε μια σειρά συνεντεύξεων έδωσε το στίγμα αυτών, θέτοντας τους προβληματισμούς του. Έτσι έδωσε μεγάλη έμφαση στο πρωταρχικό γεγονός ότι δεν υπήρχε ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της τρομοκρατίας, ενώ η Ευρώπη μετά τη Μαδρίτη ήταν ακόμη εξαιρετικά ευάλωτη σε νέα τρομοκρατικά χτυπήματα. Από εκεί και πέρα, σε ότι αφορά την ευρύτερη στρατηγική αντιμετώπισης της τρομοκρατίας ήταν δεδομένο ότι αυτή βασιζόταν σε τρία στοιχεία. Κατά πρώτον, ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας παρέμενε υπό την ευθύνη των εθνικών αρμόδιων υπηρεσιών, καθώς οι εθνικές κυβερνήσεις είχαν και θα συνέχιζαν να έχουν τον απόλυτο έλεγχο των αστυνομικών και δικαστικών αρχών και των υπηρεσιών πληροφοριών. Κατά δεύτερο, αυτές οι αρχές θα έπρεπε να συνεργάζονται στενά μεταξύ τους ώστε να είναι

⁴⁸Keohane Daniel, "Implementing the EUs' Counter-Terrorism Strategy: Intelligence, Emergencies and Foreign Policy", στο Mahncke Dieter & Monar Jorg (Eds.), *International Terrorism: A European Response to a Global Threat?* (Brussels: Peter Lang, College of Europe Studies No.3, 2006), σελ. 65-66.

⁴⁹Mukhopadhyay Rashmi Alok, *EU Counter-Terrorism Coordinator Office: A Non-Starter?* Observer Research Foundation, 22.04.2004, online available at: <http://www.orfonline.org/research/eu-counter-terrorism-coordinator-office-a-non-starter/>, accessed on 30.10.2015.

αποτελεσματικές και τρίτον θα έπρεπε να ενισχυθεί η συνεργασία της ίδιας της Ε.Ε. ως ενιαίας οντότητας και έπειτα να υπάρξουν διάλογοι επικοινωνίας με εταίρους στον υπόλοιπο κόσμο, όπως για παράδειγμα οι Η.Π.Α. Παράλληλα όμως αναγνώριζε και την πραγματικότητα η οποία ίσχυε και ισχύει σχετικά με τις συνθήκες ανταλλαγής πληροφόρησης. Όπως χαρακτηριστικά παραδέχθηκε, όλες οι πληροφορίες δεν είναι δυνατόν να μοιράζονται. Η εμπιστευτικότητα είναι ουσιώδης, όχι μόνο για να προστατεύεται η αποτελεσματικότητα του έργου των υπηρεσιών ασφαλείας, αλλά και για να προστατεύεται η ίδια η πηγή των πληροφοριών. Επομένως, από τη φύση του διεθνούς συστήματος η ανταλλαγή πληροφόρησης ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκη και απαιτητική.⁵⁰

Γενικά, η αντίδραση των ευρωπαϊκών κρατών χαρακτηρίστηκε από αργές ανταποκρίσεις και δυσκολία στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων, καθώς όπως ειπώθηκε και παραπάνω αυτό που επικράτησε ήταν η αντιμετώπιση των προβλημάτων σε εθνικό και όχι πανευρωπαϊκό επίπεδο. Ο Gijs de Vries ρεαλιστικά παραδέχθηκε όλες τις δυσκολίες που υπήρχαν και αναζήτησε λύσεις στο ήδη υπάρχον εθνικό πλαίσιο δράσης: *«Η διεθνής συνεργασία είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και τα κράτη-μέλη θα έπρεπε να κάνουν περισσότερα προς αυτήν την κατεύθυνση. Βέβαια, οι δυσκολίες είναι εμφανείς, τα περιθώρια στενά και η υποστήριξη μικρή. Στην Ευρώπη δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο με τη CIA και το FBI στις Η.Π.Α. Ο ρόλος της Ένωσης δεν είναι να υποκαταστήσει τα κράτη, αλλά να τα υποστηρίξει ώστε αυτά να συνεργαστούν αποτελεσματικά. Το κέντρο βάρους της ευρωπαϊκής άμυνας απέναντι στην τρομοκρατία, παραμένει στο επίπεδο των εθνικών κυβερνήσεων».*⁵¹

Οι Ευρωπαίοι ασκούν κριτική

Όπως διαπιστώθηκε και παραπάνω, πολλές πτυχές των βομβιστικών επιθέσεων στην Ισπανία, κατέδειξαν την προβληματική φύση της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πολλοί εξέφρασαν την άποψη ότι ένα γεγονός τέτοιας κλίμακας, με τις καταστροφές που προκλήθηκαν και τις ανθρώπινες ζωές που

⁵⁰NATO Review, *Gijs de Vries: EU Counter-Terrorism Coordinator*, March 2004, online available at: <http://www.nato.int/docu/Review/2005/Combating-Terrorism/Gijs-de-Vries-counter-terrorism/EN/index.htm>, accessed on 30.10.2015.

⁵¹Laitner Sarah, *Delays Thwart EU Chief's Anti-Terror Fight*, Financial Times, 06.05.2005, online available at: <http://www.ft.com/cms/s/0/76b3f86a-8e77-11d9-8aae-00000e2511c8.html#axzz4HJle07Au>, accessed on 30.10.2015.

χάθηκαν, θα είχε σημαντικές συνέπειες στην ποιότητα της συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαίων. Πιο συγκεκριμένα επικράτησε πρόσκαιρα η άποψη ότι η ανταλλαγή της πληροφόρησης που ήταν κρίσιμη για την αποτροπή περαιτέρω χτυπημάτων θα επιταχύνονταν και θα γινόταν αποτελεσματικότερη.

Ο Javier Solana, τότε Επίτροπος για θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Ασφάλειας, πολύ σύντομα μετά τις επιθέσεις έκανε λόγο για την αντιμετώπιση του νέου κινδύνου που απειλούσε την ευρωπαϊκή ασφάλεια, για την οποία απαιτούνταν βελτιωμένες πολιτικές και βαθύτερη κατανόηση των συνθηκών δημιουργίας. Ως λύση στην κατάσταση που είχε προκύψει πρόκρινε την επικέντρωση σε τρεις προτεραιότητες. Πρώτον, θα έπρεπε να θεσπιστούν αυστηρά αντιτρομοκρατικά μέτρα τα οποία να τηρούνται από όλα τα κράτη. Δεύτερον, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας θα έπρεπε να γίνει αποτελεσματικότερη διά της βελτίωσης της ανταλλαγής πληροφόρησης, πράγμα για το οποίο θα έπρεπε να συμφωνήσουν όλα τα κράτη-μέλη. Στο πλαίσιο αυτό δεν θα ήταν απαραίτητο να δημιουργηθεί μια νέα ευρωπαϊκή υπηρεσία στα πρότυπα της αμερικανικής CIA, αλλά η ανταλλαγή της επιχειρησιακής πληροφόρησης να πραγματοποιηθεί μέσω των ήδη υπάρχουσών δομών. Τρίτον, θα έπρεπε να εφαρμοστούν άμεσα και χωρίς καθυστερήσεις νομοθετικά μέτρα όπως το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και να ενισχυθούν οι ομοιόμορφοι έλεγχοι στα κοινά εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε.⁵²

Πράγματι σύντομα οι επικεφαλής των υπηρεσιών ασφαλείας των 15 χωρών που τότε αποτελούσαν την Ε.Ε., συμφώνησαν να ενδυναμώσουν την ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ των κυβερνήσεών τους και να επιτύχουν κατά αυτόν τον τρόπο μια συντονισμένη δράση κατά της τρομοκρατίας. Βέβαια, ο βαθμός της επιτυχίας της ευρωπαϊκής ανταπόκρισης είχε να κάνει με την πολιτική βούληση και τον ενθουσιασμό των κρατών-μελών, τα οποία αρκετές φορές παρουσίαζαν αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των πέντε χωρών οι οποίες λίγο μετά τα γεγονότα της Μαδρίτης και αρκετά χρόνια μετά τα χτυπήματα της Νέας Υόρκης, δεν είχαν εναρμονίσει τις πολιτικές τους με τον νέο θεσμό του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης. Πέρα όμως από αυτό η συνεργασία θα έπρεπε να επεκταθεί και στην ανταλλαγή των πληροφοριών που κατείχαν οι διάφορες υπηρεσίες ασφαλείας,

⁵²Solana Javier, *EU Must Sharpen Tools, Stiffen Resolve*, The Australian, 05.04.2004, online available at: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/articles/79882.pdf, accessed on 28.10.2015.

γεγονός το οποίο φαινόταν ιδιαίτερα δύσκολο, εξαιτίας του εμπιστευτικού χαρακτήρα των υποθέσεων που χειρίζονταν.

Πάνω σε αυτά συμφώνησε και ο καθηγητής του πανεπιστημίου “Rey Juan Carlos” της Μαδρίτης, Fernando Reinares, ο οποίος προσεγγίζοντας τις επιθέσεις της Μαδρίτης από τη σκοπιά της διεθνούς ασφάλειας, παρατήρησε ότι αυτές δεν αποτελούσαν μόνο μια μεγάλη αποτυχία πληροφόρησης, αλλά καταδείκνυαν τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζε ο συντονισμός μεταξύ των ευρωπαϊκών υπηρεσιών επιβολής του νόμου και τις εγγενείς αδυναμίες της διεθνούς συνεργασίας, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τέτοιας έκτασης εκδηλώσεις της παγκόσμιας τρομοκρατίας.⁵³

Οι ισπανικές αρχές, καθώς και οι αντίστοιχες ευρωπαϊκές συνέχιζαν να έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στους διμερείς διακανονισμούς, παρά σε οποιαδήποτε άλλη πολυμερή μορφή συνεργασίας, κυρίως λόγω της εξαιρετικά ευαίσθητης φύσης των πληροφοριών που ήταν υποκείμενα ανταλλαγής.⁵⁴ Ταυτόχρονα, παρά το γεγονός ότι η Ε.Ε. φαινομενικά θα μπορούσε να κατέχει κομβικό ρόλο στην εξέλιξη της διεθνούς δια-υπηρεσιακής συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης, αυτή η προοπτική δεν εξελίχθηκε όσο θα περίμενε κανείς. Οι οργανισμοί για την ανταλλαγή της πληροφόρησης υπήρχαν και εξ΄αυτών η Europol εξειδικευόταν στην πληροφόρηση των υπηρεσιών της επιβολής του νόμου, ωστόσο αποδεικνυόταν ότι οι δυνατότητες ήταν περιορισμένες και παρεμποδίζονταν καθώς η λειτουργία τους εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από εθνικές συνεισφορές.⁵⁵

Κατά τον Gerrard Quille, του “International Security Information Service”, το ευρωπαϊκό οικοδόμημα αποτελούνταν από 15 χώρες οι οποίες σύντομα επρόκειτο να γίνουν 25 και το πρόβλημα ήταν ότι υπήρχαν ισάριθμες κουλτούρες και αντιλήψεις για την έννοια της ασφάλειας. Με αυτά τα δεδομένα δεν ήταν εύκολο να επέλθει ο ζητούμενος συντονισμός της δράσης και ακόμη περισσότερο να επιτευχθεί πλήρης και απρόσκοπτη ανταλλαγή πληροφόρησης.⁵⁶

⁵³Reinares Fernando, After the Madrid Bombings: Internal Security Reforms and Prevention of Global Terrorism in Spain, *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 32, No. 5, 2009, σελ. 367.

⁵⁴Ibid, σελ. 379.

⁵⁵Cameron Fraser, *An Introduction to European Foreign Policy* (London & New York: Routledge, 2007), σελ. 194.

⁵⁶Stearns Jonathan, *EU to Name Anti-Terror Coordinator, Boost Security Cooperation*, Bloomberg, 19.04.2004, online available at: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aB3XXqZvGh2o&refer=europe>, 19/04/2004, accessed on 30.10.2015.

Γενικά η ανταλλαγή πληροφόρησης εάν και όταν συνέβαινε, λάμβανε χώρα εκτός του θεσμικού πλαισίου της Ε.Ε. και συνήθως μεταξύ χωρών που τα συμφέροντά τους συνέπιπταν, κατά το συγκεκριμένο τουλάχιστον χρονικό διάστημα. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα της Ισπανίας και της Γαλλίας, οι οποίες συνεργάστηκαν κατά διαστήματα για την αντιμετώπιση της βασκικής οργάνωσης ΕΤΑ, λόγω της δράσης της κατά μήκος των κοινών τους συνόρων.

Παράλληλα κατά τον ειδικό σε θέματα μελέτης της Ε.Ε. Charles Grant, αυτό είχε ως αποτέλεσμα μεγάλα κενά πληροφόρησης, τα οποία όπως στην περίπτωση της Μαδρίτης θα μπορούσαν να αποβούν μοιραία. Για παράδειγμα, όπως το έθεσε εύστοχα, ενώ η Βρετανία και το Βέλγιο αντάλλαζαν πληροφορίες για ένα άτομο πιθανότατα δεν θα μπορούσαν να γνωρίζουν ότι μια τρίτη χώρα όπως η Πορτογαλία, είχε ήδη σχηματίσει φάκελο με στοιχεία για αυτό.⁵⁷

Το πρόβλημα λοιπόν ήταν ότι δεν συνέπιπταν τα συμφέροντα όλων των κρατών-μελών και έτσι η συνεργασία υπήρξε επιλεκτική, με συγκεκριμένη θεματολογία και πολύ συχνά σε κλίμα δυσπιστίας. Ο τρόπος με τον οποίον είχε δομηθεί η Ε.Ε., που βάσει των συνθηκών δεν θα μπορούσε να ήταν και διαφορετικός, ανάγκαζε τις χώρες να επιδιώκουν την ατομική τους επιβίωση, μέσω της προστασίας της εθνικής ασφάλειας, δρώντας σε ένα περιβάλλον ανταγωνιστικό.

Γενικά, από τα χτυπήματα της Μαδρίτης και έπειτα άρχισε να γίνεται αντιληπτό ότι η Ευρώπη δεν θα είχε πλέον να αντιμετωπίσει την κλασική μορφή της τρομοκρατίας, όπως αυτή είχε εμφανιστεί στο παρελθόν με την ΕΤΑ, τις Ερυθρές Ταξιαρχίες της Ιταλίας και τον IRA στην Ιρλανδία. Η ισλαμιστική τρομοκρατία με την έκταση της δράσης της θα ήταν σαφώς δυσκολότερο να αντιμετωπιστεί, καθώς οι πυρήνες της ήταν διεσπαρμένοι σε όλη την Ευρώπη. Με αυτά τα δεδομένα, η ένταση των εθνικών αντιπαλοτήτων και η αίσθηση της εθνικής κυριαρχίας, καθιστούσαν την καθιέρωση και εφαρμογή μιας ενιαίας ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφάλειας, ανέφικτη.⁵⁸

Κατά την εφημερίδα “EU Observer”, η Ευρώπη φάνηκε δυσλειτουργική για αρκετό χρονικό διάστημα μετά τις επιθέσεις στη Μαδρίτη. Μπορεί να υπήρξαν αρκετές πρωτοβουλίες, όμως όταν ερχόταν η ώρα για τις πρακτικές λεπτομέρειες, τότε τα

⁵⁷Burgess John, *EU Taking Up Terrorism Issues*, The Washington Post, 20.03.2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/03/20/eu-taking-up-terrorism-issues/d06ca3ff-1f97-46c4-bc86-f111b196b782/>, accessed on 29.10.2015.

⁵⁸Drozdiak William, *Madrid Bombings Should Wake Up Europe*, The Washington Post, 28.03.2004, online available at: http://articles.orlandosentinel.com/2004-03-28/news/0403270496_1_terrorism-madrid-brussels, accessed 27.10.2015.

πράγματα δεν μπορούσαν να ρυθμιστούν όπως θα έπρεπε. Η αστυνομική συνεργασία και η αντίστοιχη ανταλλαγή πληροφορήσης ήταν χαρακτηριστικά αργή, με αποτέλεσμα, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις, οι έρευνες να μην έχουν τους αναμενόμενους ρυθμούς. Το πιο σημαντικό στοιχείο ήταν ότι οι Βρυξέλλες δεν είχαν την εξουσία να επιβάλλουν πολιτικές ή να «τιμωρήσουν» τα κράτη εάν αυτά δεν είχαν τη διάθεση να συμμορφωθούν, επομένως το γεγονός της συνεργασίας εναπόκειται στα ίδια τα κράτη, τα οποία όμως λειτουργούσαν με βάση το εθνικό τους συμφέρον.⁵⁹

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι πρωτοβουλίες που λήφθηκαν σε βάθος χρόνου μετά τα χτυπήματα και αποσκοπούσαν κυρίως στη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφορήσης μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε., δεν απέδωσαν. Στο πλαίσιο του νέου τότε Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για την Τρομοκρατία (“European Action Plan on Terrorism”) και της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Ασφάλεια (“European Security Strategy”), αλλά και της συνδιάσκεψης κορυφής της Χάγης, τον Νοέμβριο του 2005, οι Ευρωπαίοι ηγέτες προσπάθησαν να βελτιώσουν την κοινή ανταπόκριση στην τρομοκρατία, εισάγοντας την έννοια της καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση αστυνόμευσης (“Intelligence-led Policing”) και της ενισχυμένης δικαστικής συνεργασίας. Όλα αυτές οι γενικές αρχές, στην πορεία αποδείχθηκαν μη εφαρμόσιμες, κυρίως όταν οι αστυνομικές αρχές των κρατών είχαν να κάνουν με την περίπτωση της ανταλλαγής πληροφορήσης, την οποία αντιμετώπιζαν ως μια κατάσταση όπου προείχε η διασφάλιση του εθνικού συμφέροντος και όχι του κοινοτικού. Ακόμα και η περίπτωση της ίδρυσης ενός ευρωπαϊκού εισαγγελικού γραφείου, που θα είχε τον πρώτο λόγο στη διερεύνηση υποθέσεων τρομοκρατίας με εμπλεκόμενες περισσότερες από δύο χώρες, δεν προχώρησε και η Eurojust παρέμεινε το μόνο συντονιστικό όργανο με περιορισμένες εκτελεστικές αρμοδιότητες. Εξάλλου, όπως και με το ζήτημα των πληροφοριών, η διερεύνηση εγκληματικών πράξεων δεν κατέστη εφικτό να αποκτήσει διεθνή χαρακτήρα, αλλά διατηρήθηκε η εθνική προτεραιότητα.⁶⁰

Τις δυσκολίες στην αστυνομική συνεργασία και συνακόλουθα στην ανταλλαγή πληροφορήσης έθιξε και ο τότε Γενικός Γραμματέας της Interpol, Ronald Noble, κατά

⁵⁹Kubosova Lucia, *Europe Still Weak On Anti-Terrorism Cooperation*, EU Observer, 07.03.2005, online available at: <https://euobserver.com/justice/18602>, accessed on 28.10.2015.

⁶⁰Comras Victor, *Europe Approaches The First Anniversary of the Madrid Train Bombings*, Counterterrorism Blog, 28.02.2005, online available at: http://counterterrorismblog.org/2005/02/europe_approaches_the_first_an.php, accessed on 27.10.2015.

την άποψη του οποίου ασφυκτικοί περιορισμοί στις διαδικασίες ανταλλαγής πληροφορήσης εμπόδιζαν τις προσπάθειες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, ώστε αυτές να κατανοήσουν τον τρόπο δράσεις τρομοκρατικών οργανώσεων με διεθνή χαρακτήρα. Αρκετές χώρες μοιράζονται τακτικά πληροφορίες για τρομοκρατικές απειλές, όμως αυτό συμβαίνει κυρίως σε διμερή βάση και σημαίνει ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών και ασφαλείας επιλέγουν οι ίδιες τους ομολόγους με τους οποίους θα προβούν σε συνδιαλλαγή. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να ελέγχουν τη ροή των πληροφοριών και να προστατεύουν τις πηγές τους, χωρίς να διακινδυνεύουν την αποτυχία των ερευνητικών τους προσπαθειών. Βέβαια, οι επιθέσεις στη Μαδρίτη δημιούργησαν την ανάγκη για μεγαλύτερη αμφίδρομη ροή πληροφορήσης, ωστόσο αυτό δεν είναι πάντα εφικτό, καθώς η δυσπιστία είναι πάντα παρούσα στις συνεργατικές σχέσεις: *«Οι διμερείς σχέσεις είναι αυτές που πιστεύουν οι άνθρωποι ότι θα αποδώσουν και η δυσπιστία είναι αυτό που απαντάται πιο συχνά. Εάν δεν αλλάξουν αυτές οι ιδέες, τότε δεν πρόκειται να πραγματοποιηθεί πρόοδος. Δεν έχουμε προσπαθήσει αρκετά ώστε να είμαστε ανοιχτοί στην ανταλλαγή της πληροφορίας. Αντίθετα έχουμε κάνει πολλά για να υπάρχουν στεγανά»*.⁶¹

Παρά τα λεγόμενα του Noble, δεν ήταν εύκολο να ξεπεραστούν τα προβλήματα που συνεπάγεται η πολυμερής συνεργασία σε θέματα ασφαλείας, ειδικά στο πλαίσιο της Ε.Ε., όπου δεν υπάρχει μια κοινώς αποδεκτή εξουσία με εκτελεστικές αρμοδιότητες, ώστε τα κράτη-μέλη να αναγκαστούν να συμμορφωθούν για αύξηση της ανταλλαγής πληροφοριών. Κατά την άποψη δε πολλών ειδικών σε θέματα τρομοκρατίας, ούτε και η ανταλλαγή πληροφορήσης σε διμερή βάση δεν ήταν επαρκής ώστε να αποτραπεί η δράση οργανώσεων όπως η Al-Qaeda, η οποία είχε τη δυνατότητα να επιχειρεί ταυτόχρονα σε πολλά κράτη, διαθέτοντας σε αυτά πολυάριθμους πυρήνες.

Το κλίμα εμπιστοσύνης ήταν λοιπόν το βασικό ζητούμενο, ώστε να υπάρχει αποδοτική συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφορήσης, γεγονός όμως που εν τέλει αντιβαίνει στην ίδια τη φύση της πληροφορίας η οποία σχετίζεται με την εθνική ασφάλεια. Δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι η ουσία της φύσης αυτής έγκειται στη μυστικότητα, στο εθνικό συμφέρον και στην έννοια της κρατικής κυριαρχίας, έννοιες πολύ «σκληρές», ώστε να παρακαμφθούν με

⁶¹Huband Mark, *Interpol Urges More Sharing of Terror Intelligence*, The Financial Times, 08.06.2004, online available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b1dc3aec-b8e9-11d8-b79f-00000e2511c8.html#axzz3mvoPv9iQ>, accessed on 27.10.2015.

μια αλλαγή κουλτούρας ή νοοτροπίας, η οποία θα επιβληθεί ή θα υιοθετηθεί με τρόπο ακαθόριστο.

11.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση της συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφόρησης/πληροφοριών, στο πλαίσιο των βομβιστικών επιθέσεων της Μαδρίτης, κατόπιν μελέτης και ανάλυσης οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

- Η ισλαμιστική τρομοκρατία, μετά το χτύπημα της 09.11.2001 στη Νέα Υόρκη, άρχισε να καθιερώνεται ως μία πρώτη τάξης απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος και κυρίως της Ευρώπης, γεγονός που διαφάνηκε από την κινητοποίηση του συνόλου των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Ο τρόπος διαβίωσης και οι μετακινήσεις (Ισπανία-Ηνωμένο Βασίλειο-Γαλλία-Γερμανία-Ιταλία) των δραστών των τρομοκρατικών ενεργειών (Σταθμός τρενών “Atocha” της Μαδρίτης), καθώς και η κινητοποίηση των ευρωπαϊκών αρχών για τη διερεύνησή τους, εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υποδεικνύουν την ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης πλέον σε «εσωτερική και εξωτερική».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας από τη διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως η ισπανική Αστυνομία (“Cuerpo Nacional de Policía”-CNP), η γερμανική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ερευνών (“Bundeskriminalamt”-BKA), η γαλλική Εθνική Αστυνομία (“Police Nationale”) και η ιταλική Κρατική Αστυνομία (“Polizia di Stato”), οι οποίες στο πλαίσιο της κρατικής αντιμετώπισης του φαινομένου, εμπλέκονται στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.

- Όπως αποδείχθηκε και από τον επιχειρησιακό χειρισμό της υπόθεσης, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (παρακολούθηση, υποκλοπές, αποθήκευση πληροφοριών, επεξεργασία, ανάλυση και διανομή), είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιτρομοκρατία.
- Η «ατελής» συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών της Ε.Ε., αποτελεί μία ενδεικτική περίπτωση επιβεβαίωσης των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού). Η κοινή αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, θεωρητικά τουλάχιστον, θα έπρεπε να αποτελεί βασική συνισταμένη στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Με άλλα λόγια, η ύπαρξη του ίδιου του θεσμού της Ε.Ε., της σχετικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας, συμφωνιών, κοινών διακηρύξεων και της δράσης διεθνών οργανισμών (όπως η “Europol”), θα ανέμενε κανείς ότι θα οδηγούσε σε απόλυτη σύμπλευση τα κράτη-μέλη, στον τότε πυλώνα της «Αστυνομικής και Δικαστικής Συνεργασίας σε Ποινικές Υποθέσεις».
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά ένα σύνολο κρατών, τα οποία έχουν πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα προς την ολοκλήρωση, ωστόσο σε τομείς, όπως αυτός της ασφάλειας και της δράσης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η συνεργασία εμφανίζει περιορισμούς. Αυτό οφείλεται κατά βάση, στην επικράτηση της λογικής της «εθνικής κυριαρχίας», στην έλλειψη εμπιστοσύνης λόγω της ανταγωνιστικής φύσης του διεθνούς συστήματος και στην προτεραιότητα των διακριτών εθνικών συμφερόντων.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- Η Ισπανία είχε πρόσφατα ταχθεί με το μέρος των Η.Π.Α., στον αγώνα κατά της ισλαμιστικής τρομοκρατίας και για αυτόν τον λόγο είχε αποστείλει στρατεύματα στο Ιράκ.
- Η σύμπλευση με τις Η.Π.Α. στον τομέα αυτό, αποτελούσε στρατηγική επιλογή, η οποία υπαγορευόταν από τα εθνικά συμφέροντα του ιβηρικού κράτους και έτσι η επιβεβαίωση της δράσης τρομοκρατών της “Al-Qaeda” στο έδαφός του, θα έθετε σε κίνδυνο την ανωτέρω σχέση, καθώς θα την «απονομιμοποιούσε» πολιτικά στα μάτια των Ισπανών Πολιτών.

- Για λόγους στρατηγικών συμφερόντων, καθώς και με σκοπό τη διατήρηση της κυβερνητικής συνοχής, η ισπανική κυβέρνηση του Jose Maria Aznar, στην αρχή τουλάχιστον φαίνεται πως επιχείρησε να υποβαθμίσει τυχόν εμπλοκή ισλαμιστικών στοιχείων και να αποδώσει τις ευθύνες στην βασκική τρομοκρατική οργάνωση “ETA”.
- Οι ισπανικές αστυνομικές αρχές, αμέσως μετά το χτύπημα, υπήρξαν ιδιαίτερα περιοριστικές ως προς τη ροή της πληροφόρησης σε άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες, μη συνεργαζόμενες πλήρως και παρέχοντας έως έναν βαθμό και παραπλανητικά στοιχεία που στοχοποιούσαν την “ETA”.
- Σημαντικά παράπονα για όλο το χρονικό διάστημα, μέχρι και την αναπόφευκτη επιβεβαίωση της ευθύνης της “Al-Qaeda”, εξέφρασαν στελέχη των γαλλικών και των γερμανικών αρχών, τις οποίες μάλιστα οι Ισπανοί αρνήθηκαν να ενημερώσουν σχετικά με τον τύπο των εκρηκτικών υλών που χρησιμοποιήθηκαν.
- Επίσης στο μετέπειτα διάστημα, η αντίδραση της Ε.Ε. ήταν «ισχαιμική» και κυρίως ενδεικτική των αποκλίσεων των εθνικών προτεραιοτήτων, με τον άτυπο σχηματισμό μίας προνομιακής «ομάδας ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης», η οποία περιελάμβανε τους «ισχυρούς» (Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία και Ιταλία) και απέκλειε για λόγους εμπιστοσύνης τα λοιπά κράτη-μέλη.
- Οι ενέργειες στις οποίες προέβησαν οι Ευρωπαίοι, ήταν η δημιουργία της θέσης του «Ευρωπαϊού Συντονιστή για την Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας» και μία σειρά κοινών διακηρύξεων για την καταπολέμηση του φαινομένου. Τα αποτελέσματα ήταν όμως πενιχρά, καθώς δεν υπήρχε αποτελεσματικό τρόπος μετουσίωσης και επιβολής των συμφωνηθέντων.
- Η ευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης εμφάνισε όμως σημαντικά κενά και στο διάστημα της προπαρασκευής των βομβιστικών επιθέσεων, κυρίως σε ότι αφορούσε στην ανταλλαγή πληροφόρησης για τους δράστες.
- Ο Mohamed Daki κινήθηκε ανενόχλητος ανάμεσα σε αρκετές χώρες της Ευρώπης και ενώ διάφορες αστυνομικές υπηρεσίες κατείχαν πληροφορίες που τον καθιστούσαν σαφώς ύποπτο για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις, ουδέποτε τις μοιράστηκαν, αδυνατώντας να συμπληρώσουν το «παζλ». Ειδικότερα, η λογική έλλειψης εμπιστοσύνης που επικράτησε μεταξύ των

αρχών Ισπανίας, Γερμανίας και Ιταλίας, εμπόδισε την προληπτική δράση εναντίον του.

- Ο Mohamed Achraf, επίσης είχε την ευκαιρία να δράσει χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, καθώς η συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ελβετικών και ισπανικών αρχών επιβολής του νόμου, υπήρξε ανεπαρκής.
- Ο Jamal Zougam λόγω της αναποτελεσματικής συνεργασίας και της μη πλήρους ανταλλαγής πληροφοριών, ανάμεσα σε ισπανικές, γαλλικές και βρετανικές αρχές, μπόρεσε για μεγάλο χρονικό διάστημα, να κινείται με άνεση από χώρα σε χώρα και μάλιστα να αναπτύσσει ύποπτους δεσμούς με ακραία θρησκευτικά στοιχεία, κατά βάση στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- Ο Rabei Osman el Sayed Ahmed ή «Mohammed ο Αιγύπτιος» εκμεταλλεύτηκε την αδύναμη συνεργασία μεταξύ Ισπανών, Γάλλων και Γερμανών, με αποτέλεσμα να αναπτύξει έντονη διεθνή δράση και να επισημαίνει ο ίδιος την ανικανότητα των αρχών να τον εντοπίσουν.

Συνεπώς:

- Όλες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου, καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Η Ε.Ε. δεν διαδραμάτισε με επιτυχία τον ρόλο του εξωτερικού παράγοντα που θα ρύθμιζε τη σχέση των κρατών-μελών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.
- Ο γενικός χειρισμός της ισπανικής πλευράς ως προς την φειδωλή-περιοριστική (ενίοτε και παραπλανητική) παροχή πληροφόρησης και πληροφοριών, η μετέπειτα επικριτική στάση αρκετών ευρωπαϊκών κρατών, αλλά και η στάση των ιδίων πριν και μετά τις επιθέσεις επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, ακόμα και εντός του θεωρητικά «ελεγχόμενου» περιβάλλοντος της Ε.Ε.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, αρχικά η τυχόν διακινδύνευση της σχέσης με τις Η.Π.Α. θεωρήθηκε ως απόλυτη προτεραιότητα από την ισπανική κυβέρνηση και έτσι

συνεργάστηκε ανεπαρκώς με τα λοιπά κράτη-μέλη. Προς επίρρωση αυτής της λογικής, η γενικότερη διάθεση συνεργασίας, από το σύνολο των εταίρων ήταν περιορισμένη, πριν και μετά τις επιθέσεις.

- Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού «παικτών» (πολυμερής συνεργασίας), συνέβαλλε στην επικράτηση του ανταγωνισμού και της έλλειψης εμπιστοσύνης, παρά το γεγονός του υψηλού βαθμού «θεσμοποίησης» της Ε.Ε. και των θεωρητικά «κοινών» συμφερόντων από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.
- Με δεδομένο το προβάδισμα της «εθνικής κυριαρχίας» και των επιμέρους εθνικών συμφερόντων, ακόμη και εντός της Ε.Ε., δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη, η μειωμένη ανταλλαγή πληροφόρησης, αλλά και οι προσπάθειες παραπλάνησης, μεταξύ συμμαχικών-φιλικών κρατών. Τόσο η συμπεριφορά της Ισπανίας, όσο και των άλλων χωρών κρίνεται ως ορθολογική και «ευαίσθητη» στο κόστος, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από κάθε κρατική οντότητα.
- Σε καθεστώς διαμάχης και ανταγωνισμού, ακόμα και φιλικά προσκείμενα κράτη, όπως τα ευρωπαϊκά, τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν πλήρως ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας.
- Η Ισπανία και τα λοιπά κράτη μη ανταποκρινόμενα αποτελεσματικά στη συνεργασία, απέδειξαν ότι κομβική σημασία για τις διακρατικές σχέσεις έχει η ισχύς. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί η διεθνής τρομοκρατία να συνιστά κοινή απειλή, ωστόσο πολύ συχνά η αντιμετώπισή της υπόκειται σε ευρύτερους σχεδιασμούς προστασίας της εθνικής ασφάλειας και άσκησης εξωτερικής πολιτικής.
- Σε ότι αφορά στο φαινόμενο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, φαίνεται πως η αυξανόμενη πολυεπίπεδη αλληλεξάρτηση (“interdependence”), αλλά και η διάχυση (“spillover”) δεν εμφανίζουν την αναμενόμενη επίδραση στον τομέα της συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η υπόκειται σε συσχετισμούς ισχύος και υπολογισμούς κόστους-οφέλους.
- Η τυχόν εξαπάτηση (cheating) που μπορεί να λάβει χώρα, είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρξει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους

παράγοντες που έλαβαν υπόψιν τους τα ευρωπαϊκά κράτη. Πριν από τα χτυπήματα σημειώθηκε ανεπαρκής ανταλλαγή πληροφόρησης και έπειτα η ίδια περίπτωση κατάσταση συνεχίστηκε, με τα κράτη-μέλη να επιδεικνύουν έλλειψη εμπιστοσύνης, λόγω ακριβώς του «φόβου» περί εξαπάτησης. Η Ισπανία μάλιστα κατά κάποιον τρόπο επιβεβαίωσε τα παραπάνω, όταν παρείχε λανθασμένη πληροφόρηση τους εταίρους της, αμέσως μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες.

- Η περιορισμένη συνεργασία από όλες τις πλευρές, δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας, της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών και στην ακραία περίπτωση της άσκησης ενός είδους παραπληροφόρησης, εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας. Η συμπεριφορά του συνόλου των ευρωπαϊκών κρατών καθορίστηκε από την τάση απόκτησης συγκριτικού πλεονεκτήματος, σε θέματα εθνικής ασφάλειας, έναντι της λογικής του κοινού οφέλους από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.
- Τα κενά στη συνεργασία σε θέματα ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης και πληροφοριών από τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, κατέδειξαν τα αδύναμα σημεία των διεθνών θεσμών και καθεστώτων, σχετικά με την προώθηση της συνεργασίας ασφάλειας. Παρά την δράση των κρατών στο πλαίσιο ενός σημαντικού θεσμού όπως η Ε.Ε., την ύπαρξη πληθώρας συμφωνιών και νομοθετημάτων, αλλά και τη μεσολάβηση διεθνών οργανισμών και δομών, όπως η “Europol”, διαφάνηκε ότι η συνεργασία επηρεάζεται με τρόπο όχι καθοριστικό, από τους παραπάνω παράγοντες.

Κεφάλαιο 12ο: Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρομοκρατικό χτύπημα στο Παρίσι (Περιοδικό “Charlie Hebdo” & Εβραϊκό “Hyper Cacher”)

12.1 Το ιστορικό

Τα γεγονότα στο περιοδικό “Charlie Hebdo”

Στις 11.30' την 07/01/2015 ένα μαύρο αυτοκίνητο μάρκας Citroen C3, έφθασε έξω από τα γραφεία του σατιρικού περιοδικού Charlie Hebdo, στην οδό Rue Nicolas-Appert. Δύο άνδρες που φορούσαν μάσκες, ντυμένοι στα μαύρα και οπλισμένοι με τυφέκια Kalashnikov, αποβιβάστηκαν και προσέγγισαν το κτήριο. Αρχικά εισέβαλλαν στον αριθμό 6 της ανωτέρω οδού, ωστόσο σύντομα διαπίστωσαν ότι βρίσκονταν σε λάθος διεύθυνση. Έτσι μετακινήθηκαν παρακάτω στον αριθμό 10, όπου και βρισκόταν στον δεύτερο όροφο η έδρα του περιοδικού. Οι αδερφοί Cherif και Said Kouachi, όταν μπήκαν μέσα και αφού ρώτησαν εάν όντως ήταν εκεί τα γραφεία του περιοδικού, ξεκίνησαν να πυροβολούν εις βάρος των εργαζομένων. Σύμφωνα με αυτόπτες μάρτυρες αμφότεροι φώναζαν ότι εκδικούνταν τον προφήτη Μωάμεθ και ότι «ο Θεός είναι μεγάλος», στην αραβική γλώσσα, ενώ ταυτόχρονα έψαχναν συγκεκριμένα ονόματα δημοσιογράφων.¹

Συνολικά τα θύματα ανήλθαν σε 12 νεκρούς και άλλους τόσους τραυματίες και αφού οι δράστες ολοκλήρωσαν το έργο τους επιβιβάστηκαν εκ νέου στο όχημά τους προσπαθώντας να διαφύγουν. Πολύ σύντομα ήρθαν αντιμέτωποι με περιπολικό της γαλλικής αστυνομίας το οποίο είχε προστρέξει στο σημείο, ωστόσο με ψύχραιμες ενέργειες αμέσως έβαλαν εναντίον του και το εξουδετέρωσαν καθώς υπερτερούσαν σε ισχύ πυρός. Στη συνέχεια εκτέλεσαν και το τελευταίο θύμα τους το οποίο ήταν ένας ήδη τραυματισμένος αστυνομικός, που κείτονταν ανυπεράσπιστος σε κοντινό πεζοδρόμιο.² Έπειτα από πορεία τριών χιλιομέτρων, τα άτομα αφού συγκρούστηκαν

¹BBC News, *Charlie Hebdo Attacks: Three Days of Terror*, 14/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, accessed on 13.09.2016.

²Rayner Gordon, Samuel Henry, Evans Martin, *Charlie Hebdo Attack: France's Worst Terrorist Attack in a Generation Leaves 12 Dead*, The Telegraph, 07/01/2015, online available at:

με έτερο όχημα μάρκας “Renault Clio”, εγκατέλειψαν το αρχικό αυτοκίνητο και με την απειλή των όπλων τους χρησιμοποίησαν το δεύτερο, προσπαθώντας κατά αυτόν τον τρόπο να διαφύγουν προσωρινά από τις αστυνομικές δυνάμεις που τους καταδίωκαν. Ο στόχος τους φάνηκε πως προς στιγμή επετεύχθη και έτσι δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστούν άμεσα και να συλληφθούν.³

Την επόμενη ημέρα στις 10.30΄ έκαναν και πάλι αισθητή την παρουσία τους, καθώς πραγματοποίησαν ληστεία σε σταθμό ανεφοδιασμού που βρισκόταν στο προάστιο Villers-Cotterets, βορειο-δυτικά του Παρισιού. Εκεί χρησιμοποιώντας το ίδιο “Renault Clio”, έκλεψαν φαγητό και βενζίνη, ανοίγοντας παράλληλα πυρ και εναντίον των υπαλλήλων των καταστημάτων. Η γαλλική αστυνομία ανταποκρίθηκε στο ανωτέρω περιστατικό με το άνοιγμα των ερευνών και των αντιτρομοκρατικών επιχειρήσεων προς την περιοχή Crepy-en-Valois και στα χωριά Corcy και Longpont.⁴ Ήδη είχαν ειδοποιηθεί οι ειδικές δυνάμεις της Γαλλικής Χωροφυλακής (GIGN) και της Αστυνομίας (FIPN), οι οποίες άρχισαν να συγκεντρώνονται στην περιοχή, με αποτέλεσμα ο κλοιός γύρω από τους δράστες να σφίγγει.⁵

Λίγο μετά τη ληστεία στο βενζινάδικο, φαίνεται πως εγκατέλειψαν το όχημά τους και επιβιβάστηκαν σε ένα όχημα Peugeot 206. Ακολούθησε καταδίωξη για περίπου 27 χιλιόμετρα και τελικά τα αδέρφια εγκατέλειψαν και πάλι το αυτοκίνητο στο οποίο επέβαιναν για να συνεχίσουν πεζοί, μετά όμως από έντονη ανταλλαγή πυροβολισμών με τις δυνάμεις ασφαλείας.⁶ Η ένοπλη συμπλοκή με τους αστυνομικούς είχε ως αποτέλεσμα των ελαφρύ τραυματισμό του Said Kouachi στο λαιμό και οδήγησε στο επίκεντρο των εξελίξεων την περιοχή Dammartin-en-Goele, 35 χιλιόμετρα

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11331902/Charlie-Hebdo-attack-Frances-worst-terrorist-attack-in-a-generation-leaves-12-dead.html>, accessed on 13.09.2016.

³Ibid

⁴Levs Josh, Payne Ed, Pearson Michael, *A Timeline of the Charlie Hebdo Terror Attack*, CNN, 10/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/08/europe/charlie-hebdo-attack-timeline/>, accessed on 13.09.2016.

⁵Willsher Kim, Topping Alexandra, *Police Converge on Area North-East of Paris in Hunt for Charlie Hebdo Gunmen*, The Guardian, 08/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/08/police-security-cordon-paris-hunt-charlie-hebdo-killers>, accessed on 13.09.2016.

⁶Milmo Cahal, Lichfield John, *Charlie Hebdo Attack: Hundreds of Elite Armed Police Comb Woodland as Search Continues for Two Paris Shooting Suspects*, The Independent, 09/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/charlie-hebdo-attack-seven-arrested-as-french-police-continue-manhunt-for-two-suspected-gunmen-9964137.html>, accessed on 13.09.2016.

βορειοανατολικά από το Παρίσι, όπου και θα εξελισσόταν το τελευταίο κομμάτι των περιστατικών.⁷

Στις 09.30΄ της 10/01/2015, τα αδέρφια Kouachi βρήκαν καταφύγιο στα γραφεία της επιχείρησης “Creation Tendance Decouverte”. Εντός αυτών βρισκόταν ο ιδιοκτήτης και ένας εργαζόμενος, ενώ όταν ένας πελάτης επιχείρησε να επισκεφθεί τα γραφεία, ο Cherif Kouachi εξήλθε μαζί με τον ιδιοκτήτη και παριστάνοντας τον αστυνομικό, τον προειδοποίησε να απομακρυνθεί και παράλληλα του διεμήνυσε κατά παράξενο τρόπο ότι δεν είχε πρόθεση να σκοτώσει αθώους πολίτες. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την ανησυχία του πελάτη, ο οποίος πολύ σύντομα κάλεσε την αστυνομία.⁸ Σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, οι ειδικές δυνάμεις των γαλλικών αρχών περικύκλωσαν το σημείο και ξεκίνησε μια κατάσταση ομηρίας, καθώς ο ιδιοκτήτης παρέμεινε στο γραφείο του, ενώ ο υπάλληλός του συνέχισε να κρύβεται χωρίς οι τρομοκράτες να έχουν αντιληφθεί την παρουσία του. Το σημείο αυτό ήταν ιδιαίτερα κρίσιμο διότι, ενώ ο πρώτος αφέθηκε ελεύθερος να φύγει έπειτα από την παρέλευση μιας ώρας, ο δεύτερος επικοινωνούσε μέσω μηνυμάτων με την αστυνομία και την πληροφορούσε για τις κινήσεις των αδερφών.⁹

Στο μεταξύ, ο Υπουργός Εσωτερικών της Γαλλίας Bernard Cazeneuve, λόγω της εγγύτητας του σημείου στον διεθνή αερολιμένα “Charles de Gaulle”, ζήτησε επιτακτικά την εξουδετέρωση των τρομοκρατών, αφού όμως θα προηγούνταν έστω και ένας υποτυπώδης διάλογος. Παρά όμως τις προσπάθειες των ομάδων διαπραγματευτών, κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό, καθώς οι δράστες αρνήθηκαν κάθε πιθανότητα επικοινωνίας, με αποτέλεσμα να αποφασισθεί η διενέργεια επιχείρησης εκκαθάρισης του κτιρίου.¹⁰ Η πολιορκία από τις αστυνομικές δυνάμεις κράτησε περίπου οκτώ με εννέα ώρες και τελικά στις 5.00 τα ξημερώματα πραγματοποιήθηκε

⁷Botelho Greg, Shoichet Catherine, Shubert Atika, *Charlie Hebdo Attack: Helicopters Hunt for Suspects in Woods of France*, CNN, 21/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/08/europe/charlie-hebdo-paris-shooting/>, accessed on 13.09.2016.

⁸The Telegraph, *Frenchman Says He Came Face to Face With Charlie Hebdo Attacker: “I Shook His Hand”*, 09/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335161/Frenchman-says-he-came-face-to-face-with-Charlie-Hebdo-attacker-I-shook-his-hand.html>, accessed on 13.09.2016.

⁹The Telegraph, *Print Works Hostage Michael Catalano: I Was Freed After Helping Wounded Gunman*, 10/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11337696/Print-works-hostage-I-was-freed-after-helping-wounded-gunman.html>, accessed on 13.09.2016.

¹⁰Dearden Lizzie, *Paris Shootings: How the Sieges With Charlie Hebdo Killers at Dammartin-en-Goele Print Works and Jewish Grocer Ended*, The Independent, 09/01/2016, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-shootings-how-sieges-at-dammartin-en-goele-print-works-and-jewish-grocer-ended-9968962.html>, accessed on 13.09.2016.

εισβολή στα γραφεία, με τους αδερφούς Kouachi αμφότερους να βρίσκουν το θάνατο από τα πυρά των αστυνομικών, ενώ ο υπάλληλος της επιχείρησης διασώθηκε χωρίς να υποστεί το παραμικρό.¹¹

Τα γεγονότα στο εβραϊκό παντοπωλείο Kosher “Hyper Cacher”

Ταυτόχρονα με την ομηρία του Dammartin-en-Goele, ένα άλλο περιστατικό ολοκλήρωσε τον κύκλο των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι κατά τον Ιανουάριο του 2015. Ο Amedy Coulibaly, ο οποίος είχε προσχωρήσει στο «Ισλαμικό Κράτος» (ISIS)¹² πραγματοποίησε ένοπλη εισβολή στο εβραϊκό σουπερμάρκετ-παντοπωλείο που βρισκόταν στην περιοχή “Porte de Vincennes” στο ανατολικό τμήμα του Παρισιού. Το άτομο αυτό, είχε συνδεθεί κατά το παρελθόν με φιλικούς δεσμούς με τους αδερφούς Kouachi, λόγω και της γνωριμίας τους στις γαλλικές φυλακές. Έτσι φαίνεται πως αποφάσισε να δράσει υποστηρικτικά προς τις επιθέσεις στο περιοδικό Charlie Hebdo.¹³

Στις 08/01/2015 ξεκίνησε τη δράση του δολοφονώντας στο Montrouge μια γυναίκα αστυνομικό της δημοτικής αστυνομίας, την Clarissa Jean-Philippe, ενέργεια η οποία αρχικά τουλάχιστον αποπροσανατόλισε τις αρχές, εφόσον δεν ήταν γνωστοί οι δράστες και τα κίνητρα, ενώ έλαβε χώρα παράλληλα σχεδόν με τις επιθέσεις στο περιοδικό Charlie Hebdo.¹⁴ Την επόμενη ημέρα πραγματοποίησε την επίθεση στο Kosher και σκότωσε τέσσερα άτομα εβραϊκής καταγωγής¹⁵, ενώ παρέμεινε για ικανό χρονικό διάστημα στο σημείο κρατώντας ομήρους. Χαρακτηριστικά και σύμφωνα με τις μαρτυρίες ενώ το κατάστημα βρισκόταν σε λειτουργία, εισήλθε και άρχισε να βάλλει εναντίον των πελατών με πολεμικό τυφέκιο, προς όλες τις κατευθύνσεις. Μάλιστα

¹¹Hewitt Gavin, *Charlie Hebdo Hunt: Kouachi Brothers Killed in Assault*, BBC News, 09/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30754340>, accessed on 13.09.2016.

¹²Ακραία ισλαμιστική τρομοκρατική οργάνωση, γνωστή ως: “Islamic State” (IS) ή Islamic State of Iraq and the Levant” (ISIL) ή “Islamic State of Iraq and al-Sham” (ISIS).

¹³Wyke Thomas, *Paris Shootings: Hostages Killed at Jewish Supermarket Named*, International Business Times, 10/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-shootings-hostages-killed-jewish-supermarket-named-1482809>, accessed on 13.09.2016.

¹⁴Harris Sarah Ann, *Shooting of Paris Police Officer Linked to Charlie Hebdo Massacre*, Express, 09/01/2015, online available at: <http://www.express.co.uk/news/world/551058/Paris-police-officer-shot-dead-named-Clarissa-Jean-Philippe>, accessed on 13.09.2016.

¹⁵Alcindor Yamiche, Berton Elena, *Four Killed At Paris Grocery Store Were All Jewish*, USA Today, 11/01/2015, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/01/10/details-about-victims-of-terror-attacks-in-france-emerge/21567281/>, accessed on 13.09.2016.

κάποιο χρονικό διάστημα της επίθεσης το κατέγραψε και ο ίδιος με κάμερα που έφερε μαζί του, αποσκοπώντας πιθανώς στη δημοσιοποίηση των πράξεών του.¹⁶

Αξιοσημείωτο υπήρξε το γεγονός ότι ο Coulibaly κατά τη διάρκεια της ομηρίας δεν δίστασε να επικοινωνήσει με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δεν έκρυψε ότι ο λόγος που επιτίθονταν στο Koshher ήταν η υπεράσπιση των Αράβων και δη των Παλαιστινίων, για τα όσα υπέφεραν από το κράτος του Ισραήλ.¹⁷ Επίσης κατά τη διάρκεια διαλόγων που είχε με τους ομήρους προέκυψε ότι μέσα στα κίνητρά του ήταν και η εκδίκηση για τη Συριακή κυβέρνηση του Assad, καθώς και για τις ενέργειες της Δύσης στο Μάλι, στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν.¹⁸ Είναι ενδιαφέρον ότι τα γεγονότα στο εβραϊκό παντοπωλείο λάμβαναν χώρα παράλληλα με την ομηρία για την οποία ήταν υπεύθυνοι οι αδερφοί Kouachi, ενώ ο Coulibaly αποδείχθηκε ότι ήταν σε συνεχή επικοινωνία μαζί τους. Για την ακρίβεια ο ίδιος συνέδεσε τις δύο καταστάσεις αφού σε αρκετές περιπτώσεις υπενθύμιζε στους αστυνομικούς ότι εάν οι σύντροφοί του πάθαιναν οτιδήποτε, οι όμηροι θα έβρισκαν άμεσο θάνατο.¹⁹ Αυτό που επίσης είχε ιδιαίτερη σημασία ήταν η φημολογία που αναπτύχθηκε για συμμετοχή στην ομηρία της συζύγου του Coulibaly, της Hayat Boumeddiene, η οποία τελικώς δεν ήταν παρούσα στο περιστατικό, ωστόσο στην πορεία αποδείχθηκε ότι διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο υποστηρικτικής φύσεως.²⁰

Μετά από διαπραγματεύσεις η γαλλική αστυνομία αποφάσισε να προβεί σε επέμβαση και αφού οι δυνάμεις της περικύκλωσαν το κατάστημα αντάλλαξαν πυροβολισμούς με τον δράστη. Σύντομα αυτός έπεσε νεκρός από τα πυρά των ειδικών

¹⁶Lichfield John, Troup Buchanan Rose, *Paris Attacks: Gunman and Four Hostages Killed at Koshher Grocery as Police Launch Assault*, The Independent, 09/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-armed-gunman-takes-hostage-in-koshher-grocery-shop-in-east-of-city-9967968.html>, accessed on 13.09.2016.

¹⁷John Mark, Melander Ingrid, Irish John, *French Forces Kill Newspaper Attack Suspects, Hostages Die in Second Siege*, Reuters, 09/01/2016, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-idUSKBN0KG0Y120150109>, accessed on 13.09.2016.

¹⁸Weaver Matthew, Halliday Josh, Topping Alexandra, Bucks Jonathan, Yuhas Alan, Jalabi Raya, *Charlie Hebdo: Officials Establish Link Between Gunmen in Both Attacks- as it Happened*, The Guardian, 12/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/live/2015/jan/09/charlie-hebdo-manhunt-kouachi-terrorist-links-live-updates#block-54b04e67e4b0461a99f13aea>, accessed on 13.09.2016.

¹⁹Higgins Andrew, Bilefsky Dan, *French Police Storms Hostage Sites, Killing Gunmen*, The New York Times, 09/01/2015, online available at: http://www.nytimes.com/2015/01/10/world/europe/charlie-hebdo-paris-shooting.html?_r=0, accessed on 14.09.2016.

²⁰Meichtry Stacy, Gauthier-Villars David, Bisserbe Noemie, *Deadly Raids End Terror Spree in Paris*, The Wall Street Journal, 09/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/charlie-hebdo-suspects-take-hostage-after-shots-fired-1420793234>, accessed on 14.09.2016.

δυνάμεων και οι όμηροι απελευθερώθηκαν. Συνολικά δεκαπέντε άτομα διασώθηκαν και δύο άνδρες των δυνάμεων ασφαλείας τραυματίστηκαν.²¹

12.2. Οι δράστες

Cherif και Said Kouachi

Τα αδέρφια Kouachi ήταν οι πρωταγωνιστές των επιθέσεων στο σατιρικό περιοδικό Charlie Hebdo. Αμφότεροι είχαν γεννηθεί στο Παρίσι και ήταν Γάλλοι υπήκοοι, αλγερινής όμως καταγωγής. Ο Said γεννήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1980 και ο Cherif τον Νοέμβριο του 1982. Σε πολύ νεαρή ηλικία έχασαν την μητέρα τους, η οποία αυτοκτόνησε και έτσι μεταφέρθηκαν σε θετή οικογένεια στην πόλη Rennes.²² Το 1994 εισήχθησαν σε ορφανοτροφείο στην Correze μαζί με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, έναν μικρότερο αδερφό και μια μεγαλύτερη αδερφή. Με την ενηλικίωσή τους οι ανωτέρω μετοίκησαν στο Παρίσι το 2000.²³

Ο Cherif στο Παρίσι αναμείχθηκε σε διάφορες ομάδες ατόμων και συμμορίες, οι οποίες είχαν ως σημείο συνάντησης το πάρκο “Des Buttes Chaumont” και έγινε γνωστός και ως “Abu Issen”. Είναι σημαντικό ότι οι παραπάνω ομάδες λειτουργούσαν ως άτυπα δίκτυα στρατολόγησης, παραστρατιωτικής εκπαίδευσης και αποστολής επίδοξων νεαρών τζιχαντιστών, οι οποίοι θα αποστέλλονταν για ενίσχυση της Al-Qaeda, μετά την αμερικανική εισβολή στο Ιράκ το 2003.²⁴ Ωστόσο δεν είχε απασχολήσει σοβαρά μέχρι τότε τις αρχές καθώς δεν είχε αναμιχθεί σε άλλες

²¹Boyle Christina, Williams J. Carol, McDonnell J. Patrick, *Suspects in Paris Attacks Are Killed, Several Hostages Dead*, Los Angeles Times, 09/01/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-closing-in-on-charlie-hebdo-suspects-20150109-story.html>, accessed on 14.09.2016.

²²Thornhill Ted, *Children’s Worker Reveals how Mother’s Suicide Helped Turn the Kouachi Brothers Form “Sweet Young Boys” into Infamous Islamists Murderers*, Daily Mail, 19/01/2015, online available at: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2916450/Children-s-worker-reveals-mother-s-suicide-helped-turn-Kouachi-brothers-sweet-young-boys-infamous-Islamist-murderers.html>, accessed on 14.09.2016.

²³Chrisafis Angelique, *Charlie Hebdo Attackers: Born, Raised and Radicalized in Paris*, The Guardian, 12/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-charlie-hebdo-attackers-kids-france-radicalised-paris>, accessed on 14.09.2016.

²⁴Samuel Henry, Sawyer Patrick, *Charlie Hebdo Attacks: The Kouachi Brothers and the Network of French Islamists with Links to Islamic State*, The Telegraph, 08.01.2015, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11334249/Charlie-Hebdo-attack-the-Kouachi-brothers-and-the-network-of-French-Islamists-with-links-to-Islamic-State.html>, accessed on 14.09.2016.

δραστηριότητες. Τον Ιανουάριο όμως του 2005 και ενώ ήταν 25 ετών συνελήφθη από τη γαλλική αστυνομία, για απόπειρα εξόδου από τη χώρα με σκοπό να μεταβεί στη Συρία και έπειτα να περάσει στο Ιράκ.²⁵

Καθοριστικό γεγονός για τις μετέπειτα εξελίξεις και ειδικότερα για τη ριζοσπαστικοποίησή του, υπήρξε η παραμονή του στις φυλακές “Fleury-Merogis”.²⁶ Εκεί είχε την ευκαιρία να συναναστραφεί με τον Amedy Coulibaly, τον δράστη της επίθεσης στο εβραϊκό παντοπωλείο, αλλά και με τον Djamel Beghal, ο οποίος διένυε την δεκαετή ποινή κάθειρξης που του είχε επιβληθεί για τη συμμετοχή του σε σχέδιο βομβιστικής επίθεσης εναντίον της πρεσβείας των Η.Π.Α. στο Παρίσι.²⁷ Το εν λόγω άτομο εκτός των άλλων, ήταν κατά το παρελθόν τακτικός επισκέπτης του τεμένους στο Finsbury Park του Λονδίνου και κυρίως πιστός ακόλουθος των ριζοσπαστών κληρικών Abu Hamza και Abu Qatada.²⁸

Μετά την αποφυλάκισή του ο Cherif παντρεύτηκε και βρήκε απασχόληση σε μια ιχθυαγορά στα προάστια του Παρισιού. Σε εκείνο το χρονικό σημείο γνωρίστηκε με τον ριζοσπάστη κληρικό του τεμένους “Addawa”, τον Farid Benyettou και από ότι φαίνεται εξέφρασε σε αυτόν την επιθυμία να πραγματοποιήσει επιθέσεις σε εβραϊκούς στόχους στη Γαλλία.²⁹ Λίγο αργότερα απασχόλησε και πάλι τις γαλλικές αρχές όταν καταδικάστηκε για εμπλοκή σε στρατολόγηση τρομοκρατών για λογαριασμό του Abu Musab al-Zarqawi και καταδικάστηκε σε φυλάκιση με αναστολή.³⁰ Σύμφωνα με τα όσα υποστήριξε τότε, αυτό που τον υποκίνησε να ασχοληθεί με τα τεκταινόμενα στο

²⁵Birnbaum Michael, *French Prisons, Long Hotbeds of Radical Islam, Get New Scrutiny After Paris Attacks*, The Washington Post, 28/01/2016, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/paris-killers-radicalized-in-prison-now-leaders-want-to-fix-that-problem/2015/01/28/52271e28-a307-11e4-91fc-7dff95a14458_story.html, accessed on 14.09.2016.

²⁶Rayner Gordon, Barrett David, *Charlie Hebdo Suspect “mentored” by Abu Hamza Disciple*, The Telegraph, 08/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11333776/Charlie-Hebdo-suspect-mentored-by-Abu-Hamza-disciple.html>, accessed on 14.09.2016.

²⁷Birnbaum Michael, Mekhennet Souad, Djamel Beghal, *The Charming and Chilling Mentor of Paris Jihadist Attackers*, The Washington Post, 06/02/2016, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/the-charming-and-chilling-mentor-of-the-paris-attackers/2015/02/06/2870f13c-a7dd-11e4-a162-121d06ca77f1_story.html, accessed on 14.09.2016.

²⁸Wyke Thomas, *Paris Shootings: Who Was Djamel Beghal, the Mentor of the Islamist Gunmen?* International Business Times, 11/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-shootings-who-was-djamel-beghal-mentor-islamist-gunmen-1482900>, accessed on 14.09.2016.

²⁹Callimachi Rukmini, Yardley Jim, *From Amateur to Ruthless Jihadist in France*, The New York Times, 17/01/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/01/18/world/europe/paris-terrorism-brothers-said-cherif-kouachi-charlie-hebdo.html>, accessed on 14.09.2016.

³⁰Levitt Matthew, *Terrorist “Frenemies”*, Politico, 16/01/2015, online available at: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/terrorist-frenemies>, accessed on 14.09.2016.

Ιράκ, ήταν οι βασανισμοί που υφίσταντο οι μουσουλμάνοι τρόφιμοι των φυλακών του “Abu Ghraib” στη Βαγδάτη, από τους άνδρες του αμερικανικού στρατού.³¹

Πέραν των ανωτέρω, η σχέση με τον Amedy Coulibaly φαίνεται πως υπήρξε αρκετά στενή, καθώς σύμφωνα με πληροφορίες της αστυνομίας το 2010 είχαν πραγματοποιήσει μαζί με τις συζύγους τους, ταξίδι στην κεντρική Γαλλία, προκειμένου να συναντήσουν τον προαναφερθέντα Djamel Beghal.³² Παράλληλα ο ίδιος ο Cherif είχε δηλώσει στην αστυνομία ότι διατηρούσε καλές φιλικές σχέσεις με τον Coulibaly, καθόσον είχαν γνωριστεί στις φυλακές και έτσι διατηρούσαν τακτικές επαφές.³³ Την ίδια χρονιά οι αδερφοί Kouachi ενεπλάκησαν και πάλι με υποθέσεις τρομοκρατίας και επανήλθαν στο στόχαστρο της αστυνομίας, καθώς πληροφορίες ήθελαν να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε σχέδιο απελευθέρωσης από τη φυλακή του ισλαμιστή Smain Ait Ali Belkacem, ο οποίος ήταν ανάμεσα στους δράστες της τρομοκρατικής επίθεσης του 1995 στο μετρό του Παρισιού, που είχαν ως συνέπεια τον θάνατο οκτώ ανθρώπων.³⁴ Ωστόσο αυτή τη φορά, τα διαθέσιμα στοιχεία που θα ενοχοποιούσαν τους παραπάνω, δεν ήταν αρκετά και αποφασίστηκε να αφεθούν ελεύθεροι.

Οι διασυνδέσεις του Said συνέχισαν να έχουν να κάνουν με άτομα που κινούνταν στο χώρο του ριζοσπαστικού Ισλάμ και έτσι μεταξύ των ετών 2009 και 2010, αποκτώντας φοιτητική βίζα, επισκέφθηκε την Υεμένη, ώστε να πραγματοποιήσει σπουδές στο “San’a Institute for the Arabic Language”. Στη συγκεκριμένη σχολή ήρθε σε επαφή με τον Umar Farouk Abdulmutalib, ο οποίος λίγο αργότερα το 2009 επιχείρησε βομβιστική επίθεση στην πτήση 253 των Northwest Airlines³⁵ Σύμφωνα με τα όσα υποστήριξαν οι γαλλικές και αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών, το 2011 ο

³¹Chrisafis Angélique, *The Road to Radicalization*, The Week, 18/01/2015, online available at: <http://theweek.com/articles/533827/road-radicalization>, accessed on 14.09.2016.

³²Hinnant Lori, *The Counter Terror, Europe’s Police Reconsider their Arms*, The Associated Press, 19/01/2015, online available at: http://syndicatpolice.blogspot.gr/2015_01_01_archive.html, accessed on 14.09.2016.

³³Botelho Greg, *Untangling a Deadly Web: The Paris Attacks, The Suspects, The Links*, CNN, 14/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/11/europe/france-terror-suspects-connection/>, accessed on 14.09.2016.

³⁴Gauthier-Villars David, Meichtry Stacy, *Algerian Terror Convict Links Paris Gunmen*, The Wall Street Journal, 13/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/algerian-terror-convict-links-paris-gunmen-1421119392>, accessed on 14.09.2016.

³⁵Coker Margaret, Almasmari Hakim, *Paris Attacker Said Kouachi Knew Convicted Nigerian Airline Bomber*, The Wall Street Journal, 11/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/paris-attacker-said-kouachi-knew-convicted-nigerian-airline-bomber-1421005446>, accessed on 14.09.2016.

Said επέστρεψε στην Υεμένη³⁶ και έλαβε στρατιωτική εκπαίδευση που διήρκεσε κάποιο χρονικό διάστημα μηνών με μέριμνα της οργάνωσης «Al-Qaeda για την Υεμένη» (AQAP).³⁷ Κατά το χρονικό διάστημα παραμονής του εκεί συνάντησε το εξέχον μέλος της Al-Qaeda, Anwar al-Awlaki, ο οποίος θεωρείτο ο επικεφαλής των εξωτερικών επιχειρήσεων της οργάνωσης στην Υεμένη και αργότερα, το 2011 σκοτώθηκε από επίθεση με μη επανδρωμένο αεροσκάφος (“Drone”) των υπηρεσιών των Η.Π.Α.³⁸

Οι Γαλλικές υπηρεσίες βασιζόμενες σε πληροφορίες που προήλθαν από τις αντίστοιχες των Η.Π.Α. παρακολούθησαν τα δύο αδέρφια έως και την άνοιξη του 2014. Από το σημείο αυτό και μέχρι την εκδήλωση των επιθέσεων, φαίνεται πως οι κινήσεις τους δεν έτυχαν της προσοχής που θα έπρεπε.³⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι τα όπλα που χρησιμοποιήθηκαν από τους Kouachi, δηλαδή τον εκτοξευτή χειροβομβίδων και τα τυφέκια τύπου “Kalashnikov”, τα προμηθεύτηκε ο Coulibaly μέσω διασυνδέσεων με εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου στο γειτονικό Βέλγιο.⁴⁰

Η ανάληψη της ευθύνης για την ένοπλη επίθεση στο περιοδικό Charlie Hebdo, δεν άργησε να πραγματοποιηθεί. Λίγες ημέρες μετά τα γεγονότα ο Nasr Ibn Ali al-Ansi, επιχειρησιακός διοικητής της AQAP, εμφανίστηκε σε βίντεο συνοδευόμενος από φωτογραφίες των αδερφών Kouachi και εξήρε την επίθεση, δικαιολογώντας την ως αντίποινα στα «βλάσφημα» σκίτσα του Μωάμεθ, τα οποία είχαν δημοσιευθεί στο παρελθόν. Επιπρόσθετα υποστήριξε ότι το χτύπημα προετοιμαζόταν για αρκετό καιρό και εμπνευστής του ήταν ο Anwar al-Awlaki, ενώ συνέδεσε τα όσα διαδραματίστηκαν με την εξωτερική πολιτική της Γαλλίας και των Η.Π.Α.: «Είναι η Γαλλία που έχει μοιραστεί όλα τα εγκλήματα της Αμερικής. Είναι η Γαλλία που έχει διαπράξει τα εγκλήματα στο Μάλι και στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ. Είναι η Γαλλία που υποστηρίζει την

³⁶Gauthier-Villars David, Bisserbe Noemie, Barnes E. Julian, *Suspect in Charlie Hebdo Attack Was Trained in Yemen*, The Wall Street Journal, 08/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/suspect-in-paris-massacre-was-trained-in-yemen-1420773315>, accessed on 14.09.2016.

³⁷Ισλαμιστική τρομοκρατική οργάνωση γνωστή ως: “Al-Qaeda in the Arabian Peninsula” ή “AQAP” ή “Ansar al-Sharia in Yemen”.

³⁸Starr Barbara, *France Tells U.S. Paris Suspect Trained With Al-Qaeda in Yemen*, CNN Politics, 08/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/08/politics/paris-suspects-al-qaeda-yemen/>, accessed on 14.09.2016.

³⁹Barnes E. Julian, Entous Adam, Barrett Devlin, *U.S. Shared Intelligence With French About Paris Brother’s Yemen Trip*, The Wall Street Journal, 09/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/u-s-shared-intelligence-with-french-about-paris-brothers-yemen-trip-1420844151>, accessed on 14.09.2016.

⁴⁰Papirblat Shlomo, *Belgian Arms Dealer Confesses to Supplying Paris Attackers*, Haaretz, 14/01/2015, online available at: <http://www.haaretz.com/world-news/1.637034>, accessed on 14.09.2016.

εξόντωση των Μουσουλμάνων στην Κεντρική Αφρική στο όνομα της φυλετικής καθαρότητας».⁴¹

Amedy Coulibaly και Hayat Boumeddiene

Ο Amedy Coulibaly ήταν Γάλλος υπήκοος με καταγωγή από τη Σενεγάλη, γεννήθηκε το 1982 και μεγάλωσε στο Juvisy της περιοχής Essonne στα προάστια του Παρισιού. Υπήρξε μέλος της ομάδας “Butted-Chaumont” η οποία αποτελούσε στην ουσία δίκτυο στρατολόγησης νεαρών για τα πεδία μαχών του Ιράκ. Όπως και οι αδερφοί Kouachi είχε εγκληματικό παρελθόν. Όντας το μόνο αρσενικό μέλος μιας δεκαμελούς οικογένειας, στα 17 του είχε ήδη κατηγορηθεί για μικροκλοπές και εγκλήματα σχετικά με την κατοχή και διακίνηση ναρκωτικών, για να κλιμακώσει σταδιακά τη δράση του και τον Σεπτέμβριο του 2002 να διαπράξει ένοπλη ληστεία τράπεζας στο Loiret της Ορλεάνης.⁴²

Το 2004 καταδικάστηκε σε εξαιτή φυλάκιση για την παραπάνω ληστεία και στάλθηκε στις φυλακές Fleury-Merogis, όπου συνάντησε τον Cherif Kouachi, αναπτύσσοντας φιλική σχέση και παράλληλα στρεφόμενος προς το ριζοσπαστικό Ισλάμ.⁴³ Στον ίδιο χώρο συναναστράφηκε με τον Djamel Beghal, γεγονός για το οποίο αργότερα αποδέχθηκε ότι έπαιξε καθοριστικό ρόλο για τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.⁴⁴ Μετά την αποφυλάκισή του παντρεύτηκε τη Hayat Boumeddiene τον Ιούλιο του 2009, σε θρησκευτική τελετή ισλαμικού χαρακτήρα, η οποία δεν αναγνωριζόταν από το γαλλικό κράτος.⁴⁵

⁴¹Shoichet E. Catherine, Levs Josh, *Al-Qaeda Branch Claims Charlie Hebdo Attack Was Years in the Making*, CNN, 21/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/14/europe/charlie-hebdo-france-attacks/>, accessed on 14.09.2016.

⁴²Samuel Henry, *Paris Kosher Store Siege: Who Are Amedy Coulibaly and Hayat Boumeddiene?* The Telegraph, 09/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335794/Paris-kosher-store-siege-Who-are-Amedy-Coulibaly-and-Hayat-Boumeddiene.html>, accessed on 14.09.2016.

⁴³Kuruvilla Carol, *Amedy Coulibaly, Paris Kosher Market Terrorist, Had Histories of Ties to Violence*, The Huffington Post, 09/01/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/2015/01/09/amedy-coulibaly-paris-kosher-market_n_6444418.html, accessed on 14.09.2016.

⁴⁴Bisserbe Noemie, *European Prisons Fueling Spread of Islamic Radicalism*, The Wall Street Journal, 31/07/2016, online available at: <http://www.wsj.com/articles/european-prisons-fueling-spread-of-islamic-radicalism-1470001491>, accessed on 14.09.2016.

⁴⁵Sabin Lamiat, *Father of Hayat Boumeddiene Had No Idea His Daughter is France’s Most Wanted Woman*, The Independent, 12/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/father-of-hayat-boumeddiene-devastated-to-hear-she-is-named-most-wanted-woman-in-france-9971786.html>, accessed on 14.09.2016.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στις 15/07/2009 όντας περιστασιακά εργαζόμενος στην εταιρία “Coca Cola” και συμμετέχοντας σε ένα πρόγραμμα προώθησης της εύρεσης εργασίας για νέα άτομα, είχε την ευκαιρία να συναντήσει από κοντά τον τότε Γάλλο πρόεδρο Nicolas Sarkozy και μάλιστα να χειραψιάσει μαζί του, δηλώνοντας υπερβολικά ενθουσιασμένος για τη συνάντησή αυτή.⁴⁶ Σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά από τη συνάντησή του με το Γάλλο πρόεδρο, τον Μάιο του 2010, η αστυνομία συνέλαβε τον Coulibaly και προχώρησε σε έρευνα της οικίας του. Τα ευρήματα ήταν εντυπωσιακά, εφόσον εντοπίστηκαν διάφορων τύπων πυρομαχικά, μία βαλλίστρα και επιστολές με τις οποίες αναζητούσε πλαστά έγγραφα ταυτότητας. Ο ίδιος δεν παραδέχθηκε τίποτα, παρά το ότι σκόπευε να πουλήσει τα πυρομαχικά σε άγνωστα άτομα.⁴⁷

Τον Δεκέμβριο του 2013 καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης πέντε ετών, καθώς προέκυψε ότι παρείχε οπλισμό σε άτομα τα οποία σχεδίαζαν την απόδραση από τις φυλακές τους Γαλλο-Αλγερινού ισλαμιστή Smain Ait Ali Belkacem, σχέδιο στο οποίο και οι αδερφοί Kouachi είχαν ανάμιξη.⁴⁸ Η αποφυλάκισή του έλαβε χώρα τον Μάρτιο του 2014 και μάλιστα υπό τον όρο να φέρει ηλεκτρονικό «βραχιολάκι», έως και τον Μάιο του ίδιου έτους.⁴⁹ Μία εβδομάδα πριν από τις επιθέσεις στο Charlie Hebdo και στο εβραϊκό παντοπωλείο, ο Coulibaly νοίκιασε ένα διαμέρισμα στο Gentilly Val-de-Marne, στα νότια προάστια του Παρισιού. Μετά τα γεγονότα, η αστυνομία ανακάλυψε πλήθος οπλισμού, χειροβομβίδων, βιομηχανικού τύπου εκρηκτικών υλών, αλλά και σημαίες και λάβαρα του ISIS.⁵⁰

Αυτό που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε συνδυασμό με τη σχέση του με τους αδερφούς Kouachi, είναι ότι οι τελευταίοι είχαν δεσμούς με το παρακλάδι της Al-

⁴⁶Goldstein Sasha, *Terrorist Amedy Coulibaly met Former French President Nicolas Sarkozy in 2009, Years Before Paris Murder Spree*, New York Daily News, 09/01/2015, online available at: <http://www.nydailynews.com/news/crime/terrorist-amedy-coulibaly-met-french-prez-nicolas-sarkozy-article-1.2072074m>, accessed on 14.09.2016.

⁴⁷Birnbaum Michael, *Who is Kosher Market Suspect Amedy Coulibaly?* The Washington Post, 09/01/2015, online available at: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/01/09/who-is-kosher-market-suspect-amedy-coulibaly/>, accessed on 15.09.2016.

⁴⁸Chrisafis Angelique, *Profiles: Key Suspects in Paris Attacks*, The Guardian, 09/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/09/sp-profiles-key-suspects-paris-attacks-france-charlie-hebdo>, accessed on 15.09.2016.

⁴⁹McDonnell J. Patrick, *French Muslims Recent Scrutiny After Charlie Hebdo Attack*, Los Angeles Times, 18/01/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-france-angry-muslims-20150118-story.html>, accessed on 15.09.2016.

⁵⁰Conroy Erin, *Stockpiles of Firearms Found in Anti-Terror Raids*, Deutsche Welle, 16/01/2015, online available at: <http://www.dw.com/en/stockpiles-of-firearms-found-in-anti-terror-raids/a-18196507>, accessed on 15.09.2016.

Qaeda την AQAP, ενώ ο Coulibaly προέκυψε ότι είχε δηλώσει πίστη στο ISIS. Χαρακτηριστικό είναι το βίντεο το οποίο διέρρευσε στο διαδίκτυο κατά το οποίο εξυμνούσε τη δράση του Abu Bakr al- Baghdadi και της εξτρεμιστικής οργάνωσής του. Ταυτόχρονα δήλωνε δημόσια τη σχέση του με τους αδερφούς Kouachi, με τους οποίους είχε συναποφασίσει και κατά ένα μεγάλο μέρος σχεδιάσει τα χτυπήματα.⁵¹

Πέραν της περίπτωσης του Coulibaly, άξιος αναφοράς είναι ο ρόλος της συζύγου του Hayat Boumeddiene, η οποία είναι και το μοναδικό πρόσωπο που συμμετείχε έστω και έμμεσα στα τρομοκρατικά χτυπήματα του Ιανουαρίου του 2015 στο Παρίσι, διαφεύγοντας όμως της σύλληψης.⁵² Σύμφωνα με τις πληροφορίες όπως και όλοι οι παραπάνω δράστες γεννήθηκε στο Villiers-sur-Marne, στα ανατολικά προάστια του Παρισιού, από πολυπληθή οικογένεια αλγερινής καταγωγής και έχασε την μητέρα της σε πολύ νεαρή ηλικία. Λόγω του ότι ο πατέρας της σύναψε και άλλο γάμο, αυτή και τα αδέρφια της μεταφέρθηκαν σε παρένθετες οικογένειες, στις οποίες όμως η Boumeddiene δεν κατάφερε να προσαρμοστεί και μάλιστα παρουσίασε δείγματα βίαιης και επιθετικής συμπεριφοράς.⁵³

Το 2009 και ενώ εργαζόταν ως ταμίας σε σουπερμάρκετ γνωρίστηκε με τον Amedy Coulibaly, στην περιοχή “Juvisy-sur-Orge”. Λόγω του ότι είχε αρχίσει να επιδεικνύει ριζοσπαστική ισλαμική συμπεριφορά και ειδικότερα της επιλογής της να φορά την συντηρητική ενδυμασία “niqab”, σύντομα έχασε την εργασία της και επέλεξε να συγκατοικήσει με τον ανωτέρω στο “Bagneux”, επίσης προάστιο του Παρισιού.⁵⁴ Το 2010 η γαλλική αστυνομία προέβη σε έρευνα στο διαμέρισμά της και ανακάλυψε μεγάλες ποσότητες πυρομαχικών, για τις οποίες δεν έδωσε σαφή αιτιολόγηση πέραν του ότι έβλεπε θετικά κάποιες τρομοκρατικές ενέργειες εναντίον δυτικών στόχων κατά το παρελθόν. Επιπρόσθετα παραδέχθηκε ότι αυτή και ο σύζυγός της είχαν σχέσεις με

⁵¹Callimachi Rukmini, Higgins Andrew, *Video Shows a Paris Gunman Declaring his Loyalty to the Islamic State*, The New York Times, 11/01/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/01/12/world/europe/amedy-coulibaly-video-islamic-state.html>, accessed on 15.09.2016.

⁵²Birnbaum Michael, Mekhennet Souad, *Hayat Boumeddiene Wife of Paris Attacker Becomes France’s Most Wanted Woman*, The Washington Post, 02/02/2015, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/wife-of-paris-attacker-now-frances-most-wanted-woman/2015/02/02/b03c6950-a7da-11e4-a162-121d06ca77f1_story.html, accessed on 16.09.2016.

⁵³Raven David, *Hayat Boumeddiene: Who is France’s Most Wanted Woman?* The Mirror, 11/01/2015, online available at: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/hayat-boumeddiene-who-frances-most-4958075>, accessed on 15.09.2016.

⁵⁴Hurley David, *How Hayat Boumeddiene Became France’s Most Wanted Woman*, The Herald Sun, 10/01/2015, online available at: <http://www.heraldsun.com.au/news/how-hayat-boumeddiene-became-frances-most-wanted-woman/news-story/8e0488f637ed3133036324f5a559bb90>, accessed on 15.09.2016.

τον Djamel Beghal και μάλιστα είχαν ασκηθεί μαζί στη χρήση όπλων.⁵⁵ Σύμφωνα με τις πληροφορίες των αρχών ασφαλείας οι σχέσεις του Coulibaly και των Kouachi επεκτείνονταν και στις συζύγους τους. Πιο συγκεκριμένα, η Boumeddiene διατηρούσε τακτική επαφή με τη γυναίκα του Cherif και καταγράφηκαν πάνω από 500 τηλεφωνικές κλήσεις μεταξύ τους κατά το 2014, προτού τα ίχνη της εξαφανιστούν τον Δεκέμβριο του 2014.⁵⁶

Μετά την εκδήλωση των επιθέσεων πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη συζήτηση για το κατά πόσο η εν λόγω γυναίκα είχε ενεργό συμμετοχή κυρίως στην περίπτωση του περιστατικού του εβραϊκού παντοπωλείου. Υπήρξαν κάποια μέσα μαζικής ενημέρωσης που υποστήριζαν ότι βρισκόταν εντός του καταστήματος μαζί με τον σύζυγό της και εκτός από αυτό, της απέδωσαν τη δολοφονία της γαλλίδας αστυνομικού, μετά τους πυροβολισμούς στο περιοδικό Charlie Hebdo.⁵⁷ Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με τις ισπανικές αρχές ο Coulibaly την είχε απομακρύνει από το γαλλικό έδαφος πριν από την εκδήλωση των επιθέσεων. Πιο συγκεκριμένα φαίνεται πως σε αδιευκρίνιστη χρονική στιγμή επιβιβάστηκαν στο όχημά τους και κινήθηκαν προς την Ισπανία, όπου και παρέμειναν μέχρι την 02/01/2015.⁵⁸

Την ίδια ημερομηνία ο Coulibaly πιθανότατα επέστρεψε στη Γαλλία και η Boumeddiene πέταξε από το αεροδρόμιο της Μαδρίτης προς Κωνσταντινούπολη, με απώτερο σκοπό να διασχίσει τα τουρκικά σύνορα και να περάσει στη Συρία.⁵⁹ Στην ίδια πτήση και πιθανότατα μαζί της βρισκόταν και άλλη μια γυναίκα της οποίας ο ρόλος έρχοζε διερεύνησης. Επρόκειτο για την 23 ετών Mahdi Sabri Belhoucine, μια υπήκοο Γαλλίας, με καταγωγή από τη Βόρειο Αφρική, της οποίας ο αδερφός είχε καταδικαστεί

⁵⁵Miller Christopher, *The Radicalization of Hayat Boumeddiene: Tracing the Links to the Paris Gunmen*, Mashable, 14/01/2015, online available at: <http://mashable.com/2015/01/13/hayat-boumeddiene/#wntpb6QQlmgB>, accessed on 15.09.2016.

⁵⁶Mohney Gillian, *Hayat Boumeddiene: Female Suspect Called Wife of Alleged Terrorist 500 Times*, ABC News, 10/01/2015, online available at: <http://abcnews.go.com/International/paris-terror-attack-whereabouts-female-suspect-unknown/story?id=28116838>, accessed on 15.09.2016.

⁵⁷Martinez Michael, *Massive Search for Woman Suspected in Paris Hostage-Taking*, CNN, 10/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/09/world/france-woman-suspect/>, accessed on 15.09.2016.

⁵⁸Barrabi Thomas, *Spain's War on Terrorism, Illegal Migration in Spotlight Amid Paris Shooting Suspects Probe*, International Business Times, 20/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/spains-war-terrorism-illegal-immigration-spotlight-amid-paris-shooting-suspects-probe-1788772>, accessed on 15.09.2016.

⁵⁹Willsher Kim, Kassam Ashifa, *Paris Attackers May Have Links With Spanish Terrorist Cell*, The Guardian, 15/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/15/paris-attackers-may-have-links-spanish-terrorist-cell-coulibaly>, accessed on 15.09.2016.

το 2010 στη Γαλλία και είχε φυλακιστεί για υποθέσεις τρομοκρατίας.⁶⁰ Αμφότερες είχαν κλείσει εισιτήρια με ημερομηνία επιστροφής την 09/01/2015, με σκοπό να παραπλανήσουν τις ισπανικές αρχές για τους λόγους του ταξιδιού τους.⁶¹

Με την άφιξή τους στην τουρκική πρωτεύουσα οι υπηρεσίες ασφαλείας τις έθεσαν υπό παρακολούθηση λόγω της ύποπτης συμπεριφοράς τους και διαπίστωσαν ότι αφού παρέμειναν επί δύο ημέρες στην Κωνσταντινούπολη, μετακινήθηκαν στο νοτιοανατολικό άκρο της Τουρκίας, στην “Sanliurfa”, όπου και διέμειναν για τέσσερις ημέρες και η Boumeddiene πραγματοποίησε πολλαπλές τηλεφωνικές κλήσεις προς τη Γαλλία. Κατά τα όσα υποστήριξε μετέπειτα ο Τούρκος υπουργός Mevlüt Çavuşoğlu, οι δύο γυναίκες πιθανότατα διέσχισαν τα σύνορα και πέρασαν στο συριακό έδαφος την ίδια ημέρα που ο Coulibaly προχώρησε στη δολοφονία της γαλλίδας αστυνομικού, ταυτόχρονα με τις επιθέσεις στο Charlie Hebdo.⁶²

12.3. Επιχειρησιακή συνεργασία & Ανταλλαγή πληροφορήσης

Η διαφυγή της Boumeddiene στην Τουρκία

Η φυγάδευση της συζύγου του Amedy Coulibaly, υπήρξε ένα γεγονός το οποίο κατέδειξε την ελλιπή συνεργασία σε θέματα ασφάλειας, τόσο των ευρωπαϊκών χωρών μεταξύ τους, όσο και ανάμεσα σε αυτές και την Τουρκία. Το ζήτημα είχε σε μεγάλο βαθμό να κάνει με τη μη επαρκή ανταλλαγή πληροφοριών, η οποία σε αντίθετη περίπτωση, θα μπορούσε να αντισταθμίσει το γεγονός της ελεύθερης κυκλοφορίας των ανθρώπων εντός του χώρου των κρατών-μελών Σένγκεν.

Σε ότι αφορά το θέμα των ενεργειών της Τουρκίας, η οποία εντόπισε μεν την Boumeddiene, ωστόσο την άφησε ανενόχλητη να περάσει προς τη Συρία, υπήρξε

⁶⁰Mezzofiore Gianluca, *Paris Massacre: Amedy Coulibaly's Madrid Visit Hints at Spanish Terrorist Cell Connection*, International Business Times, 15/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-massacre-amedy-coulibalys-madrid-visit-hints-spanish-terrorist-cell-connection-1483520>, accessed on 15.09.2016.

⁶¹Alter Charlotte, *Here's is What Paris Investigators Have Found So Far*, Time, 10/01/2015, online available at: <http://time.com/3662728/paris-terror-attack-investigation-latest/>, accessed on 15.01.2016.

⁶²Banco Erin, *How Hayat Boumeddiene Entered Syria And Is Avoiding Detection*, International Business Times, 12/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/how-hayat-boumeddiene-entered-syria-avoiding-detection-1781334>, accessed on 15.09.2016.

ένα παιχνίδι αλληλοκατηγοριών, κυρίως με τη Γαλλία, για το εάν υπήρχε αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφορήσης.

Ο τότε πρωθυπουργός Ahmet Davutoglu υποστήριξε χαρακτηριστικά ότι δεν είναι ευθύνη της χώρας του, το γεγονός ότι συνορεύει με τη Συρία. Ως εκ τούτου αυτό που χρειαζόταν για να αναλάβει δράση ήταν η κατάλληλη πληροφορήση ώστε να εντοπίζονται τα αναζητούμενα άτομα και να διακρίνονται με κάποια κριτήρια, καθώς ήδη υπήρχε λίστα απαγόρευσης εισόδου, η οποία περιείχε 7.000 περίπου άτομα και άλλα 2.000 τα οποία είχαν απελαθεί, με αρκετά να είναι γαλλικής ή γερμανικής καταγωγής.⁶³

Ο Barak Mendelson του “Belfer Center for Science and International Affairs”, του πανεπιστημίου του Harvard έκανε την εκτίμηση ότι εάν η τουρκική πλευρά είχε επαρκείς πληροφορίες για την περίπτωση της Boumeddiene, θα την είχε σταματήσει πριν αυτή αποπειραθεί καν να διασχίσει τα σύνορα για τη Συρία: *«Εάν υπήρχε ολοκληρωμένη πληροφορήση και μπορούσαν να την ταυτοποιήσουν και να τη θέσουν υπό περιορισμό, δεν είχαν κάποιο λόγο να μην το πράξουν»*.⁶⁴

Η τουρκική εφημερίδα Hurriyet ήταν ακόμα πιο καυστική και σύμφωνα με δημοσίευσμά της, οι γαλλικές υπηρεσίες έλαβαν έγκαιρη ειδοποίηση ότι η αναζητούμενη γυναίκα είχε εμφανιστεί στο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης, παρόλα αυτά δεν απέστειλαν κάποιο αίτημα ειδικού χειρισμού της υπόθεσης, καθόσον μέχρι ενός σημείου οι Γάλλοι θεωρούσαν ότι η Boumeddiene βρισκόταν μαζί με τον σύζυγό της εντός του εβραϊκού παντοπωλείου. Οι πληροφορίες για τον εντοπισμό της και συγκεκριμένα οι τηλεφωνικοί της αριθμοί, σύμφωνα με αυτήν την εκδοχή, δόθηκαν μόνο αφού παρήλθαν οκτώ κρίσιμες ώρες και η παρακολούθησή της κατέστη εξαιρετικά δύσκολη.⁶⁵

Από την άλλη, οι Ευρωπαίοι με πρώτους τους Γάλλους και τους Γερμανούς δεν έπαψαν να τηρούν πολύ επιφυλακτική στάση έναντι της Τουρκίας, για την οποίαν

⁶³Parkinson Joe, Albayrak Ayla, *Turkey Says Paris Attacker's Crossed Into Syria, Defends Borders Efforts*, The Wall Street Journal, 13/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/suspected-female-accomplice-in-paris-attacks-entered-syria-from-turkey-1421058323>, accessed on 16.09.2016.

⁶⁴Barrabi Thomas, *Turkey Border Security: Hayat Boumeddiene Escape to Syria Sparks Renewed Criticism*, International Business Times, 12/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/turkey-border-security-hayat-boumeddiene-escape-syria-sparks-renewed-criticism-1781150>, accessed on 16.09.2016.

⁶⁵Zeyrek Deniz, *Turkey Complains of French Reluctance in Anti-Terror Cooperation*, Hurriyet Daily News, 13/01/2015, online available at: <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-complains-of-french-reluctance-in-anti-terror-cooperation.aspx?pageID=238&nid=76865>, accessed on 16.09.2016.

θεωρούσαν ότι παρακρατούσε κρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τη διέλευση ξένων μαχητών από το έδαφός της. Φυσικά η περίπτωση της Boumeddiene, κυρίως για τη γαλλική πλευρά θεωρήθηκε ότι ήταν άλλη μια επιβεβαίωση του μη αρμονικού συνεργατικού κλίματος που είχε δημιουργηθεί με ευθύνη της Τουρκίας.⁶⁶

Δυσκολίες στη συνεργασία εντός Ε.Ε.

Βέβαια το επίπεδο ανταλλαγής πληροφόρησης των ευρωπαϊκών κρατών με μια χώρα όπως η Τουρκία, ήταν σχεδόν αναμενόμενο να μην βρίσκεται στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο, καθώς υπήρχαν και θα συνεχίσουν να υπάρχουν βασικότερες διαφορές σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και ζωτικών εθνικών συμφερόντων. Αυτό που παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον είναι το κομμάτι του ταξιδιού της Boumeddiene προς τη Συρία, το οποίο έχει να κάνει με την κίνησή της εντός του ευρωπαϊκού εδάφους. Σε αυτήν την περίπτωση λοιπόν θα έπρεπε να αναζητηθούν τα αίτια της ανενόχλητης διέλευσης δύο ατόμων από τη Γαλλία έως και τη Μαδρίτη της Ισπανίας, χωρίς να υπάρξει κάποιο είδος συναγερμού ή έστω ανησυχίας από τις αρμόδιες αρχές ασφαλείας. Επίσης θα ανέμενε κάποιος χώρες όπως η Γαλλία, η Ισπανία, η Γερμανία, αλλά και οι υπόλοιπες που απαρτίζουν τον στενό πυρήνα της Ε.Ε., να διαθέτουν μια αυτοματοποιημένη διαδικασία ανταλλαγής πληροφόρησης και συντονισμένους τρόπους δράσης. Η περίπτωση ωστόσο της διαφυγής της Boumeddiene, μαζί με μια σειρά άλλων γεγονότων, που προηγήθηκαν ή ακολούθησαν, απέδειξαν ότι η συνεργασία σε θέματα ανταλλαγή πληροφόρησης είναι περιορισμένη ακόμη και μεταξύ των ευρωπαϊκών εταίρων.

Αμέσως μετά το πέρας των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι, ο Γάλλος Πρωθυπουργός Manuel Valls παραδέχθηκε ότι το φαινόμενο το ισλαμιστικής τρομοκρατίας δεν είχε αντιμετωπιστεί όπως θα έπρεπε, τόσο σε εθνικό όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Οι γαλλικές υπηρεσίες πληροφοριών και επιβολής του νόμου, οπωσδήποτε θα μπορούσαν να δράσουν πιο συντονισμένα, ενώ και αυτές των υπόλοιπων χωρών θα έπρεπε να μοιράζονται τις πληροφορίες τους σε μεγαλύτερη έκταση. Κοντολογίς, η έκβαση των τρομοκρατικών ενεργειών κατέδειξε «ξεκάθαρες

⁶⁶Peker Emre, *Turkey Says France Missed Terror Warnings*, The Wall Street Journal, 16/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/turkey-says-france-missed-terror-warnings-1447699896>, accessed on 16.09.2016.

αποτυχίες» στους τομείς της ασφάλειας και της ανταλλαγής πληροφορήσης. Ειδικότερα, οι υπηρεσίες ασφάλειας των ευρωπαϊκών κρατών θα έπρεπε να ενεργοποιηθούν και να συνεργαστούν κατά τον βέλτιστο τρόπο ώστε να αντιμετωπιστεί η ελεύθερη κίνηση των ξένων μαχητών (“foreign fighters”), οι οποίοι είτε επιστρέφουν είτε αποχωρούν από το ευρωπαϊκό έδαφος. Η περίπτωση της «εύκολης» διαφυγής της Hayat Boumeddiene, ήταν ενδεικτική αυτών των προβλημάτων συντονισμού και συνεργασίας.⁶⁷

Στο ίδιο πλαίσιο ο υπουργός εσωτερικών της Γαλλίας, Bernard Cazeneuve, διακήρυξε την πεποίθησή του ότι η τρομοκρατία που προερχόταν είτε από την Al-Qaeda είτε από το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) θα έπρεπε άμεσα να αντιμετωπιστεί ώστε να επανέλθει η ασφάλεια στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Μετά από συνάντηση με τους ομολόγους του στο Παρίσι, στον απόηχο των επιθέσεων και λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός της «απόδρασης» της Boumeddiene, υποστήριξε ότι η Ε.Ε. όφειλε να εντείνει τους συνοριακούς ελέγχους και να βελτιώσει την ανταλλαγή πληροφορήσης μεταξύ των κρατών-μελών της ώστε ο εντοπισμός των ξένων μαχητών στα ευρωπαϊκά σύνορα να καθίσταται εφικτός. Εκτός όμως από αυτά, έκανε λόγο για γενικότερη τελειοποίηση της συνεργασίας, η οποία θα είχε να κάνει με την ανταλλαγή πληροφοριών για τους επιβάτες ευρωπαϊκών πτήσεων, αλλά και σχετικά με τη δράση κυκλωμάτων και εγκληματικών οργανώσεων που προμήθευαν οπλισμό σε επίδοξους τρομοκράτες.⁶⁸

Ο Ισπανός υπουργός εσωτερικών Jorge Fernandez Diaz, συμμετέχοντας στην ίδια συνάντηση με τον Γάλλο ομόλογό του επεσήμανε τους κινδύνους της ισλαμιστικής τρομοκρατίας για την ασφάλεια και τη συνοχή της Ε.Ε. Αυτό όμως στο οποίο έδωσε ιδιαίτερη έμφαση, ήταν η ανάγκη για πιο αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών υπηρεσιών στο επίπεδο της ανταλλαγής πληροφοριών για τους ξένους μαχητές που απολάμβαναν το ίδιο δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας με τους υπόλοιπους νομοταγείς πολίτες. Και σε αυτήν την περίπτωση, η δυνατότητα των Boumeddiene και Coulibaly να κινηθούν ανενόχλητοι, αποτέλεσε το έναυσμα για τις συζητήσεις περί βελτίωσης της υπάρχουσας ανταλλαγής πληροφορήσης. Το

⁶⁷Dearden Lizzie, *Paris Attacks: French Prime Minister Admits “Clear Failings” Allowed Terrorists to Go on Rampage*, The Independent, 10/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-french-prime-minister-admits-clear-failings-allowed-terrorists-to-go-on-rampage-9969525.html>, accessed on 16.09.2016.

⁶⁸Webb Alex, Fouquet Helene, *Millions Rally in France to Mark Terrorist Attacks*, Bloomberg, 10/01/2015, online available at: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-09/paris-terror-suspects-killed-in-twin-french-police-raids>, accessed on 16.09.2016.

αξιοσημείωτο βέβαια είναι ότι όπως συχνά συνέβαινε σε παρόμοιες περιπτώσεις, η συνεργασία κυρίως της Ισπανίας με τη Γαλλία, εντάθηκε μετά την πραγματοποίηση των επιθέσεων και όχι πριν, με αποτέλεσμα τα ανωτέρω αναφερόμενα άτομα να βρίσκονται «εκτός των ραντάρ» των αρμόδιων υπηρεσιών.⁶⁹

Κατά τον Giacomo di Federico, καθηγητή του πανεπιστημίου της Μπολόνια, η υπόθεση της Boumeddiene δεν είχε τόσο να κάνει με την ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων εντός του χώρου Σένγκεν και την συνακόλουθη έλλειψη ελέγχων, αλλά με το γεγονός της έλλειψης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Πέραν αυτού, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του, θα έπρεπε οι Ευρωπαίοι να προβληματιστούν όχι μόνο για το επιτυχές ταξίδι που πραγματοποίησε με τον Coulibaly από τη Γαλλία στην Ισπανία, αλλά και για το γεγονός ότι κατάφερε να επιβιβαστεί σε ένα αεροσκάφος με προορισμό από τη Μαδρίτη στην Κωνσταντινούπολη. Σε αυτό το σημείο αποδίδει και σοβαρές ευθύνες στη γαλλική πλευρά, η οποία προφανώς διέθετε γενικότερη πληροφόρηση για το άτομό της, ωστόσο φαίνεται ότι δεν την είχε μοιραστεί με τους Ισπανούς, καθώς και άλλες ευρωπαϊκές χώρες: *«Το ερώτημα που θα έπρεπε να θέσει κάποιος δεν είναι μόνο το πώς η Boumeddiene κατάφερε να διασχίσει την απόσταση από τη Γαλλία στην Ισπανία, αλλά το πώς κατόρθωσε να επιβιβαστεί σε αεροπλάνο από την Ισπανία και να διαφύγει στην Τουρκία. Εάν όντως οι Γάλλοι διέθεταν πληροφορίες για αυτήν-και το γεγονός ότι προσπαθούσε να αποφύγει ελέγχους και να διαφύγει από το Παρίσι επιβεβαιώνει αυτήν την υπόθεση- τότε γιατί δεν ενημέρωσαν τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη και κυρίως την Ισπανία; Το πρόβλημα δεν έγκειται στον χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας Σένγκεν, αλλά στο ότι τα κράτη-μέλη δεν συνεργάζονται αποτελεσματικά στον τομέα της ανταλλαγής πληροφορήσης».*⁷⁰

Πέρα από αυτά, και κινούμενος πάντα στο ίδιο πλαίσιο, άσκησε έντονη κριτική σε δύο βασικά νομοθετήματα της Ε.Ε., τις Αποφάσεις-Πλαίσια 2006/960 και την 2008/615, γνωστές ως «Σουηδική Πρωτοβουλία» και «Απόφαση Prüm», οι οποίες έχουν ως βασικό στόχο τη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών και τη βέλτιστη εφαρμογή της καθοδηγούμενης από την πληροφόρηση αστυνόμευσης σε ευρωπαϊκό

⁶⁹Bremner Charles, *Europe Border Controls Call After France Terror Failures*, The Times, 11/01/2015, online available at: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/europe/article4320182.ece>, accessed on 16.09.2016.

⁷⁰Momogliano Anna, *Counterterrorism in France: Key Questions After Charlie Hebdo*, Haaretz, 15/01/2015, online available at: <http://www.haaretz.com/world-news/.premium-1.637189>, accessed on 16.09.2016.

επίπεδο. Το πρόβλημα εντοπίστηκε στο ότι τα νομοθετήματα αυτά ήταν ιδιαίτερα ήπια και δεν ανάγκαζαν τα κράτη να συνεργαστούν και να ανταλλάξουν πληροφορίες, παρά μόνο εφόσον αυτά το επιθυμούσαν. Το ζήτημα ωστόσο έγκειται στην αλλαγή της ευρύτερης νοοτροπίας ώστε να υπάρξουν ουσιαστικά αποτελέσματα: *«Η αλήθεια είναι ότι η Ευρώπη χρειάζεται πιο δυνατή συνεργασία πάνω στην ανταλλαγή πληροφορήσης. Θα πρέπει να αλλάξουμε νοοτροπία και να κινηθούμε από τη λογική του “μπορούμε” σε αυτήν του “πρέπει” να ανταλλάξουμε πληροφορίες»*.⁷¹

Ο Gilles de Kerchone, ο Συντονιστής για θέματα Αντιτρομοκρατίας της Ε.Ε. επεσήμανε πως οπωσδήποτε υπήρχε πρόβλημα στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών. Ιδιαίτερη έμφαση ωστόσο έδωσε στις προσπάθειες για τη δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής βάσης δεδομένων που θα περιείχε στοιχεία για τις κινήσεις επιβατών. Σε μια τέτοια περίπτωση, τόσο οι κινήσεις των αδερφών Kouachi προς την Υεμένη, όσο και αυτή της Boumeddiene προς την Τουρκία θα ήταν πιο εύκολο να εντοπιστούν από τις αρχές επιβολής του νόμου.⁷² Βέβαια, η παραδοσιακή δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα ευρωπαϊκά κράτη να εκχωρήσουν οποιοδήποτε στοιχείο της κυριαρχίας τους και πολύ περισσότερο όταν αυτό αφορά σε θέματα ασφαλείας και έχει να κάνει με πληροφορίες, ήταν και πάλι παρούσα, εφόσον το ίδιο το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο είχε τουλάχιστον μέχρι το 2015 απορρίψει τη δημιουργία μιας τέτοιας βάσης δεδομένων, προφασιζόμενο λόγους προστασίας προσωπικών δεδομένων.⁷³ Ο παραλληλισμός με τις Η.Π.Α. ήταν αναπόφευκτος για τον Kerchone, ωστόσο όπως ο ίδιος παραδέχθηκε: *«Στην Ευρώπη δεν είχαμε να κάνουμε με μία και μοναδική χώρα, αλλά με πολλές και αντίστοιχα νομικά συστήματα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση απαρτίζεται από 28 κράτη-μέλη, τα οποία έχουν τους δικούς τους νόμους, αστυνομικά σώματα και υπηρεσίες πληροφοριών, ως εκ τούτου πολύ συχνά δεν ευθυγραμμίζουν τη στάση τους, αφήνοντας έτσι σοβαρά κενά ασφαλείας»*.⁷⁴

⁷¹Ibid

⁷²Russia Today, *Counter-Terrorism: EU May Boost Intelligence Sharing with Muslim Countries*, 20/01/2015, online available at: <https://www.rt.com/news/224319-eu-intelligence-sharing-muslims/>, accessed on 17.09.2016.

⁷³Matlack Carol, *France Is not Ready To Prevent More Terror Attacks*, Bloomberg, 10/01/2015, online available at: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-09/france-isnt-ready-to-prevent-more-terror-attacks-i4q4b4or>, accessed on 17.09.2016.

⁷⁴Birnbaum Michael, *After Paris Attacks, E.U. Leaders Call For More Sharing of Information, Intelligence*, The Washington Post, 19/01/2015, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-paris-attacks-eu-leaders-call-for-more-sharing-of-information-intelligence/2015/01/19/9a3e6438-9fe6-11e4-903f-9f2faf7cd9fe_story.html, accessed on 17.09.2016.

12.4. Κενά πληροφόρησης & Βαθύτερα αίτια

Πέρα από το γεγονός της μετακίνησης των Coulibaly και Boumeddiene, το οποίο κατέδειξε τις αδυναμίες των ευρωπαϊκών κρατών να συνεργαστούν αποτελεσματικά για την αντιμετώπιση των τρομοκρατικών απειλών, η επανάληψη ενός χτυπήματος στην καρδιά της ευρωπαϊκής ηπείρου δημιούργησε ακόμα μεγαλύτερα ερωτηματικά για το επίπεδο ασφάλειας. Οι επιθέσεις στο περιοδικό Charlie Hebdo και στο εβραϊκό παντοπωλείο δεν θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν μεμονωμένα, αλλά εντός ενός ευρύτερου πλαισίου και αλληλουχίας γεγονότων και συγκεκριμένα ως μια προέκταση των επιθέσεων που προηγήθηκαν σε Μαδρίτη και Λονδίνο. Γενικότερα αυτό το οποίο διαπιστώθηκε από μεγάλη μερίδα πολιτικών, ακαδημαϊκών και ειδικών σε θέματα ασφάλειας ήταν η αδυναμία ύπαρξης συντονισμένης αντιμετώπισης από τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες πληροφοριών και επιβολής του νόμου και ειδικότερα η σοβαρή έλλειψη ανταλλαγής πληροφόρησης ανάμεσά τους.

Κατά τον Alistair Shepherd καθηγητή του πανεπιστημίου του “Aberystwyth”, τα γεγονότα των επιθέσεων στο Παρίσι είχαν σημαντικές συνέπειες σχετικά με το αίσθημα ανασφάλειας που ήταν αναμενόμενο να επικρατήσει και σε κάθε περίπτωση αποκάλυψαν τα ελαττώματα των υπάρχουσών δομών ασφαλείας. Στο πλαίσιο αυτό αποτέλεσαν μια δίχως προηγούμενο πρόκληση για όλες τις διαστάσεις του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της Ε.Ε. (AFSJ).⁷⁵

Η μία διάσταση είχε να κάνει με την ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων και αγαθών, την οποίαν εκμεταλλεύτηκαν οι τρομοκράτες. Η άλλη αφορούσε το πλήθος υπηρεσιών και βάσεων δεδομένων οι οποίες δημιουργήθηκαν για να προάγουν την εσωτερική ασφάλεια, χωρίς όμως να πετύχουν απόλυτα το σκοπό τους. Ανάμεσα σε αυτές ήταν η Europol, η Eurojust, η Frontex και τέλος το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν 2^{ης} Γενιάς (S.I.S.II), των οποίων η ύπαρξη δεν κατάφερε να λύσει τα προβλήματα συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών εντός της Ε.Ε. Από ότι φάνηκε, τουλάχιστον μέχρι και τα γεγονότα του Ιανουαρίου του 2015, οι θεσμοί και οι δομές δεν απέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι διαφορετικές παραδόσεις ασφάλειας, οι κουλτούρες

⁷⁵Shepherd Alistair, *Belgium Terror Raids and Paris Attacks Reveal Urgent Need for Pan-European Security*, The Conversation, 16/01/2015, online available at: <http://theconversation.com/belgium-terror-raids-and-paris-attacks-reveal-urgent-need-for-pan-european-security-36385>, accessed on 18.09.2016.

και οι πολιτικές έδειξαν ότι η πραγματική επιχειρησιακή συνεργασία ήταν άκρως αργή και αναποτελεσματική. Εξάλλου και η κουλτούρα αστυνόμευσης γενικότερα παρουσίαζε πολλές διαφοροποιήσεις, ενώ οι προτεραιότητες από χώρα σε χώρα διέφεραν σε μεγάλο βαθμό, ώστε η σύγκλισή τους να είναι σχεδόν αδύνατη.⁷⁶ Με βάση αυτά το να δημιουργήσει κανείς οργανισμούς και υπηρεσίες διεθνικού χαρακτήρα θα είχε πολύ μικρή επίδραση στον τομέα της ασφάλειας. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτέλεσε η Europol, η οποία μπορεί μεν να στεγάζει στο αρχηγείο της διάφορους εθνικούς συνδέσμους και συνεργαζόμενους φορείς, ωστόσο μπορεί να είναι τόσο αποτελεσματική, όσο οι πληροφορίες που τις παρέχονται από τα ευρωπαϊκά κράτη και αυτές οι συνεισφορές συνήθως δεν είναι οι επιθυμητές.⁷⁷

Το ζήτημα είναι ότι τα κράτη-μέλη αντιμετώπιζαν και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν την ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφόρησης στην παραδοσιακή βάση «πρέπει να γνωρίζω» (“need to know”) και όχι στη βάση του «πρέπει να μοιράζομαι» (“need to share”). Με άλλα λόγια, η σειρά επιθέσεων που έχουν σημειωθεί στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια έδειξε ότι το πεδίο της εσωτερικής και της εξωτερικής ασφάλειας τείνουν πλέον να ταυτιστούν, με την αλληλεπίδραση τους καθίσταται όλο και βαθύτερη.⁷⁸

Ωστόσο το πρόβλημα της συνεργασίας παραμένει και είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ υπάρχει κουλτούρα «αντίστασης» για την ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ αστυνομικών σωμάτων των κρατών, είναι αναμενόμενο να υπάρχει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό η ίδια αντιμετώπιση και από τις αντίστοιχες μυστικές υπηρεσίες. Το ζητούμενο είναι ότι ο αργός βηματισμός για τη ροή των πληροφοριών μεταξύ των ποικίλων υπηρεσιών, δεν εγείρει μόνο προβληματισμούς για την αντιμετώπιση των τρομοκρατικών απειλών, αλλά θέτει και θεμελιακά ερωτήματα για τη βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος ασφάλειας.⁷⁹

Ο Peter Neumann, διευθυντής του “International Centre for the Study of Radicalization and Political Violence” του “King’s College” στο Λονδίνο, εξέφρασε παρόμοιες σκέψεις για το κατά πόσο η Ευρώπη είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει την ισλαμική τρομοκρατία. Κατά την άποψή του, από τις αρχές ακόμα της πολεμικής σύρραξης στη Συρία οι υπηρεσίες ασφαλείας κυρίως των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών

⁷⁶Ibid

⁷⁷Ibid

⁷⁸Ibid

⁷⁹Ibid

χωρών, εξέταζαν σοβαρά το ενδεχόμενο μετακίνησης από και προς την Ευρώπη, ατόμων που θα μπορούσαν να εμπλακούν σε τρομοκρατικές ενέργειες. Ωστόσο το κατά πόσο αυτές θα μπορούσαν να τις παρεμποδίσουν τίθεται υπό σοβαρή αμφισβήτηση.⁸⁰

Κατά την άποψή του ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα είναι η ίδια η ύπαρξη της Ευροπολ και το πρόβλημα βέβαια, έγκειται στο ότι αυτή δεν λειτουργεί όπως το FBI στις Η.Π.Α: *«Σε κάποιο βαθμό προωθεί τη συνεργασία των κρατών στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, χωρίς όμως να έχει τη δυνατότητα διενέργειας αυτόνομων ερευνών. Όταν λοιπόν οι μεγαλύτερες χώρες της ηπείρου επιθυμούν να συνεργαστούν σε διεθνείς υποθέσεις, προτιμούν να παρακάμπτουν την Ευροπολ και να απευθύνονται κατευθείαν σε αυτές από τις οποίες θέλουν να αντλήσουν τις πληροφορίες. Για λόγους έλλειψης εμπιστοσύνης προκρίνεται η διμερής συνεργασία ως ασφαλέστερη μέθοδος»*.⁸¹

Εκτός όμως από αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό το ότι οι ευρωπαϊκές χώρες, ακόμα και η Γερμανία στηρίζονται περισσότερο στις Η.Π.Α. για την παροχή πληροφόρησης, παρά στις μεταξύ τους σχέσεις και στους οργανισμούς που έχουν δημιουργηθεί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα στη μετά τις επιθέσεις της Νέας Υόρκης εποχή, οι υπηρεσίες ασφαλείας να είναι εξαρτώμενες από τις αντίστοιχες αμερικανικές και τα γραφεία των τελευταίων στην Ευρώπη να έχουν καταστεί διαμεσολαβητές (“brokers”) πληροφοριών, επιτελώντας έναν ιδιόμορφο ρόλο στη σκιά της Ευροπολ, ακριβώς γιατί η συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαίων δεν είναι εφικτή.⁸²

Παρά την κινητοποίηση που υπήρξε μετά τις επιθέσεις στο Παρίσι και την ενίσχυση των μέτρων ασφαλείας από το σύνολο σχεδόν των ευρωπαϊκών κρατών, η κατάσταση δεν ήταν εύκολα αντιμετωπίσιμη, λόγω των ενδοιασμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις πολιτικές ελευθερίες, αλλά και για την ανταλλαγή πληροφόρησης, όπως επεσήμανε η Daniel Schwarzer του German Marshal Fund. Οι προσπάθειες υπήρξαν, όπως οι επαναλαμβανόμενες διακηρύξεις για τη σοβαρότητα της κατάστασης, τα συνεχή διαβήματα για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού PNR, την αποτελεσματικότερη εποπτεία του διαδικτύου και τις πολυσυζητημένες προσπάθειες για τροποποιήσεις στον Κώδικα Συνόρων Σένγκεν.⁸³

⁸⁰NPR, *Peter Neumann's Interview to Steve Inskip, Europe Moves Against Terror Cells. Should There Be More Coordination?* 19/01/2015, online available at: <http://www.npr.org/2015/01/19/378289321/europe-moves-against-terror-cells-should-there-be-more-coordination>, accessed on 11.10.2015.

⁸¹Ibid

⁸²Ibid

⁸³EU Business, *EU Divisions Could Limit Post-Paris Terror Measures*, 13/01/2015, online available at: <http://www.eubusiness.com/news-eu/france-attacks.zfq/>, accessed on 18.09.2016.

Αυτό το οποίο συγκρατεί εν τέλει κάποιος αντικειμενικός παρατηρητής, είναι η σθεναρή «αντίσταση» αρκετών κρατών-μελών, τα οποία επιμένουν να διαφυλάττουν τις πληροφορίες που διαθέτουν και να τις κρατούν για τον εαυτό τους. Το γεγονός αυτό παρατηρείται ακόμα ανάμεσα και στον λεγόμενο «γάλλο-γερμανικό άξονα», καθώς οι δύο χώρες θα μπορούσαν να συνεργάζονται αποτελεσματικότερα σε ζητήματα που άπτονται του τομέα εσωτερικής ασφάλειας, όπως η τρομοκρατία και το μεταναστευτικό, ωστόσο λόγω υπαρκτών διαφορών δεν υπάρχει η απαιτούμενη σύγκλιση.⁸⁴ Το ουσιώδες όμως κομμάτι που εξηγεί τις δυσκολίες στην ευρωπαϊκή συνεργασία είναι η αίσθηση της εθνικής κυριαρχίας, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τα κράτη: «Οι περιορισμοί για την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών παραμένουν διότι τα κυρίαρχα κράτη είναι απρόθυμα να προχωρήσουν σε αυτήν».⁸⁵

Οι Bjorn Fagerstern και Mark Rhinard, μετά τις επιθέσεις προχώρησαν σε ανάλυση των συνθηκών που επικρατούσαν στην Ε.Ε., οι οποίες διευκόλυναν την πραγματοποίηση τρομοκρατικών επιθέσεων. Σύμφωνα με τη θέση τους, τα τελευταία χρόνια αυτό που απασχολεί τις υπηρεσίες ασφαλείας είναι η απειλή από τους ριζοσπαστικοποιημένους ξένους μαχητές οι οποίοι επιστρέφουν στις χώρες πολιτογράφησης τους από τα πεδία μαχών στη Συρία και η αντιμετώπισή τους αποτελεί μία πρόκληση που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με κοινή δράση από τις υπηρεσίες αστυνόμευσης των συνόρων και τις υπηρεσίες πληροφοριών.⁸⁶

Σε αυτό το σημείο λοιπόν, τίθεται ένα άλλο ειδικότερο πρόβλημα σχετικά με την έλλειψη ανταλλαγής πληροφοριών. Οι ίδιοι επισημαίνουν την έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των μυστικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, καθώς οι πρώτες ασχολούμενες με θέματα εθνικής ασφάλειας, συνήθως είναι απρόθυμες να μοιραστούν τις πληροφορίες που κατέχουν με αστυνομικά σώματα και φυσικά να τροφοδοτήσουν με αυτές βάσεις δεδομένων καταπολέμησης εγκληματικότητας. Βέβαια, η κατάσταση αυτή αποτελεί μία μόνο όψη των προβλημάτων της διεθνούς συνεργασίας και έρχεται να προστεθεί στην αδυναμία επαρκούς ανταλλαγής

⁸⁴De Hoop Scheffer Alexandra, Schwarzer Daniela, *After The Paris Attacks: France and Germany Strengthen Security Cooperation Despite Key Differences*, Policy Review, December 2015, online available at: <http://www.policyreview.eu/after-the-paris-attacks-france-and-germany-strengthen-security-cooperation-despite-key-differences/>, accessed on 18.09.2016.

⁸⁵Ibid

⁸⁶Fagerstern Bjorn, Parkes Roderick, Rhinard Mark, *Is Paris A Brussels Problem, The EU's Role in Preventing Attacks by Radicals*, The Swedish Institute of International Affairs, 23/01/2015, online available at: <http://www.ui.se/eng/blog/blog/2015/1/23/is-paris-a-brussels-problem-the-eus-role-in-preventing-attacks-by-radicals.aspx>, accessed on 19.09.2016.

πληροφόρησης που υφίσταται σε γενικότερο επίπεδο μεταξύ των αρχών ασφαλείας, αλλά και των οργανισμών που λειτουργούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.⁸⁷

12.5. Ο ρόλος της Europol

Ο τότε διευθυντής της Europol, Rob Wainright με αφορμή τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Γαλλία δήλωσε ότι η νέα μορφή της ισλαμικής τρομοκρατίας, με την αποκεντρωμένη δομή, τις χαλαρές διασυνδέσεις μεταξύ των δραστών, καθώς και την αυξημένη χρήση του διαδικτύου για τις μεταξύ τους επικοινωνίες, αποτελούσε πολύ μεγάλη πρόκληση για τις διωκτικές αρχές. Οι αστυνομικές υπηρεσίες στα ευρωπαϊκά κράτη δεν διαθέτουν τη δυνατότητα να επιτηρούν τον εξαιρετικά μεγάλο αριθμό ατόμων που παρουσιάζουν ύποπτη δράση. Το γεγονός ότι οι ξένοι μαχητές που στις αρχές του 2015 έφθαναν τους 5.000 και η πιθανότητα επιστροφής τους στην Ευρώπη, δημιουργούσε μεγάλο προβληματισμό και ταυτόχρονα ένα πραγματικό «κενό ασφαλείας» για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.⁸⁸ Συνεπώς το να περιμένει κάποιος ότι η τρομοκρατική απειλή θα αντιμετωπιστεί στο σύνολό της, θα ήταν τουλάχιστον ουτοπικό: *«Το να σταματήσεις τους πάντες είναι πολύ δύσκολο, το να περιορίσεις απόλυτα την απειλή είναι επίσης πολύ δύσκολο. Δεν υπάρχει η δυνατότητα εγγύησης για το εάν θα αποτραπούν και νέες επιθέσεις όπως αυτές στο Παρίσι. Εάν υπήρχε, τότε δεν θα είχε συμβεί τίποτε από όλα αυτά. Πιστεύω ότι αυτό θα πρέπει να γίνει πλήρως κατανοητό από τις υπηρεσίες ασφάλειας και αστυνόμευσης ανά την Ευρώπη».*⁸⁹

Κατά την άποψή του, η Europol θα μπορούσε να έχει ενεργότερο ρόλο στην πρόληψη της τρομοκρατίας, καθώς η εισροή πληροφοριών σε αυτόν τον οργανισμό έχει ως αποτέλεσμα αναλυτικά προϊόντα προστιθέμενης αξίας: *«Με το να αναλύουμε τις πληροφορίες και τα δεδομένα που μας παρέχονται αρχίζουμε να βλέπουμε διασυνδέσεις και τρόπους δράσεις μεταξύ διαφορετικών χωρών, με τρόπους που μέχρι τώρα οι ερευνητές δεν μπορούσαν να διαπιστώσουν. Μπορούμε να παρατηρούμε τις στρατηγικές διαστάσεις του προβλήματος, δηλαδή το ποιος ελέγχει την στρατολόγηση*

⁸⁷Ibid

⁸⁸BBC, *Terror Threat Posed By Thousands of EU Nationals*, 13/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/uk-30799637>, accessed on 19.09.2016.

⁸⁹Johnston Chris, *Soldiers to Guard Belgian Jewish Sites As Europol Warns of Further Attacks*, The Guardian, 17/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jan/17/soldiers-guard-belgian-jewish-sites-europol-further-attacks>, accessed on 19.09.2016.

των ανθρώπων αυτών, ποιος τους χρηματοδοτεί και ακόμα το ποιος διαχειρίζεται τις ταξιδιωτικές κινήσεις τους από τη Συρία και το Ιράκ». ⁹⁰ Το ζήτημα ωστόσο είναι ότι μέχρι τουλάχιστον τις επιθέσεις στο Charlie Hebdo, οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες ασφαλείας δεν παρουσίασαν το απαραίτητο επίπεδο συνεργασίας, ώστε ο τρόπος λειτουργίας της Europol να αποφέρει απτά αποτελέσματα: «Όλα τα παραπάνω συνιστούν τρόπους για εμάς ώστε να εντοπίσουμε και να ταυτοποιήσουμε τους επίδοξους δράστες πριν αυτοί προβούν σε τρομοκρατικές ενέργειες. Όμως τόσο οι αρχές επιβολής του νόμου, όσο και οι μυστικές υπηρεσίες θα πρέπει να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο επίπεδο συνεργασίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό το οποίο πρέπει να γίνει είναι η επίτευξη πιο αποτελεσματικής, πιο συστηματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών». ⁹¹

Οι διαπιστώσεις βέβαια του Wainright στη βάση τους ήταν ορθές, εφόσον η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας απαιτεί τη συνεργασία των αρμόδιων αρχών στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Το ζητούμενο όμως είναι το εάν εντός της Ε.Ε. στην οποία τα θέματα ασφάλειας ανήκουν στην κρατική αρμοδιότητα, τα κράτη θα είχαν τη διάθεση να ξεπεράσουν τις ανταγωνιστικές μεταξύ τους τάσεις και να δεχθούν να εκχωρήσουν μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας σε έναν υπερεθνικό οργανισμό όπως η Europol.

Δημιουργία «Κέντρου Αντιτρομοκρατικής Συνεργασίας» στη Europol

Μετά τα γεγονότα στο Παρίσι, ξεκίνησε ένας μεγάλος διάλογος μεταξύ των ευρωπαίων ηγετών σχετικά με τις τακτικές αντιμετώπισης των ισλαμιστών τρομοκρατών. Ήταν χαρακτηριστική άλλωστε η δήλωση του πρόεδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Donald Tusk, ότι ενώ μετά τα χτυπήματα της 9/11 είχε δημιουργηθεί η διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, έπειτα από το Charlie Hebdo, θα έπρεπε να επινοηθούν νέες λύσεις πιο αποδοτικές. ⁹²

⁹⁰Corder Mike, *Europol Chief Says More Cooperation Needed to Counter Terror*, The Associated Press, 23/02/2015, online available at: <http://wtop.com/europe/2015/02/europol-chief-says-more-cooperation-needed-to-counter-terror/>, accessed on 23.09.2015.

⁹¹Ibid

⁹²Keating Dave, *EU Leaders to Discuss Terrorism at February Summit*, Politico, 09/01/2015, online available at: <http://www.politico.eu/article/eu-leaders-to-discuss-terrorism-at-february-summit/>, accessed on 19.09.2016.

Στη Ρίγα της Λετονίας όπου συνεδρίασαν οι υπουργοί εσωτερικών και δικαιοσύνης των κρατών-μελών, ακούστηκαν φωνές όπως αυτή του Γάλλου υπουργού Bernard Cazeneuve, ο οποίος έκανε λόγο για αναβάθμιση των αρμοδιοτήτων της Europol και τη δημιουργία μιας πιο κεντροποιημένης δομής ανταλλαγής πληροφόρησης, σχετικά με τα ζητήματα τρομοκρατίας.⁹³ Εκτός από την αναθέωση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κέντρου Ανάλυσης Πληροφοριών (“INTCEN”) και αυτήν της επιτροπής των ανώτατων αξιωματούχων αστυνομικών υπηρεσιών σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (“COSI”), Europol υποστηρίχθηκε ότι θα έπρεπε να καταστεί ο κεντρικός κόμβος ανταλλαγής, συγκέντρωσης και ανάλυσης πληροφόρησης προκειμένου να υπάρχει η δυνατότητα παρακολούθησης των κινήσεων των ξένων μαχητών και άλλων εν δυνάμει τρομοκρατών και από τις 28 χώρες της Ε.Ε.⁹⁴

Τα σχέδια για τη δημιουργία ενός κέντρου ανταλλαγής πληροφόρησης με εξειδίκευση στην τρομοκρατία ανακοινώθηκαν με πιο επίσημο τρόπο τον Απρίλιο του 2015. Ο πρώτος αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Frans Timmermans μιλώντας για τις προτεραιότητες της Ευρώπης σε ότι αφορά τα ζητήματα ασφαλείας για τα επόμενα πέντε χρόνια έκανε λόγο για την επικείμενη δημιουργία της νέας δομής εντός του αρχηγείου της Europol στη Χάγη της Ολλανδίας. Ωστόσο πριν ακόμα η νέα αυτή ιδέα λάβει σάρκα και οστά, όντα ο ίδιος ένας από τους υποστηρικτές της, μίλησε για τις πραγματικές δυνατότητες και τις προσδοκίες που υπήρχαν.⁹⁵ Κατά τα λεγόμενά του, η Επιτροπή προσπάθησε να βρει λύσεις σε περιβάλλον ιδιαίτερα δύσκολο και ενώ τρομοκρατικά χτυπήματα λάμβαναν χώρα σε διάφορα σημεία της Ε.Ε. Επιπλέον, η γενική νοοτροπία που επικρατεί μεταξύ των υπηρεσιών ασφαλείας είναι αυτή της ανταλλαγής ερευνητικών δεδομένων και πληροφοριών, μόνο υπό προϋποθέσεις και εφόσον δοθεί κάτι ως αντίβαρο, τουλάχιστον ίσης αξίας ως αντάλλαγμα.⁹⁶ Επομένως το να περιμένει κανείς θαυματουργές λύσεις δεν θα ήταν ρεαλιστική συμπεριφορά:

⁹³Nielsen Nikolaj, *French Minister Lobbies MEPs On EU Passenger Bill*, EU Observer, 04/02/2015, online available at: <https://euobserver.com/justice/127498>, accessed on 19.09.2016.

⁹⁴Waterfield Bruno, *EU Pushing For New Anti-Terror Powers to Monitor Air Travel*, The Telegraph, 09/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335586/EU-pushing-for-new-anti-terror-powers-to-monitor-air-travel.html>, accessed on 19.09.2016.

⁹⁵Aid M. Matthew, *EU to Set Up Counterterrorism Intelligence Fusion Center*, Agence France-Presse, 28/04/2015, online available at: <http://www.matthewaid.com/post/117678445531/eu-to-set-up-counterterrorism-intelligence-fusion>, accessed on 22.09.2015.

⁹⁶Ibid

*«Δημιουργούμε το κέντρο για να διαπιστώσουμε εάν τα κράτη-μέλη μπορούν να έρθουν κοντά και να μάθουν να εργάζονται από κοινού στη βάση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Ωστόσο δεν είμαι αφελής. Αυτό δεν πρόκειται να πετύχει ξαφνικά. Αυτό που θα βοηθήσει πολύ είναι το να γίνει αντιληπτό από κάθε κράτος μέλος πως είναι ανάγκη οι αρμόδιες αρχές να συνεργαστούν ώστε να μην χάνονται πληροφορίες από το ένα κράτος στο άλλο. Η ανταλλαγή πληροφόρησης δεν είναι εύκολη υπόθεση, ειδικά όταν ένα μεγάλο κράτος-μέλος προσπαθεί να συνεργαστεί με έναν μικρότερο σύμμαχο, ο οποίος δεν έχει τους ίδιους πόρους και δυνατότητες. Επιπλέον, ενώ τα τρομοκρατικά χτυπήματα είναι αλληπάλληλα, τα ευρωπαϊκά κράτη ανησυχούν για το εάν οι πληροφορίες που δίνει το ένα στο άλλο είναι ασφαλείς και παραμένουν στα σωστά χέρια».*⁹⁷

Η πιο βαρύνουσα όμως άποψη του Timmermans και ενδεικτική των ορίων της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε θέματα πληροφόρησης, ήταν ότι η Europol και συγκεκριμένα το νέο κέντρο ανταλλαγής πληροφοριών ποτέ δεν θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μία ομοσπονδιακού τύπου υπηρεσία, όπως το FBI των Η.Π.Α.: *«Το νέο κέντρο για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας δεν είναι κάτι αντίστοιχο με το FBI, δεν είναι η ευρωπαϊκή έκδοσή του και αυτό διότι δεν μπορούμε να αλλάξουμε τον νόμο, τις ευρωπαϊκές συνθήκες και κατά επέκταση την κατανομή αρμοδιοτήτων. Αντίθετα από την αμερικανική ομοσπονδιακή κυβέρνηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να αποτελεί μόνο έναν καταλύτη για συνεργασία και αυτό γιατί η ασφάλεια παραμένει ένα αυστηρά φυλασσόμενο προνόμιο των κυρίαρχων κρατών-μελών».*⁹⁸

12.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση της συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφόρησης/πληροφοριών, στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων στο περιοδικό “Charlie Hebdo” και στο εβραϊκό παντοπωλείο “Hyper Cacher”, κατόπιν μελέτης και ανάλυσης οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

- Η ισλαμιστική τρομοκρατία, μετά τα χτυπήματα σε Μαδρίτη και Λονδίνο, καθιερώθηκε ως βασική απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών

⁹⁷Ibid

⁹⁸Ibid

του διεθνούς συστήματος και κυρίως της Ευρώπης, γεγονός που διαφάνηκε από την κινητοποίηση του συνόλου των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Ο τρόπος διαβίωσης και οι μετακινήσεις (Γαλλία-Ισπανία-Τουρκία-Συρία) των δραστών των τρομοκρατικών ενεργειών, καθώς και η κινητοποίηση των ευρωπαϊκών αρχών για τη διερεύνησή τους, εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υποδεικνύουν την ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης πλέον σε «εσωτερική και εξωτερική».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας από τη διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως η Ισπανική Αστυνομία (“Cuerpo Nacional de Policía”-CNP), η Ισπανική Πολιτοφυλακή (“Guardia Civil”-GC), η γαλλική Εθνική Αστυνομία (“Police Nationale”) και η Εθνική Χωροφυλακή (“Gendarmerie Nationale”), οι οποίες στο πλαίσιο της κρατικής αντιμετώπισης του φαινομένου, εμπλέκονται στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.
- Όπως αποδείχθηκε και από τον επιχειρησιακό χειρισμό της υπόθεσης, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (παρακολούθηση, υποκλοπές, αποθήκευση πληροφοριών, επεξεργασία, ανάλυση και διανομή), είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιτρομοκρατία.
- Η «ατελής» συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών της Ε.Ε., αποτελεί μία ενδεικτική περίπτωση επιβεβαίωσης των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού). Η κοινή αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, θεωρητικά τουλάχιστον, θα έπρεπε να αποτελεί βασική συνισταμένη στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.
- Η συνεργασία των κρατών-μελών της Ε.Ε. εμφανίζει σημαντικούς περιορισμούς. Αυτό οφείλεται κατά βάση, στην επικράτηση της λογικής της «εθνικής κυριαρχίας», στην έλλειψη εμπιστοσύνης λόγω της ανταγωνιστικής

φύσης του διεθνούς συστήματος και στην προτεραιότητα των διακριτών εθνικών συμφερόντων.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- Η Γαλλία μετά και την πρώτη εμφάνιση της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, σε Μαδρίτη και Λονδίνο, είχε ήδη στο έδαφός της θύλακες ριζοσπαστικοποίησης.
- Το αποικιακό της παρελθόν στην περιοχή της Βόρειας-Βορειοδυτικής Αφρικής, αλλά και η σύμπλευση με τις Η.Π.Α. και άλλες δυτικές χώρες σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, κυρίως σε σχέση με την Μέση Ανατολή και τις αραβικές χώρες, την κατέστησε στόχο διαφόρων τρομοκρατικών οργανώσεων.
- Για πρώτη φορά πραγματοποίησε δυναμική εμφάνιση η ακραία τρομοκρατική οργάνωση “ISIS-ISIL”, η οποία στην προκειμένη περίπτωση δεν απέκλεισε τη συνεργασία με την “AQAP”, οργάνωση-παρακλάδι της “Al-Qaeda”.
- Η ευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης (ανταλλαγή πληροφόρησης-πληροφοριών) εμφάνισε σημαντικά κενά: στο μεσοπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο διάστημα πριν τα χτυπήματα, στο άμεσο προπαρασκευαστικό στάδιο της προπαρασκευής, καθώς και μετά την επιτυχή διεξαγωγή τους.
- Οι δράστες των επιθέσεων ήταν γνωστοί στις γαλλικές αστυνομικές αρχές, λόγω εγκληματικού παρελθόντος και εμπλοκής σε ριζοσπαστικούς κύκλους. Παρόλα αυτά δεν είχε ενημερωθεί καμία υπηρεσία άλλου ευρωπαϊκού κράτους, ούτε και είχαν καταχωρηθεί σε κοινές ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων.
- Οι γαλλικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δεν ενημέρωσαν τους ευρωπαίους ομολόγους ότι στον Cherif Kouachi είχε απαγορευθεί η έξοδος από τη χώρα, όταν αποπειράθηκε να μεταβεί στη Συρία.
- Έλλειψη επικοινωνίας παρατηρήθηκε και όταν ο Said Kouachi, ταξίδευε στην Υεμένη και πιθανότατα έλαβε στρατιωτική εκπαίδευση από την AQAP.
- Ο Amedy Coulibaly και η σύζυγός του Hayat Boumeddiene, κατάφεραν λίγο πριν τις τρομοκρατικές ενέργειες να ταξιδέψουν από τη Γαλλία προς την Ισπανία, χωρίς να οι γαλλικές αρχές να έρθουν σε επικοινωνία με τις αντίστοιχες ισπανικές .
- Από τη στιγμή που οι ισπανικές αρχές επιβολής του νόμου δεν είχαν λάβει σχετική πληροφόρηση, ούτε και καταχώρηση-ειδοποίηση σε κοινές ευρωπαϊκές

βάσεις δεδομένων, η Hayat Boumeddiene, κατόρθωσε να εγκαταλείψει τον «Χώρο Schengen», να μεταβεί στην Τουρκία και ακόλουθα ανενόχλητη στη Συρία.

- Οι ενέργειες στις οποίες είχε προβεί η Ε.Ε., μετά τα χτυπήματα της Μαδρίτης και του Λονδίνου, προκειμένου να αναβαθμιστεί η συνεργασία των αρμόδιων αρχών ασφαλείας, δεν απέδωσαν. Η Europol δεν φάνηκε να διαδραματίζει κάποιον ουσιαστικό ρόλο στην ανταλλαγή πληροφόρησης, ενώ πιθανότατα δεν υπήρξε και επαρκής τροφοδότηση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν 2¹⁵ Γενιάς (“S.I.S. II).

Συνεπώς:

- Όλες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου, καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Η Ε.Ε. δεν διαδραμάτισε με επιτυχία τον ρόλο του εξωτερικού παράγοντα που θα ρύθμιζε τη σχέση των κρατών-μελών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.
- Ο γενικός χειρισμός της γαλλικής πλευράς ως προς τη μη παροχή πληροφόρησης και πληροφοριών, η μετέπειτα επικριτική στάση αρκετών ευρωπαϊκών κρατών, επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, ακόμα και εντός του θεωρητικά «ελεγχόμενου» περιβάλλοντος της Ε.Ε.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, η Γαλλία αλλά και άλλες ισχυρές χώρες της Ε.Ε. είναι ιδιαίτερα φειδωλές στην ανταλλαγή κρίσιμης πληροφόρησης, ακόμα και με υπηρεσίες επιβολής του νόμου συμμαχικών-φιλικών κρατών.
- Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού «παικτών» (πολυμερής συνεργασίας), συνέβαλλε στην επικράτηση της λογικής του ανταγωνισμού και της έλλειψης εμπιστοσύνης, παρά το γεγονός του υψηλού βαθμού «θεσμοποίησης» της Ε.Ε. και των θεωρητικά «κοινών» συμφερόντων από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.

- Με δεδομένο το προβάδισμα της «εθνικής κυριαρχίας» και των επιμέρους εθνικών συμφερόντων, ακόμη και εντός της Ε.Ε., δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη, η μειωμένη ανταλλαγή πληροφόρησης. Η Γαλλία όπως και τα άλλα κράτη-μέλη λειτούργησε ως ορθολογικός δρων και φάνηκε «ευαίσθητη στο κόστος» που θα μπορούσε να έχει για τα εθνικά της συμφέροντα, η ανταλλαγή αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης.
- Σε καθεστώς διαμάχης και ανταγωνισμού, ακόμα και φιλικά προσκείμενα κράτη, όπως τα ευρωπαϊκά, η εμπιστοσύνη απουσιάζει, ενώ τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν πλήρως ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας.
- Η Γαλλία και τα λοιπά κράτη μη ανταποκρινόμενα αποτελεσματικά στη συνεργασία, απέδειξαν ότι κομβική σημασία για τις διακρατικές σχέσεις έχει η ισχύς. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί η διεθνής τρομοκρατία να συνιστά κοινή απειλή, ωστόσο πολύ συχνά η αντιμετώπισή της υπόκειται σε ευρύτερους σχεδιασμούς προστασίας της εθνικής ασφάλειας και άσκησης εξωτερικής πολιτικής.
- Σε ότι αφορά στο φαινόμενο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, φαίνεται πως η αυξανόμενη πολυεπίπεδη αλληλεξάρτηση (“interdependence”), αλλά και η διάχυση (“spillover”) δεν εμφανίζουν την αναμενόμενη επίδραση στον τομέα της συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η οποία υπόκειται σε συσχετισμούς ισχύος και υπολογισμούς κόστους-οφέλους.
- Η τυχόν εξαπάτηση (“cheating”) που μπορεί να λάβει χώρα, είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρξει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους παράγοντες που έλαβαν υπόψιν τους τα ευρωπαϊκά κράτη. Πριν ακόμα από την εκδήλωση των χτυπημάτων, η στάση της Γαλλίας να μην μοιράζεται πληροφορίες υποδηλώνει τον «φόβο» της: για τυχόν «ενδυνάμωση» των ήδη ισχυρών ευρωπαϊκών εταίρων, την «κακή» χρήση από τους πιο αδύναμους και γενικά το ενδεχόμενο μη ανταπόδοσης.
- Η περιορισμένη συνεργασία από όλες τις πλευρές, δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας ή της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών,

εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας. Η συμπεριφορά του συνόλου των ευρωπαϊκών κρατών και δη της Γαλλίας, καθορίστηκε από την τάση απόκτησης συγκριτικού πλεονεκτήματος, σε θέματα εθνικής ασφάλειας, έναντι της λογικής του κοινού οφέλους από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.

- Τα κενά στη συνεργασία σε θέματα ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης και πληροφοριών από τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, κατέδειξαν τα αδύναμα σημεία των διεθνών θεσμών και καθεστώτων, σχετικά με την προώθηση της συνεργασίας ασφάλειας. Παρά την δράση των κρατών στο πλαίσιο ενός σημαντικού θεσμού όπως η Ε.Ε., την ύπαρξη πληθώρας συμφωνιών και νομοθετημάτων, αλλά και τη μεσολάβηση διεθνών οργανισμών και δομών, όπως η “Europol”, διαφάνηκε ότι η συνεργασία επηρεάζεται με τρόπο όχι καθοριστικό, από τους παραπάνω παράγοντες.

Κεφάλαιο 13^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρομοκρατικό χτύπημα στο Παρίσι (Θέατρο “Bataclan” & “Saint-Denis”)

13.1. Το ιστορικό

Τα γεγονότα των επιθέσεων της 13/11/2015

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 13/11/2015 στο Παρίσι ήταν μια σειρά οργανωμένων χτυπημάτων τα οποία έλαβαν χώρα στο κέντρο της πόλης, καθώς και στο βόρειο προάστιο του Saint-Denis.¹ Η αρχή έγινε περίπου στις 21.15' οπότε και τρεις βομβιστές αυτοκτονίας εισήλθαν στον περιβάλλοντα χώρο του σταδίου “Stade-de-France” στο “Saint-Denis” κατά τη διάρκεια ενός ποδοσφαιρικού αγώνα μεταξύ των εθνικών ομάδων Γαλλίας και Γερμανίας και πυροδότησαν τους εκρηκτικούς τους μηχανισμούς.² Στη συνέχεια ακολούθησαν πυροβολισμοί εναντίον του πλήθους, όπως επίσης και μια βομβιστική επίθεση σε καφετέριες και εστιατόρια. Σχεδόν ταυτόχρονα άτομα που έφεραν βαρύ οπλισμό εισέβαλλαν κατά τη διάρκεια μιας συναυλίας στον χώρο του θεάτρου του “Bataclan”, όπου προχώρησαν στη δολοφονία αρκετών παρευρισκομένων και για κάποιο χρονικό διάστημα υπήρξε κατάσταση ομηρίας.³ Η αστυνομία τελικώς πραγματοποίησε επέμβαση με αποτέλεσμα οι τρομοκράτες να πέσουν νεκροί, εν μέσω πυρών και εκρήξεων.⁴

Πιο συγκεκριμένα, τρεις ομάδες διεξήγαγα ξεχωριστές επιθέσεις, δηλαδή τρεις βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας, άλλη μία βομβιστική επίθεση και τέσσερις

¹Phipps Clair, Rawlinson Kevin, *Paris Attacks Kill More Than 120 People-As It Happened*, The Guardian, 14/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/live/2015/nov/13/shootings-reported-in-eastern-paris-live>, accessed on 20.09.2016.

²Almasy Steven, Meilhan Pier, Bittermann Jim, *Paris Massacre: At Least 128 Killed in Gunfire and Blasts, French Officials Say*, CNN, 14/11/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/11/13/world/paris-shooting/>, accessed on 20.09.2016.

³Le Monde, *What You Need To Know About Paris Attacks and The Situation in France*, 14/11/2015, online available at: http://www.lemonde.fr/attaques-a-paris/article/2015/11/14/what-you-need-to-know-about-paris-attacks-and-the-situation-in-france_4810074_4809495.html, accessed on 20.09.2016.

⁴Steafel Eleanor, Mulholland Rory, Sabur Rozina, Malnick Edward, Trotman Andrew, Harley Nicola, *Paris Terror Attack: Everything We Know On Saturday Afternoon*, The Telegraph, 21/22/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995246/Paris-shooting-What-we-know-so-far.html>, accessed on 20.09.2016.

επιθέσεις με χρήση πυροβόλων όπλων σε αντίστοιχες τοποθεσίες.⁵ Πυροβολισμοί αναφέρθηκαν στις περιοχές των οδών: “de la Fontaine-au-roi” και “de Charonne”, στο θέατρο “Bataclan” και στη λεωφόρο de la Republique.⁶ Τρεις εκρήξεις σημειώθηκαν κοντά στο γήπεδο “Stade de France”, άλλη μία στην “Boulevard Voltaire” και δύο από τους επιτιθέμενους στο “Bataclan” ανατίναξαν τα γιλέκα αυτοκτονίας τα οποία φορούσαν, την ώρα που η αστυνομία πραγματοποιούσε έφοδο.⁷

Ο συνολικός απολογισμός των επιθέσεων ήταν τραγικός, καθώς οι νεκροί ανήλθαν σε 130, με τους 89 μόνο να προέρχονται από τα γεγονότα του θεάτρου “Bataclan”.⁸ Επιπλέον 368 άνθρωποι τραυματίστηκαν εκ των οποίων οι 100 περίπου σοβαρά.⁹ Επτά από τους τρομοκράτες βρήκαν το θάνατο είτε από τα πυρά της αστυνομίας είτε από τις ανατινάξεις εκρηκτικών μηχανισμών που οι ίδιοι έφεραν πάνω τους. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, τα όσα συνέβησαν συνετέλεσαν στις μεγαλύτερες απώλειες ζώων στη Γαλλία, από την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ ως τρομοκρατικό χτύπημα θεωρήθηκε το πιο θανατηφόρο στην ιστορία της Ευρώπης, μετά τις επιθέσεις στη Μαδρίτη της Ισπανίας το 2004.¹⁰ Φυσικά, η Γαλλία αντιμετώπισε το νέο τρομοκρατικό χτύπημα ως προέκταση και συνέχεια των όσων είχαν συμβεί τον Ιανουάριο του ίδιου έτους στο περιοδικό “Charlie Hebdo” και σε ένα εβραϊκό παντοπωλείο, με τις απώλειες τότε να ανέρχονται σε 17 νεκρούς και 22 τραυματίες.¹¹

⁵Dearden Lizzie, Osborne Samuel, *Paris Attack Live: Attacker Wore “Identical” Explosive Devices and Worked in Three Teams, French Prosecutor Says*, The Independent, 14/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-latest-isis-claims-responsibility-for-suicide-bombings-shootings-after-france-declares-a6734381.html>, accessed on 20.09.2016.

⁶Ferner Mat, *Here Are The Locations of the Paris Attacks*, The Huffington Post, 13/11/2105, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/locations-paris-attacks_us_5646789ee4b08cda3488e867, accessed on 20.09.2016.

⁷Vidon-White Maya, Stanglin Doug, *Reports: One of Terrorists Identified in Coordinated Paris Attacks*, USA Today, 14/11/2015, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/11/14/terror-attack-paris/75760842/>, accessed on 20.09.2016.

⁸Meichtry Stacy, Landauro Inti, Varela Thomas, *Paris Attacks Leave More Than 100 Dead*, The Wall Street Journal, 14/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/explosion-shootout-reported-in-paris-1447450450>, accessed on 20.09.2016.

⁹Bolton Doug, *Paris Attack Victims: All 129 People Killed In Terrorist Attacks Identified By French Government*, The Independent, 18/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attack-victims-list-french-government-identifies-all-129-people-killed-in-paris-terrorist-a6739116.html>, accessed on 20.09.2016.

¹⁰Henley John, *Paris Terror Attacks “Carried Out By Three Coordinated Teams of Gunmen”*, The Guardian, 14/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/14/syrian-greece-refugee-paris-attacks-killers>, accessed on 20.09.2016.

¹¹Alexander Harriet, *Paris Terror Attacks: Why Has France Been Targeted Again?* The Telegraph, 14/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995505/Paris-attacks-Why-has-France-been-targeted-again.html>, accessed on 20.09.2016.

Η ευθύνη για τις επιθέσεις αναλήφθηκε από το Ισλαμικό Κράτος (“ISIS”) και υποστηρίχθηκε ότι αυτές αποτέλεσαν αντίποινα για τις γαλλικές αεροπορικές επιδρομές σε στόχους του ISIS στη Συρία και στο Ιράκ.¹² Κατά τα άλλα, οι αρχές σύντομα κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα πάντα σχεδιάστηκαν στη Συρία, οργανώθηκαν από πυρήνες στο Βέλγιο και εκτελέστηκαν με βοήθεια που παρασχέθηκε από Γάλλους μουσουλμάνους πολίτες.¹³ Άπαντες οι δράστες των τρομοκρατικών ενεργειών ήταν Ευρωπαίοι υπήκοοι¹⁴, οι οποίοι είχαν μετάσχει σε πολεμικές επιχειρήσεις στη Συρία και κάποιοι εξ' αυτών είχαν επιστρέψει στην Ευρώπη με τρόπο μυστικό, αναμειγνυόμενοι με τις ροές προσφύγων και μεταναστών.¹⁵

Οι εκρήξεις που συνέβησαν στο “Stade de France”, ήταν τρεις και είχαν ως αποτέλεσμα τους θανάτους τεσσάρων ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων και τριών τρομοκρατών.¹⁶ Έλαβαν χώρα σε μικρά χρονικά διαστήματα μεταξύ τους και η πρώτη σημειώθηκε λίγο μετά την έναρξη του ποδοσφαιρικού αγώνα μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, ενώ στο γήπεδο ήταν παρών και ο Γάλλος Πρόεδρος Francois Hollande.¹⁷ Ήταν χαρακτηριστικό των προθέσεων των δραστών, το γεγονός ότι ο πρώτος βομβιστής αποπειράθηκε να εισέλθει στο στάδιο και αποτράπηκε καθώς έγινε αντιληπτό το γιλέκο που έφερε από άτομο ιδιωτικής εταιρείας φύλαξης του χώρου, με αποτέλεσμα να ακολουθήσει η πρώτη έκρηξη.¹⁸ Ο αρχικός σκοπός λοιπόν ήταν το

¹²Callimachi Rukmini, *ISIS Claims Responsibility, Calling Paris Attacks “First of the Storm”*, The International New York Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/15/world/europe/isis-claims-responsibility-for-paris-attacks-calling-them-miracles.html>, accessed on 20.09.2016.

¹³Iyengar Rishi, *The Paris Attacks Were Planned in Syria, Says French Prime Minister Manuel Valls*, Time, 16/11/2015, online available at: <http://time.com/4114123/paris-attacks-syria-isis-manuel-valls/>, accessed on 20.09.2016.

¹⁴Tharoor Ishan, *Were Syrian Refugees Involved in the Paris Attacks? What We Know and Don't Know*, The Washington Post, 17/11/2015, online available at: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/11/17/were-syrian-refugees-involved-in-the-paris-attacks-what-we-know-and-dont-know/>, accessed on 20.09.2016.

¹⁵McDonnell J. Patrick, Zavis Alexandra, *Slain Paris Plotter's Europe Ties Facilitated Travel From Syria*, Los Angeles Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-paris-attacks-mastermind-20151119-story.html>, accessed on 20.09.2016.

¹⁶Banerjee Rohan, Shergold Adam, *Suicide Attacks Near Stade de France Leave Three People Dead As Explosions Are Heard During Friendly Victory Over Germany And Paris Is Rocked By Coordinated Terrorist Strikes on Six Targets*, Daily Mail, 14/11/2015, online available at: <http://www.dailymail.co.uk/sport/sportsnews/article-3317836/France-Germany-supporters-brought-pitch-Stade-France-evacuated-following-terror-attack-Paris.html>, accessed on 21.09.2016.

¹⁷Meichtry Stacy, Robinson Joshua, Kostov Nick, *Behind Francois Hollande's Snap Decision at Stade de France and the Unfolding Terror in Paris*, The Wall Street Journal, 15/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/behind-francois-hollandes-snap-decision-at-stade-de-france-and-the-unfolding-terror-in-paris-1447634427>, accessed on 21.09.2016.

¹⁸Joshi Priya, *Paris Attacks: “Hero of the Stade de France” Averted Massacre at Football Stadium*, International Business Times, 29/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-hero-stade-de-france-averted-massacre-football-stadium-1531042>, accessed on 21.09.2016.

άτομο να αυτοανατιναχθεί εντός του γηπέδου, προκαλώντας πανικό στον κόσμο, ο οποίος εξερχόμενος θα αντιμετώπιζε τους άλλους δύο βομβιστές, που θα ολοκλήρωναν το μακάβριο έργο τους. Τελικά, οι υπόλοιποι τρομοκράτες πυροδότησαν τα γιλέκα τους εκτός του σταδίου, με τον τελευταίο να το πράττει κοντά σε ένα εστιατόριο της αλυσίδας “McDonalds”.¹⁹

Οι υπόλοιπες επιθέσεις διαδραματίστηκαν λίγο αργότερα, αρχικά στην οδό “Bichat” και στην οδό “Alibert” κοντά στο “Canal Saint-Martin”. Οι τρομοκράτες πυροβόλησαν εναντίον πλήθους ανθρώπων έξω από την καφετέρια “Le Carillon” και εντός του εστιατορίου “Le Petit Cambodge”.²⁰ Σε αυτήν την περίπτωση 15 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και άλλοι 10 τραυματίστηκαν σοβαρά.²¹ Οι επιτιθέμενοι αφού ολοκλήρωσαν την ενέργειά τους διέφυγαν επιβαίνοντας σε αυτοκίνητο μαύρου χρώματος που έφερε πινακίδες Βελγίου προς άγνωστη κατεύθυνση.²² Σχεδόν ταυτόχρονα, στην οδό “de la Fontaine-au-Roi”, ένα άτομο με τυφέκιο τύπου “Kalashnikov” άνοιξε πυρ εναντίον της ταράτσας του ιταλικού εστιατορίου “La Casa Nostra”, με αποτέλεσμα πέντε άτομα να σκοτωθούν και οκτώ να υποστούν τραυματισμούς.²³ Το επόμενο χτύπημα πραγματοποιήθηκε όταν δύο άνδρες έβαλλαν εναντίον θαμώνων στην ταράτσα του εστιατορίου “La Belle Equipe”, στην οδό “Charonne”.²⁴ Σε αυτήν την περίπτωση 19 άτομα επλήγησαν θανάσιμα και άλλα 9 υπέστησαν τραυματισμούς. Οι επιθέσεις συνεχίστηκαν στη λεωφόρο “Voltaire και στην καφετέρια “Comptoir Voltaire”, όταν ένας τρομοκράτης πυροδότησε γιλέκο με εκρηκτικά τραυματίζοντας αρκετά άτομα.²⁵

¹⁹Alderman Liz, *Suicide Bombers Tried to Enter Stadium*, The International New York Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/live/paris-attacks-live-updates/suicide-bombers-at-stade-de-france-tried-to-enter-stadium/>, accessed on 21.09.2016.

²⁰Masanauskas John, *Paris Attacks: Diners Killed in Le Carillon and Le Petit Cambodge Restaurants*, Sunday Herald Sun, 14/11/2015, online available at: <http://www.heraldsun.com.au/news/paris-attacks-diners-killed-in-le-carillon-and-le-petit-cambodge-restaurants/news-story/78b5db3d89a75ed791f9d3d3839f49fc>, accessed on 21.09.2016.

²¹Schwartz Alexandra, *The Long Night*, The New Yorker, 30/11/2015, online available at: <http://www.newyorker.com/magazine/2015/11/30/the-long-night>, accessed on 21.09.2016.

²²Stothard Michael, *Paris Attacks: How A Night of Terror Unfolded in French Capital*, The Financial Times, 14/11/2015, online available at: <https://www.ft.com/content/d8203938-8ad3-11e5-8be4-3506bf20cc2b>, accessed on 21.09.2016.

²³Diebel Matthew, *Timeline of Terror: Where Paris Attacks Took Place*, USA Today, 14/11/2015, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/11/14/timeline-terror-where-paris-attacks-took-place/75774088/>, accessed on 21.09.2016.

²⁴Harding Luke, Svec Adrian, Shields Fiona, *The Scene at LA Belle Equipe After the Paris Attacks*, The Guardian, 17/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/nov/17/la-belle-equipe-paris-attacks-photographs>, accessed on 21.09.2016.

²⁵Turner Camilla, Holehouse Matthew, *Paris Attacks Suicide Bomber “Drank, Smoked and Ran Drugs Den”*, The Telegraph, 16/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11999576/Paris-attacks-suicide-bomber-drank-and-ran-drugs-den.html>, accessed on 21.09.2016.

Το τελευταίο επεισόδιο των τρομοκρατικών επιθέσεων της 13/11 εκτυλίχθηκε στο θέατρο “Bataclan” στη λεωφόρο “Voltaire”. Εκεί βρισκόταν σε εξέλιξη συναυλία του αμερικανικού συγκροτήματος “Eagles of Death Metal” και το κοινό που παρακολουθούσε ανερχόταν στα 1500 άτομα.²⁶ Στις 21.40 ένα αυτοκίνητο σταμάτησε έξω από την είσοδο του θεάτρου και τρεις άνδρες ντυμένοι στα μαύρα κρατώντας τυφέκια τύπου “Kalashnikov” εισέβαλλαν στο χώρο. Αφού άρχισαν να φωνάζουν τη γνωστή κραυγή: “Allahu Akbar” άνοιξαν αδιάκριτα πυρ εναντίον των θεατών. Η χρονική διάρκεια της επίθεσης ανήλθε στα 20 λεπτά και μάλιστα από ένα σημείο και έπειτα οι δράστες άρχισαν να πετούν ακόμη και χειροβομβίδες εναντίον του πλήθους.²⁷ Αρκετά άτομα πρόλαβαν να διαφύγουν από τις εξόδους κινδύνου, ωστόσο καθώς η αστυνομία ξεκίνησε να περικυκλώνει το θέατρο, οι τρομοκράτες κράτησαν περίπου 100 θεατές ως ομήρους.²⁸ Από τις γαλλικές αρχές αποφασίστηκε η έφοδος στο κτήριο προκειμένου να αποτραπούν εκτελέσεις ομήρων. Μετά τα μεσάνυχτα λοιπόν οι επίλεκτες δυνάμεις της γαλλικής αστυνομίας, “BRI” και “RAID”²⁹, πραγματοποίησαν επέμβαση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την εξουδετέρωση των δραστών.³⁰

Μετά τον τερματισμό των επιθέσεων στους χώρους που αυτές έλαβαν χώρα και δίπλα στα πτώματα των δραστών, βρέθηκαν συριακά και αιγυπτιακά διαβατήρια.³¹ Σύμφωνα βέβαια με τα στοιχεία που προέκυψαν μετά, το αιγυπτιακό έγγραφο ανήκε σε θύμα και όχι σε τρομοκράτη.³² Σε κάθε περίπτωση, σύντομα το ενδιαφέρον των

²⁶Chrisafis Angelique, “It Looked Like a Battlefield”: The Full Story of What Happened in the Bataclan, The Guardian, 20/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/20/bataclan-witnesses-recount-horror-paris-attacks>, accessed on 10.10.2016.

²⁷BBC News, *Paris Attacks: Bataclan and Other Assaults Leave Many Dead*, 14/11/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34814203>, accessed on 10.10.2016.

²⁸Joshi Priya, *Paris Attacks: Terror in Paris As 89 People Slaughtered “Execution Style” in Bataclan Theater*, The International Business Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-terror-paris-100-people-including-children-slaughtered-execution-style-1528679>, accessed on 10.10.2016.

²⁹Η πρώτη είναι γνωστή ως: “Research and Intervention Brigade” (BRI) και η δεύτερη ως: “Recherche, Assistance, Intervention, Dissuasion” (RAID).

³⁰Samuel Henry, *Paris Attacks: Officer Recounts Killing Bataclan Terrorist Then Calling Wife to Say “Goodbye”*, The Telegraph, 15/12/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12052332/Paris-attacks-Officer-recounts-killing-Bataclan-terrorist-then-calling-wife-to-say-goodbye.html>, accessed on 10.10.2016.

³¹Troup Buchanan Rose, *Paris Terror Attacks: Syrian and Egyptian Passports Found Near Bodies of Suicide Bombers at Stade de France*, The Independent, 14/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-terror-attacks-syrian-passport-found-on-body-of-suicide-bomber-at-stade-de-france-a6734491.html>, accessed on 10.10.2016.

³²Walt Vivienne, *France Strikes ISIS Targets In Syria As Manhunt Under Way For Suspect*, Time, 15/11/2015, online available at: <http://time.com/4113706/paris-terror-syria-bombings/>, accessed on 10.10.2016.

αρχών στράφηκε προς το πρόσωπο του Abdelhamid Abaaoud, άτομο Βελγο-Μαροκινής καταγωγής, το οποίο φάνηκε πως είχε τον ηγετικό ρόλο στον σχεδιασμό και την εκτέλεση των χτυπημάτων.³³ Ο Abaaoud έφθασε στο σημείο να προχωρήσει στην επιτυχή εκτέλεση των επιθέσεων, αφού προηγουμένως είχε στρατολογήσει ευρύ δίκτυο συνεργατών, συμπεριλαμβανομένων και των αδερφών Brahim και Salah Abdeslam³⁴, ενώ ο ίδιος βρήκε το θάνατο από πυρά αστυνομικών, λίγες ημέρες αργότερα, στις 18/11/2015, στο Saint-Denis του Παρισιού³⁵.

Η έρευνα των γαλλικών διωκτικών αρχών είχε ως αποτέλεσμα την ανακάλυψη τριών οχημάτων που χρησιμοποιήθηκαν στις επιθέσεις.³⁶ Το πρώτο όχημα που ανακαλύφθηκε ήταν ένα Renault Clio που είχε νοικιαστεί από τον Salah Abdeslam και είχε εντοπιστεί στη Μονμάρτη στις 11/11, γεμάτο με οπλισμό.³⁷ Επίσης στο προάστιο του Montreuil βρέθηκε ένα αυτοκίνητο μάρκας SEAT, το οποίο περιείχε πολεμικά τυφέκια.³⁸ Το τελευταίο ήταν ένα Volkswagen Polo με βελγικές πινακίδες, το οποίο βρέθηκε εγκαταλελειμμένο κοντά στο θέατρο Bataclan και εντός του υπήρχε ένα εισιτήριο στάθμευσης από την περιοχή Molenbeek των Βρυξελλών.³⁹

Ο Salah Abdeslam ήταν ένας 26χρονος Βέλγος υπήκοος, ο οποίος συνελήφθη στις 18/03/2016 κατά τη διάρκεια αντιτρομοκρατικής επιχείρησης από τη βελγική αστυνομία στο Molenbeek, ενώ ο αδερφός του Brahim σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια των τρομοκρατικών χτυπημάτων.⁴⁰ Ο τρίτος αδερφός της οικογένειας, ο Mohamed,

³³Satter Raphael, Dahlburg John-Thor, *Paris Attacks: Belgian Abdelhamid Abaaoud Identified As Presumed Mastermind*, CBC News, 16/11/2015, online available at: <http://www.cbc.ca/news/world/paris-attacks-mastermind-abaaoud-1.3320483>, accessed on 10.10.2016.

³⁴Van Vlierden Guy, *Profile: Paris Attack Ringleader Abdelhamid Abaaoud*, Combating Terrorism Center Sentinel at West Point, 15/12/2015, online available at: <https://www.ctc.usma.edu/posts/profile-paris-attack-ringleader-abdelhamid-abaaoud>, accessed on 10.10.2016.

³⁵Crilly Rob, Lawler David, *Paris Attacks: Police Raid on Saint-Denis Flat Ends in Two Terrorists Dead-As it Happened Nov 18*, The Telegraph, 19/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12004763/Paris-attacks-Abdelhamid-Abaaoud-killed.html>, accessed on 10.10.2016.

³⁶Cruikshank Paul, *The Inside Story of The Paris Attacks*, CNN, 22/03/2016, online available at: <http://edition.cnn.com/2016/03/21/europe/inside-paris-terror-attack/>, accessed on 10.10.2016.

³⁷Murphy Hannah, Stothard Michael, *Paris Attacks: The Latest We Know About The Suspects*, The Financial Times, 18/11/2015, online available at: <https://www.ft.com/content/22a0f686-8c74-11e5-a549-b89a1dfede9b>, accessed on 10.10.2016.

³⁸BBC News, *Paris Attacks: Weapons Found in “Getaway Car”*, 15/11/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34825080>, accessed on 10.10.2016.

³⁹Miller Nick, *Paris Attacks: Three Pieces of Evidence Drive International Hunt For Accomplices, Masterminds and Financiers*, The Sydney Morning Herald, 16/11/2015, online available at: <http://www.smh.com.au/world/paris-attacks-three-pieces-of-evidence-drive-international-hunt-for-accomplices-masterminds-and-financiers-20151115-gkzihf.html>, accessed on 10.10.2016.

⁴⁰Chrisafis Angelique, *Paris Attacks Suspect Salah Abdeslam Shot and Arrested in Brussels*, The Guardian, 18/03/2016, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/18/paris-attacks-suspect-salah-abdeslam-wounded-in-brussels-terror-raid-reports>, accessed on 10.10.2016.

κρατήθηκε και ανακρίθηκε από τους Βέλγους την επόμενη ημέρα των χτυπημάτων και αφέθηκε σύντομα ελεύθερος λόγω έλλειψης στοιχείων εις βάρος του.⁴¹

Σημαντικό γεγονός που απασχόλησε ιδιαίτερα τις αρχές ασφαλείας σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε ότι αφορά το επίπεδο συνεργασίας, ήταν ο έλεγχος των τριών ατόμων σχετιζόμενων με τις επιθέσεις που επέβαιναν σε όχημα στα γαλλο-βελγικά σύνορα, οι οποίοι αφού ανακρίθηκαν σύντομα, αφέθηκαν ελεύθεροι να συνεχίσουν το ταξίδι τους.⁴² Επιπλέον, κάποια διασύνδεση με την επίθεση φαίνεται πως είχε και η σύλληψη λίγες ημέρες πριν από την εκδήλωση των επιθέσεων, στις 05/11 ενός άνδρα από το Μαυροβούνιο, στη Γερμανία, ο οποίος είχε στο όχημά του μεγάλες ποσότητες όπλων χειροβομβίδων και εκρηκτικών.⁴³

Τέλος, στο Βέλγιο στις 24/11 παράλληλα με τη σύλληψη πέντε ατόμων πιθανώς εμπλεκόμενων στις επιθέσεις του Παρισιού, κινήθηκε η διαδικασία για να εκδοθεί Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης εναντίον του Mohamed Abrini, ο οποίος φαίνεται πως ήταν από τους κύριους συνεργούς του Salah Abdeslam.⁴⁴ Ο Abrini συνελήφθη στις 08/04/2016 ενώ υποστηρίχθηκε ότι είχε συμμετοχή και στις επιθέσεις που ακολούθησαν στο Βέλγιο τον επόμενο χρόνο.⁴⁵

Γενικά αυτό που διαπιστώθηκε ήταν ότι όλοι οι συμμετέχοντες στις επιθέσεις στο Παρίσι ήταν Ευρωπαίοι υπήκοοι, οι οποίοι διέσχισαν επανειλημμένα τα εσωτερικά σύνορα ανενόχλητοι, παρά το γεγονός ότι κάποιοι από αυτούς ήταν γνωστοί στις αρχές συγκεκριμένων κρατών ως ύποπτοι για υποθέσεις τρομοκρατίας.⁴⁶ Από την άλλη,

⁴¹Bolton Doug, *Salah Abdeslam’s Brother Denies Involvement in Paris Attacks and Says He Has No Idea Where His Brother Is*, The Independent, 16/11/2016, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/france-attacks-mohamed-abdeslam-salah-abdeslam-fleeing-suspect-bataclan>, accessed on 10.10.2016.

⁴²Bolton Doug, *Salah Abdeslam: Police Stopped Paris Attack Suspect Near Belgian Border Hours After Killings-But Let Him Go*, The Independent, 16/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/salah-abdeslam-police-stopped-paris-attack-suspect-near-belgian-border-hours-after-the-killings-but-a6735656.html>, accessed on 10.10.2016.

⁴³Austin Henry, *Paris Attacks: Man Arrested in Germany For Smuggling Firearms and Explosives Linked to French Attacks*, The International Business Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-man-arrested-germany-smuggling-firearms-explosives-linked-french-attacks-1528726>, accessed on 10.10.2016.

⁴⁴Bolton Doug, *Mohamed Abrini: Belgian Authorities Issue International Arrest Warrant For New Paris Attack Suspect*, The Independent, 15/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/mohamed-abrini-paris-attacks-suspect-salah-abdeslam-a6747606.html>, accessed on 10.10.2016.

⁴⁵Palmeri Tara, Paravicini Giulia, *Terror Suspects Arrested in Brussels, Including Possible “Ringleader”*, Politico, 04/08/2016, online available at: <http://www.politico.eu/article/paris-terror-suspect-mohamed-abrini-arrested-reports/>, accessed on 10.10.2016.

⁴⁶Byman L. Daniel, *Europe Vs. America: Comparing The Terrorism Threat*, Brookings, 05/04/2016, online available at: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/04/05/europe-vs-america-comparing-the-terrorism-threat/>, accessed on 10.10.2016.

ιδιαίτερα προβληματική εξέλιξη φάνηκε να είναι, η δυνατότητα μερικών εκ των δραστών να ταξιδεύουν ανεντόπιστοι από την Ευρώπη στη Συρία και αντίστροφα. Χαρακτηριστική ήταν άλλωστε η περίπτωση του αδιευκρίνιστης ταυτότητας ατόμου που εισήλθε στο χώρο Σένγκεν από την Ελλάδα, ως παράνομος μετανάστης χρησιμοποιώντας στοιχεία άλλου προσώπου, καθώς και του Abdelhamid Abaaoud που διέμεινε στη Συρία για ικανό χρονικό διάστημα πριν επιστρέψει σε ευρωπαϊκό έδαφος.⁴⁷

13.2. Οι δράστες

Abdelhamid Abaaoud

Ο Abdelhamid Abaaoud υπήρξε κατά κοινή ομολογία ο εγκέφαλος των επιθέσεων του Νοεμβρίου στο Παρίσι. Ήταν ένα από τα έξι παιδιά οικογένειας μαροκινής και συγκεκριμένα βερβερικής καταγωγής που γεννήθηκε στο Βέλγιο το 1987.⁴⁸ Ενηλικιώθηκε στην περιοχή του “Molenbeek”, όπου η διάδοση εξτρεμιστικών θεωριών του Ισλάμ ήταν εμφανής ανάμεσα στους νεαρούς μουσουλμάνους, κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δύο δεκαετιών. Από την εφηβική του ηλικία γνωριζόταν και είχε σχέσεις με τον Salah Abdeslam, με τον οποίον άλλωστε συνελήφθησαν το 2010 όταν προσπάθησαν να διενεργήσουν κλοπή αυτοκινήτου.⁴⁹ Πέρα από αυτό, είχε διατελέσει τρόφιμος τριών σωφρονιστικών καταστημάτων και είχε συλληφθεί αρκετές φορές για βιαιοπραγίες και άλλα αδικήματα. Το 2013 έχοντας πλέον ασπαστεί το ριζοσπαστικό Ισλάμ, στρατολόγησε τον 13χρονο αδερφό του Younes και τον έπεισε να τον συνοδεύσει στη Συρία, γεγονός για το οποίο καταδικάστηκε στο Βέλγιο, με αποτέλεσμα να εκδοθεί σε βάρος του Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.⁵⁰

⁴⁷Meichtry Stacy, Bisserbe Noemie, Dalton Matthew, *Paris Attack’s Alleged Ringleader, Now Dead, Had Slipped Into Europe Unchecked*, The Wall Street Journal, 19/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/abdelhamid-abaaoud-alleged-mastermind-of-paris-attacks-is-dead-french-prosecutor-says-1447937255>, accessed on 10.10.2016.

⁴⁸Graham A. David, *The Mysterious Life and Death of Abdelhamid Abaaoud*, The Atlantic, 19/11/2015, online available at: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/11/who-was-abdelhamid-abaaoud-isis-paris/416739/>, accessed on 10.10.2016.

⁴⁹Davis Avis, *Salah Abdeslam: From Petty Crime To IS Group Terrorism*, France 24 International News, 19/03/2016, online available at: <http://www.france24.com/en/20160319-salah-abdeslam-what-we-know>, accessed on 10.10.2016.

⁵⁰Spiegel International, *What The Paris Attacks Tell Us About IS Strategy*, 27/11/2015, online available at: <http://www.spiegel.de/international/world/paris-attacker-abaaoud-offers-insights-into-is-strategy-a-1064902.html>, accessed on 10.10.2016.

Αφού μετέβη στη Συρία συμμετείχε στον ένοπλο αγώνα εναντίον του καθεστώτος του Bashar al-Assad, εντασσόμενος στην οργάνωση “al-Battar Katiba”, η οποία λειτουργούσε ως παρακλάδι του ISIS.⁵¹ Εκεί κατά τις υπάρχουσες μαρτυρίες, έγινε επίσης γνωστός υπό τα ονόματα: “Abu Omar Soussi” και “Abu Omar al-Baljiki”, ενώ έγιναν ιδιαίτερα γνωστές στο ευρύ κοινό οι δραστηριότητές του, μετά την προβολή ενός προπαγανδιστικού βίντεο του ISIS, στο οποίο ο Abaaoud φαίνεται να φορτώνει πτώματα σε ημιφορητό και να τα διαπομπεύει, διακηρύσσοντας παράλληλα τις ιδέες του περί τιμωρίας των «απίστων».⁵² Περί τα τέλη του 2013 το άτομο αυτό πιθανότατα επέστρεψε υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες στο Βέλγιο και ξεκίνησε να οργανώνει το τρομοκρατικό χτύπημα της 13/11. Αξίζει να σημειωθεί οι αστυνομικές αρχές διαπίστωσαν πως κατά τον Ιανουάριο του 2014 βρισκόταν σε επαφή με τον Γαλλο-αλγερινό τζιχαντιστή Mehdi Nemmouche, ο οποίος στις 24/05/2014 επιτέθηκε εναντίον πολιτών στο εβραϊκό μουσείο των Βρυξελλών, πυροβολώντας και σκοτώνοντας τέσσερις από αυτούς⁵³.

Επιπλέον, κατά τις βελγικές αρχές, είχε ενεργό συμμετοχή στην οργάνωση και χρηματοδότηση τρομοκρατικού πυρήνα στο “Verviers” του Βελγίου, ο οποίος εξαρθρώθηκε ύστερα από επιχείρηση τον Ιανουάριο του 2015. Με τη λήξη της επιχείρησης, τον Ιούλιο του 2015 καταδικάστηκε ερήμην σε εικοσαετή φυλάκιση, εφόσον δεν συνελήφθη και συνέχισε να αναζητείται.⁵⁴ Πέρα όμως από αυτά, απασχόλησε έντονα και τις γαλλικές αρχές, διότι υπήρχαν υπόνοιες για εμπλοκή του σε τέσσερις από έξι συνολικά αποτραπείσες επιθέσεις σε γαλλικό έδαφος από την άνοιξη του 2015. Αυτές συμπεριελάμβαναν την απόπειρα επίθεσης του Sid Ahmed Ghlam εναντίον εκκλησίας στο Παρίσι τον Απρίλιο του 2015, καθώς και την γνωστή

⁵¹Higgins Andrew, De Freytas-Tamura Kimiko, *An ISIS Militant From Belgium Whose Own Family Wanted Him Dead*, The International New York Times, 17/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/18/world/europe/paris-attacks-abdelhamid-abaaoud-an-isis-militant-from-belgium-whose-own-family-wanted-him-dead.html>, accessed on 10.10.2016.

⁵²Black Ian, Halliday Josh, *Abdelhamid Abaaoud: Alleged Mastermind of Paris Attacks*, The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/abdelhamid-abu-oud-alleged-mastermind-paris-attacks>, accessed on 10.10.2016.

⁵³Gauthier-Villars David, Meichtry Stacy, Bradley Matt, *Abdelhamid Abaaoud, Alleged Ringleader of Paris Attacks, Was “Emir of War” in Syria*, The Wall Street Journal, 19/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/alleged-mastermind-of-paris-attacks-was-emir-of-war-in-syria-1447907485>, accessed on 10.10.2016.

⁵⁴The Brussels Times, *Terrorist Cell in Verviers: An Informant Disclosed the Contacts Between Abaaoud and Abdeslam*, 17/03/2016, online available at: <http://www.brusselstimes.com/brussels/5618/terrorist-cell-in-verviers-an-informant-disclosed-the-contacts-between-abaaoud-and-abdeslam>, accessed on 10.10.2016.

υπόθεση της επίθεσης στο τραίνο της “Thalys” που ταξίδευε από το Άμστερνταμ προς το Παρίσι την 21/08/2015.⁵⁵

Εν τέλει, στις 18/11/2015 και μετά την εκδήλωση των επιθέσεων στο Παρίσι, οι γαλλικές αστυνομικές αρχές ακολουθώντας την μαροκινής καταγωγής Hasna Ait Boulahcen, η οποία ήταν γνωστό ότι ήταν ξαδέλφη και διατηρούσε επαφές με τον Abaaoud, οδηγήθηκαν σε διαμέρισμα στην περιοχή “Saint-Denis”, όπου και έπειτα από ανταλλαγή πυροβολισμών, καθώς και πυροδότηση χειροβομβίδας ο τελευταίος βρήκε το θάνατο.⁵⁶

Αξίζει να σημειωθεί ότι, μετά το θάνατο του Abaaoud, ο Γάλλος υπουργός εσωτερικών Bernard Cazeneuve ανακοίνωσε ότι είχε λάβει πληροφορίες πως ο δράστης είχε επιστρέψει στην Ευρώπη μέσω Ελλάδας, αναμειγνύμενος με τις χιλιάδες των προσφύγων που κατέφθαναν στα ελληνικά νησιά, προκειμένου να μην εντοπιστεί.⁵⁷ Η ελληνική πλευρά αρχικά τουλάχιστον αρνήθηκε ότι υπήρχαν στοιχεία για παρουσία του εν λόγω ατόμου στην ελληνική επικράτεια⁵⁸, ωστόσο η γαλλική πλευρά επέμεινε ότι ο Abaaoud είχε επιστρέψει πρόσφατα από τη Συρία μέσω Ελλάδας⁵⁹, πράγμα που αποδείχθηκε μεταγενέστερα και καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν είχε ειδοποιήσει τη Γαλλία για το γεγονός αυτό.⁶⁰

⁵⁵Holman Timothy, “The Islamic State Strikes Again in France: A Tale of Two Omars”, *The Jamestown Foundation, Terrorism Monitor*, Volume 13, No. 23, 02/12/2015, online available at: <https://jamestown.org/program/the-islamic-state-strikes-again-in-france-a-tale-of-two-omars/>, accessed on 10.10.2016.

⁵⁶Sehmer Alexander, *Paris Attacks: Inside The Saint-Denis Apartment Where Abdelhamid Abaaoud and Hasna Ait Boulahcen Were Killed*, *The Independent*, 22/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-inside-the-saint-denis-apartment-where-abdelhamid-abaaoud-and-hasna-ait-boulahcen-were-a6744051.html>, accessed on 10.10.2016.

⁵⁷Henley John, *Abdelhamid Abaaoud, Suspected Paris Attacks Ringleader, Was Killed in Raid*, *The Guardian*, 19/11/2016, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/19/abdelhamid-abaaoud-suspected-paris-attacks-ringleader-was-killed-in-raid>, accessed on 10.10.2016.

⁵⁸Kathimerini, *No Evidence Jihadist Was in Greece, Says Ministry*, 20/11/2015, online available at: <http://www.ekathimerini.com/203645/article/ekathimerini/news/no-evidence-jihadist-was-in-greece-says-ministry>, accessed on 10.10.2016.

⁵⁹Le Parisien, *Paris Attacks: Abaaoud Was in Greece in September*, 12/12/2015, online available at: <http://www.leparisien.fr/faits-divers/paris-attacks-abaaoud-was-in-greece-in-september-12-12-2015-5364321.php>, accessed on 10.10.2016.

⁶⁰Souliotis Yiannis, *Abaaoud DNA Traced to Two Athens Flats, Probe Shows*, *Kathimerini*, 27/11/2015, online available at: <http://www.ekathimerini.com/203829/article/ekathimerini/news/abaaoud-dna-traced-to-two-athens-flats-probe-shows>, accessed on 10.10.2016.

Salah Abdeslam

Ο Salah Abdeslam γεννήθηκε το 1989 στις Βρυξέλλες και οι γονείς του ήταν μετανάστες μαροκινής καταγωγής. Παρόλο που ο ίδιος και η οικογένειά του διαβιούσαν στο Βέλγιο διατηρούσαν τη γαλλική υπηκόοτητα, λόγω του ότι είχαν κατά το παρελθόν ζήσει στην Αλγερία.⁶¹ Από την παιδική του ηλικία διατηρούσε φιλία με τον Abdelhamid Abaaoud, η οποία συνεχίστηκε και με την ενηλικίωσή τους. Ο Salah εργάστηκε για ένα μικρό χρονικό διάστημα, από το 2009 έως και το 2010 ως μηχανικός, ωστόσο λόγω της εγκληματικής του δραστηριότητας, δεν κατάφερε να κρατήσει την εργασία του.⁶² Το 2013 εμφανίστηκε ως ο υπεύθυνος ενός μπαρ στο “Molenbeek”, το οποίο απευθυνόταν κυρίως σε άτομα μαροκινής καταγωγής, χωρίς όμως να απασχοληθεί για μεγάλο διάστημα, εφόσον η επιχείρηση έκλεισε λόγω διακίνησης και χρήσης ναρκωτικών ουσιών.⁶³

Γενικότερα ήταν ένα άτομο το οποίο οι αστυνομικές αρχές γνώριζαν λόγω εμπλοκής σε διάφορες εγκληματικές ενέργειες. Μάλιστα το 2010 φαίνεται πως μαζί με τον Abaaoud εξέτισαν ποινή φυλάκισης για συμμετοχή σε ληστεία τράπεζας. Τον Φεβρουάριο του 2011 καταδικάστηκαν με αναστολή και πάλι μαζί για δύο περιπτώσεις κλοπών.⁶⁴ Τον Φεβρουάριο του 2015 η ολλανδική αστυνομία προχώρησε στη σύλληψή του, καθώς βρέθηκε να έχει στην κατοχή του ποσότητα κάνναβης.⁶⁵ Η πρώτη εμπλοκή του σε υπόθεση τρομοκρατίας υπήρξε μετά την εξάρθρωση από τη βελγική αστυνομία του τρομοκρατικού πυρήνα του Verviers, οπότε ο Abdeslam ανακρίθηκε χωρίς όμως

⁶¹Mortimer Caroline, *Salah Abdeslam: Who is The “Gay” ISIS Fighter Who Fled The Paris Attacks?* The Independent, 18/03/2016, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/salah-abdeslam-who-is-the-gay-isis-fighter-who-fled-the-paris-attacks-in-november-a6939476.html>, accessed on 10.10.2016.

⁶²Farmer Ben, *Who is Salah Abdeslam and Who Were The Paris Terrorists? Everything We Know About The ISIL Attackers*, The Telegraph, 18/03/2016, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11996120/Paris-attack-what-we-know-about-the-suspects.html>, accessed on 10.10.2016.

⁶³Drozdiak Natalia, Dalton Matthew, *Two Suspects Sold Bar In Brussels Not Long Before Paris Attacks*, The Wall Street Journal, 18/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/two-suspects-sold-bar-in-brussels-not-long-before-paris-attacks-1447863006>, accessed on 10.10.2016.

⁶⁴Dalton Matthew, *Abdelhamid Abaaoud Had Been Arrested Multiple Times in Belgium*, The Wall Street Journal, 19/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/abaaoud-seemed-to-put-life-of-crime-behind-him-lawyer-says-1447965540>, accessed on 12.10.2016.

⁶⁵Deutsch Anthony, *Paris Attack Suspect Was Fined For Drugs Possession in Netherlands*, Reuters, 18/11/2015, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-netherlands-idUSKCN0T725920151118>, accessed on 12.10.2015.

κάποιο εμφανές αποτέλεσμα.⁶⁶ Από εκεί και πέρα προέκυψε ότι κατά τον Αύγουστο του 2015 πραγματοποίησε μαζί με τον Ahmet Dahmani ταξίδια από την Ιταλία στην Ελλάδα και αντίστροφα, με τον δεύτερο να συλλαμβάνεται στις 21/11/2015 στην Αττάλεια της Τουρκίας για σχέσεις με το ISIS.⁶⁷ Όπως προέκυψε, ο Abdeslam ήταν ένα άτομο με ιδιαίτερη κινητικότητα, καθώς εννέα μήνες πριν από τα χτυπήματα στο Παρίσι είχε επισκεφθεί συνολικά έξι ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένων της Γερμανίας και της Αυστρίας. Ο σκοπός των ταξιδιών αυτών, πιθανότατα είχε να κάνει με την προσπάθεια μεταφοράς ατόμων που σε δεύτερο στάδιο θα μπορούσαν να συμμετάσχουν σε χτυπήματα εναντίον ευρωπαϊκών στόχων.⁶⁸

Τον Οκτώβριο του 2015 και ενώ είχε προβεί στην αγορά ποσότητας πυροκροτητών, μπαταριών και υπεροξειδίου, στο “Saint-Quen-1’ Aumone” του “Val d’ Oise” της Γαλλίας, τα στοιχεία του είχαν ήδη συμπεριληφθεί σε λίστα με ύποπτα άτομα για δραστηριότητες που σχετιζόνταν με τρομοκρατία.⁶⁹ Η λίστα αυτή υποτίθεται ότι είχε διαβιβαστεί από τις υπηρεσίες πληροφοριών του Βελγίου στον δήμαρχο της περιοχής “Molenbeek”, ο οποίος μεταγενέστερα δήλωσε ότι δεν μπορούσε να τη χρησιμοποιήσει, καθώς ο εντοπισμός του Abdeslam ήταν ευθύνη της ομοσπονδιακής βελγικής αστυνομίας.⁷⁰

Σε ότι αφορά στις επιθέσεις στο Παρίσι, ο ρόλος του ήταν κυρίως υποστηρικτικός, καθώς παρείχε βοήθεια στους δράστες νοικιάζοντας αυτοκίνητα, διαμερίσματα και δωμάτια ξενοδοχείων, ενώ υπάρχει η πιθανότητα να ενεπλάκη και αυτός επιχειρησιακά κατά τη διάρκεια της διαφυγής του. Σε κάθε περίπτωση ήταν αυτός που είχε νοικιάσει ένα μαύρο “Volkswagen Polo”, με το οποίο μετέφερε τους επιτιθέμενους στο θέατρο Bataclan. Ενώ τόσο από αυτό το όχημα όσο και από το SEAT που χρησιμοποιήθηκε,

⁶⁶Dick Wolfgang, *First Hearing For Paris Attacks Suspect Salah Abdeslam*, Deutsche Welle, 10/05/2016, online available at: <http://www.dw.com/en/first-hearing-for-paris-attacks-suspect-salah-abdeslam/a-19269685>, accessed on 12.10.2016.

⁶⁷Scherer Steve, *Suspected Paris Attacker Abdeslam Was In Italy In August*, Reuters, 23/11/2015, online available at: <http://uk.reuters.com/article/uk-france-shooting-italy-salah-idUKKBN0TC1QI20151123>, accessed on 12.10.2015.

⁶⁸Liechfield John, *Salah Abdeslam: Did Paris Terror Suspect Run Away In Disgust Or Is This Just Camouflage?* The Independent, 20/12/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/salah-abdeslam-did-paris-terror-suspect-run-away-in-disgust-or-is-this-just-camouflage-a6780201.html>, accessed on 12.10.2016.

⁶⁹Mulholland Rory, *Paris Terror Attack Suspect “Bought Detonators From Fireworks Shop”*, The Telegraph, 29/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/12023370/Paris-terror-attack-ringleader-bought-detonators-from-fireworks-shop.html>, accessed on 12.10.2016.

⁷⁰Higgins Andrew, De Freytas-Tamura Kimiko, Bennhold Katrin, *In Suspect’s Brussels Neighborhood, A History of Petty Crimes and Missed Chances*, The International New York Times, 16/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/17/world/europe/in-suspects-brussels-neighborhood-a-history-of-petty-crimes-and-missed-chances.html>, accessed on 12.10.2016.

υπήρξαν σαφείς αναφορές ότι προήλθαν πυροβολισμοί εναντίον πολιτών.⁷¹ Μετά τον τερματισμό των επιθέσεων, καταγράφηκε κλήση του προς συνεργούς του στο Βέλγιο, τους οποίους κάλεσε να βοηθήσουν στην απαγκίστρωσή του από το Παρίσι. Τελικώς οι Hamza Attou και Mohammed Amri περισυνέλλεξαν τον Abdeslam και διέφυγαν προς το Βέλγιο την ίδια ημέρα της εκδήλωσης των τρομοκρατικών χτυπημάτων.⁷² Το όχημα διαφυγής τους ελέγχθηκε από την αστυνομία στο Cambrai, ωστόσο αφέθηκε να συνεχίσει την πορεία του λόγω μη ύπαρξης ενημέρωσης για τους δράστες.⁷³

Έπειτα από μεγάλο χρονικό διάστημα ερευνών, τόσο από τη γαλλική όσο και από τη βελγική αστυνομία, ο Salah Abdeslam εντοπίστηκε και συνελήφθη στις 18/11/2016, στην περιοχή Molenbeek των Βρυξελλών, πολύ κοντά στο σημείο όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε.⁷⁴ Τον Απρίλιο του ίδιου έτους, οι βελγικές αρχές ανταποκρινόμενες σε γαλλικό Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, αποφάσισαν την παράδοση του ατόμου στη Γαλλία, προκειμένου να τεθεί ενώπιον της δικαιοσύνης.⁷⁵

Brahim Abdeslam

Ο Brahim Abdeslam ήταν αδερφός του Salah και γεννήθηκε το 1984 στο Μαρόκο. Μεγάλωσε στο Molenbeek και είχε παρελθόν χρήσης ναρκωτικών, καθώς και εμπλοκή σε μικρο-εγκληματικότητα.⁷⁶ Επίσης γνώριζε τον Abaaoud και μάλιστα είχαν καταδικαστεί μαζί τα έτη 2010 και 2011 για συμμετοχή σε ενέργειες χαμηλής παραβατικότητας. Το 2015 πριν την εκδήλωση των επιθέσεων είχε αποπειραθεί να

⁷¹Taub Ben, *Salah Abdeslam Captured In Brussels*, The New Yorker, 19/03/2016, online available at: <http://www.newyorker.com/news/news-desk/salah-abdeslam-captured-in-brussels>, accessed on 12.10.2016.

⁷²Goulard Hortense, *Belgium Transfers Man Who Picked Up Salah Abdeslam After Paris Attacks*, Politico, 30/06/2016, online available at: <http://www.politico.eu/article/hamza-attou-belgium-transfers-man-who-picked-up-salah-abdeslam-after-paris-attacks/>, accessed on 12.10.2016.

⁷³Henley John, *Europe’s Most Wanted: Paris Terror Suspect Salah Abdeslam Seized After Shootout*, The Guardian, 18/03/2016, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/18/four-month-hunt-shootout-capture-paris-terror-suspect-salah-abdeslam-brussels>, accessed on 12.10.2016.

⁷⁴Erlanger Steven, Rubin J. Alissa, *Salah Abdeslam, Suspect in Paris Attacks, Is Captured In Brussels*, The International New York Times, 18/03/2016, online available at: <http://www.nytimes.com/2016/03/19/world/europe/salah-abdeslam-belgium-apartment.html?mtrref=www.google.gr&gwh=42D511F099F53B23A2E9C6EB29CFB46A&gwt=pay>, accessed on 12.10.2016.

⁷⁵Sinclair Harriet, *Paris Terror Attacks Suspects Salah Abdeslam Extradited to France*, The International Business Times, 27/04/2016, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-terror-attacks-suspect-salah-abdeslam-extradited-france-1556972>, accessed on 12.10.2016.

⁷⁶Paravicini Giulia, Cerulus Laurens, *Belgian Police Knew Since 2014 That Abdeslam Brothers Planned “Irreversible Act”*, Politico, 28/02/2016, online available at: <http://www.politico.eu/article/belgian-police-knew-since-2014-that-abdeslam-brothers-planned-irreversible-act/>, accessed on 12.10.2016.

μεταβεί στη Συρία, μέσω Τουρκίας, προφανώς για να συμμετάσχει σε επιχειρήσεις του Ισλαμικού Κράτους. Οι τουρκικές αρχές ωστόσο τον εμπόδισαν να ολοκληρώσει το ταξίδι του και τον ανάγκασαν να επιστρέψει στο Βέλγιο, όπου αφού ανακρίθηκε για σύντομο χρονικό διάστημα, αφέθηκε ελεύθερος.⁷⁷ Σε ότι αφορά στη συμμετοχή του στις επιθέσεις, ήταν αυτός που είχε νοικιάσει το αυτοκίνητο μάρκας “SEAT” που χρησιμοποιήθηκε για τη μεταφορά των δραστών. Βρήκε το θάνατο αφού πυροδότησε τα εκρηκτικά με τα οποία είχε περιβάλλει το ειδικά διαμορφωμένο γιλέκο του έξω από καφετέρια στη “Boulevard Voltaire”.⁷⁸

Omar Ismail Mostefai

Ο Omar Ismail Mostefai ήταν Γάλλος υπήκοος πιθανότατα αλγερινής καταγωγής, ο οποίος γεννήθηκε το 1985 στο “Courcouronnes” της “Essonne”, στα προάστια του Παρισιού. Ήταν γνωστός στις γαλλικές αστυνομικές αρχές για πράξεις μικρο-παραβατικότητας και είχε καταδικαστεί κατά τα έτη 2004 και 2010, χωρίς όμως να εκτίσει ποτέ ποινή φυλάκισης.⁷⁹ Μεταξύ 2005 και 2012 έζησε στο “Chartres” του Παρισιού και εργάστηκε σε φούρνο, χωρίς εμφανώς να δείχνει σημάδια ριζοσπαστικοποίησης. Παρόλα αυτά οι γαλλικές αρχές ήδη από το 2010 είχαν εισάγει τα στοιχεία του σε βάση δεδομένων με υπόπτους για τρομοκρατική δράση. Φαίνεται πως είχε ταξιδέψει τόσο στη Συρία όσο και στην Αλγερία. Μάλιστα σύμφωνα με τουρκικές πηγές, το 2013 προέκυπτε πως πραγματοποίησε είσοδο στην Τουρκία χωρίς όμως να προκύπτει και έξοδος του από τη χώρα.⁸⁰ Τον Οκτώβριο του 2014 οι τουρκικές υπηρεσίες είχαν λάβει αίτημα από τις αντίστοιχες γαλλικές για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τέσσερα ύποπτα άτομα.⁸¹ Με αφορμή αυτό το αίτημα, οι Τούρκοι υποτίθεται ότι έδωσαν πληροφορίες τόσο το 2014 όσο και το 2015 και για τον

⁷⁷Graham-Harrison Emma, Halliday Josh, *Paris Attack Suspects: What Do We Know About Them?* The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/paris-attack-suspects-what-do-we-know-about-them>, accessed on 12.10.2106.

⁷⁸Brooks-Pollock Tom, *Paris Terror Attacks: Mother of Suspected Suicide Bomber Brahim Abdeslam Says “He May Have Been Stressed”*, The Independent, 16/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-terror-attacks-mother-of-suicide-bomber-says-he-did-not-mean-to-kill-anyone-a6736076.html>, accessed on 12.10.2016.

⁷⁹Aubusson Kate, Ting Inga, *Paris Attacks: Bataclan Assailant Named As Ismail Omar Mostefai*, The Sydney Morning Herald, 16/11/2015, online available at: <http://www.smh.com.au/world/paris-attacks-bataclan-assailant-named-as-ismail-omar-mostefai-20151115-gkzeq3.html>, accessed on 12.10.2016.

⁸⁰Worland Justin, *What We Know About The Paris Attackers*, Time, 15/11/2015, online available at: <http://time.com/4113719/paris-attackers-omar-ismail-mostefai/>, accessed on 12.10.2016.

⁸¹Moran Lee, *Turkey Says It Warned France Twice About Paris Attacker*, The Huffington Post, 16/11/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/turkey-warned-france-twice_us_5649c5ebe4b060377349be9c, accessed on 12.10.2016.

Mostefai⁸², ωστόσο κατά την άποψή τους δεν υπήρξε ανάλογο ενδιαφέρον και ανταπόκριση από τη γαλλική πλευρά.⁸³ Στις επιθέσεις της 13/11 είχε ενεργό ρόλο, καθώς βρέθηκε στην ομάδα που επιτέθηκε στο θέατρο “Bataclan” και σκοτώθηκε κατά την επιδρομή των αστυνομικών δυνάμεων.

Samy Animour

Ο Samy Animour ήταν Γάλλος υπήκοος αλγερινής καταγωγής και γεννήθηκε το 1987 στο Παρίσι έχοντας μεγαλώσει στο βορειοανατολικό προάστιο του Drancy. Είχε απασχολήσει τις αρχές από το 2012 όταν επιχείρησε να μεταβεί στην Υεμένη, με αποτέλεσμα να τεθεί υπό παρακολούθηση και να εκδοθεί αργότερα εις βάρος του Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.⁸⁴ Φαίνεται πως το 2014 κατόρθωσε να μεταβεί στη Συρία και τελικά επέστρεψε χωρίς να εντοπιστεί από τις αρχές, προκειμένου να συμμετέχει στην επίθεση εναντίον του Bataclan, όπου και βρήκε το θάνατο.⁸⁵

Foued Mohamed Aggad

Ο Foued Mohamed Aggad ήταν άτομο γαλλικής υπηκοότητας και μαροκινής καταγωγής. Γεννήθηκε στο Στρασβούργο το 1992 και έχοντας στρατολογηθεί από έναν εκ των πιο διαβόητων Γάλλων τζιχαντιστών, τον Mourad Fares, αποφάσισε να αναχωρήσει για τη Συρία, προς τα τέλη του 2013.⁸⁶ Στο ταξίδι του συνοδεύτηκε από τον αδερφό του και από άλλους νεαρούς μουσουλμάνους από το Στρασβούργο, ωστόσο

⁸²Yeginsu Ceylan, *Turkey Warned French Twice About Attacker, Official Says*, The International New York Times, 16/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/live/paris-attacks-live-updates/turkey-warned-french-twice-about-attacker-official-says/>, accessed on 12.10.2016.

⁸³Daily Sabah, *Turkey Warned France Over Key Paris Terrorist Suspect, Official Says*, 16/11/2015, online available at: <http://www.dailysabah.com/politics/2015/11/16/turkey-warned-france-over-key-paris-terrorist-suspect-official-says>, accessed on 12.10.2016.

⁸⁴Mezzofiore Gianluca, *Paris Attacks: Bataclan Suicide Bomber Samy Animour Previously Charged With Terror Offences*, The International Business Times, 16/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-bataclan-suicide-bomber-samy-amimour-previously-charged-terror-offences-1528922>, accessed on 12.10.2016.

⁸⁵Bowcott Owen, *Paris Attacker's Father Tried to Extract Son From ISIS In Syria*, The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/paris-attackers-father-tried-extract-son-isis-syria-samy-amimour>, accessed on 12.10.2016.

⁸⁶Varandani Suman, *Who Is Foued Mohamed Aggad? Frenchman Identified As Third Bomber In Paris' Bataclan Attack Visited Syria in 2013*, The International Business Times, 12/09/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/who-foued-mohamed-aggad-frenchman-identified-third-bomber-paris-bataclan-attack-2217451>, accessed on 13.10.2016.

ήταν ο τελευταίος που επέστρεψε σε ευρωπαϊκό έδαφος και αυτός χωρίς να εντοπιστεί, για να βρεθεί νεκρός στο χώρο του θεάτρου του Bataclan.⁸⁷

Chakib Akrouh

Ο Chakib Akrouh ήταν Βέλγος υπήκοος μαροκινής καταγωγής, γεννημένος το 1990 στο Βέλγιο. Το 2013 είχε ταξιδέψει στη Συρία και ενώ βρισκόταν εκεί καταδικάστηκε από βελγικό δικαστήριο σε ποινή φυλάκισης ύψους πέντε ετών για εμπλοκή του σε πράξεις τρομοκρατίας.⁸⁸ Ήταν ένα από τα άτομα που επέβαιναν στο αυτοκίνητο μάρκας “SEAT” και έλαβαν μέρος στις επιθέσεις με πολεμικά τυφέκια εναντίον θαμώνων μπαρ και εστιατορίων. Σκοτώθηκε κατά την επιδρομή των αστυνομικών σε διαμέρισμα στο “Saint Denis”.⁸⁹

Bilal Hadfi

Ο Bilal Hadfi γεννήθηκε το 1995 στη Γαλλία από μουσουλμάνους γονείς. Στη συνέχεια μετακόμισε στο Βέλγιο και έζησε στην περιοχή Neder-sur-Heembeek. Το 2014 φαίνεται πως μετέβη στη Συρία και έγινε μέλος του Ισλαμικού Κράτους λαμβάνοντας και το ψευδώνυμο “Abu Mujahid al-Baljiki”.⁹⁰ Ενώ οι βελγικές αρχές τον αναζητούσαν, επέστρεψε σε αδιευκρίνιστο χρονικό διάστημα στο Βέλγιο και ήρθε σε επαφή με τον πυρήνα του Abdelhamid Abbaoud. Ήταν αυτός που ξεκίνησε τις επιθέσεις της 13/11 όταν αυτο-ανατινάχθηκε αφού δεν κατόρθωσε να εισέλθει στο Stade de France.⁹¹

⁸⁷Willsher Kim, *Paris Attacks: Police Identify Third Bataclan Assailant*, The Guardian, 09/12/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/09/paris-attacks-third-bataclan-attacker-identified-by-police>, accessed on 13.10.2016.

⁸⁸Rubin J. Alissa, *Third Gunman In Attacks In Paris Area Is Identified*, The International New York Times, 14/01/2016, online available at: <http://www.nytimes.com/2016/01/15/world/europe/a-jihadist-involved-in-the-paris-attacks-is-identified.html>, accessed on 13.10.2016.

⁸⁹Dalton Matthew, *Paris Suicide Bomber Identified As Belgian-Moroccan Citizen Chakib Akrouh*, The Wall Street Journal, 14/01/2016, online available at: <http://www.wsj.com/articles/paris-suicide-bomber-identified-as-belgian-moroccan-citizen-chakib-akrouh-1452801581>, accessed on 13.10.2016.

⁹⁰Finnigan Lexi, Walton Gregory, *Paris Attacks: Stade de France Bomber Bilal Hadfi Was “Unambitious Loner Who Failed His Exams”*, The Telegraph, 17/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/12000757/Paris-attacks-Stade-de-France-bomber-Bilal-Hadfi-was-unambitious-loner-who-failed-his-exams.html>, accessed on 13.10.2016.

⁹¹Blake Andrew, Bilal Hadfi, *Paris Terrorist, Left Social Media Clues Before Attacks*, The Washington Times, 20/11/2015, online available at: <http://www.washingtontimes.com/news/2015/nov/20/bilal-hadfi-paris-terrorist-left-social-media-clue/>, accessed on 13.10.2016.

“Ahmad al-Mohammad” και “M al-Mahmod”

Τα άτομα αυτά δεν κατέστη δυνατό να ταυτοποιηθούν και να βρεθούν τα πραγματικά τους στοιχεία. Αυτό που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ότι αμφότεροι φαίνεται πως εισήλθαν σε ευρωπαϊκό έδαφος μέσω του ελληνικού νησιού της Λέρου, καθώς προσποιήθηκαν τους παράνομους μετανάστες. Ο πρώτος βρέθηκε νεκρός στον περιβάλλοντα χώρο του “Stade de France” με ένα συριακό διαβατήριο δίπλα του, για το οποίο πιστεύεται πως ήταν πλαστό.⁹² Από τα αρχεία αποτυπωμάτων της βάσης δεδομένων “Eurodac” που λαμβάνονται στα ελληνικά νησιά προέκυψε ότι καταγράφηκε στις 03/10/2015 και έπειτα με αδιευκρίνιστο τρόπο, προφανώς πραγματοποιώντας παράνομη έξοδο από την Ελλάδα, βρέθηκε στη Γαλλία.⁹³

13.3. Επιχειρησιακή συνεργασία & Ανταλλαγή πληροφορίας

13.3.1. Ελληνική & Βελγική Αστυνομία: Οι επιχειρήσεις σε “Verviers” και Αθήνα

Τα προβλήματα στη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών αρχών είχαν κάνει την εμφάνισή τους πριν από τα χτυπήματα της 13/11 στο Παρίσι. Η βελγική αστυνομία στις 15 Ιανουαρίου του 2015 προέβη σε μεγάλης έκτασης αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις στην περιοχή “Verviers”.⁹⁴ Κατά τη διάρκειά τους σημειώθηκαν ανταλλαγές πυρών ανάμεσα στις ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας και άτομα ύποπτα για τρομοκρατικές ενέργειες, με αποτέλεσμα δύο από αυτά να τραυματισθούν θανάσιμα και ένα να συλληφθεί.⁹⁵ Οι Redouane Hagaoui και Tarik Jadaoun που βρήκαν το θάνατο υπήρχαν πληροφορίες ότι οργάνωναν νέα χτυπήματα εναντίον εργαζόμενων στο περιοδικό

⁹²Mosendz Polly, *What is Known About The Syrian Passport Found At The Paris Attacks*, Newsweek, 17/11/2015, online available at: <http://europe.newsweek.com/what-we-know-about-syrian-passport-found-paris-attacks-395683?rm=eu>, accessed on 13.10.2016.

⁹³Kalafatis Alexandros, “*Ghost Bomber*” *Ahmad al Mohammad’s Passage To Paris*, The Huffington Post, 16/11/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/bomber-ahmad-al-mohammad-refugee-route_us_5649f615e4b08cda34899b66, accessed on 13.10.2016.

⁹⁴Kanter James, *2 Suspects Killed in Gun Battle in Belgian Antiterror Raid*, The International New York Times, 15/01/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/01/16/world/europe/police-raid-belgium.html>, accessed on 06.10.2016.

⁹⁵Waterfield Bruno, *Two Killed in Belgium Police Anti-Terror Raid in Verviers*, The Telegraph, 15/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/11349110/Casualties-in-Belgium-police-anti-terror-raid-in-Verviers.html>, accessed on 06.10.2016.

“Charlie Hebdo” και είχαν σοβαρές διασυνδέσεις με την οργάνωση ISIS.⁹⁶ Κατά τον Βέλγο εισαγγελέα Eric Van der Syrt ήταν εξαιρετικά πιθανό ότι ο πυρήνας του Verviers προετοιμάζε, εκτός των άλλων και επιθέσεις εναντίον είτε μεμονωμένων αστυνομικών, είτε εναντίον αστυνομικών τμημάτων.⁹⁷

Το στοιχείο που έκανε άκρως ενδιαφέρουσα την επιχείρηση στο “Verviers” και αργότερα τη συνέδεσε με τις επιθέσεις της 13/11 στο Παρίσι που έλαβαν χώρα μεταγενέστερα, ήταν ότι οι τρεις ύποπτοι για τρομοκρατία λειτουργούσαν υπό τις οδηγίες του Abdelhamid Abaaoud⁹⁸, ο οποίος το χρονικό διάστημα εκείνο φαίνεται πως βρισκόταν στην Αθήνα και επικοινωνούσε μέσω ενός συγκεκριμένου τηλεφωνικού αριθμού με τους συνεργούς του.⁹⁹ Οι τηλεφωνικές κλήσεις του Abaaoud πραγματοποιούνταν για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα πριν από την επιχείρηση της βελγικής αστυνομίας και η παρακολούθησή τους ήταν αυτή που έδωσε το έναυσμα για να ερευνηθεί η δραστηριότητα των ατόμων στο “Verviers”.¹⁰⁰ Είναι μάλιστα εξαιρετικά πιθανό ότι συνδρομή για τον εντοπισμό των σημείων από όπου πραγματοποιούνταν οι κλήσεις, παρείχαν υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφοριών και άλλων χωρών, όπως οι Η.Π.Α.¹⁰¹

Στο πλαίσιο αυτό και προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη συνεργασία μεταξύ των αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών, κατά τη διάρκεια των παρακολουθήσεων των τηλεφωνικών κλήσεων, αξιωματούχος της Europol επισκέφθηκε την Ελλάδα και ήρθε σε επαφές με τις τοπικές αρχές ώστε να υπάρξει συντονισμός για τον εντοπισμό του

⁹⁶Dearden Lizzie, *Belgium Terror Raids: Suspected Jihadists Shot Dead Wanted to Launch Attack on Police “As Second Paris” Averted*, The Independent, 16/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/belgium-terror-raids-suspected-jihadists-shot-dead-wanted-to-launch-attack-on-police-as-second-paris-9981899.html>, accessed on 06.10.2016.

⁹⁷Waterfield Bruno, *Belgium Terror Network Planned to Kill Police Officers*, The Telegraph, 16/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/11349805/Belgium-terror-suspects-planned-to-seize-passenger-bus.html>, accessed on 06.10.2016.

⁹⁸Halliday Josh, Bucks Jonathan, Abdelhamid Abaaoud: What We Know About The Paris Attacks “Mastermind”, The Guardian, 18/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/abdelhamid-abaaoud-suspected-mastermind-of-paris-terror-attacks>, accessed on 06.10.2016.

⁹⁹Malsin Jared, *What to Know About the Alleged Mastermind of the Paris Terrorist Attacks*, Time, 16/11/2015, online available at: <http://time.com/4114988/paris-terror-attacks-belgium-abdelhamid-abaaoud/>, accessed on 06.10.2016.

¹⁰⁰Callimachi Rukmini, Bennhold Katrin, Fourquet Laure, *How The Paris Attackers Honed Their Assault Through Trial and Error*, The International New York Times, 30/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/12/01/world/europe/how-the-paris-attackers-honed-their-assault-through-trial-and-error.html>, accessed on 06.10.2016.

¹⁰¹Cruickshank Paul, *Inside The ISIS Plot to Attack The Heart of Europe*, CNN, 13/02/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/02/13/europe/europe-belgium-isis-plot/>, accessed on 08.10.2016.

ακριβούς σημείου από όπου αυτές προέρχονταν. Οι ελληνικές και οι βελγικές αρχές σταδιακά ήρθαν σε πιο στενή συνεργασία και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αποσταλεί Βέλγος αστυνομικός σύνδεσμος στην Αθήνα, προκειμένου να υπάρξει συντονισμένη επιχείρηση μεταξύ των δύο υπηρεσιών.¹⁰²

Πιο συγκεκριμένα, την 15/01/2015, οπότε και αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί επιδρομή σε διάφορα διαμερίσματα στο “Verviers”, υπήρξε συνεννόηση ώστε ταυτόχρονα η αντιτρομοκρατική υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας να εντοπίσει και να συλλάβει τον Abdelhamid Abaaoud στο κέντρο της Αθήνας. Οι έρευνες οδήγησαν τις διωκτικές αρχές στην περιοχή της Ομόνοιας, όπου εντοπιζόταν οι τελευταίες κλήσεις του κινητού τηλεφώνου το οποίο χρησιμοποιούνταν για να συντονίζει τον τρομοκρατικό πυρήνα στο Βέλγιο. Η έρευνα που έλαβε χώρα παρόντος πιθανότατα και του Βέλγου συνδέσμου δεν είχε αποτέλεσμα και η κάρτα “SIM” της εν λόγω συσκευής κινητής τηλεφωνίας, έπαψε να εκπέμπει μετά και την εκδήλωση των αστυνομικών επιχειρήσεων στο Verviers.¹⁰³

Οι Έλληνες αστυνομικοί μετά την άκαρπη έρευνα, προχώρησαν σε άρση του τηλεφωνικού απορρήτου και δύο ημέρες μετά οδηγήθηκαν στο Παγκράτι, όπου στην οδό Αστερόπης πραγματοποίησαν έφοδο σε διαμέρισμα, από όπου προέκυπτε ότι επίσης είχαν πραγματοποιηθεί κλήσεις προς το Βέλγιο. Στην περίπτωση αυτή βρέθηκε ο Omar Damas, άτομο αλγερινής καταγωγής που διέμενε από το 2011 στην Ελλάδα και είχε φυλακιστεί για περιπτώσεις κλοπών. Στην κατοχή του βρέθηκε το κινητό τηλέφωνο που αναζητούνταν και κατόπιν αιτήματος των βελγικών αρχών, συνελήφθη επί τη βάση Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης προκειμένου να εκδοθεί στο Βέλγιο ως ύποπτος για τρομοκρατικές ενέργειες.¹⁰⁴

Γενικά η κοινή επιχείρηση των βελγικών και των ελληνικών αστυνομικών αρχών στην Αθήνα, προκάλεσε πολλά δυσμενή σχόλια για το επίπεδο της συνεργασίας των αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών των ευρωπαϊκών κρατών. Τόσο ο τύπος, όσο και

¹⁰²Sykes Selina, *Paris Attacks Ringleader Evaded Greek Police almost A Year Before Jihadis Killed 130*, Express, 08/12/2015, online available at: <http://www.express.co.uk/news/world/625277/Paris-attacks-Abdelhamid-Abaaoud-Greece-Europe>, accessed on 08.10.2016.

¹⁰³Keller Josh, Park Haeyoun, White Jeremy, *How The Organizer Of The Paris Attacks Slipped Through Authorities “Hands”*, The International New York Times, 30/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/interactive/2015/11/30/world/europe/paris-attacks-organizer-evaded-authorities.html>, accessed on 06.10.2016.

¹⁰⁴Souliotis Yiannis, *Man Suspected of Coordinating Paris Attacks Was Sought in Athens in January*, Kathimerini, 16/11/2015, online available at: <http://www.ekathimerini.com/203455/article/ekathimerini/news/man-suspected-of-coordinating-paris-attacks-was-sought-in-athens-in-january>, accessed on 07.10.2016.

ειδικοί σε θέματα ασφαλείας, ενέταξαν τη διαφυγή του Abaaoud, σε μια σειρά περιστατικών που καταδείκνυαν την έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και κυρίως τη μη αποτελεσματική ανταλλαγή επιχειρησιακής πληροφόρησης, λόγω του κλίματος έλλειψης εμπιστοσύνης.

Κατά τους “International Business Times”, ο Abaaoud κατάφερε να μην εντοπιστεί από τις ελληνικές αρχές, ενώ στην Αθήνα βρισκόταν ανώτερο στέλεχος της βελγικής αστυνομίας, το οποίο συνέδραμε στις διαδικασίες και στην ανταλλαγή πληροφοριών τους Έλληνες αστυνομικούς. Το ότι ο γνωστός τρομοκράτης βρισκόταν σε συγκεκριμένο διαμέρισμα στο Παγκράτι επιβεβαιώθηκε από την εύρεση ιχνών γενετικού υλικού (“DNA”) που αποδείχθηκε ότι του ανήκε. Από εκεί και πέρα, η επιχείρηση που έλαβε χώρα θέτει σοβαρά ερωτήματα για το πώς οι χώρες της Ευρώπης θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικότερο σύστημα ανταλλαγής πληροφόρησης και συνεργασίας σε θέματα καταπολέμησης της τρομοκρατίας μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών, ώστε παρόμοιες αποτυχίες να αποφευχθούν στο μέλλον.¹⁰⁵

Κατά τους “Brussels Times” οι ελληνικές αρχές έπειτα από έρευνες εντόπισαν τον Ιανουάριο του 2015 τον Abdelhamid Abaaoud στην Αθήνα και ειδοποίησαν τη βελγική αστυνομία. Η επιχείρηση που ακολούθησε προκειμένου αυτός να συλληφθεί δεν στέφθηκε από επιτυχία, καθώς υπήρξαν λάθη και παραλείψεις. Πιο συγκεκριμένα, ενώ οι ενέργειες στην Ελλάδα θα έπρεπε να συντονιστούν και να συγχρονιστούν με αυτές των βελγικών αρχών σε παράλληλη επιχείρηση στο “Verviers”, η αντιτρομοκρατική υπηρεσία του Βελγίου δεν ενημέρωσε έγκαιρα σχετικά με τις απαιτούμενες λεπτομέρειες τους Έλληνες ομολόγους της και ο ύποπτος κατόρθωσε να διαφύγει απενεργοποιώντας την συσκευή κινητού τηλεφώνου που χρησιμοποιούσε για να συντονίζει τους συνεργούς του στο Βέλγιο.¹⁰⁶

Η εφημερίδα “The Mirror” τόνισε ότι η επιχείρηση για να συλληφθεί ο Abdelhamid Abaaoud στην Αθήνα απέτυχε. Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό ο τότε ύποπτος για τρομοκρατία θα έπρεπε να εντοπιστεί και να συλληφθεί πριν από την έναρξη των

¹⁰⁵Mezzofiore Gianluca, Patel Romil, *Paris Attacks: Ringleader Abdelhamid Abaaoud “Slipped Away” From Greek Police In January*, The International Business Times, 08/12/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-ringleader-abdelhamid-abaaoud-slipped-away-greek-police-january-1532428>, accessed on 14.12.2016.

¹⁰⁶The Brussels Times, *Terrorist Attacks in Paris and Brussels Might Have Been Prevented*, 06/07/2016, online available at: <http://www.brusselstimes.com/brussels/5945/terrorist-attacks-in-paris-and-brussels-might-have-been-prevented>, accessed on 07.10.2016.

αντίστοιχων αντιτρομοκρατικών επιχειρήσεων στο Βέλγιο, ωστόσο κάτι τέτοιο δεν συνέβη πιθανότατα λόγω ελλιπούς σχεδιασμού και συνεννόησης.¹⁰⁷

Το ελληνικό τηλεοπτικό δίκτυο «ΣΚΑΪ» επικαλούμενο αστυνομικές πηγές, αφού η επιχείρηση της Ελληνικής Αστυνομίας είχε ολοκληρωθεί και κρατούνταν ο Omar Damas, επεσήμανε ότι η ελληνική πλευρά είχε συνεργαστεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο και μάλιστα κατόπιν αιτήματος των Βέλγων είχε αποστείλει άθικτα προς διερεύνηση τα ευρήματα του διαμερίσματος στο Παγκράτι, όπου πραγματοποιήθηκε η έφοδος.¹⁰⁸ Ωστόσο αναφέρθηκε επικριτικά στη συνολική στάση της βελγικής αστυνομίας, η οποία από τις 02/01/2015 είχε ζητήσει τη διερεύνηση συγκεκριμένου τηλεφωνικού αριθμού χωρίς όμως να αποκαλύψει λεπτομέρειες για τα στοιχεία που προέκυπταν από τη δικής της έρευνας και μην κατονομάζοντας τον Abbaoud. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο ύποπτος να έχει στη διάθεσή του όλο το χρόνο να διαφύγει, όταν στις 15/01/2015 οι ελληνικές αρχές βρίσκονταν κοντά στο να εντοπίσουν από πού ακριβώς προέρχονταν οι τηλεφωνικές κλήσεις προς το Βέλγιο. Πέρα όμως από την περίπτωση του ατόμου αυτού, προβληματισμό προκάλεσε στην ελληνική πλευρά το γεγονός ότι αρχικά δεν έγινε δημόσια παραδοχή του συσχετισμού των επιχειρήσεων σε “Verviers” και Αθήνα και η σύλληψη του Omar Damas υποβαθμίστηκε ως ήσσονος σημασίας, για να επανέλθουν οι Βέλγοι δέκα ημέρες αργότερα και να ζητήσουν την έκδοσή του με κατηγορίες για τρομοκρατική δράση.¹⁰⁹

Ο Ιωάννης Μαντζίκος ερευνητής του “Research Institute for European and American Studies” (RIEAS) σε άρθρο του στο “CTC Sentinel” της στρατιωτικής ακαδημίας “West Point” των Η.Π.Α. έκανε λόγο για δυσαρέσκεια και από την πλευρά των Βέλγων, καθώς θεωρήθηκε ότι οι ελληνικές αρχές δεν κινήθηκαν αρκετά γρήγορα ώστε να συλλάβουν τον Abbaoud. Παράλληλα έθιξε και ένα άλλο ζήτημα που ταλανίζει την ευρωπαϊκή αντιτρομοκρατική συνεργασία, το οποίο αφορά στις διαφορετικές δυνατότητες και πόρους που έχουν στη διάθεσή τους τα ευρωπαϊκά κράτη, με

¹⁰⁷Adams Sam, *Paris Attacks “Ringleader” Abdelhamid Abaaoud Evaded Greek Police In Failed Operation Moths Before Terror Atrocity*, The Mirror, 08/12/2015, online available at: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/paris-attacks-ringleader-abdelhamid-abaaoud-6977158>, accessed on 07.10.2016.

¹⁰⁸Σπυρόπουλος Παναγιώτης, *Σχεδιαγράμματα και Χάρτης του Αεροδρομίου Ζάβεντεμ Είχαν Εντοπιστεί στο Διαμέρισμα του Αμπαούντ στο Παγκράτι*, ΣΚΑΪ. gr, 25/03/2016, online available at: <http://www.skai.gr/news/greece/article/310761/-shediagrammata-kai-hartis-tou-aerodromiou-zavedem-eihan-edopisthei-sto-diamerisma-tou-abaoud-sto-pagрати/>, accessed on 07.10.2016.

¹⁰⁹Ibid

αποτέλεσμα ο συντονισμός μεταξύ τους να καθίσταται πιο δύσκολος.¹¹⁰ Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι η Ελλάδα διαθέτει την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ), η οποία εμφανίζεται να διαθέτει μεγαλύτερη εμπειρία στην αντιμετώπιση της αριστερής τρομοκρατίας, παρά της ισλαμιστικής μορφής της. Ταυτόχρονα, το προσωπικό της αποτελείται από ένα μείγμα αστυνομικών, στρατιωτικών και πολιτικών υπαλλήλων και οι πόροι της γενικά είναι πολύ περιορισμένοι. Τα γεγονότα αυτά την αναγκάζουν να εξαρτάται από άλλες υπηρεσίες του εξωτερικού σε ότι αφορά στη συλλογή πληροφοριών. Τα ίδια ισχύουν και για την Ελληνική Αστυνομία, η οποία λόγω των προβλημάτων της αδυνατεί να εντοπίσει κινούμενους τρομοκράτες στο ελληνικό έδαφος.¹¹¹

Η επιχείρηση σύλληψης του Abaaoud στην Αθήνα θεωρήθηκε αποτυχημένη και από τη γαλλική κοινοβουλευτική επιτροπή διερεύνησης των τρομοκρατικών χτυπημάτων του “Charlie Hebdo” και του “Bataclan”, η οποία εξέδωσε το πόρισμά της το 2016. Αρχικά διατυπώθηκε η άποψη ότι οι γαλλικές υπηρεσίες είχαν προβεί σε σωρεία λαθών και στις δύο περιπτώσεις, ενώ γενικά χρησιμοποιήθηκε ο όρος «αποτυχία παγκοσμίου επιπέδου» για να περιγράψει την κατάσταση σχετικά με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Ο Georges Fenech επικεφαλής της επιτροπής δήλωσε ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις θα έπρεπε να είχαν αποφευχθεί και ότι η διεθνής τρομοκρατία θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί μόνο με αναμόρφωση του εσωτερικού γαλλικού συστήματος αστυνόμευσης¹¹² και μεγαλύτερη ανταλλαγή πληροφόρησης σε διεθνές επίπεδο¹¹³: «Θα πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας στα υπάρχοντα προβλήματα υποδομής και οργάνωσης. Η Εθνική Γαλλική Αστυνομία και η Χωροφυλακή έχουν ξεχωριστές διευθύνσεις πληροφόρησης. Σε διεθνές επίπεδο τώρα, κατά τη διάρκεια επίσκεψής μας στις Η.Π.Α., δεν συναντήσαμε ούτε έναν Αμερικανό αξιωματούχο που να μην μας προέτρεψε ειλικρινά να ενδυναμώσουμε τη συνεργασία σε θέματα πληροφόρησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πέρα από αυτό, η επιτροπή διερεύνησης προέτρεψε την

¹¹⁰Mantzikos Ioannis, *The Greek Gateway to Jihad*, Combating Terrorism Center Sentinel at West Point, 16/06/2016, online available at: <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-greek-gateway-to-jihad>, accessed on 08.10.2016.

¹¹¹Ibid

¹¹²Chassany Anne-Sylvaine, *Terror Report Urges French Security Overhaul*, The Financial Times, 05/07/2016, online available at: <https://www.ft.com/content/f450b3aa-42aa-11e6-9b66-0712b3873ae1>, accessed on 08.10.2016.

¹¹³Calamur Krishnadev, *Overhauling French Intelligence Agencies*, The Atlantic, 05/07/2016, online available at: <http://www.theatlantic.com/news/archive/2016/07/france-terrorism/489947/>, accessed on 08.10.2016.

*Ευρωπαϊκή Ένωση να παρέχει στη Eurorol και στη Frontex πλήρη πρόσβαση στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν. Η αποτυχία στην αντιμετώπιση των τρομοκρατικών χτυπημάτων, ήταν αναμφίβολα αποτέλεσμα δυσλειτουργιών στη διεθνή συνεργασία. Ο Abdeslam για παράδειγμα ήταν γνωστός στις βελγικές αρχές για τη ριζοσπαστική του δράση. Ωστόσο στη βάση δεδομένων στην οποία είχαν πρόσβαση και οι γαλλικές αρχές οι πληροφορίες αυτές δεν ήταν διαθέσιμες».*¹¹⁴

Η επιτροπή λοιπόν επεσήμανε πολλά κενά στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και στον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των κρατών. Στο πλαίσιο αυτό, ο Sebastien Pietrasanta ο βουλευτής που παρουσίασε το πόρισμα, παρουσίασε ως χαρακτηριστική περίπτωση της αδύναμης ευρωπαϊκής συνεργασίας, τον χειρισμό της υπόθεσης του Abaaoud στην Αθήνα.¹¹⁵ Πιο συγκεκριμένα, ειπώθηκε ότι ενώ το άτομο αυτό είχε αποφασισθεί ότι βρισκόταν σε διαμέρισμα του κέντρου των Αθηνών και η βελγική αστυνομία ήταν έτοιμη να διεξάγει επιχείρηση στο Verviers, οι Βέλγοι υποτίθεται ότι ξέχασαν να ενημερώσουν τους Έλληνες συναδέλφους τους, παρά μόνο μισή ώρα πριν την έναρξη της επιχείρησής τους, πράγμα που επέτρεψε στον Abaaoud να εκμεταλλευθεί τη σύγχυση και να διαφύγει. Το γεγονός αυτό χαρακτηριστικά υποστηρίχθηκε ότι: «καταδεικνύει την πραγματική δυσκολία στον διάλογο και στην συνεργασία».¹¹⁶

Φυσικά το να συνάγει κάποιος συμπέρασμα για το πώς ακριβώς εξελίχθηκαν οι σχεδόν ταυτόχρονες επιχειρήσεις σε Ελλάδα και Βέλγιο, είναι εξαιρετικά δύσκολο έως αδύνατο, καθώς θα πρέπει να υπάρχει επιχειρησιακή πληροφόρηση εκ των έσω, γεγονός που δεν είναι σε καμία περίπτωση εφικτό, τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον. Ωστόσο η διαπίστωση της γαλλικής επιτροπής, ότι η βελγική αστυνομία «ξέχασε» να ειδοποιήσει τις ελληνικές αρχές, δύσκολα μπορεί να σταθεί στη βάση της λογικής. Για τους γνωρίζοντες τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών πληροφοριών και επιβολής του νόμου, ειδικά σε περιπτώσεις σημαντικών και απόρρητων υποθέσεων, θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι η καθυστερημένη ειδοποίηση συχνά αποσκοπεί σε

¹¹⁴Breeden Aurelien, *French Inquiry Urges Changes to Intelligence Services in Light of Failures*, The International New York Times, 05/07/2016, online available at: <http://www.nytimes.com/2016/07/06/world/europe/france-intelligence-paris-attacks.html>, accessed on 08.10.2016.

¹¹⁵Sanderson Sertan, *French Inquiry Recommends Major Intelligence Overhaul After Paris Attacks*, Deutsche Welle, 05/07/2016, online available at: <http://www.dw.com/en/french-inquiry-recommends-major-intelligence-overhaul-after-paris-attacks/a-19378346>, accessed on 08.10.2016.

¹¹⁶Chrisafis Angelique, *Paris Attacks Inquiry Finds Multiple Failings By French Intelligence Agencies*, The Guardian, 05/07/2016, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/05/paris-attacks-inquiry-multiple-failings-french-intelligence-agencies>, accessed on 08.10.2016.

περιορισμό των διαρροών και την εξασφάλιση της επιτυχίας της επιχείρησης. Επομένως σε αυτήν την περίπτωση είναι περισσότερο πιθανό οι Βέλγοι να μην ειδοποίησαν έγκαιρα για αυτόν ακριβώς το λόγο, επιβεβαιώνοντας έτσι τις αδυναμίες της συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών υπηρεσιών.

13.3.2. «Χώρος Ελεύθερης Κυκλοφορίας Σένγκεν» & Ανταλλαγή Πληροφόρησης

Η ευκολία με την οποία οι δράστες των χτυπημάτων στο Παρίσι μετακινήθηκαν τόσο εντός του χώρου Σένγκεν όσο και προς την Τουρκία για να φθάσουν τελικά στη Συρία, κατέδειξαν για άλλη μια φορά τα προβλήματα του ευρωπαϊκού χώρου ασφάλειας, την ελλιπή συνεργασία για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και ειδικότερα την αναποτελεσματική ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών. Η ικανότητα του Abaaoud να κινείται μεταξύ Ευρώπης και Συρίας έφερε στο προσκήνιο τις αδυναμίες συνεργασίας των ευρωπαϊκών υπηρεσιών, καθώς και τις επιπτώσεις της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός του χώρου Σένγκεν.¹¹⁷ Το γεγονός ότι εξαφανίστηκε από το Βέλγιο το 2013 και δεν έγινε αντιληπτός παρά μόνο μετά τις επιθέσεις, θα μπορούσε να αποτελέσει μάθημα για τις υπηρεσίες ασφαλείας. Οι κινήσεις συμπεριελάμβαναν και ένα πέρασμα από τη Γερμανία, όπου η ομοσπονδιακή αστυνομία τον ανέκρινε στις 20/01/2014 προτού επιβιβαστεί σε πτήση για την Κωνσταντινούπολη. Ωστόσο, οι πληροφορίες που διέθεταν οι Γερμανοί από τους Βέλγους δεν ήταν αρκετές για να κάνουν κάτι παραπάνω εκτός από τη διενέργεια μιας συνέντευξης.¹¹⁸

Η έλλειψη της επαρκούς ανταλλαγής πληροφόρησης, η οποία κατέστησε αδύνατη την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ κυρίως γαλλικών και βελγικών αρχών, διαφάνηκε και από την περίπτωση του Omar Ismail Mostefai. Σύμφωνα με δηλώσεις υψηλόβαθμων Τούρκων αξιωματούχων, οι τουρκικές αστυνομικές αρχές είχαν ειδοποιήσει δύο φορές τον Δεκέμβριο και τον Ιούνιο του 2015 τις αντίστοιχες γαλλικές,

¹¹⁷Rayner Gordon, Mulholland Rory, *Paris Attacks: How Europe’s Migrant Crisis Gave Terrorist Abdelhamid Abaaoud the Perfect Cover*, The Telegraph, 19/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12006713/paris-attacks-europe-migrant-crisis-terrorist-abdelhamid-abaaoud.html>, accessed on 01.12.2016.

¹¹⁸Borger Julian, *Abdelhamid Abaaoud: Dead Paris Terror Planner Leaves Behind Countless What-ifs*, 19/11/2016, The Guardian, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/19/abdelhamid-abaaoud-dead-paris-terror-leader-leaves-behind-countless-what-ifs>, accessed on 22.09.2016.

για τον ύποπτο ρόλο του προαναφερόμενου ατόμου και ενώ βρισκόταν ήδη καταχωρημένος σε βάση δεδομένων, οι Γάλλοι δεν φάνηκαν να ανταποκρίνονται, διότι αφενός μεν δεν απάντησαν στις τουρκικές προσπάθειες επικοινωνίας, αφετέρου πιθανότατα δεν μοιράστηκαν τα όσα γνώριζαν με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Στο ίδιο πλαίσιο προέκυψε ότι Ιρακινοί αξιωματούχοι είχαν προμηθεύσει τη γαλλική πλευρά με πληροφορίες για επικείμενα τρομοκρατικά χτυπήματα, τα οποία σχεδιαζόταν στη Ράκκα της Συρίας, χωρίς και πάλι οι γαλλικές υπηρεσίες να δράσουν είτε σε εθνικό είτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο.¹¹⁹

Κλασικό παράδειγμα ελλιπούς συντονισμού και συνεργασίας υπήρξε η διαφυγή του Salah Abdeslam, ο οποίος αφού παραλήφθηκε από συντρόφους του που διέμεναν στο Βέλγιο, διέσχισε κομμάτι της Γαλλίας και τα γαλλο-βελγικά σύνορα και ελέγχθηκε χωρίς όμως να συλληφθεί. Το ζήτημα βέβαια ήταν ότι πέρασε με χαρακτηριστική ευκολία στο Βέλγιο, το οποίο είχε ήδη σοβαρό πρόβλημα με τρομοκρατικούς πυρήνες στο έδαφός του, ενώ κάποιος θα περίμενε ότι μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών θα είχε σημειωθεί μια στοιχειώδης ανταλλαγή πληροφοριών.¹²⁰

Το πρόβλημα της ελεύθερης κυκλοφορίας στον ευρωπαϊκό χώρο σε συνδυασμό με την απουσία συστηματικής ανταλλαγής πληροφορήσης έθιξε και ο Johan Verbeke, ο Βέλγος πρέσβης στην Ουάσινγκτον. Κατά την άποψή του τα γεγονότα του Παρισιού άνοιξαν εκ νέου τη συζήτηση για την ποιότητα της συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Για την ακρίβεια όλες οι δομές και υπηρεσίες ασφάλειας βρισκόταν στο σκοτάδι: *«Ανακαλύψαμε μαζί με τους Γάλλους φίλους μας το πόσο φρικτά πράγματα συνέβησαν στο Παρίσι και ότι όλα αυτά είχαν σχεδιαστεί στις Βρυξέλλες. Παρόλα αυτά ο χώρος ελεύθερης κυκλοφορίας θα πρέπει να παραμείνει ως έχει. Αυτό στο οποίο θα πρέπει να δοθεί σημασία είναι η βελτίωση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα, η τροφοδότηση των κοινών βάσεων δεδομένων με πληροφορίες και η αύξηση της ανταλλαγής πληροφορήσης»*.¹²¹

Με αφορμή τις μετακινήσεις των τρομοκρατών εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας, ο Guy Verhofstadt εξέφρασε τις ανησυχίες του για το επίπεδο συνεργασίας των

¹¹⁹Accardo Gian Paolo, *Europe is Unarmed Against Jihadists*, Vox Europe, 24/11/2015, online available at: <http://www.voxeurop.eu/en/content/article/5016076-europe-unarmed-against-jihadists>, accessed on 22.09.2016.

¹²⁰Ibid

¹²¹Kostreci Keida, *After Paris Attacks, Anxiety in Europe's Borderless Zone*, Voa News, 26/11/2015, online available at: <http://m.voanews.com/a/paris-attacks-border-anxiety-schengen-zone/3075232.html>, accessed on 22.09.2016.

υπηρεσιών ασφαλείας, αλλά και τους προβληματισμούς του για το συνολικό ευρωπαϊκό οικοδόμημα συνδυαστικά και με το προσφυγικό ζήτημα.¹²² Κατά την άποψή του, τα τρομοκρατικά χτυπήματα, τα περιστατικά που προηγήθηκαν, αυτά που ακολούθησαν και η γενικότερη δυστοκία των διωκτικών αρχών να αναλάβουν αποτελεσματική δράση θα έπρεπε να σημάνουν συναγερμό στην Ε.Ε. και να αναγκάσουν τις αρμόδιες υπηρεσίες να εργαστούν από κοινού. Οπωσδήποτε η μη ύπαρξη μιας ευρωπαϊκής υπηρεσίας υπεύθυνης για τον συντονισμό και την ανταλλαγή της πληροφόρησης αποτελεί ένα από τα μεγάλα μειονεκτήματα που θα έπρεπε να διορθωθούν.¹²³ Τη δεδομένη χρονική στιγμή και στον απόηχο των επιθέσεων είναι προφανές ότι τα άτομα που δραστηριοποιούνται στον χώρο της τρομοκρατίας δεν γνωρίζουν σύνορα, ενώ για τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες που ασχολούνται με το αντικείμενο της κρατικής ασφάλειας δεν ισχύει το ίδιο: *«Οι έρευνες είναι ακόμη υπό εξέλιξη, αλλά φαίνεται πως αυτοί οι τρομοκράτες είχαν διασυνδέσεις στο Βέλγιο και αλλού. Φαίνεται πως ταξίδεψαν στη Συρία, μέσω της Ελλάδας και τα όπλα που χρησιμοποίησαν ίσως προέρχονται από τη Γερμανία. Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει μια ευρωπαϊκή υπηρεσία ασφάλειας, η οποία θα διασφαλίσει ότι οι πληροφορίες μοιράζονται πιο αποτελεσματικά. Δεν χρειαζόμαστε ατελείωτες συναντήσεις και οδικούς χάρτες. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες μέχρι στιγμής έχουν αποτύχει να καταλήξουν σε μια κοινή ανταπόκριση. Αυτό δεν πρέπει να συνεχιστεί. Πρέπει να εφαρμοστούν σχέδια που διασφαλίσουν τους πολίτες μας. Εάν αποτύχουμε ίσως να μην υπάρχει Ευρώπη για να σωθεί»*.¹²⁴

Παρά τις απόψεις του Verhofstadt, η συνεργασία των κρατών-μελών της Ε.Ε. σε θέματα τρομοκρατίας και ειδικότερα στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών, δεν ήταν ούτε και αναμένεται να είναι εύκολη υπόθεση. Οι πλειοψηφία των πληροφοριών που θα μπορούσαν να ανταλλάσσονται πολύ συχνά έχει να κάνει με τον πυρήνα της εθνικής ασφάλειας των κρατών και έτσι ο υψηλός βαθμός ευαισθησίας θέτει εμπόδια. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για το ενδεχόμενο μιας κεντρικής ευρωπαϊκής υπηρεσίας, η οποία θα αναλάμβανε το ρόλο της συγκέντρωσης, της ανάλυσης και του

¹²²Verhofstadt Guy, *Borderless Terrorism Can Only be Tackled by Borderless Intelligence*, The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/16/terrorism-intelligence-paris-europe-security-services>, accessed on 22.09.2016.

¹²³Ibid

¹²⁴Ibid

διαμοιρασμού της πληροφόρησης, εγγχείρημα το οποίο φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο να λάβει ευρεία στήριξη, ώστε να υλοποιηθεί.

Η διασύνδεση της προσφυγικής κρίσης, του αποτελεσματικού ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα και η ομαλή και απρόσκοπτη ροή πληροφοριών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, που αναπόφευκτα προέκυψε μετά την εύρεση ενός συριακού διαβατηρίου δίπλα από το πτώμα ενός εκ των δραστών, απασχόλησε πολλούς την επαύριο των επιθέσεων.

Ανάμεσα σε αυτούς που εξέφρασαν άποψη ήταν και ο Γερμανός υπουργός εξωτερικών Frank-Walter Steinmeier, ο οποίος θεώρησε πως η κατάσταση θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί σε πολλά επίπεδα, τόσο από την άποψη των ενισχυμένων ελέγχων, όσο και από τη σκοπιά της ανταλλαγής πληροφοριών, η οποία μέχρι στιγμής δεν έχει ανταποκριθεί στις προσδοκίες. Η ευκολία με την οποία οι ξένοι μαχητές ταξιδεύουν από και προς την εμπόλεμη ζώνη της Συρίας εξέθεσε σοβαρά ελαττώματα στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Οι κυβερνήσεις επιχείρησαν να βελτιώσουν το επίπεδο συνεργασίας μετά και τις επιθέσεις στο “Charlie Hebdo”, ωστόσο η πρόοδος υπήρξε πολύ αργή: *«Χρειαζόμαστε να ανακτήσουμε αποτελεσματικό έλεγχο, τόσο στο επίπεδο αντιμετώπισης της ισλαμικής τρομοκρατίας, όσο και στο επίπεδο της διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών, ώστε να διακρίνονται οι ξένοι μαχητές που επιστρέφουν στην Ευρώπη, από τους πραγματικούς πρόσφυγες. Η αλληλεγγύη που επιδεικνύεται για τα χτυπήματα στο Παρίσι, θα πρέπει να λάβει σάρκα και οστά ώστε να δοθεί στις υπηρεσίες ασφαλείας καλύτερη πρόσβαση για τις κινήσεις των εξτρεμιστών που κινούνται προς και εντός της Ευρώπης»*.¹²⁵

Κατά τον καθηγητή σε θέματα τρομοκρατίας Sam Mullins του “George C. Marshall European Center for Security Studies”, το γεγονός ότι τρομοκράτες όπως ο Abdelhamid Abaaoud, αλλά και άλλοι εγκληματίες έχουν τη δυνατότητα να εκμεταλλεύονται την ελεύθερη κυκλοφορία που προσφέρει ο χώρος Σένγκεν, αποτελεί χωρίς αμφιβολία ένα σοβαρό πρόβλημα. Οι επιθέσεις της 13/11 στο Παρίσι γενικότερα κατέδειξαν την ανάγκη για επανεξέταση της ισορροπίας μεταξύ πολιτικών ελευθεριών και της ασφάλειας. Σε κάθε περίπτωση βέβαια, η αντιμετώπιση των κενών ασφαλείας δεν είναι εύκολη υπόθεση. Αυτό όμως που αποτελεί το κορυφαίο πρόβλημα και η επίλυσή του

¹²⁵Fidler Stephen, Valentina Pop, *Paris Attacks Shine Light on Europe’s Failing Border Policies*, The Wall Street Journal, 19/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/paris-attacks-shine-light-on-europes-failing-border-policies-1447976231>, accessed on 22.09.2016.

θα οδηγούσε σε θεαματικά αποτελέσματα, είναι η μεγάλη πρόκληση για την αντιτρομοκρατία, δηλαδή η ανταλλαγή των πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών, τόσο σε εσωτερικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Πρόκειται για ζήτημα που έγινε ορατό μετά τις επιθέσεις της 9/11 στη Νέα Υόρκη και εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση ακόμα και σήμερα.¹²⁶

13.4. Κριτική για την ενδοευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης

Απόψεις των διεθνών οργανισμών-Interpol-Europol-Frontex

Το ζήτημα της ελλιπούς ανταλλαγής πληροφοριών είχε απασχολήσει και τον κατεξοχήν οργανισμό για την αστυνομική συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο, την Interpol. Μία μόλις εβδομάδα πριν από τις επιθέσεις στο Παρίσι, ο Michael O' Connell διευθυντής επιχειρησιακής υποστήριξης και ανάλυσης του οργανισμού, σε ομιλία στο πλαίσιο της συνόδου των G7 στο Βερολίνο, απεύθυνε έκκληση για την υιοθέτηση μιας «παγκόσμιας προσέγγισης» απέναντι στην τρομοκρατία, η οποία θα περιελάμβανε αποτελεσματικότερους συνοριακούς ελέγχους και βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών. Με αφορμή και την περίπτωση του Abdelhamid Abaaoud, ο οποίος διά του περιοδικού “Dabiq” του ISIS καυχήθηκε για την ικανότητά του να διαφεύγει της σύλληψης, κινούμενος από χώρα σε χώρα στην Ευρώπη, παρά το ότι ήταν γνωστός σε αρκετές υπηρεσίες ασφαλείας, η συζήτηση επικεντρώθηκε στη βάση δεδομένων για υπόπτους τρομοκρατίας που είχε δημιουργήσει η Interpol το 2014.¹²⁷ Το πρόβλημα εντοπιζόταν στο ότι δεν υπήρχε ισομερής συμμετοχή στην τροφοδότησή της με σχετικές πληροφορίες. Κάποια κράτη λοιπόν είχαν αξιόλογες συνεισφορές, ενώ άλλα δεν αντιμετώπιζαν με τον ίδιο τρόπο το θέμα της διεθνούς συνεργασίας: «Κατά την άποψη της Interpol, σε αυτό το σημείο εντοπίζεται το μεγαλύτερο κενό των διεθνών προσπαθειών για την αντιμετώπιση της απειλής της τρομοκρατίας. Τέσσερα χρόνια μετά το ξέσπασμα της διαμάχης στη Συρία το τοπίο σε ό,τι αφορά τις προσπάθειες για την αποκρυπτογράφηση των κινήσεων των τρομοκρατών παραμένει θολό και ο συντονισμός

¹²⁶Mullins Sam, *Paris Attacks: What it Means for Schengen, EU Borders and Security*, Matisak Word Press, 20/11/2015, online available at: <https://matisak.wordpress.com/2015/11/20/paris-attacks-what-it-means-for-schengen-eu-borders-and-security/>, accessed on 22.09.2016.

¹²⁷King James, *Interpol Pushed for Greater Border Security A Week Before Paris Attack*, Vocativ, 20/11/2015, online available at: <http://www.vocativ.com/news/252964/europe-ignored-interpol-warnings-before-paris-attack>, accessed on 23.09.2016.

ελλιπής. Σε κάθε περίπτωση η πολυμερής δράση, η ανταλλαγή πληροφοριών και η κινητοποίηση για την αποτελεσματική διαχείριση των συνοριακών ελέγχων παραμένουν θεμελιώδη ζητήματα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας». ¹²⁸

Ο διοικητής της Europol Rob Wainright, για ίδιο ζήτημα αφού ανέλυσε τον ρόλο της υπηρεσίας του, προχώρησε και αυτός σε βασικές διαπιστώσεις για το επίπεδο ανταλλαγής πληροφορίας εντός της Ε.Ε. Υποστήριξε ότι τόσο οι γαλλικές όσο και οι βελγικές διωκτικές αρχές τροφοδοτούνταν με πληροφορίες μετά την εκδήλωση των επιθέσεων και αυτό είχε θετικές επιδράσεις στις υπό εξέλιξη έρευνες: «*Εάν το σύστημα διασυνδεθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οργανισμοί όπως η Europol μπορούν να διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο ώστε να προστατεύσουν τα συμφέροντα, όχι μόνο της Γαλλίας και του Βελγίου, αλλά και όλων των κρατών-μελών της Ε.Ε. Οι δυνατότητες των εθνικών αστυνομικών να προστατεύουν το σύνολο των πολιτών θα βελτιωθούν ραγδαία*». ¹²⁹

Από την άλλη όμως πλευρά, όταν κλήθηκε να σχολιάσει τη συνεργασία των κρατών με την Europol και συνεπώς το επίπεδο της ανταλλαγής πληροφορίας, υποστήριξε ότι δεν μοιράζονται όλα τα κράτη πληροφορίες κατά τον τρόπο που θα έπρεπε: «*Δεν συνεργάζονται όλα τα κράτη και αυτό είναι θέμα για το οποίο έχω τονίσει και στους υπουργούς εσωτερικών ότι θα έπρεπε να γίνουν περισσότερα... Το κλειδί εξάλλου για να υπάρξει ανταπόκριση απέναντι σε μια πολύπλοκη απειλή όπως η τρομοκρατία, είναι η ανταλλαγή πληροφοριών, η ικανότητα να συλλέγεται και να συνδυάζεται η κατάλληλη πληροφορία την κατάλληλη στιγμή. Παρόλα αυτά, τα κράτη δεν συνεργάζονται ακόμα στο επιθυμητό επίπεδο*». ¹³⁰ Παράλληλα αρνήθηκε να κατονομάσει τα κράτη που δεν συμμετείχαν στην ανταλλαγή πληροφορίας, κατά τον επιθυμητό τρόπο και συνέχισε λέγοντας ότι στην παρούσα φάση η Europol επικεντρωνόταν στην διαπίστωση ότι υπήρχαν οι κατάλληλες τεχνικές υποδομές που θα διευκόλυναν τη συνεργασία. Εξάλλου το θέμα της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, σε καμία περίπτωση δεν ήταν εύκολη υπόθεση, όπως αποδείκνυε και η σειρά των τρομοκρατικών επιθέσεων στο ευρωπαϊκό έδαφος, με τις όποιες αλλαγές να επέρχονται εξαιρετικά αργά, καθώς η ανταλλαγή των πληροφοριών είναι πρωτίστως ζήτημα εμπιστοσύνης: «*Το θέμα έχει να*

¹²⁸Ibid

¹²⁹McDonald Alastair, *EU's Europol in Action Against Paris Attackers-Chief*, Reuters, 20/11/2015, online available at: <http://uk.reuters.com/article/2015/11/20/uk-france-shooting-eu-europol-idUKKCN0T92W320151120>, accessed on 23.09.2016.

¹³⁰Ibid

*κάνει με το χτίσιμο της εμπιστοσύνης εντός μιας ιδιαίτερας ευαίσθητης και σημαντικής αστυνομικής κοινότητας».*¹³¹

Εκτός από τις παραπάνω υπηρεσίες-οργανισμούς που έχουν ως κύριο αντικείμενο την αστυνομική συνεργασία και την ανταλλαγή της πληροφόρησης που έχει να κάνει με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, ιδιαίτερη σημασία είχε και η άποψη της Frontex, της ευρωπαϊκής υπηρεσίας για τη διαχείριση της συνεργασίας για την προστασία και φύλαξη των εξωτερικών συνόρων. Η Frontex λοιπόν είχε προειδοποιήσει 18 μήνες πριν τα γεγονότα στο Παρίσι, ότι επίκειται ο κίνδυνος ξένοι μαχητές να εκμεταλλευθούν την προσφυγική κρίση και να προβούν σε τρομοκρατική ενέργεια σύμφωνα με μια εκτίμηση κινδύνου (“risk assessment”) τον Απρίλιο του 2014: *«Συνολικά υπάρχει μια υπέρπουσα απειλή για ταξιδιωτικές κινήσεις που μπορεί να σχετίζονται με την τρομοκρατία, λόγω της μεγάλης απήχησης που έχει η συριακή εμπόλεμη κατάσταση σε ιδεαλιστές και ριζοσπαστικοποιημένους νέους. Είναι πιθανό ότι ξένοι μαχητές χρησιμοποιούν μεταναστευτικές διαδρομές ή δίκτυα διακινητών, ιδίως όταν κρίνουν ότι το ρίσκο και το κόστος είναι χαμηλό σε σχέση με τις νόμιμες ταξιδιωτικές επιλογές».*¹³²

Βέβαια, το ζήτημα είναι ότι μια τέτοια προειδοποίηση ήταν πολύ γενική για να μπορεί να αναληφθεί συγκεκριμένο είδος δράσης. Θα πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη, ότι οι αναλύσεις-εκτιμήσεις κινδύνου της Frontex δεν μπορούν να έχουν παρά γενική φύση, καθώς ως ευρωπαϊκή υπηρεσία δεν έχει πρόσβαση σε επιχειρησιακού τύπου πληροφόρηση, καθώς κάτι τέτοιο ανήκει στην ευθύνη των κρατών-μελών της Ε.Ε. Το αποτέλεσμα είναι ότι δεν μπορούν να εντοπιστούν και να «χαρτογραφηθούν» οι κινήσεις ύποπτων ατόμων που σχετίζονται με την τρομοκρατία.¹³³

Ο Fabrice Leggeri διευθυντής της Frontex αναφέρθηκε στο ζήτημα της έλλειψης πρόσβασης σε άμεσα αξιοποιήσιμες πληροφορίες, το οποίο αντιμετώπιζε ο οργανισμός του, παράλληλα όμως επισήμανε ότι το πρόβλημα είναι ευρωπαϊκό και θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί σε διεθνές επίπεδο. Πάντως ήταν γεγονός ότι οι εθνικές αστυνομίες απέφευγαν να παρέχουν κρίσιμες πληροφορίες οι οποίες θα μπορούσαν με κατάλληλη

¹³¹Ibid

¹³²Foster Peter, Holehouse Matthew, *EU Border Agency Warned of Migrant Terror Threat 18 Months Ago-But Nothing Was Done*, The Telegraph, 21/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/12009710/EU-border-warned-of-migrant-terror-threat-18-months-ago-but-nothing-was-done.html>, accessed on 23.09.2016.

¹³³House of Lords, *The EU Sub-Committee on Home Affairs, Inquiry on The EU Action Plan Against Migrant Smuggling*, Evidence Session No.7, Questions 64-72, 16/09/2015, σελ. 3-4, online available at: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/eu-home-affairs-subcommittee/eu-action-plan-against-migrant-smuggling/oral/18757.pdf>, accessed on 23.09.2016.

ανάλυση και επεξεργασία να αποτρέψουν μελλοντικά τρομοκρατικά χτυπήματα : «*Η Frontex δεν έχει τη δυνατότητα να διεξάγει ελέγχους ασφαλείας με δική της πρωτοβουλία, καθώς οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν εμπιστεύονται η μία την άλλη ώστε να τροφοδοτήσουν με πληροφορίες τις κοινές βάσεις δεδομένων. Αυτήν την έλλειψη εμπιστοσύνης που διαρκεί εδώ και μια δεκαετία τουλάχιστον, την πληρώνουμε ακριβιά σήμερα*».¹³⁴

Αυτοκριτική της Ε.Ε.: Ελλιπής ανταλλαγή πληροφόρησης & Βαθύτερα αίτια

Πέρα από τα ειδικότερα ζητήματα που προέκυψαν μετά τις επιθέσεις στο Παρίσι, όπως οι κινήσεις των τρομοκρατών και η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ γαλλικών και βελγικών αρχών, διαπιστώθηκε ότι το πρόβλημα ήταν ευρύτερο και είχε τελικά να κάνει σε μεγάλο βαθμό με την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Οι τρομοκρατικές ενέργειες στο “Stade de France” και στο θέατρο “Bataclan”, δεν ήταν πρωτόγνωρες, καθώς είχαν προηγηθεί τα χτυπήματα σε Μαδρίτη, Λονδίνο και στο περιοδικό “Charlie Hebdo”. Η αλληλουχία αυτή κατέδειξε ότι η συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών συναντούσε πολλά εμπόδια κυρίως δομικής φύσης και ταυτόχρονα οι όποιες προσπάθειες επίλυσης των προβλημάτων ακολουθούσαν ιδιαίτερα αργή εξέλιξη.

Τις δυσκολίες στη συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και ειδικότερα την έλλειψη συντονισμένης ανταλλαγής πληροφόρησης, έθιξε σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά τις επιθέσεις, ο Γάλλος υπουργός εσωτερικών Bernard Cazeneuve, δημοσιοποιώντας παράλληλα τα παράπονα της Γαλλίας για τη μη έγκαιρη ειδοποίησή της από τους εταίρους της: «*Ούτε ένα μικρό κομμάτι πληροφορίας από κάποια ευρωπαϊκή χώρα από την οποία είχε διέλθει ο Abaaoud, δεν έλαβε η χώρα μου. Κάτι που να υπονοεί ότι το άτομο αυτό βρισκόταν στην Ευρώπη και κατευθυνόταν προς τη Γαλλία. Η Ευρώπη θα πρέπει να έρθει πιο κοντά ανταλλάσσοντας περισσότερη πληροφόρηση*».¹³⁵ Παράλληλα σχετικά με την αργή και νωχελική μέχρι τότε αντίδραση των Ευρωπαίων απηύθυνε προτροπή για ραγδαίες αλλαγές: «*Η συλλογική μας*

¹³⁴Heath Ryan, *Paris Latest: Frontex Chief the Latest to Say “Don’t Blame Me”*, Politico, 25/11/2015, online available at: <http://www.politico.eu/newsletter/playbook/politico-brussels-playbook-presented-by-aviva-turkey-missile-row-paris-and-brussels-latest/>, accessed on 23.09.2016.

¹³⁵Higgins Andrew, Tamura de Freytas, *Paris Attacks Suspect Killed in Shootout Had Plotted Terror for 11 Months*, The International New York Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/20/world/europe/paris-attacks.html>, accessed on 08.10.2016.

*αντίδραση θα πρέπει να είναι ανελέητη. Πρέπει να μπει ένα τέλος σε υποσχέσεις που δεν πραγματοποιούνται, καθώς και στην αναβλητικότητα και στη νωθρότητα».*¹³⁶

Οι υπουργοί εσωτερικών και δικαιοσύνης της Γερμανίας, Thomas de Maiziere και Heiko Maas, μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα, συναντήθηκαν με τους Ευρωπαίους ομολόγους τους στις Βρυξέλλες, όπου και προέβησαν σε διάφορες διαπιστώσεις, αναζητώντας λύσεις για το φαινόμενο της ισλαμικής τρομοκρατίας που έπληττε την Ευρώπη.

Ειδικά ο Thomas de Maiziere έκανε λόγο για τα μέτρα που είχε λάβει η Γερμανία σχετικά με την αυστηροποίηση της νομοθεσίας και τις έρευνες για τη σύλληψη διαφόρων υπόπτων και κατέληξε στο ότι σημειώθηκε κάποια σχετικά πρόοδος και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ωστόσο θεώρησε ότι ακόμη δεν είχαν γίνει αρκετά και θα έπρεπε να ληφθούν πρόσθετα μέτρα. Ένα από αυτά ήταν η οριστική υιοθέτηση και εφαρμογή του ευρωπαϊκού PNR, το οποίο θα ήταν κρίσιμο για την αντιμετώπιση της απειλής από τους ξένους μαχητές: *«Θέλουμε να διασφαλίσουμε ότι οι άνθρωποι που πετούν προς την Ευρώπη, θα ταυτοποιούνται και θα λαμβάνουμε τις κατάλληλες πληροφορίες. Συζητάμε αυτήν την ιδέα για χρόνια και τώρα έφθασε η στιγμή να σταματήσουμε να μιλάμε και να πάρουμε αποφάσεις. Κάθε εβδομάδα σχεδόν ένας ξένος μαχητής ελέγχεται σε αεροδρόμια. Όμως αυτή η πληροφορία δεν φθάνει ποτέ σε εμάς. Υπάρχουν κενά ασφαλείας. Για αυτό η συμφωνία για το PNR είναι τόσο σημαντική για την Ευρώπη».*¹³⁷ Επιπλέον, τόνισε τη σημαντικότητα της ανταλλαγής πληροφοριών για την κυκλοφορία των παράνομων όπλων εντός της Ε.Ε., γεγονός που θα μπορούσε να αποτρέψει την εύκολη απόκτησή τους από τα ενδιαφερόμενα άτομα, που στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να είναι τρομοκράτες που σχεδιάζουν χτυπήματα σε ευρωπαϊκές πόλεις. Εκτός όμως από αυτά, ο Γερμανός υπουργός εσωτερικών εξέφρασε και τις απόψεις του για το γενικότερο επίπεδο ανταλλαγής πληροφοριών, το οποίο τόνισε ότι έρχοζε άμεσης βελτίωσης.¹³⁸

Παράλληλα υποβάθμισε την πιθανότητα δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής υπηρεσίας πληροφοριών και επέμεινε στην αναβάθμιση της χρήσης των ήδη υπαρχόντων

¹³⁶Maurice Eric, *EU Agrees on Schengen Checks on All*, EU Observer, 20/11/2015, online available at: <https://euobserver.com/justice/131202>, accessed on 08.10.2016.

¹³⁷De Maiziere Thomas, *Now It's Time To Make A Decision*, German Federal Ministry of the Interior, 20/11/2015, online available at: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Kurzmeldungen/EN/2015/11/special-meeting-of-eu-interior-ministers-in-brussels.html>, accessed on 08.12.2016.

¹³⁸Ibid

εργαλείων συνεργασίας, όπως το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν: «Εάν μόνο πέντε κράτη μοιράζονται πληροφορίες με τη Europol και τα υπόλοιπα κράτη δεν το πράττουν, τότε δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη το ότι η ανταλλαγή πληροφοριών δεν λειτουργεί. Θέλουμε οι πληροφορίες να μοιράζονται μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, ώστε να είναι εφικτή η δράση και σε εθνικό επίπεδο. Η δημιουργία μιας ενιαίας υπηρεσίας πληροφοριών δεν είναι απαραίτητη. Θα πρέπει να επικεντρωθούμε στην ανταλλαγή πληροφοριών στη βάση των υφιστάμενων οργανισμών. Αυτό θα συμβάλει στη βελτίωση της ασφάλειας και σε κάποιο βαθμό έχει να κάνει και με τη συνεργασία με υπηρεσίες πληροφοριών εκτός Ευρώπης. Από εκεί και πέρα θα πρέπει να αναβαθμιστεί η χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν. Κάθε αστυνομικός στα εξωτερικά σύνορα θα πρέπει να το χρησιμοποιεί, όπως επίσης και όλα τα κράτη-μέλη θα πρέπει να ανατρέχουν σε αυτό για να μοιράζονται τις πληροφορίες του σχετικά με ξένους μαχητές».¹³⁹

Ο Δημήτριος Αβραμόπουλος, Ευρωπαϊός Επίτροπος Εσωτερικών Υποθέσεων, τόνισε την προβληματική αντιμετώπιση της τρομοκρατικής απειλής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σύμφωνα με όσα υποστήριξε, οι ευρωπαϊκές αρχές επιβολής του νόμου απέτυχαν να αποτρέψουν τα τρομοκρατικά χτυπήματα του Νοεμβρίου, εξαιτίας του χαμηλού επιπέδου ανταλλαγής πληροφορήσης μεταξύ των κρατών-μελών. Έδωσε έμφαση βέβαια στη δημιουργία του κέντρου πληροφορήσης - καταπολέμησης της τρομοκρατίας που αποφασίσθηκε να δημιουργηθεί στην έδρα της Europol, επεκτάθηκε όμως και σε ένα ακόμη σημαντικότερο βήμα, την πρότασή του για ίδρυση μιας κοινής ευρωπαϊκής υπηρεσίας πληροφοριών, ώστε η αντιτρομοκρατική συνεργασία να επεκταθεί και στις υπηρεσίες πληροφοριών των χωρών της Ε.Ε.¹⁴⁰ Το σχέδιο αυτό ωστόσο, δεν έγινε αποδεκτό από μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες, με τη Γερμανία κυρίως όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως να τονίζει την ανάγκη συνεργασίας μέσω των υφιστάμενων δομών και οργανισμών.¹⁴¹ Σε κάθε περίπτωση αυτό που θα έπρεπε να συγκρατήσει κανείς από τις δηλώσεις του, ήταν η διαπίστωση για ελλιπή συνεργασία στον τομέα της ανταλλαγής πληροφορήσης και πληροφοριών: «Δεν υπάρχουν άλλες λύσεις από το να δουλέψουμε μαζί. Αυτό είναι επίσης το ζήτημα και για την ανταλλαγή

¹³⁹Ibid

¹⁴⁰Barigazzi Jacopo, *EU to Tighten Border Controls in Wake of Attacks*, Politico, 20/11/2015, online available at: <http://www.politico.eu/article/eu-agrees-to-tighten-border-controls/>, accessed on 25.09.2016.

¹⁴¹Norman Laurence, Pop Valentina, *EU Must Boost Intelligence Sharing*, The Wall Street Journal, 16/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/eu-must-boost-intelligence-sharing-says-french-official-1447669901>, accessed on 25.09.2016.

πληροφοριών και είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Αυτό λοιπόν που μπορώ να σας πω είναι ότι στα θέματα ασφαλείας υπάρχει κενό. Κάποια κράτη-μέλη, εάν όχι όλα κρατούν τις καλύτερες πληροφορίες για τους εαυτούς τους, θέλουν να λαμβάνουν πληροφόρηση, αλλά δεν δίνουν. Η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των ευρωπαϊκών αρχών ήταν υπεύθυνη για το γεγονός ότι οι δράστες διέσχισαν ανενόχλητοι αρκετά ευρωπαϊκά κράτη ώστε να φθάσουν στη γαλλική πρωτεύουσα». ¹⁴²

13.5. “Blame Game” μεταξύ Γαλλίας & Βελγίου

Πέρα από τις απόψεις που εκφράστηκαν για τα αίτια των επιθέσεων στο Παρίσι, καθοριστικής σημασίας για την ενίσχυση του επιχειρήματος της προβληματικής ευρωπαϊκής συνεργασίας ¹⁴³, υπήρξε το παιχνίδι αλληλοκατηγοριών που ξεκίνησε σύντομα μεταξύ της Γαλλίας και του Βελγίου. Οι δύο χώρες πριν ακόμα η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη συνέλθει από την πρωτοφανή βιαιότητα των χτυπημάτων, αποδόθηκαν σε μια διαδικασία αντεγκλήσεων για το ποιος πραγματικά έφερε την ευθύνη του μη εντοπισμού των τρομοκρατών, κυρίως κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο των ενεργειών τους, αλλά και για την απουσία ουσιαστικής συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφόρησης.

Η Γαλλία ήταν αυτή που πρώτη απέδωσε ευθύνες στους Ευρωπαίους εταίρους της ¹⁴⁴, αλλά και στο Βέλγιο ειδικότερα, καθώς όπως ειπώθηκε με επίσημο τρόπο από τον αρχηγό της Εθνικής Γαλλικής Αστυνομίας Jean-Marc Falcone, δεν είχε λάβει την παραμικρή πληροφορία σχετικά με τη δράση τρομοκρατών: «Καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν μας έδωσε οποιαδήποτε πληροφορία για την παρουσία του Abaaoud στο γαλλικό έδαφος». ¹⁴⁵

¹⁴²Sputnik News, *Lack of Data Exchange in EU “One of Main Reasons for Paris Attacks”*, 14/01/2016, online available at: <https://sputniknews.com/europe/20160114/1033141868/data-exchange-paris-attacks.html>, accessed on 25.09.2016.

¹⁴³McDonnell J. Patrick, *Attack in France Spotlights Europe’s Vulnerability to Terrorism*, The Los Angeles Times, 15/11/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/la-fg-paris-attacks-analysis-20151115-story.html>, accessed on 08.10.2016.

¹⁴⁴Breeden Aurelien, *Paris Attacks Ringleader Had Hand in Other Plots, Official Says*, The International New York Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/live/paris-attacks-live-updates/ringleader-had-a-hand-in-other-plots-cazeneuve-says/>, accessed on 08.10.2016.

¹⁴⁵Follain John, Wishart Ian, Viscusi Gregory, *France to Keep Border Controls as EU Responds to Jihadi Threat*, Bloomberg, 20/11/2015, online available at: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-11-20/france-demands-tougher-security-as-eu-plots-response-to-attacks>, accessed on 08.10.2016.

Η διαμάχη ανάμεσα σε Βέλγιο και Γαλλία είχε ιδιαίτερη σημασία, καθώς πρόκειται για δύο γειτονικές χώρες με στενούς ιστορικούς δεσμούς που πρωτοστάτησαν στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ενοποίησης και έτσι καταδείχθηκε πως εάν δύο μέλη του «σκληρού» πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορούν να συνεργαστούν αρμονικά, τότε ο συντονισμός των υπόλοιπων κρατών-μελών, ιδίως σε θέματα ανταλλαγής πληροφορήσης είναι ακόμα πιο δύσκολος.¹⁴⁶

Η γαλλική λοιπόν πλευρά έσπευσε πολύ γρήγορα να καταστήσει το Βέλγιο υπεύθυνο σε μεγάλο βαθμό για τα τρομοκρατικά χτυπήματα στο Παρίσι. Γενικά η κριτική υπήρξε διάχυτη από όλα τα επίπεδα της γαλλικής κυβέρνησης και των αρμόδιων υπηρεσιών, ενώ μάλιστα Γάλλοι αστυνομικοί βρίσκονταν στις Βρυξέλλες συνδράμοντας τους συναδέλφους τους σε σχετικές έρευνες, παράλληλα, όμως πήρε και επίσημες διαστάσεις. Σε κοινή συνέντευξη που πραγματοποιήθηκε σε γαλλικό έδαφος ο υπουργός εσωτερικών του Βελγίου Jan Jambon, αντιμετώπισε μια μορφή έμμεσης απόδοσης ευθύνης από τον Γάλλο ομόλογό του Bernard Cazeneuve, όταν ο τελευταίος δήλωσε: *«Οι επιθέσεις προετοιμάστηκαν στο εξωτερικό και κινητοποιήσαν μια ομάδα δραστών που διαβιούσε στο Βέλγιο. Τα πάντα σχεδιάστηκαν και χρηματοδοτήθηκαν σε βελγικό έδαφος»*.¹⁴⁷

Ο Louis Caprioli ο οποίος διετέλεσε διευθυντής της πρώην “Direction de la Surveillance du Territoire” (DST), της γαλλικής εθνικής αστυνομίας, έκρινε πως τα χτυπήματα στο Παρίσι ήταν ξεκάθαρα αποτέλεσμα μη επιτυχούς συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, σε συνδυασμό με την ύπαρξη της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός του χώρου Σένγκεν.¹⁴⁸ Παράλληλα στάθηκε ιδιαίτερα στο γεγονός ότι η βελγική αστυνομία δεν απέστειλε κάποια ειδοποίηση προς τις γαλλικές αρχές, ενώ γνώριζε πράγματα για τους δράστες: *«Οι επιθέσεις στο Παρίσι καταδεικνύουν τα προβλήματα της συνεργασίας μεταξύ εθνικών αστυνομικών σωμάτων και υπηρεσιών πληροφοριών, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, εντός του οποίου οι τρομοκράτες μπορούν να ταξιδεύουν ελεύθερα. Οι βελγικές αρχές θα μπορούσαν να είχαν ειδοποιήσει τους*

¹⁴⁶Newsome Bruce, *Terrorism in Paris is not France’s Fault...It’s Europe’s*, The Fair Observer, 16/11/2015, online available at: <http://thecorner.eu/news-europe/terrorism-in-paris-is-not-frances-fault-its-europes/49526/>, accessed on 08.10.2016.

¹⁴⁷Traynor Ian, *Belgian Connection to Paris Attacks Adds Strain to French Relations*, The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/paris-attacks-belgian-connection-strain-french-relations>, accessed on 08.10.2016.

¹⁴⁸Irish John, Bartunek Robert-Jan, Coskun Orhan, *INSIGHT-Authorities Missed Many “Red Flags” Before Paris Shootings*, Thomson Reuters Foundation News, 22/11/2015, online available at: <http://news.trust.org/item/20151122100219-dlrqr/>, accessed on 08.10.2016.

*Γάλλους ότι αυτοί οι άνθρωποι αποτελούσαν απειλή για την εθνική τους ασφάλεια. Βέβαια θα πρέπει να γίνει επίσης κατανοητό ότι δεν διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα, όπως η βρετανική MI5 και η γαλλική DGSI».*¹⁴⁹

Η γαλλική πλευρά ολοκλήρωσε τον κύκλο των κατηγοριών της ένα χρόνο μετά τις επιθέσεις στο Παρίσι, όταν τον Ιούλιο του 2016 ήρθε στη δημοσιότητα το πόρισμα της Κοινοβουλευτικής Ερευνητικής Επιτροπής για τα τρομοκρατικά χτυπήματα που έλαβαν χώρα το 2015. Η γενική εικόνα που προέκυψε ήταν ότι οπωσδήποτε ο γαλλικός μηχανισμός ασφαλείας, δηλαδή οι αστυνομικές αρχές και οι υπηρεσίες πληροφοριών, έφεραν σημαντικό μερίδιο ευθύνης για τα γεγονότα. Ωστόσο αυτό που τονίστηκε με έμφαση ήταν υπήρχε έλλειμμα συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ειδικότερα προβληματική ανταλλαγή πληροφορήσης μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών. Σε αυτό το κομμάτι η γαλλική επιτροπή έγινε ακόμα πιο συγκεκριμένη και συμπέρανε ότι και η βελγική πλευρά έφερε ευθύνη για τα χτυπήματα, εφόσον ο σχεδιασμός και η προετοιμασία πραγματοποιήθηκαν στο έδαφός της, χωρίς να ειδοποιηθούν για το παραμικρό οι γαλλικές υπηρεσίες.

Επιπλέον προβληματισμό δημιούργησε η επιζήμια για τις σχέσεις των δύο χωρών άποψη, για το ότι ο Salah Abdeslam, λόγω της αδράνειας των Βέλγων, κατάφερε να διαφύγει στις Βρυξέλλες και να κρυφτεί έως και τα μέσα του Μαρτίου του 2016 στη συνοικία του Molenbeek, όπου και συνελήφθη. Όταν το παραπάνω άτομο, μετά τις επιθέσεις και επιβαίνοντας σε όχημα υπέστη έλεγχο στο Cambrai από τη γαλλική χωροφυλακή, έπειτα από μισή ώρα και αφού απάντησε σε μια σειρά ερωτήσεων, αφέθηκε ελεύθερος να συνεχίσει το ταξίδι του και να εισέλθει στο Βέλγιο. Παρά το ότι λοιπόν οι Γάλλοι αστυνομικοί προχώρησαν στον παραπάνω έλεγχο, κατηγορίες αποδόθηκαν στους Βέλγους, καθώς κατά τη γαλλική άποψη δεν παρείχαν τις απαραίτητες πληροφορίες για τη διασύνδεσή του με την ισλαμική τρομοκρατία, παρά μόνο μία ώρα μετά τον έλεγχό του στα γαλλο-βελγικά σύνορα.¹⁵⁰ Οι δηλώσεις του Sebastien Pietrasanta γραμματέα της γαλλικής επιτροπής, ήταν χαρακτηριστικές σχετικά με τις απόψεις της επιτροπής: *«Οι Γάλλοι χωροφύλακες ήταν εξαιρετικά προσεκτικοί και πραγματοποίησαν τον έλεγχο όπως έπρεπε. Το ερώτημα όμως που*

¹⁴⁹Ibid

¹⁵⁰NSNBC International, *French Blames Belgium For Escape of Abdeslam After Terror in Paris*, 05/07/2016, online available at: <http://nnsbc.me/2016/07/05/france-blames-belgium-for-escape-of-abdeslam-after-terror-in-paris/>, accessed on 09.10.2016.

παραμένει έχει να κάνει με το γιατί οι Βέλγοι δεν τροφοδότησαν τις υπάρχουσες βάσεις δεδομένων με πληροφορίες που να συνδέουν τον Abdeslam με την τρομοκρατία».¹⁵¹

Η βελγική αντίδραση στις γαλλικές αιτιάσεις υπήρξε άμεση και εντός του Νοεμβρίου του 2015 εξεδόθη ρηματική διακοίνωση με την οποία η βελγική κυβέρνηση διαμαρτύρονταν για τη στάση της Γαλλίας. Πιο συγκεκριμένα, διατυπώθηκε η άποψη ότι η γαλλική ηγεσία αδικώς κατηγόρησε τις βελγικές αρχές και ότι ο ισλαμικός ριζοσπαστισμός που οδηγεί στην τρομοκρατία ήταν ένα εξίσου μεγάλο πρόβλημα, τόσο για τη Γαλλία όσο και για το Βέλγιο. Η έγγραφη διαμαρτυρία επιδόθηκε από τον επικεφαλής σύμβουλο σε θέματα διπλωματίας του Πρωθυπουργού του Βελγίου, στον Γάλλο πρέσβη στις Βρυξέλλες και ήταν ένα γεγονός που προκάλεσε ποικίλες συζητήσεις και ταυτόχρονα κατέδειξε ότι σε θέματα υψηλής πολιτικής και ασφάλειας ακόμη και συμμαχικά κράτη αντιμετωπίζουν προβλήματα.

Πέρα από αυτά από κύκλους της βελγικής κυβέρνησης υποστηρίχθηκε ότι οι Γάλλοι προσπαθούσαν τεχνηέντως να επιρρίψουν τις ευθύνες στη βελγική αστυνομία ώστε να καλύψουν εσωτερικά λάθη του γαλλικού μηχανισμού καταπολέμησης της τρομοκρατίας: *«Ήμασταν αρκετά σαφείς στο μήνυμά μας. Δεν αγνοούμε ότι ο τζιχαντισμός και η ισλαμική ριζοσπαστικοποίηση έχουν ισχυρά παρακλάδια στο Βέλγιο. Ωστόσο η Γαλλία θα πρέπει να αντιμετωπίσει και τα δικά της προβλήματα»*. Εξάλλου κατά τους Βέλγους οι δικιές τους υπηρεσίες ασφαλείας είχαν προσφέρει ακόμα και πληροφορίες που είχαν αποκομίσει από παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, οι οποίες αξιοποιήθηκαν από τη γαλλική αστυνομία για την επέμβασή της σε διαμέρισμα στο Παρίσι, λίγο μετά τις επιθέσεις. Παρόλα αυτά οι Γάλλοι συνέχισαν το παιχνίδι απόδοσης ευθυνών και η άποψη ειδικότερα που εξέφρασε ο Bernard Cazeneuve, ότι οι επιθέσεις σχεδιάστηκαν αποκλειστικά στο Βέλγιο, δεν βοηθούσαν στη δημιουργία θετικού κλίματος. Πέρα από αυτά, η βελγική πλευρά εξέφρασε τη δυσαρέσκειά της για το γεγονός ότι ενώ Γάλλοι διπλωμάτες είχαν κάνει λόγο για επαινετικά σχόλια του προέδρου Hollande, σε επίσημη ομιλία που επρόκειτο να κάνει, για το επίπεδο της αστυνομικής συνεργασίας, στην πράξη δεν αναφέρθηκε τίποτα, με

¹⁵¹Flanders News.Be, *French Blame Belgium For Abdeslam's Escape*, 04/07/2016, online available at: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2704236>, accessed on 09.10.2016.

αποτέλεσμα να αφηθεί να εννοηθεί ότι η περιοχή του Molenbeek ήταν ένα «εκκολαπτήριο» τρομοκρατών.¹⁵²

Ο ίδιος ο Πρωθυπουργός του Βελγίου Charles Michel εξέφρασε την έντονη δυσαρέσκειά του για τη γαλλική στάση και θεώρησε πως η απόδοση ευθύνης θα έπρεπε να γίνεται με μεγαλύτερη σύνεση.¹⁵³ Σε ομιλία λοιπόν που πραγματοποίησε στο βελγικό κοινοβούλιο, υποστήριξε ότι οι υπηρεσίες ασφαλείας της χώρας του δεν θα έπρεπε να κατηγορούνται για αυτά που συνέβησαν στο Παρίσι: «Δεν δέχομαι την κριτική η οποία αποσκοπεί στο να απαξιωθούν οι υπηρεσίες ασφαλείας μας». Επιπρόσθετα, φάνηκε ιδιαίτερα απογοητευμένος από τους Γάλλους ερευνητές-αστυνομικούς, οι οποίοι αντί να προβάλλουν τα επιτεύγματα της συνεργασίας των δύο χωρών, δήλωναν δημόσια ότι Βέλγιο ήταν το επίκεντρο των σχεδιασμών για τις επιθέσεις της 13/11.¹⁵⁴

Σε άλλες δηλώσεις προς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ο Michel στάθηκε στον άδικο χαρακτήρα των κατηγοριών που αποδίδονταν στη χώρα του και προσπάθησε να τις αποκρούσει: «Πολλά μπορούν να γίνουν για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, τόσο στο Βέλγιο, όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Έχουμε καταδικάσει περισσότερα από 100 άτομα για λόγους τρομοκρατίας τον τελευταίο χρόνο και μεγάλα χτυπήματα έχουν αποτραπεί μετά την εξάρθρωση του πυρήνα στο Verviers. Καμία κυβέρνηση δεν μπορεί να εγγυηθεί πλήρη προστασία από την τρομοκρατία και το Βέλγιο αποτελεί πρωτοπόρο κράτος για την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, ειδικά στην ανταλλαγή πληροφορήσης, τη στιγμή που άλλες μεγαλύτερες χώρες εμφανίζονται διστακτικές. Το Βέλγιο σε καμία περίπτωση δεν είναι αποτυχημένο κράτος. Στο ευρωπαϊκό τραπέζι είμαστε συστηματικά οι πιο αποφασισμένοι να προχωρήσουμε στη χάραξη μιας στρατηγικής αυξημένης συνεργασίας. Δεν είμαστε ο αδύναμος κρίκος της ευρωπαϊκής ασφάλειας».¹⁵⁵

¹⁵²Spiegel Peter, *Paris Attacks: Belgium Cries Foul Over French Blame Game*, The Financial Times, 19/11/2015, online available at: <https://www.ft.com/content/8bc3053e-8e57-11e5-a549-b89a1dfede9b>, accessed on 09.10.2016.

¹⁵³Bartunek Robert-Jan, *Belgium Pledges Security Crackdown in Wake of Paris Attacks*, Reuters, 19/11/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/belgium-raids-paris_us_564da120e4b00b7997f948df, accessed on 09.10.2016.

¹⁵⁴Spiegel Peter, *Paris Attacks: Belgium Cries Foul Over French Blame Game*, The Financial Times, 19/11/2015, online available at: <https://www.ft.com/content/8bc3053e-8e57-11e5-a549-b89a1dfede9b>, accessed on 09.10.2016.

¹⁵⁵Bartunek Robert-Jan, Blenkinsop Philip, *Belgian Prime Minister Charles Michel Hits Back at Foreign Critics on Security*, Reuters, 06/04/2016, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-belgium-blast-michel-idUSKCN0X31KH>, accessed on 09.10.2016.

Τέλος, συνέχισε να υπερασπίζεται την πολιτική ασφάλειας της χώρας του και πέρασε στην αντεπίθεση απευθυνόμενος προς τη γαλλική πλευρά, σε συνέντευξή του στο βελγικό τηλεοπτικό δίκτυο FTBF στην εκπομπή “Les Decodeurs”¹⁵⁶: «Στο Βέλγιο δεν έχουμε μια ζούγκλα όπως το Calais με 6.000 πρόσφυγες. Δεν υποφέρουμε από δολοφονικές επιθέσεις εγκληματικών ομάδων, όπως στο κέντρο της Μασσαλίας. Δεν υπάρχουν αστικές περιοχές, όπως στη Γαλλία, όπου η αστυνομία δεν τολμά να επέμβει διότι τα οχήματά της δέχονται επιθέσεις με πέτρες. Οι Γάλλοι επιπλέον, έχουν πολλούς εξτρεμιστές οι οποίοι έφυγαν για τη Συρία και έχουν επιστρέψει».¹⁵⁷

Απέναντι στις γαλλικές απόψεις στάθηκε και ο καθηγητής Dave Sinardet του “Free University of Brussels”, ο οποίος αναρωτήθηκε για το εάν οι κατηγορίες εναντίον της χώρας του ήταν δικαιολογημένες. Κατά την άποψή του, υπήρξαν αρκετές δυσλειτουργίες των κρατικών μηχανισμών ασφαλείας, οι οποίες οφείλονται σε δομικά προβλήματα της χώρας. Υπενθυμίζει άλλωστε ότι το Βέλγιο είναι μια ομοσπονδία που αποτελείται από τρεις εθνότητες, τους Φλαμανδούς, τους Γερμανόφωνους και τους Γαλλόφωνους, γεγονός το οποίο καθιστά τη λειτουργία των υπηρεσιών ασφαλείας δύσκολη, ακόμα και σε θέματα γλωσσικής επικοινωνίας.¹⁵⁸ Από εκεί και πέρα ισχυρίστηκε ότι, δεν υπάρχει μακρά παράδοση σε θέματα πληροφόρησης, όπως σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ και οι διατιθέμενοι πόροι τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό όσο και σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό είναι περιορισμένοι. Όλα αυτά όμως σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογούν το μαπαράζ κατηγοριών που απηύθυνε η γαλλική πλευρά απέναντι στο Βέλγιο: «Οι Γάλλοι αποδείχθηκαν υπερβολικά βιαστικοί στο να αποδώσουν ευθύνες και να θεωρήσουν ότι οι επιθέσεις στο Παρίσι ήταν αποτέλεσμα των βελγικών ελλειμμάτων ασφαλείας, προκειμένου πιθανότατα να αποφύγουν να αντιμετωπίσουν τις δικές τους αποτυχίες».¹⁵⁹

Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και ο καθηγητής Georges Ugeux, του πανεπιστημίου “Columbia”, κατά τον οποίον οι προσπάθειες να κατηγορηθεί το Βέλγιο για τα όσα συνέβησαν στο Παρίσι, ήταν «ύπουλες» και στην καλύτερη περίπτωση προέρχονταν

¹⁵⁶Torfs Michael, *Prime Minister Lashes Out at France*, Flanders News.Be, 29.11.2015, online available at: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2510261>, accessed on 09.10.2016.

¹⁵⁷Zeronian Sarkis, *Belgian Prime Minister Lashes Out at France, As His Own Interior Minister Admits Country's Problem With Radical Islam*, Breitbart, 01/12/2015, online available at: <http://www.breitbart.com/london/2015/12/01/belgian-pm-lashes-france-interior-minister-admits-countrys-problem-radical-islam/>, accessed on 09.10.2016.

¹⁵⁸Sinardet Dave, *Paris Attacks: Is Bashing Belgium Justified?* BBC News, 27/11/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34934270>, accessed on 27.11.2016.

¹⁵⁹Ibid

από μη ενημερωμένα άτομα. Κατά την άποψή του, οι υπηρεσίες ασφαλείας του Βελγίου συνεργάστηκαν αρμονικά με τις αντίστοιχες γαλλικές και κατέβαλλαν κάθε δυνατή προσπάθεια να συνδράμουν τους Γάλλους αστυνομικούς ώστε να συλληφθούν οι συμμετέχοντες στα τρομοκρατικά χτυπήματα: *«Δεν μπορεί να αρνηθεί κάποιος ότι το Βέλγιο δεν αντιμετωπίζει προβλήματα με την τρομοκρατία, ωστόσο στην περίπτωση αυτή η Γαλλία ήταν η χώρα όπου τα γεγονότα έλαβαν χώρα και οι προειδοποιήσεις και οι πληροφορίες αγνοήθηκαν»*.¹⁶⁰

13.6. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η περίπτωση της συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφόρησης/πληροφοριών, στο πλαίσιο των τρομοκρατικών επιθέσεων στο κέντρο του Παρισιού (θέατρο “Bataclan”) και στην περιοχή “Saint Denis”, κατόπιν μελέτης και ανάλυσης οδηγεί στις κάτωθι βασικές διαπιστώσεις:

- Η ισλαμική τρομοκρατία, μετά και τα πρώτα χτυπήματα στο Παρίσι (07-08/01/2015) αποτελούσε πλέον τη βασική απειλή εναντίον της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος και κυρίως της Ευρώπης, γεγονός που διαφάνηκε από την κινητοποίηση του συνόλου των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Ο τρόπος διαβίωσης και οι μετακινήσεις (Γαλλία-Βέλγιο-Γερμανία-Αυστρία-Ελλάδα-Τουρκία-Συρία-Υεμένη) των δραστών των τρομοκρατικών ενεργειών, καθώς και η κινητοποίηση των ευρωπαϊκών αρχών για τη διερεύνησή τους, εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υποδεικνύουν την ενιαία αντίληψη της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης πλέον σε «εσωτερική και εξωτερική».
- Η σύγχρονη αντίληψη περί της ασφάλειας είναι ενιαία, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, όπως η διεθνής τρομοκρατία, πραγματοποιείται με εμφανή τον ενισχυμένο ρόλο του κράτους, διά των αρμόδιων υπηρεσιών.

¹⁶⁰Ugeux Georges, *Bashing Belgium is Mean...and Ill-Informed*, The Huffington Post, 01/12/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/georges-ugeux/bashing-belgium-is-meanan_b_8684566.html, accessed on 10.10.2016.

- Την ενιαία αντίληψη περί ασφάλειας, ενισχύει το γεγονός της διασύνδεσης των διαφόρων μορφών εγκληματικότητας μεταξύ τους (μικροεγκληματικότητα-εμπόριο όπλων-διακίνηση ναρκωτικών-παράνομη μετανάστευση) και κυρίως η «πυραμιδοειδής» κατάληξη που έχει στην κορυφή της τη διεθνή ισλαμιστική τρομοκρατία.
- Στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας από τη διεθνή τρομοκρατία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν υπηρεσίες επιβολής του νόμου, όπως, η γαλλική Εθνική Αστυνομία (“Police Nationale”) και η Εθνική Χωροφυλακή (“Gendarmerie Nationale”), η βελγική Ομοσπονδιακή Αστυνομία (“Federale Politie”), καθώς και η Ελληνική Αστυνομία, οι οποίες στο πλαίσιο της κρατικής αντιμετώπισης του φαινομένου, εμπλέκονται στη σύναψη συνεργατικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα στην ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών και πληροφόρησης.
- Όπως αποδείχθηκε και από τον επιχειρησιακό χειρισμό της υπόθεσης, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου (παρακολούθηση, υποκλοπές, αποθήκευση πληροφοριών, επεξεργασία, ανάλυση και διανομή), είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπως η αντιτρομοκρατία.
- Η «ατελής» συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών της Ε.Ε., αποτελεί μία ενδεικτική περίπτωση επιβεβαίωσης των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού). Η κοινή αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, θεωρητικά τουλάχιστον, θα έπρεπε να αποτελεί βασική συνισταμένη στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.
- Η συνεργασία των κρατών-μελών της Ε.Ε. εμφανίζει σημαντικούς περιορισμούς. Αυτό οφείλεται κατά βάση, στην επικράτηση της λογικής της «εθνικής κυριαρχίας», στην έλλειψη εμπιστοσύνης λόγω της ανταγωνιστικής φύσης του διεθνούς συστήματος και στην προτεραιότητα των διακριτών εθνικών συμφερόντων.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα περιστατικά:

- ο Η πολεμική σύρραξη στη Συρία, λειτούργησε ως μία από τις βασικές γενεσιουργές αιτίες του φαινομένου της σύγχρονης τρομοκρατίας, διαταράσσοντας τις ισορροπίες στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

- Το αποικιακό παρελθόν της Γαλλίας στην περιοχή της Βόρειας-Βορειοδυτικής Αφρικής, αλλά και η σύμπλευση με τις Η.Π.Α. και άλλες δυτικές χώρες σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, κυρίως σε σχέση με την Μέση Ανατολή και τις αραβικές χώρες, συνέχισαν να την καθιστούν στόχο της ισλαμιστικής τρομοκρατίας.
- Για πρώτη φορά έγινε αισθητή η τοποθέτηση των ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων στην κορυφή του τριγώνου: «προσφυγική κρίση-διεθνής τρομοκρατία-οργανωμένο έγκλημα».
- Η Γαλλία και κυρίως το Βέλγιο (π.χ. περιοχή “Molenbeek” Βρυξελλών) κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων δεκαετιών του 2000, αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν κράτη με σοβαρά προβλήματα ριζοσπαστικοποίησης του τοπικού μουσουλμανικού πληθυσμού.
- Το “ISIS” παγιώθηκε ως η τρομοκρατική οργάνωση με την μεγαλύτερη επιρροή μεταξύ των ακραίων ισλαμιστών-τζιχαντιστών και τη δυνατότητα καίριων πληγμάτων προς τα κράτη του δυτικού κόσμου.
- Ως βασικά προβλήματα της συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας της Ε.Ε. καταδείχθηκαν: ο έλεγχος των εξωτερικών συνόρων, το καθεστώς της ελεύθερης μετακίνησης εντός του «χώρου Σένγκεν» και η ελλιπής ανταλλαγή πληροφορήσης.
- Η ευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης (ανταλλαγή πληροφορήσης-πληροφοριών) εμφάνισε σημαντικά κενά: στο μεσοπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο διάστημα πριν τα χτυπήματα, στο άμεσο προπαρασκευαστικό στάδιο τους, καθώς και μετά την επιτυχή διεξαγωγή τους.
- Οι δράστες των επιθέσεων ήταν γνωστοί στις βελγικές αστυνομικές αρχές, λόγω εγκληματικού παρελθόντος και εμπλοκής σε ριζοσπαστικούς κύκλους. Παρόλα αυτά δεν είχε ενημερωθεί καμία υπηρεσία άλλου ευρωπαϊκού κράτους, ούτε και είχαν καταχωρηθεί όλα τα απαραίτητα στοιχεία σε κοινές ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων.
- Οι βελγικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δεν ενημέρωσαν τους ευρωπαίους ομολόγους τους και κυρίως τους Γάλλους, περί της δραστηριότητας αρκετών εκ των δραστών, με βασικότερους τους: Abdelhamid Abbaoud και Salah Abdeslam.

- Σοβαρή έλλειψη επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών, κυρίως μεταξύ Γαλλίας-Γερμανίας-Αυστρίας-Βελγίου, παρατηρήθηκε στην περίπτωση των συνεχιζόμενων ταξιδιών του Abaaoud, ανά την Ευρώπη, καθώς και εκτός αυτής (Τουρκία-Συρία).
- Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. δεν κατόρθωσαν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά, ούτε και σχετικά με τις ύποπτες μετακινήσεις, ιδίως εκτός Ευρώπης και άλλων δραστών, όπως του Abdeslam, του Mostefai και του Hadfi.
- Το 2015 και ενώ ο Abaaoud βρισκόταν υπό παρακολούθηση από τις βελγικές αρχές, στο πλαίσιο της εξάρθρωσης του τρομοκρατικού πυρήνα του “Verviers”, απέτυχε κοινή επιχείρηση στην Αθήνα για εντοπισμό του και σύλληψη. Κατόπιν τούτου, υπήρξαν «σκιές» και εκατέρωθεν υπονοούμενα για το επίπεδο συνεννόησης μεταξύ ελληνικών και βελγικών αστυνομικών αρχών.
- Μετά την εκδήλωση των τρομοκρατικών χτυπημάτων, ο Salah Abdeslam κατόρθωσε να διασχίσει τα Γαλλο-βελγικά σύνορα χωρίς να υπάρξει αποτελεσματική συνεργασία των υπηρεσιών των δύο χωρών.
- Γαλλία και Βέλγιο σύντομα αποδόθηκαν σε «παιχνίδι αλληλοκατηγοριών» (“Blame Game”) για το ποιος έφερε την μεγαλύτερη ευθύνη, αλλά και για το κατά πόσο οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου του Βελγίου ήταν αποτελεσματικές και είχαν μοιραστεί τα όσα γνώριζαν για τους δράστες των επιθέσεων.
- Οργανισμοί για τη διεθνή αστυνομική συνεργασία, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο (“Interpol”), όσο και σε ευρωπαϊκό (“Europol και “Frontex”), έκαναν λόγο για μειωμένη ανταπόκριση στην ανταλλαγή πληροφορήσης από τα περισσότερα κράτη.

Συνεπώς:

- Όλες οι πλευρές ενέπλεξαν στη συνεργασία κρατικές υπηρεσίες, αρμόδιες για την επιβολή του νόμου, καταδεικνύοντας έτσι ότι ο κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος παραμένουν τα κράτη.
- Η Ε.Ε. δεν διαδραμάτισε με επιτυχία τον ρόλο του εξωτερικού παράγοντα που θα ρύθμιζε τη σχέση των κρατών-μελών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος και θα επέβαλλε τη συνεργασία, εφόσον το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.

- Ο γενικός χειρισμός της βελγικής πλευράς ως προς τη μη παροχή πληροφόρησης και πληροφοριών και η μετέπειτα επικριτική (προς όλα τα κ-μ της Ε.Ε.) γαλλική στάση, επιβεβαιώνουν τον εγγενώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, ακόμα και εντός του θεωρητικά «ελεγχόμενου» περιβάλλοντος της Ε.Ε.
- Το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα καθορίζει τα κίνητρα και τις επιλογές των κρατών, κατά τρόπο που διαμορφώνει και τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, πέραν από την κρατική επιβίωση, η οποία πάντα προέχει. Υπό την έννοια αυτή, η Γαλλία, το Βέλγιο, αλλά και άλλες ισχυρές χώρες της Ε.Ε. είναι ιδιαίτερα φειδωλές στην ανταλλαγή κρίσιμης πληροφόρησης, ακόμα και με υπηρεσίες επιβολής του νόμου συμμαχικών-φιλικών κρατών.
- Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού «παικτών» (πολυμερής συνεργασίας), συνέβαλλε στην επικράτηση της λογικής του ανταγωνισμού και της έλλειψης εμπιστοσύνης, παρά το γεγονός του υψηλού βαθμού «θεσμοποίησης» της Ε.Ε. και των θεωρητικά «κοινών» συμφερόντων από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.
- Με δεδομένο το προβάδισμα της «εθνικής κυριαρχίας» και των επιμέρους εθνικών συμφερόντων, ακόμη και εντός της Ε.Ε., δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη, η μειωμένη ανταλλαγή πληροφόρησης. Το Βέλγιο, ιδίως στην περίπτωση της συνεργασίας με τις ελληνικές αρχές λειτούργησε ορθολογικά, «ζυγίζοντας» το όφελος-κόστος για την πλήρη και έγκαιρη ανταλλαγή πληροφοριών.
- Σε καθεστώς διαμάχης και ανταγωνισμού, ακόμα και φιλικά προσκείμενα κράτη, όπως τα ευρωπαϊκά, η εμπιστοσύνη απουσιάζει, ενώ τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ισχύ και την ασφάλεια και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν πλήρως, ακόμη και εάν διακυβεύονται κοινά συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας.
- Το Βέλγιο, η Γαλλία και τα λοιπά κράτη μη ανταποκρινόμενα αποτελεσματικά στη συνεργασία, απέδειξαν ότι κομβική σημασία για τις διακρατικές σχέσεις έχει η ισχύς. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί η διεθνής τρομοκρατία να συνιστά κοινή απειλή, ωστόσο πολύ συχνά η αντιμετώπιση της υπόκειται σε ευρύτερους σχεδιασμούς προστασίας της εθνικής ασφάλειας και άσκησης εξωτερικής πολιτικής.

- Σε ότι αφορά στο φαινόμενο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, φαίνεται πως η αυξανόμενη πολυεπίπεδη αλληλεξάρτηση (“interdependence”), αλλά και η διάχυση (“spillover”) δεν εμφανίζουν την αναμενόμενη επίδραση στον τομέα της συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η οποία υπόκειται σε συσχετισμούς ισχύος και υπολογισμούς κόστους-οφέλους.
- Η τυχόν εξαπάτηση (cheating) που μπορεί να λάβει χώρα, είτε μέσω ανεπιθύμητων διαρροών σε τρίτους, είτε με την προσωπική εκμετάλλευση για ίδιον όφελος, χωρίς να υπάρξει ανάλογη ανταπόδοση, ήταν ένας από τους παράγοντες που προφανώς έλαβαν υπόψιν τους τα ευρωπαϊκά κράτη. Πριν ακόμα από την εκδήλωση των χτυπημάτων, η στάση του Βελγίου να μην μοιράζεται πληροφορίες, υποδηλώνει τον «φόβο» της: για τυχόν «ενδυνάμωση» των ήδη ισχυρών ευρωπαϊών εταίρων, την «κακή» χρήση από τους πιο αδύναμους και γενικά το ενδεχόμενο μη ανταπόδοσης.
- Η περιορισμένη συνεργασία από όλες τις πλευρές, δια της επιλεκτικής τροφοδοσίας ή της άρνησης παροχής πληροφόρησης και πληροφοριών, εδράζεται στη λογική της σχετικότητας της ισχύος και κυρίως στο προβάδισμα που έχουν τα σχετικά κέρδη έναντι των απόλυτων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας. Η συμπεριφορά του συνόλου των ευρωπαϊκών κρατών και δη του Βελγίου (χαρακτηριστική είναι η περίπτωση συνεργασίας με την Ελληνική Αστυνομία), καθορίστηκε από την τάση απόκτησης συγκριτικού πλεονεκτήματος, σε θέματα εθνικής ασφάλειας, έναντι της λογικής του κοινού οφέλους από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.
- Τα κενά στη συνεργασία σε θέματα ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης και πληροφοριών από τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, κατέδειξαν τα αδύναμα σημεία των διεθνών θεσμών και καθεστώτων, σχετικά με την προώθηση της συνεργασίας ασφάλειας. Παρά την δράση των κρατών στο πλαίσιο ενός σημαντικού θεσμού όπως η Ε.Ε., την ύπαρξη πληθώρας συμφωνιών και νομοθετημάτων, αλλά και τη μεσολάβηση διεθνών οργανισμών και δομών, όπως η “Europol”, διαφάνηκε ότι η συνεργασία επηρεάζεται με τρόπο όχι καθοριστικό, από τους παραπάνω παράγοντες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπεράσματα: Πληροφόρηση-Επιβολή του νόμου & Θεωρία διεθνών σχέσεων

Κεφάλαιο 14^ο

Κεφάλαιο 14° : Συμπεράσματα: Πληροφόρηση-Επιβολή του νόμου & Θεωρία διεθνών σχέσεων

14.1. Συλλογιστική πορεία

Tο βασικό ερευνητικό ερώτημα στο οποίο απαντά το παρόν πόνημα είναι το ακόλουθο:

«Ποια είναι τα κεντρικά θεωρητικά συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η μελέτη της Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, σχετικά με τις υποθέσεις των δύο βασικών και ανταγωνιστικών σχολών σκέψης της Θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, στις σύγχρονες εκδοχές τους, τον Νεο-ρεαλισμό και τον Νεο-φιλελευθερισμό; Ειδικότερα, ποιες είναι οι θεωρητικές προεκτάσεις από την άσκηση της Πληροφόρησης των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου, σχετικά με το ζήτημα της διακρατικής συνεργασίας, του ρόλου των θεσμών, των καθεστώτων, των διεθνών οργανισμών αλλά και σχετικά με τις θεωρήσεις της έννοιας της ασφάλειας;».

Προκειμένου να δομηθεί η επιχειρηματολογία και να επιβεβαιωθούν οι κύριες υποθέσεις εργασίας, καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε αρχικά, να περιγραφούν και κατόπιν να διασυνδεθούν μεταξύ τους οι εξής κομβικές έννοιες:

- «Πληροφόρηση»
- «Αστυνόμηση-Επιβολή του Νόμου»
- «Πληροφόρηση Επιβολής του Νόμου»
- «Συνεργασία Πληροφόρησης-Διεθνής Αστυνομική Συνεργασία»

Σε αυτήν την κατεύθυνση, πραγματοποιήθηκε αναλυτική αναφορά στη θεωρία διεθνών σχέσεων και στις ειδικότερες θεωρητικές προεκτάσεις του φαινομένου της διεθνούς συνεργασίας. Πιο συγκεκριμένα, απέναντι σε μη κρατικές-ασύμμετρες απειλές, με κορυφαία τη διεθνή τρομοκρατία, εξετάστηκε το σύνολο των κρατικών αντιδράσεων, υπό το πρίσμα της αντιπαράθεσης ανάμεσα στις αρχές του πολιτικού ρεαλισμού (νεο-ρεαλισμού) και αυτών του φιλελευθερισμού (νέο-φιλελευθερισμού). Επίσης, διερευνήθηκε το ζήτημα της καθιέρωσης μίας ενιαίας και διευρυμένης αντίληψης περί της ασφάλειας, μη διαχωριζόμενης σε εσωτερική (εθνική) και εξωτερική (διεθνή), η οποία περιλαμβάνει όλο το φάσμα των σύγχρονων απειλών,

ξεκινώντας από το διεθνικό έγκλημα και καταλήγοντας στην ευρεία έννοια του πολέμου (κλασικός και υβριδικός).

Η συλλογιστική πορεία που ακολουθήθηκε, ξεκινά με τη διαπίστωση της ύπαρξης θεμελιωδών αρχών που ορίζουν το γενικό φαινόμενο της πληροφόρησης. Ειδικά στη σύγχρονη εποχή, η τελευταία δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται απλά ως μία έννοια που αφορά στην παραδοσιακή πτυχή της κατασκοπείας, αλλά ως ένα σύνθετο και περίπλοκο σύνολο δραστηριοτήτων και λειτουργιών, το οποίο δύναται να έχει ποικίλες εφαρμογές σε διαφορετικά κοινωνικο-πολιτικό-στρατιωτικά πεδία. Συνεπώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πληροφόρηση διαθέτει έναν ιδιαίτερα ευρύ χαρακτήρα, σε σημείο που να διακρίνεται σε μία παραδοσιακή μορφή, αλλά και στην εκδοχή της αστυνομικής πληροφόρησης ή πληροφόρησης επιβολής του νόμου.

Το πεδίο της αστυνόμευσης και της επιβολής του νόμου, περιγράφει έννοιες που σχετίζονται με το κυβερνητικό «μονοπόλιο» εξουσίας και την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, διά της προάσπισης της δημόσιας-κρατικής τάξης και ασφάλειας. Αυτό σημαίνει ότι είναι απαραίτητα συστατικά που συμβάλλουν, έτσι ώστε ένα κράτος να υφίσταται ως αυθύπαρκτη οντότητα στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος. Υπό αυτήν την οπτική, η πληροφόρηση επιβολής του νόμου αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο οντολογικά βασίζεται στις ευρύτερες αρχές της πληροφόρησης και συνδέεται άμεσα με τη συστηματική προσπάθεια για κρατική επιβίωση, μέσα από τη διασφάλιση της ενδοκρατικής τάξης και στη συνέχεια της βελτίωσης της σχετικής θέσης του κράτους στο διεθνές στερέωμα.

Η συσχέτιση των διαδικασιών αστυνόμευσης-επιβολής του νόμου με τις διεθνείς σχέσεις, είναι προφανής και αυτό γίνεται ακόμη πιο σαφές, εφόσον μελετηθεί και αναλυθεί η μεταξύ τους συνεργασία σε κοινά θέματα αντιμετώπισης διεθνούς εγκληματικότητας. Εάν η πληροφόρηση παρέχει την «μεγάλη εικόνα», εντός της οποίας εξελίσσεται η πληροφόρηση επιβολής του νόμου, τότε κατ'αντιστοιχία η διεθνής συνεργασία πληροφόρησης συνιστά το γενικό υπόδειγμα βάσει του οποίου τελείται η διεθνής αστυνομική συνεργασία-διεθνής συνεργασία πληροφόρησης επιβολής του νόμου.

Σε συνέχεια των παραπάνω, υποστηρίχθηκε ότι οι σύγχρονες αρχές επιβολής του νόμου έχουν εγκαθιδρύσει διμερείς και πολυμερείς τύπους συνεργασίας, όπως θεσμούς-οργανισμούς, συμφωνίες και καθεστώτα, με σκοπό την καταπολέμηση μη κρατικών-πολυπαραγοντικών φαινομένων, όπως το διεθνικό έγκλημα και ιδίως η

διεθνής τρομοκρατία. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικό κομμάτι της διεθνούς συνεργασίας, συνιστά η ανταλλαγή πληροφοριών-πληροφόρησης, κατά κύριο λόγο, αντιτρομοκρατικής φύσης.

Όπως προελέχθη, το σημείο τομής της πληροφόρησης επιβολής του νόμου με τη θεωρία διεθνών σχέσεων, έγκειται ακριβώς στην έκταση και την ποιότητα της συνεργασίας των αρμόδιων αρχών για την αντιμετώπιση των κοινών εγκληματικών απειλών. Η επιλογή εξάλλου των περιπτωσιολογικών μελετών, έγινε με κριτήριο την όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική σύνδεση θεωρίας-πράξης και κυρίως της ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης μεταξύ αρχών επιβολής του νόμου, με την «καρδιά» της επιστημονικής αντιπαράθεσης στις διεθνείς σχέσεις, αυτήν ανάμεσα σε νεο-ρεαλισμό και νεο-φιλελευθερισμό.

Η περίπτωση των Η.Π.Α. και των σχέσεων τους με άλλες χώρες, επιχειρήθηκε να καταδείξει, ως επί το πλείστον, τα όρια της διμερούς διεθνούς συνεργασίας. Οι Η.Π.Α. αποτελούν το πιο ισχυρό κράτος του σύγχρονου διεθνούς συστήματος και παρά το γεγονός ότι ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι αυτό τείνει τα τελευταία χρόνια να καταστεί πολυπολικό (γεγονός που αμφισβητείται από κάποιους άλλους), η διαδικασία είναι αργή, με αποτέλεσμα το αγγλοσαξονικό αυτό κράτος να παραμένει ένα είδος «ηγεμόνα πληροφόρησης» (“intelligence hegemon”). Αυτό σημαίνει ότι εκμεταλλεύομενο τις ανισορροπίες ισχύος, οι οποίες κατά κανόνα αποβαίνουν προς όφελός του, αγωνίζεται διαρκώς για την ποιοτική και ποσοτική συγκέντρωση πληροφόρησης και πληροφοριών, μη ανταποκρινόμενο πάντα με τον ανάλογο τρόπο (ανταποδοτικά), τόσο σε εχθρούς όσο και σε συμμάχους. Οι συνεργατικές λοιπόν σχέσεις που κατά καιρούς αναπτύχθηκαν με αντίπαλα κράτη, όπως η Ρωσική Ομοσπονδία, με φιλικά, όπως η Ινδία και με στενούς συμμάχους, όπως ο Καναδάς και το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι το πεδίο όπου μπορεί να «δοκιμαστούν» οι βασικές υποθέσεις της θεωρίας διεθνών σχέσεων.

Η περίπτωση του διεθνούς θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιήθηκε για να επισημανθούν οι περιορισμοί τόσο τις διμερούς όσο και της πολυμερούς διεθνούς συνεργασίας. Η Ε.Ε. αποτελεί ένα σύνολο κρατών-μελών, στενά συνδεδεμένων (κυρίως οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά), τα οποία μέσω του σχεδίου της «Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης», επιχειρούν από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και εντεύθεν, να επιτύχουν ένα είδος συνεχώς αυξανόμενης πολιτικής ενοποίησης. Η σύγχρονη ιστορία αυτού του ευρωπαϊκού οικοδομήματος είναι μία συνεχής διαπάλη

ανάμεσα σε υπερεθνικές και διακυβερνητικές πολιτικές, με τις τελευταίες να επικρατούν διαχρονικά, για λόγους, υπεροχής των τάσεων εθνικής κυριαρχίας και ξεχωριστών εθνικών συμφερόντων. Από όλη την παραπάνω προσπάθεια, αξίζει ιδιαίτερα να εντυπώσει κανείς στον τομέα της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας και στην ανταλλαγή αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης, πτυχές που ανήκουν στον «Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης». Σε αυτό το πλαίσιο, μπορούν να αποτιμηθούν οι βασικές οπτικές της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, ενώπιον των κοινών ευρωπαϊκών κινδύνων του διεθνούς εγκλήματος (οργανωμένο έγκλημα, παράνομη μετανάστευση, διακίνηση όπλων και ναρκωτικών), κυρίως όμως της ισλαμιστικής τρομοκρατίας και με τη μεσολάβηση οργανισμών, όπως η Europol.

Η ανωτέρω παρατιθέμενη συλλογιστική διαδρομή, λαμβάνει χώρα προκειμένου να συμπληρωθεί ένα σημαντικό ακαδημαϊκό και πρακτικό κενό, το οποίο εστιάζεται στην διεπιστημονική σύγκλιση της Πληροφόρησης, της Αστυνόμευσης-Επιβολής του Νόμου και των Διεθνών Σχέσεων. Η συνδυαστική μελέτη των προαναφερόμενων αντικειμένων είναι σπάνια στο εξωτερικό και απουσιάζει στον ελληνικό ακαδημαϊκό διάλογο. Η ολοκληρωμένη δε διασύνδεση και η διατύπωση θεωρητικών συμπερασμάτων για τη θεωρία διεθνών σχέσεων, συνιστούν την πρωτοτυπία, καθώς και την επιστημονική συνεισφορά του παρόντος έργου.

14.2. Συμπερασματικές εννοιολογικές επισημάνσεις

14.2.1. Πληροφόρηση

Η ακαδημαϊκή μελέτη της πληροφόρησης εμφανίζει διεπιστημονικά χαρακτηριστικά και στο πλαίσιο αυτό συναντώνται διάφορα αντικείμενα, στα οποία περιλαμβάνονται: οι διεθνείς σχέσεις, η διεθνής πολιτική οικονομία, οι στρατηγικές σπουδές και οι σπουδές ασφάλειας.

Εν τω μεταξύ, μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει επαρκής θεωρητικοποίηση των σπουδών πληροφόρησης, εφόσον δεν έχει δομηθεί και υποστηριχθεί ένα πλήρες θεωρητικό υπόδειγμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον «δανεισμό» ποικίλων θεωρητικών προσεγγίσεων, ανάλογα με διάφορες θεματικές περιοχές ενδιαφέροντος, όπως η διακυβέρνηση, η ηθική και η συνεργασία. Ειδικότερα στην περίπτωση της συνεργασίας, φαίνεται πως κομβικό ερμηνευτικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν οι

διεθνείς σχέσεις, καθώς με τη μεσολάβησή τους, είναι εφικτή η ανάλυση και αποτίμηση της συμπεριφοράς των κρατών, κατά την άσκηση δραστηριοτήτων πληροφόρησης σε διάφορα επίπεδα.

Η πληροφόρηση δεν αποτελεί ένα καινοφανές φαινόμενο, αντίθετα υφίσταται από την αρχαιότητα και εξελίχθηκε δυναμικά έως και σήμερα. Κατά την «παραδοσιακή» της μορφή κατέστη ουσιαστικά η «κρυφή πλευρά» της εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας και εφόσον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα «παιχνίδια» ισχύος του διεθνούς συστήματος, είναι εύλογο να συνδέεται με τη θεωρία διεθνών σχέσεων και να ανταποκρίνεται στις βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού. Ο θεμελιώδης σκοπός της είναι η προάσπιση της εθνικής ασφάλειας και έτσι οι λειτουργίες διακρίνονται σε τέσσερις επιμέρους, αλλά αλληλοσυνδεόμενες δραστηριότητες: συλλογή, ανάλυση, αντιπληροφόρηση και μυστική δράση. Μπορεί να οριστεί σε αδρές γραμμές ως: *«η πληροφορία που σχετίζεται με το εθνικό συμφέρον, η διαδικασία απόκτησης και εκμετάλλευσής της, η άμυνα στην εχθρική διείσδυση και ο μηχανισμός της γραφειοκρατίας που αναλαμβάνει ένα σύνολο σχετικών με την εθνική ασφάλεια δράσεων».*

Πέρα όμως από την κλασική αντίληψη που ταυτίζει την πληροφόρηση με τη δράση των μυστικών υπηρεσιών, υπάρχουν νέοι παράγοντες που καταδεικνύουν την ανάγκη για περισσότερο διασταλτικές ερμηνείες. Το σύγχρονο διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται από έντονους ανταγωνισμούς ισχύος και συνεχείς συσπειρώσεις και αντισυσπειρώσεις των κρατών. Εκτός από την προσφυγή στον πόλεμο, τα κράτη εφαρμόζουν νέες τακτικές προβολής ισχύος, όπως ο υβριδικός πόλεμος και εμπλέκονται σε περίπλοκους γεωοικονομικούς ανταγωνισμούς. Παράλληλα, η έννοια της ασφάλειας έχει υποστεί διεύρυνση και πέρα από την τετριμμένη διακρατική αντιπαλότητα, διακρίνονται νέοι δρώντες, συχνά μη κρατικοί, οι οποίοι ωστόσο με μια προσεκτική ανάλυση, προκύπτει ότι είναι απότοκο του άναρχου διεθνούς συστήματος και των συνεχών ανακατανομών ισχύος που προκαλεί η δομή του. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν, η εμφάνιση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, του κυβερνοεγκλήματος, της παράνομης μετανάστευσης, της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και τέλος, η όξυνση του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας.

Είναι αναπόφευκτο, οι παραπάνω ποιοτικές μεταβολές να οδηγήσουν σε μία αναθεώρηση του ρόλου που μπορεί να έχει η πληροφόρηση τόσο στην εξωτερική, όσο και στην εσωτερική κρατική πολιτική, διάκριση η οποία παύει να έχει μεγάλη σημασία

στο πλαίσιο ενός παγκοσμιοποιημένου κόσμου. Συνεπώς είναι ανάγκη να υιοθετηθεί μία ευρεία-«ολιστική» αντίληψη του φαινομένου, η οποία υποβοηθά το σύνολο των κυβερνητικών διαδικασιών και προσαρμόζεται ανά περίπτωση, σε πλήθος ζητημάτων δημόσιας και κρατικής ασφαλείας.

Στη βάση αυτή, μπορεί να υποστηριχθεί ότι εντοπίζονται συγκεκριμένες βασικές αρχές που αποτελούν «κοινό τόπο», ανεξάρτητα από το πεδίο εφαρμογής (εθνική άμυνα-εθνική ασφάλεια-δημόσια τάξη) της πληροφόρησης και διαρθρώνονται ως εξής:

- Η πληροφόρηση διαφέρει από τις έννοιες της πληροφορίας και των δεδομένων, εφόσον προκύπτει μέσα από σύνθετη διαδικασία: συλλογής-επεξεργασίας-ανάλυσης-αξιολόγησης-διανομής («κύκλος της πληροφόρησης»).
- Η διαδικασία της πληροφόρησης δεν είναι αυτοσκοπός, ούτε και λαμβάνει χώρα «εν κενώ», σε όλες τις μορφές της αποσκοπεί στην απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος και προϋποθέτει την ύπαρξη αντιπάλου-ανταγωνιστή, ο οποίος ενδέχεται να έχει κρατική ή μη υπόσταση.
- Ο ρόλος της έγκειται στη συγκέντρωση πληροφοριών (στρατιωτικών-εγκληματολογικών-πολιτικών-οικονομικών-κοινωνικών), βάσει των απαιτήσεων των ηγετών, ώστε μετά την ανάλυση και τη διανομή τους να καταστούν «αξιοποιήσιμες» (“actionable”) από τους διαμορφωτές πολιτικής-λήπτες αποφάσεων.
- Ο απώτατος σκοπός της διευρυμένης έννοιας της πληροφόρησης παραμένει η προστασία της εθνικής ασφαλείας, η οποία πλέον διασταλτικά, περιλαμβάνει πάσης φύσεως απειλές (στρατιωτικές-εγκληματικές-οικονομικές-πολιτικές-κοινωνικές-περιβαλλοντικές).
- Η «μυστικότητα» είναι μία έννοια που αναπόφευκτα ταυτίζεται με την πληροφόρηση, φυσικά σε διαφορετικό βαθμό και έκταση ανάλογα με το πεδίο εφαρμογής.
- Οι βασικές λειτουργίες, εάν δεν συμπεριληφθεί η μυστική δράση που ασκείται αποκλειστικά από τις μυστικές υπηρεσίες, είναι τρεις: η συλλογή, η ανάλυση και η αντιπληροφόρηση.
- Η αντιπληροφόρηση σε όλες τις εκφάνσεις της πληροφόρησης αποτελεί αναπόσπαστο οργανικό της κομμάτι, διότι η συγκέντρωση και αξιοποίηση πληροφοριών, προϋποθέτει την άμυνα και προστασία μέσω-εγκαταστάσεων-

προσωπικού, αλλά και την εξουδετέρωση-παραπλάνηση της ανταγωνιζόμενης πλευράς.

- Η πληροφόρηση δεν αποτελεί «πανάκεια» για κάθε πρόβλημα, ενώ από τη φύση της εμφανίζει όρια και περιορισμούς δράσης-αποτελεσματικότητας.
- Βασικό περιορισμό συνιστά η «αποτυχία πληροφόρησης» (“Intelligence failure”), δηλαδή η ανικανότητα ενός ή περισσότερων σταδίων της σχετικής διαδικασίας, να παράγουν έγκαιρη και ακριβή προειδοποίηση για σημαντικά αντικείμενα ενδιαφέροντος.
- Η πληροφόρηση αποτυγχάνει συχνά στο στάδιο της συλλογής σε ενδοκρατικό και διεθνές επίπεδο, αυτό εκφράζεται μέσω της ελλιπούς συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών κατά τις διαδικασίες ανταλλαγής.
- Στο διεθνές επίπεδο, τα κράτη-κάτοχοι των πληροφοριών και της πληροφόρησης ενίοτε: αποκρύπτουν, δεν ανταλλάσσουν πλήρως ή και παραπλανούν.
- Η πληροφόρηση, μέσω των διαφόρων μορφών συνεργασίας, συνδέεται άμεσα με τη θεωρία διεθνών σχέσεων και την επιστημονική αντιπαράθεση «αιχμής» ανάμεσα σε νεο-ρεαλισμό και νεο-φιλελευθερισμό.

14.2.2. Πληροφόρηση επιβολής του νόμου

Στη σύγχρονη εποχή βρίσκονται ακόμη σε ισχύ τα βασικά δομικά στοιχεία του διεθνούς συστήματος, όπως αυτά διαμορφώθηκαν στη μετα-Βεσφαλιανή εποχή. Το έθνος-κράτος παραμένει ο βασικός δρων και εκτός από την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, μονοπωλεί τον έλεγχο των μέσων εσωτερικής ισχύος, προκειμένου να διατηρείται ως οντότητα και ο πληθυσμός τους να αποδέχεται την καθεστηκυία τάξη.

Σημαντικό ρόλο στην κρατική συγκρότηση και στην έκφραση της βούλησης της κυβερνητικής εξουσίας, με σαφείς τις προεκτάσεις για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας, διαδραματίζουν οι έννοιες της αστυνόμευσης και της επιβολής του νόμου, οι οποίες για τις ανάγκες του παρόντος πονήματος χρησιμοποιήθηκαν με σχεδόν ταυτόσημο τρόπο. Σε γενικές γραμμές λοιπόν, περιγράφουν ένα σύμπλεγμα-σύστημα διαδικασιών δια των οποίων επιβάλλεται η κεντρική βούληση της κρατικής εξουσίας και εξασφαλίζεται η εσωτερική συνοχή, από αποσχιστικές τάσεις και διαλυτικά

φαινόμενα. Παράλληλα, στο πλαίσιο αυτό εκλογικεύεται στην πράξη η τήρηση της έννομης τάξης, καθώς οι πολίτες και οι συλλογικές οντότητες που αποκλίνουν από τους κανόνες και τις νόρμες, παρεμποδίζονται και σε επόμενο στάδιο, διώκονται ποινικά.

Η αστυνόμευση-επιβολή του νόμου αποτελεί μία σημαντική έκφανση της κρατικής λειτουργίας με καθοριστικές συνέπειες για την κρατική επιβίωση. Μετά την εξασφάλιση της εθνικής άμυνας, χωρίς ένα αποτελεσματικό σύστημα διατήρησης της κοινωνικής ευταξίας, ένα κράτος είναι αδύνατον να επιβιώσει εντός ενός άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος. Εάν συνυπολογιστούν οι νέοι ασύμμετροι παράγοντες που έχουν συνοδεύσει την επικράτηση της παγκοσμιοποίησης, με τη διεθνοποίηση του εγκλήματος να συνιστά απειλή «πρώτης γραμμής», τότε ο διεθνής ρόλος της αστυνόμευσης, αποκτά μία ιδιαίτερα αξιόλογη διάσταση.

Ανάλογα με το αγαθό που τίθεται υπό προστασία, η αστυνόμευση μπορεί να χαρακτηρίζεται είτε ως «χαμηλή» (“low policing”), είτε ως «υψηλή» (“high policing”). Στην πρώτη περίπτωση διακυβεύεται η δημόσια τάξη και ασφάλεια και στην δεύτερη το γενικό πολιτικό “status quo” και η εθνική ασφάλεια. Στον βαθμό μάλιστα που η διεθνής τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα συνιστούν σοβαρές απειλές κατά της ασφάλειας των κρατών, μπορεί να γίνει λόγος και για «Αστυνόμευση Εθνικής Ασφάλειας» (“National security policing”). Με βάση αυτά, η δράση των αστυνομικών σωμάτων και γενικά των υπηρεσιών επιβολής του νόμου μπορεί να ειπωθεί υπό την οπτική γωνία, όχι μόνο του κλάδου της εγκληματολογίας, αλλά και από αυτόν των πολιτικών επιστημών και συγκεκριμένα των διεθνών σχέσεων.

Στις ανωτέρω περιγραφόμενες συνθήκες διεθνοποίησης του εγκλήματος, οι αρμόδιες αρχές κλήθηκαν να ενσωματώσουν την έννοια της πληροφόρησης, πράγμα το οποίο τις τελευταίες δεκαετίες τελείται αργά, αλλά σταθερά. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η υιοθέτηση των βασικών αρχών και κάποιων τακτικών της πληροφόρησης, δεν αποτελεί εύκολο έργο, διότι στον χώρο της αστυνόμευσης υπάρχουν ιδιαίζουσες συνθήκες που αφορούν σε: νομικούς περιορισμούς, υπηρεσιακή κουλτούρα, εξάρτηση από τη δικαστική εξουσία και μία «αντιδραστική» (“reactive”) προς το έγκλημα προσέγγιση. Σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη για αντιμετώπιση τόσο της καθημερινής, όσο και της πιο εξεζητημένης εγκληματικότητας, όπως η διεθνής τρομοκρατία αποτέλεσε τον καταλύτη για τη διάκριση των όρων: «πληροφορία, δεδομένα, εγκληματολογικά στοιχεία» και την καθιέρωση εθνικών δογμάτων πληροφόρησης από αγγλοσαξονικές κυρίως υπηρεσίες επιβολής του νόμου.

Εάν η πληροφόρηση αποτελεί το «όλον», η ειδικότερη μορφή της πληροφόρησης επιβολής του νόμου, είναι το «μέρος» και σε μεγάλο βαθμό χαρακτηρίζεται από τις βασικές αρχές του φαινομένου, οι οποίες προαναφέρθηκαν. Ένας ενδεικτικός ορισμός της είναι ο ακόλουθος: *«Σύνολο διαδικασιών που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και περιλαμβάνουν τη συλλογή πληροφοριών, την αξιολόγηση και επεξεργασία τους, την ανάλυση για την παραγωγή αξιοποιήσιμου “προϊόντος”, τη διανομής σε λήπτες αποφάσεων και εν τέλει τη δημιουργία γνώσης και ικανότητα πρόβλεψης, με σκοπό την προληπτική ή κατασταλτική δράση για την εξάλειψη απειλών κατά της δημόσιας τάξης και της εθνικής ασφάλειας».*

Η εξειδικευμένη αποστολή της έγκειται στην πρόληψη και καταστολή εγκληματικών ενεργειών, την ανακάλυψη και σύλληψη εγκληματιών, την υποστήριξη προανακριτικών πράξεων, τον προσδιορισμό των τάσεων της εγκληματικότητας για τον σχεδιασμό και την κατανομή υπηρεσιακών πόρων. Στο πλαίσιο ωστόσο μιας γενικής κρατικής πολιτικής εθνικής ασφάλειας και εντός ενός διορατικού στρατηγικού σχεδιασμού, μπορεί να αποκτήσει ευρύτερη διάσταση, συμβάλλοντας αποτελεσματικά σε πεδία που εκ πρώτης όψεως φαίνονται να ανήκουν σε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα.

Η κατηγοριοποίησή της είναι πολύπλευρη, ανάλογα με τα κριτήρια του αναλυτικού προσανατολισμού (τακτική-επιχειρησιακή-στρατηγική), του αντικειμένου αναφοράς (εγκληματολογική-εγκλήματος-γενικού πλαισίου και κοινοτική ή τοπική) και του διερευνώμενου εγκλήματος (δημόσιας τάξης-οικονομικών εγκλημάτων-οργανωμένου εγκλήματος-ναρκωτικών-κρατικής ασφάλειας-αντιτρομοκρατική). Σε ότι αφορά τις βασικές λειτουργίες που την χαρακτηρίζουν, αυτές είναι: η συλλογή, η ανάλυση, η έρευνα και η αντιπληροφόρηση.

Η συλλογή μπορεί να είναι «σχεδιασμένη» ή «μη προσχεδιασμένη» και να γίνεται από εσωτερικές ή εξωτερικές πηγές (ανοικτές-κλειστές-διαβαθμισμένες). Ανάλογα με τον βαθμό μυστικότητας είναι: εμφανής, διακριτική και μυστική-συγκαλυμμένη, ενώ ο τρόπος διεξαγωγής τη διακρίνει σε: ανθρώπινων πηγών (“Humint”), τεχνικών (“Techint”) και ανοικτών (“Osint”).

Η αντιπληροφόρηση διαφέρει τυπικά ως προς την κλασική της έννοια, μόνο ως προς τα σημεία αναφοράς της, έτσι ορίζεται ως εξής: *«Το σύνολο των διαδικασιών που αντιμετωπίζουν απειλές προερχόμενες από εγκληματίες, μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων ή και ξένα κράτη, οντότητες που συλλέγουν πληροφόρηση και προβαίνουν*

σε υπονομευτικές ενέργειες εναντίον του κράτους, της κυβέρνησης και ειδικότερα εις βάρος των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και του προσωπικού τους».

Η σύγκριση της δράσης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών, παρουσιάζει έντονο ακαδημαϊκό και πρακτικό ενδιαφέρον, ενώ θα πρέπει να λαμβάνεται εξαρχής υπόψιν, ότι αποτελούν βασικά και αναντικατάστατα στοιχεία των «ενδότερων διαμερισμάτων» του κρατικού μηχανισμού. Οι υπηρεσίες πληροφοριών (μυστικές υπηρεσίες) δρουν με κύριο γνώμονα την προστασία της εθνικής ασφάλειας, με τρόπο προληπτικό, ευέλικτο και κατά κανόνα μυστικό. Το σύνολο της δραστηριοποίησής τους, έχει ως σταθερό σημείο αναφοράς την επίτευξη του εθνικού συμφέροντος. Από την άλλη πλευρά, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τα αστυνομικά σώματα, αποβλέπουν στη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, προλαμβάνοντας ή καταστέλλοντας την εγκληματική δράση ατόμων και ομάδων. Βασική διαφορά με άλλες υπηρεσίες ασφαλείας και τον τομέα της εθνικής άμυνας, αποτελεί η άμεση εξάρτηση και συνεργασία με τον θεσμό της ποινικής δικαιοσύνης.

Εν τέλει, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και οι μυστικές υπηρεσίες, επομένως και οι αντίστοιχες διαδικασίες πληροφόρησης, παρά τις διαφορές τους, υπηρετούν με διαφορετικούς, αλλά αλληλοσυμπληρούμενους τρόπους τον ίδιο «υψηλό» σκοπό, δηλαδή την κρατική επιβίωση. Οι βασικοί πυλώνες αλληλεπικάλυψης αρμοδιοτήτων και συνεργασίας είναι: η αντιπληροφόρηση (αντικατασκοπεία), η αντιτρομοκρατία και η αντιμετώπιση σοβαρών μορφών εγκληματικότητας (οργανωμένο έγκλημα, διακίνηση ναρκωτικών, παράνομη μετανάστευση). Πρόκειται ουσιαστικά για την χάραξη δύο διαφορετικών, αλλά παράλληλων οδών, οι οποίες μπορούν σε κάποια σημεία να τέμνονται (συνεργάζονται) και σε γενικές γραμμές καταλήγουν στον ίδιο προορισμό.

14.2.3. Συνεργασία πληροφόρησης-Διεθνής αστυνομική συνεργασία

Η συνεργασία πληροφόρησης αποτελεί τη διαδικασία, κατά την οποία τα κράτη διά των αρμόδιων υπηρεσιών, αποκτούν πρόσβαση σε πληροφορίες και πληροφόρηση, που κατέχουν συνήθως φιλικές-συμμαχικές οντότητες. Από τη φύση της έχει «ριψοκίνδυνο» χαρακτήρα, διότι λαμβάνει χώρα όταν όλες οι πλευρές διαβλέπουν πιθανά κέρδη και πλεονεκτήματα. Η λογική του οφέλους ενέχει πάντα μία σχετικότητα,

γεγονός που αποκλείει την ύπαρξη μόνιμων συμμάχων ή αντιπάλων. Σε γενικές γραμμές μπορεί να οριστεί ως: *«Το σύνολο των επικοινωνιών, της συνεργασίας, των διασυνδέσεων, μεταξύ ενός μεγάλου εύρους δρώντων, σχετικά με θέματα πληροφόρησης».*

Εάν το φαινόμενο της συνεργασίας προσεγγισθεί υπό την «ολιστική» έννοια της πληροφόρησης, τότε περιλαμβάνει ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων: από την ανταλλαγή πληροφόρησης και πληροφοριών, την επιχειρησιακή συνεργασία, έως και την υποστήριξη πληροφόρησης. Ανάλογα με τον τρόπο που η συνεργασία λαμβάνει χώρα, καθώς και τον αριθμό των συμμετεχόντων κρατών, χαρακτηρίζεται ως: απλή-σύνθετη, συμμετρική-ασύμμετρη, διμερής-πολυμερής-πολύπλευρη. Η πολυμερής συνεργασία ειδικότερα, λαμβάνει χώρα όταν, στη βάση κοινών συμφερόντων, αντιλήψεων, κουλτούρας και σχετικής εμπιστοσύνης, περισσότερα των δύο κρατών (συχνά με τη μεσολάβηση θεσμών-οργανισμών), αποφασίζουν να μοιραστούν «βάρη» (“burden sharing”) και συνήθως ανταλλάσσουν πληροφορίες με συστηματοποιημένο-αυτοματοποιημένο τρόπο.

Η ανταλλαγή πληροφόρησης και πληροφοριών είναι λοιπόν μία υποκατηγορία της συνεργασίας πληροφόρησης και στο πλαίσιο αυτό η ανάπτυξή της ή μη, χαρακτηρίζεται από κίνητρα και αντικίνητρα. Συνοπτικά, τα κίνητρα περιλαμβάνουν την απόκτηση πληροφοριών ή την επίτευξη άσκησης επιρροής επί άλλου κράτους, ενώ τα βασικότερα αντικίνητρα συνίστανται στα προβλήματα της «διαπραγμάτευσης» (“bargaining”) και της «επιβολής» (“enforcement”). Η «διαπραγμάτευση» έχει να κάνει με αποκλίνουσες πολιτικές-συμφέροντα, διαφορετικές προτεραιότητες και το κόστος για την τήρηση των συμφωνιών συνεργασίας. Η «επιβολή» αναφέρεται στον κίνδυνο παραβίασης των συμφωνηθέντων κανόνων, πράγμα που εκδηλώνεται με: την «αποστασία-εξαπάτηση» (“defection”) και τη «μη παροχή» (“withholding”).

Η συνεργασία-ανταλλαγή πληροφόρησης είναι ίσως το πιο κατάλληλο πεδίο στο οποίο μπορεί να υπάρξει σύγκληση των σπουδών πληροφόρησης με τις διεθνείς σχέσεις. Οι κυριότερες απόψεις της θεωρίας διεθνών σχέσεων που εφαρμόζονται για την ερμηνεία της συνεργασίας πληροφόρησης, εκφράζονται κατά βάση στο πλαίσιο των δύο «αντίπαλων θεωρήσεων» του φιλελευθερισμού-νεοφιλελευθερισμού και του πολιτικού ρεαλισμού-νεορεαλισμού. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις δίδεται διαφορετική λύση και ερμηνεία του «διλήμματος των φυλακισμένων».

Ο φιλελευθερισμός αναμένει τη συνεργασία ως το πιθανότερο αποτέλεσμα, λόγω των αμοιβαίων κερδών, της αλληλεξάρτησης μεταξύ των πλευρών και της καταλυτικής επίδρασης διεθνών θεσμών και καθεστώτων. Η ροή της πληροφόρησης καθιστά γνωστές τις προθέσεις των «παικτών» και τυχόν αποτυχία, μπορεί να ξεπεραστεί με την επανάληψη της απόπειρας συνεργασίας (“iteration”), μέχρι να επιτευχθεί «συνεργατική σταθερότητα» (“cooperative stability”).

Ο πολιτικός ρεαλισμός δεν αποκλείει τη συνεργασία, τη θεωρεί όμως ως το λιγότερο πιθανό αποτέλεσμα. Καθοριστική σημασία έχουν: το άναρχο διεθνές περιβάλλον, το κλίμα ανταγωνισμού-έλλειψης εμπιστοσύνης, τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, οι ορθολογικοί υπολογισμοί «κόστους-οφέλους» στη βάση της ισχύος, τα σχετικά και όχι τα απόλυτα κέρδη. Συνεπώς, οι θεσμοί, η αλληλεξάρτηση και η «επαναληπτικότητα», δεν ασκούν σημαντική επιρροή στις συνεργατικές σχέσεις. Στην κλασική εκδοχή της συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης, δηλαδή αυτής που επικεντρώνεται στην αλληλεπίδραση κυρίως των μυστικών υπηρεσιών, ο πολιτικός ρεαλισμός, σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι διαθέτει τη μεγαλύτερη ερμηνευτική ισχύ, λόγω της άμεσης συσχέτισης των αντίστοιχων υπηρεσιών, με την κρατική εξουσία και επομένως με ζητήματα διεθνούς ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής.

Πέρα όμως από τα παραπάνω, η διεθνής συνεργασία πληροφόρησης αποτελεί έννοια με ευρεία σημασία, που υπερβαίνει την παραδοσιακή «στενή» νοηματοδότηση. Στο βαθμό που η πληροφόρηση επιβολής του νόμου, διέπεται από τις ήδη διατυπωθείσες βασικές αρχές της πληροφόρησης, τότε και η διεθνής αστυνομική συνεργασία/διεθνής συνεργασία επιβολής του νόμου, μπορεί κατά περίπτωση να εμφανίζει κοινά στοιχεία. Μάλιστα είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι, η τελευταία εντάσσεται στη συνεργασία πληροφόρησης, σε ότι αφορά κάποιες ουσιώδεις πτυχές της.

Η προέκταση της ανωτέρω αναπτυχθείσας λογικής, οδηγεί αναπόφευκτα και στην εξέταση της ανταλλαγής πληροφόρησης και πληροφοριών αστυνομικής φύσης, ως υπο-υπο-κατηγορίας της συνεργασίας πληροφόρησης. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν η εμφάνιση της σύγχρονης διεθνούς τρομοκρατίας (κατά βάση ισλαμιστικής), η οποία έχει οδηγήσει την πλειοψηφία των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, στην άσκηση καθηκόντων που περιλαμβάνουν τόσο την δημόσια τάξη όσο και πτυχές της προστασίας της εθνικής-κρατικής ασφάλειας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συνεργασία και ειδικότερα την ανταλλαγή αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης μεταξύ

υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Παρά λοιπόν, τον φαινομενικά «κοινό» κίνδυνο, η σχετικά νέα αυτή διαδικασία, παρουσιάζει «ευαίσθητο» χαρακτήρα, συνδέεται με την «κρατική κυριαρχία», την ισχύ, το εθνικό συμφέρον και την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος. Επομένως εμφανίζει ακόμα μεγαλύτερους περιορισμούς από άλλες μορφές κοινής αντιμετώπισης της διεθνούς εγκληματικότητας.

Αναφορικά με τη συνάφεια της θεωρίας διεθνών σχέσεων, στο ανωτέρω εξειδικευμένο πεδίο συνεργασίας, θα πρέπει να ειπωθεί ότι τα αστυνομικά σώματα και γενικά οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου, βρίσκονται στον «πυρήνα» της κρατικής εξουσίας και άρα έχει νόημα η μελέτη της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφόρησης σε διεθνές περιβάλλον. Με βάση τη θεωρία διεθνών σχέσεων, η ανταλλαγή πληροφόρησης χαρακτηρίζεται είτε από την «αισιόδοξη» είτε από την «απαισιόδοξη» άποψη. Η «αισιόδοξη» οπτική, ταυτίζεται κυρίως με τις ερμηνείες του φιλελευθερισμού-νεοφιλελευθερισμού, ενώ η «απαισιόδοξη», με τις βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού-νεορεαλισμού. Σύμφωνα με την πρακτική εμπειρία, η ανταλλαγή πληροφόρησης επιβολής του νόμου, η οποία μάλιστα σχετίζεται με την τρομοκρατία, άρα και με ζητήματα εθνικής ασφάλειας, φαίνεται πως ερμηνεύεται πιο αποτελεσματικά στο γενικό πλαίσιο του ρεαλισμού.

14.3. Εμπειρικά συμπεράσματα για τη συνεργασία πληροφόρησης επιβολής του νόμου

Όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, προκειμένου στην περίπτωση της συνεργασίας πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, να επιβεβαιωθούν οι βασικές αρχές του νεο-ρεαλισμού έναντι αυτών του νέο-φιλελευθερισμού, επιλέχθηκε η παράθεση και ανάλυση ορισμένων ενδεικτικών καταστάσεων, υπό μορφή περιπτώσιολογικών μελετών. Εφόσον διαπιστώθηκε ότι η σύγχρονη διεθνής ισλαμιστική τρομοκρατία, αποτελεί μία σοβαρότατη απειλή ασφάλειας για την πλειοψηφία των κρατών του διεθνούς συστήματος, εξετάστηκε ενδελεχώς η ποιότητα και η έκταση των συνεργατικών σχέσεων που αναπτύχθηκαν προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση ενός θεωρητικά «κοινού» κινδύνου, που κατά κανόνα προέρχεται από μη κρατικούς δρώντες. Σε αυτό το πλαίσιο θεωρήθηκε ότι θα έπρεπε να εξεταστούν τόσο οι διμερείς-διακρατικές όσο και οι πολυμερείς πτυχές (ρόλος διεθνών θεσμών-οργανισμών), της ανταλλαγής πληροφόρησης αντιτρομοκρατικής

φύσης μεταξύ των κρατών, έτσι ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για τη διασύνδεση της πληροφόρησης επιβολής του νόμου με τη θεωρία διεθνών σχέσεων.

Με αυτά τα δεδομένα, οποιαδήποτε μελέτη που ασχολείται με τη διεθνή συνεργασία υπηρεσιών επιβολής του νόμου, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν τον ρόλο των Η.Π.Α., οι οποίες έχουν δίχως αμφιβολία καταγράψει πολύ σημαντική δραστηριότητα στη σύναψη σχέσεων με τα περισσότερα κράτη ανά τον κόσμο. Από την άλλη, εάν οι Η.Π.Α. προσφέρουν μία αξιόλογη περίπτωση μελέτης κυρίως διμερών κρατικών επαφών, η ενδοευρωπαϊκή συνεργασία πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, εμφανίζει μεγάλο ενδιαφέρον και μπορεί να οδηγήσει σε πολύ χρήσιμα επιστημονικά συμπεράσματα, τόσο για το διμερές, όσο και για το πολυμερές-θεσμικό επίπεδο αυτής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί γενικά ένα εγχείρημα υψηλής θεσμοποίησης σε διαφορετικά επίπεδα, το οποίο σε ότι αφορά τη συνεργασία σε θέματα αντιμετώπισης της διεθνούς εγκληματικότητας, έχει σημειώσει με την πάροδο του χρόνου διόλου αμελητέα πρόοδο, συντονίζοντας τη δράση των 28 κρατών-μελών της.

Πιο συγκεκριμένα, η συνολική εξέταση της συνεργατικής στάσης των Η.Π.Α. και των κρατών-μελών της Ε.Ε. οδηγεί σε συγκεκριμένα βασικά συμπεράσματα:

- Η διεθνής τρομοκρατία αποτελεί σημαντική απειλή κατά της εθνικής ασφάλειας των κρατών του διεθνούς συστήματος.
- Η παγκοσμιοποίηση έχει καθιερώσει μία «ενιαία-διευρυμένη» αντίληψη για την ασφάλεια, της οποίας η διάκριση σε «εσωτερική-εξωτερική» είναι πλέον παρωχημένη.
- Ο κρατικός ρόλος στην αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών παραμένει κομβικός και αυτό αποδεικνύεται από την εμπλοκή στις συνεργατικές προσπάθειες ανταλλαγής πληροφόρησης των αρμόδιων εθνικών αρχών-υπηρεσιών.
- Η πληροφόρηση επιβολής του νόμου, είναι σύμφυτη με τη δράση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά στον τομέα της αντιτρομοκρατικής δράσης.
- Η «ατελής» συνεργασία σε θέματα ανταλλαγής αντιτρομοκρατικής πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, συμβάλλει στην επιβεβαίωση των βασικών αρχών του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού).

Οι περιπτωσιολογικές μελέτες που χρησιμοποιήθηκαν, επικεντρώθηκαν λοιπόν στις κοινές προσπάθειες αντιμετώπισης της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατίας, σε ότι αφορά τη δράση αστυνομικών σωμάτων και υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Τα κράτη τα οποία συμμετείχαν, σε ότι αφορά τις μεταξύ τους σχέσεις, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε ένα φάσμα που ξεκινά από τη «στενή-παραδοσιακή συμμαχία»¹ και στο άλλο του άκρο έχει τον «κλασικό ανταγωνισμό μεγάλων δυνάμεων».²

Συνοπτικά η μελέτη και ανάλυση που περιστράφηκε γύρω από τις Η.Π.Α. και την Ε.Ε. είχε ως εξής:

- Περίπτωση Η.Π.Α. & Καναδά: Στον απόηχο του τρομοκρατικού χτυπήματος της 09.11.2001 στη Νέα Υόρκη, οι αμερικανικές αρχές ξεκίνησαν τον λεγόμενο «πόλεμο» κατά της τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να εφαρμόσουν ιδιαίτερα «επιθετικές» πολιτικές συνεργασίας, με παραδοσιακούς συμμάχους, όπως το κράτος του Καναδά. Η καναδική RCMP στο πλαίσιο μίας θεωρητικά αγαστής συνεργατικής σχέσης, εμπιστεύτηκε στο αμερικανικό FBI κρίσιμες πληροφορίες για τον Σύρο-καναδό Maher Arar, για τον οποίον υπήρχαν υποψίες ότι συνδεόταν με τρομοκρατικές οργανώσεις. Οι αρχές των Η.Π.Α., παρά την αρχικά καλή πρόθεση των Καναδών, αξιοποίησαν το σύνολο των πληροφοριών που τους είχε παρασχεθεί, δεν τροφοδότησαν ανταποδοτικά τους συναδέλφους τους και μετά από μία σειρά μονομερών ενεργειών, επέλεξαν την «έκτακτη μεταφορά» (“extraordinary rendition”) του ατόμου σε συριακές φυλακές για περαιτέρω ανάκριση. Οι σχέσεις των δύο κρατών δοκιμάστηκαν έντονα στη συνέχεια, καθώς μεσολάβησε ένα σημαντικό “blame game” και ενισχύθηκε ο βαθμός αμοιβαίας καχυποψίας.
- Περίπτωση Η.Π.Α. & Ηνωμένου Βασιλείου: Πριν την εκδήλωση των βομβιστικών επιθέσεων της 07.07.2005 στο Λονδίνο, υπήρξε άμεση επικοινωνία και συνεργασία της βρετανικής Μητροπολιτικής Αστυνομίας (MPS) και της Αστυνομίας της Νέας Υόρκης (NYPD). Από την πλευρά των Βρετανών δόθηκαν κρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τη δράση τρομοκρατικών πυρήνων, γεγονός που οι αμερικανικές αρχές εκμεταλλεύτηκαν προς όφελός τους, πραγματοποιώντας ανεπιθύμητες διαρροές στα Μ.Μ.Ε., με αποτέλεσμα

¹Βλ. Σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Καναδά ή Η.Π.Α. και Ηνωμένου Βασιλείου ή μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

²Βλ. Σχέσεις μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσικής Δημοκρατίας.

να προκληθούν κλυδωνισμοί στο παραδοσιακό κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών. Μετά την εκδήλωση των επιθέσεων, οι αρχές των Η.Π.Α. και πάλι διέρρευσαν στον Τύπο απόρρητες βρετανικές πληροφορίες αναφορικά με το είδος των εκρηκτικών υλών. Επιπρόσθετα, διάφορα άτομα (Haroon Rashid Aswat και Abu Hamza) που εμπλέκονταν στη διεθνή ισλαμιστική τρομοκρατία, αποτέλεσαν σημείο αντιπαράθεσης σχετικά με την προτεραιότητα και την έκταση της πρόσβασης σε αυτά, καθώς οι Βρετανική πλευρά καθυστέρησε χαρακτηριστικά εκδόσεις εκζητούμενων στις Η.Π.Α.. Γενικά στο πλαίσιο αυτό, πτυχές της περίφημης «ειδικής σχέσης», φάνηκε πως υπέστησαν ισχυρό πλήγμα, λόγω της έντονης προτεραιοποίησης των συμφερόντων της αμερικανικής πλευράς.

- Περίπτωση Η.Π.Α. & Ινδίας: Στην περίοδο που προηγήθηκε, μεσολάβησε και ακολούθησε τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 26.11.2008, στη Βομβάη της Ινδίας, το ενδιαφέρον Αμερικανών και Ινδών, μονοπώλησε η περίπτωση του David Coleman Headley, ατόμου Αμερικανο-πακιστανικής καταγωγής. Ο εν λόγω έχοντας εγκληματικό παρελθόν, φαίνεται πως χρησιμοποιήθηκε ως πληροφοριοδότης της DEA και στη συνέχεια πιθανότατα απέκτησε επαφές και με μυστικές υπηρεσίες όπως η CIA. Παράλληλα με τη δράση που ανέπτυξε σχετικά με το διεθνές εμπόριο ναρκωτικών και την ισλαμιστική τρομοκρατία στο Πακιστάν, στρατολογήθηκε στην πακιστανική τρομοκρατική οργάνωση “LeT” και ως μέλος της είχε ουσιαστικό ρόλο στις επιθέσεις εναντίον της ινδικής πρωτεύουσας. Η ινδική πλευρά κατηγόρησε σφοδρά τις Η.Π.Α. για πρότερη γνώση των γεγονότων και για τη μη έγκαιρη και πλήρη ενημέρωση περί των προθέσεων του Headley. Επιπλέον, όταν αυτός συνελήφθη στο Σικάγο, διαπιστώθηκε πως το FBI λειτούργησε ιδιαίτερα περιοριστικά στη συνεργασία με του με την Ινδική Αστυνομία (IPS) και τη ΝΙΑ, παρακρατώντας πληροφορίες και μη επιτρέποντας πλήρη πρόσβαση στους Ινδούς αξιωματούχους. Σε γενικές γραμμές, η υπόθεση αυτή προκάλεσε σημαντικά προβλήματα εξωτερικής πολιτικής στις σχέσεις των δύο χωρών και έφερε έντονα στο προσκήνιο τη σοβαρή γεωπολιτική διάσταση του τριγώνου που περιλαμβάνει: Η.Π.Α.-Ινδία-Πακιστάν.
- Περίπτωση Η.Π.Α.-Ρωσικής Ομοσπονδίας: Το τρομοκρατικό χτύπημα της 15.04.2013 στη Βοστώνη των Η.Π.Α., έφερε στην επιφάνεια τις παραδοσιακά

ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των δύο βασικών αντιπάλων του Ψυχρού Πολέμου. Οι δράστες της επίθεσης, Tamerlan και Dzhokhar Tsarnaev, ήταν Τσετσενικής καταγωγής και είχαν μεταναστεύσει στις Η.Π.Α. προ δεκαετίας. Ωστόσο φαίνεται πως είχαν αποκτήσει σχέσεις με το ριζοσπαστικό Ισλάμ και για το λόγο αυτό είχαν επισκεφθεί τη Ρωσία. Στο πλαίσιο της διερεύνησής τους, τόσο πριν, όσο και μετά το τραγικό συμβάν, υπήρξαν άμεσες και έμμεσες επαφές μεταξύ FBI και FSB, οι οποίες όμως από αμφοτέρες τις πλευρές χαρακτηρίστηκαν ως προβληματικές, είτε για λόγους παρακράτησης (“withholding”) πληροφόρησης, είτε για αμοιβαίες υποψίες παραπλανητικής δράσης. Σε κάθε περίπτωση, διαφάνηκε ότι ακόμα και το θεωρητικά «κοινό» συμφέρον από την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, δεν ήταν αρκετό για να υπερκεράσει θεμελιώδεις ανησυχίες περί της ισχύος, ανάμεσα σε δύο κατεξοχήν ανταγωνιστικές δυνάμεις.

- Περίπτωση συνεργασίας πληροφόρησης εντός της Ε.Ε.: Η κοινή δράση των κρατών-μελών της Ε.Ε. στον τομέα της εσωτερικής ασφάλειας, ουδέποτε υπήρξε εύκολη υπόθεση. Ο τομέας της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, ειδικά σε θέματα τρομοκρατίας, ανέκαθεν ήταν ένα «αγκάθι» προς την επιζητούμενη εμβάθυνση. Η τελευταία επιχειρήθηκε σταδιακά, με γνώμονα την μετάβαση από ένα διακυβερνητικό, σε ένα υπερεθνικό μοντέλο συνεργασίας. Σε πρώτη φάση λειτούργησαν οι «Ομάδες TREVI» και ακολούθησε η συμφωνία του Σένγκεν (1985) και η συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, έτσι ώστε να τεθούν τα θεμέλια μιας ουσιαστικής συνεργασίας. Από εκεί και έπειτα η Ε.Ε. κινήθηκε στη βάση διαδοχικών συνθηκών (Άμστερνταμ-Νίκαια-Λισαβόνα), αντίστοιχων προγραμμάτων (Τάμπερε- Χάγη-Στοκχόλμη) και τη διατύπωση διεθνών κειμένων-πολιτικών ασφαλείας. Επίσης επιχειρήθηκε η αναβάθμιση υφιστάμενων δομών (δίκτυο γραφείων S.I.Re.N.E.) και η δημιουργία οργανισμών (Europol & Frontex). Ωστόσο η ένταση του προβλήματος της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, έκανε αισθητή την αδυναμία του θεσμού της Ε.Ε., να επιβάλλει πολιτικές στα κράτη-μέλη και υπενθύμισε ότι παρά τις προσπάθειες ολοκλήρωσης, ο ευρωπαϊκός χώρος παραμένει κομμάτι ενός άναρχου διεθνούς συστήματος, όπου κυριαρχεί ο ανταγωνισμός ισχύος και εθνικών συμφερόντων.

- Περίπτωση της Ευροπόλ: Ο διεθνής οργανισμός της Europol, δημιουργήθηκε στο πλαίσιο σχεδιασμών εξωτερικής πολιτικής και με βάση εθνικά συμφέροντα ισχυρών ευρωπαϊκών κρατών, όπως η Γερμανία. Η ίδια η ίδρυσή της και η μορφή που θα λάμβανε (διακυβερνητική ή υπερεθνική), προκάλεσε σοβαρές διαφωνίες (λόγω αντιθετικών συμφερόντων) μεταξύ Γερμανίας, Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου. Το εγχείρημα ξεκίνησε το 1991 και πήρε «σάρκα και οστά» το 1998, εξαιτίας της δυσκολίας επιτεύξεως διεθνών συναινέσεων, ανάμεσα στους «ισχυρούς». Κατέστη επίσημος οργανισμός της Ε.Ε., μόλις το 2009, για τους ίδιους ακριβώς λόγους, εντός ενός κλίματος διακρατικού ανταγωνισμού και αντιτιθέμενων απόψεων. Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., εξαιτίας της αμοιβαίας καχυποψίας και της έλλειψης εμπιστοσύνης, διαχρονικά ήταν φειδωλά ως προς την παροχή πληροφοριών προς τον οργανισμό. Η επιφυλακτικότητα των ευρωπαϊκών κρατών, δεν άρθηκε ούτε με την κλιμάκωση των τρομοκρατικών ενεργειών και παρατηρήθηκε έλλειψη διάθεσης για ουσιαστική αναβάθμιση του ρόλου της, ειδικά σε θέματα καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Η άμεση διασύνδεση της δράσης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, με την κρατική άσκηση εξουσίας, οι συσπειρωτικές τάσεις εθνικής κυριαρχίας και οι προτεραιότητες προστασίας της εθνικής ασφάλειας, είχαν ως αποτέλεσμα την αμυδρή βελτίωση της παροχής κρίσιμων πληροφοριών. Ως προς τη λειτουργία της, δεν διαθέτει ισχυρούς μηχανισμούς επιβολής προς τα κράτη, έτσι ώστε να καθίσταται υποχρεωτική η τροφοδοσία από αυτά με πληροφορίες. Ακόμα και όταν τα κράτη επιλέξουν να συνεργαστούν και να παρέχουν πληροφορίες, το παραγόμενο προϊόν (πληροφόρηση) είναι προσβάσιμο στη βάση των εθνικών επιθυμιών και με βάση τους όρους που τα ίδια θέτουν («κωδικοί χειρισμού»).
- Περίπτωση της Μαδρίτης: Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11.03.2004 στη Μαδρίτη της Ισπανίας, κατέδειξαν στην πράξη τα σημαντικά κενά πληροφόρησης εντός της Ε.Ε. Για λόγους στρατηγικών συμφερόντων (πρόσφατη στήριξη των Η.Π.Α. στο Ιράκ), καθώς και με σκοπό τη διατήρηση της κυβερνητικής συνοχής, η ισπανική κυβέρνηση του Jose Maria Aznar, στην αρχή τουλάχιστον φαίνεται πως επιχείρησε να υποβαθμίσει τυχόν εμπλοκή ισλαμιστικών στοιχείων και να αποδώσει τις ευθύνες στην βασκική τρομοκρατική οργάνωση “ETA”. Οι ισπανικές αστυνομικές αρχές, αμέσως

μετά το χτύπημα, υπήρξαν ιδιαίτερα περιοριστικές ως προς τη ροή της πληροφόρησης σε άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες, μη συνεργαζόμενες πλήρως και παρέχοντας έως έναν βαθμό και παραπλανητικά στοιχεία που στοχοποιούσαν την “ΕΤΑ”. Σημαντικά παράπονα για όλο το χρονικό διάστημα, μέχρι και την αναπόφευκτη επιβεβαίωση της ευθύνης της “Al-Qaeda”, εξέφρασαν στελέχη των γαλλικών και των γερμανικών αρχών, τις οποίες μάλιστα οι Ισπανοί αρνήθηκαν να ενημερώσουν σχετικά με τον τύπο των εκρηκτικών υλών που χρησιμοποιήθηκαν. Η ευρωπαϊκή συνεργασία (ιδίως μεταξύ Ισπανίας, Ιταλίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Γερμανίας, Ελβετίας και Γαλλίας) εμφάνισε όμως σημαντικά κενά και στο διάστημα της προπαρασκευής των βομβιστικών επιθέσεων, κυρίως σε ότι αφορούσε στην ανταλλαγή πληροφόρησης για τους δράστες (Mohamed Daki, Mohamed Achraf, Jamal Zougam, Rabei Osman el Sayed Ahmed) και την ελευθερία κινήσεων που αυτοί απολάμβαναν.

- Περίπτωση του “Charlie Hebdo και Hyper Cacher”: Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 07-08.01.2015 στο Παρίσι της Γαλλίας, αποτέλεσαν ένα ακόμη πλήγμα για το επίπεδο της ευρωπαϊκής συνεργασίας πληροφόρησης. Οι δράστες των επιθέσεων (Cherif και Said Kouachi) ήταν γνωστοί στις γαλλικές αστυνομικές αρχές, λόγω εγκληματικού παρελθόντος και εμπλοκής σε ριζοσπαστικούς κύκλους. Παρόλα αυτά δεν είχε ενημερωθεί καμία υπηρεσία άλλου ευρωπαϊκού κράτους, ούτε και είχαν καταχωρηθεί σε κοινές ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων. Από την άλλη, ο Amedy Coulibaly και η σύζυγός του Hayat Boumeddiene, κατάφεραν λίγο πριν τις τρομοκρατικές ενέργειες να ταξιδέψουν από τη Γαλλία προς την Ισπανία, χωρίς οι γαλλικές αρχές να έρθουν σε επικοινωνία με τις αντίστοιχες ισπανικές. Από τη στιγμή που οι ισπανικές αρχές επιβολής του νόμου δεν είχαν λάβει σχετική πληροφόρηση, ούτε και καταχώρηση-ειδοποίηση σε κοινές ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων, η Hayat Boumeddiene, κατόρθωσε να εγκαταλείψει τον «Χώρο Schengen», να μεταβεί στην Τουρκία και ακόλουθα ανενόχλητη στη Συρία. Οι ενέργειες στις οποίες είχε προβεί η Ε.Ε., μετά τα χτυπήματα της Μαδρίτης και του Λονδίνου, προκειμένου να αναβαθμιστεί η συνεργασία των αρμόδιων αρχών ασφαλείας, δεν απέδωσαν. Η Ευροπoι δεν φάνηκε να διαδραματίζει κάποιον ουσιαστικό

ρόλο στην ανταλλαγή πληροφόρησης, ενώ πιθανότατα δεν υπήρξε και επαρκής τροφοδότηση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν 2^{ης} Γενιάς (“S.I.S. II).

- Περίπτωση του “Bataclan και Saint Denis”: Το δεύτερο τρομοκρατικό χτύπημα επί γαλλικού εδάφους, την 13.11.2015, ήρθε για να επιβεβαιώσει την προβληματική συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Οι δράστες των επιθέσεων ήταν γνωστοί στις βελγικές αστυνομικές αρχές, λόγω εγκληματικού παρελθόντος και εμπλοκής σε ριζοσπαστικούς κύκλους. Παρόλα αυτά δεν είχε ενημερωθεί καμία υπηρεσία άλλου ευρωπαϊκού κράτους, ούτε και είχαν καταχωρηθεί όλα τα απαραίτητα στοιχεία σε κοινές ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων. Οι βελγικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δεν ενημέρωσαν τους ευρωπαίους ομολόγους τους και κυρίως τους Γάλλους, περί της δραστηριότητας αρκετών εκ των δραστών, με βασικότερους τους: Abdelhamid Abbaoud και Salah Abdeslam. Σοβαρή έλλειψη επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών, κυρίως μεταξύ Γαλλίας-Γερμανίας-Αυστρίας-Βελγίου, παρατηρήθηκε στην περίπτωση των συνεχιζόμενων ταξιδιών του Abbaoud, ανά την Ευρώπη, καθώς και εκτός αυτής (Τουρκία-Συρία). Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. δεν κατόρθωσαν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά, ούτε και σχετικά με τις ύποπτες μετακινήσεις, ιδίως εκτός Ευρώπης και άλλων δραστών, όπως του Abdeslam, του Mostefai και του Hadfi. Το 2015 και ενώ ο Abbaoud βρισκόταν υπό παρακολούθηση από τις βελγικές αρχές, στο πλαίσιο της εξάρθρωσης του τρομοκρατικού πυρήνα του “Verviers”, απέτυχε κοινή επιχείρηση στην Αθήνα για εντοπισμό του και σύλληψη. Κατόπιν τούτου, υπήρξαν «σκιές» και εκατέρωθεν υπονοούμενα για το επίπεδο συνεννόησης μεταξύ ελληνικών και βελγικών αστυνομικών αρχών. Μετά την εκδήλωση των τρομοκρατικών χτυπημάτων, ο Salah Abdeslam κατόρθωσε να διασχίσει τα Γαλλο-βελγικά σύνορα χωρίς να υπάρξει αποτελεσματική συνεργασία των υπηρεσιών των δύο χωρών. Γαλλία και Βέλγιο σύντομα αποδόθηκαν σε «παιχνίδι αλληλοκατηγοριών» (“Blame Game”) για το ποιος έφερε την μεγαλύτερη ευθύνη, αλλά και για το κατά πόσο οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου του Βελγίου ήταν αποτελεσματικές και είχαν μοιραστεί τα όσα γνώριζαν για τους δράστες των επιθέσεων. Οργανισμοί για τη διεθνή αστυνομική συνεργασία, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο (“Interpol”), όσο και σε ευρωπαϊκό

(“Europol και “Frontex”), έκαναν λόγο για μειωμένη ανταπόκριση στην ανταλλαγή πληροφόρησης από τα περισσότερα κράτη.

14.4. Θεωρητικές επιπτώσεις: Συνεργασία πληροφόρησης & Διεθνείς σχέσεις

Οι παραπάνω εμπειρικές παρατηρήσεις, έχουν σαφείς προεκτάσεις ως προς τη διαμόρφωση μίας ολοκληρωμένης αντίληψης για το φαινόμενο της πληροφόρησης και ειδικότερα για τη θεωρητικοποίηση και κατανόηση της εξειδικευμένης κατηγορίας της πληροφόρησης επιβολής του νόμου. Επιπλέον, χρησιμεύουν για την εξαγωγή κομβικών συμπερασμάτων σχετικά με τη σύγχρονη διευρυμένη έννοια της ασφάλειας, η οποία είναι πολυπαραγοντική και μη διακρινόμενη σε εσωτερικό ή εξωτερικό σκέλος.

Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο της παρούσας εργασίας, έγκειται στο ότι η συλλογιστική πορεία που ακολουθήθηκε, σε συνδυασμό με τις παρατεθείσες περιπτωσιολογικές μελέτες, οδηγεί στην αποδοχή-επιβεβαίωση συγκεκριμένων θεωρητικών συλλογισμών:

Πρώτον: Το κράτος παραμένει ο βασικότερος δρών της διεθνούς πολιτικής. Η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών ασφαλείας και μη κρατικών δρώντων, όπως οι εγκληματικές οργανώσεις και οι τρομοκρατικές ομάδες, οδηγεί σε αυξημένο ρόλο του έθνους-κράτους στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό, καθώς οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου που αναλαμβάνουν δράση ανήκουν στον στενό «πυρήνα» της κρατικής μηχανής και οι διεθνείς συνεργασίες που συνάπτουν, έχουν σαφώς τη μορφή διμερών ή πολυμερών κρατικών συσπειρώσεων απέναντι σε κοινούς παράγοντες κινδύνου.

Δεύτερον: Το διεθνές σύστημα παραμένει άναρχο και δεν φαίνεται να έχει μετασχηματιστεί η δομή και η λειτουργία του στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Η έννοια της παγκόσμιας ρυθμιστικής εξουσίας και η διακρατική τάξη, δεν είναι πρακτικά υλοποιήσιμες. Στο εσωτερικό των κρατών υφίσταται η λογική της ιεράρχησης, της εσωτερικής τάξης και της δικαιοσύνης, αγαθά τα οποία διασφαλίζονται μέσα από κατάλληλα οργανωμένους θεσμούς και συστήματα εξισορρόπησης-ελέγχου εξουσιών. Οι αρχές επιβολής του νόμου και τα εθνικά συστήματα δικαιοσύνης εξασφαλίζουν ομαλές συνθήκες κοινωνικής συμβίωσης και το σύνολο του κρατικού μηχανισμού συνεργάζεται κατά κανόνα αρμονικά με σκοπό την

επιβίωση και την ευημερία. Στο πλαίσιο όμως του άναρχου διεθνούς συστήματος, δεν υπάρχει κάποια ανώτατη αρχή-εξουσία, η οποία να έχει τη νομιμοποίηση και την ισχύ, έτσι ώστε να ρυθμίσει το ζήτημα της συνεργασίας πληροφόρησης μεταξύ των κρατικών αρχών επιβολής του νόμου. Επομένως τα κράτη, διά των αντίστοιχων υπηρεσιών συνάπτουν συνεργατικές σχέσεις σε διμερές ή πολυμερές επίπεδο, έτσι ώστε να αντιμετωπίσουν κοινές απειλές, όπως η τρομοκρατία. Στην προσπάθειά τους αυτή, επιδιώκουν να διατηρούν την πρωτοβουλία κινήσεων, μην εκχωρώντας παράλληλα αυτό που αντιλαμβάνονται ως «εθνική κυριαρχία» σε άλλα κράτη, αλλά κυρίως σε διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς.

Τρίτον: Βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει τη δράση των κρατών του διεθνούς συστήματος, είναι η αρχή της αυτοβοήθειας (“self-help”). Η έλλειψη ανώτατης ρυθμιστικής εξουσίας στη διεθνή πολιτική και η αδυναμία παροχής αποτελεσματικής προστασίας από διεθνείς θεσμούς-οργανισμούς, έναντι της διεθνικής εγκληματικότητας και κυρίως της τρομοκρατίας, αναγκάζουν τα κράτη να χρησιμοποιήσουν τα δικά τους μέσα. Για το λόγο αυτό, τα εθνικά αστυνομικά σώματα και οι αρχές επιβολής του νόμου, εξαντλούν όλες τις δυνατότητες διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων, αναπτύσσοντας συχνά τακτικές και δόγματα πληροφόρησης. Κατόπιν, ιδίως σε περιπτώσεις που αφορούν στην εθνική ασφάλεια, εμπλέκονται σε συνεργασίες με σαφή προτίμηση στους διμερείς και έπειτα στους πολυμερείς διακανονισμούς, πάντα υπό τη λογική της «ελεγχόμενης εμπιστοσύνης».

Τέταρτον: Τα κράτη συμμετέχουν στη διεθνή πολιτική, πάντοτε υπό την οπτική γωνία της επίτευξης του εθνικού συμφέροντος, το οποίο μπορεί να είναι οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής φύσης ή να συνδυάζει διάφορα στοιχεία. Η εξασφάλιση της προστασίας από ασύμμετρες απειλές, όπως το διεθνές οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία, αποτελεί στη σύγχρονη εποχή, βασική κρατική προτεραιότητα, σε σημείο που η επίτευξή της να συμβαδίζει με το εθνικό συμφέρον. Η δράση λοιπόν των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και επομένως του στοιχείου της αντίστοιχης πληροφόρησης, δεν είναι «ξένη» προς τη γενικότερη άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Ως εκ τούτου, οι αποφάσεις που προωθούν ή περιορίζουν την έκταση της συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης σε διεθνές επίπεδο, κυρίως για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, είναι εκ των πραγμάτων πολιτικής φύσης. Με άλλα λόγια, η άσκηση πολιτικής υπέρκειται της δράσης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και στις

περισσότερες περιπτώσεις, όπως αυτές στις οποίες διακυβεύεται το εθνικό συμφέρον, είναι αυτή που καθορίζει τον τρόπο, τα μέσα και τους επιμέρους σκοπούς.

Πέμπτον: Οι διεθνείς σχέσεις εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται ως ανταγωνιστικές και έντονα συγκρουσιακές. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη αντιλαμβάνονται τα επιμέρους συμφέροντα ως εγγενώς αντιθετικά και αντιμετωπίζουν ακόμα και τους παραδοσιακούς συμμάχους, ως δυνητικούς αντιπάλους. Ισχύει δίχως αμφιβολία η ρήση: «*Ο τωρινός φίλος, μπορεί εύκολα να γίνει αυριανός εχθρός*». Σε ένα τέτοιο κλίμα, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για την έννοια της πραγματικής εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών, η οποία σε τελική ανάλυση, είναι ουτοπικό να επιτευχθεί. Όλα τα παραπάνω, ισχύουν τόσο στη μεταψυχροπολεμική εποχή, όσο και στο πλαίσιο νέων απειλών, όπως το διεθνικό έγκλημα και η τρομοκρατία. Οι τελευταίοι παράγοντες, στις περισσότερες περιπτώσεις είναι μη κρατικής φύσης και επομένως θεωρητικά χρήζουν κοινής-συλλογικής αντιμετώπισης, στην πράξη ωστόσο φαίνεται πως και αυτοί έχουν την ικανότητα να «διχάζουν» τα κράτη και να φέρνουν στην επιφάνεια τις διαφορές τους. Η κατάσταση άλλωστε αυτή, είναι εμφανής στις προαναφερθείσες περιπτώσεις διεθνούς τρομοκρατικής δράσης και της ελλιπούς συνεργασίας πληροφόρησης ανάμεσα στις εθνικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου.

Εκτον: Το περιβάλλον που περιγράφηκε παραπάνω, είναι άναρχο, ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό. Με αυτά τα δεδομένα, τα κράτη πρέπει να μεριμνούν διαρκώς για τη διατήρηση ή και τη βελτίωση της θέσης τους εντός του διεθνούς συστήματος. Η διαδικασία αυτή συναρτάται ευθέως με τη διατήρηση ή απόκτηση ισχύος. Συνεχίζει λοιπόν να έχει νόημα η βασική αρχή των διεθνών σχέσεων ότι: «η ισχύς είναι το νόμισμα της διεθνούς πολιτικής». Θα πρέπει βέβαια να λαμβάνεται υπόψιν, ότι τα κράτη δεν ενδιαφέρονται για την απόκτηση μεγαλύτερης ισχύος σε απόλυτα μεγέθη, αλλά επικρατεί η λογική της σχετικότητας: «*Τα κράτη επιζητούν να γίνουν πιο ισχυρά σε σχέση με τα υπόλοιπα, είτε αυτά είναι φιλικά είτε εχθρικά*». Με διαφορετικά λόγια, μπορεί να ειπωθεί ότι ακόμα και στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, οι βασικοί δρώντες (κράτη) εμφανίζονται ιδιαίτερα ευαίσθητοι αναφορικά με κάθε έννοια μείωσης των σχετικών τους δυνατοτήτων (“capabilities”). Το σύνολο της συζήτησης περί της ισχύος, αποκτά νόημα στην περίπτωση της συνεργασίας πληροφόρησης των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, από τη στιγμή που η δράση τους είναι συνυφασμένη με τον «πυρήνα» της κρατικής εξουσίας και την αντίληψη της απόκτησης και διατήρησης της «πληροφόρησης-πληροφορίας» ως συντελεστή ισχύος που

εξασφαλίζει συγκριτικό πλεονέκτημα. Αυτή η αντιμετώπιση πτυχών της πληροφόρησης επιβολής του νόμου, που έχουν σαφείς διασυνδέσεις με την εθνική ασφάλεια, καθιστά και τις όποιες προσπάθειες συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης, εκ φύσεως περιοριστικές.

Εβδομον: Η δομή του διεθνούς συστήματος είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κρατική συμπεριφορά. Η διατύπωση αυτή εκλογικεύεται με την διαπίστωση ότι, τα κράτη αναγκάζονται προκειμένου να επιβιώσουν, να συμπεριφέρονται ορθολογικά. Ο ορθολογισμός στη διεθνή πολιτική συνεπάγεται την ευαισθησία στο «κόστος» και την άσκηση εξωτερικής πολιτικής με βάση υπολογισμούς «κόστους-οφέλους». Είναι γεγονός ότι ένα κράτος ενώπιον των απειλών του διεθνούς εγκλήματος και της τρομοκρατίας ειδικότερα, θα πρέπει να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα που θα εξασφαλίσουν την προστασία του, συμπεριλαμβανομένης και της αποτελεσματικής πληροφόρησης. Η αντίστοιχη διεθνής συνεργασία είναι κρίσιμο στοιχείο που μπορεί να δώσει προστιθέμενη αξία στις ήδη υφιστάμενες προσπάθειες. Πριν όμως προχωρήσει σε αυτήν οφείλει να εξετάσει προσεκτικά και ρεαλιστικά την κάθε περίπτωση συνεργατικής σχέσης ξεχωριστά. Με πολύ απλά λόγια, στην περίπτωση της ανταλλαγής πληροφόρησης, είτε αυτή αφορά στην παραδοσιακή της έννοια, είτε στη σχετιζόμενη με το έγκλημα: *«Το όφελος από την απόκτηση θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο και στην χειρότερη περίπτωση ισάξιο με το κόστος παραχώρησης».*

Ογδοον: Η διεθνής συνεργασία είναι απαραίτητο συστατικό των διεθνών σχέσεων, ωστόσο η αποτελεσματική επίτευξή της, εντός ενός άναρχου διεθνούς συστήματος, είναι ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση. Οπωσδήποτε σε αρκετές περιπτώσεις έχουν σημειωθεί αξιόλογες συνεργατικές προσπάθειες σε ποικίλα επίπεδα (πολιτικό-στρατιωτικό-οικονομικό), καθώς σε διαφορετική περίπτωση, ο κόσμος θα βρισκόταν σε μία διαρκή κατάσταση πολέμου. Ωστόσο η συνεργασία είναι μία κατάσταση που λαμβάνει χώρα είτε στην περίπτωση συμφερόντων που συμπίπτουν, είτε επιβάλλεται διά της ισχύος από τον δυνατότερο στον λιγότερο δυνατό. Συνεπώς, οι περιπτώσεις που επιτυγχάνεται άρτιος συντονισμός μεταξύ των κρατών είναι η εξαίρεση και όχι ο κανόνας. Ένας άλλος παράγοντας που συμβάλλει στον έμφυτο περιοριστικό χαρακτήρα της συνεργασίας, είναι το αίσθημα του «φόβου» και της μη εμπιστοσύνης που διακατέχει τις εμπλεκόμενες πλευρές. Πρόκειται ουσιαστικά για τις ανησυχίες που έχει ένα κράτος για την μη τήρηση των δεσμεύσεων-κανόνων της συνεργασίας, από κάποιο άλλο, το οποίο μπορεί ανά πάσα στιγμή να «αποστατήσει» (“defection”) και να

«εξαπατήσει» (“cheating”) κατά αυτόν τον τρόπο τον εταίρο του, αποκομίζοντας μεγαλύτερο όφελος. Στην τελευταία φράση περί μεγαλύτερου οφέλους, βρίσκεται και η ουσία του ζητήματος των απόλυτων και σχετικών κερδών. Στο πλαίσιο μίας συνεργασίας είναι ξεκάθαρο ότι τα κράτη ενδιαφέρονται για την αποκόμιση απόλυτων κερδών (“absolute gains”). Στην πράξη όμως αποδεικνύεται ότι ενδιαφέρονται περισσότερο για το πόσο θα κερδίσουν σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη (“relative gains”). Επιπλέον, εάν η συνεργασία θεαθεί από την πλευρά της θεωρίας παιγνίων και του διλήμματος των φυλακισμένων, γίνεται αντιληπτό για άλλη μια φορά ότι δεν υπάρχουν εύκολες λύσεις, ούτε στην περίπτωση της επαναλαμβανόμενης μορφής του (“iteration”). Η επαναληπτικότητα δεν εγγυάται το «χτίσιμο» επιτυχούς συνεργασίας. Κάθε περίπτωση σε ένα άναρχο περιβάλλον είναι μοναδική και διέπεται από όρους ισχύος και συμφέροντος, ενώ ο κίνδυνος της αποστασίας και της εξαπάτησης παραμένει ανεξάρτητος από την πρότερη συμπεριφορά των κρατών, ακόμα και αυτών που συνάπτουν μακροχρόνιες σχέσεις και έχουν πλούσιο ιστορικό επιτυχούς συνεργασίας. Όλα τα παραπάνω βρίσκουν πρόσφορο έδαφος επιβεβαίωσης στην περίπτωση της συνεργασίας-ανταλλαγής πληροφόρησης μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου για τους σκοπούς της αντιτρομοκρατίας. Οι υποθέσεις των τρομοκρατικών χτυπημάτων σε Η.Π.Α. και Ευρωπαϊκή Ένωση που ταλανίζουν το σύγχρονο διεθνές σύστημα, έχουν καταδείξει ότι τα κράτη δια των αρμόδιων εθνικών υπηρεσιών-αρχών τους, δεν διαθέτουν αμοιβαία εμπιστοσύνη, ενδιαφέρονται κατά κύριο λόγο για την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος και πολύ συχνά διαπράττουν «εξαπάτηση» εις βάρος φίλων και αντιπάλων με ποικίλους τρόπους: «μη ανταπόδοση πληροφόρησης, παρακράτηση πληροφοριών, διαρροές και σκόπιμη παραπληροφόρηση». Επιπλέον, σε σχέση με την επίδραση της επαναληπτικότητας, το παράδειγμα των συνεχιζόμενων «αποτυχιών πληροφόρησης» μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε., παρά την ύπαρξη «κοινής» απειλής, είναι διαφωτιστικό για τα όρια και την «ατελή» φύση της διεθνούς συνεργασίας.

Ένατον: Οι διεθνείς θεσμοί-οργανισμοί και τα διεθνή καθεστώτα (“international regimes”) διαδραματίζουν περιορισμένο ρόλο στην επίτευξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Η συμβολή τους βέβαια, δεν θα πρέπει να υποτιμάται, καθώς κατά περίπτωση μπορούν να έχουν προστιθέμενη αξία, κυρίως όταν τα συμφέροντα των κρατών και οι μεταξύ τους σχέσεις χαρακτηρίζονται από αμοιβαιότητα. Η κατάσταση αυτή όμως είναι και πάλι η εξαίρεση, καθώς τον κανόνα αποτελεί: «η άσκηση θεσμικής

επιρροής, μόνο στην περίπτωση που τα συμμετέχοντα κράτη το επιδιώκουν». Με βάση αυτά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι διεθνείς θεσμοί αποτελούν εξαρτημένες και όχι ανεξάρτητες μεταβλητές, εφόσον στην πράξη χειραγωγούνται από τους ισχυρούς του διεθνούς συστήματος και γενικά καθίστανται «οχήματα» εξυπηρέτησης κρατικών συμφερόντων. Τα εμπειρικά δεδομένα, δεν διαφέρουν στην περίπτωση της διεθνούς συνεργασίας πληροφόρησης επιβολής του νόμου ή στη διεθνή αστυνομική συνεργασία. Ειδικά στο αντιτρομοκρατικό σκέλος, η μεσολάβηση διεθνών θεσμών (Ευρωπαϊκή Ένωση) και οργανισμών (Europol), είναι συχνά μη αποτελεσματική σε ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες. Τα κράτη αποφεύγουν να μοιράζονται πολυμερώς κρίσιμη πληροφόρηση και πληροφορίες, καθώς δεν εμπιστεύονται ούτε τη γραφειοκρατική δομή οργανισμών, ούτε και τους υπόλοιπους εταίρους. Γενικά, παρά την αναμενόμενη αρμονική συνεργασία, των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, σε σημαντικά ζητήματα, όπως η διεθνής τρομοκρατία, εντός ενός κοινού θεσμικού πλαισίου, η καθημερινή πρακτική έχει αποδείξει ότι ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας των διεθνών σχέσεων εξακολουθεί να έχει τον πρώτο λόγο.

Εν τέλει, η συνεκτίμηση των παραπάνω διαπιστώσεων, οδηγεί στο βασικό συμπέρασμα ότι επιβεβαιώνονται και ενισχύονται οι θέσεις του πολιτικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού), έναντι αυτών του φιλελευθερισμού (νέο-φιλελευθερισμού). Γενικά στις κλασικές σπουδές ασφάλειας, το ρεαλιστικό ερμηνευτικό προβάδισμα είναι εδραιωμένο σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι νέες συνθήκες που επικρατούν στο διεθνές σύστημα, με τη μεσολάβηση και της παγκοσμιοποίησης, οδήγησαν στη διεύρυνση της έννοιας της ασφάλειας, στην οποία πλέον περιλαμβάνονται καινούριες απειλές από μη κρατικούς δρώντες (διεθνικό έγκλημα, τρομοκρατία). Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, ο ρόλος των αστυνομικών σωμάτων και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, βαίνει αυξανόμενος. Η μεταξύ τους διεθνής συνεργασία, που κάποτε φάνταζε ως ζήτημα «χαμηλής πολιτικής» και πεδίο κατεξοχήν αμοιβαίων συμφερόντων, μη επηρεαζόμενο από την εξωτερική πολιτική των κυβερνήσεων, αποκτά νέα σημασία και συνδέεται με τους διεθνείς συσχετισμούς ισχύος. Το παρόν πόνημα, επιχείρησε να «φωτίσει» ακριβώς αυτήν την, μέχρι στιγμής, αθέατη πλευρά των διεθνών σχέσεων, υπό το πρίσμα του πολιτικού ρεαλισμού, ο οποίος υποστηρίζεται ότι διαθέτει αξιόλογη ερμηνευτική δύναμη, εντός, στο περιθώριο και πέραν των παραδοσιακών πεδίων της άμυνας και της εξωτερικής πολιτικής.

14.5. Σκέψεις-Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Το φαινόμενο της πληροφόρησης και ιδιαίτερα της εκδοχής της για την επιβολή του νόμου, είναι άκρως δυναμικό και οπωσδήποτε χρήζει περαιτέρω έρευνας και μελέτης. Οι δυσκολίες ενασχόλησης, λόγω του χαρακτήρα μυστικότητας και της περιοριστικής πρόσβασης σε σχετικό διαβαθμισμένο υλικό, προαναφέρθηκαν και είναι δεδομένες. Ωστόσο, πρόκειται για πεδίο φιλόδοξο που παρέχει πολλές δυνατότητες ακαδημαϊκής και πρακτικής ενασχόλησης.

Σε γενικές γραμμές, κρίνεται απαραίτητη η προσπάθεια βαθύτερης μελέτης σχετικά με τον «ολιστικό» χαρακτήρα της πληροφόρησης, καθώς αυτή σταδιακά ξεφεύγει από την παραδοσιακή νοηματοδότησή της, η οποία την ταυτίζει αποκλειστικά με δραστηριότητες κατασκοπείας. Τα πεδία στα οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί διεύρυνση της έννοιας, είναι ποικίλα και περιλαμβάνουν εκτός από την αντιμετώπιση του εγκλήματος, το περιβάλλον, την οικονομία, τις κοινωνικές δομές και τον κυβερνοχώρο.

Βέβαια, είναι ανάγκη προτού η σχετική ενασχόληση προχωρήσει σε εντελώς νέους χώρους, να πραγματοποιηθεί επαρκής έρευνα για τον τομέα της ασφάλειας. Η πληροφόρηση επιβολής του νόμου θα πρέπει να θεμελιωθεί ακόμη περισσότερο θεωρητικά και να διερευνηθεί ενδελεχώς η σημασία της εντός ενός ευρύτερου συμπλέγματος-συστήματος κρατικής δράσης, το οποίο με τη μορφή μίας «ολοκληρωμένης» (“integrated”) προσέγγισης, θα ενσωματώνει διάφορα στοιχεία (πολιτικά-κοινωνικά-αστυνομικά-στρατιωτικά) με σκοπό την αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών έναντι των κρατών. Μία χαρακτηριστική περίπτωση που ενδείκνυται για περαιτέρω ενασχόληση, συνιστά ο ρόλος της πληροφόρησης επιβολής του νόμου στην αντιμετώπιση της απειλής που προέρχεται από τις νέες τακτικές υβριδικού πολέμου. Αλλά και στο εμπειρικό επίπεδο, χρήζει διερεύνησης η συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών.

Πέρα όμως από αυτά, οι σπουδές πληροφόρησης γενικότερα έχουν ανάγκη για την τοποθέτηση εντός ενός ερμηνευτικού υποδείγματος. Η θεωρία διεθνών σχέσεων αποτελεί ένα πολλά υποσχόμενο «εργαλείο», το οποίο μπορεί να φέρει στην επιφάνεια, αρκετές άγνωστες πτυχές της κρατικής δράσης. Έτσι θα πρέπει να εμπλουτιστούν και να αναβαθμιστούν οι ακαδημαϊκές προσπάθειες θέασης της πληροφόρησης υπό μία τέτοια οπτική, η οποία θα μπορούσε να περιλαμβάνει ακόμη και εξεζητημένα

ζητήματα, όπως αυτό της μελέτης με βάση διαφορετικά «επίπεδα-εικόνες» ανάλυσης (άνθρωπος-κράτος-διεθνές σύστημα).

Εάν τα παραπάνω, δύνανται να συμβάλλουν στην προαγωγή των σπουδών πληροφόρησης στο διεθνές στερέωμα, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί ότι στην Ελλάδα το έδαφος είναι μεν πλούσιο, αλλά ακόμα «ακαλλιέργητο». Η ακαδημαϊκή και επαγγελματική ενασχόληση βρίσκεται σε ιδιαίτερα εμβρυϊκό στάδιο, γεγονός το οποίο μπορεί να αλλάξει στα επόμενα χρόνια, εφόσον καταστούν «κοινή συνείδηση» ορισμένες βασικές αρχές. Η ελληνική πραγματικότητα άλλωστε, εν μέσω κρίσιμων γεωπολιτικών-γεωοικονομικών συγκυριών, επιτάσσει την ποιοτική αναβάθμιση της επικρατούσας λογικής για την άσκηση εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής, καθώς και την υιοθέτηση αποτελεσματικού δόγματος εθνικής ασφάλειας και πληροφόρησης, στοιχεία που είναι αλληλένδετα και υποκείμενα σε μία ορθή αντίληψη των διεθνών σχέσεων.

I. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ

A. Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αποστολίδης Γ. Παύλος, *Μυστική Δράση: Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2014).

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα* (Αθήνα: Ποιότητα, 2003).

----- (2009), *Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των Η.Π.Α.* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009).

Αρχιμανδρίτης Ο. Νικόλαος, *Ψυχολογικός Πόλεμος, Κατασκοπεία, Αντικατασκοπεία (Α' και Β' τόμος)* (Αθήνα: Έκδοσις Αστυνομικής Σχολής Περιοδικού "Αστυνομικά Χρονικά", 1960).

Δημητράκης Παναγιώτης, *Οι Γερμανικές Μυστικές Υπηρεσίες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου και της Κατοχής (1937-1945)* (Αθήνα: Ενάλιος, 2009).

Ευαγόρου Λ. Ευαγόρας, *Τα οικονομικά της άμυνας Ελλάδας-Τουρκίας και οι μεταξύ των κρατών σχέσεις, μια θεωρητική προσέγγιση στον πολιτικό ρεαλισμό και στη στρατηγική των διεθνών σχέσεων*, Διδακτορική Διατριβή (Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονία, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών και Πολιτικών Σπουδών, 2005).

----- (2010), *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως Σήμερα: Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική*, με πρόλογο του Ηλία Κουσκουβέλη (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Ευρυβιάδης Λ. Μάριος, Ιγνατίου Μιχάλης, *CIA, Ο Απόρρητος Φάκελος του Ανδρέα: Γιατί οι Αμερικανικές Μυστικές Υπηρεσίες Στοχοποίησαν τον Ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2010).

Ηλιάδης Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT (Α' και Β' τόμος)* (Αθήνα: Ινφογνώμων, 2011).

Ήφαιστος Παναγιώτης, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας*, (Αθήνα: Ποιότητα, 1999).

----- (2003), *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό: Διαδρομή, Αντικείμενο, Περιεχόμενο και Γνωσιολογικό Υπόβαθρο* (Αθήνα: Ποιότητα, 2003).

----- (2007), *Ο πόλεμος και τα Αίτιά του: Τα Πολλά Πρόσωπα του Ηγεμονισμού και της Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2007).

----- (2008), *Κοσμοθεωρητική Ετερότητα και Αξιώσεις Πολιτικής Κυριαρχίας: Ευρωπαϊκή Άμυνα, Ασφάλεια και Πολιτική Ενοποίηση*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2008).

----- (2009), *Κοσμοθεωρία των Εθνών: Συγκρότηση και Συγκράτηση των Κρατών, της Ευρώπης και του Κόσμου* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009).

Ήφαιστος Παναγιώτης, Πλατιάς Αθανάσιος, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992).

Κασιμάτης Πέτρος, *Αγνοούμενοι-Άκρωσ Απόρρητο-Δεκατρία Περιστέρια* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2009).

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000).

----- (2001), *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης (750-192 π.Χ.)* (Αθήνα: Ποιότητα, 2001).

----- (2008), *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα* (Αθήνα: Ποιότητα 2008).

Κουλουμπής Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995).

Κουσκουβέλης Ηλίας, *Λήψη Αποφάσεων Κρίση Διαπραγμάτευσης: Θεωρία και Πρακτική* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997).

Κυριάκου Τζον, *Ο Κατάσκοπος: Η Κρυφή Ζωή μου στον Πόλεμο της CIA Κατά της Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2013).

Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία: Θεωρία και Πράξη* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Κώνστας Δημήτριος και Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή, Τόμος Α΄* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2002).

Μακρής-Στάικος Στ. Πέτρος, *Ο Άγγλος Πρόξενος: Ο Υποπλοίαρχος Noel C. Rees και οι Βρετανικές Μυστικές Υπηρεσίες, Ελλάδα-Μέση Ανατολή (1939-1944)* (Αθήνα: Ωκεανίδα, 2011).

Μπάλκος Αναστάσιος, *Κατασκοπεία: Ιστορία-Οργάνωσις-Μέθοδος* (Αθήνα: Συμπληρωματικά Εκδόσεις Διευθύνσεως Εκδόσεων Αρχηγείου Στρατού, 1975).

Μπαλωμένος Παν. Κωνσταντίνος, *Διεθνής Τρομοκρατία και Στρατηγική Επικοινωνία: Διαχείριση Τρομοκρατικών Κρίσεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2017).

Μπουραντώνης Δημήτριος και Τσάκωνας Παναγιώτης, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε Αναζήτηση της Παγκόσμιας Ειρήνης και Ασφάλειας: Ανταγωνιστικά Παραδείγματα Διεθνών Σχέσεων και Διεθνείς Οργανισμοί», στο Χριστοδουλίδης Θεόδωρος και Μπουραντώνης Δημήτριος (Επιμ.), *Ο Ο.Η.Ε. στο Κατόφλι της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1998).

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009).

Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995).

----- (2010), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη* (Αθήνα: Εστία, 2010).

----- (2011), «Εισαγωγή» στο Waltz Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, σε μετάφραση Κωνσταντίνου Κολιόπουλου και εισαγωγή Αθανασίου Πλατιά (Αθήνα: Ποιότητα, 2011).

Σολεϊντάκης Π. Νικόλαος, *Η Αφελής Ελλάς: Ο Ρασοφόρος Άγγλος Κατάσκοπος Νταϊήβιντ Μπάλφουρ* (Αθήνα: Αρμός, 2010).

Σπυρόπουλος Μ. Γεώργιος, *Διεθνείς Σχέσεις: Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία και Πράξη* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Σπυρόπουλος Παναγιώτης, *Σχεδιαγράμματα και Χάρτης του Αεροδρομίου Ζάβεντεμ Είχαν Εντοπιστεί στο Διαμέρισμα του Αμπαούντ στο Παγκράτι*, ΣΚΑΪ. gr, 25/03/2016, online available at: <http://www.skai.gr/news/greece/article/310761/-shediagrammata-kai-hartis-tou-aerodromiou-zavedem-eihan-edopisthei-sto-diamerisma-tou-abaoud-sto-pagrati/>

Στρίγας Κ. Αθανάσιος, *Μυστικές Υπηρεσίες: Το Σκοτεινό Δωμάτιο του Κόσμου* (Αθήνα: Νέα Θέσις, 1995).

Φιτσανάκης Σήφης, *Εθνική Ασφάλεια και Σύγχρονες Υπηρεσίες Κατασκοπείας στην Ελλάδα* (Αθήνα: Ποταμός, 2015).

Χαροκόπος Ε. Γεώργιος, *Το Φρούριον Κρήτη 1941-1944 (Ο Μυστικός Πόλεμος): Η Κατασκοπεία και Αντικατασκοπεία* (Αθήνα: Ευαγγελίου, 1971).

Χονδροματίδης Π. Ιάκωβος, *Οι Κατάσκοποι του Χίτλερ: Οι Γερμανικές Μυστικές Υπηρεσίες Κατά τον Β΄Π.Π.* (Αθήνα: Περισκόπιο, 2007).

Carr H. Edward, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2001).

Dougherty James, Pfalzgraff Robert, *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων: Μια Συνολική Αποτίμηση*, Τόμος Α' (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992).

Gerolymatos Andre, *Κατασκοπεία στην Αρχαία Ελλάδα* (Αθήνα: Κάκτος, 2001).

Gilpin G. Robert, *Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Gutenberg, 1995).

----- (2004), *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική* (Αθήνα: Ποιότητα, 2004).

Jackson Robert-Sorensen Georg, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Πρόλογος-Επιμέλεια Τσάκωνα Παναγιώτη και μετάφραση Κωνσταντινίδη Χαράλαμπου, (Αθήνα: Gutenberg, 2006).

Neumann R. Peter, *Οι Νέοι Τζιχαντιστές: Ισλαμικό Κράτος, Ευρώπη και το Επόμενο Κύμα Τρομοκρατίας* (Αθήνα: Διάμετρος, 2016).

Van Evera Stephen, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, σε μετάφραση Έλλης Συλογίδου, Επιστημονική επιμέλεια Ηλία Κουσκουβέλη και Εισαγωγικό σημείωμα Αθανασίου Πλατιά (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Waltz N. Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, σε μετάφραση Κολιόπουλου Κωνσταντίνου και εισαγωγή για την ελληνική έκδοση Πλατιά Αθανασίου, (Αθήνα: Ποιότητα, 2011).

----- (2011a), *Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος: Μια Θεωρητική Ανάλυση, Μετάφραση: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εισαγωγή για την ελληνική έκδοση: Ηλίας Κουσκουβέλης* (Αθήνα: Ποιότητα, 2011).

B. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Βιβλιογραφία Εισαγωγής

Abadinsky Howard, *Organized Crime* (Wadsworth: Cengage Learning, 2010).

Adler Emanuel, “Constructivism and International Relations” στο Carlsnaes Walter, Risse Thomas, Simmons A. Beth, *Handbook of International Relations* (London: SAGE Publications, 2013).

Akhgar Babak, Yates Simeon, “Introduction: Strategy Formation in a Globalized and Networked Age-A Review of the Concept and its Definition” στο Akhgar Babak, Yates Simeon (Eds.), *Strategic Intelligence Management: National Security Imperatives and Communications Technologies* (Oxford: Elsevier, 2013).

Aldrich J. Richard, Kasuku John, “Escaping from American Intelligence: Culture, Ethnocentrism and the Anglosphere”, *The Royal Institute of International Affairs, International Affairs*, Vol. 88, No. 5, 2012.

Andreas Peter, Nadelmann Ethan, *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations* (Oxford: Oxford University Press, 2006).

Andrew Christopher, “Intelligence and International Relations in the Early Cold War”, *Review of International Studies*, Vol. 24, No. 3, July 1998.

----- (2000), “Intelligence in the Cold War: Lessons and Learning”, στο Shukman Harold (Editor), *Agents for Change: Intelligence Services in the 21st Century* (London: St Ermin’s Press 2000).

------(2004), “Intelligence, International Relations and Undertheorization”, στο Scott V. Len, Jackson Peter, *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004).

Andrew Christopher, Dilks David (Editors), *The Missing Dimension: Governments and Intelligence Communities in the Twentieth Century* (Urbana, IL: University of Illinois Press, 1984).

Ashraf A.S.M. Ali, “The Five Pivotal Muslim Nations: Their Critical Role in the Possible Construction of a Hybrid Counterterrorism Regime” στο Tuzuner Musa (Editor), *Intelligence Cooperation Practices in the 21st Century: Towards a Culture of Sharing* (The Netherlands, Amsterdam: IOS Press, 2010).

Barger G. Deborah, *Toward a Revolution in Intelligence Affairs* (Santa Monica, CA: RAND, 2005).

Baylis John, Smith Steve, Owens Patricia, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (New York: Oxford University Press, 2008). Bell Peter, Dean Geoff, Gottschalk Peter, “Information Management in Law Enforcement: The Case of Police Intelligence Strategy Implementation”, *International Journal of Information Management: The Journal of Information Professionals*, Vol. 30, No. 4, 2010.

Best A. Richard, *Sharing Law Enforcement and Intelligence Information: The Congressional Role* (USA: Congressional Research Service, 2007).

------(2010), *Intelligence Reform After Five Years: The Role of the Director of the National Intelligence (DNI)*, (Washington DC: Congressional Research Service, 2010).

Betts K. Richard, *Warning Dilemmas: Normal Theory Vs Exceptional Theory*, Orbis, Winter 1983.

Booth Ken, *Critical Security Studies and World Politics* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 2005).

-----(2007), *Theory of World Security* (New York: Cambridge University Press, 2007).

Braithwaite R.B., *Scientific Explanation: A Study of the Function of Theory, Probability and Law in Science* (Cambridge: Cambridge University Press, 1955).

Bruneau C. Thomas, Boraz C. Steven (Editors), *Reforming Intelligence: Obstacles to Democratic Control and Effectiveness* (Austin, TX: University of Texas Press, 2007).

Buckley F. John, *Managing Intelligence: A Guide for Law Enforcement Professionals* (Boca Raton: CRC Press, 2014).

Bures Oldrich, “Intelligence Sharing and the Fight Against Terrorism in the EU: Lessons Learned from Europol”, *European View*, Vol. 15, No. 1, 2016.

Burton Marshall Charles, “Scholarship and the Real World of the Policymaker”, *Orbis*, 15, No. 1, Spring 1971.

Buzan Barry, Waever Ole, De Wilde Jaap, *Security, A New Framework for Analysis* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

Carr H. Edward, *The Twenty Year's Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations* (Aberystwyth & London: MacMillan & Co. Ltd, 1946).

Carter G. Jeremy, *Intelligence-Led Policing: A Policing Innovation* (Lfb Scholarly Pub Llc, 2013).

Carter L. David, Carter G. Jeremy, *Intelligence-Led Policing: Conceptual Considerations for Public Policy*, *Criminal Justice Policy Review*, Vol. 20, Iss. 3, 2009.

Cassara A. John, *Hide and Seek: Intelligence, Law Enforcement, and the Stalled War on Terrorist Finance* (Virginia: Potomac Books, 2006).

Checkel T. Jeffrey, *Ideas and International Political Change* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997).

Chen Hsinchun, Schroeder Jenny, Hauck V. Roslin, Ridgeway Linda, Atabakhsh Homa, Gupta Harsh, Boarman Chris, Rasmussen Kevin, and Clements W. Andy, “COPLINK Connect: Information and Knowledge Management for Law Enforcement”, *Decision-support Systems*, No. 34, November 2002.

Coaty Patrick, *Understanding the War on Terror* (Kendall Hunt Publishing, 2012).

Codevilla Angelo, “1980: Comparative Historical Experience of Doctrine and Organization” στο Godson Roy (Editor), *Intelligence Requirements for the 1980's: Analysis and Estimates* (Washington: National Strategy Information Center, 1979).

Cooperstein Theodore, “The Emerging Interplay Between Law Enforcement and Intelligence Gathering”, *International & National Security Law Practice Group, Newsletter*, Vol. 1, No. 3, December 1997.

Coyne W. John, Bell Peter, “Strategic Intelligence in Law Enforcement: A Review”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, Vol. 6, No. 1, 2011.

Davies H. J. Philip, “Theory and Intelligence Reconsidered”, στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Davies H.J. Philip, Gustafson C. Kristian, “An Agenda for the Comparative Study of Intelligence, Yet Another Missing Dimension”, Davies H.J. Philip, Gustafson C. Kristian (Editors), *Intelligence Elsewhere, Spies and Espionage Outside the Anglosphere* (Washington DC: Georgetown University Press, 2013).

Dean Paul, Ritzer George, *Globalization: A Basic Text* (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2015).

Deflem Mathieu, “Europol and the Policing of International Terrorism: Counter-Terrorism in a Global Perspective”, *Justice Quarterly*, Vol. 23, Iss. 3, 2006.

----- (2007), “International Police Cooperation Against Terrorism: Interpol and Europol in Comparison” στο Durmaz V, Sevinc B, Yayla A.S. Ekici S. (Editors), *Understanding and Responding to Terrorism* (The Netherlands, Amsterdam: IOS Press, 2007).

Der Derian James, *Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed and War* (Oxford: Blackwell, 1992).

Derencinovic Davor, Getos Anna-Maria, “Cooperation of Law Enforcement and Intelligence Agencies in Prevention and Suppression of Terrorism, European Perspective”, *Revue Internationale de Droit Pénal*, Vol. 78, No. 1, 2007.

Deukmedjian Edward John, De Lint Willem, “Community into Intelligence”, *Policing and Society*, Vol. 17, No. 2, 2007.

Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia, “Preface” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia, (Eds.), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Dunne Tim, Schmidt C. Brian, “Realism” στο John Baylis, Steve Smith, Patricia Owens (Editors), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, (New York: Oxford University Press, 2008).

English Richard, *Terrorism: How to Respond* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

Eriksson Johan, “Introduction” στο Eriksson Johan (Editor) *Threat Politics. New Perspectives on Security, Risk and Crisis Management* (Aldershot: Ashgate, 2001).

Falk A. Richard, *On Humane Governance. Toward a New Global Politics* (Cambridge: Polity Press, 1995).

Farson Stuart, “Schools of Thought: National Perceptions of Intelligence”, *Conflict Quarterly*, Vol. 9, No. 2, Spring 1989.

Fry G. Michael, Hochstein Miles, “Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations”, *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 3, 1993.

----- (2005), “Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations”, στο Wark K. Wesley (Editor), *Espionage: Past, Present, Future?* (New York: Frank Cass, 2005).

George L. Alexander, Bennett Andrew, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences* (Massachusetts: The MIT Press, 2005).

Gill Peter, "Theories of Intelligence, Where Are We? Where Should We Go and How Might We Proceed ?" Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

----(2010), "Theories of Intelligence", Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

----(2014), "Organized Crime" στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Gill Peter, Phythian Mark, *Intelligence in an Insecure World* (UK, Cambridge: Polity Press, 2012).

------(2016), "What Is Intelligence Studies ?" *The International Journal of Intelligence, Security and Public Affairs*, Vol. 18, No.1, 2016.

Gilpin G. Robert, *War and Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981).

------(2000), *The Challenge of Global Capitalism: The World Economy in the 21st Century* (Princeton-New Jersey: Princeton University Press, 2000).

Glees Antony, "Intelligence Studies, Universities and Security", *British Journal of Educational Studies*, Vol. 63, No. 3, 2015.

Godson Roy (Editor), *Intelligence Requirements for the 1980's: Elements of Intelligence* (Washington: National Strategy Information Center, 1979).

Goldman Jan, *The War on Terror Encyclopedia: From the Rise of Al-Qaeda to 9/11 and Beyond* (Santa Barbara: ABC-CLIO, 2014).

Goldstein Herman, *Problem-Oriented Policing* (New York: McGraw-Hill, 1990).

Gottschalk Peter, *Knowledge Management Systems in Law Enforcement, Technologies and Techniques* (USA & UK: Idea Group Publishing, 2007).

-----, *Knowledge Management in Policing: Enforcing Law in Criminal Business Enterprise* (New York: Hindawi Publishing Corporation, 2008).

------(2009a), *Knowledge Management in Police Oversight: Law Enforcement Integrity and Accountability* (Boca Raton, FL: Brown Walker Press, 2009).

------(2009b), "Law Enforcement Strategy Implementation: The Case of Police Intelligence Strategy", *Criminal Justice Studies*, Vol. 22, No. 3, 2009.

-----, *Policing Organised Crime: Intelligence Strategy Implementation* (Boca Raton: CRC Press, 2010).

-----, *Investigation and Prevention of Financial Crime: Knowledge Management, Intelligence Strategy and Executive Leadership* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2016).

Gottschalk Peter, Dean Geoff, *Knowledge Management in Policing and Law Enforcement: Foundations, Structures, Applications* (Oxford: Oxford University Press, 2007).

Greene R. Jack (Editor), *The Encyclopedia of Police Science, Volume A-I* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Helgerson L. John, *Getting to Know the President: CIA Briefings of Presidential Candidates, 1952-1992* (Washington DC: CIA Center for the Study of Intelligence, 1996).

Herman Michael, *Intelligence Power in Peace and War* (Cambridge: Cambridge University Press, RUSI, 1996).

Herz John, *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities* (Chicago: University of Chicago Press, 1951).

Hoge James, Rose Gideon, *Understanding the War on Terror* (Foreign Affairs 1st Edition, 2005).

Hoogenboom Bob, *The Governance of Policing and Security: Ironies, Myths and Paradoxes* (New York: Palgrave Macmillan, 2010).

Jepperson L. Ronald, Wendt Alexander, Katzenstein J. Peter, *Norms, "Identity and Culture in National Security"* στο Katzenstein J. Peter (Editor), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (New York: Columbia University Press, 1996).

Johnson K. Lock, Jentleson Bruce W., Paterson Thomas G. (Editors), *Encyclopedia of US Foreign Relations* (New York: Oxford University Press, 1997).

------(2003a), "Bricks and Mortars for a Theory of Intelligence", *Comparative Strategy*, Vol. 22, No. 1, 2003.

------(2003b), "Preface to a Theory of Strategic Intelligence", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 16, No. 4, 2003.

------(2009), "Sketches for a Theory of Strategic Intelligence" στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Kahn David, "A Historical Theory of Intelligence", *Intelligence and National Security*, Vol. 16, No. 3, 2001.

------(2009), "A Historical Theory of Intelligence", στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Kegley W. Charles Jr. (Editor), *Controversies in International Relations: Realism and the Neoliberal Challenge* (New York: St Martin's Press, 1995).

------(2003)., *The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Controls* (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2003).

Kelling L. George, *Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities* (New York: Simon & Schuster, 1996).

Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1949).

------(1955), "The Need for an Intelligence Literature", *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 1, No. 11, Spring 1955.

Keohane O. Robert, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton-New Jersey: Princeton University Press, 1984).

------(1988), "International Institutions: Two Approaches", *International Studies Quarterly*, Vol. 32, 1988.

Kirby Stewart, *Effective Policing? Implementation in Theory and Practice* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013).

Konstantopoulos L. Ioannis, Doga M. Alexandra, "The (R) Evolution of Intelligence as an Academic Discipline: Challenges and Constraints", *Journal of Mediterranean and Balkan Intelligence*, Vol. 5, No.1, 2015.

Knorr Klaus, *Foreign Intelligence and the Social Sciences*, Research Monograph No. 17, Center of International Studies, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, Princeton University, 1 June 1964.

Krasner D. Stephen, "Abiding Sovereignty", *International Political Science Review*, Vol. 22, No. 3, July 2001.

------(2001a), "Rethinking the Sovereign State Model" στο Cox Michael, Dunne Tim, Booth Ken (Editors), *Empires, Systems and State: Great Transformations in International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

Krieger Wolfgang, *German Intelligence History: A Field in Search of Scholars*, Intelligence and National Security, Vol.19, No.2, 2004.

Laqueur Walter, *World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence* (London, Weidenfeld and Nicholson Twentieth Century Book, 1987).

Laqueur Walter, *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction* (New York & Oxford: Oxford University Press, 1999).

Laqueur Walter, *A History of Terrorism* (London & New York: Routledge, 2001).

Laqueur Walter, Wall Christopher, *The Future of Terrorism: Al-Qaeda and the Alt-Right* (New York: Thomas Dunne Books-St. Martin's Press, 2018).

Liaropoulos N. Andrew, "A (R)evolution in Intelligence Affairs? In Search of a New Paradigm", *Research Institute for European and American Studies (RIEAS)*, June 2006.

Lillbacka G. V. Ralf, "Realism, Constructivism and Intelligence Analysis", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 26, No. 2, 2013.

Lutterbeck Derek, "Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe", *European Security*, Vol. 14 . No. 2, 2005.

Luttwak Edward and Koehl L. Stuart, *The Dictionary of Modern War: A Guide to the Ideas, Institutions and Weapons of the Modern Military Power Vocabulary* (Gramercy Books, 1999).

Maguire Mike, "Policing by Risks and Targets: Some Dimensions and Implications of Intelligence-Led Crime Control", *Policing and Society*, Vol. 9, No. 4, 2000.

Maguire Mike, John Tim, "Intelligence, Surveillance and Informants: Integrated Approaches", *Police Research Group: Crime Detection and Prevention Series*, Paper 64-58, 1995.

Marrin Stephen, "Intelligence Analysis Theory: Explaining and Predicting Analytic Responsibilities", *Intelligence & National Security*, Vol. 22, No. 6, 2007.

------(2016), "Improving Intelligence Studies as an Academic Discipline", *Intelligence and National Security*, Vol. 31, No. 2, 2016.

McGarrell F. Edmund, Freilich D. Joshua, Chermak Steven, "Intelligence-Led Policing as a Framework for Responding to Terrorism", *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 23, No. 2, 2007.

Mearsheimer J. John, "The False Promise of International Institutions", *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter, 1994-1995.

Moore Mark Harrison, Stephens W. Darrel, *Beyond Command and Control: The Strategic Managements of Police Departments* (Police Executive Research Forum, 1991).

Moran Jon, *Politics, Security, Intelligence and Liberty After 9/11* στο Moran John, Phythian Mark (Editors), *Intelligence, Security and Policing Post-9/11: The UK's Response to the War on Terror* (Hampshire & New York, Palgrave Macmillan, 2008).

Moran R. Christopher, "The Pursuit of Intelligence History: Methods, Sources and Trajectories in the United Kingdom", *Studies in Intelligence*, Vol. 55, No. 2, 2011.

Natarajan Mangai, *International Crime and Justice* (New York: Cambridge University Press, 2011).

Neumann Peter, *Old and New Terrorism* (Cambridge: Polity Press, 2009).

Nye Joseph, *The Powers to Lead* (New York: Oxford University Press, 2010).

Palmer Darren, Berlin Michael & Das Dilip, *Global Environment of Policing* (Boca Raton: CRC Press, 2012).

Paul T. V., "The National Security State and Global Terrorism: Why the State Is not Prepared for the New Kind of War" στο Aydinli Ersel and Rosenau N. James (Editors), *Globalization, Security, And the Nation-State: Paradigms in Transition* (Albany: State University of New York Press, 2005).

Peak J. Kenneth, Glensor W. Ronald, *Community Policing and Problem Solving: Strategies and Practices* (USA: Prentice Hall, 1999).

Peterson B. Marilyn, *Developments in Law Enforcement Intelligence Analysis*, National Defence Intelligence College, *Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship: Can't We All Just Get Along?* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2007).

Phythian Mark, "Intelligence Theory and Theories of International Relations: Shared World or Separate Worlds?" στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *In Intelligence Theory: Key Questions and Debate* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Platt Washington, *Strategic Intelligence Production: Basic Principles* (USA: Praeger, 1957).

Prunckun W. Henry, "First Principles of Intelligence Analysis: Theorizing a Model for Secret Research", *Salus Journal*, Vol. 3, No. 1, 2015.

Ratcliffe H. Jerry, "Intelligence-Led Policing and the Problems of Turning Rhetoric into Practice", *Policing and Society*, Vol. 12, No. 1, 2002.

------(2003), "Intelligence-Led Policing: Trends and Issues in Crime and Criminal Justice", *Australian Institute of Criminology*, No. 248, 2003.

------(2004a), *The Structure of Strategic Thinking* στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

------(2004b), *Intelligence Research*, Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

------(2004c), "Crime Mapping and the Training Needs of Law Enforcement", *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 10, No. 1, 2004.

------(2005), "The Effectiveness of Police Intelligence Management: A New Zealand Case Study", *Police Practice and Research: An International Journal*, Vol. 6, No. 5, 2005.

------(2007), *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders* (Washington, DC: Police Foundation & COPS, 2007).

------(2008a), *Intelligence-Led Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008).

------(2008b), “Intelligence-Led Policing” στο Wortley Richard Mazorelle Lorraine (Editors), *Environmental Criminology and Crime Analysis* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008).

------(2008c), “Knowledge Management Challenges in the Development of Intelligence-Led Policing” στο Williamson Tom (Editor), *The Handbook of Knowledge-Based Policing: Current Conceptions and Future Directions* (Chichester: John Wiley & Sons, 2008).

------(2016), *Intelligence-Led Policing* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2016).

Ratcliffe H. Jerry, Guidetti Ray, “State Police Investigative Structure and the Adoption of Intelligence-Led Policing”, *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 31, No. 1, 2007.

Ratcliffe H. Jerry, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders* (Washington, DC: Police Foundation, 2007).

Richards Julian, “Intelligence Studies, Academia and Professionalization”, *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, Vol. 18, No. 1, 2016.

Richelson T. Jeffrey, *Sword and Shield: Soviet Intelligence and Security Apparatus* (Cambridge, Massachusetts: Ballinger Publishing Company, 1986).

Ripsman M. Norrin, *Globalization & The National Security State* (New York: Oxford University Press, Inc., 2010).

Ritzer George, *Globalization: The Essentials* (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2011).

Scherrer Amandine, *G8 against Transnational Organized Crime* (Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited, 2009).

Schmidt Alexander, *The Routledge Handbook of Terrorism Research* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2011).

Scott Len, “Sources and Methods in the Study of Intelligence: A British View”, *Intelligence & National Security*, Vol. 22, No. 2, 2007.

Scott Len, Jackson Peter, “The Study of Intelligence in Theory and Practice”, *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, 2004.

------(2004a), “Journeys in Shadows”, στο Scott V. Len, Jackson D. Peter (Editors), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004).

Scott Len, Hughes R. Gerald, “Intelligence, Crises and Security: Lessons from History?” *Intelligence & National Security*, Vol. 21, No. 5, 2006.

Sheptycki James, "Policing, Intelligence Theory and the New Human Security Paradigm" στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory: Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Shulsky N. Abraham, Schmitt J. Garry, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (Washington, DC: Potomac Books, Inc. 2002).

Sims Jennifer, Burton Gerber (Editors), *Transforming US Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2005).

Sims E. Jennifer, "Understanding Friends and Enemies: The Context for American Intelligence Reform" στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Transforming US Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2005).

----- (2008), *Vaults, Mirrors and Masks: Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

----- (2014), "The Theory and Philosophy of Intelligence", Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Stafford T. Thomas, "Assessing Current Intelligence Studies", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 2, No.2, 1988.

Steger Manfred, *Globalization: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2013).

Svensden D.M. Adam, "The Globalization of Intelligence Since 9/11: The Optimization of Intelligence Liaison Arrangements", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 21, No. 4, 2008.

----- (2009), "Connecting Intelligence and Theory: Intelligence Liaison and International Relations", *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 5, 2009.

----- (2010), *Intelligence Cooperation and the War on Terror: Anglo-American Security Relations After 9/11* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

----- (2012a), *Understanding the Globalization of Intelligence* (New York: Palgrave Macmillan, 2012).

----- (2012b), *The Professionalization of Intelligence Cooperation, Fashioning Method Out of Mayhem* (New York: Palgrave Macmillan, 2012).

Taplin L. Winn, "Six General Principles of Intelligence", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 3, No. 4, 1989.

Taylor A. Stan, "Definitions and Theories of Counterintelligence", Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, Counterintelligence and Counterterrorism: Defending the Nation Against Hostile Forces*, Vol.4 (Westport: Praeger International Security, 2007).

Treverton F. Gregory, Jones G. Seth, Boraz Steven, Lipsy Phillip, *Toward a Theory of Intelligence*, Workshop Report, RAND, National Security Research Division, Santa Monica, 2006.

United States National Intelligence Council, *Global Trends 2030: Alternative Worlds* (National Intelligence Council, USA, December 2012).

Uri-Bar Joseph, “The Politicization of Intelligence: A Comparative Study”, *International Journal of Intelligence and Counter-Intelligence*, Vol. 26, No. 2, 2013.

Walker Clive, “Intelligence and Anti-Terrorism Legislation in the United Kingdom”, *Crime, Law & Social Change*, Vol. 44, No. 4-5, 2005.

------(2008), “The Pursuit of Terrorism with Intelligence”, Moran Jon, Phythian Mark (Editors), *Intelligence, Security and Policing Post-9/11: The UK’s Response to the War on Terror* (Hampshire & New York, Palgrave Macmillan, 2008).

Walsh F. Patrick, *Intelligence and Intelligence Analysis* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2011).

Walsh F. William, “Compstat: An Analysis of an Emerging Police Managerial Paradigm”, *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 24, No. 3, 2001.

Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publisher, 1979).

------(2001), *Man, the State and War, A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 2001).

Wardlaw Grant, Boughton Jennine, *Intelligence-Led Policing: The AFP Approach* στο Fleming Jenny, Wood Jennifer (Editors), *Fighting Crime Together: The Challenges of Policing and Security Networks* (Sydney: UNSW Press, 2006).

Wark Wesley, “The Study of Espionage: Past, Present, Future?” *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 3, 1993.

Warner Michael, *The Rise and Fall of Intelligence: An International Security History* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2014).

------(2014a), “Theories of Intelligence, The State of Play”, στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Waever Ole, *Securitization and Desecuritization* στο Lipschutz D. Ronnie (Editor), *On Security* (New York: Columbia University Press, 1995).

Watt D. C. “Intelligence Studies: The Emergence of the British School”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3. No. 2, 1988.

Weber Max, *The Methodology Of The Social Sciences*, Translated and edited by Edward A. Shils and Henry A. Finch, With a new introduction by Robert J. Antonio and Alan Sica (New Brunswick & London: Transaction Publishers, 2011).

Weisburd David, Eck E. John, “What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder and Fear”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 593, No. 1, 2004.

Wendt Alexander, “Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, Vol. 46, No. 2, 1992.

Wheaton J. Kristan, Beerbower T. Michael, “Towards a New Definition of Intelligence”, *Stanford Law and Policy Review*, Vol. 17, 2006.

White R. Jonathan, *Defending the Homeland: Domestic Intelligence, Law Enforcement and Security* (USA: Cengage Learning, 2003).

Wight Martin, *Systems of States* (Leicester: Leicester University Press, 1977).

Wirtz James, “The American Approach to Intelligence Studies”, στο Johnson K. Loch (Editor), *Handbook of Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Worrall L. John, “The Politics of Policing”, στο Michael D. Reisig and Robert J. Kane (Editors), *The Oxford Handbook of Police and Policing* (Oxford: Oxford University Press, 2014).

Wyn-Jones Richard, *Security, Strategy and Critical Theory* (Boulder, USA : Lynne Rienner, 1999).

Zavrsnik Ales, “Blurring the Line Between Law Enforcement and Intelligence: Sharpening the Gaze of Surveillance?” *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 9. No. 1, 2013.

Zegart B. Amy, *Cloaks, Daggers and Ivory Towers, Why Academics Don't Study U.S. Intelligence*, Johnson K. Loch (Editor), *Understanding the Hidden Side of Government, Vol.1* (Westport: Praeger Security International, 2007).

2. Βιβλιογραφία για την Πληροφόρηση

Adams Jefferson, *Strategic Intelligence in the Cold War and Beyond* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).

Aden C. Magee, “Countering Nontraditional HUMINT Collection Threats”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 23, No. 3, 2010.

Adler Emanuel, *Constructivism and International Relations*, Carlsnaes Walter, Risse Thomas, Simmons A. Beth, *Handbook of International Relations* (London: SAGE Publications, 2013).

Agrell Wilhelm, “When Everything in Intelligence, Nothing is Intelligence”, *The Sherman Kent Center for Intelligence Analysis, Occasional Papers*, Vol. 1, Iss. 4, 2002.

Agrell Wilhelm, Treverton G. Gregory, *National Intelligence and Science: Beyond the Great Divide in Analysis and Policy* (Oxford: Oxford University Press, 2015).

Aid M. Matthew, “Measurement and Signature Intelligence” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York, Routledge, 2014).

Aldrich J. Richard, *The Hidden Hand: Britain, America, and Cold War Secret Intelligence* (Woodstock, NY: Overlook Press, 2001).

Alford Stephen, *The Watchers, A Secret History of the Reign of Elizabeth I* (New York: Bloomsbury Publishing, 2012).

Alvarez David J. *Allied and Axis Signals Intelligence in World War II* (Portland, OR: F. Cass, 1999).

Andrew M. Christopher, *Codebreaking and Signals Intelligence* (Totowa, NJ: F. Cass, 1986).

------(1988), “Churchill and Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No. 3, 1988.

------(2009), *Defend the Realm, The Authorized History of MI5* (New York: Vintage Books, 2009).

Andrew Christopher, Gordievsky Oleg, *KGB: The Inside Story of its Foreign Operations from Lenin to Gorbachev* (London: Hodder and Stoughton, 1990).

Armstrong N. Richard, *Soviet Operational Deception: The Red Cloak* (Ft. Leavenworth, KS: US Army Command and General Staff College, Combat Studies Institute, 1988).

Armstrong T. Fulton, “Ways to Make Analysis Relevant But not Prescriptive, Sorting Out National Interests”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 46, No. 3, 2002.

Austin, N.J.E., Rankov, N.B., *Exploratio: Military and Political Intelligence in the Roman World from the Second Punic War to the Battle of Adrianople* (London & New York: Routledge, 1995).

Baron de Jomini Antoine-Henri. *Summary of the Art of War or a New Analytical Compend of the Principal Combinations of Strategy, of Grand Tactics and of Military Policy, Translated by Major O.F. Winship and Lt. E.E. McLean* (New York: G.P. Putnam, 1854).

------(1862), *The Art of War* (Philadelphia, PA: J.B. Lippincott, 1862)

------(1865), *Treatise on Grand Military Operations: or a Critical and Military History of the Wars of Frederick the Great, as Contrasted with the Modern System. Together with a Few of the most Important Principles of the Art of War, Translated by Colonel S.B.Holabird* (New York: Van Nostrand, 1865).

Barry A. James, “Managing Covert Political Action: Guideposts from Just War Theory”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence* Vol. 36, No. 3, Fall/1992.

Bauer Deborah, “Planting the Espionage Tree: The French Military and the Professionalization of Intelligence at the End of the Nineteenth Century”, *Intelligence and National Security*, Vol. 31, No. 5, 2016.

Berkowitz D. Bruce, Goodman E. Allan, *Strategic Intelligence for American National Security* (Princeton: Princeton University Press, 1989).

------(2008), “Homeland Security Intelligence: Rationale, Requirements and Current Status” στο George Z. Roger, Bruce B. James (Editors), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

Bennett M. Richard, *Espionage, Spies and Secrets* (Diane Publications, 2002).

Bennett Michael, Waltz Edward, *Counterdeception Principles and Applications for National Security* (Boston: Artech House, 2007).

Bertram K. Stewart, *The Tao of Open Source Intelligence* (UK: IT Governance Publishing, 2015).

Best A. Richard, Cumming Alfred, *Open Source Intelligence (OSINT): Issues for Congress*, Paulson M. Terrance (Editor), *Intelligence Issues and Developments* (New York: Nova Science Publishers, 2008).

Betts K. Richard, “Policy-makers and Intelligence Analysts: Love, Hate or Indifference?” *Vol. 3, Iss. 1*, 1988.

------(2004), *Analysis, War and Decision: Why Intelligence Failures are Inevitable* στο Johnson K. Lock, Wirtz J. James (Editors), *Strategic Intelligence: Windows Into a Secret World* (Los Angeles CA: Roxbury Publishing Company, 2004).

------(2007), *Enemies of Intelligence, Knowledge and Power in American National Security* (New York: Columbia University Press, 2007).

------(2007), “Preface” στο Johnson K. Loch (Editor.), *Strategic Intelligence 1: Understanding the Hidden Side of Government* (Praeger International Security, Westport, 2007).

Bjelopera P. Jerome, Randol A. Mark, *The Federal Bureau of Investigation and Terrorism Investigations, CRS Report for Congress*,(Washington DC: Congressional Research Service, 2011).

Blight G. James, Welch A. David, *Intelligence and the Cuban Missile Crisis* (Abingdon, Oxon: Frank Cass, 2004).

Boesche Roger, *The First Great Political Realist, Kautilya and his Arthashastra* (Boston: Lexington Books, 2002).

Boghardt Thomas, *Spies of the Kaiser, German Covert Operations in Great Britain During the First World War Era* (New York: Palgrave MacMillan, 2004).

Boghardt Thomas, *The Zimmermann Telegram: Intelligence, Diplomacy, and America's Entry into World War I* (Annapolis, MD: Naval Institute Press 2012).

Bonaparte Napoleon, *The Officer's Manual: Military Maxims of Napoleon, Translated by Colonel d'Aguillar* (Dublin: Richard Milliken and Son, 1831).

Bonilla Diego Navarro, "Secret Intelligences in European Military, Political and Diplomatic Theory: an Essential Factor in the Defence of the Modern State (Sixteenth and Seventeenth Centuries)", *Intelligence and National Security*, Vol. 22, No. 3, 2012.

Bozeman B. Adda, *Strategic Intelligence & Statecraft: Selected Essays* (Washington DC: Brassey's, 1992).

Breakspear Alan, "A New Definition of Intelligence", *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 5, 2013.

Breckinridge D. Scott, *The CIA and the Intelligence System* (Boulder, CO: Westview Press, 1986).

Bridgeman H. Vincent, "Defence Counterintelligence Reconceptualized" στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Vaults, Mirrors and Masks, Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

Bruce B. James, George Z. Roger, "Intelligence Analysis-The Emergence of a Discipline" στο George Z. Roger, Bruce B. James, *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

Bruce B. James, Bennett Michael, "Foreign Denial and Deception: Analytical Imperatives" στο George Z. Roger, Bruce B. James (Editors), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

Budiansky Stephen, *Her Majesty's Spymaster, Elizabeth I, Sir Francis Walsingham and the Birth of Modern Espionage* (New York: Penguin Group, 2005).

Bungert Heike, Heitmann G. Jan, Wala Michael (Editors), *Secret Intelligence in the Twentieth Century* (UK: Frank Cass, 2003).

Burch James, "Assessing the Domestic Intelligence Model and Process" στο Logan Keith Gregory (Editor), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010).

Burkett Randy, “An Alternative Framework for Agent Recruitment: From MICE to RASCLS”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 57, No.1, Extracts, March 2013.

Burton Marshall Charles, “Scholarship and the Real Word of the Policymaker”, *Orbis*, Vol. 15, No. 1, Spring 1971.

Buzan Barry, Waever Ole, De Wilde Jaap, *Security, A New Framework for Analysis* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

Callanan James, *Covert Action in the Cold War, US Policy, Intelligence and CIA Operations* (London, New York: I.B. Tauris, 2010).

Cardwell M. John, “A Bible Lesson on Spying”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Winter 1978.

Carlisle P. Rodney, *The Complete Idiot’s Guide to Spies and Espionage* (Indianapolis: Alpha Books, 2003).

Carlisle P. Rodney (Editor), *Encyclopedia of Intelligence and Counterintelligence, Volume 1-2* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2015).

Cate Charles V., “Counterintelligence for National Security”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 2, No 4, Fall 1958.

Central Intelligence Agency, INTelligence: Human Intelligence, available at <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story-archive/intelligence-human-intelligence.html>.

Champion Brian, “Spies (Look) Like Us: the Early Use of Business and Civilian Covers in Covert Operations”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 21, No. 3, 2008.

Charters A. David, Farson A. Stuart, Hastedt P. Glenn (Editors), *Intelligence Analysis and Assessment* (Abingdon, Oxon: Frank Cass, 2003).

Checkel T. Jeffrey, *Ideas and International Political Change* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997).

Chomeau B. John, “Covert Action’s Proper Role in U.S. Policy”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 2, No. 3, 1988.

Clark J. Ransom, *Intelligence and National Security: A Reference Handbook* (Westport: Praeger Security International, 2007).

Clark M. Robert, *The Technical Collection of Intelligence* (Washington DC: CQ Press, 2011).

------(2013), *Intelligence Analysis, A Target Centric Approach* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, SAGE, 2013).

------(2014), *Intelligence Collection* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, SAGE, 2014).

Cline S. Ray, *Secrets, Spies and Scholars: The Essential CIA* (Washington DC: Acropolis, 1978).

Coakley P. Thomas, *C3I: Issues of Command and Control* (Washington DC:, National Defence University, 1991).

Codevilla Angelo, *Informing Statecraft, Intelligence for a New Century* (New York: The Free Press, 1992).

Cooper John, *The Queen's Agent, Francis Walsingham at the Court of Elizabeth I* (London: Faber and Faber, 2011).

Copeland E. Thomas, *Fool me Twice, Intelligence Failure and Mass Casualty Terrorism* (Boston, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007).

Cox Jim, *Intelligence: Definitions, Concepts and Governance* (Canada: Library of Parliament, Parliamentary Information and Research Service, 2009).

Crick A.J.P., "Economic Intelligence: Purposes and Prospects" (London: 1962) στο Davies Peter, Economic Intelligence, Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Crosston Matthew, Valli Frank, "An Intelligence Civil War: HUMINT vs. TECHINT", *Cyber, Intelligence and Security*, Vol. 1, No. 1, January 2007.

Crowdy, Terry, *The Enemy Within: A History of Spies, Spymasters and Espionage* (Osprey Publishing, 2011).

Crump Justin, *Corporate Security Intelligence and Strategic Decision Making* (Boca Raton: CRC Press, 2015).

Curley Rob, *Intelligence and Counterintelligence, Spy Agencies, Intelligence Operations and the People Behind Them* (New York: Britannica Educational Publishing 2013).

Dahl J. Eric, "Warning of Terror: Explaining the Failure of Intelligence Against Terrorism", *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 28, No. 1, 2005.

Daugherty J. William, *Executive Secrets, Covert Action and the Presidency* (Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, 2004).

------(2010), "Covert Action: Strengths and Weaknesses" στο Johnson K. Lock (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Davis Jack, "Intelligence Analysts and Policymakers: Benefits and Dangers of Tensions in the Relationship", *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 6, 2006.

Davis Paul, The Spy is an Eye: The Naval Criminal Investigative Service is Guarding Against Terrorist Spies, *The Journal of Counterterrorism and Homeland Security International*, Vol. 11, No. 1, Winter 2005.

Davies H.J. Philip, "Information Warfare and the Future of the Spy", *Information, Communication & Society*, Vol. 2, No. 2, 1999.

------(2011), Imagery Intelligence στο Dowding Keith (Editor), *Encyclopedia of Power* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, SAGE, 2011).

------(2012), *A Comparative Perspective, Intelligence and Government in Britain and the United States, Volume 1: Evolution of the U.S. Intelligence Community* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO Press, 2012).

------(2013), "The Original Surveillance State Kautilya's Arthashastra and Government by Espionage in Classical India", Davies H. J. Philip, Gustafson C. Kristian (Editors), *Spies and Espionage Outside the Anglosphere* (Washington DC: Georgetown University Press, 2013).

De Gallo Andre, "Covert Action: A Vital Option in U.S. National Security Policy", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 18, No. 2, 2005.

De Graffenreid E. Kenneth, *Countering Hostile Intelligence Activities as a Strategic Threat* (Washington DC: National Strategy Information Center, Inc., Sep 1989).

De la Bedoyere Guy, *The Romans for Dummies* (Chichester, West Sussex: John Willey and Sons Ltd., 2006).

Degaut Marcos, "Spies and Policymakers: Intelligence in the Information Age", *Intelligence and National Security*, Vol. 31, No. 4, 2016.

Denece Eric, "France: The Intelligence Service's Historical and Cultural Context", στο De Graaff Bob, Nyce M. James, Locke Chelsea (Editors), *The Handbook of European Intelligence Cultures* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2016).

Der Derian James, "Anti-Diplomacy, Intelligence Theory and Surveillance Practice", *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 3, 1993.

------(2005), "Anti-Diplomacy, Intelligence Theory and Surveillance Practice" στο Fry G. Michael and Hochstein Miles, Wark K. Wesley (Editors) *Espionage: Past, Present, Future?* (New York: Frank Cass, 2005).

Diaz Milton, "Forming a Definitional Framework for Intelligence", *American Intelligence Journal*, Vol. 29, No. 1, 2010.

Director of National Intelligence, Counterintelligence Center, *Why People Spy: A Project Slammer Report*, Counterintelligence Trends, January 1993.

Director of National Intelligence, *U.S. National Intelligence, An Overview 2011*, available at https://www.dni.gov/files/documents/IC_Consumers_Guide_2011.pdf.

Donohue Laura, *The Future of Foreign Intelligence, Privacy and Surveillance in a Digital Age* (Oxford: Oxford University Press, 2016).

Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Downing Taylor, *Spies in the Sky: The Secret Battle for Aerial Intelligence During World War II* (London: Hachette Digital, 2011).

Dulles W. Allen, *Memorandum Respecting Section 202 (Central Intelligence Agency) of the Bill to Provide for a National Defense Establishment*, April 25, 1947, reprinted in U.S. Congress, 80th Congress, 1st session, Senate, Committee on Armed Services, National Defense Establishment (Unification of the Armed Services), Hearings, Part 1.

Dulles W. Allen, *The Craft of Intelligence* (New York: Signet Book, New American Library, 1963).

Dupre E. Robert, "Guide to Imagery Intelligence", *Intelligencer: Journal of U.S. Intelligence Studies*, Vol. 18, No. 2, Winter/Spring 2011.

Dupont Alan, "Intelligence for the Twenty-First Century", *Intelligence and National Security*, Vol. 18, No. 4, 2003.

Duvenage P.C. Beer, Hough Mike, "The Conceptual Structuring of the Intelligence and Counterintelligence Processes: Enduring Holy Grails or Crumbling Axioms-Quo Vadis?" *Strategic Review for Southern Africa*, Vol. 33, No. 1, May 2011.

Duvenage C. Petrus, *Counterintelligence*, Prunckun Hank (Editor), *Intelligence and Private Investigation: Developing Sophisticated Methods for Conducting Inquiries* (Springfield, IL: Charles C. Thomas Publisher Ltd., 2013).

Dvornik Francis, *Origins of Intelligence Services: The Ancient Near East, Persia, Greece, Rome, Byzantium, the Arab Muslim Empires, the Mongol Empire, China, Muscovy* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1974).

Ehrman John, "Toward a Theory of CI: What are We Talking About When We Talk about Counterintelligence?" *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 53, No. 2, Extracts June 2009.

Emerson Eugene Donald, *Security and Subversion in the Hapsburg Monarchy, 1815-1830* (The Hague: Springer, 1968).

Eriksson Johan, *Introduction*, Eriksson Johan (Editor) *Threat Politics. New Perspectives on Security, Risk and Crisis Management* (Aldershot: Ashgate, 2001).

Everton F. Sean, *Disrupting Dark Networks* (New York: Cambridge University Press, 2012).

Farago Ladislas, *War of Wits: The Anatomy of Espionage and Intelligence* (New York: Funk and Wagnalls, 1954).

Felix Christopher, *A Short Course in the Secret War* (Lanham, Maryland: Madison Books, 2001).

Ferris John, "The British Army and Signals Intelligence in the Field During the First World War", *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No. 4, 1988.

-----(2002), “The Road to Bletchley Park: The British Experience with Signals Intelligence, 1892-1945”, *Intelligence and National Security*, Vol. 17, No. 1, 2002.

-----(2005), *Intelligence and Strategy, Selected Essays* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2005).

-----(2010), “Signal Intelligence in War and Politics (1914-2010)” στο Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Ferris John, Handel I. Michael, “Clausewitz, Intelligence, Uncertainty and the Art of Command in Military Operations”, *Intelligence and National Security*, Vol. 10, No. 1, 1995.

Fingar Thomas, *Reducing Uncertainty, Intelligence Analysis and National Security* (California: Stanford University Press, 2011).

Flood James Philip, *Report of the Inquiry Into Australian Intelligence Agencies* (Canberra: Government of Australia, 2004).

Forsythe P. David, “Democracy, War and Covert Action”, *Journal of Peace Research*, Vol. 29, No. 4, 1991.

Foucault Michel, *Politics, Philosophy and Culture: Interviews and Other Writings, 1977–1984*, A. Sheridan, Translation, Edited by L. D. Kritzman (London: Routledge, 1981-1988).

-----(1991), “Governmentality”, στο G. Burchell, C. Gordon & P. Miller (Eds.), *The Foucault effect: Studies in Governmentality* (London: Harvester Wheatsheaf, 1991).

-----(2007) *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977–1978*, G. Burchel Translation, M. Senellart, Editor (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007).

Freeman Peter, “The Zimmerman Telegram Revisited: A Reconciliation of the Primary Sources”, *Cryptologia*, Vol. 30, No. 2, 2006.

Furse A. George, *Information in War: Its Acquisition and Transmission* (London: William Clowes & Sons, 1895).

Gannon C. John, “The Strategic Use of Open-Source Information” στο George Z. Robert, Kline D. Robert (Editors), *Intelligence and the National Security Strategist: Enduring Issues and Challenges* (Oxford: Rowman & Littlefield, 2006).

Gazit Shlomo, “Intelligence Estimates and the Decision-Maker”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No.3, 1988.

Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), *Intelligence Services and Democracy*, Switzerland, Geneva, Working Paper Series No.13, April 2002.

Garthoff L. Raymond, "US Intelligence in the Cuban Missile Crisis", *Intelligence and National Security*, Vol. 13, No. 3, 1998.

George Z. Roger, Rishikof Harvey (Editors), *The National Security Enterprise, Navigating the Labyrinth* (Washington DC: Georgetown University Press, 2011).

Gerolymatos Andre, *Espionage and Treason: A Study of the Proxenia in Political and Military Intelligence Gathering in Classical Greece* (Brill Academic Pub., 1986).

Gerwehr Scott, Glenn W. Russell, *The Art of Darkness, Deception and Urban Operations* (Washington DC, Santa Barbara CA: RAND, 2000).

Gibson A. David, "Exploring the Role and Value of Open Source Intelligence" στο Hobbs Christopher, Moran Matthew, Salisbury Daniel (Editors), *Open Source Intelligence in the Twenty-First Century, New Approaches and Opportunities* (New York: Palgrave Macmillan, 2013).

Gibson D. Stevyn, "Open Source Intelligence" στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Gilbert L. James, Finnegan John Patrick. *U.S. Army Signals Intelligence in World War II: A Documentary History* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1993).

Gilbert L. James, Finnegan P. John, Bray Ann (Editors), *In the Shadow of the Sphinx: A History of Army Counterintelligence* (Fort Belvoir, Virginia: Office of Strategic Management and Information, US Army Intelligence and Security Command, 2005).

Gill Peter, "Sorting the Wood From the Trees, Were 9/11 and Iraq Intelligence Failures?" στο Johnson K. Lock (Editor), *Strategic Intelligence, Understanding the Hidden Side of Government, Vol. 1* (Westport CT: Praeger International Security, 2007).

Godson F. Roy, Editorial, *Intelligence Requirements for the 1980's: Elements of Intelligence, Vol.5, Revised Edition* (New Brunswick: Transaction Books, 1983).

----- (1986), "Intelligence and Policy: An Introduction" στο Godson F. Roy (Editor), *Intelligence Requirements for the 1980's: Intelligence and Policy* (Lexington, MA: Lexington Books, 1986).

----- (2001), *Dirty Tricks or Trump Cards: US Covert Action and Counterintelligence* (New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers, 2001).

Godson Roy, Wirtz J. James, "Strategic Denial and Deception", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 13, No. 4, 2000.

Goktepe F. Ercikti S., "Comparative Analysis of The Role of Intelligence in Counterterrorism" στο Nikbay Ozgur, Hancerli Suleyman (Editors), *Understanding*

and Responding to the Terrorism Phenomenon: A Multi-Dimensional Perspective, Vol. 21 (Washington DC: IOS Press, 2007).

Goldman Jan, *Words of Intelligence, A Dictionary* (Lanham, Maryland: The Scarecrow Press, 2006).

Goldman Jan (Editor), *The Central Intelligence Agency: An Encyclopedia of Covert Ops, Intelligence Gathering and Spies, Volume 1* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2016).

Goldman Jan, Maret Susan, *Intelligence and Information Policy for National Security: Key Terms and Concepts* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2016).

Goldstein R. J., *Political Repression in Nineteenth-Century Europe* (London: Croom Helm, 1983).

Grabo Cynthia, *Handbook of Warning Intelligence, Assessing the Threat to National Security*, Foreword by Jan Goldman (UK, Plymouth: The Scarecrow Press Inc., 2010).

Graham Mary, *Presidents? Secrets: The Use and Abuse of Hidden Power* (USA: Yale University Press, 2017).

Gustafson C. Kristian, "Echo of Empires: Russia's Inheritance of Byzantine Security Culture", *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 23, No. 4, 2010.

------(2013), "Protecting the New Rome, Byzantine Influences on Russian Intelligence" στο Davies H.J. Philip, Gustafson C. Kristian (Editors), *Intelligence Elsewhere, Spies and Espionage Outside the Anglosphere* (Washington DC: Georgetown University Press, 2013).

Haldon John, *Byzantium at War* (New York: Osprey Publications, 2001).

Hall Michael Wayne, Citrenbaum Gary, *Intelligence Collection: How to Plan and Execute Intelligence Collection in Complex Environments* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2012).

Handel I. Michael, *Masters of War, Classical Strategic Thought* (London, Frank Cass, 2001).

------(2003), "Intelligence and the Problem of Strategic Surprise", Betts K. Richard, Mahnken G. Thomas (Editors), *Paradoxes of Strategic Intelligence, Essays in Honor of Michael Handel* (Portland, London: Frank Cass, 2003).

Hansen James, "U.S. Intelligence Confronts the Future", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 4, 2004.

Harber R. Justin, "Unconventional Spies: The Counterintelligence Threat from Non-State Actors", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 22, No. 2, 2009.

Hastedt P. Glenn, *Controlling Intelligence: Defining the Problem* στο Hastedt P. Glenn (Editor) *Controlling Intelligence* (Abingdon, Oxon: Frank Cass, 1991).

------(2003), *Espionage, A Reference Handbook* (Santa Barbara, CA: ABC Clio Inc., 2003).

------(2004), *Encyclopedia of American Foreign Policy* (New York: Facts on File Inc., 2004).

------(2013), “The Politics of Intelligence and the Politicization of Intelligence: The American Experience”, *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 1, 2013.

------(2015), *American Foreign Policy: Past, Present, Future* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2015).

Hedley Hollister John, “The Challenges of Intelligence Analysis” στο Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, Understanding the Hidden Side of Government Vol. 1* (Westport CT: Praeger Security International, 2007).

Heidenrich G. John, “The Intelligence Community’s Neglect of Strategic Intelligence”, *Central Intelligence Agency, Studies in Intelligence*, Vol. 51, No. 2, 2007.

Herman Michael, “The Customer is King, Intelligence Requirements in Britain” στο Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information From Overseas to the Highest Councils of Government, Vol. 2* (Westport, Praeger International Security, 2007).

Hibbert Reginald, “Intelligence and Policy”, *Intelligence and National Security*, Vol. 5, No. 1, 1990.

Hinsley F. Harry, *British Intelligence in the Second World War*, Abridged Edition (New York: Cambridge University Press, 1993).

Hobbs Christopher, Moran Matthew, Salisbury Daniel, “Introduction” στο Hobbs Christopher, Moran Matthew, Salisbury Daniel (Editors), *Open Source Intelligence in the Twenty-First Century, New Approaches and Opportunities* (New York: Palgrave Macmillan, 2014).

Horowitz Richard, “A Framework for Understanding Intelligence”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 8, No.4, 1995.

Howard Michael, *War in European History* (Oxford: Oxford University Press, 1976).

Hughes R. Gerald, Stoddart Kristan, “Hope and Fear: Intelligence and the Future of Global Security a Decade after 9/11”, *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 5, 2012.

Hughes R. Gerald, “Strategists and Intelligence”, Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors) *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Hughes-Wilson, John, *The Puppet Masters: Spies, Traitors and the Real Forces Behind World Events* (London: Weidenfeld & Nicolson, 2004).

Hulnick S. Arthur, "The Intelligence Producer-Policy Consumer Linkage: A Theoretical Approach", *Intelligence and National Security*, Vol. 1, No. 2, 1986.

----- (1988), "Managing Intelligence Analysis: Strategies for Playing the End Game", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 2, No. 3, 1988.

----- (1996), "U.S. Covert Action: Does it Have a Future?" *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 9, No. 2, 1996.

----- (1999), *Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century* (Westport, CT: Praeger, 1999).

----- (2002), "The Downside of Open Source Intelligence", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 15, No. 4, 2002.

----- (2006), "What's Wrong with the Intelligence Cycle", *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 6, 2006.

----- (2009), "Home Time: A New Paradigm for Domestic Intelligence", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 22, No. 4, 2009.

----- (2010), *The Dilemma of Open Sources Intelligence: Is OSINT Really Intelligence?* στο Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

----- (2013), *Intelligence Legoland: Seeking Better Models of the Intelligence Process*, Paper Prepared for the Annual Convention of the International Studies Association, San Francisco, CA, 2013.

Hussey J. M., *The Orthodox Church in the Byzantine Empire* (Oxford: Oxford University Press, 1986).

Hutchinson Robert, *Elizabeth's Spymaster, Francis Walsingham and the Secret War That Saved England* (Great Britain: Weidenfeld & Nicolson, 2006).

Hutchinson Steven, "Intelligence, Reason of State and the Art of Governing Risk and Opportunity in Early Modern Europe", *Economy and Society*, Vol. 43, No. 3, 2014.

Hutchinson William, Warren Matthew, *Information Warfare: Corporate Attack and Defence in a Digital World* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2001).

Jablonksy David, *Churchill, the Great Game and Total War* (London: Frank Cass, 1991).

Jackson A. Brian (Editor), *The Challenge of Domestic Intelligence in A Free Society, A Multidisciplinary Look at the Creation of a U.S. Domestic Counterterrorism Intelligence Agency* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009).

Jackson Peter, "Introduction", Jackson Peter, Siegel Jennifer (Editors), *Intelligence and Statecraft: The Use and Limits of Intelligence in International Society* (Westport, CT: Praeger, 2005).

------(2005a), "Historical Reflections on the Uses and Limits of Intelligence", Jackson Peter, Siegel Jennifer (Editors), *Intelligence and Statecraft: The Use and Limits of Intelligence in International Society* (Westport. CT: Praeger Publishers, 2005).

------(2010), "On Uncertainty and the Limits of Intelligence", Johnson K. Lock (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Jelen F. George, "The Defensive Disciplines of Intelligence", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 5, No. 4, 1991.

Jensen A. Mark, "Intelligence Failures: What Are They Really and What Do We Do about Them?", *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 2, 2012.

Jensen Bach Richard, "Daggers, Rifles and Dynamite: Anarchist Terrorism in Nineteenth Century Europe", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 16, No. 1, 2004.

------(2009), "The International Campaign Against Anarchist Terrorism, 1880-1930's", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 21, No. 1, 2009.

------(2014), *The Battle Against Anarchist Terrorism, An International History, 1878-1934* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014).

Jensen J. Carl III, McElreath H. David, Graves Melissa, *Introduction to Intelligence Studies* (Boca Raton: CRC Press, 2013).

Jepperson L. Ronald, Wendt Alexander, Katzenstein J. Peter, "Norms, Identity and Culture in National Security" στο Katzenstein J. Peter (Editor), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (New York: Columbia University Press, 1996).

Jervis Robert, "What's Wrong with the Intelligence Process?", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 1, 1986.

------(2008), "Intelligence, Counterintelligence, Perception and Deception", Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Vaults, Mirrors and Masks, Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington D.C.: Georgetown University Press, 2008).

------(2010), *Why Intelligence Fails, Lessons form the Iranian Revolution and the Iraq War* (Ithaca & London: Cornell University Press, 2010).

Joes James Anthony, *Resisting Rebellion: The History and Politics of Counterinsurgency* (Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, 2004).

Johnson K. Lock, *A Season of Inquiry: The Senate Intelligence Investigation* (Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, 1985).

------(1986), “Making the Intelligence Cycle Work”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 4, 1986.

------(1989a), “Strategic Intelligence: An American Perspective”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 3, No. 3, 1989.

------(1989b), *America’s Secret Power, The CIA in a Democratic Society* (New York: Oxford University Press, 1989).

------(1989c), “Covert Action and American Foreign Policy: Decision Paths for the Quiet Option”, *Teaching Political Science*, Vol. 16, No. 2, 1989.

------(1992), “On Drawing a Bright Line for Covert Operations”, *American Journal of International Law*, Vol. 86, No. 2, April 1992.

------(1996), *Secret Agencies: U.S. Intelligence in a Hostile World* (New Haven: Yale University Press, 1996).

------(2002), *Bombs, Bugs, Drugs and Thugs, Intelligence and America’s Quest for Security* (New York, London: New York University Press, 2002).

------(2007), “Categories of Finished Intelligence and the Major Products”, Appendix D στο Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information from Overseas to the Highest Councils of Government, Vol.2*, (Westport CT: Praeger International Security, 2007).

------(2010a), “National Security Intelligence” στο Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

------(2010b), “Evaluating Humint: The Role of Foreign Agents in U.S. Security”, *Comparative Strategy*, Vol. 29, No. 4, 2010.

------(2014), “The Development of Intelligence Studies” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Johnson K. Loch, Wirtz J. James (Editors), *Strategic Intelligence: Windows into a Secret World* (Los Angeles, CA: Roxbury, 2004).

Johnson R. William, *Thwarting Enemies at Home and Abroad, How to Be A Counterintelligence Officer* (Washington DC: Georgetown University Press, 2009).

Jones R.V., “Intelligence and Command”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No. 3, July 1988.

Jowett S. Garth, O’ Donnell Victoria, *Propaganda and Persuasion* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2012).

Kahn David, “Clausewitz and Intelligence”, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 9, No. 2-3, 1986.

Kalugin Oleg, "Terrorism and Human Intelligence: The Soviet Experience", *The Brown Journal of World Affairs*, Volume XI, No. 1, Summer/Fall 2004.

Kangle R.P., *The Kautilya Arthashastra Part II: An English Translation with Critical and Explanatory Notes* (Bombay, 1963).

Keefe Patrick Radden, "The Challenge of Global Intelligence Listening" στο Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information from Overseas to the Highest Councils of Government, Vol.2* (Westport, Praeger International Security, 2007).

Keegan John, *A History of Warfare* (New York: Alfred A. Knopf, 1994).

------(2003), *Intelligence in War: Knowledge of the Enemy from Napoleon to Al-Qaeda* (New York: Alfred A. Knopf, 2003).

Keithly M. David, "Intelligence Fundamentals" στο Logan Keith Gregory (Editor), *Homeland Security and Intelligence*, (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010).

Kennedy Robert, *On Knowledge and Power, The Complexities of National Intelligence* (Westport, CT: Praeger International Security, 2008).

Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy* (Hamden, Connecticut: Archon Books, 1965).

Keppie Lawrence, *The Making of the Roman Army from Republic to Empire* (New York: Barnes & Noble Books, 1994).

Kilmeade Brian, Yaeger Don, George Washington's Secret Six, *The Spy Ring That Saved American Revolution* (New York: Penguin Group, 2014).

Kish John, Turns David (Editors), *International Law and Espionage* (The Hague: Kluwer Law International, 1995).

Knight Judson, *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security*, available at <http://www.faqs.org/espionage/Se-Sp/SIGINT-Signals-Intelligence.html>.

Knightley Phillip, *The Second Oldest Profession: Spies and Spying in the 20th Century* (New York: W.W. Norton, 1988).

Knorr Klaus, Patrick Morgan, *Strategic Military Surprise, Incentives and Opportunities* (New Brunswick and London: Transaction Books, 1983).

Kovacs Amos, "Using intelligence", *Intelligence & National Security*, Vol. 12, No. 4, 1997.

Krasner D. Stephen, "Rethinking the Sovereign State Model", Cox Michael, Dunne Tim, Booth Ken (Editors), *Empires, Systems and State: Great Transformations in International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

Kroger E. Charles Jr., "ELINT: A Scientific Intelligence System", *Studies Archive Indexes, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence* Vol. 2, No.

1, 1993, available at https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol2no1/html/v02i1a06p_0001.htm.

Kuloğlu Gökhan, Gül Zakir, and Sule Erçetin Sefika, “Counter-Intelligence as a Chaotic Phenomenon and its Importance in National Security” στο Santo Banerjee, Sefika, Sule Erçetin, Ali Tekin (Editors), *Chaos Theory in Politics* (New York, London: Springer, 2014).

Kuhns J. Woodrow, “Intelligence Failures: Forecasting and the Lessons of Epistemology” στο Betts K. Richard, Mahnken G. Thomas (Editors), *Paradoxes of Strategic Intelligence, Essays in Honor of Michael Handel* (Portland, London: Frank Cass, 2003).

Laqueur Walter, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence* (New York: Basic Books, 1985).

Larsen Daniel, “Intelligence in the First World War: The State of the Field”, *Intelligence and National Security*, Vol. 29, No, 2014.

Lathrop E. Charles, *The Literary Spy, The Ultimate Source for Quotations on Espionage and Intelligence* (New Haven and London: Yale University Press, 2004).

Lefebvre Stephane, “A Look at Intelligence Analysis”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 2, 2004.

Lerner K. Lee, Lerner Wilmoth Brenda (Editors), *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security, Volume 1 (A-E)* (USA: Thomson-Gale, 2004).

Lerner K. Lee, Lerner Wilmoth Brenda (Editors), *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security, Volume 2 (F-Q)* (USA: Thomson-Gale, 2004).

Liotti H. Louis, “Military Intelligence” στο Logan Keith Gregory (Editor), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: Praeger International Security, 2010).

Liska Allan, Gallo Tim, *Building an Intelligence-Led Security Program* (USA: Elsevier, 2015).

Lonsdale J. David, “Intelligence Reform: Adapting to the Changing Security Environment”, *Comparative Strategy*, Vol. 31, No. 5, 2012.

Lowenthal M. Mark, “The Burdensome Concept of Failure” στο Maurer C. Alfred, Tunstall D. Marion, Keagle M. James (Editors), *Intelligence Policy and Process* (Boulder CO: Westview Press, 1985).

----- (2009), *Intelligence From Secret to Policy*, Fourth Edition (Washington DC: CQ Press, 2009).

----- (2015), *Intelligence, From Secrets to Policy* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, 2015).

----- (2018), *The Future of Intelligence* (Cambridge: Polity Press, 2018).

Lowenthal M. Mark, Marks A. Ronald, “Intelligence Analysis: Is It As Good As It Gets?” *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 28, No. 4, 2015.

Lowenthal M. Mark, Clark M. Robert (Editors), *The 5 Disciplines of Intelligence Collection* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, SAGE, 2016).

Luong A. Minh, Global “Economic Espionage, An Ancient Art, Now a Science” στο Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information From Overseas to the Highest Councils of Government* (Westport: Praeger International Security, 2007).

------(2007a), *The Challenges of Economic Intelligence* στο Johnson K. Loch, *Handbook of Intelligence Studies* (New York: Routledge, 2007).

Luttwak Edward, *The Grand Strategy of the Byzantine Empire* (Harvard: Belknap Press, 2011).

Luvaas Jay, “Napoleon’s Use of Intelligence: The Jena Campaign of 1805”, *Intelligence and National Security*, Vol. 3, No. 3, 1988.

Macartney John, “Intelligence: A Consumer's Guide”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 2, No. 4, 1988.

MacEachin Douglas, “Strategic Analysis” στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Transforming U.S. Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2006).

Mack Jefferson, *Running a Ring of Spies: Spycraft and Black Operations in the Real World of Espionage* (Boulder, CO: Paladin Press, 1996).

Macrae Stuart, *Winston Churchill’s Toyshop, The Inside Story of Military Intelligence* (Gloucestershire: Amberley Publishing, 2011).

Manning J. Martin, Romerstein Herbert, *Historical Dictionary of American Propaganda* (Westport CT, London: Greenwood Press, 2004).

Marrin Stephen, “Preventing Intelligence Failures by Learning from the Past”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, Iss. 4, 2004.

------(2012), *Evaluating the Quality of Intelligence Analysis: By What (Mis) Measure?* *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 6, 2012.

------(2013), “Rethinking Analytic Politicization”, *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 1, 2013.

------(2014), “The United States” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Marshall Alan, *Intelligence and Espionage in the Reign of Charles II, 160-1685* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994).

Matschulat B. Austin, "Coordination and Cooperation in Counterintelligence", *Central Intelligence Agency, Studies in Intelligence*, Vol. 13, No. 2, Spring 1969.

McDowell Don, *Strategic Intelligence, A Handbook for Practitioners, Managers and Users* (Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2009).

McLaughlin C. Gregory, Kennedy R. William, *A Guide to Innovation Processes and Solutions for Government* (Boca Raton: CRC Press, 2016).

Mearsheimer John, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W.W. Norton, 2001).

------(2007), "Structural Realism", Dunne Tim, Kurki Milja, Smith Steve (Editors), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (Oxford: Oxford University Press, 2007).

Melton H. Keith, *Inside the Secret World of Espionage, The Ultimate Spy* (Great Britain: Dorling Kindersley Publishing, 2015).

Mercado C. Stephen, "Sailing the Sea of OSINT in the Information Age, A Venerable Source in a New Era", *Central Intelligence Agency, Studies in Intelligence*, Vol. 48, No. 3, 2004.

MI5, Security Service, How Spies Operate, available at <https://www.mi5.gov.uk/how-spies-operate>.

Miler N.S., "What is Counterintelligence-Discussants", Godson R. (Editor), *Intelligence Requirements for the 1980s: Counterintelligence Volume 3* (Washington D.C.: National Strategic Information Center Incorporated, 1980).

Mitrokhin Vasilii (Editor), *KGB Lexicon: The Soviet Intelligence Officer's Handbook* (Abingdon, Oxon: Frank Cass, 2004).

Mobley W. Blake, *Terrorism and Counterintelligence, How Terrorist Groups Elude Detection* (New York: Columbia University Press, 2012).

Musco Stefano, "Intelligence Gathering and the Relationship Between Rulers and Spies: Some Lessons from Eminent and Lesser-Known Classics", *Intelligence and National Security*, Vol. 31, No. 7, 2016.

Nagy A. John, *George Washington's Secret Spy War, The Making of America's First Spymaster* (New York: Saint Martin's Press, 2016).

Nash Jay Robert, *A Narrative Encyclopedia of Dirty Deeds and Double Dealing from Biblical Times to Today* (New York: Evans & Company Inc., 1997).

National Geospatial-Intelligence Agency, *National System for Geospatial Intelligence, Geospatial Intelligence (GEOINT), Basic Doctrine, Publication 1-0*, September 2006.

Neilson Keith, McKercher B.J.C. (Editors), *Go Spy the Land: Military Intelligence in History* (Praeger Publishers, 1992).

Nickles David Paul, *Under the Wire: How the Telegraph Changed Diplomacy* (Cambridge, MA: Harvard University Press 2003).

Nomikos John, “The Internal Modernization of the Greek Intelligence Service (NIS-EYP)”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 3, 2004.

Northcott Chris, “MI5’s Strategy During the First World War”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 29, No. 3, 2016.

Norwitz H. Jeffrey, “Disrupting Human Networks: Ancient Tools for Modern Challenges” στο Logan Keith Gregory (Editor), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010).

Nutter J. John, *The CIA’s Black Ops: Covert Action, Foreign Policy and Democracy* (New York: Prometheus Books, 2000).

O’ Brien A. Kevin, “Covert Action, The “Quiet Option” in International Statecraft” στο Johnson K. Lock (Editor), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind the Veils of Secret Foreign Policy, Vol. 3* (Westport CT: Praeger International Security, 2007).

O’ Connell K.M., “Thinking About Intelligence Comparatively”, *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 11, No. 1, 2004.

Odom E. William, *Fixing Intelligence for a More Secure America* (New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2003).

Office of the Director of National Intelligence, *An Overview of the United States Intelligence Community for the 111th Congress*, 2009, available at www.dni.gov/overview.pdf.

Olcott Anthony, *Open Source Intelligence in a Networked World* (London, New York: Bloomsbury Academic, 2012).

Olson M. James, “The Ten Commandments of Counterintelligence”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Volume 45, No. 5, Fall-Winter 2001.

Omand David, *Securing the State* (Oxford: Oxford University Press, 2010).

------(2014), “The Cycle of Intelligence” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Orlov Alexander, “The Theory and Practice of Soviet Intelligence”, *Studies Archive Indexes, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 7, No. 2, 1993.

Perry L. David, *Partly Cloudy: Ethics in War, Espionage, Covert Action and Interrogation* (Lanham, Maryland: Scarecrow Press Inc., 2009).

Phythian Mark, “In the Shadow of 9/11: Security, Intelligence and Terrorism in the United Kingdom” στο Moran Jon, Phythian Mark (Editors), *The UK’s Response on the War on Terror* (New York: Palgrave Macmillan, 2008).

------(2014), “Cultures of National Intelligence”, Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Pillar R. Paul, *Intelligence and U.S. Foreign Policy, Iraq, 9/11 and Misguided Reform* (New York: Columbia University Press, 2011).

Plougin Vladimir, *Russian Intelligence Services, Vol. 1, The Early Years (882-1069)*, (New York: Algora Publishing, 2000).

Pohlmann Markus, “German Intelligence at War, 1914-1918”, *Journal of Intelligence History*, Vol. 5, No. 2, 2005.

Porteous D. Samuel, “Looking Out for Economic Interests: An Increased Role for Intelligence”, *Washington Quarterly* 19, 1996.

------(1998), “Economic and Commercial Interests and Intelligence Services” στο Potter H. Evan, *Economic Intelligence and National Security* (Canada: Carleton University Press, 1998).

Posner A. Richard, *Remaking Domestic Intelligence* (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 2005).

------(2005a), *Preventing Surprise Attacks: Intelligence Reform in the Wake of 9/11* (Stanford CA: Hoover Institution Press, 2005).

Potter H. Evan (Editor), *Economic Intelligence and National Security* (Canada: Carleton University Press, 1998).

Prabhu K.S. Vishnu, Dwivedi Dhar Laxmi, “Kautilya’s Views on Espionage and its Current Relevance”, *Research on Humanities and Social Sciences*, Vol. 5, No. 7, 2015.

Prados John, “Cold War Intelligence History”, στο Immerman H. Richard, Goedde Petra (Editors), *The Oxford Handbook of the Cold War* (Oxford: Oxford University Press, 2013).

Pritchett W. Kendrick, *The Greek State at War, Part 1* (Berkeley & Los Angeles, CA: University of California Press, 1971).

Priess David, *The President’s Book of Secrets, The Untold Story of Intelligence Briefings to America’s Presidents from Kennedy to Obama* (New York: Public Affairs, 2016).

Probst R. Reed, “Clausewitz on Intelligence” στο George Z. Robert, Kline D. Robert (Editors), *The National Security Strategist: Enduring Issues and Challenges* (Oxford: Rowman & Littlefield, 2006).

Procopius, *The Secret History*, Translated by Sarris Peter, Williamson G.A. (London: Penguin Classics, 2007).

Prunckun W. Henry, *Counterintelligence Theory and Practice* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2012).

------(2014), “Extending the Theoretical Structure of Intelligence to Counterintelligence”, *Salus Journal*, Issue 2, No. 2, 2014.

Quiggin Thomas, *Seeing the Invisible, National Security Intelligence in an Uncertain Age* (Singapore: World Scientific Publishing, 2007).

Ramachandran K. N., “Sun Zi and Kautilya: Towards a Comparative Analysis”, *Strategic Analysis*, Vol. 38, No. 3, 2014.

Ramsay D. James, Kiltz Linda (Editors), *Critical Issues in Homeland Security: A Casebook* (Boulder, CO: Westview Press, 2014).

Reagan L. Mark, *Counterintelligence Glossary-Terms and Definitions of Interest for CI Professionals* (USA: Department of Defence, 2014).

Redmond J. Paul, “The Challenges of Counterintelligence” στο Johnson K. Lock (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Richelson T. Jeffrey, *A Century of Spies, Intelligence in the Twentieth Century* (Oxford & New York: Oxford University Press, 1997).

------(2001), “MASINT: The New Kid in Town”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 14, No. 2, 2001.

------(2007a), “The Technical Collection of Intelligence” στο Johnson K. Loch (Editor), *Handbook of Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

------(2007b), “Intelligence: The Imagery Dimension”, Johnson K. Loch (Editor), *Strategic Intelligence, The Intelligence Cycle: The Flow of Secret Information from Overseas to the Highest Councils of Government, Vol. 2* (Westport: Praeger International Security, 2007).

------(2016), *The U.S. Intelligence Community*, 7th Edition (Boulder: Westview Press, 2016).

Robertson G. Ken (Editor), *British and American Approaches to Intelligence* (New York: Palgrave Macmillan, 1987).

Robertson G. Ken, “Intelligence, Terrorism and Civil Liberties”, *Conflict Quarterly*, Vol. 7, No. 2, Spring 1987.

Rogers H.C.B., *Napoleon's Army* (Barnlsey, South Yorkshire: Pen & Sword Military, 2005).

Rosati A. Jerel, Scott M. James, *The Politics of United States Foreign Policy* (Boston, MA: Wadsworth, Cengage Learning, 2011).

Rose Alexander, *Washington's Spies: The Story of America's First Spy Ring* (New York: Random House, 2014).

Rosello M. Victor, *Clausewitz's Contempt for Intelligence*, Parameters, Spring 1991.

Rosenbach Eric, Peritz J. Aki, *Confrontation or Collaboration? Congress and the Intelligence Community* (Cambridge, MA: The Belfer Center, Harvard University, 2009).

Rowley Jennifer, "The Wisdom Hierarchy: Representations of the DIKW Hierarchy", *Journal of Information and Communication Science*, Vol. 33, No. 2, 2007.

Rudgers F. David, "The Origins of Covert Action", *Journal of Contemporary History*, Vol. 35, No. 2, April 2000.

Russell Frank Santi, *Information Gathering in Classical Greece* (Ann Arbor: the University of Michigan Press, 1999).

Russell L. Richard, *Sharpening Strategic Intelligence, Why the CIA Gets it Wrong and What Needs to be Done to Get it Right* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).

Samuels J. Richard, *Encyclopedia of United States National Security* (Thousand Oaks: SAGE Publications, 2006).

Sands Amy, *Integrating Open Sources into Transnational Threat Assessments* στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Transforming U.S. Intelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2005).

Sawyer D. Ralph, *The Tao of Spycraft: Intelligence Theory and Practice in Traditional China* (Westview Press, 2004).

Selltiz Claire, Johoda Marie, Deutsch Morton, Cook Stuart, *Research Methods in Social Relations* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1967).

Sexton J. Donald, *Signals Intelligence in World War II: A Research Guide* (Westport, CT: Greenwood Press, 1996).

Schmidt W. Jürgen, "Against Russia: Department IIIb of the Deputy General Staff, Berlin and Intelligence, Counterintelligence and Newspaper Research, 1914-1918", *Journal of Intelligence History*, Vol. 5, No. 2, 2005.

Schwarz H. Lowell, *Political Warfare Against the Kremlin, US and British Propaganda Policy at the Beginning of the Cold War* (New York: Palgrave Macmillan, 2009).

Scott Len, "Secret Intelligence, Covert Action and Clandestine Diplomacy", *Intelligence and National Security*, Vol. 19, No. 2, 2004.

---(2004a), “Secret Intelligence, Covert Action and Clandestine Diplomacy” στο Scott V. Len, Jackson D. Peter (Editors), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century, Journeys in Shadows* (Routledge, London and New York, 2004).

---(2012), “Reflections on the Age of Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 5, 2012.

---(2014), “Human Intelligence”, Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Scott Len, Jackson Peter (Editors), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century: Journeys in Shadows* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004).

Scott Len, Hughes R. Gerald, “Intelligence in the Twenty-First Century: Change and Continuity or Crisis and Transformation?” *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 1, 2009.

Scott M. James, Rosati A. Jerel, “Such Other Functions and Duties: Covert Action and American Intelligence Policy” στο Johnson K. Lock (Editor), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind the Veils of Secret Foreign Policy, Vol.3* (Westport CT: Praeger International Security, 2007).

Set Shounak, “Ancient Wisdom for the Modern World: Revisiting Kautilya and his Arthashastra in the Third Millennium”, *Strategic Analysis*, Vol. 39, No. 6, 2015.

Sheldon Rose Mary, “Tradecraft in Ancient Greece”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 2, No. 2, 1988.

-----(1997), “The Ancient Imperative: Clandestine Operations and Covert Action”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 10, No. 3, 1997.

----- (2005), *Intelligence Activities in Ancient Rome: Trust in the Gods but Verify* (London & New York: Routledge, 2005).

----- (2007), *Spies of the Bible* (London: Greenhill Books, 2007).

----- (2008), *Espionage in the Ancient World, An Annotated Bibliography of Books and Articles in Western Languages* (Jefferson, North Carolina: McFarland & Company Inc., 2008).

Shoham Dany, Liebig Michael, “The Intelligence Dimension of Kautilyan Statecraft and its Implications for the Present”, *Journal of Intelligence History*, Vol. 15, No. 2, 2016.

Shultz H. Richard, Godson Roy, *Dezinformatsia: Active Measures in Soviet Strategy* (New York: Pergamon-Brassey's, 1984).

Sims E. Jennifer, “Democracies and Counterintelligence”, The Enduring Challenge στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Vaults, Mirrors and Masks*,

Rediscovering U.S. Counterintelligence (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

------(2008a), “Twenty-First-Century Counterintelligence, The Theoretical Basis for Reform” στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Vaults, Mirrors and Masks, Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington D.C.: Georgetown University Press, 2008).

------(2010), “Decision Advantage and the Nature of Intelligence Analysis”, στο Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Smith W. Thomas Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency* (New York: Fact on File Inc., 2003).

Soll Jacob, *The Information Master, Jean Baptiste Colbert’s Secret State Intelligence System* (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2009).

Springer Annemarie, *Terrorism and Anarchy: Late 19th Century Images of A Political Phenomenon in France*, Art Journal, Vol. 38, Iss. 4, Summer 1979.

Srodes James, *Allen Dulles: Master of Spies* (Washington DC: Regnery Publishing, 1999).

Staniforth Andrew, Sampson Fraser (Editor), *The Routledge Companion to UK Counter-Terrorism* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013).

Stanton Louise, *The Civilian-Military Divide, Obstacles to the Integration of Intelligence in the United States* (California: Praeger Security International, ABC CLIO, 2009).

Steele Robert David, “Open Source Intelligence” στο Johnson K. Loch (Editor), *Handbook of Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

------(2014), “The Evolving Craft of Intelligence”, Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Stempel D. John, “Covert Action and Diplomacy”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 20, No. 1, 2007.

Stone James, “Spies and Diplomats in Bismarck’s Germany: Collaboration Between Military Intelligence and the Foreign Office, 1871-1881”, *Journal of Intelligence History*, Vol. 13, No. 1, 2014.

Stouder D. Michael, Gallagher Scott, “Crafting Operational Counterintelligence Strategy: A Guide for Managers”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 26, No. 3, 2013.

Stuart T. Douglas, *Creating the National Security State, A History of the Law That Transformed America* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2008).

Sun Tzu, *The Art of War*, Translated by Cleary Thomas (Boston, Massachusetts: Shambhala Publications Inc., 2005).

Sulick J. Michael, "Introduction, Future Technology Challenges in Espionage" στο Wallace Robert, Melton H. Keith, Schlesinger Robert Henry, *Spycraft: The Secret History of the CIA's Spys, from Communism to Al-Qaeda* (New York: First Plume Printing, 2009).

------(2009a), "Counterintelligence in the War Against Terrorism", *Studies in Intelligence*, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence, Volume 48, No. 4, 2009.

Svendsen D.M. Adam., "Connecting Intelligence and Theory: Intelligence Liaison and International Relations", *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 5, 2009.

Tanner N. Ashley, "Examining the Need for a Cyber Intelligence Discipline", *Journal of Homeland and National Security Perspectives*, Vol. 1, No. 1, 2014.

Taylor W. Robert, "Terrorism and Intelligence", *Defence & Security Analysis*, Vol. 3, No. 2, 1987.

Thomas David, "U.S. Military Intelligence Analysis", στο George Z. Roger, Bruce B. James (Editors), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

Trahair C.S. Richard, Miller R. Robert, *Encyclopedia of Cold War Espionage, Spies and Secret Operations* (New York: Enigma Books, 2009).

Treverton F. Gregory, *Covert Action: The Limits of Intervention in the Post-War World* (New York: Basic Books, Inc., 1987).

------(2001), *Reshaping National Intelligence in an Age of Information* (Cambridge: RAND, Cambridge University Press, 2001).

------(2007), "Covert Action, Forward to the Past?" στο Johnson K. Lock (Editor), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind the Veils of Secret Foreign Policy, Vol. 3* (Westport, CT: Praeger International Security, 2007).

Toynbee J. Arnold, *A Study of History: Abridgement of Volumes I-VI, by D.C. Somervell* (Oxford & New York: Oxford University Press, 1987).

Tucker David, *The End of Intelligence: Espionage and State Power in the Information Age* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2014).

Turner A. Michael, *Why Secret Intelligence Fails* (Dulles, Virginia: Potomac Books, 2005).

------(2006), *Historical Dictionary of United States Intelligence* (UK: The Scarecrow Press, 2006).

------(2007), "Covert Action, An Appraisal of the Effects of Secret Propaganda", Johnson K. Lock (Editor), *Strategic Intelligence, Covert Action: Behind*

the Veils of Secret Foreign Policy, Vol. 3 (Westport CT: Praeger International Security, 2007).

U.S. Joint Chiefs of Staff, *Joint Publication 2-0, Joint Intelligence*, 22 October 2013, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp2_0.pdf.

Van Cleave K. Michele, “What is Counterintelligence? A Guide to Thinking and Teaching About CI”, *Intelligencer: Journal of U.S. Intelligence Studies*, Fall/Winter 2013.

Varouhakis Miron, “An Institution-Level Theoretical Approach for Counterintelligence”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 24, No. 3, 2011.

Vaughn Bruce, “The Use and Abuse of Intelligence Services in India”, *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 1, 1993.

Von zur Gathen Joachim, “Zimmerman Telegram: The Original Draft”, *Cryptologia*, Vol. 31, No. 1, 2007.

Waever Ole, “Securitization and Desecuritization”, Lipschutz D. Ronnie (Editor), *On Security* (New York: Columbia University Press, 1995).

Waltz Edward, *Knowledge Management in the Intelligence Enterprise* (London, Boston: Artech House, 2003).

Waltz N. Kenneth, *Man, The State and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 1954).

Wallace Robert, “A Time for Counterespionage” στο Sims E. Jennifer, Gerber Burton (Editors), *Vaults, Mirrors and Masks, Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington DC: Georgetown University Press, 2008).

Warner Michael, “Wanted: A Definition of “Intelligence”, Understanding Our Craft”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 46, No. 3, 2002.

------(2006), “The Divine Skein: Sun Tzu on Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 4, 2006.

------(2007), “Sources and Methods for the Study of Intelligence” στο Johnson K. Loch (Editor), *Handbook of Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

------(2009), “Intelligence as Risk Shifting” στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory: Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge 2009).

------(2013), “The Past and Future of the Intelligence Cycle” στο Phythian Mark (Editor), *Understanding the Intelligence Cycle* (London, New York: Routledge, 2013).

Wasemiller A.C., “The Anatomy of Counterintelligence”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 13, No 1, Winter 1969.

Weir E. Gary, “The Evolution of Geospatial Intelligence and the National Geospatial Intelligence Agency”, *Intelligencer: Journal of U.S. Intelligence Studies*, Vol. 21, No. 3, Fall/Winter 2015.

West Nigel, *The SIGINT Secrets: The Signals Intelligence War, 1900 to Today: Including the Persecution of Gordon Welchman* (New York: W. Morrow, 1988).

-----(2006), *Historical Dictionary of International Intelligence* (Lanham, Toronto, Oxford: The Scarecrow Press, 2006).

-----(2009a), *Historical Dictionary of Sexspionage, No. 8* (UK, Plymouth: The Scarecrow Press Inc., 2009).

-----(2009b), *The A to Z of British Intelligence, The A to Z Guide Series No. 78*, (UK, Plymouth: The Scarecrow Press Inc., 2009).

-----(2014), *MI5 in the Great War* (Biteback Publishing, 2014).

-----(2015), *Historical Dictionary of International Intelligence* (London: Rowman & Littlefield, 2015).

Wettering L. Frederick, “Counterintelligence: The Broken Triad”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 13, No. 3, 2000.

------(2009), “Counterintelligence: The Broken Triad”, στο Andrew Christopher, Aldrich J. Richard, Wark K. Wesley (Editors), *Secret Intelligence: A Reader* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Whaley Barton, “Toward a General Theory of Deception” στο Gooch John, Perlmutter Amos (Editors), *Military Deception and Strategic Surprise* (London: Frank Cass, 1982).

Wight Martin, *Systems of States* (Leicester: Leicester University Press, 1977).

Wilder M. Ursula, “Why Spy? The Psychology of Espionage”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol .61, No. 2, Extracts, June 2017.

Wipl W. Joseph, “The Qualities that Make a Great Case Officer”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 25, No. 3, 2012.

------(2016), “Observations on Successful Espionage”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 29, No. 3, 2016.

Wirtz J. James, “The Sources and Methods of Intelligence Studies” στο Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Wohlstetter Roberta, *Pearl Harbor: Warning and Decision* (Stanford CA: Stanford University Press, 1962).

Yuen M.C. Derek, “Deciphering Sun Tzu”, *Comparative Strategy*, Vol. 27, No. 2, 2008.

Zegart B. Amy, *Spying Blind, The CIA, the FBI and the Origins of 9/11* (Princeton, Oxford, Princeton University Press, 2007).

Zins Chaim, “Conceptual Approaches for Defining Data, Information and Knowledge”, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 58, No. 4, 2007.

3. Βιβλιογραφία για την Επιβολή του Νόμου & την Αστυνόμευση

Aden C. Magee, “Countering Nontraditional HUMINT Collection Threats”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 23, No. 3, 2010.

Alpert Geoffrey, Dunham Roger, *Policing Urban America* (Prospect Heights, IL: Waveland Press, 1997).

Baker D. Stewart, “Should Spies Be Cops?” *Foreign Policy*, Vol. 97, Winter 1994-1995.

Bayley David, *Patterns of Policing* (New Brunswick: Rutgers University Press, 1985).

------(1994), *Police for the Future* (New York: Oxford University Press, 1994).

Bayley H. David, Weisburd David, “Cops and Spooks: The Role of the Police in Counterterrorism” στο Weisburd David, Feucht Thomas, Hakimi Idit, Mock Lois, Perry Simon (Editors), *To Protect and to Serve: Policing in an Age of Terrorism* (New York: Springer, 2009).

Beare E. Margaret (Editor), *Encyclopedia of Transnational Crime and Justice* (USA: SAGE Publications, 2010).

------(2012), *Encyclopedia of Transnational Crime and Justice* (USA: SAGE Publications, 2012).

Bennett Trevor, “Community Policing on the Ground: Developments in Britain” στο Rosenbaum P. Dennis (Editor), *The Challenge of Community Policing: Testing the Promises* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 1994).

Berkowitz Bruce, The Big Difference Between Intelligence and Evidence, The RAND Blog, 2003, online available at: <https://www.rand.org/blog/2003/02/the-big-difference-between-intelligence-and-evidence.html>.

Berkowitz Bruce, “Homeland Security Intelligence: Rationale, Requirements and Current Status” στο Roger Z. Bruce, James B. Bruce (Editors), *Analyzing Intelligence, Origins, Obstacles and Innovations* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2008).

Best A. Richard, *Intelligence and Law Enforcement: Countering Transnational Threats to the U.S.* (Washington, DC: Congressional Research Service, Library of the Congress, 2001).

Bayer D. Michael, *Can't We All Just Get Along? Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship* (Washington, DC: National Defence Intelligence College Press, 2007).

Bayer D. Michael, *The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2010).

Birzer R. Michael, Bayens J. Gerald, Roberson Cliff, *Principles of Leadership and Management in Law Enforcement* (Boca Raton: CRC Press, 2012).

Bittner Egon, *The Functions of Police in Modern Society* (Washington, DC: National Institute for Mental Health, 1970).

----- (1974), "Florence Nightingale in Pursuit of Willie Sutton: A Theory of the Police" στο Jacob Herbert (Editor), *The Potential for Reform of Criminal Justice* (Newbury Park, CA: SAGE, 1974).

----- (1990), *Aspects of Police Work* (Boston: Northeastern University Press, 1990).

Bouza V. Anthony, *The Police Mystique: An Insider's Look at Cops, Crime and the Criminal Justice System* (New York: Plenum Press, 1990).

Braga A. Anthony, "Problem Oriented Policing: Principles, Practice and Crime Prevention" στο Reisig D. Michael, Kane J. Robert (Editors), *The Oxford Handbook of Police and Policing* (Oxford: Oxford University Press, 2014).

Bratton William, Sean W. Malinowski, "Police Performance Management in Practice: Taking Compstat to the Next Level", *Policing*, Vol. 2, No. 3, 2008.

Breakspear Alan, "A New Definition of Intelligence", *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 5, 2013.

Brodeur Jean-Paul, "High Policing and Low Policing: Remarks About the Policing of Political Activities", *Social Problems*, Vol. 30, No. 5, 1983.

----- (2005), "Cops and Spooks: The Uneasy Partnership" στο Newburn Tim (Editor), *Policing: Key Readings* (Cullompton: Willan Publishing, 2005).

----- (2007), "High and Low Policing in Post-9/11 Times", *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Vol. 1. No. 1, 2007.

----- (2010), *The Policing Web* (Oxford: Oxford University Press, 2010).

Brodeur Jean-Paul, Leman-Langlois Stephane, "Surveillance Fiction or Higher Policing?" στο Haggerty V. Devin, Ericson V. Richard (Editors), *The New Politics of Visibility and Surveillance* (Toronto: University of Toronto Press, 2006).

Brown M. Jennifer, “The Practice of Policing” στο Brown M. Jennifer (Editor), *The Future of Policing* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2014).

Buckley F. John, “Intelligence and Organised Crime-Paradigms and Paradoxes” στο Dover Robert, Dylan Huw, Goodman S. Michael (Editors), *The Palgrave Handbook of Security, Risk and Intelligence* (London: Palgrave Macmillan, 2017).

Bullock Karen, “Community, Intelligence-Led Policing and Crime Control”, *Policing and Society*, Vol. 23.No. 2, 2013.

Byman Daniel, “The Intelligence War on Terror”, *Intelligence and National Security*, Vol. 29, No. 6, 2014.

Carlton Eric, *Ideology and Social Order* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).

Carter Ashton, Deutch John, Zelikow Philip, *Catastrophic Terrorism: Tackling the New Danger*, *Foreign Affairs*, Vol. 77, November-December 1998.

Chambliss J. Williams, *Police and Law Enforcement* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2011).

Chu Jim, *Law Enforcement Information Technology: A Managerial Operational and Practitioner Guide* (Boca Raton: CRC Press, 2001).

Conser James, Paynich Rebecca, Gingerich Terry, *Law Enforcement in the United States* (Burlington, MA: Jones and Bartlett Publishing, 2013).

Cordner W. Gary, Scarborough E. Kathryn, *Police Administration* (New Providence, NJ: Matthew Bender & Company Inc., 2010).

------(2010a), “Connecting Police Intelligence With Military and National Intelligence” στο Logan Keith Gregory (Editor), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010).

Cox M. Steven, Marchionna Susan, Fitch D. Brian, *Introduction to Policing* (Thousand Oaks: CA: SAGE Publications, 2017).

Critchley T. Alan, *A History of Police in England and Wales* (Montclair, NJ: Patterson smith, 1972).

Dammer R. Harry, Fairchild Erika, *Comparative Criminal Justice Systems* (Belmont, CA: Wadsworth, 2006).

De Guzman C. Melchor, Mintie Das Aiedeo, Das K. Dilip, “Environmental Factors for Policing Evolution” στο De Guzman C. Melchor, Mintie Das Aiedeo, Das. K. Dilip (Editors), *The Evolution of Policing: Worldwide Innovations and Insights* (Boca Raton: CRC Press, 2014).

Deflem Mathieu, *The Policing of Terrorism, Organizational and Global Perspectives* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Delattre J. Edwin, *Ethics in Policing: Character and Cops* (Washington, DC: The AEI Press, 2011).

- Dempsey S. John, *An Introduction to Policing* (Belmont, CA: Wadsworth, 1999).
- Deutch John, Smith H. Jeffrey, “Smarter Intelligence”, *Foreign Policy*, Vol. 128, January-February 2002.
- Dunn Mark Kevin, Atie Rosalie, Kennedy Michael, Ali A. Jan, O’ Reilly John, Rogerson Lindsay, “Can You Use Community Policing for Counter Terrorism? Evidence from NSW, Australia”, *Police Practice and Research*, Vol. 17, No. 3, 2016.
- Dupont Benoit, Brodeur Jean-Paul, “Knowledge Workers or Knowledge Workers?” *Policing and Society*, Vol. 16, No. 1, 2006.
- Eck E. John, Spelman William, *Problem Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News* (Washington, DC: Police Executive Research Forum, 1987).
- Emsley Clive, “The Birth and Development of the Police” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008).
- Eterno A. John, Silverman B. Eli, “The New York City Police Department’s Compstat: Dream or Nightmare?”, *International Journal of Police Science and Management*, Vol. 8, No. 3, 2005.
- Farson Stuart, “Security Intelligence Versus Criminal Intelligence: Lines of Demarcation, Areas of Obfuscation and the Need to Re-evaluate Organizational Roles in Responding to Terrorism”, *Policing and Society*, Vol. 2, No. 2, 1991.
- Gaines K. Larry, Kappeler E. Victor, *Policing in America* (Waltham, MA: Elsevier, 2011).
- Gardner M. Ross, *Practical Crime Scene Processing and Investigation* (Boca Raton: CRC Press, 2012).
- Garriott William, “Introduction Police in Practice: Policing and the Project of Contemporary Governance” στο Garriott William (Editor), *Policing and Contemporary Governance: The Anthropology of Police in Practice* (New York: Palgrave Macmillan, 2013).
- Gaunt A. Richard, *Sir Robert Peel: The Life and Legacy* (London & New York, I.B. Tauris, 2010).
- Gill Peter, *Policing Politics: Security Intelligence and the Liberal State* (London: Frank Cass, 1994).
- Gill Peter, “Police Intelligence Processes: A Study of Criminal Intelligence Units in Canada”, *Policing and Society*, Vol 8, No. 4, 1998.
- Goldstein Herman, *Policing a Free Society* (Cambridge, MA: Ballinger Press, 1977).
- (1979), *Improving Policing: A Problem-Oriented Approach*, *Crime and Delinquency*, Vol. 25, No. 2, 1979.

------(1990), *Problem-Oriented Policing* (Philadelphia, PA: Temple University Press, 1990).

------(2003), “On Further Developing Problem-Oriented Policing: The Most Critical Need, the Major Impediments and a Proposal”, *Crime Prevention Studies*, Vol. 15, 2003.

Goldstein Herman, Clarke V. Ronald, “Reducing Thefts at Construction Sites: Lessons From a Problem-Oriented Project” στο Tilley Nick (Editor), *Analysis for Crime Prevention* (Monsey, NY: Criminal Justice Press, 2002).

Greene R. Jack (Editor), *The Encyclopedia of Police Science, Volume 1, A-I* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Greene R. Jack, “Community Policing and Terrorism: Problems and Prospects for Local Community Security” στο Forst Brian, Greene R. Jack, Lynch P. James (Editors), *Criminologists on Terrorism and Homeland Security* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).

Gregory Frank, “Intelligence-Led Counter-Terrorism: A Brief Analysis of the UK Domestic Intelligence System’s Response to 9/11 and the Implications of the London Bombings of 7 July 2005”, *Real Instituto Elcano*, Vol. 94, 2006.

Grieve John, Harfield Clive, MacVean Allyson, *Policing* (London: SAGE Publishing, 2007).

Guidetti A. Ramon, *Policing the Homeland: Choosing the Intelligent Option* (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 2006).

Gunaratna Rohan, Steven C.S. Graeme, *Counterterrorism: A Reference Handbook* (Santa Barbara, CA: ABC Clio, 2004).

Hay Douglas, Snyder Francis, “Using the Criminal Law, 1750-1850: Policing, Private Prosecution and the State”, Hay Douglas, Snyder Francis (Editors), *Policing and Prosecution in Britain: 1750-1850* (Oxford: Clarendon Press, 1989).

Herbert Steve, “Tangled Up in the Blue: Conflicting Paths to Police Legitimacy”, *Theoretical Criminology*, Vol. 10, No. 4, 2006.

Herman Michael, *Intelligence Power in Peace and War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

Hess M. Karen, *Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice* (Wadsworth: Cengage Learning, 2009).

Hooper K. Michael, “Acknowledge Existence of a Fourth Era of Policing: The Information Era”, *Journal of Forensic Research and Crime Studies*, Vol. 1, No. 1-4, 2014.

Hulnick S. Arthur, "Intelligence and Law Enforcement: The "Spies are not Cops" Problem", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 10, No. 3, 1997.

Hunter J. Virginia, *Policing Athens, Social Control in the Attic Lawsuits: 420-320 B.C.* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994).

Innes Martin, "Policing Uncertainty: Countering Terror Through Community Intelligence and Democratic Policing", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 605, No. 1, 2006.

------(2014), "Reinventing the Office of Constable, Progressive Policing in an Age of Austerity" στο Brown M. James (Editor), *The Future of Policing* (London & New York: Routledge, 2014).

Innes Martin, Thiel Darren, "Policing Terror" στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008).

------(2011), "Policing Terror" στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2011).

Jackson A. Brian (Editor), *The Challenge of Domestic Intelligence in a Free Society: A Multidisciplinary Look at the Creation of a U.S. Domestic Counterterrorism Intelligence Agency* (Santa Monica, CA: RAND, 2009).

Jones Trevor, Newburn Tim, *Policing After the Act: Police Governance After the Police and Magistrates Court Act* (London: Policy Studies Institute, 1997).

Johnson R. William, *Thwarting Enemies at Home and Abroad: How to Be a Counterintelligence Officer* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2009).

Kadish H. Stanford, *Encyclopedia of Crime and Justice* (New York: Free Press, 1983).

Kappeler E. Victor, Miller-Potter S. Karen, "Policing in the Age of Terrorism" στο Thurman C. Quint, Giacomazzi Andrew (Editors), *Controversies in Policing* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2004).

Kappeler E. Victor, Gaines K. Larry, *Community Policing: A Contemporary Perspective* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).

Karmon Ely, "The Role of Intelligence in Counter-Terrorism", *Korean Journal of Defence Analysis*, Vol. 14, No. 1, 2002.

Kelling L. George, Wilson Q. James, "Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety", *Atlantic Monthly*, Vol. 259, No. 3, 1982.

Kelling L. George, Moore H. Mark, "The Evolving Strategy of Policing", *National Institute of Justice and The John F. Kennedy School of Government at Harvard University*, Vol. 4, No. 1, 1988.

Kelling L. George, Bratton K. Bratton, "Policing Terrorism", *Civic Bulletin*, Vol. 43, New York: Manhattan Institute for Policy Research, 2006.

Kirby Stewart, *Effective Policing? Implementation in Theory and Practice* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013).

Kurian George Thomas, "Typology of Police" στο Kurian George Thomas (Editor), *World Encyclopedia of Police Forces and Correctional Systems, Volume 1* (USA, Farmington Hills: Thomson Gale, 2006).

Lemieux Frederic, Den Heyer Garth, Das K. Dilip, *Economic Development, Crime and Policing: Global Perspectives* (Boca Raton: CRC Press, 2015).

Lerner K. Lee, Lerner Wilmoth Brenda (Editors), *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security, Volume 2 (F-Q)* (USA: Thomson-Gale, 2004).

Lloyd Leonard Jason, *An Introduction to Policing and Police Power* (London, Sydney: Cavendish Publishing Limited, 2000).

Lowe David, "The Lack of Discretion in High Policing", *Policing and Society*, Vol. 21, No. 2, 2011.

Magers S. Jeffrey, "Compstat: A New Paradigm for Policing or a Repudiation of Community Policing?", *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 20, No. 1, 2004.

Manget F. Frederic, "Intelligence and Law Enforcement" στο Johnson K. Lock (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Manning K. Peter, *Police Work: The Social Organization of Policing* (Prospect Heights, Illinois: Waveland Press, 1997).

Marx T. Garry, "High Policing" στο Bruinsma G., Weisburd David (Editors), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (New York: Springer, 2014).

Masse Todd, O'Neil Siobhan, Rollins John (Editors), *Information and Intelligence (Including Terrorism) Fusion Centers* (New York: Nova Science, 2008).

Mawby R.I., Models of Policing στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008).

McGuire G. Philip, "The New York Police Department COMPSTAT Process: Mapping for Evaluation, Analysis, Accountability" στο Goldsmith Victor, McGuire G. Philip, Mollenkopf H. John, Ross A. Timothy (Editors), *Analyzing Crime Patterns: Frontiers of Practice* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2000).

Millie Andrew, "What Are the Police For? Re-Thinking Policing Post-Austerity" στο Brown M. James (Editor), *The Future of Policing* (London & New York: Routledge, 2014).

Moore H. Mark, "Sizing Up Compstat: An Important Administrative Innovation in Policing", *Criminology and Public Policy*, Vol. 2, No. 3, 2003.

Moore H. Mark, Braga A. Anthony, "Measuring and Improving Police Performance: The Lessons of Compstat and its Progeny", *Policing*, Vol. 26, No. 3, 2003.

Mueller John, Stewart G. Mark, *Chasing Ghosts: The Policing of Terrorism* (New York: Oxford University Press, 2016).

Murray John, "Policing Terrorism: A Threat to Community Policing or Just a Shift in Priorities?" στο Millie Andrew, Das K. Dilip (Editors), *Contemporary Issues in Law Enforcement and Policing* (Boca Raton: CRC Press, 2008).

Newburn Tim, "Introduction: Understanding Policing" στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan, Publishing, 2008).

Newman R. Graeme, Clarke V. Ronald, *Policing Terrorism: An Executive's Guide* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2008).

Oliver M. Willard, "The Fourth Era of Policing: Homeland Security", *International Review of Law, Computers and Technology*, Vol. 20, No. 1-2, 2006.

Ortiz W. Christopher, Hendricks J. Nicole, Sugie F. Naomi, "Policing Terrorism: The Response of Local Police Agencies to Homeland Security Concerns", *Criminal Justice Studies*, Vol. 20, No. 2, 2007.

----- (2008), *Policing Terrorism: The Response of Local Police Agencies to Homeland Security Concerns* στο Penn B. Everette (Editor), *Homeland Security and Criminal Justice: Five Years After 9/11* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2008).

Osterburg W. James, Ward H. Richard, *Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past* (Waltham, MA: Anderson Publishing, 2014).

Palmiotto J. Michael, Unnithan N. Prabha, *Policing and Society: A Global Approach* (New York, Delmar: Cengage Learning, 2011).

Pastor F. James, "Terrorism and Public Safety Policing", *Crime and Justice International*, Vol. 21, No. 85, 2005.

Perry L. Walter, McInnis Brian, Price C. Carter, Smith C. Susan, Hollywood S. John, *Predictive Policing: The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, National Institute of Justice, 2013).

Peterson B. Marilyn, *Developments in Law Enforcement Intelligence Analysis* στο National Defence Intelligence College, *Improving the Law Enforcement-Intelligence Community Relationship: Can't We All Just Get Along?* (Washington, DC: National Defence Intelligence College, 2007).

Pickering Sharon, McCulloch Jude, Wright-Neville David, *Counter-Terrorism Policing: Community, Cohesion and Security* (USA: New York: Springer, 2008).

- Punch Maurice, *Zero Tolerance Policing* (UK, Bristol: The Policy Press, 2007).
- Ransley Janet, Mazerolle Lorraine, “Policing in an Era of Uncertainty”, *Police Practice and Research*, Vol. 10, No. 4, 2009.
- Ransom J. Clark, *Intelligence and National Security: A Reference Handbook* (Westport, CT: Praeger, 2007).
- Rawlings Philip, “Policing Before the Police” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008).
- Reagan L. Mark, *Introduction to U.S. Counterintelligence, CI-101 A Primer*, (Washington DC: Office of National Counterintelligence, 2005).
- Read Tim, Tilley Nick, *Not Rocket Science: Problem-Solving and Crime Reduction*, Crime Reduction Research Series Paper 6 (London: Home Office, 2000).
- Reiner Robert, *Policing and the Police*, Maguire Mike, Morgan R., Reiner Robert (Editors), *The Oxford Handbook of Criminology* (Oxford: Clarendon Press, 1997).
- (2010), *The Politics of the Police* (Oxford: Oxford University Press, 2010).
- Roberson Cliff, Dilip K. Das, *An Introduction to Comparative Legal Models of Criminal Justice* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2008).
- Robinson D. Cyril, Scaglion Richard, Olivero J. Michael, *Police in Contradiction* (Westport, CT: Greenwood Press, 1994).
- Roth P. Michael, “General History of Policing” στο Kurian George Thomas (Editor), *World Encyclopedia of Police Forces and Correctional Systems, Volume 1* (USA, Farmington Hills: Thomson Gale, 2006).
- Roufa Timothy, The Balance, *What is the Difference Between Law Enforcement and Policing? Fighting Crime Means More Than Just Enforcing Laws*, online available at: <https://www.thebalance.com/law-enforcement-vs-policing-974604>.
- Shernock K. Stan, “Introduction to the Special Issue of Policing and Homeland Security”, *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36, No. 12, 2009.
- Schneider C. Matthew, Chapman Robert, “Community Policing and Terrorism”, *Homeland Security Journal*, 2003.
- Scott S. Michael, *Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years* (Washington, DC: COPS Office, 2000).
- Sennewald A. Charles, Tsukayama K. John, *The Process of Investigation: Concepts and Strategies for Investigators in the Private Sector* (Oxford: Elsevier, 2015).
- Sevinc Ali, Guler Ahmet, “Fighting Terrorism Through Community Policing” στο Dawoody R. Alexander (Editor), *Eradicating Terrorism form the Middle East: Policy and Administrative Approaches* (Scranton, Pennsylvania, 2016).
- Shulsky N. Abraham, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (Dulles, Virginia: Potomac Books Inc., 2002).

Silverman B. Eli, “Compstat’s Innovation” στο Weisburd David, Braga A. Anthony (Editors), *Police Innovation: Contrasting Perspectives* (New York: Cambridge University Press, 2006).

Sims Jennifer, “Intelligence to Counter Terror: The Importance of All-Source Fusion”, *Intelligence & National Security*, Vol. 22, No. 1, 2007.

Skogan G. Wesley, Hartnett M. Susan, *Community Policing Chicago Style* (New York: Oxford University Press, 1997).

Skogan G. Wesley, “The Promise of Community Policing” στο Weisburd David, Braga A. Anthony (Editors), *Policing Innovation: Contrasting Perspectives* (New York: Cambridge University Press, 2006).

Sloan Stephen, “Meeting the Terrorist Threat: The Localization of Counterterrorism Intelligence”, *Police Practice and Research: An International Journal*, Vol. 3, No. 4, 2002.

Spalek Basia, “Community Policing, Trust and Muslim Communities in Relation to New Terrorism”, *Politics and Policy*, Vol. 38, No. 4, 2010.

Spracher C. William, “Homeland Security and Intelligence: Can Oil Mix with Water in an Open Society?”, *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, Vol. 11, No. 1, 2002.

Stevenson A. Leonard, *Policing in America* (Santa Barbara, CA: ABC Clio Inc., 2008).

Sulick J. Michael, “Counterintelligence in the War Against Terrorism”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 48, No. 4, 2009.

Sullivan E. Larry, Simonetti Rosen Marie (Editors), *Encyclopedia of Law Enforcement, Vol. 1: State and Local* (London: SAGE Publications, 2005).

Tal Jonathan-Zamir, Gali Aviv, “How Has the Israel National Police Perceived its Role in Counterterrorism and the Potential Outcomes? A Qualitative Analysis of Annual Police Reports”, *Police Practice and Research*, Vol. 15, Vol. 2, 2014.

Tal Jonathan-Zamir, Weisburd David, Hasisi Badi, *Policing Terrorism, Crime Control and Police Community Relations: Learning from the Israeli Experience* (New York & London, Springer, 2014).

Taylor B. Ralph, “Incivilities Reduction Policing, Zero Tolerance and the Retreat from Coproduction: Weak Foundations and Strong Pressures” στο Weisburd David, Braga A. Anthony (Editors), *Police Innovation: Contrasting Perspectives* (New York: Cambridge University Press, 2006).

Thacher David, “The Local Role in Homeland Security”, *Law and Society Review*, Vol. 39, No. 5, 2005.

Thomas Garry, “A Case for Local Neighborhood Policing and Community Intelligence in Counter Terrorism”, *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, Vol. 89, No. 1, 2016.

Tilley Nick, “Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Willan Publishing, 2008).

Travis F. Lawrence, Langworthy H. Robert, *Policing in America: a Balance of Forces* (Cincinnati, OH: Prentice Hall, 2008).

Treverton F. Gregory, “Terrorism, Intelligence and Law Enforcement: Learning the Right Lessons”, *Intelligence and National Security*, Vol. 18, No. 4, 2003.

------(2004), *Reshaping National Intelligence for an Age of Terrorism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

------(2010), “Addressing Complexities in Homeland Security” στο Johnson K. Lock (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Treverton F. Gregory, Wollman Matt, Wilke Elizabeth, Lai Deborah, *Moving Toward the Future of Policing* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2011).

Trojanowitz C. Robert, Bucqueroux Bonnie, *Community Policing: A Contemporary Perspective* (Cincinnati, OH: Anderson, 1990).

United States Department of Defense, *Report of the Advisory Board on the Investigative Capability of the Department of Defense, Volume I*, January 1995.

United States Department of Justice, *COMPSTAT: Its Origins, Evolution and Future in Law Enforcement Agencies* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, Police Executive Research Forum, 2013).

Verma Arvind, Das K. Dilip, Abraham Manoj (Editors), *Global Community Policing: Problems and Challenges* (Boca Raton: CRC Press, 2013).

Vervaele A.E. John, “Terrorism and Information Sharing Between the Intelligence and Law Enforcement Communities in the US and the Netherlands: Emergency Criminal Law?” *Utrecht Law Review*, Vol. 1, No. 1, 2005.

Vollmer August, *The Police and Modern Society* (College Park, MD: McGrath Publishing, 1969).

Walker Neil, “The Pattern of Transnational Policing” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008).

Waxman C. Matthew, “Police and National Security: American Local Law Enforcement and Counterterrorism After 9/11”, *Journal of National Security, Law and Policy*, Vol. 3, No.377, 2009.

Weisburd David, Eck John, “What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder and Fear?”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 593, No. 1, 2004.

Weisburd David, Mastroski D. Stephen, McNally Ann Marie, Greenspan Rosann, Willis J. James, “Reforming to Preserve: Compstat and Strategic Problem Solving in American Policing”, *Criminology and Public Policy*, Vol. 2. No. 3, 2003.

Weisburd David, Jonathan Tal, Perry Simon, “The Israeli Model for Policing Terrorism: Goals, Strategies and Open Questions”, *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36, No. 12, 2009.

Weisel Lamm Deborah, Eck John, “Towards a Practical Approach to Organizational Change: Community Policing Initiatives in Six Cities” στο Rosenbaum Dennis (Editor), *The Challenge of Community Policing* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 1994).

Willis J. James, “A Recent History of the Police” στο Reisig D. Michael, Kane J. Robert (Editors), *The Oxford Handbook of Police and Policing* (Oxford: Oxford University Press, 2014).

Willis J. James, Oxford Bibliographies, Policing and Law Enforcement, online available at: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195396607/obo-9780195396607-0034.xml>.

Wilson W. Orlando, McLaren C. Roy, *Police Administration* (New York: McGraw Hill, 1977).

Wirtz J. James, “The Sources and Methods of Intelligence Studies” στο Johnson K. Lock (Editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (New York: Oxford University Press, 2010).

Wong C. Kam, *Policing in Hong Kong: History and Reform* (Boca Raton: CRC Press, 2015).

4.Βιβλιογραφία για την Πληροφόρηση Επιβολής του Νόμου

Agrell Wilhelm, Treverton F. Gregory, *National Intelligence and Science: Beyond the Great Divide in Analysis and Policy* (Oxford: Oxford University Press, 2015).

Aitken Colin, “Criminal Intelligence Analysis: A Scientific Perspective”, *IALEIA Journal*, Vol. 13, No. 1, 2000.

Allen Michael, *Blinking Red: Crisis and Compromise in American Intelligence After 9/11* (Washington DC: Potomac Books, 2013).

Alperen J. Martin, *Foundations of Homeland Security: Law and Policy* (Hoboken, New Jersey: Wiley, 2011).

Anderson Richard, “Intelligence-Led Policing: A British Perspective” στο Smith Angus (Editor), *International Perspectives on Policing in the 21st Century*

(Lawrenceville, NJ: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, 1997).

Archbold A. Carol, *Policing: A Text/Reader* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2013).

Ascoli David, *The Queen's Peace: The Origins and Developments of the Metropolitan Police, 1829-1979* (London: Hamish Hamilton, 1979).

Ashby W. Ross, *An Introduction to Cybernetics* (London: Chapman Hall Ltd., 1957).

Association of Chief Police Officers (ACPO), *The Baumber Report: The Report of the ACPO Sub-Committee on Criminal Intelligence* (London: ACPO, 1975).

Association of Chief Police Officers (ACPO), *The Ratcliffe Report: The Report of the ACPO Sub-Committee on Criminal Intelligence* (London: ACPO, 1986).

Atkins E. Stephen (Editor), *The 9/11 Encyclopedia, Volume 1* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2011).

Australian Federal Police, *Australian Federal Police Intelligence Doctrine*, Canberra, Australian Federal Police, 2010 στο Coyne William John PhD, *Strategic Intelligence in Law Enforcement: Anticipating Transnational Organized Crime, Doctorate of Philosophy* (Queensland, Australia: School of Justice, Faculty of Law, Queensland University of Technology, 2014).

Baker Juan, "Intelligence and Law Enforcement Coordination: Overlapping Mission Dictates Need for Improved Liaison", *Military Intelligence Professional Bulletin*, Vol. 28, No. 3, 2002.

Baker E. Thomas, *Intelligence-Led Policing: Leadership, Strategies and Tactics* (New York: Looseleaf, 2009).

------(2011), *Effective Police Leadership: Moving Beyond Management* (Flushing, NY: Looseleaf Law Publication, 2011).

Ball E. John, *Rethinking Intelligence to Integrate Counterterrorism Into the Local Law Enforcement Mission* (Monterey, California: Master of Arts in Security Studies, Thesis, Naval Postgraduate School, 2007).

Ballin Hircsh F.H. Marianne, *Anticipative Criminal Investigation: Theory and Counterterrorism Practice in the Netherlands and the United States* (The Hague: T.M.C. Asser Press, 2012).

Bamford W.C. Bradley, "The Role and Effectiveness of Intelligence in Northern Ireland", *Intelligence and National Security*, Vol. 20, No. 4, 2005.

Banach-Gutierrez Joanna Beata, Harding Christopher (Editors), *EU Criminal Law and Policy, Values, Principles and Methods* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2017).

Batvinis J. Raymond, *Hoover's Secret War Against Axis Spies: FBI Counterintelligence During World War II* (Lawrence, Kansas: University Press of Kansas, 2014).

Bayley H. David, Weisburd David, "Cops and Spooks: The Role of the Police in Counterterrorism" στο Weisburd David, Feucht E. Thomas, Hakimi Idit, Mock Felson Lois, Perry Simon (Editors), *To Protect and to Serve: Policing in an Age of Terrorism* (New York: Springer, 2009).

Beare E. Margaret (Editor), *Encyclopedia of Transnational Crime & Justice* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2012).

Becker F. Ronald, *Criminal Investigation* (Sudbury, Massachusetts: Jones & Bartlett Publishers, 2005).

Becker F. Ronald, Dutelle W. Aric, *Criminal Investigation* (Burlington, MA: Jones and Bartlett Learning, 2013).

Belur Jyoti, Johnson Shane, *Is Crime Analysis at the Heart of Policing Practice? A Case Study*, Policing and Society, 2016.

Bennett W. Wayne, Hess M. Karen, *Criminal Investigation* (Belmont, CA: Thomson Wadsworth, 2007).

Best A. Richard, *Intelligence and Law Enforcement: Countering Transnational Threats to the US* (Washington DC: Congressional Research Service, The Library of Congress, 2010).

Beyer D. Michael, *The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence* (Washington DC: National Defence Intelligence College, 2010).

Billingsley Roger, Nemitz Teresa, Bean Philip (Editors), *Informers: Policing, Policy, Practice* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2001).

Birmingham L. Robert, *Crime and Information Theory by M.A.P. Willmer*, Indiana Law Journal, Vol. 46, Iss. 3, Article 9, 1971.

Birzer R. Michael, Bayens J. Gerald, Roberson Cliff, *Principles of Leadership and Management in Law Enforcement* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012).

Bjelopera P. Jerome, *The Federal Bureau of Investigation and Terrorism Investigations* (USA: Congressional Research Service, 2013).

Blackstock Nelson, *COINTELPRO: The FBI's Secret War on Political Freedom* (USA: Pathfinder Press, 2011).

Blake Christopher, Sheldon Barrie, Strzelecki Rachael, Williams Peter (Editors), *Policing Terrorism* (London, Thousand Oaks, CA: SAGE, Learning Matters, 2012).

Boba Santos Rachel, *Crime Analysis and Crime Mapping* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2013).

Bolton M. Kent, *U.S. National Security and Foreign Policymaking After 9/11: Present at the Re-Creation* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2008).

Braga A. Anthony, Weisburd L. David, *Police Innovation in Crime Prevention: Lessons Learned From Police Research Over the Past 20 Years* (Washington, DC: National Institute of Justice, 2007).

Brinner Roger, “Suspicious Activity Reporting: Shifting the Analytical Paradigm” στο Wright R., Morehouse B., Peterson M.B., Palmieri L. (Editors), *Criminal Intelligence for the 21st Century: A Guide for Intelligence Professionals* (Sacramento, CA: Law Enforcement Intelligence Units & Richmond: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, 2011).

Brodeur Jean-Paul, “Undercover Policing in Canada: Wanting What is Wrong”, *Crime, Law and Social Change*, Vol. 18, No. 1-2, 1992.

----- (2010), *The Policing Web* (Oxford: Oxford University Press, 2010).

----- (2016), “The Globalization of Security and Intelligence Agencies: A Report on the Canadian Intelligence Community”, Brodeur Jean-Paul, Gill Peter, Tollborg Denis (Editors), *Democracy, Law and Security: Internal Security Services in Contemporary Europe* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2016).

Brodeur Jean-Paul, Dupont Benoit, “Knowledge Workers or Knowledge Workers?”, *Policing and Society*, Vol. 16, No. 1, 2006.

----- (2008), “Introductory Essay: The Role of Knowledge and Networks in Policing” στο Williamson Tom (Editor), *The Handbook of Knowledge-Based Policing: Current Conceptions and Future Directions* (Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2008).

Brown Rick, Cannigs Amanda, Sheriff Jonathan, *Intelligence-Led Vehicle Crime Reduction: An Evaluation of Operation Gallant, Home Office Online Report 47/04* (London: Home Office, 2004).

Brunatti Andrew, “Canada” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Bryant Robin, Bryant Sarah, *Blackstone’s Handbook for Policing Students 2017* (Oxford: Oxford University Press, 2017).

Brzezinski Matthew, *Fortress America: On the Front Lines of Homeland Security- An Inside Look at the Coming Surveillance State* (New York: Bantam Dell, 2005).

Buckley F. John, “Managing Information from the Public” στο Billingsley Roger (Editor), *Covert Human Intelligence Sources: The Unlovely Face of Police Work* (Hampshire: Waterside Press, 2009).

------(2017), “Intelligence and Organised Crime-Paradigms and Paradoxes” στο Dover Robert, Dylan Huw, Goodman S. Michael (Editors), *The Palgrave Handbook of Security, Risk and Intelligence* (London: Palgrave Macmillan, 2017).

Buckley F. John, Reid C., *Human Source Management: A Better Approach to Managing Human Intelligence Sources* (UK: Home Office Police Research Awards, Crown Copyright, 2005).

Budhram Trevor, “Intelligence-Led Policing: A Proactive Approach to Combating Corruption”, *SA Crime Quarterly*, Vol. 52, 2015.

Bullock A. Jane, Haddow D. George, Coppola P. Damon, *Introduction to Homeland Security* (Waltham, MA: Butterworth-Heinemann, 2016).

Bullock Karen, “Community, Intelligence-Led Policing and Crime Control”, *Policing and Society*, Vol. 23, No. 2, 2013.

Burch James, *The Domestic Intelligence Gap: Progress Since 9/11? Homeland Security Affairs*, Proceedings of the 2008 Center for Homeland Defense and Security Annual Conference (April 2008).

Carter G. Jeremy, “Inter-Organizational Relationships and Law Enforcement Information Sharing Post 11 September 2001”, *Journal of Crime and Justice*, Vol. 38, No. 4, 2015.

Carter L. David, *Law Enforcement Intelligence Operations: An Overview of Concepts, Issues and Terms* (Michigan: Michigan State University, School of Justice, 1990).

------(2002), *Law Enforcement Intelligence Operations* (Tallahassee, FL: SMC Sciences Inc., 2002).

------(2004), *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local and Tribal Law Enforcement Agencies* (USA: Books Express Publishing, 2004).

------(2005), “The Law Enforcement Intelligence Function”, *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 74, No. 6, 2005.

------(2006), “Brief History of Law Enforcement Intelligence: Past Practice and Recommendations for Change”, *Trends in Organised Crime*, Vol. 8, No. 3, 2006.

------(2009), *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local and Tribal Law Enforcement Agencies* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2009).

Carter L. David, Carter G. Jeremy, “The Intelligence Fusion Process for State, Local and Tribal Law Enforcement”, *Sage Journals*, Vol. 36, No. 12, 2009.

Carter G. Jeremy, Carter L. David, “Law Enforcement Intelligence: Implications for Self-Radicalized Terrorism”, *Police Practice and Research*, Vol. 13, No. 2, 2012.

Carter G. Jeremy, Phillips W. Scott, "Intelligence-Led Policing and Forces of Organizational Change in the USA", *Policing and Society*, Vol. 25, No. 4, 2015.

Chalk Peter, Rosenau William, *Intelligence, Police and Counterterrorism: Assessing Post 9/11 Initiatives* (Washington DC: RAND Corporation, 2003).

Chainey Spencer, Ratcliffe Jerry, *GIS and Crime Mapping* (Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2005).

Chakravorty Sanjoy, Pelfrey V. William Jr., "Exploratory Data Analysis of Crime Patterns: Preliminary Findings from the Bronx" στο Goldsmith Victor, McGuire G. Philip, Mollenkopf H. John, Ross A. Timothy (Editors), *Analyzing Crime Patterns: Frontiers of Practice* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2000).

Chambliss Saxby, *Re-Forming Intelligence*, National Interest, 2005.

Chen Hsiu Chin, Zheng Daniel Dajun, Atabakhsh Homa, Wyzga Wojciech, Schroeder Jenny, "COPLINK-Managing Law Enforcement Data and Knowledge", *Communications of the ACM*, Vol. 46, No. 1, 2003.

Chertoff Michael, *Homeland Security: Assessing the First Five Years* (Philadelphia, Pennsylvania: Pennsylvania University Press, 2009).

Christopher Steven, "A Practitioner's Perspective of UK Strategic Intelligence" στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

Churchill Ward, Vander Wall Jim, *The COINTELPRO Papers: Documents from the FBI's Secret War Against Dissent in the United States* (Cambridge, MA: South End Press, 2002).

Clark Denis, "Covert Surveillance and Informer Handling" στο Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Alan (Editors), *Handbook of Criminal Investigation* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2007).

Collier Paul, "Policing and the Intelligence Application of Knowledge", *Public Money and Management*, Vol. 26, No. 2, 2006.

Cope Nina, "Intelligence-Led Policing or Policing Led Intelligence? Integrating Volume Crime Analysis into Policing", *British Journal of Criminology*, Vol. 44, No. 2, 2002.

----- (2003), "Crime Analysis: Principles and Practice" στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2003).

Cordner Gary, Scarborough Kathryn, "Connecting Police Intelligence with Military and National Intelligence" στο Logan Keith Gregory (Editor), *Homeland Security and Intelligence* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2010).

Cordner C. Gary, *Police Administration* (New York, London: Routledge, 2016).

Cotter Ryan Sinclair, "Police Intelligence: Connecting-the-Dots in a Network Society", *Policing and Society*, Vol. 27, No. 2, 2015.

Coyne William John PhD, *Strategic Intelligence in Law Enforcement: Anticipating Transnational Organized Crime, Doctorate of Philosophy* (Queensland, Australia: School of Justice, Faculty of Law, Queensland University of Technology, 2014).

Criminal Intelligence Service Canada, *Criminal Intelligence Service Canada Corporate Report* (Ottawa: CSIC, 2008) στο Coyne William John PhD, *Strategic Intelligence in Law Enforcement: Anticipating Transnational Organized Crime, Doctorate of Philosophy* (Queensland, Australia: School of Justice, Faculty of Law, Queensland University of Technology, 2014).

Critchley Thomas Allan, *A History of Police in England and Wales* (London: Constable, 1978).

D' Souza Jayesh, *Terrorist Financing, Money Laundering and Tax Evasion: Examining the Performance of Financial Intelligence Units* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012).

Darroch Steve, Mazerolle Lorraine, "Intelligence-Led Policing: A Comparative Analysis of Organizational Factors Influencing Innovation Uptake", *Police Quarterly*, Vol. 20, No. 10, 2012.

Davenport H. Thomas, *Information Ecology: Mastering the Information and Knowledge Environment* (New York: Oxford University Press, 1997).

Davenport H. Thomas, Prusak Laurence, *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know* (Boston, MA: Harvard Business School Press, 1998).

Davis M. Lois, Pollard Michael, Ward Kevin, Wilson M. Jeremy, Varda M. Danielle, Hansell Lydia, Steinberg Paul, *Long-Term Effects of Law Enforcement's Post-9/11 Focus on Counterterrorism and Homeland Security* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010).

De Bruijn Hans, Ten Heuvelhof Ernst, Koopmans Marieke, *Law Enforcement: The Game Between Inspectors and Inspectees* (Boca Raton, FL: Universal Publishers, 2007).

Dean Geoff, Fahsing Ivar, Gottschalk Peter, *Organised Crime: Policing Illegal Business Entrepreneurialism* (Oxford: Oxford University Press, 2010).

Delpuech Thierry, Ross E. Jacqueline, *A Pluralist Perspective on Intelligence Regimes* στο Delpuech Thierry, Ross E. Jacqueline (Editors), *Comparing the Democratic Governance of Police Intelligence: New Models of Participation and Expertise in the United States and Europe* (Cheltenham, UK & Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2016).

Deutsch Karl, *The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control* (New York, Free Press 1966).

Dinev Yavor, “Legal Considerations of Intelligence Operations in Countering Transnational Organised Crime”, *Information & Security: An International Journal*, Vol. 31, 2014.

Dintino J. Justin, Martens T. Frederick, “An Enduring Enigma: The Concept of Intelligence Analysis”, *Police Chief*, Vol. 48, No. 12, 1981.

----- (1983), *Police Intelligence Systems in Crime Control: Maintaining a Delicate Balance in a Liberal Democracy* (Springfield, IL: Charles C. Thomas Publishing, 1983).

Dom Nicholas, Mujri Karim, South Nigel, *Traffickers: Drug Markets and Law Enforcement* (London, New York: Routledge, 1992).

Donner Frank, *Protectors of Privilege: Red Squads and Police Repression in Urban America* (Berkeley & Los Angeles, California: University of California Press, 1992).

Drabble John, “A Negative and Unwise Approach: Private Detectives, Vigilantes and the FBI Counterintelligence, 1910-72” στο Clive Emsley, Makov-Shpayer Haia (Editors), *Police Detectives in History, 1750-1950* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2016).

Duijn A.C. Paul, Klerks P.H. M. Peter, “Social Network Analysis Applied to Criminal Networks: Recent Developments in Dutch Law Enforcement” στο Masys J. Anthony (Editor), *Networks and Network Analysis for Defence and Security* (Switzerland: Springer, 2014).

Dyson E. William, *Terrorism: An Investigator’s Handbook* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2012).

Eck E. John, Clarke V. Ronald, *Intelligence analysis for Problem Solvers* (USA: Center for Problem Oriented Policing, U.S. Department of Justice, 2013).

Ekblom Paul, *Crime Prevention, Security and Community Safety Using the 5Is Framework* (London: Palgrave Macmillan, 2011).

Elliff T. John, *The Reform of FBI Intelligence Operations* (Princeton: New Jersey: Princeton University Press, 1979).

Engberts Bart, Gillissen Edo, “Policing from Above: Drone Use by the Police” στο Custers Bart (Editor), *The Future of Drone Use: Opportunities and Threats from Ethical and Legal Perspectives* (The Hague: T.M.C. Asser Press, 2016).

Ericson V. Richard, Haggerty D. Kevin, *Policing The Risk Society* (Oxford: Clarendon Press, 1997).

Eterno A. John, “A Brief History of Criminal Investigation” στο Birzer L. Michael, Roberson Cliff (Editors), *Introduction to Criminal Investigation* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012).

Eterno A. John, Silverman B. Eli, “The NYPD’s Compstat: Compare Statistics or Compose Statistics?”, *International Journal of Police Sciences & Management*, Vol. 12, 2010.

Evans R. Mark, “Cultural Paradigms and Change: A Model for Analysis” στο Harfield Clive, MacVean Allyson, Grieve G.D. John, Phillips David (Editors), *The Handbook of Intelligent Policing: Consilience, Crime Control and Community Safety* (Oxford: Oxford University Press, 2008).

Evans M. Sean, “Law Enforcement Intelligence: A Call for New Strategies and Tactics in Countering Criminal Insurgency”, *Law Intensity Conflict and Law Enforcement*, Vol. 13, No. 3, 2005.

Ewing B. Alphonse (Editor), *The USA Patriot Act Reader* (New York: Nova Science, 2005).

Federal Bureau of Investigation, Intelligence Branch, Intelligence Primer, online available at <https://www.fbi.gov/about/leadership-and-structure/intelligence-branch>.

Federal Bureau of Investigation, Intelligence Collection Disciplines, online available at: <https://www.fbi.gov/about/leadership-and-structure/intelligence-branch>.

Feeney Matthew, *Surveillance Takes Wing: Privacy in the Age of Police Drones*, Policy Analysis, Cato Institute, 807, 2016.

Ferguson Guthrie Andrew, *The Rise of Big Data Policing: Surveillance, Race, and the Future of Law Enforcement* (New York: New York University Press, 2017).

Finan M. Christopher, *From the Palmer Raids to the Patriot Act: A History for the Fight for Free Speech in America* (Boston, MA: Beacon Press, 2007).

Finegan Rory, “Shadowboxing in the Dark: Intelligence and Counterterrorism in Northern Ireland”, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 28, No. 3, 2016.

Fitzgerald G. Dennis, *Informants, Cooperating Witnesses and Undercover Investigations: A Practical Guide to Law, Policy and Procedure* (Boca Raton FL: CRC Press, 2015).

Flood Brian, “Strategic Aspects of UK National Intelligence Model”, Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

Fox C. Jeffrey, *The Ultimate Guide to Being a Great Police Officer: A Guide to Professional Policing* (USA: Xlibris, 2017).

Frank Gregory, “An Assessment of the Contribution of Intelligence-Led Counter-Terrorism to UK Homeland Security Post 9/11 Within the “Contest” Strategy” στο Wilkinson Paul (Editor), *Homeland Security in the UK: Future Preparedness for Terrorist Attack Since 9/11* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2007).

Fuentes R. Joseph, *New Jersey State Police, Practical Guide to Intelligence-Led Policing* (New York: Manhattan Institute for Policy Research, Harbinger, 2006).

Gardner J. Thomas, Anderson M. Terry, *Criminal Evidence: Principles and Cases* (Boston, MA: Cengage Learning, 2016).

Gearson John, Rosemont Hugo, "CONTEST as Strategy: Reassessing Britain's Counterterrorism Approach", *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 38, No. 12, 2015.

Gerringer H. Arthur, Bart Josh, "Law Enforcement Intelligence", Association of Former Intelligence Officers, *The Intelligencer, Journal of U.S. Intelligence Studies*, Vol. 21, No. 1, Winter 2014-2015.

Gill Peter, *Police Intelligence Processes: A Study of Criminal Intelligence Units in Canada*, Policing and Society, 1998.

---(1998a), "Making Sense of Police Intelligence? The Use of a Cybernetic Model in Analyzing Information and Power in Police Intelligence Processes", *Policing and Society*, Vol. 8, No. 3, 1998.

----(2000), *Rounding Up the Usual Suspects? Developments in Contemporary Law Enforcement Intelligence* (Aldershot: Ashgate, 2000).

Gill Peter, Phythian Mark, *Intelligence in an Insecure World* (Cambridge: Polity Press, 2006).

Gilmour Stan, France Robert, "Local Policing and Transnational Organised Crime" στο Allum Felia, Gilmour Stan (Editors), *Routledge Handbook of Transnational Organized Crime* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2012).

Girod J. Robert, *Advanced Criminal Investigations and Intelligence Operations: Tradecraft Methods, Practices, Tactics and Techniques* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2014).

Gleason Paul, Gottselig Glenn, *Financial Intelligence Units: An Overview* (Washington, DC: International Monetary Fund, 2004).

Glick Brian, *War At Home: Covert Action Against US Activists and What We Can Do About It* (Cambridge, MA: South End Press, 1989).

Global Intelligence Working Group (GIWG), *National Criminal Intelligence Sharing Plan* (Washington, DC: Office of Justice Programs, 2003).

Global Justice Information Sharing Initiative, International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, *Law Enforcement Analytic Standards* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, 2012).

Godfrey E. Drexel, Harris R. Don, *Basic Elements of Intelligence: A Manual of Theory, Structures and Procedures for Use by Law Enforcement Agencies Against Organised Crime* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1971).

Gompert C. David, Gordon John IV, *War by Other Means: Complete and Balanced Capabilities for Counterinsurgency* (Washington, DC: RAND, 2008).

Gottlieb Steven, Arenberg Sheldon, Singh Raj, *Crime Analysis: From First Report to Final Arrest* (Montclair, CA: Alpha Publishing, 1998).

Grana Glenn, Windell James, *Crime and Intelligence Analysis: An Integrated Real-Time Approach* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2017).

Grano Joseph, Romney Mitt, Webster William, Cohen John, Ostergaard Daniel, Miron Michael, *Intelligence and Information Sharing Initiative: Homeland Security Intelligence & Information Fusion*, (U.S. Department of Homeland Security, Homeland Security Advisory Council, 2005).

Greene R. Jack (Editor), *The Encyclopedia of Police Science, Volume A-I* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Grieve John, “Developments in UK Criminal Intelligence” στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2009).

Gruszczak Artur, “EU Intelligence-Led Policing: The Case of Counterterrorism Cooperation” στο O’Neill Maria, Swinton Ken, Winter Aaron (Editors), *New Challenges for the EU Internal Security Strategy* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013).

Haines K. Gerald, Langbart A. David, *Unlocking the Files of the FBI: A Guide to its Records and Classification System* (Wilmington, Delaware: Scholarly Resources Inc., 1993).

Harfield Clive, *Blackstone’s Police Operational Handbook: Practice and Procedure* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

Harfield Clive, Harfield Karen, *Intelligence: Investigation, Community and Partnership* (Oxford: Oxford University Press, 2008).

Harris Keith, *Crime Mapping: Principles and Practices* (Washington, DC: National Institute of Justice, 1999).

Hatherill George, *Detective’s Story* (London: Harper Collins, 1971).

Heaton Robert, “The Prospects for Intelligence-Led Policing: Some Historical and Quantitative Considerations”, *Policing and Society*, Vol. 9, No. 4, 2000.

----- (2009), “Intelligence-Led Policing and Volume Crime Reduction”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Vol. 3, No. 1, 2009.

Her Majesty’s Inspectorate of Constabulary (HMIC), *Policing With Intelligence: Criminal Intelligence-A Thematic Inspection on Good Practice* (London: Her Majesty’s Stationary Office, 1997).

Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (HMIC), *A Review of National Police Units Which Provide Intelligence on Criminality Associated With Protest*, (London: HMIC, 2012).

Hess M. Karen, *Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice* (Wadsworth: Cengage Learning, 2009).

Hess Karen, Orthmann Hess Christine, *Criminal Investigation* (St. Paul, MN: West Publishing, 2010).

Hess Matison Karen, Orthmann Hess Christine, Cho Lim Henry, *Criminal Investigation, Eleventh Edition* (Boston, MA: Cengage Learning, 2017).

Hoffman G. Frank, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* (Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007).

------(2009), *Hybrid vs. Compound War: The Janus Choice-Defining Today's Multifaceted Conflict*, *Armed Forces Journal*, October 2009.

------(2011), "The Hybrid Character of Modern Conflict" στο Brister Paul, Natter H. William, Tomes T. Robert (Editors), *Hybrid Warfare and Transnational Threats: Perspectives for an Era of Persistent Conflict* (New York: Council for Emerging National Security Affairs, 2011).

Horn Berndt, *Hybrid Warfare: Is Canada Ready? Security Matters, Confronting Complex Challenges: Hybrid Warfare, Canadian Armed Forces Reserves, Conventional Military Capabilities* (Toronto: The Mackenzie Institute, 2016).

Hughes Vince, Jackson Paul, "The Influence of Technical, Social and Structural Factors on the Effective Use of Information in a Policing Environment", *The Electronic Journal of Knowledge Management*, Vol. 2, No. 1, 2004.

Innes Martin, "Professionalizing the Role of the Police Informant: The British Experience", *Policing and Society*, Vol. 9, No. 4, 2000.

------(2006), "Policing Uncertainty: Countering Terror Through Community Intelligence and Democratic Policing", *Annals of the American Academy of Political and Social Science, Democracy, Crime and Justice*, Vol. 605, No. 1, 2006.

Innes Martin, Fielding Nigel, Cope Nina, "The Appliance of Science? The Theory and Practice of Crime Intelligence Analysis", *The British Journal of Criminology*, Vol. 45, No. 1, 2005.

Innes Martin, Roberts Colin, "Community Intelligence in the Policing of Community Safety" στο Hogard Elaine, Ellis Roger, Warren Jeremy (Editors), *Community Safety: Innovation and Evaluation* (Chester: Chester Academic Press, 2007).

------(2008), "Reassurance Policing, Community Intelligence and the Co-Production of the Neighborhood Order" στο Williamson Tom (Editor), *The*

Handbook of Knowledge Based Policing: Current Conception and Future Directions (Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2008).

Innes Martin, Abbott Laurence, Lowe Trudy, Roberts Colin, “Seeing Like a Citizen: Field Experiments in Community Intelligence-Led Policing”, *Police Practice and Research*, Vol. 10, No. 2, 2009.

International Association of Crime Analysts (IACA), *Crime Pattern Definitions for Tactical Analysis* (Overland Park, Kansas: STM Committee White Paper, 2011).

International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts (IALEIA), *Successful Law Enforcement Using Analytic Methods* (Richmond, VA: IALEIA, 1996).

International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts (IALEIA), *Law Enforcement Analytic Standards* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, 2012).

International Association of Chiefs of Police (IACP), *Criminal Intelligence Sharing: A National Plan for Intelligence-Led Policing at the Local, State and Federal Levels*, 2002.

Ioannides Emmanuel, *Fundamental Principles of EU Law Against Money Laundering* (Surrey & Burlington: Ashgate Publishing, 2014).

James Adrian, “The Advance of Intelligence-Led Policing Strategies: The Emperor’s New Clothes?”, *The Police Journal*, Vol. 76, No. 1, 2003.

------(2004), “Criminal Networks, Illegal Migration and the Threat to Border Security”, *International Journal of Police Science and Management*, Vol. 7, No. 4, 2004.

------(2013), *Examining Intelligence-Led Policing: Developments in Research, Policy and Practice* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013).

Jeffreys-Jones Rhodri, *The FBI: A History* (New York: Yale University Press, 2008).

Jenkins Brian Michael, Wildhorn Sorrel, Lavin M. Marvin, *Intelligence Constraints of the 1970s and Domestic Terrorism* (Santa Monica, CA: Rand, 1982).

Jerry Marynik, *The Basic Intelligence Starter Kit: A Practitioner’s Handbook for Becoming Involved in the Intelligence Process With an Emphasis on the Preparation of Threat Assessments*, June 2008.

John Tim, Maguire Mike, “Criminal Intelligence and the National Intelligence Model” στο Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Alan (Editors), *Handbook of Criminal Investigation* (Cullompton: Willan Publishing, 2007).

Johnson K. Lock, “The Church Committee Investigation of 1975 and the Evolution of Modern Intelligence Accountability”, *Intelligence and National Security*, Vol. 23, No. 2, 2008.

Johnson L. Charles, *Police Use of Intelligence Networks for Reducing Crime* (El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC, 2010).

Jones B. Jason, "The Necessity of Federal Intelligence Sharing With Sub-Federal Agencies", *Texas Review of Law & Politics*, Vol. 16, No. 1, 2011.

Joyce Peter, *The Policing of Protest, Disorder and International Terrorism in the UK Since 1945* (London: Palgrave Macmillan, 2016).

Joyce Peter, Wain Neil, *Palgrave Dictionary of Public Order Policing, Protest and Political Violence* (New York: Palgrave MacMillan, 2014).

Karkanhalli Atreyi, Tan C.Y. Bernard, Wei Kwok Kei, "Contributing Knowledge to Electronic Knowledge Repositories: An Empirical Investigation", *MIS Quarterly*, Vol. Vol. 29, No. 1, 2005.

Kenney C. Michael, "Intelligence Games: Comparing the Intelligence Capabilities of Law Enforcement Agencies and Drug Trafficking Enterprises", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 16, No. 2, 2003.

Kiernan L. Kathleen, "Counterintelligence and Law Enforcement" στο Sims E. Jennifer, Burton Gerber (Editors), *Vaults, Mirrors and Masks: Rediscovering U.S. Counterintelligence* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2008).

Kirk-Smith Michael, Dingley James, "Countering Terrorism in Northern Ireland: The Role of Intelligence", *Small Wars and Insurgencies*, Vol. 20, No. 3-4, 2009.

Lee D. Gregory, *Global Drug Enforcement, Practical Investigative Techniques* (Boca Raton: CRC Press, 2005).

Lewandowski Carla, *Information Sharing Using a State Fusion Center: A Case Study of the New Jersey Regional Operations Intelligence Center*, Publicly Accessible Penn Dissertations, 2012.

Lovelace C. Douglas Jr. (Editor), *Terrorism, Commentary on Security Documents, Volume 141: Hybrid Warfare and the Gray Zone Threat* (New York: Oxford University Press, 2016).

Lowe David, *Policing Terrorism: Research Studies Into Police Counterterrorism Investigations* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2016).

Loyka A. Stephan, Faggiani A. Donald, Karchmer Clifford, Baginski Maureen, Bibel Daniel, Carraway Melvin, Kirby Stewart, Martinez A. Richie, Sellers Steve, Sullivan John, *Protecting Your Community From Terrorism: Strategies for Local Law Enforcement, Volume 4: The Production and Sharing of Intelligence* (Washington, DC: COPS & Police Executive Research Forum, 2005).

Luen Tan Woei, Al-Hawamdeh Suliman, "Knowledge Management in the Public Sector: Principles and Practices in Police Work", *Journal of Information Science*, Vol. 27, No. 5, 2001.

Mallory L. Stephen, *Understanding Organised Crime* (Sudbury, Massachusetts: Jones & Bartlett Publishers, 2007).

Maghan Jess, “Intelligence Gathering Approaches in Prisons”, *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, Vol. 3, No. 3, 1994.

Maguire Mike, “Criminal Investigation and Crime Control” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2008).

Maguire Mike, John Tim, “Intelligence-Led Policing, Managerialism and Community Engagement: Competing Priorities and the Role of the National Intelligence Model in the UK”, *Policing and Society*, Vol. 16, No. 1, 2006.

Manning K. Peter, “Information Technologies and the Police”, *Crime and Justice*, Vol. 15, 1992.

Mansoor R. Peter, “Introduction: Hybrid Warfare in History” στο Murray Williamson, Mansoor R. Peter (Editors), *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents From the Ancient World to the Present* (New York: Cambridge University Press, 2012).

Martens T. Frederick, “The Intelligence Function” στο Edelhertz Herbert (Editor), *Major Issues in Organised Crime Control* (Bellevue, Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 1987).

Marx T. Gary, *Undercover: Police Surveillance in America* (Berkeley & Los Angeles, CA: University of California Press, 1988).

Massarotti Michael, “Intelligence-Led Policing: The Evaluation of the Denver Police Department’s Policy”, *Journal of Applied Security Research*, Vol. 7, No. 2, 2012.

Masse Todd, O’Neil Siobhan, Rollins John (Editors), *Information and Intelligence (Including Terrorism) Fusion Centers* (New York: Nova Science Publishers Inc., 2008).

McDowell Don, *Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers and Users* (Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2009).

McGladdery Gary, *The Provisional IRA in England: The Bombing Campaign 1973-1997* (Irish Academic Press, 2006).

Miller Joan Irene, *Spies in America : German espionage in the United States, 1935-1945*, Dissertations and Theses. Paper 3579, 1984.

Miller A. Russell, Introduction στο Miller A. Russell (Editor), *US National Security, Intelligence and Democracy: From the Church Committee to the War on Terror* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2008).

Milne Robert, *Forensic Intelligence* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2013).

Mingardi Guaracy, “The Role of Intelligence Work in the Control of Organised Crime”, *Estudos Avancados*, Vol. 21, No. 61, 2007.

Mire M. Scott, Hanser D. Robert, “Interview and Interrogation” στο Birzer R. Michael, Roberson Cliff (Editors), *Introduction to Criminal Investigation* (Boca Raton: CRC Press, 2012).

Moe W. Wendy, Schweidel A. David, *Social Media Intelligence* (New York: Cambridge University Press, 2014).

Moran John, “Evaluating Special Branch and the Use of Informant Intelligence in the Northern Ireland”, *Intelligence and National Security*, Vol. 25, No. 1, 2010.

More W. Harry, Miller S. Larry, *Effective Police Supervision* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2015).

Morehouse Bob, “The Role of Criminal Intelligence in Law Enforcement” στο Marilyn B. Peterson, Morehouse Bob, Wright Richard (Editors), *Intelligence 2000: Revising the Basic Elements* (Sacramento, CA: Law Enforcement Intelligence Unit, and Lawrenceville, NJ: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, Inc., 2000).

Morgan Rod, Newburn Tim, *The Future of Policing* (Oxford: Oxford University Press, 1997).

Morton James, *The First Detective: The Life and Revolutionary Times of Eugene-Francois Vidocq, Criminal Spy and Private Eye* (London: Trafalgar Square, 2005).

National Advisory Committee on Criminal Justice Standards and Goals, *Criminal Justice Research and Development: Report of the Task Force on Criminal Justice Research and Development* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, 1976).

National Criminal Intelligence Service (NCIS), *The National Intelligence Model* (London: NCIS, 2000).

National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, *The 9/11 Commission Report* (Washington DC: U.S. Government Printing Office, 2004).

National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, *Hearing Before the Select Committee on Homeland Security House of Representatives, One Hundred Eighth Congress, Second Session, August 17 2004, Serial no. 108-55* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 2006).

Negroponete D. John, Wittenstein M. Edward, “Urgency, Opportunity and Frustration: Implementing the Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004”, *Yale Law & Police Review*, Vol. 28, No. 2, Article 6, 2009.

Nemeth P. Charles, *Homeland Security: An Introduction to Principles and Practice* (Boca Raton: CRC Press, 2013).

Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Allan (Editors), *Handbook of Criminal Investigation* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Newton Michael, *The FBI Encyclopedia* (Jefferson, North Carolina, London: McFarland & Company Inc. Publishers, 2003).

Nicholl Jonathan, "Task Definition" στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

O' Brien Joseph, "Intelligence Beyond 1984" στο O' Brien T. John, Marcus Marvin (Editors), *Crime and Justice in America: Critical Issues for the Future* (New York: Pergamon Press, 1979).

O' Shea C. Timothy, Nicholls Keith, *Crime Analysis in America: Findings and Recommendations* (Washington, DC: U.S. Department of Justice, 2003).

Oakensen D., Mockford R., Pascoe C., "Does There Have to be Blood on the Carpet? Integrated Partnership, Problem-Solving and the National Intelligence Model in Strategic and Tactical Police Decision-Making Processes", *Police Research and Management*, Vol. 5, No. 4, 2002.

Office of the Director of National Intelligence, *Program Manager-Information Sharing Environment. Information Sharing Environment Implementation Plan* (Washington D.C.: PM-ISE, Office of the Director of National Intelligence, 2006).

Omand David, Bartlett Jamie, Miller Carl, "Introducing Social Media Intelligence (SOCMINT)", *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 6, 2012.

Organization for Security and Co-operation on Europe (OSCE), *OSCE Guidebook: Intelligence-Led Policing* (Vienna: OSCE, 2017).

Olson T. Dean, *Tactical Counterterrorism: The Law Enforcement Manual on Terrorism Prevention* (Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher, 2012).

Osborne Deborah, *Out of Bounds, Innovation and Change in Law Enforcement Intelligence Analysis* (Washington DC: Joint Military Intelligence College Press, 2006).

Osborne Deborah, Wernicke C. Susan, *Introduction to Crime Analysis: Basic Resources for Criminal Justice Practice* (New York: The Haworth Press, 2003).

Outrive Van Lode, Cappelle Jan, "Twenty Years of Undercover Policing in Belgium: The Regulation of a Risky Police Practice" στο Fijnaut Cyrille, Marx T. Gary (Editors), *Undercover: Police Surveillance in Comparative Perspective* (The Hague, London, Boston, Kluwer Law International, 1995).

Özlem Ülgen, *The UK's New Serious Organized Crime Agency (SOCA): Combining Intelligence and Law Enforcement*, *Revue Internationale de Droit Pénal*, Vol. 78, No. 1, 2007.

Palmiotto J. Michael, *Community Policing: A Policing Strategy for the 21st Century* (Gaithersburg, Maryland: Aspen Publishers, 2000).

------(2013), *Criminal Investigation* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2013).

Paynich Rebecca, Hill Bryan, *Fundamentals of Crime Mapping: Principles and Practice* (Sudbury, MA: Jones and Bartlett Publishers, 2010).

Peak J. Kenneth (Editor), *Encyclopedia of Community Policing and Problem Solving* (Thousand Oaks, CA: 2013).

Petersen J.K., *Handbook of Surveillance Technologies* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012).

Peterson B. Marilyn, *The Context of Analysis* στο Andrews P. Paul, Peterson B. Marilyn (Editors), *Criminal Intelligence Analysis* (Loomis, CA: Palmer Enterprises, 1990).

----- (1998), *Applications in Criminal Analysis: A Sourcebook* (Westport, CT: Praeger, 1998).

----- (2005), *Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture* (Washington DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Assistance, 2005).

Petherick Wayne, *Applied Crime Analysis: A Social Science Approach to Understanding, Crime, Criminals and Victims* (Waltham, MA, USA: Elsevier, 2015).

Prados John, *The Family Jewels: The CIA Secrecy and Presidential Power* (Austin: University of Texas Press, 2013).

Prunckun W. Henry, *Special Access Required: A Practitioner's Guide to Law Enforcement Intelligence Literature* (London: Scarecrow Press, 1990).

----- (2012), *Counterintelligence: Theory and Practice* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2012).

----- (2015), *Scientific Methods of Inquiry for Intelligence Analysis* (London: Rowman & Littlefield, 2015).

Quarmby Neil, *Futures Work in Strategic Criminal Intelligence* στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

Randol A. Mark, *Homeland Security Intelligence: Perceptions, Statutory Definitions and Approaches* (Washington DC: Congressional Research Service, 2009).

Ranstorp Magnus, Brun Hans, *Terrorism Learning and Innovation: Lessons From PIRA in Northern Ireland* (Sweden, Stockholm: Center for Asymmetric Threat Studies, Swedish National Defence College, 2013).

Rascoff J. Samuel, "The Law of Homegrown (Counter) Terrorism", *Texas Law Review*, Vol. 88, No. 7, 2010.

----- (2010a), "Domesticating Intelligence", *Southern California Law Review*, Vol. 83-575, 2010.

Raymond Tony, Julian Roberta, "Forensic Intelligence in Policing: Organizational and Cultural Change", *Australian Journal of Forensic Sciences*, Vol. 47, No. 4, 2015.

Ribaux Olivier, Walsh J. Simon, Margot Pierre, *The Contribution of Forensic Science to Crime Analysis and Investigation: Forensic Intelligence*, Forensic Science International, 156, 2006.

Ribaux Olivier, Hicks Tacha, “Technology and Data Base Expansion”, Leman-Langlois Stephane (Editor), *Technocrime, Policing and Surveillance* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013).

Riley K. Jack, Treverton F. Gregory, Wilson M. Jeremy, Davis M. Lois, *State and Local Intelligence in the War on Terrorism* (Santa Monica, CA: RAND, 2005).

Ritzer George, Dean Paul, *Globalization: A Basic Text* (Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2015).

Robertson Kenneth, “Practical Police Cooperation in Europe: The Intelligence Dimension” στο Anderson Malcolm, Den Boer Monica (Editors), *Policing Across National Boundaries* (London: Pinter, 1994).

Robertson Simon, “Intelligence-Led Policing: A European Union View” στο Angus Smith (Editor), *Intelligence-Led Policing: International Perspectives on Policing in the 21st Century* (Lawrenceville, New Jersey: IALEIA, 1997).

Rodivich Cory, Evidence, Birzer R. Michael, Roberson Cliff (Editors), *Introduction to Criminal Investigation* (Boca Raton: CRC Press, 2012).

Rogers M. Everett, *Diffusion of Innovations* (New York, NY: Free Press, 2003).

Rogers Kevin, “Developments in Australian Strategic Criminal Intelligence” στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2004).

Rønn Kira Vrist, “(Mis-) Informed Decisions? On Epistemic Reasonability of Intelligence Claims”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 27, No. 2, 2014.

Ronczkowski R. Michael, *Terrorism and Organised Hate Crime: Intelligence Gathering, Analysis and Investigations* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2007).

------(2012), *Terrorism and Organized Crime: Intelligence Gathering, Analysis and Investigations* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2012).

Rosenau William, *Subversion and Insurgency* (Santa Monica, CA: RAND, 2007).

Rosenfeld Seth, *Subversives: The FBI's War on Student Radicals and Reagan's Rise to Power* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2012).

Rossmo Kim, *Geographic Profiling* (Boca Raton: CRC Press, 2000).

Rowley Jennifer, “The Wisdom Hierarchy: Representations of the DIKW Hierarchy”, *Journal of Information Science*, Vol. 33, No. 2, 2007.

Royal Canadian Mounted Police (RCMP), *Criminal Intelligence Program*, 6 January 2009, Online available at: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/ci-rc/index-eng.htm>.

Rudner Martin, "Using Financial Intelligence Against the Funding of Terrorism", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 19, No. 1, 2006.

Schafer A. Joseph, Buerger E. Michael, Myers W. Richard, Jensen J. Carl III, Levin H. Bernard (Editors), *The Future of Policing: A Practical Guide for Police Managers and Leaders* (Boca Raton: CRC Press, 2012).

Schertzing D. Philip, "Historical Perspectives on the Role of Federal, State and Local Law Enforcement Agencies in the United States in Domestic Intelligence Operations" στο Ozeren Suleyman, Gunes Ismail Dincer, Al-Badayneh M. Diab (Editors), *Understanding Terrorism: Analysis of Sociological and Psychological Aspects* (The Netherlands, Amsterdam: IOS Press, 2007).

Schmallegger Frank, Worrall L. John, *Policing Today* (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010).

Schmidt Regin, *Red Scare: FBI and the Origins of Anticommunism in the United States, 1919-1943* (Copenhagen: Museum Tusulanum Press, 2000).

Schneider K. Sara, *Art of Darkness: Ingenious Performances by Undercover Operators, Con Men and Others* (Chicago, Illinois: Cuneiform Books, 2008).

Schneider R. Stephen, "The Criminal Intelligence Function: Toward a Comprehensive and Normative Model", *IALEIA Journal*, Vol. 9, No. 2, 1995.

Schulhofer J. Stephen, "Enhancing Effectiveness in Counterterrorism Policing" στο Delpeuch Thierry, Ross E. Jacqueline (Editors), *Comparing the Democratic Governance of Police Intelligence: New Models of Participation and Expertise in the United States and Europe* (Cheltenham, UK & Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2016).

Segell Glen, *Intelligence Transformation: The UK's Serious Organized Crime Agency (SOCA)* (London: Glen Segell, 2006).

Seidler Patrick, Adderley Rick, "Criminal Network Analysis Inside Law Enforcement Agencies: A Data-Mining System Approach Under the National Intelligence Model", *International Journal of Police Science and Management*, Vol. 15, No. 4, 2013.

Shane M. John, "Compstat Process", *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 73, 2004.

Sheptycki W.E. James, *In Search of Transnational Policing: Towards a Sociology of Global Policing* (Hampshire: Ashgate, 2002).

------(2004), *Organizational Pathologies in Police Intelligence Systems*, *European Journal of Criminology*, Vol. 1, Iss. 3, 2004.

------(2005), "Transnational Policing", *Canadian Review of Policing Research*, Vol. 1, 2005.

Sheptycki James, Ratcliffe Jerry, "Setting the Strategic Agenda" στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2009).

Siegel J. Larry, Worrall L. John, *Introduction to Criminal Justice* (Wadsworth: Cengage Learning, 2014).

Siljander P. Raymond, Fredrickson D. Darin, *Fundamentals of Physical Surveillance: A Guide for Uniformed and Plainclothes Personnel* (Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher, 2016).

Silverman B. Eli, *NYPD Battles Crime: Innovative Strategies in Policing* (Boston: Northeastern University Press, 1999).

Smith Angus, "Editor's Introduction" στο Smith Angus (Editor), *International Perspectives on Policing in the 21st Century* (Lawrenceville, NJ: International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts, 1997).

Smith Cary Stacy, Hung Li-Ching, *The Patriot Act: Issues and Controversies* (Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher, 2010).

Sommers B. Marilyn, "Law Enforcement Intelligence: A New Look", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 3, 1986.

Sparrow K. Malcolm, "Network Vulnerabilities and Strategic Intelligence in Law Enforcement", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 5, No. 3, 1991.

------(1991a), "The Application to Network Analysis to Criminal Intelligence: An Assessment of the Prospects", *Social Networks*, Vol. 13, 1991.

Spiegler Israel, "Knowledge Management: A New Idea or a Recycled Concept?" *Communications of the Associations for Information Systems*, Vol. 14, No. 3, 2000.

Staberock Gerald, "Intelligence and Counterterrorism: Towards a Human Rights And Accountability Framework?" στο Salinas de Frias Anna Maria, Samuel Lh. Katja, White D. Nigel (Editors), *Counter-Terrorism, International Law and Practice* (Oxford: Oxford University Press, 2012).

Staniforth Andrew, Sampson Fraser (Editor), *Routledge Companion to UK Counter-Terrorism* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013).

Steiner E. James, *Homeland Security Intelligence* (Thousand Oaks, CA: CQ Press, SAGE, 2015).

Steverson A. Leonard, *Policing in America* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO Inc., 2008).

Stewart G. James, "Intelligence Analysis of Transnational Crime: Assessing Canadian Preparedness", *The Journal of Conflict Studies*, Vol. 16, No. 1, 1996.

Strang J. Steven, “Network Analysis in Criminal Intelligence” στο Masys J. Anthony (Editor), *Networks and Network Analysis for Defence and Security* (Switzerland: Springer, 2014).

Sulc B. Lawrence, *Law Enforcement Counterintelligence* (Kansas City: Varro Press, 1996).

Sullivan P. John, “The New Great Game: Military, Police and Strategic Intelligence for Global Security”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, Vol. 2, No. 2, 2007.

Svendsen D. M. Adam, *Intelligence Engineering: Operating Beyond the Conventional* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2017).

------(2017a), “Strategic Futures and Intelligence: The Head and Heart of Hybrid Defence Providing Tangible Meanings and Way Forward”, *Small Wars Journal*, 2017, Online available at: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/strategic-futures-and-intelligence-the-head-and-heart-of-%E2%80%98hybrid-defence%E2%80%99-providing-tangibl>.

Tayebi A. Mohammed, Glässer Uwe, *Social Network Analysis in Predictive Policing: Concepts, Models and Methods* (Switzerland: Springer, 2016).

Taylor W. Robert, Amanda L. Russell, “The Failure of Police “Fusion Centers” and the Concept of a National Intelligence Sharing Plan”, *Police Practice & Research*, Vol. 13, No. 2, 2012.

The National Criminal Intelligence Sharing Plan, *Solutions and Approaches for a Cohesive Plan to Improve Our Nation’s Ability to Share Criminal Intelligence*, 2003.

The 9/11 Commission Report, *The Attack From Planning to Aftermath, Authorized Text With an Afterword by Philip Zelikow* (New York, London: W.W. Norton & Company, 2011).

The Warren Commission Report, *Report of the President’s Commission on the Assassination of President John F. Kennedy* (New York: Barnes & Noble Books, 1964).

Theoharis G. Athan, *The FBI: A Comprehensive Reference Guide* (Phoenix, Arizona: The Oryx Press, 1999).

Thiel Darren, *Policing Terrorism: A Review of the Evidence* (London: The Police Foundation, 2009).

Tilley Nick, “Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led”, Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Cullompton: Willan Publishing, 2008).

------(2011), “Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2011).

Tong Stephen, Bryant P. Robin, Horvath A.H. Miranda, *Understanding Criminal Investigation* (Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell, 2009).

Tromblay E. Darren, *The U.S. Domestic Intelligence Enterprise: History, Development and Operations* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2016).

Tromblay E. Darren, Spelbrink G. Robert, *Securing U.S. Innovation: The Challenge of Preserving a Competitive Advantage in the Creation of Knowledge* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2016).

Trottier Daniel, "Policing Social Media", *Canadian Sociological Association, CRS/RCS*, Vol. 49, No. 4, 2012.

------(2014,) "Police and User-Led Investigations on Social Media", *Journal of Law, Information and Science*, 4, Vol. 23, No. 1, 2014.

------(2015), "Open Source Intelligence, Social Media and Law Enforcement: Visions, Constraints and Critiques", *European Journal of Cultural Studies*, Vol. 18, No. 4-5, 2015.

------(2017), "Fear of Contact: Police Surveillance Through Social Networks", *European Journal of Cultural and Political Sociology*, Vol. 4, No. 4, 2017.

Tusikov Natasha, Fahlman C. Robert, "Threat and Risk Assessments" στο Ratcliffe H. Jerry (Editor), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (Sydney: The Federation Press, 2009).

United Nations Office of Drug and Crime, *Policing: Police Information and Intelligence Systems*, Criminal Justice Assessment Toolkit (New York: United Nations, 2006).

------(2009), *Current Practices in Electronic Surveillance: in the Investigation of Serious and Organized Crime* (New York: United Nations, 2009).

------(2010), *Criminal Intelligence, Manual for Front-Line Law Enforcement* (New York: United Nations, 2010).

------(2015), *Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence* (New York: United Nations, 2015).

United States Congress, Office of Technology Assessment, *The Border War on Drugs, OTA-O-336* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1987).

United States Department of Homeland Security, *The Office of Domestic Preparedness Guidelines for Homeland Security* (Washington DC: Office of Domestic Preparedness, 2003).

United States Department of Justice, United States Department of Homeland Security, *Fusion Center Guidelines, Developing and Sharing Information and Intelligence in a New Era* (Washington, DC: Government Printing Office, 2006).

United States Department of Justice, *The National Criminal Intelligence Sharing Plan: Solutions and Approaches for a Cohesive Plan to Improve Our Nation's Ability to Develop and Share Criminal Intelligence* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, 2003).

------(2012), *Reducing Crime Through Intelligence-Led Policing* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, 2012).

------(2013), *National Criminal Intelligence Sharing Plan, Building a National Capacity for Effective Criminal Intelligence Development and the Nationwide Sharing of Intelligence and Information: the Next Step in the Evolution of the National Criminal Intelligence Sharing Plan, Version 2.0* (Washington, DC: Bureau of Justice Assistance, 2013).

Veldhuizen Dirk Van, *Social Media Intelligence for Law Enforcement: An Exploratory Study on the Advantages and Challenges of Social Media Monitoring for the Dutch National Police, Master Thesis* (Leiden: Leiden University, Faculty of Governance and Global Affairs, 2016).

Veng Mei Leong Angela, *The Disruption of International Organised Crime: an Analysis of Legal and Non-legal Strategies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Verfaillie Kristof, Beken Vander Tom, "Proactive Policing and the Assessment of Organised Crime", *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 31, No. 4, 2008.

Wang Tong, Rudin Cynthia, Wagner Daniel, Sevieri Rich, "Learning to Detect Patterns of Crime" στο Blockeel Hendrik, Kersting Kristian, Nijssen Siegfried, Zelezny Filip (Editors), *Machine Learning and Knowledge Discovery in Databases, Proceedings, Part III* (Prague: European Conference, ECML PKDD, 2013).

Wark Wesley, "Introduction: Learning to Live With Intelligence", *Intelligence and National Security*, Vol. 18, No. 4, 2003.

Weaver Sue Diane, "Thinking Outside the Box: Melding Community Policing With Homeland Security Law Operations", *Journal of Law Enforcement*, Vol. 4, No. 2, 2014.

Weiner Tim, *Enemies: A History of the FBI* (New York: Penguin Books, 2012).

Werren Charmian, "Intelligence Gathering and the Need for Control: Managing Risk in Public Order Policing", *Criminal Justice Matters*, Vol. 96, No. 1, 2014.

Wiener Robert, *Cybernetics: Or Control and Communication in the Animal and the Machine* (Cambridge, MA: The MIT Press, 1985).

Williams Kristian, *Our Enemies in Blue: Police and Power in America* (Oakland, Edinburgh, Baltimore: AK Press, 2015).

Willmer M.A.P., *Crime and Information Theory* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1970).

Wilsnack W. Richard, "Information Control: A Conceptual Framework for Sociological Analysis", *Urban Life, SAGE*, Vol. 8, No. 4, 1980.

Whitaker Reg, Kealey S. Gregory, Parnaby Andrew, *Secret Service: Political Policing in Canada from the Fenians to Fortress America* (Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2012).

Wolf B. John, *The Police Intelligence System* (New York: Criminal Justice Center, John Jay College of Criminal Justice, 1978).

Wood Jennifer, Shearing Clifford, *Imagining Security* (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2007).

Zegart Amy, "9/11 and the FBI: The Organizational Roots of Failure", *Intelligence and National Security*, Vol. 22, No. 2, 2007.

5.Βιβλιογραφία για τη Θεωρία Διεθνών Σχέσεων

Adler Emanuel, Barnett Michael (Editors), *Security Communities* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

Albert Martin, *The Global Age, State and Society Beyond Modernity* (Cambridge: Polity Press, 1996).

Allison Graham, "The Impact of Globalization on National and International Security", στο Nye S. Joseph Jr., Donahue D. John (Editors), *Governance in a Globalizing World* (Washington, DC: Brookings Institution, 2000).

Anderson Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London: Verso, 1991).

Angell Norman, *The Foundations of International Polity* (London: William Heinemann, 1914).

Aron Raymond, *Peace and War: A Theory of International Relations*, (Garden City, N.Y.: Doubleday & Company, Inc., 1966).

Art Robert, Jervis Robert, *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues* (New York: Pearson/Longman, 2014).

Axelrod M. Robert, *The Emergence of Cooperation Among Egoists*, *The American Political Science Review*, Vol. 75, No. 2, June 1981.

----- (1997), *The Complexity of Cooperation : Agent-based Models of Competition and Collaboration* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1997).

----- (2006), *The Evolution of Cooperation*, Revised Edition, With a New Forward by Richard Dawkins (Cambridge MA: Basic books, 2006).

Axelrod Robert, Dion Douglas, *The Further Evolution of Cooperation*, Science, New Series, Vol. 242, No. 4884, December 1988.

Axelrod M. Robert, Keohane O. Robert, *Achieving Cooperation Under Anarchy: Strategies and Institutions*, World Politics, Vol. 38, No. 1, October 1985.

Babst V. Dean, “A Force for Peace”, *Industrial Research*, Vol. 14, April 1972.

Baldwin A. David, “Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies”, *World Politics*, Vol. 31, No.2, 1979.

------(1980), “Interdependence and Power: A Conceptual Analysis”, *International Organization*, Vol. 34, No. 4, Autumn 1980.

------(1993), *Neoliberalism, Neorealism and World Politics* στο David A. Baldwin (Editor), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* (New York, Columbia University Press, 1993).

------(1997), “The Concept of Security”, *Review of International Studies*, Vol. 23, Iss. 1, 1997.

------(2005), “Power and International Relations”, στο Carlsnaes Walter, Risse Thomas, Simmons Beth (Editors), *Handbook of International Relations*, (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, 2005).

Barkin J. Samuel, “Realist Constructivism”, *International Studies Review (Wiley Publications)*, Vol. 5, No. 3, September 2003.

Barnett Michael, Duvall Raymond, “Power in International Politics”, *International Organization*, Vol. 59, No.1, 2005.

Baylis John, “International and Global Security in the Post-Cold War Era” στο Baylis John, Smith Steve (Editors), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (Oxford: Oxford University Press, 2005).

Bellamy Ian, “Towards a Theory of International Security”, *Political Studies*, Vol. 29, No. 1, 1981.

Bentham Jeremy, *Principles of Morals and Legislation* (Oxford: Basil Blackwell (1789/1960).

Basu Rumki (Editor), *International Politics: Concepts, Theories and Issues* (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2012).

Berki N. Robert, *On Political Realism* (London: J. M. Dent and Sons, 1981).

Biersteker J. Thomas, “State, Sovereignty and Territory” στο Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth A. Simmons (Editors), *Handbook of International Relations* (London: SAGE Publications, 2013).

Booth Ken, “Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice”, *International Affairs*, Vol. 67, No. 3, 1991.

------(1991a), “Security and Emancipation”, *Review of International Studies*, Vol, 17, No. 4, 1991.

------(2014), “Global Security” στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Editors), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014).

Brown R. Lester, “Redefining National Security”, *Challenge*, Vol. 29, No.3, 1986.

Brown Chris, Ainley Kirsten, *Understanding International Relations* (New York: Palgrave Macmillan 2005).

Bull Hedley, “The State’s Positive Role in World Affairs”, *Daedalus*, Vol. 108, No. 4, Fall 1977.

(1977a), *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, (New York: Columbia University Press, 1977).

Burchill Scott, “Liberalism”, στο Burchill Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True (Editors), *Theories of International Relations*, (New York: Palgrave Macmillan, 2011).

Buzan Barry, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* (Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books, 1983).

------(1991), “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, Vol. 67, No. 3, 1991.

------(1996), “The Timeless Wisdom of Realism?” στο Smith Steve, Booth Ken, Marysia Zaleski (Editors), *International Theory: Positivism and Beyond* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

------(2010), “The English School and International Security” στο Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor (Editors), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

------(2011), “Security in the Twenty-First Century” στο Hughes W. Christopher, Meng Yew Lai (Editors), *Security Studies: A Reader* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2011).

Buzan Barry, Hansen Lene, *The Evolution of International Security Studies* (New York: Cambridge University Press, 2009).

Buzan Barry, Waver Ola, De Wilde Jaap, *Security: A New Framework For Analysis* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

Caldwell Dan, Williams E. Robert Jr., *Seeking Security in an Insecure World* (Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2012).

Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor, “Introduction” στο Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor (Editors), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Cerny G. Philip, Menz Georg, Soederberg Susanne, “Different Roads to Globalization: Neoliberalism, the Competition State, and Politics in a More Open World” στο Cerny G. Philip, Menz Georg and Soederberg Susanne (Editors) *Internalizing Globalization: The Rise of Neoliberalism and the Decline of National Varieties of Capitalism* (New York: Palgrave Macmillan, 2005).

Christensen J. Thomas, *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947–1958* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996).

Commission on Human Security (CHS), *Human Security Now: Final Report* (New York: CHS, 2003).

Covell Charles, *Hobbes, Realism and the Tradition of International Law* (London: Palgrave Macmillan, 2004).

Dahl A. Robert, “The Concept of Power”, *Behavioral Science*, Vol. 3, No. 2, 1957.

De Vattel Emmerich, *The Law of Nations or The Principles of Natural Law, Applied to the Conduct and to the Affairs of Nations and of Sovereigns, Translated by Fenwick G. Charles, Introduction by De Lapradelle Albert* (Washington DC: Carnegie Institution, 1916).

Deutsch W. Karl, *Political Community and the North Atlantic Area* (Princeton: Princeton University Press, 1957).

----- (1966), *Nationalism and Social Communication*, (Cambridge: The MIT Press, 1966).

Domke William, *War and the Changing Global System* (New Haven-CT: Yale University Press, 1988).

Donnelly Jack, *Realism and International Relations* (Cambridge University Press, 2000).

Dougherty E. James, Pfalzgraff L. Robert Jr., *Contending Theories of International Relations* (New York: Harper & Row Publishers, 1981).

Doyle W. Michael, *Ways of War and Peace*, (New York and London: W.W. Norton & Company, 1997).

----- (1986), “Liberalism and World Politics”, *The American Political Science Review*, Vol. 80, No. 4, December 1986, σελ. 1151-1169.

Elman Colin, “Realism”, στο Paul Williams (Editor), *Security Studies: An Introduction*, (New York: Routledge, 2008).

Ernest R. May, Richard Rosecrance, Zara Steiner, “Theory and International History”, Ernest R. May, Richard Rosecrance, Zara Steiner (Editor), *History and Neorealism* (Cambridge: Cambridge University Press 2010).

Falk A. Richard, *On Humane Governance: Toward a New Global Politics* (Cambridge: Polity Press, 1995).

Fels Enrico, "Power Shift? Power in International Relations and the Allegiance of Middle Powers" στο Kremer Jan-Frederik, Kronenberg Katharina (Editors), *Power in the 21st Century: International Security and International Political Economy in a Changing World* (Heidelberg: Springer, 2012).

Forde Steve, "Varieties of Realism: Thucydides and Machiavelli", *The Journal of Politics*, Vol. 54, No. 2, May 1992.

Freyberg-Inan Annette, *What Moves Man: The Realist Theory of International Relations and its Judgment of Human Nature* (Albany: State University of New York Press, 2004).

Friedman Milton, *Capitalism and Freedom*, (Chicago: University of Chicago Press, 1962).

Friedberg L. Aaron, *Weary Titan: Britain and the Experience of Relative Decline: 1895–1905* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1988).

Friedrich J. Carl, "Political Leadership and the Problem of the Charismatic Power", *The Journal of Politics*, Vol. 23, No. 1, February 1961.

Fukuyama Francis, *The End of History and the Last Man* (New York: Avon, 1992).

Gallie W.B., *Philosophers of Peace and War: Kant, Clausewitz, Marx, Engels and Tolstoy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1978).

Garst Daniel, "Thucydides and Neorealism", *International Studies Quarterly*, Vol. 33, No. 1, 1989.

Gartzke Erik, Li Quan, Boehme Charles, "Investing in the Peace: Economic Interdependence and International Conflict", *International Organization*, Vol. 55, No. 2, Spring 2001.

Genest A. Marc, *Conflict and Cooperation: Evolving Theories of International Relations* (Belmont, CA: Thomson & Wadsworth, 1996).

Geuss Raymond, *Philosophy and Real Politics* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2009).

Gilpin G. Robert, "The Richness of the Tradition of Political Realism", *International Organization*, Vol. 38, No. 2, Spring 1984.

Glaser Charles, "Realists as Optimists: Cooperation as Self-help", *International Security*, Vol.19, No.3, (Winter 1994/1995).

----- (2014), "Structural Realism in a More Complex World" στο Colin Elman, Jensen A. Michael (Editors), *Realism Reader* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Godson R., Williams P. “Strengthening Cooperation Against Transsovereign Crime: A New Security Imperative” στο Cusimano Love Maryann (Editor), *Beyond Sovereignty: Issues For a Global Agenda* (Boston: Wadsworth, Cengage Learning, 2003).

Goodin E. Robert, *The Oxford Handbook of International Relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2010).

Gordon A. Craig, “Political and Diplomatic History”, στο Gilbert Felix και Graubard R. Stephen (Editors), *Historical Studies Today* (New York: W.W. Norton, 1972).

Grieco M. Joseph, “Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism”, *International Organization*, Vol. 42, No. 3, Summer, 1988.

------(1988a), “Realist Theory and the Problem of International Cooperation: Analysis with an Amended Prisoner's Dilemma Model”, *Journal of Politics* Vol. 50, No. 3, August 1988.

------(1990), *Cooperation Among Nations: Europe, America and Non-Tariff Barriers to Trade* (Ithaca & London: Cornell University Press, 1990).

Griffiths Martin, O' Callaghan, Roach C. Steven, *International Relations: The Key Concepts*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2008).

Griffiths Martin, Steven C. Roach, Salomon M. Scott, *Fifty Key Thinkers in International Relations* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Gross Leo, “The Peace of Westphalia: 1648–1948”, *American Journal of International Law*, Vol. 42, No. 1, 1948.

Haas B. Ernst, *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957* (Stanford: Stanford University Press, 1958).

Haas M. Peter, Keohane O. Robert, Levy A. Marc (Editors), *Institutions for the Earth: Sources of Effective International Environmental Action* (London: MIT Press, 1993).

Herz H. John, “Idealist Internationalism and the Security Dilemma”, *World Politics*, Vol. 2, No. 2, 1950.

Hinsley H. Francis, *Sovereignty*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1986).

Hirschman O. Albert, *National Power and the Structure of Foreign Trade* (Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1945).

Hobbes Thomas, *Leviathan*, Edited by Richard Tuck (Cambridge: Cambridge University Press, 1991).

------(1994), *Leviathan*, Edited by Edwin Curley (Indianapolis: Hackett, 1994).

Hobbes Thomas, *On the Citizen*, Edited by Richard Tuck and Michael Silverthorne (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

- Hoffman Bruce, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 2006).
- Hoffmann Stanley, *The State of War: Essays on the Theory and Practice of International Politics* (New York: Praeger, 1965).
- (1966), “Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe”, *Daedalus*, Vol. 95, No. 3, 1966.
- (1969), “Theory and International Relations” στο Rosenau James (Editor), *International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research Theory* (New York: The Free Press, 1969).
- (1988), *The Political Ethics of International Relations* (New York: Carnegie Council on Ethics and International Affairs, 1988).
- Holsti F. Kalevi, *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics* (Cambridge University Press, Cambridge, 2004).
- Hough Peter, *Understanding Global Security* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2008).
- Hough Peter, *Crime and Security* στο Hough Peter, Malik Shahin, Moran Andrew, Pilbeam Bruce, *International Security Studies: Theory and Practice* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).
- Huntington P. Samuel, “Why International Primacy Matters”, *International Security*, Vol. 17, No. 4, Spring 1993.
- Ikenberry G. John, “Woodrow Wilson, the Bush Administration, and the Future of Liberal Internationalism”, στο Ikenberry G. John (Editor), *The Crisis of American Foreign Policy: Wilsonianism in the Twenty-First Century*, (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2009).
- Jackson Robert, Sørensen Georg, *Introduction to International Relations: Theories & Approaches* (Oxford: Oxford University Press, 2013).
- Jervis Robert, “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Vol. 30, No. 2, January 1978.
- (1986), “From Balance to Concert: A Study of International Security Cooperation” στο Oye A. Kenneth (Editor), *Cooperation Under Anarchy* (Princeton: Princeton University Press, 1986).
- (1994), “Hans Morgenthau, Realism, and the Scientific Study of International Politics”, *Social Research*, Vol. 61, No. 4, Winter 1994.
- Kaldor Mary, Rangelov Iavor, “Introduction: Global Security Policy in the Twenty-First Century” στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Editors), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014).
- Kant Immanuel, “Perpetual Peace”, Reprinted in Reis H. (Editor), *Kant’s Political Writing*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1992).

Kaufman Robert, *Morgenthau's Unrealistic Realism*, Yale Journal of International Affairs, Vol. 1, Winter-Spring 2006.

Kegley W. Charles, Wittkopf R. Eugene, *World Politics: Trend and Transformation* (New York: St. Martin's Press, 1995).

Kegley W. Charles Jr. (Editor), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neo-Liberal Challenge* (Palgrave Macmillan, 1995).

Keohane O. Robert, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton: Princeton University Press, 1984).

------(1988a), *International Institutions: Can Interdependence Work?* Foreign Policy, Vol. 110, Special Edition, Spring 1988.

------(1988b), *International Institutions: Two Approaches*, International Studies Quarterly, Vol. 32, No. 4, December 1988.

------(1989), *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory* (Boulder: Westview Press, 1989).

------(1992), *Institutionalist Theory and the Realist Challenge after the Cold War* (Cambridge, Massachusetts: Center for International Affairs, Harvard University, 1992).

------(2002a), "The Public Delegitimation of Terrorism and Coalitional Politics" στο Booth Ken, Dunne Tim (Editors), *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order* (London: Palgrave Macmillan, 2002).

------(2002b), "Introduction, From Interdependence and Institutions to Globalization and Governance" στο Robert O. Keohane (Editor), *Power and Governance in a Partially Globalised World*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2002).

------(2002c), "Governance in a Partially Globalised World" στο Robert O. Keohane (Editor), *Power and Governance in a Partially Globalised World*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2002).

------(2002d), "Ironies of Sovereignty: The European Union and the United States", στο *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 4, 2002.

------(2003), "Global Governance and Democratic Accountability" στο David Held and Mathias Koenig-Archibugi (Editors), *Taming Globalization: Frontiers of Government* (London: Wiley Publications, 2003).

------(2004), "International Liberalism Reconsidered" στο Keohane O. Robert (Editor), *Power and Governance in a Partially Globalized World* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2004).

------(2012), "Twenty Years of Institutional Liberalism" στο *International Relations*, Vol. 26, No.2, 2012.

Keohane O. Robert, Nye S. Joseph Jr., *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (Boston: Little, Brown & Co., 1977).

------(1987), “Power and Interdependence Revisited”, *International Organization*, Vol. 41, No. 4, Autumn 1987.

------(2001), *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (New York: Longman, 2001).

------(2002), “Governance in a Globalizing World” στο Robert O. Keohane (Editor), *Power and Governance in a Partially Globalised World*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2002).

Keohane O. Robert, Hoffmann Stanley (Editors), *The New European Community: Decision-making and Institutional Change*, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1991).

Keohane O. Robert, Elinor Ostrom (Editors), *Local Commons and Global Interdependence: Heterogeneity and Cooperation in Two Domains*, (London: Sage Publications, 1995).

Kiely Ray, *Empire in the Age of Globalization: US Hegemony and Neoliberal Disorder* (India: Orient Longman Private Limited, 2005).

Kissinger Henry, *War Roared Into Vacuum Formed by a Sidestepping of Statesmanship*, Los Angeles Times, August 27, 1989, online available at: http://articles.latimes.com/1989-08-27/opinion/op-1559_1_eastern-europe.

------(2015), *World Order* (New York: Penguin Books, 2015).

Kolodziej A. Edward, “Security Studies for the Next Millennium: Quo Vadis” στο Croft Stuart, Terriff Terry (Editors), *Critical Reflections on Security and Change* (London: Frank Cass, 2000).

------(2005), *Security and International Relations* (New York: Cambridge University Press, 2005).

Krasner D. Stephen, “Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables”, *International Organization*, Vol. 36, No. 2, Spring 1982.

------(1983), *International Regimes* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1983).

------(1985), *Structural Conflict: The Third World against Global Liberalism*, (Berkeley: University of California Press, 1985).

------(1988), “Sovereignty: An Institutional Perspective, Comparative Political Studies”, *Vol. 21, No. 1*, 1988.

------(1992), “Realism, Imperialism, and Democracy”, *Political Theory*, Vol. 20, No. 1, 1992.

------(1999), *Sovereignty: Organized Hypocrisy* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999).

Krause Keith, Williams C. Michael (Editors), *Critical Security Studies: Concepts and Cases* (London: UCL Press, 1997).

Lamy L. Steven, “Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neo-liberalism” to Baylis John, Smith Steve, Owens Patricia, (Editors), *Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, (New York: Oxford University Press, 2008).

Laqueur Walther, *The Age of Terrorism* (Boston: Little Brown, 1987).

Legro W. Jeffrey, Moravcsik Andrew, “Is Anybody Still a Realist?”, *International Security*, Vol. 24, No. 2, Fall 1999.

Levy S. Jack, “Domestic Politics and War”, *Journal of Interdisciplinary History*, Vol.18, No 4, Spring 1988.

Lindberg N. Leon, *The Political Dynamics of European Economic Integration*, (Stanford, CA: Stanford University Press, 1963).

Lippmann Walter, *U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic* (Boston: Little Brown, 1943).

Lipson Charles, “International Cooperation in Economic and Security Affairs”, *World Politics*, Vol. 37, No. 1, October 1984.

Liu Feng, Zhang Ruizhuang, “The Typologies of Realism”, *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 1, No. 1, 2006.

Lobell E. Steven, Ripsman M. Norrin, Taliaferro (Editors), *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, (New York: Cambridge University Press, 2009).

Machiavelli Niccolo, *The Discourses (1531), Volume II, Translated by Leslie J. Walker* (London: Routledge, 1975).

------(1988), *The Prince*, Edited by Skinner Q. (Cambridge: Cambridge University Press, 1988).

Malik Shahin, *Framing a Discipline* στο Hough Peter, Malik Shahin, Moran Andrew, Pilbeam Bruce, *International Security Studies: Theory and Practice* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).

Mansfield Edward, *Power, Trade, and War* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994).

Mansfield Harvey C. Jr., *Machiavelli's New Modes and Orders: A Study of the Discourses on Livy* (Ithaca: Cornell University Press, 1979).

Mearsheimer J. John, “Back to the Future: Instability in the Europe After the Cold War”, *International Security*, Vol.15, No1, Summer 1990.

------(2001), *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W.W. Norton, 2001).

------(2002), “Realism, The Real World and the Academy” στο Brecher Michael, Harvey P. Frank (Editors), *Realism and Institutionalism in International Studies* (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2002).

------(2009), “Reckless States and Realism”, *International Relations, SAGE Publications* Vol. 23, No. 2, 2009.

------(2010), “Structural Realism” στο Tim Dunne, Milja Kurki και Steve Smith, (Editors), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, (Oxford: Oxford University Press, 2010).

Milner V. Helen, “The Assumption of Anarchy in International Relations theory: A Critique” στο Baldwin David (Editor), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* (New York: Columbia University Press, 1993).

Milner V. Helen, *Power, Interdependence and Non-state Actors in World Politics* (Princeton: Princeton University Press, 2009).

Mingst A. Karen, *Essentials of International Relations* (New York, London: W.W. Norton & Company Inc., 2003).

Mitrany David, “The Functional Approach to World Organization”, *International Affairs*, Vol. 24, No. 3, July 1948.

------(1966), *A Working Peace System*, Reprinted With Forward by Hans J. Morgenthau (Chicago: Quadrangle Books, 1966).

Moravcsik Andrew, “Liberal International Relations Theory: A Scientific Assessment” στο Colin Elman and Miriam Fendius Elman (Editors), *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field* (Cambridge: MIT Press, 2003).

------(2008), *The Ethics of the New Liberalism* στο *The Oxford Handbook Of International Relations* (Oxford & New York: Oxford University Press, 2008).

Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred Knopf, 1948).

------(1951), *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy* (New York: Alfred Knopf, 1951).

------(1954), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (Chicago: University of Chicago Press, 1954).

------(1965), *Scientific Man Versus Power Politics*, (Chicago: Phoenix Books, 1965).

------(1985), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred Knopf, 1985).

Mueller John, *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War* (New York: Basic Books, 1989).

Niemann Arne και Schmitter Philippe, “Neo-functionalism” στο Wiener Antje και Diez Thomas (Editors), *Theories of European Integration* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

North C. Douglas, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (New York: Cambridge University Press, 1990).

Nye S. Joseph Jr., *Understanding International Conflicts* (New York: Harper Collins, 1993).

Osiander, Andreas, “Sovereignty, International Relations and the Westphalian Myth”, *International Organization*, Vol. 55, No. 2, 2001.

Owen M. John IV, *Liberal Peace, Liberal War: American Politics and International Security* (Cornell University Press, 1998).

Oye A. Kenneth, “Explaining Cooperation under Anarchy: Hypotheses and Strategies” στο Oye A. Kenneth (Editor), *Cooperation under Anarchy* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1986).

Paul T.V., Introduction: “The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance”, στο Paul T.V., Wirtz James, Fortmann Michael (Editors), *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*, (Stanford, California: Stanford University Press, 2004).

Pham J. Peter, “What Is in the National Interest? Hans Morgenthau’s Realist Vision and American Foreign Policy”, *American Foreign Policy Interests*, Vol. 30, No. 5, 2008.

Picarelli T. John, *Transnational Organised Crime* στο Williams D. Paul (Editor), *Security Studies: an Introduction* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2008).

Plano C. Jack και Olton Roy, *The International Relations Dictionary* (Kalamazoo, MI: New Issues, 1979).

Platias G. Athanassios, Koliopoulos Constantinos, *Thucydides on Strategy: Grand Strategies in the Peloponnesian War and Their Relevance Today* (London: Hurst & Company, 2010).

Posen Barry, “The Security Dilemma and Ethnic Conflict” στο *Survival*, Vol. 35, No.1, Spring 1993.

Posen P. Stephen, *War and Human Nature* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2005).

Powell Robert, “Absolute and Relative Gains in International Relations Theory”, *The American Political Science Review*, Vol. 85, No. 4, December 1991.

Rae Heather, *State Identities and the Homogenization of Peoples* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002).

Rapoport C. David, "The Four Waves of Modern Terrorism" στο Cronin Kurth Audrey, Ludes M. James (Editors), *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (Washington DC: Georgetown University Press, 2004).

Ripsman M. Norrin, Paul T.V., *Globalization and the National Security State* (New York: Oxford University Press, 2010).

Rose Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Vol. 51, No. 1, October 1998.

Rosecrance Richard, *The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World* (New York: Basic Books, 1986).

Rosecrance Richard, "The Obsolescence of Territory", *New Perspectives Quarterly*, Vol. 12, No.1, 1995.

------(1999), *The Rise of the Virtual State* (New York: Basic Books, 1999).

------(2001), "Has Realism Become Cost-Benefit Analysis? A Review Essay", *International Security*, Vol. 26, No. 2, Fall 2001.

Rosecrance Richard, Stein Arthur, "Interdependence: Myth or Reality", *World Politics*, Vol. 26, No. 1, October 1973.

Rosenau N. James, *The Study of Global Interdependence: Essays on the Transnationalization of World Affairs* (New York: Nichols, 1980).

------(1990), *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity* (Princeton University Press, Princeton, 1990).

------(1992), "Citizenship in a Changing Global Order" στο Rosenau N. James και Czempiel E.O. (Editors), *Governance Without Government: Order and Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992).

Rosenblum L. Nancy, *Bentham's Theory of the Modern State* (Cambridge, M.A.: Harvard University Press, 1978).

Ruggie G. John, *Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization* (London: Routledge, 1998).

Rummel J. Rudolph, "Democracy, Power, Genocide, and Mass Murder", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 39, No. 1, March 1995.

Russett Bruce, *Grasping the Democratic Peace: Principles of Post-Cold War* (Princeton: Princeton University Press, 1993).

Russett Bruce, O'Neal R. John, *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations* (New York: W. W. Norton & Company, 2000).

Salmon C. Trevor, Imber F. Mark (Editors), *Issues in International Relations*, (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Seabury Paul, *Balance of Power*, (San Francisco, CA: Chandler Publishing Co., 1965).

Schmid P. Alex, Jongman J. Albert, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories & Literature* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2017).

Schmidt C. Brian, “Realism and Facets of Power in International Relations” στο Berenskoetter Felix, Williams M.J. (Editors), *Power in World Politics* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Schuman L. Frederick *International Politics: An Introduction to the Western State System*, (New York & London: McGraw Hill, 1933).

Schumpeter Joseph, *Capitalism, Socialism, and Democracy* (New York: Harper Torchbooks, 1950).

------(1955), *The Sociology of Imperialism στο Imperialism and Social Classes* (Cleveland: World Publishing Co., 1955).

Schwarzenberger Georg, *Power Politics: An Introduction to the Study of International Relations and Post-War Planning* (London: Jonathan Cape, 1941).

Schweller L. Randall, “Neorealism’s Status-Quo Bias: What Security Dilemma?” *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, 1996.

------(2006), *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power* (Princeton, NJ: University Press, 2006).

Simmons A. Beth και Martin L. Lisa, “International Organizations and Institutions”, στο Carlsnaes Walter, Risse Thomas, Simmons A. Beth, *Handbook of International Relations* (London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 2002).

Skinner Quentin, “Hobbes and the Purely Artificial Person of the State”, *The Journal of Political Philosophy*, Vol. 7, No. 1, 1999.

Slaughter Anne-Marie, “Liberal International Relations Theory and International Economic Law”, *American University International Law Review*, Vol. 10, No. 2 Article 5, 1995.

Smith Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, Books I, II, III and IV, Edited by Soares S.M. (Lausanne: MetaLibri, 2007).

Smith Edward, “The Traditional Routes to Security: Realism” and Liberalism στο Hough Peter, Malik Shahin, Moran Andrew, Pilbeam Bruce, *International Security Studies: Theory and Practice* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2015).

Smith M. Joseph, *Realist Thought from Weber to Kissinger* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1986).

------(1992), “Liberalism and International Reform”, στο Nardin Terry, Mapel R. David (Editors), *Traditions of International Ethics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992).

Smith J. Maynard, *Evolution and the Theory of Games* (Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 1982).

Snyder H. Glenn, “Mearsheimer’s World-Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay”, *International Security*, Vol. 27, No. 1, Summer 2002.

Snyder Jack, “One World, Rival Theories”, *Foreign Policy*, No. 145, November/December 2004.

Spykman J. Nicholas, *America’s Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power* (New York: Harcourt, Brace & Co., 1942).

Steans Jill, Pettiford Lloyd, Diez Thomas, El-Anis Imad, *An Introduction to International Relations Theory: Perspectives & Themes* (Edinburgh: Pearson Education Limited, 2010).

Stein A. Arthur, *Why Nations Cooperate: Circumstance and Choice in International Relations* (Ithaca & London: Cornell University Press, 1990).

------(2008), “Neoliberal Institutionalism”, στο Christian Reus-Smit and Duncan Snidal (Editors) *The Oxford Handbook on International Relations*, (New York: Oxford University Press, 2008).

Stepanova Ekaterina, “Terrorism” στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Editors), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014).

Sterling Foker Jennifer, “Neoliberalism” στο Dunne Tim, Kurki Milja, Smith Steve (Editors), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (Oxford: Oxford University Press, 2013).

Stern Jessica, *The Ultimate Terrorists* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000).

Strange Susan, *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

------(1997), “The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy”, Summarized by Robert W. Cox, *International Journal*, Vol. 52, No.2, Leaders and Leadership 3, Spring 1997.

Strassler B. Robert (Editor), *The Landmark Thucydides*, (New York: The Free Press, 1996).

Sullivan P. John, “Transnational Crime” στο Kaldor Mary, Rangelov Iavor (Editors), *The Handbook of Global Security Policy* (West Sussex: Wiley Blackwell, 2014).

Sutch Peter, Elias Juanita, *International Relations: The Basics* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2007).

Taureck Rita, "Securitization Theory and Securitization Studies", *Journal of International Relations and Development*, Vol. 9, No. 1, 2006.

Thomson E. Janice, *Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State-Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994).

----- (1995), "State Sovereignty in International Relations: Bridging the Gap Between Theory and Empirical Research", *International Studies Quarterly*, Vol. 39, No. 2, June 1995.

Thucydides, *The Peloponnesian War, Translated by Rex Warner* (London: Penguin Classics, 1954).

Tilly Charles, *Coercion, Capital and European States, AD 990–1990* (Oxford: Basil Blackwell, 1990).

----- (2003), "War Making and State-Making as Organized Crime" στο Evans B. Peter, Rueschemeyer Dietrich, Skocpol Theda (Editors), *Bringing the State Back In* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985). Trachtenberg I. Marc, *The Question of Realism: A Historian's View*, Security Studies Vol. 13, Iss. 1, Autumn 2003.

Trager N. Frank, Simonie L. Frank, "An Introduction to the Study of National Security" στο Trager N. Frank, Kronenberg S. Philip (Editors), *National Security and American Society* (Lawrence Kansas, University Press of Kansas, 1973).

Ullman H. Richard, "Redefining Security", *International Security*, Vol. 8, No. 1, 1983.

Van Evera Stephen, "Offence, Defence and the Causes of War", *International Security*, Vol. 22, No. 4, Spring 1998.

----- (1999), *Causes of War: Power and the Roots of Conflict*, (Ithaca & London: Cornell University Press, 1999).

Vasquez A. John, *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, (New York: Cambridge University Press, 1998).

Viotti R. Paul, Kauppi V. Mark, *International Relations Theory* (Boston, New York, Tokyo: Longman, Pearson Education Inc., 2012).

Von Gierke Otto, *Political Theories of the Middle* (London: Forgotten Books, Classic Reprint, 2015).

Waever Ole, "The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate" στο Richard Little, Michael Smith (Editors), *Perspectives on World Politics* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2006).

Walt M. Stephen, *The Origins of Alliances* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1987).

------(1991), “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2, 1991.

------(2002), “The Enduring Relevance of the Realist Tradition”, στο Ira Katznelson and Helen V Milner (Editors), *Political Science: The State of the Discipline* (New York: W. W. Norton, 2002).

Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (New York: McGraw-Hill, 1979).

------(1986), *A Response to My Critics* στο Keohane Robert (Editor), *Neorealism and its Critics* (New York: Columbia University Press, 1986).

------(1988), “The Origins of War in Neorealist Theory”, *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, Spring 1988.

------(2000), “Structural Realism After the Cold War”, *International Security*, Vol. 25, No. 1, Summer 2000.

------(2004), “Neo-Realism: Confusions and Criticisms”, *Journal of Politics and Society*, Columbia University, Vol. 15, No. 1, 2004.

Watson Adam, *The Evolution of International Society: A Comparative Historical Analysis, Reissue with a New Introduction by Barry Buzan and Richard Little* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

White R. Jonathan, *Terrorism: An Introduction* (Pacific Grove, CA: Brooks/Cole, 1991).

Wight Martin, *Power Politics*, (New York: Holmes and Meier, 1978).

------(1996), *International Theory: The Three Traditions* (Leicester: Leicester University Press for the Royal Institute of International Affairs, 1996).

Wilkinson Paul, “Terrorism” στο Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor (Editors), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Williams Phil, “Organised Crime, Drug Trafficking and Trafficking in Women” στο Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor (Editors), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Wohlforth C. William, *The Elusive Balance: Power and Perceptions during the Cold War* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1993).

------(2010), “Realism and Security Studies” στο Caveltly Dunn Myriam, Mauer Victor (Editors), *The Routledge Handbook of Security Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Wolfers Arnold, “National Security as an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4, 1952.

------(1962), *Discord and Collaboration: Essays on International Politics* (Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 1962).

Wyn Jones Richard, *Security, Strategy and Critical Theory* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1999).

Young R. Oran, “Regime Dynamics: The Rise and Fall of International Regimes”, *International Organization*, Vol. 36, No. 2, Spring 1982.

------(1989), *International Cooperation: Building Regimes for Natural Resources and the Environment* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1989).

Zacher W. Mark και Matthew A. Richard, “Liberal International Theory: Common Threads, Divergent Strands”, στο Kegley W. Charles Jr. (Editor), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge* (New York: St. Martin’s Press, 1995).

Zakaria Fareed, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America’s World Role* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1998).

6.Βιβλιογραφία για τη Συνεργασία Πληροφόρησης & τις Διεθνείς Σχέσεις

Adler Emanuel, “Imagined (Security) Communities: Cognitive Regions in International Relations”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 26, No. 2, 1997.

Agrell Wilhelm, “Sweden and the Dilemmas of Neutral Intelligence Liaison”, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 29, No. 4, 2006.

Aid M. Matthew, Wiebes Cees (Editors), *Secrets of Signal Intelligence During the Cold War and Beyond* (Portland OR, London: Frank Cass, 2001).

Aldrich J. Richard, British “Intelligence and the Anglo-American Special Relationship During the Cold War”, *Review of International Studies*, Vol. 24, No. 3, 1998.

------(2002a), *The Hidden Hand: Britain, America and Cold War Secret Intelligence* (Woodstock & New York: The Overlook Press, 2002).

------(2002b), *Dangerous Liaisons: Post-September 11 Intelligence Alliances*, Harvard International Review, Fall 2002.

------(2009a), “Beyond the Vigilant State: Globalisation and Intelligence”, *Review of International Studies*, Vol. 35, 2009.

------(2009b), “US-European Intelligence Co-operation on Counter-Terrorism: Low Politics and Compulsion”, *The British Journal of Policy and International Relations*, Vol. 11, No. 1, 2009.

------(2010), “International Intelligence Cooperation in Practice” στο Born Hans, Leigh Ian, Wills Aidan (Editors), *International Intelligence Cooperation and Accountability* (Abingdon, Oxon, New York: Routledge, 2010).

Alexander Martin (Editor), *Knowing Your Friends* (London: Frank Cass, 1998).

Anderson Malcolm, “Counterterrorism as an Objective of European Police Cooperation” στο Reinares Fernando (Editor), *European Democracies Against Terrorism: Governmental Policies and Intergovernmental Cooperation* (Aldershot: Dartmouth, 2000).

------(2004), *Policing the World: Interpol and the Politics of International Police Co-operation* (Oxford: Oxford University Press, 2004).

Andrew Christopher, *Secret Service: The Making of the British Intelligence Community* (London: Sceptre Edition, 1986).

Argomaniz Javier, “Post-9/11 Institutionalization of European Union Counter-Terrorism: Emergence, Acceleration and Inertia”, *European Security*, Vol. 18, No. 2, 2009.

Balzer J. Anthony, “International Police Cooperation: Opportunities and Obstacles” στο Pagon Milan (Editor), *Policing in Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge With Experience From the West* (Slovenia, Ljubljana: College of Police and Security Studies, 1995).

Bayer D. Michael, *The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence* (Washington, DC: National Defence Intelligence College Press, 2010).

Benyon John, “Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement”, *International Affairs*, Vol. 70, No. 3, 1994.

Best A. Richard Jr., *Intelligence Information: Need-to-Know vs. Need-to-Share, CRS Report for Congress* (Washington DC: Congressional Research Service, 2011).

Born Hans, *International Intelligence Cooperation and Accountability* (Milton Park: Routledge, 2011).

Bowling Ben, “Transnational Policing: The Globalization Thesis, a Typology and a Research Agenda”, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Vol. 3, No. 2, 2009.

Bowling Ben, Sheptycki James, *Global Policing* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2012).

Brem Stefan, Zimmermann Doron, “Intelligence and Counter-Terrorism: Interrelationships and Dilemmas”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter-Terrorism*, Vol. 2, No. 2, 2007.

Brown David, *The European Union, Counterterrorism and Police Cooperation, 1992-2007: Unsteady Foundations?* (Manchester & New York: Manchester University Press, 2010).

Carrapico Helena, Trauner Florian, *Europol and Its Influence on EU Policy-Making on Organized Crime: Analyzing Governance Dynamics and Opportunities*, στο Kaunert Christian, Leonard Sarah, Occhipinti John (Editors), *Justice and Home Affairs Agencies in the European Union* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).

Carl D. Leo, *CIA Insider's Dictionary* (Washington DC: NIBC Press, 1996).

Chandra Ramesh, *Global Terrorism: A Threat to Humanity, Volume 5-Terrorism in Europe and European Strategies* (Delhi: Kalpaz Publications, 2004).

Chantler N., Thorne C., "Intelligence-Led Policing" στο Broadhurst Roderic, Davies Sara (Editors), *Policing in Context: An Introduction to Police Work in Australia* (Victoria: Oxford University Press, 2009).

Clough Chris, "Quid Pro Quo: The Challenges of International Strategic Intelligence Cooperation", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 4, 2004.

Cox W. Robert, "The Retreat of the State?", *International Journal, Leaders and Leadership* 3, Vol. 52, No.2, Spring 1997.

Cox James, *Canada and the Five Eyes Intelligence Community*, (Calgary: Canadian Defence & Foreign Affairs Institute and Canadian International Council, 2012).

Dailey Jeffrey, "The Intelligence Club: A Comparative Look at Five Eyes", *Journal of Political Sciences & Public Affairs*, Vol. 5, No. 2, 2017.

Deflem Mathieu, "Bureaucratization and Social Control: Historical Foundations of International Police Cooperation", *Law & Society Review*, Vol. 34, No. 3, 2000.

------(2002), *Policing World Society: Historical Foundations of International Police Cooperation* (Oxford: Oxford University Press, 2002).

------(2004a), "The Boundaries of International Cooperation: Problems and Prospects of U.S.-Mexican Policing" στο Amir Menachem, Einstein Stanley (Editors), *Police Corruption: Challenges for Developed Countries-Comparative Issues and Commissions of Inquiry* (Huntsville, TX: Office on International Criminal Justice, 2004).

------(2004b), "Social Control and the Policing of Terrorism: Foundations for a Sociology of Counter-Terrorism", *American Sociologist*, Vol. 35, No. 2, 2004.

------(2005), "International Policing: The Role of the United States" στο Wright Alan Richard, Miller J. Mitchell (Editors), *Encyclopedia of Criminology* (New York: Routledge, 2005).

------(2006), “Global Rule of Law or Global Rule of Law Enforcement? International Police Cooperation and Counter-Terrorism”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 603, No. 1, 2006.

------(2007), “Policing” στο Robertson Roland, Scholte Jan Aart (Editors), *Encyclopedia of Globalization* (New York: Routledge, 2007).

------(2010a), McDonough Shannon, “International Law Enforcement Organizations”, στο Sessa Kethineni (Editor), *Comparative and International Policing, Justice and Transnational Crime* (Durham, North Carolina: Carolina Academic Press, 2010).

------(2010b), “Police and Counter-Terrorism: A Sociological Theory of International Cooperation” στο Aydinli Ersel (Editor), *Emerging Transnational (In)Security Governance: A Statist-Transnationalist Approach* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Den Boer Monica, “Internationalization: A Challenge to Police Organizations in Europe” στο Mawby Rob (Editor), *Policing Across the World: Issues for the Twenty-First Century* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2006).

Ellis Kenneth, *The Post Office in the Eighteenth Century* (Oxford: Oxford University Press, 1958).

Ellison Graham, Pino W. Nathan, *Globalization, Police Reform and Development: Doing it the Western Way?* (Hampshire & New York: Palgrave Macmillan, 2012).

Ensalaco Mark, *Middle Eastern Terrorism: From Black September to September 11* (Philadelphia, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, 2008).

Fearon D. James, “Bargaining Enforcement and International Cooperation”, *International Organization*, Vol. 52, No. 2, 1998.

Finnemore Martha, *National Interests in International Society* (Ithaca NY: Cornell University Press, 1996).

Foner Michael, *INTERPOL: Issues in World Crime and International Criminal Justice* (New York: Plenum Publishing Corporation, 1989).

Fry G. Michael, Hochstein Miles, “Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations”, *Intelligence and National Security*, Vol. 8, No. 3, 1993.

Gammelgard Per, “International Police Cooperation From a Norwegian Perspective” στο Koenig J. Daniel, Das K. Dilip (Editors), *International Police Cooperation: A World Perspective* (Lanham, Maryland: Lexington Books, 2001).

George Z. Roger, “Meeting 21st Century Transnational Challenges: Building a Global Intelligence Paradigm”, *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 51, No. 3, 2007.

Gerspacher Nadia, “The Roles of International Police Cooperation Organizations”, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 13, No. 3, 2005.

------(2008), “The History of International Police Cooperation: A 150 Year Evolution in Trends and Approaches”, *Global Crime*, Vol. 9, No. 1-2, 2008.

Gibbs Timothy, “Studying Intelligence: A British Perspective” στο Johnson K. Lock (Editor), *Strategic Intelligence, Understanding the Hidden Side of Government*, Vol. 1 (Westport CT: Praeger Security International, 2007).

Gill Peter, “Theories of Intelligence, Where We Are, Where We Should Go and How Might We Proceed?” στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Greener K. Beth, *The New International Policing* (New York: Palgrave Macmillan, 2009).

Hawthorn Geoffrey, *Thucydides on Politics: Back to the Present* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014).

Herman Michael, *Intelligence Power in Peace and War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

Heywood Andrew, *Global Politics* (New York: Palgrave MacMillan, 2014).

Hinsley F.H., Thomas E.E., Simkins C.A.G., Ransom C.F.G., “British Intelligence in the Second World War: Its Influence on Strategy and Operations”, Vol. 3, Part 2 (New York: Cambridge University Press, 1988).

Hufnagel Saskia, McCartney Carol, “Police Cooperation Against Transnational Criminal” στο Boister Neil, Currie J. Robert (Editors), *Routledge Handbook of Transnational Criminal Law* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2015).

------(2017), “Introduction” στο Hufnagel Saskia, McCartney Carole (Editors), *Trust in International Police and Justice Cooperation* (Oxford & Portland, OR: Hart Publishing, 2017).

Huggins K. Martha, *Political Policing: The United States and Latin America* (Durham, NC: Duke University Press, 1998).

Hulnick S. Arthur, “Intelligence Cooperation in the Post-Cold War Era: A New Game Plan?”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 5, No. 4, 1991.

Hutchinson R. Harold, “Intelligence: Escape from Prisoner’s Dilemma”, *Intelligence and National Security*, Vol. 7, No. 3, 1992.

Jeffreys-Jones Rhodri, “The End of an Exclusive Special Intelligence Relationship: British American Intelligence Co-operation Before, During and After the 1960s”, *Intelligence and National Security*, Vol. 27, No. 5, 2012.

Jensen Bach Richard, "The International Anti-Anarchist Conference of 1898 and the Origins of Interpol", *Journal of Contemporary History*, Vol. 16, No. 2, 1981.

------(2014), *The Battle Against Anarchist Terrorism: An International History, 1878-1934* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014).

Johnson Bagby M. Laurie, "Thucydidean Realism: Between Athens and Melos" στο Frankel Benjamin (Editor), *Roots of Realism* (London, Portland OR: Frank Cass, 1996).

Johnson K. Loch, "Bricks and Mortar for a Theory of Intelligence", *Comparative Strategy*, Vol. 22, No. 1, 2003.

Johnson K. Loch, "The Liaison Arrangements of the Central Intelligence Agency" στο Theoharis Athan, Immerman H. Richard, Johnson K. Lock, Olmsted Kathryn, Prados John (Eds.), *The Central Intelligence Agency: Security Under Scrutiny* (Westport CT, London: Greenwood Press, 2006).

Johnson K. Loch, "Sketches for a Theory of Strategic Intelligence", στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Johnson K. Lock, "Security-Privacy and the German-American Relationship", *Bulletin of the German Historical Institute Washington DC*, No. 57, Fall, 2015.

Katzenstein J. Peter, Keohane O. Robert, Krasner D. Stephen, "International Organizations and the Study of World Politics" στο Katzenstein J. Peter, Keohane O. Robert, Krasner D. Stephen (Editors), *Exploration and Contestation in the Study of World Politics* (Cambridge MA, London: The MIT University Press, 1999).

Kent Sherman, *Strategic Intelligence for American World Polity* (Hamden, Connecticut: Archon, 1965).

Keohane O. Robert, Nye S. Joseph, "Transgovernmental Relations and International Organizations", *World Politics*, Vol. 27, No. 1, 1974.

Keohane O. Robert, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton: Princeton University Press, 1984).

Korontzis Tryfon, "International Law Enforcement Cooperation", *European Scientific Journal, Special Edition*, Vol. 10, No 10, May 2014.

Lander Stephen, "International Intelligence Cooperation: An Inside Perspective", *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 17, No. 3, 2004.

Large Clay David, *Munich 1972: Tragedy, Terror and Triumph at the Olympic Games* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2012).

Lathrop E. Charles, *The Literary Spy, The Ultimate Source for Quotation on Espionage and Intelligence* (New Haven & London: Yale University Press, 2004).

Lefebvre Stephane, “The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 16, No. 4, 2003.

Lemieux Frederic, “The Nature and Structure of International Police Cooperation: An Introduction” στο Lemieux Frederic (Editor), *International Police Cooperation: Emerging Issues, Theory and Practice* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2013).

Lewis Chris, “International Structures and Transnational Crime” στο Newburn Tim, Williamson Tom, Wright Alan (Editors), *Handbook of Criminal Investigation* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2007).

Luard Evan, *Basic Texts in International Relations* (New York: St. Martin’s Press, 1992).

McGruddy Janine, “Multilateral Intelligence Collaboration and International Oversight”, *Journal of Strategic Security*, Vol. 6, No. 3, 2013.

Moravec Frantisek, *Master of Spies* (London: Bodley Head, 1975).

Munton Don, “Intelligence Cooperation Meets International Studies Theory: Explaining Canadian Operations in Castro’s Cuba”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 1, 2009.

------(2011), “Intelligence Cooperation Meets International Studies Theory: Explaining Canadian Operations in Castro’s Cuba” στο Scott R. Len, Hughes Gerald, Alexander Martin (Editors), *Intelligence and International Security: New Perspectives and Agendas* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2011).

Naim Moises, “Five Wars of Globalization: Comment on the Grotius Lecture by Moisés Naím”, *American University International Law Review*, Vol. 18, No. 1, 2002.

Naim Moises, *The Five Wars of Globalization*, Foreign Policy, January-February 2003.

------(2005), *Illicit: How Smugglers, Traffickers and Copycats are Hijacking the Global Economy* (London: William Heinemann, 2005).

Newton Kenneth, Van Deth W. Jan, *Foundations of Comparative Politics: Democracies of the Modern World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016).

Nye S. Joseph, *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History* (New York: Pearson Longman, 2009).

O’ Neil Andrew, “Australia and the Five Eyes Intelligence Network: The Perils of an Asymmetric Alliance”, *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 71, No. 5, 2017.

Occhipinti D. John, *The Politics of EU Police Cooperation: Toward a European FBI?* (Boulder, Colorado & London: Lynne Rienner, 2003).

Odom E. William, *Fixing Intelligence For A More Secure America* (USA: Yale University Press, 2004).

Peake Hayden, "Intelligence Officer's Bookshelf", *Studies in Intelligence, Central Intelligence Agency, Center for the Study of Intelligence*, Vol. 57, No. 4, Extracts, December 2013.

Phythian Mark, "Shared World or Separate Worlds? International Theory and Theories of International Relation" στο Gill Peter, Marrin Stephen, Phythian Mark (Editors), *Intelligence Theory, Key Questions and Debates* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2009).

Platias G. Athanassios, Koliopoulos Constantinos, *Thucydides on Strategy: Grand Strategies in the Peloponnesian War and Their Relevance Today* (London: Hurst & Company, 2010).

Poggi Gianfranco, *The State: Its Nature, Development and Prospects* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1990).

Reichel Philip (Editor), *Handbook of Transnational Crime and Justice* (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2005).

Reveron S. Derek, "Old Allies, New Friends: Intelligence Sharing in the War on Terror", *Orbis*, Vol. 50, No. 3, 2006.

------(2008), "Counterterrorism and Intelligence Cooperation", *Journal of Global Change and Governance*, Vol. 1, No. 3, 2008.

Richelson T. Jeffrey, Desmond Ball, *The Ties That Bind: Intelligence Cooperation Between the UKUSA Countries, the United Kingdom, the United States of America, Canada, Australia, and New Zealand* (New York: Allen and Unwin, 1985).

------(1990), "The Calculus of Intelligence Cooperation", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 4, No. 3, 1990.

Robertson Kenneth, "Practical Police Cooperation in Europe: The Intelligence Dimension" στο Anderson Malcolm, Den Boer Monica (Editors), *Policing Across National Boundaries* (London: Pinter, 1994).

Rudner Martin, "Hunters and Gatherers: The Intelligence Coalition Against Islamic Terrorism", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 2, 2004.

Ruggie Gerard John, "International Regimes, Transactions and Change: Embedded Liberalism in the Post War Economic Order", *International Organization*, Vol. 36, No. 2, 1982.

Savona U. Ernesto, Williams Phil (Editors), *The United Nations and Transnational Organised Crime* (Abingdon, Oxon & New York: Frank Cass, 2005).

Scott Len, Hughes R. Gerald, “Intelligence in the Twenty-First Century: Change and Continuity or Crisis and Transformation?”, *Intelligence and National Security*, Vol. 24, No. 1, 2009.

Sheptycki W.E. James, “Accountability Across the Policing Field: Towards A General Cartography of Accountability in Post-Modern Policing”, *Policing and Society*, Vol. 12, No. 4, 2002.

------(2014), “Introduction” στο Sheptycki W.E. James (Editor), *Issues in Transnational Policing* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Shulsky N. Abraham, Schmitt J. Gary, *Silent Warfare, Understanding the World of Intelligence* (Dulles, Virginia: Potomac Books Inc., 2002).

Sims E. Jennifer, “Foreign Intelligence Liaison: Devils, Deals and Details”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 19, No. 2, 2006.

Slaughter Anne Marie, “Government Networks: The Heart of the Liberal Democratic Order” στο Fox H. Gregory, Roth R. Brad (Editors), *Democratic Governance and International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000).

------(2000a), “Governing the Global Economy Through Government Networks”, στο Byers Michael (Editor), *The Role of Law in International Politics: Essays in International Relations and International Law* (New York: Oxford University Press, 2000).

------(2002), “Breaking Out: the Proliferation of Actors in the International System” στο Dezalay Yves, Garth G. Bryant (Editors), *Global Prescriptions: The Production, Exploration and Importation of a New State Orthodoxy* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002).

------(2003), “Global Government Networks, Global Information Agencies and Disaggregated Democracy”, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 24, No. 4, 2003.

Smith F. Bradley, *Sharing Secrets with Stalin: How the Allies Traded Intelligence, 1941-1945* (Lawrence: University Press of Kansas, 1996).

Smith J. Paul, *The Terrorism Ahead: Confronting Transnational Violence in the Twenty-First Century* (London, New York: Routledge, 2015).

Snidal Duncan, “Relative Gains and the Pattern of International Cooperation”, *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 3, 1991.

Stafford David, Rhodri Jeffreys-Jones, *American-British-Canadian Intelligence Relations 1939–2000* (London and Portland OR: Frank Cass, 2000).

Sullivan E. Larry, Haberfeld R. Maria (Editors), *Encyclopedia of Law Enforcement, Volume 3 International* (London: SAGE Publications, 2005).

Theoharis Athan, Immerman H. Richard, Johnson K. Lock, Olmsted Kathryn, Prados John (Editors), *The Central Intelligence Agency: Security Under Scrutiny* (Westport CT, London: Greenwood Press, 2006).

Thomas Stafford, “Assessing Current Intelligence Studies”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 2, No. 2, 1988.

Treverton F. Gregory, Wollman Matt, Wilke Elizabeth, Lai Deborah, *Moving Toward the Future of Policing* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2011).

Tuzuner Musa, *Intelligence Cooperation Practices in the 21st Century: Towards a Culture of Sharing* (Washington DC: IOS Press, 2010).

Yapsan Hikmet, *International Police Cooperation on Countering Transnational Terrorism* (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 2012).

Walker Neil, “European Integration and European Policing: A Complex Relationship” στο Anderson Malcolm, Den Boer Monica (Editors), *Policing Across National Boundaries* (London: Pinter, 1994).

------(2011), “The Pattern of Transnational Policing” στο Newburn Tim (Editor), *Handbook of Policing* (Abingdon, Oxon: Willan Publishing, 2011).

Walsh Igoe James, *The International Politics of Intelligence Sharing* (New York: Columbia University Press, 2009).

------(2014), “Intelligence Sharing” στο Dover Robert, Goodman S. Michael, Hillebrand Claudia (Editors), *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2014).

Walton Calder, *Empire of Secrets: British Intelligence, The Cold War and the Twilight of Empire* (London, William Collins, 2014).

Walton M. Robert, *Informal Transnational Police-to-Police Information Sharing: Its Structure and Reform*, York University, LLM Theses, Paper 2, 2014.

Waltz N. Kenneth, *Theory of International Politics* (Reading: Addison-Wesley, 1979).

Weber Max, “Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology”, Roth Guenther, Wittich Claus (Editors) (Berkeley, London: University of California Press, 1978).

Wegner Jens, *Die Organisation Gehlen und die USA: Deutsch-Amerikanische Geheimdienstbeziehungen, 1945-1949* (Berlin: LIT Verlag, 2008).

Wendt Alexander, *A Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999).

Westerfield H. Bradford, “America and the World of Intelligence Liaison”, *Intelligence and National Security*, Vol. 11, No. 3, 1996.

Wethered Marcus, *Does Realism Best Explain Intelligence Cooperation Between States?* online available at: <http://www.e-ir.info/2014/08/08/does-realism-best-explain-intelligence-cooperation-between-states/>.

Wippl W. Joseph, "Intelligence Exchange Through InterIntel", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 25, No. 1, 2012.

Wirtz J. James, "Constraints on Intelligence Collaboration: The Domestic Dimension", *Defence & Security Analysis*, Vol. 8, No. 3, 1992.

II.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΡΑΞΗΣ

A.Υποενότητα Α'(Η.Π.Α.)

1.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφορήσης Η.Π.Α. & Καναδά (Υπόθεση Maher Arar)

Austen Ian, *Canadians Fault U.S. for its Role in Torture Case*, The New York Times, 19/09/2006, online available at: http://www.nytimes.com/2006/09/19/world/americas/19canada.html?_r=2&pagewanted=all&oref=slogin&

Biswas Bidisha, "Canada-U.S. Information Sharing and the Case of Maher Arar", *Research Institute, Western Washington University, Border Policy Brief*, Volume 2, No.4, July 2007.

Biswas Bidisha, *Bilateral Cooperation and Bounded Sovereignty in Counter-Terrorism Efforts*, Western Washington University, Border Policy Research Institute, Working Paper No.5, November 2009.

CanWest News Service, *Harper Apologizes for Canada's Role in Arar's "Terrible Ordeal"*, January 27, 2007, online available at: <http://www.canada.com/topics/news/national/story.html?id=54e0c760-750d-4b18-9f6d-15501296a7b2&k=69081>

CBC News, *Mounties Say They Didn't Think the U.S. Would Send Maher Arar to Syria*, 23/08/2006, online available at: <http://www.cbc.ca/news/canada/mounties-say-they-didn-t-think-the-u-s-would-send-maher-arar-to-syria-1.560040>

CBC News, *Zaccardelli Faults U.S. Government for Arar's Deportation*, 02/09/2008, online available at: <http://www.cbc.ca/news/canada/zaccardelli-faults-u-s-government-for-arar-s-deportation-1.757351>

Cheung Carmen, *Once You Give the Name to the Americans, That's the End of the Game*, British Columbia Civil Liberties Association, 19/05/2011, online available at: <https://bccla.org/2011/05/once-you-give-the-name-to-the-americans-thats-the-end-of-the-game/>

Farson Stuart, Whitaker Reg, "Accounting for the Future or the Past?: Developing Accountability and Oversight Systems to Meet Future Intelligence Needs" στο Johnson K. Loch (Editor), *The Oxford Book of National Security Intelligence* (Oxford: Oxford University Press, 2010).

Fife Robert, *U.S. Consulted RCMP on Arar Arrest*, Can West News Service, 18/10/2003, online available at: <http://circ.jmellon.com/docs/view.asp?id=230>

Frazier Stephen, *The Case of Maher Arar*, Insight, CNN, 04/10/2006, online available at: http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0610/04/i_ins.01.html

Gabor Thomas, *The Views of Canadian Scholars on the Impact of the Anti-Terrorism Act*, (Ottawa: Department of Justice Canada/Research and Statistics Division, 2004).

Gillies Rob, *Probe: Canada Gave U.S. Misleading Data*, The Associated Press, Washington Post, 19/09/2006, online available at: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/19/AR2006091900133_pf.html

Gill Peter, "Rendition in a Transnational Insecurity Environment: Can we Keep Intelligence Cooperation Honest?", στο Aydinli Ersel (Editor), *Emerging Transnational (In)Security Governance: A Statist-Transnationalist Approach* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2010).

Gonzalez Jorge, *The Removal of Maher Arar and Lessons Learned for Future Engagement Between the United States and Canada*, Thesis Submitted for Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master in Arts in Security Studies, (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 2012).

Harper Tim, Brennan Richard, *U.S. Keeps Arar on Terrorist Watch List*, The Star, 23/01/2007, online available at: https://www.thestar.com/news/2007/01/23/us_keeps_arar_on_terrorist_watch_list.html

Harris Shane, *Watch List Dispute Highlights U.S.-Canadian Tensions*, Government Executive, online available at: <http://www.govexec.com/defense/2007/02/watch-list-dispute-highlights-us-canadian-tensions/23814/>

Henderson Robert, *One Issue-Two Voices, Intelligence Sharing Between Canada and the United States: A Matter of National Survival, We Need to Continue Bilateral Intelligence Cooperation-but Carefully*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, The Canada Institute, January 2007.

Hitz P. Frederick, *U.S. "Intelligence in the Wake of September 11: The Rise of the Spy Commando and Reorganized Operational Capabilities"*, *Harvard Journal of Law & Public Policy*, Vol. 35, No.1.

Ljunggren David, *Canada Says Deportation Case Could Hurt U.S. Ties*, Reuters, Canadian Intelligence Resource Center Archives, 18/11/2003, online available at: <http://circ.jmellon.com/docs/view.asp?id=184>

Macklin Audrey, "From Cooperation, to Complicity, to Compensation: The War on Terror, Extraordinary Rendition and the Cost of Torture", *European Journal of Migration and Law*, Vol. 10, No. 1, 2008.

McLuhan Stephanie, *Intelligence Sharing Between Canada and the United States: A Matter of National Survival*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, The Canada Institute, One Issue-Two Voices, January 2007.

O' Connor R. Dennis, *Report of the Events Relating to Maher Arar, Analysis and Recommendations, Factual Background, Volume I, Commission of Inquiry into the Actions of Canadian Officials in Relations to Maher Arar* (Ottawa, Ontario: Gilmore Print Group, 2006).

O' Connor R. Dennis, *Report of the Events Relating to Maher Arar, Analysis and Recommendations, Factual Background, Volume II, Commission of Inquiry into the Actions of Canadian Officials in Relations to Maher Arar* (Ottawa, Ontario: Gilmore Print Group, 2006).

Pedwell Terry, *Mounties Left in Dark by U.S. on Deportation of Syrian-born Canadian*, The Canadian Press, Canadian Intelligence Resource Center Archives, 28/11/2004, online available at: <http://circ.jmellon.com/docs/view.asp?id=742>

Roach Kent, William Mitchell, "Uneasy Neighbors: Comparative American and Canadian Counter-Terrorism", *Law Review*, Vol. 38, No.5, 2012.

Rosenzweig Paul, *Why the U.S. Does not Trust Canada, Ottawa Hasn't Been Serious About Security, Says One Former Homeland Security Official*, MacLean's, 05/10/2009, online available at: <http://www.macleans.ca/news/world/why-the-u-s-doesnt-trust-canada/>

Royal Canadian Mounted Police, *National Criminal Security Investigations, RCMP Actions In Response to Recommendations Stemming from the Report of the Events Relating to Maher Arar (O'Connor Inquiry)*, online available at: http://publications.gc.ca/collections/collection_2012/grc-rcmp/PS64-101-2007-eng.pdf

Sallot Jeff, *Business as Usual for Security Officials After Arar Case*, Prism Magazine, Rabble Ca., 20/03/2012, online available at: <http://rabble.ca/news/2012/03/business-usual-security-officials-after-arar-case>

Shane Scott, *Torture Victim Had No Terror Link, Canada Told U.S.*, The New York Times, 25/09/2006, online available at: http://www.nytimes.com/2006/09/25/world/americas/25arar.html?pagewanted=print&_r=0

Stephen WR, *Information Technology: The Arar Affair*, Homeland Security Today, 04/01/2007, online available at: <http://www.hstoday.us/focused-topics/information-technology/single-article-page/the-arar-affair/d6bb838da807316fc8b3193250c3b85a.html>

Struck Doug, *Inquiry Exposes Canada's Role in Renditions*, The Washington Post, 26/06/2005, online available at: http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2005/06/25/AR2005062501185_2.html

Struck Doug, *Canadian's Lawyers Blame U.S.*, The Washington Post, 01/07/2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2005/06/30/AR2005063001980.html>

The Vancouver Sun, *From Success to Suspect*, online available at: http://www.canada.com/story_print.html?id=cb4433ef-8f71-4a9f-86230ce9c1fc8d0b&sponsor

United States Department of Homeland Security, *The Removal of a Canadian Citizen to Syria*, March 2008, online available at: http://ccrjustice.org/files/Office_of_Inspector_General_Report_6.08.pdf

United States Department of State, *"Unclassified Cable from American Embassy Ottawa to Secretary of State"*, January 7, 2007, online available at: <http://www.state.gov/documents/organization/133116.pdf>

United States District Court, Northern District Court of Illinois, Eastern Division, United States of America, Decision No. 09 CR 830-3, Judge Harry D. Leinenweber, online available at: http://www.thehindu.com/multimedia/archive/00069/Plea_Agreement_69179a.pdf

Weinberg Paul, *U.S.-Canada: Shared Border, Unilateral Policy?* Global Issues, 29/05/2009, online available at: <http://www.globalissues.org/news/2009/05/29/1664>

Whitaker Reg, "Arar: The Affair, the Inquiry, the Aftermath", *Canadian Institute for Research on Public Policy*, Vol. 9, No.1, May 2008.

Zekulin Michael, "Terrorism in Canada", *Journal of Military and Strategic Studies*, Volume 13, No. 3, Spring 2011.

2.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφορήσης Η.Π.Α.-Ηνωμένου Βασιλείου (Τρομοκρατικό γτύπημα Λονδίνου)

ABC, “*London Bomb Made from Everyday Items*”, 05/08/2005, online available at: <http://www.abc.net.au/cgi-bin/common/printfriendly.pl?http://www.abc.net.au/news/newsitems/200508/s1430991.htm>

Addley Esther, *7/7 Bus Bomber Jostled Passengers With Deadly Backpack, Inquest Told*, The Guardian, 12.01.2011, online available at: <https://www.theguardian.com/uk/2011/jan/12/77-july-7-bomber-inquest>

BBC, *Warning over Bomb Pictures Leak-Evidence on the London Bombings Leaked in America Could Harm UK-US Relations, a Leading Politician Has Warned*, 28/07/2005, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4723885.stm

BBC, *NYPD Clarifies Bomb Disclosures*, 04.08.2005, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4746835.stm

BBC, “Joint Effort” in Hamza Hate Case, 08.02.2006, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4693540.stm

BBC, *CPS Defends Hamza Case Decisions*, 08.02.2006, online available at: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4691958.stm>

BBC, *Abu Hamza Profile*, 09/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/uk-11701269>

Bernton Hall, Heath David, *Effort Here to Charge London Suspect Was Blocked*, The Seattle Times, 24/07/2005, online available at: <http://www.seattletimes.com/nation-world/effort-here-to-charge-london-suspect-was-blocked/>

Broadbridge Sally, *The US/UK Extradition Treaty: Requests by US*, House of Commons Library, Standard Note: SN/HA/4980, 31/0/2009, online available at: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN04980>

Burke Jason, Harris Paul, Bright Martin, *Suspect Arrested in Pakistan May Hold Al-Qaeda’s Secrets*, The Guardian, 08/08/2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/aug/08/alqaida.terrorism>

Chossudovsky Michel, *Ten Years Ago: London 7/7 Bombing Terror Suspect Linked to British Intelligence*, Global Research, 01/08/2005, online available at: <http://www.globalresearch.ca/london-7-7-terror-suspect-linked-to-british-intelligence/782>

Chossudovsky Michel, *AL-Qaeda and the “War on Terrorism”*, Global Research, 09.02.2018, available at: <https://www.globalresearch.ca/al-qaeda-and-the-war-on-terrorism/7718>

Clutterbuck Lindsay, “Dhiren Barot and Operation Rhyme” στο Hoffman Bruce, Reinares Fernando (Editors), *The Evolution of the Global Terrorist Threat: From 9/11 to Osama Bin Laden’s Death* (New York: Columbia University Press, 2014).

CNN, Transcripts, *CNN Late Edition With Wolf Blitzer, Interview With Condoleezza Rice, Interview With Rudy Giuliani*, 08.08.2004, online available at: <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0408/08/le.00.html>

CNN, *U.S. Leak “Harms Al-Qaeda Sting”*, 09/08/2004, online available at: <http://edition.cnn.com/2004/WORLD/asiapcf/08/09/terror.wrap/>

Cobain Ian, MacAskill Ewen, *US Accuses Briton of Terror Plot*, The Guardian, 30/07/2005, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2005/jul/30/politics.usa>

Cole Juan, *Bush Administration Outing of Khan Enabled 5 Al-Qaeda Members to Escape Capture*, 09/08/2004, online available at: <http://www.juancole.com/2004/08/bush-administration-outing-of-khan.html>

Cole Juan, *The Outing of Muhammad Naeem Noor Khan*, AntiWar.Com, 19.08.2004, online available at: <https://original.antiwar.com/juan-cole/2004/08/19/the-outing-of-muhammad-naeem-noor-khan/>

Cole Juan, *Ghost of Muhammad Naeem Noor Khan*, 15/07/2005, online available at: <http://www.juancole.com/2005/07/ghost-of-muhammad-naeem-noor-khan-john.html>

Conason Joe, *Latest Bush Blunder: A Mole Made Public*, Observer, 16.08.2004, online available at: <http://observer.com/2004/08/latest-bush-blunder-a-mole-made-public/>

Cowell Alan, *After Coordinated Bombs, London is Stunned, Bloodied and Stoic*, The New York Times, 07.07.2005, online available at: <https://www.nytimes.com/2005/07/07/international/europe/after-coordinated-bombs-london-is-stunned-bloodied>,

<and.html?mtrref=www.google.gr&gwh=18BDCD995BAC1DE77916CF3B8B3B02F3&gwt=pay>

Curtis Mark, *Secret Affairs: Britain’s Collusion With Radical Islam* (London: Serpent’s Tail, 2010)

Dodd Vikram, *UK Failed to Act on Damning Dossier of Evidence, Says French Anti-Terror Chief*, The Guardian, 08/02/2006, online available at: <http://www.theguardian.com/uk/2006/feb/08/terrorism.world1>

Evans Martin, *Terror Suspect Haroon Aswat is Extradited to the United States*, The Telegraph, 21.10.2014, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11177002/Terror-suspect-Haroon-Aswat-is-extradited-to-the-United-States.html>

FOX News, *The Insider, London Bombings “Mastermind” is a Known MI6 Agent*, 29/07/2005, online available at: <http://www.theinsider.org/news/article.asp?id=1425>

Gilligan Andrew, *7/7 Bombings “Were Aimed at Olympic Bid”*, The Telegraph, 31.10.2015, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11968330/77-bombings-were-aimed-at-Olympic-bid.html>

Graff Peter, *Unmasking of Qaeda Mole a U.S. Security Blunder-Experts*, Reuters, Global Policy Forum, 07/08/2004, online available at: <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/154/26702.html>

Halliday Josh, *Abu Hamza: From Egypt to a US Prison Via Finsbury Park Mosque*, The Guardian, 20.05.2014, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/20/abu-hamza-profile>

Home Affairs Committee, UK Parliament, *Police and the Media*, online available at: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmhaff/75/7504.htm>

Ignatius David, *Don’t Politicize Terrorism*, The Washington Post, 17.08.2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A6679-2004Aug16.html?noredirect=on>

Jehl Douglas, Rohde David, *Threats and Responses: Intelligence, Captured Qaeda Figure Led Way to Information Behind Warning*, The New York Times, 02/08/2004, online available at: <http://www.nytimes.com/2004/08/02/us/threats-responses-intelligence-captured-qaeda-figure-led-way-information-behind.html?pagewanted=2>

Jones Ian MBE, *London Bombed, Blitzed and Blown Up: The British Capitan Under Attack Since 1867* (S. Yorkshire: Frontline Books, 2016).

Los Angeles Times, *London Bombers Used Simple Stuff*, 04/08/2005, online available at: <http://articles.latimes.com/2005/aug/04/nation/na-bombings4>

Marsden Chris, *Why Did it Take so Long to Bring Abu Hamza to Trial?* Global Research, 20.02.2006, online available at: <https://www.globalresearch.ca/britain-why-did-it-take-so-long-to-bring-abu-hamza-to-trial/2014>

Meacher Michael, *Britain Now Faces its own Blowback, Loftus claimed that Aswat is a British-backed Double Agent, Pursued by the Police but Protected by MI6*, The Guardian, 10/09/2005, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2005/sep/10/terrorism.politics>

NBC, *“NYPD Reveals Details about London Bombing”*, online available at: <http://www.nbcnews.com/id/8817221/print/1/displaymode/1098/>

Norton-Taylor Richard, *U.S. Apologizes for Terror News Leaks*, The Guardian, 17/09/2004, online available at: <http://www.theguardian.com/uk/2004/sep/17/terrorism.usa>

Oliver Mark, *Details of the London Blasts*, The Guardian, 07.07.2005, online available at: <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/07/terrorism.july71>

Raimondo Justin, *Who "Outed" Mohammad Naeem Noor Khan?* 09.08.2004, online available at: <https://original.antiwar.com/justin/2004/08/09/who-outed-mohammad-naeem-noor-khan/>

Rennie David, Foster Peter, *US Hits Back in Row Over Terror Leaks*, The Telegraph, 09/08/2004, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/1469026/US-hits-back-in-row-over-terror-leaks.html>

Reynolds Paul, *UK Silence over Bombing Deafens*, BBC, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4746381.stm

San Diego Union Tribune, Associated Press, *New York Mayor Defends Police Briefing on London Bombings*, 04/08/2005, online available at: <http://legacy.sandiegouniontribune.com/news/nation/terror/20050804-1405-nypd-britainbombings.html>

Savage Charlie, Bender Bryan, *Leak of Qaeda Suspect Name Criticized*, The Boston Globe, 10/08/2004, online available at: http://www.boston.com/news/nation/washington/articles/2004/08/10/leak_of_qaeda_suspect_name_criticized?pg=full

Smith Michael, *Exclusive: British, American Security Services Clash over Terror Intelligence*, Raw Story 01/08/2005, online available at: http://rawstory.com/news/2005/Exclusive_British_American_security_services_clash_over_terror_in_0801.html

Spiegel Peter, Sevastopulo Demetri, *Inquiry Exposes Rifts between UK and US Intelligence Agencies*, Financial Times, online available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/7083c7e8-0228-11da-94810000e2511c8.html#axzz3oTpQJQUe>

Sherwell Philip, Rayment Sean, *Britain and America Clash Over Tactics*, The Telegraph, 31/07/2005, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1495163/Britain-and-America-clash-over-tactics.html>

Sherwood Bob, *NYPD Admits Mistake over London Bombings*, Financial Times, 05/08/2005, online available at: <http://www.ft.com/cms/s/0/02d94fc2-054f-11da-97da0000e2511c8.html#axzz3odMDIELf>

Taylor Carri-Ann, *7/7 Bombings: 13 Facts That Capture The Horror of the London Bombings*, Metro, 07/07.2015, online available at: <https://metro.co.uk/2015/07/07/77-bombings-13-facts-that-capture-the-horror-of-the-london-bombings-5282952/>

The Age, *Egyptian Chemist Link to London Blast*, 15.07.2005, online available at: <https://www.theage.com.au/news/national/egyptian-chemist-link-to-london-blast/2005/07/15/1120934409603.html>

The Boston Globe, *UK Suspect Extradited to US to Face Terror Charges*, 22/10/2014, online available at: <https://www.bostonglobe.com/news/world/2014/10/21/suspect-extradited-face-terror-charges/QFjJG2u1oGHytLBbAvRP3J/story.html>

The Dubya Report, *The Bush Administration and the London Bombings*, 14/08/2005, online available at: <http://www.thedubya-report.com/london-bombings1.html>

The Guardian, *Hair Bleach Used to Make July 7 Bombs*, 04/08/2005, online available at: <http://www.theguardian.com/uk/2005/aug/04/july7.uksecurity6>

The Guardian, *“No Evidence” to Link Hamza and London Bombers*, 06/02/2006, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2006/feb/08/terrorism.politics>

The Guardian, *Terror Suspect Haroon Rashid Aswat Extradited from UK to America*, 21/10/2014, online available at: <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/oct/21/haroon-aswat-terror-suspect-extradited-uk-us-abu-hamza>

The Telegraph, *Terror Suspect Haroon Aswat Appears in New York Court*, 21/10/2014, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/11178824/Terror-suspect-Haroon-Aswat-appears-in-New-York-court.html>

Thomas Evan, *The New Age of Terror*, Newsweek, 20/08/2006, online available at: <http://www.newsweek.com/new-age-terror-108751>

Van Auken Bill, *Two “Sting” Operations Raise Disturbing Questions About US Terror Alert*, World Socialist Web Site, 11/08/2004, online available at: <https://www.wsws.org/en/articles/2004/08/stng-a11.html>

Waldman Amy, *Threats and Responses: The Go-Between, Arrested Qaeda Operative, Life of Degrees and Aliases*, The New York Times, 06.08.2004, online available at: <https://www.nytimes.com/2004/08/06/world/threats-responses-go-between-arrested-qaeda-operative-life-degrees-aliases.html>

3.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης Η.Π.Α. & Ινδίας (Υπόθεση David Headley)

Bennett Brian, *FBI Knew of Activities before Mumbai Attack*, Chicago Tribune, 18/1/2010, online available at: <http://articles.chicagotribune.com/2010-10->

18/news/chi-101018mumbai-charges_1_daood-gilani-lashkar-e-taiba-david-coleman-headley

Chossudovsky Michel, *India's 9.11, Who Was Behind the Mumbai Attacks? Washington is Fostering Political Divisions Between India and Pakistan*, Global Research, 19.11.2012, online available at: <https://www.globalresearch.ca/india-s-9-11-who-was-behind-the-mumbai-attacks/11217>

Fatah Sonya, *How an Accused Secret Agent Has Tied up India-Pakistan-U.S. Relations*, Global Post, 30/05/2010, online available at: <http://www.globalpost.com/dispatch/india/091221/headley-india-pakistan-us-relations>

Gardham Duncan, Nelson Dean, *British Tip off Led to Arrest of U.S. Mumbai Suspect David Headley*, The Telegraph, 25/11/2009, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/6654177/British-tip-off-led-to-arrest-of-US-Mumbai-suspect-David-Headley.html>

Glanz James, Rotella Sebastian, Sanger E. David, *In 2008 Mumbai Attacks, Piles of Spy Data, but an Uncompleted Puzzle*, The New York Times, 21/12/2014, online available at: http://www.nytimes.com/2014/12/22/world/asia/in-2008-mumbai-attacks-piles-of-spy-data-but-an-uncompleted-puzzle.html?_r=0

Haidar Suhasini, *U.S., U.K., India Had Many Leads but Failed to Stop 26/11*, The Hindu, 23/12/2014, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/deadly-nearmisses-in-spycraft-history-resulted-in-2611/article6715736.ece>

Henderson Barney, *Mumbai Terror Attacks: The Making of a Monster*, The Telegraph, 12.04.2013, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/india/9985109/Mumbai-terror-attacks-the-making-of-a-monster.html>

Ingber Hanna, *Obama in India: Counterterrorism Cooperation*, Global Post, 03/11/2010, online available at: <http://www.globalpost.com/dispatch/india/101027/president-barack-obama-counter-terrorism-mumbai-attacks>

India Today, *How 26/11 Mumbai Attack Happened in 2008: From First Eyewitness to Kasab*, 26.11.2017, online available at: <https://www.indiatoday.in/india/story/how-2611-mumbai-terror-attack-happened-in-2008-from-first-eyewitness-to-kasab-1094473-2017-11-26>

Indian Express, *Now U.S. Spy Chief says India is Lying*, 09/11/2010, online available at: <http://www.indianexpress.com/news/Mumbai-attacks-Now-US-spy-chief-says-India-lying/708586/>

Jha K. Lalit, *U.S. Working With Intelligence Agencies to Stop Mumbai-Style Attacks*, India West, 05/02/2015, online available at: http://www.indiawest.com/news/global_indian/u-s-working-with-intelligence-agencies-to-stop-mumbai-style/article_cc6b323a-ad68-11e4-b2b9-d7043f6a611c.html

Johnson Carrie, *U.S. Citizen David Coleman Headley Admits Role in Mumbai Attacks*, The Washington Post, 19/03/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/03/18/AR2010031805407.html>

Joshi Manoj, *26/11: FBI's Failure to Warn India to Affect Obama's Visit*, India Today, 17/10/2010, online available at: <http://indiatoday.intoday.in/story/26-11-fbis-failure-to-warn-india-to-affect-obamas-visit/1/116714.html>

Khan Azmat, *A Perfect Terrorist, Slideshow: An American's Path to the Mumbai Attacks*, PBS, 22.11.2011, online available at: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/slideshow-an-americans-path-to-the-mumbai-attacks/>

Leahy Joe, *Delhi Studies Mumbai Attack Claim*, Financial Times, 17/10/2010, online available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5730d978-da1a-11df-bdd700144feabdc0.html#axzz3rCy54PO6>

Lee E. Carol, *Mumbai Revisited: India Told of U.S. Intel on Headley*, Politico, 11/08/2010, online available at: http://www.politico.com/politico44/perm/1110/mumbai_revisited_42227b63-dfc8-4196-b00e-a24c4f550656.html

Levy Adrian, Scott Clark Cathy, *America Sacrificed Mumbai to Keep Headley in Play*, The Times of India, 24/11/2013, online available at: <http://timesofindia.indiatimes.com/home/sunday-times/deep-focus/America-sacrificed-Mumbai-to-keep-Headley-in-play/articleshow/26289166.cms>

Mahapatra Dhananjay, *Finally NIA to Interrogate Headley*, Times of India, 30/05/2010, online available at: <http://timesofindia.indiatimes.com/india/Finally-NIA-to-interrogate-Headley/articleshow/5989804.cms>

Nanjappa Vicky, *Why the U.S. is Wary of Allowing Access to Headley*, Rediff News, 12/04/2010, online available at: <http://news.rediff.com/report/2010/apr/12/why-the-us-is-wary-of-allowing-access-to-headley.htm>

Nanjappa Vicky, *Headley Interrogation not a Big Success*, 11/06/2010, online available at: <https://vikashnanjappa.wordpress.com/2010/06/11/headley-interrogation-not-a-big-success/>

Nanjappa Vicky, *India Disappointed with Info on Headley*, News Rediff, 28/10/2010, online available at: <http://news.rediff.com/slide-show/2010/oct/28/slide-show-1-obama-visit-vicky-nanjappa-interviews-gk-pillai-on-headley-intel.htm#5>

National Investigation Agency, Government of India, Ministry of Home Affairs, *National Investigation Agency Report on David Coleman Headley*, 10/06/2010, online available at: http://www.investigativeproject.org/documents/case_docs/1602.pdf

Nayar K.P., *26/11: What U.S. Knew and Didn't Tell*, The Telegraph India, 17/10/2010, online available at: http://www.telegraphindia.com/1101017/jsp/frontpage/story_13066693.jsp

NBC, *U.S. Intel Failed to Connect American to Mumbai Attacks*, NBC News, 11/08/2010, online available at: http://www.nbcnews.com/id/40070559/ns/world_news-south_and_central_asia/t/us-intel-failed-connect-american-mumbai-attacks/#.VsIJbfmLTIU

Nelson Dean, *India Criticizes U.S. over Failure to Pass on Mumbai Attacks Warning*, The Telegraph, 28/10/2010, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/india/8093977/India-criticises-US-over-failure-to-pass-on-Mumbai-attacks-warning.html>

NDTV, *Indian Team not Allowed to Interrogate Headley*, 10/11/2009, online available at:

<http://www.ndtv.com/india-news/indian-team-not-allowed-to-interrogate-headley-404626>

NDTV, *For Some, Fears that U.S. Will be Too Soft on Headley*, 19/03/2010, online available at: <http://www.ndtv.com/india-news/for-some-fears-that-us-will-be-too-soft-on-headley-413220>

NDTV, *Headley Guilty: Why The Plea Deal?*, 19/03/2010, online available at: <http://www.ndtv.com/india-news/headley-guilty-why-the-plea-deal-413125>

Rabasa Angel, Blackwill D. Robert, Chalk Peter, Cragin Kim, Fair C. Christine, Jackson A. Brian, Jenkins Brian Michael, Jones G. Seth, Shestak Nathaniel, Tellis J. Ashley, *The Lessons of Mumbai* (Santa Barbara, CA: RAND Corporation, 2009).

Ramachandran Aarti, *FBI Failed to Warn India Despite Prior Knowledge on Mumbai*, Foreign Policy Association, 17/10/2010, online available at: <http://foreignpolicyblogs.com/2010/10/17/fbi-failed-to-warn-india-despite-prior-knowledge-on-mumbai/>

Raman B., *Why Headley's Interrogation is a Charade*, Rediff News, 31/05/2010, online available at: <http://news.rediff.com/column/2010/may/31/why-headleys-interrogation-is-a-charade.htm>

Rotella Sebastian, *Before 2008 Mumbai Attacks, U.S. Was Warned Key Figure in Plot Had Terror Ties*, ProPublica, 16/10/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/15/AR2010101505090.html?sid=ST2010101505105>

Rotella Sebastian, *Scout in Mumbai Attacks was DEA Informant while in Terror Camp, Authorities Say*, The Washington Post, 17/10/2010, online available at: http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/10/16/AR2010101604458_2.html?sid=ST2010101505105

Rotella Sebastian, *U.S. Agencies were Forewarned About Suspect in 2008 Mumbai Bombings*, The Washington Post, 05/11/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/11/05/AR2010110506271.html>

Rotella Sebastian, *Defenders of NSA Surveillance Omit Most of Mumbai Plotter's Story*, Pro Publica, 12/06/2013, online available at: <http://www.propublica.org/article/defenders-of-nsa-surveillance-web-omit-most-of-mumbai-plotters-story>

Rotella Sebastian, *The Hidden Intelligence Breakdowns Behind the Mumbai Attacks*, Indian American Times, 22/04/2015, online available at: <http://indiaamericatoday.com/article/hidden-intelligence-breakdowns-behind-mumbai-attacks>

Singh Vijaita, *NIA to Press for Headley's Extradition*, The Hindu, 08.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/nia-to-press-for-headleys-extradition/article8210293.ece>

Singh Vijaita, *U.S. Shares Headley's Phone Details With NIA*, The Hindu, 10.02.2016, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/U.S.-shares-Headley%E2%80%99s-phone-details-with-NIA/article14071554.ece?ref=relatedNews>

Sorensen Kaare, *The Mind of a Terrorist: David Headley, The Mumbai Massacre and His European Revenge* (New York: Skyhorse Publishing, 2016).

Stewart Scott, *Tactical Implications of the Headley Case*, Stratfor, 31.01.2009, online available at: https://www.stratfor.com/weekly/20091216_tactical_implications_headley_case

Taddonio Patrice, *Five Surprising Facts About the American Behind "India's 9/11"*, Frontline, 21/04/2015, online available at: <http://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/five-surprising-facts-about-the-american-behind-indias-911/>

The Hindu, *U.S. Insists it Gave Specific Info Prior to 26/11*, 27/10/2010, online available at: <http://www.thehindu.com/news/national/us-insists-it-gave-specific-info-prior-to-2611/article852783.ece>

The Hindustan Times, *India Investigates Possible U.S. "Double Agent" Headley*, 16/12/2009, online available at: <http://www.hindustantimes.com/delhi/india-investigates-possible-us-double-agent-headley/story-uWPBL9FCOOTZWol4kvEhHL.html>

The India Tribune, *Terrorist David Headley Undercover Agent for America? Guilty Plea on All 12 Counts*, 24/03/2010, online available at: <http://indiatribune.com/terrorist-david-headley-undercover-agent-for-america-guilty-plea-on-all-12-counts/>

Thompson Ginger, Schmitt Eric, Mekhennet Souad, *DEA Deployed Mumbai Plotter Despite Warning*, The New York Times, 07/11/2010, online available at: http://www.nytimes.com/2010/11/08/world/asia/08terror.html?_r=0

Wang Marian, *In India Obama Explains What the U.S. Knew About Mumbai Plotters*, ProPublica, 09/11/2010, online available at: <https://www.propublica.org/article/in-india-obama-explains-what-the-u.s.-knew-about-mumbai-plotter>

Wax Emily, *India Pushes for Access to Headley, Pakistani American Tied to Mumbai Plot*, The Washington Post, 27/03/2010, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/03/26/AR2010032602916.html>

Yusuf Huma, *India: Was Mumbai Suspect A Double Agent for U.S.*, CS Monitor, 12/11/2009, online available at: <http://www.csmonitor.com/World/terrorism-security/2009/1216/India-Was-Mumbai-suspect-a-double-agent-for-US>

4.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης Η.Π.Α. & Ρωσικής Ομοσπονδίας (Τρομοκρατικό γτύπημα στη Βοστώνη)

Abels Zach, *Boston Attack Betrays Foreign Intelligence Sharing Failures*, The Occidental Weekly, 30/04/2013, online available at: <http://occidentalweekly.com/opinions/2013/04/30/boston-attack-betrays-foreign-intelligence-sharing-failures/>

Adomanis Mark, *Anti-Terror Cooperation Isn't Going to Save Russian-American Relations*, Forbes, 22/04/2013, online available at: <http://www.forbes.com/sites/markadomanis/2013/04/22/anti-terror-cooperation-isnt-going-to-save-russian-american-relations/#1eeb7a5d7e6b>

Bell Stewart, *U.S., Russia and Canada Failed to Share Information from Investigations into Canadian Jihadi, Boston Bomber*, National Post, 17/05/2013, online available at: <http://news.nationalpost.com/news/canada/u-s-russia-and-canada-failed-to-share-information-from-investigations-into-canadian-jihadi-boston-bombers>

Bender Bryan, Bierman Noah, *Russia Contacted U.S. Government "Multiple Times"*, The Boston Globe, 23/04/2013, online available at: <https://www.bostonglobe.com/news/nation/2013/04/23/russia-contacted-fbi-multiple-times-concerns-about-alleged-boston-marathon-bomber/ND0bhUdq1Tp1mRuC8xlb8N/story.html>

Berman Ilan, *Boston Bombing's Russian Roots*, The Washington Times, 14/05/2013, online available at: http://www.afpc.org/publication_listings/viewArticle/1921

Earle Jonathan, *Boston Bombing Seen as U.S.-Russian Intelligence Failure*, The Moscow Times, 22/04/2013, online available at: <http://www.themoscowtimes.com/article/478985.html>

Encarnacao Jack, *Report on Marathon Bombing Imminent, Rep. Keating Says*, Boston Herald Radio, 20/01/2014, online available at: http://www.bostonherald.com/herald_radio/2014/01/report_on_marathon_bombing_imminent_rep_keating_says

Filipov David, Bender Bryan, *Bombers Could Have Been Thwarted, Keating Reports*, The Boston Globe, 24/01/2014, online available at: <https://www.bostonglobe.com/metro/2013/05/30/keating-russians-provided-detailed-information-abouttsarnaev/urymUa7subbPx6UF5imQEM/story.html>

Finn Peter, *Decades of Distrust Restrain Cooperation between FBI and Russia's FSB*, The Washington Post, 08/05/2013, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/decades-of-distrust-restrain-cooperation-between-fbi-and-russias-fsb/2013/05/08/584f1888-b7f3-11e2b94cb684dda07add_story.html

Galeotti Mark, *Boston's Sobering Lessons for Russia and the U.S.*, Russia Beyond the Headlines, 26/04/2013, online available at: http://rbth.com/opinion/2013/04/26/bostons_sobering_lessons_for_russia_and_the_us_25509.html

Goldman Adam, *FBI Efforts to Assist Sochi Olympics Limited by Russians*, The Washington Post, 24/01/2014, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/fbi-efforts-to-assist-sochiolympics-limited-by-russians/2014/01/24/7c17c6fe-8370-11e3-80999181471f7aaf_story.html

Gorman Siobhan, Perez Evan, Cullison Alan, *U.S.: Russia Withheld Intel On Boston Bomb Suspect*, The Wall Street Journal, 10/05/2013, online available at: <http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324244304578475300856008018>

Hahn M. Gordon, *U.S.-Russia Cooperation in the War Against Global Jihadism*, 05/06/2013, online available at: <http://www.russiaotherpointsofview.com/2013/06/us-russia-cooperation-in-the-war-against-global-jihadism.html>

Hastedt P. Glenn (Editor), *Spies, Wiretaps and Secret Operations, An Encyclopedia of American Espionage, Volume 1: A-J*, (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2011).

Heritage Timothy, *Boston Bombings: A Chance for U.S.- Russia Cooperation*, 20/04/2013, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-usa-explosions-russia-cooperation-idUSBRE93J0F520130421>

Hill Fiona, *The Limits of Cooperation with Russia*, Brookings Institution, 22/04/2013, available at: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2013/04/22-us-russia-cooperation-counterterrorism-hill>

Inspector General of the: Intelligence Community, Central Intelligence Agency, Department of Justice, Department of Homeland Security, *Unclassified Summary of Information Handling and Sharing Prior to the April 15, 2013 Boston Marathon Bombings*, 10 April 2014.

Keating R. William, *Keating to FBI: We Need Answers on Boston Bombings*, 31/07/2013, online available at: http://keating.house.gov/index.php?option=com_content&view=article&id=245:keating-to-fbi-we-need-answers-on-boston-bombings&catid=14&Itemid=13

Kelley B. Michael, *Ed Snowden Sides with Russia on FBI Intelligence About Boston Marathon Bombings*, The Businessinsider, 20/07/2014, online available at: <http://www.businessinsider.com/ed-snowden-on-the-boston-marathon-bombings-2014-7>

Koshkin Pavel, *Putin Sees Closer Anti-Terror Links with U.S.*, but Experts Skeptical, *Russia Beyond the Headlines*, 26/04/2013, online available at: http://rbth.com/international/2013/04/26/putin_sees_closer_antiterror_links_with_us_but_experts_sceptic_25491.html.

Koshkin Pavel, *Will U.S. and Russia Increase Anti-terror Cooperation before the Sochi Olympics*, *Russia Beyond the Headlines*, 16/06/2013, online available at: <http://www.russia-direct.org/russian-media/will-us-and-russia-increase-anti-terror-cooperation-sochi-olympics>

Kravtsova Yekaterina, *U.S.-Russia Sochi Cooperation "Subject to Mistrust"*, The Moscow Times, 23/01/2014, online available at:

<http://www.themoscowtimes.com/news/article/us-russian-sochi-cooperation-subject-to-mistrust/493219.html>

Mollayev Arsen, Anzor Tsarnaev and Zubeidat Tsarnaeva, *Boston Bombing Suspect's Parents, Speaking to U.S. Investigators in Russia*, The Huffington Post, 24/06/2013, online available at: http://www.huffingtonpost.com/2013/04/24/anzor-tsarnaev-zubeidat-tsarnaeva-boston-bombing-suspects-parents-us-investigators-russia_n_3146126.html

New York Post, *Boston Bombing Could Prompt U.S.-Russia Cooperation*, 23/04/2013, online available at: <http://nypost.com/2013/04/23/boston-bombing-could-prompt-us-russia-cooperation>

Ray Michael, *Boston Marathon Bombings of 2013*, Encyclopedia Britannica, online available at: <http://www.britannica.com/event/Boston-Marathon-bombing-of-2013>.

Rinna Anthony, *Russia-U.S. Intel Relations and the Need for a Delicate Balance*, Center for World Conflict and Peace, online available at: <http://centerforworldconflictandpeace.blogspot.gr/2013/04/russia-us-intel-relations-and-need-for.html>

Rusbridger Alan, MacAskill Ewen, *Edward Snowden Interview-The Edited Transcript*, The Guardian, 18/07/2014, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/18/-sp-edward-snowden-nsa-whistleblower-interview-transcript> και <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/18/-sp-edward-snowden-nsa-whistleblower-interview-transcript>

Russia Today, *Russia: Boston Bombing Report is Effort to "Whitewash" U.S. Intelligence Failures*, 12/04/2014, online available at: <http://www.rt.com/news/russia-boston-bombing-report-180/>

Sanchez Raf, *Old Habits Die Hard: The FBI and The Russian Security Services*, The Telegraph, 01/05/2013, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/10029472/Old-habits-die-hard-the-FBI-and-the-Russian-security-services.html>

Saradzhyan Simon, *Boston Bombing Puts Spotlight on Security Services' Failure to Cooperate*, RIA Novosti, 30/04/2013, online available at: http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/23034/boston_bombing_puts_spotlight_on_security_services_failure_to_cooperate.html?breadcrumb=%2Fpublication%2F25305%2Fisis_on_the_move

Satter David, *Russia and the Boston Bombings: The Mystery Deepens*, Foreign Policy Research Institute, May 2013, online available at: <http://www.fpri.org/articles/2013/05/russia-and-boston-bombings-mystery-deepens>

Schmidt S. Michael, Schmitt Eric, *Russia Didn't Share All Details on Boston Bombing Suspect, Report Says*, The New York Times, 09/04/2014, online available at: http://www.nytimes.com/2014/04/10/us/russia-failed-to-share-details-on-boston-marathon-bombing-suspect.html?_r=0

Shuster Simon, *Bombing Probe Casts Spotlight on Awkward U.S.-Russia Security Ties*, Time, 24/04/2013, online available at: <http://world.time.com/2013/04/24/tsarnaev-fsb-fbi>

Speedie C. David, *After Boston: An Intelligence Blame Game with no Winner*, 08/05/2013, online available at: http://www.carnegiecouncil.org/publications/articles_papers_reports/0155

Spetalnick Matt, Cornwell Susan, Apps Peter, *U.S., Russian Spies' "Trust Deficit" may Have Clouded Boston Case*, 25/04/2013, Reuters, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-usa-explosions-boston-distrust-idUSBRE93O1EI20130425>

Stanglin Doug, *Moscow Spy Saga tied to Boston Bombings Case*, USA Today, 15/05/2013, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/05/15/boston-bombing-marathon-cia-spy-detained-terrorism/2161113>

Tacopino Joe, *Russia Didn't Share Crucial Info on Boston Bombers*, New York Post, 09/04/2014, online available at: <http://nypost.com/2014/04/09/russia-didnt-share-crucial-info-on-boston-bombers-report/>

The Guardian, *Boston Marathon Bombing Review Says Russia Withheld Information*, 20/04/2013, online available at: <http://www.theguardian.com/world/2014/apr/10/boston-marathon-bombing-review-russia-withheld-information>

The Moscow Times, *FBI Missed Boston Warning, Matviyenko Says*, 04/07/2013, online available at: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/fbi-missed-boston-warning-matviyenko-says/481109.html>

United States House of Representatives, Committee on Homeland Security, Rep. Michael McCaul, Chairman, House Homeland Security Report, Prepared by the Majority Staff of the Committee on Homeland Security, *The Road to Boston: Counterterrorism Challenges and Lessons from the Marathon Bombings*, March 2014.

Viser Matt, *Rep. Keating to Join Mission to Russia*, Boston globe, 22/05/2013, online available at: <https://www.bostonglobe.com/news/nation/2013/05/21/keating-visit-russia-with-congressional-delegation-discuss-boston-bombings/fbIg8vBs3S6BzyWXSjeAmK/story.html>

Weiss Michael, *Edward Snowden is Acting Very Strange Inside Russia*, The Daily Beast, 13/04/2015, online available at: <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/04/13/edward-snowden-is-acting-very-strange-inside-russia.html?via=desktop&source=twitter>

Wise David, *The FBI-Russia Connection*, 09/05/2013, online available at: <http://blogs.reuters.com/great-debate/2013/05/09/the-fbi-russia-connection>

B.Υποενότητα Β΄ (Ευρωπαϊκή Ένωση)

1.Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφορήσης εντός της Ε.Ε. (Γενικά Στοιχεία & Ρόλος Europol)

A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy, (Brussels, 12 December 2003).

Abazi Vigjilenca, *Unveiling the Power Over Europol's Secrets, Working Paper Series 2013-2014* (Amsterdam: University of Amsterdam, Amsterdam Centre for European Law and Governance, 2013).

Aftergood Steven, "Reducing Government Secrecy: Finding What Works", *Yale Law & Policy Review*, Vol. 27:399, 2009.

Aldrich J. Richard, "Intelligence and the European Union" στο Jones Erik, Menon Anand, Weatherill Stephen (Editors), *The Oxford Handbook of the European Union* (Oxford: Oxford University Press, 2012).

Anagnostakis Dimitrios, *EU-US Cooperation on Internal Security: Building a Transatlantic Regime* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2017).

Anderson Malcolm, "Counterterrorism as an Objective of European Police Cooperation" στο Reinares Fernando (Editor), *European Democracies Against Terrorism: Governmental Policies and Intergovernmental Cooperation* (Burlington, VT: Ashgate, 2000).

Arcarazo Acosta Diego, Murphy C. Cian, "Rethinking Europe's Freedom, Security and Justice", στο Arcarazo Acosta Diego, Murphy C. Cian (Editors), *EU Security and Justice Law: After Lisbon and Stockholm* (Oxford & Portland: Oregon, Hart Publishing, 2014).

Archick Kristin, *Europe and Counterterrorism: Strengthening Police and Judicial Cooperation*, (Washington, DC: Congressional Research Service, 2004).

Argomaniz Javier, Post-9/11 "Institutionalization of European Union Counterterrorism: Emergence, Acceleration and Inertia", *European Security*, Vol. 18, No. .2, 2009.

Argomaniz Javier, *The European Union Post 9/11 Counter-Terror Policy Response: An Overview*, Research Institute for European and American Studies, Research Paper No. 140, February 2010.

Argomaniz Javier, Bures Oldrich, Kaunert Christian, “A Decade of EU Counter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment”, *Intelligence and National Security*, Vol. 30, No. 2-3, 2015.

Armitage T. David, *The European Union: Measuring Counterterrorism Cooperation*, Strategic Forum, No. 229, September 2007.

Bakker Edwin, “Difference in Terrorist Threat Perceptions in Europe” στο Mahncke Dieter, Monar Jorg (Editors), *International Terrorism: A European Response to a Global Threat?* (Brussels: Peter Lang, 2006).

Balzacq Thierry, Carrera Sergio, *The EU’s Fight Against International Terrorism*, CEPS Policy Brief, No. 80, Brussels, July 2005.

Bensahel Nora, *The Counterterror Coalitions: Cooperation With Europe, NATO and the European Union* (Santa Monica, CA: RAND, 2003).

Benyon John, “Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement”, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 70, No.3, 1994.

Bigo Didier, Brouver Evelien, Carrera Sergio, Guild Elspeth, Guittes Emmanuel-Pierre, Jeandesboz Julien, Ragazzi Francesco, Sherrer Amandine, *The EU Counter-Terrorism Policy Responses to the Attacks in Paris: Towards an EU Security and Liberty Agenda*, Center for European Policy Studies, No. 81, February 2015.

Birsan Constantin-Marian, *Intelligence Effectiveness in the European Union (E.U.) in the New Security Environment* (Monterey, California: Naval Postgraduate School, 2012).

Block Ludo, “Bilateral Police Liaison Officers: Practices and European Policy”, *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 6, No. 2, 2010.

Block Ludo, “EU Joint Investigation Teams: Political Ambitions and Police Practices” στο Hufnagel Saskia, Harfield Clive, Bronitt Simon (Editors), *Cross-Border Law Enforcement and Regional Law Enforcement Cooperation-European, Australian and Asia-Pacific Perspectives* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2012).

Boehm Franziska, *Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice: Toward Harmonized Data Protection Principles for Information Exchange at EU-Level* (Heidelberg: Springer, 2012).

Bosilca Laura Ruxandra, “Europol and Counter Terrorism Intelligence Sharing”, *Europolity, Community and Change in European Governance*, Vol. 7, No.1, 2013.

Bossong Raphael, “The Action Plan on Combating Terrorism: A Flawed Instrument of EU Security Governance”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 46, No. 1, 2008.

Bossong Raphael, *The EU’s Mature Counterterrorism Policy-A Critical Historical and Functional Assessment*, LSE Challenge Working Paper, June 2008.

Bossong Raphael, *Public Good Theory and the “Added Value” of the EU’s Counterterrorism Policy*, Economics of Security, Working Paper 42 (Berlin: Economics of Security, 2011).

Bossong Raphael, *The Evolution of EU Counter-Terrorism: European Security Policy After 9/11* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2013).

Brady Hugo, Keohane Daniel, *Fighting Terrorism: The EU Needs a Strategy Not a Shopping List* (London: Center for European Reform, 2005).

Brady Hugo, *Europol and the European Criminal Intelligence Model: A Non-State Response to Organised Crime*, Real Instituto Elcano, 2007.

Brady Hugo, *Intelligence, Emergencies and Foreign Policy: The EU’s Role in Counter-Terrorism* (London: Center for European Reform, 2009).

Brouwer Evelien, *The Other Side of Moon, The Schengen Information System and Human Rights: A Task for National Courts*, CEPS Working Document No. 288, April 2008.

Brown David, *The European Union, Counterterrorism and Police Cooperation, 1992-2007: Unsteady Foundations?* (Manchester & New York: Manchester University Press, 2010).

Brown David, “The Stockholm solution? Papering Over the Cracks Within the Area of Freedom, Security and Justice”, *European Security*, Vol. 20, No. 4, 2011.

Bruggeman Willy, “Europol: A Castle or a House of Cards?” στο Pauly Alexis (Editor), *De Schengen a Maastricht: Voie Royale et d’ Obstacles* (Maastricht: European Institute of Public Administration, 1996).

Bruggeman Willy, “Policing in Europe: A New Wave?” στο Den Boer Monica (Editor), *The Implementation of Schengen: First the Widening, Now the Deepening* (Maastricht: European Institute of Public Administration, 1997).

Bruggeman Willy, “What Are the Options for Improving Democratic Control of Europol and for Providing it With Adequate Operational Capabilities?”, *Studia Diplomatica*, Vol. 59, No.1, 2006.

Bruggeman Willy, *Parliamentary Control: European Co-operation in the Field of Policing and Criminal Justice*, Presented at Public Seminar of the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, European Parliament, Brussels, 18 December 2006.

Bruggeman Willy, Den Boer Monica, “Policing and Internal Security in the Post-Lisbon Era: New Challenges Ahead” στο Wolff Sarah, Goudappel Flora, De Zwaan Jaap (Editors), *Freedom, Security and Justice After Lisbon and Stockholm* (The Hague: TMC Asser Press, 2011).

Bunyan Tony, *The Europol Convention*, Statewatch, 1995.

Bures Oldrich, “Europol’s Fledgling Counterterrorism Role”, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 20, No.4, 2008.

Bures Oldrich, “European Arrest Warrant: Implications for EU Counterterrorism Efforts”, *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 3, No. 1, 2010.

Bures Oldrich, *EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?* (Surrey, UK & Burlington, USA: Ashgate, 2011).

Bures Oldrich, “Intelligence Sharing and the Fight Against Terrorism in the EU: Lessons Learned From Europol”, *European View*, Vol. 15, No. 1, 2016.

Bures Oldrich, Ahern Stephanie, “The European Model of Building Regional Cooperation Against Terrorism” στο Cortright David, Lopez A. George (Editors), *Uniting Against Terror: Cooperative Nonmilitary Responses to the Global Terrorist Threat* (Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press, 2007).

Burkov Yehor, *Counter-Terrorism Intelligence Cooperation in the EU: The Case of European Counter Terrorism Center* (Budapest: Central European University, 2016).

Busuioc Madalina, Groenleer Martijn, *Beyond Design: The Evolution of Europol and Eurojust, Working Paper Series 2011-2013* (Amsterdam: Amsterdam Centre for European Law and Governance, 2011).

Busuioc Madalina, Curtin Deidre, Groenleer Martijn, “Agency Growth Between Autonomy and Accountability: The European Police Office as a Living Institution” στο Rittberger Berthold, Wonka Arndt (Editors), *Agency Governance in the EU* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2012).

Cameron Iain, “Council of Europe Standards on Police Data Storage and Sharing” στο Cornell Jonsson Anna, Bergström Maria (Editors), *European Police and Criminal Law Co-operation*, Swedish Studies in European Law, Volume 5 (Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2014).

Cardona Meliton, “The European Response to Terrorism”, *Terrorism & Political Violence*, Vol. 4, No. 4, 1992.

Chalk Peter, “The Third Pillar on Judicial and Home Affairs Cooperation, Anti-Terrorist Collaboration and Liberal Democratic Acceptability” στο Reinares Fernando (Editor), *European Democracies Against Terrorism: Governmental Policies and Intergovernmental Cooperation* (Burlington, U.S.: Ashgate Publishing Company, 2000).

Chatwin Caroline, *Drug Policy Harmonization and the European Union* (Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011).

Cini Michelle, *Intergovernmentalism* στο Cini Michelle, Borrigan Perez-Solorzano Nieves (Editors), *European Union Politics* (Oxford: Oxford University Press, 2016).

Cockburn Patrick, *The Age of Jihad: Islamic State and the Great War for the Middle East* (New York: Verso, 2016).

Coolsaet Rik, "EU Counterterrorism Strategy: Value Added or Chimera?", *International Affairs*, Vol. 86, No. 4, 2010.

Council of the European Union, *Conclusions of the Extraordinary Council Meeting* (Justice, Home Affairs and Civil Protection), 20 September 2001.

Council of the European Union, *Declaration on the EU Response to the London Bombings*, 2005.

Curtis Mark, *Secret Affairs: Britain's Collusion with Radical Islam* (London: Serpent's Tail, 2012).

Dannenbaum Tom, "Bombs, Ballots and Coercion: The Madrid Bombings, Electoral Politics and Terrorism Strategy", *Security Studies*, Vol. 20, No. 3, 2011.

Davis Cross K. Mai'a, "A European Transgovernmental Intelligence Network and the Role of IntCen", *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 14, No. 3, 2013.

De Buck Bart, "Joint Investigation Teams: The Participation of Europol Officials", *ERA Forum*, Vol. 8, No. 2 2007.

De Moor Alexandra, *Joint Investigation Teams: Belgium, the Netherlands, the United Kingdom, Can (Or Should) Europol Participate?* (Gent: Universiteit Gent, 2006).

De Moor Alexandra, Vermeulen Gert, "The Europol Council Decision: Transforming Europol Into an Agency of the European Union", *Common Market Law Review*, Vol. 47, No. 4, 2010.

De Moor Alexandra, Vermeulen Gert, "Sharing the Competence of Europol: An FBI Perspective" στο Cools Marc, De Ruyver Brice, Easton Marleen, Pauwels Lieven, Ponsaers Paul, Vande Walle Gudrun, Vander Beken Tom, Vander Laenen Freya, Vermeulen Gert, Vynckier Gerwinde (Editors), *EU and International Crime Control*, Topical Issues, GofS Research Paper Series (Antwerpen, Apeldoorn, Portland: Maklu Publishers, 2010).

De Vries Gijs, "The European Union's Role in the Fight Against Terrorism", *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 16, 2005.

Deflem Mathieu, "Bureaucratization and Social Control: Historical Foundations of International Police Cooperation", *Law & Society Review*, Vol. 34, No. 3, 2000.

Deflem Mathieu, "Social Control and The Policing of Terrorism: Foundations for a Sociology of Counter-Terrorism", *The American Sociologist*, Vol. 35, No. 2, 2004.

Deflem Mathieu, "Europol and the Policing of International Terrorism: Counter-Terrorism in a Global Perspective", *Justice Quarterly*, 23, 2006.

Den Boer Monica, “Police Cooperation in the TEU: Tiger in a Trojan Horse?” *Common Market Law Review*, Vol. 32, No. 2, 1995.

Den Boer Monica, Monar Jorg, “Keynote Article: 11 September and the Challenge of Global Terrorism to the EU as a Security Actor”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 4, 2002.

Den Boer Monica, “Intelligence Exchange and the Control of Organised Crime: From Europeanization Via Centralization to Dehydration?” στο Arap Joanna, Anderson Malcolm (Editors), *Police and Justice Cooperation and the New European Borders* (The Hague: Kluwer Law International, 2002).

Den Boer Monica, “The EU Counterterrorism Wave: Window of Opportunity or Profound Policy Transformation?” στο Van Leeuwen Marianne (Editor), *Confronting Terrorism: European Experiences, Threat Perceptions and Policies* (The Hague: Kluwer, 2003).

Den Boer Monica, “Fusing the Fragments: Challenges for EU Internal Security Governance on Terrorism” στο Mahncke Dieter, Monar Jorg (Editors), *International Terrorism: A European Response to a Global Threat?* (Brussels: Peter Lang, 2006).

Den Boer Monica, Bruggeman Willy, “Shifting Gear: Europol in the Contemporary Policing Era”, *Politique Européenne*, Vol. 23, No.3, 2007.

Den Boer Monica, “Police, Policy and Politics in Brussels: Scenarios for the Shift From Sovereignty to Solidarity”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 27, No. 2, 2014.

Den Boer Monica, Wiegand Irina, “From Convergence to Deep Integration: Evaluating the Impact of EY Counter-Terrorism Strategies on Domestic Arenas”, *Intelligence and National Security*, Vol. 30, No. 2-3, 2015.

Devoic Bozenko, *The Post-9/11 European Union Counterterrorism Response: Legal-Institutional Framework* (Monterey, California: Naval Postgraduate School, 2012).

Disley Emma, Irving Barrie, Hughes William, Patruni Bahnu, *Evaluation of the Implementation of the Europol Council Decision and of Europol’s Activities* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2012).

Doherty Richard, Vandresse Benoit, Kamaras Eva, Siede Anna, Segerberg Jan, De Hert Paul, Mitsilegas Valsamis, *Study on the Implementation of the European Information Exchange Model (EIXM) for Strengthening Law Enforcement Cooperation, Final Report (Deloitte Study)* (Brussels: European Commission, Directorate-General Migration and Home Affairs, 2015).

Eckes Christina, “The Legal Framework of the European Union’s Counter-terrorist Policies: Full of Good Intentions?” στο Eckes Christina, Konstantinides Theodore

(Editors), *Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order* (New York: Cambridge University Press, 2011).

Edwards Geoffrey, Meyer Christoph, “Introduction: Charting a Contested Transformation”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 46, No. 1, 2008.

Emmanouilidis Janis, *Institutional Consequences of Differentiated Integration*, CAP Discussion Paper (Munich: Center for Applied Policy Research, 2007).

European Commission, *European Commission Action Paper in Response to the Terrorism Attacks on Madrid*, Memo 04.66, Brussels, 18 March 2004.

European Commission, *Study on the Status of Information Exchange Amongst Law Enforcement Authorities in the Context of Existing EU Instruments* (Brussels: DG Home Affairs, International Centre for Migration Policy Development, 2010).

European Commission, *The European Agenda on Security*, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Strasbourg 28.04.2015, COM(2015) 185 Final.

European Commission, John Howell & Co., *Independent Scrutiny in Response to Recommendation 41 of the EU Counter Terrorist Financing Strategy Presented to the European Council of December 2004 to Assess the EU Efforts in the Fight Against Terrorism Financing in the Context of the Financial Action Task Force’s Nine Special Recommendations and the EU Counter Terrorism Financing Strategy, Final Report* (Brussels, European Commission, John Howell & Co., 2007).

European Police Office, *Europol Review: General Report on Europol Activities* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011).

European Union Terrorism Situation and Trend Report (TESAT), 2015 (The Hague: European Police Office, 2015).

Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TESAT), 2016* (The Hague: European Police Office, 2016).

Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TESAT), 2017* (The Hague: European Union Agency For Law Enforcement Cooperation, 2017).

Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-trends/europol-analysis-projects>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/serious-and-organised-crime-threat-assessment>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment>.

Europol, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report>.

Fägersten Björn, “Bureaucratic Resistance to International Intelligence Cooperation – The Case of Europol”, *Intelligence and National Security*, Vol. 25, No. 4, 2010.

Falkner Gerda, Treib Oliver, Hartlapp Miriam, Leiber Simone, *Complying with Europe: The Impact of EU Minimum Harmonization and Soft Law in the Member States* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

Farah Lopes de Lima Jose Antonio, “Europol as the Director and Coordinator of the Joint Investigation Teams”, *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 8, 2007.

Fichera Massimo, *The Implementation of the European Arrest Warrant in the European Union: Law, Policy and Practice* (Antwerpen: Intersentia, 2011).

Fijnaut Cyrille, “Policing Western Europe: Interpol , Trevi and Europol”, *Police Studies*, Vol. 15, No. 3, 1992.

Fijnaut Cyrille, Verbruggen Frank, “The Eagle Has Not Landed Yet, The Federalization of Criminal Investigation: Precedents and Comparisons” στο Den Boer Monica (Editor) *Undercover Policing and Accountability from an International Perspective*, Working Papers No 97/02 (Maastricht: European Institute for Public Administration, 1997).

Fletcher Maria, Loof Robin, Gilmore Bill, *EU Criminal Law and Justice* (Cheltenham, UK & Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2008).

Friedrichs Jorg, *Fighting Terrorism and Drugs: Europe and International Police Cooperation* (London & New York: Routledge, 2008).

Gargantini Giulia, “European Cooperation in Counterterrorism and the Case of Individual Sanctions”, *Perspectives on Federalism*, Vol. 3, No. 3, 2011.

Gegez A. Farwaz, *ISIS: A History* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2016).

Gilles Kepel, Jardin Antoine, *Terror in France: The Rise of Jihad in the West* (Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2015).

Gregory E.C. Frank, “Police Cooperation and Integration in the European Community: Proposals, Problems and Prospects”, *Terrorism*, Vol. 14, No. 3, 1991.

Groenleer Martijn, *The Autonomy of European Union Agencies: A Comparative Study of Institutional Development* (Delft: Eburon, 2009).

Gruszczak Artur, “Governing Internal Security in the European Union”, *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 3, No. 2, 2009.

Gruszczak Artur, “EU Intelligence-Led Policing: The Case of Counter-Terrorism Cooperation” στο O’ Neill Maria, Swinton Ken, Winter Aaron (Editors), *New Challenges for the EU Internal Security Strategy* (Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2013).

Gruszczak Artur, *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (London: Palgrave Macmillan, 2016).

Gualtieri Claudia, *Joint Investigation Teams*, ERA Forum, Vol. 8, Iss .2, 2007.

Guyomarch Alain, “Problems and Prospects for European Police Cooperation After Maastricht”, *Policing and Society*, Vol. 5, No. 3, 1995.

Hamilton Bean, *No More Secrets: Open Source Information and the Reshaping of U.S. Intelligence* (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, LLC, 2011).

Hertzberger R. Eveline, *Counter-Terrorism Intelligence Cooperation in the European Union*, (Rome: UNICRI, European Union and Security Studies Policy Program, 2007).

Hillebrand Claudia, “Guarding EU-wide Counter-terrorism Policing: The Struggle for Sound Parliamentary Scrutiny of Europol”, *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 7, No. 4, 2011.

Hillebrand Claudia, “Guarding EU-Wide Counter-Terrorism Policing: The Struggle for Sound Parliamentary Scrutiny of Europol” στο Kaunert Christian, Leonard Sarah (Editors), *European Security, Terrorism and Intelligence: Tackling New Security Challenges in Europe* (London: Palgrave Macmillan, 2013).

Hoey Amanda, “Policing the New Europe-The Information Deficit”, *International Review of Law, Computers & Technology*, Vol. 12, No. 3, 1998.

Holzacker L. Ronald, Luif Paul, “Introduction: Freedom, Security and Justice After Lisbon” στο Holzacker L. Ronald, Luif Paul (Editors), *Freedom, Security and Justice in the European Union: Internal and External Dimensions of Increased Cooperation After the Lisbon Treaty* (New York: Springer, 2014).

Holzinger Katharina, Knill Christoph, “Causes and Conditions of Cross-National Policy Convergence”, *Journal of European Public Policy*, Vol. 12, No.5, 2005.

House of Lords, European Union Committee, *After Madrid: The EU’s Response to Terrorism*, 5th Report of Session 2004-2005 (London: The Stationery Office Limited, 2005).

House of Lords, European Union Committee, *EUROPOL: Coordinating the Fight Against Serious and Organised Crime*, Report with Evidence, 29th Report of Session 2007-2008 (London: The Stationery Office Limited, 2008).

Hufnagel Saskia, *Policing Cooperation Across Borders: Comparative Perspectives on Law Enforcement Within the EU and Australia* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2013).

Hufnagel Saskia, “Counter-Terrorism Policing and Security Arrangements” στο Lennon Genevieve, Walker Clive (Editors), *Routledge Handbook of Law and Terrorism* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2015).

Hufnagel Saskia, McCartney Carole (Editors), *Trust in International Police and Justice Cooperation* (Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017).

Ioannou Christodoulos, *Is a European Union Central Intelligence Agency Needed?* Research Paper No. 161, Research Institute For European and American Studies, May-June 2013.

Jeffreys-Jones Rhodri, *In Spies We Trust: The Story of Western Intelligence* (Oxford: Oxford University Press, 2013).

Jorgensen Erik Knud, Laatikainen Verlin Katie, “Introduction” στο Jorgensen Erik Knud, Laatikainen Verlin Katie (Editors), *Routledge Handbook on the European Union and International Institutions: Performance, Policy, Power* (London & New York: Routledge, 2013).

Joutsen Matti, *The European Union and Cooperation in Criminal Matters: The Search for Balance*, HEUNI Paper No. 25 (Helsinki, The European Institute for Crime Prevention and Control, Affiliated with the United Nations, 2006).

Joyce Peter, *Criminal Justice: An Introduction* (London & New York: Routledge, 2013).

Kaunert Christian, “Towards Supranational Governance in EU Counter-Terrorism? The Role of the Commission and the Council Secretariat”, *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 4, No.1, 2010.

Kaunert Christian, Léonard Sarah & MacKenzie Alex, “The European Parliament in the External Dimension of EU Counter-terrorism: More Actorness, Accountability and Oversight 10 Years on?” *Intelligence and National Security*, Vol. 30, No. 2-3, 2015.

Kaunert Christian, Occhipinti D. John, Leonard Sarah, “Introduction: Supranational Governance in the Area of Freedom, Security and Justice After the Stockholm Programme”, στο Kaunert Christian, Occhipinti D. John, Leonard Sarah (Editors), *Supranational Governance of Europe’s Area of Freedom, Security and Justice* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge, 2015).

Keohane Daniel, *The EU and Counter-Terrorism* (London: Center for European Reform, 2005).

Keohane Daniel, “The Absent Friend: EU Foreign Policy and Counter-Terrorism”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 46, No. 1, 2008.

Kilcullen David, *Blood Year: Islamic State and the Failures of the War on Terror* (London: C. Hurst & Co. Publishers, 2016).

Klimek Libor, *European Arrest Warrant* (Switzerland: Springer, 2015).

Klosek Jacqueline, “The Development of International Police Cooperation within the EU and Between the EU and Third Party States: A Discussion of the Legal Bases of Such Cooperation and the Problems and Promises Resulting Thereof”, *American University International Law Review*, Vol. 14, No. 3, 1999.

Knill Christoph, *Cross-National Policy Convergence Causes, Concepts and Empirical Findings* (Abingdon, Oxon & New York: Routledge 2005).

Krahmann Elke, *New Threats and New Actors in International Security* (New York: Palgrave Macmillan, 2005).

Körsal Sönmez, “International Security Cooperation: Intelligence Practices” στο Tuzuner Musa (Editor), *Intelligence Cooperation Practices in the 21st Century: Towards a Culture of Sharing* (Amsterdam: IOS Press, 2010).

Lavenex Sandra, Wallace William, “Justice and Home Affairs: Towards a European Public Order?” Wallace Helen, Wallace William, Pollack Mark (Editors), *Policy-Making in the European Union* (Oxford: Oxford University Press, 2005).

Lavranos Nikolaos, “Europol and the Fight Against Terrorism”, *European Foreign Affairs*, Vol. 8, No. 2, 2003.

Leonard Sarah, *The Use and Effectiveness of Migration Controls as a Counterterrorism Instrument in the European Union*, *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 4, Iss. 1, 2010.

Lindberg N. Leon, *The Political Dynamics of European Integration* (Stanford: Stanford University Press, 1963).

Lodge Juliet, “Terrorism and the European Community: Towards 1992”, *Terrorism & Political Violence*, Vol. 1, No. 1, 1989.

Lodge Juliet, “Fortress Europe: Borders and the Power of Information in the European Union” στο Magone M. Jose (Editor), *Routledge Handbook of European Politics* (London & New York: Routledge, 2015).

Lugna Lauri, “Institutional Framework of the European Union Counter-Terrorism Policy Setting”, *Baltic Security & Defence Review*, Vol. 8, 2006.

Lutterbeck Derek, “Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe”, *European Security*, Vol. 14, No. 2, 2005.

Maas Willem, “Freedom of Movement Inside “Fortress Europe” στο Zureik Elia, Salter B. Mark (Editors), *Global Surveillance and Policing: Borders, Security, Identity* (Cullompton, Devon & Portland, Oregon: Willan Publishing, 2005).

Martinsen-Norheim Per Martin, Randel Aasland Jacob, “Towards Intelligence-Driven Peace Operations? The Evolution of UN and EU Intelligence Structures”, *International Peacekeeping*, Vol. 18, No. 4, 2011.

McCants William, *The ISIS Apocalypse: The History, Strategy and Doomsday Vision of the Islamic State* (New York: Picador, 2015).

McCormick John, *Understanding The European Union: A Concise Introduction, Seventh Edition* (Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017).

McLachlan Donald, “Will Europe Unite Its Intelligence?”, *The Round Table*, Vol. 59:236, 1969.

Meyer O. Christoph, “International Terrorism as A Force of Homogenization? A Constructivist Approach to Understanding Cross-National Threat Perception and Responses”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 22, No. 4, 2009.

Mitrany David, *A Working Peace System* και Haas Ernst, “The Uniting of Europe” στο Nelsen F. Brent, Stubb Alexander (Editors), *The European Union: Readings on the Theory and Practice of European Integration, Fourth Edition* (London: Lynne Rienner Publishers, 2014).

Mitsilegas Valsamis, Monar Jorg, Wyn Rees, *The European Union and Internal Security: Guardian of the People?* (Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2003).

Monaco R. Francis, “Europol: The Culmination of the European Union’s International Police Cooperation Efforts”, *Fordham International Law Journal*, Volume 19, No. 1, Article 9, 1995.

Monar Jörg, “The EU’s Approach Post-September 11: Global Terrorism as a Multidimensional Law Enforcement Challenge”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 20, No. 2, 2007.

Monar Jörg (Editor), *The Institutional Dimension of the European Union’s Area of Freedom, Security and Justice* (Brussels: Peter Lang, 2010).

Monar Jörg, “The Area of Freedom, Security and Justice: Schengen Europe, Opt-outs, Opt-ins and Associates” στο Dyson Kenneth, Sepos Angelos (Editors), *Which Europe? The Politics of Differentiated Integration* (London: Palgrave Macmillan, 2010).

Monar Jörg, “EU Security Governance: The Case of Counterterrorism”, *European Security*, Vol. 23, No. 2, 2014.

Monar Jörg, “The EU as an International Counter-terrorism Actor: Progress and Constraints”, *Intelligence and National Security*, Vol. 30, No. 2-3, 2015.

Moravcsik Andrew, “Negotiating the Single European Act” στο Nelsen F. Brent, Stubb Alexander (Editors), *The European Union: Readings on the Theory and Practice of European Integration, Fourth Edition* (London: Lynne Rienner Publishers, 2014).

Müller-Wille Bjorn, “Improving the Democratic Accountability of EU Intelligence”, *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No.1, 2006.

Müller -Wille Bjorn, “For Our Eyes Only: Shaping an Intelligence Community Within the EU”, Occasional Paper 50, Paris, European Union Institute for Security Studies, 2004.

Müller -Wille Bjorn, “The Effect of International Terrorism on EU Intelligence Cooperation”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 46, No. 1, 2008.

Nomikos John, “A European Union Intelligence Service for Confronting Terrorism”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, No. 18, Summer 2005.

Nunzi Alfredo, “Exchange of Information and Intelligence Among Law Enforcement Authorities: A European Union Perspective”, *Revue Internationale de Droit Pénal*, Vol. 78, No.1, 2007.

Parkin Joanna, “The Difficult Road to the Schengen Information System II: The Legacy of Laboratories and the Cost for Fundamental Rights and the Rule of Law”, *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, April 2011.

Pastore Ferruccio, “The European Union and the Fight Against Terrorism” στο Pastore Ferruccio, Friedrichs Jorg, Politi Alessandro, *Is There a European Strategy Against Terrorism? A Brief Assessment of Supra-national and National Responses*, Centro Studi di Politica Internazionale, Working Papers 12/ February 2005.

Peers Steve, “Mission Accomplished? EU Justice and Home Affairs Law After the Treaty of Lisbon”, *Common Market Law Review*, Vol. 48, 2011.

Peers Steve, “Justice and Home Affairs Law Since the Treaty of Lisbon: A Fairy Tale Ending?” στο Arcarazo Acosta Diego, Murphy C. Cian (Editors), *EU Security and Justice Law: After Lisbon and Stockholm* (Oxford & Portland: Oregon, Hart Publishing, 2014).

Phillips Melanie, *Londonistan: How Britain Created a Terror State Within* (New York: Gibson Square Books, 2006).

Price-Hyde Adrian, *European Security in the Twenty-First Century: The Challenge of Multipolarity* (London & New York: Routledge, 2007).

Protopapas X. Georgios, “European Union’s Intelligence Cooperation: A Failed Imagination?” *The Journal of Mediterranean & Balkan Intelligence*, December 2014.

Recasens Amadeu, “The Control of Police Powers”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 8, No. 3, 2000.

Rijken Conny, “Joint Investigation Teams: Principles, Practice and Problems: Lessons Learnt from the First Efforts to Establish a JIT”, *Utrecht Law Review*, Vol. 2, No. 2, 2006.

Rijpma J. Jorrit, “Institutions and Agencies: Government and Governance After Lisbon” στο Arcarazo Acosta Diego, Murphy C. Cian (Editors), *EU Security and Justice Law: After Lisbon and Stockholm* (Oxford & Portland: Oregon, Hart Publishing, 2014).

Rosamond Ben, *Theories of European Integration* (New York: St. Martin’s Press, 2000).

Rozée Stephen, Kaunert Christian, Léonard Sarah, “Is Europol a Comprehensive Policing Actor?” *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 14, No. 3, 2013.

Ryan J. Kenneth, “Federalism, Intergovernmentalism, and Intelligence: The Future of Cooperation in the European Union”, *Forum on Public Policy: A Journal of the Oxford Round Table*, Spring 2008.

Schalken Tom, Pronk Maarten, “On Joint Investigation Teams, Europol and Supervision of Their Joint Actions”, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 10, No. 1, 2002.

Segell Glen, “Intelligence Agency Relations Between the European Union and the U.S.”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 17, No. 1, 2004.

Scherrer Amandine, Jeandesboz Julien, Guittet Emanuel-Pierre (Editors), *Developing an EU Internal Security Strategy, Fighting Terrorism and Organised Crime* (Brussels: European Parliament, Directorate General for Internal Policies, 2011).

Skinner Stephen, “The Third Pillar Treaty Provisions on Police Cooperation: Has the EU Bitten off More Than it Can Chew?” *Columbia Journal of European Law*, Vol. 8, No. 2, 2002.

Spence David (Editor), *The European Union and Terrorism* (London: John Harper, 2007).

Sperling James, “EU Police and Judicial Cooperation Before the Treaty of Lisbon: Strengthening of the Weakest Link?” *European Security*, Vol. 22, No. 2, 2013.

Stubb Alexander, “A Categorization of Differentiated Integration”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 34, No. 2, 1996.

Svendsen D.M. Adam, “On a Continuum with Expansion? Intelligence Cooperation in Europe in the Early Twenty-First Century”, *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 7, No. 4, 2011.

Occhipinti D. John, *The Politics of EU Police Cooperation: Towards a European FBI?* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 2003).

Occhipinti D. John, “Still Moving Toward a European FBI? Re-Examining the Politics of EU Police Cooperation”, *Intelligence and National Security*, Vol. 30, No. 2-3, 2015.

O’ Neill Maria, Winter Aaron, “New Challenges for the EU Internal Security Strategy: An Introduction and Overview” στο O’ Neill Maria, Swinton Ken, Winter Aaron (Editors), *New Challenges for the EU Internal Security Strategy* (Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2013).

Olson Mancur Jr, *The Logic of Collective Action* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1965).

Thieux Laurence, “European Security and Global Terrorism: The Strategic Aftermath of the Madrid Bombings”, *Perspectives*, No. 22, Summer 2004.

Tucek Filip, Warnes Richard, “The European Union Against Terrorism: Challenges and Future Opportunities” στο Romaniuk N. Scott, Grice Francis, Irrera Daniela, Webb Stewart (Editors), *The Palgrave Handbook of Global Counterterrorism Policy* (London: Palgrave Macmillan, 2017).

Vanhoonacker Sophie, Wangen Patrice, *Graham T. Allison*, “The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis” στο Lodge Martin, Page C. Edward, Balla J. Steven (Editors), *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration* (Oxford: Oxford University Press, 2015).

Vermeulen Gert, Beken Vander Tom, Van Puyenbroeck Laurens, Van Malderen Sara (Editors), *Availability of Law Enforcement Information in the European Union: Between Mutual Recognition and Equivalent Right of Access* (Antwerp & Apeldoorn: Maklu Press, 2005).

Villadsen R. Ole, “Prospects for a European Common Intelligence Policy”, *Studies in Intelligence*, No.9, Summer 2000.

Von Hippel Karin, *Europe Confronts Terrorism* (London: Palgrave Macmillan, 2005).

Walker Neil, “The Dynamics of European Police Cooperation: The United Kingdom Perspective”, *Commonwealth Law Bulletin*, Vol. 18, No. 4, 1992.

Walsh Igoe James, “Intelligence-Sharing in the European Union: Institutions Are Not Enough”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 3, 2006.

Walsh Igoe James, *Security Policy and Intelligence Cooperation in the European Union*, Paper Prepared for the Biennial Meeting of the European Union Studies Association, Los Angeles, April 2009.

Warrick Joby, *Black Flags: The Rise of ISIS* (New York: Anchor Books, 2016).

Wilkinson Paul, *Terrorism and the Liberal State* (London: Macmillan, 1986).

Wright Laurence, *The Terror Years: From Al-Qaeda to the Islamic State* (New York: Vintage Books, 2016).

Woodward Rachel, *Establishing Europol*, *European Journal on Criminal Policy*, Vol. 1, No.4, 1993.

Zarza Gutierrez Angeles (Editor), *Exchange of Information and Data Protection in Cross-Border Criminal Proceedings in Europe* (Berlin, Heidelberg: Springer, 2015).

Zimmermann Doron, "The European Union and Post-9/11 Counterterrorism: A Reappraisal", *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 29, No. 1, 2006.

2.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφορήσης εντός της Ε.Ε. (Τρομοκρατικό γτύπημα Μαδρίτης)

Alexandroff S. Alan, Cooper F. Andrew, *Rising Sates, Rising Institutions: Challenges for Global Governance*, (Baltimore: Brookings Institution Press, 2010).

Alexe Dan, *Liberals Call for an EU Intelligence Agency*, *New Europe*, 25/11/2015, online available at: <https://www.neweurope.eu/article/liberals-call-for-an-eu-intelligence-agency/>

Archick Kristin, *Europe and Counterterrorism: Strengthening Police and Judicial Cooperation*, (Washington DC: Congressional Research Service, The Library of Congress, 2004).

BBC News, *European Anti-Terror Body Urged, Intelligence Sharing Across Europe Needs to Improve to Tackle Terrorism, Says Britain's Top Policeman*, 21.03.2004, online available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3554153.stm

Brogan Benedict, *We Must Fight Terrorism Together, EU Told*, *The Telegraph*, 22.03.2004, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1457498/We-must-fight-terrorism-together-EU-told.html>

Burgess John, *EU Taking Up Terrorism Issues*, *The Washington Post*, 20.03.2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/03/20/eu-taking-up-terrorism-issues/d06ca3ff-1f97-46c4-bc86-f111b196b782/>

Cameron Fraser, *An Introduction to European Foreign Policy* (London & New York: Routledge, 2007).

Clarke Michael, *A War of Nerves*, *The Guardian*, 16.03.2004, online available at: <https://www.theguardian.com/politics/2004/mar/16/terrorism.spain>

Demetriou Danielle, *Met Chief Calls for European Body to Combat Terrorism*, *The Independent*, 22.03.2004, online available at:

<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/met-chief-calls-for-european-body-to-combat-terrorism-65453.html>

Deutsche Welle, *Spain Allegedly Mised Germany Over Bombings*, 17/03/2004, online available at: <http://www.dw.com/en/spain-allegedly-mised-germany-over-bombings/a-1145108>

Drozdiak William, *Madrid Bombings Should Wake Up Europe*, The Washington Post, 28.03.2004, online available at: http://articles.orlandosentinel.com/2004-03-28/news/0403270496_1_terrorism-madrid-brussels

Fagersten Bjorn, *Bureaucratic Resistance to International Intelligence Cooperation-The Case of Europol*, Intelligence and National Security, Routledge, Vol. 25, Iss. 4, August 2010.

Ford Peter, *Terrorism Web Emerges from Madrid Bombings*, The Christian Science Monitor, 22/03/2004, <http://www.csmonitor.com/2004/0322/p01s02-woeu.html>

Frankel Glenn, *Europe, U.S. Diverge on How to Fight Terrorism*, The Washington Post, 28/03/2004, online available at: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A28975-2004Mar27_2.html

Gardiner Nick, Hulsman John, “After Madrid: Preserving the Alliance Against Terrorism”, *Backgrounder*, Heritage Foundation, No. 1743, April 9, 2004.

Golden Tim, Van Natta Don Jr., *Bombings in Madrid: The Investigation, Madrid Suspect Under Scrutiny in 3 Countries*, The New York Times, 17.03.2004, online available at: <http://www.nytimes.com/2004/03/17/world/bombings-madrid-investigation-madrid-suspect-under-scrutiny-3-countries.html>

Golden Tim, Butler Desmond, Van Natta Don Jr., *As Europe Hunts For Terrorists, the Hunted Press Advantages*, The New York Times, 22.03.2004, online available at: <https://www.nytimes.com/2004/03/22/world/as-europe-hunts-for-terrorists-the-hunted-press-advantages.html>

Gordon H. Philip, *Madrid Bombings and U.S. Policy*, Brookings Institution, 31/03/2004, online available at: <http://www.brookings.edu/about/projects/intelligence>

Gunaratna Rohan, “The Post Madrid Face of Al-Qaeda”, *The Washington Quarterly*, Volume 27:3, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, 2004.

House of Lords, European Union Committee, 5th Report Session 2004-05, *After Madrid: The EU's Response to Terrorism, Report with Evidence, Published by the Authority of the House of Lords*, (London: The Stationery Office Limited, 08/03/2005).

Huband Mark, *Interpol Urges More Sharing of Terror Intelligence*, The Financial Times, 08.06.2004, online available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b1dc3aec-b8e9-11d8-b79f-00000e2511c8.html#axzz3mvoPv9iQ>

Jacobson Michael, *The Terror Hunt*, The Wall Street Journal, 09.07.2007, online available at: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-terror-hunt>

Keohane Daniel, *The EU and Counter-Terrorism* (London: Center for European Reform, 2005).

Keohane Daniel, "Implementing the EUs' Counter-Terrorism Strategy: Intelligence, Emergencies and Foreign Policy", στο Mahncke Dieter & Monar Jorg (Editors), *International Terrorism: A European Response to a Global Threat?* (Brussels: Peter Lang, College of Europe Studies No.3, 2006).

Knowlton Brian, *European Leaders Seek to Separate Iraq and Terror Issues*, The New York Times, 21.03.2004, online available at: <http://www.nytimes.com/2004/03/21/international/europe/european-leaders-seek-to-separate-iraq-and-terror.html>

Kubosova Lucia, *Europe Still Weak On Anti-Terrorism Cooperation*, EU Observer, 07.03.2005, online available at: <https://euobserver.com/justice/18602>

Kupchinsky Roman, *Intelligence and Police Coordination in the EU*, Corruption Watch, Radio Free Europe, 21/04/2004, Volume 4, Number 11, online available at: <http://www.rferl.org/content/article/1342339.html>

Kupchinsky Roman, *United Europe, Divided Intelligence*, Asia Times Online, 23.04.2004, online available at: http://www.atimes.com/atimes/Front_Page/FD23Aa01.html

Laitner Sarah, *Delays Thwart EU Chief's Anti-Terror Fight*, Financial Times, 06.05.2005, online available at: <http://www.ft.com/cms/s/0/76b3f86a-8e77-11d9-8aae-00000e2511c8.html#axzz4HJle07Au>

Lichfield John, Nash Elizabeth, Castle Stephen, Bennetto Jason, *Europe Must Share Terror Intelligence*, The Independent, 17/03/2004, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/europe-must-share-terror-intelligence-6172524.html>

Mahony Honor, *Member States to Be Urged to Share More Intelligence*, EU Observer, 16.03.2004, online available at: <https://euobserver.com/justice/14805>

Musharbash Yassin, Ulrich Andreas, *The Hate Preacher Who Lost His Venom: Infamous Islamist Imam Forswears Terror*, The Spiegel, 29.09.2009, online available at: <http://www.spiegel.de/international/germany/the-hate-preacher-who-lost-his-venom-infamous-islamist-imam-forswears-terror-a-658175.html>

NATO Review, *Gijs de Vries: EU Counter-Terrorism Coordinator*, March 2004, online available at: <http://www.nato.int/docu/Review/2005/Combating-Terrorism/Gijs-de-Vries-counter-terrorism/EN/index.htm>

Norell Magnus, *The Growing Threat of Islamic Militancy in Europe*, Terrorism Monitor, The Jamestown Foundation, 21/04/2005, Volume 3, Issue 8, online available at:

http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=30289#.V7XeVfmLTIU

Norton-Taylor Richard, Cowan Rosie, *Madrid Bomb Suspect Linked to UK Extremists*, The Guardian, 17/03/2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/mar/17/spain.terrorism1>

Povoledo Elisabetta, Fisher Ian, *Egyptian is Focus of Attention as Madrid Bomb Trial Opens*, The New York Time, 15.02.2007, online available at: <http://www.nytimes.com/2007/02/15/world/europe/15trial.html>

Ramos Ana, *Counterterrorism in Spain: An Overview*, στο Von Hippel Karin (Editor), *Europe Confronts Terrorism* (New York: Palgrave Macmillan, 2005).

Ranstorp Magnus, Cozzens Jeffrey, *The European Terror Challenge*, BBC News, 24.03.2004, online available at: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3563713.stm>

Reinares Fernando, “The Madrid Bombings and Global Jihadism”, *Survival*, Vol. 52, No.2, April-May 2010.

Reinares Fernando, “The 2004 Madrid Train Bombings, στο The Evolution of the Global Terrorist Threat”, *From 9/11 to Osama bin Laden’s Death*, Hoffman Bruce & Reinares Fernando (Editors), (New York: Columbia University Press, 2014).

Rice-Oxley Mark, *Europe Steps Up Antiterror Efforts*, The Christian Science Monitor, 17.03.2004, online available at: <http://www.csmonitor.com/2004/0317/p06s02-woeu.html>

Richburg B. Keith, *Spain Campaigned to Pin Blame on ETA*, The Washington Post, 17.03.2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/03/17/spain-campaigned-to-pin-blame-on-eta/5872ae4d-440a-4552-b931-c6d9844294f1/>

Rolfe Pamela, *A Year After Madrid Attacks, Europe Stalled in Terror Fight: National Rivalries, Fragmented Intelligence Activities, Thwart Progress*, The Washington Post, 11.03.2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A25047-2005Mar10.html>

Rotella Sebastian, Los Angeles Times, *Fragmented Europe Invites Terrorism*, The Los Angeles Times, 26.04.2004, online available at: <http://articles.latimes.com/2004/apr/26/world/fg-terror>

Sciolino Elaine, *Bombings in Madrid: Intelligence, Many in Europe Suspect Spain Misled Them About Attackers*, The New York Times, 16/03/2004, online available at:

<http://www.nytimes.com/2004/03/16/world/bombings-madrid-intelligence-many-europe-suspect-spain-misled-them-about.html>

Solana Javier, *EU Must Sharpen Tools, Stiffen Resolve*, The Australian, 05.04.2004, online available at: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/articles/79882.pdf

Staunton Dennis, *Biggest EU Member-States Take Control of Response to Madrid Atrocity*, The Irish Examiner, 20/03/2004, online available at: <http://www.irishtimes.com/news/biggest-eu-member-states-take-control-of-response-to-madrid-atrocity-1.1136220>

Stearns Jonathan, *EU to Name Anti-Terror Coordinator, Boost Security Cooperation*, Bloomberg, 19.04.2004, online available at: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aB3XXqZvGh2o&refer=europa>

Storbeck Jürgen, Policing, στο Neumann Peter, *Confronting Terrorism: The Club de Madrid Series on Democracy and Terrorism, Volume II, The International Summit on Democracy, Terrorism and Security* (Madrid: Club de Madrid, 2005).

Stratfor, *Spain's Disclosure a Leap in Intelligence Sharing*, 23.03.2004, online available at: <https://www.stratfor.com/analysis/spains-disclosure-leap-intelligence-sharing>

Stratfor, *EU: Terrorism, Federalism and Carpe Diem*, 26.03.2004, online available at: <https://www.stratfor.com/analysis/eu-terrorism-federalism-and-carpe-diem>

Taylor Paul, *UK, EU to Share Intelligence After Madrid Bombs*, Reuters, 19/03/2004, online available at: <http://research.lifeboat.com/spain.htm>

Tempest Matthew, *Blunkett Attacks EU "Waffle" on Security*, The Guardian, 19.03.2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/mar/19/september11.usa>

Townsend Mark, Hooper John, Harris Paul, Beaumont Peter, Barnett Anthony, Bright Martin, Burke Jason, Pelham Nick, *The Secret War*, The Guardian, 21.03.2004, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/mar/21/alqaida.afghanistan>

United Press International, *German Police: Spain Misled About Attacks*, 17/03/2004, online available at: http://www.upi.com/Top_News/2004/03/17/German-police-Spain-misled-about-attacks/20161079563812/

Vries Lloyd, *EU Ties Aid to Terrorism Fight*, CBS News, 26/03/2004, online available at: <http://www.cbsnews.com/news/eu-ties-aid-to-terrorism-fight/>

Whitlock Craig, *A Radical Who Remained Just Out Of Reach*, The Washington Post, 14/11/2004, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A47519-2004Nov13.html>

Whitlock Craig, *Terror Probe Finds “The Hands but not the Brains”*, The Washington Post, 11/07/2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/10/AR2005071000987.html>

Williams Daniel, *The Strange Odyssey of a Man Who Insists He’s No Terrorist*, The Washington Post, 19.03.2005, online available at: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A48181-2005Mar18.html>

Woehrel Steven, *March 11 Terrorist Attacks in Madrid and Spain’s Elections: Implications for U.S. Policy*, CRS Report for Congress (Washington DC: Congressional Research Service, The Library of Congress, 2004)

3.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφόρησης εντός της Ε.Ε. (Τρομοκρατικό γτύπημα “Charlie Hebdo & Hyper Cacher”)

Abi Habib Maria, Parkinson Joe, *How Jihadists Slip Through Europe’s Dragnet and Into Syria*, The Wall Street Journal, 22/02/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/how-jihadists-slip-through-europes-dragnet-and-into-syria-1424653670>

Aid M. Matthew, *EU to Set Up Counterterrorism Intelligence Fusion Center*, Agence France-Presse, 28/04/2015, online available at: <http://www.matthewaid.com/post/117678445531/eu-to-set-up-counterterrorism-intelligence-fusion>

Alcindor Yamiche, Berton Elena, *Four Killed At Paris Grocery Store Were All Jewish*, USA Today, 11/01/2015, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/01/10/details-about-victims-of-terror-attacks-in-france-emerge/21567281/>

Alter Charlotte, *Here’s is What Paris Investigators Have Found So Far*, Time, 10/01/2015, online available at: <http://time.com/3662728/paris-terror-attack-investigation-latest/>

BBC, *Terror Threat Posed by Thousands of EU Nationals*, 13/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/uk-30799637>

Banco Erin, *How Hayat Boumeddiene Entered Syria and Is Avoiding Detection*, International Business Times, 12/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/how-hayat-boumeddiene-entered-syria-avoiding-detection-1781334>

Barrabi Thomas, *Turkey Border Security: Hayat Boumeddiene Escape to Syria Sparks Renewed Criticism*, International Business Times, 12/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/turkey-border-security-hayat-boumeddiene-escape-syria-sparks-renewed-criticism-1781150>

Barrabi Thomas, *Spain's War on Terrorism, Illegal Migration in Spotlight Amid Paris Shooting Suspects Probe*, International Business Times, 20/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/spains-war-terrorism-illegal-immigration-spotlight-amid-paris-shooting-suspects-probe-1788772>

Barnes E. Julian, Entous Adam, Barrett Devlin, *U.S. Shared Intelligence With French About Paris Brother's Yemen Trip*, The Wall Street Journal, 09/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/u-s-shared-intelligence-with-french-about-paris-brothers-yemen-trip-1420844151>

BBC News, *Charlie Hebdo Attacks: Three Days of Terror*, 14/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>

Bilgi Seniz, *Intelligence Cooperation in the European Union: An Impossible Dream?* Middle East Technical University, All Azimuth, Volume 5, No.1, January 2016.

Birnbaum Michael, *Who is Kosher Market Suspect Amedy Coulibaly?* The Washington Post, 09/01/2015, online available at: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/01/09/who-is-kosher-market-suspect-amedy-coulibaly/>

Birnbaum Michael, *After Paris Attacks, E.U. Leaders Call For More Sharing of Information, Intelligence*, The Washington Post, 19/01/2015, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-paris-attacks-eu-leaders-call-for-more-sharing-of-information-intelligence/2015/01/19/9a3e6438-9fe6-11e4-903f-9f2faf7cd9fe_story.html

Birnbaum Michael, *French Prisons, Long Hotbeds of Radical Islam, Get New Scrutiny After Paris Attacks*, The Washington Post, 28/01/2016, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/paris-killers-radicalized-in-prison-now-leaders-want-to-fix-that-problem/2015/01/28/52271e28-a307-11e4-91fc-7dff95a14458_story.html

Birnbaum Michael, Mekhennet Souad, *Hayat Boumeddiene Wife of Paris Attacker Becomes France's Most Wanted Woman*, The Washington Post, 02/02/2015, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/wife-of-paris-attacker-now-frances-most-wanted-woman/2015/02/02/b03c6950-a7da-11e4-a162-121d06ca77f1_story.html

Birnbaum Michael, Mekhennet Souad, Djamel Beghal, *The Charming and Chilling Mentor of Paris Jihadist Attackers*, The Washington Post, 06/02/2016, online available at: https://www.washingtonpost.com/world/europe/the-charming-and-chilling-mentor-of-the-paris-attackers/2015/02/06/2870f13c-a7dd-11e4-a162-121d06ca77f1_story.html

Bisserbe Noemie, *European Prisons Fueling Spread of Islamic Radicalism*, The Wall Street Journal, 31/07/2016, online available at: <http://www.wsj.com/articles/european-prisons-fueling-spread-of-islamic-radicalism-1470001491>

Botelho Greg, *Untangling a Deadly Web: The Paris Attacks, The Suspects, The Links*, CNN, 14/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/11/europe/france-terror-suspects-connection/>

Botelho Greg, Shoichet Catherine, Shubert Atika, *Charlie Hebdo Attack: Helicopters Hunt for Suspects in Woods of France*, CNN, 21/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/08/europe/charlie-hebdo-paris-shooting/>

Boyle Christina, Williams J. Carol, McDonnell J. Patrick, *Suspects in Paris Attacks Are Killed, Several Hostages Dead*, Los Angeles Times, 09/01/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-closing-in-on-charlie-hebdo-suspects-20150109-story.html>

Bremner Charles, *Europe Border Controls Call After France Terror Failures*, The Times, 11/01/2015, online available at: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/europe/article4320182.ece>

Callimachi Rukmini, Higgins Andrew, *Video Shows a Paris Gunman Declaring his Loyalty to the Islamic State*, The New York Times, 11/01/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/01/12/world/europe/amedy-coulibaly-video-islamic-state.html>

Callimachi Rukmini, Yardley Jim, *From Amateur to Ruthless Jihadist in France*, The New York Times, 17/01/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/01/18/world/europe/paris-terrorism-brothers-said-cherif-kouachi-charlie-hebdo.html>

Chrisafis Angelique, *Profiles: Key Suspects in Paris Attacks*, The Guardian, 09/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/09/-sp-profiles-key-suspects-paris-attacks-france-charlie-hebdo>

Chrisafis Angelique, *Charlie Hebdo Attackers: Born, Raised and Radicalized in Paris*, The Guardian, 12/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-charlie-hebdo-attackers-kids-france-radicalised-paris>

Chrisafis Angelique, *The Road to Radicalization*, The Week, 18/01/2015, online available at: <http://theweek.com/articles/533827/road-radicalization>

Coker Margaret, Almasmari Hakim, *Paris Attacker Said Kouachi Knew Convicted Nigerian Airline Bomber*, The Wall Street Journal, 11/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/paris-attacker-said-kouachi-knew-convicted-nigerian-airline-bomber-1421005446>

Conroy Erin, *Stockpiles of Firearms Found in Anti-Terror Raids*, Deutsche Welle, 16/01/2015, online available at: <http://www.dw.com/en/stockpiles-of-firearms-found-in-anti-terror-raids/a-18196507>

Corder Mike, *Europol Chief Says More Cooperation Needed to Counter Terror*, The Associated Press, 23/02/2015, online available at: <http://wtop.com/europe/2015/02/europol-chief-says-more-cooperation-needed-to-counter-terror/>

Dearden Lizzie, *Paris Shootings: How the Sieges With Charlie Hebdo Killers at Dammartin-en-Goele Print Works and Jewish Grocer Ended*, The Independent, 09/01/2016, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-shootings-how-sieges-at-dammartin-en-goele-print-works-and-jewish-grocer-ended-9968962.html>

Dearden Lizzie, *Paris Attacks: French Prime Minister Admits "Clear Failings" Allowed Terrorists to Go on Rampage*, The Independent, 10/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-french-prime-minister-admits-clear-failings-allowed-terrorists-to-go-on-rampage-9969525.html>

Dailedajan Colin, *Increased Identity Checks for EU Travelers Unlikely After Paris Attacks*, Mashable, 17/01/2015, online available at: <http://mashable.com/2015/01/16/eu-intelligence-travel-restrictions/#mj.u6otOqEkB>

De Hoop Scheffer Alexandra, Schwarzer Daniela, *After The Paris Attacks: France and Germany Strengthen Security Cooperation Despite Key Differences*, Policy Review, December 2015, online available at: <http://www.policyreview.eu/after-the-paris-attacks-france-and-germany-strengthen-security-cooperation-despite-key-differences/>

EU Business, *EU Divisions Could Limit Post-Paris Terror Measures*, 13/01/2015, online available at: <http://www.eubusiness.com/news-eu/france-attacks.zfq/>

Fagersten Bjorn, Parkes Roderick, Rhinard Mark, *Is Paris A Brussels Problem, The EU's Role in Preventing Attacks by Radicals*, The Swedish Institute of International Affairs, 23/01/2015, online available at: <http://www.ui.se/eng/blog/blog/2015/1/23/is-paris-a-brussels-problem-the-eus-role-in-preventing-attacks-by-radicals.aspx>

Gauthier -Villars David, Bisserbe Noemie, Barnes E. Julian, *Suspect in Charlie Hebdo Attack Was Trained in Yemen*, The Wall Street Journal, 08/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/suspect-in-paris-massacre-was-trained-in-yemen-1420773315>

Gauthier-Villars David, Meichtry Stacy, *Algerian Terror Convict Links Paris Gunmen*, The Wall Street Journal, 13/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/algerian-terror-convict-links-paris-gunmen-1421119392>

Goldstein Sasha, *Terrorist Amedy Coulibaly met Former French President Nicolas Sarkozy in 2009*, Years Before Paris Murder Spree, New York Daily News, 09/01/2015, online available at: <http://www.nydailynews.com/news/crime/terrorist-amedy-coulibaly-met-french-prez-nicolas-sarkozy-article-1.2072074m>

Harris Sarah Ann, *Shooting of Paris Police Officer Linked to Charlie Hebdo Massacre*, Express, 09/01/2015, online available at: <http://www.express.co.uk/news/world/551058/Paris-police-officer-shot-dead-named-Clarissa-Jean-Philippe>

Hewitt Gavin, *Charlie Hebdo Hunt: Kouachi Brothers Killed in Assault*, BBC News, 09/01/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30754340>

Higgins Andrew, Bilefsky Dan, *French Police Storms Hostage Sites, Killing Gunmen*, The New York Times, 09/01/2015, online available at: http://www.nytimes.com/2015/01/10/world/europe/charlie-hebdo-paris-shooting.html?_r=0

Hinnant Lori, *The Counter Terror, Europe's Police Reconsider their Arms*, The Associated Press, 19/01/2015, online available at: http://syndicatpolice.blogspot.gr/2015_01_01_archive.html

Hurley David, *How Hayat Boumeddiene Became France's Most Wanted Woman*, The Herald Sun, 10/01/2015, online available at: <http://www.heraldsun.com.au/news/how-hayat-boumeddiene-became-frances-most-wanted-woman/news-story/8e0488f637ed3133036324f5a559bb90>

John Mark, Melander Ingrid, Irish John, *French Forces Kill Newspaper Attack Suspects, Hostages Die in Second Siege*, Reuters, 09/01/2016, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-idUSKBN0KG0Y120150109>

Johnston Chris, *Soldiers to Guard Belgian Jewish Sites As Europol Warns of Further Attacks*, The Guardian, 17/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jan/17/soldiers-guard-belgian-jewish-sites-europol-further-attacks>

Keating Dave, *EU Leaders to Discuss Terrorism at February Summit*, Politico, 09/01/2015, online available at: <http://www.politico.eu/article/eu-leaders-to-discuss-terrorism-at-february-summit/>

Kuruvilla Carol, *Amedy Coulibaly, Paris Kosher Market Terrorist, Had Histories of Ties to Violence*, The Huffington Post, 09/01/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/2015/01/09/amedy-coulibaly-paris-kosher-market_n_6444418.html

Levitt Matthew, *Terrorist "Frenemies"*, Politico, 16/01/2015, online available at: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/terrorist-frenemies>

Levs Josh, Payne Ed, Pearson Michael, *A Timeline of the Charlie Hebdo Terror Attack*, CNN, 10/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/08/europe/charlie-hebdo-attack-timeline/>

Lichfield John, Troup Buchanan Rose, *Paris Attacks: Gunman and Four Hostages Killed at Kosher Grocery as Police Launch Assault*, The Independent, 09/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-armed-gunman-takes-hostage-in-kosher-grocery-shop-in-east-of-city-9967968.html>

Lundin Lars-Erik, *The European Union's Response to the Terrorist Attacks in Paris: Combining Targeted and Comprehensive Approaches*, Stockholm International Peace Research, 20/01/2015, online available at: <https://www.sipri.org/commentary/2015/european-unions-response-terrorist-attacks-paris-combining-targeted-and-comprehensive-approaches>

Martinez Michael, *Massive Search for Woman Suspected in Paris Hostage-Taking*, CNN, 10/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/09/world/france-woman-suspect/>

Matlack Carol, *France Is not Ready To Prevent More Terror Attacks*, Bloomberg, 10/01/2015, online available at: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-09/france-isnt-ready-to-prevent-more-terror-attacks-i4q4b4or>

McCaul Michael, *Keep America Safe, Plug European Security Gaps That Allow ISIS And Al-Qaeda Supporters To Travel With Ease*, Fox News, 21/04/2015, online available at: <https://homeland.house.gov/press/mccaul-op-ed-keep-america-safe-plug-european-security-gaps-allow-isis-and-al-qaeda-supporters/>

McDonnell J. Patrick, *French Muslims Recent Scrutiny After Charlie Hebdo Attack*, Los Angeles Times, 18/01/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-france-angry-muslims-20150118-story.html>

Meichtry Stacy, Gauthier-Villars David, Bisserbe Noemie, *Deadly Raids End Terror Spree in Paris*, The Wall Street Journal, 09/01/2015, online available at:

<http://www.wsj.com/articles/charlie-hebdo-suspects-take-hostage-after-shots-fired-1420793234>

Mezzofiore Gianluca, *Paris Massacre: Amedy Coulibaly's Madrid Visit Hints at Spanish Terrorist Cell Connection*, International Business Times, 15/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-massacre-amedy-coulibalys-madrid-visit-hints-spanish-terrorist-cell-connection-1483520>

Miller Christopher, *The Radicalization of Hayat Boumeddiene: Tracing the Links to the Paris Gunmen*, Mashable, 14/01/2015, online available at: <http://mashable.com/2015/01/13/hayat-boumeddiene/#wntpb6QQlmaqB>

Milmo Cahal, Lichfield John, *Charlie Hebdo Attack: Hundreds of Elite Armed Police Comb Woodland as Search Continues for Two Paris Shooting Suspects*, The Independent, 09/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/charlie-hebdo-attack-seven-arrested-as-french-police-continue-manhunt-for-two-suspected-gunmen-9964137.html>

Mohney Gillian, *Hayat Boumeddiene: Female Suspect Called Wife of Alleged Terrorist 500 Times*, ABC News, 10/01/2015, online available at: <http://abcnews.go.com/International/paris-terror-attack-whereabouts-female-suspect-unknown/story?id=28116838>

Momogliano Anna, *Counterterrorism in France: Key Questions After Charlie Hebdo*, Haaretz, 15/01/2015, online available at: <http://www.haaretz.com/world-news/.premium-1.637189>

Nielsen Nikolaj, *French Minister Lobbies MEPs On EU Passenger Bill*, EU Observer, 04/02/2015, online available at: <https://euobserver.com/justice/127498>

NPR, *Peter Neumann's Interview to Steve Inskeep, Europe Moves Against Terror Cells. Should There Be More Coordination?* 19/01/2015, online available at: <http://www.npr.org/2015/01/19/378289321/europe-moves-against-terror-cells-should-there-be-more-coordination>

Papirblat Shlomo, *Belgian Arms Dealer Confesses to Supplying Paris Attackers*, Haaretz, 14/01/2015, online available at: <http://www.haaretz.com/world-news/1.637034>

Parkinson Joe, Albayrak Ayla, *Turkey Says Paris Attacker's Crossed Into Syria, Defends Borders Efforts*, The Wall Street Journal, 13/01/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/suspected-female-accomplice-in-paris-attacks-entered-syria-from-turkey-1421058323>

Peker Emre, *Turkey Says France Missed Terror Warnings*, The Wall Street Journal, 16/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/turkey-says-france-missed-terror-warnings-1447699896>

Raven David, *Hayat Boumeddiene: Who is France's Most Wanted Woman?* The Mirror, 11/01/2015, online available at: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/hayat-boumeddiene-who-frances-most-4958075>

Rayner Gordon, Samuel Henry, Evans Martin, *Charlie Hebdo Attack: France's Worst Terrorist Attack in a Generation Leaves 12 Dead*, The Telegraph, 07/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11331902/Charlie-Hebdo-attack-Frances-worst-terrorist-attack-in-a-generation-leaves-12-dead.html>

Rayner Gordon, Barrett David, *Charlie Hebdo Suspect "mentored" by Abu Hamza Disciple*, The Telegraph, 08/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11333776/Charlie-Hebdo-suspect-mentored-by-Abu-Hamza-disciple.html>

Russia Today, *Counter-Terrorism: EU May Boost Intelligence Sharing with Muslim Countries*, 20/01/2015, online available at: <https://www.rt.com/news/224319-eu-intelligence-sharing-muslims/>

Sabin Lamiat, *Father of Hayat Boumeddiene Had No Idea His Daughter is France's Most Wanted Woman*, The Independent, 12/01/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/father-of-hayat-boumeddiene-devastated-to-hear-she-is-named-most-wanted-woman-in-france-9971786.html>

Samuel Henry, Sawyer Patrick, *Charlie Hebdo Attacks: The Kouachi Brothers and the Network of French Islamists with Links to Islamic State*, The Telegraph, 08.01.2015, online available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11334249/Charlie-Hebdo-attack-the-Kouachi-brothers-and-the-network-of-French-Islamists-with-links-to-Islamic-State.html>

Samuel Henry, *Paris Kosher Store Siege: Who Are Amedy Coulibaly and Hayat Boumeddiene?* The Telegraph, 09/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335794/Paris-kosher-store-siege-Who-are-Amedy-Coulibaly-and-Hayat-Boumeddiene.html>

Shepherd Alistair, *Belgium Terror Raids and Paris Attacks Reveal Urgent Need for Pan-European Security*, The Conversation, 16/01/2015, online available at: <http://theconversation.com/belgium-terror-raids-and-paris-attacks-reveal-urgent-need-for-pan-european-security-36385>

Shoichet E. Catherine, Levs Josh, *Al-Qaeda Branch Claims Charlie Hebdo Attack Was Years in the Making*, CNN, 21/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/14/europe/charlie-hebdo-france-attacks/>

Starr Barbara, *France Tells U.S. Paris Suspect Trained With Al-Qaeda in Yemen*, CNN Politics, 08/01/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/01/08/politics/paris-suspects-al-qaeda-yemen/>

The Telegraph, *Print Works Hostage Michael Catalano: I Was Freed After Helping Wounded Gunman*, 10/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11337696/Print-works-hostage-I-was-freed-after-helping-wounded-gunman.html>

The Telegraph, *Frenchman Says He Came Face to Face With Charlie Hebdo Attacker: "I Shook His Hand"*, 09/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335161/Frenchman-says-he-came-face-to-face-with-Charlie-Hebdo-attacker-I-shook-his-hand.html>

Thornhill Ted, *Children's Worker Reveals how Mother's Suicide Helped Turn the Kouachi Brothers Form "Sweet Young Boys" into Infamous Islamists Murderers*, Daily Mail, 19/01/2015, online available at: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2916450/Children-s-worker-reveals-mother-s-suicide-helped-turn-Kouachi-brothers-sweet-young-boys-infamous-Islamist-murderers.html>

Waterfield Bruno, *EU Pushing For New Anti-Terror Powers to Monitor Air Travel*, The Telegraph, 09/01/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335586/EU-pushing-for-new-anti-terror-powers-to-monitor-air-travel.html>

Weaver Matthew, Halliday Josh, Topping Alexandra, Bucks Jonathan, Yuhas Alan, Jalabi Raya, *Charlie Hebdo: Officials Establish Link Between Gunmen in Both Attacks-as it Happened*, The Guardian, 12/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/live/2015/jan/09/charlie-hebdo-manhunt-kouachi-terrorist-links-live-updates#block-54b04e67e4b0461a99f13aea>

Webb Alex, Fouquet Helene, *Millions Rally in France to Mark Terrorist Attacks*, Bloomberg, 10/01/2015, online available at: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-09/paris-terror-suspects-killed-in-twin-french-police-raids>

Willsher Kim, Topping Alexandra, *Police Converge on Area North-East of Paris in Hunt for Charlie Hebdo Gunmen*, The Guardian, 08/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/08/police-security-cordon-paris-hunt-charlie-hebdo-killers>

Willsher Kim, Kassam Ashifa, *Paris Attackers May Have Links With Spanish Terrorist Cell*, The Guardian, 15/01/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/15/paris-attackers-may-have-links-spanish-terrorist-cell-coulibaly>

Wyke Thomas, *Paris Shootings: Hostages Killed at Jewish Supermarket Named*, International Business Times, 10/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-shootings-hostages-killed-jewish-supermarket-named-1482809>

Wyke Thomas, *Paris Shootings: Who Was Djamel Beghal, the Mentor of the Islamist Gunmen?* International Business Times, 11/01/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-shootings-who-was-djamel-beghal-mentor-islamist-gunmen-1482900>

Zeyrek Deniz, *Turkey Complains of French Reluctance in Anti-Terror Cooperation*, Hurriyet Daily News, 13/01/2015, online available at: <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-complains-of-french-reluctance-in-anti-terror-cooperation.aspx?pageID=238&nid=76865>

4.Βιβλιογραφία για την ανταλλαγή πληροφορήσης εντός της Ε.Ε. (Τρομοκρατικό γτύπημα “Bataclan & Saint Denis”)

Abegnoli Julie-Levy, *Paris Attacks: Verhofstadt Demands “Real European Integration” for Security Policies*, The Parliament Magazine, 24/11/2015, online available at: <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/news/paris-attacks-verhofstadt-demands-real-european-integration-security-policies>

Accardo Gian Paolo, *Europe is Unarmed Against Jihadists*, Vox Europe, 24/11/2015, online available at: <http://www.voxeurop.eu/en/content/article/5016076-europe-unarmed-against-jihadists>

Adams Sam, *Paris Attacks “Ringleader” Abdelhamid Abaaoud Evaded Greek Police In Failed Operation Moths Before Terror Atrocity*, The Mirror, 08/12/2015, online available at: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/paris-attacks-ringleader-abdelhamid-abaaoud-6977158>

Alderman Liz, *Suicide Bombers Tried to Enter Stadium*, The International New York Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/live/paris-attacks-live-updates/suicide-bombers-at-stade-de-france-tried-to-enter-stadium/>

Alexander Harriet, *Paris Terror Attacks: Why Has France Been Targeted Again?* The Telegraph, 14/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995505/Paris-attacks-Why-has-France-been-targeted-again.html>

Almasy Steven, Meilhan Pier, Bittermann Jim, *Paris Massacre: At Least 128 Killed in Gunfire and Blasts, French Officials Say*, CNN, 14/11/2015, online available at: <http://edition.cnn.com/2015/11/13/world/paris-shooting/>

Aubusson Kate, Ting Inga, *Paris Attacks: Bataclan Assailant Named As Ismail Omar Mostefai*, The Sydney Morning Herald, 16/11/2015, online available at: <http://www.smh.com.au/world/paris-attacks-bataclan-assailant-named-as-ismail-omar-mostefai-20151115-gkzeq3.html>

Austin Henry, *Paris Attacks: Man Arrested in Germany For Smuggling Firearms and Explosives Linked to French Attacks*, The International Business Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-man-arrested-germany-smuggling-firearms-explosives-linked-french-attacks-1528726>

Austin Henry, *Paris Attacks: Why Europe Can't Pull Up It's Drawbridge*, NBC News, 16/11/2015, online available at: <http://www.nbcnews.com/storyline/paris-terror-attacks/paris-attacks-why-europe-cant-pull-its-drawbridge-n464191>

Banerjee Rohan, Shergold Adam, *Suicide Attacks Near Stade de France Leave Three People Dead As Explosions Are Heard During Friendly Victory Over Germany And Paris Is Rocked By Coordinated Terrorist Strikes on Six Targets*, Daily Mail, 14/11/2015, online available at: <http://www.dailymail.co.uk/sport/sportsnews/article-3317836/France-Germany-supporters-brought-pitch-Stade-France-evacuated-following-terror-attack-Paris.html>

Bartunek Robert-Jan, *Belgium Pledges Security Crackdown in Wake of Paris Attacks*, Reuters, 19/11/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/belgium-raids-paris_us_564da120e4b00b7997f948df

Bolton Doug, *Salah Abdeslam's Brother Denies Involvement in Paris Attacks and Says He Has No Idea Where His Brother Is*, The Independent, 16/11/2016, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/france-attacks-mohamed-abdeslam-salah-abdeslam-fleeing-suspect-bataclan>

Bolton Doug, *Paris Attack Victims: All 129 People Killed In Terrorist Attacks Identified By French Government*, The Independent, 18/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attack-victims-list-french-government-identifies-all-129-people-killed-in-paris-terrorist-a6739116.html>

Breeden Aurelien, *Paris Attacks Ringleader Had Hand in Other Plots, Official Says*, The International New York Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/live/paris-attacks-live-updates/ringleader-had-a-hand-in-other-plots-cazeneuve-says/>

Byman L. Daniel, *Europe Vs. America: Comparing The Terrorism Threat*, Brookings, 05/04/2016, online available at: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/04/05/europe-vs-america-comparing-the-terrorism-threat/>

Callimachi Rukmini, *ISIS Claims Responsibility, Calling Paris Attacks “First of the Storm”*, The International New York Times, 14/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/15/world/europe/isis-claims-responsibility-for-paris-attacks-calling-them-miracles.html>

Chrisafis Angelique, *“It Looked Like a Battlefield”: The Full Story of What Happened in the Bataclan*, The Guardian, 20/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/20/bataclan-witnesses-recount-horror-paris-attacks>

Chrisafis Angelique, *Paris Attacks Inquiry Finds Multiple Failings By French Intelligence Agencies*, The Guardian, 05/07/2016, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/05/paris-attacks-inquiry-multiple-failings-french-intelligence-agencies>

Crilly Rob, Lawler David, *Paris Attacks: Police Raid on Saint-Denis Flat Ends in Two Terrorists Dead-As it Happened Nov 18*, The Telegraph, 19/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12004763/Paris-attacks-Abdelhamid-Abaaoud-killed.html>

Daily Sabah, *Turkey Warned France Over Key Paris Terrorist Suspect, Official Says*, 16/11/2015, online available at: <http://www.dailysabah.com/politics/2015/11/16/turkey-warned-france-over-key-paris-terrorist-suspect-official-says>

Dalton Matthew, *Abdelhamid Abaaoud Had Been Arrested Multiple Times in Belgium*, The Wall Street Journal, 19/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/abaaoud-seemed-to-put-life-of-crime-behind-him-lawyer-says-1447965540>

Davis Avis, *Salah Abdeslam: From Petty Crime To IS Group Terrorism*, France 24 International News, 19/03/2016, online available at: <http://www.france24.com/en/20160319-salah-abdeslam-what-we-know>

De La Baume Maia, Paravicini Giulia, *Europe’s Intelligence “Black Hole”*, Politico, 12/03/2015, online available at: <http://www.politico.eu/article/europes-intelligence-black-hole-europol-fbi-cia-paris-counter-terrorism/>

De la Baume Maia, Paravicini Giulia, *The Belgian Intelligence Gap*, Politico, 18/11/2015, online available at: <http://www.politico.eu/article/two-paris-attackers-were-questioned-freed-this-year-isil-terrorism-attacks/>

De la Baume Maia, Paravicini Giulia, *Paris Bomber Bilal Hadfi Eluded Belgian Intelligence*, Politico, 19/11/2015, online available at: <http://www.politico.eu/article/paris-bomber-bilal-hadfi-eluded-belgian-intelligence-schengen-syria/>

De Maiziere Thomas, *Now It's Time To Make A Decision*, German Federal Ministry of the Interior, 20/11/2015, online available at: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Kurzmeldungen/EN/2015/11/special-meeting-of-eu-interior-ministers-in-brussels.html>

Dearden Lizzie, Osborne Samuel, *Paris Attack Live: Attacker Wore "Identical" Explosive Devices and Worked in Three Teams, French Prosecutor Says*, The Independent, 14/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-attacks-latest-isis-claims-responsibility-for-suicide-bombings-shootings-after-france-declares-a6734381.html>

Deutsch Anthony, *Paris Attack Suspect Was Fined For Drugs Possession in Netherlands*, Reuters, 18/11/2015, online available at: <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-netherlands-idUSKCN0T725920151118>

Diebel Matthew, *Timeline of Terror: Where Paris Attacks Took Place*, USA Today, 14/11/2015, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/11/14/timeline-terror-where-paris-attacks-took-place/75774088/>

Drozdiak Natalia, Dalton Matthew, *Two Suspects Sold Bar In Brussels Not Long Before Paris Attacks*, The Wall Street Journal, 18/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/two-suspects-sold-bar-in-brussels-not-long-before-paris-attacks-1447863006>

Farmer Ben, *Who is Salah Abdeslam and Who Were The Paris Terrorists? Everything We Know About The ISIL Attackers*, The Telegraph, 18/03/2016, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11996120/Paris-attack-what-we-know-about-the-suspects.html>

Ferner Mat, *Here Are The Locations of the Paris Attacks*, The Huffington Post, 13/11/2105, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/locations-paris-attacks_us_5646789ee4b08cda3488e867

Fidler Stephen, Valentina Pop, *Paris Attacks Shine Light on Europe's Failing Border Policies*, The Wall Street Journal, 19/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/paris-attacks-shine-light-on-europes-failing-border-policies-1447976231>

Finnigan Lexi, Walton Gregory, *Paris Attacks: Stade de France Bomber Bilal Hadfi Was “Unambitious Loner Who Failed His Exams”*, The Telegraph, 17/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/12000757/Paris-attacks-Stade-de-France-bomber-Bilal-Hadfi-was-unambitious-loner-who-failed-his-exams.html>

Flanders News.Be, *French Blame Belgium For Abdeslam’s Escape*, 04/07/2016, online available at: <http://derefactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2704236>

Foster Peter, Holehouse Matthew, *EU Border Agency Warned of Migrant Terror Threat 18 Months Ago-But Nothing Was Done*, The Telegraph, 21/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/12009710/EU-border-warned-of-migrant-terror-threat-18-months-ago-but-nothing-was-done.html>

Gilles de Kerchove, *Gilles de Kerchove: “Il faudrait changer le Traité si on voulait créer une CIA européenne”*, Radio Television Belge de la Communauté Française International, 01/12/2015, online available at: https://www.rtf.be/info/monde/detail_gilles-de-kerchove-il-faudrait-changer-le-traite-si-on-voulait-creer-une-cia-europeenne?id=9152890

Graham A. David, *The Mysterious Life and Death of Abdelhamid Abaaoud*, The Atlantic, 19/11/2015, online available at: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/11/who-was-abdelhamid-abaaoud-isis-paris/416739/>

Harding Luke, Svec Adrian, Shields Fiona, *The Scene at LA Belle Equipe After the Paris Attacks*, The Guardian, 17/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/nov/17/la-belle-equipe-paris-attacks-photographs>

Heath Ryan, *Paris Latest: Frontex Chief the Latest to Say “Don’t Blame Me”*, Politico, 25/11/2015, online available at: <http://www.politico.eu/newsletter/playbook/politico-brussels-playbook-presented-by-aviva-turkey-missile-row-paris-and-brussels-latest/>

Henley John, *Paris Terror Attacks “Carried Out By Three Coordinated Teams of Gunmen”*, The Guardian, 14/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/14/syrian-greece-refugee-paris-attacks-killers>

Higgins Andrew, Tamura de Freytas, *Paris Attacks Suspect Killed in Shootout Had Plotted Terror for 11 Months*, The International New York Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/20/world/europe/paris-attacks.html>

Higgins Andrew, *Terrorism Response Puts Belgium in a Harsh Light*, The International New York Times, 24/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/2015/11/25/world/europe/its-capital-frozen-belgium-surveys-past-failures-and-squabbles.html>

Holman Timothy, *The Islamic State Strikes Again in France: A Tale of Two Omars*, The Jamestown Foundation, Terrorism Monitor, Volume 13, Issue 23, 02/12/2015, online available at: <https://jamestown.org/program/the-islamic-state-strikes-again-in-france-a-tale-of-two-omars/>

House of Lords, *The EU Sub-Committee on Home Affairs, Inquiry on The EU Action Plan Against Migrant Smuggling*, Evidence Session No.7, Questions 64-72, 16/09/2015, σελ. 3-4, online available at: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/eu-home-affairs-subcommittee/eu-action-plan-against-migrant-smuggling/oral/18757.pdf>

Irish John, Bartunek Robert-Jan, Coskun Orhan, *INSIGHT-Authorities Missed Many "Red Flags" Before Paris Shootings*, Thomson Reuters Foundation News, 22/11/2015, online available at: <http://news.trust.org//item/20151122100219-dlrqr/>

Iyengar Rishi, *The Paris Attacks Were Planned in Syria, Says French Prime Minister Manuel Valls*, Time, 16/11/2015, online available at: <http://time.com/4114123/paris-attacks-syria-isis-manuel-valls/>

Jackson Peter, *Peter Jackson: The Intelligence and Security Debate After Paris*, The Scotsman, 21/11/2015, online available at: <http://www.scotsman.com/news/opinion/peter-jackson-the-intelligence-and-security-debate-after-paris-1-3955003>

Joshi Priya, *Paris Attacks: "Hero of the Stade de France" Averted Massacre at Football Stadium*, International Business Times, 29/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-hero-stade-de-france-averted-massacre-football-stadium-1531042>

Kalafatis Alexandros, *"Ghost Bomber" Ahmad al Mohammad's Passage To Paris*, The Huffington Post, 16/11/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/bomber-ahmad-al-mohammad-refugee-route_us_5649f615e4b08cda34899b66

Kathimerini, *No Evidence Jihadist Was in Greece, Says Ministry*, 20/11/2015, online available at: <http://www.ekathimerini.com/203645/article/ekathimerini/news/no-evidence-jihadist-was-in-greece-says-ministry>

Kaunert Christian, *Paris Attacks: What it Means for Schengen, EU Borders and Security*, Matisak Word Press, 20/11/2015, online available at:

<https://matisak.wordpress.com/2015/11/20/paris-attacks-what-it-means-for-schengen-eu-borders-and-security/>

Keller Josh, Park Haeyoun, White Jeremy, *How The Organizer Of The Paris Attacks Slipped Through Authorities “Hands”*, The International New York Times, 30/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/interactive/2015/11/30/world/europe/paris-attacks-organizer-evaded-authorities.html>

King James, *Interpol Pushed for Greater Border Security A Week Before Paris Attack*, Vocativ, 20/11/2015, online available at: <http://www.vocativ.com/news/252964/europe-ignored-interpol-warnings-before-paris-attack>

Le Monde, *What You Need To Know About Paris Attacks and The Situation in France*, 14/11/2015, online available at: http://www.lemonde.fr/attaques-a-paris/article/2015/11/14/what-you-need-to-know-about-paris-attacks-and-the-situation-in-france_4810074_4809495.html

Le Parisien, *Paris Attacks: Abaaoud Was in Greece in September*, 12/12/2015, online available at: <http://www.leparisien.fr/faits-divers/paris-attacks-abaaoud-was-in-greece-in-september-12-12-2015-5364321.php>

Mantzikos Ioannis, *The Greek Gateway to Jihad*, Combating Terrorism Center Sentinel at West Point, 16/06/2016, online available at: <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-greek-gateway-to-jihad>

Masanauskas John, *Paris Attacks: Diners Killed in Le Carillon and Le Petit Cambodge Restaurants*, Sunday Herald Sun, 14/11/2015, online available at: <http://www.heraldsun.com.au/news/paris-attacks-diners-killed-in-le-carillon-and-le-petit-cambodge-restaurants/news-story/78b5db3d89a75ed791f9d3d3839f49fc>

McDonald Alastair, *EU’s Europol in Action Against Paris Attackers-Chief*, Reuters, 20/11/2015, online available at: <http://uk.reuters.com/article/2015/11/20/uk-france-shooting-eu-europol-idUKKCN0T92W320151120>

McDonnell J. Patrick, Zavis Alexandra, *Slain Paris Plotter’s Europe Ties Facilitated Travel From Syria*, Los Angeles Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-paris-attacks-mastermind-20151119-story.html>

Meichtry Stacy, Landauro Inti, Varela Thomas, *Paris Attacks Leave More Than 100 Dead*, The Wall Street Journal, 14/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/explosion-shootout-reported-in-paris-1447450450>

Meichtry Stacy, Robinson Joshua, Kostov Nick, *Behind Francois Hollande’s Snap Decision at Stade de France and the Unfolding Terror in Paris*, The Wall Street

Journal, 15/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/behind-francois-hollandes-snap-decision-at-stade-de-france-and-the-unfolding-terror-in-paris-1447634427>

Mezzofiore Gianluca, Patel Romil, *Paris Attacks: Ringleader Abdelhamid Abaaoud "Slipped Away" From Greek Police In January*, The International Business Times, 08/12/2015, online available at: <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-ringleader-abdelhamid-abaaoud-slipped-away-greek-police-january-1532428>

Miller Nick, *Paris Attacks: Three Pieces of Evidence Drive International Hunt For Accomplices, Masterminds and Financiers*, The Sydney Morning Herald, 16/11/2015, online available at: <http://www.smh.com.au/world/paris-attacks-three-pieces-of-evidence-drive-international-hunt-for-accomplices-masterminds-and-financiers-20151115-gkzihf.html>

Moran Lee, *Turkey Says It Warned France Twice About Paris Attacker*, The Huffington Post, 16/11/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/entry/turkey-warned-france-twice_us_5649c5ebe4b060377349be9c

Mulholland Rory, *Paris Terror Attack Suspect "Bought Detonators From Fireworks Shop"*, The Telegraph, 29/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/12023370/Paris-terror-attack-ringleader-bought-detonators-from-fireworks-shop.html>

Neville-Jones Pauline, *Exposing Europe's Intelligence Failures, There are Huge Gaps in the Capabilities of the Continent's Security Agencies*, Prospect Magazine, 02/12/2015, online available at: <http://www.prospectmagazine.co.uk/world/exposing-europes-intelligence-failures>

Newsome Bruce, *Terrorism in Paris is not France's Fault...It's Europe's*, The Fair Observer, 16/11/2015, online available at: <http://thecorner.eu/news-europe/terrorism-in-paris-is-not-frances-fault-its-europes/49526/>

Norman Laurence, Pop Valentina, *EU Must Boost Intelligence Sharing*, The Wall Street Journal, 16/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/eu-must-boost-intelligence-sharing-says-french-official-1447669901>

NSNBC International, *French Blames Belgium For Escape of Abdeslam After Terror in Paris*, 05/07/2016, online available at: <http://nsnbc.me/2016/07/05/france-blames-belgium-for-escape-of-abdeslam-after-terror-in-paris/>

O' Neil Sean, *Paris Attacks: Spies Failed to Pick Up Plot Chatter*, The Times, 16/11/2015, online available at: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/uk/defence/article4614867.ece>

Paravicini Giulia, *Paris Attacks Prompt EU to Share Secrets*, Politico, 20/01/2016, online available at: <http://www.worldaffairsjournal.org/content/paris-attacks-have-forced-eu-intelligence-cooperate>

Paravicini Giulia, Cerulus Laurens, *Belgian Police Knew Since 2014 That Abdeslam Brothers Planned “Irreversible Act”*, Politico, 28/02/2016, online available at: <http://www.politico.eu/article/belgian-police-knew-since-2014-that-abdeslam-brothers-planned-irreversible-act/>

Phipps Clair, Rawlinson Kevin, *Paris Attacks Kill More Than 120 People-As It Happened*, The Guardian, 14/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/live/2015/nov/13/shootings-reported-in-eastern-paris-live>

Pop Valentina, Norman Laurence, *EU to Step Up Checks on Citizens Entering Bloc in Security Push*, The Wall Street Journal, 20/11/2015, online available at: <http://www.wsj.com/articles/eu-ministers-meet-amid-worries-about-security-loopholes-1448006946>

Rayner Gordon, Mulholland Rory, *Paris Attacks: How Europe’s Migrant Crisis Gave Terrorist Abdelhamid Abaaoud the Perfect Cover*, The Telegraph, 19/11/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12006713/paris-attacks-europe-migrant-crisis-terrorist-abdelhamid-abaaoud.html>

Sanderson Sertan, *French Inquiry Recommends Major Intelligence Overhaul After Paris Attacks*, Deutsche Welle, 05/07/2016, online available at: <http://www.dw.com/en/french-inquiry-recommends-major-intelligence-overhaul-after-paris-attacks/a-19378346>

Scherer Steve, *Suspected Paris Attacker Abdeslam Was In Italy In August*, Reuters, 23/11/2015, online available at: <http://uk.reuters.com/article/uk-france-shooting-italy-salah-idUKKBN0TC1QI20151123>

Schwartz Alexandra, *The Long Night*, The New Yorker, 30/11/2015, online available at: <http://www.newyorker.com/magazine/2015/11/30/the-long-night>

Simcox Robin, *France’s Perpetual Battle Against Terrorism, The Paris Attacks in Context*, Foreign Affairs, 17/11/2015, online available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/france/2015-11-17/frances-perpetual-battle-against-terrorism>

Sinardet Dave, *Paris Attacks: Is Bashing Belgium Justified?* BBC News, 27/11/2015, online available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34934270>

Siuberski Philippe, *Belgium Urges Intel Sharing After Paris Attacks*, Agence-France Presse, 16/11/2015, online available at: <https://www.yahoo.com/news/belgium-urges-eu-intel-sharing-paris-attacks-203855326.html>

Spiegel International, *What The Paris Attacks Tell Us About IS Strategy*, 27/11/2015, online available at: <http://www.spiegel.de/international/world/paris-attacker-abaaoud-offers-insights-into-is-strategy-a-1064902.html>

Spiegel Peter, *Paris Attacks: Belgium Cries Foul Over French Blame Game*, The Financial Times, 19/11/2015, online available at: <https://www.ft.com/content/8bc3053e-8e57-11e5-a549-b89a1dfede9b>

Souliotis Yiannis, *Man Suspected of Coordinating Paris Attacks Was Sought in Athens in January*, Kathimerini, 16/11/2015, online available at: <http://www.ekathimerini.com/203455/article/ekathimerini/news/man-suspected-of-coordinating-paris-attacks-was-sought-in-athens-in-january>

Souliotis Yiannis, *Abaaoud DNA Traced to Two Athens Flats, Probe Shows*, Kathimerini, 27/11/2015, online available at: <http://www.ekathimerini.com/203829/article/ekathimerini/news/abaaoud-dna-traced-to-two-athens-flats-probe-shows>

Steafel Eleanor, Mulholland Rory, Sabur Rozina, Malnick Edward, Trotman Andrew, Harley Nicola, *Paris Terror Attack: Everything We Know On Saturday Afternoon*, The Telegraph, 21/22/2015, online available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995246/Paris-shooting-What-we-know-so-far.html>

Stothard Michael, *Paris Attacks: How A Night of Terror Unfolded in French Capital*, The Financial Times, 14/11/2015, online available at: <https://www.ft.com/content/d8203938-8ad3-11e5-8be4-3506bf20cc2b>

Sykes Selina, *Paris Attacks Ringleader Evaded Greek Police almost A Year Before Jihadis Killed 130*, Express, 08/12/2015, online available at: <http://www.express.co.uk/news/world/625277/Paris-attacks-Abdelhamid-Abaaoud-Greece-Europe>

Taub Ben, *Salah Abdeslam Captured In Brussels*, The New Yorker, 19/03/2016, online available at: <http://www.newyorker.com/news/news-desk/salah-abdeslam-captured-in-brussels>

Tharoor Ishan, *Were Syrian Refugees Involved in the Paris Attacks? What We Know and Don't Know*, The Washington Post, 17/11/2015, online available at: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/11/17/were-syrian-refugees-involved-in-the-paris-attacks-what-we-know-and-dont-know/>

The Brussels Times, *Terrorist Cell in Verviers: An Informant Disclosed the Contacts Between Abaaoud and Abdeslam*, 17/03/2016, online available at: <http://www.brusselstimes.com/brussels/5618/terrorist-cell-in-verviers-an-informant-disclosed-the-contacts-between-abaaoud-and-abdeslam>

The Brussels Times, *Terrorist Attacks in Paris and Brussels Might Have Been Prevented*, 06/07/2016, online available at: <http://www.brusselstimes.com/brussels/5945/terrorist-attacks-in-paris-and-brussels-might-have-been-prevented>

The Economist, *Security Cooperation, Jihad at the Heart of Europe*, 21/11/2015, online available at: <http://www.economist.com/news/briefing/21678840-brussels-not-just-europes-political-and-military-capitalit-also-centre-its>

The Economist, *A Continent Like Belgium, The Country is Politically Splintered and Vulnerable to Terrorism. So Is Europe*, 28/11/2015, online available at: <http://www.economist.com/news/europe/21679255-country-politically-splintered-and-vulnerable-terrorism-so-europe-continent>

The Economist, *Cyber-Security, The Terrorist in the Data, How to Balance Security with Privacy After the Paris Attacks*, 28/11/2015, online available at: <http://www.economist.com/news/briefing/21679266-how-balance-security-privacy-after-paris-attacks-terrorist-data>

Traynor Ian, *Belgian Connection to Paris Attacks Adds Strain to French Relations*, The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/paris-attacks-belgian-connection-strain-french-relations>

Troup Buchanan Rose, *Paris Terror Attacks: Syrian and Egyptian Passports Found Near Bodies of Suicide Bombers at Stade de France*, The Independent, 14/11/2015, online available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/paris-terror-attacks-syrian-passport-found-on-body-of-suicide-bomber-at-stade-de-france-a6734491.html>

Tomkiw Lydia, *After Paris Terror Attacks, EU Intelligence Sharing Must Improve, Security Experts Say*, The International Business Times, 19/11/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/after-paris-terror-attacks-eu-intelligence-sharing-must-improve-security-experts-say-2191709>

Torfs Michael, *Prime Minister Lashes Out at France*, Flanders News.Be, 29.11.2015, online available at: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2510261>

Turner Camilla, Holehouse Matthew, *Paris Attacks Suicide Bomber “Drank, Smoked and Ran Drugs Den”*, The Telegraph, 16/11/2015, online available at:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11999576/Paris-attacks-suicide-bomber-drank-and-ran-drugs-den.html>

Ugeux Georges, *Bashing Belgium is Mean...and Ill-Informed*, The Huffington Post, 01/12/2015, online available at: http://www.huffingtonpost.com/georges-ugeux/bashing-belgium-is-meanan_b_8684566.html

Van Vlierden Guy, *Profile: Paris Attack Ringleader Abdelhamid Abaaoud*, Combating Terrorism Center Sentinel at West Point, 15/12/2015, online available at: <https://www.ctc.usma.edu/posts/profile-paris-attack-ringleader-abdelhamid-abaaoud>

Varandani Suman, *Who Is Foued Mohamed Aggad? Frenchman Identified As Third Bomber In Paris' Bataclan Attack Visited Syria in 2013*, The International Business Times, 12/09/2015, online available at: <http://www.ibtimes.com/who-foued-mohamed-aggad-frenchman-identified-third-bomber-paris-bataclan-attack-2217451>

Verhofstadt Guy, *Borderless Terrorism Can Only be Tackled by Borderless Intelligence*, The Guardian, 16/11/2015, online available at: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/16/terrorism-intelligence-paris-europe-security-services>

Vidon-White Maya, Stanglin Doug, *Reports: One of Terrorists Identified in Coordinated Paris Attacks*, USA Today, 14/11/2015, online available at: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/11/14/terror-attack-paris/75760842/>

Walt Vivienne, *France Strikes ISIS Targets In Syria As Manhunt Under Way For Suspect*, Time, 15/11/2015, online available at: <http://time.com/4113706/paris-terror-syria-bombings/>

Yeginsu Ceylan, *Turkey Warned French Twice About Attacker, Official Says*, The International New York Times, 16/11/2015, online available at: <http://www.nytimes.com/live/paris-attacks-live-updates/turkey-warned-french-twice-about-attacker-official-says/>

Zeronian Sarkis, *Belgian Prime Minister Lashes Out at France, As His Own Interior Minister Admits Country's Problem With Radical Islam*, Breitbart, 01/12/2015, online available at: <http://www.breitbart.com/london/2015/12/01/belgian-pm-lashes-france-interior-minister-admits-countrys-problem-radical-islam/>